Akabuu Titɔ̃i Idei Ilaaɔ

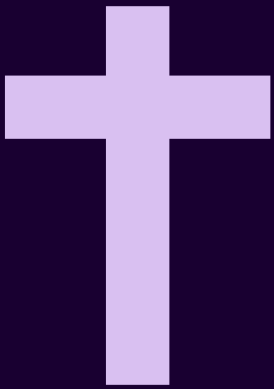

Monkole New Testament

Akabuu Titɔ̃i Idei Ilaaɔ
Monkole New Testament

copyright © 2006 SIM International

Language: Monkole (Mokole)

Translation by: SIM International

Monkole, Akabuu Titɔ̃i Idei Ilaaɔ

This translation, published by the UEEB/SIM au Benin, was published in 2006.
If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM, BP 15, Parakou, Benin.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.
You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.
You do not sell this work for a profit.
You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.
This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.
You do not sell this work for a profit.
You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-10-02

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 1 Oct 2024 from source files dated 29 Jan 2022
596bf1bc-1348-53da-8787-98c1d2a18282

Contents

Mɑtie 1
Mɑɑku 56
Luku 90
Zãɑ 147
Woo Bɛ Ŋɑ 188
Romu 241
Kɔrɛnti I 264
Kɔrɛnti II 287
Gɑlɑti 302
Efɛɛzu 310
Filipi 318
Kolosee 324
Tɛsɑlonikɑ 1 . . . 330
Tɛsɑlonikɑ 2 . . . 335
Timɔtee I 338
Timɔtee II 345
Titee 350
Filemɔɔ 353
Ebɛɛ 355
Zɑɑki 372
Piɛɛ 1 378
Piɛɛ 2 384
Zãɑ 1 388
Zãɑ 2 394
Zãɑ 3 395
Zudu 396
Kuyɛi Zãɑ 398

Laabaau jiida iyi Matie í kɔ

Dimii nyaanzei Jesu Kirisi ŋa

(Cɔ Luku 3:23-28)

1 Dimii nyaanzei Jesu Kirisi ŋa wee. Jesu Kirisii í jɛ tɔkui Davidi, nɔ Davidi mɔ wa jɛ tɔkui Aburahamu.
2 Aburahamui í bí Izaaki, Izaaki mɔi í bí Zakɔbu. Zakɔbu mɔi í bí Zuda do igbãɛ do ifɔɛ ŋa.
3 Zuda do Tamaa aboɛ aŋa mɔi à bí Farɛsi do Zara. Farɛsi mɔ í bí Esiromu. Esiromu mɔ í bí Aramu.
4 Aramu mɔ í bí Aminadabu. Aminadabu mɔ í bí Nasɔ̃ɔ. Nasɔ̃ɔ mɔ í bí Salamɔɔ.
5 Salamɔɔ do Rahabu aboɛi à bí Boazi. Boazi mɔ do Rutu aboɛi à bí Obɛdi. Obɛdi mɔ í bí Izai.
6 Izai mɔ í bí Davidi iyi í na í jɛ ilaaluu.

Davidiu mɔ í bí Salomɔɔ. Iyei Salomɔɔui í jɛ aboi Urii iyi Davidi í sou.
7 Salomɔɔ mɔ í bí Roboamu. Roboamu mɔ í bí Abia. Abia mɔ í bí Azafu.
8 Azafu mɔ í bí Zozafati. Zozafati mɔ í bí Zoramu. Zoramu mɔ í bí Oziasi.
9 Oziasi mɔ í bí Zoatamu. Zoatamu mɔ í bí Akazi. Akazi mɔ í bí Ezekia.
10 Ezekia mɔ í bí Manasee. Manasee mɔ í bí Amɔɔ. Amɔɔ mɔ í bí Oziasi.
11 Oziasi mɔ í bí Zekonia do ifɔɛ ŋa si waati iyi ilaalui Babilɔni, ilu nlau, í jɛ inɛi Izirɛli ŋa igũ í nɛò ŋa si ilɛɛ.
12 Si anyii iyi à nɛò ŋa ikpa Babilɔni ŋɔi Zekonia í bí Salatɛli, nɔ Salatɛli mɔ í bí Zorobabɛli.
13 Nɔ Zorobabɛli mɔ í bí Abiudu. Abiudu mɔ í bí Eliakimu. Eliakimu mɔ í bí Azɔɔ.
14 Azɔɔ mɔ í bí Sadɔku. Sadɔku mɔ í bí Akimu. Akimu mɔ í bí Eliudu.
15 Eliudu mɔ í bí Eleazaa. Eleazaa mɔ í bí Matani. Matani mɔ í bí Zakɔbu.
16 Nɔ Zakɔbu mɔ í bí Zozɛfu mɔkɔi Maari, nɔ Maari mɔi í jɛ iyei Jesu iyi à ya kpe Kirisi.

17 Bɛɛbɛi si dimi nŋau hai waatii Aburahamu wa hee ku naa si waatii Davidi, tɔku ikã ikã maatɛ̃ɛi í wɛɛ. Hai bi Davidi má ku naa si waati iyi à bɔò ŋa Babilɔni tɔku ikã ikã maatɛ̃ɛi í wɛɛ. Si anyiɛ, hai waati iyi à bɔò ŋa Babilɔniu ku naa si waati iyi à bí Jesu iyi à ya kpe Kirisi tɔku ikã ikã maatɛ̃ɛi í wɛɛ má.

Kubíi Jesu Kirisi

(Cɔ Luku 2:1-7)

18 Yaase bɛi à bíò Jesu Kirisi wee. Hai waati iyi Maari í wɛɛ mudɛ̃ɛi à mua Zozɛfu. Amma hee a maa tɔtɔɔ sɛ̃ɛ Maari í nɛ asĩ do gbugbãi Hundei Ilaaõ.
19 Zozɛfu mɔkɔɛu wee inɛ dee deei. Kù bi nŋu ku dasi Maari anyɔ si bantuma. Na ŋɔi í ce í dasi idɔ nŋu ku kɔsiɛ si asii.
20 Si bɛi wa lasabu bɛɛbɛ ŋɔi amalekai Aõ Lafɛ̃ɛ í naa í sõɔ si ala í ni, Zozɛfu, awɔ tɔkui Davidi ilaaluu, maà ce njoi i so Maari, mudɛ̃ɛ iyi à muɛu. Dasiɛ kpasɛ̃. Asĩ iyi í nɛu bɛ, do gbugbãi Hundei Ilaaõi.
21 Á bí ama inɛmɔkɔ nɔ i sɔɔ Jesu. Nŋui á faaba inɛɛ ŋa hai si dulum du ŋa.

22 Mii ŋau ihɛ̃ fei í cei ku ba
ide iyi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í tako í sɔ̃ walii
Ezai ku sisia inɛ ŋau ku kɔ̃,
23 iyi í ni,
Mudɛ̃ɛ gɔ iyi kù mà mɔkɔ á na
ku nɛ asɨ̃.
Á bí ama inɛmɔkɔ,
Nɔ a kpoo Emanuɛli.
Yaasei iriui í jɛ Ilaaɔ̃ í wɛɛ do
awa.
24 Iyi Zozɛfu í jɨ̃ ŋɔi í ce bɛi
amalekau í sɔ̃ɔ, í dasi Maari
kpasɛ̃ɛ.
25 Amma aŋaò a kù tɔtɔɔ sɛ̃ɛ
hee í koo í bíò ama inɛmɔkɔɛ.
Nɔ Zozɛfu í sɔɔ Jesu.

2

Woo mà ŋa à naa Jesu ku cɔ hai nunui daakɔ

1 À bí Jesui Betelehɛmu si
ilɛi Zudee si waatii amanlu
Herodu. Si anyii kubíɛ woo
mà yaasei andaiya gɔ ŋa à naa
Zeruzalɛmu hai nunui daakɔ,
2 nɔ à bee à ni, iwoi ilaalui
Zuifu ŋa iyi à bí nsɛiu í wa. Hai
nunui daakɔi à yɛ andaiyaɛ í
fita, ŋɔi à naa ku tɔɔɛ.
3 Iyi amanlu Herodu í gbɔ
ideu, ŋɔi inɔɛ í fɔ, bɛɛbɛ mɔi
inɛi Zeruzalɛmu ŋau fei inɔ
nŋa í fɔ.
4 Ŋɔi í tɔtɔɔ inɛ ngboi woo
weei Ilaaɔ̃ ŋa do woo kɔ inɛ
ŋa si wooda ŋa fei nɔ í bee ŋa
tengi bii à ni aa bí Inɛ iyi Ilaaɔ̃
í cicau.
5 Ŋɔi à jɛaa à ni, Betelehɛmui
si ilɛi Zudee domi bɛɛbɛi walii
Misee í tako í kɔɔ wo,
6 í ni,
Ilaaɔ̃ í ni,
Iŋɛ inɛi Betelehɛmu ŋa, si ilɛi
Zudee,
Ntɔ ntɔ, ilu nŋɛ kù kere si ilu
nlai Zudee ŋa fei,
Si na iyi í jò hai si ilu nŋɛi
ilaaluu á fita
Inɛ iyi á gbã inɛi Izirɛli, inɛm
ŋa.
7 Ŋɔi Herodu í jò à kpe woo
mà ŋau do asii, í bee ŋa si
waati iyi andaiyau í fita dee
dee. Nɔ à sɔ̃ɔ.
8 Iyi í gbɔ bɛɛbɛ nɔ í sɔ̃ ŋa í
ni a bɔ Betelehɛmu a koo a bee
yaasei amau wa sãa sãa. Bii à
yɔɔ nɔ a nyi wa a naa a sɔ̃ nŋu
ku ba nŋu mɔ nŋu koo gulɛa.
9 Iyi à gbɔ ideɛu à tã, ŋɔi à
dasi kpãa. Nɔ andaiya iyi à
tako à yɛ hai nunui daakɔu í
nyi í cua nŋa má hee tengi bii
amau í wa, í bɛi í leekɨ lele bɛ
cau.
10 Iyi à yɛ andaiyau í leekɨ
bɛɛbɛ, ŋɔi idɔ nŋa í dɔ̃ hee í caa.
11 Nɔ à lɔ ile bɛ ŋɔi à yɛ amau
do Maari iyeɛ. Nɔ à gulɛ à tɔɔɛ.
Nɔ à fũ bɔgɔi amani nŋa à nya
wura à muaa, do tulare iyi à ya
jo do ikpo ku dɔ̃ inunu iyi à ya
kpe miru.
12 Si anyiɛ Ilaaɔ̃ í sɔ̃ ŋa si
ala í ni a maà nyi bi amanlu
Herodu má. Nɔ à too kpãa
mmu à nɛò ilɛi ide nŋa.

Zozɛfu ŋa à sa à nɛ ilɛi Ezibiti

13 Iyi woo mà ŋau à to anyi
à nɛ, nɔ amalekai Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í
naa bi Zozɛfu si ala í ni, dede
i so amau do iyeɛ i sa i nɛò ŋa
ilɛi Ezibiti, domi Herodu á dɛ
amau ku kpa. I koo i buba bɛ
titã hee ajɔ iyi an na n ni i nyi
wa má ŋa.
14 Na ŋɔi í jò Zozɛfu í dede
idũ í so amau do iyeɛ í nɛò ŋa
Ezibiti.
15 Bɛi à buba hee Herodu í
koo í ku. Iyi bɛ í cei ku ba ide
iyi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í sɔ̃ waliiɛ ku sisia

inɛ ŋau ku kɔ̃, si bɛi í ni, hai Ezibitii ṅ kpe amam wa.

À kpa ama keeke ŋa

16 Ŋɔi amanlu Herodu í yɛ iyi woo mà andaiya ŋau à lɛlɛ nŋui, ŋɔi idɔɛ í kɔ̃ jiida jiida. Ŋɔi í ce dooi waati iyi woo mà ŋau à yɛ andaiyau í fita, ŋɔi í jɔ̀ à koo à kpa ama inɛmɔkɔ kpɔtɔɔ ŋa hee ku koo si do amai adɔ̃ minji ŋa fei si ilui Betelehɛmu do ilɛɛkoɛ ŋa fei.

17 Bɛɛbɛi ide iyi walii Zeremi í fɔu í ce. Í ni,

18 À gbɔ anu ku dɔ̃ si ilui Rama.

À gbɔ inɛ ŋa à kpata,

À waa cã buubuu.

Asee, Rasɛlii wa kpata na irii amaɛ ŋa.

Nɔ à bɔ ku lɛlɛɛ,

Amma í kɔ ku gbɔ kulɛlɛu

Si na iyi í jɔ̀ amaɛ ŋa a kù wɛɛ má.

Zozɛfu ŋa à baa hai ilɛi Ezibiti

19 Si anyiɛ Herodu í naa í ku, ŋɔi amalekai Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í naa bi Zozɛfu si ala ilɛi Ezibiti bɛ,

20 í ni, dede i so amau do iyeɛ i nyiò ŋa ilɛi Izirɛli. Inɛ ŋa iyi à waa dɛ amau ku kpa à ku.

21 Nɔ Zozɛfu í dede í so amau do iyeɛ à nyi ilɛi Izirɛli má.

22 Amma í gbɔ iyi Aakelausii í jɛ bommai baaɛ Herodu si ilɛi Zudeeu, ŋɔi wa ce njoi ku bɔ ku buba bɛ. Nɔ Ilaaɔ̃ í sɔ̃ɔ si ala má í ni ku bɔ ilɛi Galilee. Ŋɔi í tekḭ í bɔ Galilee si bɛi Ilaaɔ̃ í sɔ̃ɔ.

23 Nɔ í koo í buba Nazarɛti. Bɛɛbɛi idei walii ŋau í kɔ̃, si bɛi à ni aa kpoo inɛi Nazarɛti.

3

Waazoi Zãa woo dasi inyi

(Cɔ Maaku 1:1-8; Luku 3:1-18; Zãa 1:19-28)

1 Waati bɛɛbɛi, Zãa woo dasi inyi í naa wa ce waazo si gbabuai Zudee.

2 Í ni, i kpaasi idɔ nŋɛ ŋa domi waati í maai iyi Ilaaɔ̃ á na ku jɛ bommaɛ.

3 Idei Zãaui walii Ezai í fɔ wo, si waati iyi í ni,

À gbɔ imui inɛ gɔ wa dɔ̃ anu si gbabua wa ni,

I teese kpãai Lafɛ̃ɛ ku tɛ ŋa.

4 Zãa wa dasi ibɔi ntoi kpookpo, nɔ wa dḭ santikii bata. Kɛtɛngbo do nyikɔ̃i sakoi í jɛ ijɛɛ.

5 Nɔ inɛ ŋa à naa bi tɛɛ hai Zeruzalɛmu do hai ilɛi Zudee fei do hai ilu ŋa iyi à wa cingaai idoi Zuudɛ̃ɛu fei.

6 À ce tuubai dulum du ŋa nɔ à jɔ̀ Zãa í dasi ŋa inyi si idoi Zuudɛ̃ɛu.

7 Farisi do Sadusi ŋa mɔ à waa naa bi tɛɛ aŋa nkpɔ nkpɔ ku ba ku dasi ŋa inyi. Iyi Zãa í yɛ ŋa ŋɔi í sɔ̃ ŋa í ni, iŋɛ inɛ buu ŋa bɛi njo wukuku, yooi í sɔ̃ ŋɛ í ni i saa idɔɔkɔ̃i Ilaaɔ̃ iyi í maai wa.

8 Na nŋu, i ce kookoosu jiida i nyisiò iyi ì kpaasi idɔ ŋa.

9 I maà tamaa mà aa ba faaba ŋa si na iyi í jɔ̀ ì ya maa ni ì jɛ tɔkui Aburahamu ŋa. An sɔ̃ ŋɛ, Ilaaɔ̃ á yɔkɔ ku so kuta ŋau ihɛ̃ ku ce ŋa tɔkui Aburahamu ŋa.

10 Wee dagba wa kãsi tã mɔm a daò icui jḭ̃i. Na nŋu, jḭ̃i iyi kù waa so iso jiida fei aa daa a dasi ina.

11 Amu inyii ǹ wa n dasi ŋɛ
ku ba ku jɛ sɛɛdai idɔ ku kpaasi
nŋɛ, amma inɛ gɔ á na ku naa
si anyim. Í rem do gbugbã ntɔ
ntɔ, n kù to baa ǹ bɔ baataɛ.
Nŋui á da nŋɛ si Hundei Ilaaɔ̃
do ina.
12 Wa mu mii ku fɛ bileeɛ
si awɔ, nɔ ku kpã bileeu bii à
kpokpoɛ, nɔ ku ko yɔyɔɔu ku
dasi aka, sakou mɔ ku dasi ina
iyi ci ya ku.

Inyi ku dasii Jesu
(Cɔ Maaku 1:9-11; Luku 3:21-22)

13 Waati bɛɛbɛ Jesu í naa hai
ilɛi Galilee nɔ í bɔ̀ idoi Zuudɛ̃ɛ
ku ba Zãa ku dasiɛ inyi.
14 Iyi í to wa í ni Zãa ku dasi
nŋu inyi, ŋɔi Zãa wa bi ku kɔ, í
ni, awɔi ì nɛ kpãa i dasim inyi,
nɔ bɛirei í ce ì waa naa bi tom.
15 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, jɔ̀ ku ce
bɛɛbɛ titã, domi bɛɛbɛi à nɛ ka
ce ka ceò mii iyi Ilaaɔ̃ í bi fei.
Nɔ Zãa í jɛ.
16 Iyi í dasi Jesu inyi í tã, bɛ
gbakã Jesu í fita wa hai si inɔ
inyiu. Ŋɔi lelei Aɔ̃ í cĩ nɔ Zãa
í yɛ Hundei Ilaaɔ̃ wa de siɛ wa
bɛi ankasiidi.
17 Nɔ à gbɔ ide ku fɔ gɔ
wa hai lele í ni, inɛ ihɛ̃i í jɛ
Amam. Ǹ buu jiida jiida, siɛi
inɔ didɔ̃m fei í ya wa.

4

Seetam í lɛlɛ Jesu
(Cɔ Maaku 1:12-13; Luku 4:1-13)

1 Si anyii nŋu, ŋɔi Hundei
Ilaaɔ̃ í bɔò Jesu si gbabua ku ba
Seetam ku lɛlɛɛ.
2 Ŋɔi Jesu í ce anu ku dĩ dasã
ciiji do idũ ciiji, si anyiɛ nɔ ari
wa kpaa.
3 Ŋɔi Seetam woo lɛlɛu, í naa
siɛ í ni, bii awɔu Amai Ilaaɔ̃i do
ntɔ, jɔ̀ kuta ŋau ihɛ̃ a kpɔò pɛ̃ɛ.
4 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, kukɔi
idei Ilaaɔ̃ í ni, amanɛ ci ya wɛɛ
na ijɛ nŋu akã, amma á maa
wɛɛi na ide iyi Ilaaɔ̃ wa fɔ fei.
5 Nɔ Seetam í bɔòɛ
Zeruzalɛmu, ilu kumáu, nɔ
í gũòɛ hee si antai ile lelei
kpasɛ̃i Ilaaɔ̃u.
6 Ŋɔi í ni má, bii awɔu Amai
Ilaaɔ̃i, fo i dingaa ilɛ, domi
kukɔi idei Ilaaɔ̃ í ni,
Ilaaɔ̃ á na amalekaɛ ŋa wooda
na iriɛ a maa degbeɛ,
Nɔ a maa muɛ si awɔ
Ku ba i maà ti i koosɛ si kuta.
7 Nɔ Jesu í jɛaa í ni, amma
kukɔi idei Ilaaɔ̃ í ni má, maà ti
i sii Aɔ̃ Lafɛ̃ɛɛ.
8 Si anyii nŋu, Seetam í bɔò
Jesu hee antai iri kuta nla
gɔ má nɔ í nyisiɛ bommai
andunya fei do amboe nŋa.
9 Nɔ í ni, bii ì gulɛ ì tɔɔm, mii
ŋau ihɛ̃ fei an muɛɛ.
10 Nɔ Jesu í jɛaa í ni, sɛkɛɛ bɛ
Seetam. Kukɔi idei Ilaaɔ̃ í ni,
Aɔ̃ Lafɛ̃ɛɛi aa tɔɔ, nɔ i wɛɛ na irii
nŋu akã.
11 Ŋɔi Seetam í bɛi í sɛkɛɛ hai
bi tɛɛ, nɔ amaleka ŋa à naa à
sobiɛ.

Jesu í sinti icɛɛ Galilee
(Cɔ Maaku 1:14-15; Luku 4:14-15)

12 Ŋɔi Jesu í gbɔ à ni à mu Zãa
à dasiɛ piisɔ̃ɔ. Nɔ í sinda í nyi
ilɛi Galilee.
13 Amma iyi í to Nazarɛti,
kù buba bɛ, Kapɛranumui í
koo í buba, ilu iyi í wa kɔkɔi
tenku iyi à ya kpe Galilee, si
ilɛi Zabulɔ̃ɔ do Nɛfitali.

14 Iyi bɛ í cei ku ba ide iyi
walii Ezai í tako í fɔu ku kɔ̃
waati iyi í ni,
15 Inɛi Zabulɔ̃ɔ do inɛi Nɛfitali
ŋa,
Aŋa iyi à wa kɔkɔi kpãa iyi wa
bɔ Tenku,
Aŋa iyi à wa ikpa icei idoi
Zuudɛ̃ɛu,
Aŋa iyi à wa ilɛi Galilee bii
dimi mmu ŋa à wa,
16 Aŋa iyi à wa si ilu kuku wo,
Aŋai à yɛ inya kumá nla nla.
Aŋa iyi à wa si ilɛ bii iku do ilu
kuku í wa,
Aŋai inya kumá í naa si.
17 Hai waati bɛɛbɛi Jesu í
sinti ku waazo, í ni, i kpaasi
idɔ nŋɛ si na iyi í jɔ̀ waati í
maai wa iyi Ilaaɔ̃ á jɛ bommaɛ.

Jesu í kpe sɔɔkɔ mɛɛ gɔ ŋa
(Cɔ Maaku 1:16-20; Luku 5:1-11)

18 Ajɔ nŋu gɔ Jesu wa nɛ si
itii tenku iyi à ya kpe Galilee,
ŋɔi í yɛ sɔɔkɔ minji gɔ ŋa,
Simɔɔ iyi à ya kpe Piɛɛ do ifɔɛ
Anderee, à waa le taao si inɔ
tenkuu.
19 Nɔ í sɔ̃ ŋa í ni, i toom wa
ŋa, nɔ an ce ŋɛ woo dɛdɛ inɛ ŋa
iyi aa jɛ ti Ilaaɔ̃.
20 Bɛ gbakã à jɔ̀ taao nŋa ŋa à
tooɛ.
21 Iyi í to waju nɔ í yɛ inɛ
minji gɔ ŋa má, Zaaki do Zãa
ifɔɛ, amai Zebedee ŋa. Inɛ ŋau
à wa si akɔi inyi gɔ do baa nŋa,
à waa teese taao nŋa ŋa. Nɔ
Jesu í kpe ŋa.
22 Bɛ gbakã aŋa mɔ à jɔ̀ akɔu
do baa nŋa à waa tooɛ.
23 Nɔ Jesu í dabii si ilɛi
Galilee fei wa kɔ inɛ ŋa si cio
ile bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔ
nŋa ŋa, wa sisi nŋa laabaau
jiida si bɛi Ilaaɔ̃ wa ce sɔɔlu ku
na ku jɛ bommaɛ, nɔ í jɔ̀ inɛ ŋa
à waa ba iri si bɔ̃ɔ dimi ikã ikã
nŋa ŋa fei.
24 Nɔ baauɛ í fangaa bii fei si
ilɛi Siri fei, hee inɛ ŋa à wasi
ku naaò bɔ̃ɔ nŋa ŋa wa bi tɛɛ.
Inɛ ŋa iyi à nɛ dimii bɔ̃ɔ ikã ikã
fei do inɛ ŋa iyi à nɛ wahalai
ara kuro nkpɔ do inɛ ŋa iyi
inɛi inɔɔko ŋa à mu, do inɛ ŋa
iyi à waa ce bɔ̃ɔi cukuuna do
wɛɛgɛ ŋa, à naaò aŋa fei wa bi
tɛɛ, nɔ í jɔ̀ aŋa fei à ba iri.
25 Nɔ zamaa nkpɔ gɔ í too
fitiɛ wa hai ilɛi Galilee do hai
ilui Zeruzalɛmu do ilɛi Zudee
hee do icei idoi Zuudɛ̃ɛu bii
Ilu Mɛɛwa ŋau à wa fei.

5

Inɔ didɔ̃ ntɔ ntɔ
(Cɔ Luku 6:20-23)

1 Iyi Jesu í yɛ zamaau ŋɔi í
koo í gũ iri kuta gɔ í buba. Nɔ
mɔcɔɛ ŋa à naa à tɔtɔɔ siɛ.
2 Nɔ í lɔsi cio ku kɔ ŋa si.
Si cioɛu í ni,
3 Ilu inɔ didɔ̃ ŋai inɛ ŋa iyi
à waa tɔɔ Ilaaɔ̃ do ara
kukaye,
Domi aŋai à jɛ inɛi bommai
Ilaaɔ̃ ŋa.
4 Ilu inɔ didɔ̃ ŋai inɛ ŋa iyi à
waa kpata,
Domi Ilaaɔ̃i á tũ idɔ nŋa.
5 Ilu inɔ didɔ̃ ŋai inɛ ŋa iyi daa
nŋa í dɔ̃,
Domi aŋai aa nɛ ilɛu fei.
6 Ilu inɔ didɔ̃ ŋai inɛ ŋa iyi à
waa gbɔ ari do agbɛi mii
iyi Ilaaɔ̃ wa bee,
Domi Ilaaɔ̃ á jɔ̀ a yo.
7 Ilu inɔ didɔ̃ ŋai inɛ ŋa iyi à ya
nɛ araarei inɛ ŋa,
Domi Ilaaɔ̃ mɔ á nɛ araare nŋa.

8 Ilu inɔ didɔ̃ ŋai inɛ ŋa iyi idɔ
nŋa í má,
Domi aa yɛ Ilaaɔ̃.
9 Ilu inɔ didɔ̃ ŋai inɛ ŋa iyi à
waa ce icɛi laakai ku sũ,
Domi Ilaaɔ̃ á kpe ŋa amaɛ ŋa.
10 Ilu inɔ didɔ̃ ŋai inɛ ŋa iyi à
kpã ŋa iju si na iyi í jɔ̀ à waa ce mii iyi Ilaaɔ̃ í
bee ŋa,
Domi aŋai à jɛ inɛi bommai
Ilaaɔ̃ ŋa.
11 Iŋɛ ilu inɔ didɔ̃ ŋai, bii à
waa bu ŋɛ nɔ à waa kpã ŋɛ
iju nɔ à waa má ŋɛ laalɔ baa
yooma fei na irim.
12 I jɔ̀ i nyaanyi i wɛɛò inɔ
didɔ̃ nla nla ŋa si na iyi í jɔ̀ riba
iyi à jilɛ nŋɛ leleaɔ̃ í la. Ntɔ ntɔ
bɛɛbɛi à kpã walii ŋa iyi à cua
nŋɛ ŋau mɔ iju.

Mɔndai imu do ti inya kumá
(Cɔ Maaku 9:50; Luku 14:34-35)

13 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa má í
ni, iŋɛi ì jɛ imu si inɔi inɛi
andunya ŋa. Bii didɔ̃i imu í
ku, mii aa dasi ku jɔ̀ ku dɔ̃ má.
Í gbe de a nikãɛ, nɔ inɛ ŋa a
tɛɛsɛɛ.
14 Nɔ iŋɛi ì jɛ inya kumái
andunya. Ilu iyi à ma si iri
kuta kaa manji.
15 A ci ya má fitila a biiɛ do
caka. Amma à ya kɔaɛi tengi
bii á má inya, inɛi kpasẽ fei ku
yɛò ilu.
16 Bɛɛbɛ mɔi i jɔ̀ inya kumá
nŋɛ ku má si wajui inɛ ŋa ku
ba a yɛ kookoosu jiida nŋɛ ŋa
nɔ irii Ilaaɔ̃ Baa nŋɛ iyi í wa
lele ku nɛ amboe.

Idei wooda

17 Jesu í ni má, i maà tamaa
bɛi ǹ naa woodai Moizi do cioi
walii ŋau ku kpai. Aawo, ǹ
naa ku kɔ̃ɔi.
18 Ntɔ ntɔ, hee lele do ilɛ koo
tãò, baa wasalii wooda keeke
akã kaa gaizia, í gbe fei ndɛɛ ku
kɔ̃i.
19 Na nŋu, inɛ iyi í kua
wooda, baa bii í jɛ icu akã
keeke gɔi, nɔ í sɔ̃ inɛ gɔ ŋa mɔ
í ni a ce bɛɛbɛ, aa kpe lafɛ̃ɛ inɛ
iyi í kere í re si bommai Ilaaɔ̃.
Amma inɛ iyi wa jirimaɛ nɔ wa
kɔ inɛ gɔ ŋa mɔ si, aa kpe lafɛ̃ɛ
inɛ nla si bommai Ilaaɔ̃.
20 Ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, i kaa jɛ inɛi
bommai Ilaaɔ̃ ŋa bii kù jɛ ì ce
mii iyi Ilaaɔ̃ í bee ŋɛ ŋa í re
woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa do
Farisi ŋau.

Idei idɔɔkɔ̃

21 Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, ì gbɔ ŋa
iyi Moizi í sɔ̃ bala nŋɛ ŋa í ni, i
maà kpa inɛ, nɔ inɛ iyi í kpa inɛ
fei aa bɔòɛ si wajui woo kiiti
ŋa a nyisiɛ bɔ̃nɛ.
22 Amma amu, an sɔ̃ ŋɛ, inɛ
iyi wa ce idɔɔkɔ̃ do kpaasiɛ
aa bɔòɛ si wajui woo kiiti ŋa
a kpãa iju, nɔ inɛ iyi wa cɔ
kpaasiɛ nfe aa kiitiɛ si wajui
inɛ ngbo ŋau, inɛ mɔ iyi wa cɔ
kpaasiɛ nnyɛi á lɔ si ina iyi ci
ya kuu.
23 Na nŋu, bii ì naaò amuai
Ilaaɔ̃ wa bi kuwee nɔ bɛi ì
ye gigi iyi kpaasiɛ gɔ wa mu
taaleɛ,
24 jɔ̀ amuaɛu bi kuweeu bɛ
titã, i koo i teese ideu gbakã,
awɔ do kpaasiɛ. Si anyiɛ, i bɛi i
nyi wa i cea Ilaaɔ̃ amuaɛ.
25 Bii í jɛ inɛ gɔ wa bɔòɛ
ile kiiti na idei gbese gɔ, ce
kookaai hai kpãa awɔ do lafɛ̃ɛ
i gbɔsi njɛ ku ba ku maà dasiɛ
awɔi woo kiiti. Bii kù jɛ

bɛɛbɛ, woo kiitiu á dasiɛ si
awɔi zandaamu, nɔ zandaamu
mɔ ku dasiɛ ile piisɔ̃ɔ.
26 Ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ɛi, bii à
dasiɛ piisɔ̃ɔ, bii i kù sã gbeseu
fei i kaa fita. Nkãma kaa gaizia
si.

Idei sakara
27 Jesu í ni má, ì gbɔ ŋa iyi
Moizi í ni, i maà ce sakara.
28 Amma amu, an sõ ŋɛ, awɔ
inɛmɔkɔ iyi í cɔ inaabo hee
binɛɛ í dede, ì ce sakara mbɛ tã
si idɔɛ.
29 Na nŋu, bii iju njɛɛi wa
dasiɛ dulum, nyaa i nyɔɔ ku
ɟ̌iɛ. Á tiaɛ i nyɔ ikõ akãi araɛ gɔ
do iyi aa sɔsi araɛ fei si ina iyi
ci ya ku.
30 Bii í jɛ awɔ njɛɛi wa dasiɛ
dulum, buu i nyɔɔ ku ɟ̌iɛ. Á
tiaɛ i nyɔ ikõ akãi araɛ gɔ do iyi
aa sɔsi araɛ fei si ina iyi ci ya
ku.

Idei abo ku kɔsi
(Cɔ Matie 19:9; Maaku
10:11-12; Luku 16:18)
31 Nɔ Jesu í sõ ŋa má í ni,
Moizi í ni, inɛ iyi wa kɔsi aboɛ
á náa tiai njɛ kukɔsii.
32 Amma amu, ǹ wa n sõ ŋɛ,
inɛ iyi í kɔsi aboɛ nɔ kù jɛ na
sakara, mɔkɔu í dasiɛ sakarai.
Nɔ mɔkɔ mɔ iyi í so abo iyi à
kɔsiu, í ce sakarai.

I maà ya gbasi do ngəgə
33 Jesu í sõ ŋa má í ni, ì nɔ ì
gbɔ iyi Moizi í sõ bala nŋɛ ŋau
í ni, ide iyi ì gbasi si wajui Aõ
Lafɛ̃ɛ ì ni aa ce, jɔ̀ i coo.
34 Amma amu, ǹ wa n sõ ŋɛi,
i maà ya ce kugbasi ŋa pai. I
maà ya gbasi do lele ŋa domi
batai bommai Ilaaõi.
35 Nɔ i maà ya gbasi do ilɛ ŋa,
domi bi ku lesi isɛɛi. Nɔ i maà
ya gbasi do Zeruzalɛmu ŋa
domi ilui Ilaaõ amanlu nlaui.
36 Nɔ i maà ya gbasi do iri
nŋɛ ŋa si na iyi í jɔ̀ i kaa yɔkɔ i
fũuta baa ntoi iri akã nŋɛ hee
ma jɛ i jɔ̀ ku dũ ŋa.
37 I jɔ̀ ide ku fɔ nŋɛ ku jɛ ntɔ.
Bii ì ni ooi ku jɛ oo do ntɔ, bii
aawo mɔi, ku jɛ aawo. Iyi aa
lesi antaɛ bɛbɛi fei ŋa, hai bi
Seetam inɛ laalɔui wa naa.

Idei laalɔ ku sã
(Cɔ Luku 6:29-30)
38 Jesu í sõ ŋa má í ni, ì gbɔ
ŋa iyi Moizi í fɔ wo í ni, inɛ iyi
í nya ijui inɛ gɔ, aa nya ti nŋu
mɔ. Inɛ mɔ iyi í cɛ inyii inɛ gɔ,
aa cɛ ti nŋu mɔi.
39 Amma amu, ǹ wa n sõ ŋɛi,
i maà ya sãa inɛ laalɔ iyi í ce
nŋɛ. Bii inɛ í sambalaɛ si njɛ,
toa cangau má.
40 Bii inɛ gɔ í bɔòɛ kiiti ku ba
ku gba danzigiɛ, naa kumbooɛ
mɔ má.
41 Bii inɛ gɔ í tilasiɛ i soa nŋu
aso i nɛò zakai kilo akã, so i
nɛaa ku to kilo minji gbakã. *
42 Bii inɛ gɔ í tɔɔɛ mii gɔ,
muaa. Bii inɛ gɔ í nàa mii gɔ ku
kãaye bi tɛɛ, maà kɔ.

Idei mbɛɛ ŋa ku bi
(Cɔ Luku 6:27-28, 32-36)
43 Jesu í ni má, ì gbɔ ŋa iyi
Moizi í fɔ wo í ni, bi kpaasiɛ,
nɔ i cé mbɛɛɛ.
44 Amma amu, ǹ wa n sõ ŋɛi,
i ya bi mbɛɛ nŋɛ ŋa, nɔ i ya

* **5:41** Bii inɛ gɔ í tilasiɛ i soa nŋu aso Waati bɛɛbɛ, inɛi Romu ŋai à waa jɛ inɛ ngboi ilɛu. Nɔ akawe nŋa ŋa do sooge nŋa ŋa à nɛ kpãa a tilasiò inɛ gɔ ku so nŋa aso.

cea inɛ ŋa iyi à waa kpã ŋɛ iju kutɔɔ ŋa.
45 Bii ì waa ce bɛɛbɛ ŋa ì waa nyisi inɛ ŋa iyi ì jɛ amai Ilaaɔ̃ Baa nŋɛ iyi í wa lelei, domi Ilaaɔ̃ í jɔ̀ inunuɛ wa má inya si inɛ jiida do si inɛ laalɔ ŋa. Nɔ í jɔ̀ ijĩ wa rɔa inɛ ŋa iyi à waa ce idɔɔbiɛ hee do bi inɛ ŋa iyi a kù waa coo fei.
46 Bii inɛ ŋa iyi à bi ŋɛ aŋa akãi iŋɛ mɔ ì bi ŋa, to, riba yoomai aa ba ŋa. Baa woo gba fiai lɛmpoo ŋa mɔ à ya ce dimiɛ.
47 Bii kpaasi nŋɛ ŋa aŋa akãi ì ya ce fɔɔ ŋa, to, iŋɛ mɔ yooi ì tia ŋa. Baa hai dasi Ilaaɔ̃ naanɛ ŋa mɔ à ya ce bɛɛbɛ.
48 Na nŋu, i jɔ̀ jiida nŋɛ ku kɔ̃ bɛi ti Ilaaɔ̃ Baa nŋɛ iyi í wa lele í kɔ̃.

6

Idei amua ku cea ilu are ŋa

1 Jesu í fɔ má í ni, bii ì waa ce mii iyi Ilaaɔ̃ í jilɛ nŋɛ, i ya ce laakai ŋa i maà coo si bantuma. Bii ì waa coo si bantuma ku ba inɛ ŋa a yɔɔ, i kaa ba riba kãma hai bi Baa nŋɛ iyi í wa lele.
2 Na nŋu, bii ì waa mua ilu are ŋa ngɔgɔ ŋa, i maà ti i cã kɛsɛɛdɛ bɛi ilu muafiti ŋa à ya ce. À ya ce amua nŋa ŋai si ile bii à ya ce kutɔtɔɔ ŋa do si kpãa ŋa ku ba inɛ ŋa a saabu ŋa. Ntɔ ntɔ, inɛ nŋu ŋa à ba riba nŋa fei tã.
3 Amma iŋɛ, waati iyi ì waa mua ilu are ŋa ngɔgɔ ŋa, i maà jɔ̀ awɔ canga nŋɛ ku mà mii iyi awɔ njɛu wa ce,
4 ku ba amua iyi ì waa ce ŋa i coo si afei iŋɛ minji. Nɔ Ilaaɔ̃ Baa nŋɛ iyi wa yɛ mii fei á sã nŋɛ ribaɛ.

Idei kutɔɔ
(Cɔ Luku 11:2-4)

5 Jesu í ni, bii ì waa ce kutɔɔ ŋa i maà ya ce bɛi ilu muafiti ŋa à ya ce. À ya bi aŋa a leekĩ a ce kutɔɔ ile bii à ya ce kutɔtɔɔ ŋa do bi tafa ŋa ku ba inɛ fei ku yɛ ŋa. Ntɔ ntɔ, inɛ nŋu ŋa à ba riba nŋa fei tã.
6 Amma iŋɛ, bii ì waa ce kutɔɔ ŋa, i lɔ hee ilaawa i cĩmbo ŋa, i tɔɔ Ilaaɔ̃ Baa nŋɛ bɛ tengi bii inɛ gɔ kù waa yɛ ŋɛ, nɔ Baa nŋɛ iyi wa yɛ mii iyi wa manji fei á sã nŋɛ.
7 Bii ì waa ce kutɔɔ ŋa i maà ya fɔ ide akã i maa sisi ŋa bɛ́i hai mà Ilaaɔ̃ ŋa à ya ce. À waa tamaa na ide nkpɔ ku fɔi aŋai Ilaaɔ̃ á gbɔò kutɔɔi aŋa.
8 I maà ya jɔ ŋa ŋa, domi hee i maà tɔɔ ŋa, Baa nŋɛ í mà bukaatai mii iyi ì nɛ tã ŋa.
9 Bɛi í sĩa i ya ce kutɔɔ ŋa wee.
Ilaaɔ̃ Baa nwa iyi í wa lele,
Jɔ̀ inɛ fei ku mà iyi awɔi ì jɛ inɛ kumá.
10 Naa jɛ bommaɛ.
Jɔ̀ inɛ fei ku ce idɔɔbiɛ si ilɛu ihẽ bɛi à waa ce lele.
11 Mu nwa ijɛi ajɔ fei nwa.
12 Kpa idei dulum du wa bɛi awa mɔ à ya ka kpa idei kurara iyi inɛ ŋa à ce nwa.
13 Maà ti i jɔ̀ ka dasi kulɛlɛ,
Amma nya wa hai si awɔi Seetam.
[Domi awɔi ì nɛ bomma do gbugbã do amboe hee do ajɔ fei. Ami.]
14 Nɔ í nyi í ni má, bii ì ya kpa idei kurara iyi inɛ ŋa à ce

nŋɛ, Ilaaɔ̃ Baa nŋɛ mɔ á kpa idei kurara nŋɛ.
15 Amma bii iŋɛ mɔ i ci ya kpa idei kurara iyi inɛ ŋa à ce nŋɛ, Baa nŋɛ mɔ kaa kpa idei kurara nŋɛ.

Idei anu ku dĩ

16 Jesu í ni má, bii ì waa ce anu ku dĩ ŋa, i maà ya jɔ̀ waju nŋɛ ku nyisi wahala nŋɛ bɛ́i ilu muafiti ŋa à ya ce. À ya kpaasi waju nŋa ku ba inɛ fei ku yɔɔ iyi à waa dĩ anu. Ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, inɛ nŋu ŋa à ba riba nŋa fei tã.
17 Amma iŋɛ, bii ì waa dĩ anu, i wɛɛju sãa sãa ŋa nɔ i jɔsi waju nŋɛ ikpo
18 ku ba inɛ ŋa a maà mà iyi ì waa dĩ anu ŋa, í gbe Ilaaɔ̃ Baa nŋɛ iyi í wa bii a kù waa yɔɔ. Nɔ Baa nŋɛ iyi wa yɛ mii iyi wa manji fei, á sã nŋɛ.

Amanii lele ku dɛ
(Cɔ Luku 12:33-34)

19 Í sɔ̃ ŋa má í ni, i maà ti i dɛdɛ amani si andunyau ihɛ̃, bii tũtũ ŋa aa jɔɔ, do bii á mu atɛ, do bii ile ŋa aa lɔ do gbugbã a koo a ce ileɛ.
20 Amma i dɛdɛ amanii lele bii kaa mu atɛ nɔ tũtũ ŋa a kaa yɔkɔ a bɛjɛɛ, nɔ ile ŋa mɔ a kaa yɔkɔ a lɔ a ce ileɛ.
21 Ntɔ ntɔ, í sĩa i dɛdɛ amanii lele ŋa domi bii amanii inɛ í wa, bɛ mɔi laakaɛ í ya wa.

Inya kumái ara
(Cɔ Luku 11:34-36)

22 Í ni má, ijui í jɛ fitilai ara. Bii ijuɛ wa nɛ baani, araɛ fei ì wa si inya kumái.
23 Amma bii ijuɛ kù waa nɛ baani, araɛ mɔ fei í wa si ilu kukui. Na nŋu, mii iyi í nɛ ku ceɛ inya kumá, bii ilu kukui í ce, ilu kukuu á la ku caa.

Ilaaɔ̃ ku dasi naanɛ
(Cɔ Luku l6:13; 12:22-31)

24 Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku cea lafɛ̃ɛ minji icɛ ajɔ. Ntɔ ntɔ, á cé inɛ akã nɔ ku bi inɛ akã, walakɔ á jirima inɛ akã nɔ ku donda inɛ akã. I kaa yɔkɔ i too Ilaaɔ̃ do fia ajɔ ŋa.
25 Na nŋu ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, i maà ya maa weewea do mii iyi aa jɛ i maa wɛɛò ŋa, walakɔ do jĩnɛ iyi aa dasi ŋa. Kuwɛɛi amanɛ í re ijɛ, ara mɔ í re jĩnɛ.
26 I cɔ yɛi ŋa iyi à waa fo lele. A kù waa gbɛ̃ hee a da ngɔgɔ a dasi suu. Do nŋu fei, Baa nŋɛ iyi í wa lele wa wo ŋa. I kù mà ŋa iyi bɛɛrɛ nŋɛ í re ti yɛi ŋau bɛ?
27 Yooi si inɔ nŋɛ na kuweeweaɛ á yɔkɔ ku kɔ̃ɔsi kusɔi adɔ̃ɛ baa keeke.
28 To, na mii í ce ì ya maa weewea do idei jĩnɛ ŋa. I cɔ bɛi wua ŋa à ya da koko si inɔ sako mɛɛ. A kù waa ce icɛ a ci ya nɔ a wɔ̃ acɔ.
29 Amma ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ, baa Salomɔɔ ilaalu nlau, do amboe nla nlaɛ fei kù nɛ jĩnɛ iyi boodaɛ í to kokoi jĩi ŋau bɛ baa akã.
30 Fɔfɔ í wɛɛi nnyi do kusĩaɛ amma ala aa dasiɛ inai. To, bii Ilaaɔ̃ í mua fɔfɔ ŋa iyi aa na a dasi ina booda ku sĩa bɛɛbɛ, kaa yɔkɔ ku mu nŋɛ nyau ku re fɔfɔ ŋau bɛ de. I kù yɛ naanɛ nŋɛi kù la?
31 Na nŋu, i maà ya weewea i ni ŋa, mii aa ka jɛ, mii aa ka mɔ, walakɔ mii aa ka biiò ara nwa.

32 Hai mà idei Ilaaɔ̃ ŋai à
ya maa kpataa mii ŋau bɛ fei,
amma Baa nŋɛ iyi í wa lele í
mà iyi ì nɛ bukaatai mii ŋau bɛ
fei ŋa.
33 Na nŋu, i hanya titã ŋa i
ce idɔɔbii Ilaaɔ̃ do bɛi aa ce i jɔ̀
bommaɛ ku bɔ waju. Iyi í gbe
bɛi fei Ilaaɔ̃i á kɔ̃ɔ nŋɛ si.
34 Ajɔ fei wahalaɛ í ya tooi.
Na nŋu, i maà kpataò ala ŋa,
domi ala mɔi á mà tɛɛ.

7

Idei kiiti
(Cɔ Luku 6:37-38, 41-42)

1 Jesu wa fɔ má í ni, i maà ya
kiiti inɛ ŋa ku ba Ilaaɔ̃ mɔ ku
maà kiiti nŋɛ.
2 Ntɔ ntɔ, ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, do
yaase bɛi ì ya maa kiiti inɛ ŋa,
bɛɛbɛ mɔi Ilaaɔ̃ mɔ á naa ku
kiiti nŋɛ. Nɔ si gũa bii ì wãaò
inɛ ŋa, si bɛ mɔi aa wãa iŋɛ mɔ.
3 Na mii í ce ì waa yɛ fɔfɔ
keeke iyi í wa si ijui kpaasiɛ nɔ
i kù yɛ ji̇i ite iyi í wa si titɛɛ.
4 Bɛirei aa ce i sɔ̃ kpaasiɛ i ni,
jɔ̀ n nyaɛ fɔfɔ si ijuɛ, awɔ iyi ji̇i
ite í wa si tɛɛ.
5 Awɔ ilu muafitii, jɔ̀ i tako i
nya ji̇i ite iyi í wa si ijuɛ titã ku
ba i yɛ ilu sãa sãa, i bɛi i nya fɔfɔ
iyi í wa si ijui kpaasiɛ.
6 I maà nyɔ lɛgɛ jiida nŋɛ ŋa
si wajui kuusɔɔ ŋa ku ba a maà
tɛɛsɛɛ. Nɔ i maà ti i na aja ŋa
mii kumá ŋa ku ba a maà na a
sinda a ŋɔ ŋɛ *.

Idei kutɔɔ
(Cɔ Luku 11:9-13)

7 Jesu í ni má, i ya tɔɔ ŋa, aa
mu nŋɛ. I ya dɛdɛ ŋa, aa ba ŋa.
I ya cã gambo ŋa, aa ci̇̀ nŋɛ.
8 Ntɔ ntɔ, inɛ iyi í ya tɔɔ fei,
aa mua. Inɛ mɔ iyi wa dɛdɛ fei,
á ba. Inɛ mɔ iyi wa cã gambo
fei, aa ci̇̀a lafɛ̃ɛ.
9 Yooi í wa si inɔ nŋɛ ihɛ̃ iyi
bii amaɛ í tɔɔɛ pɛ̃ɛ á so kuta ku
naa.
10 Bɛɛbɛ mɔi inɛ kãma kù
wɛɛ iyi bii amaɛ í tɔɔɛ cɛ̃ɛ á so
njo ku naa.
11 Debɛi, bii iŋɛ iyi ì ya ce
laalɔ ŋa ì mà mii jiida ku na
ama nŋɛ ŋa, ì waa tamaa mà
Baa nŋɛ iyi í wa lele kaa yɔkɔ
ku mua inɛ ŋa iyi à waa tɔɔɛ
mii jiida ku re bɛɛbɛ ŋa?
12 Na nŋu, mii iyi ì bi inɛ
ŋa a ya ce nŋɛ fei, iŋɛ mɔ i ce
nŋa bɛɛbɛ ŋa, domi iyi bɛi í jɛ
icui idei kukɔsii walii ŋau do
ti woodai Moizi.

Andɛ iyi kù ci̇̀
(Cɔ Luku 13:24)

13 Í sɔ̃ ŋa má í ni, koofa
nla do kpãa ku ci̇̀ gɔ í wɛɛ,
do minjisia ku mongolo gɔ iyi
wa bɔ ala nwa. Í lɔ do koofa
ku mongolou ŋa, domi koofa
nlau do kpãa ku ci̇̀u, bi ikui wa
bɔ, nɔ inɛ nkpɔi wa too do bɛ.
14 Amma kpãa iyi wa bɔ bi
kuwɛɛ hai tã í mante, andɛɛ kù
ci̇̀. Nɔ inɛ ŋa iyi à yɛ kpãau à
waa tooɛ a kù kpɔ.

Idei ji̇i do isoɛ
(Cɔ Luku 6:43-44)

15 Jesu í ni má, i ya ce laakai
ŋa do walii ilu ibo ŋa. À ya
naa bi tu ŋɛi do daa didɔ̃ bɛi

* **7:6** Yaasei ideui í jɛ, kuwɛɛ jiida nŋɛ iyi ì nɛ hai bi Ilaaɔ̃, i maà ti i fɔ ideɛ bi inɛ ŋa iyi à yɛ bɛi kuusɔɔ ŋa iyi a kù bi bɛɛrɛi ideu ku mà, ku ba a maà tɛɛsɛɛ. Nɔ i maà ti i fɔ ideɛ bi inɛ ŋa mɔ iyi à yɛ bɛi aja ŋa iyi aa naa a sinda a ŋɔ ŋɛ.

angudã ŋa, amma idɔ nŋa í yɛi
bɛi idɔi mbo ŋa.
16 Aa yɔkɔ i mà ŋa ŋai si
kookoosu nŋa ŋa bɛi à ya mà
j̃ii hai si isoɛ. A ci ya ka isoi
rezɛ̃ɛ si agũ. Nɔ a ci ya ka figi
si agũ fũfũ.
17 J̃ii jiida fei iso jiidai í ya so,
nɔ j̃ii laalɔ mɔ ku so iso laalɔ.
18 J̃ii jiida kaa yɔkɔ ku so iso
laalɔ, bɛɛbɛ mɔi j̃ii laalɔ kaa
yɔkɔ ku so iso jiida.
19 Nɔ j̃ii iyi kù waa so iso
jiida fei à ya daai a dasi ina.
20 Si bɛi à ya mà j̃ii hai si isoɛ,
bɛɛbɛ mɔi aa mà walii ilu ibo
ŋa hai si kookoosu ŋa.

N kù mà ŋɛ ajɔ kãma
(Cɔ Luku 13:25-27)

21 Jesu í ni má, kù jɛ inɛ iyi
wa kpem Lafɛ̃ɛ Lafɛ̃ɛ feii á na
ku lɔ si bommai Ilaaɔ̃, bii kù
jɛ inɛ ŋa iyi à waa ce idɔɔbii
Baam iyi í wa lele.
22 Ajɔ nŋu bɛ, inɛ nkpɔi á
maa ni, Lafɛ̃ɛ Lafɛ̃ɛ, a kù ce
walii do iriɛ? A kù lele inɛi
inɔɔko ŋa do iriɛ? A kù ce
maamaake nkpɔ do iriɛ?
23 Amma an sɔ̃ ŋa si wajui
inɛ fei n ni, n kù mà ŋɛ ajɔ
kãma. I sɛkɛɛ hai bi tom, iŋɛ
iyi i kù ce idɔɔbim ŋa.

Idei woo ma ile minji gɔ ŋa
(Cɔ Luku 6:47-48)

24 Jesu í kpa nŋa mɔnda má í
ni, na nŋu, inɛ iyi í gbɔ ide iyi ǹ
wa n fɔu ihɛ̃ fei nɔ wa jirimaɛ,
á yɛi bɛi mɔkɔ ilu bisi iyi í ma
ileɛ si kuta.
25 Ij̃i í rɔ, ido í kɔ̃ í nikã,
nɔ fufu nla nla í dede si ileu,
amma kù cuku, domi si kutai
à maa.
26 Amma awɔ iyi ì gbɔ ide
iyi ǹ wa n fɔu ihɛ̃ fei nɔ i kù
saaluɛ, aa yɛi bɛi mɔkɔ nnyɛi
iyi í koo í ma ileɛ si sãai ido.
27 Ij̃i í rɔ, ido í kɔ̃ í nikã, nɔ
fufu nla nla í dede si ileu, nɔ í
cuku í lɛgɛ fei.
28 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã, ŋɔi
zamaau í biti do si bɛi wa kɔ ŋa
si cio.
29 À bitii si na iyi í jɔ̀ do
yiikoi wa kɔ ŋa si, kù jɛ bɛi
woo kɔ inɛ ŋa si wooda nŋa
ŋau.

8

Jesu í jɔ̀ dintɛ gɔ í ba iri
(Cɔ Maaku 1:40-45; Luku 5:12-16)

1 Jesu í sɔ̃ ŋa ide ŋau ihɛ̃ feii
í bɛi wa kita wa hai si antai
kutau. Waati iyi í kita wa ŋɔi
zamaa nla gɔ wa tooɛ.
2 Nɔ dintɛ gɔ í naa í sɛɛbata
si wajuɛ í ni, Lafɛ̃ɛ, bii ì bi, aa
yɔkɔ i jɔ̀ n ba iri n jɛ inɛ iyi í má.
3 Ŋɔi Jesu í yɔ awɔɛ í luu nɔ í
ni, ǹ bi. Ba iri nɔ i jɛ inɛ kumá.
Bɛ gbakã í ba iri hai si bɔ̃ɔɛu.
4 Nɔ Jesu í sɔ̃ɔ í ni, gbɔ, maà
sɔ̃ inɛ gɔ ideu ihɛ̃, amma koo
nyisi araɛ bi woo weei Ilaaɔ̃u,
nɔ i ce kuwee iyi Moizi í jilɛu.
Kuweeu bɛi á nyisi ŋa iyi ì jɛ
inɛ iyi í má bɛbɛi.

Jesu í jɔ̀ amaacɛi inɛ ngboi sooge gɔ ŋa í ba iri
(Cɔ Luku 7:1-10; Zãa 4:43-54)

5 Ŋɔi Jesu í bɔ Kapɛranumu.
Waati iyi í lɔ inɔ iluu ŋɔi inɛ
ngboi sooge c̃iɔ gɔ í koo í tɔɔɛ
ku faaba nŋu,
6 í ni, Lafɛ̃ɛ, amaacɛm wa ce
bɔ̃ɔ kpasɛ̃, ci ya yɔkɔ ku wu baa
awɔ, wa kpãa iju ntɔ ntɔ.
7 Ŋɔi Jesu í ni, í s̃ia, an koo n
faabaɛ.

8 Amma inɛ ngboi sooge ŋau í jɛaa í ni, Lafɛ̃ɛ, n kù to i lɔ kpasɛ̃m. Baa hai ihɛ̃ fɔ ide, amaacɛm nɔu á ba iri.
9 Amu takam, ǹ nɛ inɛ ngbo ŋa iyi ǹ wa n jirima, nɔ ǹ nɛ sooge gɔ ŋa mɔ iyi ǹ wa n gbã. Inɛ akã nŋa iyi ǹ bɛ á kooi, inɛ iyi ǹ kpe mɔ á naai, nɔ icɛ iyi ǹ ni amaacɛm ku ce nŋui í ya ce.
10 Iyi Jesu í gbɔ ideu í biti nɔ í sɔ̃ inɛ ŋa iyi à waa tooɛu í ni, ntɔ ntɔ, baa si inɔi inɛi Izirɛli ŋa fei n kù yɛ inɛ iyi í yɔkɔ í dasim naanɛ nla bɛi inɛɛu ihɛ̃.
11 An sõ ŋɛ, hai jɛ Zuifu nkpɔ á na ku naa hai do bii fei a buba si bommai Ilaaõ. Aŋai aa jɛ do Aburahamu do Izaaki do Zakɔbu bala nŋɛ ŋa ajɔ.
12 Amma iŋɛ, tɔku nŋa ŋa iyi í jɔ iŋɛò ŋa i wa bɛ aa nyɔ ŋɛ angule si ilu kuku. Tengi bɛi aa lesi awɔ si iri i maa kpataò ŋa.
13 Nɔ Jesu í sõ inɛ ngboi sooge ŋau í ni, bɔ kpasɛ̃ɛ. Fei ndɛɛ á ce si bɛi ì dasi naanɛu. Bɛ gbakã amaacɛu í ba iri.

Jesu í jɔ̀ bõɔ nkpɔ í ba iri
(Cɔ Maaku 1:29-34; Luku 4:38-41)

14 Si anyiɛ, Jesu í bɔ kpasɛ̃i Piɛɛ, í koo í ba iyei aboi Piɛɛ kù waa nɛ baani, wa sũò ara gbãa.
15 Ŋɔi Jesu í lu awɔɛ nɔ ara gbãau í nya. Nɔ abou í dede í yaaɛ.
16 Iyi alɛ í lɛ, à naa Jesu inɛ ŋa iyi à nɛ inɛi inɔɔko ŋa wa nkpɔ nkpɔ. Nɔ í lele inɛi inɔɔko ŋau do ide ku fɔ, nɔ inɛ ŋa iyi à waa ce bõɔ fei í jɔ̀ à ba iri.
17 Í ce nŋu ŋau bɛi ku ba ide iyi walii Ezai í fɔu ku kõ iyi í ni, nŋu takaɛ í so gbugbã hai nɛ nwa nɔ í nya bõɔ nwa ŋa.

Inɛ ŋa iyi à bi Jesu ku too
(Cɔ Luku 9:57-62)

18 Ajɔ nŋu gɔ, zamaa nkpɔ gɔ í kaako Jesu. Iyi Jesu í yɛ ŋa ŋɔi í sõ mɔcɔɛ ŋau í ni a bɔ icei tenkuu do ikpa ihõ.
19 Hee a maa nɛ ŋɔi woo kɔ inɛ ŋa si wooda gɔ í naa bi tɛɛ nɔ í ni, Mɛɛtu, an tooɛ bii ì waa bɔ fei.
20 Nɔ Jesu í sõɔ í ni, iŋa ŋa à nɛ kolo ŋa nɔ baa yɛi ŋa mɔ à nɛ bi ku sũ. Amma amu Amai Amanɛ n kù nɛ bii an koo n sũ n sĩmi.
21 Nɔ inɛ akãi mɔcɔi Jesu gɔ mɔ í ni, Lafɛ̃ɛ, jɔ̀ n koo n si baam wa titã.
22 Amma Jesu í jɛaa í ni, awɔ de toom wa, nɔ i jɔ̀ iku ŋa a si iku nŋa ŋa.

Jesu í leekĩ fufu si tenku
(Cɔ Maaku 4:35-41; Luku 8:22-25)

23 Si anyii nŋu, Jesu í lɔ akɔi inyi nɔ mɔcɔɛ ŋa mɔ à lɔ à tooɛ.
24 Iyi à waa nɛ ŋɔi fufu nla gɔ í dede si tenkuu hee kutãngãm ndii inyiu wa bii akɔu. Amma Jesu wa sĩ njoo.
25 Ŋɔi mɔcɔ ŋau à koo à jũu à ni, Lafɛ̃ɛ, faaba wa, à waa bɔ nfe ku ce.
26 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa í ni, naanɛ ku dasi nŋɛ kù la. Na mii í ce ì jɔ̀ njo wa mu ŋɛ ŋa.

Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã, ŋɔi í dede í la si inyiu do fufuu nɔ à coko sõm sõm.
27 Nɔ mɔcɔ ŋau fei à biti à waa ni, inɛ dimi yoomai ihɛ̃. Baa inyi do fufu ŋa fei à waa jirima ideɛ.

Jesu í lele inɛi inɔɔko ŋa hai si inɛ minji gɔ ŋa
(Cɔ Maaku 5:1-20; Luku 8:26-39)

28 Iyi Jesu í to icei tenkuu do ikpa ihɔ̃ si ilɛi Gadara, ŋɔi amanɛ minji gɔ ŋa à fita wa hai bi ku si iku ŋa à kòo wa. Inɛ ŋau à nɛ inɛi inɔɔko ku gaabu ntɔ ntɔ hee í jɔ̀ inɛ gɔ ci ya jɛ ku too kpãau.

29 Nɔ à dɔ̃ anu à ni, mii í wa si gãmɛi awaɛ ŋa, awɔ Amai Ilaaɔ̃. Ì naa ku kpã wa iju hai waatiu kù toi?

30 Nɔ à hɔ̃nnɛ kuusɔɔ gaa gɔ ŋa waju à waa jɛ.

31 Nɔ inɛi inɔɔko ŋau à tɔɔ Jesu à ni, bii ì waa lele wai, jɔ̀ kaa mu kuusɔɔ gaa ŋau ihɔ̃.

32 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni a koo. Nɔ à fita hai si inɛ ŋau à koo à mu kuusɔɔ ŋau. Nɔ kuusɔɔ gaa ŋau fei à sɛi wa hai antai iri kutau à na à dasi tenkuu, inyi í jɛ ŋa.

33 Woo degbe kuusɔɔ ŋau à sa à nɛ inɔ ilu à koo à sisia inɛ ŋa ideu fei do bɛi à cea inɛ minji ŋau.

34 Nɔ inɛi inɔ ilu ŋau fei à fita à bɔ Jesu ku cɔ. Iyi à koo à yɔɔ ŋɔi à tɔɔɛ ku fita hai ilɛi ide nŋa.

9

Jesu í jɔ̀ wɛɛgɛ gɔ í ba iri
(Cɔ Maaku 2:1-12; Luku 5:17-26)

1 Iyi inɛ ŋau à tɔɔɛ ku fita hai ilɛi ide nŋa ŋɔi Jesu í lɔ akɔi inyi í kua icei tenkuu má. Í nɛ ilui nŋu takaɛ *.

2 Ŋɔi inɛ gɔ ŋa à naa wɛɛgɛ gɔ wa, wa sũ si makɛɛ. Iyi Jesu í yɛ naanɛ ku dasi nŋau, nɔ í sɔ̃ wɛɛgɛu í ni, baakɔɔm, maà mɔngɔ temua, ǹ kpa idei dulum dɛɛ.

3 Wee woo kɔ inɛ ŋa si wooda gɔ ŋa à wa bɛ. Iyi à gbɔ wa fɔ bɛɛbɛ ŋɔi à waa lasabu si idɔ nŋa à waa ni, inɛɛu ihẽ wa bu Ilaaɔ̃i.

4 Jesu í bɛi í mà ide iyi à waa lasabu ŋɔi í ni, na mii í ce ì waa ce lasabu laalɔ bɛɛbɛ ŋa.

5 Si ide minji ŋau ihẽ, yoomai kufɔɛ í faala í re, inɛ ku sɔ̃ inɛ gɔ ku ni ǹ kpa idei dulum dɛɛ, walakɔ ku ni ku dede ku nɛ.

6 Amma ǹ bi i mà ŋa iyi amu Amai Amanɛ ǹ nɛ gbugbã n kpa idei dulum dii inɛ ŋa si andunya.

Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í sɔ̃ wɛɛgɛu í ni, dede i so makɛɛɛ i bɔ kpasẽ.

7 Ŋɔi wɛɛgɛu í dede í nɛ ideɛ.

8 Wee inɛ nkpɔ nkpɔi í wa bɛ. Iyi à yɔɔ bɛɛbɛ ŋɔi njo í mu ŋa à waa saabu Ilaaɔ̃ do iyi í na amanɛ dimii yiikou bɛ.

Jesu í kpe Matie
(Cɔ Maaku 2:13-17; Luku 5:27-32)

9 Ŋɔi Jesu í dede hai bɛ í bɔ inɔ iluu. Iyi wa nɛ ŋɔi í yɛ mɔkɔ gɔ iyi à ya kpe Matie wa buba ile bi ku gba fiai lɛmpoo. Ŋɔi í sɔ̃ɔ í ni, toom wa. Nɔ Matie í dede í tooɛ.

10 Si anyiɛ Jesu wa jɛ kpasẽi mɔkɔu, ŋɔi woo gba fiai lɛmpoo do inɛ nkpɔ gɔ ŋa má

* **9:1** ilui nŋu takaɛ kù jɛ Bɛtɛlehɛmu bii à buu. Kù nɔ kù jɛ Nazarɛti bii à biiɛ. Amma Kapɛranumui wa fãa, ilu bii í buba wa ceò icɛɛ.

iyi kuwɛɛ nŋa kù sĩa à naa à buba bi Jesu do məcɔɛ ŋau.

11 Wee Farisi gə ŋa à yɛ ŋa, nə à bee məcɔɛ ŋau à ni, na mii í ce Mɛɛtu nŋɛ wa jɛ do woo gba fiai lɛmpoo do inɛ laalə ŋa.

12 Iyi Jesu í gbə ide nŋau ŋəi í ni, ilu baani ŋa a kù nɛ bukaatai ilu iwə bii kù jɛ bɔ̃ə ŋa.

13 Ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, n kù naa ku kpe inɛ dee dee ŋa, amma dulum ŋai ǹ naa ku kpe. I koo i bee yaasei kukəu iyi í ni, Ilaaɔ̃ í ni, ǹ bi i ce araarei njɛ ŋa ku re i ceem kuwee.

Idei anu ku dĩ
(Cə Luku 5:33-39; Maaku 2:18-22)

14 Wee Zãa woo dasi inyiu mə í nɛ məcə ŋa. Məcɔɛ ŋau à naa bi Jesu nə à beeɛ à ni, na mii í ce awa do Farisi ŋau à ya ka dĩ anu amma awə, məcɔɛ ŋa a ci ya dĩ anu.

15 Nə Jesu í jɛ nŋa í ni, kpaasii məkə titɔ̃ ŋa aa nɛ inə kufə gə waati iyi məkə titɔ̃u í wa inə nŋai? Aawo, amma ajə gə wa naa iyi aa nya məkə titɔ̃u hai si inə nŋa. Waati bɛɛbɛ aa dĩ anu.

16 Ŋəi í kpa nŋa mənda í ni, inɛ gə kaa sə jaaɛ ngbo do titɔ̃ɛ ku tətəəɛ. Bii í ce bɛɛbɛ, titɔ̃u á ga jaaɛ ngbou ku kɔ̃əsi.

17 Bɛɛbɛ məi a ci ya dasi vɛ̃ɛ titɔ̃ iyi wa gba si bəgə bata ngbo ŋa. Bii ì ce bɛɛbɛ, bəgə bata ngbo ŋau aa gai, nə vɛ̃ɛu ku nikã, bəgə ŋau mə á ce nfe. À ya dasi vɛ̃ɛ titɔ̃i si bəgə titɔ̃ ŋa. Baa bii wa gba, bəgəu kaa ga.

Idei ama inaaboi Zairusi do inaabo iyi í lu ibəi Jesu
(Cə Maaku 5:21-43; Luku 8:40-56)

18 Si waati iyi Jesu wa sɔ̃ ŋa ideu ihɛ̃ ŋəi inɛ ngbo gə í naa í sɛɛbata si wajuɛ í ni, ama inaabom wee í ku nsɛi nsɛi, amma naa le siɛ awə ku jĩ má.

19 Nə Jesu í dede do məcɔɛ ŋa à too məkəu.

20 Waati iyi à dasi kpãa à waa nɛ, inaabo gə wa too ŋa. Abou wa ce bɔ̃əi awə ku mu hai adɔ̃ maateeji wa. Ŋəi í bə do anyii Jesu í koo í lu itĩi ibɔɛ.

21 Í ce bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ í fə si idəɛ í ni, baa bii jaaɛi ǹ ba ǹ lu an ba iri.

22 Ŋəi Jesu í sinda í cəə nə í ni, abooyi, maà məngə temua, naanɛɛi í faabaɛ. Bɛ gbakã abou í ba iri.

23 Ŋəi Jesu í məsi isɛɛnɛɛ í to kpasɛ̃i inɛ ngbou í yɛ woo fã gaasiai iku ŋa do zamaa nla nla gə wa dɔ̃ anu.

24 Nə í ni, i fita hai ihɛ̃. Ama inaabou kù ku, wa sĩ njooi, nə à waa yaakoɛ.

25 Ŋəi Jesu í jɔ̀ inɛ ŋau à fita nə í lə í mu awəi mudɛ̃ɛu nə í dede.

26 Nə laabaaui ideu í fangaa si ilɛu fei.

Jesu í jɔ̀ fɛɛju minji gə ŋa à yɛ ilu

27 Nə Jesu í nɛ hai bɛ. Si isɛɛnɛɛu fɛɛju minji gə ŋa à tooɛ à waa dɔ̃ siɛ anu, à waa ni, təkui ilaalu Davidi, ce araare nwa i jɔ̀ ka yɛ ilu.

28 Ŋəi Jesu í nɛ hee í to kpasɛ̃. Nə fɛɛju ŋau à naa bi tɛɛ nə í bee ŋa í ni, ì dasi naanɛ ŋa iyi an yəkə n coo? Nə aŋa mə à ni, oo, Lafɛ̃ɛ.

29 Nɔ Jesu í lu iju nŋau í ni,
ku ce nŋɛ si bɛi ì dasi naanɛu
ŋa.
30 Nɔ à yɛ ilu. Nɔ Jesu í sõ ŋa
í kɔnkɔn du ŋa í ni, i gbɔ ŋa, i
maà sõ inɛ gɔ ideu ihẽ.
31 Amma iyi à sɛkɛɛ gbakã à
lɔsi laabaaui Jesuu ku sisi si
ilɛu fei.

Jesu í jɔ̀ dekĩ gɔ í gbɔ ide

32 Nɔ Jesu do mɔcɔɛ ŋa à nɛ
hai bɛ, ŋɔi à naa Jesu inɛ gɔ
wa. Inɛɛu inɛi inɔɔko dekĩ gɔ
í muu.
33 Nɔ Jesu í lele inɛi inɔɔkou.
Iyi í leleɛ gbakã nɔ mɔkɔu í
lɔsi ide ku fɔ. Inɛ ŋa à biti à
wasi ku ni, a kù yɛ dimiɛ si ilɛi
Izirɛli ajɔ kãma.
34 Amma Farisi ŋau à ni,
Seetam ilaalui inɛi inɔɔko
ŋaui í muaa gbugbã ku leleò
ŋa.

Jesu í ce araarei inɛ ŋa

35 Jesu wa dabii dabii si ilu
nla ŋa do si ilɛɛko ŋa, wa kɔ inɛ
ŋa si cio ile bii Zuifu ŋa à ya
ce kutɔtɔɔ nŋa ŋa, nɔ wa sisi
laabaau jiidai bommai Ilaaõ nɔ
í jɔ̀ bõɔ ŋa do kõɔ ŋa fei à ba iri.
36 Iyi í yɛ zamaau, araare
fei í muu, domi à wɛɛ do biti,
inɔ nŋa fei í fɔ, à wɛɛ nŋa bɛi
angudã ŋa iyi a kù nɛ woo
degbe.
37 Ŋɔi í sõ mɔcɔɛ ŋa í ni,
amaajɛ iyi í jĩa í to ku da í kpɔ,
amma woo da ŋau a kù kpɔ.
38 Na nŋu, i tɔɔ ilu ikou ku bɛ
woo da ŋa wa má.

10

Irii mɔcɔ maateeji ŋau
(Cɔ Maaku 3:13-19; Luku 6:12-16)

1 Si anyii nŋu, Jesu í kpe
mɔcɔ maateejiɛ ŋau í tɔtɔɔ ŋa
bi tɛɛ. Nɔ í mu nŋa yiiko a
leleò inɛi inɔɔko ŋa nɔ a jɔ̀ kõɔ
ŋa a ba iri do inɛ ŋa iyi à waa
ce bõɔ dimi ikã ikã fei.
2 Irii woo bɛ maateeji ŋau
wee. Sinte, Simɔɔ iyi à ya kpe
Piɛɛu do ifɔɛ Anderee, do ama
minjii Zebedee ŋa Zaaki do
ifɔɛ Zãa,
3 do Filipu do Baatelemi, do
Tomaa, do Matie iyi í tako í jɛ
woo gba fiai lɛmpoo, do Zaaki
amai Alifee do Tadee,
4 do Simɔɔ inɛi igbɛi Zelɔtu
*, do Zudasi Isikariɔti, inɛ iyi
á na ku zambaɛu.

Jesu í bɛ mɔcɔ maateeji ŋau
(Cɔ Maaku 6:7-13; Luku 9:1-6)

5 Jesu í bɛ amanɛ maateeji
ŋau nɔ í sõ ŋa bɛi nŋu í bi a ce.
Í ni, i maà bɔ bi dimi mmu ŋa,
nɔ i maà lɔ si ilui inɛi Samari
kãma ŋa.
6 Amma i bɔ bi inɛi Izirɛli ŋa,
aŋa iyi à nyɔ bɛi ama angudã
ŋa.
7 I koo i waazo ŋa i ni, Ilaaõ í
maai ku jɛ bommaɛ.
8 Nɔ i jɔ̀ bõɔ ŋa a ba iri nɔ i jĩ
iku ŋa, i jɔ̀ dintɛ ŋa a ba iri a jɛ
inɛ kumá, nɔ i lele inɛi inɔɔko
ŋa iyi à wa si inɛ ŋa. Si bɛi ì ba
hai nɛ kusã ŋa, iŋɛ mɔ i na hai
nɛ kusã.
9 I maà ti i so fia ŋa.
10 I maà ti i so bɔgɔ, i maà
ti i so ibɔ minjisia, wala baata,

* **10:4** igbɛi Zelɔtu inɛi igbɛi Zelɔtu ŋai à waa jabu ku ba Zuifu ŋa a nɛ ara nŋa hai si awɔi inɛi Romu ŋa.

wala golo. I maà so mii ŋau bɛ
kãma ŋa si na iyi í jɔ̀ woo ce icɛ
í nɛ kpãai a náa bukaatai mii
iyi í nɛ ku maa wɛɛò.

11 Bii ì to ilu nla walakɔ si
ilɛɛko gɔ, i dɛdɛ inɛ iyi í jɛsi ku
gba ŋɛ, nɔ i buba kpasɛ̃ɛ bɛ ŋa
hee ku to ajɔ iyi ì waa nɛ hai si
iluu.

12 Bii ì lɔ kpasɛ̃ gɔ i ya ce inɛ
ŋau fɔɔ i ni ŋa, laakai ku sũ ku
wɛɛ do iŋɛ.

13 Bii à gba ŋɛ, laakai ku sũu
á wɛɛ do aŋai, amma bii a kù
gba ŋɛ, á baa si ŋɛi.

14 Si ilu gɔ wala si kpasɛ̃ gɔ,
bii inɛ ŋau à kɔ ku gba ŋɛ, hee
má jɛ a gbɔ ide nŋɛ, i nɛ hai bɛ
nɔ i gbugbã nŋa irurui baata
nŋɛ ŋa ku ba ku jɛ nŋa sɛɛda
iyi kiitii Ilaaɔ̃ á naa si ŋa.

15 Ntɔ ntɔ, an sɔ̃ ŋɛ, si ajɔi
kiitiu, Ilaaɔ̃ á ce arɛarei inɛi
Sodomu do Gɔmɔɔ † ŋa ku re
inɛi ilu dimi bɛɛbɛ ŋau bɛ

Ijuukpã iyi á naa
(Cɔ Maaku 13:9-13; Luku 21:12-17)

16 Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, wee
ǹ wa n bɛ ŋɛ nɔ aa yɛ ŋai bɛi
angudã ŋa si inɔi mbo ŋa. Na
nŋu, i jɔ̀ i nɛ bisi bɛi njo ŋa, ‡,
nɔ i jɛ hai ce laalɔ bɛi ankasiidi
ŋa.

17 Nɔ i ce laakai ŋa si na iyi í
jɔ̀ inɛ gɔ ŋa aa na a mu ŋɛ a bɔò
ŋɛ bi ku ce kiiti, aa nɔ a cã ŋɛ
ile bi ku ce kutɔtɔɔ nŋa ŋa.

18 Aa bɔò ŋɛ si wajui ilu ilɛ
ŋa do bi amanlu ŋa na irim, ku
ba i jɛ sɛɛdam si waju nŋa ŋa
do bi dimi mmu ŋa.

19 Amma bii à bɔò ŋɛ bi ku
kiiti, i maà ti i biti do ide iyi aa
fɔ ŋa wala do yaase bɛi aa fɔɔò
ŋa. Bii waatiu í to, Ilaaɔ̃ á mu
nŋɛ ide iyi aa fɔ ŋa.

20 Nɔ ide iyi aa fɔ ŋa kaa jɛ
ide nŋɛ, á naai hai bi Hundei
Ilaaɔ̃ Baa nŋɛ iyi í wa si ŋɛ.

21 Inɛ gɔ ŋa aa zamba ifɔ nŋa
ŋa walakɔ igbã nŋa ŋa ku ba
a kpa ŋa. Bɛɛbɛ mɔi baa ŋa aa
maa cea ama nŋa ŋa. Amu ŋa
mɔ aa dede si baa nŋa ŋa ku ba
a kpa ŋa.

22 Inɛ fei á cé ŋɛi na irim,
amma inɛ iyi í temua hee kɔɔ
á ba faaba.

23 Bii à waa kpã ŋɛ iju si ilu
gɔ i sa i bɔ ilu mmu. Ntɔ ntɔ, an
sõ ŋɛ, i kaa dabii si ilɛi Izirɛliu
i kpa iriɛ ŋa amu Amai Amanɛ
n to wa.

24 Ama cio ci ya re woo
kɔsiɛ, amaacɛ mɔ ci ya re
lafɛ̃ɛɛ.

25 Na nŋu, í sĩa ama cio ku
jɛsi a cea nŋu bɛi à cea woo
kɔsiɛ. Bɛɛbɛ mɔi, í sĩa amaacɛ
mɔ ku jɛsi a cea nŋu bɛi à cea
lafɛ̃ɛɛ. Bii à waa kpe amu ilu
kpasɛ̃u Seetam, aa sɔ iŋɛ inɛi
kpasɛ̃ɛ ŋau iri laalɔ iyi í re
bɛɛbɛ.

Njoi inɛ iyi í jɔ̀ i ce ŋa
(Cɔ Luku 12:2-7)

26 Nɔ Jesu í ni má, do nŋu
fei i maà ce njo nŋa ŋa, domi
ngɔgɔ kù wɛɛ iyi wa manji iyi
kaa fita gbugbãa, nɔ asii kãma
kù wɛɛ iyi a kàa na a mà.

27 Iyi ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ si ilu
kuku, i fɔɔ si inya kumá ŋa. Iyi
ì gbɔ si asii ŋa i cã kɛsɛɛdɛɛ.

† **10:15** Sodomu do Gɔmɔɔ Ilu minji ŋau, Ilaaɔ̃ í tako í lɛgɛ ŋa à kpaò bomma si na iyi í jɔ̀ dulum dii inɛ nŋa ŋa í caa. ‡ **10:16** i jɔ̀ i nɛ bisi bɛi njo ŋa I cɔ K.A. 3:1. Í ni njo í nɛ bisi í re iŋai sako iyi Ilaaɔ̃ í taka fei.

28 I maà ce njoi inɛ ŋa iyi aa
kpa ara nŋu akã, nɔ a kaa yɔkɔ
a kpa hunde. Amma i ce njoi
inɛ iyi á yɔkɔ ku kpa ara do
hunde ajɔ si ina iyi ci ya ku.
29 A ci ya ta ama yɛi minji
súù akã ba. Do nŋu fei, Ilaaɔ̃
wa mà baani nŋa. Baa akã
nŋa ci ya nɔ ku ku iyi kù jɛ do
kumàsiɛ.
30 Iŋɛ mɔ, hee do ntoi iri nŋɛ
ŋa fei Ilaaɔ̃ í mà jĩa nŋa.
31 Na nŋu, i maà ce njo ŋa,
bɛɛrɛ nŋɛ í re yɛi ŋa hee bii í
jĩ.
32 Na nŋu, inɛ iyi í fɔ si wajui
amanɛ ŋa í ni nŋu í gbam, amu
mɔ an gbaa si wajui Baam iyi í
wa lele.
33 Amma inɛ iyi í kɔsim si
wajui amanɛ ŋa, amu mɔ an
kɔsiɛ si wajui Baam iyi í wa
lele.

Kù jɛ laakai ku sũ, ijai
(Cɔ Luku 12:51-53, 14:26-27)

34 Í sɔ̃ ŋa má í ni, i maà tamaa
mà laakai ku sũi ǹ naa nŋɛ wa
si andunya. Aawo, ijai ǹ naaò
wa.
35 Ǹ naa ku kosi ama
inɛmɔkɔ do baaɛi, ama inaabo
mɔ do iyeɛ, aso mɔkɔ mɔ do
iyei mɔkɔɛ.
36 Inɛi kpasɛ̃ nŋɛ ŋai aa jɛ
mbɛɛ nŋɛ ŋa.
37 Inɛ iyi í bi baaɛ walakɔ
iyeɛ í rem, lafɛ̃ɛ kù to ku jɛ
inɛm. Bɛɛbɛ mɔi inɛ iyi í
bi ama inɛmɔkɔɛ walakɔ ama
inaaboɛ í rem, lafɛ̃ɛ kù to ku jɛ
inɛm.
38 Inɛ iyi kù jɛsi nŋu ku so jĩi
ku gaauɛ ku toom do wa, kù to
ku jɛ inɛm.
39 Inɛ iyi í bi ku jɛ kuwɛɛ do
idɔɔbiɛ á na ku kuaɛ. Amma
inɛ iyi í kɔsi kuwɛɛɛ na irim,
lafɛ̃ɛ á na ku báa ntɔ ntɔ.

Idei riba
(Cɔ Maaku 9:41)

40 Jesu í ni má, inɛ iyi í gba
ŋɛ í gbam nii, nɔ inɛ iyi í gbam
í gba inɛ iyi í bɛm wai.
41 Inɛ iyi í gba walii si na iyi í
jɔ̀ Ilaaɔ̃ í bɔɔ wa, Ilaaɔ̃ á na nŋu
mɔ ribai walii, nɔ inɛ iyi í gba
amanɛ iyi wa ce idɔɔbii Ilaaɔ̃ si
na iyi í jɔ̀ í jɛ dee dee, Ilaaɔ̃ á na
nŋu mɔ ribai inɛ dee dee.
42 Inɛ mɔ iyi í mua taaka gɔ
baa inyi tũtũ si na iyi í jɔ̀ í jɛ
mɔcɔm, ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, lafɛ̃ɛ kaa
kua ribaɛ pai.

11

Woo bɛi Zãa ŋa
(Cɔ Luku 7:18-35)

1 Waati iyi Jesu í sɔ̃ mɔcɔ
maateejiɛ ŋau ide ŋau fei í tã,
ŋɔi í nɛ hai bɛ í koo í dabii si
ilui Galilee ŋau í kɔ inɛ ŋa si
cio nɔ í ce nŋa waazo.
2 Wee waati bɛɛbɛ Zãa woo
dasi inyiu í wa piisɔ̃ɔ. Nɔ hai
ile piisɔ̃ɔ bɛ í gbɔ baaui icɛi
Jesu iyi à ya kpe Kirisi. Ŋɔi í
bɛ siɛ mɔcɔɛ gɔ ŋa
3 a koo a beeɛ a ni, awɔi ì jɛ
inɛ iyi Ilaaɔ̃ á na ku bɛ wau?
Mà ka degbe inɛ mmu gɔ.
4 Nɔ Jesu í jɛ nŋa í ni, i koo i
sisia Zãa mii iyi ì yɛ do iyi ì gbɔ
ŋa.
5 Fɛɛju ŋa à waa yɛ ilu, woo
sukutɛ ŋa à waa nɛ dee dee,
dintɛ ŋa à ba iri à jɛ inɛ kumá,
dekĩ ŋa à waa gbɔ ide, iku ŋa
à jĩ, nɔ a waa sisia ilu are ŋa
laabaau jiida.

6 Ilu inɔ didɔ̃i inɛ iyi kaa
nyiò anyi si naanɛ ku dasiɛ na
irim.
7 Iyi mɔcɔi Zãa ŋau à gbɔ bɛi
Jesu í fɔ, ŋɔi à sinda à nɛ. Waati
iyi à waa nɛ, ŋɔi Jesu í lɔsi ku
sisia zamaau idei Zãa í ni, mii
ì bɔ ku cɔ si gbabuau ŋa. Fɔfɔ
iyi fufu wa yaya? Aawo.
8 To, mii ì bɔ ku cɔ ŋa. Mà
mɔkɔ iyi wa dasi ibɔ ku sĩau.
Aawo, inɛ ŋa iyi à waa dasi ibɔi
fia nkpɔ, aŋai à ya wa kabai
ilaalu ŋa.
9 To, mii ì bɔ ku cɔ ŋa. Mà
waliii ì bɔ ku cɔ ŋa. Oo, ntɔ ntɔ
an sõ ŋɛ, inɛɛu bɛ í re baa walii.
10 Zãai kukɔi idei Ilaaõ wa
fãa tengi bii í ni, Ilaaõ í ni, wee
ǹ bɛ woo sisi idem wa si wajuɛ
iyi á teeseɛ kpãaɛ.
11 Ntɔ ntɔ an sõ ŋɛ, si inɔi
inɛ ŋa iyi inaabo ŋa à bí fei,
kãma nŋa kù wɛɛ iyi í re Zãa
woo dasi inyi. Amma do nŋu
fei, baa inɛ iyi í kere í re si
bommai Ilaaõ í roo.
12 Hai waati iyi Zãa í sinti ku
waazo hee do nsɛi fei bommai
Ilaaõ wa bɔ wajui do gbugbã,
nɔ ilu gbugbã ŋai à ya baa *.
13 Moizi í fɔ idei bommau si
woodaɛ. Nɔ walii ŋau mɔ, aŋa
fei à fɔ ideɛ hee í koo í to wa si
waatii Zãa woo dasi inyiu.
14 Ì gbɔ ŋa iyi à ni Elii á na
ku naa. Bii ì jɛsi i gbɔ idem ŋa,
Zãai í jɛ Eliiu.
15 Inɛ iyi í nɛ itĩ iyi á gbɔò
ide, ku gbɔ.
16 Yooi an wãò inɛi nsɛi ŋau
ihẽ. À yɛi bɛi amu ŋa iyi à waa
buba bantuma à sõ njɛ à waa
ni,
17 à fã nŋɛ yee nɔ i kù jojo ŋa,
nɔ à kõ nŋɛ irii iku ŋa nɔ i kù
kpata ŋa.
18 Ǹ ni bɛɛbɛi si na iyi í jò
waati iyi Zãa woo dasi inyiu í
naa í ya dĩ anu nɔ ci ya mɔ vẽɛ,
nɔ à ni í nɛ inɛi inɔɔkoi.
19 Nɔ iyi amu Amai Amanɛ ǹ
naa, ǹ ya n jɛ nɔ n maa n mɔ, nɔ
inɛ ŋa à ni ǹ bi ijɛ nɔ ǹ jɛ woo
mɔ atẽ, nɔ ǹ jɛ kpaasii woo gba
fiai lɛmpoo ŋa do ilu dulum
ŋa. Do nŋu fei, à yɛ iyi bisii
Ilaaõ í jɛ dee dee na icɛ ŋa iyi
wa ce.

Ilu ŋa bii inɛ ŋa à kɔ ku dasi Jesu naanɛ
(Cɔ Luku 10:13-15)

20 Nɔ Jesu í lɔsi ku gbagba si
inɛi ilu ŋa bii í ce maamaake
nkpɔ nkpɔ ŋau si na iyi í jò a
kù kpaasi idɔ.
21 Í ni, inɔ kufɔ nla nlai á jɛ tu
ŋɛ, iŋɛ inɛi Kɔrazẽɛ ŋa. Iŋɛ mɔ
inɛi Bɛsaida ŋa, inɔ kufɔ nla
nlai á jɛ tu ŋɛ. Maamaake ŋa
iyi à ce si ilu nŋɛ ŋau ihẽ, bii í
jɛ Tii do Sidõɔi †. à coo wo, inɛi
ilu ŋau aa dĩ saaki a kpataò na
irii dulum du ŋa nɔ a kpaasi
idɔ hai ku kpɛ.
22 Na ŋɔi í jò ǹ wa n sõ ŋɛ iyi
si ajɔi kiitiu ijuukpãi inɛi Tii
do Sidõɔ ŋa á tia tu ŋɛ.
23 Iŋɛ mɔ, inɛi Kapɛranumu
ŋa, ì waa tamaa ŋa aa so ŋɛ
hee lelei? Aawo, aa kɛkɛ ŋɛi
hee bi ku wai iku ŋa. Ntɔ ntɔ,
maamaake nkpɔ nkpɔ iyi ǹ ce

* **11:12** bommai Ilaaõ...à ya baa Do yaase mmu gɔ iyi inɛ á yɔkɔ ku gbɔɔò má wee, inɛ ŋa à wasi ku ce kookaai a ba a jɛ inɛi bommai Ilaaõu. Nɔ inɛ ŋa iyi à waa jabu ntɔ ntɔ, aŋai aa lɔ si. † **11:21** Tii do Sidõɔ Ilaaõ í kpa inɛi ilu ŋau si na iyi í jò kuce nŋa ŋa kù sĩa.

si ilu nŋɛ, bii í jɛ Sodomui ɩ̀ coo wo, iluu á wɛɛ baa nnyi.
24 Na ŋɔi í jɔ̀ ɩ̀ wa n sɔ̃ ŋɛ iyi si ajɔi kiitiu ijuukpãi inɛi Sodomu ŋa á tia tu ŋɛ.

I naa wa bi tom i naa i gba kusɪ̃mi
(Cɔ Luku 10:21-22)

25 Waati bɛɛbɛ ŋɔi Jesu í ni, Baaba, awɔ iyi ì jɛ Lafɛ̃ɛi lele do ilɛ, ɩ̀ wa n saabuɛ do iyi ì singaa ilu bisi do woo mà ŋa mii ŋau ihɛ̃ nɔ ì nyisi amu ŋa.
26 Í sɪ̃a Baaba, si na iyi í jɔ̀ bɛɛbɛi ì bi.
27 Nɔ í sɔ̃ inɛ ŋa í ni, Baam nii í daam mii fei si awɔ. Inɛ kãma kù mà amu Amau bii kù jɛ Baau. Nɔ inɛ kãma kù mà Baau bii kù jɛ amu Amau do inɛ ŋa iyi ɩ̀ bi n nyisi ŋa.
28 Iŋɛ iyi ì gbɛɛji nɔ aso wa wɔ ŋɛ fei i naa wa bi tom an mu nŋɛ kusɪ̃mi.
29 I jɛsi n lesi ŋɛ zuugum nɔ i gba idei ciom ŋa, si na iyi í jɔ̀ amuu amanɛ kurɔ do woo kaye arai. Bii ì waa ce bɛɛbɛ ŋa, aa ba kusɪ̃mii hunde nŋɛ ŋa.
30 Ntɔ ntɔ, zuugum nɔu kù gaabu nɔ aso iyi an kã nŋɛ kù wo.

12

Jesu do ajɔi kusɪ̃mi
(Cɔ Maaku 2:23-28; Luku 6:1-5)

1 Si anyii ajɔ minji, ajɔi kusɪ̃mi gɔ, Jesu do mɔcɔɛ ŋa à waa too kɔɔi ilɛ gɔ. Nɔ wee ari wa kpa mɔcɔɛ ŋau ŋɔi à wɔ amaajɛ iyi à gbɛ̃ si ilɛu à nunu ijuɛ si awɔ à waa ŋɔ.
2 Wee Farisi gɔ ŋa à wa bɛ. Iyi à yɔɔ ŋɔi à sɔ̃ Jesu à ni, cɔ, mɔcɔɛ ŋa à waa ce mii iyi a kù nɛ kpãai ku ce si ajɔi kusɪ̃mi.
3 Amma Jesu í jɛ nŋa í ni, i kù cio mii iyi Davidi í ce si waati iyi ari wa kpa nŋu do inɛɛ ŋa?
4 Í lɔ kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ nɔ í so pɛ̃ɛ iyi à jilɛa Ilaaɔ̃ í jɛ, nŋu do inɛɛ ŋa. Nɔ wee a kù nɛ kpãai pɛ̃ɛu ku jɛ, í gbe woo weei Ilaaɔ̃ ŋa aŋa akã.
5 Mà i kù cioɛ si tiai woodai Moizi ŋa iyi si ajɔi kusɪ̃mi woo wee ŋa iyi à ya nɛ icɛ si kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ a kù waa jirima ajɔi kusɪ̃mi? Do nŋu fei, a kù jɛ ilu taale ŋa.
6 Amma an sɔ̃ ŋɛ iyi inɛ gɔ í wa ihɛ̃ iyi í nɛ bɛɛrɛ í re kpasɛ̃i Ilaaɔ̃.
7 Kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni, Ilaaɔ̃ í ni, ɩ̀ bi i ce araarei njɛ ŋa ku re i ceem kuwee. Bii í jɛ ì mà yaasei ideu bɛ ŋa wo i kaa maa yɛ taalei hai nɛ taale ŋa.
8 Nɔ aa mà ŋa iyi amu Amai Amanɛi ɩ̀ jɛ inɛ ngboi ajɔi kusɪ̃mi.

Inɛ iyi awɔ akãɛ í ku
(Cɔ Maaku 3:1-6; Luku 6:6-11)

9 Nɔ Jesu í nɛ hai bɛ í koo í lɔ ile bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔu.
10 Wee mɔkɔ gɔ í wa bɛ, awɔ akãɛ í ku í gbɛ. Nɔ inɛ ŋa iyi à wa bɛu à bee Jesu à ni, wooda í na inɛ kpãa ku jɔ̀ inɛ ku ba iri si ajɔi kusɪ̃mi? À waa fɔ bɛɛbɛi ku ba a yɛ taaleɛ.
11 Nɔ Jesu í jɛ nŋa í ni, bii inɛ gɔ nŋɛ í nɛ angudã akã nɔ í koo í dasi inɔ isa baa bii ajɔi kusɪ̃mii, lafɛ̃ɛ kaa nyaa?
12 Amanɛ í bɛi í re angudã hee bii í jɪ̃. Na nŋu, inɛ í

nɛ kpãa ku ce mii jiida si ajɔi
kusĩmi.
13 Nɔ Jesu í sõ mɔkɔu í ni, tɛ
awɔɛ. Iyi í tɔɔ nɔ í baa dee dee
bɛi awɔ akãu má.
14 Ŋɔi Farisi ŋau à fita à koo
à waa busi njɛ bɛi aa ce a kpaò
Jesu.
15 Amma Jesu í mà si ŋa nɔ í
nɛ hai bɛ.

Jesui í jɛ woo ce icɛ iyi Ilaaõ í cica

Waati iyi Jesu wa nɛ, zamaa
nla nla gɔ í tooɛ. Nɔ í jò inɛ ŋa
iyi à jɛ bõɔ ŋa fei à ba iri.
16 Amma í sõ ŋa í kɔnkɔn du
ŋa í ni a maà sõ inɛ gɔ inɛ iyi
nŋu í jɛ.
17 Í jò à ba iri ku ba ide iyi
walii Ezai í fɔu ku kõ, iyi í ni,
18 Ilaaõ í ni,
Woo ce icɛm iyi ṅ cica wee.
Nŋui ṅ bi jiida, siɛi inɔ didõm
fei í ya wa.
An daa si Hundem,
Nɔ ku sisia dimi fei dee dee ku
jɛm.
19 Kaa ce kakɔɔ do inɛ gɔ hee
ku la siɛ.
Bɛɛbɛ mɔi kaa kosi inɛ ŋa ija si
inɔ ilu pai.
20 Kaa tambɔ ama jĩi iyi í
kɔmba wa bi ku cɛ,
Nɔ kaa kpa fitila iyi inya
kumáɛ kù la *,
Hee waati koo to si bii á jò dee
dee ku jɛm ku kãmia
inɛ fei,
21 nɔ kpãa ku cɔi dimi fei kú
wa siɛ.

Jesu wa kɔò araɛ

(Cɔ Maaku 3:22-30; Luku 11:14-23)

22 Si anyii nŋu, à naa Jesu
mɔkɔ gɔ wa iyi inɛi inɔɔko í jò í
fɛɛju nɔ í dekĩ. Nɔ Jesu í faaba
inɛɛu, í jò wa yɛ ilu nɔ wa fɔ
ide.
23 Nɔ zamaau fei í biti à waa
ni, debɛi, á jɛ tɔkui Davidiu
mbɛ.
24 Amma iyi Farisi ŋau à gbɔ
ideu, ŋɔi à ni, mɔkɔu ihẽ wa
lele inɛi inɔɔko ŋai do gbugbãi
Bɛɛlizebuu †. ilaalu nŋa.
25 Si bɛi Jesu í mà lasabu
nŋa, ŋɔi í sõ ŋa í ni, bomma
iyi inɛɛ ŋa à waa ja aŋa duusõɔ
á na ku gbe ngbɛ. Bɛɛbɛ mɔi
ilu walakɔ kpasẽ gɔ iyi inɛɛ ŋa
à waa ja aŋa duusõɔ kaa na ku
kpɛ.
26 Na nŋu, bii Seetam wa
lele araɛ, wa ce igũ do araɛi,
bommaɛ kaa kpɛ.
27 Bii í jɛ do gbugbãi
Bɛɛlizebuui ṅ wa n leleò inɛi
inɔɔko ŋa, to, do gbugbãi yooi
mɔcɔ nŋɛ ŋa mɔ à waa leleò
ŋa. Debɛi aŋa taka nŋa aa yɛ
taale nŋɛ.
28 Amma bii do gbugbãi
Hundei Ilaaõi ṅ wa n leleò inɛi
inɔɔko ŋau, nŋu bɛ wa nyisi iyi
Ilaaõ í sinti ku jɛ bommaɛ si
anini nŋɛ.
29 Bɛirei inɛ á ce ku lɔ kpasẽi
inɛ iyi í nɛ gbugbã ku coo ile
bii kù jɛ í tako í dĩ ilu gbugbãu.
Amma bii í dũu á yɔkɔ ku coo
ile.
30 Inɛ iyi kù jɛ tom, mbɛɛm
nii. Inɛ iyi kù waa bam ku
tɔtɔɔ, wa fangaaɛi.
31 Na ŋɔi í ce ṅ wa n sõ ŋɛ,
Ilaaõ á yɔkɔ ku kpa idei dulum
do arabu fei. Amma inɛ iyi wa

* **12:20** ama jĩi... fitila iyi inya kumáɛ kù la ama jĩi do fitilau inɛ ŋa iyi gbugbã nŋa kù lai wa fãa. † **12:24** Bɛɛlizebuu iri iyi à sɔ Seetam nii.

bu Hundei Ilaaɔ̃, kaa ba a kpa idei dulum dɛɛ pai.
32 Bii amanɛ wa fɔ laalɔi Amai Amanɛ Ilaaɔ̃ á yɔkɔ ku kpa idei dulum dɛɛ. Amma inɛ iyi wa fɔ taalei Hundei Ilaaɔ̃ kaa ba a kpa idei dulum ndɛɛ hai nnyi hee do ala fei.

Jĩi do isoɛ
(Cɔ Luku 6:43-45)

33 Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, à ya mà jĩii hai si isoɛ. Jĩi jiida iso jiidai í ya so, amma jĩi laalɔ, iso laalɔi í ya so.
34 Iŋɛ inɛ buu ŋai bɛi njo wukuku. Iŋɛ inɛ laalɔ ŋa, bɛirei aa ce i fɔ ide jiida ŋa. Mii iyi wa kɔ̃ si idɔɛ nŋui gɛlɛɛ í ya fɔ.
35 Inɛ jiida ide jiidai í ya fɔ. Nɔ ide jiidau í ya naai hai si ide jiida iyi wa singa si idɔɛ. Bɛɛbɛ mɔi inɛ laalɔ ide laalɔi í ya fɔ. Nɔ ide laalɔu mɔ í ya naai hai si ide laalɔ iyi wa singa si idɔɛ.
36 An sɔ̃ ŋɛ, ide nfe iyi inɛ ŋa à waa fɔ fei, Ilaaɔ̃ á na ku bee ŋa si ajɔi kiitiu,
37 domi hai si ideɛi Ilaaɔ̃ á kiitiɛ, nɔ ku kpeɛ hai nɛ taale walakɔ ilu taale.

Inɛ ŋa à ni Jesu ku ce maamaake
(Cɔ Maaku 8:11-12; Luku 11:29-32)

38 Ŋɔi woo kɔ inɛ ŋa si wooda do Farisi gɔ ŋa à sɔ̃ Jesu à ni, Mɛɛtu, à bi i ce maamaake gɔ iyi á nyisi wa iyi Ilaaɔ̃i í bɛɛ wa.
39 Amma Jesu í jɛ nŋa í ni, inɛ laalɔi nsɛi ŋa iyi a kù waa leekĩ do Ilaaɔ̃ nŋu akã, maamaakei à ya maa bi, amma maamaake gɔ kù wɛɛ iyi aa nyisi ŋa má bii kù jɛ ti walii Zonasi,
40 domi si bɛi Zonasi í ce dasã mɛɛta do idũ mɛɛta si inɔi cɛ̃ɛ nlau, bɛɛbɛ mɔi Amai Amanɛ á ce dasã mɛɛta do idũ mɛɛta si balɛ.
41 Si ajɔi kiitiu, inɛi Ninivu ŋa aa dede si inɛi nnyi ŋa a yɛ taale nŋa, si na iyi í jɔ̀ à kpaasi idɔ nŋa na waazoi Zonasi. Wee nsɛi inɛ iyi wa sɔ̃ ŋɛ ideu ihɛ̃ í re Zonasi.
42 Si ajɔi kiitiu, ilaalu inaabo iyi í naa hai awɔ cangai kpãai inunu á dede si inɛi nnyi ŋa ku yɛ taale nŋa, si na iyi í jɔ̀ hai jĩijĩi í dede í naa ku gbɔ idei bisii Salomɔɔ, ilaalu nlau. Nɔ wee nsɛi inɛ iyi wa sɔ̃ ŋɛ ideu ihɛ̃ í re Salomɔɔ.

Kunyii inɛi inɔɔko wa ma
(Cɔ Luku 11:24-26)

43 Ŋɔi Jesu í kpa nŋa mɔndau ihɛ̃ í ni, bii inɛi inɔɔko í fita si inɛ, í ya maa dabii si gbaa ŋai ku maa dɛ bi ku sĩmi. Bii í kua,
44 ŋɔi í ya ni, an nyi inya nwom hai bii ṅ fita wai. Waati iyi í nyi wa nɔ í ba inɛɛu í yɛ bɛi ile ngbɛ iyi à kpã à teeseɛ sãa sãa,
45 á koo ku dɛdɛ kpaasi laalɔ ŋa iyi à roo wa má bɛi aŋa mɛɛje, a na a lɔ si inɛɛu a maa wa bɛ. Waati bɛɛbɛ kuwɛɛi takoi inɛɛu á tia baa ti ankãanyiɛ má. Mii iyi á ba inɛ laalɔi nsɛi ŋa mbɛ.

Idei iyei Jesu do ifɔɛ ŋa
(Cɔ Maaku 3:31-35; Luku 8:19-21)

46 Waati iyi Jesu wa ba zamaau ide ku fɔ, ŋɔi iyeɛ do ifɔɛ ŋa à naa à leekĩ waduude, à waa bi a baa ide ku fɔ.

47 Nɔ inɛ gɔ í naa í sõ Jesu í
ni, iyeɛ do ifɔɛ ŋa wee, à wa
waduude à waa bi a baɛ ide ku
fɔ.
48 Amma Jesu í jɛa inɛɛu í ni,
yooi í jɛ iyem, nɔ yoo ŋai à jɛ
ifɔm ŋa.
49 Nɔ í tosi mɔcɔɛ ŋau awɔ í
ni, iŋɛi ì jɛ iyem do ifɔm ŋa.
50 Ntɔ ntɔ inɛ iyi wa ce
idɔɔbii Baam iyi í wa lele,
lafɛ̃ɛi í jɛ ifɔm wala wecĩm
wala iyem.

13

Mɔndai woo gbɛ̃
(Cɔ Maaku 4:1-9; Luku 8:4-8)

1 Si ajɔ akãu bɛ má, Jesu í
fita hai kpasɛ̃ í koo í buba itĩi
tenku.
2 Nɔ zamaa nla nla gɔ í tɔtɔɔ
siɛ. Ŋɔi í lɔ akɔi inyi gɔ í buba
ku ba ku kɔ ŋa si cio. Nɔ
zamaau fei wa leekĩ itĩ tenkuu
bɛ.
3 Nɔ í sõ ŋa mii nkpɔ do
mɔnda. Í ni, mɔkɔ gɔ í fita wa
fã dimi.
4 Si bɛi wa fã dimiu, ŋɔi gɔgɔ
ŋa à cuku si kpãa nɔ yɛi ŋa à
naa à jɔɔ.
5 Nɔ gɔgɔ ŋa mɔ à cuku si ilɛ
iyi í nɛ kuta, tengi bii sãa kù
kpɔ. Nɔ í fita bɛ gbakã si na iyi
í jɔ̀ sãa kù la bɛ.
6 Amma iyi inunu wa ce, ŋɔi
í joo nɔ í gbɛ, domi icãɛ kù mi
lɛlɛ.
7 Gɔgɔ ŋa mɔ à cuku si inɔ
agũ ŋa. Ŋɔi agũ ŋau à dede siɛ
à biiɛ à kpaa.
8 Nɔ gɔgɔ ŋa mɔ à cuku si ilɛ
jiida nɔ à bí. Gɔgɔ ŋa à nɛ iju
cĩɔ, gɔgɔ ŋa mɔ kita, gɔgɔ ŋa mɔ
kuntaa.
9 Iyi Jesu í kpa mɔndau í tã
ŋɔi í ni, inɛ iyi í nɛ itĩ iyi á gbɔò
ide, ku gbɔ.

Na mii í jɔ̀ Jesu í ya maa kpa mɔnda
(Cɔ Maaku 4:10-12; Luku 8:9-10)

10 Ŋɔi mɔcɔɛ ŋa à naa à beeɛ
à ni, na mii í ce ì ya maa sõ inɛ
ŋa ide do mɔnda.
11 Nɔ í sõ ŋa í ni, iŋɛi Ilaaõ í jɔ̀
ì mà asiii bommaɛ ŋa. Amma
kù jɔ̀ inɛ ŋa iyi à gbe ŋau a màa.
12 Inɛ iyi í nɛ, nŋui à ya kõɔa
si, nɔ kunɛu ku la. Amma inɛ
iyi kù nɛ, baa keeke iyi í nɛu à
ya gbaai má.
13 Inɛ ŋau, à ya maa cɔ ilu
amma a kù waa yɛ, nɔ à waa
sõ ŋa ide amma a kù waa gbɔ
yaaseɛ. Na ŋɔi i jɔ̀ ǹ ya n maa n
sõ ŋa ide do mɔnda.
14 Mii iyi í ba ŋau bɛ Ezai í
tako í ce waliiɛ í ni,
Aa ya desi ide itĩ amma ì kaa
gbɔ yaaseɛ ŋa,
Nɔ aa maa cɔ ilu amma ì kaa yɛ
ngɔgɔ ŋa.
15 Idɔ nŋa í baa í le.
À dĩ itĩ nŋa ku ba a maà gbɔ ide
gɔ,
Nɔ à bii iju nŋa ku ba a maà yɛ
ngɔgɔ,
Nɔ idɔ nŋa mɔ ku maà mà
ngɔgɔ.
Bii kù jɛ bɛɛbɛ aa naa a sinda
wa bi Ilaaõ nɔ ku jɔ̀ a ba
iri.
16 Amma Jesu í sõ mɔcɔɛ ŋau í
ni, iŋɛ ilu inɔ didõ ŋai, si na iyi
í jɔ̀ iju nŋɛ wa yɛ ilu, nɔ itĩ nŋɛ
wa gbɔ ide má.
17 Ntɔ ntɔ ǹ wa n sõ ŋɛi, walii
do inɛ nkpɔ iyi wa jirima idei
Ilaaõ, à bi aŋa à yɛ mii iyi ì waa
yɛu ihɛ̃ ŋa, amma a kù yɔɔ. Nɔ

à bi aŋa a gbɔ mii iyi ì waa gbɔu ihɛ̃ ŋa, a kù nɔ a kù gbɔɔ.

Yaasei mɔndai woo gbɛ̃u
(Cɔ Maaku 4:13-20; Luku 8:11-15)

18 Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, i de itĩ i gbɔ yaasei mɔndai woo gbɛ̃u ŋa.

19 Inɛ iyi wa gbɔ idei bommai Ilaaɔ̃ nɔ kù gbɔ yaaseɛ, í yɛi bɛi kpãa bii dimiu í cuku. Seetam inɛ laalɔui, i ya naa ku nya ide iyi à gbɛ̃ si idɔɛ.

20 Inɛ mɔ iyi í yɛ bɛi ilɛ kuta bii dimiu í cukuu, bii wa gbɔ ideu gbakã í ya gbaai do inɔ didɔ̃.

21 Amma ci ya jɔ̀ ideu ku ce icã jiida si idɔɛ, nɔ kaa yɔkɔ ku leekĩ ku kpɛ. Bii wahala gɔ í dede, walakɔ ijuukpã gɔ na irii ideu, í ya fũsi awɔi gbakã.

22 Inɛ mɔ iyi í gba ideu bɛi si ilɛ ku nɛ agũ ŋau, wa gbɔ ideu amma lasabu bututui mii ŋa iyi wa bitandiɛ do fia ku bi iyi wa dĩ ijuɛ, aŋai à waa ganji ideu ku ce icɛ si inɛɛu.

23 Inɛ mɔ iyi í gba ideu bɛi si ilɛ jiida, nŋui í jɛ inɛ iyi wa gbɔ ideu nɔ í gbɔɔ do yaaseɛ, nɔ í so iso. Bi inɛ gɔ ŋa, dimiu í so iso cĩɔ, inɛ gɔ ŋa kita, inɛ gɔ ŋa mɔ kuntaa.

Mɔndai fɔfɔ laalɔ

24 Nɔ Jesu í kpa nŋa mɔnda má í ni, faaji iyi wa fɔ idei bommai Ilaaɔ̃ wee. Mɔkɔ gɔi í koo í gbɛ̃ dimi jiida si ilɛɛ.

25 Amma idũ si waati iyi inɛ fei wa sĩ njoo, ŋɔi mbɛɛi mɔkɔu í naa í gbɛ̃a fɔfɔ laalɔ * si inɔ ilɛɛ nɔ í nɛɛ.

26 Nɔ dimi jiidau í fita, wa la, nɔ í bí. Fɔfɔ laalɔu mɔ í fita, nɔ aŋa fei à la ajɔ.

27 Ŋɔi amaacɛɛ ŋau à naa à sɔ̃ɔ à ni, lafɛ̃ɛ, í jɔ dimi jiidai ì gbɛ̃ si ilɛɛ ya. To, nɔ hai iwoi fɔfɔ laalɔu ihɛ̃ í fita wa má.

28 Ŋɔi í sɔ̃ ŋa í ni, mbɛɛ gɔi í coo. Nɔ amaacɛɛ ŋau à beeɛ à ni, ì bi kaa logoo fɔfɔ laalɔu?

29 Nɔ í ni, aawo. Bii ì waa bi i logoo fɔfɔ laalɔu bii i kù laakai ŋa aa na i tɔtɔɔ i logooò dimi jiidau ŋa.

30 I jɔ̀ aŋa fei a dede nŋa hee bii kumuɛ í to. Waati bɛɛbɛ an sɔ̃ woo mu ŋau a kpa fɔfɔ laalɔu titã a dũu a dasi ina, a bɛi a tɔtɔɔ dimi jiidau a dasi suum.

Mɔndai dimi keeke iyi à ya kpe mutaadi
(Cɔ Maaku 4:30-32; Luku 13:18-19)

31 Nɔ Jesu í kpa nŋa mɔnda gɔ má í ni, bommai Ilaaɔ̃ í yɛi bɛi ngboi mutaadi iyi inɛ gɔ í so í gbɛ̃ si ilɛɛ.

32 Ngbou í kere í re ngbo ŋa iyi à gbe fei, amma bii à gbɔ̃ɔ, nŋui í ya fita ku lá ku re ama jĩi fei, hee yɛi ŋa à ya maa ce antɛ si amaawɔɛ ŋa.

Mɔndai lefee
(Cɔ Luku 13:20-21)

33 Nɔ Jesu í kpa nŋa mɔnda gɔ má í ni, bommai Ilaaɔ̃ í yɛi bɛi lefee iyi abo gɔ í so í dasi iyafũi pɛ̃ɛ gũa mɛɛta, nɔ fei í dede í kpante.

Idei mɔnda ŋau
(Cɔ Maaku 4:33-34)

---

* **13:25** fɔfɔ laalɔ Fɔfɔu í jɔ dimi jiidai mam mam. Amma a ci ya jɛ ijui fɔfɔu, domi bii inɛ í jɔɔ, á bía bɔ̃ɔ.

34 Ide ŋau bɛ fei sãa sãa do
məndai Jesu í sõ zamaau, ci ya
fɔ ide iyi kù jɛ do mənda.
35 Bɛɛbɛi idei inɛ akãi walii
ŋau í ce iyi í ni,
Ilaaõ í ni,
Do məndai an ya n sõ ŋa ide,
Nɔ si bantumai an fɔ mii iyi
wa manji hai waati iyi ṅ
taka andunya.

Jesu í sisi yaasei məndai fɔfɔ laaləu

36 Jesu í jɔ̀ zamaau nɔ í koo
í lɔ kpasẽ. Nɔ məcɔɛ ŋau à
bɔ bi tɛɛ à ni, sisi nwa yaasei
məndai fɔfɔ laaləu.
37 Nɔ í jɛ nŋa í ni, inɛ iyi
í gbẽ dimi jiidau amu Amai
Amanɛi.
38 Ilɛui í jɛ andunya. Dimi
jiidau mə, nŋui í jɛ inɛi
bommai Ilaaõ ŋa. Fɔfɔ laaləu
nŋui í jɛ inɛi Seetam ŋa.
39 Mbɛɛ iyi í gbõɔ nŋui í jɛ
Seetam. Ajɔi kumuu məi í
jɛ ajɔ iyi andunya á kpa iri,
nɔ woo mu ŋau mɔ aŋai à jɛ
amaleka ŋau.
40 Nɔ si bɛi à ya kpa fɔfɔ
laaləu a dasi inau, bɛɛbɛ məi á
jɛ si ajɔ iyi andunya á kpa iri.
41 Amu Amai Amanɛ, an bɛ
amalekam ŋa wa a na a nya
inɛ ŋa iyi à waa dasi inɛ ŋa
kurara do woo ce laalɔ ŋau a
tekì̀ò ŋa hai tengi bii an na n
jɛ bommam,
42 nɔ a dasi ŋa ina iyi ci ya
ku. Tengi bɛi aa lesi awɔ si iri
a kpataò.
43 Nɔ waati bɛɛbɛ inɛ ŋa iyi
à waa dɛ idɔɔbii Ilaaõ ku ce
aa maa má inyai bɛi inunu si
bommai Ilaaõ Baa nŋa. Inɛ iyi
í nɛ itì iyi á gbɔò ide, ku gbɔ.

Məndai amani iyi wa singa

44 Nɔ Jesu í ni má, mənda
gɔ iyi wa fɔ idei bommai Ilaaõ
wee. Ajɔ nŋu gɔ inɛ gɔ í koo í
kãsi amani iyi wa singa si inɔ
ilɛ. Iyi í yɔɔ nɔ í teese í singaɛ
ma. Nɔ í nɛ do inɔ didõ í koo í
ta mii iyi í nɛ fei, nɔ í naa í ra
ikou.

Məndai lɛgɛ

45 Jesu í ni, bommai Ilaaõ í
yɛi má bɛi lɛgɛ jiida ŋa iyi woo
nya sĩa gɔ wa dɛ.
46 Iyi í yɛ akã iyi í jɛ jiida ti
fia nkpɔ gɔ, nɔ í koo í ta mii iyi
í nɛ fei í naa í raa.

Məndai taao

47 Jesu í ni má, bommai
Ilaaõ í yɛi má bɛi taao iyi à sɔsi
inɔ inyi ku mu cẽɛ dimi ikã ikã
fei.
48 Bii í mu cẽɛ ŋau í tã, sɔɔkɔ
ŋau à ya faa wa icei. Nɔ a buba
a cica cẽɛ jiida ŋau a dasi kɔlɔ,
cẽɛ ŋa iyi a kù ce ncɛɛu mɔ nɔ
a nikã ŋa.
49 Nɔ bɛɛbɛ məi á yɛ si iri ku
kpai andunya. Amaleka ŋa aa
na a nya inɛ ŋa iyi à waa ce
laalɔ hai si inɔi inɛ ŋa iyi à waa
ce idɔɔbii Ilaaõ,
50 a dasi ŋa ina iyi ci ya ku.
Bɛi aa lesi awɔ si iri a kpata.

Amani titõ do nwo

51 Jesu í bee ŋa í ni, ì gbɔ
yaasei ideu fei ŋa? Nɔ à jɛ à ni,
oo.
52 Nɔ í sõ ŋa í ni, bɛɛbɛ məi,
woo kɔ inɛ ŋa si wooda baa
yooma fei iyi í baa í jɛ inɛ iyi
í mà idei bommai Ilaaõ, í yɛi
bɛi ilu kpasẽ gɔ iyi wa nya mii
titõ ŋa do mii nwo ŋa hai si
amaniɛ.

Inɛi Nazarɛti ŋa a kù dasi Jesu naanɛ
(Cɔ Maaku 6:1-6; Luku 4:16-30)

53 Iyi Jesu í kpa nŋa mɔnda ŋau bɛ í tã, nɔ í nɛ hai bɛ.
54 Í bɔ ilu bii í jɛ ama. Iyi í to bɛ í lɔsi ku kɔ inɛ ŋa si cio ile bii à ya maa ce kutɔtɔɔ hee inɛ ŋa iyi à waa gbɔ ideɛ ŋau à na à biti. Nɔ à waa ni, hai iwoi inɛɛu ihẽ í ba dimii bisiu ihẽ wa. Bɛirei í ce wa ceò maamaake ŋau ihẽ.
55 Í jɔ amai woo gbe j̃ii nɔu mbɛ ya. Kù jɛ iyeɛi à ya kpe Maariu? Zaaki do Zozɛfu do Simɔɔ do Zudu ŋa si à jɛ ifɔɛ ŋa?
56 Awaò wecɪ̃ɛ ŋa fei si à wa ihẽ ba. Bii bɛɛbɛi nɔ hai iwoi í ba gbugbãu ihẽ fei wa.
57 To, lasabu nŋu ŋau bɛi í ganji ŋa a dasiɛ naanɛ. Nɔ Jesu í sõ ŋa í ni, kù nɛ bii walii ci ya nɛ bɛɛrɛ bii kù jɛ si ilɛi ideɛ do si kpasẽɛ.
58 Kù nɔ kù ce maamaake nkpɔ bɛ si na iyi í jɔ̀ a kù dasiɛ naanɛ.

14

Idei ikui Zãa woo dasi inyiu
(Cɔ Maaku 6:14-29; Luku 9:7-9)

1 Si waati bɛɛbɛi Herodu, ilaalui Galileeu í gbɔ laabaaui Jesu.
2 Nɔ í sõ amaacɛɛ ŋa í ni, inɛɛu bɛ Zãa woo dasi inyiui í j̃ì wa hai si balɛ. Na ŋɔi í jɔ̀ í nɛ gbugbã wa ceò maamaake ŋau bɛ.
3-4 Mii iyi í jɔ̀ Herodu í fɔ bɛɛbe wee. Herodu í tako í so Herodiasi aboi Filipu, ifɔɛ. Ŋɔi Zãa í sõɔ í ni, kù sɪ̃a i gba aboi ifɔɛ i dasi kpasẽɛ. Ide iyi Zãa í fɔ na irii Herodiasiu í jɔ̀ Herodu í ni a muu a dũu a dasiɛ piisõɔ.
5 Nɔ Herodu wa bi ku kpaa, amma wa ce njoi inɛ ŋa si na iyi í jɔ̀ aŋa fei à ni Zãa waliii.
6 Ŋɔi ajɔ í naa í to bii Herodu wa ce jingau ku yeò gigii ajɔi kubiɛ. Nɔ ama inaaboi Herodiasi wa jojo si wajui inɛ ŋa iyi à kpe ku jɛu. Ŋɔi í dõa Herodu si jiida jiida
7 hee í ceaa kuwã nɔ í gbasi í ni nŋu á muaa mii iyi í bi fei.
8 Ŋɔi ama inaabou í koo í bee iyeɛ, nɔ í nyi wa í naa í sõɔ í ni, ṅ bi i muum irii Zãa woo dasi inyiu wa si pɛrɛnti.
9 Ŋɔi inɔi ilaaluu í fɔ. Do nŋu fei í jɛsi nɔ í ni a koo a bu irii Zãau wa a naa a náa. Í jɛsii si na iyi í jɔ̀ í gbasi tã do mii fei si wajui inɛ njooɛ ŋau.
10 Nɔ í bɛ inɛ ŋa ile piisõɔ bɛ a koo a bu irii Zãa wa.
11 Ŋɔi inɛ ŋau à koo à buu nɔ à lesi pɛrɛnti wa à naa à na ama inaabou nɔ nŋu mɔ í koo í na iyeɛ.
12 Ŋɔi mɔcɔi Zãa ŋau à gbɔ ideu. Nɔ à naa à so ikuɛu à koo à suu. Nɔ à koo à sõ Jesu.

Jesu í wò amanɛ dubu miu (5.000)
(Cɔ Maaku 6:30-44; Luku 9:10-17; Zãa 6:1-14)

13 Iyi Jesu í gbɔ ideu ŋɔi í nɛ hai bɛ. Í lɔ akɔi inyi do mɔcɔɛ ŋa nɔ à bɔ gbabua gɔ. Iyi inɛ ŋa à gbɔ, ŋɔi à fita hai inɔ ilu nŋa ŋa à da hãmɛɛ nŋa wa do isɛ.
14 Iyi à fita hai si akɔi inyiu ŋɔi Jesu í yɛ zamaau. Nɔ í ce araare nŋa nɔ í jɔ̀ bõɔ nŋa ŋa à ba iri.

15 Iyi alɛ wa lɛ ŋɔi mɔcɔɛ ŋau
à naa bi tɛɛ à ni, si gbabuai à wa
ihɛ̃ nɔ wee idũ wa dũ. Na nŋu,
jɔ̀ inɛ ŋau a nɛ ilɛɛko ŋa a koo a
ra mii iyi aa jɛ.
16 Amma Jesu í sõ ŋa í ni, a
kù nɛ bukaatai a nɛ. Iŋɛ taka
nŋɛ, i na ŋa ijɛ a jɛ.
17 Ŋɔi à ni, pɛ̃ɛ iyi à nɛ ihɛ̃ kù
re ara miu do cɛ̃ɛ minji.
18 Nɔ Jesu í ni, i naam wa ihɛ̃.
19 Nɔ í ni zamaau ku buba
si fɔfɔu, nɔ í so pɛ̃ɛ ara miu do
cɛ̃ɛ minjiu, í wu iju lele í saabu
Ilaaɔ̃. Nɔ í bububu pɛ̃ɛ ŋau í
na mɔcɔɛ ŋau nɔ aŋa mɔ à kpɛ̃a
zamaau.
20 Nɔ aŋa fei à jɛ à yo hee
mbɔɛ í gbe. Ŋɔi mɔcɔɛ ŋau à
ko iyi í gbeu hee kɔlɔ maateeji
í kɔ̃.
21 Inɛmɔkɔ ŋa iyi à jɛu à
wɛɛi zakai amanɛ dubu miu
(5.000), baai inaabo do amu ŋa
baasi.

Jesu wa nɛ si antai tenku
(Cɔ Maaku 6:45-52; Zãa 6:15-21)

22 Iyi à tã ŋɔi Jesu í ni mɔcɔ
ŋau à lɔ akɔi inyiu ku ba a
takoɛ a kua ice ihɔ̃. Iyi à waa
nɛ nɔ í ni zamaau ku nɛ.
23 Waati iyi í jɔ̀ à nɛ nɔ í koo
í gũ iri kuta gɔ ku ba ku ce
kutɔɔ. Nɔ idũ í dũ í báa bɛ nŋu
akã̃ɛ.
24 Wee waati bɛɛbɛ akɔi in-
yiu í wa si aninii tenkuu tã. Nɔ
kutãngãm dii inyiu í wasi ku
taleɛ si na iyi í jɔ̀ fufu wa ko ŋa
ikpó.
25 Zakai amɛɛjuma ŋɔi Jesu
wa nɛ si antai inyiu, wa bɔ bi
mɔcɔɛ ŋa.
26 Waati iyi à yɔɔ wa nɛ si
antai tenkuu wa ŋɔi zigi nŋa
í da, njo wa mu ŋa, à waa ni,
zĩii. Nɔ njou í jɔ̀ à wasi ku dɔ̃
anu.
27 Bɛ gbakã Jesu í ba ŋa ide
ku fɔ í sõ ŋa í ni, i sũ laakai nŋɛ
ŋa. Amui Jesu, i maà ce njo ŋa.
28 Ŋɔi Piɛɛ í sɔ̃ɔ í ni, Lafɛ̃ɛ, bii
awɔi, jɔ̀ amu mɔ n nɛ n naa bi
tɛɛ si antai inyiu.
29 Nɔ Jesu í jɛaa í ni, naa wa.
Nɔ Piɛɛ í kita hai si akɔi inyiu
nɔ í nɛ si antai inyiu wa bɔ bi
Jesu.
30 Amma iyi laakaɛ í bɔ si
fufu iyi wa ce do gbugbãu, ŋɔi
njo í muu. Nɔ í sinti ku mile.
Ŋɔi í dɔ̃ anu í ni, Lafɛ̃ɛ, faabam.
31 Nɔ gbakã Jesu í yɔ awɔ í
muu nɔ í ni, na mii í ce ì waa
sika sika má. Naanɛɛ kù la.
32 Ŋɔi aŋa minji fei à gũ akɔi
inyiu nɔ fufuu í leekĩ.
33 Nɔ inɛ ŋa iyi à wa si inɔi
akɔu à gulɛ si wajui Jesu à ni,
ntɔ ntɔ, awɔu Amai Ilaaɔ̃i.

Jesu í jɔ̀ bɔ̃ɔ ŋa à ba iri si ilɛi Genesarɛti
(Cɔ Maaku 6:53-56)

34 Iyi à kua, nɔ à to ilɛi
Genesarɛti.
35 Si bɛi inɛi bɛ ŋau à mà
Jesu, ŋɔi à fɔ laabaauɛ bii fei à
ni í to wa. Nɔ à naa bɔ̃ɔ fei wa.
36 Nɔ à tɔɔɛ à ni ku jɔ̀ aŋa a
lu baa iĩii kumbooɛ, nɔ inɛ iyi
í luu fei í ya ba irii.

15

Dedembai bala ŋa
(Cɔ Maaku 7:1-13)

1 Ŋɔi Farisi gɔ ŋa do woo kɔ
inɛ ŋa si wooda gɔ ŋa à naa hai
Zeruzalɛmu à bɔ bi Jesu à beeɛ
à ni,
2 na mii í ce mɔcɔɛ ŋa a kù
waa too dedembai bala nwa

ŋa. Na mii í ce a ci ya wɔɔ a bɛi
a jɛ.
3 Nɔ Jesu í jɛ nŋa do ide ku
bee í ni, na mii í ce iŋɛ mɔ
dedemba nŋɛ ŋa ku too í jɔ̀ i
kù waa jirima woodai Ilaaɔ̃ ŋa.
4 Ì mà sãa sãa ŋa iyi Ilaaɔ̃ í ni,
i gbɔa iyeò baa nŋɛ ŋa i jirima
ŋa ŋa. Nɔ í ni má, inɛ iyi wa fɔ
laalɔi iyeò baaɛ ŋa a kpa lafɛ̃ɛ.
5 Amma iŋɛ ì waa fɔ ide
mmu. Ì waa ni inɛ á yɔkɔ ku sɔ̃
iyeò baaɛ ku ni, fia iyi an yɔkɔ
n sobiɛ do, ǹ jilɛaa Ilaaɔ̃.
6 Nɔ inɛ iyi í fɔ bɛɛbɛ kaa sobi
iyeò baaɛ má hee ku jirima ŋa.
Bɛɛbɛi ì waa kpa idei Ilaaɔ̃ ŋa
ku ba i too dedemba iyi à jɔ̀
nŋɛ.
7 Iŋɛu ilu muafiti ŋai. Hai
tako Ezai í ce waliiɛi dee dee
na iri nŋɛ waati iyi í kɔ si tiaɛ í
ni,
Ilaaɔ̃ í ni,
8 Inɛ ŋau ihɛ̃ à waa jirimam nii
Do gɛlɛ nŋu akã.
Amma idɔ nŋa í j̃iim.
9 À waa tɔɔm nii si ngbɛ.
Woodai amanɛ ŋai à waa kɔ
inɛ ŋa si
Nɔ à waa ni woodam nii.

Mii iyi í ya dasi inɛ riisi
(Cɔ Maaku 7:14-23)

10 Ŋɔi Jesu í kpe zamaau nɔ í
ni, i de it̃i i gbɔ yaasei ideu.
11 Kù jɛ mii iyi wa lɔ hai do
gɛlɛi amanɛi í ya dasiɛ riisi.
Amma mii iyi í ya fita hai si
gɛlɛi amanɛi á dasiɛ riisi.
12 Nɔ mɔcɔɛ ŋau à na à sɔ̃ɔ à
ni, i kù mà ide iyi ì fɔu bɛ í jɛa
Farisi ŋau taale?
13 Nɔ Jesu í jɛ nŋa í ni, j̃ii baa
yooma iyi Baam iyi í wa lele
kù lɔ fei, aa tuui.
14 I jɔ̀ ŋa bɛ. Woo mu golo
fɛɛju ŋai. Nɔ bii fɛɛju wa mua
fɛɛju golo aŋa minji fei à ya
koo a dasi gooi.
15 Ŋɔi Piɛɛ í ni, sisi nwa
yaasei mɔndau bɛ.
16 Nɔ Jesu í ni, iŋɛ mɔ, i kù nɛ
bisi ŋai?
17 I kù mà ŋa, mii iyi wa lɔ
hai do gɛlɛi amanɛ fei, si inɔɛi
wa bɔ? Si anyiɛ nɔ ku fita hai
si ara.
18 Amma ide iyi í ya fita hai
si gɛlɛ, hai si idɔi wa naa. Nŋu
bɛi wa dasi amanɛ riisi,
19 domi hai si idɔi amanɛi
lasabu laalɔ wa naa. Inɛ ku
kpa, do sakara, do sɛ̃ɛ ku tɔtɔɔ
do mudɛ̃ɛ hai ce abɔdɔ̃, do ile,
do ibo, do inɛ ku bɛjɛ, mii ŋau
bɛ fei hai si idɔi wa naa,
20 nɔ nŋu ŋau bɛi í ya dasi
amanɛ riisi. Amma kù jɛ kujɛ
hai wɔɔi á dasi inɛ riisi.

Abo dimi mmu gɔ í dasi Jesu naanɛ
(Cɔ Maaku 7:24-30)

21 Si anyii nŋu, Jesu í nɛ hai
bɛ í bɔ ikpa Tii do Sidɔ̃ɔ.
22 Inaaboi ilɛi Kanaã gɔ iyi
í wa bɛ í naa bi tɛɛ nɔ í dɔ̃
anu í ni, Lafɛ̃ɛ, tɔkui Davidi
amanlu nlau, ce araarem.
Ama inaabom í nɛ inɛi inɔɔko,
nɔ wa kpãa iju ntɔ ntɔ.
23 Amma Jesu kù jɛaa ide
kãma. Nɔ mɔcɔɛ ŋa à naa à tɔɔɛ
à ni, abou ihɛ̃ wa dɔ̃ anu wa
too anyi nwa. I kaa leleɛ?
24 Nɔ í jɛ í ni, bi inɛi Izirɛli ŋa
aŋa akãi à bɛm wa, inɛ ŋa iyi à
yɛ bɛi angudã ŋa iyi à nyɔ.
25 Amma abou í naa í gulɛ si
wajuɛ í ni, Lafɛ̃ɛ, sobiim.
26 Nɔ Jesu í ni, kù s̃ia a gba
ijɛi amu ŋa a na aja keeke ŋa.

27 Ŋɔi abou í ni, ntɔi Lafɛ̃ɛ.
Amma do nŋu fei, aja keeke
ŋau à ya wa abɛi taabu a maa
jɛ buubuui ijɛ iyi wa cuku wa
hai si taabui lafɛ̃ɛ nŋa ŋa.
28 Nɔ Jesu í jɛaa í ni, abooyi,
naanɛ ku dasiɛ í la. Bɛ́i ì bi fei
á ce. Nɔ gbakã ama inaaboɛu í
ba iri.

Jesu í jɔ̀ bɔ̃ɔ nkpɔ í ba iri

29 Nɔ Jesu í nɛ hai bɛ í too ití
tenkui Galilee, í koo í gũ antai
kuta gɔ í buba.
30 Nɔ zamaa nla gɔ í naa bi
tɛɛ. À naaò ilu kutɛ akã ŋa wa,
do fɛɛju ŋa, do wɛɛgɛ ŋa, do
dekí ŋa, do bɔ̃ɔ nkpɔ má nɔ à
jilɛ ŋa si wajui Jesu, nɔ í jɔ̀ à ba
iri.
31 Ŋɔi inɛ ŋau à biti iyi à yɛ
dekí ŋau à waa fɔ ide, wɛɛgɛ
ŋau à ba iri, ilu kutɛ akã ŋau
à waa nɛ, fɛɛju ŋa à waa yɛ ilu,
nɔ à waa saabu Ilaaɔ̃ Lafɛ̃ɛi inɛi
Izirɛli ŋa.

Jesu í wò amanɛ dubu mɛɛ (4.000)

(Cɔ Maaku 8:1-10)

32 Jesu í kpe mɔcɔɛ ŋa í ni,
araarei inɛ ŋau ihɛ̃ wa mum,
domi ajɔ mɛɛta nŋai ihɛ̃ iyi à
wa bi tom, nɔ sɔnda kãma kù
gbe nŋa má. Nɔ n kù bi n jɔ̀ a
nɛò ariu ku ba a maà na a koo
a cuku kpãa.
33 Nɔ mɔcɔɛ ŋau mɔ à beeɛ
à ni, to, iwoi aa ka ba ijɛ si
gbabuau ihɛ̃ iyi á yo zamaa nla
nlau ihɛ̃.
34 Nɔ Jesu í bee ŋa í ni, pɛ̃ɛ
fɛloi ì nɛ ŋa. Ŋɔi à ni, pɛ̃ɛ ara
mɛɛjei do cɛ̃ɛ wɛwɛɛ gɔ ŋa.
35 Nɔ Jesu í ni inɛ ŋau a buba
ilɛ.
36 Nɔ í so pɛ̃ɛ ara mɛɛjeu do
cɛ̃ɛ ŋau, í saabu Ilaaɔ̃ titã í bɛi
í bububuɛ í na mɔcɔɛ ŋa a kpɛ̃
nŋa. Ŋɔi à kpɛ̃a inɛ ŋau.
37 Nɔ aŋa fei à jɛ à yo hee
pɛ̃ɛu í gbe. Ŋɔi à ko pɛ̃ɛ iyi í
gbeu nɔ í ce kɔlɔ mɛɛje.
38 Inɛ ŋa iyi à jɛu à wɛɛi zakai
amanɛ dubu mɛɛ (4.000), baai
inaabo do ama keeke ŋa baasi.
39 Ŋɔi Jesu í jɔ̀ inɛ ŋau à nɛ
í bɛi í lɔ akɔi inyi í nɛ ikpa ilɛi
Magadãa.

16

Farisi do Sadusi ŋa à bi Jesu ku ce maamaake

(Cɔ Maaku 8:11-13; Luku 12:54-56)

1 Si anyii nŋu, Farisi do
Sadusi ŋa à naa bi Jesu a cɔ
laakaɛ. À tɔɔɛ ku ce maamaake
iyi á nyisi iyi gbugbãɛ hai bi
Ilaaɔ̃i wa naa.
2 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, bii
inunu wa bɔ ku lɔ nɔ lele í kpã
ì ya ni ŋa, iju iyi á má ala á dɔ̃.
3 Bii daakɔi í ya ni ŋa, ijí á rɔ
domi ijí í dũ í we mango. Ì waa
mà yaasei lele ŋa amma i kù
waa mà yaasei waati iyi à wa
si nsɛi ŋa.
4 Inɛ laalɔi nsɛi ŋa iyi a kù
leekíò Ilaaɔ̃ nŋu akã, nyindai
à ya maa bi ku yɛ. Amma
nyinda gɔ kù wɛɛ iyi aa nyisi
ŋa má bii kù jɛ ide iyi í ba walii
Zonasiu.

Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í jɔ̀
ŋa í nɛ.

Lefeei Farisi do Sadusi ŋa

(Cɔ Maaku 8:14-21)

5 Si anyii nŋu, Jesu do mɔcɔɛ
ŋau à koo à lɔ akɔi inyi à waa
bɔ ikpa icei tenkuu ikpa ihɔ̃.
Nɔ wee mɔcɔɛ ŋau à gbɛjɛ ku
so pɛ̃ɛ kosía.

6 Ŋəi Jesu í sõ ŋa í ni, to, i
ce laakai do lefeei Farisi do
Sadusi ŋau.
7 Ŋəi məcɔ ŋau à waa lasabu
si idə nŋa à waa ni, na iyi í jɔ̀ a
kù so pɛ̃ɛ kosɪ̃ai í jɔ̀ wa fə bɛɛbɛ.
8 Amma Jesu í mà lasabu
nŋa iyi à waa ce nə í bee ŋa í
ni, na mii í ce ì waa ni ŋa, na
iyi í jɔ̀ iŋɛ i kù so pɛ̃ɛ kosɪ̃ai í jɔ̀
ɲ̀ wa n fə bɛɛbɛ. Naanɛ nŋɛ kù
la.
9 I kù gbə yaaseɛ hee nsɛi
ŋa? I kù waa ye gigii pɛ̃ɛ ara
miu iyi ɲ̀ bu ɲ̀ kpɛ̃a amanɛ
dubu miu do jiai pɛ̃ɛ kələ iyi í
gbe má ŋa?
10 Mà i kù waa ye gigii pɛ̃ɛ
ara mɛɛje iyi ɲ̀ bububu ɲ̀ na
amanɛ dubu mɛɛ ŋau do jiai
pɛ̃ɛ kələ iyi í gbe má ŋa?
11 Na mii í ce i kù mà ŋa iyi
pɛ̃ɛ si ɲ̀ wa n fãa. I ce laakai do
lefeei Farisi ŋa do Sadusi ŋau.
12 Bɛbɛi məcɔ ŋau à mà iyi
kù jɛ lefee iyi í ya jɔ̀ pɛ̃ɛ ku
wui wa fãa, amma à mà iyi cioi
Farisi do ti Sadusi ŋaui wa fãa.

Piɛɛ í ni Jesu í jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cica
(Cə Maaku 8:27-30; Luku 9:18-21)

13 Nə Jesu í to Sezaree si ilɛi
Filipee. Nə í bee məcɔɛ ŋa í ni,
yooi inɛ ŋa à ya ni amu Amai
Amanɛ ɲ̀ jɛ.
14 Ŋəi à jɛaa à ni, inɛ gə ŋa à
ya ni awəu Zãa woo dasi iny-
iui. Inɛ gə ŋa mə à ya ni awəu
Elii walii nlai takoui. Inɛ gə
ŋa mə à ya ni awəu Zeremiii,
walakə walii mmu gə má.
15 Nə Jesu í bee ŋa í ni, iŋɛ
mə ni, yooi ì ni ɲ̀ jɛ ŋa.
16 Nə Simɔɔ Piɛɛ í jɛaa í ni,
awəu Amai Ilaaɔ̃ nŋu iyi í jɛ
irii kuwɛɛui. Awəi ì jɛ inɛ iyi
í cicau.
17 Ŋəi Jesu í ni, Simɔɔ, amai
Zãa, awəu ilu inə didõi. Kù jɛ
amanɛi í sõɛ, bii ku jɛ Baam iyi
í wa lele.
18 Amui ɲ̀ wa n sõɛ iyi awəu
Piɛɛi, waatə kuta. Si antai
kutaui an jilɛ igbɛm, nə baa
iku takaɛ kaa yəkə ku ganji
igbɛu *.
19 Awəi an na yiiko si kpãai
bommai Ilaaɔ̃. Mii iyi ì kəsi si
andunya, lele mə à kəsii. Nə
mii iyi ì jɛsi si andunyau, lele
mə á jɛsii.
20 Ŋəi Jesu í sõ məcɔɛ ŋau
do kugaabu í ni a maà na a sõ
inɛ gə iyi nŋu í jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í
cicau.

Jesu wa fə idei ikuɛ do kujɪ̃ɛ
(Cə Maaku 8:31-9:1; Luku 9:22-27)

21 Hai waati bɛɛbɛi Jesu í
sinti ku sõ məcɔɛ ŋa í ni tilasii
nŋu ku bə Zeruzalɛmu. Tengi
bɛi inɛ ngbo ŋa do inɛ ngboi
woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do woo kə
inɛ ŋa si wooda ŋa aa kpã nŋu
iju. Aa kpa nŋu, amma si ajə
mɛɛtasia nŋu á jɪ̃ má hai si balɛ.
22 Ŋəi Piɛɛ í gbãa í bəòɛ
kəkəlɛ í sõə í ni, Ilaaɔ̃ ku waasu
ideu, Lafɛ̃ɛ. Ide dimi bɛɛbɛ kaa
baɛ pai.
23 Amma Jesu í sinda í sõ
Piɛɛ í ni, sɛkɛɛ hai bi tom
Seetam. Ì waa bi i jɛɛm bi

* **16:18** baa iku takaɛ kaa yəkə ku ganji igbɛu Yaasei isɛɛdeu ihɛ̃ kù má sãa sãa. Yaase bɛi inɛ gə ŋa à gbəə wee. Nkãma kaa yəkə ku ceaa ngəgə, baa gbugbãi iku takaɛ.

ku koosɛ, domi i kù waa ce
lasabui Ilaaɔ̃, í gbe ti amanɛ ŋa.
24 Si anyii nŋu Jesu í sɔ̃
mɔcɔɛ ŋa í ni, inɛ iyi wa bi ku
toom, ku jɔ̀ idɔɔbiɛ nɔ ku so j̃ii
ku gaauɛ ku toom wa.
25 Nɔ inɛ iyi wa bi ku ba
kuwɛɛ do idɔɔbiɛ, kaa baa.
Amma inɛ iyi í nyɔ kuwɛɛɛ na
irim, lafɛ̃ɛ á baa do ntɔ.
26 Aranfãani yoomai amanɛ
í nɛ bii í ba amanii andunya fei
nɔ í kua kuwɛɛɛ. Mà mii í wɛɛ
iyi amanɛ á kpaasiò kuwɛɛɛ.
27 Amu Amai Amanɛ an
nyi wa má dei kam kam do
amboei Baam do amalekam
ŋa ajɔ. Si waati bɛɛbɛi an sãa
inɛ fei si yaase bɛi í jɛò kuwɛɛɛ.
28 Ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, inɛ
ŋa iyi à wa ihɛ̃, gɔgɔ nŋa ŋa aa
yɛ amu Amai Amanɛ n na n
jɛ bommam hee aŋa fei a maa
ku.

17

Arai Jesu í daana

(Cɔ Maaku 9:2-13; Luku 9:28-36)

1 Si anyii ajɔ mɛɛfa Jesu í kpe
Piɛɛ do Zaaki do Zãa ifɔɛ í nya
ŋa ikã nɔ à koo à gũ iri kuta nla
gɔ aŋa nŋa.
2 Ŋɔi à ba wee araɛ í kpaasi.
Wajuɛ wa daana jiida jiida, nɔ
jaaɛ ŋa í fũuta pai pai bɛi inya
kumá.
3 Si anyiɛ ŋɔi Moizi do Elii à
faata wa anu akã à waa baa ide
ku fɔ.
4 Ŋɔi Piɛɛ í sɔ̃ Jesu í ni, Lafɛ̃ɛ,
í s̃ia ka maa wa ihɛ̃. Bii ì bi, jɔ̀
ka ce ilei acɔ mɛɛta, akã titɛɛ,
akã mɔ ti Moizi, akã mɔ ti Elii.
5 Wa fɔ ideu kù tã mɔm nɔ
inya kumá gɔ í naa si ŋa bɛi
bukɔɔ. Nɔ à gbɔ ide ku fɔ gɔ hai
si inɔɛ í ni, inɛ ihɛ̃i í jɛ amam. Ǹ
buu jiida jiida, siɛi inɔ didɔ̃m
fei í ya wa. I ya gbɔ ideɛ ŋa.
6 Iyi mɔcɔ ŋau à gbɔ ide ku
fɔu ŋɔi njo í mu ŋa hee à
sɛɛbata ilɛ.
7 Amma Jesu í naa bi tu ŋa í
lu ŋa í ni, i dede ŋa i maà jɔ̀ njo
ku mu ŋɛ.
8 Nɔ à wu iju lele, amma a kù
yɛ inɛ gɔ bii kù jɛ Jesu nŋu akã.
9 Ŋɔi à waa kita wa hai antai
iri kutau nɔ Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, i
maà sɔ̃ inɛ gɔ mii iyi í yɛu bɛ ŋa
hee amu Amai Amanɛ n koo n
ku nɔ n j̃i hai si balɛ má.
10 Ŋɔi mɔcɔ ŋau à bee Jesu à
ni, nɔ na mii í ce woo kɔ inɛ
ŋa si wooda ŋau à ya ni Eliii á
tako inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau ku naa.
11 Nɔ í jɛ nŋa í ni, ntɔi Eliii á
tako ku naa nɔ ku teese mii fei
sãa sãa.
12 Amma an sɔ̃ ŋɛ iyi Elii í
naa tã, inɛ ŋa a kù màa, nɔ à
ceaa bɛi à bi. Bɛɛbɛ mɔi amu
Amai Amanɛ an ba ijuukpã si
awɔ nŋa.
13 Ŋɔi mɔcɔ ŋau à mà bɛbɛi
iyi Zãa woo dasi inyii wa fãa.

Jesu í faaba ama gɔ iyi í nɛ inɛi inɔɔko

(Cɔ Maaku 9:14-29; Luku 9:37-43a)

14 Iyi à to wa bii zamaa í
wau, ŋɔi mɔkɔ gɔ í naa í gulɛ si
wajui Jesu
15 í ni, Lafɛ̃ɛ, ce araarei ama
inɛmɔkɔm nɔu ihɛ̃. Inɛi inɔɔko
gɔ í sɔsiɛ bɔ̃ɔi cukuuna, wa
wahalaɛ mɔi jiida jiida. Ajɔ gɔ
ŋa í ya dasiɛ inɔ ina walakɔ inɔ
inyi.
16 Ǹ soo ǹ naaɛ wa bi mɔcɔɛ
ŋau ihɛ̃ amma à mɔngɔ ku
faabaɛ.

17 Jesu í ni, iŋɛ inɛ laalɔ
hai dasi naanɛ ŋa, hee waati
yoomai an maa ǹ wa inɔ nŋɛ.
Mà hee waati yoomai an maa
n temuaò ŋɛ. I naam amau wa
ihẽ ŋa.
18 Nɔ à naa Jesu amau wa,
ŋɔi í la si inɛi inɔɔkou nɔ í fita
siɛ nɔ amau í ba iri tengi bɛu
bɛ.
19 Ŋɔi mɔcɔi Jesu ŋau à bɔ bi
tɛɛ aŋa duusõɔ à beeɛ à ni, na
mii í ce awa a kù yɔkɔ a kù lele
inɛi inɔɔkou.
20 Nɔ Jesu í jɛ nŋa í ni, si na
iyi í jɔ̀ naanɛ nŋɛ kù lai. Ntɔ ntɔ
ǹ wa n sõ ŋɛi, bii naanɛ nŋɛ í la
í to baa dimii mii ku gbẽ iyi í
kere í re, aa yɔkɔ i sõ iri kutau
ihẽ ŋa í ni ku dede hai bɛ ku
bɔ ihõ, nɔ bɛɛbɛ mɔi á dede.
Nkãma kù wɛɛ iyi aa mɔngɔ ku
ce ŋa. [
21 Amma dimii inɛi inɔɔko
bɛɛbɛ ci ya fita bii kù jɛ do
kutɔɔ do anu ku dĩ.]

Jesu í nyi wa fɔ idei ikuɛ do kujĩɛ má

(Cɔ Maaku 9:30-32; Luku 9:43b-45)

22 Ajɔ nŋu gɔ si bɛi mɔcɔ ŋau
à tɔtɔɔ Galilee bɛ ŋɔi Jesu í
sõ ŋa í ni, aa mu amu Amai
Amanɛ a daa inɛ ŋa si awɔ.
23 Aa kpam, amma si ajɔ
mɛɛtasia an jĩ hai si balɛ má.
Ŋɔi inɔi mɔcɔ ŋau í fɔ ntɔ
ntɔ.

Fia iyi à nɛ ku sã na icɛi kpasẽi Ilaaõ

24 Si anyii nŋu Jesu do mɔcɔɛ
ŋa à bɔ Kapɛranumu, ŋɔi woo
gba fia iyi à nɛ ku sã na icɛi
kpasẽi Ilaaõ ŋau à naa bi Piɛɛ
à beeɛ à ni, Mɛɛtu nŋɛ ci ya sã
fiai kpasẽi Ilaaõ?
25 Nɔ Piɛɛ í ni, áá, í ya sã. Ŋɔi
Piɛɛ í nɛ kpasẽ. Iyi í lɔ ile nɔ
Jesu í tako í beeɛ í ni, Simɔɔ,
bɛirei ì waa lasabu. Ilaalui
andunya ŋau ihẽ, hai bi yooi
à ya gba fiai lɛmpoo. Hai bi
amaalu ŋa de, mà hai bi inɛ
njoo ŋa.
26 Nɔ Piɛɛ í jɛ í ni, hai bi inɛ
njoo ŋai. Ŋɔi Jesu í ni, na nŋu,
amaalu ŋa a kaa sã *.
27 Amma do nŋu fei, kù sĩa
ka jɛ nŋa bi ku koosɛ. Na nŋu,
bɔ tenku bɛ i koo i le kootia,
cẽɛ iyi í tako í muu, la gɛlɛɛ. Aa
yɛ kpɛkɛlɛ bɛ iyi á to fia ku sãi
awaɛ fei. Nyaa i koo i sã nŋa.

18

Yooi í jɛ inɛ ngbo

(Cɔ Maaku 9;33-37, 42-48; Luku 9:46-48; 17:1-2)

1 Waati nŋu, mɔcɔi Jesu ŋau
à naa bi tɛɛ à beeɛ à ni, si
bommai Ilaaõ yooi í jɛ inɛ
ngbo.
2 Ŋɔi Jesu í kpe ama keeke gɔ
í leekĩɛ si anini nŋa.
3 Nɔ í ni, ntɔ ntɔ ǹ wa n sõ
ŋɛi, bii i kù kpaasi idɔ nŋɛ nɔ
i kù yɛ bɛi ama keeke ŋa, i kaa
lɔ tengi bii Ilaaõ í jɛ bommaɛ.
4 Inɛ iyi á jɛ inɛ ngbo si
bommai Ilaaõ nŋui í jɛ inɛ iyi
í kaye araɛ í baa í yɛ bɛi amau
ihẽ.
5 Inɛ iyi í nɔ í gba ama keeke
bɛi inɛ ihẽ na irim, amui í gba.
6 Inɛ iyi í dasi inɛ akãi ama
keeke ŋa iyi à dasim naanɛu

* **17:26** na nŋu, amaalu ŋa a kaa sã Si fee nŋa à ni, amai aŋa taka nŋa ŋa a kù nɛ ku sã. Nɔ do yaase bɛɛbɛ inɛ ŋa aa mà iyi Jesu nŋu iyi í jɛ Amai Ilaaõ kù nɛ ku sã.

ihɛ̃ dulum, á tia a dɪ̃a lafɛ̃ɛu alɔ si kɔ̃ɔ a tale siɛ inɔ tenku inyi ku jɔɔ.

7 Ijuukpã nla nlai inɛi andunya ŋa aa yɛ si na iyi í jɔ̀ à ya maa dasi kpaasi nŋa ŋa dulum. Kù nɔ kù nɛ bɛi á ce iyi inɛ gɔ ŋa a kù dasi kpaasi nŋa ŋa dulum, amma inɛ iyi í ce bɛɛbɛ á yɛ ijuukpã ntɔ ntɔ.

8 Bii í jɛ awɔɛ walakɔ isɛɛ wa dasiɛ dulum, buu i nyɔɔ ku ɟɪ̀òɛ. Á tiaɛ i lɔ si kuwɛɛ iyi ci ya tã do awɔ akã walakɔ kutɛ akã do iyi aa nɛ awɔ minji do kutɛ minjiu fei nɔ a dasiɛ ina iyi ci ya ku.

9 Bii í nɔ í jɛ ijuɛi wa dasiɛ dulum, nyaa i nyɔɔ ku ɟɪ̀òɛ. Á tiaɛ i lɔ si kuwɛɛ iyi ci ya tã do iju akã do iyi aa nɛ iju minji fei nɔ a dasiɛò ina iyi ci ya ku.

Mɔndai angudã iyi í nyɔ à tasiɛu
(Cɔ Luku 15:3-7)

10 Jesu í sõ ŋa má í ni, i ce laakai i maà donda baa inɛ akãi amu ŋau ŋa. Ntɔ ntɔ ɲ̀ wa n sõ ŋɛi, amaleka woo degbe nŋa ŋa à ya maa leekɪ̃i ajɔ fei si wajui Baam iyi í wa lele. [

11 Amu Amai Amanɛ ɲ̀ naa ku faaba inɛ ŋa iyi à nyɔi.]

12 Bɛirei ì waa lasabu ŋa. Bii inɛ gɔ í nɛ angudã cɪ̃ɔ nɔ akãɛ í nyɔ, kaa jɔ̀ cɪ̃ɔ fakã kù wa siu titã si geete bii à wau koo dɛdɛ akã iyi í nyɔu wa?

13 Ntɔ ntɔ ɲ̀ wa n sɔ ŋɛi, bii í yɔɔ, á nɛ inɔ didõ nla nla na iriɛ ku re baa cɪ̃ɔ fakã kù wa si iyi kù nyɔu.

14 Bɛɛbɛ mɔi, Baa nŋɛ iyi í wa lele kù bi baa inɛ akãi ama keeke ŋau ku nyɔ.

Bɛi aa ce bii woo dasi naanɛ gɔ í rara

15 Jesu í ni má, bii kpaasi woo dasi naanɛ gɔ í ce dulum, bɔ bi tɛɛ awɔ akã nɔ í jɔ̀ ku mà yaasei dulum nɔu. Bii í gbɔ ideɛ, ì baaɛ wa má si kpãa jiidai.

16 Amma bii í kɔ ku gbɔ ideɛ, dɛdɛ inɛ akã wala minji si bɛi kukɔi idei Ilaaõ wa fɔ. I bɔ bi tɛɛ ŋa, nɔ inɛ ŋau aa jɛ sɛɛdai ideu fei.

17 Bii í kɔ ku gbɔ ide nŋa, sõ inɛi igbɛ ŋau. Bii í nɔ í kɔ ku gbɔ baa idei inɛi igbɛ ŋau, i dooɛ bɛi hai dasi naanɛ walakɔ bɛi woo gba fiai lɛmpoo.

18 Ntɔ ntɔ ɲ̀ wa n sõ ŋɛi, mii iyi ì kɔsi si andunya fei ŋa, lele mɔ á kɔsi. Nɔ mii iyi ì jɛsi si andunya fei ŋa lele mɔ á jɛsi.

19 Ɲ̀ wa n sõ ŋɛ má iyi bii amanɛ minji í ce anu akã si andunya ihɛ̃ a tɔɔ ngɔgɔ, Baam iyi í wa lele á mu nŋa,

20 domi tengi bii amanɛ minji wala mɛɛta í tɔtɔɔ à waa ce kutɔɔ do irim, ɲ̀ wa si anini nŋa.

Amaacɛ iyi í kɔ ku cea kpaasiɛ suuru

21 Ŋɔi Piɛɛ í bɔ bi Jesu í beeɛ í ni, Lafɛ̃ɛ, bii kpaasim í ceem kurara isɛ fɛloi an ceaa suuru. Hee isɛ gbɛɛje?

22 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, aawo. N kaa n sõɛ iyi andi isɛ gbɛɛjei, amma aa ceaa suurui isɛ kitaò fɛɛwa tuuba mɛɛje.

23 Sotɪ̃ i gbɔ faaji gɔ iyi wa nyisi bɛi bommai Ilaaõ í yɛ. Ilaalu gɔ wa bi ku ce dooi gbeseɛ iyi amaacɛɛ ŋa à waa mu.

24 Iyi í sinti ku ce dooi gbeseu, ŋɔi à naaò inɛ gɔ wa

bɛ, iyi wa mu gbeseɛ í to baa
fɔɔtɔ ciwa nkpɔ nkpɔ *.
25 Si bɛi inɛɛu kù nɛ mii iyi
á sãò gbeseu, ŋɔi lafɛ̃ɛɛ í ni a
taa bɛi aru, nŋu do aboɛ do
amaɛ ŋa do mii iyi í nɛ fei a sãò
gbeseu.
26 Ŋɔi amaacɛu í gulɛ si
wajui lafɛ̃ɛɛu wa tɔɔɛ suuru
í ni, yɔkɔɔm suuru an sãɛ mbɛ
fei.
27 Nɔ lafɛ̃ɛɛu í ce araareɛ í
kpa gbeseu nɔ í jɔ̀ɛ í nɛ.

28 Iyi amaacɛu í fita hai bɛ
gbakã, nɔ í ko amaacɛ kpaasiɛ
gɔ iyi wa mu gbeseɛ zakai
kpɛkɛlɛ cɩ̃ɔ. Ŋɔi í bataɛ í tɛ kɔ̃ɔɛ
í ni, sãam gbesem iyi ì waa
muu.
29 Ŋɔi kpaasiɛu í gulɛ si
wajuɛ í tɔɔɛ suuru í ni, yɔkɔɔm
suuru an sãɛ gbeseɛ.
30 Amma kù jɛ, nɔ í jɔ̀ à dasi
kpaasiɛu piisɔ̃ɔ hee koo sãò
gbeseu fei ku tã.
31 Ŋɔi amaacɛ iyi à gbe ŋau à
yɛ bɛi í ce nɔ inɔ nŋa fei í fɔ, ŋɔi
à koo à sisia lafɛ̃ɛ nŋa yaasei
ideu fei.
32 Ŋɔi lafɛ̃ɛu í kpoo í ni, awɔ
amaacɛ laalɔ, í jɔ iyi ì tɔɔm su-
uru ɲ̃ kpa gbeseɛu feii mɛɛ.
33 Awɔ mɔ ì nɛ i ce araarei
amaacɛ kpaasiɛi wo si bɛi ɲ̃
ceɛ.
34 Nɔ idɔi lafɛ̃ɛu í kõ, ŋɔi í jɔ̀
à dasiɛ piisɔ̃ɔ si awɔi woo kpã
inɛ ŋa iju hee koo sãò gbeseu
fei ku tãu.

35 Ŋɔi Jesu í ni, bɛɛbɛ mɔi
Baam iyi í wa lele á ce nŋɛ, iŋɛ
iyi i ci ya cea kpaasi nŋɛ ŋa
suuru do inɔ akã.

19

Jesu wa fɔ idei njɛ ku kɔi abo do mɔkɔ
(Cɔ Maaku 10;1-12)

1 Iyi Jesu í fɔ ideu í tã nɔ
í nɛ hai ilɛi Galilee í bɔ ikpa
ilɛi Zudee iyi í wa icei idoi
Zuudɛ̃ɛu.
2 Ŋɔi zamaa nla gɔ wa tooɛ
nɔ í jɔ̀ bɔ̃ɔ ŋa à ba iri.

3 Ŋɔi Farisi gɔ ŋa à naa bi tɛɛ
ku ba a cɔ laakaɛ. Nɔ à beeɛ
à ni, amanɛ í nɛ kpãa ku kɔsi
aboɛ si ide baa yooma fei?
4 Nɔ í jɛ nŋa í ni, i kù cio
iyi kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ ŋa? Í
ni, hai sinte, Woo taka í ce ŋai
inɛmɔkɔ do inaabo.
5 Nɔ í ni má, na nŋu, mɔkɔ á
jɔ̀ iyeò baaɛ nɔ nŋu do aboɛ a
maa wɛɛ nɔ aŋa minji fei a baa
a jɛ ara akã.
6 Si bɛɛbɛ a kù jɛ aŋa minji
má, ara akã dei à jɛ. Na nŋu,
amanɛ kù nɛ ku fɛɛfɛ mii iyi
Ilaaɔ̃ í tɔtɔɔ.
7 Nɔ Farisi ŋau à beeɛ à ni,
bii bɛɛbɛi, na mii í ce Moizi í
na wooda í ni inɛ iyi wa bi ku
kɔsi aboɛ ku ceaa tiai njɛ ku kɔ
ku bɛi ku kɔsiɛ.
8 Nɔ Jesu í jɛ nŋa í ni, Moizi í
jɔ̀ ì waa lele abo nŋɛ ŋai na idɔ
kulele nŋɛ. Amma waati iyi
Ilaaɔ̃ í taka amanɛ kù jɛ bɛɛbɛ.
9 An sɔ̃ ŋɛ, inɛ iyi í kɔsi aboɛ
nɔ kù jɛ na sakara, nɔ í so
mmuɛ, nŋu takaɛ í ce sakarai.

10 Ŋɔi mɔcɔɛ ŋau à sɔ̃ɔ à ni,
bii bɛɛbɛi si gãmɛi aboò mɔkɔ í
tia a maà ya so njɛ.
11 Nɔ Jesu í ni, ide iyi ɲ̃ wa n
fɔ nsɛi, kù jɛ inɛ feii á yɔkɔ ku

* **18:24** dubu ciwa nkpɔ nkpɔ Si fee nŋa à ni talã dubu mɛɛwa. Talã akã fei fiai icɛi adɔ̃ maatũ iyi à ya sãa inɛ akã.

gbɔ yaasɛɛ, bii kù jɛ inɛ ŋa iyi
Ilaaɔ̃ í mu nŋa gbugbãɛ.
12 Mii ikã ikã iyi wa ganji inɛ
ŋa njɛ ku so í kpɔ. Inɛ gɔ ŋa
bɛɛbɛi à bí ŋa do, a kaa yɔkɔ
dei. Inɛ gɔ ŋa mɔ amanɛ ŋai à
ce nŋa bɛɛbɛ. Inɛ gɔ ŋa mɔ a
kù bi abo ku so ku ba a ce icɛi
bommai Ilaaɔ̃ jiida jiida. Inɛ
iyi á yɔkɔ ku gba ideu ku gbaa.

Jesu í weea ama keeke ŋa
(Cɔ Maaku 10:13-16; Luku 18:15-17)

13 Si anyii nŋu, inɛ ŋa à gbã
ama keeke ŋa à naa Jesu wa ku
le si ŋa awɔ nɔ ku ce nŋa kutɔɔ.
Amma mɔcɔɛ ŋa à waa gbagba
si ŋa.
14 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa í ni, i jɔ̀
amu ŋau a naa bi tom, i maà
ganji ŋa, domi bommai Ilaaɔ̃ í
jɛ ti inɛ ŋa iyi à jɔ ŋa.
15 Ŋɔi í le nŋa awɔ si iri nɔ í
ce nŋa kutɔɔ í bɛi í nɛ hai bɛ.

Idei awaasũ ilu fia gɔ
(Cɔ Maaku 10:17-31; Luku 18:18-30)

16 Ajɔ nŋu gɔ mɔkɔ gɔ í naa
bi Jesu nɔ í beeɛ í ni, Mɛɛtu,
mii jiida yoomai an ce n baò
kuwɛɛ hai tã.
17 Nɔ Jesu í beeɛ í ni, na mii í
ce ì waa beem idei jiida ku ce.
Ilaaɔ̃ nŋu akãi í jɛ jiida. Bii ì bi
i ba kuwɛɛ iyi ci ya tã, jirima
woodai Ilaaɔ̃ ŋau.
18 Nɔ í bee Jesu í ni, wooda
yooma ŋai. Nɔ í sõɔ í ni, maà
kpa inɛ, maà ce sakara, maà ce
ile, nɔ i maà jɛa inɛ gɔ sɛɛda
ibo.
19 Jirima iyeò baaɛ, nɔ i bi
kpaasiɛ bɛi ì bi araɛ.
20 Nɔ awaasũu í ni, ǹ wa n
jirima iyi bɛ fei tã, mii í gbe n
ce má.
21 Ŋɔi Jesu í sõɔ í ni, bii ì bi
i kõ dee dee, koo ta mii iyi ì
nɛ fei, nɔ i kpɛ̃a ilu are ŋa fiau.
Bii ì ce bɛɛbɛ aa ba amani jiida
lelei Aõ. Si anyiɛ nɔ i naa i
toom.
22 Iyi awaasũu í gbɔ bɛɛbɛ
ŋɔi í sinda í nɛ do inɔ kufɔ
domi ilu amani nla nlai.
23 Ŋɔi Jesu í sõ mɔcɔɛ ŋa í ni,
ntɔ ntɔ ǹ wa n sõ ŋɛi, á gaabua
ilu fia ku lɔ tengi bii Ilaaɔ̃ í jɛ
bommaɛ.
24 Nɔ an sõ ŋɛ má iyi á faalaa
kpookpo ku lɔ si iwoi abɛɛ do
iyi ilu amani á lɔò tengi bii
Ilaaɔ̃ í jɛ bommaɛ.
25 Iyi mɔcɔ ŋau à gbɔ ideu
ŋɔi à biti kaa kaa, nɔ à ni, bii
bɛɛbɛi, to, yooi á ba faaba.
26 Ŋɔi Jesu í cɔ ŋa nɔ í ni, bi
amanɛ ŋai kaa ce, amma Ilaaɔ̃
á yɔkɔ ku ce fei ndɛɛ.
27 Ŋɔi Piɛɛ í sõɔ í ni, wee à
jɔ̀ mii fei tã à waa tooɛ. To,
yoomai á na ku jɛ tu wa.
28 Nɔ Jesu í sõ ŋa í ni, ntɔ
ntɔ ǹ wa n sõ ŋɛi, waati iyi
Ilaaɔ̃ á ce mii fei titõ nɔ amu
Amai Amanɛ n maa n buba
si batai bomma ilu amboem,
iŋɛ amanɛ maateeji iyi ì waa
toom ŋau ihẽ, iŋɛ mɔ aa buba
si batai bommau i kiitiò dimi
maateejii inɛi Izirɛli ŋau.
29 Nɔ inɛ baa yooma iyi í jɔ̀
kpasẽɛ wa, walakɔ igbã do ifɔɛ
ŋa, walakɔ wecɪ̃ɛ ŋa, walakɔ
baaɛ, walakɔ iyeɛ, walakɔ
amaɛ ŋa, walakɔ ikoɛ ŋa na
irim, á ba ribaɛ ikɔ cɪ̃ɔ, nɔ ku
ba kuwɛɛ hai tã má.
30 Amma inɛ ŋa iyi à jɛ inɛi
waju ŋa si nsɛi, nkpɔ nŋa á na
ku jɛ inɛi anyi, nɔ inɛi anyi ŋa
mɔ, nkpɔ nŋa á na ku jɛ inɛi
waju.

20

Məndai ilu kpasɛ̃ do gaanɔɔmaɛ ŋa

1 Jesu í kpa nŋa məndau ihɛ̃ í ni, idei bommai Ilaaɔ̃ í jɔ idei ilu kpasɛ̃ gɔ iyi í fita daadaakɔ wa dɛdɛ amaacɛ ku bɔò ŋa ikoɛ.

2 Waati iyi í ba amaacɛ ŋau aŋaò ŋa à fɔ à gbɔa njɛ ku sã nŋa si bɛi à ya sãa woo ce icɛ si ajɔ akã, nɔ í ni a bɔ ikoi nŋu a koo a ce icɛ. Nɔ à koo.

3 Nɔ zakai isɔ mɛɛsã í fita má í koo í ba inɛ gɔ ŋa à waa buba si tafa a kù waa ce nkãma.

4 Nɔ í sõ ŋa í ni, iŋɛ mɔ, i bɔ ikom i koo i ce icɛ ŋa. An sã nŋɛ si bɛi í jɔ.

5 Ŋɔi à koo. Ŋɔi ilu kpasɛ̃u í fita má zakai dasã, do alɛ zakai inunu ku sinda ma, nɔ ide dimi akãui í ya fɔ.

6 Alɛ zakai isɔ miu ŋɔi í fita nɔ í yɛ inɛ gɔ ŋa má à waa buba. Ŋɔi í bee ŋa í ni, na mii í ce ì waa buba ihɛ̃ ngbɛ ngbɛ hai daakɔ ŋa.

7 Ŋɔi à jɛaa à ni, si na iyi í jɔ̀ inɛ kãma kù dasi wa icɛi. Ŋɔi í ni, to, iŋɛ mɔ i bɔ ikom i koo i ce icɛ ŋa.

8 Iyi í to alɛ zakai kulɔi inunu ŋɔi ilu kpasɛ̃u í kpe inɛ ngboi amaacɛɛ ŋau í sõɔ í ni, kpe gaanɔɔma ŋau wa, sã nŋa fia nŋa, sinti hai bi inɛi ankãanyi ŋau hee ku koo si inɛ sinte ŋau.

9 Inɛ ŋa iyi à sinti icɛ alɛ zakai isɔ miu ŋau à naa à gba fiai icɛi ajɔ akã.

10 Amma iyi à to si inɛ sinte ŋau à tamaa bɛi ti aŋa á re bɛɛbɛi. Amma fiai icɛi ajɔ akãi à sãa aŋa mɔ.

11 Iyi à yɛ fiau bɛɛbɛ ŋɔi à wasi ku gbagba si ilu kpasɛ̃u.

12 À waa ni, inɛ ŋa iyi à naa ankãanyiu isɔ akãi à ce icɛ nɔ ì sã nŋa bɛi awa iyi à ce icɛ si inya gbãa hai daakɔ hee à gbɛɛji.

13 Ŋɔi ilu kpasɛ̃u í sõ inɛ akã nŋa í ni, kpaasim, n kù takiɛ, domi ì jɛsi i gba fiai icɛi ajɔ akã, mà kù jɛ bɛɛbɛ.

14 To, gba fiaɛ i nɛ. Ǹ bi n sãa inɛi ankãanyiu ihɛ̃ bɛi awɔ mɔ.

15 Kù jɛ bɛi ǹ bii an ceò fiam? Mà ì waa ce igu si na iyi í jɔ̀ ǹ ce jiidai.

16 Ŋɔi Jesu í ni, bɛɛbɛ mɔi inɛi anyi ŋa aa na á jɛ inɛi waju, nɔ inɛi waju ŋa mɔ a na á jɛ inɛi anyi ŋa.

Jesu wa fɔ idei ikuɛ do kujĩɛ isɛ gbɛɛtasia

(Cɔ Maaku 10:32-34; Luku 18:31-34)

17 Ŋɔi Jesu í dasi kpãa wa bɔ Zeruzalɛmu. Nɔ í nya mɔcɔ maateeji ŋau ikã, ŋɔi í sõ ŋa si kpãa í ni,

18 wee à waa bɔ Zeruzalɛmu. Bɛi aa mu amu Amai Amanɛ a dasim awɔi inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa. Aa yɛ taalem a ni a kpam.

19 Si anyiɛ nɔ a dasim si awɔi dimi mmu ŋa, aa yaakom, nɔ a tɛɛm kpɔtɔɔ, nɔ a kpakpam si jĩi ku gaau. Nɔ si ajɔ mɛɛtasia an jĩ má hai si balɛ.

Mii iyi iyei Zaaki do Zãa í tɔɔ Jesu

(Cɔ Maaku 10:35-45)

20 Si anyii nŋu ŋɔi iyei amai Zebedee ŋa í naa bi Jesu do

amaɛ ŋa nɔ í gulɛ si wajuɛ ku tɔɔɛ ngɔgɔ.
21 Nɔ Jesu í beeɛ í ni, mii ì bi. Ŋɔi í ni, si waati iyi aa naa i jɛ bomma, jɔ̀ ama minjim ŋau ihɛ̃, inɛ akã ku buba awɔ njɛɛ, inɛ akã mɔ awɔ cangaɛ.
22 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ mɔcɔ minji ŋau í ni, i kù mà mii iyi ì waa tɔɔm ŋa mɔm. Aa yɔkɔ i temuaò ijuukpã iyi an yɛ ŋa? Nɔ à ni aŋa aa yɔkɔ.
23 Nɔ í sɔ̃ ŋa má í ni, ntɔi, aa yɛ ijuukpã iyi an yɛ ŋa. Amma kù jɛ amui an cica inɛ ŋa iyi aa buba si canga do njɛm. Bi ku bubau bɛ, inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ Baam í cea sɔɔluɛ ŋai aa buba si.
24 Ŋɔi mɔcɔ mɛɛwa iyi à gbe ŋau à gbɔ ideu nɔ idɔ nŋa í kɔ̃ò minji ŋau.
25 Ŋɔi Jesu í kpe aŋa fei í sɔ̃ ŋa í ni, iŋɛ mɔ ì mà ŋa si andunyau ihɛ̃ ilaalu ŋau à ya maa taa inɛ nŋa ŋa gbugbãi. Nɔ inɛ ngbo nŋa ŋa mɔ a maa nyisi yiiko nŋa.
26 Amma bi tu ŋɛ kaa ce bɛɛbɛ. Inɛ nŋɛ iyi wa bi nŋu ku jɛ inɛ ngbo, nŋui á jɛ woo ce nŋɛ icɛ.
27 Bɛɛbɛ mɔi inɛ iyi wa bi nŋu ku jɛ woo cua nŋɛ, á jɛ aru nŋɛ.
28 Bɛɛbɛ mɔi amu Amai Amanɛ n kù naa inɛ ŋa a ceem icɛ, amma amui an ce nŋa icɛ, nɔ n na kuwɛɛm n yaò inɛ nkpɔ hai si dulum.

Jesu í jɔ̀ fɛɛju minji gɔ ŋa à yɛ ilu
(Cɔ Maaku 10:46-52; Luku 18:35-43)

29 Si isɛɛnɛu Jesu do mɔcɔɛ ŋa à to Zeriko nɔ à waa fita hai bɛ. Waati iyi a waa fitau, zamaa nla gɔ wa too ŋa.
30 Wee fɛɛju minji gɔ ŋa à waa buba itĩ kpãa bɛ, nɔ à gbɔ iyi Jesu wa lɔ. Ŋɔi à dɔ̃ anu à maa ni, Lafɛ̃ɛ, tɔkui ilaalu Davidi, ce araare nwa.
31 Nɔ zamaau wa la si ŋa wa ni a coko. Amma bɛ́i à waa ni a cokou, bɛɛbɛ mɔi à ya dɔ̃ anu hee lele à maa ni, Lafɛ̃ɛ, tɔkui Davidi, ce araare nwa.
32 Ŋɔi Jesu í leekĩ í kpe ŋa í bee ŋa í ni, mii ì bi n ce nŋɛ.
33 Ŋɔi à jɛaa à ni, Lafɛ̃ɛ, à bi ka yɛ ilui.
34 Nɔ Jesu í ce araare nŋa í lu iju nŋau. Nɔ gbakã inɛ ŋau à yɛ ilu nɔ à waa tooɛ.

21

Jesu wa lɔ inɔ ilu Zeruzalɛmu
(Cɔ Maaku 11:1-11; Luku 19:28-40; Zãa 12:12-19)

1 Ŋɔi Jesu do mɔcɔɛ ŋa à mɔsi isɛɛnɛ nŋa nɔ à maai Zeruzalɛmu wa. À to Bɛtifaje si geete iyi à ya kpe Olivie. Nɔ Jesu í bɛ mɔcɔ minji gɔ ŋa
2 í ni, i bɔ ilu iyi í wa waju nŋɛu bɛ, aa yɛ bii gbankɛlɛ gɔ wa so do amaɛ. I fũ ŋa i naam wa ŋa.
3 Bii inɛ gɔ wa bee ŋɛ ide gɔ, i jɛaa i ni, Lafɛ̃ɛi í nɛ bukaata nŋa. Inɛɛu á jɔ̀ i naaò ŋa wa ŋa.
4 Nŋu ŋau bɛ í cei ku ba idei waliiu ku kɔ̃ iyi í ni,
5 I sɔ̃ inɛi Siɔ̃ɔ ŋa, i ni,
I cɔ ilaalu nŋɛ wa naa bi tu ŋɛ.
Amanɛ kurɔi.
Si gbankɛlɛui í gũ,
Si amaɛ.
Mɛɛmu ku so asoi.
6 Nɔ mɔcɔ ŋau à koo à ce bɛi í sɔ̃ ŋau.

7 À naaò gbankɛlɛu do amaɛ
wa, à tɛ acɔ nŋa si antaɛ nɔ Jesu
í gũu.
8 Nɔ si zamaau inɛ nkpɔ í tɛ
ibɔɛ si kpãau. Inɛ gɔ ŋa mɔ à da
amaawɔi jĩi ŋa à tɔɔ si kpãau.
9 Inɛ ŋa iyi à waa cua Jesu
do inɛ ŋa iyi à waa tooɛ fei à
wasi ku dõ anu à waa ni, tɔkui
Davidi, à waa saabuɛ. Aõ Lafɛ̃ɛ
ku weeɛ, awɔ iyi ì waa naa do
iriɛ. Ka saabu Ilaaõ hee lele *.
10 Iyi Jesu í lɔ inɔ ilu
Zeruzalɛmu, inɛi iluu fei í biti.
Nɔ à wasi ku ni, yooi ihɛ̃.
11 Ŋɔi zamaau í jɛ í ni, Jesu
waliiui, inɛi Nazarɛti si ilɛi
Galilee.

Jesu í wa bantumai kpasɛ̃i Ilaaõ
(Cɔ Maaku 11;15-19; Luku 19:45-48; Zãa 2:13-22)

12 Ŋɔi Jesu í bɔ bantumai
kpasɛ̃i Ilaaõ. Iyi í to bɛ í lele
woo ta iwò ŋa do woo ra ŋa
iyi à wa bɛ. Í fuka fuka taabui
woo kpaasi fia ŋa, do kitãi
woo ta ankasiidi ŋa.
13 Nɔ í sõ ŋa í ni, à kɔɔ à ni,
Ilaaõ í ni ilei nŋu ile bi ku tɔɔi
á jɛ. Amma iŋɛ wee ì coo bi ku
tɔtɔɔi ile ŋa.
14 Ŋɔi fɛɛju do ilu kutɛ akã gɔ
ŋa à naa bi Jesu kpasɛ̃i Ilaaõ bɛ
nɔ í jɔ̀ à ba iri.
15 Amma inɛ ngboi woo
weei Ilaaõ ŋa do woo kɔ inɛ ŋa
si wooda ŋau, idɔ nŋa í kõ iyi
à yɛ maamaake ŋa iyi í ce, nɔ
à gbɔ amu ŋa à wasi ku dõ anu
à waa ni, tɔkui ilaalu Davidi, à
waa saabuɛ.
16 Nɔ à bee Jesu à ni, ì bɛi ì
gbɔ iyi à waa fɔ mbɛ? Nɔ í jɛ
nŋa í ni, oo. Mii iyi wa ceu
ihɛ̃, i kù cio ideɛ ŋa tengi bii
à ni, Ilaaõ í jɔ̀ à gbɔ saabuɛ hai
si gɛlɛi amu ŋa do si gɛlɛi ama
kpɔtɔɔ ŋa.
17 Si anyii nŋu, í jɔ̀ ŋa í nɛ hai
ilu bɛ í koo í sũ Betani.

Jesu í ceekpe jĩi ndii figi
(Cɔ Maaku 11:12-14, 20-24)

18 Iju kumáɛ daadaakɔ
Jesu í nɛ hai Betani wa nyi
Zeruzalɛmu, nɔ ari wa kpaa.
19 Ŋɔi í yɛ jĩi ndii figi gɔ itĩ
kpãa bɛ, nɔ í yaa siɛ. Amma iyi
í to kɔkɔɛ í ba wee wua ŋai í nɛ.
Ŋɔi í sõ jĩi nɔu í ni, awɔ i kaa so
má ajɔ kãma. Nɔ gbakã jĩi nɔu
í gbɛ.
20 Iyi mɔcɔ ŋau à yɔɔ, ŋɔi à
biti. À bee Jesu à ni, bɛirei í ce
jĩi ndii figiu ihɛ̃ í gbɛ anu akã
bɛɛbɛ.
21 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, ntɔ
ntɔ ǹ wa n sõ ŋɛi, bii ì dasi
naanɛ nɔ i kù waa sika ŋa, aa
yɔkɔ i ce bɛi ǹ cea jĩi nɔu ihɛ̃
ŋa. Nɔ kaa jɛ baa iyi bɛ nŋu
akã, aa yɔkɔ i sõ iri kutau ihɛ̃
ŋa i ni ku dede hai bɛ koo dási
tenku, á nɔ ku koo.
22 Bii ì dasi naanɛ ŋa, mii iyi
ì tɔɔ Ilaaõ fei, aa ba ŋa.

Hai iwoi yiiko Jesu wa naa
(Cɔ Maaku 11:27-33; Luku 20:1-8)

23 Ŋɔi Jesu í to Zeruzalɛmu
nɔ í bɔ bantumai kpasɛ̃i Ilaaõ
má wa kɔ inɛ ŋa si cio. Ŋɔi inɛ
ngboi woo weei Ilaaõ ŋa do inɛ
ngbo ŋa à naa bi tɛɛ, à beeɛ à ni,
mii ŋa iyi ì waa ceu ihɛ̃, yooi
í naɛ kpãa iyi ì waa cooò. Do
yiikoi yooi ì waa cooò.

* **21:9** à waa saabuɛ Do feei gɛrɛki hozanai à ya ni.

24 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, amu
mɔ an bee ŋɛ ide gɔ. Bii ì yɔkɔ
ì jɛɛm ŋa, amu mɔ an sõ ŋɛ inɛ
iyi í nam yiiko ǹ wa n ceò mii
ŋau ihẽ.
25 Hai iwoi Zãa í ba yiiko iyi
í dasiò inɛ ŋa inyi. Hai bi Ilaaõ
de, mà hai bi amanɛ ŋa. Ŋɔi à
busi njɛ à waa ni, bɛirei aa ka
jɛaa. Nsɛi nɔɔ, bii à jɛaa à ni
Ilaaõi, á bee wa na mii í ce a kù
dasi Zãa naanɛ.
26 Nɔ wee njo kaa jò ka ni hai
bi amanɛ ŋai. Bii à ni hai bi
amanɛ ŋai, zamaau á yɛ taale
nwa si na iyi í jò inɛ fei í jɛsi iyi
Zãa waliii kam kam.
27 Ŋɔi à jɛa Jesu à ni, a kù mà.
Nɔ Jesu mɔ í sõ ŋa í ni, debɛi,
amu mɔ n kaa n sõ ŋɛ yiikoi inɛ
iyi ǹ wa n ceò mii ŋau ihẽ.

Mɔndai ama minji

28 Jesu í kpa nŋa mɔndau
ihẽ í ni, bɛirei ì waa lasabu
ŋa. Mɔkɔ gɔ í nɛ ama inɛmɔkɔ
minji. Nɔ í sõ inɛ sinteu í ni,
amaayi, bɔ ikom i koo i ce icɛ
nnyi.
29 Nɔ í ni, n kaa n koo.
Amma do ankãanyi í ce lasabu
mmu nɔ í koo.
30 Nɔ mɔkɔu í koo í sõ ama
minjisiaɛu mɔ bɛɛbɛ, nɔ amau
í jɛaa í ni, to, an koo, baaba.
Amma kù koo.
31 Si ama minji ŋau yoo nŋai
í ce idɔɔbii baaɛ. Ŋɔi à ni, inɛ
sinteui. Ŋɔi Jesu í sõ ŋa í ni,
ntɔ ntɔ ǹ wa n sõ ŋɛi, woo gba
fiai lɛmpoo do inaabo woo ta
icu ŋa aa tako ŋɛ a lɔ si tengi bii
Ilaaõ í jɛ bomma.
32 Ǹ wa n fɔ bɛɛbɛi si na iyi
í jò Zãa í naa ku nyisi ŋɛ kpãa
jiida, nɔ i kù dasiɛ naanɛ ŋa.
Woo gba fiai lɛmpoo do woo ta
icu ŋai à dasiɛ naanɛ. Amma
iŋɛ, do iyi ì yɛ idɔ ku kpaasi
nŋa ŋa fei i kù kpaasi idɔ nŋɛ
i dasiɛ naanɛ ŋa.

Mɔndai gaanɔɔma laalɔ ŋa
(Cɔ Maaku 12:1-12; Luku 20;9-19)

33 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa má í ni, i
gbɔ mɔnda gɔ má ŋa. Ilu kpasẽ
gɔ í ce ikoɛ, nɔ í lɔ si jĩi ndii
rezẽɛ ŋa nɔ í ce kaa í kaakooɛò.
Nɔ í ce bi ku fõ inyii isoɛ. Nɔ í
cã tafa bii ku degbe ikou. Ŋɔi
í so gaanɔɔma ŋa í dasi ŋa si
ikou a maa logooɛ, í bɛi í bɔ ilu
koo kpɛ bɛ.
34 Waati iyi isoi jĩi nɔu í jĩa í
to ku ka, ŋɔi í bɛ amaacɛ ŋa wa
bi woo logoo ŋau a koo a gba
iyi í jɛ ti nŋu wa.
35 Amma gaanɔɔma ŋau à
dede à wo si ŋa, à cã inɛ akã,
nɔ à kpa inɛ akã má, nɔ à ta inɛ
mɛɛtasiau mɔ kuta à kpaa.
36 Nɔ ilu ilɛu í bɛ si ŋa
amaacɛ gɔ ŋa wa má. Inɛ nŋu
ŋa à kpɔ à re baa inɛi tako ŋau.
Do nŋu fei, à ce nŋa bɛi à cea
inɛi tako ŋau.
37 Si anyii aŋa fei í bɛ si ŋa
ama abíɛ wa, í ni, aa jirima
amam.
38 Amma iyi gaanɔɔma ŋau à
yɛ amau à fɔ aŋa duusõɔ à waa
ni, i cɔ inɛ iyi á na ku jɛ tubuu.
I naa wa ka kpaa nɔ ilɛu ku baa
ku jɛ tu wa.
39 Ŋɔi à muu à fitaɛ hai inɔ
kaau à koo à kpaa.
40 To, waati iyi ilu ilɛu á naa,
bɛirei á cea gaanɔɔma ŋau.
41 Ŋɔi à jɛaa à ni, á kpa inɛ
laalɔ ŋaui kaa ce araare nŋa nɔ
ku dɛ gaanɔɔma mmu ŋa ku
dasi ŋa si ilɛɛu, inɛ ŋa iyi bii

isoi jĩi nɔu í jĩa aa ya náa iyi í
jɛ tɛɛ.
42 Ŋɔi Jesu í bee ŋa í ni, i kù
cio iyi ihẽ si kukɔi idei Ilaaõ ŋa
ba. Í ni,
Kuta iyi woo ma ŋa à kɔsiu
Nŋui í baa í jɛ kuta sintei icui
ileu.
Aõ Lafẽɛi í coo, nɔ í mu wa biti.
43 Nɔ Jesu í ni má, ǹ wa n sõ
ŋɛi, Ilaaõ á gba bommaɛ hai bi
tu ŋɛ ku na dimi mmu ŋa iyi à
waa ce idɔɔbiɛ. [
44 Inɛ iyi í cuku si kutau ihẽ,
kutau á lɛgɛɛi. Inɛ iyi í nɔ í bata
mɔ á lɔlɔ lafẽɛi nɛkõ nɛkõ.]
45 Iyi inɛ ngboi woo weei
Ilaaõ ŋau do Farisi ŋau à gbɔ
mɔndai Jesu ŋau, à mà iyi aŋai
wa fãa.
46 Ŋɔi à waa dɛ kpãa bɛi aa
ce a muu. Amma à waa ce
njoi zamaau si na iyi í jɔ̀ à dasi
naanɛ iyi waliii ntɔ ntɔ.

22

Mɔndai ijɛi abɔdõ
(Cɔ Luku 14:15-25)

1 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa ide do
mɔnda ŋa má í ni,
2 i gbɔ faaji gɔ iyi wa nyisi ŋɛ
bɛi bommai Ilaaõ í yɛ. Ilaalu gɔ
wa ceɑ amaɛ abɔdõ,
3 nɔ í bɛ amaacɛɛ ŋa í ni a koo
a kpe inɛ ŋa iyi à kpe abɔdõu
wa. Amma inɛ ŋau a kù waa
bi ku naa.
4 Nɔ í bɛ amaacɛ mmu gɔ ŋa
má í ni, i koo i sõ inɛ ŋa iyi ǹ
kpe ŋau i ni ǹ tã sɔɔlu. Kɛtɛ
kombo ŋa do mɛɛmu ku nɛ
ikpo gɔ ŋai ǹ kpa nɔ à ce icɛi
fei ndɛɛ à tã, a naa wa bi ku ce
abɔdõu.
5 Amma inɛ ŋa iyi à kpe ŋau
a kù saaluɛ mɔm, inɛ fei í nɛ
wũaɛ. Inɛ gɔ ŋa à nɛ iko nŋa,
inɛ gɔ ŋa mɔ à nɛ sĩa nŋa.
6 Gɔgɔ ŋa à mu amaacɛ ŋau à
cã ŋa à kpa ŋa.
7 Ŋɔi idɔi ilaaluu í kõ nɔ í bɛ
soogeɛ ŋa à koo à kpa woo kpa
inɛ ŋau nɔ à dasi ilu nŋau ina.
8 Ŋɔi í sõ amaacɛɛ ŋau má í
ni, to, ijɛi abɔdõu í jĩa, amma
inɛ ŋa iyi ǹ tako ǹ kpe ŋau a kù
jɔò ijɛu bɛ má.
9 Na nŋu, i bɔ si tafa ŋa i kpe
inɛ ŋa iyi à wa bɛ fei wa ŋa.
10 Nɔ amaacɛ ŋau à bɔ si tafa
ŋau à tɔtɔɔ inɛ ŋa iyi à wa bɛ fei
wa, hai inɛ jiida do inɛ laalɔ ŋa,
nɔ abɔdõu í kõ do amanɛ.
11 Iyi ilaaluu í lɔ ile bi ku ce
abɔdõu, í cɔ inɛ ŋa iyi à naa ku
jɛu, nɔ i ba wee, inɛ akã kù waa
dasi jĩnɛi abɔdõ iyi í na ŋa.
12 Ŋɔi í beeɛ í ni, kpaasi,
bɛirei í ce ì lɔ wa ihẽ i kù waa
dasi jĩnɛi abɔdõ. Nɔ inɛɛu kù ni
ide kãma.
13 Ŋɔi ilaaluu í sõ amaacɛɛ ŋa
í ni, i dĩ awɔɛ do isɛɛ ŋa nɔ i
soo i nyɔɔ angule si ilu kuku,
tengi bii inɛ ŋa aa lesi awɔ si iri
a kpata.
14 Nɔ Jesu í ni má, do iyi
Ilaaõ í kpe inɛ nkpɔ fei, inɛ iyi
í cica kù kpɔ.

Fiai lɛmpoo ku sã
(Cɔ Maaku 12:13-17; Luku 20:20-26)

15 Waati bɛɛbɛ Farisi ŋa à
koo à tɔtɔɔ à waa busi njɛ a ba
a lea Jesu taai ide.
16 Ŋɔi à bɛ mɔcɔ nŋa gɔ ŋa do
inɛi Herodu gɔ ŋa bi tɛɛ. Iyi
à to ŋɔi à ni, Mɛɛtu, à mà iyi ì
ya fɔ ntɔ, nɔ ì waa kɔ inɛ ŋa si
idei Ilaaõ do ntɔ. Bɛɛbɛ mɔi i
kù waa ce njoi inɛ gɔ, domi i ci
ya cɔ ijui amanɛ ŋa.

17 Na nŋu, sɔ̃ wa bɛi ì yɛ.
Í sɪ̃a ka sãa ilaalu Sezaa fiai
lɛmpoo? Ma ka maà sãa.
18 Wee Jesu í mà lasabu nŋa
iyi à waa ce tã, ŋɔi í sɔ̃ ŋa í ni,
iŋɛ ilu muafiti ŋa, na mii í ce ì
waa leem taai ide ŋa.
19 I nyisim kpɛkɛlɛ iyi ì ya
sãò lɛmpoou wa ŋa. Nɔ à ny-
isiɛ kpɛkɛlɛ gɔ.
20 Nɔ Jesu í bee ŋa í ni, fotooi
yooi í wa si kpɛkɛlɛu ihẽ nɔ irii
yooi à kɔ si.
21 Nɔ à ni, ti Sezaai. Ŋɔi Jesu
í sɔ̃ ŋa í ni, to, debɛi i sãa Sezaa
iyi í jɛ tɛɛ ŋa, nɔ i sãa Ilaaɔ̃ mɔ
iyi í jɛ tɛɛ ŋa.
22 Iyi à gbɔ ideu bɛɛbɛ, ŋɔi à
biti à jɔ̀ɔ à nɛ.

Idei kujĩi iku ŋa
(Cɔ Maaku 12;18-27; Luku 20:27-40)

23 Si ajɔ akãu Sadusi gɔ ŋa
mɔ à naa bi Jesu má. Aŋai à ya
maa ni iku ŋa a kaa jĩ. Iyi à to
wa bi Jesu ŋɔi à beeɛ à ni,
24 Mɛɛtu, Moizi í ni bii inɛ gɔ
í ku í jɔ̀ aboɛ nɔ kù bíò ama, ifɔɛ
ku so jaaɔ̃u ku ba ku bía igbãɛ
ama.
25 Wee si inɔ nwa inɛ mɛɛje
gɔ ŋa à wɛɛ iyi à jɛ amai baa
akã. Igbã nŋa í so abo nɔ kù
bíò ama nɔ í ku í jɔ̀a ifɔɛ jaaɔ̃u.
26 Bɛɛbɛi inɛ minjisiau mɔ í
ce, do mɛɛtasiau, hee í koo í
kãsiò amanɛ mɛɛjesiau.
27 Si anyii aŋa fei nɔ abou
mɔ í na í ku.
28 To, ajɔ iyi iku ŋa aa na a jĩ,
aboi yoo nŋai á jɛ, si bɛi aŋa fei
à soo aboi.
29 Amma Jesu í jɛ nŋa í ni, ì
waa rara ŋai si na iyi í jɔ̀ i kù
mà gbugbãi Ilaaɔ̃ ŋa hee má jɛ
mii iyi kukɔi ideɛ wa fɔ.
30 Ntɔ ntɔ, si waati iyi iku
ŋa aa naa a jĩ, waati bɛɛbɛ
inɛmɔkɔ ŋa do inaabo ŋa a kaa
so njɛ má, amma aa yɛi bɛi
amaleka ŋa.
31-32 Iyi í jɛ ti idei kujĩi iku
ŋa, à kɔɔ wo à ni, Ilaaɔ̃ í ni nŋu
Ilaaɔ̃, Lafɛ̃ɛi Aburahamui, do
ti Izaaki, do ti Zakɔbu. I kù
cio ideu bɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í sɔ̃ ŋɛi?
Ilaaɔ̃ kù jɛ Lafɛ̃ɛi iku ŋa, Lafɛ̃ɛi
inɛ ŋa iyi à wɛɛi.
33 Nɔ zamaa iyi í wa bɛ fei í
gbɔ cioi ideɛ nɔ ideu í tosi ŋa.

Wooda iyi í re
(Cɔ Maaku 12:28-34; Luku 10:25-28)

34 Ŋɔi Farisi ŋau à gbɔ iyi
Jesu í kãmia Sadusi ŋau si
ideu nɔ à tɔtɔɔ má.
35 Inɛ akã nŋa iyi wa jɛ woo
kɔ inɛ ŋa si woodau wa bi ku
cɔ laakai Jesu nɔ í beeɛ í ni,
36 Mɛɛtu, si wooda ŋau fei,
yoomai í re.
37 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, bi Aɔ̃
Lafɛ̃ɛɛ do idɔɛ fei do lasabuɛ
fei.
38 Nŋu bɛi í jɛ wooda sinte,
nŋui í nɔ í re ŋa.
39 Minjisia iyi í too wee. Bi
inɛ mmu ŋa bɛi ì bi araɛ.
40 Wooda minji ŋau bɛi à jɛ
icui idei woodai Moizi do ti
idei walii ŋa fei.

Davidi do inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cica
(Cɔ Maaku 12:35-39; Luku 20:41-44)

41 Si bɛi Farisi ŋau à tɔtɔɔ,
ŋɔi Jesu í bee ŋa ideu ihẽ
42 í ni, bɛirei ì waa lasabu
si idei inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cica ŋa.
Tɔkui yooi í jɛ. Ŋɔi à jɛaa à ni,
tɔkui ilaalu Davidii.
43 Nɔ Jesu í bee ŋa í ni, bii
bɛɛbɛi, bɛirei í ce Davidi wa

kpoo Lafɛ̃ɛ waati iyi í fɔ do
gbugbãi Hundei Ilaaõ í ni,
44 Aõ Lafɛ̃ɛ í sõ Lafɛ̃ɛm í ni,
Buba si awɔ njɛm ihɛ̃
Hee n ce mbɛɛɛ ŋa bi ku lesi
isɛɛ.
45 Nɔ Jesu í ni má, to, bii
Davidi wa kpoo Lafɛ̃ɛɛ, bɛirei
á ce ku jɛ tɔkuɛ má.
46 Nɔ baa inɛ akã nŋa kù
yɔkɔ ku jɛaa ide kãma. Nɔ hai
waati bɛɛbɛu inɛ gɔ kù beeɛ
ide gɔ má.

23

Muafitii Farisi do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa

(Cɔ Maaku 12:38-39; Luku 11:43,46; 20:45-46)

1 Ŋɔi Jesu í sõ zamaau do
mɔcɔɛ ŋau,
2 í ni, woo kɔ inɛ ŋa si wooda
ŋau do Farisi ŋau, aŋai à sãsi
agbɛi Moizi à waa sisi woodaɛ.
3 Na nŋu, i ya gbɔ ide nŋa
nɔ i ce mii iyi à waa sõ ŋɛ fei.
Amma i maà ya ce kookoosu
bɛi à waa ce, domi ide iyi à ya
fɔ a ci ya ceò icɛ.
4 À ya dĩ aso ku wo a maa kãa
inɛ ŋa, amma aŋa taka nŋa a
ci ya jɛsi a luu baa do amaawɔ
akã.
5 Kookoosu nŋa iyi à waa ce
fei à waa cooi ku ba a yɛ ŋaò.
Bɛɛbɛi à ya dĩ ama tia iyi í la í re
ti kpaasi ŋa nɔ a dasi jaba nŋa
ikũ sisɔ iyi í re ti kpaasi ŋa si
itĩ do ilɛ *.
6 Nɔ a ci ya bi kaa inya sinte
bi ku jɛ jingau ŋa do kitãi inɛ
ngbo ŋa ile bii à ya ce kutɔtɔɔ
ŋa.
7 À ya bi inɛ ŋa a maa ce aŋa
fɔɔ si bantuma do bɛɛrɛ nɔ a
maa kpe ŋa lafɛ̃ɛ.
8 Amma iŋɛ, i maà ya jɔ̀ a kpe
ŋɛ lafɛ̃ɛ, domi iŋɛ fei saa ŋai,
nɔ Lafɛ̃ɛ akã lege legei ì nɛ ŋa.
9 Nɔ i maà kpe inɛ kãma
Baaba si ilɛ ihɛ̃ ŋa, domi inɛ
akãi í jɛ Baa nŋɛ. Nŋui í wa
lele.
10 Nɔ i maà ya jɔ̀ a kpe ŋɛ
ilaalu ŋa domi ilaalu akã lege
legei ì nɛ ŋa, nŋui í jɛ inɛ iyi
Ilaaõ í cicau.
11 Inɛ iyi í jɛ inɛ ngbo nŋɛ
nŋui í nɛ ku jɛ woo ce icɛ nŋɛ.
12 Inɛ iyi í so araɛ lele, aa
kayeɛi, inɛ mɔ iyi í kaye araɛ aa
soo lelei.

Jesu í yɛ taalei Farisi ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa na muafiti nŋa

(Cɔ Maaku 12:40; Luku 11:39-52; 20:45-47)

13 Jesu í ni, iŋɛ woo kɔ inɛ ŋa
si wooda ŋa do Farisi ŋa, iŋɛ
ilu muafiti ŋai. Aa yɛ ijuukpã
ŋa, si na iyi í jɔ̀ ì waa cĩmboa
inɛ ŋa kpãai bommai Ilaaõ ŋa.
Iŋɛ taka nŋɛ, i kù jɛsi i lɔ ŋa, nɔ
inɛ ŋa iyi à bi ku lɔ, ì waa ganji
ŋa ŋa. [
14 Iŋɛ woo kɔ inɛ ŋa si
wooda ŋa do Farisi ŋa, iŋɛ ilu
muafiti ŋai. Aa yɛ ijuukpã ŋa,
si na iyi í jɔ̀ ì ya maa ce kutɔɔ
sisɔ ŋa ku ba inɛ ŋa a ni iŋɛu
inɛ jiida ŋai. Nɔ wee mii iyi
jaaõ ŋa à nɛ fei ì ya gbaa ŋai.
Na ŋɔi í jɔ̀ ijuukpã nŋɛ á la ku
re.]
15 Iŋɛ woo kɔ inɛ ŋa si
wooda ŋa do Farisi ŋa, iŋɛ ilu
muafiti ŋai. Aa yɛ ijuukpã ŋa,

* **23:5** ama tia ama tia iyi à ya dĩu isɛɛde ŋa iyi à wa si tiai idei Ilaaõi à ya kɔ si, nɔ a dũu si ikpo nŋa walakɔ si awɔ.

si na iyi í jɔ̀ ì waa dabii bii fei
ŋa, ì waa nɛ si tenku do si ilɛ
fei ì waa dɛdɛ baa inɛ ŋa iyi aa
ba i kpaasi idɔ nŋa ŋa. Nɔ bii ì
ba ŋa ì ya sinda lafɛ̃ɛ ŋai ku jɛ
inɛ iyi à nɛ a dasiɛ ina iyi ci ya
ku ku re baa iŋɛ taka nŋɛ isɛ
gbeeji.
16 Iŋɛ fɛɛju ŋai iyi ì waa mu
goloi fɛɛju ŋa, aa yɛ ijuukpã
ŋa. Ì ya maa ni ŋa, bii inɛ í
ceekpe do kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ kù jɛ
taale baa bii kù kɔ̃ɔ. Amma
bii í ceekpe do wurai kpasɛ̃u,
tilasii ku kɔ̃ ideu.
17 Iŋɛ fɛɛju nnyɛi ŋai.
Yoomai í la í re. Wurau? Mà
kpasɛ̃ iyi í jɔ̀ wurau í jɛ ti Ilaaɔ̃.
18 Nɔ ì waa ni má ŋa, bii inɛ
í ceekpe do bi kuwee kù jɛ
taale baa bii kù kɔ̃ɔ, amma bii í
ceekpe do iŋai kuweeu, tilasii
ku kɔ̃ ideu.
19 Iŋɛ fɛɛju ŋai. Yoomai í
la í re. Iŋai kuweeu? Mà bi
kuwee iyi í jɔ̀ iŋai kuweeu í jɛ
ti Ilaaɔ̃.
20 Na nŋu, inɛ iyi í ceekpe do
bi kuwee, hee do mii iyi wa
lesi feii í ceekpeò.
21 Inɛ mɔ iyi í ceekpe do
kpasɛ̃i Ilaaɔ̃, hee do Ilaaɔ̃ iyi í
wa bɛ feii í ceekpeò.
22 Inɛ mɔ iyi í nɔ í ceekpe
do lele, hee do batai bommai
Ilaaɔ̃ do Ilaaɔ̃ takaɛ iyi wa buba
bɛi í ceekpeò.
23 Iŋɛ woo kɔ inɛ ŋa si
wooda ŋa do Farisi ŋa, iŋɛ ilu
muafiti ŋai. Aa yɛ ijuukpã ŋa,
si na iyi í jɔ̀ ì waa na Ilaaɔ̃ hee
do zakaai nyaui ayɛ ŋa, amma
ì waa gbɛjɛ mii iyi í la í re si
wooda ŋa. Mii ŋaui í jɛ idɔɔbii
Ilaaɔ̃ ku ce do araare ku nyisi
do ilu naanɛ ku jɛ. Nŋu ŋau
bɛi í jɔ i ce ŋa, nɔ i maà gbɛjɛ
iyi í gbe ŋau.
24 Iŋɛ fɛɛju ŋai iyi ì waa mu
goloi fɛɛju ŋa. Ì waa coo inyi
nŋɛ na kokoo ŋa nɔ ì bɛi ì waa
miò kpookpo ŋa.
25 Iŋɛ woo kɔ inɛ ŋa si
wooda ŋa do Farisi ŋa, iŋɛ ilu
muafiti ŋai. Aa yɛ ijuukpã ŋa
si na iyi í jɔ̀ anyii kɔɔfu do ti
jɛɛ ŋai ì ya wiɛ ŋa, amma hai si
binɛ laalɔ do ilei ì baò mii ndii
inɔɛ ŋa.
26 Awɔ Farisi fɛɛju, wiɛ inɔi
jɛɛ titã, anyiu mɔ ku bɛi ku má.
27 Iŋɛ woo kɔ inɛ ŋa si
wooda ŋa do Farisi ŋa, iŋɛ ilu
muafiti ŋai. Aa yɛ ijuukpã ŋa,
si na iyi í jɔ̀ ì yɛ ŋai bɛi balɛ iyi
à jɔsi mii fũfũ ku ba anyiɛ ku
sĩa, amma inɔɛ kũkũi amanɛ
do konkombi wa kɔ̃ si.
28 Bɛɛbɛ mɔi iŋɛ taka nŋɛ, bii
inɛ ŋa à waa yɛ ŋɛ, iŋɛ inɛ jiida
ŋai, amma si idɔ nŋɛ muafiti
do laalɔi wa kɔ̃.
29 Iŋɛ woo kɔ inɛ ŋa si
wooda ŋa do Farisi ŋa, iŋɛ ilu
muafiti ŋai. Aa yɛ ijuukpã ŋa,
si na iyi í jɔ̀ ì waa teese balɛi
walii ŋau, nɔ ì waa ce booda si
ti inɛ dee dee ŋau mɔ má ŋa.
30 Nɔ ì waa ni ŋa, bii í jɛ si
waatii bala nwa ŋai à dede wo
a kaa ka dasi baa nwa si walii
ŋau ku kpa.
31 Iŋɛ taka nŋɛ ì waa nyisi iyi
iŋɛ tɔkui inɛ ŋa iyi à kpa walii
ŋaui.
32 To, i hanya i tambɔ laalɔ
iyi bala nŋɛ ŋa à sintiu.
33 Iŋɛ inɛ buu ŋa bɛi njo
wukuku. I kù nɛ bɛi aa ce i saa
ina iyi ci ya kuu ŋa.
34 Na nŋu, i de itĩ i gbɔ, an bɛ
nŋɛ walii ŋa wa do ilu bisi ŋa

do woo mà tia ŋa. Si inɔ nŋa aa kpa gɔgɔ ŋa, nɔ i kpakpa gɔgɔ ŋa mɔ si jĩi ku gaau, gɔgɔ ŋa mɔ nɔ i tɛ nŋa kpɔtɔɔ ile bii ì ya ce kutɔtɔɔ nŋɛ ŋa, nɔ i lele ŋa si ilu ŋa fei.

35 Na nŋu, ijuukpãi woo kpa inɛ dee dee ŋau fei á jɛ si iri nŋɛi. Abɛlii í jɛ inɛ dee dee sinte iyi ì kpa ŋa. Zakari amai Baraki iyi ì kpa si afei kpasẽi Ilaaɔ̃ do bi kuweeu ŋa, nŋui í jɛ inɛ ankãanyi iyi ì kpa ŋa. Ikui inɛ dee dee ŋau bɛ fei, hai Abɛli hee ku koo si Zakari, iŋɛi aa yɛ ijuukpãɛ ŋa.

36 Ntɔ ntɔ, ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, ijuukpãi mii ŋau bɛ fei si inɛi nnyi ŋau ihẽi á baa ku jɛ si.

Jesu do Zeruzalɛmu
(Cɔ Luku 13:34-35)

37 Jesu í ni, iŋɛ inɛi Zeruzalɛmu ŋa, iŋɛ iyi ì ya kpa walii ŋa nɔ i ta ama abɛi Ilaaɔ̃ ŋa mɔ kuta i kpa ŋa ŋa. Isɛ fɛloi ǹ ya n bi n tɔtɔɔ ŋɛ si abɛm bɛi ajɛɛ í ya tɔtɔɔ amaɛ ŋa si ikpaɛ, amma i kù jɛ ŋa.

38 Wee nsɛi Ilaaɔ̃ á fũ nŋɛ kpasẽ nŋɛ si awɔ.

39 Ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, hai nsɛi i kaa yɛm má ŋa í gbe hee ajɔ iyi aa ni ŋa, Ilaaɔ̃ ku weea inɛ iyi wa naa do irii Lafẽɛ.

24

Jesu wa fɔ idei kpasẽi Ilaaɔ̃ ku lɛgɛ
(Cɔ Maaku 13:1-2; Luku 21:5-6)

1 Ŋɔi Jesu í fita hai kpasẽi Ilaaɔ̃. Iyi wa nɛ ŋɔi mɔcɔɛ ŋa à koo à baa à nyisiɛ bɛi à ma kpasẽi Ilaaɔ̃u do ileɛ ŋa sãa sãa.

2 Ŋɔi í sɔ̃ ŋa í ni, ì waa yɛ mii ŋau bɛ fei ŋa ya. Ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, kuta baa akã kaa naa ku maa lesi njɛ bɛ má, aa kɛkɛɛ mbɛ fei.

Wahala iyi á naa si waatii ankãanyi
(Cɔ Maaku 13:3-13; Luku 21:7-19)

3 Jesu í koo í buba iri kutai Olivie. Ŋɔi mɔcɔɛ ŋa à bɔ bi tɛɛ aŋa duusɔ̃ɔ à beeɛ à ni, sɔ̃ wa waati iyi mii nɔu bɛ á ce. Nyinda yoomai á nyisi kunyiɛ wa do waatii ankãanyi.

4 Nɔ Jesu í jɛ nŋa í ni, i ce laakai ŋa inɛ gɔ ku maà naa ku dĩ iju nŋɛ,

5 domi inɛ ŋa iyi aa na a maa naa akã akã a maa ni aŋai à jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau aa kpɔ. Aa dĩ ijui inɛ nkpɔ.

6 Nɔ aa maa gbɔ ibai igũ amɛɛ amɛɛ do jĩijĩ ŋa. I maà jɔ̀ ku da zigi nŋɛ, domi í gbe mii ŋau bɛ fei ku ce. Amma kù jɛ waatii ankãanyiu bɛ titã.

7 Dimi gɔ ŋa aa ya na a maa ja do dimi mmu ŋa. Ilaalu gɔ ŋa mɔ aa maa ja do ilaalu mmu ŋa. Nɔ ilɛ á yaya si ilu gɔ ŋa, nɔ ari á ce.

8 Inɛ nŋu bɛ fei á yɛi bɛi ara kuro sintei bãasĩ ku bɛi ku bí.

9 Si waati nŋu, aa dasi ŋɛ si awɔi inɛ ŋa a kpã ŋɛ iju, aa kpa ŋɛ mɔm. Dimi fei á cé ŋɛi na irim.

10 Waati bɛɛbɛ, inɛ nkpɔ á nyiò anyi, aa maa zamba njɛ nɔ a cé njɛ.

11 Walii ibo nkpɔ ŋai aa na a naa a maa wa inyii itĩi inɛ nkpɔ.

12 Laalɔ ku ce á kɔ̃ɔsi hee ku
jɔ̀ inɛ nkpɔ kaa nɛ kubii kpaasi
ŋa má.
13 Amma inɛ iyi í temua hee
kɔɔɛ á ba faaba.
14 Aa waazo laabaau jiidai
bommai Ilaaɔ̃u si andunya
fei ku ba dimi fei ku gbɔɔ,
andunya ku bɛi ku kpa iri.

Faajii mii laalɔ iyi wa riisi kpasɛ̃i Ilaaɔ̃
(Cɔ Maaku 13:14-23; Luku 21:20-24)

15 Jesu í ni, walii Daniɛli í fɔ
idei mii laalɔ gɔ wo iyi á riisi
kpasɛ̃i Ilaaɔ̃. Nŋui aa yɛ ŋa í wa
si inya iyi í jɛ ti Ilaaɔ̃. Inɛ iyi wa
cio idei mii laalɔu, ku ce laakai
ku gbɔɔ sãa sãa.
16 Waati bɛɛbɛ inɛ ŋa iyi à wa
ilɛi Zudee a sa a bɔ iri kuta ŋa.
17 Nɔ inɛ iyi í wa antai ile
sikifa, bii í kita ilɛ ku ba ku sa
ku maà bɔ ngɔgɔ ku so inɔ ileɛ.
18 Nɔ inɛ mɔ iyi í wa iko ku
maà nyi kpasɛ̃ koo so kum-
booɛ má.
19 Waati bɛɛbɛ wahalai bãasĩ
ŋa do ayawo ŋa á caa mɔm.
20 I ce kutɔɔ ŋa ku ba waatii
kusau ku maà na ku jɛ sukui
tũtũ walakɔ ajɔi kusĩmi *.
21 Ntɔ ntɔ, waati bɛɛbɛ
wahala nla nlai á naa iyi a kù
yɛ dimiɛ hai sintei andunya
hee do nnyi, nɔ a kaa ka yɛ
dimiɛ má hee do ajɔ fei.
22 Bii Ilaaɔ̃ kù jilɛ si nŋu ku
kaye kukpɔi ajɔu wo inɛ gɔ kaa
wɛɛ. Amma í kayeɛi na irii inɛ
ŋa iyi í cicau.
23 Waati bɛɛbɛ, bii inɛ gɔ í sɔ̃
ŋɛ í ni, i cɔ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau
í wa ihɛ̃, walakɔ inɛ mmu gɔ
ku ni, í wa ihɔ̃, i maà dasi lafɛ̃ɛ
naanɛ ŋa.
24 Inɛ gɔ ŋa aa na a naa akã
akã a maa ni aŋai à jɛ inɛ iyi
Ilaaɔ̃ í cicau walakɔ a ni aŋai à
jɛ walii ŋa amma iboi. Aa maa
ce dobu dobu do maamaake
ŋa ku ba a dĩ hee do ijui inɛ ŋa
iyi Ilaaɔ̃ í cicau bii aa yɔkɔ.
25 Na ŋɔi í jɔ̀ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ fei
ndɛɛ do njuma.
26 Na nŋu, bii à na à sɔ̃ ŋɛ
à ni, inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau í wa
gbabua, i maà koo. Walakɔ bii
à sɔ̃ ŋɛ à ni, wa manji ilaawa, i
maà dasi naanɛ.
27 Si bɛi kuŋɔi ijĩ í ya má
inya hai nunui daakɔ hee ku
bɔ nunui alɛ anu akã, bɛɛbɛ
mɔi kunaai amu Amai Amanɛ
á jɛ.
28 Tengi bii iku í wa, bɛi
yembeeku ŋa à ya tɔtɔɔ.

Kunaai Amai Amanɛ
(Cɔ Maaku 13:24-27; Luku 21:25-28)

29 Jesu í ni, si anyii wahalau
gbakã, nunu á kuku inyai, nɔ
cukpa mɔ kaa má inya má,
andaiya ŋa aa cuku wa hai lele
nɔ gbugbãi lele ŋa a yaya.
30 Waati bɛɛbɛ nyindai Amai
Amanɛ á fita lelei Aɔ̃. Nɔ dimii
andunya ŋa fei aa le awɔ si iri
a maa kpata. Aa yɛ amu Amai
Amanɛ ǹ wa n naa si kudũi ijĩ
do gbugbã nla nla do amboe.
31 Kãakãakĩ nla nla á dɔ̃ anu
nɔ n bɛ amalekam ŋa wa si
andunya gonta mɛɛu. Aŋai
aa tɔtɔɔ inɛ ŋa iyi ǹ cica si
andunyau fei.

Mii iyi jĩi ndii figi wa kɔ wa si
(Cɔ Maaku 13:28-31; Luku 21:29-33)

* **24:20** sukui tũtũ sukui tũtũ nŋa sukui atɛi, nɔ bii gɔ ku bɔ í ya gaabu.

32 Jesu í ni, i cɔ mii iyi jĩi ndii figi wa kɔ ŋɛ si ŋa. Bii ì na ì yɛ amaawɔɛ ŋa à sinti ku wu wua kpɔtɔɔ, ì ya mà iyi atɛ í maai wa mbɛ.
33 Bɛɛbɛ mɔi, bii ì yɛ mii ŋau bɛ fei wa ce, i mà ŋa iyi kubaai amu Amai Amanɛ kaa kpɛ má, ajɔu í maai wa mɔm.
34 Ntɔ ntɔ ǹ wa n sõ ŋɛi, kù jɛ inɛi nsɛi ŋa feii aa ku ideu ku bɛi ku ce.
35 Lele do ilɛ fei á na ku tã, amma idem ŋa a kaa tã pai.

Ilaã̃ nŋu akã̃i í mà ajɔu
(Cɔ Maaku 13;32-37; Luku 17:26-30, 34-36)

36 Jesu í sõ ŋa má í ni, inɛ kã̃ma kù mà waatiu hee má jɛ ajɔ iyi mii ŋau á ce, baa amaleka ŋa iyi à wa lele, baa amu Amau, í gbe Ilaã̃ Baaba nŋu akã̃.
37 Si bɛi í ce si waatii Noweeu, bɛɛbɛ mɔi á ce si waati iyi amu Amai Amanɛ an nyi wa.
38 Hee kukõi inyi nlau ku maa naa, inɛ ŋa à waa jɛ, à waa mɔ, à waa ce abɔdõ ŋa, à waa mua ama nŋa ŋa mɔkɔ hee í koo í to si ajɔ iyi Nowee í koo í lɔò akɔi inyiu.
39 A kù waa lasabu do wahala dimi bɛɛbɛ hee í to kukõi inyi nlau í jɛ ŋa fei. Bɛɛbɛ mɔi á jɛ si waati iyi amu Amai Amanɛ an nyi wa.
40 Si waati nŋu, amanɛ minji á wa iko nɔ aa so inɛ akã̃ a jɔ̀ inɛ akã̃.
41 Inaabo minji á maa lɔlɔ, aa so inɛ akã̃ a jɔ̀ inɛ akã̃.
42 Na nŋu, i wɛɛò sɔɔlu ŋa, domi i kù mà ajɔ iyi Lafɛ̃ɛ nŋɛ á nyi wa.
43 I gbɔ iyi ihɛ̃ má ŋa. Bii ilu kpasɛ̃ í mà idũ zaka iyi ile á naa, á wɔ njoo nɔ ku ganjiɛ ku lɔ kpasɛ̃ɛ.
44 Na nŋu, iŋɛ mɔ, i wɛɛò sɔɔlu ŋa, domi amu Amai Amanɛ an nyi wa si waati iyi i kù waa tamaa ŋa.

Amaacɛ jiida do amaacɛ laalɔ
(Cɔ Luku 12:41-48)

45 Í sõ ŋa má í ni, yooi í jɛ amaacɛ ilu naanɛ iyi í nɛ laakai. Lafɛ̃ɛi í jɛ inɛ iyi ilu kpasɛ̃ gɔ í kpe í so amaacɛ kpaasiɛ ŋa í daa si awɔ ku maa cɔ ŋa ku na ŋa ijɛ si bɛi í jɔ.
46 Inɔ didõi á jɛ ti amaacɛu bii lafɛ̃ɛɛ í bàa í naa í báa wa ce bɛɛbɛ.
47 Ntɔ ntɔ, lafɛ̃ɛu á daa amaacɛu mii ndɛɛ fei si awɔ.
48 Amma bii í jɛ amaacɛ laalɔi, á lasabui ku ni, lafɛ̃ɛm kaa baa ńya má,
49 nɔ ku dede ku maa cã amaacɛ kpaasiɛ ŋa nɔ ku maa jɛ ku maa mɔ do woo mɔ atɛ̃ ŋa ajɔ.
50 Bɛɛbɛi, lafɛ̃ɛu á na ku baa si ajɔ iyi kù waa cɔ kpã̃aɛ, do si waati iyi kù waa tamaa,
51 nɔ á kpã̃a iju jiida jiida, nɔ nŋu do ilu muafiti ŋau fei wahala nŋa á jɛ inya akã̃. Tengi bɛi á le awɔ si iri ku maa kpataò.

25

Mɔndai mudɛ̃ɛ gɔ ŋa

1 Jesu í ni, ajɔ iyi an naa n jɛ bommam á yɛi bɛi faajii mudɛ̃ɛ mɛɛwa gɔ ŋa iyi à so fitila nŋa ŋa à bɔ mɔkɔ titõ ku ko.

2 Si inɔ nŋa amanɛ miu í jɛ
ilu laakai, amanɛ miu mɔ kù
nɛ laakai.
3 Mudɛ̃ɛ miu hai nɛ laakai
ŋau à so fitila nŋa ŋa nɔ a kù
so ikpo kosĩa.
4 Amma ilu laakai ŋau à so
fitila nŋa ŋa do ikpo kosĩa.
5 Wee mɔkɔ titɔ̃u kù to wa
ńya. Si bɛi wa kpɛ, ŋɔi mudɛ̃ɛ
mɛɛwa ŋau à siiko à waa sĩ
njoo.
6 Hee zakai laja ŋɔi à gbɔ anu
ku dɔ̃i inɛ ŋa. À waa ni, mɔkɔ
titɔ̃u wee wa to wa, i dede ka
kòo.
7 Ŋɔi mudɛ̃ɛ mɛɛwa ŋau à jĩ
à waa teese fitila nŋa ŋa.
8 Hai nɛ laakai ŋau à tɔɔ inɛ
ihɔ̃ ŋau à ni, i mu nwa ikpo
domi fitila nwa ŋa à waa ku.
9 Ŋɔi ilu laakai ŋau à ni,
aawo, kaa to awa fei. I koo i ra
tu ŋɛ gbakã.
10 Iyi à bɔ ikpou ku ra ŋɔi
mɔkɔ titɔ̃u í to wa. Inɛ ngu ŋa
iyi à ce sɔɔlu jiida ŋau à tooɛ à
lɔ bi ku ce abɔdɔ̃u nɔ à cĩmbo
gambou.
11 Si anyiɛ ŋɔi woo bɔ ikpo
ku ra ŋau mɔ à to wa, à wasi
ku dɔ̃ anu à waa ni, lafɛ̃ɛ, lafɛ̃ɛ,
cĩ nwa gambo.
12 Amma mɔkɔ titɔ̃u í ni, ntɔ
ntɔ, n kù mà ŋɛ.
13 Ŋɔi Jesu í ni má, to, na
nŋu, i maa cɔ kpãa ŋa domi i
kù mà ajɔ iyi an nyi wa ŋa hee
má jɛ waatiu.

Mɔndai amaacɛ mɛɛta gɔ ŋa
(Cɔ Luku 19:11-27)

14 Jesu í sɔ̃ ŋa má, í ni,
bommai Ilaaɔ̃ í yɛi má bɛi faajii
mɔkɔ gɔ iyi wa bi ku bɔ ilu koo
kpɛ bɛ. Nɔ í kpe amaacɛɛ ŋa í
so amaniɛ fei í da nŋa si awɔ.
15 Í na inɛ akã fiai wura
kpɛkɛlɛ nla miu, inɛ akã mɔ
minji, inɛ mɛɛtasiau mɔ akã, í
na aŋa feii si bɛi gbugbãi inɛ
fei í to, í bɛi í nɛɛ.
16 Ŋɔi gbakã amaacɛ iyi à na
fia kpɛkɛlɛ miuu í so fiau wa
ceò sĩa, nɔ í ba riba miu má.
17 Bɛɛbɛ mɔi inɛ iyi à na min-
jiu mɔ, í ba riba minji má.
18 Amma inɛ iyi à na akãu í
koo í tu isai í singa fiai lafɛ̃ɛu.
19 Si bɛɛbɛ ajɔ í koo wa baa
ŋɔi lafɛ̃ɛi inɛ ŋau í baa nɔ í kpe
ŋa a na a sisia nŋu bɛi à cea
fiau.
20 Amaacɛ iyi í na fia kpɛkɛlɛ
miuu í naaò miu mmuɛ wa
má, nɔ í sɔ̃ɔ í ni, lafɛ̃ɛ, fia
kpɛkɛlɛ miu iyi ì nam nɔu n
ceò sĩa hee ǹ ba riba miu má.
21 Ŋɔi lafɛ̃ɛɛ í sɔ̃ɔ í ni, í sĩa,
awɔu amaacɛ jiida ilu naanɛi.
Si mii keekeu ihɛ̃ ǹ yɛ iyi ì jɛ
ilu naanɛ, na nŋu, an daaɛ mii
nla si awɔ. Naa wa ka jɛ jingau.
22 Inɛ iyi í na kpɛkɛlɛ minjiu
mɔ í naa í ni, lafɛ̃ɛ, fia kpɛkɛlɛ
minji iyi ì nam nɔu, ǹ ba riba
minji ma.
23 Nɔ lafɛ̃ɛɛ í ni, í sĩa, awɔu
amaacɛ jiida ilu naanɛi. Si
mii keekeu ihɛ̃ ǹ yɛ iyi ì jɛ ilu
naanɛ, na nŋu, an daaɛ mii nla
si awɔ. Naa wa ka jɛ jingau.
24 Si anyii nŋu ŋɔi amaacɛ iyi
í na kpɛkɛlɛ akãu mɔ í naa í
ni, lafɛ̃ɛ, ǹ mà iyi awɔu inɛ ku
gaabui. Bii i kù gbɛ̃ bɛi ì ya da,
nɔ tengi bii i kù fã dimi, bɛi ì
ya mu.
25 Njoi nŋu dei í mum bɛ, nɔ
ǹ koo ǹ si fiaɛu ilɛ. To, fiaɛ
wee.
26 Ŋɔi lafɛ̃ɛɛu í sɔ̃ɔ í ni, awɔu
amaacɛ yaamɔ ilu ikai, awɔi ì
mà iyi ǹ ya n da baa bii n kù

gbɛ̃, nɔ bɛi n kù fã dimi ń ya n mui.
27 To, iyi ì mà bɛɛbɛ wo, aa
na inɛ gɔ fiam nɔui, nɔ i daa si
inyi. Bii ì ce bɛɛbɛ wo an yɛ
ndom do ribaɛ fei waati iyi ń
baa.
28 Si anyiɛ ŋɔi í sõ amaacɛ
kpaasi ŋau í ni, i gba fia
kpɛkɛlɛ akãu i na inɛ iyi í nɛ
mɛɛwau,
29 domi inɛ iyi í nɛ, nŋui à ya
kõɔa si ku ba iyi í nɛu ku kõɔsi
má. Amma inɛ iyi kù nɛ, baa
keeke iyi í nɛu má à ya gbaai.
30 Amaacɛ nfeu mɔ, i soo i
nyɔɔ angule si ilu kuku tengi
bii inɛ ŋa aa lesi awɔ si iri a
kpata.

Kiitii ankãanyi

31 Ŋɔi Jesu í ni má, si waati
iyi amu Amai Amanɛ an naa
do amboem do amaleka ŋau
fei, an buba si batai bomma
ilu amboem.
32 Dimii andunya fei á tɔtɔɔ
si wajum, nɔ an fɛɛfɛ inɛ ŋa bɛi
woo degbe í ya fɛɛfɛ angudã
do iwo ŋa.
33 An jilɛ inɛ dee dee ŋau
ikpa awɔ njɛm, inɛ laalɔ ŋau
mɔ ikpa awɔ cangam.
34 Waati bɛɛbɛ amu ilaaluu
an sõ inɛ ŋa iyi à wa awɔ njɛm
n ni, i naa wa ŋa, inɛ iyi í ba
kuweei Baam. I naa i buba si
bomma iyi à ce nŋɛ sɔɔluɛ hai
waatii kusintii andunya.
35 Bommau tu ŋɛi si na iyi í
jɔ̀ si waati iyi ari wa kpam, ì
muum ijɛ ń jɛ ŋa. Nɔ si waati
iyi agbɛ wa kpam má, ì muum
inyi ń mɔ ŋa. Nɔ si waati iyi ń
jɛ inɛ njoo ì gbam si kpasɛ̃ nŋɛ
ŋa.
36 Nɔ si waati iyi ń wɛɛ basî ì
bii anyim ŋa. Nɔ iyi ń wa n ce
bõɔ ì gbɔɔm ŋa. Nɔ si waati iyi
ń wa ile piisõɔ ì ya naa ku cɔm
ŋa.
37 Waati nŋu, inɛ dee dee
ŋau aa jɛɛm a ni, Lafɛ̃ɛ, waati
yoomai à yɛ ari wa kpaɛ nɔ à
naɛ ijɛ ì jɛ wala agbɛ wa kpaɛ à
naɛ inyi ì mɔ.
38 Waati yoomai à yɛ ì jɛ
inɛ njoo à gbaɛ si kpãsɛ nwa,
walakɔ à yɛɛ basî nɔ à bii anyiɛ.
39 Mà waati yoomai à yɛ ì
waa ce bõɔ walakɔ ì wa ile
piisõɔ nɔ à naa ku cɔɛ.
40 Amu ilaaluu an jɛ nŋa n
ni, ntɔ ntɔ, bii ì cea inɛ akãi
inɛm ŋa iyi à kere à re ŋau ihɛ̃
bɛɛbɛ ŋa, amui ì cea ŋa.
41 Si anyii nŋu, n bɛi n sõ inɛi
awɔ cangam ŋau mɔ n ni, i fa
ara nŋɛ hai kɔkɔm, iŋɛ iyi Ilaaõ
í ceekpe. I bɔ si ina iyi ci ya ku,
iyi à koa Seetam do amalekaɛ
ŋa.
42 Aa lɔ si ina ŋai si na iyi í jɔ̀
waati iyi ari wa kpam wo i kù
muum ijɛ n jɛ ŋa. Nɔ waati iyi
agbɛ wa kpam i kù muum inyi
n mɔ ŋa.
43 Waati iyi ń jɛ inɛ njoo i
kù gbam si kpasɛ̃ nŋɛ ŋa. Nɔ
si waati iyi ń wɛɛ basî i kù bii
anyim ŋa. Iyi ń wa n ce bõɔ nɔ
ń wa ile piisõɔ, i ci ya naa ku
cɔm ŋa mɔm.
44 Aŋa mɔ aa jɛɛm a ni, Lafɛ̃ɛ,
waati yoomai à yɛ ari wa kpaɛ,
walakɔ agbɛ, walakɔ í jɛ inɛ
njoo, walakɔ basî, walakɔ si
bõɔ, walakɔ ile piisõɔ nɔ a kù
sobiɛ.
45 An jɛ nŋa n ni, ntɔ ntɔ ń
wa n sõ ŋɛi, si bɛi i kù cea inɛ
akãi inɛ ŋa iyi à kere à re ŋau

ihɛ̃ bɛɛbɛ, amui i kù ceɑ ŋɑ.
46 Nɑ nŋu, ɑɑ yɛ ijuukpã ŋɑi
si inɑ iyi ci yɑ ku. Ammɑ inɛ
dee dee ŋɑu ɑɑ lɔ si kuwɛɛ iyi
ci yɑ tã.

26

Inɛ ngbo ŋɑu à wɑɑ busi njɛ ɑ kpɑ Jesu
(Cɔ Mɑɑku 14:1-2; Luku 22:1-2; Zãɑ 11:45-53)

1 Iyi Jesu í fɔ ide ŋɑu fei í tã,
ŋɔi í sõ mɔcɔɛ ŋɑ í ni,
2 ì mà ŋɑ iyi ɑjɔ minjii í gbe
kɑ jɛò jingɑui Iku ku kuɑ. Nɔ
wɑɑti bɛɛbɛi ɑɑ dɑsi ɑmu Amɑi
Amɑnɛ si ɑwɔi inɛ ŋɑ ɑ kpɑm si
ɟ̀ii ku gɑɑu.
3 Wɑɑti iyi Jesu wɑ sõ mɔcɔɛ
ŋɑ ideu, inɛ ngboi woo weei
Ilɑɑõ ŋɑu do inɛ ngbo ŋɑu
à tɔtɔɔ kɑbɑi Kɑifu woo wee
nlɑu.
4 Bɛi à wɑɑ busi njɛ bɛ́i ɑɑ ce
ɑ bɑ ɑ mu Jesu do bisi ɑ kpɑɑ.
5 Ammɑ à wɑɑ ni, kù sɪ̀ɑ ku
jɛ si ɑjɔi jingɑuu ku bɑ hoyɑ
hoyɑ ku mɑà dede si zɑmɑɑu.

Abo gɔ í fãsi irii Jesu tulɑre
(Cɔ Mɑɑku 14:3-9; Zãɑ 12:1-8)

6 Jesu í wɑ Betɑni kpɑsɛ̃i
Simɔɔ iyi í tɑko í ce bõɔi
dintɛu,
7 ŋɔi ɑbo gɔ í nɑɑ bi tɛɛ wɑɑti
iyi à wɑɑ jɛ. Wɑ mu ɑmɑ cɑkɑ
ku sɪ̀ɑ gɔ iyi í nɛ tulɑre ku nɛ fiɑ
gɔ, nɔ í fãsi tulɑreu si irii Jesu.
8 Iyi mɔcɔ ŋɑu à yɔɔ, ŋɔi idɔ
nŋɑ í kõ à ni, nɑ mii í ce ɑbou í
koo í ce ɑsɔɔi tulɑreu ihɛ̃.
9 Aɑ kɑ tɑɑi wo fiɑ nkpɔ nkpɔ
kɑ kpɛ̃ɑ ilu ɑre ŋɑ fiɑu.
10 Iyi Jesu í gbɔ à wɑɑ fɔ
bɛɛbɛ ŋɔi í bee ŋɑ í ni, nɑ mii í
ce ì wɑɑ yɛ tɑɑlei ɑbou ŋɑ. Mii
jiidɑi í ceem bɛ.
11 Ntɔ ntɔ, ilu ɑre ŋɑ ɑɑ mɑɑ
wɛɛ do inɛ wɑɑti kãmɑ fei,
ammɑ ɑmu n kɑɑ n mɑɑ n wɛɛ
do inɛ hee do ɑjɔ fei.
12 Abou í fãsi ɑrɑm tulɑre do
njumɑ ku ceò sɔɔlui kusim.
13 Ntɔ ntɔ, tengi bii inɛ ŋɑ
ɑɑ koo ɑ mɑɑ wɑɑzo lɑɑbɑɑu
jiidɑu si ɑndunyɑu fei, ɑɑ sisi
ide iyi ɑbou ihɛ̃ í ce ɑ mɑɑ yeò
gigiɛ.

Zudɑsi ɑ fitɑ ɑnyii Jesu
(Cɔ Mɑɑku 14:10-11; Luku 22:3-6)

14 Ŋɔi Zudɑsi Isikɑriɔti, inɛ
ɑkãi mɔcɔ mɑɑteeji ŋɑu, í bɔ bi
inɛ ngboi woo weei Ilɑɑõ ŋɑu,
15 í bee ŋɑ í ni, mii ɑɑ muum
ŋɑ bii ǹ dɑ nŋɛ Jesu si ɑwɔ. Nɔ
à kɑ fiɑ isɔ fũfũ ɑrɑ kuntɑɑ à
nɑɑ.
16 Hɑi wɑɑti bɛɛbɛi, Zudɑsi
wɑ dɛ kpãɑ bɛ́i ɑ ce ku zɑmbɑò
Jesu ku nɑ inɛ ŋɑu.

Jesu wɑ jɛ ijɛi jingɑui Iku ku kuɑ do mɔcɔɛ ŋɑ
(Cɔ Mɑɑku 14:12-21; Luku 22:7-14, 21-23; Zãɑ 13:21-30)

17 Si ɑjɔ sintei jingɑui Pɛ̃ɛ hɑi
nɛ lefeeu mɔcɔi Jesu ŋɑu à nɑɑ
à beeɛ à ni, iwoi ì bi kɑɑ ceeɛ
sɔɔlui jingɑui Iku ku kuɑu.
18 Ŋɔi í jɛ nŋɑ í ni, i bɔ inɔ ilu
bi wãɑnɛ kɑsɑ i sõɔ i ni, ɑmu
Mɛɛtu ǹ ni, wɑɑtim í to. Bi
tɛɛi ɑn jɛ jingɑui Iku ku kuɑ do
mɔcɔm ŋɑ.
19 Nɔ mɔcɔ ŋɑu à ce bɛi Jesu
í sõ ŋɑ, à ce sɔɔlui jingɑuu.
20 Iyi ɑlɛ í lɛ Jesu do mɔcɔ
mɑɑteeji ŋɑu à wɑɑ jɛ.
21 Wɑɑti iyi à wɑɑ jɛ ŋɔi Jesu
í ni, ntɔ ntɔ, inɛ ɑkã nŋɛ ɑ
zɑmbɑm.

22 Ŋɔi inɔi mɔcɔ ŋau í fɔ ntɔ
ntɔ, à wasi ku beeɛ akã akã à
waa ni, isa kù jɛ amu ya Lafɛ̃ɛ.
23 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, inɛ
iyi í gũsi pɛ̃ɛ si inɔ jɛɛ awaò ajɔ,
lafɛ̃ɛi á zambam.
24 Amu Amai Amanɛ an ku
si bɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ.
Amma inɛ iyi á zambam á yɛ
ijuukpã nla nla. Á tiaa inɛɛu
bii í jɛ a kù buu mɔm wo.
25 Zudasi iyi á zambaɛu mɔ í
so ide í ni, isa kù nɔ kù jɛ amu
ya Mɛɛtu. Nɔ Jesu í jɛaa í ni, oo,
awɔi aa coo.

Ijɛ iyi aa ka yeò gigii ikui Jesu
(Cɔ Maaku 14:22-26; Luku 22:14-20; Kɔr. 1, 11:23-35)

26 Waati iyi à waa jɛ, ŋɔi Jesu
í so pɛ̃ɛ nɔ í saabu Ilaaɔ̃ titã í bɛi
í bububuɛ í na mɔcɔɛ ŋau, í ni,
iyi ihɛ̃i í jɛ aram, i gba i jɛ ŋa.
27-28 Si anyii nŋu, nɔ í so
kɔɔfu si bii à dasi vɛ̃ɛ í saabu
Ilaaɔ̃ nɔ í na ŋa í ni, iyi ihɛ̃i
í jɛ njɛm. Nŋui í jɛ nyindai
akabuu iyi Ilaaɔ̃ í dĩ do amanɛ
ŋa. An nikãɛ na irii inɛ nkpɔ
ku ba n kpa idei dulum du ŋa.
Iŋɛ fei, i mɔ ŋa.
29 An sɔ̃ ŋɛ, hai nnyi n kaa n
mɔ atɛ̃ vɛ̃ɛ má í gbe hee ajɔ iyi
awaɛ ŋa fei aa ka mɔ vɛ̃ɛ titõ si
bommai Baam.
30 Si anyiɛ à kõ iri ŋa nɔ à fita
à bɔ iri kutai Olivieu.

Piɛɛ á jã ku ni nŋu ku mà Jesu
(Cɔ Maaku 14:27-31; Luku 22:31-34; Zãa 13:36-38)

31 Ŋɔi Jesu í sõ mɔcɔɛ ŋa í
ni, idũuyi mɔm, iŋɛ fei aa nyiò
anyi na irim. Bɛ́i Ilaaɔ̃ í fɔ si
kukɔi ideɛ, bɛɛbɛi á ce. I ni,
á kpa woo degbeu nɔ angudã
ŋau a fangaa bii fei.
32 Amma an jĩ hai si balɛ nɔ
n cua nŋɛ n bɔ ilɛi Galilee.
33 Ŋɔi Piɛɛ í sõɔ í ni, baa bii
inɛ fei wa nyiò anyi na iriɛ,
amu n kaa n nyiò anyi pai.
34 Ŋɔi Jesu í sõɔ í ni, ntɔ ntɔ,
idũuyi mɔm, hee ajɛɛ ku maa
kɔ, aa jã isɛ gbɛɛta i ni i kù
màm.
35 Amma Piɛɛ í jɛaa í ni, n kaa
n kɔsiɛ pai, baa bii í jɛ an ku do
awɔ ajɔi. Nɔ mɔcɔ ŋau mɔ fei à
fɔ bɛɛbɛ.

Jesu wa ce kutɔɔ Gɛsemanee
(Cɔ Maaku 14:32-42; Luku 22:39-46)

36 Ŋɔi Jesu do mɔcɔɛ ŋa
à bɔ inya gɔ iyi à ya kpe
Gɛsemanee. Iyi à to bɛ nɔ í sõ
ŋa í ni, i buba ihɛ̃ titã ŋa n koo
n ce kutɔɔ wa.
37 Ŋɔi í gbã Piɛɛ do ama min-
jii Zebedee ŋau à bɔ waju. Nɔ
inɔ kufɔ í naa siɛ hee araɛ fei í
rɔ.
38 Ŋɔi í sõ ŋa í ni, inɔ kufɔ í
naa sim nla nla hee wa bi ku
kpam. I wa ihɛ̃, i bam njoo ku
wɔ ŋa.
39 Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã, ŋɔi í bɔ
waju keeke í koo í sɛɛbata ilɛ
wa ce kutɔɔ í ni, Baam, bii á ce,
jò wahalau ihɛ̃ ku jĩim. Amma
do nŋu fei, ku maà ti ku jɛ ti
idɔɔbim, jò idɔɔbiɛ ku ce.
40 Si anyiɛ ŋɔi í nyi wa bi
mɔcɔ mɛɛta ŋau í ba ŋa à waa sĩ
njoo. Ŋɔi í bee Piɛɛ í ni, debɛi,
i kù yɔkɔ i kù bam njoo ku wɔ
baa lɛɛu akã ŋa?
41 I wɔ njoo nɔ i maa ce kutɔɔ
ŋa ku ba i maà dasi kulɛlɛi inɛ
ŋa. Idɔi amanɛ í bi, amma araɛ
í kua gbugbãɛ.
42 Nɔ í jĩò ŋa isɛ gbeejisia má
í koo í ce kutɔɔ í ni, Baam, bii
ì jɛ wahalau ihɛ̃ kaa jĩim, bii í

jɛ kù nɛ bɛi á ce iyi n kù yɔɔi, jɔ̀ idɔɔbiɛ ku ce.
43 Iyi í ce kutɔɔ í tã ŋɔi í nyi
wa bi tu ŋa má nɔ í ba ŋa à waa
sĩ njoo má, domi njoo wa kpa
ŋa.
44 Jesu í jɔ̀ ŋa má, í koo í ce
kutɔɔ isɛ gbɛɛtasiaɛ si ide akãu.
45 Nɔ í nyi wa bi tu ŋa má í sõ
ŋa í ni, ì sũ ì waa sĩmi ŋai hee
nsɛi? I cɔ, waati í gbe keeke iyi
aa mu amu Amai Amanɛ a daa
ilu dulum ŋa si awɔ.
46 Inɛ iyi á zambam wa to
wa. I dede kaa kòo ŋa.

À mu Jesu
(Cɔ Maaku 14:43-50; Luku 22:47-53; Zãa 18:3-12)

47 Iyi Jesu wa fɔ bɛɛbɛ gbakã,
ŋɔi Zudasi, inɛ akãi mɔcɔ
maateeji ŋau í to wa. Zamaa
nla gɔ wa tooɛ wa à waa mu
taakuba ŋa do golo ŋa. Inɛ
ngboi woo weei Ilaaõ ŋa do
inɛ ngbo ŋaui à bɛ ŋa wa.
48 Waati iyi Zudasi í dasi idɔ
nŋu ku zamba Jesuu, í sõ inɛ
ŋau nyinda gɔ iyi nŋu á ce. Í
ni, inɛ iyi an koo n ya n baabaɛ,
Lafɛ̃ɛ mbɛ, i muu.
49 Hai Zudasi í to wa gbakã,
í sɛkɛɛi si Jesu í ni, irei ì caalɛ,
Mɛɛtu. Nɔ í baabaɛ.
50 Ŋɔi Jesu í sõɔ í ni,
kpaasim, iyi ì naa ku ceu, coo.
Nɔ inɛ ŋau à to Jesu awɔ
gbakã à muu.
51 Ŋɔi inɛ akãi mɔcɔi Jesu
ŋau í yɔ taakubaɛ í café itĩi
amaacɛi woo wee nlai Ilaaõu í
buu.
52 Amma Jesu í sõɔ í ni,
sindo taakubaɛ si ankõɔɛ. Inɛ
iyi wa kpa inɛ do taakuba fei,
taakubai á na ku kpa lafɛ̃ɛ mɔ.
53 I kù mà iyi bii ṅ bi an
yɔkɔ n tɔɔ Baam, nɔ gbakã ku
sambaam amaleka dubu nkpɔ
nkpɔ wa a naa a sobim?
54 Amma bii ṅ ce bɛɛbɛ,
kukɔi idei Ilaaõ iyi í ni mii ŋau
ihẽ fei á bam nii kaa kõ.
55 Ŋɔi Jesu í bee zamaau í
ni, amui ì naa ku mu bɛ ŋa do
taakuba do golo ŋa bɛi woo ce
ile? Ṅ ya n wa si inɔ nŋɛ ajɔ fei
n maa n kɔ inɛ ŋa si cio kpasẽi
Ilaaõ, nɔ i kù mum ŋa.
56 Amma nŋu ŋau bɛ fei í cei
ku ba ide iyi walii ŋau à fɔ si
tiai idei Ilaaõ ku kõ.
Ŋɔi mɔcɔ ŋau fei à jɔ̀ɔ à sa.

Jesu í wa wajui igbɛi woo kiiti ŋa
(Cɔ Maaku 14:53-65; Luku 22:54-55, 63-71; Zãa 18:13-14, 19-24)

57 Inɛ ŋa iyi à mu Jesuu à
bɔòɛ bi Kaifu woo wee nlai
Ilaaõ. Tengi bɛi woo kɔ inɛ ŋa
si wooda ŋau do inɛ ngbo ŋau
à tɔtɔɔ.
58 Nɔ Piɛɛ í wa hee jĩiji wa
too Jesu wa do anyi hee í bɔ
inɔ bantumai kpasẽi woo wee
nlau. Ŋɔi í buba bɛ do woo
degbe andɛ koofa ŋau na ku
yɛò bɛi ideu á kpaò iri.
59 Waati nŋu inɛ ngboi woo
weei Ilaaõ ŋa do igbɛi woo ki-
iti ŋau fei à waa dɛ a má Jesu
ide iyi aa yɛò taaleɛ ku ba a
kpaa.
60 Amma a kù ba ide iyi aa
yɛò taaleɛ baa do iyi ilu sɛɛda
ibo nkpɔ í naa í máa ide fei. Si
anyii nŋu, amanɛ minji gɔ ŋa à
naa.
61 À ni, mɔkɔu ihẽ í ni nŋu
á yɔkɔ ku lɛgɛ kpasẽi Ilaaõ nɔ

si afei ajɔ mɛɛta nŋu ku ma mmuɛ má.
62 Ŋɔi woo wee nlai Ilaaɔ̃u í dede í bee Jesu í ni, i kù waa ni ide gɔ? Ide mii inɛ ŋau ihɛ̃ à waa yɛò taaleɛ.
63 Amma Jesu wa cokoɛ. Ŋɔi woo wee nlau í sɔ̃ɔ í ni, do irii Ilaaɔ̃, fɔ bii awɔu Amai Ilaaɔ̃ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicaui *.
64 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, oo, amui, si bɛi ì fɔ. Nɔ ɳ̀ wa n sɔ̃ ŋɛi, aa yɛ amu Amai Amanɛ ɳ̀ wa n buba awɔ njɛi Ilaaɔ̃ ilu gbugbã fei. Bɛɛbɛ mɔi aa na i yɛm ŋa ajɔ akã n naa si kudũi ijĩ má.
65 Ŋɔi woo wee nlau í ga ibɔɛ ku nyisiò idɔɔkɔ̃ɛ. Ŋɔi í ni, wa bu Ilaaɔ̃. A kù waa dɛ ilu sɛɛda kãma má. I gbɔ bɛi wa bu Ilaaɔ̃ ŋa.
66 Bɛirei ì yɛ a ceɔ mɔkɔu ŋa. Ŋɔi aŋa fei à yɛ taaleɛ à ni í to a kpaa.
67 Ŋɔi à wasi ku tu si wajui Jesu antɔ nɔ à waa daa kutu, inɛ gɔ ŋa mɔ à waa sambalaɛ.
68 Nɔ à ni, awɔ iyi ì waa kpe araɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau, sɔ̃ wa inɛ iyi í cãɛ.

Piɛɛ í jã í ni nŋu kù mà Jesu
(Cɔ Maaku 14:66-72; Luku 22:56-62; Zãa 18:15-18, 25-27)

69 Waati bɛɛbɛ Piɛɛ wa buba bantumai kpasɛ̃u. Ŋɔi mudɛ̃ɛ woo ce icɛ gɔ í sɛkɛɛ siɛ wa í ni, awɔ mɔ ì tako ì wɛɛ do Jesu inɛi Galileeu.
70 Amma í jã si wajui aŋa fei í ni, n kù mà iyi ì waa fɔ.
71 Si anyiɛ, nɔ í dede í bɔ ikpa andɛ kabau. Ŋɔi mudɛ̃ɛ amaacɛ mmu gɔ í yɔɔ má, nɔ í sɔ̃ inɛ ŋa iyi à wa bɛu í ni, inɛɛu ihɛ̃ í tako í wɛɛ do Jesu inɛi Nazarɛtiu.
72 Ŋɔi Piɛɛ í jã má nɔ í ceekpe í ni, n kù mà inɛɛu bɛ.
73 Iyi í kɔ̃ɔsi má, ŋɔi inɛ ŋa iyi à wa bɛu à sɛkɛɛ si Piɛɛ à ni, ntɔ ntɔ awɔu inɛ akã nŋai. Ide ku fɔɛ wa nyisi iyi awɔu inɛi Galileei.
74 Ŋɔi í teese í ceekpe í ni, n kù mà mɔkɔu. Bɛ gbakã ajɛɛ wa kɔ.
75 Nɔ Piɛɛ í ye gigii ide iyi Jesu í sɔ̃ɔu wo í ni, hee ajɛɛ ku maa kɔ aa jã isɛ gbɛɛta i ni i kù màm. Ŋɔi í fita í koo wa kpata ntɔ ntɔ.

27

À bɔò Jesu wajui Pilati
(Cɔ Maaku 15:1; Luku 23:1-2; Zãa 18:28-32)

1 Ŋɔi daadaakɔ inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do inɛ ngbo ŋa fei à jilɔɔ si aŋa a kpa Jesu.
2 Nɔ à dũu à koo à daa Pilati ilu ilɛu si awɔ.

Ikui Zudasi
(Cɔ IWB 1:18-19)

3 Zudasi, nŋu iyi í zamba Jesuu, í yɛ bɛi à yɛ taaleɛ a kpaa, ŋɔi inɔɛ í fɔ. Nɔ í nyiò fiai isɔ fũfũ kuntaau bi inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do inɛ ngbo ŋau.
4 Í sɔ̃ ŋa í ni, ɳ̀ ce dulum si bɛi ɳ̀ zamba inɛ dee deeu ihɛ̃ a kpaa. Amma à jɛaa à ni, yoomai í yɛ wa. Í jɛ idei iriɛ.
5 Ŋɔi Zudasi í nyɔ fiau si kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ bɛ í nɛɛ. Nɔ í koo í dasi kɔ̃ɔɛ ikũ lele í kpa araɛ.
6 Inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋau à tasi fiau à ni, bɛirei aa ka ceò fiau ihɛ̃. A kù nɛ kpãa ka dasi kpakoi kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ si na

* **26:63** do irii Ilaaɔ̃ Do Gɛrɛki à ni, do irii Ilaaɔ̃ iyi í wɛɛ.

iyi í jɔ̀ fia iyi à sã na a nikãò njɛi inɛ gɔi.
7 Iyi à busi njɛ à tã, nɔ à so fiau à raò ikoi woo ma caka gɔ, à ce bi ku si inɛ njoo ŋa.
8 Na ŋɔi í jɔ̀ à ya kpe ikou ikoi njɛ baa nnyi.
9 Bɛɛbɛi idei Zeremii waliiu í ce si bɛi í ni, à so fiai isɔ fũfũ kuntaau, fia iyi inɛi Izirɛli ŋa à jɛsi aŋa a sã na iriɛu,
10 nɔ à raò ikoi woo ma cakau, si bɛi Aõ Lafɛ̃ɛ í dasim.

Pilati wa bee Jesu ide ŋa
(Cɔ Maaku 15;2-5; Luku 23:3-5; Zãa 18:33-38)

11 Ŋɔi à koo à leekĩ Jesu si wajui Pilati ilu ilɛu, nɔ í beeɛ í ni, aWɔi ì jɛ ilaalui Zuifu ŋa? Nɔ Jesu í jɛaa í ni, oo, si bɛi ì fɔ.
12 Si anyii nŋu, inɛ ngboi woo weei Ilaaõ ŋa do inɛ ngbo ŋau à waa máa ide, nɔ kù ni nŋa ide kãma.
13 Ŋɔi Pilati í beeɛ í ni, i kù waa gbɔ ide ŋa iyi inɛ ŋa à fɔ à waa yɛò taaleɛ ba.
14 Amma Jesu kù jɛaa baa gbakã hee biti í muu.

À yɛ taalei Jesu a ba a kpaa
(Cɔ Maaku 15:6-15; Luku 23;13-25; Zãa 18;39-19:16)

15 Wee si jingaui Iku ku kua fei ilu ilɛu í ya jɔ̀ inɛi piisõɔ akã iyi zamaa í bii.
16 Wee, waati bɛɛbɛ inɛ gɔ í wa ile piisõɔ bɛ, à ya kpoo Barabaa, nɔ inɛ fei í màa.
17 Ŋɔi í jɔ̀ iyi zamaau í tɔtɔɔ, Pilati í bee ŋa í ni, yooi ì bi n jɔ̀ nŋɛ, Barabaa de, mà Jesu iyi à ya kpe Kirisiu.
18 Í fɔ bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ wa mà sãa sãa iyi na igui í jɔ̀ à daa nŋu Jesu si awɔ.
19 Waati iyi Pilati wa buba bi ku ce kiitiu, ŋɔi aboɛ í bɛ siɛ inɛ gɔ wa í ni, maà dasi idei inɛ dee deeu bɛ baa, domi idũ, iyi ǹ wa n sũ, ǹ yɛ wahala jiida jiida si ala na iriɛ.
20 Amma inɛ ngboi woo weei Ilaaõ ŋa do inɛ ngbo ŋau à wasi ku mante zamaau à waa ni à sõ Pilati ku nyaa aŋa Barabaa nɔ ku jɔ̀ a kpa Jesu.
21 Nɔ Pilati í bee ŋa í ni, si amanɛ minji ŋau bɛ, yoo nŋai ì bi n jɔ̀ nŋɛ. Nɔ à ni, Barabaa.
22 Nɔ Pilati í ni, to, bɛirei an cea Jesu iyi à ya kpe Kirisiu. Ŋɔi aŋa fei à ni, kpakpaɛ si jĩi ku gaau.
23 Ŋɔi Pilati í bee ŋa í ni, laalɔ yoomai í bɛi í ce. Amma bɛ́i Pilati wa fɔ fei, bɛɛbɛ mɔi inɛ ŋau à ya dõ anu hee lele a ni, kpakpaɛ si jĩi ku gaau.
24 Iyi Pilati í yɛ mii iyi nŋu wa ce fei ngbɛi, wakatau wa kõɔsi mɔm nii, ŋɔi í bu inyi í wɔɔ si wajui zamaau í nyisi iyi baai nŋu kù wa si ideu, í ni, njɛi mɔkɔ dee deeu ihẽ ku nikãɛ kù yɛm, í jɛ idei irii nŋɛ.
25 Ŋɔi inɛ ŋau fei à jɛ à ni, kunikãi njɛɛu ku jɛ idei irii awa do ama nwa ŋa.
26 Ŋɔi Pilati í jɔ̀ nŋa Barabaa, nɔ í jɔ̀ à tɛa Jesu kpɔtɔɔ. Si anyii nŋu, nɔ í da nŋa si awɔ a koo a kpakpaɛ si jĩi.

Sooge ŋa à waa yaako Jesu
(Cɔ Maaku 15:16-20; Zãa 19:2-3)

27 Si anyii nŋu ŋɔi sooge ŋa à gbã Jesu à lɔòɛ kabai ilu ilɛu, nɔ à tɔtɔɔ soogeɛ ŋa iyi à gbe ŋau fei bɛ.

28 À bɔ nyauɛ ŋa nɔ à daa si
ibɔ nkpa sisɔ gɔ.
29 Nɔ à ba fulai agũ à lea si
iri, nɔ à naa kpokpoo si awɔ
njɛɛ, à bɛi à gulɛ si wajuɛ à
waa yaakoɛ à waa ni, fɔɔ ilaalui
Zuifu ŋa.
30 Ŋɔi à tu siɛ antɔ nɔ à gba
kpokpoou à cãa si iriɛ.
31 Iyi à yaakoɛ à tã, ŋɔi à bɔaa
ibɔ nkpau à bɛi à daa si ibɔɛ à
gbãa à waa bɔ ku kpakpaɛ si ji̧i
ku gaau.

À kpakpa Jesu si ji̧i ku gaau
(Cɔ Maaku 15:21-32; Luku 23;26-43; Zãa 19:17-27)

32 Waati iyi à waa fita hai inɔ
iluu ŋɔi à ko inɛi Sirɛni gɔ à ya
kpoo Simɔɔ. Ŋɔi sooge ŋau à
tilasiɛ à kãa ji̧i ku gaau bii aa
kpakpa si Jesuu.
33 Nɔ à waa bɔ inya gɔ iyi à ya
kpe Gɔɔgɔta, waatɔ inya iyi í jɔ
kokoi iri. Waati iyi à to bɛ,
34 à na Jesu atẽ vẽɛ iyi à yɔgɛɛ
do alolo. Amma iyi í tiɛɛ kù bi
nŋu ku mɔɔ.
35 Ŋɔi à kpakpaɛ si ji̧i ku
gaauu nɔ à ta kpasa si ji̧nɛɛ ŋau
à ce ikpẽɛ.
36 Nɔ à buba à waa degbeɛ.
37 Si antai iriɛ do lele, à kɔ
ide iyi wa fɔ taale iyi í ce à ni,
inɛ ihẽi í jɛ Jesu, Ilaalui Zuifu
ŋa.
38 Ŋɔi à kpakpa ile minji
gɔ ŋa bɛ má, inɛ akã ikpa
awɔ njɛɛ, inɛ akã mɔ ikpa awɔ
cangaɛ.
39 Inɛ ŋa iyi à waa too do bɛ
à ya gbugbã irii a maa buu,
40 a maa ni, kù jɛ awɔi ì ni
aa legɛ kpasẽi Ilaaõ nɔ i maa má
si afei ajɔ mɛɛta? To, bii awɔu
Amai Ilaaõi, faaba araɛ bɛ, kita
wa hai si antai ji̧i ku gaauu.
41 Bɛɛbɛi inɛ ngboi woo
weei Ilaaõ ŋa do woo kɔ inɛ
ŋa si wooda ŋa do inɛ ngbo
ŋau à ya maa yaakoɛ a maa ni,
42 í faaba inɛ gɔ ŋa amma í
mɔngɔ ku faaba araɛ. Kù jɛ í ni
nŋu ilaalui inɛi Izirɛli ŋai? To,
ku kita wa hai si antai ji̧i nɔu
ku ba ka dasiɛ naanɛ.
43 Í dasi Ilaaõ naanɛ nɔ í ni
nŋu Amai Ilaaõi. Debɛi, bii
Ilaaõ í nɛ kubiɛ ntɔ ntɔi ku
faabaɛ.
44 Bɛɛbɛ mɔi ile ŋa iyi à
kpakpa do Jesu ajɔu à ya maa
yaakoɛ.

Waati iyi Jesu í ku
(Cɔ Maaku 15:33-41; Luku 23:44-49; Zãa 19;28-30)

45 Ŋɔi dasã nkpau ilu í kuku
si ilɛ fei hee í koo í to isɔ mɛɛtai
alɛ.
46 Nɔ si isɔ mɛɛtau Jesu í dõ
anu hee lele í ni, Eli, Eli, lama
sabatani, waatɔ Ilaaõ, Ilaaõ, na
mii í ce ì fũsim awɔ.
47 Ŋɔi inɛ gɔ ŋa iyi à wa bɛu à
gbɔ ideu. Nɔ à ni, wa kpe Elii.
48 Ŋɔi gbakã inɛ akã nŋa í sɛi
í koo í di̧ kanya si golo gɔ í sɔsi
inyiikã í bɛi í naa í toa Jesu ku
cõɔcõɔɛ.
49 Amma inɛ ŋa iyi à gbe ŋau
à ni, jɔ̀ɔ titã, ka cɔ bii Elii á na
ku faabaɛ.
50 Nɔ Jesu í dõ anu má hee
lele í bɛi í ku.
51 Asee, waati bɛɛbɛ si ilui
Zeruzalɛmu, ridoo iyi í wa
kpasẽi Ilaaõu í ga í kpẽ minji
hai lele hee ku bɔ ilɛ, nɔ ilɛ í
yaya hee kuta ŋa à la.
52-53 Balɛ ŋa à di̧, nɔ woo dasi
Ilaaõ naanɛ nkpɔ ŋa iyi à tako
à ku wo à ji̧ má, à fita hai inɔ

balɛ. Si anyii kujĩi Jesu nɔ à bɔ
Zeruzalɛmu ilu kumáu à tusɛ
ara nŋa bi inɛ nkpɔ.
54 Ŋɔi inɛ ngboi sooge ŋa do
inɛ ŋa iyi à wa bi tɛɛ à waa
degbe Jesuu à yɛ kuyayai ilɛu
do mii ŋa iyi í ce fei ŋɔi njo nla
nla í mu ŋa à waa ni, ntɔ ntɔ,
inɛɛu ihẽ Amai Ilaaõi.
55 Inaabo nkpɔ gɔ ŋa à wa bɛ,
à waa cɔ Jesu wa hai jĩijĩ. À
too Jesu wai hai Galilee a naa
a gbɔa.
56 Si inɔ nŋa Maari inɛi
Madalau do Maari iyei Zaaki
do Zozɛfu, do iyei amai
Zebedee ŋa, aŋa fei à wa bɛ.

À dasi ikui Jesu balɛ
(Cɔ Maaku 15:42-47; Luku 23:50-56; Zãa 19:38-42)

57 Iyi alɛ í lɛ, ŋɔi mɔkɔ ilu fia
gɔ í naa bɛ. À ya kpoo Zozɛfu,
inɛi Arimateei. Wee nŋu mɔ
mɔcɔi Jesui wa jɛ.
58 Ŋɔi í bɔ bi Pilati í tɔɔɛ ikui
Jesu. Nɔ Pilati í yɔɔdaa í ni a
naa.
59 Zozɛfu í so ikuu í woo do
acɔ fũfũ titõ gɔ.
60 Nɔ í koo í suu si isai kuta
gɔ iyi í jò à gbea nŋu takaɛ wo,
amma a kù dasi inɛ gɔ titã. Si
anyiɛ nɔ í bimbili kuta nla gɔ í
dìò andɛi balɛu í bɛi í nɛ.
61 Maari inɛi Madalau do
Maari iyi ihõu à wa bɛ à waa
buba kɔkɔi balɛu.

Balɛ ku degbe

62 Iyi ajɔi sɔɔlui kusĩmiu í
kpa iri, ŋɔi inɛ ngboi woo
weei Ilaaõ ŋa do Farisi
ŋau à bɔ bi Pilati ajɔ *.
63 À ni, lafɛ̃ɛ, à ye gigii ide iyi
ilu ibou í fɔ si waati iyi í wɛɛ
si andunya í ni si ajɔ mɛɛtasia
nŋu á jĩ hai si balɛ má.
64 Na nŋu, jò a maa degbe
balɛu hee ku to zakai ajɔ
mɛɛta, ku ba mɔcɔɛ ŋa a maà
na a nya ikuu, a bɛi a koo a
sõ inɛ ŋa a ni, í jĩ hai si balɛ.
Waati bɛɛbɛ iboi ankãanyiu
ihẽ á na ku re baa ti takou má.
65 Ŋɔi Pilati í sõ ŋa í ni, i gbã
sooge ŋau a koo a degbeɛ bɛi ì
bi ŋa.
66 Nɔ aŋaò ŋa fei à bɔ bi
balɛu. À ce nyindai amanlu
si kutau ku ba inɛ gɔ ku maà
cũu. Nɔ à jilɛ sooge ŋa bɛ à waa
degbeɛ.

28

Kujĩi Jesu hai si balɛ
(Cɔ Maaku 16:1-10; Luku 24:1-12; Zãa 20:1-10)

1 Iyi ajɔi kusĩmiu í lɔ, ajɔ
amaazuma daadaakɔ Maari
inɛi Madalau do Maari iyi ihõ
à bɔ balɛu ku cɔ.
2 Ŋɔi gbakã ilɛ kuyaya nla gɔ
í dede nɔ amalekai Aõ Lafɛ̃ɛ gɔ
í kita wa hai lele í naa í tale
kutau wa buba si.
3 Wajuɛ wa daana bɛi kuŋɔi
ijĩ nɔ nyauɛ ŋa mɔ wa fũuta bɛi
iwu tafa.
4 Ŋɔi njo í mu woo degbe
ŋau hee à waa yaya nɔ à cuku
ilɛ bɛi iku ŋa.
5 Ŋɔi amalekau í sõ inaabo
ŋau í ni, iŋɛ, i maà jò njo ku
mu ŋɛ. Ǹ mà iyi Jesu inɛ iyi à
kpakpa si jĩi ku gaauui ì waa dɛ
ŋa.
6 Kù wa ihẽ má, í jĩ hai si balɛ
si bɛi í tako í fɔu. I naa i cɔ bii í
tako wa sũ wo,

* **27:62** iyi ajɔi sɔɔlui kusĩmiu í kpa iri Bi Zuifu ŋa ajɔ mmu í ya sintii hai isɔ mɛɛfai alɛ.

7 nɔ i koo ńya ńya i koo i sɔ̃
mɔcɔɛ ŋa i ni, í jĩ hai si balɛ.
Á cua nŋɛ ikpa Galilee. Bɛi aa
yɔɔ ŋa. Iyi ǹ nɛ an sɔ̃ ŋɛ mbɛ.
8 Ŋɔi à sinda ńya ńya hai bi
balɛu do njo. Nɔ baa do iyi à
waa ce njo fei à nɛ inɔ didɔ̃ nla
nla má. Ŋɔi à sɛi à koo à sɔ̃
mɔcɔɛ ŋa laabaauu.
9 Ŋɔi Jesu í kò ŋa í ni, i fɔɔ.
Ŋɔi à sɛkɛɛ siɛ wa à naa à mu
kutɛɛ à sɛɛbata si wajuɛ.
10 Nɔ Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, i maà
jɔ̀ njo ku mu ŋɛ. I koo i sɔ̃
kpaasim ŋa a bɔ Galilee, bɛi aa
yɛm.

Idei woo degbe ŋa

11 Waati iyi à wa si kpãa
à waa nɛu, inɛ gɔ ŋa si woo
degbe ŋau à bɔ inɔ ilu à koo à
sisia inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃
ŋa mii iyi í ceu fei.
12 Nɔ inɛ ngboi woo weei
Ilaaɔ̃ ŋau à ce kutɔtɔɔ do inɛ
ngbo ŋau à busi njɛ nɔ à mua
sooge ŋau fia nkpɔ gɔ,
13 à sɔ̃ ŋa à ni, i sɔ̃ inɛ ŋa i ni
mɔcɔɛ ŋa à naa idũ laja à naa à
ce ilei ikuu waati iyi ì waa sĩ
njoo ŋa.
14 Bii ilu ilɛu í gbɔ ideu, à mà
bɛi aa ka ce ku ba ku maà kpã
ŋɛ iju.
15 Sooge ŋau à gba fiau nɔ à
ce bɛi à tɔɔ ŋau. Ŋɔi í jɔ̀ ideu í
fangaa si inɔi Zuifu ŋa hee do
nnyi fei.

Icɛ iyi Jesu í jɔ̀a mɔcɔɛ ŋa

(Cɔ Maaku 16:14-18; Luku 24:36-49; Zãa 20:19-23; IWB 1:6-8)

16 Jesu í bɔ Galilee. Si anyii
nŋu nɔ mɔcɔ maatakã ŋau à
koo à baa bɛ si iri kuta bii í
tako í sɔ̃ ŋa wou.
17 Iyi à yɔɔ, ŋɔi à waa gulɛaa.
Amma gɔgɔ ŋa à waa sika sika.
18 Ŋɔi Jesu í sɛkɛɛ si ŋa wa í
ni, yiikoi lele do ti ilɛ fei à nam
nii.
19 Na nŋu, i koo si dimi fei,
i ce ŋa mɔcɔm ŋa. Nɔ i dasi ŋa
inyi do irii Baaba do ti Ama do
ti Hundei Ilaaɔ̃.
20 Nɔ ide ŋa iyi ǹ sɔ̃ ŋɛ fei, i
kɔ ŋa si ide ŋau ku jirima ŋa.
Nɔ an maa n wɛɛ do inɛ ajɔ fei
hee kɔɔi andunya

Laabaau jiida iyi Maaku í kɔ si tiaɛ

Waazoi Zãa woo dasi inyi
(Cɔ Matie 3:1-12; Luku 3:1-18; Zãa 1:19-28)

1 Kusintii laabaau jiidai Jesu
Kirisi Amai Ilaaɔ̃ wee.
2 Í sinti si bɛi Ezai walii í
tako í kɔ si tiaɛ í ni,
Ilaaɔ̃ í ni, cɔ, an bɛ woo sisi
idem wa si wajuɛ, iyi á
teeseɛ kpãaɛ.
3 Nŋui á dɔ̃ anu si gbabuau ku
ni,
I teese kpãai Lafɛ̃ɛ ku tɛ ŋa.
4 Bɛɛbɛi Zãa í naa si gbabua
wa dasi inɛ ŋa iyi à koo bi tɛɛ
inyi. Wa waazoa inɛ ŋa wa ni,
i kpaasi idɔ ku ba Ilaaɔ̃ ku kpa
idei kurara nŋɛ nɔ a dasi ŋɛ
inyi.
5 Nɔ inɛ ŋa à naa bi tɛɛ hai
Zeruzalɛmu do hai ilɛi Zudee
fei. À ce tuubai dulum du ŋa
nɔ à jɔ̀ Zãa í dasi ŋa inyi idoi
Zuudɛ̃ɛu.
6 Zãa wa dasi ibɔi ntoi
kpookpo, nɔ wa dĩ santikii
bata. Kɛtɛngbo do nyikɔ̃i sakoi
í jɛ ijɛɛ.
7 Wa waazoa zamaa wa ni,
inɛ gɔ á naa si anyim iyi í nɛ
gbugbã í rem. N kù to baa n
bate n fũ ikũi baatae si kutɛɛ.
8 Amu ǹ dasi ŋɛ inyi, amma
njɛ Hundei Ilaaɔ̃i á da nŋɛ si.

À dasi Jesu inyi nɔ Seetam í lɛlɛɛ
(Cɔ Matie 3:13-4:11; Luku 3:21-22; 4:1-13)

9 Waati bɛɛbɛ Jesu í dede wa
hai Nazarɛti si ilɛi Galilee í naa
bi Zãa. Iyi í to wa nɔ Zãa í dasiɛ
inyi si idoi Zuudɛ̃ɛ.
10 Waati iyi Jesu wa fita wa
hai si inyiu gbakã ŋɔi í ba lelei
Aɔ̃ í cĩ. Nɔ Hundei Ilaaɔ̃ í de siɛ
wa bɛi ankasiidi.
11 Nɔ à gbɔ ide ku fɔ wa hai
lele í ni, awɔu amam nii, ǹ biɛ
jiida jiida. Siɛi inɔ didɔ̃m fei í
ya wa.
12 Ŋɔi gbakã, Hundeu í tale
siɛ gbabua.
13 Bɛi í ce ajɔ ciiji nɔ Seetam
wa lɛlɛɛ ku ce laalɔ. Í wa bɛ do
iŋai sako ŋa nɔ amaleka ŋa à
sobiɛ.

Jesu í kpe sɔɔkɔ mɛɛ gɔ ŋa a tooɛ
(Cɔ Matie 4:12-22; Luku 4:14-15; 5:1-11)

14 Si anyiɛ ŋɔi à dasi Zãa
piisɔ̃ɔ. Nɔ waati bɛɛbɛ Jesu í bɔ
ilɛi Galilee wa waazo laabaau
jiida iyi wa naa hai bi Ilaaɔ̃.
15 Í ni, awaati í to iyi Ilaaɔ̃
á na ku jɛ bommaɛ. I kpaasi
idɔ nŋɛ nɔ i dasi laabaau jiidau
naanɛ ŋa.
16 Ajɔ nŋu gɔ Jesu wa too
tenku sisɔi Galileeu. Ŋɔi í yɛ
Simɔɔ do ifɔɛ Anderee, sɔɔkɔ
ŋa, à waa le taao si inɔ tenkuu.
17 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, i toom
wa ŋa nɔ n ce ŋɛ woo dɛdɛ inɛ
ŋa iyi aa jɛ ti Ilaaɔ̃.
18 Ŋɔi gbakã à jɔ̀ taao nŋa ŋa
à waa tooɛ.
19 Ŋɔi Jesu í nɛ í jĩ keeke
nɔ í yɛ Zaaki do ifɔɛ Zãa, amai
Zebedee ŋa. Aŋa mɔ à wa si
inɔ akɔi inyi nŋa, à waa teese
taao nŋa ŋa.
20 Ŋɔi gbakã í kpe ŋa. Nɔ à
jɔ̀ Zebedee baa nŋa si inɔi akɔi
inyiu bɛ do woo ce icɛɛ ŋa, nɔ
à waa tooɛ.

Jesu í lele inɛi inɔɔko hai si inɛ gɔ
(Cɔ Luku 4:31-37)

21 Ŋɔi Jesu do mɔcɔɛ ŋa à bɔ Kapɛranumu. Nɔ ajɔi kusĩmi Jesu í bɔ ile bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔu, wa kɔ inɛ ŋa si cioi idei Ilaaɔ̃.
22 Wa kɔ nŋa si cio do yiiko. Kù waa kɔ nŋa si bɛi woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa. Nŋui í jɔ̀ à biti.
23 Wee inɛ gɔ í wa ile bɛ, í nɛ inɛi inɔɔko. Nɔ í dɔ̃ anu hee lele í ni,
24 mii í wa si gãmɛi awaɛ ŋa, Jesu, awɔ inɛi Nazarɛti. Ì naa ku kpa wai? Ǹ mà inɛ iyi ì jɛ. Awɔi ì jɛ Inɛ kumá iyi Ilaaɔ̃ í bɛ wa.
25 Ŋɔi Jesu í la siɛ í ni, coko, fita hai si inɛɛu bɛ.
26 Ŋɔi inɛi inɔɔkou í dɔ̃ anu nla nla, í yayaɛ do gbugbã nɔ í fita siɛ.
27 Nɔ aŋa fei à biti ntɔ ntɔ hee à waa bee njɛ ide à waa ni, dimii mii iyi ihẽ. Inɛɛu wa kɔ wa si cio titɔ̃ do yiiko. Wa jilɛa hee do inɛi inɔɔko ŋa fei ide nɔ à waa jirimaɛ.
28 Ŋɔi gbakã í nya iri si ilɛi Galilee fei.

Jesu í jɔ̀ bɔ̃ɔ nkpɔ í ba iri
(Cɔ Matie 8:14-17; Luku 4:38-41)

29 Ŋɔi Jesu í fita hai ile bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔu, nŋu do Zaaki do Zãa nɔ à bɔ kpasẽi Simɔɔ do Anderee.
30 Wee iyei aboi Simɔɔ wa sũ domi wa ce ara gbãa. Iyi à to wa gbakã ŋɔi à koo à sɔ̃ Jesu à ni abou kù waa nɛ baani.
31 Ŋɔi í sɛkɛɛ siɛ wa í mu awɔɛ í dedeɛ. Bɛ gbakã ara gbãau í nya nɔ abou í yaaɛ ŋa.
32 Alɛ ajɔ nŋu iyi inunu í lɔ ŋɔi inɛ ŋa à naaa Jesu bɔ̃ɔ ŋa wa do inɛ ŋa iyi à nɛ inɛi inɔɔko ŋa fei.
33 Nɔ inɛi ilu ŋau fei à naa à tɔtɔɔ si andɛ koofau.
34 Í jɔ̀ inɛ nkpɔ í ba iri si bɔ̃ɔ ikã ikã ŋa, nɔ í lele inɛi inɔɔko nkpɔ nkpɔ. Amma ci ya jɛ inɛi inɔɔko ŋau a fɔ ide domi à màa.

Jesu í dabii si ilɛi Galilee

35 Daadaakɔu, hee inya ku maa má, Jesu í dede í fita hai kpasẽu í bɔ si gbabua gɔ, í koo í ce kutɔɔ bɛ.
36 Ŋɔi Simɔɔ do kpaasiɛ ŋa à wasi ku dɛdɛɛ.
37 Iyi à na à yɔɔ, ŋɔi à sɔ̃ɔ à ni, inɛ fei wa dɛdɛɛ.
38 Ŋɔi í jɛ nŋa í ni, ka bɔ waju si ilu mmu ŋa ku ba n waazo idei Ilaaɔ̃ bɛ, domi na ŋɔi í jɔ̀ ǹ naa.
39 Nɔ à koo à dabii si ilɛi Galilee fei. Í ya maa waazo ile bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔ ŋau, nɔ í ya maa lele inɛi inɔɔko ŋa.

Jesu í jɔ̀ dintɛ gɔ í ba iri
(Cɔ Matie 8:1-4; Luku 5:12-16)

40 Ŋɔi dintɛ gɔ í naa bi Jesu í naa í gulɛ si wajuɛ, wa tɔɔɛ wa ni, bii ì bi, aa yɔkɔ i jɔ̀ n ba iri nɔ n jɛ inɛ iyi í má.
41 Ŋɔi Jesu í ce araareɛ. Í yɔ awɔɛ í luu nɔ í ni, ǹ bi. Ba iri nɔ i jɛ inɛ kumá.
42 Bɛ gbakã bɔ̃ɔi dintɛu í nya siɛ nɔ í jɛ inɛ iyi í má.
43-44 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ɔ ide do gbugbã í ni, gbɔ. Maà sɔ̃ inɛ gɔ ideu ihẽ, amma koo nyisi araɛ bi woo weei Ilaaɔ̃u. Nɔ i ce kuwee iyi Moizi í jilɛu.

Kuweeu bɛi á nyisi ŋa iyi ì jɛ inɛ iyi í má bɛbɛi. Iyi í sɔ̃ɔ bɛɛbɛ í tã nɔ í ni ku nɛ.
45 Do nŋu fei inɛɛu, iyi í nɛ, í koo í wasi ku sisi ideu bantuma hee lele, nŋui í jɔ̀ Jesu kù yɔkɔ ku lɔ si inɔ ilu do gaaze má. I ya maa mu arɑɛi angule si gbabua ŋa. Nɔ inɛ ŋa a ya maa koo bi tɛɛ bɛ hai bii fei.

2

Jesu í jɔ̀ wɛɛgɛ gɔ í ba iri
(Cɔ Matie 9:1-8; Luku 5:17-26)

1 Iyi í ce ajɔ minji má Jesu í nyi wa Kapɛranumu. Ŋɔi inɛ ŋa à gbɔ iyi í wa kpasɛ̃ gɔ bɛ.
2 Nɔ à tɔtɔɔ bɛ bututu hee andɛi ileu kaa yɔkɔ ku gba ŋa. Ŋɔi wa sɔ̃ ŋa idei Ilaaɔ̃.
3 Nɔ inɛ mɛɛ gɔ ŋa mɔ à naa bi tɛɛ à waa so wɛɛgɛ gɔ wa.
4 Wee a kaa ba a to wa bi Jesu na irii zamaau. Ŋɔi à gũ antai ileu à lu antai sikifai tengi bii Jesu í wau. Ŋɔi à to wɛɛgɛu do makɛɛ si bii wa sũ siu hai do ikpa andɛ bii à luò sikifau.
5 Iyi Jesu í yɛ naanɛi inɛ ŋau ŋɔi í sɔ̃ wɛɛgɛu í ni, baakɔɔm, ǹ kpa idei dulum dɛɛ.
6 Wee woo kɔ inɛ ŋa si wooda gɔ ŋa à waa buba bɛ à waa lasabu si idɔ nŋa à waa ni,
7 bɛirei inɛɛu í ce wa fɔ bɛɛbɛ. Wa bu Ilaaɔ̃. Yooi á yɔkɔ ku kpa idei dulum dii inɛ gɔ bii kù jɛ Ilaaɔ̃ nŋu akã.
8 Jesu í mà gbakã si idɔɛ mii iyi à waa lasabu, ŋɔi í sɔ̃ ŋa í ni, na mii í ce ì waa ce dimii lasabuu bɛ si idɔ nŋɛ ŋa.
9 Yoomai í faala í re, inɛ ku sɔ̃ wɛɛgɛ ku ni ǹ kpa idei dulum dɛɛ, walakɔ ku ni ku dede ku so makɛɛɛ ku nɛ.
10 Amma ǹ bi i mà ŋa iyi amu Amai Amanɛ ǹ nɛ gbugbã n kpa idei dulum dii inɛ ŋa si andunya.

Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í sɔ̃ wɛɛgɛu í ni,
11 dede i so makɛɛɛ i bɔ kpasɛ̃ɛ.
12 Ŋɔi gbakã wɛɛgɛu í dede í so makɛɛɛ í nɛ wa fita hai inɔ kpasɛ̃u. Fei ndɛɛ í cei si wajui inɛ ŋa hee í mu aŋa fei biti. Nɔ à saabu Ilaaɔ̃ à waa ni aŋa a kù yɛ dimiɛ ajɔ kãma.

Jesu í kpe Levi
(Cɔ Matie 9:9-13; Luku 5:27-32)

13 Ŋɔi Jesu í nyi itɩ̃i tenkuu má. Ŋɔi zamaa fei í naa bi tɛɛ. Wa cio nŋa idei Ilaaɔ̃.
14 Ŋɔi í gbe wa lɔ kɔkɔi ile bi ku gba fiai lɛmpoo nɔ í yɛ Levi, amai Alifee wa buba bɛ. Ŋɔi í sɔ̃ɔ í ni, toom wa. Nɔ Levi í dede í tooɛ.
15 Si anyiɛ Jesu wa jɛ kpasɛ̃i Levi. Nɔ wee, woo gba fiai lɛmpoo do inɛ laalɔ nkpɔ wa jɛ do nŋu do mɔcɔɛ ŋa ajɔ, si na iyi í jɔ̀ aŋa nkpɔ nkpɔi à waa tooɛ.
16 To, wee Farisi gɔ ŋa à wa bɛ iyi à jɛ woo kɔ inɛ ŋa si wooda. Iyi à yɔɔ wa jɛ do woo gba fiai lɛmpoo ŋa do inɛ laalɔ ŋau nɔ à bee mɔcɔɛ ŋau à ni, bɛirei í ce wa jɛ nɔ wa mɔ do woo gba fiai lɛmpoo ŋa do inɛ laalɔ ŋau.
17 Iyi Jesu í gbɔ bɛɛbɛ, ŋɔi í sɔ̃ ŋa í ni, ilu baani ŋa a kù nɛ bukaatai ilu iwɔ bii kù jɛ bɔ̃ɔ ŋa. Bɛɛbɛ mɔi n kù naa ku

kpe inɛ dee dee ŋa, amma ilu dulum ŋai ɩ̀ naa ku kpe.

Jesu wa fɔ idei anu ku dɩ̃
(Cɔ Matie 9:14-17; Luku 5:33-39)

18 Ajɔ nŋu gɔ mɔcɔi Zãa ŋa do ti Farisi ŋa à waa dɩ̃ anu ŋɔi inɛ gɔ nŋa ŋa à naa à bee Jesu à ni, bɛirei í ce mɔcɔi Zãa do ti Farisi ŋa à ya dɩ̃ anu, nɔ wee mɔcɔɛ ŋa a ci ya dɩ̃ anu.

19 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, kpaasii mɔkɔ titõ ŋa aa yɔkɔ a dɩ̃ anu waati iyi mɔkɔ titõu í wa inɔ nŋa? Ntɔ ntɔ, waati iyi mɔkɔ titõu í wa inɔ nŋa fei, a kaa yɔkɔ a dɩ̃ anu.

20 Amma ajɔ wa naa iyi aa nya mɔkɔ titõu hai si inɔ nŋa. Waati bɛɛbɛi aa dɩ̃ anu.

21 Ntɔ ntɔ, inɛ gɔ kaa sɔ jaaɛ ngbo do titõɛ ku tɔtɔɔɛ. Bii í ce bɛɛbɛ, titõu á ga jaaɛ ngbou ku kɔ̃ɔsii.

22 Bɛɛbɛ mɔi a ci ya dasi vɛ̃ɛ titõ iyi wa gba si bɔgɔ bata ngbo ŋa. Bii ì ce bɛɛbɛ, bɔgɔ bata ngbo ŋau aa gai, nɔ vɛ̃ɛu ku nikã. Nɔ bɔgɔ ŋau do vɛ̃ɛu fei ku ce nfe. Amma à ya dasi vɛ̃ɛ titõi si bɔgɔ titõ ŋa.

Jesu wa fɔ idei ajɔi kusɩ̃mi
(Cɔ Matie 12:1-8; Luku 6:1-5)

23 Si ajɔi kusɩ̃mi gɔ Jesu do mɔcɔɛ ŋa à waa too kɔɔi ilɛ gɔ. Si isɛɛnɛ nŋau ŋɔi mɔcɔɛ ŋau à wɔ amaajɛ iyi à gbɛ̃ si ilɛu à nunu ijuɛ si aWɔ à waa ŋɔ.

24 Ŋɔi Farisi ŋau à bee Jesu à ni, i kù waa yɔɔi? Na mii í ce à waa ce mii iyi a kù nɛ kpãai ku ce si ajɔi kusɩ̃mi.

25 Nɔ í jɛ nŋa í ni, i kù cio ajɔ kãma ŋa mii iyi Davidi í ce si waati iyi í wa si wahala nɔ ari wa kpa nŋu do inɛɛ ŋa?

26 Í lɔ kpasɛ̃i Ilaaõ nɔ í jɛ pɛ̃ɛ iyi à jilɛa Ilaaõ iyi à ganji inɛ fei ku jɛ bii kù jɛ woo weei Ilaaõ ŋa aŋa akã. Amma Davidi í so pɛ̃ɛu nɔ í na do inɛɛ ŋa fei à jɛ. Waati bɛɛbɛ Abiatai wa jɛ woo wee nlau.

27 Nɔ Jesu í sõ ŋa má í ni, Ilaaõ í jilɛ ajɔi kusɩ̃mii na aranfãanii amanɛ ŋa. Kù jɛ amanɛ ŋai aa na a jɛ arui ajɔi kusɩ̃miu.

28 Na nŋu, i mà ŋa iyi amu Amai Amanɛ ɩ̀ jɛ inɛ ngboi ajɔi kusɩ̃mi.

3

Idei inɛ iyi aWɔ akãɛ í ku
(Cɔ Matie 12;9-14; Luku 6:6-11)

1 Si anyii nŋu ŋɔi Jesu í bɔ ile bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔu má. Wee inɛ gɔ í wa bɛ, aWɔ akãɛ í ku í gbɛ.

2 Nɔ inɛ ŋa iyi à wa bɛ à kãsi Jesu iju, à waa cɔ mà á jɔ̀ inɛɛu ku ba iri si ajɔi kusɩ̃mi. À waa cɔɔ domi à waa bi a yɛ taaleɛi.

3 Ŋɔi Jesu í sõ inɛ iyi aWɔɛ í kuu í ni, dede i leekɩ̃ si anini nŋa bɛ.

4 Nɔ í bee inɛ ŋau í ni, si ajɔi kusɩ̃mi, í sɩ̃a amanɛ ku ce jiida de mà laalɔ, ku faaba inɛ de, mà ku kpaa. Ŋɔi aŋa fei à coko.

5 Ŋɔi Jesu wa cɔ aŋa fei do idɔɔkõ, nɔ inɔɛ í fɔ ntɔ ntɔ domi í yɛ idɔ nŋa í le. Ŋɔi í sõ inɛɛu í ni, tɛ aWɔɛ. Iyi í tɔɔ nɔ aWɔu í baa dee dee.

6 Na nŋu, Farisi ŋau à fita hai ileu bɛ. Nɔ à tɔtɔɔ do inɛi Herodu ŋa. À waa busi njɛ bɛi aa ce a kpaò Jesu.

Zamaa nla gɔ wa naa bi Jesu

7 Ŋɔi Jesu do mɔcɔɛ ŋa à fa ara nŋa à bɔ ikpa tenkui Galilee, nɔ zamaa nla gɔ wa tooɛ wa hai ilɛi Galilee.
8 Nɔ inɛi Zeruzalɛmu ŋa do inɛi ilu mmu gɔ ŋa iyi à wa si ilɛi Zudee má, do inɛi ilɛi Idumee ŋa, do inɛi icei idoi Zuudɛ̃ɛ ŋa, do inɛi ilɛɛkoi Tii do Sidɔ̃ɔ ŋa à gbɔ mii iyi wa ce nɔ à naa bi tɛɛ aŋa nkpɔ nkpɔ.
9 Ŋɔi í ni mɔcɔ ŋau a jilɛa nŋu akɔi inyi na bii zamaau í na wa manteɛ wa.
10 Ntɔi, si bɛi í jɔ̀ inɛ nkpɔ í ba iri, nŋui í jɔ̀ bɔ̃ɔ ŋa fei à ya maa naa bi tɛɛ a maa tale njɛ a ba a luu ku ba a ba iri.
11 Nɔ bii inɛ ŋa iyi à nɛ inɛi inɔɔko ŋa à yɔɔ à ya na a gulɛ si wajuɛi a dɔ̃ anu a maa ni, aWɔi ì jɛ Amai Ilaaɔ̃.
12 Amma Jesu í ya sɔ̃ inɛi inɔɔko ŋau ide do kugaabu ku ba a maà sɔ̃ inɛ ŋa inɛ iyi nŋu í jɛ.

Jesu í cica woo bɛ maateeji ŋa

(Cɔ Matie 10:1-4; Luku 6:12-16)

13 Si anyii nŋu, Jesu í gũ iri kuta gɔ, ŋɔi í kpe inɛ ŋa iyi í bi. Nɔ à naa bi tɛɛ.
14 Ŋɔi í cica amanɛ maateeji ku ba a ya maa wa bi tɛɛ, nɔ ku bɛ ŋa a koo a waazoa inɛ ŋa. Nɔ í sɔ ŋa woo bɛ ŋa.
15 Nɔ í mu nŋa gbugbã a leleò inɛi inɔɔko ŋa.
16 Amanɛ maateeji ŋa iyi í cicau wee. Sinte titã í cica Simɔɔ nɔ í sɔɔ Piɛɛ, waatɔ kuta.
17 Si anyii nŋu, ŋɔi í cica Zaaki, do Zãa ifɔɛ, amai Zebedee ŋa, nɔ í sɔ ŋa Boanɛzɛɛ, waatɔ inɛ ŋa iyi à jɔ ibai ijĩ.
18 Si anyii nŋu í bɛi í cica Anderee, do Filipu, do Baatelemi, do Matie, do Tomaa, do Zaaki amai Alifee, do Tadee, do Simɔɔ inɛi igbɛi Zelɔtu *,
19 do Zudasi Isikariɔti, inɛ iyi á na ku zambaɛu.

Nyaanzei Jesu ŋa à waa bi a nɛòɛ

20 Ŋɔi Jesu do mɔcɔɛ ŋa à bɔ kpasɛ̃. Nɔ zamaa í tɔtɔɔ bɛ hee a kù ba baa fayai ku jɛ.
21 Ŋɔi nyaanzei Jesu ŋa à gbɔ mii iyi wa ce, nɔ à waa naa ku muu, domi à ni kù wɛɛ dee dee mai.

Jesu í jɛa inɛ ŋa iyi à máa ide

(Cɔ Matie 12:22-32; Luku 11:14-23; 12:10)

22 Wee, woo kɔ inɛ ŋa si wooda gɔ ŋa à wa bɛ iyi à naa hai Zeruzalɛmu. À ni, Bɛɛlizebu, waatɔ Seetam inɛ ngboi inɛi inɔɔko ŋai í wa siɛ. Nŋui í mua gbugbã wa leleò inɛi inɔɔko ŋa.
23 Ŋɔi Jesu í kpe ŋa í bee ŋa ide do mɔnda í ni, bɛirei Seetam á ce ku lele araɛ.
24 Bii inɛi bomma akã ŋa à waa jaò njɛ, bommau bɛ kaa yɔkɔ ku bɔ waju má.
25 Bii inɛi kpasɛ̃ akã ŋa à waa jaò njɛ, kpasɛ̃u bɛ kaa yɔkɔ ku bɔ waju má.
26 Bɛɛbɛ mɔi bii Seetam wa ja do araɛ, bommaɛ á kpɛ̃i nɔ kaa bɔ waju má, á tãi.
27 Inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku lɔ kpasɛ̃i inɛ iyi í nɛ gbugbã ku

* **3:18** igbɛi Zelɔtu inɛi igbɛi Zelɔtu ŋai à waa jabu ku ba Zuifu ŋa a nɛ ara nŋa hai si aWɔi inɛi Romu ŋa.

coo ile, bii kù jɛ í tako í dĩ lafẽɛ. Amma bii í dũu á yɔkɔ ku coo ile.

28 Ntɔ ntɔ an sõ ŋɛ, alabu do dulum ŋa iyi amanɛ í ce fei, Ilaaõ á yɔkɔ ku cea suuru ku kpa ideu.

29 Amma inɛ iyi á bu Hundei Ilaaõ, Ilaaõ kaa kpa idei dulum dii lafẽɛ ajɔ kãma. Dulum dɛɛu á maa wɛɛai hee do ajɔ fei.

30 Jesu í sõ ŋa bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ inɛ ŋa à waa ni í nɛ inɛi inɔɔko.

Idei iyei Jesu do ifɔɛ ŋa
(Cɔ Matie 12:46-50; Luku 8:19-21)

31 Ŋɔi iyei Jesu do ifɔɛ ŋa à to wa à waa leekĩ waduude. Nɔ à bɛ inɛ gɔ koo kpoo wa.

32 Wee zamaa í buba í kaakoɛ. Ŋɔi à sõɔ à ni, cɔ, iyeɛ do ifɔɛ ŋa à wa waduude, à waa kpeɛ.

33 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, yooi í jɛ iyem, nɔ yoo ŋai à jɛ ifɔm ŋa.

34 Nɔ í cɔ inɛ ŋa iyi à buba à kaakoɛu nɔ í ni, iŋɛi ì jɛ iyem do ifɔm ŋa.

35 Nɔ í ni má, inɛ iyi wa ce idɔɔbii Ilaaõ fei, lafẽɛi í jɛ ifɔm, wala wecĩm wala iyem.

4

Məndai woo gbẽ
(Cɔ Matie 13:1-9; Luku 8:4-8)

1 Ŋɔi Jesu í lɔsi ku cioa inɛ ŋa idei Ilaaõ má kɔkɔi tenkuu. Nɔ zamaa nla gɔ í naa í tɔtɔɔ siɛ í kaakoɛ ŋɔi í jɔ̀ í gũ akɔi inyiu í buba. Akɔi inyiu í wa si tenkuu nɔ zamaau fei wa leekĩ itĩi tenkuu.

2 Wa kɔ ŋa si mii nkpɔ do mənda. Si bɛi wa kɔ ŋa si ciou í sõ ŋa í ni,

3 i sotĩ i gbɔ mənda gɔ ŋa. Mɔkɔ gɔ í fita wa fã dimi.

4 Si bɛi wa fã dimiu, ŋɔi gɔgɔ ŋa à cuku si kpãa, nɔ yɛi ŋa à naa à jɔɔ.

5 Nɔ gɔgɔ ŋa mɔ à cuku si ilɛ iyi í nɛ kuta, tengi bii sãa kù kpɔ. Nɔ í fita bɛ gbakã, amma si bɛi sãa kù la bɛ, ŋɔi í jɔ̀ icãɛ kù ba ku mi lɛlɛ.

6 Iyi inunu wa ce, ŋɔi í joo nɔ í gbɛ, domi icãɛ kù mi lɛlɛ.

7 Gɔgɔ ŋa mɔ à cuku si inɔ agũ ŋa. Ŋɔi agũ ŋau à dede siɛ à biiɛ, nɔ à ganjiɛ ku bí.

8 Nɔ gɔgɔ ŋa mɔ à cuku si ilɛ jiida. Ŋɔi à fita à la, à bí jiida. Dimi gɔ ŋa à so kuntaa, gɔgɔ ŋa mɔ kita, gɔgɔ ŋa mɔ cĩɔ.

9 Iyi Jesu í kpa məndau í tã ŋɔi í ni, inɛ iyi í nɛ itĩ iyi á gbɔò ide, ku gbɔ.

Mii iyi í jɔ̀ Jesu í ya maa kpa mənda
(Cɔ Matie 13:10-17; Luku 8:9-10)

10 Waati iyi Jesu í kpaa zamaau mənda nkpɔ í tã ŋɔi í jɔ̀ inɛ ŋau à nɛ. Nɔ inɛ ŋa iyi à gbe bi tɛɛ do mɔcɔ maateeji ŋau à waa beeɛ yaasei mənda ŋau.

11 Ŋɔi í jɛ nŋa í ni, iŋɛi Ilaaõ í jɔ̀ ì mà asiii bommaɛ ŋa. Amma inɛ ŋa iyi à gbe fei à waa gbɔ ideu do məndai.

12 Ǹ ya n fɔ nŋa ide do məndai ku ba
“Baa bii à cɔ ilu a maà yɛ.
Nɔ baa bii à gbɔ ide a kaa mà yaaseɛ.

Bii kù jɛ bɛɛbɛ aa na a sinda wa bi Ilaaɔ̃, nɔ Ilaaɔ̃ ku kpa idei dulum du ŋa.”

Yaasei mɔndai woo gbɛ̃
(Cɔ Matie 13:18-23; Luku 8:11-15)

13 Ŋɔi Jesu í bee ŋa má í ni, debɛi i kù gbɔ yaasei mɔndau bɛ ŋa? Nɔ bɛirei aa ce i gbɔ yaasei mɔnda ŋa iyi à gbe fei.
14 Yaaseɛ wee. Mɔkɔu, idei Ilaaɔ̃i wa fã.
15 Inɛ gɔ ŋa à yɛi bɛi inya ŋa bii ideu i cuku si kpãau. Iyi à gbɔ ideu gbakã Seetam í naa í nyaa hai si idɔ nŋa.
16 Bɛɛbɛ mɔi inɛ gɔ ŋa à yɛi bɛi inya ŋa bii ideu í cuku si ilɛ iyi í nɛ kuta. Iyi à gbɔ ideu gbakã à gbaai do inɔ didɔ̃.
17 Amma a kù jɔ̀ kù ce icã si idɔ nŋa. Inɛ dimi bɛɛbɛ ŋa a ci ya leekĩ ku kpɛ. Waati iyi ijuukpã do wahala gɔ í naa si ŋa na irii idei Ilaaɔ̃ gbakã, à ya fũsi awɔi.
18 Inɛ gɔ ŋa mɔ à yɛi bɛi dimi ŋa iyi à cuku si inɔ agũ ŋa. Aŋai à jɛ inɛ ŋa iyi à gbɔ idei Ilaaɔ̃,
19 amma lasabu bututui mii ŋa wa bitandi ŋa. Fia ku bi wa dĩ iju nŋa nɔ à nɛ kɔdɛɛi mii nkpɔ. Mii ŋau bɛi wa ganji ideu ku ce icɛ si ŋa.
20 Inɛ gɔ ŋa mɔ à yɛi bɛi dimi ŋa iyi à cuku si ilɛ ncɛɛ. Iyi à gbɔ idei Ilaaɔ̃ à gbaa nɔ wa so. Si inɔ nŋa inɛ gɔ ŋa à so kuntaa, inɛ gɔ ŋa mɔ kita, inɛ gɔ ŋa mɔ cĩɔ.

Mɔndai fitila
(Cɔ Luku 8:16-18)

21 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa má í ni, a ci ya má fitila a biiɛ do caka walakɔ a dasi abɛ daayi. Amma si antai taabui à ya lesi. Mà kù jɛ bɛɛbɛ.
22 Mii iyi wa manji fei á fita gbugbãa nɔ asiii ide gɔ mɔ kù wɛɛ iyi a kàa fɔɔ.
23 Inɛ iyi í nɛ itĩ iyi á gbɔò ide, ku gbɔ.
24 Ŋɔi í sõ ŋa má í ni, i ce laakai ŋa do ide iyi ì gbɔ ŋa. Si gũa iyi ì wãaò kpaasi nŋɛ ŋa, si bɛi Ilaaɔ̃ á wãaò inɛ mɔ nɔ ku kõɔsi má ku re bɛɛbɛ.
25 Ǹ wa n sõ ŋɛi, inɛ iyi í nɛ, nŋui à ya na má, amma inɛ iyi kù nɛ, baa andi iyi í nɛu má à ya gbaai.

Mɔndai kugbɛ̃ iyi wa fita do araɛ

26 Ŋɔi Jesu í fɔ má í ni, ide iyi aa ka wãò bommai Ilaaɔ̃ wee. Inɛ gɔ í fã dimi si ikoɛ.
27 Si anyiɛ, baa bii wa sũ walakɔ wa cɔ ilu, alɛò daakɔ, waati kãma fei dimiu i fita wa la. Kù mà baa bɛi wa ce.
28 Ilɛ í ya jɔ̀ amaajɛ ku fitai do araɛ. Í ya ce wuai titã, ku bɛi ku ce asĩ nɔ ku bí.
29 Bii amaajɛu í jĩa nɔ a muu do kɔɔma, domi waatii kumui í to.

Mɔndai dimi keeke iyi à ya kpe mutaadi
(Cɔ Matie 13:31-32, 34; Luku 13:18-19)

30 Ŋɔi Jesu í fɔ má í ni, mii aa ka wãò bommai Ilaaɔ̃. Do mɔnda yoomai aa ka sisiò yaaseɛ.
31 Í yɛi bɛi ngboi mutaadi iyi waati iyi à waa gbɔ̃ɔ, nŋui í kere í re ngboi mii ku gbɛ̃ fei si ilɛ.
32 Amma waati iyi à gbɔ̃ɔ à tã, nŋui í ya dede ku la ku re

ama ɟ̈i fei. Nɔ í ya ce amaawɔ nla nla hee yɛi ŋa a maa ce antɛ si amaawɔɛ ŋa, nɔ a wa si ɟ̈iɟ̈iɛ.
33 Do mɔnda nkpɔ bɛɛbɛi Jesu í kɔ inɛ ŋa si cio, zaka bɛi à yɔkɔ à gbɔɔ.
34 Ci ya sõ ŋa ide hai nɛ mɔnda, amma bii í gbe nŋu do mɔcɔɛ ŋa í ya tusɛ nŋai fei.

Jesu í leekï fufu si tenku
(Cɔ Matie 8:23-27; Luku 8:22-25)

35 Alɛ ajɔ nŋu, Jesu í sõ mɔcɔɛ ŋa í ni, ka bɔ ice ihõ.
36 Iyi à jɔ̀ zamaau í nɛ ŋɔi à lɔ akɔi inyi bii Jesu í tako í wau ku ba a kua ice ajɔ. Nɔ akɔ mmu gɔ ŋa mɔ à waa too ŋa má.
37 Ŋɔi fufu nla gɔ í dede, í jɔ̀ inyi wa lɔ inɔ akɔu hee í maai ku kõ.
38 Amma Jesu wa sï njoo si anyii akɔu, í lesi iriɛ si lɛfɛu gɔ. Ŋɔi à jũu à beeɛ à ni, Mɛɛtu, kù jɛɛ ide kãma bii à waa bi ka ce nfe?
39 Iyi Jesu í ɟ̈i, ŋɔi í la si fufuu, nɔ í sõ tenkuu í ni, í to bɛɛbɛ, i coko. Nɔ fufuu í leekï nɔ inyau í coko cau.
40 Ŋɔi Jesu í bee mɔcɔɛ ŋa í ni, na mii í ce ì jɔ̀ njo wa mu ŋɛ ŋa. Mii í ce i kù dasim naanɛ ŋa.
41 Ŋɔi njo nla nla wa mu ŋa nɔ à sõ njɛ à waa ni, inɛ dimi yoomai ihẽ, iyi fufu do inyi fei wa jirimaɛ.

5

Jesu í jɔ̀ inɛ gɔ iyi í nɛ inɛi inɔɔko í ba iri
(Cɔ Matie 8:28-34; Luku 8:26-39)

1 Ŋɔi à to icei tenkuu do ikpa ihõ si ilɛi ilui Zerazee.
2 Nɔ Jesu í kita wa hai si antai akɔi inyiu. Nɔ gbakã inɛ gɔ iyi í nɛ inɛi inɔɔko í fita wa hai ikpa bi ku si iku ŋa wa koo wa*.
3 Bi ku si iku ŋai í jɛ ideɛ. Nɔ wee í nɛ gbugbã hee í jɔ̀ inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku dũu, baa do sesee.
4 À ya daa si kpɛmkpɛm, nɔ a dï isɛɛ do sesee amma í ya da seseeui nɔ ku cɛ kpɛmkpɛm nɔu. Wee, inɛ gɔ kù nɛ gbugbã iyi á yɔkɔ ku nɔɔ.
5 Waati kãma fei, dasã do idũ, si aninii iri kuta ŋa do bi ku si iku ŋai í ya wa ku maa dõ anu, nɔ ku maa mɛɛ araɛ do kuta ŋa.
6 Iyi í yɛ Jesu wa hai ɟ̈iɟ̈i ŋɔi í sɛi, í koo í gulɛ si wajuɛ.
7 Ŋɔi í dõ anu hee lele í ni, mii í wa aninii awaɛ, Jesu, awɔ Amai Ilaaõ. Ilaaõ í re fei, nɔ ǹ wa n tɔɔɛ do iriɛ, maà wahalam.
8 Í fɔ bɛɛbɛ si na iyi í jɔ̀ Jesu í ni inɛi inɔɔkou kú fita siɛ.
9 Nɔ Jesu í beeɛ í ni, irei iriɛ. Ŋɔi í jɛaa í ni, irim nii Zamaa, domi à kpɔ.
10 Ŋɔi í tɔɔ Jesu suuru ku maà nyɔ aŋa ikpa angule.
11 Wee à yɛ kusɔɔ gaa ŋa à waa jɛ ikpa iri kutau bɛ.
12 Ŋɔi inɛi inɔɔko ŋau à tɔɔ Jesu à ni, jɔ̀ kaa mu kusɔɔ ŋau ihõ, ku ba ka maa wa bɛ.
13 Nɔ Jesu í yɔɔda nŋa. Ŋɔi à fita hai si inɛɛu à koo à mu kusɔɔ ŋau à tale si ŋa hai antai iri kutau à dasi inyi nɔ inyiu í jɛ ŋa. Kukpɔ nŋa í to dubu minji (2.000).

* **5:2** bi ku si iku ŋa Si waati nŋa, si isai kuta ŋai à ya si iku ŋa.

14 Woo degbe kusɔɔ ŋau à sa
à koo à waa sisi laabaaui ideu
si ilu nlau do si ilɛɛko ŋa. Nɔ
inɛ ŋa à fita à bɔ ku cɔ mii iyi í
ceu.
15 Iyi à naa bi Jesu, à yɛ inɛ
iyi í tako í nɛ inɛi inɔɔko butu-
tuu í baa si laakaɛ í dasi jĩnɛ ŋa
wa buba. Ŋɔi à biti, njo í mu
ŋa jiida.
16 Inɛ ŋa iyi ideu í ce iju nŋa
à waa sisia inɛ ŋa.
17 Nɔ inɛ ŋau à tɔɔ Jesu ku
fita hai ilɛi ilu nŋa.

18 Waati iyi Jesu wa lɔ akɔi
inyiu, ŋɔi inɛ iyi í tako í nɛ inɛi
inɔɔko ŋau waa tɔɔɛ í ni ku jɔ̀
nŋu ku tooɛ.
19 Amma Jesu í kɔ. Nɔ í sɔ̃ɔ í
ni, bɔ kpasɛ̃ɛ bi inɛɛ ŋa koo sɔ̃
ŋa mii iyi Lafɛ̃ɛ í ceɛ, do yaase
bɛi í ce araareɛ.
20 Ŋɔi inɛɛu í nɛ, í wasi ku
sisia inɛi ilɛ iyi à ya kpe Ilu
Mɛɛwa ŋau mii iyi Jesu í cea
nŋu fei. Ŋɔi aŋa fei à biti jiida
jiida. Nɔ Jesu mɔ í dede wa hai
bɛ.

Idei ama inaaboi Zairusi do inaabo iyi í lu ibɔi Jesu

(Cɔ Matie 9:18-26; Luku 8:40-56)

21 Jesu í baa hai ice ikpa ihɔ̃
do akɔi inyiu. Í wa itĩi tenkuu
bɛ nɔ zamaa nla gɔ í naa í tɔtɔɔ
bi tɛɛ.
22 Ŋɔi inɛ gɔ í naa bi tɛɛ. À ya
kpoo Zairusi. Inɛ ngboi ile bii
Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔi. Iyi í
yɛ Jesu, ŋɔi í sɛɛbata si wajuɛ.
23 Ŋɔi í tɔɔɛ ku sobi nŋu í ni,
ama inaabom wa bi ku ku. Ǹ
wa n tɔɔɛ, i naa i lesiɛ awɔ, nɔ
ku ba iri ku maa wɛɛ baani.
24 Ŋɔi aŋaò Jesu à waa nɛ.
Nɔ zamaa nla gɔ wa tooɛ hee à
waa manteɛ.
25 Wee si inɔi inɛ ŋau inaabo
gɔ í wa bɛ iyi wa ce bɔ̃ɔi awɔ ku
mu hai adɔ̃ maateeji wa.
26 Í wahala jiida si awɔi loko-
toro nkpɔ hee andi fia iyi í nɛ
fei í jɔɔ, kù nɔ kù ce baa daama,
amma bɔ̃ɔɛu í teese wa kɔ̃ɔsii.
27 Abou í gbɔ laabaaui Jesu
wo, ŋɔi í jò í naa do anyiɛ si inɔi
zamaau í lu jaaɛ.
28 Í ce bɛɛbɛi domi í fɔ si idɔɛ
í ni, baa bii jaaɛi ǹ lu an ba iri.
29 Ŋɔi gbakã bɔ̃ɔi awɔ ku
muɛu í leekĩ. Ŋɔi í gbɔ fufui
baani si araɛ.
30 Ŋɔi Jesu í mà gbakã iyi
gbugbã gɔ í fita hai si arai nŋu
nɔ í sinda wa cɔ zamaau nɔ í ni,
yooi í lu jaaɛm.
31 Ŋɔi mɔcɔɛ ŋa à sɔ̃ɔ à ni,
debɛi i kù waa yɛ zamaa iyi wa
manteɛi, nɔ ì waa ni yooi í luɛ?
32 Ŋɔi Jesu í sinda í cɔ inɛ
ŋau ku ba ku yɛ inɛ iyi í ce
bɛɛbɛu.
33 Ŋɔi abou wa yaya do njo,
domi í mà mii iyi nŋu í ce. Ŋɔi
í naa í gulɛ si wajuɛ í sɔ̃ɔ ntɔ si
mii iyi í ba nŋu fei.
34 Nɔ Jesu í sɔ̃ɔ í ni, abooyi,
naanɛɛi í faabaɛ. Koo wɛɛ si
laakaɛ, ì ba iri si bɔ̃ɔɛu mbɛ.
35 Si bɛi Jesu wa fɔ ideu, inɛ
gɔ ŋa à naa hai kpasɛ̃i Zairusi
inɛ ngbou, à sɔ̃ɔ à ni, ama
inaaboɛu í ku. Maà wahala
Mɛɛtu má.
36 Amma Jesu kù dasi ide
nŋau. Nɔ í sɔ̃ Zairusi í ni,
maà jò zigiɛ ku da, awɔ de dasi
naanɛ.
37 Ŋɔi í ni inɛ gɔ ku maà si
nŋu kpasɛ̃i Zairusi wa bii kù jɛ
Piɛɛ do Zaaki, do Zãa ifɔi Zaaki.

38 Iyi à to nɔ Jesu í yɛ zamaa
nla gɔ bɛ à waa cã̃ kpokpoo,
à waa kpata à waa dõ̃ anu nla
nla.
39 Ŋɔi í lɔ kpasɛ̃u í bee ŋa í ni,
na mii í ce ì waa dõ̃ anu bɛɛbɛ
ŋa. Na mii í jɔ̀ ì waa kpata ŋa.
Amau kù ku mɛɛ, wa sĩ̀ njooi.
40 Nɔ à waa yaakoɛ. Ŋɔi Jesu
í jɔ̀ aŋa fei à fita, í gbe baau do
iyei amau do mɔcɔ mɛɛta ŋa
iyi à suu wau, ŋɔi à lɔ bii amau
í wa.
41 Ŋɔi Jesu í mu awɔi amau
í fɔ do feeɛ í ni, talita kumi,
waatɔ ama inaabo, dede.
Amui, ǹ sõ̃ɛ.
42 Ŋɔi gbakã̃ ama inaabou í
dede nɔ wa ɲɛ. Í nɛ zakai adõ̃
maateeji. Iyi inɛ ŋau à yɔɔ ŋɔi
à biti ntɔ ntɔ.
43 Ŋɔi Jesu í sõ̃ ŋa í ni a náa ijɛ
ku jɛ. Nɔ í sõ̃ ŋa má do kugaabu
í ni a maà jɔ̀ inɛ gɔ ku gbɔ ideu.

6

Inɛi Nazarɛti ŋa a kù dasi Jesu naanɛ

(Cɔ Matie 13:53-58; Luku 4:16-30)

1 Ŋɔi Jesu í nɛ hai kpasɛ̃i
Zairusi bɛ í bɔ ilu bii í jɛ ama.
Nɔ mɔcɔɛ ŋa à suu.
2 Iyi ajɔi kusĩ̀mi í naa ŋɔi í
lɔsi ku sisia inɛ ŋa ide ile bii
Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔu. Ŋɔi
inɛ nkpɔ nkpɔ í gbɔ ideu nɔ à
biti à waa ni, hai iwoi nŋu í ba
dimii lasabu jiidau bɛ. Dimii
bisi yoomai à mua nŋu. Bɛirei
í ce wa ce dimii maamaakeu
ihẽ̃.
3 Kù jɛ woo gbe jĩ̀i nɔu mbɛ
ya, amai Maariu mɛɛ. Mà kù jɛ
igbã̃i Zaaki do Zozee, do Zudu
do Simɔɔ mbɛ ba. Nɔ wecĩ̀ɛ
ŋa a kù wa inɔ nwa ihẽ̃? To,
lasabu nŋu ŋau bɛi wa ganji ŋa
a dasiɛò naanɛ.
4 Ŋɔi Jesu í sõ̃ ŋa í ni, kù nɛ
bii walii ci ya nɛ bɛɛrɛ bii kù jɛ
si ilɛi ideɛ do si inɔi inɛɛ ŋa do
kpasɛ̃ɛ.
5-6 Ŋɔi Jesu í biti domi a kù
dasiɛ naanɛ. Bɛɛbɛi kù yɔkɔ kù
ce maamaake bɛ, bii kù jɛ bõ̃ɔ
gɔ ŋa iyi í lesi awɔ nɔ à ba iri.

Jesu í bɛ mɔcɔ maateeji ŋau minji minji

(Cɔ Matie 10:5-15; Luku 9:1-6)

Si anyiɛ, Jesu í ya maa dabii
dabii si ilɛɛko ŋau ku maa sisia
inɛ ŋa idei Ilaaõ̃.
7 Ŋɔi í kpe woo bɛ maateejiɛ
ŋau nɔ í bɛ ŋa minji minji, í
mu nŋa gbugbã̃ a leleò inɛi
inɔɔko ŋa.
8 Í sõ̃ ŋa í ni, i maà so nkã̃ma
si isɛɛnɛ nŋɛu. I maà so ijɛ hee
má jɛ bɔgɔ, hee má jɛ fia, í gbe
golo.
9 I dasi baata nŋɛ amma i
maà kpele ibɔ minji.
10 Ŋɔi í sõ̃ ŋa má í ni, bii ì to
ilu bii ì waa bɔ ŋa, i wa kpasẽ̃
bii à dasi ŋɛ hee i koo i nɛò hai
ilu bɛ ŋa.
11 Bii í jɛ bii gɔ ŋa inɛ ŋa a kù
gba ŋɛ hee má jɛ a gbɔ ide nŋɛ,
i fita hai bɛ ŋa, nɔ i gbugbã̃ nŋa
irurui baata nŋɛ ŋa ku ba ku jɛ
nŋa sɛɛda iyi kiitii Ilaaõ̃ á naa
si ŋa.
12 Nɔ mɔcɔ ŋau à nɛ nɔ à
waa waazoa inɛ ŋa à waa ni a
kpaasi idɔ.
13 Nɔ à lele inɛi inɔɔko nkpɔ
nkpɔ, nɔ à ya tontooa bõ̃ɔ nkpɔ
nkpɔ ikpo si iri. Nɔ à ba iri.

Idei ikui Zãa woo dasi inyiu
(Cɔ Matie 14:1-12; Luku 9:7-9)

14 Ilaalu Herodu í gbɔ baaui Jesu, si na iyi í jɔ̀ iriɛ í fangaa bii fei. Nɔ inɛ gɔ ŋa à nia Jesu, Zãa woo dasi inyiui í ɲ̀ hai si balɛ. Na ŋɔi í jɔ̀ í nɛ gbugbã wa ceò maamaake.

15 Inɛ gɔ ŋa mɔ à waa nia Jesu, Elii walii nlai takoui. Nɔ inɛ gɔ ŋa mɔ à waa niaa, nŋu mɔ waliii bɛi ti tako ŋaui.

16 Amma iyi Herodu í gbɔ ideu ŋɔi í ni, Zãa woo dasi inyiui. Ǹ jɔ̀ à bu iriɛ wo. Debɛi nŋui í ɲ̀ hai si balɛ.

17 Mii iyi í jɔ̀ Herodu wa fɔ bɛɛbɛ wee. Hai tako Herodu takaɛ í ni a mu Zãa a dũu a dasiɛ piisɔ̃ɔ na ku tũò idɔi Herodiasi. Wee Herodu í tako í so Herodiasi aboi Filipu, ifɔɛ.

18 Ŋɔi Zãa í sɔ̃ɔ í ni, kù s̀la i gba aboi ifɔɛ i dasi kpasɛ̃ɛ.

19 Na ŋɔi í jɔ̀ Herodiasi wa mu Zãa do idɔɔkɔ̃. Wa bi ku kpaa amma kù ba kpãa

20 si na iyi í jɔ̀ Herodu í mà bɛɛrɛi Zãa. Bii wa gbɔ ideɛ idɔɛ í ya dedei, amma do nŋu fei í ya bi nŋu ku gbɔɔ. Í mà iyi amanɛ dee deei nɔ kuwɛɛɛ kù nɛ taale kãma. Na ŋɔi í jɔ̀ í bii anyiɛ.

21 Do nŋu fei, ajɔ nŋu gɔ Herodiasi í ba kpãaɛ. Ajɔ nŋu Herodu í nya jingau nla nla ku yeò gigii ajɔi kubíɛ. Ŋɔi í kpe akawe nlaɛ ŋa do inɛ ngboi soogeɛ ŋa, do inɛ ngboi ilɛi Galilee ŋa fei.

22 Ŋɔi ama inaaboi Herodiasi í lɔ ileu wa jojo, ŋɔi í dɔ̃a Herodu si do inɛɛ ŋa iyi í kpe wa ŋau fei. Ŋɔi Herodu í sɔ̃ mudɛ̃ɛu í ni, tɔɔm mii iyi ì bi fei, an muuɛ.

23 Nɔ í gbasi do mii fei í ni, mii iyi ì tɔɔm fei, an muuɛ, baa bii í jɛ bubui bommam nii.

24 Ŋɔi ama inaabou í koo í bee iyeɛ í ni, mii í jɔ n tɔɔɛ. Ŋɔi iyeɛ í jɛ í ni, tɔɔɛ irii Zãa woo dasi inyiu.

25 Ŋɔi gbakã ama inaabou í naa bi ilaaluu í sɔ̃ɔ í ni, ǹ bi i muum irii Zãa woo dasi inyiu nsɛi nsɛi si pɛrɛnti.

26 Baa do iyi inɔi ilaaluu í fɔ ntɔ ntɔ fei kù bi ku kɔɔ, si na iyi í jɔ̀ í gbasi do mii fei si wajui inɛ njooɛ ŋau.

27 Ŋɔi gbakã í bɛ sooge gɔ koo bù irii Zãa woo dasi inyiu wa. Ŋɔi soogeu í koo í bu irii Zãa wa hai ile piisɔ̃ɔ.

28 Nɔ í naaò wa si pɛrɛntiu í naa í na ama inaabou. Nɔ ama inaabou mɔ í koo í na iyeɛ.

29 Iyi mɔcɔi Zãa ŋa à gbɔ iyi í ku, ŋɔi à naa à soo à koo à suu.

Jesu í wò amanɛ dubu miu (5.000)
(Cɔ Matie 14:13-21; Luku 9:10-17; Zãa 6:1-14)

30 Nɔ woo bɛ maateeji ŋa iyi Jesu í tako í bɛ ŋau à baa bi tɛɛ à waa sisiaa mii ŋa iyi aŋa à ce fei do cio iyi à kɔ inɛ ŋa si fei.

31 Nɔ inɛ ŋa à wasi ku naa ku nɛ hee Jesu do mɔcɔɛ ŋa a kù ba fayai ku jɛ. Na ŋɔi í jɔ̀ í sɔ̃ ŋa í ni, i jɔ̀ ka nya ara nwa ka bɔ ikpa gbabua ku ba i s̀imi keeke ŋa.

32 Ŋɔi à jɔ̀ inɛ ŋau bɛ, nɔ à koo à lɔ akɔi inyiu à bɔ ikpa gbabuau.

33 Amma inɛ nkpɔ í yɛ ŋa waati iyi à waa nɛ, nɔ à mà ŋa. Ŋɔi à mà tengi bii à waa bɔu.

Nɔ inɛ ŋa à sɛi wa do isɛ hai ilu ŋa fei à cua nŋa tengi bii à waa bɔu.
34 Iyi Jesu í to wa ŋɔi í fita hai inɔ akɔu. Nɔ í yɛ zamaa nkpɔu. Ŋɔi í ce araare nŋa, domi à yɛi bɛi angudã ŋa iyi a kù nɛ woo degbe. Ŋɔi í lɔsi ku kɔ nŋa si cio nkpɔ.
35 Si bɛi alɛ wa lɛ, ŋɔi mɔcɔɛ ŋa à naa bi tɛɛ à ni, inyau wee gbabuai, nɔ idũ wa dũ.
36 Na nŋu, da inɛ ŋau a bɔ ileɛko ŋa do inɔ ilu ŋa iyi à wa amɛɛ, ku ba a koo a ra mii iyi aa jɛ.
37 Amma í sõ ŋa í ni, iŋɛ taka nŋɛ i na ŋa ijɛ a jɛ. Ŋɔi à jɛaa à ni, i kù mà baa bii à so fiai icɛi cukpa mɛɛjɔ, kaa to ka ra nŋa pẽɛ ka na ŋa a jɛ.
38 Ŋɔi Jesu í bee ŋa í ni, pẽɛ fɛloi ì nɛ ŋa. I koo i cɔ wa. Iyi à koo à cɔ, ŋɔi à ni, pẽɛ miui à nɛ do cẽɛ minji.
39 Nɔ Jesu í sõ mɔcɔɛ ŋau í ni a jɔ̀ inɛ ŋau a buba si fɔfɔ tũtũu bɛ ikã ikã.
40 Ŋɔi à buba ikã ikã, tuuba gɔ ŋa amanɛ ɗɔ, tuuba gɔ ŋa mɔ amanɛ ciitaa.
41 Ŋɔi Jesu í so pẽɛ miuu do cẽɛ minjiu, nɔ í wu iju lele í saabu Ilaaɔ̃. Ŋɔi í bububu pẽɛu nɔ í na mɔcɔ ŋau a kpẽa zamaau. Nɔ í kpẽ nŋa cẽɛ minjiu mɔ inɛ fei í ba.
42 Aŋa fei à jɛ à yo.
43 Ŋɔi à ko pẽɛ do cẽɛ bubu iyi í gbeu kɔlɔ maateeji í kõ.
44 Inɛmɔkɔ ŋa iyi à jɛ pẽɛu à wɛɛi amanɛ dubu miu (5.000) bàkà inaabo do amu ŋa baasi.

Jesu wa nɛ si antai tenku
(Cɔ Matie 14:22-33; Zãa 6:15-21)

45 Iyi à tã gbakã ŋɔi Jesu í jɔ̀ mɔcɔɛ ŋau à lɔ akɔi inyiu ku ba a takoɛ a kua ice ihõ, ikpa Bɛsaida. Iyi à waa nɛ nɔ í ni zamaau ku nɛ.
46 Waati iyi í jɔ̀ à nɛ ŋɔi í koo í gũ iri kuta gɔ ku ba ku ce kutɔɔ.
47 Nɔ í wa bɛ hee idũ í koo í dũ, nɔ akɔi inyiu í wa si aninii tenkuu do mɔcɔ ŋau nɔ Jesu mɔ í wa ilɛ nŋu akã.
48 Í yɛ mɔcɔɛ ŋau à wa si wahalai ku wai akɔi inyiu, domi fufuu wa kò ŋa. Zakai amɛɛjumá ŋɔi í maai si ŋa, wa nɛ si antai inyiu wa bi ku cua nŋa.
49 Amma waati iyi à yɔɔ wa nɛ si antai tenkuu ŋɔi à tamaa bɛi ɗii, ŋɔi à waa dõ anu.
50 Aŋa fei à yɔɔ ŋɔi njo wa mu ŋa. Ŋɔi gbakã Jesu í ba ŋa ide ku fɔ í sõ ŋa í ni, i sũ laakai nŋɛ ŋa. Amui Jesu, i maà ce njo ŋa.
51 Ŋɔi í lɔ inɔ akɔu í ba ŋa bɛ, nɔ fufuu í leekɨ. Ŋɔi zigi nŋa fei í da à biti hee,
52 domi a kù gbɔ yaasei maamaakei pẽɛu si na iyi í jɔ̀ idɔ nŋa í le.

Jesu í jɔ̀ bõɔ ŋa à ba iri si ilɛi Genesarɛti
(Cɔ Matie 14:34-36)

53 Iyi à kua tenkuu à tã ŋɔi à to ilɛi Genesarɛti à koo à dɨ akɔ nŋa bi ku leekɨu.
54 Wee inɛ gɔ ŋa à wa bɛ. Iyi Jesu do mɔcɔɛ ŋa à fita hai si akɔu gbakã ŋɔi inɛ ŋau à mà Jesu.
55 Ŋɔi aŋa fei à sɛi à waa naaò bõɔ ŋa wa hai inɔ ilu ŋa. À ya so ŋa wai si sẽɛ ŋa a naaò ŋa wa tengi bii à gbɔ í wau.

56 Bii Jesu í to fei, hai ilɛɛko
ŋa do ilu nla ŋa do iko bii inɛ
ŋa à waa sũ fei, à ya maa naaò
bɔ̃ɔ ŋa wai si bantuma bii í
wau. Ŋɔi à ya tɔɔɛ ku jɔ̀ aŋa a
lu baa itĩi kumbooɛ. Nɔ inɛ ŋa
iyi à luu fei à ya ba irii.

7

Dedembai bala ŋa
(Cɔ Matie 15:1-9)

1 Ŋɔi Farisi ŋa do woo kɔ inɛ
ŋa si wooda gɔgɔ ŋa à naa hai
Zeruzalɛmu nɔ à tɔtɔɔ kɔkɔi
Jesu.
2 Ŋɔi à yɛ mɔcɔɛ gɔ ŋa à waa
jɛ do awɔ riisi, waatɔ a kù wɔɔ
si bɛi à ya ce si dedemba nŋa.
3 Wee Farisi ŋa do Zuifu
ŋa iyi à gbe fei, à waa too
dedembai bala nŋa ŋa. Bii kù
jɛ à wɔɔ sãa sãa a ci ya jɛ ngɔgɔ.
4 Bɛɛbɛ mɔi, bii à baa hai aja
nɔ a kù wɔɔ a ci ya jɛ. Mii
nkpɔ nkpɔi à ya ce má iyi í jɛ
dedemba nŋa. Mii ŋau gɔgɔ ŋa
wee, kɔɔfu ku wiɛ do boonyi
do cakai isɔ nkpa ŋa.
5 To, si bɛi Farisi ŋa do woo
kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau à yɛ
mɔcɔ ŋau à waa jɛò awɔ riisi
ŋɔi í jɔ̀ à bee Jesu à ni, na mii
í ce mɔcɔɛ ŋa a kù waa too
dedembai bala nwa ŋa. Na
mii í jɔ̀ à ya jɛ do awɔ riisi.
6 Nɔ Jesu í jɛ nŋa í ni, iŋɛ
ilu muafiti ŋa, hai tako Ezai í
ce waliiɛi dee dee na iri nŋɛ
waati iyi í kɔ si tiaɛ í ni,
"Ilaaõ í ni,
Inɛ ŋau ihẽ à waa ceem bɛɛrɛi
do gɛlɛ nŋu akã.
Amma idɔ nŋa í jĩim.
7 Kutɔɔ iyi à waa ceem ngbɛi,
Domi woodai amanɛ ŋai à waa
kɔ inɛ ŋa si nɔ à waa ni
woodam nii."
8 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa má í ni, ì waa
jò woodai Ilaaõ ŋa nɔ ì waa too
dedembai amanɛ ŋa.
9 Do ntɔ í waa kpa woodai
Ilaaõ ŋai ku ba i sãsi dedemba
nŋɛ ŋa.
10 Moizi í ni, "i jirima iyeò
baa nŋɛ ŋa". Nɔ í ni má, "inɛ
iyi wa fɔ laalɔi iyeò baaɛ ŋa, a
kpa lafɛ̃ɛ."
11 Amma iŋɛ, ì waa fɔ ide
mmu. Ì waa ni inɛ á yɔkɔ ku
sõ iyeò baaɛ ku ni fia iyi nŋu á
sobi ŋa do, ti Ilaaõi. Fiaui ì waa
kpe kɔɔbãa ŋa.
12 Nɔ bii inɛ í dõ bɛɛbɛ, i kaa
náa kpãa ku sobiò iyeò baaɛ
má ŋa.
13 Bɛɛbɛ, ì waa kpa idei Ilaaõ
ŋa nɔ ì waa too dedemba iyi à
jɔ̀ nŋɛ ŋa. Nɔ ì waa ce mii laalɔ
nkpɔ má iyi í jɔ dimi bɛɛbɛ ŋa.

Mii iyi í ya dasi inɛ riisi
(Cɔ Matie 15:10-20)

14 Ŋɔi Jesu í kpe zamaau má
bi tɛɛ ŋɔi í sõ ŋa í ni, iŋɛ fei i
sotĩ i gbɔ yaasei idem ŋa.
15 Nkãma kù wɛɛ iyi á lɔ
do gɛlɛi amanɛ ku dasiɛ riisi.
Amma iyi á fita hai si idɔi
amanɛ, nŋui á dasiɛ riisi. [
16 Inɛ iyi í nɛ itĩ iyi á gbɔò
ide, ku gbɔ.]
17 Ŋɔi Jesu í nya araɛ hai bi
zamaau í koo í lɔ kpasɛ̃. Waati
iyi í lɔ kpasɛ̃u ŋɔi mɔcɔɛ ŋau à
beeɛ yaasei mɔndau.
18 Ŋɔi í bee ŋa í ni, i kù nɛ
bisi ŋai? I kù mà ŋa mii iyi á lɔ
inɔi amanɛ hai waduude kaa
dasiɛ riisi?

19 Kaa dasiɛ riisi, domi ijɛ
kaa lɔ si idɔi inɛ bii kù jɛ si inɔɛ,
nɔ ku yɔ́ ku bɛi ku fita. Jesu í
fɔ bɛɛbɛi ku ba ku sõ ŋa iyi ijɛ
kãma kù jɛ ìwɔ̀.
20 Nɔ í ni má, mii iyi wa fita
hai si idɔi amanɛi í ya dasiɛ
riisi,
21 domi hai si idɔi amanɛi
lasabu laalɔ do icu ku ko, do
ile ku ce, do inɛ ku kpa,
22 do sakara, do kɔdɛɛ, do
inɔ ku kã, do takii, do daa iyi í
lɔ zaka, do igu, do funɛi inɛ ku
nya, do faao, do idɔ ku le í ya
fita.
23 Mii laalɔ ŋau bɛ fei hai si
idɔi amanɛi wa fita nɔ aŋai à ya
dasi inɛ riisi.

Abo dimi mmu gɔ í dasi Jesu naanɛ
(Cɔ Matie 15:21-28)

24 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi
í dasi kpãa í bɔ ileɛkoi Tii, ŋɔi
í lɔ kpasẽ gɔ. Wee kù waa bi
inɛ gɔ ku mà, amma kaa yɔkɔ
ku manji.
25 Abo gɔ í wa bɛ, ama
inaaboɛ í nɛ inɛi inɔɔko. Iyi í
gbɔ Jesu í to wa bɛ gbakã, ŋɔi í
naa í gulɛ si wajuɛ.
26 Abou í bɛi í jɛ dimi mmu.
À buui Fenisi si ilɛi Siri. Ŋɔi
wa tɔɔ Jesu ku lelea nŋu inɛi
inɔɔkou hai si amaɛu.
27 Amma Jesu í sõɔ í ni, jɔ̀
amu ŋa a jɛ a yo titã, domi kù
sĩa a gba ijɛi amu ŋa a na aja
keeke ŋa.
28 Ŋɔi abou í ni, ntɔi Lafẽɛ.
Amma baa do nŋu fei, aja
keeke ŋau à ya wa abɛi taabu
a maa jɛ buubuui ijɛi amu ŋa
iyi wa cuku wa.
29 Ŋɔi Jesu í sõɔ í ni, na ide
iyi ì fɔu bɛ, nɛ. Inɛi inɔɔkou í
fita siɛ mbɛ.
30 Iyi í nyi kpasẽɛ ŋɔi í koo
í ba amau wa sũ si daayi, inɛi
inɔ ikou í fita siɛ tã.

Jesu í jɔ dekĩ gɔ í ba iri

31 Ŋɔi Jesu í dede hai ileɛkoi
Tii í too do Sidõɔ, í bɛi í bɔ
tenkui Galilee si ilɛ iyi à ya kpe
Ilu Mɛɛwa ŋau.
32 Iyi í to, ŋɔi inɛ gɔ ŋa à naaò
dekĩ gɔ wa, iyi ci ya yɔkɔ ku
fɔ ide sãa sãa, ŋɔi à tɔɔ Jesu ku
lesiɛ awɔ.
33 Ŋɔi Jesu í bɔòɛ hee bii í jĩò
zamaau. Ŋɔi í dasi amaawɔɛ si
itĩi dekĩu, nɔ í tu antɔ, í jɔa si
amɛɛ.
34 Nɔ í wu iju lele í jilɛ idɔ í
fɔ do fee nŋa í ni, efata, waatɔ,
cĩ.
35 Ŋɔi gbakã itĩi mɔkɔu í cĩ
nɔ amɛɛ í tɛ, nɔ í sinti ku fɔ ide
dee dee.
36 Jesu í sõ ŋa í ni a maà sõ
inɛ gɔ, amma si bɛi wa sõ ŋau,
bɛɛbɛ mɔi aŋa mɔ à wasi ku sõ
inɛ ŋa.
37 Ŋɔi inɛ ŋau à biti hee í caa
à waa ni, mii iyi wa ce fei í sĩai.
Í jɔ̀ baa dekĩ ŋa à waa gbɔ ide,
inɛ ŋa iyi a ci ya yɔkɔ a fɔ ide
wo à waa fɔ bɛbɛi.

8

Jesu í wò amanɛ dubu mɛɛ (4.000)
(Cɔ Matie 15:32-39)

1 Iyi í ce ajɔ minji ŋɔi zamaa
nla gɔ í tɔtɔɔ bi tɛɛ má. Nɔ wee
a kù nɛ mii iyi aa jɛ. Ŋɔi Jesu í
kpe mɔcɔɛ ŋau í sõ ŋa í ni,
2 araarei zamaau ihẽ wa
mum domi ajɔ mɛɛta nŋai ihẽ
iyi à wa bi tom, nɔ sɔnda kãma
kù gbe nŋa má.

3 Bii ɩ̀ jɔ̀ à nɛò ari aa koo a cuku kpãa, si bɛi idei inɛ gɔ ŋa í jɩ̀.
4 Ŋɔi mɔcɔɛ ŋau à beeɛ à ni, iwoi aa ka ba pɛ̃ɛ si gbabuau ihɛ̃ iyi aa jɛ a yoò.
5 Ŋɔi Jesu í bee ŋa í ni, pɛ̃ɛ fɛloi ì nɛ ŋa. Ŋɔi à ni, ara mɛɛjei.
6 Ŋɔi Jesu í ni zamaau fei ku buba ilɛ. Nɔ í so pɛ̃ɛ ara mɛɛjeu í bɛi í saabu Ilaaɔ̃, nɔ í bububuɛ í na mɔcɔɛ ŋau a kpɛ̃ nŋa. Ŋɔi à kpɛ̃a zamaau.
7 Wee à nɛ cɛ̃ɛ keeke gɔ ŋa bɛ má. Ŋɔi Jesu í saabu Ilaaɔ̃ má, í bɛi í ni a kpɛ̃ nŋa, nɔ à kpɛ̃ nŋa cɛ̃ɛ ŋau má.
8 Nɔ aŋa fei à jɛ à yo. Ŋɔi à naa à ko bubui pɛ̃ɛ ŋa iyi í gbeu kɔlɔ mɛɛje.
9 Jiai inɛ ŋau í to zakai aŋa dubu mɛɛ (4.000). Ŋɔi Jesu í bɛi í jɔ̀ inɛ ŋau à nɛ.
10 Ŋɔi gbakã í koo í lɔ akɔi inyiu do mɔcɔɛ ŋa à bɔ ikpa Daamanuta.

Farisi ŋa à bi Jesu ku ce maamaake
(Cɔ Matie 16:1-4)

11 Ŋɔi Farisi gɔ ŋa à naa bi Jesu à wasi ku baa kakɔɔ ku ce. À cɔ laakaɛ, à tɔɔɛ ku ce maamaake iyi á nyisi iyi gbugbãɛ hai bi Ilaaɔ̃i wa naa.
12 Ŋɔi Jesu í jilɛ idɔɛ í ni, na mii í ce inɛi nsɛi ŋau ihɛ̃ à waa tɔɔm n ce maamaake. Ntɔ ntɔ, n kaa n nyisi ŋɛ maamaake kãma gɔ.
13 Ŋɔi í jɔ̀ ŋa í koo í lɔ akɔu do mɔcɔɛ ŋa a kua do ice ihɔ̃.

Lefeei Farisi ŋa do ti inɛi Herodu ŋa
(Cɔ Matie 16:5-12)

14 Wee mɔcɔɛ ŋau à gbɛjɛ ijɛ ku so, pɛ̃ɛ akãi à nɛ si akɔu bɛ.
15 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, i ce laakai i nya ara nŋɛ hai bi lefeei Farisi ŋa do ti inɛi Herodu ŋa.
16 Ŋɔi mɔcɔ ŋau à waa sɔ̃ njɛ ide à waa ni, si na iyi í jɔ̀ a kù nɛ ijɛi í jɔ̀ wa dɔ̃ bɛɛbɛ.
17 Wee Jesu í mà iyi à waa fɔ ŋɔi í ni, na mii í ce ì fɔ ì waa ni ŋa, si na iyi í jɔ̀ a kù nɛ pɛ̃ɛi. Iŋɛ mɔ i kù mà ŋa hee nsɛi? I kù gbɔ yaasei ideu ŋai? I kù nɛ bisi ŋai? Idɔ nŋɛ mɔ í lei?
18 Í jɔ ì nɛ iju ŋa mɛɛ, i ci ya yɛ ilu ŋai? I kù nɛ itɩ́ ŋa ba. I ci ya gbɔ ide ŋai? I ci ya ye gigi ŋai?
19 Waati iyi ɩ̀ kpɛ̃a amanɛ dubu miu pɛ̃ɛ ara miuu, pɛ̃ɛ kɔlɔ fɛloi búbù iyi í gbeu í ce. Ŋɔi à jɛaa à ni, kɔlɔ maateejii.
20 Ŋɔi Jesu í bee ŋa má í ni, si waati iyi ɩ̀ bu pɛ̃ɛ ara mɛɛjeu ɩ̀ na amanɛ dubu mɛɛ ŋau, pɛ̃ɛ bubu iyi í gbeu kɔlɔ fɛloi ì kóo ŋa. Ŋɔi à jɛaa à ni, kɔlɔ mɛɛjei.
21 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, i kù gbɔ hee nsɛi ŋa?

Jesu í jɔ̀ fɛɛju gɔ í ba iri Bɛsaida

22 Ŋɔi à to ilu gɔ iyi à ya kpe Bɛsaida, nɔ inɛ gɔ ŋa à náaa Jesu fɛɛju gɔ wa, à tɔɔɛ ku luu.
23 Ŋɔi í mu awɔi fɛɛjuu í bɔòɛ alalai iluu. Ŋɔi í daa antɔ si ijuɛ í lesiɛ awɔ í ni, ì waa yɛ ngɔgɔ?
24 Ŋɔi fɛɛjuu í cɔ ilu í ni, ɩ̀ wa n yɛ amanɛ ŋa à waa nɛ, amma à yɛi bɛi jɩ̀i ŋa.
25 Ŋɔi Jesu í lea awɔ si iju má. Iyi inɛɛu í cɔ ilu má nɔ í ba wee nŋu í ba iri, wa yɛ ilu wau wau.

26 Ŋɔi Jesu í ni ku nɛ kpasɛ̃ɛ,
amma ku maà too do inɔ ilu
má.

Piɛɛ í ni Jesu í jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í
cica
(Cɔ Matie 16:13-20; Luku
9:18-21)

27 Ŋɔi Jesu do mɔcɔɛ ŋa à
nɛ ikpa ilu ŋa iyi à wa kɔkɔi
Sezaree, si ilɛi Filipi. Ŋɔi si
kpãau í bee mɔcɔɛ ŋa í ni, yooi
inɛ ŋa à ya ni ń jɛ.

28 Nɔ à jɛaa à ni, inɛ gɔ ŋa à
ya ni awɔu Zãa woo dasi inyii.
Inɛ gɔ ŋa mɔ à ya ni awɔu Elii
walii nlai takoui. Inɛ gɔ ŋa
mɔ à ya ni awɔu inɛ akãi walii
ŋaui.

29 Ŋɔi Jesu í bee ŋa í ni, iŋɛ
mɔ ni, yooi ì ni ń jɛ ŋa. Ŋɔi Piɛɛ
í jɛaa í ni, awɔu Kirisii, inɛ iyi
Ilaaɔ̃ í cica.

30 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa do
kugaabu í ni a maà sɔ̃ inɛ gɔ.

Jesu wa fɔ idei ikuɛ do kujɩ̃ɛ
(Cɔ Matie 16:21-28; Luku
9:22-27)

31 Ŋɔi Jesu í sinti ku sɔ̃ mɔcɔɛ
ŋau í ni nŋu Amai Amanɛ, í
gbe nŋu ku ce wahala jiida.
Inɛ ngbo ŋa do inɛ ngboi woo
weei Ilaaɔ̃ ŋa do woo kɔ inɛ ŋa
si wooda ŋa aa kɔsi nŋu a kpa
nŋu, amma nŋu á jɩ̃ hai si balɛ
si ajɔ mɛɛtasia.

32 Í fɔ ideui sãa sãa, kù
singaɛ. Ŋɔi Piɛɛ í gbãa í bɔòɛ
kɔkɔlɛ nɔ í ni ku maà fɔ bɛɛbɛ.

33 Amma Jesu í sinda í cɔ
mɔcɔɛ ŋa, nɔ í la si Piɛɛ í
ni, sɛkɛɛ hai bi tom, Seetam,
domi i kù waa ce lasabui Ilaaɔ̃,
í gbe ti amanɛ ŋa.

34 Si anyiɛ, í kpe zamaau do
mɔcɔɛ ŋa, í sɔ̃ ŋa í ni, inɛ iyi wa
bi ku toom, ku jɔ̀ idɔɔbiɛ nɔ ku
so jɩ̃i ku gaauɛ ku toom wa.

35 Nɔ inɛ iyi wa bi ku ba
kuwɛɛ do idɔɔbiɛ, kaa baa.
Amma inɛ iyi í nyɔ kuwɛɛɛ na
irim do na laabaau jiidau, lafɛ̃ɛ
á baa do ntɔ.

36 Aranfãani yoomai amanɛ
í nɛ bii í ba amanii andunya fei
nɔ í kua kuwɛɛɛ.

37 Mà mii í wɛɛ iyi amanɛ á
kpaasiò kuwɛɛɛ.

38 Nɔ Jesu í ni má, inɛi nsɛi
ŋa ilu dulum ŋai iyi a kù
leekɩ̀ò Ilaaɔ̃ nŋu akã. Na nŋu,
inɛ iyi wa ce anyɔi amu Amai
Amanɛ, walakɔ wa ce anyɔi
idem si waju nŋa, amu mɔ an
ce anyɔi lafɛ̃ɛ waati iyi an nyi
wa. Nɔ waati iyi an nyi wa an
nyi wai do amboei Baam do
amalekaɛ ŋa ajɔ.

9

1 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, ntɔ
ntɔ, inɛ ŋa iyi à wa ihɛ̃ si nsɛi,
gɔgɔ nŋa ŋa aa yɛ bommai
Ilaaɔ̃ wa naa do gbugbã a bɛi a
ku.

Arai Jesu í daana
(Cɔ Matie 17:1-13; Luku
9:28-36)

2 Si anyii ajɔ mɛɛfa Jesu í kpe
Piɛɛ do Zaaki do Zãa í nya ŋa
ikã nɔ à koo à gũ iri kuta nla gɔ
aŋa duusɔ̃ɔ. Si bɛi à waa cɔɔ ŋɔi
à ba araɛ í kpaasi.

3 Ŋɔi jaaɛ ŋa wa daana jiida í
fũuta pai pai hee inɛ gɔ kù wɛɛ
si andunya ihɛ̃ iyi á yɔkɔ ku fɔ
acɔɛ ku fũuta bɛɛbɛ má.

4 Si anyiɛ ŋɔi Elii do Moizi à
faata wa à waa baa ide ku fɔ.

5 Nɔ Piɛɛ í sɔ̃ Jesu í ni, Mɛɛtu,
á sɩ̀a ka maa wa ihɛ̃. Jɔ̀ ka ce ilei
acɔ mɛɛta, akã titɛɛ, akã mɔ ti
Moizi, akã mɔ ti Elii.

6 Wa fɔ bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ njo
í mu ŋa hee í jɔ̀ kù mà baa bɛi
á ni.
7 Ŋɔi bukɔɔ gɔ í naa í bii ŋa,
nɔ hai si bukɔɔu à gbɔ ide ku fɔ
gɔ í ni, inɛ ihɛ̃i í jɛ amam, ǹ buu
jiida jiida. I ya gbɔ ideɛ ŋa.
8 Ŋɔi gbakã mɔcɔɛ ŋau à cɔ
bii fei, nɔ a kù yɛ inɛ gɔ bii kù jɛ
Jesu nŋu akã do aŋa taka nŋa.
9 Ŋɔi à waa kita wa hai iri
kutau nɔ Jesu í sõ ŋa í ni a maà
sõ inɛ gɔ mii iyi à yɛ hee nŋu
Amai Amanɛ koo ku nɔ ku ji̇̀
hai si balɛ má.
10 Nɔ à jirima ide iyi í sõ ŋau
amma à waa bee njɛ ide à waa
ni, yoomai í jɛ inɛ ku ku nɔ ku
ji̇̀ má.
11 Nɔ à bee Jesu à ni, na mii í
ce woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau
à ni Elii á tako Kirisi ku naa.
12 Ŋɔi í jɛ nŋa í ni, ntɔi Eliii
á tako ku naa ku teese mii fei
ṣãa sãa. Amma kukɔi idei Ilaaɔ̃
í ni má, inɛ ŋa aa kpã Amai
Amanɛ iju jiida nɔ a dondaɛ,
mà iboi.
13 Amma ǹ wa n sõ ŋɛ iyi Elii
í naa tã, nɔ inɛ ŋa à wahalaɛ bɛi
à bi, si bɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa
fɔ.

Jesu í faaba ama gɔ iyi í nɛ inɛi inɔɔko
(Cɔ Matie 17:14-21; Luku 9:37-43a)

14 Waati iyi Jesu do mɔcɔ
mɛɛta ŋau à waa to wa kɔkɔi
mɔcɔ bubu ŋau, ŋɔi à yɛ zamaa
nla nla gɔ í kaako ŋa, do woo
kɔ inɛ ŋa si wooda gɔ ŋa iyi à
waa ba ŋa kakɔɔ ku ce.
15 Iyi inɛ ŋau à yɛ Jesu gbakã
à biti nɔ à sɛi à koo à coo fɔɔ.
16 Ŋɔi Jesu í bee mɔcɔɛ ŋa í
ni, kakɔɔi mii ì waa ce iŋɛò ŋa.
17 Ŋɔi si inɔi zamaau inɛ akã
í jɛaa í ni, Mɛɛtu, ǹ naaɛ ama
inɛmɔkɔm wa si na iyi í jɔ̀ í nɛ
inɛi inɔɔko iyi í jɔ̀ ci ya fɔ ide.
18 Waati iyi í dede siɛ fei
í ya kɛkɛɛ ilɛi nɔ gɛlɛɛ ku ce
antɔ foko ku maa ŋɔ inyi nɔ ku
kasãm. Wee ǹ tɔɔ mɔcɔɛ ŋa a
leleaa, amma a kù yɔkɔ.
19 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa í ni, iŋɛ
hai dasi naanɛ ŋa, hee waati
yoomai an maa n wa inɔ nŋɛ.
Ma hee waati yoomai an maa
n temuaò ŋɛ. I naam amau wa
ihɛ̃ ŋa.
20 Nɔ à naaɛ wa. Iyi amau í
yɛ Jesu gbakã, ŋɔi inɛi inɔɔkou
í yayaɛ do gbugbã, nɔ amau í
cuku ilɛ wa bimbili í ce antɔ
foko si gɛlɛɛ.
21 Nɔ Jesu í bee baaɛ í ni, hai
waati yoomai inɛi inɔɔkou ihɛ̃
í muu. Ŋɔi baau í jɛaa í ni, hai
waati iyi í wɛɛ keekei.
22 Nɔ inɛi inɔɔkou í nɛ
dɔɔnɛɛi ku dasiɛ inɔ inai
walakɔ inɔ inyi ku ba ku kpaa.
Amma, bii aa yɔkɔ i ce ngɔgɔ,
ce araare nwa, i sobi wa.
23 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ɔ í ni, ì ni bii
an yɔkɔ wó. Inɛ iyi í dasi naanɛ
á yɔkɔ ku ce fei ndɛɛ.
24 Ŋɔi gbakã baai amau í dɔ̃
anu nla gɔ í ni, ǹ dasi naanɛ.
Sobim ku ba n maà n sika si
naanɛ ku dasim.
25 Iyi Jesu í yɛ akpɔi inɛ ŋau
wa kɔ̃ɔsi à sɛi à waa naa bi ti
nŋu ŋɔi í lasi inɛi inɔɔkou í ni,
awɔ iyi ì ya dasi inɛ dekı̀ ku
mɔngɔ ide ku fɔ, amui ǹ ni, fita
si amau nɔ i maà nyi wa siɛ má.
26 Ŋɔi inɛi inɔɔkou í dɔ̃ anu
nɔ í yaya amau do gbugbã í bɛi
í fita. Ŋɔi amau í kasãm hee
inɛ nkpɔ í ni í kui.

27 Amma Jesu í mu awɔɛ í
dedeɛ nɔ amau í leekĩ.
28 Si anyiɛ Jesu í lɔ kpasɛ̃ gɔ,
nŋu do mɔcɔɛ ŋa aŋa duusõɔ.
Ŋɔi mɔcɔɛ ŋau à beeɛ à ni, na
mii í ce awa a kù yɔkɔ a kù lele
inɛi inɔɔkou.
29 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, do
kutɔɔ nŋu akãi aa yɔkɔ i nyaò
dimii inɛi inɔɔkou bɛ ŋa.

Jesu í nyi wa fɔ idei ikuɛ do kujĩɛ má
(Cɔ Matie 17:22-23; Luku 9:43b-45)

30 Si anyiɛ, Jesu do mɔcɔɛ ŋa
à nɛ hai bɛ nɔ à koo à dabii
dabii si ilɛi Galilee. Wee Jesu
kù bi inɛ ŋa a mà bii nŋu í wa,
31 domi wa kɔ mɔcɔɛ ŋau si
cio nɔ í sõ ŋa í ni, aa mu amu
Amai Amanɛ a daa inɛ ŋa si
awɔ. Aa kpam, amma si ajɔ
mɛɛtasia an jĩ hai si balɛ má.
32 Amma mɔcɔɛ ŋau a kù gbɔ
yaasei ideu, nɔ à waa ce njoi
ku beeɛ.

Yooi í jɛ inɛ ngbo
(Cɔ Matie 18:1-5; Luku 9:46-48)

33 Ŋɔi à to wa Kapɛranumu.
Waati iyi à to kpasɛ̃ ŋɔi Jesu í
bee mɔcɔɛ ŋa í ni, kakɔɔi mii ì
waa ce wa si kpãau bɛ ŋa.
34 Ŋɔi à coko, domi hai kpãa
à waa ce kakɔɔ wai aŋa duusõɔ
a ba a mà inɛ iyi í jɛ inɛ ngbo.
35 Ŋɔi Jesu í buba, nɔ í kpe
amanɛ maateeji ŋau í sõ ŋa í
ni, inɛ iyi wa bi nŋu ku jɛ inɛ
sinte, lafɛ̃ɛi á jɛ inɛi ankãanyii
inɛ fei nɔ ku jɛ woo ce icɛi inɛ
fei.
36 Ŋɔi í so ama keeke gɔ í
leekĩɛ si anini nŋa, nɔ í so
amau si ikpaɛ, í bɛi í sõ ŋa í ni,
37 inɛ iyi í gba ama keeke bɛi
inɛ ihɛ̃ na irim, amui í gba. Inɛ
mɔ iyi í gbam, kù jɛ amu akãi í
gba, inɛ iyi í bɛm wai í gba.

Inɛ iyi kù jɛ mbɛɛ nwa inɛ nwai
(Cɔ Luku 9:49-50)

38 Ŋɔi Zãa í sõɔ í ni, Mɛɛtu,
à yɛ inɛ gɔ iyi í ya maa lele
inɛi inɔɔko ŋa do iriɛ, nɔ à kɔa
domi kù waa tooɛ kù jɛ inɛ
nwa.
39 Amma Jesu í jɛaa í ni, i
maà kɔa ŋa. Inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku
ce maamaake do irim nɔ bii í
tɛkɛɛ gbakã ku fɔ laalɔm má.
40 Do ntɔ, inɛ iyi kù jɛ mbɛɛ
nwa inɛ nwai.
41 Ntɔ ntɔ, inɛ iyi í mu nŋɛ
inyi ku mɔ na irim, si na iyi í
jɔ̀ ì jɛ titom ŋa, lafɛ̃ɛ kaa kua
ribaɛ pai.

Idei dulum
(Cɔ Matie 18:6-9; Luku 17:1-2)

42 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa má í ni, inɛ
iyi í dasi inɛ akãi ama keeke ŋa
iyi à dasim naanɛu ihɛ̃ kurara,
í tia a dĩa lafɛ̃ɛ alɔ gɔ si kõɔɛ, nɔ
a sɔsiɛ si tenku.
43 Bii í jɛ awɔ akãɛi wa dasiɛ
kurara, buu. Á tia i lɔ si kuwɛɛ
iyi ci ya tã do awɔ akã do iyi aa
nɛ awɔ minji fei nɔ i lɔ si inyai
wahala si ina iyi ci ya ku. [
44 Tengi bɛ kokoo ku ŋɔ ara
ŋa a kaa ku nɔ inau mɔ kaa ku.]
45 Bii í jɛ kutɛ akãɛi wa dasiɛ
kurara, buu. Á tia i lɔ si kuwɛɛ
iyi ci ya tã do kutɛ akã do iyi aa
nɛ kutɛ minji fei nɔ i lɔ si inyai
wahala. [
46 Tengi bɛ kokoo ku ŋɔ ara
ŋa a kaa ku nɔ inau mɔ kaa ku.]
47 Nɔ bii í jɛ iju akãɛi wa
dasiɛ kurara, nyaa. Á tia i lɔ

si bommai Ilaaɔ̃ do iju akã do iyi aa nɛ iju minji fei nɔ i lɔ si inyai wahala.
48 Tengi bɛ kokoo ku ŋɔ ara ŋa a kaa ku nɔ inau mɔ kaa ku.
49 Ntɔ ntɔ si bɛi à ya fãsi iŋa fei imu, bɛɛbɛ mɔi inɛ fei à yɛ ijuukpã iyi í yɛ bɛi ina ku cɔ laakaɛ.
50 Imu mii ncɛɛi, amma bii didɔ̃i imu í ku, mii aa dasi i jɔ̀ ku dɔ̃ má ŋa.
51 Iŋɛ fei í sɪ̃a i yɛ bɛi imu ŋa, i maa gbɔ si njɛ ŋa.

10

Jesu wa fɔ idei njɛ ku kɔi abo do mɔkɔ
(Cɔ Matie 19:1-12; Luku 16:18)

1 Ŋɔi Jesu í nɛ hai bɛ í bɔ ilɛi Zudee. Si anyiɛ nɔ í kua í bɔ ikpa icei idoi Zuudɛ̃ɛ. Ŋɔi zamaa gɔ í tɔtɔɔ kɔkɔɛ má, ŋɔi í lɔsi ku kɔ nŋa si cioi idei Ilaaɔ̃ si bɛi í nɛ dɔ̃ɔnɛɛi ku ce.
2 Ŋɔi Farisi gɔ ŋa à naa bi tɛɛ ku ba a cɔ laakaɛ, nɔ à beeɛ bii í jɛ amanɛ í nɛ kpãa ku kɔsi aboɛ.
3 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, si ideu bɛ, wooda yoomai Moizi í kɔ nŋɛ wo.
4 Ŋɔi à ni, Moizi í ni, bii ì waa kɔsi aboɛ aa ceaa tiai njɛ ku kɔ i bɛi i kɔsiɛ.
5 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, na idɔ ku le nŋɛi í jɔ̀ Moizi í kɔ nŋɛ bɛɛbɛ.
6 Amma hai sinte, waati iyi Ilaaɔ̃ í taka andunya, í ce inɛmɔkɔi do inaabo.
7 Na nŋu, mɔkɔ á jɔ̀ iyeò baaɛ nɔ nŋu do aboɛ a maa wɛɛ
8 nɔ aŋa minji fei a baa a jɛ ara akã. Si bɛɛbɛ a kù jɛ aŋa minji má, ara akã dei à jɛ.
9 Na nŋu, amanɛ ku nɛ ku fɛɛfɛ mii iyi Ilaaɔ̃ í tɔtɔɔ.
10 Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi à bɔ kpasɛ̃ nɔ mɔcɔɛ ŋau à waa beeɛ ide si ide akãu má.
11 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, inɛ iyi í kɔsi aboɛ nɔ í so mmuɛ dulum nii í ce bi abo sinteu si na iyi í jɔ̀ í ce sakara.
12 Bɛɛbɛ mɔi bii inaabo í kɔ mɔkɔɛ nɔ í so mɔkɔ titɔ̃ í ce sakarai.

Jesu í weea ama keeke ŋa
(Cɔ Matie 19:13-15; Luku 18:15-17)

13 Ŋɔi inɛ ŋa à gbã ama keeke ŋa à naaa Jesu wa ku lu ŋa. Amma mɔcɔɛ ŋau à waa lasi inɛ ŋa iyi à naaò ŋa wa.
14 Iyi Jesu í yɛ mii iyi à waa ceu, ŋɔi idɔɛ í kɔ̃, í sɔ̃ ŋa í ni, i jɔ̀ amu ŋau a naa bi tom, i maà ganji ŋa. Domi Ilaaɔ̃ í jɛ ilaalui inɛ ŋa iyi à jɔ ŋa.
15 Ntɔ ntɔ, inɛ iyi kù waa sũa Ilaaɔ̃ iri ilɛ bɛi ama keeke, Ilaaɔ̃ kaa jɛ ilaalui lafɛ̃ɛ pai.
16 Ŋɔi í so amu ŋau si ikpaɛ í lesi aŋa fei awɔ, nɔ í wee nŋa.

Idei ilu fia gɔ
(Cɔ Matie 19:16-30; Luku 18:18-30)

17 Ŋɔi Jesu í dasi kpãa. Iyi wa nɛ, ŋɔi inɛ gɔ í sɛi wa í naa í gulɛ si wajuɛ í ni, Mɛɛtu, awɔ inɛ ncɛɛ, mii an ce n baò kuwɛɛ hai tã.
18 Ŋɔi Jesu í beeɛ í ni, na mii í ce ì waa kpem inɛ ncɛɛ. Inɛ gɔ kù wɛɛ iyi í jɛ ncɛɛ bii kù jɛ Ilaaɔ̃ nŋu akã.
19 Ì mà sãa sãa mii iyi wooda í ni. Mii iyi wooda í ni wee, maà kpa inɛ, maà ce sakara, maà ce ile, maà jɛa inɛ gɔ sɛɛda

ibo, maà takii inɛ gɔ, jirima iyeò baaɛ.
20 Nɔ inɛɛu í ni, Mɛɛtu, ǹ wa n jirima iyi bɛ fei tã hai keekem.
21 Ŋɔi Jesu í cɔ inɛɛu do kubi nɔ í ni, í gbeɛ mii akã. Koo i ta mii iyi ì nɛ fei nɔ i kpɛ̃a ilu are ŋa fiau. Bii ì ce bɛɛbɛ aa ba amani jiida lelei Aõ. Si anyiɛ nɔ i naa i toom.
22 Ide iyi Jesu í fɔu kù dõa inɛɛu si. Nɔ si bɛi í jɛ ilu amani nla nla ŋɔi í sinda wa nɛ do inɔ ku fɔ.
23 Ŋɔi Jesu í cɔ inɛ ŋa iyi à kaakoɛu nɔ í sõ mɔcɔɛ ŋa í ni, á gaabu hee ku caa ilu fia ku jɛsi Ilaaõ ku jɛ ilaaluɛ.
24 Ŋɔi mɔcɔ ŋau à biti do ide iyi Jesu í fɔu. Nɔ Jesu í ni má, kpaasim ŋa, á gaabu hee ku caa inɛ ku jɛsi Ilaaõ ku jɛ ilaaluɛ.
25 Í faalaa kpookpo ku lɔ si iwoi abɛɛ do iyi ilu amani á jɛsi Ilaaõ ku jɛ ilaaluɛ.
26 Ŋɔi mɔcɔɛ ŋau à biti hee í caa nɔ à bee njɛ à waa ni, bii bɛɛbɛi nɔ yooi á ba faaba.
27 Ŋɔi Jesu í cɔ ŋa tii, nɔ í ni, bi amanɛ ŋai kaa ce, amma bi Ilaaõ á ce, domi Ilaaõ ci ya mɔngɔ ngɔgɔ.
28 Ŋɔi Piɛɛ í sõɔ í ni, wee, à jɔ̀ mii fei tã à waa tooɛ.
29 Ŋɔi Jesu í ni, ntɔ ntɔ, inɛ iyi í jɔ̀ kpasɛ̃ɛ wa, walakɔ igbãɛ ŋa walakɔ ifɔɛ ŋa walakɔ wecĩɛ ŋa, walakɔ iyeò baaɛ, walakɔ amaɛ ŋa, walakɔ ikoɛ ŋa na irim do na laabaau jiidau,
30 baa hai si andunyau ihẽ á ba mii ŋau bɛ fei ikɔ cĩɔ. Á ba kpasẽ ŋa, do igbã do ifɔ ŋa do wecĩ ŋa, do iye ŋa, do amu ŋa, do iko ŋa, nɔ si antaɛ á ba wahala mɔ má. Nɔ ala á ba kuwɛɛ iyi ci ya tã.
31 Amma inɛ ŋa iyi à jɛ inɛi waju ŋa si nsɛi, nkpɔ nŋa á na ku jɛ inɛi anyi ŋa nɔ inɛi anyi ŋa mɔ aa na a jɛ inɛi waju ŋa.

Jesu wa fɔ idei ikuɛ do kujĩɛ isɛ gbɛɛtasia
(Cɔ Matie 20:17-19; Luku 18:31-34)

32 Nɔ Jesu do mɔcɔɛ ŋa à dasi kpãa má, nŋu takaɛ wa cua nŋa. À waa bɔ Zeruzalɛmu. Ŋɔi njo í mu mɔcɔɛ ŋau nɔ inɛ mmu ŋa iyi à waa too anyi nŋau, zigi nŋa í da. Ŋɔi Jesu í nya mɔcɔ maateeji ŋau ikã í lɔsi ku sõ ŋa mii iyi á na ku ba nŋu.
33 Í ni, wee à waa bɔ Zeruzalɛmu. Bɛi aa mu amu Amai Amanɛ a dasim awɔi inɛ ngboi woo weei Ilaaõ ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa. Aa yɛ taalem a ni a kpam. Si anyiɛ nɔ a dasim si awɔi dimi mmu ŋa,
34 aa yaakom nɔ a tusim antɔ, aa tɛɛm kpɔtɔɔ, nɔ a kpam. Nɔ si ajɔ mɛɛtasia an jĩ má hai si balɛ.

Kutɔɔi Zaaki do Zãa
(Cɔ Matie 20:20-28)

35 Ŋɔi Zaaki do Zãa, amai Zebedee ŋa, à bɔ bi Jesu à sõɔ à ni, Mɛɛtu, à waa bi i ce nwa mii iyi à waa tɔɔɛ.
36 Nɔ í bee ŋa í ni, mii ì bi n ce nŋɛ ŋa.
37 Ŋɔi à jɛaa à ni, waati iyi aa na i jɛ bomma do amboe, jɔ̀ ka buba inɛ akã awɔ njɛɛ, inɛ akã mɔ awɔ cangaɛ.
38 Nɔ Jesu í ni, i kù mà mii iyi ì waa tɔɔm ŋa mɔm. Aa yɔkɔ i

temuaò ijuukpã iyi an yɛ ŋa? Zaka bɛi inɛ ŋa aa kpãm iju á caa. Aa jɛsi aa ce nŋɛ dimiɛ ŋa?
39 Nɔ à ni aŋa aa yɔkɔ. Nɔ í sõ ŋa má í ni, ntɔi, aa yɛ ijuukpã iyi an yɛ ŋa. Zaka bɛi inɛ ŋa aa kpãm iju, bɛɛbɛi aa cea iŋɛ mɔ.
40 Amma kù jɛ amui an cica inɛ ŋa iyi aa buba canga do njɛm. Bi ku bubau bɛ, inɛ ŋa iyi à cea sɔɔluɛ, aŋai aa buba si.
41 Ŋɔi mɔcɔ mɛɛwa ŋau à gbɔ ideu nɔ idɔ nŋa í kõò Zaaki do Zãa.
42 Ŋɔi Jesu í kpe ŋa í ni, iŋɛ mɔ ì mà ŋa si andunyau ihẽ ilaalu ŋa à ya maa taa inɛ nŋa ŋa gbugbãi. Nɔ inɛ ngbo ŋa mɔ a maa nyisi yiiko nŋa.
43 Amma bi tu ŋɛ kaa ce bɛɛbɛ. Inɛ nŋɛ iyi wa bi nŋu ku jɛ inɛ ngbo, nŋui á jɛ woo ce nŋɛ icɛ.
44 Bɛɛbɛ mɔi inɛ iyi wa bi nŋu ku jɛ woo cua nŋɛ, nŋui á jɛ arui inɛ fei.
45 Bɛɛbɛ mɔi baa amu Amai Amanɛ n kù naa inɛ ŋa a ceem icɛ, amma amui an ce nŋa icɛ, nɔ n na kuwɛɛm n yaò inɛ nkpɔ hai si dulum.

Jesu í jɔ̀ fɛɛju gɔ iyi à ya kpe Baatimee í yɛ ilu
(Cɔ Matie 20:29-34; Luku 18:35-43)

46 Si isɛɛnɛu Jesu do mɔcɔɛ ŋa à to Zeriko nɔ à waa fita hai bɛ. Waati iyi à waa fitau zamaa nla gɔ wa too ŋa. Wee fɛɛju woo bara gɔ iyi à ya kpe Baatimee, amai Timee, wa buba itĩ kpãa wa bara.
47 Iyi í gbɔ à ni Jesu inɛi Nazarɛtiui wa lɔ, ŋɔi í wasi ku dõ anu wa ni, Jesu, tɔkui Davidi, ce araarem.
48 Nɔ inɛ nkpɔ wa la siɛ à waa ni ku coko. Amma bɛ́i à waa ni ku cokou, bɛɛbɛ mɔi í ya dõ anu hee lele ku maa ni, tɔkui Davidi, ce araarem.
49 Ŋɔi Jesu í leekĩ í ni a kpoo wa. Nɔ à kpe fɛɛjuu wa à sõɔ à ni, maà jɔ̀ inɔɛ ku fɔ, dede wa. Jesu wa kpeɛ.
50 Ŋɔi fɛɛjuu í nyɔ kumbooɛ í dede gbakã í koo bi Jesu.
51 Nɔ Jesu í beeɛ í ni, mii ì bi n ceeɛ. Ŋɔi fɛɛjuu í jɛaa í ni, Mɛɛtu, ñ bi n yɛ ilui.
52 Nɔ Jesu í sõɔ í ni, koo. Naanɛɛ í faabaɛ.
Ŋɔi gbakã í yɔkɔ í yɛ ilu, nɔ í too Jesu si isɛɛnɛɛu.

11

Jesu wa lɔ inɔ ilu Zeruzalɛmu
(Cɔ Matie 21:1-11; Luku 19:28-40; Zãa 12:12-19)

1 Jesu do mɔcɔɛ ŋa à maai Zeruzalɛmu wa. À wa tengii Bɛtifaze do Betani, nɔ à to Geetei Olivie ŋau. Ŋɔi Jesu í bɛ mɔcɔ minjiɛ gɔ ŋa,
2 í sõ ŋa í ni, i bɔ ilu iyi í wa waju nŋɛu bɛ. Bii ì lɔ iluu gbakã ŋa aa yɛ ama gbankɛlɛ gɔ wa so bɛ iyi inɛ gɔ kù gũu titã. I fũu nɔ i naam wa ihẽ ŋa.
3 Bii inɛ gɔ í bee ŋɛ í ni, na mii í ce ì waa fũu ŋa, i ni Lafẽei í nɛ bukaatae nɔ á sindo wa ihẽ nsɛi.
4 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi inɛ ŋau à koo. Nɔ à ba ama gbankɛlɛu wa so si andɛi ile gɔ itĩ kpãa, ŋɔi à fũu wa.
5 Nɔ si inɔi inɛ ŋa iyi à wa bɛu inɛ gɔ ŋa à bee ŋa à ni, mii

ì waa ce bɛ ŋa. Bɛirei í ce ì waa
fũ ama gbankɛlɛu ŋa.
6 Ŋɔi à jɛ nŋa si bɛi Jesu í fɔu
wo. Nɔ inɛ ŋau à jɔ̀ à nɛò.
7 Ŋɔi à naaa Jesu ama
gbankɛlɛu wa. Nɔ à tɛ́ si ibɔ
nŋa ŋa Jesu í bɛi í gũ antaɛ í
buba si.
8 Ŋɔi inɛ nkpɔ gɔ ŋa à tɛ jaaɛ
nŋa ŋa si kpãa, inɛ gɔ ŋa mɔ à
da wua ŋa wa hai iko ŋa à waa
tɔɔ si kpãau.
9 Inɛ ŋa iyi à waa cua Jesu
do inɛ ŋa iyi à waa tooɛ fei à
wasi ku dɔ̃ anu à waa ni, à waa
saabuɛ. Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ ku weeɛ, awɔ
iyi ì waa naa do iriɛ *.
10 Ilaaɔ̃ ku weea bomma iyi
wa naa. Ku weea bommai
Davidi, bala nwa. Ka saabu
Ilaaɔ̃ hee lele.
11 Ŋɔi Jesu í to Zeruzalɛmu, í
koo í lɔ bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃.
Ŋɔi í cɔ mii fei í kaakoɛ. Iyi í
yɛ idũ wa dũ ŋɔi í bɔ Betani do
mɔcɔ maateeji ŋau.

Jesu í ceekpe jɩ̃i ndii figi
(Cɔ Matie 21:18-19)

12 Iju kumáɛ Jesu do mɔcɔɛ
ŋa à waa nɛ hai Betani ku ba a
bɔ Zeruzalɛmu má. Ŋɔi ari wa
kpa Jesu.
13 Nɔ í hɔ̃nnɛ jɩ̃i ndii figi gɔ
do wuaɛ ŋa. Ŋɔi wa bɔ ku cɔ
mà á ba siɛ iso. Amma iyi í
to kɔkɔɛ í ba wee wua ŋai fei
domi kù jɛ waatii kusoi figi.
14 Ŋɔi í sɔ̃ jɩ̃i nɔu í ni, inɛ gɔ
kaa jɛ isoɛ má ajɔ kãma.
Nɔ mɔcɔɛ ŋau à gbɔ ideu.

Jesu í wa bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃
(Cɔ Matie 21:12-17; Luku 19:45-48; Zãa 2:13-22)

15 Waati iyi à to Zeruzalɛmu
Jesu í bɔ bantumai kpasɛ̃i
Ilaaɔ̃. Nɔ í lɔsi ku lele woo ta
iwò ŋa do woo ra iwo ŋa iyi à
wa bɛ. Í fuka fuka taabui woo
kpaasi fia ŋa do kitãi woo ta
ankasiidi ŋa.
16 Kù jɛ inɛ kãma ku so aso
gɔ si inɔ bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃
bɛ.
17 Ŋɔi í sinti ku kɔ inɛ ŋau
si cio í ni, à kɔɔ à ni, Ilaaɔ̃ í ni
ilei nŋu ile bi ku tɔɔi inɛ feii á
jɛ. Amma iŋɛ wee ì coo bi ku
tɔtɔɔi ile ŋa.
18 Iyi inɛ ngboi woo weei
Ilaaɔ̃ ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si
wooda ŋau à gbɔ ideu bɛ, ŋɔi
à waa dɛ kpãa iyi aa kpaò Jesu,
domi à waa ce njoɛ si na iyi í
jɔ̀ zamaau fei í biti do saabui
cioɛ.
19 Iyi alɛ í lɛ ŋɔi Jesu do
mɔcɔɛ ŋa à fita hai inɔ iluu.

Idei Jesu do jɩ̃i ngbɛ
(Cɔ Matie 21:20-22)

20 Ŋɔi à waa lɔ daakɔ, nɔ à yɛ
jɩ̃i ndii figiu í gbɛ hee do icãɛ
ŋa fei.
21 Wee Piɛɛ wa ye gigii mii
ŋa iyi í tako í ceu, ŋɔi í sɔ̃ Jesu
í ni, Mɛɛtu, cɔ jɩ̃i iyi ì ceekpeu
í gbɛ.
22 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ mɔcɔɛ ŋa í ni,
i dasi Ilaaɔ̃ naanɛ ŋa.
23 Ntɔ ntɔ, bii inɛ gɔ í sɔ̃ iri
kutau ihɛ̃ í ni, dede hai bɛ i koo
i dasi tenku nɔ kù waa sika
sika si idɔɛ, bii í dasi naanɛ,
bɛɛbɛ mɔi á ce.
24 Na iyi ihɛ̃i ɲ̀ wa n sɔ̃ ŋɛ,
mii iyi ì waa tɔɔ si kutɔɔ nŋɛ
fei, i dasi naanɛ iyi ì baa tã ŋa
nɔ bɛɛbɛ mɔi á ce nŋɛ.

* **11:9** à waa saabuɛ do feei gɛrɛki hozanai à ya ni.

25 Waati iyi ì dede ì leekĩ ì
waa bi i ce kutɔɔ ŋa, bii ì nɛ
ide gɔ do inɛ gɔ ŋa i kpa idei
kurara iyi í wa si gãmɛi iŋɛò ŋa
titã ku ba Baa nŋɛ mɔ iyi í wa
lele ku kpa idei dulum du ŋɛ.
[
26 Amma bii iŋɛ taka nŋɛ i
kù waa kpa idei kurara iyi inɛ
ŋa à ce nŋɛ, Baa nŋɛ mɔ iyi í wa
lele kaa kpe idei kurara nŋɛ.]

Hai iwoi yiikoi Jesu wa naa
(Cɔ Matie 21:23-27; Luku 20:1-8)

27 Ŋɔi à nyi à bɔ Zeruzalɛmu
má. Iyi Jesu wa dabii si
bantumai kpasẽi Ilaaõ ŋɔi inɛ
ngboi woo weei Ilaaõ ŋau do
woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau do
inɛ ngbo ŋau à naa bi tɛɛ,
28 à beeɛ à ni, mii ŋa iyi ì waa
ceu ihẽ, yooi í naɛ kpãa iyi ì
waa cooò. Do yiikoi yooi ì waa
cooò.
29 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, amu
mɔ an bee ŋɛ ide gɔ. Bii ì yɔkɔ
ì jɛɛm ŋa, an sõ ŋɛ inɛ iyi í nam
yiiko ṅ wa n ceò mii ŋau ihẽ.
30 Hai iwoi Zãa í ba yiiko iyi
í dasiò inɛ ŋa inyi. Hai bi Ilaaõ
de, ma hai bi amanɛ ŋa. I jɛɛm
ŋa.
31 Nɔ à busi njɛ à waa ni,
bɛirei aa ka jɛaa. Nsɛi nɔɔ, bii à
jɛaa à ni hai bi Ilaaõi, á bee wa
bɛirei í ce a kù dasi Zãa naanɛ.
32 Bii à nɔ à ni hai bi amanɛ
ŋai, to. Wee à fɔ bɛɛbɛi si na iyi
í jɔ̀ à waa ce njoi zamaau, domi
zamaau fei í jɛsi iyi Zãa waliii
kam kam.
33 Ŋɔi í jɔ̀ à jɛa Jesu à ni, a kù
mà. Nɔ Jesu mɔ í sõ ŋa í ni, to,
debɛi amu mɔ, n kaa n sõ ŋɛ
yiikoi inɛ iyi ṅ wa n ceò mii
ŋau ihẽ.

12

Mɔndai gaanɔɔma laalɔ ŋa
(Cɔ Matie 21:33-46; Luku 20:9-19)

1 Si anyii nŋu, Jesu í lɔsi ku
sõ ŋa ide do mɔnda. Í ni, inɛ
gɔ í ce ikoɛ, í lɔ si jĩi ndii rezẽɛ
ŋa nɔ í ce kaa í kaakoɛò. Nɔ í
ce bi ku fõ inyii isoɛ. Nɔ í cã
tafa bii ku degbe ikou. Ŋɔi í so
gaanɔɔma ŋa í dasi ŋa si ikou
a maa logooɛ, í bɛi í bɔ ilu koo
kpɛ bɛ.
2 Waati iyi jĩi nɔu í so í to
ku ka ŋɔi í bɛ woo ce icɛ gɔ bi
gaanɔɔma ŋau koo gba iyi í jɛ
ti nŋu wa.
3 Ŋɔi à muu à cãa nɔ à leleɛ í
nɛ awɔ ngbɛ.
4 Nɔ ilu ikou í bɛ woo ce icɛ
mmu má bi tu ŋa. Ŋɔi à bu nŋu
mɔ nɔ à cãa si iriɛ.
5 Nɔ í bɛ amanɛ mɛɛtasia nɔ
à cãa à kpaa. Bɛɛbɛi à cea inɛ
nkpɔ má. À cã inɛ gɔ ŋa nɔ à
kpa inɛ gɔ ŋa mɔ.
6 Nsɛi í gbe ama abíi ilu ilɛu
iyi í bi jiida jiida. Nŋui í bɛ do
ankãanyi í ni, aa jirima amam.
7 Amma waati iyi amaɛu wa
to, woo ce icɛ ŋau à fɔ aŋa
duusõɔ à waa ni, i cɔ inɛ iyi á na
ku jɛ tubuu. Ka kpaa nɔ tubuu
ku baa ku jɛ tu wa.
8 Ŋɔi à muu à kpaa nɔ à soo
à koo à nyɔɔ do alalai kaau.
9 Ŋɔi Jesu í ni, to, bɛbɛi
bɛirei ilu ikou takaɛ á ce nŋa.
Á koo ku kpa ŋai nɔ ku dɛ inɛ
mmu ŋa ku dasi ŋa ikou.
10 To, i kù cio kukɔi idei
Ilaaõu ŋa tengi bii í ni,
Kuta iyi woo ma ŋa à kɔsiu
Nŋui í baa í jɛ kuta sintei icui
ileu.

11 Aɔ̃ Lafɛ̃ɛi í coo, nɔ í mu wa
biti.
12 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi
inɛ ngboi Zuifu ŋau à waa dɛ
Jesu ku mu, domi à mà na irii
aŋai í kpa mɔndau. Amma si
bɛi à waa ce njoi zamaau, ŋɔi í
jɔ̀ à jɔ̀ɔ à nɛ.

Fiai lɛmpoo ku sã
(Cɔ Matie 22:15-22; Luku 20:20-26)

13 Ŋɔi inɛ ngboi Zuifu ŋau à
bɛ Farisi gɔ ŋa do inɛi Herodu
gɔ ŋa bi Jesu a koo a lea taai
ide.
14 Iyi à to bi tɛɛ nɔ à sɔ̃ɔ à
ni, Mɛɛtu, à mà iyi ì ya fɔ ntɔ.
Bɛɛbɛ mɔi i kù waa ce njoi inɛ
gɔ, domi i ci ya cɔ ijui amanɛ
ŋa, amma ì waa kɔ inɛ ŋa si
idei Ilaaɔ̃ do ntɔ. Í sĩa ka sãa
ilaalu Sezaa fiai lɛmpoo? Mà
ka maà sãa.
15 Amma Jesu í mà muafiti
nŋa, nɔ í ni, bɛirei í ce ì waa
leem taai ide ŋa. I naam
kpɛkɛlɛ akã wa n cɔ ŋa.
16 Ŋɔi à naa akã wa. Nɔ Jesu
í bee ŋa í ni, fotooi yooi í wa si
kpɛkɛlɛu ihɛ̃ nɔ irii yooi à kɔ si.
Ŋɔi à jɛaa à ni, ti Sezaai.
17 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, to, i
sãa Sezaa iyi í jɛ tɛɛ ŋa. Nɔ i sãa
Ilaaɔ̃ mɔ iyi í jɛ tɛɛ ŋa. Ŋɔi inɛ
ŋa à biti ntɔ ntɔ do yaase bɛi í
fɔò ide.

Idei kujĩi iku ŋa
(Cɔ Matie 22:23-33; Luku 20:27-40)

18 Ŋɔi Sadusi gɔ ŋa à naa bi
Jesu. Aŋai à ya maa ni iku ŋa a
kaa jĩ. Iyi à to wa bi Jesu ŋɔi à
beeɛ à ni,
19 Mɛɛtu, tako wo Moizi í kɔ̀
nwa í ni, bii inɛ gɔ í ku í jɔ̀ aboɛ,
nɔ nŋu do aboɛu a kù nɛ ama,
ifɔɛ ku so jaaɔ̃u ku ba ku bía
igbã̃ɛ ama.
20 Wee, inɛ mɛɛje gɔ ŋa à wɛɛ
iyi à jɛ amai baa akã. Igbã̃ nŋa
í so abo nɔ í ku, nŋu do aboɛ a
kù nɛ ama.
21 Ŋɔi inɛ minjisiau í so
jaaɔ̃u nɔ nŋu mɔ í ku, kù ba
ama. Ŋɔi inɛ mɛɛtasiau mɔ í ce
bɛɛbɛ má.
22 Nɔ aŋa mɛɛje iyi à so abou
fei à kú, baa inɛ akã nŋa kù ba
ama. Si anyi nŋa, ŋɔi abou mɔ
í na í ku.
23 To, ajɔ iyi iku ŋa aa na a
jĩ, aboi yoo nŋai á jɛ, si bɛi aŋa
mɛɛjeu fei à soo aboi.
24 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, ì waa
rara ŋai si na iyi í jɔ̀ i kù mà
gbugbã̃i Ilaaɔ̃ ŋa hee ma jɛ mii
iyi kukɔi ideɛ wa fɔ.
25 Ntɔ ntɔ, si waati iyi iku ŋa
aa na a jĩ, waati bɛɛbɛ inɛmɔkɔ
do inaabo ŋa a kaa so njɛ má,
amma aa yɛi bɛi amaleka ŋa.
26 Iyi í jɛ ti idei kujĩi iku ŋa,
Moizi í kɔ si tiaɛ tengi bii wa
fɔ idei ama jĩi nɔu. Tengi bɛi
Ilaaɔ̃ í sɔ̃ɔ ide gɔ. Í ni nŋu
Aɔ̃ Lafɛ̃ɛi Aburahamui, do ti
Izaaki, do ti Zakɔbu. I kù cio
ideu bɛ ŋa?
27 Bii Ilaaɔ̃ í ni nŋu í jɛ Lafɛ̃ɛi
inɛ gɔ ŋa iyi à kú, iyi bɛ wa
nyisi iyi inɛ ŋau à wɛɛ baa bii
à ku. Ntɔ ntɔ, Ilaaɔ̃ kù jɛ Lafɛ̃ɛi
iku ŋa, Lafɛ̃ɛi inɛ ŋa iyi à wɛɛi.
Debɛi i kù yɛ iyi ì wa si kurara
nla nla ŋa?

Wooda iyi í re
(Cɔ Matie 22:34-40; Luku 10:25-28)

28 Ŋɔi inɛ akãi woo kɔ inɛ
ŋa si wooda ŋau í gbɔ à waa
ce kakɔɔu. Í yɛ iyi Jesu í jɛa

Sadusi ŋau í ce ncɛɛ. Ŋɔi í bɔ bi Jesu í beeɛ í ni, si wooda ŋau fei yoomai í re.

29 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, wooda iyi í reu wee. I de itĩ i gbɔ, iŋɛ inɛi Izirɛli ŋa. Ilaaɔ̃ Lafɛ̃ɛ nwa, nŋu akãi í jɛ Lafɛ̃ɛ.

30 Bi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛɛ do idɔɛ fei, do lasabuɛ fei, do gbugbãɛ fei.

31 Minjisiau wee. Bi inɛ mmu ŋa bɛi ì bi araɛ. Wooda gɔ kù wɛɛ iyi í re bɛɛbɛ má.

32 Ŋɔi woo kɔ inɛ ŋa si woodau í sɔ̃ Jesu í ni, í sĩa Mɛɛtu. Ide iyi ì fɔu ntɔi. Ilaaɔ̃ akãi í wɛɛ, nɔ Lafɛ̃ɛ gɔ kù wɛɛ má bii kù jɛ nŋu akãu.

33 Amanɛ ku bi Ilaaɔ̃ do idɔɛ fei, do lasabuɛ fei, do gbugbãɛ fei, nɔ ku bi inɛ ŋa bɛi í bi araɛ, inɛ nŋu bɛi í sĩa í re kuwee iyi à ya jo si ina fei sãa sãa do kuwee ŋa iyi à gbe fei.

34 Iyi Jesu í yɛ í jɛ do lasabu jiida, ŋɔi í sɔ̃ɔ í ni, í gbe keeke i jɛsi Ilaaɔ̃ ku jɛ ilaaluɛ.

Si anyii nŋu, inɛ kãma kù jɛ ku bee Jesu ide gɔ má.

Davidi do inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cica
(Cɔ Matie 22:41-46; Luku 20:41-44)

35 Si anyii nŋu, Jesu í wasi ku kɔa inɛ ŋa si cio inɔ bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ nɔ í bee ŋa í ni, bɛirei í ce woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau à ni inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau tɔkui ilaalu Davidii.

36 Davidi takaɛ í fɔ do gbugbãi Hundei Ilaaɔ̃ í ni,
Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í sɔ̃ Lafɛ̃ɛm í ni,
Buba si awɔ njɛm,
Hee n ce mbɛɛɛ ŋa bi ku lesi isɛɛ.

37 Nɔ Jesu í ni má, to, bii Davidi takaɛ wa kpoo Lafɛ̃ɛ, bɛirei á ce ku jɛ tɔkuɛ má.

I mu ara nŋɛ do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa
(Cɔ Matie 23:1-36; Luku 20:45-47)

Nɔ zamaa nkpɔ gɔ wa gbɔ idei Jesu do inɔ didɔ̃.

38 Wa sɔ̃ ŋa si cioɛu wa ni, i mu ara nŋɛ do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau, aŋa iyi à ya bi a maa dabii do jaba ŋau nɔ à bi inɛ ŋa a ya ce aŋa fɔɔ do jirima si bantuma.

39 À ci ya bi kaa kitãi inɛ ngbo ŋa ile bi ku ce kutɔtɔɔ, do inya sinte bi ku ce jingau ŋa.

40 À ya takii jaaɔ̃ ŋa a gba mii ndu ŋa ŋa fei, nɔ à ya maa ce kutɔɔ sisɔ ku ba a yɛ ŋa nŋu akã. Na ŋɔi í jɔ̀ ijuukpã nŋa á la ku caa.

Idei fia iyi abo jaaɔ̃ gɔ í dasi
(Cɔ Luku 21:1-4)

41 Ŋɔi Jesu í koo í buba kɔkɔi kpakoi kɔlɛtiu wa cɔ bɛi inɛ ŋa à waa dasi fia. Ilu fia gɔ ŋa à dasi fia nkpɔ.

42 Ŋɔi jaaɔ̃ ilu are gɔ mɔ í naa, ŋɔi í dasi kpɛkɛlɛ keeke minji gɔ ŋa iyi kù re baa dala.

43 Ŋɔi Jesu í kpe mɔcɔɛ ŋau í sɔ̃ ŋa í ni, ntɔ ntɔ, jaaɔ̃ ilu areu í dasi fia si kpakoi kɔlɛtiu ihɛ̃ í re inɛ fei,

44 domi aŋa fei, iyi í lesi antai fia nŋa ŋai à dasi, amma abou baa do iyi í jɛ ilu are, í dasii andi iyi í nɛ fei, nkãma kù gbea iyi á maa wɛɛò má.

13

Jesu wa fɔ idei kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ ku lɛgɛ
(Cɔ Matie 24:1-2; Luku 21:5-6)

1 Ŋɔi Jesu wa fita wa hai bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ nɔ mɔcɔ

akãɛ gɔ í ni, Mɛɛtu, cɔ bɛi kpasɛ̃i Ilaaɔ̃u ihɛ̃ í la nɔ à maa do kuta kusĩa ŋa.
2 Ŋɔi Jesu í ni, ì waa yɛ ile nla ŋau ihɛ̃? Kuta baa akã kaa na ku maa lesi njɛ bɛ má, aa kɛkɛɛ mbɛ fei.

Wahala iyi á naa si waatii ankãanyi
(Cɔ Matie 24:3-14; Luku 21:7-19)

3 Ŋɔi Jesu í koo í buba si iri kutai Olivieu wa cɔ ikpa kpasɛ̃i Ilaaɔ̃. Ŋɔi Piɛɛ do Zaaki do Zãa do Anderee à wa bi Jesu aŋa nŋa. Ŋɔi à beeɛ à ni,
4 sɔ̃ wa waati iyi mii nɔu bɛ á ce. Nyinda yoomai aa ka yɛ ka ba ka mà iyi waatiu í to.
5 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, i ce laakai ŋa inɛ gɔ ku maà na ku dĩ iju nŋɛ,
6 domi inɛ ŋa iyi aa na a maa naa akã akã a maa ni aŋai à jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau aa kpɔ. Aa dĩ ijui inɛ nkpɔ.
7 Bii ì gbɔ ibai igũ amɛɛ amɛɛ ŋa do baaui igũ ŋa hee jĩijĩ i maà jɔ̀ idɔ nŋɛ ku dede, domi í gbe mii ŋau bɛ fei ku cei. Amma kù nɔ kù jɛ waatii ankãanyiu bɛ titã.
8 Dimi gɔ ŋa aa ya na a maa ja do dimi mmu ŋa, nɔ ilaalu gɔ ŋa mɔ aa maa ja do ilaalu mmu ŋa. Nɔ ilɛ á yaya si ilu gɔ ŋa, nɔ ari á ce. Nŋu bɛ á yɛi bɛi ara kuro sintei bãasĩ ku bɛi ku bí.
9 Amma iŋɛ taka nŋɛ i ce laakai. Aa na a mu ŋɛ a koo a na woo kiiti ŋa, nɔ a tɛ nŋɛ kpɔtɔɔ ile bi kutɔtɔɔ ŋa. Nɔ aa bɔò ŋɛ bi ilaalu ŋa do bi ilu ilɛ ŋa na irim ku ba i jɛ nŋa sɛɛda ŋa.
10 Amma í gbe a waazoa inɛ ŋa laabaau jiidai Ilaaɔ̃ si dimi fei waatii ankãanyiu ku bɛi ku to wa.
11 Waati iyi à mu ŋɛ à waa bɔ ku na woo ce kiiti ŋau, i maà ti i biti do ide iyi aa fɔ ŋa, amma bii awaatiu í to i fɔ ide iyi í naa nŋɛ si idɔ. Nɔ ide ŋa iyi aa fɔ ŋa kaa jɛ ide nŋɛ, Hundei Ilaaɔ̃i á fɔɔ.
12 Inɛ gɔ ŋa aa zamba ifɔ nŋa ŋa walakɔ igbã nŋa ŋa ku ba a kpa ŋa. Bɛɛbɛ mɔi baa ŋa aa maa cea ama nŋa ŋa. Amu ŋa mɔ aa dede si baa nŋa ŋa ku ba a kpa ŋa.
13 Inɛ fei á cé ŋɛi na irim. Amma inɛ iyi í temua hee kɔɔ á ba faaba.

Faajii ide laalɔ iyi í ya bɛjɛ mii ŋa
(Cɔ Matie 24:15-28; Luku 21:20-24)

14 Nɔ Jesu í ni má, aa yɛ mii laalɔ iyi wa bɛjɛ mii ŋa tengi bii kù jɔ ku wa ŋa. Inɛ iyi wa cio idei mii laalɔu ku ce laakai ku gbɔɔ sãa sãa. Waati bɛɛbɛ inɛ ŋa iyi à wa ilɛi Zudee a sa a bɔ iri kuta ŋau.
15 Nɔ inɛ iyi í wa antai ile sikifa, bii í kita ilɛ ku ba ku sa ku maà bɔ ngɔgɔ ku so inɔ ileɛ.
16 Nɔ inɛ mɔ iyi í wa iko ku maà nyi kpasɛ̃ koo so kumbooɛ má.
17 Waatii bɛɛbɛ wahalai bãasĩ ŋa do ayawo ŋa á caa mɔm.
18 I ce kutɔɔ ŋa ku ba ide sãmiu bɛ ku maà jɛ si sukui tũtũ.
19 Ntɔ ntɔ, ajɔ nŋu wahala nla nlai á naa iyi a kù yɛ dimiɛ hai sinte waati iyi Ilaaɔ̃ í taka andunya hee ku baa nsɛi. Nɔ a

kaa ka yɛ dimiɛ má hee do ajɔ fei.
20 Nɔ bii Aõ Lafɛ̃ɛ kù jilɛ si nŋu ku kaye kukpɔi ajɔu wo inɛ gɔ kaa wɛɛ má. Amma í kayeɛ na irii inɛ ŋa iyi í cicau.
21 Waati bɛɛbɛ bii inɛ gɔ í sõ ŋɛ í ni, i cɔ, inɛ iyi Ilaaõ í cicau í wa ihɛ̃, walakɔ inɛ mmu gɔ ku ni í wa ihõ, i maà dasi lafɛ̃ɛ naanɛ.
22 Inɛ gɔ ŋa aa na a naa akã akã a maa ni aŋai à jɛ inɛ iyi Ilaaõ í cicau walakɔ a ni aŋai à jɛ walii ŋa amma iboi. Aa maa ce dobu dobu do maamaake ŋa ku ba a dì hee do ijui inɛ ŋa iyi Ilaaõ í cicau bii aa yɔkɔ.
23 To, iŋɛ, i máa ce laakai ŋa. Na ŋɔi í ce ǹ wa n sõ ŋɛ fei ndɛɛ do njuma.

Kunaai Amai Amanɛ
(Cɔ Matie 24:29-31; Luku 21:25-28)

24 Amma si ajɔ nŋu si anyii wahalau, inunu á kuku inya, cukpa mɔ kaa má inya má,
25 andaiya ŋa aa cuku wa hai lele, nɔ gbugbãi lele ŋa a yaya.
26 Waati bɛɛbɛ inɛ ŋa aa yɛ amu Amai Amanɛ, ǹ wa n naa si kudũi ijì do gbugbã nla gɔ do amboe.
27 Si anyii nŋu, an bɛ amaleka ŋa wa si andunya gonta mɛɛu. Aŋai aa bɔ bii fei a tɔtɔɔ inɛ ŋa iyi ǹ cicau. Aa tɔtɔɔ ŋa si andunyau fei.

Yaase iyi jì̃i ndii figi wa nyisi
(Cɔ Matie 24:32-35; Luku 21:29-33)

28 Jesu í ni, i cɔ mii iyi jì̃i ndii figi wa kɔ ŋɛ si ŋa. Bii ì na ì yɛ amaawɔɛ ŋa à sinti ku wu wua kpɔtɔɔ ì ya mà iyi atɛ í maai wa mbɛ.
29 Bɛɛbɛ mɔi, bii ì yɛ mii ŋau bɛ fei wa ce, i mà ŋa iyi kubaai amu Amai Amanɛ kaa kpɛ má, ajɔu í maai wa mɔm.
30 Ntɔ ntɔ, ǹ wa n sõ ŋɛi, kù jɛ inɛi nsɛi ŋa feii aa ku ideu ku bɛi ku ce.
31 Lele do ilɛ fei á na ku tã, amma idem ŋa kaa tã pai.

Ilaaõ nŋu akãi í mà ajɔ iyi mii ŋau á ce
(Cɔ Matie 24:36-44)

32 Jesu í sõ ŋa má í ni, inɛ kãma kù mà waatiu hee ma jɛ ajɔ iyi mii ŋau á ce, baa amaleka ŋa iyi à wa lele, baa amu Amau, í gbe Ilaaõ Baaba nŋu akã.
33 I ce laakai ŋa, i ya maa cɔ kpãa nɔ i ya ce kutɔɔ ŋa si na iyi í jɔ̀ i kù mà waati iyi ajɔu á to wa ŋa.
34 Á yɛi bɛi inɛ iyi wa bɔ ilu nɔ í jɔ̀a woo ce icɛɛ ŋa kpasɛ̃ɛ í na inɛ fei icɛɛ, nɔ í sõ woo degbe andɛ koofau ku maa cɔ kpasɛ̃u.
35 Si na iyi í jɔ̀ i kù mà ŋa ma alɛi ilu kpasɛ̃u á na ku to wa walakɔ idũ laja, walakɔ waatii kukɔi jɛɛ, walakɔ daadaakɔ, na nŋu, i máa cɔ kpãa ŋa,
36 ku ba ku maà naa ku ba ŋɛ ì waa sì̃ njoo ŋa, nɔ ku maà naa ku boe ŋɛ.
37 Ide iyi ǹ wa n sõ ŋɛu ihɛ̃, nŋu mɔi ǹ wa n sõ inɛ fei. I máa cɔ kpãa ŋa.

14

Inɛ ngbo ŋa à waa busi njɛ a kpa Jesu
(Cɔ Matie 26:1-5; Luku 22:1-2; Zãa 11:45-53)

1 Si afei ajɔ minji jingaui Iku ku kua do ti Pɛ̃ɛ hai nɛ lefee á

to wa. Ŋəi inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do woo kə inɛ ŋa si wooda ŋau à waa dɛ kpãa bɛi aa ce a mu Jesu do bisi a kpaa.

2 Amma à waa ni, kù sĩa ku jɛ si ajəi jingauu ku ba hoya hoya ku maà dede si zamaau.

Abo gə í fãsi irii Jesu tulare
(Cə Matie 26:6-13; Zãa 12:1-8)

3 Jesu í wa Betani kpasẽi Siməə iyi í tako í ce bɔ̃əi dintɛu, ŋəi abo gə í lə wa bi tɛɛ waati iyi à waa jɛ. Wa mu ama caka ku sĩa gə iyi à ce do abatii, iyi í nɛ tulare ku nɛ fia iyi à ce do ikpoi naadi. Tulareu í bɛi í caada. Ŋəi í lɛgɛ ama cakau nə í fãsi tulareu si irii Jesu.

4 Nə inɛ gə ŋa à wa bɛ. À sɔ̃ njɛ do idəəkɔ̃ à waa ni, na mii í ce abou ihẽ í koo í ce asəəi tulareu ihẽ.

5 Aa ka taai wo zakai fiai icɛi adɔ̃ akã nə ka mua ilu are ŋa. Ŋəi à waa la si abou do kugaabu.

6 Amma Jesu í ni, i jò abou. Na mii í ce ì waa yɛ taaleɛ ŋa. Mii jiidai í ceem bɛ.

7 Ntə ntə, ilu are ŋa aa maa wɛɛ do iŋɛ waati kãma fei, nə waati iyi ì bi fei aa yəkə i ce nŋa jiida ŋa, amma amu n kaa n na n wɛɛ do iŋɛ hee do ajə fei.

8 Abou í ce andi gbugbãɛ iyi á yəkə mbɛ, í fãsi aram tulare do njuuma béi à ya fãsi arai iku ŋa a bɛi a si ŋa.

9 Ntə ntə, tengi bii inɛ ŋa aa koo a maa waazo laabaau jiidau si andunya fei, aa sisi ide iyi abou ihẽ í ce a maa yeò gigiɛ.

Zudasi á fita anyii Jesu
(Cə Matie 26:14-16; Luku 22:3-6)

10 Ŋəi Zudasi Isikariəti, inɛ akãi məcə maateeji ŋau, í bə bi inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋau í ni nŋu á da nŋa Jesu si awə.

11 Iyi à gbə ideu, ŋəi inə nŋa í dɔ̃ nə à ni aŋa aa muaa fia. Ŋəi Zudasi wa dɛ kpãa béi á ce ku zambaò Jesu ku na inɛ ŋau.

Jesu wa jɛ jingaui Iku ku kua do məcəɛ ŋa
(Cə Matie 26:17-25; Luku 22:7-14, 21-23; Zãa 13:21-30)

12 Si ajə sintei jingaui Pẽɛ hai nɛ lefeeu, si waati iyi inɛ ŋa à ya saka angudãi jingaui Iku ku kua a ceò kuwee, ŋəi məcəi Jesu ŋau à beeɛ à ni, iwoi ì bi kaa ceeɛ ijɛi jingauu.

13 Ŋəi í bɛ amanɛ minji si inəi məcəɛ ŋau í sɔ̃ ŋa í ni, i bə inə ilu, aa yɛ məkə gə wa so inyi jələ. I tooɛ.

14 Məkəu á koo ku lə kpasẽ gə. Kpasẽ bii á ləu, i koo i sɔ̃ ilu kpasẽu i ni ŋa, Mɛɛtu í ni ka beeɛ ile bii nŋu á jɛ jingaui Iku ku kua do məcəi nŋu ŋa.

15 Məkəu á bəò ŋɛ si antai ile ku kpɛkɛ gə nə á nyisi ŋɛ ilaawa nla gə iyi à ce səəlui fei ṇdɛɛ tã. Bɛi aa ce nwa səəlui jingauu ŋa.

16 Ŋəi məcə ŋau à dasi kpãa à nɛ. Iyi à to inə iluu nə à yɛ ideu í ce bɛi Jesu í sɔ̃ ŋau, ŋəi à ce ijɛi jingauu bɛ.

17 Iyi alɛ í lɛ, ŋəi Jesu í to wa do məcə maateeji ŋau.

18 Waati iyi à waa jɛ ŋəi Jesu í ni, ntə ntə, inɛ akã nŋɛ iyi awəò à waa jɛ, nŋui á zambam.

19 Ŋɔi inɔi aŋa fei í fɔ, nɔ à
wasi ku beeɛ akã akã à waa ni,
isa kù jɛ amu ya.
20 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, si
inɔi iŋɛ maateejiu, inɛ akã nŋɛ
á gũsi pẽɛ si inɔ jɛɛ awɔò ajɔ.
Lafẽɛi á zambam.
21 Do ntɔ amu Amai Amanɛ
an ku si bɛi kukɔi idei Ilaaõ wa
fɔ. Amma inɛ iyi á zambam á
yɛ ijuukpã nla nla. Á tiaa inɛɛu
bii í jɛ a kù búu mɔm wo.

Ijɛ iyi aa ka yeò gigii ikui Jesu
(Cɔ Matie 26:26-30; Luku 22:14-20; Kɔr. 1, 11:23-25)

22 Waati iyi à waa jɛ, ŋɔi Jesu
í so pẽɛ í saabu Ilaaõ titã í bɛi í
bububuɛ í na mɔcɔɛ ŋau í ni, i
gba ŋa. Iyi ihẽi í jɛ aram.
23 Ŋɔi í so kɔɔfu má si bii à
dasi vẽɛ í saabu Ilaaõ nɔ í na ŋa
aŋa fei à mɔ.
24 Ŋɔi í sõ ŋa í ni, iyi ihẽi
í jɛ njɛm. Nŋui í jɛ nyindai
akabuu iyi Ilaaõ í dĩ do amanɛ
ŋa. An nikãɛ na irii dulum dii
inɛ nkpɔ.
25 Ntɔ ntɔ, n kaa n mɔ atẽ vẽɛ
má í gbe hee ajɔ iyi an mɔ vẽɛ
titõ si andunya titõi Ilaaõ.
26 Si anyiɛ à kõ iri ŋa nɔ à fita
à bɔ iri kutai Olivie ŋa.

Jesu wa fɔ iyi Piɛɛ á jã ku ni
kù mà nŋu
(Cɔ Matie 26:31-35; Luku 22:31-34; Zãa 13:36-38)

27 Ŋɔi Jesu í sõ mɔcɔɛ ŋa
í ni, iŋɛ fei aa nyiò anyi na
irim. Bɛi Ilaaõ í fɔ si kukɔi ideɛ,
bɛɛbɛi á ce. Í ni nŋu á kpa
woo degbeu nɔ angudã ŋau a
fangaa bii fei.
28 Amma an jĩ hai si balɛ nɔ
n cua nŋɛ n bɔ ilɛi Galilee.
29 Ŋɔi Piɛɛ í sõɔ í ni, baa bii
inɛ fei wa nyiò anyi na iriɛ,
amu n kaa n nyiò anyi pai.
30 Ŋɔi Jesu í sõɔ í ni, ntɔ ntɔ,
nnyi, idũuyi mɔm, hee ajɛɛ
ku maa kɔ isɛ gbeeji, aa jã isɛ
gbɛɛta i ni i kù màm.
31 Amma bɛi Jesu wa fɔ,
bɛɛbɛ mɔi Piɛɛ í ya fɔ hee lele
ku ni, n kaa n kɔsiɛ pai, baa bii
í jɛ an ku do awɔ ajɔi. Ŋɔi aŋa
fei à fɔ bɛɛbɛ.

Jesu wa ce kutɔɔ Gɛsemanee
(Cɔ Matie 26:36-46; Luku 22:39-46)

32 Ŋɔi Jesu do mɔcɔɛ ŋa
à bɔ inya gɔ iyi à ya kpe
Gɛsemanee. Iyi à to bɛ nɔ í sõ
ŋa í ni, i buba ihẽ titã ŋa n koo
n ce kutɔɔ wa.
33 Ŋɔi í gbã Piɛɛ do Zaaki do
Zãa à bɔ waju. Nɔ njo í muu
hee araɛ fei í rɔ.
34 Ŋɔi í sõ ŋa í ni, inɔ ku fɔ í
naa sim nla nla hee wa bi ku
kpam. I wa ihẽ, i wɔ njoo ŋa.
35 Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í bɔ
waju keeke í koo í sɛɛbata ilɛ
wa ce kutɔɔ, bii á ce, wahalau
ku jĩò nŋu.
36 Wa ni, Baam, aa yɔkɔ i ce
mii fei. Jɔ̀ wahalau ihẽ ku jĩim.
Amma do nŋu fei, ku maà ti ku
jɛ ti idɔɔbim, jɔ̀ idɔɔbiɛ ku ce.
37 Si anyiɛ ŋɔi í nyi wa bi
mɔcɔ mɛɛta ŋau í ba ŋa à waa sĩ
njoo. Ŋɔi í bee Piɛɛ í ni, Simɔɔ,
ì waa sĩ njooi? Debɛi, i kù yɔkɔ
i kù wɔ njoo baa lɛɛu akã?
38 I wɔ njoo nɔ i maa ce kutɔɔ
ŋa ku ba i maà dasi kulɛlɛi inɛ
ŋa. Idɔi amanɛ í bi, amma araɛ
í kua gbugbãɛ.
39 Ŋɔi í nyi má í koo í ce
kutɔɔ si ide akãu.

40 Iyi í nyi wa bi tu ŋa má, nɔ
í ba ŋa à waa sĩ njoo má, domi
njoo wa kpa ŋa. Iyi í jĩ ŋa nɔ a
kù mà bɛi aa sõɔ má.
41 Ŋɔi í nyi í koo í ce kutɔɔ
má nɔ í baa bi tu ŋa isɛ
gbɛɛtasiaɛ í bee ŋa í ni, ì sũ ì
waa sĩmi ŋai hee nsɛi? Í to
bɛɛbɛ. Wee, awaatiu í to tã, iyi
aa mu amu Amai Amanɛ, á daa
ilu dulum ŋa si awɔ.
42 Wee, inɛ iyi á zambam wa
to wa. I dede ka kòo ŋa.

À mu Jesu

(Cɔ Matie 26:47-56; Luku 22:47-53; Zãa 18:3-12)

43 Iyi Jesu wa fɔ bɛɛbɛ, gbakã
ŋɔi Zudasi, inɛ akãi mɔcɔ
maateeji ŋau, í to wa. Zamaa
nla gɔ wa tooɛ wa à waa mu
taakuba ŋa do golo ŋa. Inɛ
ngboi woo weei Ilaaõ ŋau do
woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa do
inɛ ngbo ŋaui à bɛ ŋa wa.
44 Waati iyi Zudasi í dasi idɔ
nŋu ku zamba Jesuu, í sõ inɛ
ŋau nyinda gɔ iyi nŋu á ce. Í
ni, inɛ iyi an koo n ya n baabaɛ,
lafɛ̃ɛ mbɛ. I muu dim dim i nɛɛ
ŋa.
45 Hai Zudasi í to wa gbakã,
í sɛkɛɛ si Jesu í ni, Mɛɛtu. Ŋɔi í
baabaɛ.
46 Ŋɔi inɛ ŋau à to Jesu awɔ à
muu.
47 Ŋɔi inɛ akãi mɔcɔ ŋau í
yɔ taakubaɛ í cafe itĩi amaacɛi
woo wee nlai Ilaaõu í buu.
48 Ŋɔi Jesu í bee ŋa í ni, amui
ì naa ku mu ŋa do taakuba do
golo ŋa bɛi woo ce ile?
49 Ñ ya n wa si inɔ nŋɛ ajɔ fei
n maa n kɔ inɛ ŋa si cio kpasẽi
Ilaaõ, nɔ i kù mum ŋa. Amma
nŋu ŋau bɛ fei í ce ku ba kukɔi
idei Ilaaõ ku kõ.
50 Ŋɔi mɔcɔ ŋau fei à jòɔ à sa.
51 Ŋɔi ama awaasũ gɔ mɔ wa
too Jesu, wa kpaka acɔ. Ŋɔi inɛ
gɔ wa dɛ ku muu,
52 amma í sa basĩ í jò acɔu.

Jesu í wa wajui igbɛi woo kiiti ŋa

(Cɔ Matie 26:57-68; Luku 22:54-44, 63-71; Zãa 18:13-14, 19-24)

53 Ŋɔi à bɔò Jesu bi woo wee
nlai Ilaaõu. Tengi bɛi inɛ ngboi
woo wee ŋau do inɛ ngbo ŋau
do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau
à tɔtɔɔ.
54 Nɔ Piɛɛ í wa hee jĩijĩ wa
too Jesu wa do anyi hee í
bɔ inɔ bantumai kpasẽi woo
wee nlau. Ŋɔi í buba bɛ do
woo degbe andɛ koofa ŋau,
wa nyia kɔkɔi ina.
55 Waati nŋu inɛ ngboi woo
wee ŋa do igbɛi woo kiiti ŋau
fei à waa dɛ ide gɔ iyi aa yɛò
taalei Jesu a ba a kpaa. Amma
a kù ba.
56 Inɛ nkpɔ í wasi ku máa
ide, amma ide nŋa kù waa so
njɛ.
57 Ŋɔi inɛ gɔ ŋa à dede à máa
ide à ni,
58 à gbɔ iyi í ni nŋu á lɛgɛ
kpasẽi Ilaaõu nɔ si afei ajɔ
mɛɛta nŋu á be ku ma mmuɛ
iyi kaa jɛ do awɔi amanɛ.
59 Amma baa si bɛ, ide nŋa
kù so njɛ.
60 Ŋɔi woo wee nlau í dede í
leekĩ si wajui aŋa fei, nɔ í bee
Jesu í ni, i kù waa ni ide gɔ?
Ide mii inɛ ŋau ihẽ à waa yɛò
taaleɛ.
61 Amma Jesu wa cokoɛ, kù
fɔ ide gɔ. Ŋɔi woo wee nlau í
beeɛ má í ni, awɔi ì jɛ inɛ iyi
Ilaaõ í cica, Amai Ilaaõ?

62 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, oo, amui. Nɔ aa yɛ ŋa amu Amai Amanɛ ǹ wa n buba si awɔ njɛi Ilaaɔ̃ ilu gbugbã fei. Nɔ ajɔ akã aa na i yɛm ŋa ǹ wa n naa si kudũi ijĩ má.

63 Ŋɔi woo wee nlau í ga ibɔɛ ku nyisiò idɔɔkɔ̃ɛ. Nɔ í ni, a kù waa dɛ siɛ ilu sɛɛda kãma má.

64 Ì gbɔ bɛi wa bu Ilaaɔ̃ ŋa. Bɛirei ì yɛ a cea mɔkɔu ŋa. Ŋɔi aŋa fei à yɛ taaleɛ à ni a kpaa.

65 Ŋɔi inɛ gɔ ŋa à wasi ku tusi Jesu antɔ gbakã nɔ à bii ijuɛ à bɛi ạ̀ waa daạ kutu à ḅeeɛ̣ ạ̀ waa ni, awɔ walii, sɔ̃ wa inɛ iyi í cãɛ. Ŋɔi sooge ŋau à mu Jesu à wasi ku sambalaɛ.

Piɛɛ í jã í ni nŋu kù mà Jesu
(Cɔ Matie 26:69-75; Luku 22:56-62; Zãa 18:15-18, 25-27)

66 Waati iyi Piɛɛ í wa bantumai kpasɛ̃u, ŋɔi inɛ akãi ama inaabo woo ce icɛi woo wee nlai Ilaaɔ̃u í naa bɛ.

67 Iyi í yɛ Piɛɛ wa nyia, ŋɔi í cɔɔ sɛ̃ɛ í ni, awɔ mɔ, ì tako ì wɛɛ do Jesu inɛi Nazarɛtiu.

68 Amma í jã í ni, n kù màa fɔ́, n kù gbɔ ide iyi ì waa fɔ. Ŋɔi í fita í bɔ ikpa andɛ kabau. Waati bɛɛbɛi jɛɛ wa kɔ.

69 Ŋɔi ama inaabo woo ce icɛu í yɔɔ bɛ má, ŋɔi í wasi ku sɔ̃ inɛ ŋa iyi à wa bɛu wa ni, inɛɛu ihẽ inɛ akã nŋai.

70 Ŋɔi Piɛɛ í jã má. Iyi í kpɛ keeke, ŋɔi inɛ ŋa iyi à wa bɛu à sɔ̃ Piɛɛ à ni, ntɔ ntɔ, awɔu inɛ akã nŋai, domi awɔ mɔ inɛi Galileei.

71 Ŋɔi Piɛɛ í ceekpe í ni, n kù mà mɔkɔ iyi ì waa fãau bɛ ŋa.

72 Bɛ gbakã ajɛɛ í kɔ isɛ gbeejisiaɛ. Ŋɔi Piɛɛ í ye gigii ide iyi Jesu í sɔ̃ɔu wo í ni, hee ajɛɛ ku maa kɔ isɛ gbeeji aa jã isɛ gbɛɛta i ni i kù màm. Ŋɔi Piɛɛ í lɔsi ku kpata.

15

À bɔò Jesu si wajui Pilati
(Cɔ Matie 27:1-2, 11-14; Luku 23:1-5; Zãa 18:28-38)

1 Ŋɔi daadaakɔ inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋau do inɛ ngbo ŋau do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau do inɛ ŋa iyi à gbe si igbɛi woo kiiti ŋau fei à tɔtɔɔ à wũa ideu ajɔ. Nɔ à d̃ì Jesu à koo à daa Pilati si awɔ.

2 Ŋɔi Pilati í beeɛ í ni, awɔi ì jɛ ilaalui Zuifu ŋa? Nɔ Jesu í jɛaa í ni, oo, si bɛi ì fɔ.

3 Ŋɔi inɛ ngboi woo wee ŋau à má Jesu ide ikã ikã fei.

4 Ŋɔi Pilati í beeɛ má í ni, i kù waa fɔ ide gɔ? I kù gbɔ bɛi à waa niɛ?

5 Amma Jesu kù jɛ ide kãma má hee biti í mu Pilati.

À yɛ taalei Jesu a ba a kpaa
(Cɔ Matie 27:15-26; Luku 23:13-25; Zãa 18:39-19:16)

6 Wee si jingaui Iku ku kua fei Pilati í ya jɔ̀ inɛi piisɔ̃ɔ akã iyi zamaa í bii.

7 Wee inɛ gɔ í wa ile piisɔ̃ɔ bɛ do kpaasiɛ ŋa si na iyi í jɔ̀ à kpa inɛ gɔ si waatii ide ku kɔ nŋa. Iriɛi Barabasi.

8 Ŋɔi zamaau í bɔ bi Pilati à waa tɔɔɛ ku cea aŋa bɛi í ya ce nŋa adɔ̃ fei si jingauu.

9 Ŋɔi Pilati í bee ŋa í ni, ì bi n jɔ̀ nŋɛ ilaalui Zuifu ŋau ŋa?

10 Í fɔ bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ wa mà sãa sãa iyi na igui í jɔ̀ inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋau à daa nŋu Jesu si awɔ.

11 Amma inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋau à wasi ku mante zamaau à ni a sɔ̃ Pilati ku nya nŋa Barabasi.
12 Nɔ Pilati í bee ŋa má í ni, to, bɛirei ì bi n ceɑ inɛ iyi ì ya maa kpe ilaalui Zuifu ŋau.
13 Ŋɔi à dɔ̃ anu à ni, kpakpaɛ si jĩi ku gaau.
14 Nɔ Pilati í bee ŋa í ni, laalɔ yoomai í bɛi í ce. Amma bɛ́i Pilati wa fɔ fei, bɛɛbɛ mɔi inɛ ŋau à ya dɔ̃ anu hee lele a ni, kpakpaɛ si jĩi ku gaau.
15 Si na iyi í jɔ̀ Pilati í bi ku ce iyi á dɔ̃a zamaau si, nŋui í jɔ̀ í nya nŋa Barabasi nɔ í mu Jesu í jɔ̀ à tɛaa kpɔtɔɔ. Si anyiɛ, nɔ í daa sooge ŋa si awɔ a koo a kpakpaɛ si jĩi ku gaau.

Sooge ŋa à waa yaako Jesu
(Cɔ Matie 27:27-31; Zãa 19:2-3)

16 Ŋɔi sooge ŋau à gbã Jesu à bɔ̀ɔ̀ɛ kabai ilaalu, nɔ à tɔtɔɔ sooge ŋa iyi à gbe ŋau fei bɛ.
17 Ŋɔi à daa Jesu si ibɔ nkpa sisɔ gɔ, nɔ à ba fulai agũ à daa si iriɛ.
18 Ŋɔi à yaakoɛ à waa ni, fɔɔ ilaalui Zuifu ŋa.
19 Ŋɔi à ya maa cãa kpokpoo si iriɛ, a maa tusiɛ antɔ, nɔ à waa gulɛa à waa sɛɛbata si wajuɛ.
20 Iyi à yaakoɛ à tã, ŋɔi à nyaa ibɔ nkpau à bɛi à daa si ibɔɛ, nɔ à bɔ̀ɔ̀ɛ waduude à koo à kpakpaɛ si jĩi ku gaau.

À kpakpa Jesu si jĩi ku gaau
(Cɔ Matie 27:32-44; Luku 23:26-43; Zãa 19:17-27)

21 Wee inɛi Sirɛni gɔ iyi à ya kpe Simɔɔ wa baa hai iko, nɔ í to wa bɛ. Baai Alesandu do Rufusui. Iyi í to wa nɔ sooge ŋau à muu do gbugbã à kãa jĩi ku gaau bii aa kpakpa si Jesuu.
22 Ŋɔi à bɔò nŋu do Jesu si inya gɔ iyi à ya kpe Gɔɔgɔta, waatɔ inya iyi í jɔ kokoi iri.
23 Nɔ à ná Jesu atẽ vẽɛ iyi à yɔgɛɛ do iwɔ iyi à ya kpe miru, amma í kɔ ku mɔɔ.
24 Ŋɔi à kpakpaɛ si jĩi nɔu. Si anyiɛ sooge ŋau à ta kpasa si jĩnɛɛ ŋa a ba a yɛ iyi inɛ fei á ba. Bɛɛbɛi à ce ikpẽi jaaɛɛ ŋau.
25 Daakɔ zakai bɛi isɔ mɛɛsãi à kpakpaɛ si jĩi nɔu.
26 Ŋɔi à kɔ kuraraɛ si jĩi gɔ à masi jĩi bii à kpakpaɛu, à ni ilaalui Zuifu ŋa.
27 Ŋɔi à kpakpa ile minji gɔ ŋa bɛ má, inɛ akã ikpa awɔ njɛɛ, inɛ akã mɔ ikpa awɔ cangaɛ. [
28 Bɛɛbɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ í kɔ̃ iyi í ni, à dooaɛ si inɛ laalɔ ŋa.]
29 Woo lɔ ŋa à ya maa gugbã iri a buu a maa ni, ahã, kù jɛ awɔi ì ni aa lɛgɛ kpasẽi Ilaaɔ̃u nɔ i maa ma si afei ajɔ mɛɛta?
30 To, faaba araɛ bɛ, kita hai si antai jĩi ku gaauu.
31 Bɛɛbɛ mɔi inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋau do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau à waa yaakoɛ. À sɔ̃ njɛ à waa ni, í faaba inɛ gɔ ŋa amma kaa yɔkɔ ku faaba araɛ.
32 Bɛbɛi, nŋu Kirisi ilaalui Izirɛliu ku kita wa hai si jĩi nɔu ku ba ka yɔɔ, nɔ ka dasiɛ naanɛ. Bɛɛbɛ mɔi, inɛ ŋa iyi à kpakpa do Jesu ajɔ́u à ya maa yaakoɛ.

Waati iyi Jesu í ku
(Cɔ Matie 27:45-56; Luku 23:44-49; Zãa 19:28-30)

33 Ŋɔi dasã nkpau ilu í kuku si ilɛ fei hee í koo í to isɔ mɛɛtai alɛ.

34 Ŋɔi si isɔ mɛɛtau Jesu í dɔ̃
anu hee lele í ni, Eloi, Eloi,
lama sabatani, waatɔ Ilaaɔ̃,
Ilaaɔ̃, na mii í ce ì fũsim awɔ.
35 Ŋɔi inɛ gɔ ŋa iyi à wa bɛu à
gbɔ ideu. Nɔ à ni, i gbɔ, wa kpe
Elii.
36 Ŋɔi inɛ akã nŋa í sɛi í koo
í dĩ kanya si golo gɔ í sɔsi in-
yiikã í bɛi í naa í toa Jesu ku
cɔ̃ɔcɔ̃ɔɛ, nɔ í ni, ka leekĩ, ka cɔ
ma Elii á naa ku kitaɛ hai si jĩi
ku gaauu.
37 Ŋɔi Jesu í dɔ̃ anu hee lele
í bɛi í ku.
38 Asee, waati bɛɛbɛ si ilui
Zeruzalɛmu, ridoo iyi í wa
kpasɛ̃i Ilaaɔ̃u í ga í kpɛ̃ minji
hai lele hee ku bɔ ilɛ.
39 Inɛ ngboi sooge ŋa iyi í wa
wajui Jesu í yɛ yaase bɛi í ce í
bɛi í ku, nɔ í ni, ntɔ ntɔ, inɛɛu
ihɛ̃ Amai Ilaaɔ̃i.
40 Ŋɔi inaabo gɔ ŋa mɔ à wa
bɛ à waa cɔ ilu wa hai jĩijĩ. Si
inɔ nŋa Maari inɛi Madalau í
wa bɛ do Salomee do Maari,
iyei Zozee do Zaaki iyi í jɛ ama
awaasũu.
41 Wee hai tako, waati iyi
Jesu í wa ilɛi Galilee, aŋai à
tooɛ à ya maa cea icɛ. Nɔ
inaabo nkpɔ gɔ ŋa mɔ à wa bɛ,
iyi aŋaò ŋa à sì Jesu wa iyi wa
naa Zeruzalɛmu.

À dasi ikui Jesu balɛ
(Cɔ Matie 27:57-61; Luku 23:50-56; Zãa 19:38-42)

42-43 Iyi alɛ í lɛ, ŋɔi Zozɛfu
inɛi Arimateeu í naa bɛ. Í bɛi
í jɛ ilu bɛɛrɛ si inɔi Zuifu woo
kiiti ŋau, nɔ wa cɔ kpãa iyi
Ilaaɔ̃ á na ku jɛ bomma. Wee
ajɔi sɔɔlui jingaui. Iju kumáɛ
ajɔi kusĩmii á jɛ. Na ŋɔi í jɔ̀
Zozɛfu í bɔ bi Pilati do wɔɔkɔ
ku tɔɔɛ ikui Jesu.
44 Ŋɔi Pilati í biti do iyi í gbɔ
à ni í kú tã. Ŋɔi í kpe inɛ ngboi
sooge ŋau í beeɛ ma Jesu í kú í
kpɛ.
45 Iyi inɛ ngboi sooge ŋau í
sisiaa yaase bɛi Jesu í kuò, ŋɔi
í jɛsi Zozɛfu koo so ikuu.
46 Ŋɔi Zozɛfu í koo í ra acɔ
fũfũ, nɔ í nya ikui Jesu wa hai
si jĩi ku gaauu, í woo do acɔu.
Nɔ í suu si isai kuta gɔ iyi à gbe
wo. Si anyiɛ í bimbili kuta nla
gɔ í dĩò andɛi balɛu.
47 Ŋɔi Maari inɛi Madalau
do Maari iyei Zozee à yɛ bii à
waa dasi ikui Jesuu.

16

Kujĩi Jesu hai si balɛ
(Cɔ Matie 28:1-8; Luku 24:1-12; Zãa 20:1-10)

1 Iyi ajɔi kusĩmi í lɔ,
ŋɔi Maari inɛi Madalau do
Salomee do Maari iyei Zaaki,
à ra tulare iyi aa koo a fãsi ikui
Jesu.
2 Ŋɔi ajɔ amaazuma
daadaakɔu abo ŋau à bɔ bi
balɛu,
3 ŋɔi à waa bee njɛ si kpãau à
waa ni, yooi á tale nwa kutau
hai si andɛi balɛu ya.
4 À waa fɔ bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀
kutau í la í caa. Amma iyi à cɔ
waju à yɛ kutau í bimbili.
5 Ŋɔi à lɔ inɔ balɛu nɔ à yɛ
awaasũ gɔ wa buba do awɔ njɛ
bɛ, wa dasi jaba fũfũ, nɔ njo í
mu ŋa jiida jiida.
6 Ŋɔi í sɔ̃ ŋa í ni, i maà jɔ̀ njo
ku mu ŋɛ. Ǹ mà iyi Jesu, inɛi
Nazarɛtiui ì waa dɛdɛ ŋa, iyi à
kpakpa si jĩi ku gaauu. Í jĩ hai
si balɛ, kù wa ihɛ̃ má. I cɔ tengi
bii à dasiɛu wo.

7 Amma i koo bɛbɛi i koo i sɔ̃
mɔcɔɛ ŋau do Piɛɛ takaɛ i ni, á
cua nŋɛ ku bɔ ilɛi Galilee. Bɛi
aa koo i yɔɔ ŋa si bɛi í sɔ̃ ŋɛ wo.
8 Ŋɔi à fita wa à sa hai bi
balɛu do kuyaya domi njo í
mu ŋa ntɔ ntɔ. A kù nɔ a kù sɔ̃
inɛ gɔ ideu na irii njo iyi í mu
ŋau.

Jesu í tusɛa Maari inɛi Madalau araɛ
(Cɔ Matie 28:9-10; Zãa 20:11-18)
[
9 Iyi Jesu í jĩ hai si balɛ
ajɔ amaazuma daadaakɔu, bi
Maari inɛi Madalaui í tako í
nyisi araɛ. Maariui Jesu í tako
í lelea inɛi inɔɔko mɛɛje wo.
10 Ŋɔi abou í koo í sɔ̃ kpaasiɛ
ŋa laabaauu. Aŋai à waa too
Jesu wo nɔ à wɛɛò inɔ kufɔ à
wasi ku kpata.
11 Iyi í ni Jesu í jĩ má, nŋu í
yɔɔ, a kù dasiɛ naanɛ.

Jesu í tusɛa mɔcɔ minji gɔ ŋa araɛ
(Cɔ Luku 24:13-35)
12 Si anyii nŋu, ŋɔi Jesu í tusɛ
araɛ bi mɔcɔ minjiɛ gɔ ŋa iyi à
waa nɛ si kpãa, à waa bɔ ilɛɛko.
Amma í kpaasi araɛ si kuyɛ
nŋa.
13 Ŋɔi inɛ ŋau à baa inɔ ilu nɔ
à koo à sɔ̃ inɛ bubu ŋau, amma
kpaasi ŋau a kù dasi aŋa mɔ
naanɛ má.

Jesu í tusɛa mɔcɔ maatakã ŋau araɛ
(Cɔ Matie 28:16-20; Luku 24:36-49; Zãa 20:19-23; IWB 1:6-8)
14 Si anyiɛ Jesu í koo í tusɛ
araɛ bi mɔcɔ maatakã ŋau bii
à waa jɛ. Ŋɔi í gbagba si ŋa na
naanɛ hai dasi nŋa do idɔ kule
nŋa, si na iyi í jɔ̀ a kù jɛsi idei
inɛ ŋa iyi à yɔɔ í jĩ hai si balɛu.
15 Ŋɔi í sɔ̃ ŋa í ni, i bɔ si
andunya fei, nɔ i waazoa inɛ
baa yooma fei laabaau jiidau
ŋa.
16 Inɛ iyi í dasi naanɛ nɔ í jɔ̀
à dasiɛ inyi á ba faaba, amma
inɛ iyi kù dasi naanɛ, Ilaaõ á yɛ
taaleɛ ku kpãa iju.
17 I cɔ maamaake gɔ ŋa iyi
woo dasim naanɛ ŋa aa ce. Aa
lele inɛi inɔɔko ŋa do irim, nɔ
aa fɔ ide do fee ŋa iyi i kù waa
gbɔ ŋa.
18 Aa mu njo ŋa do awɔ, nɔ
baa bii à mɔ kɔɔtẽ gɔ kaa ce nŋa
ide kãma. Aa lesi bõɔ ŋa awɔ
nɔ a ba iri.

Jesu í nyi bi Ilaaõ má
(Cɔ Luku 24:50-53; IWB 1:9-11)
19 Iyi Lafɛ̃ɛ Jesu í sɔ̃ ŋa ideu í
tã, ŋɔi à soo lele í koo í buba si
awɔ njɛi Ilaaõ.
20 Ŋɔi mɔcɔ ŋau à koo à waa
waazoa inɛ ŋa bii fei. Nɔ Lafɛ̃ɛ
wa sobi ŋa si icɛu, í jɔ̀ à ya maa
ce maamaake ŋa ku ba inɛ ŋa
a mà iyi ide nŋa í jɛ ntɔ.]

Laabaau jiida iyi Luku í kɔ

Ide Sinte

1-4 Baakɔɔm Teofilu, ilu bɛɛrɛ nla, ɩ̀ wa n ceɛ fɔɔ.

Í sɩ̃aam si n kɔɛ tiau ihɛ̃ wa n sɔ̃ɛ dee dee mii iyi í ce si anini nwa. Inɛ ŋa iyi à yɔɔ hai sinte, nɔ à baa à jɛ woo ce icɛi ideu, aŋai à sɔ̃ wa. Iyi inɛ ŋa à gbɔɔ, inɛ nkpɔ nkpɔi í ce kookaai ku ba a kɔɔ dee dee. Nɔ í sɩ̃aam si amu mɔ n kɔɛ wa ku ba i mà kam kam iyi ide ŋa iyi à kɔɛ siu ntɔi, domi ɩ̀ wũa ideu fei hai sinteɛ.

Amaleka gɔ wa fɔ idei kubíi Zãa woo dasi inyi

5 Si waati iyi Herodu í jɛ ilaalui Zudee, woo weei Ilaaɔ̃ gɔ í wa bɛ à ya kpoo Zakari. Si wuai woo weei Ilaaɔ̃ ŋa iyi í jɛ ti Abiai í wa. Aboɛi à ya kpe Elizabɛti. Si dimii Arɔ̃ɔ iyi í jɛ woo wee nla sintei Ilaaɔ̃ui í wa.

6 Aŋa minji fei à jɛ dee dee si wajui Ilaaɔ̃ nɔ à waa jirima woodai Lafɛ̃ɛ do ideɛ fei mam mam.

7 Amma a kù nɛ ama domi Elizabɛti gbɛndai, nɔ aŋa minji fei à gbo tã.

8 Ajɔ nŋu gɔ, Zakari wa ce icɛi kuweeɛ si wajui Ilaaɔ̃ domi si wuaɛi kuweeu í to si.

9 Wee, à ya ta kpasai ku ba a mà inɛ iyi á lɔ si kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ koo jo tulare. Ŋɔi ajɔ nŋu bɛ, kpasau í so Zakari, ŋɔi í jɔ̀ í lɔ inɔ ileu koo jo tulareu.

10 Nɔ zamaau fei wa ce kutɔɔ waduude si waati iyi wa jo tulareu.

11 Ŋɔi amalekai Ilaaɔ̃ gɔ í naa siɛ, wa leekɩ̀ si awɔ njɛi bi ku jo tulareu.

12 Iyi Zakari í yɔɔ ŋɔi zigiɛ í da, nɔ njo í muu hee í caa.

13 Amma amalekau í sɔ̃ɔ í ni, maà jɔ̀ njo ku muɛ, Zakari. Ilaaɔ̃ í gbɔ kutɔɔɛ. Elizabɛti aboɛ á bíɛ ama inɛmɔkɔ nɔ i sɔɔ Zãa.

14 Aa nɛ inɔ didɔ̃ nla nla nɔ inɛ nkpɔ á wɛɛ do inɔ didɔ̃ na kubiɛ,

15 si na iyi í jɔ̀ inɛ nlai á jɛ si wajui Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ. Kaa mɔ vɛ̃ɛ, hee má jɛ atɛ̃ kulele mmu gɔ. Nɔ á kɔ̃ò Hundei Ilaaɔ̃ hai inɔi iyeɛ.

16 Á jɔ̀ inɛi Izirɛli nkpɔ ku kpaasi idɔ nɔ a nyi wa bi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ nŋa.

17 Nŋui á cuaa Ilaaɔ̃ nɔ ku yɛ bɛi Elii walii nlai takou. Gbugbãɛ mɔ á yɛi bɛi ti Elii. Á jɔ̀ baa do ama nŋa ŋa a gbɔsi njɛ, nɔ á jɔ̀ hai gbɔ ide ŋa mɔ a ce lasabu bɛi inɛ dee dee ŋa.

18 Amma Zakari í sɔ̃ amalekau í ni, amu wee ɩ̀ gbo tã nɔ abom mɔ í ce inɛ ngbo. To, bɛirei an ce n mà iyi ideu á ce.

19 Ŋɔi amalekau í jɛaa í ni, amui Gabiɛli. Amui ɩ̀ ya n wa bi Ilaaɔ̃ n maa n ceaa icɛ. Nŋui í bɛm wa n na n baɛ ide ku fɔ nɔ n sisiɛ laabaau jiidau ihɛ̃.

20 Amma i kù dasi idem nɔu naanɛ baa do iyi á na ku ce bii waatiɛ í to. Na nŋu, aa dekɩ̀, i kaa yɔkɔ i fɔ ide má í gbe ajɔ iyi ideu í cei.

21 Wee inɛ ŋa à waa degbe Zakari, nɔ à biti do iyi wa kpɛ inɔ kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ bɛ.

22 Iyi í fita wa, kù yɔkɔ ku ba ŋa ide ku fɔ má, ŋɔi à mà iyi í

ce kuyɛ gɔi si inɔ ileu bɛ. Wa
ba ŋa ide ku fɔ do awɔ ku nyisi
iyi ntɔi, amma kù yɔkɔ ku fɔ
ide do gɛlɛ.
23 Si anyii kuyɛu, Zakari í
mɔsi icɛɛ má hee í koo í to ajɔ
iyi icɛɛ í kpa iri inɔ kpasɛ̃ bɛ.
Ŋɔi í nyi ideɛ.
24 Si anyiɛ, Elizabɛti aboɛ í
ba asɪ̀, nɔ wa singa araɛ zakai
cukpa miu, í ni *,
25 cɔ mii iyi Ilaaɔ̃ í ceem. Í
cɔm do iju jiida nɔ í nyaam
anyɔ si wajui amanɛ ŋa.

Amaleka wa fɔ idei kubíi Jesu

26 Iyi asɪ̀i Elizabɛti í ba
cukpa mɛɛfa, ŋɔi Ilaaɔ̃ í bɛ
amaleka Gabiɛli Nazarɛti si ilɛi
Galilee.
27 Í bɔɔi bi mudɛ̃ɛ gɔ iyi
kù mà mɔkɔ, amma à mua
awaasũ gɔ iyi à ya kpe Zozɛfu,
si dimii ilaalu Davidi. Irii
mudɛ̃ɛui í jɛ Maari.
28 Amalekau í lɔ bi tɛɛ í sɔ̃ɔ í
ni, ṅ wa n ceɛ fɔɔ, awɔ iyi Ilaaɔ̃
í cea didɔ̃. Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í wɛɛ do
awɔ.
29 Ŋɔi Maari í biti do ideu nɔ
wa bee araɛ ide wa ni, yoomai
í jɛ yaasei fɔɔu ihɛ̃.
30 Ŋɔi amalekau í sɔ̃ɔ í ni,
maà jɔ̀ njo ku muɛ Maari. Ilaaɔ̃
í ceeɛ didɔ̃.
31 Aa ba asɪ̀ i bí ama inɛmɔkɔ
nɔ i sɔɔ Jesu.
32 Á na ku jɛ inɛ nla. Amai
Ilaaɔ̃i aa ya kpoo, nŋu iyi kù nɛ
saa. Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ á coo ilaalu, á náa
bommai Davidi balaɛ.
33 Nŋui á jɛ bomma si dimii
Zakɔbu do ajɔ fei. Bommaɛ
kaa nɛ kɔɔ †.
34 Ŋɔi Maari í bee amalekau
í ni, bɛirei á ce ku ce, si bɛi n
kù mà mɔkɔ.
35 Ŋɔi amalekau í jɛaa í ni,
Hundei Ilaaɔ̃i á naa siɛ, nɔ
gbugbãɛ ku biiɛ bɛi jɪ̀jɪ̀. Nŋui í
jɔ̀ aa kpe ama kumá iyi aa na i
biu Amai Ilaaɔ̃.
36 Elizabɛti nyaanzeɛu mɔ
iyi à ya maa kpe gbɛndau,
do si agboɛu fei, í nɛ asɪ̀i
ama inɛmɔkɔ. Í wɛɛ si cukpa
mɛɛfasiaɛ nsɛi.
37 Maari, jɔ̀ i mà iyi nkãma
kù wɛɛ iyi Ilaaɔ̃ í mɔngɔ.
38 Ŋɔi Maari í ni, amu woo
ce icɛi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛi. Fei ndɛɛ
ku ceem bɛi ì sɔ̃m nɔu. Ŋɔi
amalekau í nɛ.

Maari í bɔ Elizabɛti ku cɔ

39 Si anyii nŋu, ŋɔi Maari í
dede do saasa í dasi kpãa wa
nɛ ikpa geete ŋa, í bɔ ilu gɔ si
ilɛi Zudee.
40 Iyi í to bɛ ŋɔi í lɔ kpasɛ̃i
Zakari nɔ í ce Elizabɛti fɔɔ.
41 Waati iyi Elizabɛti í gbɔ
fɔɔi Maariu, ŋɔi amau í yaga si
inɔɛ, nɔ Elizabɛti í kɔ̃ò Hundei
Ilaaɔ̃.
42 Nɔ í dɔ̃ anu hee lele í ni,
Ilaaɔ̃ í weeɛ í re inaabo fei, nɔ
kuweeu á sɔ si ama iyi aa na i
bíu.
43 Yooi ṅ jɛ hee iyei Lafɛ̃ɛm í
naa bi tom.
44 Waati iyi ṅ gbɔ fɔɔɛu bɛ,
ama iyi í wa inɔm í yaga do inɔ
didɔ̃.

---

* **1:24** wa singa araɛ Ara ku singaɛu kù jɛ na anyɔ. Á yɔkɔ ku jɛ wa bi ku maa wɛɛ nŋu akã ku ba ku saabu Ilaaɔ̃. † **1:33** Zakɔbu Zakɔbui à ya kpe Izirɛli má. Bii à ni á jɛ bomma si dimii Zakɔbu, si dimii inɛi Izirɛli ŋa feii à waa fãa.

45 Ilu inɔ didɔ̃i aWɔ iyi ì dasi
naanɛ iyi mii iyi Ilaaɔ̃ í sɔ̃ɛ á na
ku ce.

Iri ku kɔ̃i Maari

46 Nɔ Maari í ni,
Idɔm wa saabu Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ.
47 Nɔ ǹ wɛɛò inɔ didɔ̃ na irii
Ilaaɔ̃ Woo faabam,
48 Si na iyi í jɔ̀ í kãsim iju jiidaɛ,
amu woo ce icɛɛ iyi n
kù jɛ ngɔgɔ.
Nɔ hai nsɛi inɛi andunya ŋa fei
aa maa ni amuu ilu inɔ
didɔ̃i,
49 Domi Ilaaɔ̃, ilu gbugbã fei í
ceem mii nla nla.
Iriɛ í má.
50 Í ya ce araarei inɛ ŋa iyi à
waa jirimaɛ hee do ajɔ
fei.
51 Í ce icɛ gbugbã ŋa do
gbugbãi aWɔɛ
Nɔ í fangaa inɛ ŋa iyi lasabui
idɔ nŋa í nɛ faao.
52 Í kɛkɛ ilaalu ŋa si batai
bomma nŋa ŋa,
Nɔ í so ilu are ŋa lele.
53 Í jɔ̀ inɛ ŋa iyi ari wa kpa à jɛ
mii jiida ŋa à yo,
Amma í lele ilu fia ŋa aWɔ
ngbɛ.
54-55 Í sobi inɛi Izirɛli woo ce
icɛɛ ŋa,
Í ce araare nŋa hee do ajɔ fei
Bɛi í tako í sɔ̃ Aburahamu do
tɔkuɛ ŋa
Aŋa iyi à jɛ bala nwa ŋa.

56 Iri iyi Maari í kɔ̃u mbɛ. Si
anyiɛ nɔ í buba bi Elizabɛti bɛ
zakai cukpa mɛɛta, í bɛi í nyi
ideɛ.

Kubíi Zãa woo dasi inyiu

57 Awaati í to bii Elizabɛti á
bí amaɛ, nɔ í bí ama inɛmɔkɔ.
58 Kpaasiɛ ŋa do nyaanzeɛ
ŋa à gbɔ iyi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í ce
araareɛ ntɔ ntɔ, nɔ aŋaò ŋa à
wɛɛò inɔ didɔ̃ ajɔ.
59 Si ajɔ mɛɛjɔsia à naa ku
dasi amau bango, nɔ à waa bi
à kpoo Zakari, irii baaɛu.
60 Amma iyeɛ í so ide í ni,
aaWo, Zãai aa kpoo.
61 Ŋɔi à sɔ̃ɔ à ni, si nyaanzeɛ
inɛ kãma kù nɛ dimii iriu bɛ.
62 Nɔ à bee baaɛ do aWɔ ku
ba a mà bɛi í bi a kpe amau.
63 Ŋɔi Zakari í tɔɔ mii gɔ si bii
á kɔ si, nɔ í kɔ í ni, Zãai í jɛ iriɛ.
Nɔ aŋa fei à biti.
64 Ŋɔi gbakã Zakari í yɔkɔ í fɔ
ide do gelɛɛ, nɔ í lɔsi ide ku fɔ
wa saabuò Ilaaɔ̃.
65 Ŋɔi njo í mu hee do inɛ ŋa
iyi à wa amɛɛ amɛɛ fei. Nɔ si
ilɛɛkoi geetei Zudee ŋa fei inɛ
ŋa à wasi ku ce faajii ideu.
66 Inɛ ŋa iyi à gbɔ ideu fei à
ya maa muui si idɔ nŋa nɔ a
maa ni, debɛi, bɛirei amau ihɛ̃
á na ku jɛ.

Mii ŋa iyi í ceu ihɛ̃ fei wa
nyisi iyi gbugbãi Ilaaɔ̃ í wɛɛ do
nŋu.

Iri ku kɔ̃i Zakari

67 Ŋɔi Zakari baai amau í kɔ̃ò
Hundei Ilaaɔ̃, nɔ í ce walii í ni,
68 Saabui í jɛ ti Ilaaɔ̃ Lafɛ̃ɛi inɛi
Izirɛli ŋa
Si na iyi í jɔ̀ í naa bi inɛɛ ŋa í na
í ya ŋa.
69 Nɔ í naa nwa Woo faaba ilu
gbugbã wa si nyaanzei
ilaalu Davidi amaacɛɛu,
70 Si bɛi í jɔ̀ walii kumáɛ ŋau à
fɔ wo hai ku kpɛ.
71 Nŋui á faaba wa hai si aWɔi
mbɛɛ nwa ŋa,
Do hai bi inɛ ŋa iyi à cé wa fei.
72 Bɛɛbɛi í nyisi bala nwa ŋa
arararɛɛ,

Nɔ wa yeò gigii akabuu
kumáɛ.
73 Akabuuui í jɛ kuwã iyi í ceɑ
Aburahamu bala nwa,
74 Í ni nŋu á nya wa hai si awɔi
mbɛɛ nwa ŋa,
Nɔ nŋu ku jɔ̀ ka cea nŋu icɛ do
wɔɔkɔ.
75 Nɔ icɛ iyi aa ka ceau ku jɛ do
idɔ kumá nɔ ka jɛ dee
dee si wajuɛ do ajɔ fei si
kuwɛɛ nwa.
76 Nɔ awɔ amam, aa kpeɛ waliii
Ilaaɔ̃, nŋu iyi kù nɛ saa,
Domi aa cuaa Lafɛ̃ɛ i maa
teesea kpãa,
77 Nɔ aa jɔ̀ inɛɛ ŋa a mà iyi
aŋa aa ba faaba waati
iyi Ilaaɔ̃ á nya dulum du
ŋa.
78 Ntɔ ntɔ, araarei Ilaaɔ̃ Lafɛ̃ɛ
nwa í lá si wa.
Na saabui araareɛui í jɔ̀ inya
kumá í naa si wa hai
lele bɛi nunui daakɔ,
79 Ku ba ku má inya si inɛ
ŋa iyi à waa buba si ilu
kuku do si jĩjĩi iku
Ku maa nɛò awa fei si kpãai
laakai akã.
80 Iri iyi Zakari í kɔ̃u mbɛ.
Si anyii nŋu amau wa la, nɔ
bisiɛ wa kɔ̃ɔsi nɔ í koo í wa
gbabua hee í koo í tóò ajɔ iyi
í nyisi araɛ bantuma si wajui
inɛi Izirɛli ŋa.

2

Kubíi Jesu
(Cɔ Matie 1:18-25)

1 Waati bɛɛbɛ, ilaalu nlai
Romu iyi à ya kpe Ogusitu í na
wooda í ni a ce inɛ ŋa kuka si
ilɛɛ fei.
2 Kuka sinteu ihẽ à cooi si
waati iyi Kiriniusi wa jɛ ilu ilɛ
si ilɛi Siri.
3 Nɔ inɛ fei í nɛ si iluɛ koo na
iriɛ a kɔɔ si tia.
4 Ŋɔi Zozɛfu mɔ í nɛ hai
Nazarɛti si ilɛi Galilee, í bɔ
ilɛi Zudee si ilui Davidi iyi à
ya kpe Betelehɛmu, domi nŋu
mɔ nyaanzei Davidii wa jɛ.
5 Í bɔ ku na iriɛ, nŋu do
Maari aboɛ iyi í nɛ asĩ *.
6 Si waati iyi à wa bɛ, ajɔ í na
í to bii á bí amaɛ.
7 Nɔ í bí ama sinteɛ, ama
inɛmɔkɔ. Í biiɛ do acɔ nɔ í tɔɔ
si bi ku jɛi angudã ŋa, si na iyi
í jɔ̀ inya kù wɛɛ bii inɛ njoo ŋa
aa sɔ.

Amaleka gɔ ŋa à naa bi woo degbe ŋa

8 Woo degbe gɔ ŋa à wa inɔ
sako bɛ, à waa degbe angudã
ŋa idũ.
9 Ŋɔi amalekai Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ gɔ í
faata si ŋa wa, nɔ inya kumá
nla gɔ í kaako ŋa. Inya kumáu
amboei Lafɛ̃ɛui. Ŋɔi njo í mu
ŋa jiida.
10 Amma amalekau í sɔ̃ ŋa
í ni, i maà jɔ̀ njo ku mu ŋɛ.
Laabaau jiidai ṅ naa ku sisi
nŋɛ, iyi á jɛa inɛ fei inɔ didɔ̃ nla
nla.
11 Laabaauu wee. Nnyi,
si ilui Davidi, à bí nŋɛ Woo
faaba. Nŋui í jɛ Lafɛ̃ɛ, inɛ iyi
Ilaaɔ̃ í cicau.
12 Yaase bɛi aa màau ŋa wee.
Aa yɛ ama kpɔtɔɔ gɔ bɛ à biiɛ do
acɔ, wa sũ si bi ku jɛi angudã
ŋa.
13 Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi gbakã
amaleka mmu gɔ ŋa à naa bi

* **2:5** Maari aboɛ à ni Maari í jɛ aboɛ si na iyi í jɔ̀ aŋaòi à wɛɛ, amma aŋaò a kù tɔtɔɔ sɛ̃ɛ hee í koo í bíò Jesu.

tɛɛ aŋa nkpɔ nkpɔ nɔ à saabu Ilaaɔ̃ à waa ni,
14 ka jɔ̀ irii Ilaaɔ̃ ku nɛ amboe hee lele. Nɔ laakai ku sũ ku wa si ilɛ si inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í bi.

Woo degbe ŋau à bɔ Betelehɛmu

15 Ŋɔi amaleka ŋau à jɔ̀ ŋa à nyi lele. Si anyii nŋu, woo degbe ŋau à sabuu njɛ à waa ni, debɛi, ka bɔ Betelehɛmu, kaa cɔ mii iyi í ce, iyi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í jɔ̀ à mà.
16 Nɔ à ce saasa à sɛi à koo. Ŋɔi à to nɔ à yɛ Maari do Zozɛfu, do ama kpɔtɔɔu bii wa sũ si bi ku jɛi angudã ŋa.
17 Iyi à yɔɔ, à waa sisi mii iyi amalekau í sɔ̃ ŋa si gãmɛi amau.
18 Nɔ inɛ ŋa iyi à gbɔ idei woo degbe ŋau fei ideu í ya mu ŋa bitii.
19 Amma Maari njɛ wa mu fei ndɛɛ si idɔɛ, nɔ wa lasabu si do laakai.
20 Ŋɔi woo degbe ŋau à sinda à waa nɛ. Nɔ à waa nyisi amboei Ilaaɔ̃, à waa saabuɛ na irii mii iyi à gbɔ do iyi à yɛ fei, domi fei ndɛɛ í cei si bɛi amalekau í sisi nŋa.

À bɔò Jesu kpasɛ̃i Ilaaɔ̃

21 Si ajɔ mɛɛjɔsia ŋɔi à sɔɔ Jesu, iri iyi amalekau í ni a kpoo hai waati iyi iyeɛ kù nɛ asĩu. Ajɔ nŋu bɛ mɔi aa dasiɛ bango.
22-23 Mii iyi Moizi í kɔ si woodaɛ wee. Í ni, ama inɛmɔkɔ iyi à bí sinte fei aa nyaa ikãi ku jɛ ti Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ. Na ŋɔi í jɔ̀ iyi waati í to si bii aa ce kuwee Maari ku bɛi ku má si ayawo iyi í ceu Zozɛfu do Maari à so amau à bɔò Zeruzalɛmu ku ba a nyisi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ
24 nɔ a ce kuwee. Kuweeu do kufe minji wala do ankasiidi minjii à ya cooò si bɛi à kɔɔ si woodai Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ.
25 Wee mɔkɔ gɔ í wa Zeruzalɛmu bɛ à ya kpoo Simeɔ̃. Mɔkɔu í jɛ inɛ dee dee nɔ í mà bɛɛrɛi Ilaaɔ̃. Wa degbe inɛ iyi á na ku tũ idɔi inɛi Izirɛli ŋa nɔ Hundei Ilaaɔ̃ í wɛɛ do nŋu.
26 Hundei Ilaaðu í sɔ̃ɔ wo í ni á yɛ inɛ iyi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í cicau ku bɛi ku ku.
27 Ŋɔi Hundeu í tale siɛ kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ ku bɔ. Iyi iyeò baai Jesu ŋa à lɔòɛ bɛ ku ba a cea bɛi wooda í fɔ,
28 ŋɔi Simeɔ̃ í gbaa í muu si awɔɛ í saabu Ilaaɔ̃ wa ni,
29 Lafɛ̃ɛ, nsɛi jɔ̀ amu woo ce icɛɛ n jɔ̀ andunya do laakai ku sũ si bɛi ì sɔ̃m wo,
30 Domi ijum í yɛ faabaɛ,
31 Iyi ì ce sɔɔluɛ si wajui dimi fei.
32 Nŋui í jɛ inya kumá iyi á nyisi dimi mmu ŋa kpãaɛ.
Nɔ nŋui í jɛ amboei inɛɛ ŋa, inɛi Izirɛli ŋa.

Walii iyi Simeɔ̃ í ce

33 Ide iyi Simeɔ̃ wa fɔ si gãmɛi amau í mu iyeò baaɛ fei biti.
34 Simeɔ̃ í wee nŋa nɔ í sɔ̃ Maari iyei Jesuu í ni, Ilaaɔ̃ í cica amau ihɛ̃i ku kɛkɛ inɛ nkpɔ nɔ ku dede inɛ nkpɔ mɔ si inɔi inɛi Izirɛli ŋa. Nŋui Ilaaɔ̃ í bɛ wa ku jɛ bɛi nyinda, amma inɛ ŋa aa kɔ siɛ.
35 Nɔ lasabui idɔi inɛ nkpɔ kú fita gbugbãa. Awɔ takaɛ,

inɔ ku fɔ á gũɛ ajɔ akã si idɔɛ bɛi taakuba.

Ana walii inaabo

36 Inaabo walii gɔ mɔ í wa bɛ à ya kpoo Ana, amai Fanuɛli si dimii Azɛɛ ŋa. Abou í gbo ntɔ ntɔ. Í ce muau zakai adõ mɛɛje mɔkɔɛ kù bɛi kù na kù wɛɛ,

37 nɔ í buba jaaõ adõ nkpɔ nkpɔ. Nsɛi abou í nɛ adõ cinɛ do mɛɛ, nɔ ci ya fita hai bantumai kpasẽi Ilaaõ. Dasã do idũ fei, í ya maa ceɑ Ilaaõ icɛi do anu kudĩ do kutɔɔ.

38 Waati bɛɛbɛ nŋu mɔ í sɛkɛɛ si ŋa wa, wa saabu Ilaaõ, nɔ í lɔsi idei amau ku sisia inɛ ŋa iyi à waa degbe inɛ iyi á na ku faaba inɛi Zeruzalɛmu ŋa fei.

39 Waati iyi iyeò baai Jesu ŋa à tã mii ŋa iyi woodai Aõ Lafẽɛ í ni a ceu fei, ŋɔi à nyi Nazarɛti ilu nŋa si ilɛi Galilee.

40 Nɔ amau wa la, gbugbãɛ wa kõɔsi nɔ í kõò bisi. Nɔ didõi Ilaaõ í wɛɛa.

Jesu í bɔ kpasẽi Ilaaõ si waati iyi í nɛ adõ maateeji

41 Adõ fei iyeò baai Jesu ŋa à ya bɔ jingaui Iku ku kuai Zeruzalɛmu.

42 Si waati iyi Jesu í nɛ adõ maateeji ŋɔi à bɔ jingauu si bɛi à nɛ dõɔnɛɛ.

43 Iyi jingauu í tã à waa nɛ, ŋɔi Jesu í gbe Zeruzalɛmu bɛ, amma baaɛ ŋa a kù mà.

44 A waa tamaa bɛi í wa si inɔ nŋai. Wee à nɛi zakai ajɔ akã, ŋɔi à dɛdɛɛ si inɔi nyaanze nŋa ŋa do kpaasi nŋa ŋa.

45 Amma a kù yɔɔ, nɔ à sinda à nyi ikpa Zeruzalɛmu à waa dɛdɛɛ.

46 Si ajɔ mɛɛtasia ŋɔi à yɔɔ bantumai kpasẽi Ilaaõ. Wa buba si aninii woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa, wa gbɔ ide nŋa nɔ wa bee ŋa ide.

47 Inɛ ŋa iyi à waa gbɔ ideɛ fei à bitiò bisiɛ do si bɛi wa jɛ nŋa ide.

48 Iyi baaɛ ŋau à yɔɔ bɛ, ŋɔi aŋa mɔ à biti, nɔ iyeɛ í ni, amam, na mii í ce ì ce nwa bɛɛbɛ. Amu do baaɛ wee, à wasi ku dɛdɛɛ do inɔ ku fɔ nla nla.

49 Ŋɔi í bee ŋa í ni, na mii í ce ì waa dɛdɛɛm ŋa. I kù mà ŋa iyi wũai Baam nii ǹ nɛ n ce?

50 Amma ide iyi wa sõ ŋau a kù gbɔ yaaseɛ.

51 Ŋɔi í too ŋa à nɛ Nazarɛti nɔ wa gbɔ ide nŋa. Wee iyeu wa mu ide ŋau ihẽ fei si idɔɛ.

52 Jesu í lá wa koo nɔ bisiɛ mɔ wa kõɔsi nɔ wa dõa Ilaaõ si hee do amanɛ ŋa fei.

3

Waazoi Zãa woo dasi inyi

(Cɔ Matie 3:1-12; Maaku 1:1-8; Zãa 1:19-28)

1 Iyi ilaalu nlai Romu iyi à ya kpe Tibɛɛ í ce adõ maatũ si bommaɛ, waati bɛɛbɛ Pɔnsu Pilatii wa jɛ ilu ilɛi Zudee, nɔ Herodu mɔ wa jɛ inɛ ngbo si ilɛi Galilee, nɔ Filipu ifɔɛu mɔ wa jɛ inɛ ngbo si ilɛi Iture do Takoniti, nɔ Lisania mɔ wa jɛ inɛ ngbo si ilɛi Abilɛni.

2 Ani do Kaifu ŋa mɔ à waa jɛ woo wee nlai Ilaaõ. Waati bɛɛbɛi Ilaaõ í sõ Zãa amai Zakari ide si gbabua.

3 Nɔ Zãa í bɔ si ilu ŋa iyi à wa kɔkɔi idoi Zuudẽɛ fei wa waazo nŋa wa ni, i kpaasi idɔ

ku ba Ilaaɔ̃ ku kpa idei dulum
du ŋɛ nɔ a dasi ŋɛ inyi.
4 Bɛɛbɛi ide iyi walii Ezai í kɔ
si tiaɛu í ce. Í ni,
Imui inɛ gɔ wa dɔ̃ anu si
gbabua wa ni,
I teese kpãai Lafɛ̃ɛ ku tɛ ŋa.
5 Nɔ aa dĩ lɔɔma ŋau fei.
Nɔ geete do iri kuta fei á
munga anu,
Nɔ kpãa ku ka ŋa fei aa tɛ,
Kpãa iyi í sãmi fei á sĩa.
6 Inɛ fei á yɛ bɛ́i Ilaaɔ̃ wa faaba
wa.
7 Zamaa nkpɔ nkpɔi wa koo
bi Zãa ku dasi ŋa inyi. Nɔ í sɔ̃
ŋa í ni, iŋɛ inɛ buu ŋa bɛi njo
wukuku, yooi í sɔ̃ ŋɛ í ni i saa
idɔɔkɔ̃i kiitii Ilaaɔ̃ iyi á na ku
naau.
8 Na nŋu, i ce kookoosu jiida
i nyisiò iyi ì kpaasi idɔ ŋa, nɔ i
maà tamaa mà aa ba faaba ŋa
si na iyi í jɔ̀ ì ya maa ni iŋɛ
ì jɛ dimii Aburahamu ŋa. Ǹ
wa n sɔ̃ ŋɛ, Ilaaɔ̃ á yɔkɔ ku so
kuta ŋau ihɛ̃ ku ce ŋa dimii
Aburahamu ŋa.
9 Wee dagba wa kã si jĩi tã
mɔm a daò icuɛ. Na nŋu, jĩi iyi
kù waa so iso jiida fei aa daa a
dasi ina.
10 Ŋɔi zamaau í beeɛ wa ni,
debɛi, bɛirei aa ka ce.
11 Nɔ í jɛ nŋa í ni, inɛ iyi í
nɛ ibɔ minji ku so akã ku mua
kpaasiɛ iyi kù nɛ, nɔ inɛ mɔ iyi
í nɛ ijɛ ku kpɔ̃ɔ do kpaasiɛ.
12 Woo gba fiai lɛmpoo gɔ ŋa
mɔ à naa a dasi aŋa mɔ inyi, ŋɔi
à beeɛ à ni, Mɛɛtu, bɛirei aa ka
ce.
13 Ŋɔi í sɔ̃ ŋa í ni, i maà gba
ku lɔ zaka bɛi à da nŋɛ.
14 Ŋɔi sooge gɔ ŋa mɔ à beeɛ
à ni, awa mɔ ni, bɛirei aa ka ce.
Nɔ í sɔ̃ ŋa í ni, i maà ya gba fiai
inɛ gɔ do gbugbã ŋa, nɔ i maà
ya má inɛ gɔ ide, nɔ i maà ya
donda iyi à waa sã nŋɛ.
15 Inɛ ŋau à waa cɔ kpãai inɛ
iyi Ilaaɔ̃ í cicau nɔ à waa lasabu
si idɔ nŋa mà Zãai í jɛ inɛɛu.
16 Nɔ Zãa í sɔ̃ aŋa fei í ni, in-
yii amu ǹ wa n dasi ŋɛ, amma
inɛ gɔ wa naa iyi í rem do
gbugbã. N kù to n fũ baa ikũi
baatae. Nŋui á da nŋɛ si Hun-
dei Ilaaɔ̃ do ina.
17 Wa mu kaale ku fɛ bileeɛ
si awɔ, nɔ ku kpã bileeu bii à
kpokpoɛ, nɔ ku ko yɔyɔɔu ku
dasi aka, sakou mɔ ku dasi ina
iyi ci ya ku.
18 Do faaji nkpɔ gɔ ŋa mɔi
Zãa wa ceaò inɛ ŋa waazoi
laabaau jiidau.
19 Amma hai tako ilaalu
Herodu í so Heriodiasi, aboi
ifɔɛ, í jɛ aboɛ, ŋɔi Zãa í gbagba
siɛ na ideu do na daa laalɔ ŋa
iyi í ce fei wo.
20 Si antai laalɔ ŋa iyi
Herodu wa ce, do ankãanyi
í na í jɔ̀ à mu Zãa à dasiɛ piisɔ̃ɔ
má.

Inyi ku dasii Jesu
(Cɔ Matie 3:13-17; Maaku 1:9-11)

21 Zãa í wasi inɛ nkpɔ nkpɔ
ku dasi inyi si waati iyi a kù
dasiɛ piisɔ̃ɔ, ŋɔi Jesu mɔ í naa
bi tɛɛ, nɔ í dasi Jesu mɔ inyi.
Ŋɔi Jesu wa ce kutɔɔ nɔ lelei Aɔ̃
í cĩ,
22 nɔ Hundei Ilaaɔ̃ í de siɛ wa
hai lele do ara gɔ bɛi ankasiidi.
Nɔ à gbɔ ide ku fɔ gɔ wa hai lele
í ni, awɔu amam nii, ǹ biɛ jiida
jiida. Siɛi inɔ didɔ̃m fei í ya wa.

Balai Jesu ŋa
(Cɔ Matie 1:1-17)

23 Jesu í to adɔ̃ kuntaa í bɛi
í sinti icɛɛ. Inɛ ŋa à ya maa
cɔɔi bɛi amai Zozɛfu *. Balai
Zozɛfu † ŋa wee
24 Heli do Matati do Levi do
Mɛliki do Zanai Zozɛfu,
25 do Matatia do Amɔsu do
Naumu do Esili do Nagai,
26 do Maatu do Matatia do
Semɛni do Zozɛki do Zoda,
27 do Zoanani do Reza do
Zorobabɛli do Salatɛli do Neri,
28 do Mɛliki do Adi do
Kosamu do Elimadamu do Ɛɛ,
29 do Zozue do Eliezɛɛ do
Zorimu do Matati do Levi,
30 do Simeɔ̃ do Zuda
do Zozɛfu do Zonamui do
Eliakimu,
31 do Melea do Mɛna do
Matata do Natãa do Davidi,
32 do Izai do Obɛdi do Boazi
do Salumɔ do Nasɔ̃ɔ,
33 do Aminadabu do Adimi
do Aani do Esiromu do Perɛzi
do Zuda,
34 do Zakɔbu do Izaaki
do Aburahamu do Tera do
Nakɔɔ,
35 do Seruku do Ragau do
Falɛki do Ebɛɛ do Sala,
36 do Kainamu do Aafasadi
do Sɛmu do Nowee do
Lamɛki,
37 do Matusala do Enɔku
do Zeredi do Maleleli do
Kainamu,
38 do Enɔsi do Sɛti do
Adamu do Ilaaɔ̃.

4

Seetam í lɛlɛ Jesu

(Cɔ Matie 4:1-11; Maaku 1:12-13)

1 Jesu í kɔ̃ò Hundei Ilaaɔ̃ nɔ
í baa hai idoi Zuudɛ̃ɛ. Nɔ Hun-
deu í bɔòɛ si gbabua.
2 Nɔ Seetam í lɛlɛɛ bɛ zakai
ajɔ ciiji. Nɔ si ajɔu bɛ fei kù jɛ
nkãma. Iyi baai nŋu í lɔ, ŋɔi ari
wa kpaa.
3 Nɔ Seetam í sɔ̃ɔ í ni, bii
awɔu Amai Ilaaɔ̃i do ntɔ, jɔ̀
kutau ihɛ̃ ku kpɔò pɛ̃ɛ.
4 Nɔ Jesu í jɛaa í ni, kukɔi
idei Ilaaɔ̃ í ni, amanɛ ci ya wɛɛ
na ijɛ nŋu akã.
5 Nɔ Seetam í bɔòɛ hee antai
iri kuta gɔ, í nyisiɛ bommai
andunya fei si iju kãmɛɛ.
6 Nɔ í sɔ̃ɔ í ni, amboei
bomma ŋau fei an muuɛ nɔ
an jɔ̀ i nɛ yiiko si ŋa. Inɛ iyi ṅ
bi, lafɛ̃ɛi an mua, si na iyi í jɔ̀ à
nam nii.
7 Na nŋu, bii ì naa ì gulɛ si
wajum, fei ndɛɛ á jɛ tɛɛ.
8 Nɔ Jesu í jɛaa í ni, kukɔi
idei Ilaaɔ̃ í ni, Aɔ̃ Lafɛ̃ɛɛi aa
gulɛa, nɔ nŋu akãi aa tɔɔ.
9 Nɔ Seetam í gbãa í bɔòɛ
Zeruzalɛmu nɔ í gũòɛ hee si
antai ile lelei kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ nɔ í
sɔ̃ɔ í ni, bii awɔu amai Ilaaɔ̃i, fo
i dinga ilɛ,
10 domi kukɔi idei Ilaaɔ̃ í ni,
Ilaaɔ̃ á na amalekaɛ ŋa wooda
na iriɛ a maa degbeɛ,
11 nɔ a maa muɛ si awɔ ku ba
i maà ti i koosɛ si kuta.
12 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, kukɔi
idei Ilaaɔ̃ í ni, maà ti i sii Aɔ̃
Lafɛ̃ɛɛ.
13 Iyi Seetam í lɛlɛɛ si bisiɛ
ŋau bɛ fei í tã, ŋɔi í jɔ̀ɔ titã í nɛ
hee waati mmu gɔ má.

Jesu í sinti icɛɛ Galilee

(Cɔ Matie 4:12-17; Maaku 1:14-15)

---

* **3:23** à ya maa cɔɔi bɛi amai Zozɛfu Ntɔ ntɔ Zozɛfu kù tɔtɔɔ sɛ̃ɛ do Maari à bɛi à bí Jesu. Ilaaɔ̃i í jɛ baaɛ. † **3:23** balai Zozɛfu Tengi ihɛ̃ idei balai Maarii à waa fɔ. Bii à ni balai Zozɛfu, na iyi aŋaò Maari à so njɛi.

14 Nɔ Jesu í nyi ikpa ilɛi
Galilee do gbugbãi Hundei
Ilaaõ, nɔ iriɛ í fangaa si ilɛu fei.
15 Wa kɔ ŋa si cioi idei Ilaaõ
ile bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔ
nŋa ŋa, nɔ inɛ fei wa saabuɛ.

À kɔsi Jesu Nazarɛti bɛ
(Cɔ Matie 13:53-68; Maaku 6:1-6)

16 Nɔ Jesu í bɔ Nazarɛti ilu
bii í jɛ amau. Ŋɔi si ajɔi kusĩmi
í bɔ ile bii Zuifu ŋa à ya ce
kutɔtɔɔu si bɛi í nɛ dɔɔnɛɛ. Ŋɔi
í dede ku cio tia.
17 Ŋɔi à náa tia iyi Ezai
waliiu í kɔ. Si bɛi wa fũu ŋɔi
í kã si kukɔ gɔ iyi wa ni,
18 Hundei Aõ Lafɛ̃ɛ í wa sim.
Í cicaam n sisiaò ilu are ŋa
laabaau jiidau.
Í bɛm n koo n sõ inɛi piisõɔ ŋa
n ni aa jɔ̀ ŋa a nɛ
Nɔ n sõ fɛɛju ŋa n ni aa yɛ ilu
má,
Nɔ n jɔ̀ inɛ ŋa iyi inɛ ŋa à waa
taa gbugbã a nɛ ara nŋa.
19 Nɔ n sisia inɛ ŋa n ni awaatii
didõi Lafɛ̃ɛ í to wa.
20 Ŋɔi Jesu í ka tiau má í
sindoa woo ce icɛu nɔ í buba.
Ŋɔi inɛ ŋa iyi à tɔtɔɔ bɛ fei à
kãsiɛ iju.
21 Ŋɔi í sinti ideɛ ku sõ ŋa í
ni, nnyii kukɔi idei Ilaaõ iyi ì
gbɔ nsɛiu ŋa í kõ.
22 Ŋɔi aŋa fei à waa jɛaa
sɛɛda jiida, nɔ biti í mu ŋa
do ide didõ iyi wa fita hai
si gɛlɛɛu. À ni, kù jɛ amai
Zozɛfuu mbɛ ya.
23 Nɔ Jesu í sõ ŋa í ni, kù nɛ
sika aa kpaam mɔndau ihɛ̃ í ni
ŋa, awɔ lokotoro, faaba araɛ.
Ce iluɛ ihɛ̃ mii ŋa iyi à gbɔ ì ce
Kapɛranumu fei.
24 Amma an sõ ŋɛ, walii
kãma kù wɛɛ iyi í ya nɛ bɛɛrɛ
si ilui nŋu takaɛ.
25 Ì mà sãa sãa ŋa iyi ari nla
gɔ í ce si ilɛu fei si waatii Elii
walii nlau. Ijĩ kù rɔ si afei adõ
mɛɛta do cukpa mɛɛfa, ma irei.
Waati bɛɛbɛ inaabo jaaõ nkpɔi
í wa si ilɛi Izirɛli.
26 Do nŋu fei, Ilaaõ kù bɛ Elii
walii nlau bi kãma nŋa bii kù
jɛ bi jãaõ gɔ í wa Sarɛputa si ilɛi
Sidõɔ *.
27 Nɔ dintɛ nkpɔ mɔi í wɛɛ
wo si ilɛi Izirɛli si waatii Elizee
waliiu. Do nŋu fei, kù jɔ̀ gɔgɔ
nŋa gɔ ku ba iri, bii kù jɛ
Naama inɛi ilɛi Siriu.
28 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi
idɔi inɛ ŋa iyi à wa ile bii à ya
ce kutɔtɔɔu bɛ fei í kõ.
29 Ŋɔi à dede à leleɛ hai inɔ
iluu à bɔòɛ hee si antai iri kuta
si bii à ma ilu nŋa ku ba a taleɛ
wa ilɛ.
30 Amma í lɔ anini nŋa bɛ í
nɛɛ.

Jesu í lele inɛi inɔɔkoi inɛ gɔ
(Cɔ Maaku 1:21-18)

31 Nɔ Jesu í bɔ Kapɛranumu,
ilui Galilee gɔ nɔ wa kɔ inɛ ŋa
si cioi idei Ilaaõ si ajɔi kusĩmi.
32 Wa kɔ ŋa si cio do yiiko.
Nŋui í jɔ̀ ideu í tosi ŋa.
33 Wee mɔkɔ gɔ í wa ile bii
Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔu bɛ í
nɛ inɛi inɔɔko, ŋɔi í dõ anu hee
lele í ni,
34 mii í wa si gãmɛi awaɛ ŋa
awɔ Jesu inɛi Nazarɛti. Ì naa
ku kpa wai? Ǹ mà inɛ iyi ì jɛ.

* **4:26** Sarɛputa si ilɛi Sidõɔ Sarɛputa do Sidõɔ fei irii ilu ŋai, amma bii à waa fɔ idei ilu ŋa iyi à wa kɔkɔi Sidõɔ, si ilɛi Sidõɔi à ya ni à wa.

Awɔi ì jɛ inɛ kumá iyi Ilaaɔ̃ í bɛ wa.
35 Ŋɔi Jesu í la siɛ í ni, coko, fita hai si mɔkɔu. Ŋɔi inɛi inɔɔkou í ta mɔkɔu ilɛ si anini nŋa, nɔ í fita siɛ, kù mɛɛ.
36 Ŋɔi aŋa fei à biti, à bee njɛ aŋa duusɔ̃ɔ à waa ni, ide dimi yoomai ihɛ̃. Mɔkɔu wee wa sɔ̃ inɛi inɔɔko ŋa ide do yiiko do gbugbã nɔ à waa fita.
37 Ŋɔi iriɛ í fangaa si ilɛɛkoi iluu fei.

Jesu í jɔ̀ bɔ̃ɔ nkpɔ í ba iri
(Cɔ Matie 8:14-17; Maaku 1:29-34)

38 Ŋɔi Jesu í fita hai ile bii à ya ce kutɔtɔɔu, nɔ í bɔ kpasɛ̃i Simɔɔ. Wee iyei aboi Simɔɔu wa ce bɔ̃ɔi ara gbãa ntɔ ntɔ. Ŋɔi à tɔɔɛ ku jɔ̀ ku ba iri.
39 Ŋɔi í kɔmba si abou í la si ara gbãau nɔ í nya. Nɔ abou í dede gbakã í yaaɛ ŋa.
40 Alɛi ajɔ nŋu iyi inunu í lɔ, ŋɔi inɛ ŋa iyi inɛ nŋa ŋa à waa ce bɔ̃ɔ dimi ikã ikã fei à wasi ku naaò ŋa wa bi tɛɛ. Nɔ í lesi aŋa fei awɔ í jɔ̀ à ba iri.
41 Inɛi inɔɔko ŋa mɔ à fita hai si inɛ nkpɔ, à dɔ̃ò anu à waa ni, awɔi ì jɛ Amai Ilaaɔ̃. Amma Jesu í la si ŋa nɔ wa ganji ŋa ide ku fɔ domi à mà iyi nŋuu inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicai.

Jesu wa waazo ilɛi Zudee
(Cɔ Maaku 1:35-39)

42 Iyi iju í má ŋɔi Jesu í fita hai inɔ ilu í bɔ gbabua. Ŋɔi zamaa nkpɔ nkpɔ gɔ wa dɛdɛɛ. Iyi à to bi tɛɛ ŋɔi à tɔɔɛ suuru ku maà nɛ ku jɔ̀ aŋa.
43 Amma í sɔ̃ ŋa í ni, kù nɛ bɛi an ce iyi n kù waazo laabaau jiidai bommai Ilaaɔ̃ si ilu mmu ŋa má, domi na nŋui à bɛm wa.
44 Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã nɔ í koo í dabii wa ce waazo ile bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔ ŋa ilɛi Zudee.

5

Jesu wa kpe mɔcɔ sinteɛ ŋa
(Cɔ Matie 4:18-22; Maaku 1:16-20)

1 Ajɔ nŋu gɔ Jesu wa leekĩ kɔkɔi tenku iyi à ya kpe Genesarɛti, nɔ zamaa nla gɔ wa manteɛ ku ba a gbɔ idei Ilaaɔ̃.
2 Nɔ í yɛ akɔi inyi minji itĩi tenkuu bɛ. Amma sɔɔkɔ ŋau à fita à waa wiɛ taao nŋa ŋa.
3 Nɔ Jesu í lɔ inɔ akɔi inyiu akã. Akɔi inyi iyi í lɔ siu inɛ nŋu ti Simɔɔi. Nɔ í kpe Simɔɔ í tɔɔɛ í ni ku na ku sɛkɛɛò akɔu hai itĩi inyiu keeke. Ŋɔi í buba si inɔi akɔu, wa kɔ zamaau si cio.
4 Iyi í fɔ ideɛ í tã nɔ í sɔ̃ Simɔɔ í ni, bɔò akɔu si bua, nɔ i le taao nŋɛ ŋa si inyiu i mu cɛ̃ɛ ŋa.
5 Ŋɔi Simɔɔ í sɔ̃ɔ í ni, Mɛɛtu, à ce icɛ do idũ fei a kù mu ngɔgɔ. Amma si bɛi awɔi ì fɔ, an dasi taao ŋau inɔ inyi.
6 Ŋɔi à dasi taao nŋa ŋau inɔ inyi. Iyi à dasi ŋɔi à mu cɛ̃ɛ bututu hee taao nŋa ŋau à waa bi a ga.
7 Nɔ à kpe kpaasi nŋa ŋa iyi à wa si akɔ minjisiau do awɔ a naa a sobi ŋa. Iyi aŋa mɔ à naa nɔ akɔ minjiu fei í kɔ̃ do cɛ̃ɛ hee wa bi ku mi.
8 Iyi Simɔɔ Piɛɛ í yɛ mii nɔu í ce bɛɛbɛ ŋɔi í koo í gulɛ si wajui Jesu í ni, Lafɛ̃ɛ, tɛkɛɛ hai bi tom, domi amuu ilu dulum nii.

9 Í fɔ bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ njo
í muu, nŋu do kpaasiɛ ŋau fei
na cɛ̃ɛ nkpɔ nkpɔ iyi à muu.
10 Bɛɛbɛ mɔi njo í mu kpaasi
minjiɛ ŋa, Zaaki do Zãa amai
Zebedee ŋau. Amma Jesu í sɔ̃
Simɔɔ í ni, maà jɔ̀ njo ku muɛ.
Bɛbɛi inɛ ŋa iyi aa toom ŋai aa
ya maa dɛdɛ.
11 Ŋɔi à bɔò akɔi inyiu ice nɔ
à jɔ̀ fei ndɛɛ à waa too Jesu.

Jesu í jɔ̀ dintɛ gɔ í ba iri
(Cɔ Matie 8:1-4; Maaku 1:40-45)

12 Si anyii nŋu Jesu í wa si ilu
gɔ bɛ, nɔ mɔkɔ gɔ í naa bi tɛɛ.
Mɔkɔu wa ce bɔ̃ɔi dintɛ jiida.
Iyi í yɛ Jesu ŋɔi í naa í sɛɛbata
si wajuɛ í tɔɔɛ suuru í ni, Lafɛ̃ɛ,
bii ì bi, aa yɔkɔ i jɔ̀ n ba iri n jɛ
inɛ iyi í má.
13 Ŋɔi Jesu í yɔ awɔɛ í luu nɔ í
ni, ǹ bi. Ba iri nɔ i jɛ inɛ kumá.
Bɛ gbakã bɔ̃ɔi dintɛu í nya.
14 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ɔ í ni ku maà sɔ̃
inɛ kãma ideu bɛ, amma koo
nyisi araɛ bi woo weei Ilaaɔ̃u.
Nɔ í ni ku ce kuwee iyi Moizi
í jilɛu. Kuweeu bɛi á nyisi inɛ
ŋa iyi ì jɛ inɛ iyi í má bɛbɛi.
15 Do nŋu fei, iriɛ í fangaa wa
kɔ̃ɔsi, nɔ zamaa nkpɔ nkpɔ í ya
maa tɔtɔɔ bi tɛɛ ku ba a gbɔ ideɛ
nɔ ku ba a ba iri si bɔ̃ɔ nŋa ŋa.
16 Amma Jesu í ya bɔ
gbabuai nŋu akã koo ce kutɔɔ.

Jesu í jɔ̀ wɛɛgɛ gɔ í ba iri
(Cɔ Matie 9:1-8; Maaku 2:1-12)

17 Ajɔ nŋu gɔ Jesu wa kɔ
inɛ ŋa si cio. Wee Farisi do
woo kɔ inɛ ŋa si wooda gɔ ŋa
à waa buba bɛ. À naai hai
Zeruzalɛmu do hai ilu ŋa iyi
à wa ilɛi Zudee do ilɛi Galilee
fei. Nɔ inɛ ŋa à waa yɛ gbugbãi
Lafɛ̃ɛ Jesu waati iyi í jɔ̀ bɔ̃ɔ ŋa
à waa ba iriu.
18 Ŋɔi inɛ gɔ ŋa mɔ à naa bɛ
à waa so wɛɛgɛ gɔ wa si makɛɛ.
Nɔ à waa dɛdɛ bɛi aa ce a lɔòɛ
ile a koo a jilɔɔ si wajui Jesu.
19 Amma a kù ba do bii aa
lɔòɛ na irii zamaau, ŋɔi à koo à
gũ antai ileu, à luu nɔ à kitaaɛ
do makɛɛu si aninii zamaau si
wajui Jesu.
20 Iyi Jesu í yɛ naanɛ nŋa ŋɔi
í sɔ̃ wɛɛgɛu í ni, mɔkɔɔyi, ǹ kpa
idei dulum dɛɛ.
21 Woo kɔ inɛ ŋa si wooda do
Farisi ŋa à wasi ku bee ara nŋa
ide à waa ni, yooi inɛɛu ihɛ̃ í jɛ
iyi wa bu Ilaaɔ̃. Yooi á yɔkɔ ku
kpa idei dulum dii inɛ gɔ bii
kù jɛ Ilaaɔ̃ nŋu akã.
22 Amma Jesu í mà lasabui
idɔ nŋa, ŋɔi í bee ŋa í ni, na mii
í jɔ̀ ì waa ce dimii lasabu bɛɛbɛ
si idɔ nŋɛ ŋa.
23 Yoomai í faala í re, inɛ
ku sɔ̃ inɛ gɔ ku ni ǹ kpa idei
dulum dɛɛ, walakɔ ku ni ku
dede ku nɛ.
24 Amma ǹ bi i mà ŋa iyi
amu Amai Amanɛ ǹ nɛ gbugbã
n kpa idei dulum dii inɛ ŋa si
andunya.
Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í sɔ̃
wɛɛgɛu í ni, dede i so makɛɛɛ
i bɔ kpasɛ̃.
25 Ŋɔi gbakã wɛɛgɛu í dede si
waju nŋa, í so makɛɛ iyi wa sũ
siu, nɔ wa nɛ kpasɛ̃ wa saabuò
Ilaaɔ̃.
26 Ŋɔi aŋa fei à biti à waa
saabu Ilaaɔ̃. Njo í bɛi wa mu ŋa
à waa ni, à yɛ mii maamaake
nnyi.

Jesu í kpe Levi
(Cɔ Matie 9:9-13; Maaku

2:13-17)

27 Si anyii nŋu, Jesu í fita wa nɛ si inɔ ilu. Nɔ í yɛ woo gba fiai lɛmpoo gɔ à ya kpoo Levi, wa buba ile bi ku ce icɛɛ, nɔ Jesu í sɔ̃ɔ í ni, toom wa.

28 Ŋɔi Levi í dede, í jɔ̀ mii ndɛɛ fei í tooɛ.

29 Si anyiɛ, í cea Jesu jingau nla gɔ si kpasɛ̃ɛ. Woo gba fiai lɛmpoo bututu do inɛ gɔ ŋa mɔ à waa ba ŋa ku jɛ.

30 Wee Farisi gɔ ŋa à wa bɛ do Farisi mmu gɔ ŋa iyi à jɛ woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa. Aŋai à waa gbagba si mɔcɔi Jesu ŋau à waa ni, na mii í ce ì jɛ ì waa mɔ ŋa do woo gba fiai lɛmpoo do inɛ laalɔ ŋa.

31 Iyi Jesu í gbɔ bɛɛbɛ ŋɔi í jɛ nŋa í ni, ilu baani ŋa a kù nɛ bukaatai ilu iwɔ bii kù jɛ bɔ̃ɔ ŋa.

32 Bɛɛbɛ mɔi n kù naa ku kpe inɛ dee dee ŋa, amma ilu dulum ŋai ǹ naa ku kpe a kpaasi idɔ nŋa.

Jesu wa fɔ idei anu ku dĩ
(Cɔ Matie 9:14-17; Maaku 2:18-22)

33 Ŋɔi inɛ ŋau à bee Jesu má à ni, bɛirei í ce mɔcɔi Zãa woo dasi inyiu do ti Farisi ŋa à ya dĩ anu a maa ceò kutɔɔ, nɔ wee mɔcɔɛ ŋa a ci ya dĩ anu. À ya maa jɛi nɔ a maa mɔ.

34 Ŋɔi Jesu í bee ŋa í ni, aa yɔkɔ i jɔ̀ kpaasii mɔkɔ titõ ŋa à dĩ anu si waati iyi mɔkɔ titõu í wa inɔ nŋa?

35 Amma ajɔ wa naa iyi aa nya mɔkɔ titõu hai si inɔ nŋa. Waati bɛɛbɛi aa dĩ anu.

36 Ŋɔi í kpa nŋa mɔnda gɔ í ni, a ci ya ga ibɔ titõ a sɔò ibɔ ngbo. Bii ì ce bɛɛbɛ, ì bɛjɛ ibɔ titõu mbɛ nɔ jaaɛ titõu á wɛɛi ikã kaa ce si ibɔ ngbou.

37 Inɛ gɔ ci ya nɔ kù dasi vɛ̃ɛ titõ iyi wa gba si bɔgɔ bata ngbo ŋa. Bii í ce bɛɛbɛ, vɛ̃ɛu á jɔ̀ bɔgɔ ŋau ku ga, vɛ̃ɛu ku nikã nɔ bɔgɔ ŋau ku bɛjɛ.

38 Amma à ya dasi vɛ̃ɛ titõi si bɔgɔ titõ ŋa.

39 Nɔ inɛ gɔ kù wɛɛ iyi á mɔ vɛ̃ɛ nwo nɔ ku bi vɛ̃ɛ titõ má, domi á ni nwou í cea nŋu.

6

Jesu wa fɔ idei ajɔi kusĩmi
(Cɔ Matie 12:1-8; Maaku 2:23-28)

1 Si ajɔi kusĩmi gɔ Jesu wa too kɔɔi ilɛ gɔ, ŋɔi mɔcɔɛ ŋa à wɔ amaajɛ iyi à gbɛ̃ si ilɛu à nunu ijuɛ si awɔ à waa ŋɔ.

2 Ŋɔi Farisi gɔ ŋa à bee ŋa à ni, na mii í jɔ̀ ì waa ce mii iyi a kù nɛ kpãai ku ce si ajɔi kusĩmi.

3 Ŋɔi Jesu í bee ŋa í ni, i kù cio mii iyi Davidi í ce, nŋu do inɛɛ ŋa, si waati iyi ari wa kpa ŋau?

4 Í lɔ kpasɛ̃i Ilaaõ nɔ í so pɛ̃ɛ iyi à jilɛa Ilaaõ í jɛ, nŋu do inɛɛ ŋa. Wee à ganji inɛ fei ku jɛ pɛ̃ɛu bɛ bii kù jɛ woo weei Ilaaõ ŋa aŋa akã.

5 Nɔ Jesu í sõ ŋa má í ni, amu Amai Amanɛ, amui ǹ jɛ inɛ ngboi ajɔi kusĩmi.

Inɛ iyi awɔ akãɛ í ku
(Cɔ Matie 12:9-14; Maaku 3:1-6)

6 Si ajɔi kusĩmi mmu gɔ, Jesu í lɔ ile bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔu nɔ í wasi ku cea inɛ ŋa cioi idei Ilaaõ. Wee mɔkɔ gɔ í wa bɛ, awɔ njɛɛ í ku í gbɛ.

7 Woo kɔ inɛ ŋa si wooda do
Farisi ŋa à kãsi Jesu iju, à waa
cɔ mà á jɔ̀ inɛɛu ku ba iri si ajɔi
kusĩmi. À waa cɔɔ domi à waa
bi a yɛ taaleɛi.
8 Amma Jesu í mà lasabu
nŋa, ŋɔi í sɔ̃ mɔkɔ iyi awɔɛ í
kuu í ni, dede i leekĩ si anini
nŋa bɛ. Nɔ í dede í leekĩ.
9 Nɔ Jesu í ni, ɲ̀ wa n bee ŋɛi,
si ajɔi kusĩmi, í sĩa amanɛ ku
ce jiida de mà laalɔ, ku faaba
amanɛ de, mà ku kpaa.
10 Ŋɔi í cɔ aŋa fei í kaako ŋa,
nɔ í sɔ̃ mɔkɔu í ni, tɛ awɔɛ. Iyi í
tɛ awɔu ŋɔi í baa dee dee.
11 Ŋɔi idɔ nŋa í kɔ̃, nɔ à waa
busi njɛ bɛi aa cea Jesu.

Jesu í cica woo bɛ maateeji ŋau
(Cɔ Matie 10:1-4; Maaku 3:13-19)

12 Waati bɛɛbɛ Jesu í koo í
gũ iri kuta gɔ ku ce kutɔɔ. Nɔ
idũu fei í wasi ku ce kutɔɔ.
13 Iyi iju í má í tɔtɔɔ mɔcɔɛ ŋa
nɔ í cica amanɛ maateeji si inɔ
nŋa, í sɔ ŋa woo bɛ ŋa.
14 Iri nŋa wee, Simɔɔ iyi í sɔ
Piɛɛ, do Anderee ifɔɛ, do Zaaki
do Zãa do Filipu do Baatelemi
15 do Matie do Tomaa do
Zaaki amai Alifee, do Simɔɔ
inɛi igbɛi Zelɔtu *,
16 do Zudasi amai Zaaki, do
Zudasi Isikariɔti iyi á na ku
zambaɛu.

Didɔ̃ do ijuukpã
(Cɔ Matie 4:23-25; 5:1-12)

17 Waati iyi Jesu í cica woo
bɛ maateeji ŋau í tã ŋɔi aŋaò
ŋa à kita wa à waa leekĩ si
ilɛ ku munga anu gɔ. Tengi
bɛi mɔcɔ nkpɔɛ ŋau à wa
do zamaa nla gɔ. Inɛ ŋau
à naai hai ilɛi Zudee fei do
Zeruzalɛmu ilu nlaɛ, do hai Tii
do Sidõɔ, ilu ŋa iyi à wa ikpa bi
inyi dũdũ.
18 À naa bi tɛɛi ku ba a gbɔ
ideɛ nɔ a ba iri si bõɔ nŋa. Inɛ
ŋa iyi inɛi inɔɔko ŋa à sinda iri
nŋa à ba iri.
19 Ŋɔi inɛ ŋau fei à waa dɛ ku
luu, domi gbugbã nla nla í ya
fita siɛ nɔ ku jɔ̀ aŋa fei a ba iri.
20 Ŋɔi Jesu í cɔ mɔcɔɛ ŋau í
ni,
Ilu inɔ didõ ŋai iŋɛ ilu are
ŋa, domi iŋɛi ì jɛ inɛi
bommai Ilaaõ ŋa.
21 Ilu inɔ didõ ŋai iŋɛ iyi ari wa
kpa si nsɛi domi Ilaaõ á
jɔ̀ i yo ŋa.
Ilu inɔ didõ ŋai iŋɛ iyi ì waa
kpata si nsɛi, domi aa
na i nyaanyi ŋa.
22 Iŋɛ ilu inɔ didõ ŋai bii inɛ
ŋa à cé ŋɛ, nɔ à lele ŋɛ hai inɔ
nŋa, nɔ à waa bu ŋɛ, nɔ à waa
sɔ ŋɛ iri laalɔ na irii amu Amai
Amanɛ.
23 Ajɔ nŋu, i jɔ̀ inɔ nŋɛ ku dõ,
i fo i dingaa do inɔ didõ, domi
riba iyi à jilɛ nŋɛ lelei Aõ í la.
Inɛ ŋau bɛ, bɛɛbɛi mɔi bala nŋa
ŋa à cea walii ŋau wo.
24 Amma inɔ kufɔi á jɛ ti iŋɛ ilu
fia ŋa, domi ì ba inɔ nŋɛ
í tũ tã ŋa.
25 Inɔ kufɔi á jɛ ti iŋɛ iyi ì wa
si ayo si nsɛi, domi ari á
na ku kpa ŋɛ.
Inɔ kufɔi á jɛ ti iŋɛ iyi ì waa
nyaanyi si nsɛi, domi
aa na i kpata i maa cã
kpokpo ŋa.

* **6:15** igbɛi Zelɔtu inɛi igbɛi Zelɔtu ŋai à waa jabu ku ba Zuifu ŋa a nɛ ara nŋa hai si awɔi inɛi Romu ŋa.

26 Iŋɛ ilu inɔ kufɔ ŋai bii inɛ
fei wa saabu ŋɛ domi
bɛɛbɛi bala nŋɛ ŋa à cea
walii ilu ibo ŋau wo.

I bi mbɛɛ nŋɛ ŋa
(Cɔ Matie 5:38-48; 7:12a)

27 Amma iŋɛ iyi ì sotĩ ì waa
gbɔ idem ŋa, ǹ wa n sõ ŋɛi, i ya
bi mbɛɛ nŋɛ ŋa, nɔ inɛ ŋa iyi à
cé ŋɛ i ya ce nŋa jiida ŋa.
28 I weea inɛ ŋa iyi à waa ce
ikpe ŋɛ, nɔ i ya cea inɛ ŋa iyi à
waa ce nŋɛ laalɔ kutɔɔ ŋa.
29 Bii inɛ gɔ í sambalaɛ, toa
kɛkɛlɛ akãɛ má. Inɛ iyi í gba
ibɔ kumbooɛ, maà ti i kɔ ku so
danzigiɛ má.
30 Bii inɛ gɔ í tɔɔɛ mii gɔ,
muaa. Bii inɛ gɔ í so mii ndɛɛ
gɔi, maà ti i beeɛ má.
31 Dimi iyi ì bi inɛ ŋa a ce
nŋɛ, iŋɛ mɔ i ce nŋa dimi nŋu.
32 Bii inɛ ŋa iyi à bi ŋɛ aŋa
akãi iŋɛ mɔ ì bi ŋa, saabu
yoomai ì nɛ ŋa. Baa woo ce
laalɔ ŋa taka nŋa à ya bi kpaasi
nŋa ŋa.
33 Bii inɛ ŋa iyi à waa ce nŋɛ
jiida, aŋai iŋɛ mɔ ì waa sãa
gbese, saabu yoomai ì nɛ ŋa.
Baa woo ce laalɔ ŋa taka nŋa à
ya ce bɛɛbɛ.
34 Bii ì waa wɛ̃a inɛ ŋa ngɔgɔ
na iyi í jɔ̀ ì waa tamaa aa na a sã
nŋɛ, to, saabu yoomai ì nɛ ŋa.
Baa woo ce laalɔ ŋa taka nŋa à
ya wɛ̃a njɛ nɔ a sã.
35 Amma i bi mbɛɛ nŋɛ ŋa,
i ce nŋa jiida ŋa, i ya wɛ̃ nŋa
i maà cɔ kpãai ku sã ŋa. Bii
ì waa ce bɛɛbɛ ŋa, riba nŋɛ á
la nɔ aa jɛ amai Ilaaõ ŋa, nŋu
iyi kù nɛ saa, domi nŋu takaɛ
wa nyisi amanɛ gudulu ŋa do
amanɛ laalɔ ŋa didõɛ.
36 I jɔ̀ i nɛ araarei inɛ ŋa bɛi
Baa nŋɛ mɔ í nɛ.

Maà kiiti kpaasiɛ
(Cɔ Matie 7:1-5)

37 Jesu í sõ ŋa má í ni, i maà
ya kiiti inɛ ŋa, nɔ Ilaaõ mɔ kaa
kiiti ŋɛ. I maà ya yɛ taalei inɛ
ŋa nɔ Ilaaõ mɔ kaa yɛ taale nŋɛ.
I ya kpa idei kurarai njɛ ŋa nɔ
Ilaaõ mɔ á kpa idei kurarai iŋɛ
mɔ.
38 I ya mua njɛ ŋa nɔ Ilaaõ mɔ
á mu nŋɛ. Si gũa nla nlai á ce
nŋɛ amua. Á yagaɛ ku kitigbaɛ
ku kõ hee andɛɛ, nɔ ku cuu nŋɛ
si bɔgɔ. Ntɔ ntɔ gũa iyi ì wãaò
kpaasi ŋa, nŋui Ilaaõ mɔ á wã
nŋɛ do.
39 Nɔ í kpa nŋa mɔnda gɔ í
ni, fɛɛju á yɔkɔ ku mua fɛɛju
akpa? Bii fɛɛju ŋa à waa mua
njɛ akpa aŋa minji fei a kaa
dasi isa?
40 Woo kɔkɔ icɛ ci ya re inɛ
ngboɛ. Amma inɛ fei, waati iyi
í mà mii iyi inɛ ngboɛ í nyisiɛ,
nŋu mɔ í ya yɛi bɛi inɛ ngbou.
41 Na mii í ce ì waa yɛ fɔfɔ
keeke iyi í wa si ijui kpaasiɛ nɔ
i kù yɛ jĩi ite iyi í wa si titɛɛ.
42 Bɛirei aa ce i ni, kpaasi, jɔ̀
n nyaɛ fɔfɔ si ijuɛ, nɔ awɔ i kù
waa yɛ jĩi ite iyi í wa si titɛɛ.
Awɔ ilu muafitii, jɔ̀ i tako i nya
jĩi ite iyi í wa si ijuɛu titã ku ba
i yɛ ilu sãa sãa, i bɛi i nya fɔfɔ
iyi í wa si ijui kpaasiɛ.

À ya mà jĩii hai si isoɛ
(Cɔ Matie 7:16-20; 12:33-35)

43 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa má í ni, jĩi
jiida kaa so iso laalɔ. Bɛɛbɛ mɔi
jĩi laalɔ kaa so iso jiida.
44 Ntɔ ntɔ jĩi fei hai si isoɛi à
ya màa. A ci ya ka figi si agũ,

bɛɛbɛ mɔi a ci ya ka rezɛ̃ɛ si agũ fũfũ, mà irei.
45 Amanɛ jiida í ya nya jiida wai hai si mii jiida iyi wa singa si idɔɛ. Amanɛ laalɔ mɔ í ya nya laalɔ wai hai si mii laalɔ iyi wa singa si idɔɛ, domi mii iyi wa kõ si idɔi amanɛ, nŋui gɛlɛɛ í ya fɔ.

Woo ma ile minji gɔ ŋa
(Cɔ Matie 7:24-27)

46 Nɔ Jesu í sõ ŋa má í ni, na mii í ce ì ya maa kpem Lafɛ̃ɛ, Lafɛ̃ɛ, nɔ i ci ya ceò ide iyi ǹ sõ ŋɛ icɛ ŋa.
47 Inɛ iyi í naa bi tom fei nɔ wa gbɔ idem nɔ wa jirimaɛ, an nyisi ŋɛ inɛ iyi lafɛ̃ɛ í jɔ.
48 Í jɔ mɔkɔ gɔ iyi wa ma ile. Mɔkɔu í tu isa titã í jĩ hee í koo í kãsi kuta í bɛi í nyɔ icui ileu. Si anyiɛ ŋɔi ijĩ í na í rɔ nɔ ido í kõ wa nikã, wa cã ileu, amma kù yɔkɔ ku kɛkɛɛ domi kumaɛ í sĩa.
49 Amma inɛ iyi í gbɔ idem nɔ kù waa jirimaɛ, í yɛi bɛi mɔkɔ gɔ iyi í ma ile nɔ kù nyɔ icuɛ do kuta. Ŋɔi ido í na í kõ í nikã wa cã ileu nɔ gbakã í cuku í lɛgɛ fei.

7

Jesu í jɔ̀ amaacɛi sooge inɛ ngbo gɔ í ba iri
(Cɔ Matie 8:5-13)

1 Iyi Jesu í sõ ŋa ideu fei í tã, ŋɔi í bɔ Kapɛranumu.
2 Wee inɛ ngboi sooge gɔ í wa bɛ. Soogeu í nɛ amaacɛɛ, nɔ í buui jiida jiida. Amaacɛui wa ce bɔ̃ɔ hee wa bi ku ku.
3 Ŋɔi soogeu í gbɔ baaui Jesu, nɔ í bɛ inɛ ngboi Zuifu gɔ ŋa bi tɛɛ a koo a tɔɔɛ ku na ku faaba amaacɛi nŋu.
4 Ŋɔi inɛ ŋau à koo. Iyi à to bi Jesu, ŋɔi à tɔɔɛ suuru ntɔ ntɔ à ni mɔkɔu í to i sobiɛ
5 domi í bi dimi nwa. Nŋui í nɔ í ma nwa ile bii à ya ka ce kutɔtɔɔu bɛ.
6 Nɔ aŋaò Jesu ŋa à dasi kpãa à waa nɛ. Iyi à maai kpasɛ̃u ŋɔi soogeu í bɛ kpaasiɛ gɔ ŋa a koo a sõɔ a ni, Lafɛ̃ɛ, soogeu njɛ í ni i maà taabi araɛ, domi nŋu kù to i lɔ wa kpasɛ̃i nŋu.
7 Na nŋui í ce mɔm í yɔɔ iyi nŋu kù to nŋu ku naa bi tɛɛ do araɛ. Amma í ni i fɔ ide nŋu akã wa, amaacɛi nŋu á ba iri.
8 Nɔ í ni baa nŋu takai nŋu, idei inɛ ngboi nŋu ŋai nŋu wa gbɔ, nɔ nŋu mɔ í nɛ sooge ŋa iyi wa gbã. Bii nŋu í sõ inɛ akã nŋu í ni ku bɔ ihõ, í ya kooi. Bii nŋu í nɔ í kpe inɛ gɔ nŋa í ya naai. Nɔ bii nŋu í sõ amaacɛi nŋu gɔ nŋu í ni ku ce iyi ihɛ̃ í ya cooi.
9 Iyi Jesu í gbɔ ideu í biti, nɔ í sinda í sõ zamaa iyi wa tooɛu í ni, ǹ wa n sõ ŋɛ, baa si inɔi inɛi Izirɛli ŋa fei n kù yɛ inɛ iyi í yɔkɔ í dasim naanɛ nla nla bɛi inɛɛu ihɛ̃.
10 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi ama abɛ ŋau à nyi kpasɛ̃, nɔ à ba amaacɛu í ba baani.

Jesu í jĩ amai jaaõ gɔ iyi í ku

11 Si anyiɛ ŋɔi Jesu í bɔ ilu gɔ iyi à ya kpe Nayini. Mɔcɔɛ ŋa do zamaa nla gɔ wa tooɛ.
12 Waati iyi í maai si gamboi bindii iluu, í yɛ à so ikui ama awaasũ gɔ à waa bɔ ku suu. Ama awaasũu nŋu akãi iyeɛ í bí nɔ iyeu jaaõi. Inɛi inɔ ilu nkpɔ nkpɔi wa too fitii abou.

13 Iyi Lafɛ̃ɛ í yɛ abou ŋɔi araare í muu, nɔ í sɔ̃ɔ í ni, maà kpata.
14 Ŋɔi í sɛkɛɛ si ŋa í lu kpakoi ikuu nɔ inɛ ŋa iyi à waa soou à leekĩ. Nɔ Jesu í ni, awɔ awaasũ, ǹ wa n sɔ̃ɛ, dede.
15 Nɔ awaasũ iyi í kúu í dede í buba wa fɔ ide. Nɔ Jesu í sindoa iyeɛ.
16 Ŋɔi njo í mu aŋa fei, nɔ à saabu Ilaaɔ̃ à waa ni, walii ilu gbugbãi í naa si wa. Nɔ à wa ni má, Ilaaɔ̃ í naa bi inɛɛ ŋa ku ba ku sobi ŋa.
17 Ŋɔi ideu í fangaa si ilɛi Zudee do si ilɛɛkoɛ ŋa fei.

Inɛ ŋa iyi Zãa woo dasi inyi í bɛ
(Cɔ Matie 11:2-19)

18 Ŋɔi mɔcɔi Zãa ŋa à koo à baa ile piisɔ̃ɔ bɛ à sisiaa mii ŋau bɛ fei. Nɔ í kpe amanɛ minji si inɔ nŋa,
19 í bɛ ŋa bi Lafɛ̃ɛ a beeɛ a ni, awɔi ì jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ á na ku bɛ wau? Mà ka degbe inɛ mmu gɔ.
20 Iyi à to wa bi Jesu, ŋɔi à sɔ̃ɔ à ni, Zãa woo dasi inyiui í bɛ wa ka naa ka beeɛ ka ni, awɔi ì jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ á na ku bɛ wau? Mà ka degbe inɛ mmu gɔ.
21 Wee si waati nŋu bɛi, Jesu í jɔ̀ bɔ̃ɔ nkpɔ do kɔ̃̀ɔ ŋa à waa ba iri, nɔ wa lele inɛi inɔɔko ŋa hai si inɛ gɔ ŋa, nɔ í jɔ̀ fɛɛju nkpɔ í yɛ ilu má.
22 Nɔ í jɛa ama abɛ ŋau í ni, i koo i sisia Zãa mii iyi ì yɛ do iyi ì gbɔ ŋa. Fɛɛju ŋa à waa yɛ ilu, woo sukutɛ ŋa à waa nɛ dee dee, dintɛ ŋa à ba iri à jɛ inɛ kumá, dekĩ ŋa à waa gbɔ ide, iku ŋa à ɟĩ, nɔ à waa waazoa ilu are ŋa laabaau jiidau.
23 Ilu inɔ didɔ̃i inɛ iyi kaa nyiò anyi si naanɛ ku dasiɛ na irim.
24 Iyi ama abɛi Zãa ŋau à gbɔ bɛi Jesu í fɔ, ŋɔi à sinda à nɛ. Waati iyi à waa nɛ, ŋɔi Jesu í lɔsi ku sisia zamaau idei Zãa í ni, mii ì bɔ ku cɔ gbabuau ŋa. Fɔfɔ iyi fufu wa yaya? Aawo.
25 To, mii ì bɔ ku cɔ ŋa. Mà mɔkɔ iyi wa dasi jaaɛ jiidau? Aawo, inɛ ŋa iyi à waa dasi jaaɛi fia nkpɔ nɔ à wa si inɔi amani nla nla, aŋai à ya wa kabai ilaalu ŋa.
26 To, mii ì bɔ ku cɔ ŋa. Mà waliii ì bɔ ku cɔ ŋa. Oo, ntɔ ntɔ an sɔ̃ ŋɛ, inɛɛu bɛ í re baa walii.
27 Zãai kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fãa tengi bii í ni, Ilaaɔ̃ í ni,
Wee, ǹ bɛ woo sisi idem wa si wajuɛ iyi á teeseɛ kpãaɛ.
28 An sɔ̃ ŋɛ, si inɔi inɛ ŋa iyi inaabo ŋa à bí fei, kãma nŋa kù wɛɛ iyi í re Zãa. Amma do nŋu fei, baa inɛ iyi í kere í re si bommai Ilaaɔ̃ í roo.
29 Nɔ Jesu í ni má, inɛ ŋa iyi à gbɔ idei Zãa fei hee do woo gba fiai lɛmpoo ŋa fei à jɔ̀ Zãa í dasi ŋa inyi nɔ nŋu bɛ wa nyisi iyi à mà iyi Ilaaɔ̃ í jɛ dee dee.
30 Amma Farisi ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa a kù jɛ Zãa ku dasi ŋa inyi. Bɛɛbɛ mɔi à kɔsi mii iyi Ilaaɔ̃ í dasi idɔ ku ce nŋa.
31 Ŋɔi Jesu í ni, yooi an wãò inɛi nsɛi ŋau ihɛ̃. Yooi à jɔ.
32 À jɔ amu ŋa iyi à waa buba bantuma, à sɔ̃ njɛ à waa ni, à fã nŋɛ yee nɔ i kù jojo ŋa, nɔ à kɔ̃ nŋɛ irii iku ŋa nɔ i kù kpata ŋa.

33 Ǹ ni bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ waati iyi Zãa woo dasi inyi í naa, í ya dĩ anu, ci ya mɔ vɛ̃ɛ, nɔ ì ni í nɛ inɛi inɔɔko ŋa.
34 Nɔ iyi amu Amai Amanɛ ǹ naa, ǹ ya n jɛ nɔ n maa n mɔ, nɔ í ni ŋa ǹ bi ijɛ nɔ ǹ jɛ woo mɔ atɛ̃ nɔ ǹ jɛ kpaasii woo gba fiai lɛmpoo ŋa do ilu dulum ŋa.
35 Do nŋu fei, à yɛ iyi bisii Ilaaɔ̃ í jɛ dee dee na icɛ ŋa iyi wa ce.

Jesu wa jɛ kpasɛ̃i Farisi gɔ

36 Farisi gɔ í kpe Jesu ku jɛ bi tɛɛ ajɔ nŋu gɔ. Nɔ Jesu í lɔ ileɛ í buba wa jɛ.
37 Wee, abo à ta icu gɔ í wa si iluu bɛ. Iyi í gbɔ à ni Jesu wa jɛ kpasɛ̃i Farisiu, ŋɔi í naaò tulare wa si ama caka ku sĩa gɔ iyi à ce do abatii.
38 Abou í naa í wai do anyii Jesu bi isɛɛ ŋa. Wa kpata nɔ cikãajuɛ ŋa wa tontoo si isɛɛ hee í cɔɔ, nɔ wa gbãa do ntoi iriɛ ŋa, wa cɔ̃ɔcɔ̃ɔɛ, í fã siɛ tularеu.
39 Farisi iyi í kpe Jesu ku jɛu, iyi í yɔɔ, ŋɔi í fɔ si idɔɛ í ni, mɔkɔu ihɛ̃, bii waliii, á mà dimii inaabo iyi wa luu ihɛ̃ domi woo ta icui.
40 Nɔ Jesu í ni, Simɔɔ, ǹ nɛ ide gɔ iyi an sɔ̃ɛ. Nɔ í ni, fɔ, Mɛɛtu.
41 Ŋɔi Jesu í ni, mɔkɔ gɔ í wɛɛ iyi amanɛ minji wa mu gbeseɛ. Inɛ akã wa mu kpɛkɛlɛ cĩɔ miu, inɛ akã mɔ ciitaa.
42 Nɔ wee a kù nɛ mii iyi aa sãaò, nɔ í cea aŋa minji fei suuru. To, si aŋa minjiu, yoo nŋai á bi mɔkɔu ku re.
43 Nɔ Simɔɔ í jɛaa í ni, ǹ tamaa inɛ iyi gbeseɛ í reui. Ŋɔi Jesu í sɔ̃ɔ í ni, ntɔi ì fɔ.
44 Iyi í ni bɛɛbɛ í tã, ŋɔi í sinda si inaabou nɔ í sõ Simɔɔ í ni, ì yɛ abou ihɛ̃? Iyi ǹ lɔ wa kpasɛ̃ɛ i kù muum inyi n wiɛ kutɛm, amma abou ihɛ̃ í cò kutɛm do cikãajuɛ ŋa, nɔ í gbãa do ntoi iriɛ ŋa.
45 I kù cem fɔɔ do kucɔ̃ɔcɔ̃ɔ amma abou ihɛ̃, hai waati iyi ǹ lɔ wa, kù jɔ̀ kutɛm ku cɔ̃ɔcɔ̃ɔ.
46 Nɔ i kù jɔsi irim ikpo, amma abou ihɛ̃, í fãsi isɛm tulare.
47 Na ŋɔi í jɔ̀ ǹ wa n sõɛ kubi nlai abou ihɛ̃ wa nyisi iyi Ilaaɔ̃ í kpa idei dulum dɛɛ, baa do iyi í kpɔ fei. Amma inɛ iyi à cea suuru keeke, kubiɛ mɔ keekei.
48 Ŋɔi í sõ abou í ni, à kpa idei dulum dɛɛ.
49 Inɛ ŋa iyi à waa jɛ aŋaò ŋau, à bee njɛ ide à waa ni, dimii amanɛ yoomai ihɛ̃ iyi á yɔkɔ ku kpa idei dulum dii amanɛ ŋa.
50 Nɔ Jesu í sõ abou í ni, naanɛɛi í faabaɛ. Koo nɛ do laakai ku sũ.

8

Inaabo ŋa iyi à waa too Jesu

1 Si anyii nŋu, Jesu í dabii dabii si wangaa ŋa do si ilɛɛko ŋa, wa waazo wa sisi laabaau jiidai bommai Ilaaɔ̃. Nɔ mɔcɔ maateeji ŋau à suu
2 do inaabo nkpɔ gɔ ŋa. Si inɔi inaabo ŋau, gɔgɔ ŋa à waa ce bɔ̃ɔ wo, gɔgɔ ŋa mɔ à nɛ inɛi inɔɔko ŋa wo, nɔ Jesu í jɔ̀ aŋa fei à ba iri. Inaabo ŋau wee. Maari iyi à ya kpe inɛi Madala, nŋui Jesu í lelea inɛi inɔɔko mɛɛje ŋau,
3 do Zoana aboi Cuza, woo mu amanii ilaalu Herodu, do

Suzani do inaabo nkpɔ gɔ ŋa ma. Abo ŋau à waa sobi ŋa do amani nŋa.

Məndai woo gbɛ̃
(Cɔ Matie 13:1-9; Maaku 4:1-9)

4 Hai ilu fei inɛ ŋa à wasi ku naa bi Jesu. Si bɛi zamaa í tətəə ŋəi í kpa nŋa mənda.
5 Si məndau í ni, məkɔ gɔ í fita wa fã dimi. Si bɛi wa fã dimiu, ŋəi gəgə ŋa à cuku si kpãa, nɔ inɛ ŋa à nɛ̀ si nɔ yɛi ŋa à jəə.
6 Nɔ gəgə ŋa mə à cuku si ilɛ iyi í nɛ kuta. Iyi í fita gbakã, í gbɛi, domi mandi kù wa si.
7 Gəgə ŋa mə à cuku si inɔ agũ ŋa. Ŋəi agũ ŋau do dimi jiidau à fita ajə, ŋəi agũ ŋau à dede à la à bii dimi jiidau.
8 Gəgə ŋa mə à cuku si ilɛ jiida, nɔ à fita à la à so iso ĩɔ ĩɔ.

Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã, nɔ í la hee lele í ni, inɛ iyi í nɛ itĩ iyi á gbəò ide, ku gbɔ.

Mii í jɔ̀ Jesu í ya maa kpa mənda
(Cɔ Matie 13:10-17; Maaku 4:10-12)

9 Nɔ məcɔɛ ŋa à beeɛ yaasei məndau.
10 Ŋəi í jɛ nŋa í ni, iŋɛi Ilaaõ í jɔ̀ ì mà asiii bommaɛ, amma inɛ ŋa iyi à gbe à waa sõ ŋai do mənda ŋa ku ba

Baa bii à waa cɔ a maà yəə.
Nɔ bii à waa gbɔ a kaa mà yaaseɛ.

Yaasei məndai woo gbɛ̃
(Cɔ Matie 13:18-23; Maaku 4:13-20)

11 Yaasei məndau wee. Dimiu, idei Ilaaõi.
12 Inɛ gɔ ŋa à yɛi bɛi kpãa tengi bii dimiu í cuku. Aŋai à gbɔ ideu, amma Seetam í naa í nyaa hai si idɔ nŋa ku ba a maà dasi naanɛ a ba faaba.
13 Inɛ gɔ ŋa mɔ à yɛi bɛi ilɛ kuta. Aŋai à gbɔ ideu nɔ à gbaa do inɔ didõ. Amma a kù jɔ̀ kù ce icã si idɔ nŋa. Naanɛ ku dasi nŋa í kpɛ keeke amma iyi wahala í naa, à nyiò anyi.
14 Inɛ gɔ ŋa mɔ à yɛi bɛi inya iyi í nɛ agũ ŋau. Aŋai à gbɔ ideu, amma si bɛi à waa nɛ, inɔ ku fɔ do amani do didõi andunya ŋai à bii ideu à kpaa, nɔ iso nŋa ŋa kù jĩa.
15 Inɛ gɔ ŋa mɔ à yɛi bɛi ilɛ jiidau. Aŋai à gbɔ ideu nɔ à jiləə si idɔ jiida hai nɛ muafiti, nɔ à waa temua hee wa so iso.

Məndai fitila
(Cɔ Maaku 4:21-25)

16 Ŋəi Jesu í sõ ŋa ma í ni, inɛ gɔ ci ya ma fitila ku biiɛ do caka, walakɔ ku dasi abɛ daai. Amma à ya kɔaɛi lele ku ba inɛ ŋa iyi à waa lɔ wa fei a yɛ inya kumá.
17 Si bɛɛbɛ mii iyi wa manji fei á boli, nɔ mii iyi à ce si asii fei á na ku fita gbugbãa.
18 Na nŋu, i ce laakai ŋa do yaase bɛi ì waa gbɔò ide ŋa, domi inɛ iyi í nɛ, nŋui à ya kõɔa si. Inɛ mɔ iyi kù nɛ, andi iyi wa tamaa siu má à ya gbaai.

Iyei Jesu do ifɔɛ ŋa
(Cɔ Matie 12:46-50; Maaku 3:31-35)

19 Iyei Jesu do ifɔɛ ŋa à naa bi tɛɛ, amma a kù ba a kù to siɛ na zamaau.
20 Nɔ inɛ ŋa à sõɔ à ni, iyeɛ do ifɔɛ ŋa à waa leekĩ waduude à waa bi ku yɛɛ.

21 Amma í jɛ nŋa í ni, inɛ
ŋa iyi à waa gbɔ idei Ilaaɔ̃ nɔ
à waa jirimaɛ, aŋai à jɛ iyem
walakɔ ifɔm ŋa.

Jesu í leekĩ fufu si tenku
(Cɔ Matie 8:23-27; Maaku 4:35-41)

22 Ajɔ nŋu gɔ Jesu í lɔ akɔi
inyi nŋu do mɔcɔɛ ŋa, nɔ í sɔ̃
ŋa í ni, ka kua tenkuu ka bɔ ice
ikpa ihɔ̃. Nɔ à nɛ.

23 Si bɛi à waa nɛu, Jesu í sĩ
njoo. Ŋɔi fufu nla gɔ í dede si
tenkuu, nɔ inyi wa kɔ̃ akɔu. À
wa si mbirisi.

24 Ŋɔi à sɛkɛɛ si Jesu à jũu à
ni, Mɛɛtu, Mɛɛtu, à waa bɔ nfe
ku ce.

Ŋɔi Jesu í jĩ nɔ í la si fufuu
do kucãi inyiu. Nɔ à dɛ̀ à coko
sɔ̃m sɔ̃m.

25 Nɔ í bee mɔcɔɛ ŋa í ni, hee
iwoi naanɛ iyi ì dasim í wa.

Nɔ njo í mu ŋa à biti, à
bee njɛ à waa ni, dimii amanɛ
yoomai ihɛ̃, iyi wa ba fufu do
inyi ide ku fɔ nɔ à waa gbɔ
ideɛ.

Jesu í jɔ̀ inɛ gɔ iyi í nɛ inɛi
inɔɔko í ba iri
(Cɔ Matie 8:28-34; Maaku 5:1-20)

26 Nɔ Jesu do mɔcɔɛ ŋau
à to ice ikpa ihɔ̃, si ilɛi inɛi
Zerazee ŋa iyi í wa do wajui
ilɛi Galilee.

27-29 Ŋɔi à fita hai inɔi akɔi
inyiu. Iyi à kita ilɛ ŋɔi Jesu í yɛ
mɔkɔ gɔ wa naa ku kòo. Mɔkɔu
inɛi ilu bɛi. Wee í bɛi í nɛ inɛi
inɔɔko ŋa. Waati kãma fei à ya
maa dede siɛi. Ŋɔi inɛ ŋa à ya
dũu do sesee nɔ à dĩ isɛɛu do
isɔ ku ba a nɔɔ. Amma í ya da
kudĩ ŋaui fei nɔ inɛi inɔɔkoɛ
ŋau à bɔòɛ hee si gbabua ŋa.
Hai kukpɛ basĩi í ya maa wɛɛ,
ci ya buba kpasɛ̃. Bi ku si iku
ŋai í ya wa.

Iyi mɔkɔu í yɛ Jesu ŋɔi í koo í
cuku si wajuɛ í dɔ̃ anu hee lele
wa ni, mii í wa aninii awaɛ,
Jesu awɔ Amai Ilaaɔ̃. Ilaaɔ̃ í
re fei nɔ ǹ wa n tɔɔɛi, maà
wahalam. Wa dɔ̃ bɛɛbɛi si na
iyi í jɔ̀ Jesu í ni inɛi inɔɔko ŋau
a fita siɛ.

30 Nɔ Jesu í beeɛ í ni, irei iriɛ.
Nɔ í jɛaa í ni, Zamaa. Í ni bɛɛbɛi
si na iyi í jɔ̀ inɛi inɔɔko nkpɔ
nkpɔi í nɛ.

31 Nɔ inɛi inɔɔkoɛ ŋau à waa
tɔɔ Jesu suuru ntɔ ntɔ ku maà
dasi aŋa si isa nla hai nɛ kɔɔu.

32 Wee, kuusɔɔ gaa nla gɔ ŋa
à wa bɛ à waa jɛ si iri kuta gɔ.
Nɔ inɛi inɔɔko ŋau à tɔɔ Jesu
ku jɔ̀ aŋa a koo a mu kuusɔɔ
ŋau ku ba aŋa a maa wa bɛ. Nɔ
í yɔɔda nŋa.

33 Nɔ inɛi inɔɔko ŋau à fita
hai si mɔkɔu, à koo à mu
kuusɔɔ ŋau. Nɔ kuusɔɔ gaa
ŋau à sɛi hai antai iri kutau à
dasi tenku nɔ inyiu í jɛ ŋa.

34 Ŋɔi woo degbe kuusɔɔ
ŋau à yɛ mii iyi í ce, nɔ à sa à
koo à waa sisi laabaaui ideu si
ilu nlau do si ilɛɛko ŋa.

35 Nɔ inɛ ŋa à fita à bɔ̀ ku cɔ
mii iyi í ceu. Iyi à to bi Jesu,
ŋɔi à yɛ mɔkɔ iyi inɛi inɔɔko
ŋa à fita siɛu. Mɔkɔu í baa si
laakaɛ má, nɔ wa buba kɔkɔi
Jesu í dasi jĩnɛ ŋa. Ŋɔi njo í mu
ŋa.

36 Inɛ ŋa iyi ideu í ce iju nŋa
à waa sisia inɛ ŋa bɛi inɛɛu í ce
í ba iri.

37 Ŋɔi inɛi ilɛi Zerazee ŋa fei
à tɔɔ Jesu suuru à ni ku nɛ hai
bɛ, domi njo í mu ŋa ntɔ ntɔ.

Nɔ Jesu í lɔ akɔi inyiu wa bi ku nɛ.
38 Ŋɔi mɔkɔ iyi inɛi inɔɔko ŋa à fita siɛu wa tɔɔ Jesu ku jɔ̀ nŋu ku tooɛ. Amma Jesu í ni ku sinda ku
39 nyi ideɛ, koo sisi mii iyi Ilaaɔ̃ í ceaa fei. Nɔ inɛɛu í nɛ í koo í wasi ku sisi mii iyi Jesu í cea nŋu fei si iluu fei.

Ama inaaboi Zairusi do inaabo iyi í lu ibɔi Jesu
(Cɔ Matie 9:18-26; Maaku 5:21-43)

40 Iyi Jesu í baa hai ilɛi Zerazee nɔ zamaa í wasi ku coo fɔɔ, domi aŋa fei à waa degbeɛi.
41 Ŋɔi inɛ gɔ í naa bi tɛɛ. Lafɛ̃ɛi à ya kpe Zairusi. Inɛ ngboi ile bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔi. Iyi í yɛ Jesu, ŋɔi í sɛɛbata si wajuɛ nɔ í tɔɔɛ ku naa kpasɛ̃i nŋu.
42 Wa tɔɔ Jesu ku naa kpasɛ̃ɛi si na iyi í jɔ̀ ama inaabo akã lege legeɛ iyi í nɛ adɔ̃ maateeji, wa bi ku ku. Ŋɔi Jesu wa koo.
Iyi wa koo, nɔ zamaa nla nla wa manteɛ.
43 Wee abo gɔ mɔ í wa bɛ iyi wa ce bɔ̃ɔi awɔ ku mu hai adɔ̃ maateeji. Nɔ í jɛ fiaɛ fei bi lokotoro ŋa, nɔ kãma nŋa kù yɔkɔ kù faabaɛ.
44 Ŋɔi í sɛkɛɛ si Jesu do anyi í koo í lu itɩ̃i ibɔɛ. Bɛ gbakã bɔ̃ɔu í tã.
45 Nɔ Jesu í bee í ni, yooi í lum. Ŋɔi aŋa fei à waa jã, ŋɔi Piɛɛ í ni, Mɛɛtu, zamaaui í kaakoɛ wa manteɛ.
46 Amma Jesu í ni, ɩ̀ mà iyi inɛ gɔ í lum kam kam si na iyi í jɔ̀ gbugbãm í ce icɛ.
47 Iyi abou í yɛ iyi Jesu í mà iyi inɛ gɔ í luu, ŋɔi í koo í gulɛ si wajuɛ do kuyaya. Nɔ í fɔ si wajui zamaau mii iyi í ce í jɔ̀ nŋu í lu Jesu, do bɛi nŋu í ba iri anu akã.
48 Nɔ Jesu í sɔ̃ɔ í ni, abooyi, naanɛɛi í faabaɛ, koo nɛ do laakai ku sũ.
49 Si bɛi Jesu wa fɔ ideu ŋɔi inɛ gɔ í naa hai kpasɛ̃i Zairusi inɛ ngbou í sɔ̃ɔ í ni, ama inaaboɛu kù wɛɛ, maà bitandi Mɛɛtu má.
50 Iyi Jesu í gbɔ ideu nɔ í sɔ̃ Zairusi í ni, maà jɔ̀ zigiɛ ku da, awɔ de dasi naanɛ, á ba iri.
51-53 Ŋɔi à dasi kpãa má à waa koo. Iyi í to kpasɛ̃ bɛ, í ba wee, inɛ fei í wasi ku kpata à waa cã kpokpo na irii amau. Nɔ Jesu í ni, i maà kpata ŋa, kù ku, wa sɩ̃ njooi. Ŋɔi à waa yaakoɛ domi à mà iyi í kui. Ŋɔi Jesu kù jɛ inɛ gɔ ku lɔ kpasɛ̃u do nŋu ajɔ bii kù jɛ Piɛɛ do Zãa do Zaaki do iyeò baai amau.
54 Iyi í to bi ama inaabou ŋɔi í mu awɔɛ nɔ í fɔ ide hee lele í ni, ama mudɛ̃ɛ, dede.
55 Nɔ hundeɛ í baa má, nɔ í dede tengi bɛ gbakã. Nɔ Jesu í sõ ŋa í ni a na amau ijɛ.
56 Nɔ nyaanzeɛ ŋau à biti ntɔ ntɔ, amma Jesu í sõ ŋa í ni a maà sõ inɛ gɔ mii iyi í ce.

9

Jesu í bɛ mɔcɔ maateeji ŋau
(Cɔ Matie 10:5-15; Maaku 6:7-13)

1 Jesu í kpe mɔcɔ maateejiɛ ŋau í tɔtɔɔ ŋa í mu nŋa gbugbã do yiiko a leleò inɛi inɔɔko ŋa fei nɔ a jɔ̀ bɔ̃ɔ ŋa a ba iri.
2 Ŋɔi í bɛ ŋa a koo a waazo idei bommai Ilaaɔ̃ nɔ a jɔ̀ bɔ̃ɔ ŋa a ba iri.

3 Nɔ í sɔ̃ ŋa í ni, i maà so
nkãma si isɛɛnɛ nŋɛu, baa golo
hee má jɛ bɔgɔ, wala ijɛ, wala
fia, nɔ i maà so baa ibɔ min-
jisia.
4 Kpasɛ̃ bii ì sɔ ŋa, i ya wa bɛ
hee i koo i fita hai ilu bɛ ŋa.
5 Ilu bii à kɔ ku gba ŋɛ, i fita
hai ilu bɛ ŋa nɔ i gbugbã nŋa
irurui baata nŋɛ ŋa ku jɛ nŋa
sɛɛda iyi kiitii Ilaaɔ̃ á naa si ŋa.
6 Mɔcɔ ŋau à dede à dabii si
ilɛɛko ŋau, à waa sisiò laabaau
jiidau nɔ à wasi ku jɔ̀ bɔ̃ɔ ŋa à
waa ba iri bii fei.

Laakai Herodu í dede
(Cɔ Matie 14:1-12; Maaku 6:14-29)

7 Wee Herodu ilu ilɛu, í
gbɔ mii iyi Jesu wa ce fei, nɔ
laakaiɛ í dede. Kù mà baa bɛi
á lasabu má si na iyi í jɔ̀ inɛ gɔ
ŋa à waa ni Zãai í jɪ̀ hai si balɛ,
8 inɛ gɔ ŋa mɔ à ni Elii walii
nlaui í naa má, nɔ inɛ gɔ ŋa mɔ
à ni inɛ akãi waliii tako ŋaui í
jɪ̀ hai si balɛ má.
9 Nɔ Herodu í ni, ǹ jɔ̀ à bu irii
Zãa. Debɛi, inɛ ihɛ̃ iyi ǹ ya maa
n gbɔ baauɛ iyi wa ce dimii mii
ŋau bɛ, yooi. Ŋɔi wa dɛ ku yɔɔ.

Jesu í wò amanɛ dubu miu (5.000)
(Cɔ Matie 14:13-21; Maaku 6:30-44; Zãa 6:1-14)

10 Nɔ mɔcɔ maateeji ŋa iyi
Jesu í tako í bɛ ŋau à baa bi tɛɛ
à waa sisiaa mii ŋa iyi aŋa à ce
fei. Nɔ Jesu í gbã ŋa ikã í bɔò
ŋa ikpa kɔkɔi ilu gɔ iyi à ya kpe
Bɛsaida.
11 Ŋɔi inɛ ŋa à gbɔ ikpa bii à
wa nɔ zamaa nkpɔ gɔ í hãmɛɛ
ŋa bɛ. Nɔ Jesu í gba ŋa wa sɔ̃ ŋa
idei bommai Ilaaɔ̃, nɔ í jɔ̀ inɛ
ŋa iyi a kù waa nɛ baani à ba
iri.
12 Iyi inunu wa lɔ ŋɔi woo
bɛ maateeji ŋau à sɛkɛɛ siɛ à
sɔ̃ɔ à ni, jɔ̀ inɛ ŋau à nɛ inɔ
ilu walakɔ ilɛɛko ŋa à dɛ bii
aa sũ do mii iyi aa jɛ, domi si
gbabuai à wa ihɛ̃.
13 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, iŋɛ
taka nŋɛ i na ŋa ijɛ a jɛ mɛɛ.
Amma à ni, pɛ̃ɛ iyi à nɛ kù re
ara miu do cɛ̃ɛ minji. Mà ì bi
awa taka nwa kaa ra ijɛ iyi inɛ
fei á jɛi.
14 Wee si inɔi inɛ ŋau
inɛmɔkɔ ŋa à to zakai amanɛ
dubu miu (5.000). Ŋɔi Jesu í sɔ̃
mɔcɔɛ ŋau í ni, i jɔ̀ a buba wua
ikã ikã amanɛ ciitaa ciitaa.
15 Nɔ à ce bɛɛbɛ à jɔ̀ aŋa fei à
buba.
16 Ŋɔi Jesu í so pɛ̃ɛ miu do
cɛ̃ɛ minjiu nɔ í wu iju lele í
saabu Ilaaɔ̃ nɔ í bububuɛ í na
mɔcɔɛ ŋau a kpɛ̃a zamaau.
17 Nɔ aŋa fei à jɛ à yo. Nɔ à
ko iyi à jɛ í gbeu, nɔ í kɔ̃ kɔlɔ
maateeji.

Piɛɛ í ni Jesu í jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cica
(Cɔ Matie 16:13-19; Maaku 8:27-29)

18 Ajɔ nŋu gɔ Jesu do mɔcɔɛ
ŋa à nya ara nŋa ikã nɔ wa ce
kutɔɔ. Nɔ í bee ŋa í ni, yooi inɛ
ŋa à ya ni ǹ jɛ.
19 Nɔ à jɛaa à ni, inɛ gɔ ŋa à
ya ni awɔu Zãa woo dasi inyii.
Inɛ gɔ ŋa mɔ à ya ni awɔu Elii
walii nlai takoui. Inɛ gɔ ŋa
mɔ à ya ni awɔu inɛ akãi waliii
tako ŋaui í jɪ̀ wa hai si balɛ.
20 Ŋɔi í bee ŋa í ni, iŋɛ mɔ ni,
yooi ì ni ǹ jɛ ŋa. Ŋɔi Piɛɛ í ni,
awɔi ì jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau.

Jesu wa fɔ idei ikuɛ do kujĩɛ
(Cɔ Matie 16:20-28; Maaku 8:30-9Ɛ1)

21 Ŋɔi Jesu í sõ mɔcɔ ŋau do kugaabu í ni a maà na a sõ inɛ gɔ.

22 Í sõ ŋa má í ni, amu Amai Amanɛ, kù nɛ bɛi á ce iyi n kù yɛ ijuukpã ntɔ ntɔ. Inɛ ngbo ŋa do inɛ ngboi woo weei Ilaaõ ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa aa kɔsim a kpam, amma an jĩ hai si balɛ si ajɔ mɛɛtasia.

23 Nɔ í sõ aŋa fei í ni, inɛ iyi wa bi ku toom, ku jɔ̀ idɔɔbiɛ nɔ ku so jĩi ku gaauɛ ku toom wa.

24 Nɔ inɛ iyi wa bi ku ba kuwɛɛɛ do idɔɔbiɛ kaa baa. Amma inɛ iyi í nyɔ kuwɛɛɛ na irim, lafɛ̃ɛi á baa do ntɔ.

25 Aranfãani yoomai amanɛ í nɛ bii í ba amanii andunya fei, nɔ í kua kuwɛɛɛ.

26 Nɔ í ni má, inɛ iyi wa ce anyɔi amu Amai Amanɛ, walakɔ wa ce anyɔi idem, amu mɔ an ce anyɔi lafɛ̃ɛ waati iyi an nyi wa. Nɔ waati iyi an nyi wa, an nyi wai do amboei Baam do amalekaɛ ŋa ajɔ.

27 Ntɔ ntɔ, inɛ ŋa iyi à wa ihẽ si nsɛi, gɔgɔ nŋa ŋa aa yɛ bommai Ilaaõ wa naa a bɛi a ku.

Arai Jesu í daana
(Cɔ Matie 17:1-8; Maaku 9:2-8)

28 Iyi Jesu í fɔ ideu í tã, iyi í ce zakai ajɔ mɛɛjɔ ŋɔi í kpe Piɛɛ do Zãa do Zaaki à koo à gũ antai iri kuta nla gɔ ku ba ku ce kutɔɔ.

29 Iyi wa ce kutɔɔ ŋɔi wajuɛ í kpaasi dimi ikã, nɔ jaaɛɛ í fũuta pai pai.

30-31 Ŋɔi gbakã Moizi do Elii à faata wa do amboe à waa baa ide ku fɔ. À waa fɔ idei ikuɛ iyi á kú Zeruzalɛmu ku jɔ̀ɔ̀ andunyau ihẽ.

32 Wee Piɛɛ do kpaasiɛ ŋa à waa siiko ntɔ ntɔ, amma iyi iju nŋa í má à yɛ amboei Jesu nɔ à yɛ amanɛ minji ŋa iyi à waa leekĩ bi tɛɛu.

33 Waati iyi inɛ ŋau à waa jɔ̀ Jesu, Piɛɛ í sɔ̃ɔ í ni, Mɛɛtu, á sĩa ka maa wa ihẽ. Jɔ̀ ka ce ilei acɔ mɛɛta, akã titɛɛ, akã mɔ ti Moizi, akã mɔ ti Elii. Í ni bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ kù mà mii iyi wa fɔ.

34 Si bɛi wa fɔ ideu, bukɔɔ í naa í bii ŋa. Iyi mɔcɔ ŋau à yɛ bukɔɔu wa bii ŋa ŋɔi njo í mu ŋa.

35 Nɔ à gbɔ ide ku fɔ gɔ hai si bukɔɔu í ni, inɛ ihẽi í jɛ Amam. Nŋui ǹ cica. I ya gbɔ ideɛ ŋa.

36 Si anyii ide ku fɔu, Jesu nŋu akãi à yɛ bɛ. Ŋɔi si waatiu bɛ mɔcɔ ŋau a coko a kù sõ inɛ kãma mii iyi à yɛ.

Jesu í faaba ama gɔ iyi í nɛ inɛi inɔɔko
(Cɔ Matie 17:14-18; Maaku 9:14-27)

37 Iju kumáɛ iyi à kita wa hai antai iri kutau, zamaa nla gɔ í naa í ko Jesu.

38 Ŋɔi si inɔi zamaau mɔkɔ gɔ í dõ anu hee lele í ni, Mɛɛtu, cɔ ama inɛmɔkɔ akãu ihẽi ǹ nɛ. Ǹ wa n tɔɔɛ i faabaɛ

39 domi inɛi inɔɔko gɔ í ya dede siɛi. Nɔ waati iyi í dede fei, anu akã amau í ya dõ anui. Nɔ inɛi inɔɔkou í ya gbugbãɛ jiida, nɔ amau í ya maa ce antɔ foko ku maa mɛɛ arae, nɔ kufitaɛ í ya gaabu.

40 Ǹ tɔɔ mɔcɔɛ ŋa a lelea, amma à mɔngɔ.
41 Ŋɔi Jesu í ni, iŋɛ inɛ laalɔ hai dasi naanɛ ŋa, hee waati yoomai an wa inɔ nŋɛ. Mà hee waati yoomai an maa temuaò ŋɛ. Ŋɔi í sɔ̃ mɔkɔu í ni, naaò amaɛu wa ihɛ̃.
42 Nɔ wa naaɛ wa. Iyi í toɛ wa kɔkɔi Jesu ŋɔi inɛi inɔɔkou í kɛkɛɛ ilɛ í gbugbãɛ jiida. Amma Jesu í fɔ si inɛi inɔɔkou ide do gbugbã ŋɔi í fita nɔ amau í ba iri. Nɔ Jesu í sindoa baaɛ.
43 Inɛ ŋa iyi à wa bɛ fei à biti do bɛi gbugbãi Ilaaɔ̃ í la í to.

Jesu í nyi wa fɔ idei ikuɛ do kujĩɛ má
(Cɔ Matie 17:22-23; Maaku 9:30-32)

Si bɛi aŋa fei à wɛɛò bitiu bɛɛbɛ do mii iyi Jesu wa ce fei, ŋɔi Jesu í sɔ̃ mɔcɔɛ ŋa í ni,
44 iŋɛ, i de itĩ i gbɔ ide iyi ǹ wa n sɔ̃ ŋɛu ihɛ̃ sãa sãa ŋa. Aa mu amu Amai Amanɛ a daa inɛ ŋa si awɔ.
45 Amma mɔcɔɛ ŋau a kù gbɔ yaasei ideu, domi ideu kù má nŋa titã, nŋui í jɔ̀ a kù gbɔ yaaseɛ. Nɔ wee à waa ce njoi yaasei ideu ku bee Jesu má.

Yooi í jɛ inɛ ngbo
(Cɔ Matie 18:1-5; Maaku 9:33-37)

46 Ajɔ nŋu gɔ mɔcɔ ŋau à waa ce kakɔɔ ku ba a mà inɛ iyi í re si inɔ nŋa.
47 Wee Jesu í mà lasabui idɔ nŋa, ŋɔi í so ama keeke gɔ í leekĩɛ kɔkɔɛ,
48 nɔ í sɔ̃ ŋa í ni, inɛ iyi í gba amau ihɛ̃ na irim, amu takam nii í gba. Inɛ mɔ iyi í nɔ í gbam, inɛ iyi í bɛm wai í gba. Inɛ iyi í kere í re si inɔ nŋɛ, nŋui í re iŋɛ fei.

Inɛ iyi kù jɛ mbɛɛ nŋɛ inɛ nŋɛi
(Cɔ Maaku 9:38-40)

49 Ŋɔi Zãa í ni, Mɛɛtu, à yɛ inɛ gɔ í ya maa lele inɛi inɔɔko ŋa do iriɛ, nɔ à ganjiɛ, domi kù wa inɔ nwa, kù waa tooɛ.
50 Ŋɔi Jesu í sõɔ í ni, i maà ganjia ŋa, domi inɛ iyi kù jɛ mbɛɛ nŋɛ, inɛ nŋɛi.

Inɛ ŋa à kɔ ku gba Jesu si ilui Samari gɔ

51 Wee waati í maai wa si bii Jesu á jɔ̀ andunya ku nyi lele má, ŋɔi í dasi idɔ mam mam nŋu ku bɔ Zeruzalɛmu.
52 Nɔ í bɛ inɛ gɔ ŋa a cuaa ku ba a koo a ceaa sɔɔlui bi ku sũ. Ŋɔi inɛ ŋa iyi í bɛ ŋau à to ilui Samari gɔ,
53 amma inɛi ilu bɛ ŋa a kù jɛ ku gbaa si na iyi í jɔ̀ Zeruzalɛmuui wa bɔ.
54 Iyi Zaaki do Zãa à gbɔ bɛɛbɛ, ŋɔi à beeɛ à ni, Lafɛ̃ɛ, ì bi ka jɔ̀ ina ku kita si ŋa wa hai lele ku kpa ŋa?
55 Amma Jesu í sinda í la si ŋa do gbugbã. [Í ni, i kù mà iyi ì waa fɔ ŋa mɔm.
56 Amu Amai Amanɛ n kù naa ku kpa amanɛ ŋa, bii kù jɛ n faaba ŋa.]
Nɔ à bɔ ilu mmu gɔ má.

Inɛ ŋa iyi à bi Jesu ku too
(Cɔ Matie 8:19-22)

57 Si bɛi à waa nɛ ŋɔi inɛ gɔ í naa í sõ Jesu í ni, an tooɛ bii ì waa bɔ fei.
58 Ŋɔi Jesu í sõɔ í ni, iŋa ŋa à nɛ kolo ŋa, nɔ baa yɛi ŋa mɔ à nɛ bi ku sũ. Amma amu Amai Amanɛ n kù nɛ bii an koo n sũ n sĩmi.

59 Nɔ í sõ inɛ mmu gɔ í ni,
toom wa. Amma inɛɛu í ni, jɔ̀
n koo n si baam wa titã.
60 Ŋɔi Jesu í sõɔ í ni, jɔ̀ iku
ŋa a si iku nŋa ŋa, amma
awɔ, koo sisi laabaau jiidai
bommai Ilaaõ bii fei.
61 Nɔ inɛ gɔ í sõɔ má í ni, an
tooɛ Lafɛ̃ɛ, amma jɔ̀ n koo n tɔɔ
inɛm ŋa sukudõ titã.
62 Nɔ Jesu í sõɔ í ni, inɛ iyi
í lesi awɔɛ si kaakoi kɛtɛ nɔ í
sinda í cɔ anyi, kù jɔò bommai
Ilaaõ.

10

Jesu í bɛ amanɛ kitaò fɛɛwa

1 Si anyii nŋu, Lafɛ̃ɛ í cica
amanɛ kitaò fɛɛwa mmu má, í
bɛ ŋa minji minji a cuaa si ilu
ŋa fei do bii nŋu takaɛ á nɛ ku
bɔ fei.
2 Nɔ í sõ ŋa í ni, amaajɛ iyi í
to ku da í kpɔ, amma woo da
ŋau a kù kpɔ. Na nŋu, i tɔɔ ilu
ikou ku bɛ inɛ ŋa iyi aa ce icɛu
wa.
3 I dasi kpãa ŋa, ǹ wa n bɛ
ŋɛi bɛi ama angudã ŋa si inɔi
mɛɛmu kugaabu ŋa.
4 I maà so taalili hee má jɛ
bɔgɔ, walakɔ baata, nɔ i maà ya
leekɨ kpãa i maà ce inɛ gɔ fɔɔ
ŋa.
5 Kpasɛ̃ bii ì lɔ ŋa i tako i
sõ ŋa ŋa i ni, Ilaaõ ku mu nŋɛ
laakai ku sũ.
6 Bii ilu laakai ku sũ gɔ í wa
bɛ, laakai ku sũ nŋɛ á to siɛ. Bii
kù wɛɛ mɔi á nyi wa si ŋɛi.
7 Kpasɛ̃ bii à gba ŋɛu, kpasɛ̃
bɛi aa maa wa ŋa, sɔnda do
inyi iyi à na ŋɛ fei i ya gba i jɛ
ŋa, domi inɛ kaa máa ce icɛ iyi
kù waa jɛ. I maà ya lɔ kpasɛ̃ do
kpasɛ̃ ŋa.
8 Ilu iyi ì lɔ fei ŋa bii à gba ŋɛ,
ijɛ iyi à na ŋɛ i ya jɛ ŋa.
9 I sõ inɛi ilu ŋau i ni,
bommai Ilaaõ í maai si ŋɛ. Nɔ
bõɔ ŋa iyi à wa bɛ i jɔ̀ a ba iri
ŋa.
10 Amma ilu bii ì lɔ nɔ a kù
gba ŋɛ, i bɔ bantumai iluu nɔ i
ni,
11 wee à waa gbugbã nŋɛ
hee do irùrùi ilu nŋɛ iyi í wa
si kutɛ nwa. Do nŋu fei, i mà
ŋa iyi bommai Ilaaõ í maai wa.
12 Nɔ Jesu í ni má, an sõ ŋɛ
iyi si ajɔi kiitiu, ijuukpãi inɛi
Sodomu ŋa ilu nlai takou, á tia
do ti inɛi ilu ŋau.

Inɛi ilu ŋa iyi à kɔ ku dasi Jesu naanɛ
(Cɔ Matie 11:20-24)

13 Nɔ Jesu í ni má, inɔ
kufɔ nla nlai á jɛ tu ŋɛ, iŋɛ
inɛi Kɔrazɛ̃ɛ ŋa. Iŋɛ mɔ inɛi
Bɛsaida ŋa inɔ kufɔ nla nlai á
jɛ tu ŋɛ. Maamaake ŋa iyi à
ce si ilu nŋɛ ŋau ihɛ̃, bii í jɛ si
ilui Tii do Sidõɔi à coo wo, bii
í wa inɛi ilu ŋau aa dɨ saaki a
kpataò na irii dulum du ŋa nɔ
a kpaasi idɔ hai ku kpɛ.
14 Na ŋɔi í jɔ̀ ǹ wa n sõ ŋɛ iyi
si ajɔi kiitiu ijuukpãi inɛi Tii
do Sidõɔ ŋa á tia tu ŋɛ.
15 Iŋɛ mɔ, inɛi Kapɛranumu
ŋa, ì waa tamaa ŋa aa so ŋɛ hee
lelei? Aawo, aa kɛkɛ ŋɛi hee bi
ku wai iku ŋa.
16 Nɔ í sõ mɔcɔɛ ŋa í ni, inɛ
iyi í gbɔ ide nŋɛ, idem nii í gbɔ.
Inɛ mɔ iyi í kɔsi ŋɛ, amui í kɔsi.
Inɛ mɔ iyi í nɔ í kɔsim, inɛ iyi í
bɛm wai í kɔsi.

Kubaai mɔcɔ kitaò fɛɛwa ŋau

17 Mɔcɔ kitaò fɛɛwa ŋa iyi
Jesu í bɛ ŋau à baa do inɔ

didɔ̃ nɔ à ni, Lafɛ̃ɛ, hee do inɛi inɔɔko ŋa fei à ya jirima wa na iriɛu.
18 Nɔ Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, ɲ̀ yɛ Seetam wa cuku wa hai lele bɛi kuŋɔi ijì.
19 Ntɔ ntɔ ɲ̀ mu nŋɛ yiiko i tɛɛsɛò njo ŋa do cencee ŋa hee do gbugbã iyi Seetam mbɛɛu í nɛ fei, nɔ nkãma kaa yɔkɔ ku mɛɛ ŋɛ.
20 Do nŋu fei, i maà jɔ̀ inɔ nŋɛ ku dɔ̃ na iyi í jɔ̀ inɛi inɔɔko ŋau à waa jirima ŋɛ, amma i jɔ̀ inɔ nŋɛ ku dɔ̃ si na iyi í jɔ̀ à kɔ iri nŋɛ lelei Aɔ̃.

Inɔi Jesu í dɔ̃
(Cɔ Matie 11:25-27; 13:16-17)

21 Si waati akãu, inɔi Jesu í dɔ̃ jiida jiida do gbugbãi Hundei Ilaaɔ̃ nɔ í ni, Baaba, awɔ iyi ì jɛ Lafɛ̃ɛi lele do ilɛ, ɲ̀ wa n saabuɛ do iyi ì singaa ilu bisi do woo mà ŋa mii ŋau ihɛ̃ nɔ ì nyisi amu ŋa. Í sɩ̀a Baaba, si na iyi í jɔ̀ bɛɛbɛi ì bi.
22 Baam nii í daam mii fei si awɔ. Inɛ kãma kù mà amu Amau bii kù jɛ Baau. Nɔ inɛ kãma kù mà Baau bii kù jɛ amu Amau do inɛ ŋa iyi ɲ̀ bi n nyisi ŋa.
23 Ŋɔi Jesu í sinda si mɔcɔɛ ŋau í sɔ̃ ŋa í ni, ilu inɔ didɔ̃i inɛ iyi ijuɛ wa yɛ mii iyi ì waa yɛ ŋa.
24 Ntɔ ntɔ an sɔ̃ ŋɛ, walii do amanlu nkpɔ à bi aŋa a yɛ mii ŋa iyi ì waa yɛ ŋa, a kù nɔ a kù yɔɔ. À bi aŋa a gbɔ iyi ì waa gbɔ ŋa, a kù nɔ a kù gbɔɔ.

Mɔndai inɛ jiidai Samari gɔ

25 Ajɔ nŋu gɔ woo kɔ inɛ ŋa si wooda gɔ í dede ku cã idɔi Jesu nɔ í ni, Mɛɛtu, bɛirei an ce n baò kuwɛɛ hai tã.
26 Ŋɔi Jesu í beeɛ í ni, mii à kɔ si woodau. Ide mii ì ya cio si.
27 Ŋɔi í jɛ í ni, bi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛɛ do idɔɛ fei, do gbugbãɛ fei, do lasabuɛ fei, nɔ i bi inɛ mmu ŋa bɛi ì bi araɛ.
28 Ŋɔi Jesu í ni, ide iyi ì jɛ í sɩ̀a. Ce bɛɛbɛ, aa ba kuwɛɛ.
29 Amma mɔkɔu wa bi ku na araɛ ntɔ, nɔ í beeɛ í ni, yooi í jɛ inɛ mmu.
30 Nɔ Jesu í sɔ̃ɔ í ni, mɔkɔ gɔ í kita wa hai Zeruzalɛmu wa bɔ Zeriko, ŋɔi í koo í dasi awɔi ile ŋa. Ile ŋau à coo ile à cãa, nɔ à nɛ à jɔ̀ɔ bɛ wa kasãm.
31 Wee, woo weei Ilaaɔ̃ gɔ wa too kpãau wa. Iyi í yɛ mɔkɔu, ŋɔi í gbe í lɔ.
32 Bɛɛbɛ mɔi inɛ gɔ si dimii Levi í to inyau. Iyi í yɔɔ nɔ í gbe í lɔ.
33 Amma inɛi Samari gɔ mɔ wa bɔ ilu. Iyi í to bɛ ŋɔi í yɛ mɔkɔu nɔ araare í muu.
34 Nɔ í sɛkɛɛ siɛ í jɔaa ikpo do atɛ̃ vɛ̃ɛ si agbɛi kumɛɛ ŋau nɔ í dũu. Si anyiɛ nɔ í lesiɛ si gbankɛlɛi nŋu takaɛ í bɔ̀ɔ bi ku sɔi inɛ njoo ŋa nɔ í gbɔaa.
35 Iju kumáɛ, nɔ í so fiai icɛi ajɔ minji, í na inɛ ngboi bi ku sɔi inɛ njoo ŋau, nɔ í ni, gbɔa inɛɛu ihɛ̃. Iyi ì jɛ í lesi na iriɛ, an sãaɛ waati iyi an baa.
36 Ŋɔi Jesu í ni, si amanɛ mɛɛta ŋau bɛ, yoo nŋai ì tamaa í jɛ kpaasii inɛ iyi í dasi awɔi ile ŋau.
37 Ŋɔi inɛɛu í ni, inɛ iyi í ce araareɛu. Ŋɔi Jesu í ni, debɛi, awɔ mɔ, koo ce bɛɛbɛ.

Jesu í bɔ bi Maata do Maari

38 Ajɔ nŋu gɔ Jesu do mɔcɔɛ
ŋau à waa nɛ nɔ à to ilu gɔ.
Wee inaabo gɔ í wa ilu bɛ, à ya
kpoo Maata. Nŋui í gba ŋa si
kpasɛ̃ɛ.
39 Abou í nɛ ifɔɛ gɔ iyi à
ya kpe Maari. Ifɔu wa bubai
kɔkɔi Lafɛ̃ɛ wa gbɔ ideɛ.
40 Amma Maata nŋu í wasi
ku mante araɛ do caka ku tɛkɛ.
Ŋɔi í naa í ni, Lafɛ̃ɛ, kù jɛɛ si ide
kãma iyi ifɔm í jɔ̀ɔm icɛu amu
akã? I kaa jɔ̀ ku naa ku sobim?
41 Ŋɔi Lafɛ̃ɛ í jɛaa í ni, Maata,
Maata, ì waa mante araɛ ì waa
weewea na mii nkpɔ.
42 Amma bukaatai mii akãi
amanɛ í nɛ. Nŋui Maari njɛ í
cica bɛ, nɔ inɛ kãma kaa gbaa
siɛ má.

11

Idei kutɔɔ
(Cɔ Matie 6:9-13; 7:7-11)

1 Ajɔ nŋu gɔ Jesu wa ce kutɔɔ
bii gɔ. Iyi í tã ŋɔi mɔcɔ akãɛ í
ni, Lafɛ̃ɛ, kɔ wa si bɛi aa ka ya
ce kutɔɔ, bɛi Zãa í kɔ mɔcɔɛ ŋa
si.
2 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa í ni, bii ì
waa ce kutɔɔ ŋa i ya ni,
Baaba, jɔ̀ inɛ fei ku mà iyi awɔi
ì jɛ inɛ kumá.
Naa jɛ bommaɛ.
3 Mu nwa ijɛi ajɔ fei nwa.
4 Kpa idei dulum du wa, domi
awa mɔ à ya ka kpa idei
kurara iyi inɛ ŋa à ce
nwa.
Maà ti i jɔ̀ ka dasi kulɛlɛ.
5 Nɔ í sõ ŋa má í ni, á yɔkɔ ku
jɛ nsɛi inɛ gɔ nŋɛ í ba inɛ njoo
idũ laja. Bii kù nɛ ijɛ iyi á naa, á
bɔ bi kpaasiɛi ku ni, wɛ̃ɛm pɛ̃ɛ
mɛɛta wa,
6 domi kpaasim gɔ í naa bi
tom hai ilu gɔ. Nɔ wee, n kù nɛ
ngɔgɔ iyi an naa.
7 Kpaasiɛu á yɔkɔ ku jɛaa hai
inɔ ile ku ni, maà mantem,
amu ǹ sɔɔkɔ tã, amu do amam
ŋa fei à waa sũ. N kaa n yɔkɔ n
dede n naɛ pɛ̃ɛ.
8 Ǹ wa n sõ ŋɛi, baa bii kù bi
ku dede ku náa si na iyi í jɔ̀ í jɛ
kpaasiɛ, á yɔkɔ ku dede ku naa
bukaatai mii iyi í bi fei si na iyi
í jɔ̀ wa manteɛ.
9 Na nŋu, ǹ wa n sõ ŋɛi, i ya
tɔɔ ŋa, aa mu nŋɛ. I ya dɛdɛ ŋa
aa ba ŋa. I ya cã gambo ŋa, aa
cĩ nŋɛ.
10 Ntɔ ntɔ, inɛ iyi wa tɔɔ fei,
Ilaaõ á muaa. Inɛ mɔ iyi wa
dɛdɛ, Ilaaõ á jɔ̀ ku ba. Inɛ mɔ iyi
í nɔ wa cã gambo, Ilaaõ á cĩaa.
11 Yooi í wa si inɔ nŋɛ ihɛ̃ iyi
[bii amaɛ í tɔɔɛ pɛ̃ɛ á so kuta ku
naa. Walakɔ] bii í tɔɔɛ cɛ̃ɛ ku so
njo ku naa.
12 Walakɔ bii í tɔɔɛ njɛi ajɛɛ á
naa cencee? Aawo, kaa ce.
13 Iŋɛ iyi ì ya ce laalɔ ŋa ì mà
mii jiida ku na ama nŋɛ ŋa, mà
irei. To, Ilaaõ Baa nŋɛ iyi í wa
lele kaa ce ku re zaka bɛɛbɛ?
Kaa so Hundeɛ ku na inɛ ŋa iyi
à waa tɔɔɛ?

Jesu í jɛa inɛ ŋa iyi à máa ide
(Cɔ Matie 12:22-30; Maaku 3:22-27)

14 Si anyii nŋu, à naa Jesu
mɔkɔ gɔ wa. Mɔkɔu í nɛ inɛi
inɔɔko gɔ iyi í jɔ̀ í dekĩ. Nɔ Jesu
í lele inɛi inɔɔkou. Iyi í fita
ŋɔi mɔkɔu í lɔsi ide ku fɔ, nɔ
zamaa fei í biti.
15 Amma inɛ gɔ ŋa à ni,
inɛ ngboi inɛi inɔɔko ŋa iyi à
ya kpe Bɛɛlizebui í mua Jesu

gbugbã wa leleò inɛi inɔɔko
ŋa.
16 Nɔ inɛ gɔ ŋa mɔ à waa bi a
cã idɔɛ a cɔ. Nɔ à sɔ̃ɔ à ni ku ce
maamaake ku nyisi iyi yiikoɛ
wa naai hai lele.
17 Si bɛi Jesu í mà lasabu nŋa
ŋɔi í ni, bomma iyi inɛɛ ŋa à
waa ja aŋa duusɔ̃ɔ, bommau á
na ku kpaò bomma nɔ kpasɛ̃ɛ
ŋa ku cuku.
18 Bɛɛbɛ mɔi bii Seetam wa
ja do araɛ, bɛirei bommaɛ á
ce ku bɔ waju. Ǹ ni bɛɛbɛi si
na iyi í jɔ̀ ì waa ni do gbugbãi
Bɛɛlizebui ǹ wa n leleò inɛi
inɔɔko ŋa.
19 Bii do gbugbãi Bɛɛlizebuui
ǹ wa n leleò inɛi inɔɔko ŋa, to,
do gbugbãi yooi mɔcɔ nŋɛ ŋa
mɔ à waa leleò ŋa. Na ŋɔi í ce
aŋa taka nŋa aa nyisi iyi ì rara
ŋa.
20 Amma bii do gbugbãi
Ilaaɔ̃i ǹ wa n leleò inɛi inɔɔko
ŋau, nŋu bɛ wa nyisi iyi Ilaaɔ̃
í sinti ku jɛ bommaɛ si anini
nŋɛ.
21 Bii ilu gbugbã jiida gɔ í nɛ
j̃ɪ̀nɛi igũ nɔ wa degbe kpasɛ̃ɛ,
amaniɛ á wɛɛi si laakai.
22 Amma bii ilu gbugbã gɔ
mɔ iyi í roo í naa í jɔɔ igũ, njɛ á
ko j̃ɪ̀nɛi igũ iyi wa naanɛui fei
nɔ ku ce ikpɛ̃i amaniu mɔ.
23 Inɛ iyi kù jɛ tom, mbɛɛm
nii. Inɛ iyi kù waa bam ku
tɔtɔɔ, wa fangaaɛi.

Kunyii inɛi inɔɔko wa má
(Cɔ Matie 12:43-45)

24 Ŋɔi Jesu í kpa nŋa
mɔndau ihɛ̃ í ni, bii inɛi inɔɔko
í fita si inɛ, í ya maa dabii si
gbaa ŋai ku maa dɛ bi ku sɪ̃̀mi.
Bii í kua, ŋɔi í ya ni, an nyi inya
nwom hai bii ǹ fita wai.
25 Waati iyi í nyi nɔ í ba
inɛɛu í yɛ bɛi ile ngbɛ iyi à kpã
à teeseɛ sãa sãa,
26 á koo ku dɛdɛ kpaasi
laalɔ ŋa iyi à roo wa má bɛi
aŋa mɛɛje, a na a lɔ si inɛɛu
a maa wa bɛ. Waati bɛɛbɛ
kuwɛɛi takoi inɛɛu á tia baa
ti ankãanyiɛ má.

Inɔ didɔ̃ ntɔ

27 Waati iyi Jesu wa fɔ bɛɛbɛ,
abo gɔ í dɔ̃ anu hai inɔ zamaau
í ni, ilu inɔ didɔ̃i inɛ iyi í so
asɪ̃̀ɛ, nɔ ì mɔmɔ amɔɛ.
28 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, í tia i ni
ilu inɔ didɔ̃ ŋai inɛ ŋa iyi à waa
gbɔ idei Ilaaɔ̃, nɔ à waa ceò icɛ.

Inɛ ŋa à bi maamaake
(Cɔ Matie 12:38-42)

29 Si bɛi zamaau wa kɔ̃ɔsi ŋɔi
Jesu í ni, inɛi nsɛi ŋa inɛ laalɔ
ŋai. À waa tɔɔ maamaake,
amma maamaake gɔ kù wɛɛ
iyi aa nyisi ŋa, bii kù jɛ ti faajii
walii Zonasi.
30 Si bɛi Zonasi í jɛ nyinda bi
inɛi Ninivu ŋa, bɛɛbɛ mɔi amu
Amai Amanɛ an jɛ nyinda bi
inɛi nsɛi ŋa.
31 Si ajɔi kiitiu inaabo ilaalui
ilɛi Seba á dede si inɛi nsɛi ŋa
ku yɛ taale nŋa, si na iyi í jɔ̀ hai
j̃ɪ̀ij̃ɪ̀i í dede í naa ku gbɔ idei
bisii Salomɔɔ ilaalu nlau. Nɔ
wee nsɛi, amu iyi ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ
ideu ihɛ̃ ǹ re Salomɔɔ.
32 Si ajɔi kiitiu inɛi Ninivu
ŋa aa dede si inɛi nsɛi ŋa a yɛ
taale nŋa, si na iyi í jɔ̀ à kpaasi
idɔ nŋa na waazoi Zonasi. Nɔ
wee nsɛi, amu iyi ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ
ideu ihɛ̃ ǹ re Zonasi.

Inya kumái ara
(Cɔ Matie 5:15; 6:22-23)

33 Inɛ gɔ ci ya má fitila
ku singaɛ, [walakɔ ku biiɛ do

caka,] amma à ya jilɔɔi bi ku lesi fitila ku ba inɛ ŋa iyi à waa lɔ wa a maa yɛ inya kumá.
34 Ijuɛi í jɛ fitilai araɛ. Bii ijuɛ wa nɛ baani, araɛ fei í wa si inya kumái. Amma bii kù waa nɛ baani, araɛ mɔ fei í wa si ilu kukui.
35 Na nŋu, ce laakai ku ba inya kumá iyi í wa si araɛu ku maà ce ilu kuku.
36 Bii arɛ fei wa nɛ inya kumá, nɔ baa ikõ akãɛ gɔ kù wa si ilu kuku, fei ndɛɛ á maa mái bɛi waati iyi fitila í má siɛ inya.

Jesu í yɛ taalei Farisi ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa
(Cɔ Matie 23:1-36; Maaku 12:38-40)

37 Iyi Jesu í fɔ ideu í tã, ŋɔi Farisi gɔ í kpoo ku jɛ kpasɛ̃ɛ. Nɔ í koo í buba kpasɛ̃i Farisiu, aŋaò à waa jɛ.
38 Ŋɔi Farisiu í cɔɔ í biti do iyi kù wɔɔ í bɛi wa jɛ.
39 Amma Lafɛ̃ɛ í sõɔ í ni, iŋɛ Farisi ŋa, í yɛ ŋai bɛi inɛ ŋa iyi à ya wiɛ anyii kɔɔfu do jɛɛ ŋa nɔ a jò inɔɛ riisi. Inɔ hai sĩa do takiii wa kõ nŋɛ.
40 Iŋɛ hai nɛ yaase ŋa, inɛ iyi í taka anyii ara, lafɛ̃ɛ si í ce inɔɛ mɔ?
41 Í sĩa i na ilu are ŋa mii iyi í wa si inɔ jɛɛ do kɔɔfu, nɔ mii fei á má nŋɛ.
42 Amma ijuukpãi á jɛ tu ŋɛ, iŋɛ Farisi ŋa, si na iyi í jò ì ya na Ilaaõ hee do zakaai ayɛ ŋa fei. Do nŋu fei, i kù waa ce jiida nɔ i kù waa nyisi kubii Ilaaõ ŋa. Iyi bɛi í jɔ i ya ce nɔ i maà gbɛjɛ iyi í gbe ŋa.
43 Ijuukpãi á jɛ tu ŋɛ, iŋɛ Farisi ŋa, si na iyi í jò si ile bi ku ce kutɔtɔɔ ŋa kitãi inɛ ngbo ŋai ì ya bi ŋa, nɔ ì ya bi a ce ŋɛ fɔɔ do bɛɛrɛ nla nla si bantuma ŋa.
44 Aa yɛ ijuukpã ŋa domi ì yɛi bɛi balɛ ŋa iyi inɛ gɔ kù waa yɛ. Si antai nŋai à waa nɛ a kù nɔ a kù mà *.
45 Ŋɔi woo kɔ inɛ ŋa si wooda gɔ í sõɔ í ni, Mɛɛtu, bii ì waa fɔ bɛɛbɛ, awa mɔi ì waa bu.
46 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, ijuukpãi á jɛ tu ŋɛ, iŋɛ woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa mɔ, domi ì waa kãa inɛ ŋa aso ku gaabu ku so ŋa, nɔ iŋɛ taka nŋɛ i ci ya lesi baa amaawɔ nŋɛ.
47 Aa yɛ ijuukpã ŋa, si na iyi í jò walii ŋa iyi bala nŋɛ ŋa à kpa wo, iŋɛi ì waa teese balɛ nŋa ŋa.
48 Ì waa nyisi ŋa iyi ì jɛsi mii iyi bala nŋɛ ŋau à ce, si na iyi í jò aŋai à kpa walii ŋau, nɔ iŋɛi ì waa teese balɛ nŋa ŋa.
49 Ŋɔi í jò Ilaaõ í fɔ si bisiɛ í ni, an bɛ walii ŋa do woo bɛ ŋa si anini nŋa. Aa kpa inɛ gɔ ŋa nɔ a kpã inɛ gɔ ŋa mɔ iju.
50 Na nŋu, ijuukpãi woo kpa walii ŋau fei hai sintei andunya si iri nŋɛi á jɛ.
51 Iŋɛi aa yɛ ijuukpãi kukpai Abɛli hee ku koo si do Zakari iyi à kpa si afei bi ku weeu do kpasɛ̃i Ilaaõ. Ntɔ ntɔ, ñ wa n sõ ŋɛ, ijuukpãi mii ŋau bɛ fei si inɛi nsɛi ŋau ihɛ̃i á baa ku jɛ si.
52 Ijuukpãi á jɛ tu ŋɛ, iŋɛ woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau, domi i kù bi ntɔi idei Ilaaõ ku

* **11:44** si antai nŋai à waa nɛ a kù mà Bi Zuifu ŋa, balɛ ku nè si taale nla nlai domi bii ì nɛ si balɛ í yɛ bɛi ì so riisi mbɛ.

mà ŋa, nɔ inɛ ŋa iyi à bi ku màɛ
iŋɛi ì waa ganji ŋa.
53 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í
fita hai bɛ. Ŋɔi idɔi woo kɔ inɛ
ŋa si wooda do Farisi ŋau í kõ
nɔ à wasi ku manteɛ do ide ku
bee si gãmɛi ide nkpɔ,
54 à waa leaò taai ide ku ba a
muu si ide gɔ.

12

I ce laakaii ara nŋɛ ŋa do ilu muafiti ŋa
(Cɔ Matie 10:26-27)

1 Waati iyi Jesu wa fɔ bɛɛbɛ
zamaa í tɔtɔɔ dubu nkpɔ nkpɔ
hee à waa tɛɛsɛ njɛ. Ŋɔi Jesu
í sõ mɔcɔɛ ŋa si wajui zamaau
í ni, i ce laakaii ara nŋɛ ŋa do
lefeei Farisi ŋa iyi í jɛ muafiti.
2 Ngɔgɔ kù wɛɛ iyi wa manji
iyi kaa fita gbugbãa, nɔ asii
kãma kù wɛɛ iyi a kaa na a mà.
3 Ŋɔi í ce ide iyi ì fɔ si ilu
kuku fei ŋa aa na a gbɔɔ si inya
kumá, gundu iyi ì nɔ ì nya inɔ
ile ŋa aa cã kɛsɛɛdɛɛ si antai ile
lele ŋa.

Inɛ iyi í jɔ̀ i ce njo
(Cɔ Matie 10:28-31)

4 Iŋɛ iyi ì jɛ kpaasim ŋa, iŋɛi
ǹ wa n sõ, i maà ce njoi inɛ ŋa
iyi aa kpa ara nŋɛ, nɔ si anyii
nŋu a kaa yɔkɔ a ce ngɔgɔ má.
5 An sõ ŋɛ inɛ iyi í jɔ i ya ce
njoɛ ŋa. I ce njoi inɛ iyi í nɛ
yiiko ku kpa inɛ nɔ ku dasiɛ si
ina iyi ci ya ku má. Ntɔ ntɔ ǹ
wa n sõ ŋɛ, lafɛ̃ɛi í jɔ i ce njoɛ
ŋa.
6 A ci ya ta ama yɛi ara miu
súù minji ba. Do nŋu fei, Ilaaõ
ci ya gbɛjɛ baa akã nŋa.
7 Iŋɛ mɔ, hee do ntoi iri nŋɛ
ŋa fei Ilaaõ í mà jia nŋa. Na
nŋu, i maà ce njoi ngɔgɔ, domi
bɛɛrɛ nŋɛ í re yɛi hee bii ijì.

Inɛ iyi í gba Jesu walakɔ í kɔsiɛ
(Cɔ Matie 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

8 Ǹ wa n sõ ŋɛi, inɛ iyi í fɔ
si wajui amanɛ ŋa í ni nŋu í
gbam, amu mɔ Amai Amanɛ
an gba lafɛ̃ɛ si wajui amalekai
Ilaaõ ŋa.
9 Amma inɛ iyi í kɔsim si
wajui amanɛ ŋa, amu mɔ an
kɔsi lafɛ̃ɛ si wajui amalekai
Ilaaõ ŋa.
10 Inɛ iyi wa fɔ laalɔi amu
Amai Amanɛ, Ilaaõ á yɔkɔ ku
kpa idei dulum dɛɛ. Amma
inɛ iyi wa fɔ laalɔi Hundei
Ilaaõ kaa ba a kpa idei dulum
ndɛɛ pai.
11 Bii à bɔò ŋɛ ile bii à ya ce
kutɔtɔɔ ŋa ku ba inɛ ngbo ŋa
do ilu yiiko ŋa a kiiti ŋɛ, i maà
ti i ce njo do bɛi aa ce i kɔò ara
nŋɛ do ide iyi aa fɔ ŋa.
12 I maà ce njo ŋa domi
waati bɛɛbɛ Hundei Ilaaõi á sõ
ŋɛ iyi í jɔ i fɔ ŋa.

Mɔndai ilu fia hai nɛ yaase

13 Si inɔ zamaau ŋɔi inɛ gɔ í
sõ Jesu í ni, Mɛɛtu, sõ igbãm ku
jɔ̀ ka kpɛ̃ tubu nwa.
14 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni,
mɔkɔɔyi, yooi í cem woo kiiti
nŋɛ wala woo kpɛ̃ tubu nŋɛ.
15 Nɔ í sõ ŋa í ni, i ya ce
laakai ŋa ntɔ ntɔ do kɔdɛɛ fei,
domi amanii amanɛ si í jɛ icui
kuwɛɛɛ, baa bii bɛirei amaniu
í la í to.
16 Nɔ í kpa nŋa mɔnda gɔ í ni,
ikoi mɔkɔ ilu fia gɔ í ce ijɛ jiida
jiida.

17 Ŋɔi mɔkɔu í lasabu í ni,
bɛirei an ce. Wee n kù nɛ bii
an dasi ijɛu.
18 Ŋɔi í ni, ɲ̀ mà bɛi an ce.
An lɛgɛ akam ŋaui, nɔ n ma
mmuɛ ŋa iyi à la à re. Nɔ n kosi
bileem fei bɛ do ijɛm ŋa iyi à
gbe.
19 Nɔ n fɔ si idɔm n ni, ɲ̀ nɛ
amani nla nla iyi ɲ̀ wa n singa
ti adɔ̃ nkpɔ nkpɔ. An sĩmii nɔ n
maa n jɛ n maa n mɔ nɔ n maa
n wɛɛò inɔ didɔ̃.
20 Amma Ilaaɔ̃ í sɔ̃ɔ í ni,
awɔu nnyɛi, idũuyi mɔm aa
nya hundeɛ. Sɔɔlui mii ŋa iyi
ì ceu bɛ, ti yooi á jɛ.
21 Ŋɔi Jesu í ni, bɛɛbɛ mɔi á jɛ
bi inɛ iyi wa koa araɛ amani nɔ
bi Ilaaɔ̃ kù nɛ nkãma.

Dasi Ilaaɔ̃ naanɛ
(Cɔ Matie 6:24-34)

22 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi
í sɔ̃ mɔcɔɛ ŋa í ni, na ŋɔi í jɔ̀ ɲ̀
wa n sɔ̃ ŋɛ ɲ̀ ni, i maà ya maa
weewea do mii iyi aa jɛ i maa
wɛɛò ŋa, walakɔ do jĩnɛ iyi aa
dasi ŋa.
23 Kuwɛɛi amanɛ í re ijɛ, ara
mɔ í re jĩnɛ.
24 I ce laakai kungbã ŋa í cɔ.
A kù waa gbɛ̃ hee a da ngɔgɔ, a
kù nɔ a kù nɛ suu. Ilaaɔ̃ í nɔ wa
wo ŋa. Bɛɛrɛ nŋɛ kù re yɛi ŋa
hee bii í jĩ?
25 Yooi si inɔ nŋɛ na
kuweeweaɛ á yɔkɔ ku kɔ̃ɔsi
kusɔi adɔ̃ɛ baa keeke.
26 To, bii i kaa yɔkɔ i ce mii
keekeu bɛ ŋa, na mii í ce ì waa
weewea do iyi í gbe ŋa.
27 I cɔ bɛi wua ŋa à ya da
koko mɛɛ. A kù waa ce icɛ a ci
ya nɔ a wɔ̃ acɔ. Do nŋu fei, ɲ̀
wa n sɔ̃ ŋɛi, baa Salomɔɔ ilaalu
nlau, do amboe nla nlaɛ fei kù
nɛ jĩnɛ iyi boodaɛ í to kokoi jĩi
ŋau bɛ baa akã.
28 Fɔfɔ í wɛɛi nnyi do kusĩaɛ
amma ala aa dasiɛ ina. To, bii
Ilaaɔ̃ í mua fɔfɔ ŋa iyi aa na
a dasi ina booda ku sĩa bɛɛbɛ,
kaa yɔkɔ ku mu nŋɛ nyau ku
re fɔfɔ ŋau bɛ de. I kù yɛ naanɛ
nŋɛi kù la?
29 I maà ya dɛ mii iyi aa jɛ
ŋa walakɔ mii iyi aa mɔ i maà
weeweaò ŋa.
30 Hai mà idei Ilaaɔ̃ ŋai à
ya maa kpataa mii ŋau bɛ fei,
amma Baa nŋɛ i mà iyi ì nɛ
bukaatai mii ŋau bɛ fei ŋa.
31 Na nŋu, i hanya i dɛ bɛi
aa ce i jɔ̀ bommai Ilaaɔ̃ ku bɔ
waju titã ŋa. Iyi í gbe bɛi fei
Ilaaɔ̃i á kɔ̃ɔ nŋɛ si.

Amanii lele
(Cɔ Matie 6:19-21)

32 Nɔ Jesu wa ba mɔcɔɛ ŋau
ide ku fɔ má í ni, iŋɛ gaa
keekem, i maà ti i ce njo ŋa,
domi á dɔ̃a Baa nŋɛ si ku jɔ̀ i jɛ
amaalu ŋa si andunya titɔ̃ɛ.
33 I ta mii iyi ì nɛ ŋa nɔ i mua
ilu are ŋa fiau. I cea ara nŋɛ
taalili iyi kaa gbo ikpa lele si
bii aa dasi amani nŋɛ iyi kaa tã.
Tengi bɛ ile kaa to si, nɔ tũtũ
ŋa mɔ a kaa bɛjɛɛ.
34 Ntɔ ntɔ, bii amani nŋɛ í
wa, bɛi laakai nŋɛ mɔ í ya wa.

Woo ce icɛ ŋa iyi à waa cɔ
kpãa

35 I ce sɔɔlu i dĩ kpaka nɔ i jɔ̀
fitila nŋɛ ku maa má ŋa.
36 I jɔ̀ i yɛ bɛi inɛ ŋa iyi à waa
degbe kubaai lafɛ̃ɛ nŋa wa hai
bi ku ce abɔdɔ̃, ku ba bii í to wa
í cã gambo gbakã a cĩaa.
37 Woo ce icɛ ilu inɔ didɔ̃ ŋai,
inɛ ŋa iyi lafɛ̃ɛ á na ku ba à cɔ

kpãa à waa degbe ku toɛ wa. Ntɔ ntɔ n wa n sõ ŋɛ, nŋu takaɛ á dĩ gbankili nɔ ku jɔ̀ a buba nɔ ku na ku kpɛ̃ nŋa ijɛ.

38 Ilu inɔ didõ ŋai bii í baa í na í ba ŋa si bɛɛbɛ, baa bii í to wa lajai, wala kukɔ sintei ajɛɛ.

39 I jɔ̀ i mà sãa sãa ŋa iyi bii ilu kpasɛ̃ í mà waati iyi ile á lɔ wa, á dede ku wɔ njoo, kaa jɔ̀ ile ku lɛgɛ gamboɛ.

40 Iŋɛ mɔ, i ce sɔɔlu ŋa domi amu Amai Amanɛ, an naai si waati iyi i kù waa lasabu ŋa.

Amaacɛ jiida do amaacɛ laalɔ
(Cɔ Matie 24:45-51)

41 Ŋɔi Piɛɛ í ni, Lafɛ̃ɛ, awai ì kpaa mɔndau ihɛ̃? Mà inɛ fei.

42 Ŋɔi Lafɛ̃ɛ í jɛ í ni, yooi í jɛ amaacɛ ilu naanɛ iyi í nɛ laakai. Lafɛ̃ɛi í jɛ inɛ iyi ilu kpasɛ̃ gɔ í kpe nɔ í so amaacɛ kpaasiɛ ŋa í daa si awɔ ku maa cɔ ŋa ku na ŋa ijɛ si bɛi í jɔ.

43 Inɔ didõi á jɛ ti amaacɛu bii lafɛ̃ɛɛ í bàa í na í baa wa ce bɛɛbɛ.

44 Ntɔ ntɔ, lafɛ̃ɛu á daa amaacɛu mii ndɛɛ fei si awɔ.

45 Amma bii í jɛ amaacɛ laalɔi, á lasabui ku ni, lafɛ̃ɛm kaa baa ńya má, nɔ ku dede ku maa cã inaabo do inɛmɔkɔ woo ce icɛ ŋa iyi à gbeu, nɔ ku maa jɛ ku maa mɔ atɛ̃ ku maa kpaa.

46 Bɛɛbɛi lafɛ̃ɛu á na ku baa si ajɔ iyi kù waa cɔ kpãaɛ, do si waati iyi kù waa tamaa, nɔ á kpãa iju jiida jiida bɛi à ya cea amaacɛ laalɔ ŋa.

47 Woo ce icɛ iyi í mà mii iyi lafɛ̃ɛɛ í bi, nɔ kù coo, goloɛ á la.

48 Amma inɛ iyi kù mà, nɔ í ce kookoosu iyi í jɔ a cãa, goloɛ kaa la. Inɛ iyi à na mii nkpɔ, aa beeɛ mii nkpɔ. Inɛ mɔ iyi à daa mii nkpɔ si awɔ, nŋui aa bee ku re.

Jesu í naaò njɛ ku fɛɛfɛ wa
(Cɔ Matie 10:34-36)

49 Nɔ Jesu í sõ ŋa má í ni, inai ǹ naa ku fã si andunya, nɔ ǹ bɛi ǹ bi ku jɛ í jo tã.

50 Nɔ inyi ku dasi gɔ í wɛɛ kù nɛ bɛi á ce iyi n kù coo. Inyi ku dasiu nŋui í jɛ wahala iyi an yɛ n bɛi n ku. Nɔ laakaim kaa jɛ akã í gbe hee bii í ce.

51 Ì tamaa bɛi laakai ku sũi ǹ naa nŋɛ wa si andunya ŋa? Aawo, ǹ wa n sõ ŋɛi, njɛ ku fɛɛfɛi ǹ naaò wa.

52 Ntɔ ntɔ, hai nsɛi bii amanɛ miu í wa kpasɛ̃ akã aa kpɛ̃ ikã ikã. Tɔɔsi akã kaa wɛɛ nŋa, amanɛ mɛɛta ŋau a kaa gbɔ si njɛ do inɛ minji ŋau.

53 Baa do ama a kaa gbɔ si njɛ. Iye do ama inaaboɛ a kaa gbɔ si njɛ. Anau do abou a kaa gbɔ si njɛ.

Nyindai waati ku mà
(Cɔ Matie 16:2-3)

54 Ŋɔi í sõ zamaau má í ni, bii ì yɛ kudũi ijĩ wa dede hai nunui alɛ ŋa ì ya fɔ ŋai gbakã i ni, ijĩ á naa. Bɛɛbɛ mɔi í ya nɔ ku ce.

55 Bii ì nɔ ì yɛ fufu wa ce wa hai ikpa awɔ cangai kpãai inunu ŋa, ì ya ni, inya gbãa á ce. Nɔ bɛɛbɛ mɔi í ya nɔ ku ce *.

56 Iŋɛ ilu muafiti ŋa, ì mà yaasei nyindai lele do ilɛ ŋa.

* **12:55** Si ilɛi Izirɛli, hai do ikpa nunui alɛi ijĩ í ya naa, domi do ikpa bɛi tenku nlau í wa. Bɛɛbɛ mɔi inya gbãa í ya naai hai ikpa awɔ cangai kpãai inunu.

Bɛirei í ce i kù mà yaasei waatiu ihɛ̃ ŋa.

Taale ku teese
(Cɔ Matie 5:25-26)

57 Bɛirei í ce i ci ya lasabu si ara nŋɛ i mà iyi í jɛ dee dee ŋa.
58 Bii inɛ gɔ wa bɔòɛ bi ku ce kiiti na idei gbese gɔ, ce kookai hai kpãa awɔ do lafɛ̃ɛ i gbɔ si njɛ ŋa ku ba ku maà dasiɛ si awɔi woo kiiti. Bii kù jɛ bɛɛbɛ, woo kiitiu á dasiɛ si awɔi woo degbe piisɔ̃ɔ, nɔ woo degbe piisɔ̃ɔu mɔ ku dasiɛ ile piisɔ̃ɔ.
59 Ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, bii à dasiɛ piisɔ̃ɔ, bii i kù sã gbeseɛ fei, i kaa fita. Baa tanga kaa gaizia si.

13

Bii i kù kpaasi idɔ aa ku

1 Waati bɛɛbɛ, inɛ gɔ ŋa iyi à wa bɛ à waa sisia Jesu mii iyi í ba inɛi Galilee gɔ ŋa, inɛ ŋa iyi Pilati í jɔ̀ à kpa nɔ njɛ nŋa í yɔgɛɛ do njɛi mɛɛmu ŋa iyi à waa ceaò Ilaaɔ̃ kuwee.
2 Amma Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, iŋɛ ì waa tamaa dulum dii inɛi Galilee ŋau bɛ í re ti inɛi Galilee ŋa iyi à gbei? Ì waa tamaa dulum du ŋai í jɔ̀ à kpa ŋa bɛɛbɛ ŋa?
3 Aawo. Bɛɛbɛ mɔi ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ, iŋɛ taka nŋɛ, bii i kù sinda idɔ ŋa, iŋɛ fei aa kui bɛi aŋa mɔ.
4 Ì waa ye gigii amanɛ maatũ do mɛɛta ŋa iyi ile ku gbokai Siloe í cuku í bata í kpau ŋa? Debɛi, ì waa tamaa kurara nŋai í re ti inɛi Zeruzalɛmu ŋa iyi à gbe fei ŋa?
5 Aawo, ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, iŋɛ taka nŋɛ, bii i kù kpaasi idɔ ŋa, iŋɛ fei aa kui bɛi aŋa mɔ.

Mɔndai jĩi iyi ci ya so

6 Ŋɔi í kpa nŋa mɔndau ihɛ̃ má í ni, mɔkɔ gɔ í lɔ jĩi ndii figi si kaaɛ. Waati iyi jĩi nɔu í la ŋɔi mɔkɔu í bɔ isoɛ ku ka, nɔ kù ba.
7 Ŋɔi í sɔ̃ woo ce icɛɛ í ni, adɔ̃ mɛɛta wai ihɛ̃ bɛbɛi iyi bii ǹ naa isoi jĩi nɔu ihɛ̃ ku ka n ci ya n ba. Daa i nyɔɔi. Na mii í ce á maa gba nwa inya ngbɛ.
8 Ŋɔi woo ce icɛu í sɔ̃ɔ í ni, lafɛ̃ɛ, jɔ̀ɔ adɔ̃ɔyi titã ka cɔ. An tu fitiɛ n kaakoɛ, nɔ n daa si taasi.
9 Á yɔkɔ ku jɛ adɔ̃ gɔ á so. Bii kù so i bɛi i daa.

Jesu í jɔ̀ abo gɔ í ba iri si ajɔi kusĩmi

10 Si ajɔi kusĩmi gɔ, Jesu wa kɔ inɛ ŋa si cioi idei Ilaaɔ̃ ile gɔ bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔ.
11 Wee abo gɔ mɔ í wa bɛ iyi inɛi inɔɔko í jɔ̀ í ce bɔ̃ɔ bɛi zakai adɔ̃ maatũ do mɛɛta. Í ya maa batei, ci ya yɔkɔ ku tɛ araɛ baa keeke.
12 Iyi Jesu í yɔɔ ŋɔi í kpoo í ni, abooyi, í ba iri mbɛ.
13 Nɔ í le siɛ awɔ. Ŋɔi gbakã í tɛ araɛ nɔ í lɔsi Ilaaɔ̃ ku saabu.
14 Amma idɔi inɛ ngboi ile bii à ya ce kutɔtɔɔu í kɔ̃ si na iyi í jɔ̀ Jesu í jɔ̀ inɛ gɔ í ba iri si ajɔi kusĩmi, nɔ í sɔ̃ zamaau í ni, ajɔ mɛɛfai í wɛɛ iyi aa yɔkɔ i ce icɛ ŋa. I naa wa waati bɛɛbɛ ku ba i ba iri ŋa, ku maà ti ku jɛ si ajɔi kusĩmi.
15 Ŋɔi Lafɛ̃ɛ í jɛaa í ni, iŋɛ ilu muafiti ŋai, iŋɛ fei i ci ya fũ kɛtɛ nŋɛ ŋa do gbankɛlɛ nŋɛ ŋa a koo a mɔ inyi si ajɔi kusĩmi?

16 Abou ihɛ̃ mɔ dimii
Aburahamui. Nɔ wee Seetam
wa dũu hai zakai adɔ̃ maatũ
do mɛɛta. Kù sĩa a fũu si ajɔi
kusĩmi?
17 Waati iyi wa fɔ ideu bɛ,
anyɔ wa mu mbɛɛɛ ŋau fei, nɔ
zamaau í wɛɛ do inɔ didɔ̃ na
maamaake ŋa iyi wa ce fei.

Mɔndai dimi keeke iyi à ya
kpe mutaadi
(Cɔ Matie 13:31-32; Maaku
4:31-32)
18 Ŋɔi Jesu í ni má, mii
bommai Ilaaɔ̃ í jɔ. Mii an wãa
do.
19 Í yɛi bɛi ngboi mutaadi iyi
inɛ gɔ í so í gbɛ̃ si ilɛɛ. Nɔ í fita
í ce ĩ̃i hee yɛi ŋa à ya maa ce
antɛ si amaawɔɛ ŋa.

Mɔndai lefee
(Cɔ Matie 13:33)
20 Ŋɔi í ni má, mii an nyi n
wã̀ò bommai Ilaaɔ̃ má.
21 Bommai Ilaaɔ̃ í yɛi bɛi
lefee iyi abo gɔ í so í dasi iyafũi
pɛ̃ɛ gũa mɛɛta nɔ fei ndɛɛ í
dede í kpante.

Andɛ iyi kù cĩ
(Cɔ Matie 7:13-14, 21-23)
22 Jesu wa too si ilu nla ŋa
do ilɛɛko ŋa wa kɔ inɛ ŋa si
cioi idei Ilaaɔ̃ wa nɛò ikpa
Zeruzalɛmu.
23 Si isɛɛnɛu ŋɔi inɛ gɔ í naa
bi tɛɛ nɔ í beeɛ í ni, Lafɛ̃ɛ, inɛ ŋa
iyi aa ba faaba a kaa kpɔ? Ŋɔi í
jɛ í ni,
24 i ce kookaai i lɔ do andɛ iyi
kù cĩu ŋa. Ǹ wa n sõ ŋɛi, inɛ
nkpɔi á maa dɛ kpãa iyi aa lɔò
a kaa nɔ a yɔkɔ.
25 Waati iyi amu ilu kpasɛ̃
ǹ dede ǹ cĩmbo koofau iŋɛ aa
wa waduude, i maa cã gambo
ŋa i maa ni, Lafɛ̃ɛ, cĩ nwa. Nɔ
an jɛ nŋɛ n ni, n kù mà hai bii
ì naa ŋa.
26 Waati bɛɛbɛi aa ni ŋa, à jɛ à
mɔ si wajuɛ, ì nɔ ì kɔ wa si cioi
idei Ilaaɔ̃ si bantumai ilu nwa
ŋa.
27 Nɔ an sõ ŋɛ n ni, n kù mà
hai bii ì naa ŋa. I fa ara nŋɛ hai
bi tom, iŋɛ fei woo ce laalɔ ŋai.
28 Ajɔ wa naa iyi aa yɛ
Aburahamu do Izaaki do
Zakɔbu do walii ŋau fei si
andunya titõi Ilaaɔ̃ nɔ iŋɛ i ba
wee à nyɔ ŋɛ waduude. Tengi
bɛi aa so awɔ i le si iri i kpata
ŋa.
29 Nɔ inɛ gɔ ŋa aa naa hai
nunui daakɔ do hai nunui alɛ
do hai nunu gaa cingaa minjiu
nɔ aa buba a jɛ si andunya titõi
Ilaaɔ̃.
30 Waati bɛɛbɛ inɛi anyi gɔ
ŋa aa na a jɛ woo cua ŋa, woo
cua gɔ ŋa mɔ a na a jɛ inɛi anyi
ŋa.

Jesu í kpata na Zeruzalɛmu
(Cɔ Matie 23:37-39)
31 Waati nŋu, Farisi gɔ ŋa à
naa à sõ Jesu à ni, koo, fita
hai ihɛ̃ domi Herodu wa bi ku
kpaɛi.
32 Ŋɔi í jɛ nŋa í ni, i koo i sõ
Herodu, ilu bisi laalɔu bɛ i ni,
wee, nnyi do ala ǹ wa n lele
inɛi inɔɔko ŋa nɔ n jɔ̀ inɛ ŋa à
waa ba iri, nɔ si ajɔ mɛɛtasia an
koo n tambɔ icɛm.
33 Amma kù nɛ bɛi an ce
iyi n kù ce isɛɛnɛm nnyi do
ala do ala akã, domi a kaa
kpa walii kãma bii gɔ bii kù jɛ
Zeruzalɛmu.
34 Iŋɛ inɛi Zeruzalɛmu ŋa,
iŋɛ iyi ì ya kpa walii ŋa, nɔ i
ta ama abɛi Ilaaɔ̃ ŋa mɔ kuta i
kpa ŋa ŋa, isɛ fɛloi ǹ ya n bi
n tɔtɔɔ ŋɛ si abɛm bɛi ajɛɛ í ya

tɔtɔɔ amaɛ ŋa si ikpaɛ, amma i kù jɛ ŋa.
35 Wee nsɛi Ilaaɔ̃ á fũ nŋɛ
kpasɛ̃ nŋɛ si aWɔ. Amma an sɔ̃
ŋɛ, hai nsɛi i kaa yɛm má ŋa í
gbe hee ajɔ iyi aa ni ŋa, Ilaaɔ̃
ku weea inɛ iyi wa naa do irii
Lafɛ̃ɛ.

14

Jesu í jɔ̀ bɔ̃ɔ gɔ í ba iri

1 Si ajɔi kusĩmi gɔ Jesu í bɔ
ku jɛ kpasɛ̃i inɛ ngboi Farisi gɔ
ŋa. Wee inɛ gɔ ŋa mɔ à wa bɛ,
à waa cɔɔ do laakai.
2 Mɔkɔ gɔ í wa bɛ, wa leekĩ
wajui Jesu. Mɔkɔu wa ce bɔ̃ɔi
ara ku wu.
3 Ŋɔi Jesu í bee woo kɔ inɛ
ŋa si wooda do Farisi ŋau í ni,
wooda í wɛɛ a jɔ̀ inɛ gɔ ku ba iri
si ajɔi kusĩmi? Mà kù wɛɛ.
4 Ŋɔi à coko. Nɔ í le si aWɔɛ
si bɔ̃ɔu í jɔ̀ inɛɛu í ba iri nɔ í ni
ku nɛ.
5 Nɔ í bee ŋa í ni, yoo nŋɛi,
bii amaɛ walakɔ bii kɛtɛɛ í dasi
lɔgɔ, kaa nyaa gbakã baa bii
ajɔi kusĩmii.
6 Ŋɔi a kù yɔkɔ a kù jɛaa ideu.

Tengi bii í jɔ i buba bii à kpeɛ ku jɛ

7 Iyi Jesu í ce laakai í yɛ inɛ
ŋa iyi à kpe ku jɛ ŋau à wasi ku
cica kitãi waju ŋa iyi à nɛ bɛɛrɛ
ŋau nɔ í sõ ŋa í ni,
8 bii à kpeɛ bi ku ce abɔdõ,
maà buba si kitãi waju ilu
bɛɛrɛ ŋau. Á yɔkɔ ku jɛ à kpe
inɛ gɔ iyi í reɛ do bɛɛrɛ.
9 Nɔ inɛ iyi í kpe iŋɛ feiu á
na ku ni, dede i mua mɔkɔu
ihɛ̃ kitãu bɛ. Waati bɛɛbɛi aa
dede do anyɔ i koo i buba si
kitãi anyi ihõ.
10 Amma bii à kpeɛ ku jɛ,
koo buba si kitãi anyi ku ba bii
inɛ iyi í kpeɛu í to wa ku ni,
baakɔɔm, dede i naa wa waju.
Waati bɛɛbɛi aa jɛ ilu bɛɛrɛ nla
si wajui inɛ ŋa iyi iŋɛò ŋa ì waa
buba ŋau fei.
11 Ntɔ ntɔ inɛ iyi í so araɛ lele
à ya kayeɛi. Inɛ mɔ iyi í kaye
araɛ à ya soo lelei.
12 Nɔ Jesu í sõ inɛ iyi í kpoo
ku jɛu mɔ í ni, bii ì waa kpe inɛ
ŋa ku jɛ walakɔ jingau, maà ti
i kpe kpaasiɛ ŋa, walakɔ igbãɛ
do ifɔɛ ŋa, walakɔ nyaanzeɛ
ŋa, walakɔ kpaasi ilu fiaɛ ŋa,
ku ba aŋa mɔ a maà kpeɛ a sã
gbese.
13 Amma bii ì waa kpe inɛ ŋa
ku jɛ, kpe ilu are ŋa, do wɛɛgɛ
ŋa, do ilu kutɛ akã ŋa do fɛɛju
ŋa.
14 Bii ì ce bɛɛbɛ aa jɛ ilu inɔ
didõ si na iyi í jɔ̀ inɛ nŋu ŋau a
kaa ba ngɔgɔ iyi aa sãɛò gbese.
Ilaaõi á sãɛ gbese si waati iyi
inɛ dee dee ŋa aa jĩ hai si balɛ.

Mɔndai ijɛ nla
(Cɔ Matie 22:1-10)

15 Iyi à gbɔ ideu, ŋɔi inɛ akãi
inɛ ŋa iyi aŋaò ŋa à waa jɛu í sõ
Jesu í ni, debɛi ilu inɔ didõi inɛ
iyi á jɛ si andunya titõi Ilaaõ.
16 Ŋɔi Jesu í kpa nŋa mɔnda
í ni, mɔkɔ gɔ í ce ijɛ nla nla nɔ í
kpe inɛ nkpɔ.
17 Iyi aWaatii kujɛu í to ŋɔi í
bɛ woo ce icɛɛ koo sõ inɛ ŋa iyi
í kpeu ku ni, i naa wa ŋa, domi
sɔnda fei í jĩa tã.
18 Amma aŋa fei à lɔsi
gaafara ku tɔɔ. Inɛ sinteu í
ni, ǹ ra iko, tilasi, í gbe n koo
n cɔɔ. Ǹ wa n tɔɔɛ ku ceem
suuru.

19 Inɛ mmu mɔ í ni, ɩ̀ ra kɛtɛ
ku logoo ŋai kɔ̃ɔ miu, nɔ ɩ̀ wa
n bi n dɩ̃ nŋa n ceò icɛ n cɔ. Ɩ̀
wa n tɔɔɛ ku ceem suuru.
20 Nɔ inɛ mmu gɔ mɔ í ni má,
nsɛi ɩ̀ so abo. Na ŋɔi í jɔ̀ n kaa
n ba n naa.
21 Ŋɔi woo ce icɛu í sinda í
koo í sɔ̃ lafɛ̃ɛɛ gaafara iyi inɛ
ŋau fei à tɔɔ. Ŋɔi idɔi lafɛ̃ɛu í
kɔ̃, nɔ í sɔ̃ woo ce icɛɛu í ni, koo
i bɔ si bantuma ŋa nsɛi nsɛi
do si kpãai inɔ iluu, kpeem ilu
are ŋa wa do wɛɛgɛ ŋa do fɛɛju
ŋa do ilu kutɛ akã ŋa.
22 Ŋɔi woo ce icɛu í koo. Iyi
í baa nɔ í ni, lafɛ̃ɛ, iyi ì dasim
nɔu ɩ̀ coo tã. Wee inya í gbe
má.
23 Ŋɔi lafɛ̃ɛu í sɔ̃ɔ má í ni, bɔ
si kpãai ilɛɛko ŋa do kpãai iko
ŋa, jɔ̀ inɛ ŋa a lɔ wa baa do
tilasi, kpasɛ̃m de ku kɔ̃.
24 Ntɔ ntɔ, an sɔ ŋɛ, inɛ ŋa iyi
ɩ̀ tako ɩ̀ kpeu baa inɛ akã nŋa
kaa tiɛ ijɛu ihɛ̃ má.

Mii amanɛ á ce ku bɛi ku jɛ mɔcɔi Jesu
(Cɔ Matie 10:37-38)

25 Ajɔ nŋu gɔ Jesu wa nɛ nɔ
zamaa nla nla gɔ wa tooɛ. Ŋɔi
Jesu í sinda í sɔ̃ ŋa í ni,
26 inɛ iyi í naa bi tom nɔ
kù cé baaɛ do iyeɛ do aboɛ do
amaɛ ŋa do igbãɛ ŋa do ifɔɛ
ŋa do wecɩ̃ɛ ŋa do kuwɛɛi nŋu
takaɛ kaa yɔkɔ kù jɛ mɔcɔm *.
27 Inɛ iyi kù jɛsi nŋu ku so jʼɩi
ku gaauɛ ku toom do wa kaa
yɔkɔ ku jɛ mɔcɔm.
28 Bii inɛ gɔ nŋɛ í bi ku ma
ile á buba ku ce dooa titã ku cɔ
mà fiai nŋu á to ku kpaò iriɛ.
29 Bii kù jɛ bɛɛbɛ, nɔ í cɛ icui
ileu, í bɛi í na í mɔngɔ ku maɛ,
inɛ ŋa iyi à yɔɔ fei aa nyaanyiɛ,
30 a ni, mɔkɔu ihɛ̃ í sinti ku
ma nɔ wee í mɔngɔ kù kpa iriɛ.
31 Bɛɛbɛ mɔi ilaalu ŋa mɔ à
ya ce a bɛi a bɔ igũ. Bii ilaalu
gɔ í nɛ sooge dubu mɛɛwa, nɔ
í yɛ ilaalu mmu gɔ wa naa siɛ
igũ do sooge dubu kɔnfia, á
dedei gbakã ku ce igũ? Aawo,
á bubai titã ku lasabu ku cɔ mà
nŋu á yɔkɔ ku kãmiaɛ.
32 Bii í yɛ nŋu kaa nɔɔ, á bɛ
inɛ ŋai bi ilaalu iyi ihɔ̃u hai
waati iyi kù to wa titã ku ba
aŋaò a gbɔsi njɛ nɔ laakai ku sũ
ku wa anini nŋa.
33 Na ŋɔi í ce awɔ iyi i kù jɔ̀
mii iyi ì nɛ fei, i kaa yɔkɔ í jɛ
mɔcɔm.

Imu iyi í ku
(Cɔ Matie 5:13; Maaku 9:50)

34 Nɔ Jesu í ni má, imu mii
ncɛɛi, amma bii didɔ̃i imu í ku,
mii aa dasi a jɔ̀ ku dɔ̃ má.
35 Kaa ce bukaata kãma má
nɔ baa bii ikoi kaa ce taasi. À
ya dikãɛi waduude.
Inɛ iyi í nɛ itɩ̃ iyi á gbɔò ide,
ku gbɔ.

15

Mɔndai angudã iyi í nyɔ à tasiɛu
(Cɔ Matie 18:12-14)

1 Woo gba fiai lɛmpoo ŋa do
inɛ laalɔ ŋa fei à naa bi Jesu ku
ba a gbɔ ideɛ.
2 Ŋɔi Farisi do woo kɔ inɛ ŋa
si wooda ŋa à lɔsi ku gbagba à
waa ni, mɔkɔu wa gba inɛ laalɔ
ŋa nɔ aŋaò ŋa à tɔtɔɔ à waa jɛ.

* **14:26** nɔ kù cé baaɛ Tengi ihɛ̃ Jesu wa nyisi iyi í sɩ̃la ku bi nŋu ku re inɛ ŋa iyi à gbe fei nɔ ka maà jɔ̀ inɛ gɔ ku ganji wa si kpãai naanɛ ku dasi. Kù jɛ í ni ka cé baa nwa ŋa ntɔ ntɔ.

3 Ŋɔi Jesu í kpa nŋa mɔnda
gɔ í ni,
4 Bii inɛ gɔ nŋɛ í nɛ angudã
cĩɔ iyi wa degbe si gbabua nɔ
akã í nyɔ siɛ, lafɛ̃ɛ á jɔ̀ cinɛò
fɛɛwa do mɛɛsã iyi í gbeu si
gbabua bɛi koo dɛdɛ akã iyi í
nyɔu wa hee koo yɔɔ, mà irei.
5 Hai í nɔ í yɔɔ gbakã á muu
ku le siɛ kɔngɔ wai do inɔ didõ.
6 Bii í baa kpasɛ̃ á kpe
kpaasiɛ ŋa do inɛ ŋa iyi à waa
má kɔkɔɛ ku sõ ŋa ku ni, i
bam inɔ didõ ku kpɛ̃, domi
angudãm iyi í nyɔu ǹ yɔɔ wa.
7 Ŋɔi Jesu í ni, bɛɛbɛ mɔi ǹ
wa n sõ ŋɛ, inɔ didõi inɛi lele
ŋa á la na ilu dulum akã iyi í
kpaasi idɔ ku re inɛ dee dee
cĩɔ fakã kù wa si iyi a kù nɛ
bukaatai idɔ ku kpaasi.

Fia iyi í nyɔu à yɔɔ má

8 Nɔ Jesu í kpa nŋa mɔnda
mmuɛ má í ni, bii inaabo gɔ
í nɛ kpɛkɛlɛ mɛɛwa nɔ akãɛ í
nyɔ, á má fitilai nɔ ku kpã ileu
ku dɛdɛɛ do laakai hee koo
yɔɔu.
9 Bii í yɔɔ á kpe kpaasiɛ ŋa do
inɛ ŋa iyi à waa má kɔkɔɛ nɔ ku
ni, I bam inɔ didõ ku kpɛ̃, domi
fiam iyi í nyɔu ǹ yɔɔ.
10 Bɛɛbɛ mɔi ǹ wa n sõ ŋɛ,
amalekai Ilaaõ ŋa à ya wɛɛò
inɔ didõ na ilu dulum akã iyi
í kpaasi idɔ.

Ama iyi í nyɔu à yɔɔ má

11 Jesu í ni má, mɔkɔ gɔ í nɛ
ama inɛmɔkɔ minji.
12 Ŋɔi ifɔu í sõ baau í ni,
baam, kpɛ̃ amaniu nɔ i nam iyi
í jɛ titom. Nɔ baau í ce nŋa
ikpɛ̃i amaniɛu.
13 Iyi í ce ajɔ minji, ifɔu í ta
mii iyi í nɛ fei nɔ í so fiau í nɛò
hee ilɛ ĵĩiĵĩ gɔ. Bɛi í koo í ce
kuwɛɛɛ si daa laalɔ í kpaò irii
amaniɛu fei.
14 Waati iyi í jɛ fei ndɛɛ í kpa
iriɛ, ari nla gɔ í bɛi í naa si ilɛu
nɔ í lɔ si are.
15 Ŋɔi í bɔ bi inɛi ilɛ bɛ gɔ nɔ
lafɛ̃ɛ í koo í dasiɛ icɛi kusɔɔ ŋa
ku degbe.
16 Tengi bɛi í bi ku wo araɛ
do ijɛi kusɔɔ ŋau amma inɛ
kãma kù muaa.
17 Iyi laakaɛ í na í baa nɔ í ni,
ama icɛi baam ŋa fei à nɛ ijɛ wa
kõ nŋai, nɔ amu wee ǹ wa n ku
do ari ihɛ̃.
18 An dede n nyi bi baam n
sõɔ n ni, baam, ǹ ce dulum bi
Ilaaõ do bi tɛɛ.
19 Na nŋu, n kù to a kpem
amaɛ má. Ceem bɛi amaacɛɛ.
20 Ŋɔi í dede wa nyi ikpa bi
baaɛu.

Hai waati iyi wa ĵĩ, ŋɔi baaɛ
í hɔ̃nnɛɛ nɔ araare fei í muu. Í
sɛi í koo í yaa do inɔ didõ nɔ í
coo fɔɔ do kubi.
21 Ŋɔi amau í ni, baaba, ǹ ce
dulum bi Ilaaõ do bi tɛɛ. Na
nŋu, n ku tò a kpem amaɛ má.
22 Amma baaɛu í sõ woo ce
icɛɛ ŋa í ni, i naaò ibɔ kumboo
wa ńya ńya iyi í sĩa, i daa si
ŋa. Nɔ i naa lɛlɛawɔ do baata
ku dasi.
23 I naaò kɛtɛ kombo
saasaabɔ iyi í la í reu bɛ wa,
nɔ i kpaa ŋa. Ka jɛ ka ce jingau
do inɔ didõ,
24 domi amam iyi í yɛ bɛi í
ku wo, í baa si andunya má. Í
nyɔ wo nɔ à yɔɔ má. Ŋɔi à wa
si inɔ didõ.
25 Wee waati bɛɛbɛ igbãu í
wa iko. Iyi wa baa í maai kpasɛ̃

wa ŋɔi wa gbɔ anui gãgã nɔ inɛ ŋa à waa jojo.
26 Ŋɔi í kpe woo ce icɛ gɔ í beeɛ í ni, mii í ce.
27 Ŋɔi woo ce icɛu í sõɔ í ni, ifɔɛi í baa, nɔ baa nŋɛ í kpa kɛtɛ saasaabɔ iyi í nɛ ikpo si na iyi í jɔ̀ í yɔɔ baani.
28 Ŋɔi igbãu í damɔɔ í kɔ ku lɔ kpasɛ̃. Ŋɔi baau í fita wa í naa ku lɛlɛɛ.
29 Amma í sõ baau í ni, cɔ hai adõ nkpɔ nkpɔ iyi ǹ wa n ceɛ icɛ wa. Nɔ n kù donda ideɛ kãma, nɔ baa ama iwo i kù muum n ceò jingau do inɔ didõ amu do kpaasim ŋa.
30 Amma iyi amaɛ í baa, nŋu iyi í koo í jɛ amaniɛ do inaabo sakara ŋa, nɔ na iriɛi ì kpa kɛtɛ saasaabɔu ihɛ̃.
31 Ŋɔi baau í ni, awɔ amam nii, awaɛi à wɛɛ do ajɔ fei, nɔ mii iyi ǹ nɛ fei í jɛ tɛɛ.
32 Amma í sɩ̀a ka jɛ jingau do inɔ didõ nla nla si na iyi í jɔ̀ ifɔɛu ihɛ̃ í yɛ bɛi í kui wo nɔ í baa si andunya má. Í nyɔ wo nɔ à yɔɔ má.

16

Amaacɛ ilu bisi

1 Ŋɔi Jesu í sõ mɔcɔɛ ŋa í ni, mɔkɔ ilu fia gɔi í wɛɛ. Mɔkɔu í nɛ amaacɛ gɔ nɔ í so amanii kpasɛ̃ɛ fei í daa si awɔ. Iyi í ce ajɔ minji ŋɔi inɛ ŋa à koo à kɔɔmɔtɔ amaacɛu bi lafɛ̃ɛ à ni, wa bɛjɛ amaniɛu fei.
2 Ŋɔi lafɛ̃ɛ í kpoo í beeɛ í ni, irei ǹ wa n gbɔ inɛ ŋa à wasi ku sɔ iriɛ da. I kaa yɔkɔ i jɛ amaacɛm má. Koo so tiai icɛɛ wa si bii ì ya ce dooai fiam, i naa i nyisim.
3 Ŋɔi amaacɛu wa bee araɛ ide wa ni, bɛirei an ce, si bɛi lafɛ̃ɛm wa nyam hai si icɛi kpasɛ̃ɛ. Wee n kù nɛ gbugbã iyi an yɔkɔ n logooò, nɔ wee anyɔ kaa jɔ̀ n bara.
4 Ǹ mà bɛi an ce ku ba inɛ ŋa a gbam si kpasɛ̃ nŋa waati iyi aa nyam hai si icɛm.
5 Ŋɔi í kpe ilu gbesei lafɛ̃ɛ ŋau fei. Nɔ aŋa fei à koo bi tɛɛ akã akã. Ŋɔi í bee inɛ sinte iyi í to bi tɛɛu í ni, gbesei lafɛ̃ɛm fɛloi ì waa mu.
6 Ŋɔi í jɛ í ni, ikpo iyi á kõ boonyi cɩ̀ɔ. Ŋɔi í sõɔ í ni, so tiaɛ i buba ńya ńya nɔ i kɔ ciitaa.
7 Ŋɔi í bee inɛ gɔ má í ni, awɔ mɔ, fɛloi ì waa mu. Ŋɔi í sõɔ í ni, iya saaki cɩ̀ɔ. Ŋɔi í sõ nŋu mɔ í ni, so tiaɛ i kɔ cinɛ.
8 Ŋɔi lafɛ̃ɛi amaacɛ hai nɛ naanɛu í gbɔ ideu nɔ í saabuɛ si na iyi í jɔ̀ í yɔɔ iyi í nɛ bisi ntɔ ntɔ. Ŋɔi Jesu í ni, inɛi andunya ŋa à nɛ bisi aŋa duusõɔ si kuwɛɛ nŋa à re inɛi inya kumá ŋau.
9 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa í ni, i ya dɛ kpaasi ŋa do amanii andunya ku ba bii í na wa gaizia ŋɛ a gba ŋɛ si andunya titõi Ilaaõ.
10 Inɛ iyi í nɛ naanɛ si mii keeke á nɛ naanɛ si mii nla. Inɛ iyi wa ce laalɔ si mii keeke á ce laalɔ si mii nla.
11 Na nŋu, bii i kù nɛ naanɛ si amanii andunya ŋa, yooi á da nŋɛ si amani ntɔ si awɔ.
12 Bii i kù nɛ naanɛ si mii ndii inɛ gɔ, yooi á na ŋɛ iyi í jɛ tu ŋɛ.
13 Amaacɛ kãma kaa yɔkɔ ku cea lafɛ̃ɛ minji icɛ ajɔ. Ntɔ ntɔ á cé inɛ akã nɔ ku bi inɛ akã, walakɔ ku jirima inɛ akã nɔ ku

dondɑ inɛ akã. I kɑɑ yɔkɔ i too Ilɑɑɔ̃ do fiɑ ɑjɔ ŋɑ.

Ide ikã ikã ŋɑ iyi Jesu í fɔ
(Cɔ Matie 11:12-13; 5:32-32; Mɑɑku 10:11-12)

14 Wee Farisi ŋɑ fiɑ ku bi nŋɑ í cɑɑ. Iyi à gbɔ ide ŋɑ iyi Jesu í fɔu fei ŋɔi à wɑɑ yɑɑkoɛ.
15 Nɔ Jesu í sõ ŋɑ í ni, iŋɛ ì wɑɑ dɛ i jɛ inɛ dee dee ŋɑ si wɑjui ɑmɑnɛ ŋɑ, ɑmmɑ Ilɑɑɔ̃ í mà idɔ nŋɛ. Ǹ wɑ n sõ ŋɛi, mii iyi ɑmɑnɛ ŋɑ à wɑɑ cɔ mii jiidɑ, bi Ilɑɑɔ̃ mii sãmii.
16 Woodɑ do idei wɑlii ŋɑu fei à wɛɛ hee do wɑɑtii Zãɑ. Hɑi wɑɑti bɛɛbɛ à wɑɑ sisi lɑɑbɑɑu jiidɑi bommɑi Ilɑɑɔ̃ nɔ inɛ fei wɑ ce kookɑɑi ku bɑ ku lɔ do gbugbã.
17 Woodɑ bɑɑ wɑsɑli í gɑɑbu ku bɛjɛ í re lele do ilɛ ku kpɑ iri mɔm.
18 Inɛ iyi í kɔsi ɑboɛ nɔ í so mmuɛ í ce sɑkɑrɑi. Inɛ iyi í so ɑbo iyi mɔkɔɛ í kɔsi í ce sɑkɑrɑi.

Ilu fiɑ do Lɑzɑɑ

19 Ŋɔi Jesu í kpɑ nŋɑ mɔndɑu ihẽ í ni, mɔkɔ ilu ɑmɑni gɔ í wɛɛ. Mɔkɔu í yɑ mɑɑ dɑsi ibɔ cɑɑdɑ ilu iju ku sĩɑ gɔ. Kpɑsẽɛ ɑjɔ fei jingɑui.
20 Ilu ɑre gɔ mɔ í wɛɛ, í yɑ mɑɑ sũi ɑndɛ koofɑi ilu fiɑu, à yɑ kpoo Lɑzɑɑ. Konkoli wɑ kõ si ɑrɑɛ fei.
21 Nɔ ɑjɑ ŋɑ à yɑ nɑɑ ɑ mɑɑ fɑ konkoliɛ ŋɑu. Mɔkɔu í bi ku wo ɑrɑɛ bɑɑ do bubui sɔndɑi ilu fiɑu iyi í yɑ gbe, ɑmmɑ ci yɑ bɑɑ.
22 Ŋɔi mɔkɔu í nɑ í ku nɔ ɑmɑlekɑ ŋɑ à soo à bɔòɛ bi Aburɑhɑmu. Nɔ ilu fiɑu mɔ í nɑ í ku à suu.
23 Nɔ í koo wɑ yɛ ijuukpã bi ku wɑi iku ŋɑ, nɔ í wu iju lele, ŋɔi í hõnnɛ Lɑzɑɑ kɔkɔi Aburɑhɑmu.
24 Ŋɔi í dõ ɑnu í ni, bɑɑbɑ Aburɑhɑmu, ce ɑrɑɑrem. Bɛ Lɑzɑɑ wɑ ku sɔsi ɑmɑɑwɔɛ si inyi ku nɑ ku tũ ɑmɛm, domi ǹ wɑ n yɛ ijuukpã nlɑ nlɑ si ɑmɛi inɑu ihẽ.
25 Ŋɔi Aburɑhɑmu í ni, ɑmɑm, ye gigi iyi ì bɑ mii jiidɑɛ tã hɑi ɑndunyɑ, nɔ Lɑzɑɑ mɔ í yɛ wɑhɑlɑ. Wee ihẽ nsɛi inɔɛ í tũ nɔ ɑwɔ mɔ ì wɑɑ yɛ ijuukpã.
26 Nɔ si ɑntɑiɛ, isɑ nlɑ gɔi í fɛɛfɛ wɑ ku bɑ inɛ ŋɑ iyi à bi ɑ kuɑ ɑ bɔ bi tu ŋɛ bɛ ɑ mɑà yɔkɔ. Bɛɛbɛ mɔi inɛ gɔ kɑɑ yɔkɔ ku nɑɑ ihẽ hɑi bɛ.
27 Ŋɔi ilu ɑmɑniu í ni, debɛi, ǹ wɑ n tɔɔɛi bɑɑbɑ, bɛ Lɑzɑɑ kpɑsẽi bɑɑm,
28 koo sõ ifɔ miu ŋɑ iyi ǹ nɛ bɛu ku ni ɑ ce lɑɑkɑi ku bɑ ɑ mɑà nɑ ɑ nɑɑ si inyɑ ku gɑɑbuu ihẽ.
29 Ammɑ Aburɑhɑmu í ni, à nɛ tiɑ iyi Moizi do wɑlii ŋɑ à kɔ wou tã, ɑɑ yɔkɔ ɑ gbɔ ide nŋɑ.
30 Nɔ í ni, ɑɑwo, bɑɑbɑ Aburɑhɑmu. Ammɑ bii hɑi bi iku ŋɑi inɛ gɔ í koo bi tu ŋɑ, ɑɑ kpɑɑsi idɔ nŋɑ.
31 Ŋɔi Aburɑhɑmu í sõɔ í ni, bii ɑ kù gbɔ ti Moizi do ti wɑlii ŋɑu, bɑɑ bii inɛ gɔ í jĩ hɑi bi iku ŋɑ ihẽ í koo bɛ ɑ kɑɑ dɑsi nɑɑnɛ.

17

Idei dulum
(Cɔ Matie 18:6-7, 21-22; Mɑɑku 9:42)

1 Jesu í sõ mɔcɔɛ ŋɑ í ni, kù nɛ bɛi á ce iyi kulɛlɛ iyi á dɑsi ɑmɑnɛ lɑɑlɔ kù wɑɑ ce, ɑmmɑ

ijuukpãi á jɛ ti inɛ iyi í naaò wa.
2 Á tia a ɖia lafɛ̃ɛ alɔ si kõɔ a
sɔsiɛ inɔ tenku do iyi á lɛlɛ ama
akã ku dasiɛ dulum.
3 I ya ce laakaii njɛ ŋa.

Bii kpaasiɛ gɔ í na í ce dulum, sõɔ ide do laakai í nyisiɛ taaleɛ. Bii í kpaasi idɔ, kpa idei kuraraɛ.
4 Baa bii isɛ gbɛɛjei wa rarae si ajɔ akã, nɔ isɛ gbɛɛjeu fei wa ce tuubai dulum dɛɛ, awɔ mɔ kpa idei dulum dɛɛ.

Naanɛ ku dasi

5 Woo bɛ ŋau à sõ Lafɛ̃ɛ à ni, kõɔsi naanɛ ku dasi nwa.
6 Ŋɔi Lafɛ̃ɛ í ni, baa bii naanɛ ku dasi nŋɛ í mungau ijui iyaku, aa yɔkɔ i sõ ɟ̀i nɔu ihɛ̃ i ni ku wu hai bɛ, koo lɔ araɛ si tenku, á nɔ ku ceò ide nŋɛ icɛ.

Icɛ iyi aru í nɛ ku ce

7 Jesu í ni má, inɛ kãma nŋɛ bii í nɛ aru iyi wa logoo walakɔ wa degbea kɛtɛ ŋa, bii í baa kpasɛ̃ kaa sõɔ ku ni, naa wa nsɛi i buba i jɛ.
8 Amma á sõɔi ku ni, ceem sɔɔlui ijɛ, kpaasi jaaɛ ŋa, i naam ijɛ wa hee n jɛ n mɔ. Si anyiɛ, awɔ mɔ aa jɛ nɔ i mɔ.
9 Amma kaa saabu aruu si na iyi í jò í ce bɛi í sõɔ.
10 Bɛɛbɛ mɔi bii iŋɛ taka nŋɛ ì ce mii iyi à dasi ŋɛ fei í ɛ̀a i ni ŋa, à jɛ amaacɛ ŋa iyi a kù nɛ saabu. Iyi à dasi wa ku ce nŋu akãi à ce.

Jesu í jò dintɛ mɛɛwa í ba iri

11 Si waati iyi Jesu wa bɔ ikpa ilui Zeruzalɛmu, í too si afei ilɛi Galilee do ilɛi Samari.
12 Ŋɔi í maai ilu gɔ. Waati iyi wa bi ku lɔ inɔ iluu, ŋɔi dintɛ mɛɛwa gɔ ŋa à koo à kòo amma à leekɩ̀ à ɟ̀iɛ keeke.
13 Ŋɔi à dõ anu hee lele à ni, Jesu, Mɛɛtu, ce araare nwa.
14 Iyi í yɛ ŋa ŋɔi í ni, i koo i nyisi ara nŋɛ bi woo weei Ilaaõ ŋa. Ŋɔi à waa koo. Si bɛi à waa nɛu, ŋɔi à ba iri.
15 Iyi inɛ akã nŋa í yɛ nŋu í ba iri, ŋɔi í sinda wa baa wa saabuò Ilaaõ hee lele.
16 Waati iyi í to wa bi Jesu nɔ í sɛɛbata si wajuɛ wa saabuɛ. Wee mɔkɔu inɛi Samarii.
17 Ŋɔi Jesu í ni, amanɛ mɛɛwa si ɩ̀ jò í ba iri ba. To, iwoi amanɛ mɛɛsã iyi à gbe ŋau à wa.
18 Isɛ mmuu ihɛ̃ nŋu akãi í sinda wa ku saabu Ilaaõ?
19 Ŋɔi í sõ mɔkɔu í ni, dede i nɛ, naanɛ ku dasiɛi í faabaɛ.

Kunaai bommai Ilaaõ
(Cɔ Matie 24:23-28, 37-41)

20 Ŋɔi Farisi ŋau à bee Jesu à ni, ajɔ yoomai Ilaaõ á na ku jɛ bommaɛ. Ŋɔi í jɛ nŋa í ni, Ilaaõ kaa jɛ bommaɛ do yaase bɛi inɛ ŋa aa yɔɔ.
21 Inɛ gɔ kaa fɔ ku ni, Ilaaõ í jɛ bommaɛ ikpa ihɛ̃, walakɔ ikpa ihõ. Aawo, domi wee Ilaaõ í jɛ bommaɛ tã si idɔi inɛ ŋa *.
22 Nɔ í sõ mɔcɔ ŋau í ni, awaati wa naa iyi amu Amai Amanɛ an nyi wa do amboem. Hee ajɔu ku maa to wa awaati wa naa iyi aa bi i yɛm ŋa baa ajɔ akã, amma i kaa yɛm ŋa.

* **17:21** Ilaaõ í jɛ bommaɛ tã si idɔi inɛ ŋa Si tia nwo gɔ ŋa à ya nii Ilaaõ í jɛ bommaɛ tã si anini nŋɛ. Iyi bɛ mɔ ntɔi, si na iyi í jò Jesu ilaaluu í wa anini nŋa.

23 Inɛ gɔ ŋa aa sõ ŋɛ a ni, í wa
ihẽ walakɔ í wa ihõ. I maà sɛi i
koo ŋa.
24 Ǹ wa n sõ ŋɛi, bɛi kuŋɔi ijĩ
í ya daana hai lele anu akã koo
kã ilɛu bɛ, bɛɛbɛ mɔi kubaai
amu Amai Amanɛ á yɛ.
25 Amma sinte titã kù nɛ
bɛi an ce iyi n kù yɛ ijuukpã
ntɔ ntɔ nɔ inɛi nsɛi ŋau ihẽ aa
kɔsim.
26 Mii iyi í ce si waatii
Noweeu, bɛɛbɛ mɔi á ce si
waati iyi amu Amai Amanɛ an
nyi wa.
27 Inɛ ŋa à jɛ à waa mɔ, à waa
ce abɔdõ ŋa, à ya maa mua ama
nŋa ŋa mɔkɔ hee í koo í to ajɔ
iyi Nowee í lɔ akɔi inyiu. Nɔ ijĩ
nlau í naa í jɛ aŋa fei.
28 Á nyi ku cei má bɛi waatii
Lɔtuu. Inɛ ŋa à jɛ à waa mɔ, à
ra à waa ta, à waa gbẽ, nɔ à waa
ma ile.
29 Amma si ajɔ iyi Lɔtu í fita
hai Sodomu, ina do fainwita
wa rɔ wai hai lele nɔ aŋa fei à
ce nfe.
30 Nɔ bɛɛbɛ mɔi á yɛ ajɔ iyi
amu Amai Amanɛ an faata wa.
31 Si ajɔ nŋu, inɛ iyi í wa
antai ile sikifa nɔ nyauɛ ŋa í
wa inɔ ile, kaa ba ku lɔ ku soo
má. Inɛ mɔ iyi í wa iko kaa ba
ku baa ide má.
32 I ye gigii aboi Lɔtu.
33 Inɛ iyi í bi ku jɛ andunya
do idɔɔbiɛ á na ku kuaɛ.
Amma inɛ iyi í kɔsi kuwɛɛɛ á
báa ntɔ ntɔ.
34 An sõ ŋɛ si idũ ajɔ nŋu,
amanɛ minji á maa sũ si daayi
akã, aa so inɛ akã a jɔ̀ inɛ akã.
35 Inaabo minji á maa lɔlɔ aa
so inɛ akã a jɔ̀ inɛ akã. [
36 Inɛmɔkɔ minji á wa iko, aa
so inɛ akã a jɔ̀ inɛ akã.]
37 Ŋɔi mɔcɔ ŋau à beeɛ à ni,
ikpa iwoi ideu bɛ á ce ya Lafɛ̃ɛ.
Ŋɔi í jɛ nŋa do mɔndau ihẽ
í ni, bii iku wa sũ, tengi bɛi
yembeeku ŋa à ya tɔtɔɔ.

18

Mɔndai jaaõ do woo kiiti gɔ

1 Jesu í kpa nŋa mɔndau ihẽ
ku nyisi ŋa iyi í sĩa a maa ce
kutɔɔ waati kãma fei, gbɛɛji ku
maà wa si.
2 Í ni, woo kiiti gɔ í wa si ilu
nla gɔ, kù waa ce njoi Ilaaõ, kù
nɔ kù waa jirima inɛ kãma.
3 Wee si ilu akãu jaaõ gɔ mɔ í
wa bɛ. Í ya naa ajɔò ajɔ bi tɛɛ
ku sõɔ ku ni, kiitim, amu do
mbɛɛm.
4 Ŋɔi í kɔ hee í kpɛ. Amma si
anyiɛ í lasabu si idɔɛ í ni, baa
bii n kù wa n ce njoi Ilaaõ, nɔ
n kù wa n jirima inɛ gɔ,
5 do nŋu fei, si na iyi í jɔ̀
jaaõu ihẽ í ya maa bitandim,
an ceaa kiitiu nŋu do mbɛɛɛ,
ku ba ku maà bitandim má.
6 Ŋɔi Lafɛ̃ɛ í ni, to, i gbɔ bɛi
woo kiiti laalɔu í fɔ bɛ ŋa de.
7 Ilaaõ kaa bɛi ku ce ku re
zaka bɛɛbɛ? Inɛ ŋa iyi í cica,
kaa kiiti ŋa bii à waa dõ siɛ anu
dasã do idũ? Iyi í re mɔm, kaa
kpɛ ku bɛi ku gbɔ nŋa.
8 Ǹ wa n sõ ŋɛi, á ce nŋa kiitii
gbãa gbãa. Amma waati iyi
amu Amai Amanɛ an nyi wa
má an na n ba naanɛ ku dasi si
ilɛu ihẽ?

Kutɔɔi Farisi do woo gba fiai lɛmpoo gɔ

9 Jesu í kpa mɔnda gɔ má na
irii inɛ gɔ ŋa iyi à waa cɔ ara
nŋa inɛ dee dee, nɔ à waa ca
inɛ gɔ ŋa.

10 Í ni, amanɛ minji gɔ ŋa à bɔ ku tɔɔ kpasɛ̃i Ilaaɔ̃, inɛ akã Farisii, inɛ akã mɔ woo gba fiai lɛmpooi.
11 Farisiu í leekɩ̃ wa cea araɛ kutɔɔ wa ni, Ilaaɔ̃, ɩ̀ saabuɛ do iyi n kù yɛ bɛi inɛ ŋa iyi à gbe, iyi à jɛ woo taki inɛ ŋa, do woo ce laalɔ ŋa, do woo ce sakara ŋa, do woo gba fiai lɛmpoo ŋa bɛi mɔkɔu ihɛ̃.
12 Si azuma akã fei ɩ̀ ya n dɩ̃ anu ajɔ minji, nɔ mii iyi ɩ̀ ba fei ɩ̀ ya n nya zagaaɛi si bɛi í jɔ.
13 Woo gba fiai lɛmpoou mɔ í leekɩ̃ í mu araɛ ikã, kù yɔkɔ kù wu iju lele, í le awɔ si iri í ni, Ilaaɔ̃, ce araarem amu ilu dulum.
14 Jesu í ni, ɩ̀ wa n sɔ̃ ŋɛi, hai bɛ inɛɛu ihɛ̃ í baa í jɛ dee dee si wajui Ilaaɔ̃ í nyiò ideɛ. Amma Farisiu kù jɛ dee dee, domi inɛ iyi í so araɛ lele aa kaye lafɛ̃ɛi, inɛ mɔ iyi í kaye araɛ aa soo lelei.

Jesu í weea ama kpɔtɔɔ ŋa
(Cɔ Matie 19:13-15; Maaku 10:13-16)

15 Si anyii nŋu, inɛ ŋa à gbã ama kpɔtɔɔ ŋa à naaa Jesu wa ku lesi ŋa awɔ. Iyi mɔcɔɛ ŋau à yɔɔ bɛɛbɛ ŋɔi à wa gbagba si ŋa.
16 Amma Jesu í ni a naa nŋu amu ŋau wa. Nɔ í sɔ̃ mɔcɔɛ ŋau í ni, i jɔ̀ amu ŋau a naa bi tom, i maà ganji ŋa, domi Ilaaɔ̃ í jɛ ilaalui inɛ ŋa iyi à jɔ ŋa.
17 Ntɔ ntɔ, inɛ iyi kù waa sũa Ilaaɔ̃ iri ilɛ bɛi ama keeke, Ilaaɔ̃ kaa jɛ ilaaluɛ pai.

Idei ilu fia gɔ
(Cɔ Matie 19:16-30; Maaku 10:17-31)

18 Inɛ ngboi Zuifu gɔ í naa bi Jesu í beeɛ í ni, Mɛɛtu, awɔ inɛ ncɛɛ, mii an ce n baò kuwɛɛ hai tã.
19 Ŋɔi Jesu í beeɛ í ni, na mii í ce ì waa kpem inɛ ncɛɛ. Inɛ gɔ kù wɛɛ iyi í jɛ ncɛɛ bii kù jɛ Ilaaɔ̃ nŋu akã.
20 Ì mà sãa sãa mii iyi wooda í ni. Mii iyi wooda í ni wee, maà ce sakara, maà kpa inɛ, maà ce ile, maà jɛa inɛ gɔ sɛɛda ibo, jirima iyeò baaɛ.
21 Ŋɔi inɛɛu í ni, ɩ̀ wa n jirima mii ŋau bɛ fei tã hai keekem.
22 Iyi Jesu í gbɔ bɛɛbɛ, ŋɔi í sɔ̃ɔ í ni, í gbeɛ mii akã. Koo i ta mii iyi ì nɛ fei nɔ i kpɛ̃a ilu are ŋa fiau. Bii ì ce bɛɛbɛ aa ba amani jiida lelei Aɔ̃. Si anyiɛ nɔ i naa i toom.
23 Iyi mɔkɔu í gbɔ bɛɛbɛ ŋɔi inɔɛ í fɔ ntɔ ntɔ, domi ilu amani nla nlai.
24 Iyi Jesu í cɔɔ ŋɔi í ni, á gaabu hee ku caa ilu fia ku jɛsi Ilaaɔ̃ ku jɛ ilaaluɛ.
25 Á faalaa kpookpo ku lɔ si iwoi abɛɛ do iyi ilu amani á jɛsi Ilaaɔ̃ ku jɛ ilaaluɛ.
26 Ŋɔi inɛ ŋa iyi à waa de siɛ itɩ̃u à ni, bii bɛɛbɛi nɔ yooi á ba faaba.
27 Nɔ Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, mii iyi amanɛ í mɔngɔ, Ilaaɔ̃ kaa mɔngɔɛ.
28 Ŋɔi Piɛɛ í ni, wee à jɔ̀ mii iyi à nɛ fei tã, à waa tooɛ.
29 Nɔ Jesu í ni, ntɔ ntɔ, inɛ iyi í jɔ̀ kpasɛ̃ɛ fei, walakɔ aboɛ, wala igbã do ifɔɛ ŋa, wala iyeò baaɛ, wala amaɛ ŋa, na irii bommai Ilaaɔ̃,
30 á ba ku kpɔ ku re si nsɛi, nɔ si antaɛ má á ba kuwɛɛ hai

tã ala.

Jesu wa fɔ idei ikuɛ do kujĩɛ isɛ gbɛɛtasia
(Cɔ Matie 20:17-19; Maaku 10:32-34)

31 Jesu í kpe mɔcɔ maateeji ŋau bi tɛɛ, nɔ í sõ ŋa í ni, wee à waa bɔ Zeruzalɛmu. Bɛi, ide iyi walii ŋau a kɔ na irii amu Amai Amanɛu fei á ce.
32 Aa mum a daa dimi mmu ŋa si awɔ a yaakoom, nɔ a kpãm iju a tu sim antɔ.
33 Aa weem kpɔtɔɔ, si anyiɛ nɔ aa kpam, amma si ajɔ mɛɛtasia an jĩ hai si balɛ.
34 Amma mɔcɔ ŋau a kù mà nkãma si ideu. Ideu í manji nŋa a kù gbɔ yaaseɛ.

Jesu í jɔ̀ fɛɛju gɔ í yɛ ilu
(Cɔ Matie 20:29-34; Maaku 10:46-52)

35 Si isɛɛnɛu Jesu í maai Zeriko. Wee fɛɛju gɔ wa buba itĩ kpãa wa bara.
36 Iyi í gbɔ ibai zamaa iyi wa lɔ, ŋɔi í bee mii í ce.
37 Ŋɔi à sõɔ à ni, Jesu inɛi Nazarɛtiui wa lɔ.
38 Ŋɔi í wasi ku dõ anu wa ni, Jesu, tɔkui Davidi, ce araarem.
39 Inɛ ŋa iyi à waa cua ŋau à la siɛ à ni ku coko. Amma bɛi à waa ni ku cokou, bɛɛbɛ mɔi í ya dõ anu hee lele ku maa ni, tɔkui Davidi, ce araarem.
40 Ŋɔi Jesu í leekĩ í ni a naaɛ wa. Iyi fɛɛjuu í to wa ŋɔi Jesu í beeɛ í ni,
41 mii ì bi n ceeɛ. Ŋɔi í ni, Lafɛ̃ɛ, ǹ bi n yɛ ilui.
42 Ŋɔi Jesu í sõɔ í ni, yɛ ilu. Naanɛɛ í faabaɛ.
43 Ŋɔi gbakã í yɛ ilu, nɔ wa too Jesu í wasi Ilaaõ ku saabu. Iyi zamaau í yɔɔ, ŋɔi aŋa fei à wasi Ilaaõ ku saabu.

19

Jesu do Zakee

1 Jesu í to inɔ ilu Zeriko, nɔ wa lɔ.
2 Wee mɔkɔ ilu fia gɔ í wa bɛ à ya kpoo Zakee, wa jɛ inɛ ngboi woo gba fiai lɛmpoo ŋa.
3 Nɔ wa dɛ nŋu ku yɛ Jesu, amma kù ba kù yɔɔ na zamaau, domi nŋu amanɛ kandaai.
4 Ŋɔi í sɛi í bɔ waju í koo í gũ jĩi ndii sikomɔɔ gɔ ku ba ku yɔɔ, domi í mà iyi do bɛi á lɔò.
5 Iyi Jesu í to tengi bii í wau, ŋɔi í wu iju lele í sõɔ í ni, Zakee, kita wa ńya ńya, domi kpasɛ̃ɛi an sɔ nnyi.
6 Nɔ Zakee í kita wa do saasa í naa í gbaa do inɔ didõ.
7 Iyi inɛ ŋa à yɔɔ, ŋɔi aŋa fei à gbagba à waa ni, í koo í sɔ kpasɛ̃i ilu dulum.
8 Amma Zakee í dede í leekĩ si wajui Lafɛ̃ɛ í ni, bubui amanim an na ilu are ŋa. Nɔ inɛ ŋa iyi ǹ takii ŋa ǹ gba mii ndu ŋa, an sindo nŋa bɛɛbɛ má tuuba mɛɛ.
9 Nɔ Jesu í sõɔ í ni, nnyi inɛi kpasɛ̃ ŋau ihɛ̃ à ba faaba, domi awɔ mɔ tɔkui Aburahamui.
10 Amu Amai Amanɛ ǹ naa ku dɛdɛ inɛ ŋa iyi à nyɔi n faaba ŋa.

Mɔndai iye iwo
(Cɔ Matie 25:14-30)

11 Si bɛi inɛ ŋa à waa de si ideu itĩ, nɔ í kpa mɔnda gɔ má. Inɛ ŋau à waa tamaa bɛi bii í to Zeruzalɛmu á jɛ bommai gbakã, nɔ wee waati bɛɛbɛ í maai Zeruzalɛmu. Na ŋɔi í jɔ í

kpa nŋa mɔndau ihɛ̃ ku ba ku
nyisi iyi nŋu kaa jɛ bommau
gbãa gbãa.
12 Í ni, mɔkɔ amai amanlu
gɔi í bɔ bomma ku jɛ hee ilɛ
jɨ̃ijɨ̃ gɔ si anyiɛ nɔ ku baa ideɛ.
13 Hee ku maa nɛ ŋɔi í kpe
amaacɛɛ ŋa aŋa mɛɛwa, nɔ í na
aŋa fei kpɛkɛlɛi wura gɔ nɔ í ni,
i ceò fiau ihɛ̃ sɨ̃a hee n maa n
baa. Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã nɔ í nɛ.
14 Amma inɛi ilɛɛ ŋa à cóo nɔ
à bɛ inɛ ŋa si anyiɛ à ni aŋa a
kù bi ku jɛ bomma si ilɛi aŋa.

15 Waati iyi í jɛ bommau í
baa si ilɛɛ, ŋɔi í kpe amaacɛ ŋa
iyi í na fiau wo bi tɛɛ ku ba ku
yɛ bɛi fiai inɛ fei í bíaa.
16 Inɛ sinteu í naa í ni, Lafɛ̃ɛ,
kpɛkɛlɛ iyi ì nam nɔu ǹ ceò sɨ̃a
hee ǹ ba riba mɛɛwa.
17 Ŋɔi í sɔ̃ɔ í ni, í sɨ̃a, awɔ
amaacɛ jiidai. Si bɛi ì jɛ ilu
naanɛ si mii keekeu ihɛ̃, an jɔ̀
í jɛ ilaalu si ilu mɛɛwa.
18 Inɛ minjisiau mɔ í naa í ni,
Lafɛ̃ɛ, kpɛkɛlɛ iyi ì nam nɔu ǹ
ceò sɨ̃a hee ǹ ba riba miu.
19 Nɔ í sɔ̃ɔ í ni, awɔ mɔ, an ceɛ
ilaalu si ilu miu.
20 Nɔ inɛ mmu í naa má í
ni, Lafɛ̃ɛ, fiaɛ wee. Ǹ wooi si
mango
21 domi ǹ wa n ce njoɛ si na
iyi í jɔ̀ ì jɛ inɛ ku gaabu. Mii iyi
i kù jilɛ nŋui i ya maa dɛ ku so,
baa bii i kù gbɛ̃ ì ya maa dai.
22 Ŋɔi ilaaluu í sɔ̃ɔ í ni, awɔ
amaacɛ yaamɔ, an kiitiɛi hai si
ideɛ iyi ì fɔ. Awɔi ì mà iyi ǹ jɛ
inɛ ku gaabu, ǹ ya n so mii iyi
n kù jilɛ, nɔ n da mii iyi n kù
gbɛ̃.
23 To, na mii í ce i kù ni i wɛ̃a
inɛ ŋa fiam nɔu i da nŋa si inyi
ku ba n ba ndom do riba waati
iyi ǹ baa.
24 Ŋɔi í sɔ̃ inɛ ŋa iyi à wa bɛu
í ni a gba fiau a na ilu mɛɛwau.
25 Ŋɔi à sɔ̃ɔ à ni, Lafɛ̃ɛ, inɛ
nŋu í nɛ mɛɛwa tã.
26 Ŋɔi í ni, ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, inɛ
iyi í nɛ, lafɛ̃ɛi aa kɔ̃ɔa si. Inɛ mɔ
iyi kù nɛ, baa andi keeke iyi í
nɛu mɔm aa gbaai.
27 Si anyiɛ nɔ í ni, i koo i
naam mbɛɛm ŋau wa ihɛ̃, aŋa
iyi a kù bi n jɛ bommau, nɔ i
kpa ŋa si wajum.

Jesu wa lɔ inɔ ilu Zeruzalɛmu
(Cɔ Matie 21:1-11; Maaku 11:1-11; Zãa 12:12-19)

28 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã, ŋɔi í
mu kpãa í cuaa zamaau wa bɔ
ikpa Zeruzalɛmu.
29 Si isɛɛnɛɛu í maai ilui
Bɛtifaze do Betani, kɔkɔi
geetei Olivie. Ŋɔi í bɛ mɔcɔ
minjiɛ gɔ ŋa
30 í sɔ̃ ŋa í ni, i bɔ ilu iyi í wa
waju nŋɛu bɛ. Bii ì to bɛ ŋa aa
yɛ ama gbankɛlɛ gɔ wa so bɛ iyi
inɛ gɔ kù gũu titã. I fũu i naam
wa ihɛ̃ ŋa.
31 Nɔ bii inɛ gɔ í bee ŋɛ í ni,
na mii í ce ì waa fũu ŋa, i ni,
Lafɛ̃ɛi í nɛ bukaataɛ.
32 Inɛ ŋa iyi Jesu í bɛu à koo
à ba mii ŋau fei í ce si bɛi í sɔ̃
ŋau.
33 Si waati iyi à waa fũu, ilu
gbankɛlɛ ŋau à ni, bɛirei í ce ì
waa fũu ŋa.
34 Ŋɔi à ni, Lafɛ̃ɛi í nɛ
bukaataɛ.
35 Ŋɔi à naaa Jesu ama
gbankɛlɛu wa. Nɔ à tɛ si ibɔ
nŋa ŋa Jesu í bɛi í gũ antaɛ í
buba si.

36 Iyi í sinti ku nɛ, ŋɔi inɛ
ŋa à wasi ku tɛ ibɔ nŋa ŋa si
kpãau.
37 Iyi í maai Zeruzalɛmu
tengi bii kpãai geetei Olivieu í
sinti ku dasi lɔɔma, ŋɔi mɔcɔɛ
ŋau fei à waa dõ anu à lɔsi Ilaaõ
ku saabu do inɔ didõ na irii
maamaake ŋa iyi à yɛu fei.
38 À wasi ku ni, Ilaaõ ku
weea ilaalu iyi wa naa do irii
Lafẽɛ. Ilaaõ ku jɔ̀ laakai ku sũ
ku wa lele nɔ ku nyisi amboeɛ.
39 Hai si inɔ zamaau Farisi
gɔ ŋa à sõ Jesu à ni, Mɛɛtu, sõ
mɔcɔɛ ŋau a coko.
40 Ŋɔi Jesu í ni, ǹ wa n sõ ŋɛ,
baa bii inɛ ihẽ ŋa à coko, kuta
ŋa aa dõ anu.

Jesu í kpataa inɛi Zeruzalɛmu ŋa

41 Si bɛi Jesu í maai
Zeruzalɛmu, ŋɔi í yɛ iluu nɔ
wa kpataa inɛɛ ŋa í ni,
42 ǹ bi wo i mà ŋa mii iyi á
mu nŋɛ laakai ku sũ, baa nnyi.
Amma nsɛi í manji nŋɛ.
43 Awaati wa naa si ŋɛ iyi
mbɛɛ nŋɛ ŋa aa bu ilu nŋɛ koe,
aa bii si ŋɛ a mante ŋɛ canga do
njɛ.
44 Aa lɛgɛ ilu nŋɛ do iŋɛ inɛɛ
ŋa iyi ì wa inɔɛ ŋa. A kaa jɔ̀
kuta baa akã ku le si njɛ ajɔ
nŋu. Bɛɛbɛi á ce si na iyi í jɔ̀
Ilaaõ í naa bi tu ŋɛ nɔ i kù mà
ŋa.

Jesu í wa bantumai kpasẽi Ilaaõ

(Cɔ Matie 21:12-17; Maaku 11:15-19; Zãa 2:13-22)

45 Waati iyi à to Zeruzalɛmu
Jesu í bɔ bantumai kpasẽi
Ilaaõ. Nɔ í lɔsi ku lele woo ta
iwò ŋa.
46 Í sõ ŋa í ni, à kɔɔ à ni, Ilaaõ
í ni ilei nŋu ile bi ku tɔɔi á
jɛ. Amma iŋɛ wee ì coo bi ku
tɔtɔɔi ile ŋa.
47 Jesu í ya maa kɔa inɛ ŋa
si cioi idei Ilaaõ ajɔ fei kpasẽi
Ilaaõ bɛ. Ŋɔi inɛ ngboi woo
weei Ilaaõ ŋa do woo kɔ inɛ
ŋa si wooda ŋa do ilu irii inɛi
Zuifu ŋa à waa bi a kpaa.
48 Amma a kù mà bɛirei aa
ce, domi inɛ feii í ya maa de si
ideɛ itĩ do laakai.

20

Hai iwoi yiikoi Jesu wa naa

(Cɔ Matie 21:23-27; Maaku 11:27-33)

1 Ajɔ nŋu gɔ si bɛi Jesu wa
kɔ zamaau si cio bantumai
kpasẽi Ilaaõ wa sisi laabaau
jiidau, ŋɔi inɛ ngboi woo weei
Ilaaõ ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si
wooda ŋa do inɛ ngbo ŋa à
faata wa.
2 Nɔ à ni, sõ wa, yiiko
yoomai ì waa ceò mii ŋau ihẽ,
mà yooi í naɛ kpãaɛ.
3 Ŋɔi í sõ ŋa í ni, amu mɔ, an
bee ŋɛ ide gɔ. I sõm ŋa,
4 hai iwoi Zãa í ba yiiko iyi í
dasiò inɛ ŋa inyi. Hai bi Ilaaõ
de, mà hai bi amanɛ ŋa.
5 Ŋɔi à waa busi njɛ à waa ni,
bɛirei aa ka jɛaa. Nsɛi nɔɔ, bii à
jɛaa à ni hai bi Ilaaõi, á bee wa
bɛirei í ce a kù dasi Zãa naanɛ.
6 Bii à nɔ à ni hai bi amanɛ
ŋai, inɛ ŋa aa na a ta wa kuta
domi inɛ fei í dasi naanɛ iyi
Zãa waliii.
7 Ŋɔi à jɛ à ni, a kù mà hai
iwoi í ba yiikoɛ.
8 Nɔ Jesu í sõ ŋa í ni, amu mɔ,
n kaa n sõ ŋɛ yiikoi inɛ iyi ǹ wa
n ceò mii ŋau ihẽ.

Məndai gaanəəma laalə ŋa
(Cə Matie 21:33-46; Maaku 12:1-12)

9 Si anyiɛ nə í kpaa inɛ ŋa
məndau ihẽ í ni, inɛ gə í ce
ikoɛ nə í lə si jɨ̃i ndii rezẽɛ nə
í ce kaa í kaakoɛò. Ŋəi í so
gaanəəma ŋa í dasi ŋa si ikou
a maa logooɛ, í bɛi í bə ilu koo
kpɛ bɛ.
10 Waati iyi jɨ̃i nəu í so í to
ku ka, ŋəi í bɛ woo ce icɛ gə bi
gaanəəma ŋau koo gba iyi í jɛ
ti nŋu wa. Nə gaanəəma ŋau à
cãa à leleɛ í nɛ awə ngbɛ.
11 Nə ilu ikou í bɛ woo ce icɛ
mmu má. Nə à cã nŋu mə, à
buu yaka yaka, à sindaɛ awə
ngbɛ.
12 Nə í bɛ amanɛ mɛɛtasia wa
má, nə à mɛɛ nŋu mə à bɛi à
leleɛ.
13 Ŋəi ilu ikou í ni, bɛirei an
ce. An bɛ ama akãm iyi ǹ bi
jiidaui. Aa yəkə a jirimaɛ.
14 Amma iyi gaanəəma ŋau
à yəə, ŋəi à busi njɛ à waa ni,
i cə inɛ iyi á na ku jɛ tubuu. Ka
kpaa ku ba ilɛu ku jɛ tu wa.
15 Ŋəi à muu à fitaɛ hai inə
karau nə à kpaa.

Ŋəi Jesu í ni, to, nsɛi, bɛirei
ilu ikou takaɛ á ce nŋa.
16 Á koo ku kpa ŋai, nə ku dɛ
inɛ mmu ŋa ku dasi ŋa si ikou.
Iyi à gbə ideu, ŋəi à ni, Ilaaõ ku
maà ce bɛɛbɛ.
17 Amma Jesu í cə ŋa, nə í ni,
bii bɛɛbɛi, yoomai í jɛ yaasei
kukəu ihẽ si bɛi í ni,
Kuta iyi woo ma ŋa à kəsiu,
Nŋui í baa í jɛ kuta sintei icui
ileu.
18 Nə inɛ iyi í cuku si kutau fei,
á cɛi. Inɛ iyi í nə í bata mə á
lələɛi nɛkõ nɛkõ.

Fiai lɛmpoo ku sã
(Cə Matie 22:15-22; Maaku 12:13-17)

19 Iyi inɛ ngboi woo weei
Ilaaõ ŋa do woo kə inɛ ŋa si
wooda ŋau à gbə ideu gbakã
ŋəi à waa dɛ bɛi aa ce a mu
Jesu. Amma à waa ce njoi
zamaau. À waa bi a muui
domi à mà iyi na irii aŋai í kpa
məndau.
20 Nŋui í jò si fei ndɛɛ à ya
maa ce laakaɛ. Ŋəi à bɛ siɛ woo
zamba gə ŋa iyi à yɛ bɛi inɛ
jiida ŋa a koo a cə laakaɛ. À bɛ
ŋai ku ba a leaa taai ide nə a
ba kpãa a muu a daa ilu ilɛu si
awəi nŋu iyi í nɛ gbugbã.
21 Inɛ ŋau à sõə ide à ni,
Mɛɛtu, à mà iyi ideɛ do cio iyi ì
waa kə inɛ ŋa siu, fei ndɛɛ dee
deei. I ci ya na inɛ gə ntə na
kubi, ì waa nyisi inɛ ŋa kpãai
Ilaaõ si ntəɛ.
22 Á sɨ̃a ka sãa ilaalu Sezaa
fiai lɛmpoo? Mà ka maà sãa.
23 Amma Jesu í mà muafiti
nŋa, nə í ni,
24 i nyisim kpɛkɛlɛ akã wa n
cə. Fotooi yooi í wa si kpɛkɛlɛu
ihẽ nə irii yooi à kə si. Ŋəi à ni,
ti Sezaai.
25 Ŋəi Jesu í sõ ŋa í ni, to, i
sãa Sezaa iyi í jɛ tɛɛ ŋa. Nə i sãa
Ilaaõ mə iyi í jɛ tɛɛ ŋa.
26 Ŋəi à məngə ku too awə
do ideɛ ŋa iyi wa fə si wajui
zamaau. Ŋəi à biti do ide ŋa iyi
í jɛò, nə à coko nŋa.

Idei kujɨ̃i iku ŋa
(Cə Matie 22:23-33; Maaku 12:18-27)

27 Si ajə akãu Sadusi gə ŋa
mə à naa bi Jesu. Aŋai à ya maa
ni iku ŋa a kaa jɨ̃i. Iyi à to bi tɛɛ
ŋəi à beeɛ à ni,

28 Mɛɛtu, ide iyi Moizi í kɔ
nwa wee. Í ni bii inɛ gɔ í ku í
jɔ̀ aboɛ, nɔ nŋu do aboɛ a kù nɛ
ama, ifɔɛ ku so jaaɔ̃u ku ba ku
bía igbã̃ɛ ama.
29 Wee inɛ mɛɛje gɔ ŋa à wɛɛ
iyi à jɛ amai baa akã̃. Igbã̃ nŋa
í so abo nɔ í ku, kù nɛ ama do
abou baa akã̃.
30 Ŋɔi inɛ minjisiau do
mɛɛtasiau à so jaaɔ̃u.
31 Nɔ bɛɛbɛi í ce si gã̃mɛi aŋa
mɛɛjeu fei, nɔ à ku. Kã̃ma nŋa
kù ba ama do abou.
32 Nɔ si anyiɛ abou mɔ í na í
ku.
33 To, ajɔ iyi iku ŋa aa na a
ɟ̈i, aboi yoo nŋai á jɛ, si bɛi aŋa
mɛɛjeu fei à soo aboi.
34 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni,
si andunyau ihɛ̃ inɛmɔkɔ do
inaabo ŋa à ya so njɛ.
35 Amma inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í jɔ̀
à ɟ̈i hai si balɛ à ba kuwɛɛi ala,
abo do mɔkɔ ŋa a kaa ya so njɛ
má.
36 Aa yɛi bɛi amaleka ŋa, a
kaa ku má. Aa jɛ amai Ilaaɔ̃ ŋa
si na iyi í jɔ̀ à ɟ̈i hai si balɛ.
37 Si waati iyi Moizi í yɛ
ama ɟ̈i iyi í mu ina nɔ kù waa
jou, nŋu takaɛ í fɔ mam mam
iyi iku ŋa aa ɟ̈i. Waati nŋu
í kpe Ilaaɔ̃ Lafɛ̃ɛi Aburahamu
do Izaaki do Zakɔbu.
38 Ntɔ ntɔ, Ilaaɔ̃ kù jɛ Lafɛ̃ɛi
iku ŋa, ti ilu hunde ŋai, domi
bi tɛɛ, inɛ fei ilu hundei.
39 Ŋɔi woo kɔ inɛ ŋa si
wooda ŋau, gɔgɔ ŋa à gba ide
à ni, ide iyi ì fɔu bɛ Mɛɛtu, dee
deei.
40 Si anyiɛ a kù jɛ a kù beeɛ
ide gɔ má.

Davidi do inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cica
(Cɔ Matie 22:41-46; Maaku 12:35-37)

41 Nɔ Jesu í bee ŋa í ni, bɛirei
aa ce a ni inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau
tɔkui ilaalu Davidii.
42 Davidi takaɛ í fɔ si tiai iri
ku kõɛ í ni,
Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í sɔ̃ Lafɛ̃ɛm í ni,
Buba awɔ njɛm,
43 Hee n ce mbɛɛɛ ŋa bi ku lesi
isɛɛ titã.
44 To, bii Davidi takaɛ wa kpoo
Lafɛ̃ɛ, bɛirei á ce ku jɛ tɔkuɛ
má.

I mu ara nŋɛ do woo kɔ inɛ
ŋa si wooda ŋa
(Cɔ Matie 23:1-36; Maaku 12:38-40)

45 Si bɛi inɛ fei wa de si Jesu
itɩ̈, ŋɔi í sɔ̃ mɔcɔɛ ŋa í ni,
46 i mu ara nŋɛ do woo kɔ
inɛ ŋa si wooda ŋau, aŋa iyi à
ya bi a maa dabii do ibɔ kum-
boo, nɔ à bi a ya ce aŋa fɔɔ do
jirima nla nla si bantuma. A ci
ya bi kaa kitãi inɛ ngbo ŋa ile
bi kutɔtɔɔ do inya sinte bi ku
ce jingau ŋa.
47 À ya takii jaaɔ̃ ŋa a gba mii
ndu ŋa ŋa fei, nɔ à ya maa ce
kutɔɔ sisɔ ku ba a yɛ ŋa nŋu
akã̃. Na ŋɔi í jɔ̀ ijuukpã nŋa á
la ku caa.

21

Fia iyi abo jaaɔ̃ gɔ í dasi
(Cɔ Maaku 12:41-44)

1 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í
wu iju wa cɔ bɛi ilu fia ŋa à waa
dasi fia si kpakoi kɔlɛtiu.
2 Nɔ í yɛ abo jaaɔ̃ ilu are gɔ
mɔ í sɔsi kpɛkɛlɛ keeke minji
gɔ.
3 Ŋɔi í ni, ntɔ ntɔ, jaaɔ̃ ilu
areu ihɛ̃ í dasi fia í re inɛ ŋa iyi
à gbe fei.

4 Inɛ ŋa iyi à gbe ŋau fei, iyi
í lesi antai fia nŋa ŋai à dasi,
amma abou, baa do iyi í jɛ ilu
are, andi iyi í nɛ feii í dasi bɛ,
nkãma kù gbea iyi á maa wɛɛò
má.

Jesu wa fɔ idei kpasɛ̃i Ilaaɔ̃
ku lɛgɛ
(Cɔ Matie 24:1-2; Maaku
13:1-2)

5 Ajɔ nŋu gɔ inɛ gɔ ŋa à fɔ à
waa ni kpasɛ̃i Ilaaɔ̃u í sĩa do
kutaɛ ŋa fei do amua ŋa iyi à
na Ilaaɔ̃ à ceaò booda. Iyi Jesu
í gbɔ bɛɛbɛ ŋɔi í ni,
6 mii ŋau bɛ iyi ì waa yɛ fei
ŋa ajɔ akã á kpa iri. Kuta baa
akã kaa na ku maa lesi njɛ bɛ
má, aa kɛkɛɛ mbɛ fei.

Wahala iyi á naa si waatii
ankãanyi
(Cɔ Matie 24:3-14; Maaku
13:3-13)

7 Ŋɔi à beeɛ à ni, Mɛɛtu,
waati yoomai inɛ nŋu á to wa.
Nyinda yoomai aa ka tako ka
yɛ.
8 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, i ce
laakai ŋa i maà jɔ̀ inɛ gɔ ku dĩ
iju nŋɛ, domi inɛ ŋa iyi aa na
a maa naa akã akã a maa ni
aŋai à jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau aa
kpɔ. Nɔ aa nyi a sɔ̃ ŋɛ má a ni,
waatiu í maai wa mbɛ. Amma
i maà too ŋa ŋa.
9 Bii ì gbɔ à waa fɔ laabaaui
igũ ŋa do ija ŋa, i maà jɔ̀ zigi
nŋɛ ku da, domi nŋu ŋau bɛi
á tako ku to wa. Amma kù jɛ
waatii ankãanyiu bɛ titã.
10 Ŋɔi í sɔ̃ ŋa má í ni, dimi gɔ
ŋa aa ya na a maa ja do dimi
mmu ŋa, nɔ ilaalu gɔ ŋa mɔ aa
maa ja do ilaalu mmu ŋa.
11 Ilɛ á yaya bii gɔ ŋa nla nla,
nɔ si ilɛ gɔ ŋa mɔ ari á ce do
bɔ̃ɔ laalɔ ŋa iyi á kpa inɛ nkpɔ.
Aa na i yɛ maamaake laalɔ ŋa
do nyinda nla nla ikpa lele hee
zigi nŋɛ ku da.
12 Amma hee nŋu ŋau bɛ fei
ku maa ce aa mu ŋɛ a kpã ŋɛ
iju. Aa dasi ŋɛ awɔi woo kiiti
ŋa ile bii à ya ce kutɔtɔɔ ŋa, aa
dasi ŋɛ piisɔ̃ɔ, nɔ a bɔò ŋɛ bi
amanlu ŋa do bi ilu ilɛ ŋa na
irim.
13 Nŋu ŋau bɛi á mu nŋɛ
kpãa i jɛò sɛɛdam ŋa.
14 Na nŋu, i jilɛ idɔ nŋɛ i maà
ya biti do ide iyi aa fɔ i nyaò
ara nŋɛ ŋa.
15 I maà biti ŋa domi an mu
nŋɛ ide do bisi iyi mbɛɛ nŋɛ
ŋa kãma nŋa a kaa yɔkɔ a jã ŋɛ
hee má jɛ a kɔ.
16 Baa iyeò baa nŋɛ ŋa do
igbã nŋɛ ŋa do ifɔ nŋɛ ŋa do
nyaanze nŋɛ ŋa do kpaasi nŋɛ
ŋa, aa zamba ŋɛ nɔ a jɔ̀ a kpa
inɛ nkpɔ si inɔ nŋɛ.
17 Inɛ fei á cé ŋɛi na irim.
18 Amma baa ntoi iri akã
nŋɛ kaa da ku nyɔ.
19 I temua ŋa, aa ba faabai
hunde nŋɛ.

Jesu wa fɔ idei iri ku kpai
Zeruzalɛmu
(Cɔ Matie 24:15-21; Maaku
13:14-19)

20 Ajɔ iyi ì yɛ woo ja igũ ŋa à
to wa Zeruzalɛmu à buu koe, i
mà ŋa iyi iri kukpaɛ í maai wa
mbɛ.
21 Waati bɛɛbɛ inɛ ŋa iyi à
wa ilɛi Zudee a sa a bɔ iri kuta
ŋau. Inɛ ŋa mɔ iyi à wa inɔ ilu
Zeruzalɛmu takaɛ a sa a fita,
inɛ ŋa mɔ iyi à wa iko ku sũ a
maà bɔ inɔ ilu má.
22 Ntɔ ntɔ, waatiu á jɛ waati
iyi Ilaaɔ̃ á kpã inɛ ŋa iju ku sã

gbese ku ba mii iyi à fɔ si kukɔi ideɛ ku kɔ̃.
23 Waati bɛɛbɛ wahalai baasĩ
ŋa do ayawo ŋa á caa. Inɔ ku fɔ
nla nlai á wa si ilɛu si na iyi í jɔ̀
Ilaaɔ̃ á sã idɔɔkɔ̃ɛ si inɛ ŋau.
24 Aa maa kpa ŋa do
taakuba, nɔ a mu ŋa aru si
ilɛ fei. Dimi mmu ŋa aa tɛɛsɛ
Zeruzalɛmuui hee waatiu koo
kpaò iri.

Kunaai Amai Amanɛ
(Cɔ Matie 24:29-31; Maaku 13:24-27)

25 Aa yɛ nyinda si inunu do
si cukpa do si andaiya ŋa. Nɔ
si ilɛ ibai tenku do kucãi inyiu
á jɔ̀ dimi ŋa a biti hee a kaa mà
baa bɛi aa ce.
26 Baa njo alála á jɔ̀ inɛ ŋa
a kasãm na mii ŋa iyi á na
ku ce si andunyau ihɛ̃, domi
gbugbãi lele ŋa aa maa yayai.
27 Waati bɛɛbɛi aa yɛ amu
Amai Amanɛ ǹ faata wa si
kudũi ijĩ do gbugbã nla nla do
amboe.
28 Bii iyi bɛ ŋa à sinti ku ce,
i leekĩ i mu ara nŋɛ ŋa, domi
faaba nŋɛi í maai wa.

Yaase iyi jĩi ndii figi wa nyisi
(Cɔ Matie 24:32-35; Maaku 13:28-31)

29 Nɔ Jesu í kpa nŋa mɔnda
gɔ í ni, i cɔ jĩi ndii figi do jĩi ŋa
iyi à gbe fei.
30 Bii ì yɛ í sinti ku ru wua
ŋa, iŋɛ taka nŋɛ ì ya mà ŋa iyi
atɛ í maai wai.
31 Bɛɛbɛ mɔi bii iŋɛ mɔ ì yɛ
mii ŋau bɛ wa ce, i mà ŋa iyi
bommai Ilaaɔ̃i í maai wa.
32 Ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ, inɛi
nsɛi ŋa, kù jɛ aŋa feii aa ku
ideu ihɛ̃ ku bɛi ku ce.
33 Lele do ilɛ fei á na ku tã
amma idem ŋa a kaa tã pai.

I ce laakaii ara nŋɛ ŋa

34 I ce laakaii ara nŋɛ ŋa ku
ba i maà na i jɛ hai nɛ laakai
ŋa na atɛ̃ ku mɔ do ijɛ ku bi do
lasabui mii ndii andunya ŋa.
Bii kù jɛ bɛɛbɛ ajɔu á na ku boe
ŋɛi bɛi cɛkũm,
35 domi á na ku ba inɛ ŋa iyi
à wa si andunyau ihɛ̃ fei.
36 Na nŋu, i cɔ kpãa i maa ceò
kutɔɔ ŋa waati kãma fei ku ba
i ba gbugbã i gbã si mii iyi wa
naa fei ŋa, nɔ i yɔkɔ i leekĩ si
wajui amu Amai Amanɛ ŋa.
37 Ajɔ fei Jesu í ya kɔ inɛ ŋa si
cio kpasɛ̃i Ilaaɔ̃, alɛ nɔ koo sũ
geetei Olivie.
38 Bii iju í má inɛ fei í ya naa
kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ bɛ ku gbɔò ideɛ iyi
wa fɔ.

22

Inɛ ngbo ŋa à waa busi njɛ a kpa Jesu
(Cɔ Matie 26:1-5; Maaku 14:1-2; Zãa 11:45-53)

1 Jingaui Pɛ̃ɛ hai nɛ lefee iyi
à ya kpe jingaui Iku ku kuau í
maai wa.
2 Inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃
ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si wooda
ŋau à waa dɛ kpãa bɛi aa ce a
kpaò Jesu, amma à waa ce njoi
zamaau.

Zudasi á fita anyii Jesu
(Cɔ Matie 26:14-16; Maaku 14:10-11)

3 Ŋɔi Seetam í lɔ idɔi Zudasi
iyi à ya kpe Isikariɔti. Wee inɛ
akãi mɔcɔ maateeji ŋaui.
4 Zudasi í koo í dĩ anu tɔɔsi
do inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃
ŋau do inɛ ngboi woo degbe
kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ ŋau do yaase bɛi á
ce ku da nŋa Jesu si awɔ.

5 Ŋɔi inɔ nŋa í dɔ̃ nɔ à ni aŋa
aa mua fia.
6 Nɔ Zudasi í jɛsi, nɔ wa dɛ
kpãa bɛi á ce ku da nŋa Jesu si
awɔ, zamaau ku maà ti ku mà.

Jesu í ce sɔɔlui jingau
(Cɔ Matie 26:17-25; Maaku
14:12-21; Zãa 13:21-30)

7 Ŋɔi ajɔi jingaui Pɛ̃ɛ hai nɛ
lefeeu í to wa si bii à ya kpa
angudãi jingaui Iku ku kua a
ceò kuweeu.
8 Ŋɔi Jesu í bɛ Piɛɛ do Zãa í
ni, i koo i ce sɔɔlui jingaui Iku
ku kuau ka jɔɔ ŋa.
9 Ŋɔi à beeɛ à ni, iwoi ì bi kaa
ce sɔɔluu.
10 Ŋɔi í sɔ̃ ŋa í ni, bii ì lɔ inɔ
iluu ŋa aa yɛ mɔkɔ gɔ wa so
inyi jɔlɔ. I tooɛ. Mɔkɔu á koo
ku lɔ kpasɛ̃ gɔ. Kpasɛ̃ bii á lɔu
11 i koo i sɔ̃ ilu kpasɛ̃u i ni ŋa,
Mɛɛtu í ni ka beeɛ ile bii nŋu á
jɛ jingaui Iku ku kua do mɔcɔi
nŋu ŋa.
12 Mɔkɔu á bɔò ŋɛ si antai ile
kukpɛkɛ gɔ nɔ á nyisi ŋɛ ilaawa
nla gɔ iyi à ce sɔɔlui fei ndɛɛ tã.
Bɛi aa ce nwa sɔɔlui jingauu
ŋa.
13 Iyi à nɛ nɔ à koo à ba mii
ŋau fei í cei dee dee si bɛi í sɔ̃
ŋau, nɔ à ce sɔɔlui jingauu.

Ijɛ iyi aa ka yeò gigii ikui Jesu
(Cɔ Matie 26:26-30; Maaku
14:22-26; IWB 11:23-25)

14 Iyi waatiu í to, Jesu do
mɔcɔɛ ŋau à bɔ tengi bii à ce
sɔɔluu, nɔ à buba à waa jɛ.
15 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, ǹ
bi ntɔ ntɔ n ce jingaui Iku ku
kuau ihɛ̃i awaɛ ŋa n bɛi n yɛ
ijuukpãm nɔu.
16 Nɔ ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, n
kaa n jɛ jingau ihɛ̃ má bii kù jɛ
si andunya titɔ̃i Ilaaɔ̃.
17 Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã, ŋɔi í
so kɔɔfu í saabu Ilaaɔ̃ nɔ í sɔ̃
mɔcɔɛ ŋa í ni, i gba vɛ̃ɛ iyi í wa
si kɔɔfuu ihɛ̃ i mɔ iŋɛ fei.
18 Amma ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, hai
nsɛi amu n kaa n mɔ vɛ̃ɛ má
hee andunya titɔ̃i Ilaaɔ̃ koo too
wa.
19 Si anyii nŋu, nɔ í so pɛ̃ɛ
nɔ í saabu Ilaaɔ̃ titã í bɛi í
bububuɛ, nɔ í na ŋa í ni, iyi
ihɛ̃i í jɛ aram [iyi ǹ na na iri
nŋɛ. I ya coo ŋa i maa yeò
gigim.
20 Iyi à jɛ à tã ŋɔi í so kɔɔfu
má í na ŋa í ni, kɔɔfuu ihɛ̃i í jɛ
nyindai akabuu titɔ̃ iyi Ilaaɔ̃ í
dĩ do njɛm iyi á nikã na iri nŋɛ
si ikum.]
21 Amma i cɔ inɛ iyi á
zambam nɔu wee í wa ihɛ̃,
awɔɛ do tom nii í wa si inɔ jɛɛ
ihɛ̃ ajɔ.
22 Amu Amai Amanɛ an ku
si bɛi Ilaaɔ̃ í jilɔɔ. Amma
ijuukpãi inɛ iyi á zambam nɔu
á la.
23 Ŋɔi à sinti ku bee njɛ à
waa ni, yooi á yɔkɔ ku ce dimiɛ
si inɔ nwa.

Yooi í jɛ inɛ ngbo

24 Ŋɔi kakɔɔ í dede si aninii
mɔcɔ ŋau, à waa bee njɛ inɛ iyi
á jɛ inɛ ngbo si inɔ nŋa.
25 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni,
amanlui andunya ŋa à ya maa
taa inɛ ŋa amanlu ku jɛi, nɔ inɛ
ngbo ŋa iyi à waa nyisi gbugbã
nŋa à ya bi a kpe aŋa woo ce
jiida ŋa.
26 Amma iŋɛ i maà yɛ bɛɛbɛ
ŋa. I jɔ̀ inɛ iyi í la í re si inɔ nŋɛ
ku baa ku jɛ keeke nŋɛ, nɔ inɛ
iyi í jɛ inɛ ngbo kú jɛ amaacɛ
nŋɛ.
27 Inɛ iyi í buba wa jɛ si antai
taabu do inɛ iyi wa naaò ijɛu

wa, yoo nŋai í re. Kù jɛ inɛ iyi wa jɛui? To, amu wee ǹ wa inɔ nŋɛi bɛi inɛ iyi wa naaò ijɛu wa.
28 Iŋɛi ì temua do amu si wahalam ŋau ŋa.
29 Na nŋu, si bɛi Baaba í jilɛɛm bommau, bɛɛbɛ mɔi amu mɔ ǹ wa n jilɛ nŋɛ
30 ku ba i jɛ nɔ i mɔ do amu si bommam ŋa, nɔ i buba si batai amanlu ŋa i kiitiò dimi maateejii Izirɛli ŋau.

Jesu wa fɔ iyi Piɛɛ á jã ku ni kù mà nŋu
(Cɔ Matie 26:31-35; Maaku 14:27-31; Zãa 13:36-38)

31 Ŋɔi Jesu í ni, Simɔɔ, Simɔɔ, Seetam í tɔɔ kpãa ku ba ku fɛɛ bɛi iya.
32 Amma amu ǹ ce kutɔɔ na iriɛ ku ba naanɛ ku dasiɛ ku maà gaizia. Nɔ awɔ, waati iyi aa kpaasi idɔ má, mua kpaasiɛ ŋa mɔ gbugbã.
33 Ŋɔi Piɛɛ í ni, Lafɛ̃ɛ, ǹ tã sɔɔlu awaɛ ka bɔ piisɔ̃ɔ, bii iku mɔi ka ku ajɔ.
34 Ŋɔi Jesu í ni, Piɛɛ, ǹ wa n sɔ̃ɛi, idũuyi mɔm, hee ajɛɛ ku maa kɔ aa jã isɛ gbɛɛta i ni i kù màm.

Taalili do bɔgɔ do taakuba

35 Si anyii nŋu ŋɔi Jesu í bee ŋa í ni, si waati iyi ǹ bɛ ŋɛ hai mu taalili do bɔgɔ do baata ì kua ngɔgɔ ŋa? Ŋɔi à jɛ à ni, aawo, a kù kua nkãma.
36 Ŋɔi í ni, to, nsɛi, kù jɛ bɛɛbɛ má. Inɛ iyi í nɛ taalili ku soo, bɛɛbɛ mɔi inɛ iyi í nɛ bɔgɔ ku soo. Inɛ mɔ iyi kù nɛ taakuba, ku ta ibɔɛ ku raò.
37 Si anyii nŋu má, í sõ ŋa í ni, ideu ihɛ̃ iyi à kɔ na irim nɔu á cei, si bɛi à ni, à dooaɛ si woo ce laalɔ ŋa. Kù nɔ kù nɛ bɛi á ce iyi kù ce bɛɛbɛ.
38 Ŋɔi mɔcɔ ŋau à ni, Lafɛ̃ɛ, taakuba minji gɔ wee. Nɔ í ni, ka jɔ̀ ide nŋu bɛ.

Jesu wa ce kutɔɔ si iri kutai Olivie
(Cɔ Matie 26:36-46; Maaku 14:32-42)

39 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã nɔ í fita hai inɔ iluu í bɔ iri kutai Olivie si bɛi í nɛ dɔɔnɛɛ. Nɔ mɔcɔɛ ŋa à waa tooɛ.
40 Iyi à to inyau, ŋɔi í sõ ŋa í ni, i ce kutɔɔ ŋa ku ba i maà dási kulɛlɛi inɛ ŋa.
41 Si anyii nŋu nɔ í sɛkɛɛ í jɔ̀ ŋa zakai kujĩi kutai awɔ nɔ í gulɛ bɛ wa ce kutɔɔ
42 wa ni, Baaba, bii ì bi, aa jɔ̀ wahalau ihɛ̃ ku jĩim. Amma ku maà ti ku jɛ ti idɔɔbim, jɔ̀ idɔɔbiɛ ku ce. [
43 Ŋɔi amaleka gɔ í naa siɛ wa hai lele í naa í muaa gbugbã.
44 Si inɔ ku fɔ nla nlau wa ce kutɔɔui do gbugbã, nɔ í da koko hee wa tontoo ilɛ. Koko iyi í dau í yɛi bɛi njɛ.]
45 Iyi í ce kutɔɔu í tã ŋɔi í dede í bɔ bi mɔcɔɛ ŋau nɔ í koo í ba à waa sĩ njoo do inɔ ku fɔ.
46 Nɔ í bee ŋa í ni, na mii í ce ì waa sĩ njoo ŋa. I dede i ce kutɔɔ ŋa ku ba i maà dasi kulɛlɛi inɛ ŋa.

À mu Jesu
(Cɔ Matie 26:47-56; Maaku 14:43-50; Zãa 18:3-11)

47 Iyi Jesu wa fɔ bɛɛbɛ gbakã ŋɔi Zudasi inɛ akãi mɔcɔ maateeji ŋau í to wa do zamaa gɔ. Iyi í to wa í na wa baaba Jesu.

48 Ŋɔi Jesu í ni, Zudasi, do
dimii fɔɔ bɛ ihɛ̃i aa zambaò
amu Amai Amanɛ?
49 Inɛ ŋa iyi à waa too Jesuu,
iyi à yɛ mii iyi wa ce, ŋɔi à bee
Jesu à ni, Lafɛ̃ɛ, ka da ŋa do
taakubau?
50 Ŋɔi inɛ akã nŋa í cafe
itĩ njɛi amaacɛi woo wee nlai
Ilaaɔ̃u í buu.
51 Amma Jesu í ni, i leekĩ, i
jò bɛɛbɛ. Nɔ í lu itĩi mɔkɔu nɔ í
ba iri.
52 Si anyii nŋu Jesu í bee inɛ
ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do inɛ
ngboi woo degbe kpasɛ̃i Ilaaɔ̃
ŋau do inɛ ngbo ŋa iyi à naa
siɛu í ni, amui ì naa ku mu ŋa
do taakuba do golo ŋa bɛi woo
ce ile?
53 Ajɔ fei ǹ ya n wa si inɔ
nŋɛ n maa n kɔ inɛ ŋa si cio
kpasɛ̃i Ilaaɔ̃, nɔ i kù mum ŋa.
Amma waatiu ihɛ̃i í jɛ tu ŋɛ do
gbugbãi ilu kuku.

Piɛɛ í jã í ni nŋu kù mà Jesu
(Cɔ Matie 26:57-58, 69-75; Maaku 14:53-54, 66-72; Zãa 18:12-18, 25-27)

54 Iyi inɛ ŋau à mu Jesu, ŋɔi
à bɔòɛ kpasɛ̃i woo wee nlai
Ilaaɔ̃u. Nɔ Piɛɛ í wa hee jĩiji̇̃ wa
too ŋa wa do anyi.
55 Ŋɔi inɛ ŋa à ko ina si aninii
bantumai kpasɛ̃u à waa buba
bɛ. Nɔ Piɛɛ mɔ í koo í buba bi
tu ŋa bɛ.
56 Ŋɔi inaabo woo ce icɛ gɔ
í yɔɔ wa buba kɔkɔi inau nɔ í
kãsiɛ iju í ni, inɛɛu ihɛ̃ mɔ í
tako í wa bi Jesu wo.
57 Amma í jã í ni, abooyi, n
kù màa.
58 Iyi í ce sãa má ŋɔi inɛ gɔ í
yɔɔ nɔ í ni, awɔ mɔ inɛ akãi inɛ
ŋaui. Amma Piɛɛ í ni, mɔkɔɔyi,
n kù jɛ inɛ nŋa.
59 Si anyii nŋu zakai lɛɛu akã
má, ŋɔi inɛ gɔ í fɔ do gbugbã í
ni, ntɔ ntɔ, mɔkɔu ihɛ̃ mɔ í ya
wa bi Jesu wo domi nŋu mɔ
inɛi Galileei.
60 Amma Piɛɛ í ni, awɔu bɛ,
n kù mà bɛi ì waa bi i fɔ.
Si bɛi wa fɔ ideu gbakã ŋɔi
ajɛɛ wa kɔ.
61 Nɔ Jesu í sinda í cɔ Piɛɛ.
Ŋɔi Piɛɛ í ye gigii ide iyi Lafɛ̃ɛ
í sɔ̃ɔu wo í ni, nnyi hee ajɛɛ ku
maa kɔ aa jã isɛ gbɛɛta i ni i kù
màm.
62 Ŋɔi í fita waduude í koo
wa kpata do inɔ ku fɔ.

Inɛ ŋa à yaako Jesu
(Cɔ Matie 26:67-68; Maaku 15:65)

63 Inɛ ŋa iyi à mu Jesuu à
waa buu nɔ à wasi ku cãa.
64 À bii wajuɛ à bɛi à beeɛ à
waa ni, ce walii. Yooi í cãɛ.
65 Nɔ à buu dimii arabu ikã
ikã fei.

Jesu í wa wajui igbɛi woo kiiti ŋa
(Cɔ Matie 26:59-66; Maaku 14:55-64; Zãa 18:19-24)

66 Iyi iju í má ŋɔi igbɛi inɛ
ngboi Zuifu ŋau à tɔtɔɔ nɔ inɛ
ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋau do
woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau à
bɔò Jesu bi igbɛi woo kiiti nŋa.
67 Nɔ à beeɛ à ni, sɔ̃ wa bii
awɔu inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicaui. Ŋɔi
Jesu í jɛ nŋa í ni, baa bii ǹ sɔ̃ ŋɛ
i kaa dasi naanɛ ŋa.
68 Nɔ bii ǹ bee ŋɛ ide gɔ i kaa
jɛɛm ŋa.
69 Amma hai nsɛi amu Amai
Amanɛ an bubai si awɔ njɛi
Ilaaɔ̃ ilu gbugbã.
70 Ŋɔi aŋa fei à ni, debɛi,
awɔu Amai Ilaaɔ̃i? Ŋɔi í jɛ nŋa

í ni, oo, amu Amai Ilaaɔ̃i si bɛi ì fɔu ŋa.
71 Ŋɔi à ni, sɛɛda yoomai à waa degbe má. Awa taka nwa à gbɔɔ tã hai si gɛlɛɛ.

23

À bɔò Jesu bi Pilati
(Cɔ Matie 27:1-2, 11-14; Maaku 15:1-5; Zãa 18:28-38)

1 Nɔ aŋa fei à dede à bɔò Jesu bi Pilati.
2 Ŋɔi à lɔsi dulum ku máa à ni, à ba inɛɛu ihɛ̃ í wasi ku kɔ inɛ ŋa si bisi bɛi aa ce a jɛ ilɛ nwa igũ nɔ wa ganji a sãa ilaalu nlai Romu fiai lɛmpoo. Si anyii nŋu má í ya maa kpe araɛ amanlu, nɔ í ni nŋuu inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicaui.
3 Nɔ Pilati í beeɛ í ni, awɔi ì jɛ ilaalui Zuifu ŋa? Nɔ Jesu í jɛaa í ni, oo, si bɛi ì fɔ.
4 Nɔ Pilati í sɔ̃ inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋau do zamaau í ni, n kù yɛ taale kãma si mɔkɔu ihɛ̃.
5 Amma à la do gbugbã à waa ni, í ya maa kosi inɛ ŋa ijai do cioɛ iyi í ya maa ce nŋa. Hai ilɛi Galileei í sintiɛ nɔ í bɔ si ilɛi Zudee fei í bɛi í to wa ihɛ̃ ma nsɛi.

À bɔò Jesu si wajui Herodu

6 Iyi Pilati í gbɔ bɛɛbɛ, ŋɔi í bee í ni, kù jɛ mɔkɔu inɛi Galileei ba.
7 Nɔ í gbɔ à ni Jesu wa naai hai si ilɛi bommai Herodu. Ŋɔi í ni a bɔòɛ bi Herodu. Wee waati bɛɛbɛ Herodu mɔ í wa Zeruzalɛmu.
8 Ŋɔi à bɔò Jesu bi tɛɛ. Iyi Herodu í yɛ Jesu ŋɔi inɔɛ í dɔ̃ ntɔ ntɔ, si na iyi í jɔ̀ hai ku kpɛi wa dɛ ku yɔɔ, na irii laabaaue iyi í gbɔ à ya maa fɔu. Ŋɔi í bi ku cea nŋu maamaake gɔ.
9 Ŋɔi í bee Jesu ide nkpɔ nkpɔ amma Jesu kù jɛaa ide kãma.
10 Wee inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau à wa bɛ, à waa máa dulum do gbugbã.
11 Ŋɔi Herodu í jɔ̀ à daa si ibɔ ku sĩa gɔ nɔ nŋu do soogeɛ ŋa à waa yaakoɛ nɔ à wasi ku buu. Si anyii nŋu nɔ í jɔ̀ à nyiòɛ bi Pilati má.
12 Herodu do Pilati wee mbɛɛ ŋai wo, amma ajɔ nŋu bɛi à dɔ̃.

À yɛ taalei Jesu a ba a kpaa
(Cɔ Matie 27:15-26; Maaku 15:6-15; Zãa 18:39-19:16)

13 Pilati í kpe inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do inɛ ngbo ŋa do zamaa nkpɔ má í tɔtɔɔ ŋa.
14 Nɔ í sɔ̃ ŋa í ni, ì naam mɔkɔu ihɛ̃ wa ŋa, ì ni wa kɔ inɛ ŋa si bisi bɛi aa ce a jɛò ilɛ nwa igũ do ile. Nɔ wee ń beeɛ ideu si waju nŋɛ ihɛ̃, amma n kù yɛ si mɔkɔu ide kãma iyi ì waa yɛò taaleɛ ŋa.
15 Nɔ Herodu mɔ kù yɛ siɛ taale kãma. Na ŋɔi í ce í jɔ̀ à nyiòɛ wa ihɛ̃. Mɔkɔu kù ce kurara kãma iyi í to a kpaa.
16 Na nŋu, an jɔ̀ a tɛaa kpɔtɔɔ nɔ n jɔ̀ɔ ku nɛɛ. [
17 Wee si jingaui Iku ku kua fei tilasi Pilati í ya jɔ̀ inɛi piisɔ̃ɔ akãi.]
18 Ŋɔi aŋa fei à dɔ̃ anu hee lele à waa ni, kpa inɛ ihɛ̃ nɔ i jɔ̀ nwa Barabasi.
19 Wee à mu Barabasi à dasiɛ piisɔ̃ɔi wo na kosi iyi í ce si inɔ ilu nɔ í nyi í kpa inɛ gɔ má.

20 Ŋɔi Pilati í bee ŋa ide má
si na iyi í jɔ̀ í dasi idɔ nŋu ku jɔ̀
Jesu.
21 Ŋɔi à dedeò hoya hoya à
wasi ku ni, kpakpaɛ si ɟ̃i ku
gaau.
22 Ŋɔi Pilati í bee ŋa isɛ
gbɛɛtasiaɛ í ni, laalɔ yoomai í
bɛi í ce. Amu n kù yɛ siɛ ngɔgɔ
iyi í to iku. Na nŋu, an jɔ̀ a tɛaa
kpɔtɔɔi nɔ n jɔ̀ɔ ku nɛ.
23 Amma bɛi Pilati wa fɔ fei,
bɛɛbɛ mɔi inɛ ŋau à ya dõ anu
hee lele a maa ni, kpakpaɛ si ɟ̃i
ku gaau. Ŋɔi anu ku dõ nŋau í
kãmiaɛ.
24 Nɔ Pilati í dasi idɔ nŋu ku
ce bɛi à biu.
25 Nɔ í jɔ̀ nŋa inɛ iyi à biu,
inɛ iyi à dasi piisõɔ na kosi do
inɛ ku kpau, nɔ í da nŋa Jesu si
awɔ a ceaa bɛi à bi.

À kpakpa Jesu si ɟ̃i ku gaau
(Cɔ Matie 27:32-44; Maaku 15:21-32; Zãa 19:17-27)

26 Ŋɔi inɛ ŋau à gbã Jesu à
waa nɛòɛ. Waati iyi à waa
nɛòɛu, ŋɔi à ko mɔkɔ gɔ iyi à ya
kpe Simɔɔ, inɛi Sirɛni. Mɔkɔu
wa baai hai ikoɛ. Ŋɔi à muu à
kãa ɟ̃i ku gaauu ku tooò Jesu.
27 Nɔ zamaa nla gɔ wa tooɛ.
Si inɔ nŋa inaabo gɔ ŋa à wa
bɛ à kpata à waa cã kpokpo na
iriɛ.
28 Iyi Jesu í sinda í cɔ ŋa ŋɔi í
ni, iŋɛ inaaboi Zeruzalɛmu ŋa,
i maà kpata na irim, amma i
kpata na iri nŋɛ do na irii ama
nŋɛ ŋa.
29 Ntɔ ntɔ ǹ wa n sõ ŋɛi, ajɔ
wa naa iyi inɛ ŋa aa ni, ilu inɔ
didõi gbɛnda ŋa do inaabo ŋa
iyi a kù bí, do inaabo ŋa iyi
ama kù mɔmɔ si amɔ nŋa.
30 Waati bɛɛbɛi aa maa sõ iri
kuta ŋa a ni, i cuku i bata wa
wa ŋa. Nɔ aa sõ geete ŋa a ni, i
bii wa wa ŋa.
31 Ntɔ ntɔ, ǹ wa n sõ ŋɛ, bii
inɛ ŋa à waa cea ɟ̃i tũtũ dimi
bɛ ihẽ, bɛirei aa na a cea ɟ̃i
ngbɛ.
32 Waati iyi à waa nɛò Jesu à
kooò woo ce laalɔ minji gɔ ŋa
mɔ iyi aa kpa ŋa do nŋu ajɔ.
33 Ŋɔi à to inya iyi à ya kpe
kokoi iriu. Bɛi à kpakpa Jesu si
ɟ̃i ku gaauu. Bɛ mɔi à kpakpa
woo ce laalɔ minji ŋau, inɛ akã
ikpa awɔ njɛɛ, inɛ akã mɔ ikpa
awɔ cangaɛ.
34 Nɔ Jesu í ni, Baaba, kpa
idei dulum du ŋa, domi a kù
mà mii iyi à waa ce.

Si anyiɛ sooge ŋau à ta kpasa
si ɟ̃ɩnɛɛ ŋa a ba a yɛ iyi inɛ fei
á ba. Bɛɛbɛi à ceò ikpẽi ɟ̃ɩnɛɛ
ŋau.
35 Ŋɔi zamaau í wa bɛ wa
cɔɔ. Nɔ inɛ ngbo ŋau à yaakoɛ
à waa ni, í faaba inɛ gɔ ŋa. To,
kú faaba araɛ bɛ bii nŋui í jɛ inɛ
iyi Ilaaõ í cicau.
36 Ŋɔi sooge ŋa mɔ à sɛkɛɛ siɛ
aŋa mɔ à koo à waa yaakoɛ nɔ
à naa inyi ikã ku mɔ.
37 Nɔ à sõɔ à ni, bii awɔi í
jɛ ilaalui Zuifu ŋa, awɔ takaɛ
faaba araɛ.
38 Si dee deei antai iriɛ à kɔɔ
à ni, inɛ ihẽi í jɛ ilaalui Zuifu
ŋa.
39 Inɛ akãi woo ce laalɔ ŋa iyi
à kpakpa si ɟ̃i nɔu wa sõ Jesu
ide nfe wa ni, kù jɛ awɔi ì jɛ inɛ
iyi Ilaaõ í cicau ba.

To, faaba araɛ nɔ i faaba awa
mɔ.
40 Amma inɛ akãu mɔ í jɛaa
í ni, i kù waa ce njoi Ilaaõ,

baa awɔ iyi iŋɛò fei ì waa yɛ ijuukpã akã?
41 Bii awai à waa kpã iju bɛɛbɛ, dee deei, domi à waa sã nwa gbesei mii iyi à ce. Amma njɛ kù ce laalɔ kãma.
42 Ŋɔi í sinda í sõ Jesu í ni, waati iyi aa koo i jɛ bommaɛ nɔ i nyi wa si andunya má, ye gigim.
43 Nɔ Jesu í jɛaa í ni, ntɔ ntɔ, ɲ̀ wa n sɔ̃ɛi, nnyi mɔm aa wɛɛ do amu lelei Aõ.

Waati iyi Jesu í ku
(Cɔ Matie 27:45-46; Maaku 15:33-41; Zãa 19:28-30)

44 Ŋɔi zakai dasã nkpau ilu í kuku si andunyau fei hee í koo í to isɔ mɛɛtai alɛ.
45 Waati iyi ilu kukuu í ce ŋɔi ridooi kpasɛ̃i Ilaaõu í ga í kpɛ̃ minji.
46 Nɔ Jesu í la do gbugbã í ni, Baaba, ɲ̀ daaɛ hundem si awɔ. Iyi í fɔ bɛɛbɛ nɔ í ku.
47 Iyi inɛ ngboi sooge ŋau í yɛ mii iyi í ceu, ŋɔi í saabu Ilaaõ í ni, ntɔ ntɔ inɛɛu ihɛ̃ kù nɛ taale kãma.
48 Nɔ inɛ ŋa mɔ iyi à naa ku cɔ mii iyi á na ku ceu fei à yɔɔ nɔ à sinda à nɛ do inɔ ku fɔ nla nla.
49 Inɛ ŋa iyi à mà Jesu fei do inaabo ŋa iyi à tooɛ wa hai ilɛi Galileeu, à leekĩ hee jĩijĩ à waa cɔ mii iyi wa ce.

À dasi ikui Jesu balɛ
(Cɔ Matie 27:57-61; Maaku 15:42-47; Zãa 19:38-42)

50-51 Mɔkɔ gɔ iyi à ya kpe Zozɛfu, inɛi Arimatee ilu akãi Zuifu ŋau í naa bɛ. Mɔkɔu inɛ dee deei, wa ce jiida, nɔ í wɛɛò kpãa ku cɔ iyi Ilaaõ á na ku jɛ bommaɛ. Í wa si igbɛi woo kiiti ŋa, amma kù jɛsi ide nŋa iyi à jilɛ a cea Jesu wo.
52 Mɔkɔu í bɔ bi Pilati í koo í tɔɔ ikui Jesu.
53 Ŋɔi í kitaɛ wa hai si antai jĩi ku gaauu nɔ í biiɛ do acɔ fũfũ titõ gɔ í bɛi í koo í suu. Í suui si isai kuta gɔ iyi à gbe wo nɔ a kù si inɛ gɔ bɛ titã.
54 Wee ajɔi sɔɔlui kusĩmii, iyi hai alɛu ajɔi kusĩmiu á sinti.
55 Ŋɔi inaabo ŋa iyi à too Jesu wa hai ilɛi Galileeu à too Zozɛfu nɔ à yɛ balɛu do bɛ́i à si Jesu fei.
56 Ŋɔi à sinda à bɔ ide à koo à ce sɔɔlui ikpo ku dõ inúnu do tulare ŋa wa.

Si ajɔi kusĩmiu nɔ à sĩmi si bɛi wooda í fɔ.

24

Kujĩi Jesu hai si balɛ
(Cɔ Matie 28:1-10; Maaku 16:1-8; Zãa 20:1-10)

1 Ajɔ ama azuma daadaakɔu inaabo ŋau à bɔ bi balɛu à waa mu ikpo nŋa ŋa do tulare jiida iyi à ce sɔɔluɛu.
2 Ŋɔi à ba kutau í bimbili hai andɛi balɛu.
3 Ŋɔi à lɔ inɔ balɛu amma a kù yɛ ikui Jesu bɛ.
4 Si bɛi à waa leekĩ do bitiu ŋɔi amanɛ minji gɔ ŋa à naa si ŋa à waa dasi jaaɛ ku daana gɔ ŋa.
5 Ŋɔi inaabo ŋau à waa ce njo nɔ à kɔmba iri nŋa ilɛ, nɔ inɛ ŋau à sõ ŋa à ni, na mii í ce ì waa dɛdɛ ilu hunde bi ku wai iku ŋa.
6 Kù wa ihɛ̃ má, njɛ í jĩ hai si balɛ. I ye gigii ide iyi í sõ ŋɛ si waati iyi í wa Galilee ŋa.

7 Í ni kù nɛ bɛi á ce iyi a
kù mu nŋu Amai Amanɛ a kù
dasi nŋu si awɔi ilu dulum ŋa.
Í ni aa kpakpa nŋu si jĩi ku
gaauu, amma nŋu á jĩ má si ajɔ
mɛɛtasia.
8 Ŋɔi inaabo ŋau à ye gigii
idei Jesuu.
9 Ŋɔi à sinda à nɛ hai bi
balɛu. Nɔ bɛi mii ŋau í ce fei à
koo à sisia mɔcɔ maatakã ŋau
do inɛ ŋa iyi à gbeu fei.
10 Maari inɛi Madala do
Zoana do Maari iyei Zaaki do
inaabo gɔ ŋa má, aŋai à koo à
sõ woo bɛ ŋau ideu.
11 Amma ideu wa jɛ nŋai bɛi
ara, a kù dasi idei inaabo ŋau
naanɛ. [
12 Do nŋu fei Piɛɛ í dede í sɛi
í bɔ bi balɛu. Iyi í to í bate í cɔ
inɔ balɛu, amma acɔ iyi à woo
dou nŋu akãi í yɛ wa timbi ilɛ,
nɔ í sinda í nyi kpasẽ do biti.]

Jesu í tusɛa mɔcɔ minji gɔ ŋa araɛ
(Cɔ Maaku 16:12-13)

13 Si ajɔ akãu mɔcɔ minji gɔ
ŋa à waa bɔ ilu gɔ iyi à ya kpe
Emayusi. Zakai kilo maatakãi
í jĩò Zeruzalɛmu.
14 À waa nya faajii mii ŋa iyi
í ceu fei à waa nɛò.
15 Iyi à wasi ku nya faajii
ideu, ŋɔi Jesu takaɛ í sɛkɛɛ si
ŋa aŋaò ŋa à waa nɛ ajɔ.
16 À yɔɔ amma ngɔgɔ í ganji
ŋa a màa.
17 Nɔ í bee ŋa í ni, ide
yoomai ì fɔ ì waa nɛò bɛɛbɛ ŋa.
Ŋɔi à leekĩ à bɛjɛ waju do inɔ
ku fɔ.
18 Inɛ akã iyi à ya kpe
Keleopa í ni, bii kù jɛ awɔ akã
baa si, yooi í wa si Zeruzalɛmu
iyi kù mà mii iyi í ce si ajɔ
gbeejiu ihẽ.
19 Ŋɔi í bee ŋa í ni, mii í ce.

Ŋɔi à ni, idei Jesu inɛi
Nazarɛtiu ni. Mɔkɔu walii ilu
gbugbãi si icɛ do si ide ku fɔ si
wajui Ilaaõ do si wajui amanɛ
ŋa fei.
20 Ŋɔi inɛ ngboi woo weei
Ilaaõ ŋa do inɛ ngbo nwa ŋa à
daa inɛ ŋa si awɔ à yɛ taaleɛ à
kpakpaɛ si jĩi à kpaa.
21 À waa tamaa nŋui á faaba
inɛi Izirɛli ŋa wo, amma ajɔ
mɛɛtaɛi ihẽ iyi ideu í ce wa tã.
22 Si anyii nŋu, inaabo gɔ ŋa
si inɔ nwa à naa à gidi wa do
ideu má. Inaabo ŋau à dede
daadaakɔ à bɔ bi balɛu.
23 Iyi à to nɔ a kù yɛ ikui
Jesuu bɛ. Ŋɔi à naa à sõ wa à
ni amaleka ŋa à naa si aŋa nɔ à
sõ aŋa à ni í jĩ má.
24 Ŋɔi inɛ gɔ ŋa hai si inɔ nwa
à bɔ bi balɛu nɔ à koo à ba mii
ŋau í cei dee dee si bɛi inaabo
ŋau à sõ wau, amma a kù yɛ
nŋu takaɛ.
25 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa í ni, iŋɛ
hai nɛ bisi ŋai, i ci ya dasi ide
iyi walii ŋa à fɔ fei naanɛ gbãa
gbãa ŋa.
26 Kù nɛ bɛi á ce iyi inɛ iyi
Ilaaõ í cicau kù yɛ ijuukpã, inɛ
ŋa a bɛi a yɛ amboeɛ.
27 Ŋɔi í sisi nŋa ide iyi à fɔ
si kukɔi idei Ilaaõ fei si gãmɛi
nŋu takaɛ. Í sintiɛi hai si tiai
Moizi do ti walii ŋau fei.

28 Waati iyi à maai si ilu bii à
waa bɔu, ŋɔi Jesu takaɛ í ce bɛi
inɛ iyi wa bɔ waju.
29 Ŋɔi à mante manteɛ à ni
ku gbe bi aŋa domi alɛ í lɛ tã

nɔ inunu wa lɔ. Ŋɔi í sinda wa
í naa í gbe bi tu ŋa bɛ.
30 Ŋɔi aŋaò ŋa à waa jɛ.
Waati iyi à waa jɛu ŋɔi í
so pɛ̃ɛu í ce si kutɔɔ í bɛi í
bububuɛ nɔ í na ŋa.
31 Waati bɛɛbɛi iju nŋa í ci̇̃
bɛi nɔ à màa. Amma tengi bɛ
má gbakã à kuaɛ.
32 Nɔ à sõ njɛ à waa ni, baa si
waati iyi wa sõ wa idei kukɔi
Ilaaõu hai si kpãau wa inɔ nwa
kù tũ de.
33 Nɔ aŋa mɔ à dede gbakã à
nɛ ikpa Zeruzalɛmu. Iyi à to bɛ
à koo à ba mɔcɔ maatakã ŋau à
waa tɔtɔɔ do inɛ gɔ ŋa.
34 Ŋɔi inɛ ŋa iyi à tɔtɔɔ ŋau à
waa sõ amanɛ minji ŋau mɔ à
ni, Lafɛ̃ɛ í ji̇̃i hai si balɛ ntɔ ntɔ,
nɔ í nyisi araɛ bi Simɔɔ.
35 Nɔ amanɛ minji ŋau mɔ à
sisi nŋa mii iyi í ba aŋa si kpãa
do bɛi aŋa à mà Jesu si waati
iyi wa bu pɛ̃ɛu.

Jesu í tusɛa mɔcɔ maatakã ŋau araɛ
(Cɔ Matie 28:16-20; Maaku 16:14-18; Zãa 20:19-23; IWB 1:6-8)

36 Iyi à wasi ideu ku fɔ bɛɛbɛ,
ŋɔi nŋu takaɛ í faata wa si
anini nŋa [nɔ í ni, Ilaaõ ku mu
nŋɛ laakai ku sũ.]
37 Ŋɔi njo í mu ŋa, zigi nŋa í
da. À tamaa bɛi zi̇̃ii.
38 Ŋɔi í bee ŋa í ni, mii í ce ì
waa biti ŋa. Na mii í ce dimii
lasabuu ihɛ̃ í wa si idɔ nŋɛ.
39 I cɔ awɔm do isɛm ŋa.
Amui, i lum i cɔ ŋa. Zi̇̃ii ci ya
nɛ ara do kũkũ si bɛi ì waa yɛm
ŋau ihɛ̃ ŋa. [
40 Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã nɔ í nyisi
ŋa awɔɛ do isɛɛ ŋa.]
41 Ŋɔi inɔ didõ nŋa í jò a kù
dasi naanɛ gbãa gbãa nɔ à wa
si biti nla nla, ŋɔi í jò í bee ŋa í
ni, i kù nɛ mii ku jɛ gɔ ihɛ̃ ŋa?
42 Ŋɔi à nya cɛ̃ɛ ku banda akã
à naa.
43 Nɔ í gba í ŋɔɔ si waju nŋa.
44 Ŋɔi í ye ŋa gigi í ni, ide ŋa
iyi ṅ sõ ŋɛu mbɛ si waati iyi
ṅ wa inɔ nŋɛ wo. Ṅ tako ṅ sõ
ŋɛ wo ṅ ni mii ŋa iyi à kɔ na
irim si tiai woodai Moiziu do
si ti walii ŋau do si iri ku kõi
Davidi ŋau kù nɛ bɛi á ce iyi kù
ce.
45 Ŋɔi í mu nŋa laakai jiida
ku ba a gbɔ yaasei kukɔi idei
Ilaaõu.
46 Nɔ í sõ ŋa í ni, bɛɛbɛi à kɔɔ
à ni amu iyi Ilaaõ í cica an yɛ
ijuukpã. Aa kpam, amma an ji̇̃
hai si balɛ si ajɔ mɛɛtasia.
47 Nɔ aa waazo do irim
si dimi fei, aa sintii hai
Zeruzalɛmu. Aa waazo a kpe
inɛ ŋa a kpaasi idɔ nɔ Ilaaõ ku
kpa idei dulum du ŋa.
48 Iŋɛi aa jɛ sɛɛdai ide ŋau bɛ
fei ŋa.
49 Nɔ an samba nŋɛ mii iyi
Baam í wã ŋɛ dou wa. Amma
si iluu ihɛ̃i aa maa wa ŋa hee
gbugbãi Ilaaõ ku naa si ŋɛ wa.

Jesu í nyi kɔkɔi Ilaaõ má
(Cɔ Maaku 16:19-20; IWB 1:9-11)

50 Ŋɔi Jesu í gbã mɔcɔɛ ŋau í
fitaò ŋa hai inɔ iluu. Nɔ í bɔò
ŋa hee ikpa Betani, nɔ í wu
awɔ lele í wee nŋa.
51 Waati iyi wa wee nŋau,
ŋɔi í sɛkɛɛ hai bi tu ŋa [nɔ í so
araɛ í nɛ lele.]
52 Aŋa mɔ [iyi à gulɛ à tɔɔɛ
ŋɔi] à nyi ikpa Zeruzalɛmu do
inɔ didõ nla nla.

53 Nɔ kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ bɛi à ya
maa wa waati kãma fei a maa
saabu Ilaaɔ̃.

Laabaau jiida iyi Zãa í kɔ

Inya kumá do idei kuwɛɛ

1 Hee a maa taka andunya
inɛ gɔ í wɛɛ à ya kpoo Ide. Ideu
í wɛɛi do Ilaaõ. Ideu takaɛ
Ilaaõi.
2 Ideu njɛ í wɛɛi hai sinte do
Ilaaõ.
3 Nŋui í taka mii baa yooma
fei, nɔ nkãma kù wɛɛ iyi kù jɛ
nŋui í takaɛ.
4 Nŋu takaɛi í jɛ irii kuwɛɛu,
nɔ kuwɛɛu í máa inɛ ŋa inya.
5 Inya kumáu í mái do si ilu
kuku fei, nɔ ilu kukuu kù yɔkɔ
kù kãmiaɛ *.
6-7 Mɔkɔ gɔ í wɛɛ iyi à ya kpe
Zãa. Nŋui Ilaaõ í bɛ wa ku
naa ku jɛa inɛ ŋa sɛɛdai inya
kumáu, nɔ inɛ fei ku dasiò
inya kumáu naanɛ do saabuɛ.
8 Zãa takaɛ kù jɛ inya
kumáu, amma à bɔɔ wai ku
jɛ sɛɛdai inya kumáu.
9 Inya kumáu nŋu akãi í jɛ
inya kumá ntɔ iyi í naa si
andunya ku ba ku jò inɛ fei ku
yɛ ilu.
10 Inɛ iyi í jɛ Ideu í wa si
andunya wo. Do saabuɛi Ilaaõ
í takaò andunya. Do nŋu fei,
inɛi andunya ŋa a kù màa.
11 Bi inɛɛ ŋai í naa nɔ inɛɛ
ŋau à kɔsiɛ.
12 Amma inɛ ŋa iyi à gbaa nɔ
à dasiɛ naanɛ í mu nŋa kpãa a
jɛò amai Ilaaõ ŋa.
13 A kù jɛ amai Ilaaõ ŋa do
yaase bɛi à ya ce a bíò amu ŋa
si andunya. Kù jɛ do idɔɔbii
amanɛ ŋa, ti Ilaaõi.
14 Ideui í baa í jɛ amanɛ. Í
kõò didõ nɔ bɛɛbɛ mɔi í kõò
ntɔ, nɔ í ba wa kuwɛɛ. À yɛ
amboeɛ, à cɔɔ do laakai, dimii
amboe iyi Ilaaõ Baaba í na
Ama akãɛu.
15 Zãa í jɛa inɛ ŋa sɛɛdaɛ, í
la í ni nŋu mbɛ inɛ iyi nŋu í
fɔ ideɛu nŋu í ni á na ku naa
si anyii nŋuu, amma í re nŋu
domi í wɛɛ hai waati iyi a kù
bí nŋu.
16 Si amani nlaɛu awa fei à
ba andi baa nwa, nɔ à ba didõ
si antai didõu.
17 Hai bi Moizii Ilaaõ í na
wa wooda, amma didõ do ntɔ
í naai hai bi Jesu Kirisi.
18 Inɛ kãma kù yɛ Ilaaõ
Baaba ajɔ kãma. Ama akãɛ iyi
í wa bi tɛɛu nŋu takaɛ Ilaaõi.
Nŋui í jò à màa.

Idei Zãa woo dasi inyi
(Cɔ Matie 3:1-12; Maaku 1:1-8; Luku 3:1-8)

19 Ajɔ nŋu gɔ inɛ ngboi Zuifu
ŋa iyi à wa Zeruzalɛmu à bɛ si
Zãa woo weei Ilaaõ ŋa do inɛi
Levi ŋa a koo a beeɛ a ni, awɔi
yoo.
20 Ŋɔi Zãa í jɛ nŋa í fɔ si
bantuma í ni, n kù jɛ inɛ iyi
Ilaaõ í cica.
21 Ŋɔi à beeɛ à ni, debɛi,
awɔi yoo. Awɔi Elii walii nlai
takou? Nɔ í ni, aawo. N kù jɛ
Elii. Nɔ à beeɛ má à ni, awɔi ì
jɛ walii iyi á na ku naau? Nɔ í
ni, aawo.
22 Ŋɔi à beeɛ má à ni, debɛi,
awɔi yoo. Sõ wa ku ba ka ba iyi
aa kaa sisia inɛ ŋa iyi à bɛ wa

* **1:5** kù yɔkɔ ku kãmiaɛ Tia nwo gɔ ŋa à ni kù gbaa.

wa. Bɛirei awɔ takaɛ ì waa nia araɛ.
23 Ŋɔi Zãa í so ide iyi walii
Ezai í tako í fɔu í jɛ nŋa do í ni,
Amui ǹ jɛ inɛ iyi wa dõ anu si
gbabua wa ni,
I teese kpãai Lafɛ̃ɛ kú tɛ ŋa.
24 Wee inɛ ŋa iyi à bɛ wa
ŋau, Farisi ŋai.
25 Ŋɔi à bee Zãa à ni, ì ni i
kù jɛ inɛ iyi Ilaaõ í cicau, i kù
jɛ Elii, i kù nɔ i kù jɛ walii iyi á
na ku naau. To, na mii í jɔ̀ ì ya
maa dasi inɛ ŋa inyi.
26 Ŋɔi Zãa í jɛ nŋa í ni, amu
inyii ǹ wa n dasi inɛ ŋa, amma
inɛ iyi á na ku naau í wa anini
nŋɛ nɔ i kù màa ŋa.
27 Nŋui á naa si anyim. Nɔ n
kù tosi n fũ baa ikũi baatae.
28 Ide ŋau ihɛ̃ fei Betanii í ce.
Betaniu do ikpa nunui daakɔi
idoi Zuudɛ̃ɛi í wa. Tengi bɛi
Zãa wa dasi inɛ ŋa inyi.

Jesui í jɛ angudãi Ilaaõ

29 Iju kumáɛ ŋɔi Zãa í yɛ Jesu
wa naa siɛ, ŋɔi í sõ inɛ ŋa í ni,
i cɔɔ ŋa. Inɛ ihɛ̃i í jɛ angudãi
Ilaaõ iyi á nya dulum dii inɛi
andunya ŋa ku nɛò.
30 Ideɛi ǹ tako ǹ fɔ wo ǹ ni
inɛ gɔ wa naa si anyim iyi í
rem, domi njɛ í wɛɛ hai waati
iyi a kù bí amu.
31 Amu takam n kù mà mà
nŋui à ni á na ku naau wo,
amma amu ǹ naa ku dasi ŋɛ
inyii ku ba iŋɛ inɛi Izirɛli ŋa i
màa ŋa.
32 Ŋɔi Zãa í sõ ŋa má í ni,
ǹ yɛ Hundei Ilaaõ wa kita siɛ
wa hai lele. Hundeu í yɛi bɛi
ankasiidi.
33 Amu mɔ n kù mà mà nŋui
à ni á na ku naau wo. Amma
Ilaaõi í bɛm wa n naa n dasi inɛ
ŋa inyi. Nɔ nŋui í sõm mii iyi
á jɔ̀ n màa. Í ni an yɛ inɛ gɔ iyi
Hundei nŋu á kita ku de siɛ wa
nɔ ku maa wa bɛ. Nŋui á daa
inɛ ŋa si Hundei nŋu.
34 Ǹ yɔɔ, nɔ ǹ wa n jɛa inɛ ŋa
sɛɛda iyi nŋui í jɛ Amai Ilaaõ.

Mɔcɔ sintei Jesu ŋa

35 Iju kumáɛ Zãa í wa bɛ má,
wa leekĩ do mɔcɔ minjiɛ gɔ ŋa.
36 Ŋɔi à yɛ Jesu wa lɔ nɔ Zãa í
ni, i cɔɔ ŋa. Inɛ ihɛ̃i í jɛ angudãi
Ilaaõ.
37 Iyi mɔcɔ ŋau à gbɔ ideu
ŋɔi à too Jesu.
38 Ŋɔi Jesu í sinda í ba à waa
too nŋu wa, nɔ í bee ŋa í ni,
mii ì waa dɛ ŋa. Ŋɔi à ni do fee
nŋa, Rabi, waatɔ mɛɛtu. Ŋɔi à
beeɛ à ni, iwoi í jɛ kpasɛ̃ɛ.
39 Ŋɔi í jɛ nŋa í ni, i naa i cɔ
ŋa. Nɔ à tooɛ à koo à cɔ bii í wa
nɔ à hoe bɛ. Ideu ihɛ̃ í cei alɛ
zakai isɔ mɛɛ.
40 Inɛ akãi amanɛ minji ŋa
iyi à gbɔ idei Zãa nɔ à too
Jesuu, nŋui í jɛ Anderee, ifɔi
Simɔɔ Piɛɛ.
41 Iyi í sɛkɛɛ hai bi Jesu
gbakã í koo í kpe Simɔɔ igbãɛ
nɔ í sõɔ í ni, à yɛ inɛ iyi Ilaaõ í
cicau.
42 Ŋɔi í bɔò Simɔɔ bi Jesu.
Iyi Jesu í cɔɔ nɔ í ni, ǹ mà
iyi awɔi ì jɛ Simɔɔ amai Zãa,
amma Sefasii aa ya kpeɛ bɛbɛi.
(Iriu bɛ do Piɛɛ fei, yaaseɛi í jɛ
kuta.)

Jesu í kpe Filipu do Nataniɛli

43 Iju kumáɛ Jesu í dasi idɔ
nŋu ku bɔ ilɛi Galilee. Iyi í to
bɛ ŋɔi í ko Filipu nɔ í sõɔ í ni,
toom wa.

44 Wee Filipu inɛi Bɛsaidai.
Anderee do Piɛɛ ŋa mɔ inɛi ilu
bɛ ŋai.
45 Ŋɔi Filipu í koo í dɛdɛ
Nataniɛli í sɔ̃ɔ í ni, à yɛ inɛ
iyi Moizi í kɔ ideɛ si tiai
woodau nɔ walii ŋau mɔ à fɔ
ideɛ. Inɛɛu nŋui í jɛ Jesu inɛi
Nazarɛti amai Zozɛfu.
46 Ŋɔi Nataniɛli í beeɛ í ni,
inɛ jiida gɔ á yɔkɔ ku fita hai
Nazarɛti mbɛ? Ŋɔi Filipu í ni,
naa i koo i cɔ.
47 Ŋɔi à waa koo. Iyi Jesu í yɛ
Nataniɛli wa naa bi tɛɛ ŋɔi í ni,
i cɔ ŋa, amai Izirɛli takaɛi wa
naa bɛ, kù nɛ taki kãma si idɔɛ.
48 Ŋɔi Nataniɛli í beeɛ í ni,
hai iwoi ì màm. Ŋɔi Jesu í ni,
baa hee Filipu koo maa kpeɛ
wa ǹ yɛɛ icui j̀ii ndii figiu ihɔ̃.
49 Ŋɔi Nataniɛli í ni, Mɛɛtu,
awɔu Amai Ilaaɔ̃i, awɔu Ilaalui
Izirɛlii.
50 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, ì dasim
naanɛ tã si na iyi í jɔ̀ ǹ ni ǹ
yɛɛ abɛ j̀ii ndii figiu ihɔ̃? Aa yɛ
ngɔgɔ iyi í la í re iyi bɛ.
51 Nɔ í ni má, ntɔ ntɔ ǹ wa
n sɔ̃ ŋɛ, aa na i yɛ lelei Aɔ̃ í c̀i
ŋa nɔ amalekai Ilaaɔ̃ ŋa aa gũ a
maa kita si amu Amai Amanɛ.

2

Abɔdɔ̃ iyi à ce Kana

1 Si ajɔ mɛɛtasiaɛ ŋɔi à waa ce
abɔdɔ̃ gɔ Kana ilɛi Galilee. Nɔ
iyei Jesu í wa bɛ.
2 Nɔ à kpe Jesu do mɔcɔɛ ŋa
mɔ bi ku ce abɔdɔ̃u.
3 Ŋɔi atɛ̃ vɛ̃ɛ nŋa í na í tã nɔ
iyei Jesu í koo í sɔ̃ɔ í ni, aŋa a
kù nɛ vɛ̃ɛ má.
4 Nɔ Jesu í jɛaa í ni, yaayi,
awɔ si aa sɔ̃m mii iyi an ce.
Waatim kù to titã.
5 Ŋɔi iyeu í sɔ̃ woo ce icɛ ŋau
í ni, i ce bɛi í sɔ̃ ŋɛ fei.
6 Wee tengi bii à waa ce
abɔdɔ̃u boonyi mɛɛfa gɔ ŋa iyi
à ce do kuta à wa bɛ, si bɛi
Zuifu ŋau à ya kpã si inyii
awala nŋa. Boonyi akã fei
á yɔkɔ ku gba inyi zakai jɔlɔ
jɔnka mɛɛ wala mɛɛfa.
7 Nɔ Jesu í sɔ̃ woo ce icɛ ŋau
í ni, i kpã inyi i cuusi boonyi
ŋau ku kɔ̃ ŋa. Nɔ à kpã à cuusi
hee fei ndɛɛ í kɔ̃.
8 Ŋɔi gbakã Jesu í ni a bu a
koo a na inɛ ngboi abɔdɔ̃u, nɔ
à bu à waa bɔ ku náa.
9 Amma hee a maa náa, í
kpaasi vɛ̃ɛ tã. Ŋɔi inɛ ngbou
í tiɛɛ. (Kù mà hai bii í naa,
amma inɛ ŋa iyi à kpã inyiu
wa ngu ŋa à mà.) Iyi í tiɛɛ nɔ
í kpe mɔkɔ titɔ̃u,
10 í sɔ̃ɔ í ni, atɛ̃ iyi í dɔ̃ ku
mɔi à ya tako a naaò wa, bii inɛ
ŋa à mɔ hee à yo a bɛi a na ŋa
iyi kù dɔ̃ sãa sãau. Amma awɔ,
didɔ̃ui ì singa hee í to nsɛi.
11 Iyi bɛi í jɛ maamaake sinte
iyi Jesu í ce. Kana bɛi í coo si
ilɛi Galilee. Do yaase bɛɛbɛi í
nyisiò amboeɛ nɔ mɔcɔɛ ŋa à
dasiɛ naanɛ.
12 Si anyii nŋu nɔ i bɔ
Kapɛranumu, nŋu do iyeɛ do
ifɔɛ ŋa do mɔcɔɛ ŋa, amma a
kù kpɛ bɛ.

Jesu í wa bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃

(Cɔ Matie 21:12-13; Maaku 11:15-17; Luku 19:45-46)

13 Jingaui Zuifu ŋa iyi à ya
ni jingaui Iku ku kuaui í maai
wa. Ŋɔi Jesu í bɔ Zeruzalɛmu.
14 Waati iyi í to bɛ, í bɔ
bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ nɔ í
ba woo ta kɛtɛ do angudã

do ankasiidi ŋa si bantumai
kpasɛ̃u do inɛ ŋa iyi à buba à
waa kpaasi fia.
15 Ŋɔi í ce kolongbai ikũ nɔ
í leleò aŋa fei hai bɛ, hee do
angudã do kɛtɛ ŋau fei. Nɔ í
fuka taabui woo kpaasi fia ŋau
í nikã fia nŋa.
16 Nɔ í sõ woo ta ankasiidi
ŋau í ni, i fitaò mii ŋau bɛ hai
ihɛ̃. I maà sinda kpasɛ̃i Baam
ajà nŋɛ.
17 Iyi mɔcɔɛ ŋau à gbɔ bɛɛbɛ
ŋɔi à ye gigii kukɔi idei Ilaaõ
iyi í ni, ǹ nɛ himma si icɛi ileɛu
hee wa bi ku kpam.
18 Ŋɔi Zuifu ŋau à beeɛ à ni,
maamaake yoomai aa yɔkɔ i ce
nwa ku ba ka mà iyi ì nɛ kpãai
bɛɛbɛ ku ce.
19 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, i lɛgɛ
ileu ihɛ̃ ŋa nɔ si afei ajɔ mɛɛta
an dedeɛ má.
20 Ŋɔi Zuifu ŋau à sõɔ à ni,
adõ ciiji do mɛɛfai à ce à bɛi
à maò ileu ihɛ̃. Bɛirei aa ce i
dedeɛ si afei ajɔ mɛɛta.
21 Amma idei ile iyi Jesu wa
fɔu, araɛi wa fãa.
22 Na nŋu, waati iyi Jesu í jì
hai si balɛ, mɔcɔɛ ŋa à ye gigi
iyi í fɔ ide bɛɛbɛ wo. Nɔ à dasi
kukɔi idei Ilaaõ naanɛ do ide
ŋa iyi Jesu í tako í sõ ŋau.

Jesu í mà idɔi inɛ fei

23 Si bɛi Jesu í wa
Zeruzalɛmu si waatii jingaui
Iku ku kuau, inɛ ŋa à yɛ
maamaake ŋa iyi í ya maa ce
nɔ inɛ nkpɔ í dasiɛ naanɛ.
24 Amma Jesu kù na ŋa ara
domi í mà idɔi inɛ fei.
25 Kù bee hee a sisia nŋu
daai amanɛ domi nŋu takaɛ í
mà mii iyi í wa si idɔi amanɛ
fei sãa sãa.

3

Jesu do Nikodɛmu

1-2 Idũ ajɔ nŋu gɔ mɔkɔ gɔ í bɔ
bi Jesu à ya kpoo Nikodɛmu.
Mɔkɔu Farisii, nɔ wa jɛ inɛ
ngboi Zuifu gɔ ŋa. Iyi í to bi
Jesu ŋɔi í ni, Mɛɛtu, à mà iyi
Ilaaõi í bɛɛ wa i naa i kɔ nwa si
cio. À mà bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀
inɛ gɔ kù wɛɛ iyi á yɔkɔ ku ce
maamaake ŋa iyi ì ya maa ce
bii kù jɛ Ilaaõi í wɛɛ do lafɛ̃ɛ.
3 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, ntɔ ntɔ
ǹ wa n sõɛi, nɔ a kù bí inɛ
isɛ gbeejisia kaa yɔkɔ ku yɛ
andunya titõi Ilaaõ.
4 Amma Nikodɛmu í beeɛ í
ni, inɛ iyi í la tã, bɛirei aa ce a
búu má. Á nyi inɔi iyeɛ a bɛi a
buu isɛ gbeejisia mái?
5 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, ntɔ ntɔ,
bii kù jɛ inyi do Hundei Ilaaõi
í bi inɛ gɔ, lafɛ̃ɛ kaa yɔkɔ ku lɔ
andunya titõi Ilaaõ.
6 Amanɛ amanɛi í ya bí,
Hundei Ilaaõ mɔ hundei í ya
bí.
7 Ǹ sõɛ ǹ ni, í gbe a bí inɛ isɛ
gbeejisia. Amma maà jɔ̀ ideu
ku muɛ biti.
8 Fufu í ya maa cei do bii í bi,
nɔ ì ya maa gbɔ ibaɛ, mà irei.
Amma i kaa mà hai bii wa naa
hee má jɛ bii wa bɔ. Bɛɛbɛ mɔi
í yɛ do inɛ iyi Hundei Ilaaõ í bí
fei.
9 Ŋɔi Nikodɛmu í beeɛ í ni,
bɛirei á ce ku ce.
10 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, awɔi ì
waa kɔ inɛi Izirɛli ŋa si cio nɔ i
kù mà yaasei ideu bɛ?
11 Ntɔ ntɔ ǹ wa n sõɛ, ide iyi à
màì à waa fɔ, nɔ à waa jɛ sɛɛdai
mii iyi à yɛ. Amma do nŋu fei,
i ci ya jɛsi sɛɛda nwa ŋa.

12 Ǹ wa n sõ ŋɛ ide iyi wa ce si andunya nɔ i kù dasi naanɛ ŋa. To, bii bɛɛbɛi, nɔ bɛirei aa ce i dasi naanɛ ŋa bii n sõ ŋɛ mii ŋa iyi wa ce lelei Aõ.

13 Inɛ gɔ kù wɛɛ iyi í bɔ lelei Aõ bii kù jɛ amu Amai Amanɛ, amu iyi ǹ kita wa hai lelei Aõ.

14 Si bɛi Moizi í kɔa njo si j̃i í wuu lele si gbaau, bɛɛbɛ mɔi amu Amai Amanɛ kù nɛ bɛi á ce iyi a kù wu aram lele,

15 ku ba inɛ iyi í dasim naanɛ fei ku ba kuwɛɛ hai tã.

16 Ilaaõ í bi inɛi andunya ŋa jiida jiida hee í na ŋa Ama akãɛ ku ba inɛ iyi í dasiɛ naanɛ fei ku maà ce nfe, amma kú nɛ kuwɛɛ iyi ci ya tã.

17 Ilaaõ kù bɛ Amaɛ wa si andunya ku ba ku yɛò taalei inɛi andunya ŋa, amma í bɔɔ wai ku ba inɛi andunya ŋa a ba faaba na saabuɛ.

18 Inɛ iyi í dasiɛ naanɛ, Ilaaõ kaa yɛ taaleɛ, amma inɛ iyi kù dasiɛ naanɛ í yɛ taalei lafɛ̃ɛ tã, si na iyi í jɔ̀ kù dasi ama akãɛ naanɛ.

19 Í yɛ taalei inɛ dimi bɛɛbɛ ŋai si na iyi í jɔ̀ inya kumá í naa si andunya, amma inɛ ŋa à bi ilu kuku í re inya kumáu. À bi ilu kukuui si na iyi í jɔ̀ kuce nŋa kù s̃ia.

20 Ntɔ ntɔ, inɛ iyi wa ce laalɔ fei í ya cé inya kumái. Ci ya naa si inya kumáu ku ba mii iyi wa ce ku maà fita gbugbãa.

21 Amma inɛ iyi wa too kpãai ntɔ í ya ce icɛɛ ŋai do idɔɔbii Ilaaõ. Na ŋɔi í jɔ̀ á naa si inya kumá ku ba a yɛ mii iyi nŋu wa ce ti idɔɔbii Ilaaõi.

Jesu do Zãa

22 Si anyii nŋu, Jesu do mɔcɔɛ ŋa à bɔ ilɛi Zudee. Aŋaò ŋa à ce bɛ ajɔ minji, nɔ Jesu í dasi inɛ ŋa inyi.

23 Zãa mɔ wa dasi inɛ ŋa inyi ilui Enɔɔ, kɔkɔi Salimu, domi inyi í kpɔ bɛ. Inɛ ŋa à wasi ku koo siɛ nɔ wa dasi ŋa inyi.

24 Waati bɛɛbɛ a kù dasi Zãa piisõɔ titã.

25 Ŋɔi mɔcɔi Zãa ŋa do Zuifu gɔ à waa ce kakɔɔ si buki iyi amanɛ á ce ku bɛi ku má.

26 Ŋɔi à bɔ bi Zãa à ni, Mɛɛtu, ajɔɛ ì jɛ sɛɛdai mɔkɔ iyi iŋɛò ì wa icei idoi Zuudɛ̃ɛu, mà irei. Wee nsɛi nŋu mɔ wa dasi inɛ ŋa inyi, nɔ inɛ fei wa bɔ bi tɛɛ. Kù jɛɛ si ide kãma?

27 Ŋɔi Zãa í sõ ŋa í ni, inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku ba ngɔgɔ bii kù jɛ Ilaaõi í muaa.

28 Iŋɛ taka nŋɛ ì jɛ sɛɛdam iyi ǹ ni n kù jɛ inɛ iyi Ilaaõ í cica, amma à bɛm wai ku ba n cuaa wa.

29 Inɛ iyi í nɛ abo titõ nŋui í jɛ mɔkɔ titõ, mà irei. Amma kpaasii mɔkɔ titõu, inɛ nŋu á leek̃ii ku maa gbɔ. Nŋu mɔ í ya nɛ inɔ didõ ntɔ ntɔ waati iyi í gbɔ imui mɔkɔ titõu. Na ŋɔi í jɔ̀ nsɛi amu takam ǹ nɛ inɔ didõ nla nla.

30 Kù nɛ bɛi á ce iyi bɛɛrɛi Jesu kù kõɔsi, nɔ tom kù nɛ bɛi á ce iyi kù kaye.

Inɛ iyi wa naa hai lelei Aõ

31 Nɔ Zãa í ni má, inɛ iyi í naa hai lele nŋui í re inɛ fei. Inɛ iyi í jɛ ti andunya, inɛi andunyai, idei andunyai í ya maa fɔ. Inɛ iyi í naa hai lele nŋui í re inɛ fei.

32 Wa jɛ sɛɛdai mii iyi í yɛ do
iyi í gbɔ. Amma inɛ kãma kù
waa jɛsi sɛɛdaɛ.
33 Inɛ iyi í jɛsi sɛɛdaɛ, í jɛsi iyi
Ilaaõ í jɛ ilu ntɔ.
34 Inɛ iyi Ilaaõ í bɛ wa idei
Ilaaõi wa fɔ, domi Ilaaõ í muaa
Hundeɛ do inɔ akã.
35 Ilaaõ Baaba í bi Amaɛ nɔ í
daa mii fei si awɔ.
36 Inɛ iyi í dasi amau naanɛ
fei í nɛ kuwɛɛ hai tã. Inɛ mɔ
iyi í kɔ ku dasiɛ naanɛ kaa ba
kuwɛɛu, amma idɔɔkõi Ilaaõ í
wa si irii lafɛ̃ɛ.

4

Jesu do inaaboi Samari gɔ

1-3 Farisi ŋa à gbɔ iyi Jesu wa
ba mɔcɔ ŋa wa dasi ŋa inyi wa
re Zãa. Amma kù jɛ Jesu takaɛi
wa dasi inɛ ŋa inyiu, mɔcɔɛ ŋai
à waa coo. Ajɔ nŋu gɔ Jesu í gbɔ
iyi à waa fɔ bɛɛbɛ, ŋɔi í nɛ hai
Zudee bɛ wa bɔ ilɛi Galilee.
4 Wee ku bɛi ku to bɛ tilasii
ku too do ilɛi Samari.
5 Ŋɔi í to si ilui Samari gɔ
iyi à ya kpe Sikaa, kɔkɔi iko iyi
Zakɔbu í mua Zozɛfu amaɛu.
6 Bɛi lɔgɔi Zakɔbuu í wa.
Jesu í to bɛi zakai dasã. Ŋɔi í
koo í buba si itɩ̃i lɔgɔu si na iyi
í jɔ̀ í gbɛɛji do isɛɛnɛu.
7 Ŋɔi inaaboi Samari gɔ í naa
inyi ku kpã. Ŋɔi Jesu í ni,
muum inyi n mɔ.
8 Wee mɔcɔɛ ŋa à bɔ inɔ ilu
ijɛ ku ra wa.
9 Ŋɔi abou í sõ Jesu í ni,
awɔ Zuifu, bɛirei í ce ì waa
tɔɔm inyi ku mɔ, amu inaaboi
Samari. Abou í ni bɛɛbɛi si na
iyi í jɔ̀ Zuifu ŋa do inɛi Samari
ŋa a ci ya ce njɛ fɔɔ.
10 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, bii ì mà
amuai Ilaaõ wo, nɔ bii ì mà inɛ
iyi wa tɔɔɛ inyi ku mɔ, aa tɔɔm
nii wo nɔ n muɛ inyii kuwɛɛ.
11 Ŋɔi abou í sõɔ í ni,
mɔkɔɔyi, i kù nɛ gooka. Wee
lɔgɔu í jɩ̃i isa. Bɛirei aa ce i ba
inyii kuwɛɛu.
12 Zakɔbu, bala nwai í tu
nwa lɔgɔu ihɛ̃. Nɔ nŋu do amaɛ
ŋa do mɛɛmuɛ ŋa fei ihɛ̃i à ya
mɔ. Mà awɔ ì waa tamaa ì re
Zakɔbu bala nwaui.
13 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, inɛ iyi í
ya mɔ inyii lɔgɔu ihɛ̃ fei, agbɛ á
kpaa má.
14 Amma inɛ iyi an mua inyi
ku mɔ, agbɛ kaa kpa lafɛ̃ɛ má,
domi inyi iyi an mua lafɛ̃ɛ á
maa sõi bɛi inyii isõ nɔ á na inɛ
kuwɛɛ hai tã.
15 Ŋɔi abou í ni, mɔkɔɔyi, ṅ
bi i muum dimii inyiu bɛ ku
ba agbɛ ku maà kpam má nɔ n
maà n naa inyi ku kpã ihɛ̃ má.
16 Ŋɔi Jesu í sõɔ í ni, koo kpe
mɔkɔɛ wa i naa wa ihɛ̃ ŋa.
17 Ŋɔi abou í jɛa Jesu í ni, n
kù nɛ mɔkɔ. Ŋɔi Jesu mɔ í ni,
ntɔi ì fɔ iyi ì ni i kù nɛ mɔkɔ,
18 domi mɔkɔ miui ì tako ì
nɛ. Nɔ wee mɔkɔ iyi ì nɛ si nsɛi
kù jɛ mɔkɔɛ. Inɛ nŋu ntɔi ì fɔ.
19 Ŋɔi abou í ni, mɔkɔɔyi, ṅ
yɛ iyi awɔu waliii.
20 To, awa inɛi Samari
ŋa, bala nwa ŋa si geeteu
ihõi à ya gulɛ a tɔɔ Ilaaõ wo,
amma iŋɛ Zuifu ŋa, ì ni í gbe
Zeruzalɛmui inɛ ku ya gulɛ ku
tɔɔɛ.
21 Nɔ Jesu í sõɔ í ni, abooyi,
dasi idem iyi an sõɛ naanɛ.
Awaati wa naa iyi a kaa gulɛ a
tɔɔ Ilaaõ Baaba si antai geeteu
ihõ hee má jɛ Zeruzalɛmu.
22 Iŋɛ inɛi Samari ŋa, ì waa
gulɛa Ilaaõ, amma i kù màa ŋa.

Awa Zuifu ŋa à màa à bɛi à waa gulɛaò, domi idei faaba wa naai hai bi Zuifu ŋa.

23 Amma awaati gɔ á na ku naa, nɔ í to wa tã mɔm de, iyi Hundei Ilaaõ á jɔ̀ inɛ ŋa a maa gulɛ a tɔɔ Ilaaõ Baaba do ntɔ. Woo gulɛaa do yaase bɛɛbɛ ŋai í bi. Inɛ bɛ ŋai à jɛ woo gulɛaa Ilaaõ ntɔ ntɔ.

24 Ilaaõi í jɛ Hunde, nɔ kù nɛ bɛi aa ce iyi a kù gulɛaa si Hunde do si ntɔ.

25 Ŋɔi abou í sõɔ í ni, ǹ mà inɛ iyi Ilaaõ í cica á na ku naa. Bii í naa nŋui á sisi nwa fei ndɛɛ.

26 Ŋɔi Jesu í ni, amui ihẽ, amu iyi ǹ wa n baɛ ide ku fɔ.

27 Waati bɛɛbɛ mɔcɔi Jesu ŋau à to wa. Ŋɔi ideu í mu ŋa biti ntɔ ntɔ do iyi à yɛ wa ba inaabo ide ku fɔ. Do nŋu fei, kãma nŋa gɔ kù bee abou mii iyi í bi. A kù nɔ a kù bee Jesu a kù ni, mii í ce ì waa ba abou ide ku fɔ.

28 Ŋɔi abou í jilɛ bɔɔdoɛ bɛ í nyi inɔ ilu í koo í sõ inɛ ŋa í ni,

29 i naa i koo i cɔ inɛ gɔ iyi í sõm mii iyi ǹ tako ǹ ce fei. Mà inɛ iyi Ilaaõ í cicau mbɛ ya.

30 Nɔ inɛ ŋa à fita wa hai inɔ iluu à waa bɔ bi Jesu.

31 Waati bɛɛbɛ mɔcɔɛ ŋa à wasi ku manteɛ à waa ni, Mɛɛtu, jɛ titã.

32 Amma í sõ ŋa í ni, ǹ nɛ dimii ijɛ gɔ iyi i kù mà ŋa.

33 Ŋɔi mɔcɔ ŋau à bee njɛ à waa ni, mà inɛ gɔ í naa ijɛ wai de.

34 Nɔ Jesu í sõ ŋa í ni, ijɛm nŋui í jɛ n ce idɔɔbii inɛ iyi í bɛm wa nɔ n kpa irii icɛɛ iyi í dasim.

35 Iŋɛ ì waa ni í gbe cukpa mɛɛ a bɛi a da iya. Amma amu ǹ wa n sõ ŋɛ, i cɔ iko ŋau, mii ku gbẽ ŋau fei í jĩa í to ku da.

36 Inɛ iyi wa da í wasi fiaɛ ku gba tã, nɔ amaajɛ iyi wa tɔtɔɔu ti kuwɛɛ hai tãi. Si bɛɛbɛ woo gbẽ do woo da à nɛ inɔ didõ ajɔ.

37 À ya kpa mɔnda gɔ a ni, inɛ gɔ wa gbẽ nɔ inɛ mmu gɔ wa da. Mɔndau ntɔi wa fɔ.

38 Ǹ bɛ ŋɛi i koo i da si iko bii i kù logoo ŋa. Inɛ gɔ ŋai à ce icɛ bɛ, wee nsɛi iŋɛi ì naa ì waa da mii iyi à gbẽu ŋa.

39 Inɛi Samari nkpɔ nkpɔi í dasi Jesu naanɛ si inɔ iluu bɛ si na iyi í jɔ̀ abou í tako í sõ ŋa í ni Jesu í sõ nŋu mii iyi nŋu í ce wo fei.

40 Na nŋu, inɛi Samari ŋau à koo à ba Jesu à tɔɔɛ suuru ku gbe bi ti aŋa. Nɔ í ce bɛ ajɔ minji.

41 Inɛ nkpɔi í dasi naanɛ má waati iyi à gbɔ idei Jesu,

42 ŋɔi à sõ abou à ni, kù jɛ na ide iyi ì fɔu nŋu akãi í jɔ̀ à dasi Jesu naanɛ má, amma si na iyi í jɔ̀ awa taka nwa à gbɔ ideɛi nɔ à mà iyi do ntɔ nŋui í jɛ Woo faabai andunya.

Jesu í jɔ̀ amai akawe nla gɔ í ba iri

43 Iyi Jesu í ce ajɔ minji bɛ ŋɔi í nɛ í bɔ ikpa ilɛi Galilee,

44 domi nŋu takaɛ í fɔ wo í ni, walii ci ya nɛ bɛɛrɛ si iluɛ.

45 Iyi í to Galilee ŋɔi inɛ ŋau à gbaa do inɔ didõ. Tako wo à bɔ jingau Zeruzalɛmu nɔ à yɛ mii iyi í ce bɛ fei. Na ŋɔi í jɔ̀ à gbaa do inɔ didõ.

46 Nɔ í nyi í bɔ Kana si ilɛi Galilee má, tengi bii í tako í jɔ̀

inyi í kpaasi vɛ̃ɛu. Wee akawei ilaalu gɔ í wa Kapɛranumu, amaɛ kù waa nɛ baani.
47 Ŋɔi í gbɔ iyi Jesu í nɛ hai ilɛi Zudee í naa ilɛi Galilee. Ŋɔi í dede hai Kapɛranumu í bɔ bi tɛɛ í koo í tɔɔɛ suuru ku na ku faaba amai nŋu iyi wa bi ku ku.
48 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, iŋɛ i ci ya dasi naanɛ ajɔ kãma ŋa bii kù jɛ ì yɛ nyinda do maamaake gɔ ŋa sisi.
49 Ŋɔi akaweu í ni, mɔkɔɔyi, ǹ wa n tɔɔɛ suuru i naa wa bi tom hee amau ku maa ku.
50 Ŋɔi Jesu í sõɔ í ni, koo i nɛ, amaɛ á wɛɛ.
Nɔ inɛɛu í dasi idei Jesuu naanɛ nɔ í nɛ.
51 Iyi í dasi kpãai ideɛ wa nɛ ŋɔi í ko woo ce icɛɛ ŋa à waa naa. Ŋɔi à sõɔ à ni, amaɛ í ba iri.
52 Ŋɔi í bee ŋa si waati yoomai í ba iri. Ŋɔi à ni, ana isɔ akãi bõɔu í nya.
53 Ŋɔi baai amau í ye gigi iyi waatiu bɛi Jesu í sõɔ ideu dee dee í ni, amaɛ á wɛɛ. Nɔ nŋu do inɛi kpasɛ̃ɛ ŋa fei à dasi Jesu naanɛ.
54 Isɛ gbeejisiai ihɛ̃ bɛbɛi iyi Jesu í dede hai ilɛi Zudee í naa ilɛi Galilee nɔ si kunaaɛu fei í ce maamaakei. Iyi ihɛ̃i í jɛ maamaake minjisia.

5

Jesu í jɔ̀ wɛɛgɛ gɔ í ba iri

1 Si anyiɛ ŋɔi jingau gɔ í to wa. Jingaui Zuifu ŋai. Nɔ Jesu í bɔ Zeruzalɛmu.
2 Wee Zeruzalɛmu bɛ, bi ku lɔò inɔ iluu í kpɔ. Andɛ akãi à ya kpe Andɛi angudã ŋa. Kɔkɔi andɛu bɛi fatama nla gɔ í wa. Nɔ à ma si ile iyi í nɛ andɛ miu. Do feei Ebɛɛ Bɛtizadai à ya kpoo.
3 Si andɛi ile ŋaui bõɔ nkpɔ í ya na ku maa sũ, fɛɛju ŋa do woo sukutɛ do wɛɛgɛ ŋa. [Bɛi à ya sũ a maa degbe kuyayai inyiu,
4 domi ajɔ gɔ ŋa amalekai Ilaaõ í ya kita wa ku lɔ si fatamau nɔ ku fɔ inyiu. Bii inyiu í fɔ bõɔ iyi í tako í dasi bɛ dimii bõɔ iyi í nɛ fei í ya ba irii.]
5 Wee inɛ gɔ í wa bɛ, bõɔu adõ kuntaa do mɛɛjɔi í ce siɛ.
6 Iyi Jesu í yɔɔ wa sũ bɛ í bɛi í mà iyi í kpɛ bɛ ŋɔi í beeɛ í ni, ì bi i ba iri?
7 Ŋɔi bõɔu í jɛaa í ni, mɔkɔɔyi, n kù nɛ inɛ iyi á dasim si inyiu waati iyi í fɔ. Hee n maa n kookaai n maa n dasi inyiu, inɛ gɔ í ya takom nii.
8 Ŋɔi Jesu í sõɔ í ni, dede i ka sɛ̃ɛɛ, i nɛò.
9 Ŋɔi gbakã inɛɛu í ba iri nɔ í ka sɛ̃ɛɛ í dasi kpãa wa nɛ.

Wee ajɔi kusĩmii.

10 Ŋɔi inɛ ngboi Zuifu ŋau à sõ inɛ iyi í ba iriu à ni, ajɔi kusĩmii nnyi. Wooda nwa í ganji i so sɛ̃ɛɛ.
11 Ŋɔi í sõ ŋa í ni, inɛ iyi í jɔ̀ n ba irii í ni n so sɛ̃ɛm n nɛ.
12 Ŋɔi à beeɛ à ni, yooi í sõɛ í ni i so sɛ̃ɛɛ i nɛ.
13 Amma inɛ iyi í ba iriu kù mà lafɛ̃ɛ si na iyi í jɔ̀ zamaa í wa bɛ nɔ Jesu í dasi inɔ nŋa.
14 Iyi í ce sãa ŋɔi Jesu í yɔɔ bantumai kpasɛ̃i Ilaaõ nɔ í sõɔ í ni, wee ì ba iri bɛbɛi. To, maà ce dulum má ku ba laalɔ iyi í re bɛɛbɛ ku maà baɛ má.

15 Ŋɔi inɛɛu í nyi bi inɛ ngbo
ŋau í sɔ̃ ŋa í ni Jesui í jɔ̀ nŋu í
ba iri.
16 Ŋɔi í jɔ̀ inɛ ŋau à waa kpã
Jesu iju si na iyi í jɔ̀ í ce dimii
mii nɔu bɛ si ajɔi kusĩmi.
17 Amma Jesu í sɔ̃ ŋa í ni,
Baam í ya maa ce icɛi waati
kãma fei, bɛɛbɛ mɔi amu
takam ǹ wa n ce.
18 Na irii ideu bɛi Zuifu ŋa à
teese à waa dɛ Jesu ku kpa, kù
jɛ si na iyi í jɔ̀ í jɔ̀ inɛɛu í ba iri si
ajɔi kusĩmi nŋu akã, amma si
na iyi í jɔ̀ wa wã arɛi do Ilaaɔ̃
má, wa ni Ilaaɔ̃i í jɛ baai nŋu.

Yiikoi Amai Ilaaɔ̃

19 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, ntɔ ntɔ
ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, amu Ama, n kaa
n yɔkɔ n ce ngɔgɔ do aram bii
kù jɛ mii iyi ǹ yɛ Baam wa ce.
Mii iyi Baaba wa ce fei, nŋui
amu mɔ Ama ǹ wa n ce.
20 Baaba í bi amu Amaɛ nɔ í
nyisim mii iyi nŋu takaɛ wa ce
fei. Á nyisim icɛ iyi í re bɛ ihẽ
má mɔm ku ba iŋɛ fei i biti ŋa.
21 Ntɔ ntɔ, si bɛi Ilaaɔ̃ Baaba
í ya jĩ iku ŋa nɔ ku ce ŋa ilu
hunde, bɛɛbɛ mɔi amu Amaɛu
an mua inɛ ŋa iyi ǹ bi kuwɛɛ.
22 Ilaaɔ̃ Baaba takaɛ ci ya ki-
iti inɛ gɔ, amma í so kiitiu fei í
daa amu Amaɛ si awɔ,
23 ku ba inɛ fei ku saalu amu
Amau si bɛi à waa saalu Ilaaɔ̃
Baaba. Inɛ iyi kù saalu amu
Amau, Baaba iyi í bɛm wai kù
saalu.
24 Ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, inɛ
iyi wa gbɔ idem nɔ í dasi inɛ
iyi í bɛm wa naanɛ, lafɛ̃ɛ í nɛ
kuwɛɛ hai tã. Kaa naa bi ku ce
kiiti má, amma í kua iku í lɔsi
kuwɛɛi.
25 Ntɔ ntɔ, awaati wa naa nɔ
wee í to wa tã, iyi iku ŋa aa gbɔ
imui amu Amai Ilaaɔ̃ nɔ si inɔ
nŋa inɛ ŋa iyi à gbɔ imum fei
aa nɛ kuwɛɛ *.
26 Si bɛi Baaba takaɛ í jɛ
irii kuwɛɛ, bɛɛbɛ mɔi í jɔ̀ amu
Amaɛ ǹ jɛ.
27 Nɔ í muum kpãa n kiitiò
inɛ ŋa, si na iyi í jɔ̀ ǹ jɛ Amai
Amanɛ.
28 Na nŋu, i maà biti ŋa,
domi waati wa naa iyi iku ŋa
fei aa gbɔ imum,
29 nɔ aa fita wa hai si balɛ.
Inɛ ŋa iyi à ce jiidaɛ aa jĩ si
kuwɛɛ hai tã. Inɛ ŋa mɔ iyi à
ce laalɔ aa jĩ nɔ a kiiti ŋa.

Mii ŋa iyi wa nyisi iyi Jesu í nɛ yiiko

30 Jesu í ni, n kaa n yɔkɔ n
ce ngɔgɔ do aram. Si bɛi Ilaaɔ̃ í
sɔ̃m si bɛɛbɛi an ceò kiitiu, nɔ
kiitim í jɛ dee dee domi n kù
wa n dɛ idɔɔbim ku ce, bii kù
jɛ idɔɔbii inɛ iyi í bɛm wa.
31 Bii amu takam nii ǹ wa n
jɛa aram sɛɛda wo, sɛɛdam kù
jɛ ntɔ.
32 Amma inɛ gɔ í wɛɛ iyi wa
jɛa inɛ ŋa sɛɛdam nɔ ǹ mà iyi
sɛɛda iyi wa jɛ nŋa na irim nɔu
ntɔi. Lafɛ̃ɛi í jɛ Zãa woo dasi
inyi.
33 Iŋɛi í bɛ siɛ inɛ ŋa, nɔ ide
iyi í fɔ si gãmɛm nɔu ntɔi.
34 Kù jɛ ǹ wa n dɛ amanɛ ku
jɛɛm sɛɛda, amu de ǹ wa n fɔ
bɛɛbɛi ku ba i ba faaba ŋa.
35 Zãau bɛ í yɛi bɛi fitila iyi
à má ku má inya. Nɔ waati
keeke gɔ ì jɛsi i wɛɛò inɔ didɔ̃
si inya kumáɛu ŋa.

* **5:25** iku ŋa Kù jɛ inɛ ŋa iyi à ku ntɔ ntɔ ŋai wa fãa. Amma inɛ ŋa iyi dulum du ŋa í jɔ̀ à jɛ bɛi iku ŋai wa fãa.

36 Amma sɛɛda gɔ í wɛɛ iyi í
la í re ti Zãa. Sɛɛdaui í jɛ icɛ iyi
ɲ̀ wa n ce. Aɔ̃ Baabai í daam
si awɔ, nŋu mɔi wa jɛa inɛ ŋa
sɛɛdam nɔ wa nyisi iyi Ilaaɔ̃
Baabai í bɛm wa.
37 Ilaaɔ̃ Baaba takaɛi wa jɛa
inɛ ŋa sɛɛdam. Amma iŋɛ i kù
gbɔ ide ku fɔɛ baa ajɔ akã ŋa
hee má jɛ i yɔɔ do iju ŋa.
38 Ideɛ kù ba bi ku buba si
ŋɛ, domi i kù dasi amu iyi í bɛ
wau naanɛ ŋa.
39 Iŋɛ í ya maa cio kukɔi idei
Ilaaɔ̃ si na iyi í jɔ̀ ì waa tamaa
aa ba siɛ kuwɛɛ hai tã ŋa. Nɔ
wee kukɔ ŋau bɛ fei wa jɛa inɛ
ŋa sɛɛdam.
40 Amma do nŋu fei ì kɔ ku
naa bi tom ku ba i ba kuwɛɛ
ŋa.

41 N kù wa n dɛ saabu bi
amanɛ ŋa.
42 Amma ɲ̀ mà ŋɛ. Ǹ mà iyi i
kù nɛ kubii Ilaaɔ̃ si idɔ nŋɛ ŋa.
43 Do irii Baam nii ɲ̀ naa, nɔ
i kù gbam ŋa. Amma bii inɛ gɔ
njɛ í naa do irii arai nŋu takaɛ,
lafɛ̃ɛi aa gba ŋa.
44 Bii bɛɛbɛi bɛirei aa ce
i dasim naanɛ ŋa, iŋɛ iyi ì
ya maa dɛ saabui njɛ ŋa iŋɛ
duusɔ̃ɔ nɔ i kù waa dɛ saabu
iyi wa naa hai bi Ilaaɔ̃ ŋa, nŋu
iyi kù nɛ saa.
45 I maà tamaa mà amui an
yɛ taale nŋɛ bi Ilaaɔ̃ Baaba.
Moizi, nŋu iyi ì waa naanɛ
ŋau, nŋui á yɛ taale nŋɛ.
46 Bii ì dasi Moizi naanɛ ntɔ
ntɔ ŋa wo, aa dasi amu mɔ
naanɛ ŋa, domi idem nii Moizi
í kɔ.
47 Amma i kù dasi ideɛ
naanɛ ŋa. To, bɛirei aa ce i dasi
idem naanɛ ŋa.

6

Jesu í wò amanɛ dubu miu (5.000)

(Cɔ Matie 14:13-21; Maaku 6:30-44; Luku 9:10-17)

1-4 Si anyii nŋu, jingaui
Zuifu ŋa iyi à ya kpe Iku ku
kuau í maai wa. Waati bɛɛbɛi
Jesu í kua icei tenkui Galilee.
Tenkuui à ya nyi a kpe Tiberia
má. Ŋɔi zamaa nkpɔ wa tooɛ,
domi à yɛ maamaake ŋa iyi í
ya maa ce ku maa faabaò bɔ̃ɔ
ŋa. Ŋɔi Jesu í gũ geete gɔ í
buba do mɔcɔɛ ŋa ajɔ.
5 Iyi í cɔ ilu nɔ í yɛ zamaa
nla gɔi wa naa bi tɛɛ. Ŋɔi í bee
Filipu í ni, iwoi aa ka ba ijɛ iyi
aa ka ra inɛ ŋau ihɛ̃ a jɛ.
6 Í fɔ bɛɛbɛi ku cɔò laakai
Filipu domi í mà bɛi nŋu á ce
tã.
7 Ŋɔi Filipu í jɛaa í ni, baa fiai
icɛi ajɔ cĩɔ minji kaa to ka ra
nŋa ijɛ, iyi aŋa fei aa ba kekee
kekee.
8 Ŋɔi inɛ akãi mɔcɔ ŋau iyi
à ya kpe Anderee, ifɔi Simɔɔ
Piɛɛ í ni,
9 ama awaasũ gɔ í wa ihɛ̃ í
nɛ pɛ̃ɛ ara miu do cɛ̃ɛ keeke
minji. Amma nŋu bɛ kaa cea
zamaa nlau ihɛ̃ nkãma.
10 Ŋɔi Jesu í ni, í jɔ̀ aŋa fei a
buba. Wee inyau í nɛ fɔfɔ nkpɔ
nkpɔ. Ŋɔi aŋa fei à buba. Si
inɔ nŋa kukpɔi inɛmɔkɔ ŋau í
to dubu miu (5.000).
11 Ŋɔi Jesu í so pɛ̃ɛ ŋau í
saabu Ilaaɔ̃, ŋɔi í jɔ̀ à kpɛ̃a inɛ
ŋa iyi à waa bubau. Bɛɛbɛ mɔi
í ce do cɛ̃ɛ ŋau. Nɔ à jɛ bɛi à bi.
12 Iyi aŋa fei à jɛ à yo, ŋɔi
Jesu í sõ mɔcɔɛ ŋa í ni, i ko ijɛ
iyi í gbeu ŋa ku ba gɔgɔ ku maà
ce nfe.

13 Nɔ à ko ijɛ iyi í gbeu. Si
pɛ̃ɛ ara miu iyi Jesu í gba í
bububu í kpɛ̃a inɛ ŋa à jɛu, kɔlɔ
maateejii í gbe.
14 Iyi inɛ ŋau à yɛ maamaake
iyi Jesu í ceu ŋɔi à ni, do ntɔ,
nŋui í jɛ walii iyi á na ku naa si
andunyau.
15 Ŋɔi inɛ ŋau à waa bi a
muu do gbugbã a coo ilaalu.
Amma si bɛi Jesu í mà si ŋa
ŋɔi í nya araɛ nŋu akã í nyi iri
kutau ma.

Jesu wa nɛ si antai tenku
(Cɔ Matie 14:22-33; Maaku 6:45-52)

16 Iyi alɛ í lɛ ŋɔi mɔcɔi Jesu
ŋau à bɔ itɩ̃i tenkuu.
17 Ŋɔi à lɔ akɔi inyi ku ba a
kua a bɔ Kapɛranumu. Nɔ à
dasi kpãa à waa nɛ. Ŋɔi idũ í
dũ nɔ wee Jesu kù to si ŋa.
18 Ŋɔi fufu nla gɔ wa ce nɔ
inyiu wa yaya.
19 Iyi à nɛ zakai kilo mɛɛfa
ŋɔi à hɔ̃nnɛ Jesu wa nɛ si antai
inyiu wa naa bi tu ŋa, ŋɔi zigi
nŋa í da.
20 Amma Jesu í sɔ̃ ŋa í ni,
amui, i maà jɔ̀ njo ku mu ŋɛ.
21 Ŋɔi à waa bi nŋu mɔ ku
lɔ inɔ akɔi inyiu amma wee
gbakã à to bii à waa bɔu.

Zamaau wa dɛ Jesu

22 Iju kumáɛ inɛ ŋa iyi à wa
icei tenkuu bɛ, à ye gigi iyi akɔ
akãi í wa bɛ wo. À nɔ à mà iyi
Jesu kù lɔ akɔi inyiu do mɔcɔɛ
ŋa ajɔ, aŋa duusɔ̃ɔ nŋai à nɛ.
23 Waati bɛɛbɛ, akɔi inyi gɔ
ŋa mɔ à naa hai Tiberia nɔ à
to inyau. Tengi bɛi Lafɛ̃ɛ Jesu
í tako í saabu Ilaaɔ̃ í bɛi í na ŋa
pɛ̃ɛ à jɛu.
24 Iyi zamaau í yɛ Jesu do
mɔcɔɛ ŋa kãma nŋa kù wa
bɛ, ŋɔi aŋa mɔ à lɔ akɔi inyi
ŋau à bɔ ku dɛdɛ ŋa ikpa
Kapɛranumu.

Jesui í jɛ ijɛi kuwɛɛ

25 Ŋɔi inɛ ŋau à kua icei
tenkuu do ikpa ihɔ̃ à koo à ba
Jesu bɛ nɔ à ni, Mɛɛtu, waati
yoomai í to wa ihɛ̃.
26 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, ntɔ
ntɔ, ì waa dɛdɛm ŋai si na iyi í
jɔ̀ ì ba pɛ̃ɛ ì jɛ ì yo ŋa, kù jɛ na
iyi í jɔ̀ ì yɛ ǹ ce maamaake gɔ
ŋa.
27 I maà ti i ce icɛi ijɛ iyi í ya
sãmi nŋu akã, amma i ce icɛi
ijɛ iyi á jɔ̀ i ba kuwɛɛ hai tã ŋa.
Nɔ ijɛ nŋu amu Amai Amanɛi
an mu nŋɛ, domi amui Ilaaɔ̃
Baaba í na yiikoɛ nɔ í jɔ̀ inɛ ŋa
à waa yɔɔ.
28 Ŋɔi à beeɛ à ni, mii aa ka
ce ka ceò icɛ iyi Ilaaɔ̃ í bi.
29 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, icɛ iyi
Ilaaɔ̃ í bi si ŋɛi í jɛ i dasi amu
woo bɛɛ naanɛ ŋa.
30 Ŋɔi à beeɛ à ni, maamaake
yoomai aa ce ka yɔɔ ku ba ka
dasiɛ naanɛ. Mà icɛ yoomai aa
ce.
31 Nɔ à ni má, bala nwa ŋa
à jɛ ijɛ gɔ iyi à ya kpe mana si
gbaa. À kɔɔ à ni í na ŋa ijɛ wa
hai lelei Aɔ̃.
32 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, ntɔ
ntɔ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, kù jɛ Moizii í
mu nŋɛ ijɛu wa hai lele, amma
Baam nii í mu nŋɛ ijɛ iyi í jɛ
ntɔu wa hai lele.
33 Nɔ ijɛ iyi Ilaaɔ̃ í ya mua inɛ,
nŋui í jɛ inɛ iyi í kita wa hai lele
iyi á jɔ̀ amanɛ ku ba kuwɛɛ hai
tã.
34 Ŋɔi à sɔ̃ɔ à ni, mɔkɔɔyi, mu
nwa dimii ijɛu bɛ do ajɔ fei.

35 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa í ni, amui ǹ jɛ ijɛi kuwɛɛ. Inɛ iyi í naa bi tom, ari kaa kpa lafɛ̃ɛ má pai, nɔ inɛ iyi í dasim naanɛ, agbɛ kaa kpaa má pai.

36 Ǹ tako ǹ sõ ŋɛ wo ǹ ni, ì waa yɛm ŋa, amma i kù dasi naanɛ ŋa.

37 Inɛ ŋa iyi Baaba í nam fei aa naa bi tom, nɔ inɛ iyi í naa bi tom baa bii bɛirei n kaa n nyɔɔ angule.

38 Ǹ kita wai hai lelei Aõ n na n ceò idɔɔbii inɛ iyi í bɛm wa, kù jɛ idɔɔbii amu takam.

39 Idɔɔbii inɛ iyi í bɛm wa wee. Inɛ ŋa iyi í nam, n maà n jɔ̀ baa inɛ akã nŋa ku ce nfe amma n jɪ̀ aŋa fei hai si balɛ si ajɔi ankãanyi.

40 Idɔɔbii Baam nii í jɛ inɛ iyi í yɛ amu Ama nɔ í dasim naanɛ fei ku nɛ kuwɛɛ hai tã, an nɔ n jɪ̀ lafɛ̃ɛ hai si balɛ si ajɔi ankãanyi.

41 Ŋɔi Zuifu ŋau à waa gbagba siɛ na iyi í jɔ̀ í ni nŋu í jɛ ijɛ iyi í kita wa hai lelei Aõ.

42 Ŋɔi à ni, í jɔ Jesu amai Zozɛfuu mbɛ mɛɛ. À mà iyeò baaɛ. Bɛirei í ce í ni nŋu í naai hai lele.

43 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa í ni, i maà ti i maà gbagba na irim bɛɛbɛ ŋa.

44 Inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku naa bi tom bii kù jɛ Baaba iyi í bɛm wai í fa lafɛ̃ɛ wa. Nɔ inɛ nŋui an jɔ̀ ku jɪ̀ hai si balɛ si ajɔi ankãanyiu.

45 Inɛ akãi walii ŋau í kɔ í ni, Ilaaõ takaɛi á na ku kɔ inɛ fei si cio. Nɔ bɛɛbɛi inɛ iyi í gbɔ idei Baaba fei nɔ í jirima cioɛ lafɛ̃ɛ á naa bi tom.

46 Inɛ kãma kù yɛ Ilaaõ Baaba do iju, í gbe amu iyi ǹ naa hai bi tɛɛu.

47 Ntɔ ntɔ, inɛ iyi í dasim naanɛ fei í nɛ kuwɛɛ hai tã.

48 Amui ǹ jɛ ijɛi kuwɛɛ.

49 Bala nŋɛ ŋa à jɛ mana si gbaa amma kù ganji a ku.

50 Amma amu ijɛ gɔi ǹ wa n fãa iyi í naa hai lele, iyi bii amanɛ í jɛ kaa ku.

51 Amui ǹ jɛ ijɛi kuwɛɛ. Hai lelei ǹ kita wa. Nɔ inɛ iyi í ba ijɛu í jɛ fei í nɛ kuwɛɛ hai tã. Ijɛui í jɛ aram. An náai ku ba inɛ ŋa a maa wɛɛò.

52 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ ŋɔi Zuifu ŋa à ce si kakɔɔ jiida à waa ni, bɛirei nŋu á ce ku na wa iŋai araɛ ka ŋɔ.

53 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa má í ni, ntɔ ntɔ ǹ wa n sõ ŋɛi, bii i kù ŋɔ iŋai arai amu Amai Amanɛ walakɔ i kù mɔ njɛm i kù nɛ kuwɛɛ ŋa.

54 Inɛ iyi í ŋɔ iŋai aram nɔ í mɔ njɛm í nɛ kuwɛɛ hai tã, nɔ an jũu hai si balɛ si ajɔi ankãanyiu,

55 domi iŋai aram nii í jɛ ijɛ alala nɔ njɛm mɔi í jɛ inyi alala.

56 Inɛ iyi í ŋɔ iŋai aram nɔ í mɔ njɛm awaò aa ka nɛ anu akã ka maa wɛɛò.

57 Baabai í bɛm wa. Nŋui í nɛ kuwɛɛ nɔ na iriɛi amu mɔ ǹ wɛɛ. Bɛɛbɛ mɔi inɛ iyi í ŋɔm, lafɛ̃ɛ í nɛ kuwɛɛ na irim.

58 Ijɛ iyi í kita wa hai lelei ǹ wa n fãa. Inɛ nŋu kù jɛ bɛi ijɛ iyi bala nŋɛ ŋa à jɛ nɔ kù ganji à kuu. Inɛ iyi wa jɛ dimii ijɛu ihɛ̃ á maa wɛɛi hee do ajɔ fei.

59 Ideu bɛi Jesu í kɔ inɛ ŋa si ile bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔ Kapɛranumu.

Idei kuwɛɛ hai tã

60 Iyi mɔcɔi Jesu ŋau à gbɔ ideu ŋɔi nkpɔ nŋa í ni, ideu ihẽ í lele. Yooi á nɔɔ.

61 Nɔ Jesu í mà iyi à wasi ku gbagba na ideu, ŋɔi í bee ŋa í ni, ideui í jɛ nŋɛ bi ku koosɛɛ?

62 Debɛi, bɛirei aa ni ŋa bii ì yɛ amu Amai Amanɛ ǹ wa n bɔ lele ŋa bii ǹ tako ǹ wa wo.

63 Hundei í ya mua inɛ kuwɛɛ, gbugbãi amanɛ kù jɛ nkãma. Nɔ ide iyi ǹ sõ ŋɛu wee hundei, nɔ nŋui í jɛ kuwɛɛ.

64 Amma si inɔ nŋɛ inɛ gɔ ŋa a kù dasi naanɛ. Jesu í fɔ bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ í mà hai sinteɛ inɛ ŋa iyi a kaa dasi nŋu naanɛ do inɛ iyi á na ku zamba nŋu.

65 Nɔ í ni má, na iyi ihẽi í jɔ̀ ǹ sõ ŋɛ wo ǹ ni inɛ gɔ kù wɛɛ iyi á naa bi tom bii kù jɛ Ilaaõ Baabai í jɔ̀ lafẽɛ í naa.

66 Ŋɔi hai waati bɛɛbɛ mɔcɔ nkpɔɛ ŋau à fa ara nŋa do anyi a ci ya tooɛ má.

67 Na ŋɔi í jɔ̀ Jesu í bee mɔcɔ maateejiɛ ŋau í ni, iŋɛ mɔ ni, i kù waa nɛ ŋai?

68 Ŋɔi Simɔɔ Piɛɛ í jɛaa í ni, Lafẽɛ, bi yooi aa ka bɔ má. Awɔi ì nɛ idei kuwɛɛ hai tã.

69 Awa à dasi naanɛ nɔ à mà kam kam iyi awɔi ì jɛ Inɛ Kumá iyi í naa hai bi Ilaaõ.

70 Ŋɔi Jesu í bee ŋa í ni, kù jɛ amui ǹ cica iŋɛ maateejiu ba. Do nŋu fei inɛ akã nŋɛ í jɛ inɛi Seetam.

71 Waatɔ idei Zudasi amai Simɔɔ Isikariotii wa fãa, si na iyi í jɔ̀ baa do iyi í wa si inɔi mɔcɔ maateeji ŋau fei, nŋui á zambaɛ.

7

Ifɔi Jesu ŋa a kù dasiɛ naanɛ

1 Si anyii nŋu, Jesu wa dabii si ilɛi Galilee. Kù bi ku bɔ ikpa ilɛi Zudee domi Zuifu ŋau à waa dɛ ku kpaa.

2 Nɔ wee jingaui Zuifu ŋa iyi à ya kpe jingaui Ilei acɔ í maai wa.

3 Ŋɔi ifɔi Jesu ŋa à sõɔ à ni, nɛ hai ihẽ i bɔ Zudee ku ba mɔcɔɛ ŋa iyi à wa ikpa bɛ a yɛ icɛ iyi ì waa ce,

4 domi bii amanɛ í bi a mà nŋu bantuma kaa máa ce ngɔgɔ si asii. Bii ì waa ce dimii icɛ bɛɛbɛ, í gbe í nyisi inɛ ŋa araɛ.

5 À waa fɔ bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ baa aŋa taka nŋa a kù dasiɛ naanɛ.

6 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa í ni, waatim kù to wa titã, amma iŋɛ waatiu fei í sĩa nŋɛi.

7 Inɛi andunya ŋa a kaa yɔkɔ a cé ŋɛ, amma à cé amu domi ǹ ya n ni kookoosu nŋa kù sĩa.

8 Iŋɛ i bɔ jingauu, amma amu n kù wa n koo titã, si na iyi í jɔ̀ waatim kù to wa.

9 Iyi í sõ ŋa ideu í tã nɔ í gbe ilɛi Galilee bɛ.

Jesu í bɔ jingau

10 Iyi ifɔi Jesu ŋa à bɔ jingauu ŋɔi nŋu mɔ í dede í koo do asii, kù bi a yɔɔ si bantuma.

11 Ŋɔi Zuifu ŋau à wasi ku dɛdɛɛ si waatii jingauu à waa ni, iwoi í wa.

12 Ŋɔi si zamaau inɛ ŋa à wasi ku fɔ ideɛ do gundu. Inɛ gɔ ŋa à waa ni, inɛ jiidai. Nɔ inɛ gɔ ŋa mɔ à waa ni, iboi, wa dĩ ijui inɛ ŋai.

13 Amma kãma nŋa ci ya fɔ
ideɛ do wɔɔkɔ domi à waa ce
njoi inɛ ngbo ŋau.
14 Iyi inɛ ŋa à jɛ jingauu à
to anini ŋɔi Jesu í koo í lɔ
bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ bɛ wa
kɔ inɛ ŋa si cio.
15 Ŋɔi Zuifu ŋau à biti nɔ à
wasi ku ni, bɛirei inɛ iyi kù bɔ
cio í ce í mà kukɔi idei Ilaaɔ̃ bɛ
ihɛ̃.
16 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, ciom
kù jɛ hai si idɔm nii wa fita wa.
Hai bi Ilaaɔ̃i wa naa, nŋu iyi í
bɛm wa.
17 Inɛ iyi í bi nŋu ku ce
idɔɔbii Ilaaɔ̃, lafɛ̃ɛ á mà bii
ciom hai bi Ilaaɔ̃i wa naa,
walakɔ bii í jɛ ti amu takam
nii.
18 Inɛ iyi wa fɔ ide do yiikoi
irii araɛ bɛɛrɛi nŋu takaɛi wa
dɛ. Amma inɛ iyi wa dɛ bɛɛrɛi
inɛ iyi í bɔɔ wa, lafɛ̃ɛ ntɔi í ya
fɔ, ibo kãma ci ya wa siɛ.
19 Moizii í na ŋɛ wooda, mà
irei. Amma do nŋu fei, kãma
nŋɛ kù waa jirima woodau.
To, na mii í ce ì waa dɛ ku
kpam ŋa.
20 Ŋɔi zamaau í jɛaa í ni, ì nɛ
inɛi inɔɔkoi ba. Yooi wa dɛ ku
kpaɛ.
21 Jesu í jɛ nŋa í ni,
maamaake akãi ǹ ce si ajɔi
kusĩmi nɔ iŋɛ fei í biti.
22 Amma i lasabu ŋa. Moizii
í na ŋɛ woodai bango ku dasi.
Nŋui í jɔ̀ baa bii í jɛ ajɔi kusĩmii
ì ya maa dasi ama nŋɛ ŋa
bango ŋa. Nɔ mɔm idei bango
ku dasiu kù jɛ hai bi Moizii wa
naa, hai bi bala nŋɛ ŋai.
23 Debɛi, bii ì waa dasi ama
nŋɛ ŋa bango si ajɔi kusĩmiu
ku ba i maà bɛjɛ woodai Moizi
ŋa, na mii í ce ì ya maa
mum do idɔɔkɔ̃ ŋa waati iyi ǹ
faaba inɛ gɔ mam mam si ajɔi
kusĩmiu.
24 I maà ya kiiti ngɔgɔ si bɛi
ì waa yɔɔ do iju nŋu akã ŋa,
amma i ce kiitiu dee dee ŋa.

Jesui í jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau?

25 Ŋɔi inɛi Zeruzalɛmu gɔ
ŋa, iyi à gbɔ Jesu í fɔ bɛɛbɛ à
waa ni, kù jɛ inɛɛu ihɛ̃i à waa
dɛ ku kpau ya.
26 Nɔ wee wa fɔ ide si
bantuma nɔ inɛ gɔ kù ni ide
gɔ mɛɛ. Mà inɛ ngbo nwa ŋa
à mà bɛbɛi iyi nŋui í jɛ inɛ iyi
Ilaaɔ̃ í cicau do ntɔ de.
27 Amma bii í jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í
cicau wa naa inɛ gɔ kaa mà hai
bii á naaò wa, nɔ wee awa à mà
hai bii inɛɛu ihɛ̃ í naa.
28 Si bɛi Jesu wa kɔ ŋa si cio
bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ bɛ í la
wa ni, ì waa tamaa bɛi ì màm
ŋai, ì nɔ ì mà hai bii ǹ wa n
naa ŋa. Do nŋu fei, n kù naa
do yiikoi aram, amma ilu ntɔi
iyi iŋɛ i kù mà, nŋui í bɛm wa.
29 Amu ǹ màa, domi hai bi
tɛɛi ǹ wa n naa, nŋu mɔi í nɔ í
bɛm wa.
30 Ŋɔi à waa dɛ ku muu,
amma inɛ gɔ kù lesiɛ awɔ domi
waatiɛ kù to wa titã.
31 Si zamaau inɛ nkpɔ í dasiɛ
naanɛ ŋɔi à ni, bii inɛ ihɛ̃ kù jɛ
inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau, inɛ mmu
iyi á na ku naa á yɔkɔ ku ce
maamaake ŋa ku re bɛi inɛɛu
ihɛ̃ wa ce?

À bɛ woo degbe kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ ŋa a koo a mu Jesu

32 Farisi ŋau à gbɔ bɛi inɛ
ŋau à waa fɔ idei Jesu do
gundu. Na nŋu, inɛ ngboi woo
weei Ilaaɔ̃ ŋa do Farisi ŋa à bɛ

woo degbe kpasẽi Ilaaõ ŋa a
koo a muu wa.
33 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa í ni, waati
keekei í gbe iyi an wɛɛ do iŋɛ.
Si anyiɛ an nyi bi inɛ iyi í bɛm
wa.
34 Aa na i maa dɛdɛɛm ŋa
amma i kaa yɛm ŋa, domi i kaa
yɔkɔ i bɔ bii an wa ŋa.
35 Ŋɔi Zuifu ŋau à bee njɛ
ide à waa ni, iwoi á bɔ iyi a kaa
ka yɔɔ. Mà bi inɛ nwa ŋa iyi à
fangaa si ilɛi dimi mmu ŋaui á
bɔ ya. Á koo kɔ dimi mmu ŋau
si cioi?
36 Yoomai í jɛ yaasei ide iyi í
fɔu bɛ si bɛi í ni aa ka dɛ nŋu
amma a kaa ka yɛ nŋu, domi
bii nŋu á wa a kaa ka yɔkɔ ka
bɔ bɛ.

Inyii kuwɛɛ

37 Ajɔi ankãanyii jingaui í ya
nɛ bɛɛrɛ ku re. Ajɔ nŋuu, ŋɔi
Jesu í dede í leekĩ wa fɔ ide
hee lele wa ni, inɛ iyi agbɛ wa
kpa ku naa ku mɔ inyi bi tom.
38 Inɛ iyi í dasim naanɛ fei
inyii kuwɛɛ á cã si idɔi lafẽɛ.
Bɛɛbɛi kukɔi idei Ilaaõ í ni.
39 Wee idei Hundei Ilaaõi
Jesu wa fãa. Inɛ iyi í dasi Jesu
naanɛ fei á ba Hundeu. Amma
waati iyi wa fɔ bɛɛbɛu Ilaaõ kù
na Hundeɛ titã si na iyi í jɔ̀ Jesu
kù nyisi amboeɛ waati bɛɛbɛ.

Inɛ ŋa à waa kpẽ njɛ na irii Jesu

40 Inɛ gɔ ŋa si inɔi zamaau,
iyi à gbɔ ideu ŋɔi à ni, inɛɛu ihẽ
walii nlaui ntɔ ntɔ.
41 Inɛ gɔ ŋa mɔ à ni, inɛ iyi
Ilaaõ í cicaui. Amma inɛ gɔ ŋa
à ni, bɛirei inɛ iyi Ilaaõ í cicau
á ce ku naa hai ilɛi Galilee.
42 Kukɔi idei Ilaaõ kù ni inɛ
iyi Ilaaõ í cicau á fita wai hai si
dimii Davidi? Hai Bɛtɛlehɛmu
ilui Davidi takaɛ si á naa?
43 Nɔ inɛ ŋau à waa kpẽ njɛ
na iriɛ.
44 Inɛ gɔ ŋa à bi a muu,
amma inɛ kãma kù lesiɛ awɔ.

Naanɛ hai dasii inɛ ngboi Zuifu ŋa

45 Ŋɔi woo degbe kpasẽi
Ilaaõ ŋau à nyi bi inɛ ngboi
woo weei Ilaaõ ŋa do Farisi
ŋau. Ŋɔi à bee ŋa à ni, na mii í
ce i kù mu Jesuu wa ŋa.
46 Ŋɔi woo degbe kpasẽi
Ilaaõ ŋau à jɛ à ni, inɛ kãma kù
wɛɛ iyi í fɔ ide bɛi inɛɛu bɛ.
47 Ŋɔi Farisi ŋau à bee ŋa à
waa ni, to, iŋɛ mɔ ì jɔ̀ inɛɛu í dĩ
iju nŋɛ ŋa ya.
48 Ì gbɔ bii inɛ ngbo gɔ
walakɔ Farisi ŋau baa inɛ akã
nŋa í dasiɛ naanɛ ŋai?
49 Amma zamaau kù mà
woodai Moizi. Ilaaõ kú
ceekpe ŋa.
50 Amma si inɔi Farisi ŋau
inɛ gɔ í wa bɛ à ya kpoo
Nikodɛmu. Nŋui í bɔ bi Jesu
idũu wo. Iyi í gbɔ à waa fɔ
bɛɛbɛ ŋɔi í bee ŋa í ni,
51 wooda nwa í yɔɔda nwa
ka yɛ taalei amanɛ hai a kù gbɔ
ideɛ nɔ a kù mà mii iyi í ce?
52 Ŋɔi à beeɛ à ni, asee awɔ
takaɛ mɔ inɛi Galileei? Cɔ si
kukɔi idei Ilaaõ sãa sãa, i kaa yɛ
walii gɔ iyi í fita wa hai Galilee.
[
53 Nɔ inɛ fei í nɛ kpasẽɛ.

8

Inaabo iyi í ce sakara

1 Ŋɔi Jesu í bɔ geete iyi à ya
kpe Olivie.
2 Amma iju kumáɛ daadaakɔ
í sinda í bɔ bantumai kpasẽi

Ilaaõ nɔ inɛ fei wa bɔ bi tɛɛ, nɔ
í buba í lɔsi cio ku kɔ ŋa si.
3 Ŋɔi woo kɔ inɛ ŋa si wooda
ŋa do Farisi ŋa à naaò inaabo
gɔ wa bi tɛɛ iyi à muu si sakara
ku ce. Ŋɔi à leekɩ̃ɛ si aninii
zamaau.
4 Nɔ à sõ Jesu à ni, Mɛɛtu, à
mu abou ihɛ̃i si sakara ku ce.
5 Wee Moizi í fɔ si woodaɛ í
ni dimii inaabo bɛ ihɛ̃ ka taa
kuta ka kpaa. To, awɔ mɔ,
bɛirei ì yɔɔ.
6 À fɔ bɛɛbɛi ku ba a cɔ laakaɛ
nɔ a yɛ taaleɛ. Amma Jesu í
kɔmba iri ilɛ wa kɔ si ilɛ do
amaawɔ.
7 Ŋɔi à beeɛ à manteɛ nɔ í
dede í tɛ í sõ ŋa í ni, inɛ iyi kù
ce dulum si inɔ nŋɛ ku tako ku
ta abou kuta.
8 Nɔ í kɔmba má wa kɔ si ilɛ.
9 Iyi à gbɔ bɛɛbɛ ŋɔi à fita akã
akã hai inɛ ngbo ŋau hee ku
bɔ si inɛi ankãanyi ŋau. Í gbe
Jesu nŋu akã do abou si wajuɛ.
10 Ŋɔi Jesu í dede í tɛ má
nɔ í beeɛ í ni, abooyi, iwoi à
wa. Inɛ gɔ kù gbe ihɛ̃ iyi wa yɛ
taaleɛ má?
11 Ŋɔi abou í ni, mɔkɔɔyi,
baa akã nŋa kù wa ihɛ̃ má.
Jesu í ni, amu takam mɔ n kaa
n yɛ taaleɛ. Nɛɛ, amma maà ce
dulum má.]

Jesui í jɛ inya kumái andunya

12 Si anyii nŋu, Jesu í ba inɛ
ŋa ide ku fɔ má í ni, amui ɩ̀ jɛ
inya kumái andunya. Inɛ iyi
wa toom á nɛ inya kumá iyi á
jɔ̀ inɛ ku ba kuwɛɛ, kaa maa nɛ
si ilu kuku.
13 Ŋɔi Farisi ŋau à sõɔ à
ni, nsɛi ì waa jɛa araɛ sɛɛda.
Sɛɛdaɛ kù jɛ ntɔ.
14 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, baa
bii ɩ̀ wa n jɛa aram sɛɛda, ide
ŋa iyi ɩ̀ wa n fɔu fei ntɔi, domi
ɩ̀ mà hai bii ɩ̀ naa ɩ̀ nɔ ɩ̀ mà
bii ɩ̀ wa n bɔ. Amma iŋɛ i kù
mà hai bii ɩ̀ naa hee má jɛ bii
ɩ̀ wa n bɔ.
15 Iŋɛ ì ya maa ce kiiti ŋai bɛi
amanɛ ŋa à ya ce, amu n ci ya
n kiiti inɛ kãma.
16 Amma baa bii í jɛ ɩ̀ wa n
kiiti inɛ ŋa, kiitim í sɩ̃a domi
amu akã si an kiiti ŋa, Baaba
iyi í bɛm wa í wɛɛ do amu.
17 À kɔɔ si tiai wooda nŋɛ à
ni sɛɛdai amanɛ minjii í jɛ ntɔ.
18 Ɩ̀ wa n jɛa aram sɛɛda nɔ
Baaba, iyi í bɛm wa, nŋu mɔ
wa jɛa inɛ ŋa sɛɛdam.
19 Ŋɔi à beeɛ à ni, iwoi Baaɛu
í wa. Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, i kù
mà amu takam ŋa mɔm hee
má jɛ Baam. Bii í jɛ ì màm ŋa
wo aa mà Baam nɔu ŋa.
20 Ideu bɛi Jesu í fɔ waati iyi
wa kɔ inɛ ŋa si cio bantumai
kpasɛ̃i Ilaaõ bii à ya jilɛ fiai
kɔlɛtiu. Nɔ inɛ gɔ kù lesiɛ awɔ
si na iyi í jɔ̀ waatiɛ kù to wa
titã.

A kaa yɔkɔ a bɔ bii Jesu wa bɔ

21 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa má í ni, an
nɛ nɔ aa na i dɛdɛɛm ŋa, amma
aa ku ŋai si dulum du ŋɛ. I kaa
yɔkɔ i bɔ bii ɩ̀ wa n bɔ ŋa.
22 Si bɛi í ni bii nŋu wa bɔ a
kaa yɔkɔ a bɔ bɛ nŋui í jɔ̀ Zuifu
ŋau à bee njɛ à waa ni, debɛi á
kpa araɛi?
23 Nɔ Jesu í ni, hai ilɛ ihɛ̃i
iŋɛ ì naa ŋa, amma amu hai
lelei ɩ̀ naa. Iŋɛ inɛi andunya
ŋai, amma amu n kù jɛ inɛi
andunya.

24 Na ŋɔi í ce ǹ ni aa ku si dulum du ŋɛ ŋa. Ntɔ ntɔ, bii i kù dasi naanɛ ŋa iyi amui ǹ jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau aa ku si dulum du ŋɛ ŋai.
25 Ŋɔi à beeɛ à ni, awɔi yoo. Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, ǹ sɔ̃ ŋɛ tã hai sinteɛ.
26 Ide iyi ǹ nɛ ku fɔ na iri nŋɛ n yɛò taale nŋɛ í kpɔ. Amma inɛ iyi í bɛm wa ilu ntɔi, nɔ ide iyi ǹ gbɔ hai bi tɛɛ, nŋui ǹ wa n sisia inɛ ŋa titã.

27 Amma waati iyi Jesu wa fɔ bɛɛbɛ a kù mà hee mà idei Ilaaɔ̃ Baabai wa sɔ̃ ŋa.
28 Ŋɔi Jesu í ni, ajɔ iyi aa so Amai Amanɛ i kɔaɛ lele ŋa, ajɔ nŋui aa mà ŋa iyi amui ǹ jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cica. Nɔ ajɔ nŋui aa mà ŋa má iyi n kù wa n ce ngɔgɔ do aram. Ide iyi Baaba í sɔ̃m nŋu akãi ǹ wa n sɔ̃ iŋɛ mɔ.
29 Nŋu iyi í bɛm wa í wɛɛ do amu. Kù jɔ̀m amu akã domi waati kãma fei iyi á dɔ̃a sii ǹ ya n ce.
30 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ inɛ nkpɔi í dasiɛ naanɛ.

Aru ŋa do inɛ ŋa iyi à nɛ ara nŋa

31 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ Zuifu ŋa iyi à dasiɛ naanɛ í ni, bii ì waa jirima idem ŋa ì jɛ mɔcɔm ŋai ntɔ ntɔ.
32 Aa mà ntɔ ŋa nɔ ntɔu á jɔ̀ i nɛ ara nŋɛ.

33 Ŋɔi à jɛaa à ni, awau tɔkui Aburahamu ŋai a kù nɔ a kù jɛ arui inɛ gɔ ajɔ kãma. Bɛirei í ce ì waa sɔ̃ wa ì ni aa ka nɛ ara nwa.
34 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, inɛ iyi í ya ce dulum fei arui dulum nii í jɛ.

35 Aru ci ya nɔ ku wa kpasɛ̃i lafɛ̃ɛ do ajɔ fei, ama à bíɛi í ya wa bɛ do ajɔ fei.
36 Na ŋɔi í ce, bii amu Amai Ilaaɔ̃ ǹ jɔ̀ ì nɛ araɛ, aa nɛ araɛi ntɔ ntɔ.
37 Ǹ mà iyi iŋɛu tɔkui Aburahamu ŋai. Amma ì waa dɛ ku kpam ŋa si na iyi í jɔ̀ i ci ya jɔ̀ idem ku buba si idɔ nŋɛ.
38 Mii iyi ǹ yɛ bi Baam nŋui ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ, bɛɛbɛi iŋɛ mɔ ì waa ce mii iyi baa nŋɛ í sɔ̃ ŋɛ.

39 Ŋɔi à jɛaa à ni, Aburahamui í jɛ baa nwa. Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, bii í jɛ iŋɛu amai Aburahamu ŋai ntɔ ntɔ, mii iyi Aburahamu í ce nŋui aa ya ce ŋa wo.
40 Amma wee nsɛi í ya maa dɛ ku kpam ŋai, amu iyi ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ ide ntɔ iyi ǹ gbɔ hai bi Ilaaɔ̃. Aburahamu kù nɔ kù ce dimiɛ ajɔ kãma.
41 Do nŋu fei, ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, kookoosu ŋa iyi baa nŋɛ í ya ce nŋui iŋɛ mɔ ì waa ce.

Ŋɔi à jɛaa à ni, awa a kù jɛ seege ŋa. Ilaaɔ̃ nŋu akãi í jɛ baa nwa.
42 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, bii í jɛ Ilaaɔ̃i í jɛ baa nŋɛ aa bim ŋa, domi hai bi Ilaaɔ̃i ǹ fita wa ǹ naa ihɛ̃. N kù naa do aram, nŋui í bɛm wa.
43 Na mii í ce i ci ya gbɔ yaasei idem ŋa. I ci ya gbɔ yaaseɛ ŋai si na iyi í jɔ̀ i kaa yɔkɔ ŋa.
44 Seetam nii í jɛ baa nŋɛ, nɔ ì waa bi i ce idɔɔbii baa nŋɛu. Hai sinte woo kpa inɛi. Kù waa leekĩ si kpãai ntɔ domi ntɔ kù wa siɛ. Bii wa sɔ ibo, í ya maa fɔi bɛi nŋu takaɛ í yɛ domi ilu iboi, nɔ baai ilu ibo feii.

45 Amma si na iyi í jɔ̀ amu ǹ ya n sõ ŋɛ ntɔ, nŋui í jɔ̀ i kù waa dasim naanɛ ŋa.
46 Yoo nŋɛi á yɔkɔ ku ni nŋu í yɛ ǹ ce dulum. Kù wɛɛ. Debɛi, na mii í ce i ci ya dasim naanɛ ŋa bii ǹ wa n sõ ŋɛ ntɔ.
47 Inɛ iyi í jɛ ti Ilaaõ̀ nŋui í ya gbɔ idei Ilaaõ̀. Si bɛi iŋɛ i kù jɛ tɛɛ ŋa nŋui í jɔ̀ i ci ya gbɔ ideɛ ŋa.

Jesu do Aburahamu

48 Ŋɔi Zuifu ŋau à sõ̀ Jesu à ni, debɛi awa à nɛ ntɔ si bɛi à ni awɔu inɛi Samarii, nɔ ì nɛ inɛi inɔɔko.
49 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, n kù nɛ inɛi inɔɔko. Baam nii ǹ wa n saalu, amma iŋɛ i kù waa saalum ŋa.
50 N kù wa n dɛ bɛɛrɛi aram. Inɛ gɔi wa dɛdɛ bɛɛrɛm, nŋui í nɔ í jɛ woo kiiti.
51 Ntɔ ntɔ ǹ wa n sõ ŋɛi, inɛ iyi wa jirima idem lafɛ̃ɛ kaa ku pai.
52 Ŋɔi Zuifu ŋau à sõɔ à ni, bɛbɛi à mà iyi ntɔ ntɔ ì nɛ inɛi inɔɔkoi, domi Aburahamu í ku nɔ walii ŋau mɔ à ku, nɔ awɔ ì ni inɛ iyi wa jirima ideɛ kaa ku pai.
53 Bala nwa Aburahamu í ku. Mà ì tamaa awɔ ì la ì rooi? Nɔ walii ŋau mɔ à ku. To, yooi awɔ ì waa tamaa ì jɛ.
54 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, bii amui ǹ wa n dɛ bɛɛrɛi aram, bɛɛrɛ ngbɛi. Inɛ iyi wa dɛ bɛɛrɛm nŋui í jɛ Baam, inɛ iyi iŋɛ ì ni í jɛ Aõ̀ Lafɛ̃ɛ nŋɛ.
55 Do nŋu fei, i kù màa ŋa, amma amu ǹ màa. Bii ǹ ni n kù màa, ǹ jɛ ilu iboi bɛi iŋɛ mɔ. Amma amu ǹ màa nɔ ǹ wa n jirima ideɛ.
56 Aburahamu, bala nŋɛu, í wɛɛò inɔ didõ̀ nla nla si bɛi á na ku yɛ kunaam. Í nɔ í yɔɔ. Iyi í yɔɔ nɔ inɔɛ í dõ̀.
57 Ŋɔi Zuifu ŋau à sõɔ à ni, i kù to adõ̀ ciitaa titã, nɔ bɛirei ì ce ì yɛ Aburahamu.
58 Ŋɔi Jesu í ni, ntɔ ntɔ ǹ wa n sõ ŋɛ, ǹ wɛɛ mɔm wo hai waati iyi a kù bí Aburahamu.
59 Ŋɔi à tasi kuta à waa bi a taa, amma Jesu í manji í fita hai kpasɛ̃i Ilaaõ̀u í nɛ.

9

Jesu í jɔ̀ inɛ gɔ iyi à bí fɛɛju í yɛ ilu

1 Iyi Jesu wa nɛ ŋɔi í yɛ inɛ gɔ iyi à bí fɛɛju.
2 Nɔ mɔcɔɛ ŋa à beeɛ à ni, Mɛɛtu, na mii í ce à bí inɛɛu ihẽ̃ fɛɛju. Na irii dulum dɛɛi de, mà na irii dulum dii iyeò baaɛ ŋai.
3 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, kù jɛ na iyi í jɔ̀ í ce dulum, kù nɔ kù jɛ na iyi í jɔ̀ iyeò baaɛ ŋa à ce dulum. Í fɛɛjuɛ dei ku ba a yɛ yaase bɛi Ilaaõ̀ wa ce icɛ siɛ.
4 Dasã kù nɛ bɛi aa ka ce iyi a kù ce icɛi inɛ iyi í bɛm wa. Idũ í maai wa si bii inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku ce icɛ.
5 Waati iyi ǹ wa si andunya fei amui ǹ jɛ inya kumái andunya.
6 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í tu antɔ í takiɛ do sãa í daa fɛɛjuu si ijuɛ.
7 Ŋɔi í sõɔ í ni, koo wɛɛju si inyii fatamai Siloe. (Yaasei iriu bɛi í jɛ ku bɛ̀.) Ŋɔi fɛɛjuu í koo í wɛɛju nɔ í baa wa yɛ ilu bɛbɛi.
8 Kpaasiɛ ŋa do inɛ ŋa iyi à yɔɔ í ya maa bara wo à ni, kù

jɛ mɔkɔ iyi í ya buba ku maa barau mbɛ ya.

9 Inɛ gɔ ŋa à ni, nŋui. Inɛ gɔ ŋa mɔ à ni, kù jɛ nŋu, à jɔ njɛi. Ŋɔi inɛɛu takaɛ í ni, amu mbɛ.

10 Ŋɔi inɛ ŋau à beeɛ à ni, bɛirei í ce ijuɛ í cĩ.

11 Ŋɔi í sõ ŋa í ni, inɛ iyi à ya kpe Jesuu bɛi í tu antɔ si sãa í sisaam si iju nɔ í sõm í ni n bɔ fatamai Siloe n koo n wɛɛju. Ŋɔi iyi ǹ koo ǹ wɛɛju gbakã ǹ yɛ ilu.

12 Nɔ à beeɛ à ni, iwoi inɛɛu í wa. Nɔ í ni, n kù mà.

Farisi ŋa à waa bee fɛɛju iyi í ba iriu ide

13-14 Wee í ko ajɔi kusĩmii Jesu í taki sãa do antɔ í jɔ̀ inɛɛu í yɛò iluu. Ŋɔi à gbã inɛɛu à bɔòɛ bi Farisi ŋau.

15 Ŋɔi Farisi ŋau mɔ à beeɛ bɛi í ce í yɛò ilu. Nɔ í jɛ nŋa í ni, Jesui í daam sãa si iju í ni n koo n wɛɛju. Iyi ǹ wɛɛju nɔ ǹ yɛ ilu.

16 Ŋɔi Farisi ŋau gɔgɔ ŋa à ni, inɛ iyi í ce icɛu bɛ kù naa hai bi Ilaaɔ̃, domi kù waa jirima ajɔi kusĩmi. Amma inɛ gɔ ŋa mɔ à ni, bɛirei ilu dulum á ce ku yɔkɔ ku ce dimii maamaakeu ihẽ. Nɔ kakɔɔ í lɔsi anini nŋa.

17 Ŋɔi à bee fɛɛjuu má à ni, si kuyɛi awɔ takaɛ ni, bɛirei ì yɔɔ, awɔ iyi í jɔ̀ ì yɛ ilu. Nɔ í ni, waliii.

18 Amma inɛ ngbo ŋau a kù dasi naanɛ iyi inɛɛu í jɛ fɛɛju wo í bɛi wa yɛò ilu nsɛi. Ŋɔi à koo à bee iyeò baaɛ ŋa

19 à ni, ama nŋɛui ihẽ? Nɔ ntɔ ntɔ do fɛɛjui ì buu bɛ ŋa? Nɔ bɛirei í ce wa yɛ ilu nsɛi.

20 Ŋɔi baaɛ ŋau à ni, à mà iyi ama nwai nɔ do fɛɛju mɔi à búu.

21 Amma a kù mà bɛi í ce wa yɛ ilu si nsɛi, a kù nɔ a kù mà inɛ iyi í cĩaa ijuɛ. Nŋu takaɛ í la, i beeɛ, á sõ ŋɛ do araɛ.

22 À fɔ bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ à waa ce njoi inɛ ngboi Zuifu ŋau. À waa ce njo nŋai si na iyi í jɔ̀ à ce anu akã tã à ni inɛ iyi í jɛsi iyi Jesu í jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cica a kaa jɛ lafɛ̃ɛ ku naa ile bii à ya ce kutɔtɔɔ nŋa má.

23 Ŋɔi í ce à ni nŋu takaɛ í la, a beeɛ.

24 Ŋɔi Farisi ŋau à kpe inɛɛu má à sõɔ à ni, fɔ ntɔ na Ilaaɔ̃. Awa à mà iyi inɛɛu ilu dulum nii.

25 Ŋɔi í jɛ nŋa í ni, amu de n kù mà dulum ku jɛi njɛ. Ǹ jɛ fɛɛju wo amma nsɛi ǹ wa n yɛ ilu. Andi iyi ǹ mà mbɛ.

26 Ŋɔi à beeɛ à ni, bɛirei do bɛirei í ceeɛ. Bɛirei í ce í cĩ ijuɛ.

27 Nɔ í ni, ǹ sõ ŋɛ tã, i kù gbɔ bɛi ǹ fɔ ŋai. Bɛirei í ce ì waa bi i gbɔɔ má ŋa. Mà iŋɛ mɔ ì waa bi i jɛ mɔcɔɛ ŋai de.

28 Ŋɔi à buu à ni, awɔi ì jɛ mɔcɔɛ bɛ mɛɛ. Awau mɔcɔi Moizi ŋai.

29 Awa à mà iyi Ilaaɔ̃ í ba Moizi ide ku fɔ wo, amma inɛɛu bɛ awa a kù mà hai bii í naa.

30 Ŋɔi inɛɛu í ni, to, ide nŋɛu bɛi í bitim iyi i kù mà hai bii í naa ŋa. Do nŋu fei, njɛi í jɔ̀ ǹ yɛ ilu.

31 Awa de à mà iyi Ilaaɔ̃ ci ya gbɔ idei ilu dulum ŋa, í gbe inɛ ŋa iyi à waa jirimaɛ nɔ à waa ce idɔɔbiɛ, idei lafɛ̃ɛ ŋai í ya gbɔ.

32 Ajɔ kãma inɛ gɔ kù gbɔ bii
à cĩ ijui inɛ iyi à bí do fɛɛju.
33 Bii kù jɛ hai bi Ilaaɔ̃i inɛɛu
bɛ í naa kaa yɔkɔ ku ce nkãma.
34 Ŋɔi à sɔ̃ɔ à ni, si dulum nii
à bíɛ mam mam. Ì tamaa awɔi
aa kɔ nwa si cio? Ŋɔi à ganjiɛ
ku naa ile bii à ya ce kutɔtɔɔ
nŋa ŋa.

Hai dasi Jesu naanɛ ŋa à yɛi bɛi fɛɛju ŋa

35 Iyi Jesu í gbɔ à lele inɛɛu
ŋɔi í koo í yɔɔ í beeɛ í ni, i dasi
Amai Amanɛ naanɛ?
36 Ŋɔi inɛɛu í ni, mɔkɔɔyi,
yooi í jɛ Amai Amanɛ ku ba n
dasiɛ naanɛ.
37 Ŋɔi Jesu í ni, amu iyi ì waa
yɛu ihɛ̃ mbɛ, amui ǹ wa n baɛ
ide ku fɔ.
38 Nɔ í ni, ǹ dasiɛ naanɛ
Lafɛ̃ɛ. Ŋɔi í gulɛ si wajuɛ.
39 Ŋɔi Jesu í ni, na irii kiitii ǹ
naa si andunya ku ba fɛɛju ŋa
a yɛ ilu, nɔ inɛ ŋa mɔ iyi à waa
yɛ ilu a fɛɛju.
40 Ŋɔi Farisi gɔ ŋa iyi à wa
bɛu à gbɔ ideu ŋɔi à beeɛ à ni,
awa mɔ fɛɛju ŋai?
41 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa í ni, bii
ì jɛ fɛɛju ŋa, i kù nɛ taale ŋa.
Amma si bɛi ì ya wɛɛ si iŋɛ ì
waa yɛ ilu ŋa, nŋui í jɔ̀ ì wa si
dulum hee nsɛi ŋa.

10

Mɔndai angudã ŋa do woo degbe

1 Jesu í ni, ntɔ ntɔ ǹ wa n sõ
ŋɛi, inɛ iyi í lɔ aroi angudã ŋa
nɔ kù lɔ hai andɛɛ, bii í koo í
gũ idĩ í bɛi í lɔò, lafɛ̃ɛ ile bata
ngbai.
2 Amma inɛ iyi wa lɔ hai do
andɛi aroi angudã ŋau, lafɛ̃ɛi í
jɛ woo degbe angudã ŋau.
3 Woo degbe arou í ya cĩaai,
nɔ angudã ŋau à ya gbɔ imuɛ.
Nɔ ku kpe angudãɛ ŋa do
iri nŋa akã akã ku fitaò ŋa
waduude.
4 Waati iyi í fitaò aŋa fei
waduude nɔ ku cua nŋa a maa
tooɛ domi à mà imuɛ.
5 A kaa jɛ a too inɛ njoo gɔ,
amma aa sa ku jĩ hai bi tɛɛ
domi a kù mà imuɛ.
6 Jesu í kpa nŋa mɔndau bɛ
amma a kù gbɔ yaaseɛ.

Jesui í jɛ woo degbe jiida

7 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa má í ni, ǹ
wa n sõ ŋɛi, amui ǹ jɛ andɛi
aroi angudã ŋau.
8 Baai amu baasi inɛ ŋa iyi
à cuam wa fei ile bata ngba
ŋai, amma angudã ŋau a kù
gbɔ ide nŋa.
9 Amui ǹ jɛ andɛ. Inɛ iyi í lɔ
wa do bi tom fei á ba faaba. Á
lɔ, á nɔ ku fita, nɔ á ba bi ku jɛ.
10 Ile njɛ ci ya naa kaa ku
ce ile nɔ ku kpa nɔ ku bɛjɛ.
Amma amu ǹ naai ku ba inɛ ŋa
a ba kuwɛɛ nɔ a nɔɔ jiida jiida.
11 Amui ǹ jɛ woo degbe
jiida. Woo degbe jiida í ya jɛsi
nŋu ku kui na irii angudãɛ ŋa.
12 Amma woo ce gaanɔɔma
kù jɛ woo degbe. Si bɛi angudã
ŋau a kù jɛ titɛɛ, bii i hõnnɛ
muusu nla wa naa á jɔ̀ angudã
ŋaui ku sa, nɔ muusu nlau ku
mu angudã ŋau nɔ iyi à gbe
ŋau a fangaa.
13 Á sai domi na fiai wa ce
icɛ, kaa nɛ araarei angudã ŋau.
14-15 Amui ǹ jɛ woo degbe
jiida. Si bɛi Baam í màm nɔ

amu mɔ ɩ̀ màa, bɛɛbɛ mɔi ɩ̀ mà angudãm ŋa nɔ aŋa mɔ à màm, nɔ ɩ̀ jɛsi n ku na iri nŋa.

16 Nɔ ɩ̀ nɛ angudã gɔ ŋa má iyi a kù wa si arou ihɛ̃. Kù nɛ bɛi an ce iyi n kù naaò ŋa wa. Aa nɔ a gbɔ imum nɔ aŋaò ti tako ŋau fei a jɛ gaa akã, woo degbe mɔ akã.

17 Baaba í bim si na iyi í jɔ̀ ɩ̀ jɛsi n ku. An ku nɔ an ɟ̌ má.

18 Inɛ kãma kaa yɔkɔ ku nya hundem. Amma amu takam nii an nyaa. Ɩ̀ nɛ yiiko iyi an na hundem, nɔ ɩ̀ nɛ yiiko iyi an gbaaò má. Bɛɛbɛi Baam í dasim ku ce.

19 Iyi í fɔ bɛɛbɛ, ŋɔi Zuifu ŋau à nyi à kpɛ̃ má na irii ideu.

20 Inɛ gɔ ŋa à ni, í nɛ inɛi inɔɔkoi. Sũmui. Na mii í ce ì waa gbɔ ideɛ ŋa mɔm.

21 Nɔ inɛ gɔ ŋa mɔ à ni, inɛ iyi í nɛ inɛi inɔɔko ci ya fɔ ide bɛ ihɛ̃. Inɛ iyi í nɛ inɛi inɔɔko á yɔkɔ ku cɩ̌ ijui fɛɛju ŋa?

Zuifu ŋau à kɔsi Jesu

22 Waati í to iyi aa ce jingau gɔ Zeruzalɛmu iyi à ya ni Kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ ku teese. Waati bɛɛbɛ sukui tũtũi.

23 Nɔ Jesu í wa bantumai kpasɛ̃u wa nɛ ikpa akãi ileu iyi aa ya kpe bantumai Salomɔɔ.

24 Ŋɔi Zuifu ŋau à kaakoɛ à beeɛ à ni, hee waati yoomai aa jɔ̀ sika iyi à wɛɛò ku kpa iri. Bii awɔi ì jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau ntɔ ntɔ, sɔ̃ wa sãa sãa.

25 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, ɩ̀ sɔ̃ ŋɛ tã, amma i kù dasim naanɛ ŋa. Icɛ iyi ɩ̀ wa n ce nŋui wa jɛa inɛ ŋa sɛɛdam. Ɩ̀ wa n cooi do irii Baam.

26 Amma i ci ya dasim naanɛ ŋa domi i kù wa si inɔi angudãm ŋa.

27 Angudãm ŋa à ya gbɔ ide ku fɔm. Ɩ̀ mà ŋa nɔ à ya maa toom.

28 Nɔ ɩ̀ mu nŋa kuwɛɛ hai tã, a kaa ku ajɔ kãma, nɔ inɛ gɔ mɔ kaa yɔkɔ ku lakati ŋa hai si awɔm pai.

29 Baam nii í muum nɔ í la í re inɛ fei. Inɛ gɔ kù wɛɛ iyi á yɔkɔ ku lakati ŋa hai si awɔi Baam.

30 Nɔ amu do Baam fei akãi.

31 Iyi Zuifu ŋau à gbɔ bɛɛbɛ ŋɔi à tasi kuta à waa bi a taa má.

32 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, do gbugbãi Baam ɩ̀ ce icɛ jiida nkpɔ si waju nŋɛ. Na icɛ yoomai ì waa bi i tam kuta ŋa.

33 Ŋɔi Zuifu ŋau à jɛaa à ni, a kù waa bi ka taɛ kuta na icɛ jiida ŋau, amma si na iyi í jɔ̀ ì waa bu Ilaaɔ̃i, domi awɔu amanɛi nɔ ì waa bi i ce araɛ Ilaaɔ̃.

34 Ŋɔi Jesu í ni, à kɔ ide gɔ si tiai wooda nŋɛ. Ideu wa fɔ idei amanɛ ŋa, í ni, iŋɛ amanɛ ŋa, iŋɛ mɔ Ilaaɔ̃i.

35 Nɔ Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, à mà iyi kukɔi idei Ilaaɔ̃ ntɔi wa fɔ do ajɔ fei. To, si ideu ihɛ̃ Ilaaɔ̃ takaɛ wa kpe inɛ ŋa iyi à gbɔ ideɛu Ilaaɔ̃, ma irei.

36 Bii bɛɛbɛi, bɛirei í ce ì ni ɩ̀ wa n bu Ilaaɔ̃ ŋa si na iyi í jɔ̀ ɩ̀ ni amuu Amai Ilaaɔ̃i. Nɔ amu takam mɔ Baabai í cicaam nɔ í bɛm wa si andunya.

37 Bii n kù wa n ce icɛi Baam i maà dasim naanɛ ŋa.

38 Amma bii ɩ̀ wa n coo, baa bii i kù dasim naanɛ ŋa, i dasi icɛm naanɛ ku ba i mà sãa sãa

ŋa iyi Baaba í wa sim nɔ amu mɔ ǹ wa si Baaba.
39 Iyi à gbɔ bɛɛbɛ ŋɔi à waa dɛ kpãa má a ba a muu, amma Jesu í gbã si ŋa,
40 nɔ í nyi icei idoi Zuudɛ̃ɛ má bii Zãa í tako í dasi inɛ ŋa inyiu. Tengi bɛi í koo í wa,
41 nɔ inɛ nkpɔ í bɔ bi tɛɛ. Ŋɔi inɛ ŋa à ni, Zãa kù ce maamaake kãma, amma ide iyi í fɔ si gãmɛi inɛɛu ihɛ̃ fei ntɔi.
42 Nɔ inɛ nkpɔ nkpɔ í dasiɛ naanɛ tengi bɛ.

11

Ikui Lazaa

1 Mɔkɔ gɔ iyi à ya kpe Lazaa kù waa nɛ baani. Betanii í jɛ iluɛ, nɔ ilui Maari do Maata mɔm bɛ.
2 Lazaau wecĩ nŋai. Maariui í jɛ inaabo iyi á na ku fãsi tulare si isɛi Jesu nɔ ku gbãa do ntoi iriɛ.
3 Ŋɔi wecĩ minjii Lazaa ŋau à samba si Jesu anu à ni, Lafɛ̃ɛ, kpaasi jiidaɛ kù waa nɛ baani.
4 Iyi Jesu í gbɔ ideu ŋɔi í ni, bõɔu kaa kpaa, amma na irii bõɔɛu inɛ ŋa aa yɛ amboei Ilaaõ do ti amu iyi ǹ jɛ Amaɛ.
5 Wee Jesu í bi Maata do ifɔɛ do wecĩ nŋa Lazaa.
6 Baa do iyi í gbɔ baani hai nɛi Lazaau, í ce ajɔ minji má ilu bii í wau.
7 Si anyiɛ nɔ í sõ mɔcɔɛ ŋa í ni, ka nyi ilɛi Zudee má.
8 Ŋɔi mɔcɔɛ ŋa à ni, Mɛɛtu, si ajɔ minjiu ihɛ̃ bɛi à bi a taɛ kuta, nɔ ì waa bi i nyi bɛ má?
9 Ŋɔi Jesu í bee ŋa í ni, ajɔ akã lɛɛu fɛloi í nɛ. Kù jɛ maateeji ba. Bii inɛ gɔ wa nɛ dasã kaa koosɛ domi wa yɛ inya kumái andunya.
10 Amma inɛ iyi wa nɛ idũ á koosɛ domi inya kumá kù wɛɛa.
11 Bɛɛbɛi Jesu í sõ ŋa. Nɔ í fɔ má í ni, kpaasi nwa Lazaa wa sĩ njooi mɛɛ, amma an koo n jũu.
12 Ŋɔi mɔcɔɛ ŋau à sõɔ à ni, Lafɛ̃ɛ, bii í jɛ wa sĩ njooi í sĩa. Á ba iri.
13 Wee ikui Lazaai Jesu í fãa, amma aŋa à tamaa bɛi idei njoo alalai í fãa.
14 Na ŋɔi í jɔ̀ Jesu í sõ ŋa do yaaseɛ í ni, Lazaa kù wɛɛ.
15 Amma na iri nŋɛi ǹ wɛɛò inɔ didõ si na iyi í jɔ̀ n kù wa bɛ hee n jɔ̀ ku ba iri. Bɛbɛi nŋu bɛ á jɔ̀ i dasim naanɛ ŋa. I nɛ ka bɔ bi tɛɛ.
16 Ŋɔi Tomaa iyi à ya kpe Sìkàu í sõ mɔcɔ kpaasiɛ ŋa í ni, to, i jɔ̀ ka koo ka ku do Mɛɛtu ajɔ.

Jesui í jɛ kujĩi iku ŋa nɔ nŋui í jɛ kuwɛɛ

17 Ŋɔi Jesu do mɔcɔɛ ŋau à bɔ Betani bɛ. Iyi à to, à koo à ba à si Lazaa tã hee í ce ajɔ mɛɛ.
18 Wee kujĩi Betani do Zeruzalɛmu kù re kilo mɛɛta.
19 Nɔ hai Zeruzalɛmu bɛ Zuifu nkpɔ gɔ ŋa mɔ à naa bi Maata do Maari à naa ku ce ŋa fɔɔ si bɛi wecĩ nŋa kù wɛɛ.
20 Iyi Maata í gbɔ Jesu wa naa, ŋɔi í bɔ ku koɛ. Amma Maari wa buba kpasɛ̃.
21 Ŋɔi Maata í sõ Jesu í ni, Lafɛ̃ɛ, bii í jɛ ì wa ihɛ̃ wo wecĩm kaa ku.
22 Amma ǹ mà baa nsɛi mii iyi aa tɔɔ Ilaaõ fei á muuɛ.

23 Ɲɔi Jesu í sõɔ í ni, wecĩɛ á
jĩ wa má.
24 Ɲɔi Maata í ni, ntɔi, ɲ̀ mà
iyi ajɔi ankãanyi iku ɲa aa jĩ
hai si balɛ. Nɲu mɔ á jĩ ajɔ nɲu
bɛ.
25 Ɲɔi Jesu í sõɔ í ni, amui ɲ̀ jɛ
kujĩi iku ɲa nɔ ɲ̀ jɛ kuwɛɛ. Inɛ
iyi í dasim naanɛ á maa wɛɛi
baa bii í ku.
26 Nɔ inɛ iyi í wɛɛ nɔ í dasim
naanɛ kaa ku ajɔ kãma. Ì dasi
ideu bɛ naanɛ?
27 Nɔ Maata í jɛaa í ni, oo
Lafɛ̃ɛ, ɲ̀ dasi naanɛ iyi aWɔi ì jɛ
Kirisi, Amai Ilaaõ, iyi à ni á na
ku naa si andunya.

Jesu wa kpata

28 Iyi Maata í fɔ bɛɛbɛ í tã ɲɔi
í koo í kpe Maari ifɔɛ wa í sõɔ
do gundu í ni, Mɛɛtu í to wa,
wa kpeɛ.
29 Iyi Maari í gbɔ bɛɛbɛ ɲɔi í
dede do saasa í bɔ bi tɛɛ.
30 Wee Jesu kù lɔ wa inɔ ilu
titã, amma í wa tengi bii Maata
í kòou.
31 Zuifu ɲa iyi à bɔ Maari ku
ce fɔɔ kpasɛ̃ɛ, à yɛ í dede í fita
do saasa. Ɲɔi à tooɛ. À tamaa
wa bɔ ku kpata bi balɛui.
32 Ɲɔi Maari í to bii Jesu í
wau. Iyi í yɔɔ ɲɔi í sɛɛbata si
wajuɛ í sõɔ í ni, Lafɛ̃ɛ, bii ì wa
ihɛ̃ wo wecĩm kaa ku.
33 Iyi Jesu í yɛ wa kpata nɔ
Zuifu ɲa mɔ iyi à tooɛ wau à
waa kpata, ideu í fɔ inɔɛ jiida
jiida hee wa yaya.
34 Ɲɔi í bee ɲa í ni, iwoi ì suu
ɲa. Nɔ à sõɔ à ni, Lafɛ̃ɛ, naa cɔ.
35 Ɲɔi Jesu í kpata.
36 Nɲui í jɔ̀ Zuifu ɲau à ni, i
cɔ zaka bɛi í buu.
37 Amma gɔgɔ ɲa à ni, inɛɛu
ihɛ̃ í jɔ̀ fɛɛju ɲa à yɛ ilu. Kaa
yɔkɔ ku ganji Lazaa ku maà ku
wo?

Kujĩi Lazaa hai si balɛ

38 Ɲɔi inɔ ku fɔu í jɔ̀ Jesu í
yaya má, nɔ í bɔ bi balɛu. Wee
balɛu si lɔɔmai iri kuta gɔi í wa
nɔ à dĩ andɛɛ do kuta nla gɔ
má.
39 Ɲɔi Jesu í ni, i tale kutau
hai bɛ ɲa. Amma Maata wecĩi
inɛ iyi í kuu í sõɔ í ni, Lafɛ̃ɛ,
bii í wa í sãmi wa nu tã domi
hai waati iyi à dasiɛ balɛ í to ajɔ
mɛɛ wa nnyi.
40 Ɲɔi Jesu í beeɛ í ni, i jɔ ɲ̀
sõɛ ɲ̀ ni bii ì dasim naanɛ aa yɛ
amboei Ilaaõ mɛɛ.
41 Si anyiɛ ɲɔi à tale kutau
hai bɛ. Nɔ Jesu í wu iju lele í
ni, Baam, ɲ̀ wa n saabuɛ si na
iyi í jɔ̀ ì gbɔ kutɔɔm.
42 Amu takam ɲ̀ mà iyi waati
kãma fei ì ya maa gbɔ idem,
amma ɲ̀ fɔ bɛɛbɛi na inɛ ɲa iyi
à waa leekĩ ihɛ̃ ku ba a dasi
naanɛ iyi aWɔi ì bɛm wa.
43 Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã ɲɔi í la hee
lele í ni, Lazaa, fita wa hai bɛ.
44 Ɲɔi í fita wa hai inɔ balɛu
do acɔ iyi à woò aWɔɛ ɲa do
isɛɛ ɲa do iriɛ. Ɲɔi Jesu í ni, i
fũu i jɔ̀ ku nɛ ɲa.

Inɛ ɲa à waa busi njɛ a ba a kpa Jesu

45 Ɲɔi Zuifu ɲa iyi à naa bi
Maariu, nkpɔ nɲa í dasi Jesu
naanɛ iyi à yɛ mii iyi í ce.
46 Amma gɔgɔ ɲa à nyi à koo
à sõ Farisi ɲau mii iyi Jesu í ce.
47 Ɲɔi inɛ ngboi woo weei
Ilaaõ ɲau do Farisi ɲau à tɔtɔɔ
inɛ ngboi woo ce kiiti ɲau
mɔ à bee njɛ à waa ni, bɛirei
aa ka ce. Inɛɛu wee í wasi
maamaake nkpɔ nkpɔ ku ce.

48 Bii à jɔ̀ wa ce bɛɛbɛ wa
koo inɛ fei á na ku dasiɛ naanɛ.
Nɔ inɛi Romu ŋa aa naa a lɛgɛ
kpasẽi Ilaaɔ̃, nɔ a ko dimi nwa.
49 Amma Kaifu iyi í jɛ woo
wee nla si adɔ̃ nŋu bɛ, í wa inɔ
nŋa, nɔ í sɔ̃ ŋa í ni, i kù mà
nkãma ŋa.
50 I kù mà ŋa iyi aranfãani
nwai inɛ akã ku ku si agbɛi
dimi nwa ŋa? Si bɛɛbɛ dimi
nwau fei kaa ce nfe má.
51 Wee, ide iyi í fɔu bɛ, kù
jɛ hai si lasabui nŋu takaɛi wa
naa. Amma si na iyi í jɔ̀ í jɛ
woo wee nla si adɔ̃ nŋu, na ŋɔi
í jɔ̀ í ce walii Jesu ku ku si agbɛi
dimii Zuifu ŋa.
52 Kù nɔ kù jɛ si agbɛi aŋa
akãi á ku, amma á kui ku ba kú
jɔ̀ amai Ilaaɔ̃ ŋa iyi à wa bii fei
a jɛ akã.
53 Ŋɔi í jɔ̀ hai ajɔ nŋu à waa
busi njɛ a ba a kpa Jesu.
54 Na ŋɔi í jɔ̀ Jesu ci ya maa
dabii si inɔi Zuifu ŋau má si
bantuma, amma í nɛ hai bɛ í
bɔ ilɛ iyi í wa kɔkɔi gbabua gɔ
si ilu gɔ iyi à ya kpe Efaraimu.
Nŋu do mɔcɔɛ ŋa à koo à buba
ilu bɛ.
55 Wee jingaui Zuifu ŋa iyi à
ya kpe Iku ku kua í maai wa.
Nɔ hai ilɛɛko ŋa inɛ nkpɔ í bɔ
kuwee ku ce Zeruzalɛmu ku
ba a má hee jingauu ku maà to
wa.
56 Ŋɔi à waa dɛdɛ Jesu, nɔ à
leekĩ bantumai kpasẽi Ilaaɔ̃ à
bee njɛ à waa ni, bɛirei ì waa
lasabu ŋa. Ma kù waa naa
jingaui ya.
57 Wee inɛ ngboi woo weei
Ilaaɔ̃ ŋa do Farisi ŋa à na
wooda à ni bii inɛ gɔ í mà bii
Jesu í wa ku sɔ̃ aŋa a koo a
muu.

12

Maari í fãsi tulare si isɛi Jesu
(Cɔ Matie 26:6-13; Maaku 14:3-9)

1 Si ajɔ mɛɛfa iyi í gbe jingaui
Iku ku kuau ku bɛi ku to wa,
ŋɔi Jesu í bɔ Betani. Bɛi Lazaa
inɛ iyi Jesu í jĩ hai si balɛu í wa.
2 Ilu bɛi à cea Jesu ijɛ wa jɛ.
Maata wa gbɔ nŋa nɔ Lazaa í
wa si inɔ nŋa.
3 Wee Maari í nɛ tularei fia
nkpɔ gɔ iyi à ce do ikpoi naadi
alala, zakai bubui kilo. Ŋɔi í
koo í soo í naa í fãsi isɛi Jesu,
nɔ í gbãa do ntoi iriɛ. Ŋɔi in-
unui tulareu í gba kpasẽu fei.
4 Ŋɔi inɛ akãi mɔcɔi Jesu ŋau
iyi à ya kpe Zudasi Isikariɔti
inɛ iyi á zambaɛu í ni,
5 fiai tulareu ihẽ á yɔkɔ ku to
fiai icɛi adɔ̃ akã. Na mii í jɔ̀ a kù
taa ka kpẽa ilu are ŋa fiau.
6 Iyi wa fɔ bɛɛbɛ kù jɛ wa ce
araarei ilu are ŋau fa, amma si
na iyi í jɔ̀ í jɛ ile dei. Nŋui í ya
maa mu bɔgɔi fia nŋau, nɔ í ya
maa ce ilei fia iyi à ya dasiu.
7 Amma Jesu í ni, jɔ̀ abou si
laakaɛ. Amui í jilɛa ku ba ku
fãsim a bɛi a sim.
8 Waati kãma fei aa nɛ ilu
are ŋa si inɔ nŋɛ, amma amu
i kaa nɛm do ajɔ fei ŋa.

À waa dɛ kpãa a kpa Lazaa

9 Zuifu nkpɔ í gbɔ iyi Jesu í
wa Betani, nɔ à bɔ bɛ. Kù jɛ
na Jesu nŋu akã, amma à waa
bi à yɛ Lazaa iyi Jesu í jĩ hai si
balɛu.
10 Amma inɛ ngboi woo
weei Ilaaɔ̃ ŋau à waa busi njɛ
a ba a kpa Lazaa mɔ,

11 domi na iriɛi Zuifu nkpɔ
gɔ ŋa à fita hai bi tu ŋa à dasi
Jesu naanɛ.

Jesu wa lɔ inɔ ilu Jeruzalɛmu
(Cɔ Matie 21:1-11; Maaku
11:1-11; Luku 19:28-40)

12 Iju kumáɛ ŋɔi zamaa iyi í
naa jingauu í gbɔ iyi Jesu wa
naa Zeruzalɛmu.
13 Ŋɔi à so wuai kpakpa à
waa bɔ ku koɛ. À dõ anu hee
lele à waa ni, à waa saabuɛ. Aõ
Lafɛ̃ɛ ku weeɛ, awɔ iyi ì waa
naa do iriɛ. Ilaaõ ku weeɛ, awɔ
Ilaalui Izirɛli *.
14 Jesu wee í ba ama
gbankɛlɛ gɔ wa gũ. Bɛɛbɛi í ce
si bɛi kukɔi idei Ilaaõ wa fɔ í
ni,
15 I maà ce njo, iŋɛ inɛi Siõɔ ŋa.
I cɔ ilaalu nŋɛ í gũ ama
gbankɛlɛ, wa naa.
16 Ide ŋau bɛ mɔcɔi Jesu ŋau
a kù gbɔ yaaseɛ waati bɛɛbɛ,
amma waati iyi í nyi lelei Aõ
do amboeɛ, à ye gigi iyi mii
ŋau fei à kɔɔ si kukɔi idei Ilaaõ
na iriɛ, à nɔ à ceaa fei ndɛɛ.
17 Inɛ ŋa iyi à wa bɛ do Jesu
ajɔ waati iyi í kpe Lazaa í jũu
hai si balɛu, aŋa fei à waa sisia
inɛ ŋa mii iyi Jesu í ce.
18 Ŋɔi í jɔ̀ zamaau fei í bɔ
ku koɛ bɛɛbɛ domi à gbɔ baaui
maamaake iyi í ceu.
19 Na nŋu, Farisi ŋau à fɔ
aŋa duusõɔ à waa ni, i kù yɛ à
mɔngɔ inɛɛu ihɛ̃i mam mam?
Wee inɛi andunya ŋa fei à waa
tooɛ.

Gɛrɛki gɔ ŋa à waa dɛ Jesu

20 Wee Gɛrɛki gɔ ŋa à
wa si inɔi inɛ ŋa iyi à naa
Zeruzalɛmu Ilaaõ ku gulɛa
waatii jingauu.
21 Ŋɔi à bɔ bi Filipu inɛi
Bɛsaida si ilɛi Galileeu, à ni,
mɔkɔɔyi, à waa bi Jesu ku yɛ.
22 Ŋɔi Filipu í koo í sõ An-
deree, nɔ Anderee do Filipu à
koo à sõ Jesu.
23 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa í ni, awaati
í to mbɛ bɛi bii inɛ ŋa aa yɛ
amboei amu Amai Amanɛ.
24 Ntɔ ntɔ ǹ wa n sõ ŋɛi, bii
ijui iya kù cuku si ilɛ kù ku,
nŋu akãi á maa wɛɛ. Amma bii
í ku á bí iju nkpɔ nkpɔ.
25 Inɛ iyi í bi kuwɛɛɛ á na
ku kuaɛ. Inɛ mɔ iyi kù saalu
kuwɛɛɛ ngɔgɔ, sɔɔlui kuwɛɛ
hai tãi lafɛ̃ɛ wa ce.
26 Inɛ iyi í wɛɛ na irim ku
toom wa. Nɔ bii ǹ wa, bɛi lafɛ̃ɛ
mɔ á wa. Bii inɛ gɔ í wɛɛ na
irim, Baam á cea lafɛ̃ɛ bɛɛrɛ.

Jesu wa fɔ idei ikuɛ

27 Ŋɔi Jesu í ni, nsɛi inɔm í fɔ
jiida jiida. N kù mà baa bɛirei
an fɔ. Mà n tɔɔ Baaba ku nyam
si wahala iyi á bam nsɛiu ihɛ̃i
ya. Aawo, n kaa n ce bɛɛbɛ
domi na nŋui í jɔ̀ ǹ naa.
28 Baaba, jɔ̀ iriɛ ku nɛ bɛɛrɛ.
Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ ŋɔi à gbɔ ide
ku fɔ gɔ wa hai lele í ni, ǹ jɔ̀ ì nɛ
bɛɛrɛ tã nɔ an jɔ̀ ku kõɔsi má.
29 Iyi inɛ ŋa iyi à wa bɛu à
gbɔ ide ku fɔu, ŋɔi à ni, kulai
ijĩi. Ŋɔi inɛ gɔ ŋa mɔ à ni,
amaleka gɔi wa baa ide ku fɔ.
30 Nɔ Jesu í sõ ŋa í ni, kù jɛ
na irim nii à gbɔ ide ku fɔu bɛ,
amma na iri nŋɛi.
31 Nsɛi ajɔ í to wa mbɛ si bii
Ilaaõ á kiiti inɛi andunya ŋa.

* **12:13** à waa saabuɛ Do feei gɛrɛki hozanai à ya ni.

Bɛbɛii aa lele Seetam ilaalui andunyau.
32 Waati iyi aa som hai ilɛ a kɔam lele, waati bɛɛbɛi an fa inɛ fei wa bi tom.
33 Si ideu bɛ Jesu wa sisi yaase bɛi nŋu á kui.
34 Ŋɔi zamaau í sɔ̃ɔ í ni, à gbɔ si tiai wooda nwa iyi inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau á maa wɛɛi hee do ajɔ fei. Bɛirei í ce ì waa ni kù nɛ bɛi á ce iyi a kù so Amai Amanɛ hai ilɛ a kɔaɛ lele. Yooi í jɛ Amai Amanɛu.
35 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa í ni, í gbe keeke iyi inya kumá kaa wa anini nŋɛ má. Í sĩa i ya maa nɛ si waati iyi ì nɛ inya kumáu ŋa ku ba ilu kuku ku maà na ku boe ŋɛ, domi inɛ iyi wa nɛ si ilu kuku ci ya mà bii wa bɔ.
36 Na nŋu, i dasi inya kumáu naanɛ waati iyi ì nɔɔ ŋa ku ba i jɛ amai inya kumá ŋa.

Zuifu ŋa a kù dasi Jesu naanɛ

Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í dede hai inɔ nŋa í nɛ í koo í manji.
37 Baa do iyi í ce maamaake nkpɔ fei si waju nŋa a kù dasiɛ naanɛ.
38 Bɛɛbɛi ide iyi walii Ezai í fɔu í ce. Í ni,
Lafɛ̃ɛ, yooi í dasi waazo nwa naanɛ.
Mà bi yooi Lafɛ̃ɛ í nyisi gbugbãɛ.
39-40 Walii Ezai í fɔ má í ni,
Ilaaɔ̃ í fɛɛju ŋa,
Ku ba a maà yɛ ilu.
Nɔ í jɔ̀ idɔ nŋa í le
Ku ba a maà mà do bisi nŋa.
Í ce bɛɛbɛi ku ba a maà na a kpaasi idɔ nɔ nŋu ku jɔ̀ a ba iri.
Ŋɔi í jɔ̀ a kù yɔkɔ a kù dasi naanɛ.
41 Ezai í fɔ bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ í yɛ amboei Jesu nɔ í fɔ ide na iriɛ.
42 Do nŋu fei, baa inɛ ngboi Zuifu ŋau nkpɔ í dasi Jesu naanɛ. Amma si bɛi à waa ce njoi Farisi ŋau a kù jɛsi si bantuma ku ba a maà na a ganji ŋa ile bii à ya ce kutɔtɔɔ ŋau ku bɔ má.
43 A kù waa bi a lele aŋa hai bɛi si na iyi í jɔ̀ saabui amanɛ ŋai à bi í re ti Ilaaɔ̃.

Idei Jesui á yɛ taalei inɛ ŋa

44 Ŋɔi Jesu í fɔ ide hee lele í ni, inɛ iyi í dasim naanɛ, kù jɛ amu akãi í dasi naanɛ, í dasi inɛ iyi í bɛm wa mɔ naanɛi.
45 Bɛɛbɛ mɔi inɛ iyi í yɛm í yɛ inɛ iyi í bɛm wai.
46 Amui ǹ jɛ inya kumá, nɔ ǹ naai si andunya ku ba inɛ iyi í dasim naanɛ fei ku maà wa si ilu kuku má.
47 Inɛ iyi í gbɔ idem nɔ kù waa saaluɛ, kù jɛ amui an yɛ taalei lafɛ̃ɛ. Amu ǹ naai n na n faaba inɛi andunya ŋa, n kù naa ku yɛ taale nŋa.
48 Inɛ iyi í kɔsim nɔ kù gba idem, í nɛ mii iyi á yɛ taalei lafɛ̃ɛi. Ide ŋa iyi ǹ fɔ, nŋui á yɛ taalei lafɛ̃ɛ si ajɔi ankãanyiu.
49 Ideui á yɛ taaleɛ si na iyi í jɔ̀ n kù wa n fɔ ide do yi-ikoi aram, amma Ilaaɔ̃ Baaba takaɛi í sõm ide ŋa iyi an fɔ. Nŋui í nɔ í bɛm wa.
50 Ǹ mà iyi ide ŋa iyi í sõm ŋau kuwɛɛ hai tãi á jɛ kɔkɔɔ nŋa. Ŋɔi í jɔ̀ ide iyi ǹ wa n fɔ, ǹ wa n fɔɔi bɛi Baaba í sõm.

13

Jesu í wiɛ isɛi mɔcɔɛ ŋa

1 Ajɔ iyi bii iju í má á jɛ jingaui Iku ku kuau í to. Nɔ Jesu í mà iyi waatii nŋu í to mbɛ nŋu ku nɛ hai andunya nŋu ku bɔ bi Baai nŋu. Hai sinte hee ku baa nsɛi í nɛ kubii inɛɛ ŋa, nɔ kubi nŋa iyi í nɛu í bɔòi hee kɔɔ.

2 Ŋɔi Jesu do mɔcɔɛ ŋa à waa jɛ ajɔ. Wee Seetam í tale si Zudasi Isikariɔti amai Simɔɔu ku zambaɛ tã.

3 Jesu takaɛ í mà iyi Ilaaɔ̃ Baaba í daa nŋu mii fei si aWɔ, í nɔ í mà iyi nŋu í naai hai bi Ilaaɔ̃ nɔ nŋu wa nyi bɛ má.

4 Ŋɔi í dede hai bi ku jɛu í bɔ́ kumbooɛ í jilɔɔ, nɔ í so acɔ gɔ í dĩ si kpakaɛ.

5 Ŋɔi í bu inyi si jɛɛ wa wiɛò kutɛi mɔcɔɛ ŋa nɔ wa gbãa do acɔ iyi í dĩ si kpakaɛu.

6 Iyi í to si Simɔɔ Piɛɛ ŋɔi Piɛɛ í beeɛ í ni, Lafɛ̃ɛ, aWɔi aa wiɛ kutɛm?

7 Nɔ Jesu í jɛaa í ni, i kù mà mii iyi ǹ wa n ce nsɛi, amma bii í kɔ̃ɔsi aa na i mà.

8 Ŋɔi Piɛɛ í ni, aaWo, aWɔ si aa wiɛm kutɛm pai. Ŋɔi Jesu í sɔ̃ɔ í ni, bii n kù wiɛ kutɛɛ i kaa jɛ inɛm má.

9 Ŋɔi Simɔɔ Piɛɛ í ni, debɛi Lafɛ̃ɛ, kù jɛ kutɛm nŋu akãi aa wiɛ mɛɛ, wiɛ aWɔm do irim fei.

10 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ɔ í ni, inɛ iyi í wɛ tã kù nɛ bukaatai ku wɛ má í gbe isɛɛ ŋa ku ba ku má mam mam. Iŋɛ ì má, amma kù jɛ iŋɛ fei.

11 Wee Jesu í mà inɛ iyi á zamba nŋu tã, ŋɔi í jɔ̀ í ni kù jɛ aŋa feii à má.

12 Iyi í wiɛ kutɛ nŋa ŋa í tã, ŋɔi í so kumbooɛ í dasi, nɔ í nyi agbɛɛ má í bɛi í bee ŋa í ni, ì mà yaasei icɛ iyi ǹ ce nŋɛu bɛ ŋa?

13 Ì ya maa kpem Mɛɛtu do Lafɛ̃ɛ ŋa. Ntɔi ì waa fɔ ŋa, domi bɛɛbɛi ǹ jɛ.

14 To, bii amu iyi ǹ jɛ Lafɛ̃ɛ do Mɛɛtu nŋɛ ǹ wiɛ kutɛ nŋɛ ŋa, í sĩa iŋɛ mɔ i ya wiɛ kutɛi njɛ ŋa.

15 Yaase jiidai ǹ nyisi ŋɛ bɛ ku ba iŋɛ mɔ i ya cea njɛ bɛi ǹ ce nŋɛ.

16 Ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, woo ce icɛ ci ya la ku re inɛ ngboɛ. Bɛɛbɛ mɔi inɛ iyi à bɛ ci ya la ku re inɛ iyi í bɔɔ.

17 Nsɛi wee ì mà yaasei iyi ihɛ̃ ŋa. Bii ì waa coo ŋa, aa nɛ inɔ didɔ̃ ŋa.

18 Kù jɛ iŋɛ feii ǹ wa n fãa. Ǹ mà inɛ ŋa iyi ǹ cicai. Amma kù nɛ bɛi á ce iyi kukɔi idei Ilaaɔ̃ kù kɔ̃. Kukɔu í ni, inɛ iyi wa bam ku jɛ ajɔ, nŋui í sinda í jɛ mbɛɛm.

19 Hai nsɛi ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi hee ide ŋau ku maa ce ku ba bii í na í ce i dasi naanɛ ŋa iyi amui ǹ jɛ inɛ iyi ǹ ni ǹ jɛu.

20 Ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, inɛ iyi í gba inɛ iyi ǹ bɛ, amui í gba. Nɔ inɛ iyi í gbam, inɛ iyi í bɛm wai í gba.

Jesu wa fɔ iyi Zudasi á zamba nŋu

(Cɔ Matie 26:20-25; Maaku 14:17-21; Luku 22:21-23)

21 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã, ŋɔi inɔɛ í fɔ kaa kaa. Ŋɔi í sɔ̃ ŋa sãa sãa í ni, ntɔ ntɔ an sɔ̃ ŋɛ, inɛ akã nŋɛi á zambam.

22 Ŋɔi mɔcɔ ŋau à waa cɔ njɛ domi a kù mà inɛ iyi wa fãa.

23 Wee inɛ akã nŋa, inɛ iyi
Jesu í bi jiida jiidau, wa gbesi
gɛndɛi Jesu.
24 Ŋɔi Simɔɔ Piɛɛ í ceaa
nyinda do awɔ ku bee Jesu
yooi wa fãa.
25 Ŋɔi mɔcɔ iyi wa gbesi
gɛndɛi Jesuu í beeɛ í ni, Lafɛ̃ɛ,
yooi ì waa fãa.
26 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, an bu
kili nɔ n gusi ayɛ, inɛ iyi ǹ na,
lafɛ̃ɛi. Ŋɔi í bu kiliu í na Zudasi
amai Simɔɔ Isikariɔti.
27 Hai waati iyi Zudasi í gba
kiliu gbakã Seetam í lɔ siɛi. Ŋɔi
Jesu í sõɔ í ni, mii iyi aa ce, coo
do njuma.
28 Amma si inɔ nŋa inɛ gɔ kù
mà mii iyi í jɔ̀ í sõɔ bɛɛbɛ.
29 Si bɛi Zudasii wa mu
bɔgɔi fia nŋau, ŋɔi í jɔ̀ inɛ gɔ
ŋa à tamaa Jesu í ni koo ra
ngɔgɔ wa iyi aŋa aa jɛò jingaui
walakɔ wa sõɔ ku mua ilu are
ŋa fia.
30 Iyi Zudasi í gba ciliu í mi
gbakã ŋɔi í fita. Wee í ko idũ í
dũ.

Wooda titõ

31 Iyi Zudasi í fita ŋɔi Jesu í
ni, bɛbɛii inɛ ŋa aa yɛ amboei
amu Amai Amanɛ, nɔ aa yɛ ti
Ilaaõ mɔ na irim.
32 Si bɛi inɛ ŋa aa yɛ amboei
Ilaaõ na irim, nŋu takaɛ á jɔ̀ a
yɛ ti amu mɔ. Á coo mɔi kaa
kpɛ.
33 Iŋɛ baakɔɔm ŋa, waati
keekei í gbe iyi an wɛɛ do iŋɛ,
nɔ si anyiɛ aa na i maa dɛdɛɛm
ŋa. Amma ide iyi ǹ sõ Zuifu
ŋau nŋui ǹ wa n sõ iŋɛ mɔ bɛ
nsɛi. I kaa yɔkɔ i bɔ bii ǹ wa n
bɔ ŋa.
34 Wooda titõ iyi ǹ wa n jilɛ
nŋɛ wee, i ya bi njɛ ŋa. Si bɛi ǹ
bi ŋɛ, iŋɛ mɔ i ya bi njɛ ŋa.
35 Bii ì bi njɛ ŋa, inɛ fei á mà
iyi ì jɛ mɔcɔm ŋa.

Jesu wa fɔ iyi Piɛɛ á jã ku ni nŋu kù màa

36 Ŋɔi Simɔɔ Piɛɛ í bee Jesu
í ni, iwoi ì waa bɔ Lafɛ̃ɛ. Ŋɔi
Jesu í jɛaa í ni, bii ǹ wa n bɔ i
kaa yɔkɔ i toom nsɛi, amma bii
í kõɔsi aa toom wa bɛ.
37 Ŋɔi Piɛɛ í beeɛ í ni, Lafɛ̃ɛ,
bɛirei í ce n kaa n yɔkɔ n tooɛ
nsɛi. Ǹ tã sɔɔlu n na kuwɛɛm
na iriɛ.
38 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, ì tã
sɔɔlu i na kuwɛɛɛ na irim do
ntɔ? Ntɔ ntɔ ǹ wa n sõɛi, hee
ajɛɛ ku maa kɔ aa jã isɛ gbɛɛta i
ni i kù màm.

14

Jesui í jɛ kpãa iyi wa bɔ bi Baaba

1 Ŋɔi Jesu í sõ mɔcɔɛ ŋa í ni,
i maà ya wɛɛ do inɔ ku fɔ ŋa.
I dasi Ilaaõ naanɛ nɔ i dasim
naanɛ ŋa.
2 Bi ku wa í kpɔ kpasɛ̃i
Baam. Nɔ wee ǹ wa n koo bɛ
n koo n ce nŋɛ sɔɔlui bi ku wa.
Bii kù jɛ ntɔ, n kaa n sõ ŋɛ.
3 Bii ǹ koo ǹ ce nŋɛ bi ku wa
ǹ tã an nyi wa má, n naa n gbã
ŋɛ n bɔò ŋɛ bi tom ku ba iŋɛ mɔ
i wa bii ǹ wa.
4 Bii ǹ wa n bɔ ì mà kpãau
ŋa.
5 Ŋɔi Tomaa í ni, Lafɛ̃ɛ, a
kù mà baa bii ì waa bɔ mɔm.
Bɛirei aa ka ce ka mà kpãau.
6 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, amui ǹ
jɛ kpãa, do ntɔ, do kuwɛɛ. Inɛ
kãma kaa bɔ bi Ilaaõ Baaba bii
kù jɛ hai do bi tom.

7 Bii ì màm ŋa, aa mà Baam
ŋa. Nɔ hai nsɛi ì màa ŋa ì nɔ ì
yɔɔ ŋa.
8 Ŋɔi Filipu í ni, Lafɛ̃ɛ, nyisi
wa Baaba, nŋu bɛ á to wa.
9 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, Filipu,
hai kukpɛi ǹ wa inɔ nŋɛ ihɛ̃ nɔ
i kù màm? Inɛ iyi í yɛm í yɛ
Ilaaɔ̃ Baabai. To, na mii í ce
ì waa ni, nyisi wa Ilaaɔ̃ Baaba
má.
10 I kù dasi naanɛ iyi ǹ wa si
Ilaaɔ̃ Baaba, nɔ Ilaaɔ̃ Baaba mɔ
í wa sim ni? Ide iyi ǹ wa n sɔ̃
ŋɛ, n kù wa n fɔɔ do yiikoi amu
takam. Amma Baaba í wa sim
nɔ nŋui wa ce icɛɛ.
11 I dasim naanɛ ŋa iyi ǹ wa
si Baaba nɔ Baaba mɔ í wa sim.
Walakɔ i dasi naanɛ ŋa baa na
icɛu takaɛ iyi ì waa yɛ ŋa.
12 Ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, inɛ
iyi í dasim naanɛ, lafɛ̃ɛ mɔ á ce
icɛ iyi ǹ wa n ce, nɔ á ce ku la
ku re bɛɛbɛ mɔm, domi wee ǹ
wa n bɔ bi Baaba.
13 Nɔ mii iyi aa tɔɔɛ do irim
ŋa fei an coo ku ba amu Amau
n nyisiò amboei Baaba.
14 Bii ì tɔɔɛ ngɔgɔ do irim aa
ba ŋa.

Jesu í ce kuwã nŋu ku bɛ Hundei Ilaaɔ̃ wa

15 Nɔ Jesu í ni má, bii ì bim
ŋa aa jirima mii iyi ǹ ni i ce ŋa.
16 Nɔ an tɔɔ Ilaaɔ̃ Baaba ku
mu nŋɛ Woo mua gbugbã
mmuɛ wa, iyi á maa wɛɛ do
iŋɛ hee do ajɔ fei.
17 Woo mua gbugbãu Hun-
dei Ilaaɔ̃i, nŋui á jɔ̀ inɛ ŋa a mà
ntɔu. Inɛi andunya ŋa a kaa
yɔkɔ a gbaa si na iyi í jɔ̀ a kù
waa yɔɔ, bɛɛbɛ mɔi a kù màa.
Amma iŋɛ ì màa ŋa, domi í wɛɛ
do iŋɛ, á nɔ ku wa si idɔ nŋɛ.
18 N kaa n jɔ̀ ŋɛ kɔyɔ. An na
n nyi wa bi tu ŋɛ má.
19 Í gbe keeke nsɛi iyi inɛi
andunya ŋa a kaa yɛm má,
amma iŋɛ aa yɛm ŋa si na iyi
í jɔ̀ ǹ wɛɛ, nɔ iŋɛ mɔ aa wɛɛ ŋa.
20 Waati iyi ajɔu í to wa aa
mà ŋa iyi ǹ wa si Baam nɔ iŋɛ
mɔ ì wa sim ŋa nɔ amu mɔ ǹ
wa si ŋɛ.
21 Inɛ iyi í mà woodam nɔ
wa jirimaɛ, lafɛ̃ɛi í bim. Inɛ iyi
í bim, Baam á bi nŋu mɔ, nɔ
amu takam an bi lafɛ̃ɛ, nɔ an
nyisiɛ aram.
22 Zudasi gɔ í wa bɛ, amma
kù jɛ Zudasi Isikariɔti. Nŋui í
beeɛ í ni, Lafɛ̃ɛ, bɛirei aa ce i
nyisi wa araɛ nɔ i kaa nyisi inɛi
andunya ŋa.
23 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, inɛ iyi
í bim fei á gbɔ idem, nɔ Baam
á bi lafɛ̃ɛ nɔ amu do Baam nɔu
fei aa ka na ka ce bi ku wa si
idɔi lafɛ̃ɛ.
24 Inɛ iyi kù bim, lafɛɛ kaa
jirima idem pai. Nɔ ide iyi
ì waa gbɔ ŋau ihɛ̃ ŋa, kù jɛ
idei amu takam, amma idei
Baabai. Nŋui í bɛm wa.
25 Ide ŋau ihɛ̃ fei ǹ wa n sɔ̃
ŋɛi hai waati iyi ǹ wa inɔ nŋɛ
ihɛ̃.
26 Amma Hundei Ilaaɔ̃, Woo
mua gbugbãu, á maa kɔ ŋɛ si
mii fei, nɔ ku maa ye ŋɛ gigii
ide ŋa iyi ǹ tako ǹ sɔ̃ ŋɛ fei.
Nŋui Baaba á bɛ nŋɛ wa do
irim nɔu.
27 Laakai ku sũi ǹ wa n jɔ̀
nŋɛ. Bɛi amu takam ǹ wɛɛò
laakai ku sũ, bɛɛbɛ mɔi an jɔ̀
iŋɛ mɔ í wɛɛò laakai ku sũ. Nɔ
laakai ku sũ iyi an mu nŋɛu
kaa jɛ bɛi ti andunya. Na nŋu, i

maà wɛɛò inɔ ku fɔ ŋa, nɔ i maà jɔ̀ zigi nŋɛ ku da.
28 Ì gbɔ ŋa iyi ɲ̀ sõ ŋɛ ɲ̀ ni ɲ̀ wa n koo amma an nyi wa bi tu ŋɛ má. Bii ì bim ŋa aa wɛɛ do inɔ didõ ŋa do iyi ɲ̀ wa n bɔ bi Baaba, domi nŋui í rem.
29 Na ŋɔi í ce ɲ̀ wa n sõ ŋɛ hai nsɛi hee ide ŋau ku maa ce, ku ba bii ideu í na í ce i dasim naanɛ ŋa.
30 N kaa n ba n sõ ŋɛ ide nkpɔ má si na iyi í jɔ̀ Seetam ilaalui andunyau wa naa, amma kù nɛ gbugbã kãma sim.
31 To, i dede ka nɛ ku ba inɛi andunya ŋa a mà iyi ɲ̀ bi Baaba nɔ ɲ̀ wa n ce fei ndɛɛ si bɛi Baaba í nam woodaɛ.

15

Jesui í jɛ icui jĩi ndii rezẽɛ

1 Si anyii nŋu nɔ Jesu í sõ ŋa má í ni, amui ɲ̀ jɛ icui jĩi ndii rezẽɛ nɔ Baam mɔi í jɛ woo logooɛ.
2 Amaawɔm ŋa iyi a ci ya so fei, nŋui í ya da ŋa ku nyɔ ŋa. Amaawɔ ŋa iyi à waa so mɔ í ya kɔta ŋai ku ba kuso nŋa ku kõɔsi.
3 Iŋɛ í má tã do saabui ide iyi ɲ̀ sõ ŋɛ.
4 I jɔ̀ i má sim ŋa, nɔ amu mɔ an má si ŋɛ. Si bɛi amaawɔ kaa yɔkɔ ku so iso do araɛ bii kù jɛ wa má si icui jĩi, bɛɛbɛ mɔi iŋɛ taka nŋɛ i kaa yɔkɔ i so bii i kù waa má sim ŋa.
5 Amui ɲ̀ jɛ icui jĩi ndii rezẽɛ, iŋɛ mɔi ì jɛ amaawɔɛ ŋa. Inɛ iyi wa má sim nɔ amu mɔ ɲ̀ wa n má si lafẽɛ, á so iso nkpɔ. Amma bii kù jɛ do amu i kaa yɔkɔ i ce ngɔgɔ ŋa.
6 Inɛ iyi kù waa má sim aa nyaai a nyɔɔ bɛi à ya nyɔ amaawɔi jĩi ŋa. Si anyiɛ, bii à gbɛ nɔ a tɔtɔɔ ŋa a dasi ŋa ina a jo.
7 Bii ì waa má sim ŋa nɔ idem í wa si ŋɛ i tɔɔ mii iyi ì bi fei ŋa aa ba ŋa.
8 Iso nkpɔ ku so nŋɛi á jɔ̀ irii Baam ku nɛ amboe. Bɛɛbɛ mɔi aa nyisiò inɛ ŋa iyi iŋɛu mɔcɔm ŋai.
9 Ǹ bi ŋɛi bɛi Baam mɔ í bim. I jɔ̀ i wa si kubim ŋa.
10 Bii ì waa jirima woodam ŋa, bɛɛbɛ mɔi aa wa si kubim ŋa, bɛi amu mɔ ɲ̀ jirima woodai Baam nɔ ɲ̀ wa si kubiɛ.
11 Ǹ sõ ŋɛ inɛ nŋu bɛi ku ba inɔ didõm ku wa si ŋɛ nɔ inɔ didõ nŋɛ ku kõ.
12 Wooda iyi ɲ̀ na ŋɛ wee, i ya bi njɛ ŋa bɛi ɲ̀ bi ŋɛ.
13 Kubi nla gɔ kù wɛɛ iyi í re inɛ ku ku si agbɛi kpaasiɛ ŋa.
14 Bii ì waa ce iyi ɲ̀ dasi ŋɛ ì jɛ kpaasim ŋai.
15 N kaa n kpe ŋɛ aru má, domi aru ci ya mà mii iyi lafẽɛɛ wa ce. Amma ɲ̀ wa n kpe ŋɛ kpaasi ŋa si na iyi í jɔ̀ mii iyi ɲ̀ gbɔ hai bi Baam fei, nŋui ɲ̀ sõ ŋɛ bɛ.
16 Kù jɛ iŋɛi í cicaam, amma amui ɲ̀ cica ŋɛ. Nɔ ɲ̀ nya ŋɛ ikã ku ba i ya so iso iyi á kpɛ ŋa. Si bɛɛbɛ mii iyi aa tɔɔ Baaba do irim ŋa fei á mu nŋɛ.
17 Iyi ɲ̀ wa n dasi ŋɛ nŋui í jɛ i ya bi njɛ ŋa.

Inɛi andunya ŋa à cé Jesu do inɛɛ ŋa

18 Bii inɛi andunya ŋa à cé ŋɛ, i mà ŋa iyi amui à tako à cé.

19 Bii ì jɛ ti andunya ŋa,
tilasi inɛi andunya ŋa aa bi ŋɛi,
domi tu ŋai ì jɛ ŋa. Amma
amu ǹ cica ŋɛi ǹ nya ŋɛ hai si
andunya, nɔ i kù jɛ ti andunya
má ŋa. Nŋui í jɔ̀ inɛi andunya
ŋa à cé ŋɛ.
20 Nɔ i ye gigii ide iyi ǹ sõ ŋɛ
ǹ ni woo ce icɛ ci ya la ku re
lafɛ̃ɛɛ. Bɛɛbɛi si bɛi à wahalam
aa wahala iŋɛ mɔ. Bii í jɛ
à jirima idem, bɛɛbɛ mɔi aa
jirima ide nŋɛ.
21 Amma mii ŋau bɛ fei aa ce
nŋɛi na irim si na iyi í jɔ̀ a kù
mà inɛ iyi í bɛm wa.
22 Bii n kù naa n kù sõ ŋa ide
wo, dulum kaa wa si iri nŋa.
Amma ŋsɛi a kù ŋɛ bɛi aa ce a
ni aŋa a kù mà mà dulum nii.
23 Inɛ iyi í cém í cé Baam
mɔi.
24 Inɛ kãma kù ce mii iyi ǹ
ce si anini nŋa. Bii n kù ce mii
ŋau bɛ wo, dulum du ŋa kaa
wa si iri nŋa. Amma wee nsɛi
à yɛ fei ndɛɛ nɔ do nŋu fei à cé
amu do Baam.
25 Iyi bɛ í cei ku ba ide iyi à
kɔ si tiai wooda nŋa ku kõ iyi í
ni, à cém nɔ a kù mà iriò isɛɛ.
26 Amma an bɛ nŋɛ Hun-
dei Ilaaõ wa, nŋui á jɔ̀ inɛ ŋa
a mà ntɔu. Nŋui í jɛ Woo
mua gbugbãu, nɔ hai bi Ilaaõ
Baabai á naa. Bii í to wa nŋui
á jɛ nŋɛ sɛɛdam.
27 Nɔ iŋɛ mɔ aa jɛa inɛ ŋa
sɛɛdam ŋa, si na iyi í jɔ̀ awaòɛ
ŋai à wɛɛ hai waati iyi ǹ sinti
icɛm.

16

1 Ide ŋau ihɛ̃ fei ǹ sõ ŋɛi ku
ba i maà koosɛ ŋa si naanɛ ku
dasi nŋɛ.
2 Aa na a ganji ŋɛ ile bii à ya
ce kutɔtɔɔ ŋa ku bɔ. Nɔ awaati
wa naa iyi inɛ ŋa aa kpa inɛ gɔ
nŋɛ ŋa, nɔ aa maa tamaa bɛi
Ilaaõi aŋa à waa cea icɛ.
3 Aa ya maa ce bɛɛbɛi si na
iyi í jɔ̀ a kù màm hee má jɛ
Baaba.
4 Ǹ wa n sõ ŋɛ ide ŋau ihɛ̃i ku
ba bii awaatiu í to wa i ye gigi
ŋa iyi ǹ tako ǹ sõ ŋɛ tã.

Icɛi Hundei Ilaaõ

Ŋɔi Jesu í sõ ŋa má í ni, n
kù sõ ŋɛ ide ŋau ihɛ̃ hai sinte
domi awaɛ ŋai à wɛɛ.
5 Wee nsɛi ǹ wa n bɔ bi inɛ
iyi í bɛm wa, nɔ baa inɛ akã
nŋɛ kù beem iwoi ǹ wa n bɔ.
6 Amma ideu ihɛ̃ iyi ǹ sõ ŋɛ
nŋui í fɔ inɔ nŋɛ kaa kaa, ma
irei.
7 Do nŋu fei, ntɔi ǹ wa
n sõ ŋɛ, bii ǹ koo aranfãani
nŋɛi. Aranfãani nŋɛi, domi
bii ǹ koo an bɛ nŋɛ Woo mua
gbugbãu wa, amma bii n kù
koo kaa naa bi tu ŋɛ.
8 Waati iyi á to wa nŋui á
nyisi inɛi andunya ŋa iyi à jɛ
ilu dulum ŋa, nɔ ku jɔ̀ inɛ ŋa
a mà mii iyi í jɛ dee dee, nɔ ku
jɔ̀ a mà iyi Ilaaõ á kiiti inɛ ŋa.
9 Á nyisi ŋa iyi à jɛ ilu dulum
ŋa si na iyi í jɔ̀ a kù dasim
naanɛ.
10 Á jɔ̀ á mà mii iyi í jɛ dee
dee si na iyi í jɔ̀ ǹ wa n bɔ bi
Baaba nɔ i kaa yɛm má ŋa.
11 Nɔ á jɔ̀ a mà iyi Ilaaõ á
kiiti inɛ ŋa domi í kiiti Seetam
ilaalui andunya tã mɔm.
12 Ǹ nɛ mii nkpɔ iyi an sõ ŋɛ
má amma ideu í re ŋɛ titã.
13 Waati iyi Hundei ntɔ á to
wa, nŋui á jɔ̀ i mà ntɔu fei ŋa.

Kaa fɔ ide do yiikoi nŋu takaɛ, ide ŋa iyi í gbɔ do iyi à na ku cei á sõ ŋɛ.

14 Nŋui á jɔ̀ irim ku nɛ amboe, domi idem nii á gbɔ ku sisi nŋɛ.

15 Mii iyi Baaba í nɛ fei, tom nii. Ŋɔi í ce ṅ ni Hundei Ilaaõu á gbɔ idem ku sisi nŋɛ.

Inɔ ku fɔ á na ku jɛ inɔ didõ

16 Jesu í sõ ŋa í ni, bii í kõɔsi keeke i kaa yɛm má ŋa, nɔ bii í ce sãa má aa yɛm ŋa.

17 Ŋɔi mɔcɔɛ gɔ ŋa à bee njɛ à waa ni, yoomai í jɛ yaasei ideu bɛ. Í ni bii í kõɔsi keeke a kaa ka yɛ nŋu nɔ bii í ce sãa má aa ka yɛ nŋu. Yoomai í jɛ yaaseɛ. Í ni nŋu wa bɔ bi Baai nŋu. Yoomai í jɛ yaasei iyi bɛ mɔ má.

18 To, yoomai í jɛ yaasei bii í kõɔsi keeke. A kù mà ide mii wa fɔ.

19 Wee Jesu í mà iyi à waa bi a bee nŋu ideu. Ŋɔi í ni, to, ṅ sõ ŋɛ ṅ ni bii í kõɔsi keeke i kaa yɛm má ŋa, nɔ bii í ce sãa má aa yɛm ŋa, mà irei. Ideu bɛi ì waa bee ŋa?

20 Ntɔ ntɔ ṅ wa n sõ ŋɛ, aa kpata i weewea ŋa, amma á dõa inɛi andunya ŋa si. Aa wɛɛ do inɔ kufɔ ŋa, amma inɔ kufɔ nŋɛ á na ku kpaasi inɔ didõ.

21 Bii inaabo í gulɛ wa bi ku bí, í ya nɛ inɔ ku fɔ si na iyi í jɔ̀ waatii ara kuroɛi í to wa. Amma bii í bí amau í ya gbɛjɛ ara kuroui domi inɔ didõɛ í ya la do iyi í bí ama si andunya.

22 Bɛɛbɛi iŋɛ mɔ ì wɛɛò inɔ kufɔ si nsɛi ŋa. Amma an na n yɛ ŋɛ má, aa wɛɛò inɔ didõ ŋa, nɔ inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku nya inɔ didõ nŋɛu.

23 Bii awaatiu í to wa, i kaa beem nkãma ŋa. Ntɔ ntɔ ṅ wa n sõ ŋɛi, mii iyi aa tɔɔ Ilaaõ Baaba do irim ŋa fei á mu nŋɛ.

24 Hee nsɛi i kù tɔɔ ngɔgɔ do irim ŋa. I tɔɔ, aa ba ŋa ku ba inɔ didõ nŋɛ ku kõ.

Jesu í kãmia andunya

25 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa má í ni, ide ŋau ihẽ fei nsɛi do mɔndai ṅ sõ ŋɛ. Amma awaati wa naa, iyi n kaa n sõ ŋɛ ide do mɔnda má. Ide iyi í jɛ idei Baaba an sõ ŋɛi sãa sãa do yaaseɛ.

26 Bii waatiu í to wa, aa tɔɔ Baaba do irim ŋa. N kaa n sõ ŋɛ n ni an tɔɔɛ na iri nŋɛ má,

27 domi Baaba takaɛ í bi ŋɛ. Í bi ŋɛ si na iyi í jɔ̀ iŋɛ mɔ ì bim, nɔ ì dasi naanɛ ŋa iyi hai bi tɛɛi ṅ naa.

28 Ntɔi, hai bi Baabai ṅ fita wa ṅ naa andunya. Nsɛi ṅ wa n jɔ̀ andunya ṅ wa n bɔ bi Baam.

29 Ŋɔi mɔcɔɛ ŋa à sõɔ à ni, to, bɛbɛii ì waa fɔ ide do yaase si na iyi í jɔ̀ mɔnda kù wa si.

30 Nsɛi à mà iyi ì mà fei ndɛɛ, nɔ ì mà lasabui idɔ nwa baa bii a kù beeɛ ide gɔ. Ŋɔi í jɔ̀ à dasi naanɛ iyi hai bi Ilaaõi ì naa.

31 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, debɛi ì dasi naanɛ bɛbɛi ŋa?

32 I ce laakai ŋa. Awaati wa naa nɔ í to wa tã mɔm de, iyi inɛ ŋa aa jɔ̀ iŋɛ fei i fangaa i jɔ̀ amu akã i bɔ kpasẽ ŋa. Do nŋu fei n kù jɛ amu akã, domi Baaba í wɛɛ do amu.

33 Ide ŋau ihẽ ṅ wa n sõ ŋɛi ku ba i nɛ laakai ku sũ na anu akã iyi awaɛ ŋa à nɛ. Si andunyau ihẽ aa yɛ ijuukpã

ŋa, amma i maà mɔngɔ temua ŋa, domi ǹ kãmia andunya tã.

17

Jesu í ce kutɔɔ na irii mɔcɔɛ ŋa

1 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã, ŋɔi í wu iju lele í ni, Baaba, awaati í to. Jɔ̀ irii amu Amaɛ ku nɛ amboe ku ba amu mɔ n jɔ̀ titɛɛ ku nɛ amboe,

2 nɔ inɛ ŋa iyi ì nam fei n mu nŋa kuwɛɛ hai tã si bɛi ì muum yiiko si inɛ fei.

3 Kuwɛɛ hai tãui í jɛ inɛ ŋa a màɛ, awɔ Ilaaõ akã ilu ntɔu, nɔ a màm, amu Jesu Kirisi iyi ì bɛ wau.

4 Ǹ jɔ̀ iriɛ í nɛ amboe si ilɛu ihẽ, nɔ icɛ ŋa iyi í dasim ku ceu fei ǹ coo.

5 Baaba, nsɛi ǹ wa n tɔɔɛi, jɔ̀ n nɛ amboe bi tɛɛ bɛi ǹ tako ǹ nɛ wo hee a maa taka andunya.

6 Inɛ ŋa iyi ì cica hai si andunya ì nam, ǹ jɔ̀ à màɛ. Tɛɛi à jɛ wo, nɔ ì so ŋa ì nam. À nɔ à waa jirima ideɛ.

7 Nsɛi à mà mii iyi ì nam fei, hai bi tɛɛi í naa,

8 domi ide ŋa iyi ì sõm nŋui amu mɔ ǹ sõ ŋa, nɔ à gba ideu. À mà iyi ntɔ ntɔ hai bi tɛɛi ǹ naa nɔ à dasi naanɛ iyi awɔi ì bɛm wa.

9 Ǹ wa n tɔɔɛ na iri nŋa. Kù jɛ na irii inɛi andunya ŋai ǹ wa n tɔɔɛ, amma na inɛ ŋa iyi ì nam ŋai, domi aŋai à jɛ tɛɛ.

10 Mii iyi ǹ nɛ fei tɛɛi, nɔ mii iyi awɔ mɔ ì nɛ fei tom nii, nɔ irim í nɛ amboe na iri nŋa.

11 Nsɛi ǹ wa n nyi wa bi tɛɛ. Bii í kɔ̃si keeke n kaa n maa n wa si andunya má, aŋai aa maa wa si andunyau. Baaba kumá, degbe ŋa do gbugbãi iriɛ iyi ì nam, ku ba a jɛ akã si bɛi awaɛ à jɛ akã.

12 Waati iyi ǹ wɛɛ do aŋa ǹ degbe ŋa do gbugbãi iriɛ, iri iyi ì nam nɔu. Ǹ degbe ŋa nɔ si inɔ nŋa baa inɛ akã kù ce nfe, bii kù jɛ amai nfeu baasi. Bɛɛbɛi kukɔi ideɛ í kõ.

13 Nsɛi ǹ wa n nyi wa bi tɛɛ. Ide ŋau ihẽ si andunyau ihẽi ǹ wa n fɔɔ, ku ba aŋa mɔ a kõò inɔ didõ na irim.

14 Ǹ na ŋa ideɛ, nɔ inɛi andunya ŋa à cé ŋa si na iyi í jɔ̀ a kù jɛ ti andunya, si bɛi amu mɔ n kù jɛ ti andunya.

15 N kù wa n tɔɔɛ i nya ŋa hai si andunya, amma ǹ wa n tɔɔɛi i degbe ŋa ku ba Seetam inɛ laalɔu ku maà nɔ ŋa.

16 A kù jɛ ti andunya si bɛi amu mɔ n kù jɛ ti andunya.

17 Ideɛi í jɛ ntɔ. Jɔ̀ ideɛu ku nya ŋa ikã a jɛ titɛɛ.

18 Ǹ bɛ ŋai si andunya si bɛi awɔ mɔ ì bɛm si andunyau.

19 Na iri nŋai ǹ so aram ǹ naɛ ku ba aŋa mɔ a jɛ titɛɛ mam mam.

20 Kù jɛ aŋa akãi ǹ wa n cea kutɔɔ, amma do inɛ ŋa mɔ iyi aa na a dasim naanɛ na saabui ide nŋa.

21 Ǹ wa n tɔɔɛi aŋa fei a jɛ akã. Si bɛi awɔ Baaba ì wa sim, nɔ amu mɔ ǹ wa siɛ, jɔ̀ a jɛ akã si wa ku ba inɛi andunya ŋa a dasi naanɛ iyi awɔi ì bɛm wa.

22 Amboeɛ iyi ì jɔ̀ inɛ ŋa à yɛ sim, nŋui ǹ jɔ̀ à waa yɛ si aŋa mɔ ku ba aŋa mɔ a jɛ akã bɛi awaɛ à jɛ akã.

23 Jɔ̀ n wa si ŋa nɔ awɔ mɔ i wa sim ku ba a jɛ akã mam

mam, nɔ inɛi andunya ŋa a mà iyi awɔi ì bɛm wa nɔ ì bi ŋai bɛi ì bim.

24 Baaba, ǹ bi inɛ ŋa iyi ì nam a maa wa bi tom bii an wa, ku ba a yɛ amboem, amboe iyi ì muum. Ì muum amboeui si na iyi í jɔ̀ ì bim hai waati iyi a kù taka andunya.

25 Baaba awɔ iyi ì jɛ dee dee, baa do iyi inɛi andunya ŋa a kù màɛ, amu ǹ màɛ, nɔ inɛ ihẽ ŋa mɔ à mà iyi awɔi ì bɛm wa.

26 Ǹ jɔ̀ à màɛ, nɔ an kɔ̃ɔ nŋa si kumàɛ má ku ba kubi iyi ì bim ku wa si ŋa, nɔ amu mɔ n wa si ŋa.

18

À mu Jesu

(Cɔ Matie 26:47-56; Maaku 14:43-50; Luku 22:47-53)

1 Iyi Jesu í ce kutɔɔɛ í tã, ŋɔi í fita, nŋu do mɔcɔɛ ŋa à bɔ lambo gɔ iyi í wa icei ido iyi à ya kpe Sedorɔ̃ɔ. Ŋɔi í lɔ bɛ, nŋu do mɔcɔɛ ŋa.

2 Wee Zudasi inɛ iyi á zambaɛu mɔ í mà inyau, domi aŋaò ŋa à ya koo bɛ isɛ fɛɛfɛlo.

3 Ŋɔi í jɔ̀ Zudasi í bɔ bɛ do sooge ŋa do woo degbe kpasẽi Ilaaã ŋa iyi inɛ ngboi woo weei Ilaaã ŋa do Farisi ŋau à bɛ wau. À waa mu jĩnɛi igũ nŋa do fitila ŋa do ina jugula ŋa.

4 Jesu í bɛi wa mà mii ŋa iyi á ba nŋu fei. Iyi à to wa ŋɔi í sɛkɛɛ si ŋa í bee ŋa í ni, yooi ì waa dɛ ŋa.

5 Ŋɔi à jɛaa à ni, Jesu inɛi Nazarɛtiui à waa dɛdɛ. Ŋɔi Jesu í ni, amui ihẽ mɛɛ.

Wee Zudasi inɛ iyi á zambaɛu, wa leekĩ bɛ aŋaò ŋa ajɔ.

6 Iyi Jesu í jɛ nŋa í ni, amui ihẽ, ŋɔi aŋa fei à sɛkɛɛ do anyi à koo à cuku ilɛ.

7 Ŋɔi Jesu í bee ŋa má í ni, yooi ì waa dɛ ŋa. Ŋɔi à ni, Jesu inɛi Nazarɛtiui à waa dɛdɛ.

8 Nɔ Jesu í ni, ǹ sõ ŋɛ tã ǹ ni amui ihẽ. To, bii amui ì waa dɛdɛ ŋa i jɔ̀ inɛ ŋa iyi à gbeu a nɛ.

9 Bɛɛbɛi ide iyi í tako í fɔu í kõ iyi í ni, Baaba, inɛ ŋa iyi ì nam fei baa inɛ akã nŋa kù ce nfe.

10 Wee Simɔɔ Piɛɛ í nɛ taakuba. Ŋɔi í yɔɔ í cafeò itĩ njɛi woo ce icɛi woo wee nlai Ilaaãu. Irii woo ce icɛui Malikusu.

11 Amma Jesu í sõ Piɛɛ í ni, sindo taakubaɛ si ankõɔɛ. Ì waa tamaa n kaa n temuaò ijuukpã iyi Baaba í jilɛɛm nii?

À bɔò Jesu si wajui Ani

12 Ŋɔi sooge ŋa do inɛ ngbo nŋa do Zuifu woo degbe kpasẽi Ilaaã ŋau à mu Jesu à dũu.

13 Nɔ à tako à bɔòɛ bi Ani titã. Wee Aniu wa jɛ baai aboi Kaifu, iyi í jɛ woo wee nlai Ilaaã si adã nŋu.

14 Nɔ Kaifu í sõ Zuifu kpaasiɛ ŋau ideu ihẽ wo í ni, aranfãani nwai inɛ akã ku ku si agbɛi dimi nwa.

Piɛɛ í jã í ni nŋu kù jɛ mɔcɔi Jesu

(Cɔ Matie 26:69-70; Maaku 14:66-68; Luku 22:55-57)

15 Waati iyi à mu Jesu à waa nɛɛ ŋɔi Simɔɔ Piɛɛ do mɔcɔ mmu gɔ à waa tooɛ. Wee woo wee nlai Ilaaãu í mà mɔcɔ

inɛ nŋu, ŋɔi í jɔ̀ mɔcɔu í ba í too Jesu í lɔò bantumai kpasɛ̃i woo wee nlau.
16 Amma Piɛɛ í gbe waduude andɛ koofa bɛ. Nɔ mɔcɔ iyi woo wee nlau í màu, í fita wa í naa í ba mudɛ̃ɛ iyi wa degbe koofau ide ku fɔ, nɔ í jɔ̀ Piɛɛ í lɔ.
17 Nɔ mudɛ̃ɛu í bee Piɛɛ í ni, kù jɛ awɔ mɔ inɛ akãi mɔcɔi mɔkɔui ya. Ŋɔi Piɛɛ í ni, aawo, kù jɛ amu.
18 Si bɛi tũtũ wa ceu, ŋɔi woo ce icɛ ŋa do woo degbe kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ ŋau à leekɪ̃ kɔkɔi ina nyɛnyɛ à waa nyia. Nɔ Piɛɛ mɔ í koo wa nyia bi tu ŋa bɛ ajɔ.

Woo wee nlau í bee Jesu ide
(Cɔ Matie 26:59-66; Maaku 14:55-64; Luku 22:66-71)

19 Ŋɔi woo wee nlai Ilaaɔ̃u í bee Jesu idei mɔcɔɛ ŋa do yaasei cio iyi wa kɔ si.
20 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, ideu si bantumai ɲ̀ sɔ̃ inɛ fei. Ɲ̀ ya n kɔ inɛ ŋa si ciom nii ile bii à ya ce kutɔtɔɔ ŋa do si kpasɛ̃i Ilaaɔ̃, bii Zuifu ŋa fei à ya tɔtɔɔ. N kù fɔ ide kãma si asii.
21 Na mii í ce ì waa beem ide. Inɛ ŋa iyi à gbɔ idem, bee aŋa taka nŋa iyi ɲ̀ sɔ̃ ŋa, aŋai aa mà mii iyi ɲ̀ fɔ.
22 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ, ŋɔi inɛ akãi woo degbe kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ ŋau í sambalaɛ í ni, woo wee nlaui ì waa jɛaa ide nfe nfe bɛɛbɛ?
23 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, bii ide laalɔi ɲ̀ fɔ, fɔɔ inɛ fei ku gbɔ. Amma bii í jɛ ide jiida mɔi ɲ̀ fɔ, na mii í ce ì waa sambalam.
24 Nɔ Ani í jɔ̀ à dũu à bɔòɛ bi Kaifu, woo wee nlau.

Piɛɛ í jã má í ni nŋu ku mà Jesu
(Cɔ Matie 26:71-75; Maaku 14:69-71; Luku 22:58-62)

25 Waati iyi Simɔɔ Piɛɛ í wa bɛ wa nyia inau ŋɔi à beeɛ à ni, kù jɛ awɔ mɔ inɛ akãi mɔcɔi mɔkɔui ya. Ŋɔi Piɛɛ í jã í ni, aawo, kù jɛ amu.
26 Wee woo ce icɛ akãi woo wee nlai Ilaaɔ̃u í wa bɛ. Wa jɛ nyaanzei inɛ iyi Piɛɛ í bu itɪ̃ɛu. Iyi í yɛ Piɛɛ ŋɔi í beeɛ í ni, n kù yɛɛ iŋɛò lambo bɛi?
27 Amma Piɛɛ í jã má í ni, aawo. Gbakã ŋɔi ajɛɛ wa kɔ.

À bɔò Jesu si wajui Pilati
(Cɔ Matie 17:1-2, 11-14; Maaku 15:1-5; Luku 23:1-5)

28 Hai bi Kaifu bɛ, inɛ ngboi Zuifu ŋau à bɔò Jesu bi ku ki-itii ilu ilɛu bii Pilati í wa. Wee daadaakɔi. Aŋa taka nŋa a kù lɔ ile bi ku ce kiitiu ku ba aŋa a maà na a jɛ ilu riisi ŋa. A kù bi a jɛ ilu riisi domi à waa bi a ba a jɛ ijɛi jingaui Iku ku kuau.
29 Nŋui í jɔ̀ Pilati í fita wa í naa í ba ŋa í bee ŋa í ni, taale yoomai ì yɛ si mɔkɔu ŋa.
30 Ŋɔi à ni, bii kù ce laalɔ, a kaa ka daɛ si awɔ.
31 Ŋɔi Pilati í sɔ̃ ŋa í ni, iŋɛ taka nŋɛ i kooɛ i koo i kiiti do wooda nŋɛ. Amma à ni, iŋɛ inɛi Romu ŋa i kù na wa kpãa iyi aa ka kpaò amanɛ ŋa.
32 Bɛɛbɛi idei Jesu í ce ku nyisiò dimii iku iyi á ku.
33 Ŋɔi Pilati í lɔ ile bi ku ce kiitiu má í kpe Jesu í beeɛ í ni, awɔi ì jɛ ilaalui Zuifu ŋa?
34 Ŋɔi Jesu í ni, inɛ gɔi í sɔ̃ɛ bɛɛbɛ de, mà ì nɔ ì waa beei.
35 Amma Pilati í ni, amuu Zuifui ɲ̀ bɛi ɲ̀ mà? Dimiɛ ŋa do

inɛ ngboi woo weei Ilaaõ ŋai à muɛ à daam si awɔ. Mii ì ce.
36 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, bommam kù jɛ ti andunya. Bii
í jɛ ti andunyai, woo ce icɛm
ŋa aa ja, a kaa jɛ a mum a na
inɛ ngboi Zuifu ŋau. Amma
bommam kù jɛ ti andunya ihẽ.
37 Ŋɔi Pilati í beeɛ í ni, debɛi,
awɔu ilaalui? Ŋɔi Jesu í jɛaa í
ni, awɔi ì fɔ bɛɛbɛ. Ǹ naai si
andunya, à bím nii n jɛ sɛɛdai
ntɔ. Inɛ iyi í jɛ ti ntɔ fei á gbɔ
idem.
38 Nɔ Pilati í beeɛ í ni, dimii
mii mɔm nii à ya kpe ntɔ.

À yɛ taalei Jesu a ba a kpaa
(Cɔ Matie 27:15-31; Maaku 15:6-20; Luku 23:13-25)

Si anyii ide ŋau ŋɔi Pilati í
fita má í bɔ bi Zuifu ŋau. Í sõ
ŋa í ni, amu n kù yɛ taale kãma
si mɔkɔu.
39 Amma si bɛi à nɛ dɔɔnɛɛ,
an jɔ̀ nŋɛ inɛi piisõɔ akã si
jingaui Iku ku kua. Ì bi n jɔ̀
nŋɛ ilaalui Zuifu ŋau?
40 Ŋɔi aŋa fei à wasi ku dõ
anu do gbugbã à waa ni aŋa
a kù bi mɔkɔu bɛ. À waa
ni Barabasii aŋa à bi. Wee
Barabasiu í ya ce ilei.

19

1 Ŋɔi Pilati í jɔ̀ à cã Jesu do
kpɔtɔɔ.
2 Ŋɔi sooge ŋa à ba fulai agũ
à daa Jesu si iriɛ, nɔ à daa si
kumboo nkpa gɔ má à waa
yaakoɛò.
3 Ŋɔi à ya sɛkɛɛ siɛ wa à naa
a maa coo fɔɔ a maa ni, fɔɔ
ilaalui Zuifu ŋa. Nɔ a maa
sambalaɛ.
4 Ŋɔi Pilati í fita wa ma í sõ
zamaau í ni, wee an fitaò nŋɛ
mɔkɔu wa ku ba i mà ŋa iyi n
kù yɛ siɛ kurara gɔ.
5 Ŋɔi í fitaò Jesu wa do fulai
agũu do kumboo nkpaɛ. Ŋɔi
Pilati í sõ ŋa í ni, mɔkɔu wee.
6 Iyi inɛ ngboi woo weei
Ilaaõ ŋau do woo degbe kpasẽi
Ilaaõ ŋau à yɔɔ ŋɔi à wasi ku
la à waa ni, kpakpaɛ si ǰi. Ŋɔi
Pilati í sõ ŋa í ni, iŋɛ taka nŋɛ,
i gba i kpakpaɛ si ǰi ku gaau.
Amma amu n kù yɛ siɛ taale gɔ.
7 Ŋɔi Zuifu ŋau à sõɔ à ni aŋa
à nɛ wooda gɔ, nɔ si woodai
aŋau í gbe de a kpaai domi wa
ni nŋuu amai Ilaaõi.

8 Iyi Pilati í gbɔ ideu, njo í
muu má hee í caa.
9 Ŋɔi í bɔò Jesu bi ku ce ki-
itiu má í koo í beeɛ í ni, hai
iwoi ì waa naa ntɔ ntɔ. Amma
Jesu kù jɛaa mɔm.
10 Ŋɔi Pilati í beeɛ í ni, baa
amu takam i kaa bam ide ku
fɔ? I kù mà iyi ǹ nɛ kpãa n jɔ̀ɛ,
nɔ ǹ nɛ kpãa má n kpakpaɛ si
ǰi ku gaaui?
11 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, i kaa
nɛ gbugbã kãma sim, bii kù jɛ
Ilaaõi í naɛ wa. Nŋui í jɔ̀ inɛ iyi
í dasim si awɔɛ, dulum dɛɛ í re
baa tɛɛ.
12 Iyi Pilati í gbɔ bɛɛbɛ, ŋɔi
wa ce kookaai ku ba ku jɔ̀ɔ.
Amma Zuifu ŋau à dõ anu à
waa ni, bii ì jɔ̀ mɔkɔu bɛ, i kù
jɛ kpaasii ilaalu nlai Romu má.
Inɛ iyi í ce araɛ ilaalu fei mbɛɛi
ilaalu nlai Romuui í baa í jɛ.

13 Iyi Pilati í gbɔ ideu, ŋɔi í
jɔ̀ à fitaò Jesu nɔ í buba si kitãi
woo kiitiu iyi í wa inya bii à ya
kpe Tintim ndii kuta. Amma
do fee Ebɛɛ, Gabatai à ya kpe
inyau.

14 Wee à wa si ajɔ iyi bii
iju í má á jɛ ajɔi kusĩmi. Ajɔi
kusĩmiu alɛi á sinti, nɔ inɛ ŋa
à wasi ku ce sɔɔlui jingaui Iku
ku kuau. Nɔ waati bɛɛbɛ zakai
dasãi. Ŋɔi Pilati í sõ Zuifu ŋau
í ni, ilaalu nŋɛ wee.
15 Amma à wasi ku dõ anu
à waa ni, kpaa. Kpakpaɛ si jĩi
ku gaau. Ŋɔi Pilati í bee ŋa
í ni, bɛirei í ce ì bi n kpakpa
ilaalu nŋɛ si jĩi ku gaau. Ŋɔi
inɛ ngboi woo weei Ilaaõ ŋau
à jɛaa à ni, a kù nɛ ilaalu mmu
gɔ bii kù jɛ ilaalu nlai Romu.
16 Ŋɔi Pilati í da nŋa Jesu si
awɔ ku ba a kpakpaɛ si jĩi ku
gaau.

À kpakpa Jesu si jĩi ku gaau
(Cɔ Matie 27:32-44; Maaku 15:21-32; Luku 23:26-43)

Nɔ à mu Jesu à nɛò.
17 Nɔ à kãa Jesu jĩi ku gaauu
í so í fitaò hai inɔ ilu í bɔò hee
inya iyi à ya kpe inyai kokoi
iri. Do feei Ebɛɛ, Gɔɔgɔtai à ya
kpe inyau.
18 Bɛi à kpakpaɛ si jĩi ku
gaauu. Nɔ à kpakpa inɛmɔkɔ
minji gɔ ŋa bɛ má, inɛ akã do
awɔ cangaɛ, inɛ akã mɔ do awɔ
njɛɛ nɔ Jesu í wa anini nŋa.
19 Ŋɔi Pilati í jò à kɔ ide gɔ si
jĩi gɔ à masi antai jĩi ku gaauu.
Kukɔu í ni, Jesu inɛi Nazarɛti,
ilaalui Zuifu ŋa.
20 Zuifu nkpɔ í ka kukɔu
domi inyau kù jĩò inɔ ilu. Nɔ
à kɔɔ do feei Ebɛɛ do Latẽɛ do
Gɛrɛki.
21 Ŋɔi inɛ ngboi woo weei
Ilaaõ ŋau à sõ Pilati à ni, maà ti
i kɔ i ni, ilaalui Zuifu ŋa, amma
kɔ i ni, í ni nŋu í jɛ Ilaalui Zuifu
ŋa.
22 Ŋɔi Pilati í ni, iyi ṅ kɔ tã ṅ
kɔɔi.
23 Iyi sooge ŋau à kpakpa
Jesu à tã ŋɔi à so jaaɛɛ ŋa à
kpõɔ ikɔ mɛɛ, sooge fei í so ikɔ
akã akã̃. Nɔ à so ibɔ sisɔɛu má.
Ibɔu kù nɛ agbɛi ku sɔ domi à
wõɔi hai lele hee ku bɔ ilɛ. Iyi
à so ibɔu
24 ŋɔi à ni, ka maà ga ibɔu,
amma ka ta si kpasa ka cɔ ti inɛ
iyi á jɛ. Nɔ bɛɛbɛi à ce. Bɛɛbɛi
kukɔi idei Ilaaõ í kõ tengi bii í
ni, aŋa duusõɔ à kpẽ jaaɛm ŋa.
Nɔ à ta si ibɔ nlam kpasa.
25 Wee iyei Jesu do ifɔi iyeɛ,
do Maari aboi Kopa, do Maari
inɛi Madala, à waa leekĩ bi jĩi
ku gaaui Jesu.
26 Ŋɔi Jesu í yɛ iyeɛ bɛ, do
mɔcɔ iyi í biu à waa leekĩ kɔkɔi
njɛ, nɔ í sõ iyeɛ í ni, abooyi, inɛ
ihẽi í baa í jɛ bɛi amaɛ.
27 Ŋɔi í sõ mɔcɔu í ni, abou
ihẽ bɛi iyeɛi í baa í jɛ. Hai
ajɔ nŋui mɔcɔu í gbãa í bɔòɛ
kpasẽɛ wa woo.

Waati iyi Jesu í ku
(Cɔ Matie 27:45-56; Maaku 15:33-41; Luku 23:44-49)

28 Si anyii nŋu, si bɛi Jesu í
mà iyi bɛbɛi fei ndɛɛ í kpa iri
mbɛ, ŋɔi í ni, agbɛ wa kpam. Í
fɔ bɛɛbɛi ku ba kukɔi idei Ilaaõ
ku kõ.
29 Wee caka gɔ í wa bɛ í nɛ
atẽ kukã bam bam. Ŋɔi à dĩ
kanya si amaawɔi jĩi gɔ à sɔsi
atẽ kukãu à waa too si gɛlɛi
Jesu.
30 Iyi Jesu í tiɛ atẽ kukãu ŋɔi
í ni, ṅ kpa irii icɛm nii mbɛ. Nɔ
í kɔmba iriɛ í ku.

À gũ Jesu kaka si kpakpaa cingaɛ

31 Si bɛi à wa si sɔɔlui ajɔi
kusĩmiu, Zuifu ŋau a kù waa
bi ajɔu ku to wa ku ba iku ŋau
si jĩi ŋau bɛ, domi ajɔu ajɔ nla
gɔi. Nŋui í jɔ̀ à koo à tɔɔ Pilati
ku jɔ̀ a cɛ kutɛi inɛ ŋa iyi à
kpakpa ŋau, nɔ a nya ŋa hai bɛ.
32 Na ŋɔi í ce sooge ŋau à
cɛ kutɛi inɛ sinteu do inɛ min-
jisiau, aŋa iyi à kpakpa do Jesu
ajɔu.
33 Amma waati iyi à to bi
Jesu, à ba í ku tã, nɔ a kù cɛ
kutɛɛ má.
34 Amma inɛ akãi sooge ŋau
í gũ kpakpaa cingaɛ do kaka,
ŋɔi gbakã njɛ do inyi wa jo wa.
35 Amu Zãa ǹ yɛ iyi bɛ fei,
nɔ ǹ wa n jɛa inɛ ŋa sɛɛdaɛ,
sɛɛdam nɔu ntɔi. Ǹ mà kam
kam iyi ntɔi ǹ wa n fɔ, nɔ ǹ wa
n fɔi ku ba iŋɛ mɔ i dasi naanɛ
ŋa.
36 A kù cɛ kutɛɛ ŋa nɔ iyi bɛ í
cei ku ba kukɔi idei Ilaaɔ̃ ku kõ
iyi í ni, baa kũkũ akãɛ kaa lɛgɛ.
37 Nɔ kukɔi idei Ilaaɔ̃ í ni má,
aa cɔ inɛ iyi aŋa taka nŋa à gũu.

À dasi ikui Jesu balɛ
(Cɔ Matie 27:57-61; Maaku 15:42-47; Luku 23:50-56)

38 Si anyii nŋu, Zozɛfu inɛi
Arimateeu í koo í tɔɔ Pilati ku
jɔ̀ nŋu ku nya ikui Jesu. Wee
Zozɛfu mɔ mɔcɔi Jesui, amma
si asiii, domi wa ce njoi inɛ
ngboi Zuifu ŋa. Nɔ Pilati í jɛaa
si. Na ŋɔi í jɔ̀ Zozɛfu í koo í nya
ikui Jesuu.
39 Nikodɛmu iyi í bɔ bi Jesu
idũ gɔ wo, í si Zozɛfu. Nɔ wa
mu tulare dimi ikã ikã minji,
akã mirui à ya kpoo, akã mɔ
aloɛ. Kuwoɛ í to zakai kilo
kuntaa.
40 Inɛ minji ŋau à so ikui
Jesu à woo do jaaɛ fũfũ gɔ ŋa
nɔ à fãsi tulareu. Si dɔɔnɛi
Zuifu ŋa bɛɛbɛi à ya ce bii à
waa si iku.
41 Lambo gɔ í wa tengi bii à
kpakpa Jesu si jĩi nɔu. Si inɔ
lambou à gbe isai kuta gɔ bɛ kù
kpɛ titã, nɔ a kù si inɛ gɔ si bɛ.
42 Bɛi à koo à si Jesu si na iyi
í jɔ̀ tengi bɛ kù jĩ, nɔ à bi a suu
gbãa gbãa hee ajɔi kusĩmiu ku
maa to wa.

20

Balɛ ngbɛ
(Cɔ Matie 28:1-8; Maaku 16:1-8; Luku 24:1-12)

1 Ajɔ amaazuma daadaakɔ
waati iyi iju kù má sãa sãa,
ŋɔi Maari inɛi Madalau í bɔ bi
balɛu. Nɔ í ba wee à tale kutau
hai andɛ balɛu.
2 Ŋɔi í sɛi í bɔ bi Simɔɔ Piɛɛ
do bi mɔcɔ iyi Jesu í bi jiidau,
í sõ ŋa í ni, à nya ikui Lafɛ̃ɛ hai
inɔ balɛ nɔ a kù mà bii à dasi.
3 Ŋɔi Piɛɛ do mɔcɔu à fita à bɔ
bi balɛu.
4 Aŋa minji fei à sɛi ajɔ,
amma mɔcɔu í sɛi í cua Piɛɛ,
nŋui í tako í to bi balɛu.
5 Nɔ í bate í nante si balɛu,
nɔ í yɛ jaaɛ ŋau wa jilɛ, amma
kù lɔ.
6 Ŋɔi Simɔɔ Piɛɛ wa baa do
anyi. Iyi í to wa nɔ í lɔ inɔ
balɛu. Nɔ í yɛ jaaɛ ŋau wa jilɛ,
7 do mango iyi à tako à dĩò
iriɛu. Amma mangou kù waa
jilɛ inya akã do jaaɛ ŋau, wa
woi ikpa akã.
8 Ŋɔi mɔcɔ iyi í tako í to bi
balɛu, nŋu mɔ í lɔ. Iyi í yɛ mii
ŋau nɔ í dasi naanɛ.
9 Mɔcɔ ŋau a kù tako a kù gbɔ
yaasei kukɔi idei Ilaaɔ̃ wo iyi í

ni kù nɛ bɛi á ce iyi Jesu kù jĩ hai si balɛ.
10 Ŋɔi mɔcɔ ŋau à sinda à bɔ kpasɛ̃.

Jesu í tusɛa Maari inɛi Madalau araɛ
(Cɔ Matie 28:9-10; Maaku 16:9-11)

11 Amma Maari wa leekĩ waduude kɔkɔi balɛu wa kpata. Si bɛi wa kpatau ŋɔi í bate í nante inɔ balɛu.
12 Nɔ í yɛ amaleka minji gɔ ŋa à waa dasi nyau fũfũ à waa buba tengi bii ikui Jesu wa sũ wo, inɛ akã ikpa iri, inɛ akã mɔ ikpa kutɛ.
13 Nɔ à beeɛ à ni, abooyi, na mii í ce ì waa kpata. Ŋɔi í jɛ nŋa í ni, à so ikui Lafɛ̃ɛm hai ihɛ̃i nɔ n kù mà bii à dasiɛ.
14 Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã, ŋɔi í sinda nɔ í yɛ Jesu wa leekĩ bɛ. Amma kù mà mà Jesui.
15 Ŋɔi Jesu í beeɛ í ni, abooyi, na mii í ce ì waa kpata. Yooi ì waa dɛ. Ŋɔi Maari í tamaa bɛi woo degbe lamboui. Ŋɔi í sɔ̃ɔ í ni, mɔkɔɔyi, bii awɔi ì soo, sɔ̃m bii ì jilɔɔ n koo n soo.
16 Ŋɔi Jesu í ni, Maari. Ŋɔi Maari í sinda siɛ í sɔ̃ɔ do feei Ebɛɛ í ni, Rabuni, waatɔ Mɛɛtu.
17 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ɔ í ni, jɔ̀m, maà lum, domi n kù bɔ lele bi Baam titã. Amma bɔ bi mɔcɔm ŋa, sõ ŋa i ni ǹ wa n bɔ bi Ilaaõ. Nŋui í jɛ baam, nɔ í jɛ baai iŋɛ mɔ.
18 Ŋɔi Maari inɛi Madalau í koo í sõ mɔcɔ ŋau í ni nŋu í yɛ Lafɛ̃ɛ. Nɔ wa sisi nŋa ide iyi Jesu í sɔ̃ɔ.

Jesu í tusɛa mɔcɔɛ ŋa araɛ
(Cɔ Matie 28:16-20; Maaku 16:14-18; Luku 24:36-49)

19 Ajɔ amaazumau iyi alɛ í lɛ ŋɔi mɔcɔ ŋau à tɔtɔɔ si ile gɔ nɔ à sɔkɔ gambou domi à waa ce njoi inɛ ngboi Zuifu ŋau. Ŋɔi Jesu í faata wa í leekĩ si anini nŋa. Nɔ í sõ ŋa í ni, laakai ku sũ ku wɛɛ nŋɛ.
20 Iyi í sõ ŋa bɛɛbɛ í tã ŋɔi í nyisi ŋa awɔɛ ŋa do kpakpaa cingaɛu. Nɔ inɔi mɔcɔ ŋau í dõ iyi à yɛ Lafɛ̃ɛ.
21 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa má í ni, laakai ku sũ ku wɛɛ nŋɛ. Si bɛi Baaba í bɛm wa, bɛɛbɛ mɔi amu mɔ ǹ bɛ ŋɛ.
22 Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í fufu ŋa í ni, i gba Hundei Ilaaõ ŋa.
23 Inɛ iyi ì kpa idei dulum dɛɛ ŋa, Ilaaõ mɔ á kpaai. Inɛ mɔ iyi ì ni dulum ndɛɛ í jɛ idei iriɛ ŋa, lafɛ̃ɛ á maa wɛɛò ndɛɛi.

Jesu do Tomaa

24 Wee Tomaa inɛ akãi mɔcɔ maateeji ŋa iyi à ya kpe Sìkàu kù wa inɔ nŋa si waati iyi Jesu í naa si ŋau.
25 Ŋɔi mɔcɔ ŋa iyi à gbeu à sõɔ à ni, à yɛ Lafɛ̃ɛ. Amma Tomaa í sõ ŋa í ni, nɔ n kù yɛ agbɛi ponti ŋau si awɔɛ ŋa nɔ n kù dasi amaawɔm si agbɛi pontiu nɔ n kù dasi awɔm si dalai jujui kpakpaa cingaaɛu n kaa n dasi naanɛ pai.
26 Zakai azuma akã má à tɔtɔɔ má si inɔ ile. Tomaa í wa inɔ nŋa. Nɔ à cĩmbo gambo ŋa. Amma Jesu í faata si anini nŋa wa má nɔ í ni, laakai ku sũ ku wɛɛ nŋɛ.
27 Nɔ í sõ Tomaa í ni, cɔ awɔm ŋa nɔ i dasi amaawɔɛ si bɛ. Naaò awɔɛ wa má i luò

cingaam. Jɔ̀ sika sikau bɛ, dasi naanɛ.
28 Ŋɔi Tomaa í jɛaa í ni, awɔi ì jɛ Aõ Lafɛ̃ɛm.
29 Ŋɔi Jesu í sõɔ í ni, debɛi ì dasi naanɛ si na iyi í jɔ̀ ì yɛm, ma irei. Ilu inɔ didõ ŋai inɛ ŋa iyi a kù yɛm nɔ do nŋu fei à dasi naanɛ.

Mii iyi í jɔ̀ à kɔ tiau ihɛ̃

30 Maamaake nkpɔi Jesu í ce má si wajui mɔcɔɛ ŋa iyi a kù kɔ si tiau ihɛ̃.
31 Amma ide iyi ihɛ̃ ŋai à kɔ ku ba i dasi naanɛ ŋa iyi Jesui í jɛ Kirisi Amai Ilaaõ ku ba naanɛ iyi ì dasiɛ ŋau ku jɔ̀ i ba kuwɛɛ hai tã ŋa.

21

Jesu í tusɛa mɔcɔ mɛɛje gɔ ŋa araɛ

1 Si anyii nŋu, Jesu í nyisi araɛ bi mɔcɔɛ gɔ ŋa má kɔkɔi tenku iyi à ya kpe Tiberia. Do yaase bɛi í nyisiò araɛ wee.
2 Simɔɔ Piɛɛ do Tomaa iyi à ya kpe Sìkàu do Natanieli inɛi Kana si ilɛi Galilee do amai Zebedee ŋa do mɔcɔ minji mmu gɔ ŋa má, aŋa fei à wa inya akã bɛ.
3 Ŋɔi Simɔɔ Piɛɛ í sõ ŋa í ni, ǹ wa n bɔ cɔcɔ. Nɔ à ni, aa ka siɛ.
Nɔ à fita gbakã à lɔ akɔi inyi gɔ idũ à nɛ. Amma idũ ajɔ nŋu a kù mu nkãma.
4 Iyi iju wa bɔ ku má, ŋɔi à yɛ Jesu wa leekĩ itĩi tenkuu bɛ, amma a kù mà mà nŋui.
5 Ŋɔi Jesu í bee ŋa í ni, iŋɛ awaasũ ŋau bɛ, i kù mu nkãma ŋa de. Ŋɔi à ni, aawo.
6 Ŋɔi í sõ ŋa í ni, i dasi taao nŋɛ inɔ inyi do ikpa awɔ njɛi akɔi inyiu, aa mu cɛ̃ɛ ŋa. Nɔ à sɔ taao nŋa inɔ inyi nɔ à mu cɛ̃ɛ hee à mɔngɔ ku faa wa.
7 Mɔcɔ iyi Jesu í bi jiidau í sõ Piɛɛ í ni, Lafɛ̃ɛ mbɛ.
Iyi Simɔɔ Piɛɛ í gbɔ iyi Lafɛ̃ɛi, ŋɔi í dasi ibɔɛ domi basĩi í wɛɛ wo. Nɔ í dasi inyiu wa bɔ bi tɛɛ.
8 Amma mɔcɔ ŋa iyi à gbeu à to wa ice do akɔi inyiu, à waa fa taao nŋa iyi í kõ do cɛ̃ɛu. Kujĩ nŋa do ice kù re mɛɛtu cĩɔ.
9 Iyi à kita wa ilɛ nɔ à yɛ ina nyɛnyɛ gɔ bɛ cɛ̃ɛ wa banda si, nɔ pɛ̃ɛ wa jilɛ bɛ.
10 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa í ni, i naaò cɛ̃ɛ gɔ ŋa iyi ì mu wa nsɛiu ŋa.
11 Nɔ Simɔɔ Piɛɛ í koo í lɔ akɔi inyiu nɔ í fa taaou wa ilɛ. Taaou í kõ do cɛ̃ɛ nla ŋa. Kukpɔ nŋa í to cĩɔ do ciitaa do mɛɛta. Do iyi í kpɔ bɛɛbɛ fei taaou kù ga.
12 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa í ni, i naa i nya sɔnda ŋa. Nɔ baa mɔcɔ akã kù jɛ ku beeɛ ku ni, awɔi yoo, domi à mà iyi Lafɛ̃ɛi.
13 Ŋɔi Jesu í koo í so pɛ̃ɛu do cɛ̃ɛu í na ŋa.
14 Isɛ gbɛɛtasiaɛi mbɛ bɛi iyi Jesu í nyisi mɔcɔɛ ŋa araɛ hai waati iyi í jĩ hai si balɛ.

Jesu do Piɛɛ

15 Iyi à nya sɔnda à tã ŋɔi Jesu í bee Simɔɔ Piɛɛ í ni, Simɔɔ amai Zãa, ì bim í re inɛ ihõ ŋa? Nɔ Piɛɛ í jɛaa í ni, oo Lafɛ̃ɛ. Ì mà iyi ǹ biɛ. Ŋɔi Jesu í sõɔ í ni, gbɔa ama angudãm ŋa.
16 Nɔ í beeɛ má isɛ gbeejisia í ni, Simɔɔ amai Zãa, ì bim? Nɔ Piɛɛ í jɛaa í ni, oo Lafɛ̃ɛ. Ì mà iyi ǹ biɛ. Ŋɔi Jesu í sõɔ í ni, gbã angudãm ŋa.

17 Nɔ í sisi í beeɛ má isɛ
gbɛɛtasia í ni, Simɔɔ amai Zãa,
ì bim? Nɔ inɔi Piɛɛ í fɔ do si bɛi
í beeɛ isɛ gbɛɛtasia í ni, ì bim?
Ŋɔi Piɛɛ í jɛaa í ni, Lafɛ̃ɛ, ì mà
fei ndɛɛ, ì mà kam kam iyi ǹ
biɛ. Nɔ Jesu í sɔ̃ɔ í ni, to, gbã
angudãm ŋa.
18 Ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ɛi, waati
iyi ì wɛɛ awaasũ ì ya ḟia araɛ
wondo nɔ i bɔ bii ì bi. Amma
bii ì naa ì gbo, aa tɛ ikpaɛi nɔ
inɛ gɔ ku ḟiɛ nɔ ku bɔòɛ bii i kù
bi.
19 Do ideu bɛi Jesu í fɔ yaase
bɛi Piɛɛ á na ku ku ku nyisiò
amboei Ilaaɔ̃. Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã
nɔ í sɔ̃ɔ í ni, toom wa.

Jesu do mɔcɔ iyi í bi jiida

20 Ŋɔi Piɛɛ í sinda, nɔ í yɛ
mɔcɔ iyi Jesu í bi jiidau wa naa
do anyi nŋa. Mɔcɔu nŋui í tako
í gbesi gɛndɛi Jesu waati iyi à
waa jɛ í beeɛ í ni, Lafɛ̃ɛ, yooi á
zambaɛu.
21 Iyi Piɛɛ í yɛ mɔcɔu ŋɔi í
bee Jesu í ni, Lafɛ̃ɛ, mɔkɔu ihɛ̃
mɔ ni, bɛirei ti nŋu mɔ á yɛ.
22 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, baa bii
ǹ bi n jɔ̀ ku maa wɛɛ hee n koo
n nyiò wa mái, iwoi í yɛɛ. Awɔ
de, toom wa.
23 Ŋɔi laabaaui ideu í fangaa
si inɔi woo dasi Jesu naanɛ
ŋau à be ni mɔcɔu kaa ku.
Amma Jesu kù ni kaa ku, nŋu
de í ni, baa bii ǹ bi n jɔ̀ ku maa
wɛɛ hee n koo n nyiò wa mái,
iwoi í yɛɛ.
24 Mɔcɔ iyi Jesu wa fãau amu
Zãai. Nɔ amu takam nii ǹ wa n
jɛ sɛɛdai ide ŋau, amu iyi n kɔ
tiau ihɛ̃, à nɔ à mà iyi sɛɛdam í
jɛ ntɔ.

Iri kukpai tiau

25 Mii nkpɔ nkpɔ í wɛɛ má
iyi Jesu í ce. Bii í jɛ à kɔ fei
ndɛɛ akã akã, n kù tamaa mà
andunyau ihɛ̃ á to inɛ ŋa a ba
bii aa jilɛ tia ŋa iyi aa kɔ ŋau
fei.

Icɛi Woo Bɛ Ŋa

À ceɑ Woo bɛ ŋau kuwãi Hundei Ilaaõ

1 Baakɔɔm, Teofili,
Si tia sintem ǹ kɔ mii iyi
Jesu í ce do cio iyi í ya maa kɔa
inɛ ŋa si fei hai sinteɛ,
2 hee í koo í to ajɔ iyi Ilaaõ í
soo lele. Hee ku maa nɛ, inɛ ŋa
iyi í cica wo à jɛ woo bɛ ŋau,
í ba ŋa ide ku fɔ do gbugbãi
Hundei Ilaaõ í sõ ŋa bɛi aa ce.
3 Si anyii ikuɛ í nyisi ŋa araɛ
si afei ajɔ ciiji isɛ fɛɛfɛlo ku jɛ
nŋa sɛɛda iyi kù nɛ sika sika iyi
nŋu í wɛɛ. À yɔɔ nɔ í ce nŋa
faajii bommai Ilaaõ.
4 Ajɔ nŋu gɔ, si bɛi Jesu do
mɔcɔɛ ŋa à wa inya akã í sõ ŋa í
ni, i maà tekĩ hai Zeruzalɛmu
ŋa, amma i degbe amua iyi
Ilaaõ Baaba í wãò ŋɛu, amua
iyi ǹ tako ǹ sõ ŋɛ ideɛu.
5 Zãa nŋu, inyii í dasi ŋɛ wo,
amma si ajɔ minjiu ihẽ aa da
nŋɛ si Hundei Ilaaõ.

Jesu í nyi lelei Aõ

6 Ŋɔi woo bɛ ŋa iyi aŋaò Jesu
ŋa à wa inya akãu à beeɛ à
ni, Lafɛ̃ɛ, bɛbɛii aa teese i jilɛ
bommai Izirɛli?
7 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, kù jɛ
baa nŋɛ i mà ajɔu walakɔ i mà
yaase bɛi mii ŋau bɛ á na ku ce
ŋa. Ilaaõ Baabai í jilɛ iyi bɛ ŋa
do yiikoɛ.
8 Amma aa ba gbugbã ŋa
waati iyi Hundei Ilaaõ á naa si
ŋɛ. Aa jɛa inɛ ŋa sɛɛdam ŋa
si ilui Zeruzalɛmu, do si ilɛi
Zudee fei, do si ilɛi Samari hee
ku bɔ do kɔɔi andunya fei.
9 Iyi Jesu í fɔ ideu í tã, ŋɔi à
waa cɔɔ nɔ à ba wee Ilaaõ í soo
ikpa lele nɔ kudũi ijĩ gɔ í jò a kù
yɔɔ má.
10 Waati iyi à waa cɔɔ wa nɛ
ikpa lelei Aõ, ŋɔi gbakã à yɛ
woo dasi ibɔ fũfũ minji gɔ ŋa
bɛ à waa leekĩ kɔkɔ nŋa.
11 Ŋɔi inɛ ŋau à ni, iŋɛ inɛi
Galilee ŋa, na mii í ce ì leekĩ
ì waa cɔ lele ŋa. Jesuu bɛ iyi
Ilaaõ í so ikpa lele hai bi tu ŋɛu
á nyi wa má do yaase bɛi ì yɔɔ
í nɛò leleu ŋa.

Nsũi Zudasi

12 Iyi inɛ ŋau à fɔ bɛɛbɛ à tã,
ŋɔi woo bɛ ŋau à sinda wa hai
iri kutai Olivie bii à wau à nyi
wa Zeruzalɛmu. Iri kutau í wa
kɔkɔi iluu zakai kilo akã.
13 Iyi à to Zeruzalɛmu ŋɔi à
gũ lelei ile ku kpɛkɛ bii à ya
maa wau. Aŋa iyi à tɔtɔɔ bɛu
wee, Piɛɛ do Zãa, do Zaaki, do
Anderee, do Filipu, do Tomaa,
do Baatelemi, do Matie, do
Zaaki amai Alifee, do Simɔɔ iyi
í ya jabua ilɛɛ do Zudu amai
Zaaki.
14 Do anu akãi inɛ ŋau fei
à ya tɔtɔɔ a maa ce kutɔɔ do
himma, aŋa do ifɔi Jesu ŋa do
Maari iyeɛ do inaabo gɔ ŋa má.
15 Ajɔ nŋu gɔ woo dasi Jesu
naanɛ ŋau à tɔtɔɔ má. Kukpɔ
nŋa í to zakai amanɛ cifa. Ŋɔi
Piɛɛ í dede í leekĩ si anini nŋa
í ni,
16 iŋɛ kpaasim ŋa, Hundei
Ilaaõi í jò Davidi í fɔ idei Zudasi
wo, nŋu iyi í cuaa inɛ ŋa iyi à
mu Jesuu, nɔ ideu kù nɛ bɛi á
ce iyi kù ce.
17 Zudasiui í tako í jɛ inɛ akã
nwa wo, nŋu mɔ í ya dasi icɛ
nwa awɔ.

18 Fia iyi í ba na laalɔ iyi í ceu
í raò iko gɔ. Ŋɔi í cuku, iriɛ í
tako í to ilɛ nɔ inɔɛ í la, ifũɛ fei
í fita.
19 Ŋɔi inɛ ŋa iyi à wa
Zeruzalɛmu fei à gbɔ ideu. Na
ŋɔi í jɔ̀ do fee nŋa à waa kpe
ikou Akedama, waatɔ Ikoi njɛ̀.
20 Ideɛ iyi à kɔ si tiai iri
kukɔ̃u wee.
A jɔ̀ ideɛu ku kpɔò bomma.
Inɛ gɔ ku maà buba bɛ má.
Nɔ à kɔɔ má à ni,
A jɔ̀ inɛ gɔ ku jɛ nsũɛ si icɛu.
21-22 Debɛi, ka dasi inɛ gɔ si
inɔ nwa ku jɛ nsũi Zudasiu.
Nɔ í gbe lafɛ̃ɛ ku jɛ inɛ iyi í yɛ
kujɪ̃i Lafɛ̃ɛ Jesu hai si balɛ bɛi
awa mɔ. Nɔ lafɛ̃ɛ ku jɛ inɛ akãi
inɛ ŋa iyi à ba wa kuwɛɛ ajɔ si
waati kãma fei iyi Jesu í wɛɛ
do awa si andunyau ihɛ̃, hai
waati iyi Zãa í dasiɛ inyi hee í
koo í bɔ lele.
23 Ŋɔi à cica amanɛ minji gɔ
ŋa, irii inɛ akãi Zozɛfu iyi à ya
kpe Baasaba, walakɔ Zusitu,
inɛ minjisiau mɔ Matiasi.
24 Ŋɔi à ce kutɔɔ à ni, Lafɛ̃ɛ,
awɔ iyi ì mà idɔi inɛ fei, nyisi
wa inɛ iyi ì cica. Si inɔi mɔcɔ
minjiɛ ŋau ihɛ̃
25 nyisi wa inɛ iyi ì bi ku jɛ
nsũi Zudasi si icɛi woo bɛ ŋau,
icɛ iyi Zudasi í jɔ̀ nɔ í koo í lɔ
tengi bii í jɔ à dasiɛ.
26 Ŋɔi à ta nŋa kpasa. Nɔ
kpasau í so Matiasi. Ŋɔi à dasiɛ
si inɔi woo bɛ maatakã ŋau.

2

Kunaai Hundei Ilaaɔ̃

1 Iyi ajɔi Pantekotu í to, ŋɔi
woo dasi Jesu naanɛ ŋau fei à
tɔtɔɔ inya akã.
2 Gbakã ŋɔi à gbɔ iba gɔ í naa
hai lele, í jɔ bɛi fufu nla, nɔ si
inɔ ileu fei inɛ ŋa à gbɔ ibau.
3 Si anyiɛ ŋɔi à yɛ ngɔgɔ bɛi
amɛi ina í na í lesi irii aŋa fei
akã akã.
4 Ŋɔi aŋa iyi à wa bɛ fei à kɔ̃ò
Hundei Ilaaɔ̃ nɔ à waa fɔ fee
mmu gɔ ŋa, si bɛi Hundei Ilaaɔ̃
í mu nŋa aŋa fei ikã ikã.
5 Wee waati bɛɛbɛ Zuifu gɔ
ŋa iyi à mà bɛɛrɛi Ilaaɔ̃ à naa
hai ilɛ fei à wa Zeruzalɛmu.
6 Iyi à gbɔ ibau, ŋɔi zamaa
nkpɔ nkpɔ í sɛi í koo í tɔtɔɔ bɛ
nɔ à biti jiida jiida si na iyi í jɔ̀
à gbɔ woo dasi Jesu naanɛ ŋau
à waa fɔ feei aŋa ikã ikã.
7 Ŋɔi í mu ŋa biti hee í caa,
nɔ à bee njɛ à waa ni, inɛ ŋa iyi
à waa fɔ ideu bɛ, n jɔ aŋa fei
inɛi Galilee ŋai mɛɛ.
8 Nɔ bɛirei í ce awa fei à gbɔ
à waa fɔ ide do fee nwa ikã ikã.
9 Si inɔ nwa inɛ gɔ ŋa à naai
hai ilɛi Paati do hai Mɛdi do
Elami, do hai ilɛi Mezopotami
do Zudee do Kapadosi do
Pontu do hai ilɛi Azii.
10 Inɛ gɔ ŋa mɔ hai ilɛi Firizii
à naa do Panfili do Ezibiti do
hai ikpa Libi iyi í wa kɔkɔi
Sirɛni. Inɛ gɔ ŋa mɔ à naa hai
Romu.
11 Inɛ gɔ ŋa Zuifu ŋai à bí ŋa,
inɛ gɔ ŋa mɔ à waa too kucei
Zuifu ŋa. Inɛ gɔ ŋa à naa hai
ilɛi Kɛrɛti do hai Arabi. Do
nŋu fei, awa fei à gbɔ à waa fɔ
fee nwa ŋa ikã ikã à waa sisiò
mii nla ŋa iyi Ilaaɔ̃ í ce.
12 Ŋɔi aŋa fei à biti hee a kù
mà bɛi aa lasabu nɔ à bee njɛ à
waa ni, yoomai í jɛ yaasei mii
nɔu ihɛ̃.
13 Amma inɛ gɔ ŋa à yaako
ŋa à waa ni, inɛ ŋau à mɔ atɛ̃i

hee í caa.

Waazo iyi Piɛɛ í ce

14 Ŋəi Piɛɛ í dede do woo
bɛ maatakã ŋau ajɔ́ nə wa la
hee lele í sɔ̃ zamaau wa ni, iŋɛ
Zuifu ŋa do iŋɛ mə iyi ì wa
Zeruzalɛmu fei, i sotĩ i gbə ŋa.
15 Ǹ bi i mà ŋa iyi inɛ ŋau
ihɛ̃ a kù mə atɛ̃ si bɛi ì waa
tamaa ŋau bɛ, domi à wɛɛ si
daadaakɔ, baa isə mɛɛsã kù lə
titã.
16 Amma iyi ì waa yɛ
daakɔəyiu ihɛ̃ ŋa, iyi walii
Zoɛli í fəu mbɛ iyi í ni,
17 Ilaaɔ̃ í ni, si ajəi ankãanyi
ŋau an daa inɛ fei si
Hundem.
Ama inɛməkə do ama inaabo
nŋɛ ŋa aa ce walii.
Awaasũ nŋɛ ŋa aa ya maa ce
kuyɛ ŋa,
Nə məkə ngbo nŋɛ ŋa mə Ilaaɔ̃
á ba ŋa ide ku fə si ala.
18 Waati bɛɛbɛ, an dasi Hun-
dem si inɛməkə do
inaabo woo ce icɛm ŋa,
Nə aa ce walii.
19 An nyisi mii maamaake ŋa
ikpa lelei Aɔ̃,
Nə an jɔ̀ inɛ ŋa a yɛ mii
maamaake ŋa má si ilɛ.
Inɛ ŋa aa yɛ njɛ̀ do ina do cuai
ina.
20 Inunu á kuku inya
Nə cukpa ku kpã bɛi njɛ̀.
Si anyii nŋui ajəi Lafɛ̃ɛ á to wa,
ajə nla ilu amboeu.
21 Amma inɛ ŋa iyi à waa kpe
Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ fei aa ba faaba.
22 Iŋɛ inɛi Izirɛli ŋa, i sotĩ
i gbə ideu ŋa. Ilaaɔ̃ í jɔ̀ ì mà
yiikoi Jesu inɛi Nazarɛtiu ŋa
na maamaake do nyinda ŋa iyi
í jɔ̀ Jesu í ce si anini nŋɛ, si bɛi
iŋɛ taka nŋɛ ì mà ŋa.
23 Jesuu, Ilaaɔ̃ takaɛi í lasabu
hai sinte í jiləə si a daa inɛ ŋa
si awə. Nə iŋɛi ì daa ilu dulum
ŋa si awə ì jə̀ à kpakpaɛ si jĩi ku
gaau à kpaa ŋa.
24 Amma Ilaaɔ̃ í jũu hai si
balɛ, í nyaa hai si wahalai iku
domi iku kù nɛ gbugbã kãma
siɛ hee ku gɛɛɛ bɛ.
25 Ideɛi Davidi í kə í ni,
Ǹ wa n yɛ Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ ajə fei,
Domi í wa awə njɛm ku ba n
maà n yaya.
26 Na ŋəi í jə̀ idəm wa dɔ̃, nə ǹ
wa n fə ide do inə didɔ̃.
Nə baa bii í jɛ an ku ǹ nɛ kpãa
ku cə,
27 Domi awə Ilaaɔ̃ i kaa jə̀ hun-
dem bi ku wai iku ŋa.
Bɛɛbɛ məi i kaa jə̀ arai Inɛ
Kumáɛ ku sãmi.
28 Ì nyisim kpãa iyi wa bəəm si
kuwɛɛ.
An wɛɛ do awə si inə didɔ̃.
29 Si anyii nŋu nə Piɛɛ í ni
má, iŋɛ kpaasim ŋa, ǹ wa n sɔ̃
ŋɛ nə kù nɛ sika kãma, Davidi
bala nwa í ku nə à suu. Balɛɛ
məi í wa si anini nwa ihɛ̃ hee
do nnyi fei, mà irei.
30 Amma si bɛi í jɛ walii, í mà
iyi Ilaaɔ̃ í cea nŋu kuwãi ide gə
do kugbasi í ni təkuɛ gə á na ku
buba si kitãi bommaɛ.
31 Davidi í mà mii iyi á na ku
ce. Na ŋəi í jə̀ ide iyi í fə, iyi
í ni Ilaaɔ̃ kaa jə̀ hundeɛ bi ku
wai iku ŋa nə araɛ kaa sãmi,
idei kujĩi inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicaui
wa fãa.
32 Jesuu iyi ǹ wa n fə ideɛ,
Ilaaɔ̃ í jũu hai si balɛ nə awa fei
à jɛ sɛɛda.
33 Ilaaɔ̃ Baaba í soo lele nə í
muaa Hundeɛ iyi í wãaò wo.

Nɔ nŋu mɔ í mua aWa mɔ Hundeu. Nŋui ì Waa yɛ nɔ ì Waa gbɔ ŋa bɛ.

34 Davidi takaɛ kù bɔ lelei Aõ amma í ni,

Aõ Lafɛ̃ɛ í sõ Lafɛ̃ɛm í ni,

Buba aWɔ njɛm,

35 Hee n ce mbɛɛɛ ŋa

Bi ku lesi isɛɛ.

36 Na ŋɔi í jɔ̀ í sĩa iŋɛ inɛi Izirɛli ŋa fei i mà iyi ihɛ̃ ŋa sãa sãa. Jesu iyi ì kpakpa si jĩi nɔu bɛ ŋa, nŋui Aõ í ce Lafɛ̃ɛ do Kirisi.

37 Iyi inɛ ŋau à gbɔ bɛɛbɛ ŋɔi ideu í to si ŋa ntɔ ntɔ, nɔ à bee Piɛɛ do woo bɛ iyi à gbe ŋau à ni, iŋɛ kpaasi nWa ŋa, bɛirei aa ka ce.

38 Ŋɔi Piɛɛ í sõ ŋa í ni, iŋɛ fei i kpaasi idɔ nŋɛ i jɔ̀ a dasi ŋɛ inyi do irii Jesu Kirisi ku ba Ilaaõ ku kpa idei dulum du ŋɛ, nɔ aa ba amuai Ilaaõ ma ŋa iyi í jɛ Hundeɛ.

39 Bɛɛbɛi á ce si na iyi í jɔ̀ Ilaaõ í ce nŋɛ kuWãɛ, iŋɛ do ama nŋɛ ŋa do inɛ ŋa iyi à Wa hee jĩijĩ fei, inɛ ŋa iyi Aõ Lafɛ̃ɛ nWa á kpe fei.

40 Do ide ikã ikã nkpɔ nkpɔi Piɛɛ í jɛ nŋa do sɛɛda nɔ í mu nŋa gbugbã í ni, i nya ara nŋɛ ikã hai bi inɛ laalɔi nsɛi ŋau ihɛ̃ ku ba i ba faaba ŋa.

41 Ŋɔi à dasi inɛ ŋa iyi à gba idei Piɛɛu inyi. Ajɔ nŋu zaka bɛi amanɛ dubu mɛɛta í kõɔsi si inɔi woo dasi Jesu naanɛ ŋau.

42 Nɔ à ya gbɔ cio iyi woo bɛ ŋau à ya maa kɔ ŋa siu fei, nɔ à ya maa Wɛɛ do anu akã, à ya maa jɛ ijɛ iyi aa yeò gigii ikui Jesu, nɔ à ya maa ce kutɔɔ ajɔ.

Kuwɛɛi inɛ ŋa iyi à dasi Jesu naanɛ

43 Ŋɔi ideu í to si inɛ fei, nɔ Ilaaõ í jɔ̀ woo bɛ ŋau à Wasi maamaake nkpɔ nkpɔ ku ce.

44 Woo dasi Jesu naanɛ ŋau fei à ce anu akã nɔ mii iyi à nɛ fei ti aŋa feii í jɛ.

45 Waati iyi inɛ gɔ í nɛ bukaatai ngɔgɔ fei à ya ta iko nŋa ŋai do mii ndu ŋa ŋa nɔ a na lafɛ̃ɛ fiau zaka bɛi í nɛ bukaataɛ.

46 Ajɔ fei à ya tɔtɔɔi si bantumai kpasɛ̃i Ilaaõ. À ya tɔtɔɔ a maa jɛi si inɔ kpasɛ̃ nŋa ŋa do inɔ didõ. Muafiti ci ya Wa si.

47 À ya maa saabu Ilaaõ nɔ inɛ fei í mà bɛɛrɛ nŋa. Ajɔ fei inɛ ŋa à ya dasi naanɛi nɔ a ba faaba. Bɛɛbɛi Lafɛ̃ɛ Jesu í ya maa kõɔsi kukpɔi woo dasiɛ naanɛ ŋau Waati kãma fei.

3

Wɛɛgɛ gɔ í ba iri

1 Ŋɔi alɛ ajɔ nŋu gɔ zakai isɔ mɛɛta Piɛɛ do Zãa à Waa bɔ kutɔɔ bantumai kpasɛ̃i Ilaaõ.

2 Ŋɔi à yɛ mɔkɔ gɔ bɛ iyi à bí do Wɛɛgɛ. Ajɔ fei à ya na a jilɔɔi andɛi bantumai kpasɛ̃i Ilaaõ iyi à ya kpe andɛ Ku sĩau, ku maa bara Waati iyi inɛ ŋa à Waa lɔ.

3 Iyi í yɛ Piɛɛ do Zãa à Waa lɔ bantumai kpasɛ̃u ŋɔi í tɔɔ ŋa a mua nŋu ngɔgɔ.

4 Ŋɔi Piɛɛ do Zãa à kãsiɛ iju, nɔ Piɛɛ í ni, cɔ Wa.

5 Ŋɔi í cɔ ŋa do laakai domi Wa tamaa ngɔgɔ si ŋa.

6 Amma Piɛɛ í sõɔ í ni, n kù nɛ fia hee má jɛ Wura, amma iyi ǹ nɛ an muuɛ. Do irii Jesu

Kirisi inɛi Nazarɛtiu, dede i nɛ.
7 Ŋɔi í mu aWɔ njɛi mɔkɔu í dedeɛ. Bɛ gbakã, isɛi inɛɛu do ikɔ̃i isɛɛ ŋau í ce gbugbã.
8 Ŋɔi í fo í dinga wa nɛ. Ŋɔi aŋaò ŋa fei à lɔ bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ ajó, ŋɔi í fo í dinga wa nɛ wa saabuò Ilaaɔ̃.
9 Ŋɔi inɛ fei í yɛ wa nɛ wa saabuò Ilaaɔ̃.
10 Si bɛi à mà iyi nŋui í ya tako ku maa buba andɛ kusĩai bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ ku maa barau, ŋɔi biti í mu aŋa fei nɔ ideu í to si ŋa.

Waazo iyi Piɛɛ í ce

11 Ŋɔi mɔkɔ iyi í ba iriu kù jɛ kù nɛ hai bi Piɛɛ do Zãa. Aŋaò ŋa à wa ikpa akãi kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ iyi à ya kpe bantumai Salomɔɔ. Nɔ inɛ ŋa iyi ideu í mu ŋa bitiu à sɛi à bɔ bi tu ŋa.
12 Iyi Piɛɛ í yɛ ŋa ŋɔi í sɔ̃ ŋa í ni, iŋɛ inɛi Izirɛli ŋa, bɛirei í ce ì biti ì waa cɔ wa bɛɛbɛ ŋa. Ì tamaa bɛi gbugbã nwai walakɔ daa jiida nwai í jò mɔkɔu wa nɛ ŋa?
13 Aburahamu do Izaaki do Zakɔbu aŋa iyi à jɛ bala nwa ŋau, Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ nŋai í jò Jesu woo ce icɛɛ í nɛ amboe. Iŋɛi ì muu ì na inɛ ngbo ŋa nɔ ì kɔsiɛ ŋa si wajui Pilati, baa do iyi Pilati wa bi ku jòɔ wo.
14 Amma iŋɛi ì kɔsiɛ, nŋu iyi í jɛ Inɛ Kumá do Inɛ Dee deeu nɔ ì tɔɔ Pilati ku jò nŋɛ woo kpa inɛu si agbɛɛ ŋa.
15 Si bɛɛbɛ ì kpa inɛ iyi í jɛ irii kuwɛɛu ŋa. Amma Ilaaɔ̃ í jũu hai si balɛ, nɔ aWa à yɔɔ.
16 Jesuu do naanɛ iyi mɔkɔu ihɛ̃ í dasiɛ nŋui í jò í ba gbugbã. Mɔkɔ iyi ì waa yɛ nɔ ì mà ŋau ihɛ̃, naanɛ iyi í dasi Jesuui í jò í ba iri mam mam si wajui iŋɛ fei.
17 Nsɛi kpaasim ŋa, ǹ mà mii iyi ì cea Jesuu ŋa, ì cooi si ngɔgɔ hai mà ŋa, bɛɛbɛi do inɛ ngbo nŋɛ ŋa fei.
18 Ilaaɔ̃ í jò walii ŋau fei à tako à fɔ ideɛ wo. Nɔ bɛɛbɛ mɔi bɛi à fɔu fei í kɔ̃. Ide iyi à fɔu nŋui í jɛ à ni, kù nɛ bɛi á ce iyi inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau kù yɛ ijuukpã.
19 Na nŋu, i kpaasi idɔ nŋɛ i sinda si Ilaaɔ̃ ŋa ku ba ku kpa idei dulum du ŋɛ.
20 Nɔ Ilaaɔ̃ ku mu nŋɛ kusĩmi jiida, nɔ ku bɛ Kirisi iyi í cicau wa ku jɛ tu ŋɛ, nŋu iyi í jɛ Jesuu.
21 Tilasii Jesu Kirisi ku maa wa lele hee aWaati koo toò mii fei ku jɛ titɔ̃ si bɛi Ilaaɔ̃ í jò walii kumáɛ ŋau à tako à fɔ wo.
22 Moizi, inɛ akã nŋa, í ni, Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ nŋɛ á jò walii gɔ ku fita hai si anini nŋɛ iyi á yɛ bɛi amu. Nɔ á sĩa i gbɔ mii iyi á sɔ̃ ŋɛ fei.
23 Inɛ iyi kù waa too si idei waliiu fei aa nyaa hai si inɔi zamaai Ilaaɔ̃i a kpaa.
24 Bɛɛbɛ mɔi Samuɛli do walii ŋa iyi à naa si anyiɛ, aŋa fei à tako à fɔ idei mii ŋa iyi wa ce nsɛiu ihɛ̃.
25 Mii iyi walii ŋau à ni Ilaaɔ̃ á ceu, iŋɛi wa cea. Nŋui í jɛ akabuu iyi Ilaaɔ̃ í dĩ do bala nŋɛ ŋa si waati iyi í sɔ̃ Aburahamu í ni, hai si dimiɛi an jò inɛi andunya fei ku ba kuwee.
26 Bɛɛbɛi Ilaaɔ̃ í jò woo ce icɛɛ í fita hai bi tu ŋɛ nɔ í bɔɔ wai ku ba ku wee nŋɛ ku ba iŋɛ fei

i sinda i jɔ̀ laalɔ ku ce nŋɛ.

4

Piɛɛ do Zãa à wa bi igbɛi woo kiiti ŋa

1 Si waati iyi Piɛɛ do Zãa
à waa sɔ̃ zamaau ideu bɛɛbɛ,
ŋɔi woo weei Ilaaɔ̃ ŋau do
inɛ ngboi inɛ ŋa iyi à ya maa
degbe kpasɛ̃i Ilaaɔ̃u do Sadusi
ŋa à sɛkɛɛ si ŋa wa.
2 Idɔ nŋa í kɔ̃ si na iyi í jɔ̀
mɔcɔ minji ŋau à waa kɔ inɛ ŋa
si cio à waa sɔ̃ ŋa iyi Jesu í jĩ hai
si balɛ, waatɔ iku ŋa aa yɔkɔ a
nyi wa si kuwɛɛ má.
3 Ŋɔi à mu ŋa à cĩmbo ŋa si
ile piisɔ̃ɔ hee iju kumá domi
alɛ í lɛ tã.
4 Do nŋu fei, inɛ nkpɔ iyi
í gbɔ ideu í dasi naanɛ. Nɔ
kukpɔ nŋa í kɔ̃ɔsi hee í to zakai
amanɛ dubu miu.
5 Iju kumáɛ ŋɔi inɛ ngboi
Zuifu ŋa do inɛ ngbo bubu ŋa
do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau
à tɔtɔɔ Zeruzalɛmu.
6 Ŋɔi à tɔtɔɔ aŋa do woo wee
nlau iyi à ya kpe Ani, do Kaifu
do Zãa do Alesandu do inɛ ŋa
iyi à gbe si nyaanzei woo wee
nlau fei.
7 Ŋɔi à nya Piɛɛ do Zãa wa hai
ile piisɔ̃ɔu à naa à leekĩ ŋa si
waju nŋa nɔ à lɔsi ku bee ŋa
à waa ni, do gbugbãi yooi, mà
do irii yooi ì ceò mii nɔu bɛ ŋa.
8 Ŋɔi Piɛɛ í kɔ̃ò Hundei Ilaaɔ̃
nɔ í sɔ̃ ŋa í ni, iŋɛ ilaalu do inɛ
ngbo ŋau,
9 ì waa bee wa idei icɛ jiida
ŋa iyi à cea wɛɛgɛu ihɛ̃ do bɛi í
ce í baò iri.
10 Na nŋu, í sĩa iŋɛ fei do inɛi
Izirɛli ŋau fei i mà ŋa, mɔkɔ
iyi wa leekĩ si waju nŋɛu bɛ, í
ba irii do saabui irii Jesu Kirisi
inɛi Nazarɛtiu, inɛ iyi ì kpakpa
si antai jĩi ku gaauu ŋa nɔ Ilaaɔ̃
í jũu hai si balɛ.
11 Jesui kukɔu wa fãa iyi í ni,
Kuta iyi woo ma ŋa à cau,
Nŋui í baa í jɛ kuta sintei icui
ile.
12 Woo faaba gɔ kù wɛɛ má bii
kù jɛ nŋu akã, domi Ilaaɔ̃ kù na
irii inɛ gɔ má si andunya iyi aa
ka kpe ka baò faaba.
13 Iyi inɛ ŋau à gbɔ ideu ŋɔi
à biti domi à yɛ wɔɔkɔi Piɛɛ do
Zãa nɔ à mà gbakã iyi táaka ŋai
iyi a kù ce baa cio. Ŋɔi à mà iyi
aŋai à wɛɛ wo do Jesu.
14 Amma si bɛi à yɛ mɔkɔ iyi í
ba iriu wa leekĩ do Piɛɛ do Zãa,
nŋui í jɔ̀ a kù ba ide gɔ iyi aa ni
má.
15 Ŋɔi à ni a fita hai ile kiitiu.
Iyi à fita, inɛ ŋa iyi à gbe bɛu à
waa busi njɛ aŋa duusɔ̃ɔ.
16 Ŋɔi à waa ni, bɛirei aa ka
cea mɔkɔ ŋau ihɛ̃. Wee inɛi
Zeruzalɛmu ŋa fei à mà iyi à ce
maamaake nla nla gɔ, nɔ a kaa
ka yɔkɔ ka jã.
17 Amma ka ganji ŋa ku ba
ideu ku maà fangaa si inɛ ŋa
iyi à gbe má, ka kɔ̀ nŋa do
ijuukpã ku ba a maà sɔ̃ inɛ
kãma ide do irii Jesu má.
18 Ŋɔi à kpe ŋa má nɔ à kɔ
nŋa a fɔ ide do irii Jesu má hee
má jɛ a kɔ inɛ ŋa si cioi ideɛ.
19 Amma Piɛɛ do Zãa à sɔ̃ ŋa
à ni, i bee ara nŋɛ ide bii á jɛ
dee dee si wajui Ilaaɔ̃ ka gbɔ
ide nŋɛ nɔ ka jɔ̀ ti Ilaaɔ̃.
20 Awa de a kaa ka yɔkɔ ka
coko do mii iyi à yɛ do iyi à
gbɔ.
21 Ŋɔi à gbagba si ŋa má ntɔ
ntɔ à bɛi à jɔ̀ ŋa. A kù ba yaase

bɛi aa ce a fa itĩ nŋa si na iyi í jɔ̀ inɛ fei wa saabu Ilaaɔ̃ do mii iyi í ceu,
22 domi mɔkɔ iyi à faaba do maamaakeu, adɔ̃ɛ í re baa ciiji.

Woo dasi Jesu naanɛ ŋa à waa tɔɔ wɔɔkɔ

23 Ŋɔi Piɛɛ do Zãa à nyi bi kpaasi nŋa ŋa si waati iyi woo kiiti ŋau à jɔ̀ ŋa. Nɔ à koo à sisi nŋa ide iyi inɛ ngbo ŋa do inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa à sɔ̃ ŋau.
24 Iyi à gbɔ ideu ŋɔi aŋa fei à tɔɔ Ilaaɔ̃ do anu akã à ni, Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ, aWɔi ì taka lele do ilɛ do tenku do mii iyi í wa si fei.
25 Hundeɛi í jɔ̀ bala nwa Davidi woo ce icɛɛ í fɔ wo í ni,
Na mii í ce idɔi inɛi dimi mmu ŋa í kɔ̃.
Na mii í ce inɛ ŋa à waa ce anu tɔɔsi a ba a cea Ilaaɔ̃ laalɔ, nɔ wee mii gɔi iyi kaa yɔkɔ ku ce mɔm.
26 Amanlui andunya ŋa do ilu iri ŋa à dede nɔ à tɔtɔɔ
Ku ba a ce igũ do Ilaaɔ̃ do inɛ iyi í cica.
27 Ilaaɔ̃ Baaba, ide iyi Davidi í fɔu bɛ ntɔi, domi Herodu do Pɔnsu Pilati à ce anu akã. À tɔtɔɔ do dimi mmu ŋa do inɛi Izirɛli ŋa si iluu ihɛ̃ à yɛ taalei Jesu woo ce icɛ kumáɛ iyi ì cica ì nya ikãu.
28 Bɛɛbɛi à ce, nɔ nŋu bɛ í jɔ̀ mii iyi ì jilɛ fei hai tako do iyi í jɛ idɔɔbiɛ í kɔ̃.
29 Na nŋu nsɛi, Lafɛ̃ɛ, ce laakaii ide ku fɔ nŋa nɔ i jɔ̀ awa woo ce icɛɛ ŋau ka sisi ideɛu do wɔɔkɔ nla nla.
30 Nyisi gbugbãɛ ku ba maamaake ŋa ku ce nɔ inɛ ŋa a ba iri do saabui irii Jesu woo ce icɛ kumáɛu.
31 Iyi à ce kutɔɔu à tã ŋɔi inya bii à tɔtɔɔu í yaya. Ŋɔi aŋa fei à kɔ̃ò Hundei Ilaaɔ̃ nɔ à wasi ku waazo idei Ilaaɔ̃ bɛbɛi do wɔɔkɔ.

Mii iyi woo dasi Jesu naanɛ ŋau à nɛ ti aŋa feii

32 Akpɔi woo dasi Jesu naanɛ ŋau í kɔ̃si nɔ aŋa fei à nɛ anu akã. Inɛ gɔ ci ya ni mii iyi nŋu í nɛ ti nŋu akãi amma mii iyi à nɛ fei ti aŋa feii.
33 Do gbugbã nla nlai woo bɛ ŋau à waa sisiò kujĩi Lafɛ̃ɛ Jesu hai si balɛ, nɔ didɔ̃ nla nlai Ilaaɔ̃ í wa si aŋa fei.
34 Inɛ gɔ kù jɛ are si inɔ nŋa, domi ajɔ minji do ajɔ minji fei inɛ ŋa iyi à nɛ iko do kpasɛ̃ ŋa fei à ya taai nɔ a naaò fiau wa,
35 a naa a na woo bɛ ŋau, nɔ a ce ikpɛ̃ɛ si bɛi bukaatai inɛ fei í to.
36 Bɛɛbɛi Jozɛfu, inɛi Levi gɔ iyi à bí Sipu, í ce. Nŋui woo bɛ ŋau à ya kpe Baanabasi, waatɔ woo mua inɛ gbugbã.
37 Í ta ikoɛ gɔ í naaò fiau wa í naa í na woo bɛ ŋau.

5

Idei Ananiasi do Safira

1 Amma mɔkɔ gɔ í wɛɛ iyi à ya kpe Ananiasi, aboɛ mɔ à ya kpoo Safira. Mɔkɔu í ta ikoɛ gɔ,
2 nɔ í jilɛ ikɔ akãi fiau ndɛɛ, iyi í gbeu mɔ í koo í na woo bɛ ŋau. Nɔ wee aboɛ í wɛɛò kumàsiɛ.
3 Iyi í na ŋa fiau ŋɔi Piɛɛ í beeɛ í ni, Ananiasi, bɛirei í ce ì jɔ̀ Seetam í lɔ si idɔɛ hee ì waa sɔa Hundei Ilaaɔ̃ ibo nɔ ì jɔ̀ bubui fiai ikou ndɛɛ.

4 Iko iyi ì tau awɔ si ì nɔɔ ba.
Iyi ì taa ì tã, fiau kù jɛ titɛɛi? To,
na mii í jɔ̀ ì ce dimii lasabuu
ihɛ̃. Kù jɛ amanɛ ŋai ì sɔa ibo,
Ilaaõi ì sɔa.
5 Iyi Ananiasi í gbɔ ideu
gbakã ŋɔi í cuku tengi bɛ í ku.
Ŋɔi inɛ ŋa iyi à gbɔ ideu fei njo
í mu ŋa hee í caa.
6 Ŋɔi awaasũ ŋa à naa à wo
ikuu do acɔ à koo à suu.
7 Si anyii isɔ mɛɛta má, ŋɔi
aboɛ mɔ í lɔ wa. Wee kù mà
mii iyi í ce mɔkɔi nŋu titã.
8 Ŋɔi Piɛɛ í beeɛ í ni, fia iyi
mɔkɔɛ í naaò wau ihɛ̃, bɛɛbɛi ì
ta iko nŋɛu ŋa? Ŋɔi Safira í jɛaa
í ni, bɛɛ mbɛ.
9 Ŋɔi Piɛɛ í beeɛ í ni, bɛirei í
ce iŋɛ minji fei ì ce anu akã i cɔ
laakaii Hundei Aõ Lafɛ̃ɛ bɛɛbɛ
ŋa. Cɔ, inɛ ŋa iyi à si mɔkɔɛ
à wa andɛ koofa bɛ, aa si awɔ
mɔ.
10 Bɛ gbakã ŋɔi abou mɔ í
cuku si wajui Piɛɛ bɛ í ku. Ŋɔi
awaasũ ŋau à lɔ bɛ à koo à ba
í ku, ŋɔi à soo wa à naa à suu
kɔkɔi mɔkɔɛ.
11 Ŋɔi njo í mu inɛi igbɛi Jesu
ŋau ntɔ ntɔ do inɛ ŋa iyi à gbɔ
ideu fei.

Maamaake nkpɔ

12 Ŋɔi woo bɛ ŋau à jɔ̀
maamaake do nyinda nkpɔ í
wasi ku ce si wajui inɛ ŋa. Nɔ
woo dasi Jesu naanɛ ŋau à ya
tɔtɔɔ bantumai Salomɔɔ.
13 Inɛ kãma kù bi ku lɔ inɔ
nŋa do muafiti domi à waa ce
njo, amma do nŋu fei à waa
saabu ŋa ntɔ ntɔ.
14 Amma kukpɔi inɛ ŋa iyi à
dasi Lafɛ̃ɛ Jesu naanɛ ntɔ ntɔ í
kõɔsi wa koo, hai inɛmɔkɔ do
inaabo ŋa.
15 Ŋɔi inɛ ŋa à wasi ku naaò
bõɔ ŋa wa si kpãa ŋa. À ya naa
a jilɛ ŋai si daayi ŋa do si sɛ̃ɛ ŋa
ku ba bii Piɛɛ wa lɔ ayaɛ ku bii
inɛ gɔ ŋa si inɔ nŋa.
16 Ŋɔi inɛ nkpɔ í wasi ku
naaò bõɔ ŋa wa do inɛ ŋa iyi
à nɛ inɛi inɔɔko ŋa hai ilɛɛkoi
Zeruzalɛmu ŋa, aŋa fei à nɔ à
ba iri.

À kpã woo bɛ ŋau iju

17 Amma woo wee nlai
Ilaaõu do inɛ ŋa iyi à wa si
igbɛi Saduse ŋa iyi à wa bi tɛɛu
fei à dedeò igu si gãmɛi woo bɛ
ŋau.
18 Ŋɔi à mu ŋa gbakã à dasi
ŋa piisõɔ.
19 Ŋɔi idũu amalekai Aõ
Lafɛ̃ɛ í naa í cĩ gamboi ile
piisõɔu í nya ŋa nɔ í sõ ŋa í ni,
20 i bɔ bantumai kpasɛ̃i Ilaaõ
i koo i leekĩ bɛ ŋa nɔ i sisia inɛ
ŋa idei kuwɛɛu fei.
21 Nɔ woo bɛ ŋau à gbɔ
ideu. Amɛɛjuma gbakã ŋɔi à
bɔ bantumai kpasɛ̃i Ilaaõ bɛ à
wasi ku kɔ inɛ ŋa si cio.

Wee waati bɛɛbɛ woo wee
nlai Ilaaõu do inɛɛ ŋau à tɔtɔɔ
nɔ à kpe igbɛi woo kiiti ŋau do
inɛ ngboi Izirɛli ŋa fei, à bɛi à
bɛ woo degbe kpasɛ̃i Ilaaõ ŋau
a koo a kpe woo bɛ ŋau wa hai
ile piisõɔ.
22 Amma iyi à to a kù yɛ woo
bɛ ŋau ile piisõɔ bɛ. Nɔ à nyi bi
inɛ ngbo ŋau má
23 à ni, iyi à to bɛ à ba ile
piisõɔu wa cĩmbo dim dim nɔ
à ba woo degbe ŋau à waa
leekĩ andɛ bɛ. Amma iyi à cĩ
gambo ŋau a kù yɛ inɛ kãma
ile bɛ.

24 Iyi inɛ ngboi woo degbe
kpasɛ̃i Ilaaɔ̃u do inɛ ngboi woo
wee ŋau à gbɔ ideu, ŋɔi à biti a
kù mà bɛi ideu á kpa iri.
25 Ŋɔi inɛ gɔ í naa í sɔ̃ ŋa
í ni, i gbɔ ŋa, inɛ ŋa iyi ì
dasi piisɔ̃ɔ ŋau à wa bantumai
kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ à waa kɔ inɛ ŋa si
cio.
26 Ŋɔi inɛ ngboi woo degbe
kpasɛ̃i Ilaaɔ̃u, nŋu do inɛɛ ŋa
à koo à gbã ŋa à naaò ŋa wa
bi inɛ ngbo ŋau. Amma kù jɛ
do gbugbã domi à waa ce njoi
zamaau a maa na a ta ŋa kuta.
27 Iyi à naaò ŋa wa à leekĩ ŋa
si wajui igbɛi woo kiiti ŋau nɔ
woo wee nlai Ilaaɔ̃u í sɔ̃ ŋa
28 í ni, à kò nŋɛ mam mam
à ni i maà ya ce waazo do irii
mɔkɔu má ŋa. Amma wee, ì
ce waazo nŋɛ ì waa koo ŋa hee
ì kɔ inɛi Zeruzalɛmu ŋa fei si
cio nŋɛ nɔ ì waa bi i dasi wa
taalei ikui mɔkɔu ŋa.
29 Ŋɔi Piɛɛ do woo bɛ kpaasiɛ
ŋau à jɛ à ni, tilasi idei Ilaaɔ̃i aa
ka jirima, kù jɛ ti amanɛ ŋa.
30 Aɔ̃ Lafɛ̃ɛi bala nwa ŋai í
jĩ Jesuu hai si balɛ, inɛ iyi ì
kpakpa si jĩi ì kpaa ŋau.
31 Ŋɔi Ilaaɔ̃ í soo lele í jilɔɔ
awɔ njɛɛ ku jɛ ilaalu do Woo
faaba nɔ ku muaò inɛi Izirɛli
ŋa kpãa a kpaasi idɔ nŋa ku ba
ku kpa idei dulum du ŋa.
32 Awai à jɛ sɛɛdai mii ŋau
bɛ, awa do Hundei Ilaaɔ̃ iyi
Ilaaɔ̃ í mua inɛ ŋa iyi à waa
jirimaɛ.
33 Iyi à gbɔ ideu ŋɔi idɔ nŋa í
kɔ̃ hee à waa dɛ a kpa ŋa.
34 Amma inɛ akã nŋa iyi à ya
kpe Gamaliɛ í dede í leekĩ si
aninii woo kiiti ŋau í ni a nya
woo bɛ ŋau wa titã. Gamaliɛu
Farisii wa jɛ do woo kɔ inɛ ŋa
si wooda, nɔ í nɛ bɛɛrɛ ntɔ ntɔ
bi inɛ fei.
35 Ŋɔi í sɔ̃ inɛ ŋau í ni, iŋɛ
inɛi Izirɛli ŋa, i laakai ŋa do
mii iyi ì waa bi i cea inɛ ŋau.
36 Kù kpɛ mɔm titã iyi mɔkɔ
gɔ í naa ihɛ̃ à ya kpoo Tedasi
nɔ í ya maa so araɛ lele bɛi inɛ
nla gɔ nɔ amanɛ bɛi cĩɔ mɛɛ wa
tooɛ. Amma à kpaa, nɔ mɔcɔɛ
ŋau fei à fangaa, nɔ à gbɛjɛ
ideɛ.
37 Si anyiɛ, waati iyi à na à
waa ce kuka, ŋɔi mɔkɔ gɔ mɔ
í naa à ya kpoo Zudasi inɛi
Galilee. Nŋu mɔ í jɔ̀ inɛ nkpɔ
nkpɔ wa tooɛ. Amma à kpa
nŋu mɔ nɔ inɛ ŋa iyi à waa
tooɛu fei à fangaa.
38 Na nŋu, bii í jɛ aa gbɔ idem
ŋa, i jɔ̀ inɛ ŋau bɛ a nɛ ŋa. Bii í
jɛ ideu do icɛ ŋa iyi à waa ceu
hai bi amanɛ ŋai wa naa, á na
ku kpa iri.
39 Amma bii kuce nŋau hai
bi Ilaaɔ̃i wa naa, i kaa yɔkɔ i
kãmia ŋa ŋa. I ce laakai i maà
ti i na i maa ba Ilaaɔ̃ ku ja ŋa.

40 Nɔ à gbɔ ideɛ. Ŋɔi à kpe
woo bɛ ŋau à cã ŋa do kpɔtɔɔ à
ni a maà fɔ ide do irii Jesu má
à bɛi à jɔ̀ ŋa.
41 Ŋɔi woo bɛ ŋau à nɛ hai bi
igbɛi woo kiiti ŋau do inɔ didɔ̃
nla nla si na iyi í jɔ̀ Ilaaɔ̃ í ka ŋa
si inɛ ŋa iyi à to a maa yaako ŋa
na irii Jesu.
42 Ajɔ fei si bantumai kpasɛ̃i
Ilaaɔ̃ do si inɔ kpasɛ̃ ŋa à ya
maa ce waazoi laabaau jiidau
nɔ a maa kɔ inɛ ŋa si cio waati
kãma fei a maa ni Jesui í jɛ inɛ
iyi Ilaaɔ̃ í cicau.

6

À cica amanɛ mɛɛje ku sobi woo bɛ ŋa

1 Waati bɛɛbɛ kukpɔi inɛ ŋa iyi à waa too kpãai Jesuu wa kɔ̃ɔsi. Ŋɔi Zuifu ŋa iyi à ya fɔ Gɛrɛkiu à waa gbagba si Zuifu alala ŋau domi si ijɛ iyi à ya maa kpɛ̃a jaaɔ̃ ŋa waati kãma fei à ya maa gbɛjɛ jaaɔ̃ nŋa ŋai.

2 Ŋɔi woo bɛ maateeji ŋau à tɔtɔɔ inɛ ŋa iyi à waa too kpãai Jesu ŋau fei à ni, kù sɪ̃a ka jɔ̀ idei Ilaaɔ̃ ku waazo ka maa ce idei ijɛ ŋa.

3 Na nŋu, iŋɛ kpaasi nwa ŋa, i cica amanɛ mɛɛje si inɔ nŋɛ, inɛ ŋa iyi à waa jɛ nŋa sɛɛda jiida, iyi à kɔ̃ò Hundei Ilaaɔ̃ do bisi, nɔ ka kãa nŋa icɛu.

4 Amma awa taka nwa aa ka maa ce kutɔɔ nɔ ka maa waazo idei Ilaaɔ̃ waati kãma fei.

5 Inɛ ŋau fei à jɛsi ideu. Ŋɔi à cica Etiɛni iyi í kɔ̃ò Hundei Ilaaɔ̃ nɔ naanɛɛ í la. Si anyii nŋu nɔ à cica Filipu, do Pokɔɔ, do Nikanɔɔ, do Timɔɔ, do Pamenasi, do Nikola inɛi Antiɔsi iyi í too kucei Zuifu ŋa wo í bɛi í na í dasi Jesu naanɛu.

6 Ŋɔi à bɔò ŋa bi woo bɛ ŋau. Nɔ woo bɛ ŋau à ce kutɔɔ à le nŋa awɔ si iri ku ba a sintiò icɛ.

7 Bɛɛbɛ mɔi idei Ilaaɔ̃ í fangaa wa koo nɔ kukpɔi inɛ ŋa iyi à waa too kpãai Jesuu í kɔ̃ɔsi wa koo si ilui Zeruzalɛmu, nɔ woo weei Ilaaɔ̃ nkpɔ í dasi naanɛ.

À mu Etiɛni

8 Wee Etiɛni í nɛ gbugbã ntɔ ntɔ nɔ Ilaaɔ̃ í ceaa didɔ̃ nɔ í ce maamaake do nyinda nla gɔ ŋa si aninii inɛ ŋa.

9 Amma inɛ gɔ ŋa à ba Etiɛni kakɔɔ ku ce. Inɛ ŋau gɔgɔ ŋa hai ilɛi Silisii à naa do hai ilɛi Azii, gɔgɔ ŋa mɔ inɛi Sirɛni ŋai do Alesandiri, aŋai à jɛ inɛi igbɛi Zuifu gɔ ŋa iyi à ya kpe aru ŋa iyi à jɔ̀.

10 Amma a kù nɔɔ domi wa fɔ idei do bisi do gbugbãi Hundei Ilaaɔ̃.

11 Ŋɔi à mua mɔkɔ gɔ ŋa fia si asii ku ba a máa ide. Nɔ inɛ ŋa iyi à muaa fia ŋau à sɔ̃ inɛ ŋa à ni à gbɔ inɛɛu ihɛ̃ wa fɔ laalɔi Moizi do Ilaaɔ̃.

12 Bɛɛbɛi à dedeò idɔɔkɔ̃i inɛ ŋa, do inɛ ngbo ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa. À sɛkɛɛ si Etiɛni nɔ à muu à bɔòɛ si wajui igbɛi woo kiiti ŋau.

13 Si anyiɛ ŋɔi à naaò mɔkɔ gɔ ŋa wa iyi à naa à máa ide à ni, inɛɛu ihɛ̃ waati kãma fei í ya maa fɔ laalɔi kpasɛ̃i Ilaaɔ̃u do woodai Moizi.

14 À gbɔ iyi í fɔ í ni Jesu inɛi Nazarɛtiu á lɛgɛ kpasɛ̃u ihɛ̃ nɔ ku kpaasi dedemba ŋa iyi Moizi í sɔ̃ wa fei.

15 Inɛ ŋa iyi à wa si igbɛu fei à kãsi Etiɛni iju ŋɔi à yɛ wajuɛ wa daana bɛi wajui amaleka.

7

Waazoi Etiɛni

1 Ŋɔi woo wee nlai Ilaaɔ̃u í bee Etiɛni í ni, ideu ntɔi?

2 Ŋɔi Etiɛni í jɛaa í ni, iŋɛ baam ŋa do kpaasim ŋa, i gbɔ iyi ɲ̀ wa n fɔ. Waati iyi Aburahamu bala nwa í wa ilɛi Mesopotami, Ilaaɔ̃ ilu amboe í naa bi tɛɛ. Waati bɛɛbɛ, kù bɔ Harãa titã.

3 Ŋɔi Ilaaɔ̃ í sɔ̃ɔ í ni, jɔ̀ ilɛi ideɛ do nyaanzeɛ ŋa nɔ i bɔ ilɛ bii an nyisiɛ.

4 Ŋɔi Aburahamu í fita hai
ilɛi inɛi Kaladee ŋa nɔ í koo í
buba Harãa. Hai bɛ, si anyii
ikui baaɛu ŋɔi Ilaaɔ̃ í jɔ̀ í naa ilɛ
bii ì wa nsɛi ŋau ihẽ.
5 Waati bɛɛbɛ kù muaa bii
kãma si ilɛu, baa bii á lesi kutɛ
titã. Amma do iyi Aburahamu
kù bí fei Ilaaɔ̃ í ceaa kuwã í ni
nŋu á muaa ilɛu nɔ ku jɛ ti nŋu
do amaɛ ŋa.
6 Ŋɔi Ilaaɔ̃ í sɔ̃ Aburahamu
má í ni, tɔkuɛ ŋa aa wa si ilɛ
mmu gɔ, bɛi aa mu ŋa a jɛ aru
a wahala ŋa zakai adɔ̃ cĩɔ mɛɛ.
7 Ilaaɔ̃ í nɔ í ni, amui an kiiti
dimi iyi à mu ŋa aruu. Si anyii
nŋu tɔkuɛ ŋau aa fita hai ilɛ bɛ
a baa ilɛu ihẽ bii aa tɔɔm.
8 Waati bɛɛbɛ Ilaaɔ̃ í na
Aburahamu woodai bango ku
dasi ku jɛ sɛɛdai akabuuɛ. Si
anyiɛ ŋɔi Aburahamu í na í
bí Izaaki nɔ í dasiɛ bango si
ajɔ mɛɛjɔsiaɛ. Bɛɛbɛi Izaaki
mɔ í cea Zakɔbu, nɔ Zakɔbu
mɔ í cea ama maateejiɛ ŋa
bɛɛbɛ, aŋa iyi à jɛ balai dimi
maateejii Zuifu ŋa.
9 Amai Zakɔbu ŋau à waa ba
Zozɛfu ifɔ nŋa igu ku ce nɔ à
muu à taa inɛ ŋa iyi à waa bɔ
ilɛi Ezibiti. Amma Ilaaɔ̃ í wa
anyiɛ,
10 ŋɔi í nyaa hai si wahalaɛ
fei. Í muaa bisi nɔ í jɔ̀ í nɛ bɛɛrɛ
bi Faraɔ̃ ilaalui Ezibitiu. Ŋɔi
Faraɔ̃ í coo minjisiaɛ si ilɛu nɔ
í jɔ̀ í jɛ inɛ ngboi kpasẽɛ má.
11 Ŋɔi ari í naa si ilɛi Ezibiti
do si ilɛi Kanaã fei, í kpã inɛ ŋa
iju ntɔ ntɔ. Bala nwa ŋau a kù
ba baa mii iyi aa jɛ.
12 Ŋɔi Zakɔbu í gbɔ iyi ijɛ í
wa ilɛi Ezibiti, nɔ í bɛ amaɛ
ŋau bɛ gbakã akã, aŋa iyi à jɛ
bala nwa ŋa.
13 Iyi à koo bɛ isɛ gbeejisia
ŋɔi Zozɛfu í tusɛ araɛ bi igbãɛ
ŋau do ifɔɛ, nɔ Faraɔ̃ mɔ í tɔtɔɔ
í màò ŋa.
14 Ŋɔi Zozɛfu í sɔ̃ ŋa í ni a
koo a kpe Zakɔbu baai nŋu wa
do nyaanzeɛ ŋa fei. Wee inɛ
ŋau à wɛɛi amanɛ kitaò fɛɛwa
do miu.
15 Bɛɛbɛi Zakɔbu í bɔò Ez-
ibiti. Bɛi í ku, bɛ mɔi bala nwa
ŋau à ku.
16 Nɔ à so iku nŋa à bɔò
Sikɛmu à koo à si ŋa si balɛ iyi
Aburahamu í tako í ra bi amai
Hemɔɔ ŋau.
17 Ide iyi Ilaaɔ̃ í wãò
Aburahamuu, iyi waatii
kuceɛ í maai wa inɛ nwa ŋa à
kpɔ à waa kɔ̃ɔsi si ilɛi Ezibitiu.
18 Si anyii adɔ̃ nkpɔ nkpɔ inɛ
mmu gɔ í naa í jɛ bomma, inɛ
nŋu kù mà Zozɛfu.
19 Nŋui í dĩ ijui inɛ nwa ŋa nɔ
í ce nŋa laalɔ, nɔ í nyi í tilasi ŋa
má a nyɔ ama kpɔtɔɔ nŋa ŋa a
ku.
20 Waati bɛɛbɛi à bí Moizi.
Ama kpɔtɔɔi iyi í sĩa hee í caa.
Ŋɔi à wòo bɛ si kpasẽi baaɛ
zakai cukpa mɛɛta.
21 Iyi à koo à jilɔɔ, ŋɔi ama
inaaboi Faraɔ̃ í so ndɛɛ í muu
bɛi amai nŋu takaɛ.
22 Ŋɔi à kɔa Moizi si bisii inɛi
Ezibiti ŋau fei nɔ í baa í jɛ ilu
gbugbã si ide ku fɔ do si kuceɛ.
23 Iyi Moizi í to adɔ̃ ciiji, ŋɔi í
dasi idɔ nŋu koo cɔ inɛi Izirɛli
ŋa dimiɛ ŋau.
24 Ŋɔi í yɛ inɛi Ezibiti gɔ wa
kpã inɛ akã nŋa iju, ŋɔi í bɔ
inɛɛu ku faaba nɔ í cã inɛi Ez-
ibitiu í kpaa.

25 Í tamaa bɛi inɛi nŋu ŋa aa
mà iyi Ilaaɔ̃ í bɛ nŋu wai nŋu
ku na ku faaba ŋa, amma a kù
mà.
26 Iju kumáɛ ŋɔi Moizi í yɛ
inɛ Izirɛli minji gɔ ŋa iyi à waa
ja. Ŋɔi wa bi ku la ŋa, nɔ
í ni, kpaasim ŋa, iŋɛ iyi ì jɛ
nyaanze akã ŋa, na mii í ce ì
waa wahala njɛ bɛɛbɛ ŋa.
27 Ŋɔi inɛ iyi wa wahala
kpaasiɛu í tale Moizi í ni, yooi
í ceɛ inɛ ngbo i na i kiiti nwa.
28 I bi i kpa amu mɔ bɛi ì kpa
inɛi Ezibitiu anai?
29 Iyi Moizi í gbɔ ideu ŋɔi í sa
í nɛ ilɛi Madiãa í koo wa jɛ inɛ
njoo bɛ. Bɛi í so abo nɔ í bí ama
inɛmɔkɔ minji.
30 Si anyii adɔ̃ ciiji ŋɔi ajɔ
nŋu gɔ amaleka gɔ í naa bi
tɛɛ si gbaau kɔkɔi geetei Sinai.
Amalekau í naai si ama wua
tũtũ gɔ iyi í ce bɛi wa jo.
31 Iyi Moizi í yɔɔ ŋɔi í biti. Nɔ
í sɛkɛɛ siɛ í bɔ ku cɔɔ, ŋɔi í gbɔ
ide ku fɔi Aõ Lafɛ̃ɛ wa ni,
32 amui ǹ jɛ Ilaaɔ̃, Lafɛ̃ɛi
Aburahamu do Izaaki do
Zakɔbu, balaɛ ŋa. Ŋɔi Moizi
í yaya do njo, kù waa bi inyau
ku cɔ má.
33 Ŋɔi Aõ Lafɛ̃ɛ í sõɔ í ni, bɔ́
baataɛ bɛ, domi inya bii ì waa
leekɩ̃u bɛ inya kumái.
34 Wee ǹ yɛ wahalai inɛm
ŋa iyi à wa ilɛi Ezibiti. Ǹ gbɔ
kukpata nŋa, nɔ ǹ kita wa n
naa n faaba ŋa. To, nsɛi, naa
wa, n bɛɛ Ezibiti.
35 Moiziu, iyi inɛi Izirɛli ŋa
à kɔsi wo nɔ à nia, yooi í ceɛ
inɛ ngbo woo kiiti, nŋui Ilaaɔ̃
í bɛ ku jɛ inɛ ngbo woo faaba
nŋa do sobii amaleka iyi í naa
bi tɛɛ si ama wuau.
36 Moiziu nŋui í nya inɛi
Izirɛli ŋa hai ilɛi Ezibiti nɔ í ce
nyinda ŋa do maamaake ŋa si
ilɛu do si Tenku Nkpau do si
gbaa zakai adõ ciiji.
37 Moizi takaɛ í nyi í sõ inɛi
Izirɛli ŋau má í ni, Ilaaɔ̃ á bɛ si
ŋɛ walii wa bɛi amu, iyi á jɛ inɛ
akã nŋɛ.
38 Moizii í tako í wa bii inɛi
Izirɛli ŋau à tɔtɔɔ si gbaau.
Nŋui í wa afei bala nwa ŋa do
amaleka iyi í baa ide ku fɔ si
geetei Sinaiu. Nɔ hai bi tɛɛi í
gba idei kuwɛɛ í na wa.
39 Amma bala nwa ŋau a kù
waa bi ideɛ ku gbɔ. À kɔsiɛ à
waa bi a nyi ikpa ilɛi Ezibiti
ma.
40 Ŋɔi í jɔ̀ à sõ Arõɔ à ni, ce
nwa iwɛ̃ iyi á cua nwa si kpãa
domi Moiziu iyi í nya wa wa
hai ilɛi Ezibiti a kù mà mii iyi
í coo.
41 Ŋɔi à ce iwɛ̃ gɔ iyi í jɔ ama
kɛtɛ, nɔ inɔ nŋa í dõ na icɛi awɔ
nŋau nɔ à ceaa kuwee.
42 Na nŋu, Ilaaɔ̃ í fa araɛ hai
bi tu ŋa nɔ í jɔ̀ à waa tɔɔ inunu
do cukpa do andaiya ŋa. Ide
nŋui à kɔ si tiai walii ŋau à ni,
Ilaaɔ̃ í ni,
Iŋɛ inɛi Izirɛli ŋa, kù jɛ amui í
ceɛ dimii kuwee ikã ikã
Adõ ciiji si gbaa ihɛ̃ ŋa.
43 Amma iwɛ̃ ŋa iyi iŋɛ taka
nŋɛ ì ce ŋai ì ceɛ kuwee
ŋa.
Ilei acɔi iwɛ̃ Mɔlɔkui ì ya maa
so ŋa do andaiyai iwɛ̃
Refãa.
Na ŋɔi í jɔ̀ an jɔ̀ a mu ŋɛ a nɛò
ŋɛ hee ilɛi Babilɔni.
44 Nɔ Etiɛni í ni má, bala nwa
ŋau à nɛ ilei acɔ si gbaau, nŋui
wa nyisi iyi Ilaaɔ̃ í wɛɛ do aŋa.

Moizi í cooi bɛi Ilaaõ í nyisiɛ í ni ku coou.
45 Ilei acɔu, bala nwa ŋa iyi à naa si anyii inɛ sinte ŋau, aŋa do Zozue woo cua nŋa à soo à nɛò wa ilɛu ihẽ. Ilɛu Ilaaõi í lele dimi ŋa iyi à tako à wa si wo. Nɔ ilei acɔu í wa ihẽ hee waatii ilaalu Davidi.
46 Si bɛi Davidi í ba didɔ̃i Ilaaõ, nŋui í jɔ̀ í tɔɔɛ ku jɔ̀ nŋu ku maa ile tengi bii tɔkui Zakɔbu ŋa aa ya gulɛaa *.
47 Amma Salomɔɔi í maa ileu.
48 Amma Ilaaõ kù nɛ saa. Ci ya wa si ile iyi amanɛ ŋa à ma. Bɛɛbɛi walii gɔ í tako í fɔ wo í ni,
49 Ilaaõ í ni, lelei í jɛ kitãi bommam,
Nɔ ilɛ í jɛ bi ku lesi isɛm.
Debɛi, dimii ile yoomai aa yɔkɔ i maam ŋa.
Mà iwoi inya í wa bii an ya n sĩmi.
50 Kù jɛ amui ń ce fei ndɛɛ?
51 Nɔ Etiɛni í ni má, iŋɛ inɛ ku gaabu ŋai, idɔ nŋɛ do itĩ nŋɛ fei í le. Ì ya maa kɔsi Hundei Ilaaõ ŋai waati kãma fei. Iŋɛ mɔ ì waa ce bɛi bala nŋɛ ŋa à tako à ce wo.
52 Walii yooma ŋai bala nŋɛ ŋa a kù kpã iju. À kpa hee do inɛ ŋa iyi à fɔ kunaai Inɛ Dee deeu, inɛ iyi iŋɛ taka nŋɛ ì zambaɛ si nsɛi ì kpaa ŋau.
53 Iŋɛ iyi do saabui amaleka ŋau Ilaaõ, í na ŋɛ woodaɛ, i kù too si woodau ŋa.

Etiɛni í ku

54 Iyi inɛ ŋau à gbɔ ideu ŋɔi idɔ nŋa í kõ si Etiɛni hee à waa ŋɔ amaawɔ nŋa ŋa.
55 Amma Etiɛni í kõò Hundei Ilaaõ nɔ í cɔ lele, ŋɔi í yɛ amboei Ilaaõ nɔ í yɛ Jesu mɔ wa leekĩ do ikpa awɔ njɛɛ.
56 Ŋɔi í ni, i gbɔ ŋa, ń yɛ lele í cĩ nɔ Amai Amanɛ wa leekĩ do ikpa awɔ njɛi Ilaaõ.
57 Amma à dĩ itĩ nŋa à bɛi à dõ anu nla nla nɔ à sɛi ajɔ à koo à wo siɛ.
58 Ŋɔi à faa hai inɔ ilu à koo à nyɔɔ ku ba a taa kuta a kpaa. Ŋɔi inɛ ŋa iyi à tako à máa ideu à bɔ kumboo nŋa ŋa à jɔ̀a awaasũ gɔ bɛ à ya kpoo Sɔlu.
59 Si bɛi à waa ta Etiɛni kutau ŋɔi Etiɛni í ce kutɔɔ í ni, Lafɛ̃ɛ Jesu, gba hundem.
60 Ŋɔi í cuku í gulɛ wa dõ anu hee lele wa ni, Lafɛ̃ɛ, maà mu ŋa do dulum nɔu ihẽ. Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í ku.

8

1 Nɔ waatii kukpai Etiɛniu Sɔlu mɔ í jɛsi.

Sɔlu í kpã inɛi igbɛi Jesu ŋa iju

Hai ajɔ nŋu bɛi à sinti ku kpã inɛi igbɛi Jesu ŋa iyi à wa Zeruzalɛmu iju. Bii kù jɛ woo bɛ ŋau baasi, woo dasi Jesu naanɛ ŋau fei à fangaai si ilɛi Zudee do si ilɛi Samari.
2 Nɔ inɛ gɔ ŋa iyi à mà bɛɛrɛi Ilaaõ à si Etiɛni do kukpata.
3 Amma Sɔlu í wasi inɛi igbɛi Jesu ŋa ku kpã iju. Í ya lɔ kpasẽ do kpasẽ ŋai ku maa mu inɛmɔkɔ do inaabo ŋa do gbugbã koo dasi ŋa piisõɔ.

* **7:46** ku maa ile, tengi bii tɔkui Zakɔbu ŋa aa ya gulɛaa À kɔɔi si tia nwo gɔ ŋa à ni, ku maa ile, nŋu iyi í jɛ Ilaaõ Lafɛ̃ɛi Zakɔbu.

Filipu wa sisi laabaau jiida si ilɛi Samari

4 Inɛ ŋa iyi à fangaau à koo
à waa waazo laabaau jiidau bii
fei.
5 Filipu í bɔ ilu nlai Samari
nɔ wa cea inɛi ilu bɛ ŋa faajii
inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau.
6-7 Nɔ í ce maamaake ŋa. Í
lele inɛi inɔɔko ŋa hai si inɛ
nkpɔ nɔ à fita do anu ku dɔ̃ nla
nla, nɔ í jɔ̀ wɛɛgɛ nkpɔ do ilu
kutɛ akã ŋa à ba iri. Iyi inɛ
ŋa à waa gbɔ waazoɛu nɔ à yɛ
maamaake ŋau, ŋɔi aŋa fei à
teese à de itĩ jiida.
8 Nɔ inɛi ilu ŋau à wɛɛò inɔ
didɔ̃ nla nla.
9 Wee mɔkɔ gɔ mɔ í wa si
iluu bɛ, à ya kpoo Simɔɔ. Í ya
maa ce dobu dobu í jɔ̀ inɛi ilu
ŋau fei à biti nɔ í ce araɛ inɛ
nla.
10 Hai ama keeke do inɛ
ngbo fei à ya gbɔ ideɛ ntɔ ntɔ
nɔ à ya maa ni, inɛɛu ihɛ̃i í jɛ
inɛ iyi à ya kpe gbugbã nlai
Ilaaɔ̃.
11 À ya maa gbɔ ideɛi domi
hai kukpɛ dobu dobuɛ ŋau í ya
maa mu ŋa bitii.
12 Amma iyi inɛ ŋau à dasi
naanɛ si laabaau jiida iyi Fil-
ipu wa fɔ si gãmɛi bommai
Ilaaɔ̃ do si gãmɛi Jesu Kirisiu,
ŋɔi à dasi ŋa inyi hai inɛmɔkɔ
do inaabo fei.
13 Simɔɔ takaɛ í dasi Jesu
naanɛ nɔ à dasiɛ inyi. Í ya maa
too Filipu bii fei nɔ í biti ntɔ
ntɔ iyi í yɛ maamaake nla ŋa
iyi wa ce.
14 Woo bɛ ŋau à gbɔ iyi inɛi
Samari ŋau à gba idei Ilaaɔ̃.
Ŋɔi à bɛ si ŋa Piɛɛ do Zãa hai
Zeruzalɛmu bɛ.
15 Iyi à to ŋɔi à ce nŋa kutɔɔ
ku ba a ba Hundei Ilaaɔ̃.
16 À ce bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀
Hundei Ilaaɔ̃ kù kita si kãma
nŋa wa titã, aŋa de à ce inyi ku
dasi nŋai do irii Lafɛ̃ɛ Jesu nŋu
akã.
17 Ŋɔi Piɛɛ do Zãa à le nŋa
awɔ si iri, nɔ à ba Hundei Ilaaɔ̃.
18 Iyi Simɔɔ í yɛ woo dasi
Jesu naanɛ ŋau à ba Hundei
Ilaaɔ̃ waati iyi woo bɛ ŋau à le
nŋa awɔ si iriu, ŋɔi wa bi ku
mu nŋa fia.
19 Í ni a mua nŋu gbugbãu bɛ
ku ba inɛ iyi nŋu á lea awɔ si iri
fei ku ba Hundei Ilaaɔ̃.
20 Amma Piɛɛ í sɔ̃ɔ í ni, awɔ
do fiaɛ fei aa ce nfe, domi ì
tamaa bɛi aa yɔkɔ i ra amuai
Ilaaɔ̃ do fiai.
21 I kù nɛ kpãai ngɔgɔ ihɛ̃
domi idɔɛ kù jɛ dee dee si
wajui Ilaaɔ̃.
22 Na nŋu, sinda idɔɛ hai si
laalɔ ku ceɛ, nɔ i tɔɔ Ilaaɔ̃ ku ceɛ
suurui lasabu laalɔ ku ceɛ bii á
ce.
23 Ǹ wa n fɔ bɛɛbɛi si na iyi í
jɔ̀ ǹ yɛ daaɛ í ro nɔ dulum í dĩɛ.
24 Ŋɔi Simɔɔ í jɛ nŋa í ni, iŋɛ
taka nŋɛ i ceem kutɔɔ bi Lafɛ̃ɛ
ku ba ide ŋa iyi ì sɔ̃m ŋau bɛ
kãmaɛ ku maà bam.
25 Waati iyi à ce waazo à
sisia inɛ ŋa yaasei idei Ilaaɔ̃
à tã ŋɔi à sinda à waa nyi
Zeruzalɛmu. Iyi à waa nɛ, ŋɔi
à wasi ku sisi laabaau jiidau si
ilu nkpɔi Samari má.

Idei Filipu do akawe nlai Etiopi gɔ

26 Ŋɔi amalekai Lafɛ̃ɛ gɔ í ba
Filipu ide ku fɔ í ni, dede i
bɔ ikpa awɔ cangai kpãai in-
unu, too kpãa iyi í wa hai

Zeruzalɛmu ku bɔ Gaza. Kpãa nŋui í bɔ ikpa gbabuau bɛ.
27 Ŋɔi Filipu í dede í nɛ. Si kpãau, ŋɔi í yɛ inɛi Etiopi gɔ. Inɛɛu akawe nla nlai. Nŋui í ya maa mu amanii inaabo ilaalui Etiopi. Í naa Zeruzalɛmui Ilaaɔ̃ ku gulɛa,
28 ŋɔi í sinda wa bɔ ikpa ideɛ má. Wa buba si sarɛtii acĩ wa cio tia iyi walii Ezai í kɔ.
29 Ŋɔi Hundei Ilaaɔ̃ í sɔ̃ Filipu í ni ku bɔ kɔkɔi sarɛtiu.
30 Ŋɔi Filipu í sɛi í bɔ bi sarɛtiu, nɔ í gbɔ inɛi Etiopiu wa cio si tiai walii Ezaiu. Nɔ í beeɛ í ni, ide iyi ì waa ciou bɛ ì waa gbɔ bɛi wa fɔ mbɛ?
31 Ŋɔi inɛɛu í jɛaa í ni, bɛirei an ce n gbɔ bii kù jɛ inɛ gɔi í tusɛɛm. Ŋɔi í tɔɔ Filipu ku gũ wa si sarɛtiu ku buba bi nŋu. Nɔ Filipu í gũ.
32 Ide iyi mɔkɔu wa cio si kukɔi idei Ilaaɔ̃ wee.
À kooòɛ bɛi angudã iyi aa saka.
Bɛi ama angudã í ya maa coko waati iyi à waa bu ntoɛ,
Bɛɛbɛ mɔi nŋu mɔ kù la gɛlɛ.
33 À kayeɛ nɔ à kɔ ku kiitiɛ dee dee.
Si bɛi à kpa irii kuwɛɛɛ, kù wa si ilɛu ihẽ má,
Yooi á fɔ idei inɛi anyiɛ ŋa má.
34 Ŋɔi akaweu í sɔ̃ Filipu í ni, ñ wa n tɔɔɛ i sɔ̃m inɛ iyi waliiu wa fãa. Nŋu takaɛi wa fãa araɛ de. Mà inɛ gɔi wa fãa.
35 Ŋɔi Filipu í so ide í sinti do idei waliiu í sisiaaò laabaau jiidai Jesu.
36 Si bɛi à waa nɛ si kpãau ŋɔi à to ido gɔ iyi í nɛ inyi. Ŋɔi akaweu í ni, cɔ inyi ihẽ. To, mii á ganjim n ce inyi ku dasim má. [
37 Ŋɔi Filipu í sɔ̃ɔ í ni, bii ì dasi Jesu naanɛ do idɔɛ fei aa yɔkɔ i ce inyi ku dasiɛ mɛɛ. Nɔ akaweu í jɛ í ni, ñ dasi naanɛ iyi Jesu Kirisi Amai Ilaaɔ̃i.]
38 Ŋɔi í ni a leekĩ sarɛtiu. Iyi à leekĩɛ nɔ nŋu do Filipu à kita aŋa minji nŋa si inyiu, nɔ Filipu í dasiɛ inyi.
39 Iyi à fita hai si inɔ inyiu, ŋɔi Hundei Aɔ̃ Lafẽɛ í nɛò Filipu. Nɔ akaweu kù yɔɔ má, amma í dasi kpãa wa nɛ do inɔ didɔ̃.
40 Ŋɔi Filipu í ba nŋu í wa ilu gɔ iyi à ya kpe Azɔtu, nɔ í ce waazoi laabaau jiida bɛ do ilu ŋa iyi à wa si kpãau fei hee í toò Sezaree.

9

Idɔ ku kpaasii Sɔlu
(Cɔ IWB 22:6-16; 26:12-18)

1 Waati bɛɛbɛ Sɔlu í ya maa kpã inɛ ŋa iyi à waa too kpãai Jesu ŋau iju nɔ wa bi ku kpa ŋa mɔm nii. Na ŋɔi í jò í bɔ bi woo wee nlai Ilaaɔ̃u,
2 í tɔɔɛ ku cea nŋu tia ŋa. Tia ŋaui á koo ku na inɛ ngboi ile bi ku ce kutɔtɔɔ ŋa iyi à wa Damasi. Do saabui tia ŋaui á baò gbugbã iyi á koo ku muò inɛ ŋa iyi à waa too kpãai Jesu, bii inɛmɔkɔi wala bii inaaboi, ku ba ku yɔkɔ ku dĩ ŋa ku bɔò ŋa Zeruzalɛmu. Iyi í gba tia ŋau nɔ í dasi kpãa wa nɛ.
3 Si bɛi Sɔlu wa nɛ í maai Damasi, ŋɔi anu akã inya kuma gɔ í naa siɛ wa hai lele.
4 Ŋɔi í cuku ilɛ nɔ í gbɔ imui inɛ gɔ í ni, Sɔlu, Sɔlu, na mii í ce ì waa kpãm iju.

5 Ŋɔi Sɔlu í bee í ni, Lafɛ̃ɛ, aWɔi yoo. Ŋɔi Lafɛ̃ɛ í jɛaa í ni, amui Jesu iyi ì waa kpã ijuu.
6 Dede i bɔ inɔ iluu, bɛi aa sɔ̃ɛ mii iyi aa ce.
7 Waati bɛɛbɛ inɛ ŋa iyi à waa nɛ do Sɔluu à leekĩ à coko sɔ̃m sɔ̃m, à gbɔ ide ku fɔu amma a kù yɛ inɛ kãma.
8 Ŋɔi Sɔlu í dede hai ilɛ í cĩ ijuɛ amma kù yɛ ilu. Ŋɔi à mu aWɔɛ à bɔòɛ Damasi.
9 Í fɛɛju zakai ajɔ mɛɛta, kù jɛ kù mɔ.
10 Wee mɔcɔi Jesu gɔ í wa Damasi bɛ à ya kpoo Ananiasi. Ŋɔi Lafɛ̃ɛ Jesu í naa siɛ si kuyɛ í kpoo í ni, Ananiasi. Nɔ í jɛ í ni, Amu wee Lafɛ̃ɛ.
11 Ŋɔi Lafɛ̃ɛ í sɔ̃ɔ í ni, dede i koo i mu kpãa iyi à ya kpe Kpãa Kutɛu i bɔ idei Zudasi. Bii i to bɛ bee mɔkɔ gɔ iyi à ya kpe Sɔlu inɛi Tarusiu. Wa ce kutɔɔ,
12 nɔ í ce kuyɛ í yɛ mɔkɔ gɔ iyi à ya kpe Ananiasi í lɔ wa nɔ í lesi nŋu aWɔ ku ba nŋu ku yɛ ilu má.
13 Amma Ananiasi í ni, Lafɛ̃ɛ, inɛ nkpɔi í sɔ̃m laabaaui mɔkɔu bɛ do laalɔ ŋa iyi í ceɛ inɛɛ ŋa Zeruzalɛmu fei.
14 Nɔ à gbɔ iyi inɛ ngboi woo wee ŋai à naa gbugbã ku mu inɛ ŋa iyi à waa ce kutɔɔ do iriɛ ihɛ̃ fei.
15 Amma Lafɛ̃ɛ í sɔ̃ɔ í ni, koo, domi ɳ̀ cica inɛɛu bɛi ku jɛ woo ce icɛm ku fɔ laabaaui irim bi dimi mmu ŋa do bi ilaalu nŋa ŋa do bi inɛi Izirɛli ŋa.
16 An nɔ n nyisiɛ bɛi nŋu mɔ á yɛ ijuukpã na irim.
17 Ŋɔi Ananiasi í dede í koo. Iyi í to, ŋɔi í lesi Sɔlu aWɔ í ni, Sɔlu kpaasim, Jesu Lafɛ̃ɛ, nŋu iyi í naa siɛ si kpãau si waati iyi ì waa naa, nŋui í bɛm wa ku ba i yɛ ilu má nɔ i kɔ̃ò Hundei Ilaaɔ̃.
18 Bɛ gbakã ngɔgɔ í cuku wa hai si ijui Sɔlu í yɛ bɛi kpakai cɛ̃ɛ, nɔ í yɛ ilu má. Ŋɔi í dede nɔ à dasiɛ inyi.
19 Si anyiɛ ŋɔi í jɛ sɔnda nɔ gbugbãɛ í baa má.

Sɔlu wa ce waazo Damasi

Nɔ Sɔlu í ce ajɔ minji Damasi bɛ do inɛ ŋa iyi à waa too kpãai Jesu.
20 Gbakã í bɔ ile bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔ ŋa wa waazo wa fɔ iyi Jesu Amai Ilaaɔ̃i.
21 Inɛ ŋa iyi à waa gbɔ ideɛu fei à biti à bee njɛ à waa ni, kù jɛ mɔkɔu iyi í ya maa wahala inɛ ŋa iyi à waa ce kutɔɔ do irii Jesu Zeruzalɛmuu mbɛ ya. Kù jɛ nŋui wa naa ihɛ̃ wo ku na ku mu inɛ ŋa ku dĩ ŋa koo na inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋau?
22 Amma gbugbãi Sɔlu í ya maa kɔ̃ɔsii, nɔ Zuifu ŋa iyi à wa Damasiu a kù mà bɛi aa jɛaa waati iyi wa sɔ̃ ŋa kam kam iyi Jesui í jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau.
23 Zakai ajɔ minji má ŋɔi Zuifu ŋau à waa busi njɛ a ba a kpa Sɔlu.
24 Amma inɛ gɔ í koo í sisia Sɔlu ide iyi inɛ ŋau à dĩu. Inɛ ŋau à ya maa degbe iluui hee do andɛ koofa ŋau fei dasã do idũ ku ba a kpaa.
25 Amma idũ gɔ mɔcɔi Sɔlu ŋa à jɔ̀ í lɔ inɔ kɔlɔ à bɛi à koo à kitaɛ hai do antai bindii iluu.

Sɔlu í wa Zeruzalɛmu

26 Ŋɔi Sɔlu í bɔ Zeruzalɛmu. Iyi í to bɛ í bi ku tɔtɔɔ do inɛ

ŋa iyi à waa too kpãai Jesuu, amma aŋa fei à waa ce njoɛ si na iyi í jɔ̀ a kù mà mà ntɔ ntɔ wa too kpãai Jesui.

27 Ŋɔi Baanabasi í bɔòɛ bi woo bɛ ŋau nɔ í sõ ŋa bɛi Sɔlu í yɛ Lafɛ̃ɛ si kpãa, do bɛi Lafɛ̃ɛ í baa ide ku fɔ. Nɔ í sõ ŋa bɛi Sɔlu í ce waazo Damasi do irii Jesu do wɔɔkɔ.

28 Hai waati bɛɛbɛi Sɔlu wa dabii si ilui Zeruzalɛmu do woo bɛ ŋau wa waazo do irii Lafɛ̃ɛ Jesu do wɔɔkɔ.

29 Nɔ í ce kakɔɔ do Zuifu ŋa iyi à waa fɔ Gɛrɛkiu, amma aŋa mɔ à waa dɛ kpãa bɛi aa ce a kpaa.

30 Iyi kpaasi woo dasi Jesu naanɛ ŋau à gbɔ, ŋɔi à bɔòɛ Sezaree nɔ à jɔ̀ í nɛ Tarusi.

31 Inɛi igbɛi Jesu ŋa iyi à wa ilɛi Zudee do ilɛi Galilee do ilɛi Samari fei à wɛɛò laakai ku sũ, à waa jirima Ilaaɔ̃, à mua njɛ gbugbã nɔ akpɔ nŋa í kɔ̃ɔsi wa koo do sobii Hundei Ilaaɔ̃.

Iri ku bai Enee

32 Piɛɛ mɔ wa dabii bii fei. Nɔ í bɔ bi inɛi Jesu ŋa iyi à wa Lida.

33 Bɛi í yɛ wɛɛgɛ gɔ à ya kpoo Enee, kù dede hai bi ku sũɛ hai zakai adõ mɛɛjɔ.

34 Ŋɔi Piɛɛ í sõɔ í ni, Enee dede, Jesu Kirisi í jɔ̀ ì ba iri, ka sɛ̃ɛɛ. Gbakã ŋɔi í dede.

35 Ŋɔi inɛ ŋa iyi à wa Lidau fei do inɛi ilɛɛkoi Sarõɔ ŋa à yɔɔ nɔ à dasi Lafɛ̃ɛ Jesu naanɛ.

Dɔɔkasi í ku nɔ í nyi wa si andunya má

36 Wee si ilui Zopee inaabo woo dasi Jesu naanɛ gɔ í wa bɛ à ya kpoo Tabita. Nŋui à ya kpe Dɔɔkasi má do feei Gɛrɛki, waatɔ kabua. Í nɛ daa jiida nɔ í ya maa sobi ilu are ŋa.

37 Ŋɔi ajɔ nŋu gɔ í na í ce bõɔ í ku. Iyi à wɛ ikuɛ ŋɔi à koo à jilɔɔ ile lele.

38 Inɛ ŋa iyi à waa too kpãai Jesu iyi à wa Zopee à gbɔ iyi Piɛɛ í wa Lida kɔkɔi Zopee bɛ. Ŋɔi à bɛ siɛ inɛ minji à ni a koo a sõɔ ku naa wa bi aŋa nsɛi nsɛi.

39 Ŋɔi Piɛɛ í dede í too ŋa wa. Iyi í to bɛ, ŋɔi à bɔòɛ lelei ileu. Ŋɔi jaaõ ŋa fei à naa à kaakoɛ à waa kpataò nɔ à waa nyisiɛ ibɔ do jaaɛ ŋa iyi Dɔɔkasi í ce waati iyi í wɛɛ aŋaò ŋa.

40 Ŋɔi Piɛɛ í nya aŋa fei hai ilaawa í bɛi í gulɛ wa ce kutɔɔ. Í sinda si ikuu í ni, Tabita dede. Ŋɔi í cì ijuɛ. Iyi í yɛ Piɛɛ nɔ í dede í buba.

41 Ŋɔi Piɛɛ í mu awɔɛ í dedeɛ. Nɔ í kpe jaaõ ŋau do inɛi Jesu ŋa iyi à gbe í nyisi ŋa Dɔɔkasi iyi í jì má.

42 Ŋɔi laabaauu í fangaa si ilui Zopee fei, nɔ inɛ nkpɔ í dasi Lafɛ̃ɛ Jesu naanɛ.

43 Nɔ Piɛɛ í ce ajɔ minji Zopee bɛ bi anà gɔ iyi à ya kpe Simɔɔ.

10

Piɛɛ do Kɔɔnɛi

1 Inɛ gɔ í wa Sezaree, à ya kpoo Kɔɔnɛi. Nŋui wa jɛ inɛ ngboi wuai sooge gɔ ŋa iyi à ya kpe Inɛi Itali ŋa.

2 Mɔkɔu wa too Ilaaõ nɔ í ya maa jirimaɛ ntɔ ntɔ, nŋu do nyaanzeɛ ŋa fei. Í ya maa ce kutɔɔ waati kãma fei, í ya nɔ ku sobi ilu arei Zuifu ŋa ntɔ ntɔ.

3 Ŋɔi ajɔ akã zakai isɔ mɛɛta
í ce kuyɛ. Í yɛ amalekai Ilaaɔ̃
dee dee. Amalekau í lɔ siɛ wa,
ŋɔi í kpoo í ni, Kɔɔnɛi.
4 Ŋɔi í cɔ amalekau í kãsiɛ iju
ŋɔi njo í muu nɔ í beeɛ í ni,
Lafɛ̃ɛ, mii í ce. Ŋɔi amalekau
í jɛaa í ni, Ilaaɔ̃ í gbɔ kutɔɔɛ, nɔ
kù gbɛjɛ yaase bɛi ì sobi ilu are
ŋau.
5 Nsɛi, bɛ inɛ gɔ ŋa Zopee a
koo a kpe Simɔɔ iyi à ya kpe
Piɛɛu wa.
6 Inɛ njooi, í wa kpasɛ̃i anà
gɔ iyi à ya kpe Simɔɔ. Kpasɛ̃ɛ
í wa kɔkɔi tenku.
7 Iyi amalekau í baa ide ku
fɔ í tã í nɛ, ŋɔi Kɔɔnɛi í kpe inɛ
minji gɔ ŋa si inɔi woo ce icɛɛ
ŋau. Nɔ si inɔi sooge ŋa iyi à ya
wa kɔkɔɛu í kpe inɛ akã gɔ má
iyi í mà bɛɛrɛi Ilaaɔ̃.
8 Ŋɔi í sisi nŋa ide iyi í ce fei,
í bɛi í bɛ ŋa Zopee.
9 Iju kumáɛ zakai dasã à wa
si kpãau nɔ à maai si iluu.
Waati bɛɛbɛ í ko Piɛɛ í gũ antai
ile sikifa wa ce kutɔɔ.
10 Ŋɔi ari í na wa kpaa, nɔ wa
bi ku jɛ. Waati iyi à waa tɛkɛa
caka ŋɔi í ce kuyɛ.
11 Í yɛ lelei Aõ í cĩ nɔ acɔ nla
gɔ iyi à waa mu gonta mɛɛɛ wa
kita wa ilɛ.
12 Inɔɛ bɛi dimii iŋa kutɛ
mɛɛ fei í wa si do iyi wa cã ilɛ
do dimii yɛi fei.
13 Ŋɔi Piɛɛ í gbɔ ide ku fɔ gɔ í
ni, Piɛɛ dede, kpa i ŋɔ.
14 Amma Piɛɛ í jɛaa í ni, jãm,
Lafɛ̃ɛ. Ajɔ kãma n kù ŋɔ iŋa iyi
í jɛ iwɔ̀ hee mà jɛ iyi í riisi.
15 Nɔ ide ku fɔu í ni má, mii
iyi Ilaaɔ̃ í ni í má maà ti i kɔsi.
16 Bɛɛbɛi í ce hee isɛ gbɛɛta.
Nɔ gbakã acɔu í nyi lele.
17 Ŋɔi Piɛɛ wa bee arae
yoomai í jɛ yaasei kuyɛu.
Waati bɛɛbɛi inɛ ŋa iyi Kɔɔnɛi
í bɛ ŋau à to Zopee bɛ. Ŋɔi à
bee kpasɛ̃i Simɔɔ nɔ à nyisi ŋa.
Waati iyi Piɛɛ í wasi ku lasabu
si ideu ŋɔi à to wa andɛ koofa
bɛ.
18 Ŋɔi à kpe inɛi kpasɛ̃ ŋau à
bee ŋa mà inɛ njoo gɔ í wa bɛ
iyi à ya kpe Simɔɔ Piɛɛ.
19 Si bɛi Piɛɛ í wasi ku lasabu
si idei kuyɛɛu ŋɔi Hundei Ilaaɔ̃
í sõɔ í ni, wee amanɛ mɛɛta gɔ
ŋa à waa dɛdɛɛ.
20 Dede i kita i koo i ba ŋa.
Nɔ iŋɛò ŋa i nɛ. Maà leekĩ
leekĩ, domi amui ǹ bɛ ŋa wa.
21 Ŋɔi Piɛɛ í kita í koo í ba ŋa
í ni, inɛ iyi ì waa dɛ ŋau amui
ihɛ̃ mɛɛ. Mii ì bi ŋa.
22 Nɔ à ni, Kɔɔnɛi, inɛ ngboi
sooge ŋaui wa dɛdɛɛ. Inɛ dee
deei, í ya maa jirima Ilaaɔ̃ nɔ
Zuifu ŋa fei à ya maa fɔ jiida
ku jɛɛ. Amalekai Ilaaɔ̃ gɔ í sõɔ
í ni ku kpeɛ bi tɛɛ ku ba ku gbɔ
ide iyi aa sõɔ.
23 Idũu ŋɔi Piɛɛ í dasi inɛ ŋau
kpasɛ̃ í ce nŋa yaaɛ.

Iju kumáɛ í dasiò ŋa kpãa,
nɔ kpaasi woo dasi Jesu
naanɛi Zopee gɔ ŋa à suu.
24 Iju kumá mmuɛ ŋɔi à to
Sezaree. Wee hee a maa to wa
Kɔɔnɛi í tɔtɔɔ nyaanzeɛ ŋa do
kpaasi jiidaɛ ŋa à waa degbe
ŋa.
25 Iyi Piɛɛ wa bi ku lɔ inɔ
kpasɛ̃u ŋɔi Kɔɔnɛi í bɔ ku koɛ
í koo í sɛɛbata si wajuɛ.
26 Amma Piɛɛ í dedeɛ í ni,
dede, domi amu mɔ amanɛi
bɛi awɔ.
27 Ŋɔi wa ba Kɔɔnɛi ide ku fɔ
hee í koo í lɔò inɔ ile, nɔ í yɛ inɛ

nkpɔ í tɔtɔɔ bɛ.
28 Nɔ í sɔ̃ ŋa í ni, iŋɛ taka nŋɛ
ì mà ŋa iyi woodai awa Zuifu
ŋa í kɔ nwa ka tɔtɔɔ do iŋɛ dimi
mmu ŋa, wala ka bɔ kpasɛ̃ nŋɛ.
Amma Ilaaɔ̃ í sɔ̃m í ni kù sɪ̃a n
kpe inɛ gɔ ilu riisi hee má jɛ n
kɔsiɛ.
29 Nŋui í jɔ̀ iyi ì kpem ŋa n kù
kɔ. Nsɛi, ṅ bi i sɔ̃m na mii í ce
ì kpem wa ŋa.
30 Ŋɔi Kɔɔnɛi í ni, í to ajɔ mɛɛ
wa ihɛ̃ nnyi iyi zakai isɔ mɛɛta
bɛ ihɛ̃i ṅ wa kpasɛ̃m ihɛ̃ ṅ wa
n ce kutɔɔ. Ŋɔi inɛ gɔ í naa bi
tom, wa dasi ibɔi jaaɛ ku daana
gɔ.
31 Nɔ í sɔ̃m í ni, Kɔɔnɛi, Ilaaɔ̃ í
gbɔ kutɔɔɛ nɔ kù gbɛjɛ jiida ku
ceɛ do bɛi ì ya maa sobi ilu are
ŋa.
32 Na nŋu, bɛ inɛ gɔ ŋa Zopee
a koo a kpe Simɔɔ Piɛɛ wa. Inɛ
njooi wa jɛ. Í wa kpasɛ̃i anà gɔ
iyi à ya kpe Simɔɔ. Kpasɛ̃ɛ í wa
kɔkɔi tenku.
33 Iyi amalekau í fɔ bɛɛbɛ,
ŋɔi ṅ bɛ siɛ inɛ ŋau bɛ wa
gbakã, ì nɔ ì jɛ ì naa. Iyi bɛ í sɪ̃a.
Nsɛi awa fei à wa si wajui Ilaaɔ̃
ihɛ̃ à waa de itɪ̃ si ide iyi Lafɛ̃ɛ
í sɔ̃ɛ fei i sɔ̃ wa.

Waazo iyi Piɛɛ í ce kpasɛ̃i Kɔɔnɛi

34 Ŋɔi Piɛɛ í so ide í ni, ṅ mà
bɛbɛi iyi Ilaaɔ̃ kù waa cɔ inɛ
kãma dimi mmu.
35 Inɛ iyi í ya maa jirima
Ilaaɔ̃ fei nɔ wa ce iyi í sɪ̃a dee
dee, Ilaaɔ̃ í ya gba lafɛ̃ɛi si dimi
iyi í jɛ fei.
36 Ì mà laabaau jiida iyi Ilaaɔ̃
í jɔ̀ à waazoa inɛi Izirɛli ŋa à
ni inɛ ŋa aa ba laakai ku sũ do
saabui Jesu Kirisi nŋu iyi í jɛ
Lafɛ̃ɛi inɛ fei.
37 Ì nɔ ì mà ŋa mii iyi í sinti
si ilɛi Galilee í bɛi í ce si ilɛi
Zudee fei waati iyi Zãa í sisi
idei inyi ku dasi iyi í ya maa
ceu í tã.
38 Ì mà bɛi Ilaaɔ̃ í mua Jesu
inɛi Nazarɛtiu Hundeɛ ŋa do
bɛi í muaa gbugbã. Nɔ í dabii
si ilɛu fei wa ce jiida nɔ í jɔ̀ inɛ
ŋa iyi à wa si awɔi Seetam fei à
ba iri. Í ya maa ce bɛɛbɛi si na
iyi í jɔ̀ Ilaaɔ̃ í wɛɛ do nŋu.
39 Awai à waa jɛa inɛ ŋa
sɛɛdai mii iyi í ce ilɛi Zuifu ŋa
do ilui Zeruzalɛmu fei. Nɔ à
kpakpaɛ si jɪ̃i à kpaa.
40 Amma si ajɔ mɛɛtasia
Ilaaɔ̃ í jũu hai si balɛ nɔ í jɔ̀ í
tusɛa inɛ gɔ ŋa araɛ.
41 Kù nɔ kù jɛ inɛ feii í yɔɔ bii
kù jɛ awa iyi à jɛ sɛɛda iyi Ilaaɔ̃
í cica hai tako, awa iyi à jɛ nɔ à
mɔ do nŋu si anyii kujɪ̃ɛ hai si
balɛ.
42 Nɔ í dasi wa ka maa
waazoa inɛ ŋa, nɔ ka jɛa inɛ
ŋa sɛɛda iyi nŋui Ilaaɔ̃ í cica ku
kiiti ilu hunde do iku ŋa.
43 Bɛɛbɛ mɔi walii ŋa fei à fɔ
ideɛ à ni inɛ iyi í dasiɛ naanɛ
fei Ilaaɔ̃ á kpa idei dulum ndii
lafɛ̃ɛ na saabui iriɛ.

Dimi mmu ŋau mɔ à ba Hundei Ilaaɔ̃

44 Waati iyi Piɛɛ wa fɔ ide
má, ŋɔi Hundei Ilaaɔ̃ í naa si
inɛ ŋa iyi à waa gbɔ ideu fei.
45 Zuifu woo dasi Jesu
naanɛ ŋa iyi à si Piɛɛ bɛu, à biti
do iyi Ilaaɔ̃ í mua dimi mmu
ŋa mɔ Hundeɛ,
46 domi à gbɔ inɛ ŋau à waa
fɔ ide do fee ŋa iyi à kù waa
gbɔ à waa sisiò bɛi kulai Ilaaɔ̃
í to.

47 Ŋɔi Piɛɛ í ni, si bɛi inɛ ŋau ihɛ̃ à ba Hundei Ilaaɔ̃ bɛi awa mɔ, yooi á yɔkɔ ku ganji ŋa a dasi ŋa inyi.
48 Ŋɔi í ni a dasi ŋa inyi do irii Jesu Kirisi.

Ŋɔi Kɔɔnɛi ŋa à tɔɔɛ à ni ku buba bi aŋa bɛ ku ce ajɔ minji.

11

Piɛɛ í sisia inɛi igbɛi Jesu ŋa iyi à wa Zeruzalɛmu idei Kɔɔnɛi ŋa

1 Woo bɛ ŋa do kpaasi woo dasi Jesu naanɛ ŋa iyi à wa ilɛi Zudee à gbɔ iyi hai jɛ Zuifu ŋa mɔ à gba idei Ilaaɔ̃.
2 Ŋɔi Piɛɛ í baa Zeruzalɛmu nɔ Zuifu woo dasi Jesu naanɛ ŋau à yɛ taaleɛ,
3 à ni à lɔ kpasɛ̃i inɛ ŋa iyi a kù ce bango nɔ aŋaò ŋa à jɛ.
4 Ŋɔi Piɛɛ í sisi nŋa ideu hai sinteɛ bɛi í ce fei.
5 Í sõ ŋa í ni, waati iyi ǹ wa Zopee ǹ wa n ce kutɔɔ ajɔ nŋu gɔ, ŋɔi ǹ ce kuyɛ. Ǹ yɛ acɔ nla gɔ iyi à waa mu gonta mɛɛɛ wa kita wa hai lelei Aõ í naa í leekĩ kɔkɔm.
6 Iyi ǹ wa n cɔɔ do laakai, ŋɔi si inɔɛ ǹ yɛ iŋai sako ilu kutɛ mɛɛ ŋa do iŋa ku cã ilɛ ŋa do yɛi ŋa.
7 Ŋɔi ǹ gbɔ ide ku fɔ gɔ í sõm í ni, Piɛɛ dede, kpa i ŋɔ.
8 Amma ǹ ni, jãm Lafɛ̃ɛ. Ajɔ kãma iŋa iyi í jɛ iwɔ̀ hee má jɛ iyi í riisi kù lɔ gɛlɛm.
9 Nɔ ide ku fɔu í sɔ̃m má hai lele í ni mii iyi Ilaaɔ̃ í ni í má, n maà n kɔsi.
10 Bɛɛbɛi í ce isɛ gbɛɛta í bɛi í nyi lele.
11 Wee hai Sezaree à bɛ sim amanɛ mɛɛta gɔ ŋa wa. Bɛ gbakã inɛ ŋau à to wa andɛ koofai kpasɛ̃ bii ǹ wau.
12 Ŋɔi Hundei Ilaaɔ̃ í ni n too ŋa n maà n leekĩ leekĩ. Nɔ kpaasi mɛɛfam ŋau ihɛ̃ à sim Sezaree bɛ nɔ à lɔ kpasɛ̃i Kɔɔnɛi ajɔ.
13 Nɔ Kɔɔnɛi í sõ wa bɛi nŋu í yɛ amaleka si kpasɛ̃i nŋu wa leekĩ nɔ í ni, bɛ inɛ gɔ ŋa Zopee a koo a kpe Simɔɔ Piɛɛ wa.
14 Nŋui á sõɛ bɛi awɔ do nyaanzeɛ ŋa fei aa ce i baò faaba ŋa.
15 Ŋɔi ǹ koo. Iyi ǹ sinti ku waazo, ŋɔi Hundei Ilaaɔ̃ í naa si ŋa wa bɛi í naa si awa mɔ tako wo.
16 Ŋɔi ǹ ye gigii ide iyi Lafɛ̃ɛ í fɔu iyi í ni, Zãa í dasi inɛ ŋa inyi, amma Hundei Ilaaɔ̃i an da nŋɛ si.
17 Bɛɛbɛ mɔi Ilaaɔ̃ í ce nŋa amua bɛi í mu nwa wo waati iyi à dasi Lafɛ̃ɛ Jesu Kirisi naanɛ. Na nŋu, bɛirei amu an ce n ganjiò mii iyi Ilaaɔ̃ í ce.
18 Iyi inɛ ŋau à gbɔ ideu, ŋɔi idɔ nŋa í tũ, nɔ à saabu Ilaaɔ̃ à waa ni, debɛi, Ilaaɔ̃ í mua hee do dimi mmu ŋa mɔ kpãa a kpaasiò idɔ nŋa a baò kuwɛɛ hai tã.

Igbɛi inɛi Jesu ŋa iyi í wa Antiɔsi

19 Wee woo dasi Jesu naanɛ ŋa iyi à fangaa bii fei na ijuukpã iyi í naa si waati iyi à kpa Etiɛniu, gɔgɔ ŋa à sa à bɔ hee gungum gɔ iyi à ya kpe Sipu. Gɔgɔ ŋa mɔ à bɔ ilɛi Fenisi, gɔgɔ ŋa mɔ à nɛ Antiɔsi. Zuifu ŋa aŋa akãi à ya maa waazoa laabaau jiidau.
20 Do nŋu fei, inɛ gɔ ŋa hai si inɔ nŋa à naa hai Sipu do

hai Sirɛni à bɔ Antiɔsi nɔ à waa sisia hai jɛ Zuifu ŋa mɔ laabaau jiidai Jesu Lafɛ̃ɛ.

21 Nɔ gbugbãi Aõ Lafɛ̃ɛ í wɛɛ nŋa, nɔ inɛ nkpɔ í kpaasi idɔ í dasi Lafɛ̃ɛ Jesu naanɛ.

22 Iyi inɛi igbɛi Jesu ŋa iyi à wa Zeruzalɛmu à gbɔ ideu, ŋɔi à bɛ Baanabasi Antiɔsi bɛ.

23 Iyi í to bɛ í yɛ bɛi Ilaaõ í cea inɛ ŋau didõ nɔ inɔɛ í dõ. Ŋɔi í mu nŋa gbugbã ku ba a leekĩ dim dim si Lafɛ̃ɛ do idɔ nŋa fei.

24 Baanabasiu inɛ ncɛɛi iyi í dasi Jesu naanɛ ntɔ ntɔ nɔ í kõò Hundei Ilaaõ. Nɔ akpɔi woo dasi Lafɛ̃ɛ Jesu naanɛ ŋau í nyi í kõɔsi má.

25 Si anyiɛ ŋɔi í bɔ Sɔlu ku dɛdɛ ikpa Tarusi.

26 Iyi í yɔɔ ŋɔi í bɔòɛ Antiɔsi. Adõ akãi aŋa minjiu à ce bɛ à ya tɔtɔɔ do inɛi igbɛi Jesu ŋa nɔ à ya kɔa inɛ nkpɔ si cioi idei Ilaaõ. Antiɔsi bɛi à tako à kpe inɛ ŋa iyi à waa too kpãai Jesuu inɛi Kirisi ŋa.

27 Waati bɛɛbɛ walii gɔ ŋa à bɔ Antiɔsi hai Zeruzalɛmu.

28 Inɛ akã nŋa iyi à ya kpe Agabusi í dede í leekĩ nɔ í ce walii do sobii Hundei Ilaaõ í ni ari nla nla á ce si andunya fei. Bɛɛbɛ mɔi ariu í nɔ í ce si waatii Kolodu ilaalu nlai Romuu.

29 Si bɛi inɛ ŋa iyi à waa too kpãai Jesuu à gbɔ bɛɛbɛ ŋɔi à dasi idɔ aŋa a samba amua ŋa zaka bɛi inɛ fei í nɛ, ku ba ku sobi kpaasi nŋa ŋa iyi à wa ilɛi Zudee.

30 Ŋɔi à ce bɛɛbɛ, nɔ à jɔ̀ Baanabasi do Sɔlu à kooò amuau bi inɛ ngbo nŋa ŋau.

12

À kpa Zaaki nɔ à mu Piɛɛ mɔ à dasiɛ piisõɔ

1 Waati bɛɛbɛ ilaalu Herodu í sinti ku kpã inɛi igbɛi Jesu gɔ ŋa iju.

2 Í jɔ̀ à kpa Zaaki igbãi Zãa do taakuba.

3 Ŋɔi í yɛ ideu í dõa Zuifu ŋau si, nɔ í jɔ̀ à mu Piɛɛ má. Wee waatii jingaui Pɛ̃ɛ hai nɛ lefeei.

4 Iyi à mu Piɛɛ ŋɔi Herodu í jɔ̀ à dasiɛ piisõɔ nɔ í jɔ̀ sooge ŋa à waa degbeɛ, aŋa mɛɛ ikɔ mɛɛ. Herodu í bi nŋu ku ceaa kiiti si wajui zamaa bii jingaui Iku ku kuau í lɔ.

5 À waa mu Piɛɛ si ile piisõɔ bɛ, amma inɛi igbɛi Jesu ŋa à wasi ku ce kutɔɔ na iriɛ do himma jiida jiida bi Ilaaõ.

Amaleka gɔ í nya Piɛɛ hai ile piisõɔ

6 Piɛɛ wa sĩ njoo si aninii sooge minji gɔ ŋa idũ iyi iju kumáɛ Herodu wa bi ku nyaa hai ile piisõɔu ku bɔòɛ si wajui zamaa. À dũu do sesee minji nɔ sooge gɔ ŋa à waa degbe andɛi ile piisõɔu bɛ.

7 Ŋɔi gbakã amalekai Aõ Lafɛ̃ɛ gɔ í naa si ile piisõɔu, ŋɔi inya í má. Ŋɔi amalekau í cã Piɛɛ si cingaɛ í jũu í ni, dede ńya ńya. Bɛ gbakã ŋɔi sesee ŋau í cuku hai si awɔɛ ŋa.

8 Ŋɔi amalekau í ni, dasi ibɔɛ do baataɛ. Ŋɔi Piɛɛ í ce bɛɛbɛ, ŋɔi amalekau í sõɔ má í ni, bii dabiiɛ nɔ i toom wa.

9 Ŋɔi Piɛɛ í fita hai ile piisõɔu í tooɛ, amma kù mà iyi mii ŋau bɛ fei amalekau wa cooi ntɔ ntɔ. Í tamaa bɛi nŋu wa laalaai.

10 À lɔ woo degbe piisõɔ
sinteu do minjisiau nɔ à tosi
gamboi isɔu. Inɛ nŋu ikpa inɔ
ilui wa cɔ. Ŋɔi í cĩ do araɛ nɔ
à fita à mu kpãa à nɛ hee à
lɔ kpãa kókò sinte, ŋɔi gbakã
amalekau í nɛ í jɔ̀ Piɛɛ.

11 Ŋɔi Piɛɛ í yɔɔ bɛbɛi iyi kù
jɛ àlá. Nɔ í ni, ntɔ ntɔ Ilaaõi í
bɛ sim amalekaɛ wa ku na ku
nyam hai si awɔi Herodu, do
laalɔ iyi Zuifu ŋau à bi a ceem
fei.

12 Iyi í yɛ yaasei ideu ŋɔi í bɔ
kpasɛ̃i Maari iyei Zãa Maaku.
Wee í ko inɛ nkpɔ nkpɔi í tɔtɔɔ
bɛ à wasi ku ce kutɔɔ.

13 Iyi Piɛɛ í to bɛ ŋɔi í cã
gamboi andɛ koofau ŋɔi abo
woo ce icɛ gɔ iyi à ya kpe Rodu
í koo í bee í ni, yooi.

14 Iyi í mà imui Piɛɛ ŋɔi inɔ
didõ kù jɔ̀ kù cũu. Ŋɔi í sɛi í nyi
ile í koo í sõ inɛ ŋa í ni Piɛɛ í wa
andɛ koofa.

15 Ŋɔi à sõɔ à ni, ì waa sũmui.
Amma í ni, ntɔ ntɔi. Ŋɔi à ni, á
má jɛ ayaɛi.

16 Wee Piɛɛ wa leekĩ bɛ í
wasi ku cã gambo. Iyi à naa à
cũu nɔ à ba wee nŋui, ŋɔi í mu
ŋa biti.

17 Nɔ í ni a coko do awɔ í bɛi
wa sõ ŋa bɛi Lafɛ̃ɛ í ce í nya nŋu
wa hai ile piisõɔu. Ŋɔi í ni a
koo a sõ Zakɔbu ideu do kpaasi
ŋa iyi à gbe, í bɛi í fita í bɔ inya
mmu má.

18 Iju kumáɛ daadaakɔ ideu
í jɔ̀ sooge ŋau à biti hee à bee
njɛ à waa ni, ikpa iwoi Piɛɛ í bɔ.

19 Ŋɔi Herodu í ni a dɛdɛɛ.
Ŋɔi à dɛdɛɛ amma a kù yɔɔ.
Ŋɔi í bee woo degbe ŋau ide.
Si bɛi a kù yɔkɔ a kù jɛaa, nɔ
í ni a kpa ŋa. Ŋɔi Herodu í
bɛi í dede hai ilɛi Zudee í koo
í buba ikpa Sezaree ajɔ minji
titã.

Ikui Herodu

20 Wee idɔi Herodu í kõò
inɛi Tii ŋa do inɛi Sidõɔ ŋa
ntɔ ntɔ, ŋɔi inɛ ŋau à tɔtɔɔ njɛ
nɔ à nya inɛ gɔ ŋa à bɛ ŋa
bi Herodu. Nɔ à ce Balatu
akawei ilaaluu kpaasi à bɛi à
bɔ bi Herodu a koo a tɔɔɛ su-
uru domi inɛi ilɛ nŋa ŋa si ilɛi
Herodui à ya bɔ ijɛ ku dɛdɛ.

21 Ŋɔi Herodu í da nŋa ajɔ
si bii á yɛ ŋa. Iyi ajɔu í to ŋɔi
Herodu í dasi ibɔi ilaaluɛ í bɛi
í buba si antai kitãi bommaɛ í
bɛi í so ide wa sõ inɛ ŋau.

22 Ŋɔi inɛ ŋau à dõ anu à
saabuɛ à waa ni, kù jɛ baa
amanɛi wa fɔ ideu, Ilaaõi.

23 Bɛ gbakã amalekai Ilaaõ í
dasi Herodu bõɔ í jɔ̀ kokoo ŋa
à ŋɔ araɛ í ku, si na iyi í jɔ̀ nŋu
amanɛ í gba amboei Ilaaõ, kù
kɔsi.

24 Amma idei Ilaaõ njɛ í
fangaa wa kõɔsi.

25 Iyi Baanabasi do Sɔlu à
ce mii iyi à dasi ŋa ku ceu
Zeruzalɛmu bɛ à tã ŋɔi à sinda
à nyi Antiɔsi má. Iyi à waa nɛ
à gbã Zãa Maaku í si ŋa.

13

À cica Baanabasi do Sɔlu à bɛ ŋa

1 Walii do woo kɔsi cio gɔ
ŋa à wa si inɔi inɛi igbɛi Jesu
ŋa Antiɔsi bɛ. Iri nŋa wee.
Baanabasi, do Simeõ iyi í jɛ
amanɛ dũdũ, do Lusiu inɛi
Sirɛni, do Manahɛnu, nŋu iyi
à bíí do Herodu ilaaluu inya
akã, do Sɔlu.

2 Ajɔ nŋu si bɛi inɛ ŋau à waa
tɔɔ Lafɛ̃ɛ do anu ku dĩ ajɔ, ŋɔi

Hundei Ilaaɔ̃ í sɔ̃ ŋa í ni, i cica
Baanabasi do Sɔlu i nya ŋa ikã
ŋa a ce icɛ iyi ṅ kpe ŋaò.
3 Iyi à ce anu ku dĩ do kutɔɔu
à tã, ŋɔi à lea Baanabasi do
Sɔlu awɔ si iri, nɔ à jɔ̀ ŋa à nɛ.

Baanabasi do Sɔlu à bɔ Sipu

4 Bɛɛbɛi Hundei Ilaaɔ̃ í bɛ
Baanabasi do Sɔlu fei. Nɔ à to
ilu gɔ iyi à ya kpe Selɛsi. Hai
bɛi à lɔ akɔi inyi à bɔ gungum
gɔ iyi à ya kpe Sipu.
5 Iyi à to si ilui Sipu gɔ iyi à
ya kpe Salamini ŋɔi à wasi ku
waazo idei Ilaaɔ̃ si ile ikã ikã
bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔ nŋa
ŋau. Zãa Maaku mɔ í too ŋa ku
sobi ŋa.
6 Nɔ à kua gungum nɔu à bɛi
à to Pafɔsi. Pafɔsi bɛi à yɛ Zuifu
woo ce dobu dobu gɔ iyi í jɛ
walii ilu ibo. Iriɛi Baajesu.
7 Í wɛɛ do Seejiu Pɔlusi, ilu
ilɛi Sipu ilu bisiu. Ilu ilɛu í
ni a kpe Baanabasi do Sɔlu wa
si na iyi í jɔ̀ wa bi ku gbɔ idei
Ilaaɔ̃.
8 Amma woo ce dobu
dobuu iyi à ya kpe Elimasi
do feei Gɛrɛki wa bi ku ganji
ŋa. Wa ce kookaai ku sinda
ilu ilɛu hai si kpãai naanɛ ku
dasi si Jesu.
9 Nɔ Sɔlu iyi à ya nyi a kpe
Pɔlu mau í kɔ̃ò Hundei Ilaaɔ̃ nɔ
í kãsi woo ce dobu dobuu iju,
10 í ni, awɔ iyi ì jɛ ilu bisi
laalɔ do woo taki inɛ, awɔ inɛi
Seetam nii nɔ ì jɛ mbɛɛi mii
iyi í jɛ dee dee fei. Hee waati
yoomai aa leekĩò ide ntɔi Aɔ̃
Lafɛ̃ɛu ku kpaasi do ibo má.
11 To, nsɛi, Ilaaɔ̃ á to siɛ awɔ,
aa fɛɛju, i kaa yɛ ilu má si zakai
ajɔ minjiu ihɛ̃. Bɛ gbakã í fɛɛju,
nɔ í nɛ wa dabii wa dɛdɛ inɛ gɔ
iyi á mu awɔɛ.
12 Iyi ilu ilɛu í yɛ mii iyi í ceu
ŋɔi í dasi naanɛ si na iyi í jɔ̀ idei
Lafɛ̃ɛ Jesu í to siɛ ntɔ ntɔ.

Pɔlu do Baanabasi à wa Antiɔsi si ilɛi Pisidi

13 Si anyiɛ ŋɔi Pɔlu do
kpaasiɛ ŋa à lɔ akɔi inyi hai
Pafɔsi à nɛ nɔ à to Pɛɛzu si
ilɛi Panfili. Amma Zãa Maaku
í jɔ̀ ŋa hai bɛ í sinda í nyi
Zeruzalɛmu.
14 Hai Pɛɛzu bɛ Pɔlu ngu ŋa à
mɔsi à bɔ Antiɔsi si ilɛi Pisidi.
Iyi ajɔi kusĩmi í to ŋɔi à bɔ ile
bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔ à
buba.
15 Nɔ inɛ gɔ í cio si tia iyi
Moizi do walii ŋau à kɔ. Iyi í
cio í tã, ŋɔi inɛ ngboi igbɛ ŋau
à bɛ si ŋa inɛ gɔ koo bee ŋa ku
ni, iŋɛ kpaasi ŋa, bii ì nɛ ide iyi
aa muaò inɛ ŋa gbugbã i fɔ ŋa.
16 Ŋɔi Pɔlu í dede í ni a coko
do awɔ nɔ í ni, iŋɛ inɛi Izirɛli
ŋa do iŋɛ dimi mmu ŋa iyi ì
waa jirima Ilaaɔ̃, i de itĩ i gbɔ
ŋa.
17 Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ nwai í cica bala
nwa ŋa nɔ í kɔ̃ɔsi kukpɔ nŋa
waati iyi à waa jɛ inɛ njoo si ilɛi
Ezibiti. Si anyii nŋu, í nya ŋa
hai ilɛi Ezibiti do gbugbãɛ,
18 nɔ í yɔkɔò ŋa temua zakai
adɔ̃ ciiji si gbaau.
19 Í kpa dimi ikã ikã mɛɛje si
ilɛi Kanaã nɔ í so ilɛ nŋau í na
ŋa í jɛ tu ŋa.
20 Iyi bɛ ŋa fei í cei zakai adɔ̃
cĩɔ mɛɛ do ciitaa.
Si anyii nŋu, Ilaaɔ̃ í jilɛ nŋa
woo kiiti ŋa hee í koo í toò
waatii Samuɛli waliiu.
21 Ŋɔi à ni aŋa à bi ilaalu, nɔ
Ilaaɔ̃ í mu nŋa Sɔlu amai Kisi

hai si dimii Bɛnzamɛɛ nɔ í jɛ bommau zakai adɔ̃ ciiji.
22 Nɔ Ilaaɔ̃ í nyaa bomma í sãsi Davidi. Davidiui í jɛaa sɛɛda í ni, ɲ̀ yɛ Davidi amai Izai í jɛ dimii inɛ iyi ɲ̀ bi, nɲui á ce idɔɔbim fei.
23 Hai si dimii Davidii Jesu í fita, inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cica ku jɛ woo faabai inɛi Izirɛli ɲa si bɛi í tako í ce nɲa kuwãɛu.
24 Jesu ku bɛi ku naa, Zãa í cea inɛi Izirɛli ɲa fei waazo í ni a kpaasi idɔ nɲa nɔ a ce inyi ku dasi.
25 Waati iyi icɛi Zãa í maai ku kpa iri í ni, kù jɛ amui ì waa degbe ɲa, amma inɛ gɔ á naa si anyim iyi n kù to n bate n fũ ikũi baatae.
26 To, iɲɛ kpaasi ɲa, iɲɛ iyi ì jɛ dimii Aburahamu ɲa, do dimi mmu ɲa iyi ì waa jirima Ilaaɔ̃, iɲɛi à sambaa idei faabau ihɛ̃ wa.
27 Wee inɛi Zeruzalɛmu ɲa do inɛ ngbo nɲa ɲa a kù mà yooi Jesu í jɛ dee dee, a kù nɔ a kù gbɔ yaasei idei walii ɲa iyi à ya maa cio si ajɔi kusĩmi feiu. Amma do nɲu fei à jɔ̀ ideu í kɔ̃ si waati iyi à yɛ taalei Jesu.
28 A kù yɛ siɛ ngɔgɔ iyi á jɔ̀ a kpaa, amma do nɲu fei à tɔɔ Pilati ku jɔ̀ a kpaa.
29 Ɲɔi à ce mii iyi à kɔ na iriɛu fei. Si anyiɛ nɔ à kitae hai si jĩi ku gaauu à dasi ikuɛ si inɔ balɛ.
30 Amma Ilaaɔ̃ í jũu hai si balɛ,
31 nɔ si afei ajɔ nkpɔ nkpɔ í nyisi inɛ gɔ ɲa arae. Inɛ ɲau, aɲai à tooɛ wa wo hai ilɛi Galilee à naa Zeruzalɛmu. Aɲai à waa jɛ sɛɛdai ideɛ nsɛi bi inɛi Izirɛli ɲa.
32 Awa mɔ idei kuwã iyi Ilaaɔ̃ í cea bala nwa ɲau, nɲui à waa sɔ̃ ɲɛ.
33 Í jɔ̀ kuwãu í kɔ̃ si waati nwa. Awa tɔku nɲa ɲa, awai à yɛ kukõi kuwãu waati iyi í jĩ Jesu hai si balɛ si bɛi à kɔɔ si Tiai Iri Kukɔ̃ iri minjisia à ni,
Ilaaɔ̃ í ni, awɔi ì jɛ amam,
Hai nnyi ɲ̀ jɛ Baaɛ.
34 Ilaaɔ̃ í fɔ wo í ni nɲu á jũu hai bi iku ɲa ku ba ku maà na ku sãmi. Bɛɛbɛi í fɔ waati iyi í ni,
An wee nɲɛ dee dee bɛi ɲ̀ wãò Davidi wo, kù nɔ kù nɛ sika.
35 Na ɲɔi í ce Davidi í fɔ má í ni,
I kaa jɔ̀ arai Inɛ Kumáɛ ku sãmi.
36 Davidi takae í ce mii iyi Ilaaɔ̃ í dasiɛ í bɛi í ku, nɔ à suu kɔkɔi balae ɲa nɔ arae í sãmi, mà irei.
37 Amma Jesu inɛ nɲu Ilaaɔ̃ í jũu hai si balɛ kù sãmi.
38 Debɛi, iɲɛ kpaasim ɲa, i jɔ̀ i mà ɲa iyi na saabuɛi à waa sisi nɲɛ iyi Ilaaɔ̃ á kpa idei dulum du ɲɛ.
39 Inɛ iyi í dasiɛ naanɛ fei, nɲui á jɔ̀ lafɛ̃ɛ ku jɛ dee dee bi Ilaaɔ̃. Amma woodai Moizi kaa yɔkɔ ku ce bɛɛbɛ.
40 Na nɲu, i ce laakai ɲa mii iyi walii ɲa à fɔu ku maà ba ɲɛ, iyi à ni,
41 Iɲɛ woo yaako amu Ilaaɔ̃, i gbɔ idem ɲa.
Aa biti ɲa nɔ aa ce nfe ɲa,
Domi an ce mii gɔ si waati nɲɛ iyi baa bii í jɛ inɛ gɔ í na wa sisi nɲɛ i kaa dasi naanɛ ɲa.
42 Iyi Pɔlu í fɔ bɛɛbɛ í tã ɲɔi nɲu do Baanabasi à waa bi a fita hai ile bii à ya ce kutɔtɔɔu

bɛ, ŋɔi inɛ ŋau à waa tɔɔ ŋa a nyi wa má a naa a waazo si ide akãu si ajɔi kusĩmi mmu iyi wa baa.
43 Iyi inɛ ŋau à fita ŋɔi Zuifu nkpɔ do inɛ ŋa iyi à waa too kucei Zuifu ŋa nɔ à mà bɛɛrɛi Ilaaõu à waa too ŋa. Ŋɔi Pɔlu do Baanabasi à ba ŋa ide ku fɔ à mu nŋa gbugbã ku ba a maa leekĩ dim dim si didõi Ilaaõ.
44 Si ajɔi kusĩmi mmuu inɛi ilu ŋau fei à tɔtɔɔi a ba a gbɔ idei Lafɛ̃ɛ.
45 Iyi Zuifu ŋau à yɛ zamaau ŋɔi à dedeò igu ku ja à waa jã ide iyi Pɔlu wa fɔu nɔ à waa buu.
46 Amma Pɔlu do Baanabasi à sõ ŋa do wɔɔkɔ à ni, tilasii iŋɛ Zuifu ŋa a tako a sõ ŋɛ idei Ilaaõ. Amma si na iyi í jɔ̀ ì waa kɔsi ŋa nɔ i kù ka ara nŋɛ si inɛ ŋa iyi à bi a ba kuwɛɛ hai tã, na nŋu, aa ka jɔ̀ ŋɛ nɔ ka bɔ bi dimi mmu ŋa,
47 domi nŋu bɛi Lafɛ̃ɛ í dasi wa ku ce í ni,
N ce ŋɛi bɛi fitila bi dimi mmu ŋa
Ku ba i bɔò idei faabau hee kɔɔi andunyau ŋa.
48 Iyi hai jɛ Zuifu ŋau à gbɔ ideu, ŋɔi í dõ nŋa si, à waa saabu Aõ Lafɛ̃ɛ na ideɛu. Nɔ inɛ ŋa iyi Aõ Lafɛ̃ɛ í jilɔɔ si a ba kuwɛɛ hai tãu fei à dasi naanɛ.
49 Nɔ idei Lafɛ̃ɛu í fangaa si ilɛu fei.
50 Amma Zuifu ŋau à dede idɔɔkõi ilu irii ilu ŋau do inaabo ilu amani ŋa iyi à waa too kucei Zuifu ŋau. Nŋui í jɔ̀ à kpã Pɔlu do Baanabasi iju à lele ŋa hai bɛ.
51 Ŋɔi woo bɛ ŋau à gbugbã si ŋa sãai baata nŋa ŋa à waa nyisiò iyi mii iyi á na ku ba ŋa í jɛ idei iri nŋa. Si anyiɛ nɔ à nɛ Ikonimu.
52 Amma inɛ ŋa iyi à waa too kpãai Jesu Antiɔsiu ngu ŋa à wɛɛò inɔ didõ nɔ à kõò Hundei Ilaaõ.

14

Pɔlu do Baanabasi à wa Ikonimu

1 Ikonimu bɛi Pɔlu do Baanabasi à lɔ ile bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔu nɔ à ce waazo hee inɛ nkpɔ í dasi naanɛ, hai Zuifu ŋa hee do hai jɛ Zuifu ŋa fei.
2 Amma Zuifu ŋa iyi à kɔ ku dasi naanɛu à dede idɔɔkõi dimi mmu ŋa ku ba a ce lasabu laalɔ si gãmɛi kpaasi woo dasi Jesu naanɛ ŋau.
3 Do nŋu fei, Pɔlu do Baanabasi à kpɛ Ikonimu à waa waazoa inɛ ŋa do wɔɔkɔ. Lafɛ̃ɛ í mu nŋa gbugbã à ya maa ceò maamaake ikã ikã ŋa. Maamaake ŋau wa nyisi iyi waazo nŋa iyi à waa ce si idei didõi nŋuu ntɔi.
4 Amma inɛi ilu ŋau à kpɛ̃ minji. Inɛ gɔ ŋa à leekĩò Zuifu ŋa, inɛ gɔ ŋa mɔ à leekĩò woo bɛ ŋau.
5 Ŋɔi Zuifu ŋa do hai jɛ Zuifu ŋa do inɛ ngbo nŋa ŋa à ce anu akã a wahala woo bɛ ŋau a ta ŋa kuta a kpa ŋa.
6 Iyi Pɔlu do Baanabasi à mà ideu gbakã, ŋɔi à sa à bɔ Lisiti do Dɛɛbu si ilɛi Likoni do si ilɛɛkoɛ ŋa.
7 Nɔ à wasi laabaau jiidau ku waazo bɛ.

Pɔlu do Baanabasi à wa Lisiti

8 Mɔkɔ gɔ í wa Lisiti, isɛɛ ŋa
fei í ku nɔ bɛɛbɛi à buu do, kù
dede kù nɛ baa ajɔ akã.
9 Si bɛi Pɔlu wa ba inɛ ŋa ide
ku fɔ mɔkɔu wa gbɔ. Ŋɔi Pɔlu
í kã siɛ iju nɔ í yɛ iyi naanɛɛ á
yɔkɔ ku jɔ̀ ku ba iri.
10 Ŋɔi Pɔlu í sõɔ do gbugbã
í ni, dede i leekĩ si kutɛɛ. Ŋɔi
mɔkɔu í dede í fo í dinga wa
nɛ.
11 Iyi zamaau í yɛ mii iyi
Pɔlu í ce ŋɔi à dõ anu hee lele
do fee nŋa à ni, iwẽ nwa ŋau à
kpɔò amanɛ à naa si wa.
12 Ŋɔi à waa kpe Baanabasi
Susi, Pɔlu mɔ Hɛɛmɛɛzi domi
Pɔlui í jɛ woo waazo.
13 Wee ilei iwẽ iyi à ya kpe
Susiu í wa hai do angulei bi ku
lɔi iluu wa. Ŋɔi inɛ ŋa à koo à
dɛ kɛtɛ kombo ŋa wa nɔ à ce
booda do kokoi jĩi ŋa à da nŋa
si kõɔ. Nɔ woo weei Susiu í
naaò ŋa wa andɛ koofai iluu.
Nŋu do inɛ ŋau fei à waa bi a
cea woo bɛ ŋau kuwee.
14 Amma iyi woo bɛ minji
ŋau à gbɔ ideu, à ga ibɔ nŋa ŋa
à waa nyisiò iyi aŋa a kù jɛsi,
nɔ à dõ anu à sɛi à waa nɛò bi
zamaau à waa ni,
15 na mii í ce ì waa ce bɛɛbɛ,
iŋɛ kpaasi ŋa. Awa mɔ amanɛi
bɛi iŋɛ taka nŋɛ. Laabaau
jiidai à naa ku sõ ŋɛ ku ba i jɔ̀
iwẽ nfe nŋɛ ŋau nɔ i sinda si
Ilaaõ, nŋu iyi í jɛ icui kuwɛɛ.
Nŋui í ce lele do ilɛ do tenku
do mii iyi í wa inɔ nŋa fei.
16 Tako wo í jɔ̀ dimi fei wa
too kpãa iyi í bi.
17 Amma do nŋu fei í nyisi
wa iyi nŋu í wɛɛ domi wa ce
nwa jiida ŋa. Í jɔ̀ ijĩ wa wɔ ku
ba ka ba ijɛ si iko si waatii atɛ
ku ba ka nɛ inɔ didõ.
18 Amma baa do iyi Pɔlu ŋa
à fɔ bɛɛbɛ fei, bɛi à ce à ganji
kuweei zamaau í gaabu.
19 Ŋɔi Zuifu gɔ ŋa à naa hai
Antiɔsi do hai Ikonimu à wa
inyii itĩi inɛ ŋau nɔ à ta Pɔlu
kuta ku ba a kpaa, ŋɔi à faa à
bɔò alalai iluu domi à tamaa
bɛi í kui.
20 Amma inɛ ŋa iyi à waa too
kpãai Jesu à naa à kaakoɛ, ŋɔi í
dede í bɔ inɔ ilu. Iju kumaɛ ŋɔi
nŋu do Baanabasi à dede à bɔ
Dɛɛbu.

À nyi Antiɔsi si ilɛi Siri

21 Iyi Pɔlu do Baanabasi à to
Dɛɛbu à waazo laabaau jiida si
iluu nɔ inɛ nkpɔ í lɔsi kpãai
Jesu ku too bɛ. Si anyiɛ nɔ à
nyi ikpa Lisiti do Ikonimu do
Antiɔsi iyi í wa ilɛi Pisidi.
22 Nɔ à mua inɛ ŋa iyi à waa
too kpãai Jesuu gbugbã ku ba
a leekĩ si naanɛu dim dim. Nɔ
à sõ ŋa à ni, wahala nkpɔ nkpɔi
aa ka yɛ ka bɛi ka lɔ si andunya
titõi Ilaaõ.
23 Ŋɔi à cicaa igbɛi inɛi Jesu
ŋa fei inɛ ngbo ŋa. Si anyiɛ nɔ
à ce kutɔɔ do anu kudĩ à so ŋa à
daa Lafɛ̃ɛ si awɔ, nŋu iyi à dasi
naanɛu.
24 Si anyii nŋu nɔ à nɛ hai
bɛ à koo à lɔ ilɛi Pisidi à bɔ ilɛi
Panfili,
25 nɔ à to iluɛ gɔ iyi à ya kpe
Pɛɛzu à ce waazo bɛ à bɛi à bɔ
Atali.
26 Hai bɛi à lɔ akɔi inyi à nyi
ikpa Antiɔsi si ilɛi Siri bɛ. Ilu
bɛi à tako à le nŋa awɔ si iri
wo na icɛ iyi aa koo a ceu ku
ba Ilaaõ ku mu nŋa didõɛ. Nɔ
icɛui à ce à kpa iriɛ wa bɛ.
27 Iyi à to Antiɔsi ŋɔi à tɔtɔɔ
inɛi igbɛi Jesu ŋa nɔ à sisi nŋa

mii iyi Ilaaõ í ceɑ aŋa fei do si bɛi í ceò kpãa hai jɛ Zuifu ŋa mɔ à dasiò naanɛ.
28 Nɔ à kpɛ ilu bɛ do inɛ ŋa iyi à waa too kpãai Jesu ajɔ.

15

À ce kutɔtɔɔ Zeruzalɛmu

1 Ŋɔi inɛ gɔ ŋa à naa Antiɔsi bɛ. Inɛ ŋau à naai hai ilɛi Zudee, nɔ à waa sõ kpaasi woo dasi Jesu naanɛ ŋau à ni, i kaa ba faaba ŋa bii a kù dasi ŋɛ bangɔ si bɛi woodai Moizi wa fɔ.
2 Iyi Pɔlu do Baanabasi à gbɔ bɛɛbɛ ŋɔi à ba ŋa kakɔɔ ku ce jiida jiida si ideu. Ŋɔi woo dasi Jesu naanɛ ŋau à cica Pɔlu do Baanabasi do inɛ gɔ ŋa hai ilui Antiɔsi bɛ à bɛ ŋa Zeruzalɛmu bi woo bɛ ŋau do inɛ ngbo ŋau na irii ideu.
3 Pɔlu ŋa à dasi kpãa à waa nɛ nɔ inɛi igbɛi Jesu ŋau à koo à leekĩ nŋa. Ŋɔi à ce isɛɛnɛ nŋa à koo à lɔ ilɛi Fenisi do ilɛi Samari nɔ à wasi ku sisia kpaasi woo dasi naanɛ ŋau bɛi hai jɛ Zuifu ŋa mɔ à sinda idɔ nŋa si Jesu. Ŋɔi laabaaui ideu í jɔ̀ inɔi aŋa fei í dõ ntɔ ntɔ.
4 Iyi à to Zeruzalɛmu, ŋɔi inɛi igbɛi Jesu ŋau do woo bɛ ŋau do inɛ ngbo ŋau à gba ŋa do inɔ didõ. Ŋɔi Pɔlu do Baanabasi à sisi nŋa mii iyi Ilaaõ í ce fei na icɛi aŋa.
5 Amma Farisi gɔ ŋa iyi à dasi Jesu naanɛ à dede à ni, hai jɛ Zuifu ŋa iyi à dasi Jesu naanɛu fei, tilasii a dasi ŋa bangɔ nɔ a sõ ŋa a too woodai Moizi.
6 Ŋɔi woo bɛ ŋau do inɛ ngbo ŋau à tɔtɔɔ a wũa ideu.
7 Si bɛi à waa fa ideu ŋɔi Piɛɛ í dede í ni, inɛ kpaasim ŋa, ì mà ŋa iyi hai ku kpɛ Ilaaõ í nyam hai si inɔ nŋɛ ku ba n koo n sisia hai jɛ Zuifu ŋa mɔ laabaau jiidau ku ba aŋa mɔ a dasi naanɛ.
8 Nɔ Ilaaõ, nŋu iyi í mà idɔi inɛ fei, í mu nŋa Hundeɛ bɛi í mua awa mɔ ku ba ku nyisi iyi nŋu í gba ŋa.
9 Kù ce nkãma iyi í jɛ ikã si gãmɛ nŋa do awa. Í jɔ̀ idɔ nŋa í má na naanɛ iyi à dasiɛ bɛi í cea awa mɔ.
10 Debɛi, na mii í ce ì waa cã idɔi Ilaaõ ŋa nsɛi, ì bi i kãa hai jɛ Zuifu ŋa iyi à waa too kpãai Jesuu aso iyi bala nwa ŋa do awa taka nwa à mɔngɔ ku so.
11 À mà iyi na didõi Lafɛ̃ɛ Jesui awa à baò faaba, nɔ bɛɛbɛ mɔi baa do hai jɛ Zuifu ŋau mɔ.
12 Ŋɔi inɛ ŋau fei à coko à waa desi Pɔlu do Baanabasi itĩ waati iyi à waa sisi nŋa yaasei maamaake ŋa iyi Ilaaõ í jɔ̀ aŋa à ce fei si wajui hai jɛ Zuifu ŋau.
13 Iyi à fɔ ide à tã ŋɔi Zaaki mɔ í so ide í ni, inɛ kpaasim ŋa, i gbɔ iyi ṅ wa n fɔ.
14 Simɔɔ í sisi nŋɛ bɛi Ilaaõ í ce hai sinte í cicaò inɛ gɔ ŋa hai si inɔi dimi mmu ŋau à kpe ŋa inɛɛ ŋa.
15 Nɔ ideu í jɛ akã do ti walii ŋau si bɛi kukɔi idei Ilaaõ í ni,
16 Amu Ilaaõ, waati bɛɛbɛi an nyi wa,
Nɔ n teese ilei Davidi iyi í cuku.
An dede ile kúkúú,
Nɔ n maa má,

17 Ku ba inɛ ŋa iyi a kù jɛ inɛi
kpasɛ̃u fei a dɛdɛ amu
Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ.
Aŋai à jɛ inɛ ŋa iyi à jɛ titom hai
si dimi mmu ŋa.
18 Bɛɛbɛi amu Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ ǹ fɔ,
amu iyi ǹ jɔ̀ à mà mii
ŋau ihɛ̃ hai ku kpɛ.
19 Nɔ Zaaki í ni má, na nŋu, si
kuyɛm, kù sĩa a sɔ̃ hai jɛ Zuifu
ŋa iyi à sinda idɔ nŋa si Ilaaɔ̃u
wooda ku gaabu ŋa.
20 Amma ka ce nŋa tia ka sɔ̃
ŋa a maà ya jɛ ijɛi kuwee, nɔ
a maà ya tɔtɔɔ sɛ̃ɛ do inaabo
mmu gɔ walakɔ inaabo mɔ do
mɔkɔ mmu gɔ, a maà ya ŋɔ iŋa
jifa, nɔ a maà ya ŋɔ kpaai iŋa.
21 Hai tako wo, si ilu fei à ya
cio woodai Moizi ile bii Zuifu
ŋa à ya ce kutɔtɔɔ si ajɔi kusĩmi
fei nɔ a waazo ideɛ.

À sambaa hai jɛ Zuifu woo dasi Jesu naanɛ ŋau tia

22 Iyi Zaaki í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi
woo bɛ ŋau do inɛ ngbo ŋau
do inɛi igbɛ ŋau fei à yɛ iyi í
sĩa ku jɛ aŋa a cica inɛ gɔ ŋa
hai si inɔi aŋa a bɛ ŋa Antiɔsi
do Pɔlu do Baanabasi ajɔ. Ŋɔi
à cica Silasi do Zudu iyi à ya
kpe Baasaba má, aŋa iyi à nɛ
bɛɛrɛ si inɔi kpaasi woo dasi
Jesu naanɛ ŋau.
23 Ŋɔi à ni a kooò tiau. Si tiau
à ni,
Awa woo bɛ ŋa do inɛ ngbo
ŋau, awa woo dasi naanɛ
kpaasi nŋɛ ŋa, awai à samba
nŋɛ tiau ihɛ̃ wa. Iŋɛi à sambaa
wa, iŋɛ hai jɛ Zuifu woo dasi
naanɛ ŋa iyi ì wa Antiɔsi do
Siri do Silisi. À waa ce ŋɛ fɔɔ.
24 À gbɔ iyi inɛ gɔ nwa ŋa à
naa bi tu ŋɛ à fɔ inɔ nŋɛ nɔ à
sinda laakai nŋɛ do ide nŋa ŋa.
Amma awa si à dasi ŋa ideu bɛ
wa.
25 Na ŋɔi í jɔ̀ à busi njɛ nɔ
à yɔɔ iyi í sĩa ka cica inɛ gɔ
ŋa ka bɛ si ŋɛ wa. Aŋai aa
si Baanabasi do Pɔlu, baakɔɔ
nwa ŋau wa,
26 aŋa iyi a kù saalu kuwɛɛ
nŋa ngɔgɔ na irii Lafɛ̃ɛ nwa
Jesu Kirisi.
27 Zudu do Silasi aŋai à jɛ inɛ
ŋa iyi à cicau. À waa bɛ ŋa wai
a na a sɔ̃ ŋɛ ide akãu gɛlɛò gɛlɛ.
28 Awa do Hundei Ilaaɔ̃ í sĩa
nwa si ka maà kã nŋɛ aso gɔ bii
kù jɛ iyi ihɛ̃ iyi í jɛ asoi tilasi.
29 Nŋui í jɛ, i maà ya jɛ ijɛi
kuwee ŋa, nɔ i maà ya ŋɔ kpaa
ŋa, i maà ya ŋɔ iŋa jifa ŋa, nɔ
i maà ya tɔtɔɔ sɛ̃ɛ do inaabo
mmu gɔ walakɔ inaabo mɔ do
mɔkɔ mmu gɔ ŋa. Bii ì mu ara
nŋɛ si mii bɛɛbɛ ŋau bɛ ŋa í sĩa.
To, ka sukudɔ̃.
30 Iyi à tɔɔ njɛ sukudɔ̃ à tã
ŋɔi inɛ ŋau à dasi kpãa à nɛ
Antiɔsi. Bɛi à koo à tɔtɔɔ inɛi
igbɛi Jesu ŋau fei à na ŋa tiau.
31 Iyi à cio tiau í mu nŋa
gbugbã nɔ inɔ nŋa í dɔ̃.
32 Zudu do Silasi ŋa mɔ walii
ŋai, à mua kpaasi woo dasi
naanɛ ŋau gbugbã nɔ à sobi ŋa
si ide nkpɔ nkpɔ.
33 Iyi à ce ajɔ minji bɛ kpaasi
woo dasi naanɛ ŋau à tɔɔ ŋa
sukudɔ̃ nɔ à ni a to bi inɛ ŋa iyi
à bɛ ŋa wa baani. [
34 Amma Silasi inɛ nŋu í dasi
idɔ nŋu ku ce ajɔ minji bɛ má.]
35 Pɔlu do Baanabasi à gbe
Antiɔsi bɛ. Aŋaò inɛ nkpɔ ŋa
ajɔ à waa kɔa inɛ ŋa si cioi idei
Lafɛ̃ɛ nɔ à ce waazoɛ.

Pɔlu do Baanabasi à kpɛ̃

36 Iyi í ce ajɔ minji má ŋɔi
Pɔlu í sɔ̃ Baanabasi í ni, ka koo
kaa kaako kpaasi nwa ŋau má
si ilu ŋa bii à tako à waazo idei
Lafɛ̃ɛ fei wo nɔ ka yɛ bɛi inɛ
ŋau à wɛɛò si nsɛi.
37 Ŋɔi Baanabasi wa bi ku
gbã Zãa Maaku aŋaò ŋa.
38 Amma Pɔlu í fɔ í manteɛ
í ni kù sĩa aŋa a gbãa, nŋu iyi
kù sobi aŋa wo si icɛu amma í
sinda í jɔ̀ aŋa wa hai Panfili.
39 Ŋɔi à ce kakɔɔ nɔ a kù
gbɔ si njɛ hee à na à kpɛ̃. Ŋɔi
Baanabasi í gbã Maaku à lɔ
akɔi inyi à bɔ Sipu.
40 Nɔ Pɔlu mɔ í cica Silasi, nɔ
kpaasi woo dasi naanɛ ŋau à
so ŋa à daa Lafɛ̃ɛ si awɔ à bɛi
à nɛ,
41 à koo à lɔ ilɛi Siri do Silisi à
wasi inɛi igbɛi Jesu ŋa ku mua
gbugbã si naanɛ nŋa.

16

Timɔtee í too Pɔlu do Silasi

1 Ŋɔi Pɔlu do Silasi à to
Dɛɛbu do Lisiti. Wee inɛ gɔ í
wa bɛ wa too kpãai Jesu. À ya
kpoo Timɔtee. Iyeɛ Zuifu woo
dasi Jesu naanɛi, amma baaɛ
Gɛrɛkii.
2 Kpaasi woo dasi naanɛ ŋa
iyi à wa Lisiti do Ikonimu à ya
maa fɔ jiida ku jɛɛ.
3 Pɔlu í bi Timɔtee ku too
nŋu nɔ í gbã í nɛɛ. Amma
ku bɛi ku gbã ku nɛɛ í dasiɛ
bangoi na Zuifu ŋa iyi à wa
bɛu domi aŋa fei à mà iyi baaɛ
Gɛrɛkii.
4 Nɔ à bɔ ilu do ilu ŋa à
sɔ̃ woo dasi Jesu naanɛ ŋau
mii ŋa iyi woo bɛ ŋau do inɛ
ngboi igbɛi Jesu ŋa iyi à wa
Zeruzalɛmu à jilɛ nɔ à ni a
jirima ŋa.
5 Ŋɔi woo dasi Jesu naanɛ
ŋau, naanɛ nŋa í teese í kɔ̃ɔsi
nɔ akpɔ nŋa mɔ í ya maa kɔ̃ɔsii
ajɔ fei.

Pɔlu í ce kuyɛ Torasi

6 Hundei Ilaaɔ̃ í ganji Pɔlu ŋa
a waazo idei Ilaaɔ̃ si ilɛi Azii,
ŋɔi í jɔ̀ à too do ikpa ilɛi Firizi
do ti Galati.
7 Iyi à to ilɛi Misi ŋɔi à waa bi
a bɔ ilɛi Bitini, amma Hundei
Jesu í kɔ nŋa.
8 Ŋɔi í jɔ̀ à too do ilɛi Misi à
bɔ ilu iyi à ya kpe Torasi.
9 Ŋɔi Pɔlu í ce kuyɛ idũ. Si
kuyɛɛu í yɛ inɛi Masedɔni gɔ
wa leekĩ nɔ wa tɔɔ nŋu ku naa
Masedɔni ku na ku sobi aŋa.
10 Si bɛi í ce kuyɛu ŋɔi gbakã
à waa dɛ kpãa ku ba ka bɔ
Masedɔni domi à mà iyi Ilaaɔ̃
í bi kaa waazo nŋa laabaau
jiidau.

Lidi í dasi naanɛ Filipi

11 Hai Torasi bɛi awa à lɔ akɔi
inyi nɔ gbakã à bɔ gungũm
gɔ iyi à ya kpe Samɔtasi. Iju
kumaɛ nɔ à bɔ Neapolisi.
12 Hai bɛ do kutɛi à nɛ à
bɔ Filipi, ilu nlai Masedɔni nɔ
à ce ajɔ minji bɛ. Wee inɛi
Romu ŋai à nɛ iluu.
13 Si ajɔi kusĩmiu ŋɔi à fita
hai ilu bɛ à bɔ itĩi ido gɔ, à bɔ
ku cɔ mà tengi bii à ya ce kutɔɔ
í wa bɛ. Ŋɔi à koo à yɛ tengi bii
inɛ ŋa à ya ce kutɔɔ nɔ à buba
à ce faaji do inaabo gɔ ŋa iyi à
tɔtɔɔ bɛ.
14 Abo gɔ í wa bɛ à ya kpoo
Lidi, inɛi Tiatiii, í ya ta acɔi fia
nkpɔ nɔ í ya maa jirima Ilaaɔ̃.
Iyi à waa ba ŋa ide ku fɔ nɔ wa

de itĩ, nɔ Lafɛ̃ɛ í cĩ idɔɛ ku ba ku gbɔ ide iyi Pɔlu wa fɔ.
15 Abou do inɛi kpasɛ̃ɛ ŋa fei à ce inyi ku dasi nɔ í tɔɔ wa í ni, bii ì mà iyi ǹ dasi naanɛ ntɔ ntɔ ŋai i naa wa i naa i ce baa ajɔ minji kpasɛ̃m ŋa. Nɔ í mante wa hee à jɛ́ nɔ à koo kpasɛ̃ bɛ.

Inɔ piisɔ̃ɔi Filipi

16 Ŋɔi ajɔ nŋu gɔ iyi awa à waa bɔ tengi bii à ya ce kutɔɔu, à ko ama inaabo woo ce icɛ gɔ iyi í nɛ inɛi inɔɔko. Bii inɛi inɔɔkou í dede siɛ í ya maa fɔ ide iyi á na ku cei. Nɔ lafɛ̃ɛɛ ŋa à waa ba fia jiida na iriɛ.
17 Ŋɔi í too awa do Pɔlu wa la hee lele wa ni, inɛ ŋau ihɛ̃ woo ce icɛi Ilaaɔ̃ ilu gbugbã ŋai. À naa ku nyisi ŋɛ kpãai faabai.
18 Bɛɛbɛi í ya maa fɔ ajɔ fei, hee ideu í caa si Pɔlu nɔ í sinda í sɔ̃ inɛi inɔɔkoɛu í ni, do saabui irii Jesu Kirisi ǹ ni, fita. Bɛ gbakã ŋɔi í fita siɛ.
19 Iyi lafɛ̃ɛɛ ŋa à mà iyi aŋa a kaa ba siɛ fia má, ŋɔi à mu Pɔlu do Silasi à tale ŋa à bɔò ŋa bantuma bi woo kiiti ŋa.
20 À bɔò ŋa si wajui inɛ ngboi Romu ŋa à ni, inɛ ŋau ihɛ̃ à waa bɛjɛ ilu nwai. Zuifu ŋai,
21 nɔ à wasi ku sisi ide gɔ ŋa iyi wooda nwa kù bi ka gbɔ hee ka tooɛ, awa iyi à jɛ inɛi Romu ŋa.
22 Ŋɔi idɔi zamaau í kɔ̃ si ŋa. Ŋɔi inɛ ngbo ŋau à bɔ ibɔi Pɔlu do Silasi do gbugbã nɔ à ni a cã ŋa do faataa.
23 Iyi à cã ŋa jiida jiida à tã ŋɔi à koo à cĩmbo ŋa ile piisɔ̃ɔ nɔ à sɔ̃ woo degbe piisɔ̃ɔu ku degbe ŋa ku sĩa.
24 Iyi woo degbeu í gbɔ à sɔ̃ɔ bɛɛbɛ, ŋɔi í koo í dasi ŋa hee ilaawai ankãanyii piisɔ̃ɔu nɔ í da nŋa si gbɛɛgbɛɛkui jĩi.
25 Zakai idũ laja ŋɔi Pɔlu do Silasi à waa ce kutɔɔ nɔ à kɔ̃ iri à waa saabuò Ilaaɔ̃. Nɔ inɛi piisɔ̃ɔ ŋa iyi à wa bɛu à waa de si ŋa itĩ.
26 Ŋɔi gbakã ilɛ í yaya do gbugbã hee icui ile piisɔ̃ɔu í yaya. Ŋɔi gambo ŋau fei à cĩ nɔ sesee ŋa iyi à dĩò inɛi piisɔ̃ɔ ŋau fei à fũ à cuku.
27 Ŋɔi gbakã woo degbeu í jĩi í ba gambo ŋau fei wa cĩ ŋɔi í tamaa bɛi inɛi piisɔ̃ɔ ŋau à sai. Ŋɔi í nya taakuba wa bi ku kpa araɛ.
28 Amma Pɔlu í la hee lele í ni, maà cea araɛ laalɔ kãma. Awa fei à wa ihɛ̃.
29 Ŋɔi woo degbeu í dɛ fitila í sɛi í lɔ hee ilaawa bii Pɔlu do Silasi à wau nɔ í gulɛ nŋa do kuyaya.
30 Ŋɔi í fitaò ŋa wa waduude í ni, i suuru ŋa, mii an ce n baò faaba.
31 Ŋɔi à sɔ̃ɔ à ni, dasi Jesu Lafɛ̃ɛ naanɛ aa ba faaba, awɔ do inɛi kpasɛ̃ɛ ŋa fei.
32 Ŋɔi à waazoaa idei Lafɛ̃ɛ Jesu, nŋu do inɛi kpasɛ̃ɛ ŋau fei.
33 Ŋɔi idũu bɛ woo degbeu í gbã ŋa í koo í wiɛ kumɛɛ nŋa ŋau. Nɔ nŋu do inɛɛ ŋa fei à ce inyi ku dasi gbakã.
34 Ŋɔi í gbã Pɔlu do Silasi í bɔò ŋa lele bii ileɛ í wa nɔ í na ŋa ijɛ à jɛ. Nŋu do inɛɛ ŋa fei, inɔ nŋa í dɔ̃ do bɛi à dasi Ilaaɔ̃ naanɛ.
35 Iyi iju í má ŋɔi inɛ ngboi Romu ŋa à bɛ polisi ŋa a koo a sɔ̃ woo degbeu ku jɔ̀ inɛ ŋau.

36 Ŋɔi woo degbeu í sõ Pɔlu
ideu í ni, inɛ ngbo ŋa à ni n jɔ̀
ŋɛ. Na nŋu, i fita i nɛ nŋɛ sɛ̃ɛ.
37 Amma Pɔlu í sõ polisi ŋau
í ni, aawo. À cã wa si bantuma
hai a kù ce nwa kiiti, awa
mɔ iyi à jɛ inɛi Romu ŋa nɔ à
cĩmbo wa si ile piisõɔ. Nɔ nsɛi
à bi a nya wa do asii? Kù jɛ
bɛɛbɛi à ya ce. Í gbe aŋa taka
nŋai a naa a nya wa.
38 Ŋɔi polisi ŋau à koo à sõ
inɛ ngboi Romu ŋau. Iyi à gbɔ
Pɔlu do Silasi inɛi Romu ŋai
ŋɔi zigi nŋa í da ntɔ ntɔ.
39 Ŋɔi à koo à tɔɔ ŋa suuru nɔ
à nya ŋa hai ile piisõɔu à bɛi à
tɔɔ ŋa a fita hai inɔ iluu.
40 Iyi Pɔlu do Silasi à fita hai
ile piisõɔu ŋɔi à bɔ kpasɛ̃i Lidi.
Iyi à koo à yɛ kpaasi woo dasi
naanɛ ŋau à mu nŋa gbugbã, à
bɛi à nɛ.

17

Pɔlu do Silasi à bɔ Tɛsalonika

1 Ŋɔi Pɔlu do Silasi à waa nɛ
nɔ à lɔ ilu minji gɔ ŋa iyi à ya
kpe Anfipolisi do Apoloni nɔ à
to Tɛsalonika bii Zuifu ŋa à nɛ
ile bii à ya ce kutɔtɔɔ.
2 Ŋɔi Pɔlu í bɔ ileu bɛ si bɛi
í nɛ dɔɔnɛɛ. Nɔ aŋaò ŋa à wũa
tiai idei Ilaaõ ajɔi kusĩmi mɛɛta
à mɔɔ.
3 Wa sõ ŋa iyi kù nɛ bɛi á ce
iyi inɛ iyi Ilaaõ í cicau kù yɛ
ijuukpã. Á kú nɔ ku jĩ hai si
balɛ má. Ŋɔi í sõ ŋa í ni, Jesuu
iyi ñ wa n sisi nŋɛ ideɛu ihɛ̃
nŋui í jɛ inɛ iyi Ilaaõ í cicau bɛ.
4 Inɛ ŋa iyi à de itĩ siɛu inɛ gɔ
ŋa à dasi ideu naanɛ, nɔ à baa
anu akã ku ce, nŋu do Silasi.
Bɛɛbɛi hai jɛ Zuifu nkpɔ mɔ do
inaabo ilu iri ŋau ilu iri ŋau à
ce, aŋa iyi à mà bɛɛrɛi Ilaaõ.
5 Amma Zuifu ŋau à dedeò
igu ku ja nɔ à tɔtɔɔ inɛ nfe
ŋa bɛrɛtɛkɛ à jɔ̀ hoya hoya í
dede nɔ aŋa fei à sɛi à bɔ Pɔlu
do Silasi ku dɛdɛ kpasɛ̃i Zasõɔ
ku ba a fitaò ŋa wa si wajui
zamaau.
6 Iyi à dɛdɛ ŋa a kù yɛ ŋa, nɔ
à mu Zasõɔ do kpaasi woo dasi
Jesu naanɛ gɔ ŋa à fa ŋa à bɔò
ŋa bi inɛ ngboi ilu ŋa. Nɔ à
wasi ku la à waa ni, inɛ ŋa iyi
à waa sinda andunya feiu à to
wa ihɛ̃,
7 nɔ wee Zasõɔ í jɔ̀ à sɔ
kpasɛ̃ɛ. Aŋa fei à waa bɛjɛ
woodai ilaalu nlai Romu à
waa ni ilaalu gɔ í wɛɛ má iyi à
ya kpe Jesu.
8 Ŋɔi ideu í dede idɔi
zamaau do inɛ ngboi ilu ŋau.
9 Ŋɔi à ni Zasõɔ do kpaasiɛ
ŋau a sã fia si bɛi wooda í jilɛ
a bɛi a jɔ̀ ŋa a nɛ. Iyi à sã fiau
nɔ à jɔ̀ ŋa.

Pɔlu do Silasi à bɔ Beree

10 Iyi idũ í dũ gbakã ŋɔi
kpaasi woo dasi naanɛ ŋau à jɔ̀
Pɔlu do Silasi à nɛ Beree. Iyi à
to bɛ ŋɔi à bɔ ile bii Zuifu ŋau
à ya ce kutɔtɔɔu.
11 Amma inɛ ŋa iyi à wa
bɛ ŋau à lasabu si ideu do
laakai í re Zuifu ŋa iyi à wa
Tɛsalonika. À gba idei Ilaaõ do
inɔ didõ. Ajɔ fei à ya maa cio
kukɔui ku ba a mà bii í jɛ mii
iyi Pɔlu í ya maa sõ ŋau ntɔi.
12 Nɔ Zuifu nkpɔ í dasi Jesu
naanɛ do inaabo Gɛrɛki gɔ ŋa
iyi à jɛ ilu iriu do inɛmɔkɔ
nkpɔ.

13 Amma Zuifu ŋa iyi à wa
Tɛsalonika à gbɔ iyi Pɔlu wa
waazo idei Ilaaɔ̃ Beree ŋɔi à
koo à dede idɔi inɛ ŋa à fɔ́ inɔ
nŋa.
14 Bɛ gbakã ŋɔi kpaasi woo
dasi naanɛ ŋau à bɔò Pɔlu ikpa
tenku ku ba ku nɛ hai bɛ,
amma Silasi do Timɔtee à gbe
Beree bɛ.
15 Inɛ ŋa iyi à koo à leekɩ̃a
Pɔluu à bɔòɛi hee Atɛni. Ŋɔi
Pɔlu í samba ŋa anu í ni a sõ
Silasi do Timɔtee a hãmɛɛ nŋu
wa ńya ńya. Nɔ inɛ ŋau à sinda
à nɛ Beree má.

Pɔlu í wa Atɛni

16 Waati iyi Pɔlu wa degbe
ŋa Atɛni laakaɛ ci ya sũ domi
iwɛ̃ í kpɔ si iluu.
17 Na nŋu, Zuifu ŋa do
Gɛrɛki ŋa iyi à ya maa jirima
Ilaaɔ̃, í ya ba ŋa faaji ku ce ile
bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔu.
Nɔ ajɔ fei, inɛ ŋa iyi í ko si
bantumai iluu aŋaò ŋa mɔ à
ya maa ce kakɔɔ má.
18 Si bɛi í ya maa ba ŋa kakɔɔ
ku ce ŋɔi woo mà gɔ ŋa iyi à jɛ
inɛi Epikuri * do Sitosi † ŋa à
bɔ bi tɛɛ à waa baa kakɔɔ ku ce.
Inɛ gɔ ŋa à ni, woo ce ide nkpɔ
yoomai ihɛ̃. Nɔ inɛ gɔ ŋa mɔ,
iyi à gbɔ wa fɔ idei ikui Jesu do
kujɩ̃ɛ má à ni, mà iwɛ̃ mmu gɔ
ŋai wa fãa ya.
19 Ŋɔi à bɔòɛ iri kuta gɔ iyi à
ya kpe Arepagu, tengi bii inɛ
ngboi ilu ŋau à ya ce kutɔtɔɔ
nŋa nɔ à ni, à bi ka gbɔ ide titõ
iyi ì waa dabiiò,
20 domi ì waa sisi nwa ide
titõ nɔ à bi ka mà yaaseɛ.
21 Wee inɛi Atɛni ŋa fei do
inɛ njoo ŋa iyi à na à buba ilu
bɛ à ya so waati nŋa fei a maa
fɔ walakɔ a gbɔò baaui mii titõ.
22 Ŋɔi Pɔlu í dede í leekɩ̃
Arepagu bɛ í sõ ŋa í ni, iŋɛ inɛi
Atɛni ŋa, ɩ̀ yɛ iyi idei iwɛ̃ ŋai
wa mu ŋɛ ntɔ ntɔ.
23 Waati iyi ɩ̀ wa n dabii si
inɔ ilu nŋɛ ɩ̀ yɛ mii nkpɔ iyi ì
waa tɔɔ ŋa. Ɩ̀ yɛ bi kuwee gɔ
à kɔ si à ni, tengi ihɛ̃i à ya tɔɔ
inɛ iyi a kù mà. Nsɛi inɛ iyi iŋɛ
ì waa tɔɔ iyi i kù mà ŋau bɛ,
ideɛi ɩ̀ wa n sisi nŋɛ.
24 Ilaaɔ̃, nŋu iyi í taka
andunyau do mii iyi í wa si
fei, nŋu iyi í jɛ Lafɛ̃ɛi lele do
ilɛ, kaa buba si ile iyi amanɛ
ŋa à ma do awɔ nŋa.
25 Awɔi amanɛ kaa yɔkɔ ku
muaa nkãma, domi kù nɛ
bukaatai ngɔgɔ. Nŋu takaɛi wa
mua amanɛ ŋa kumi do kuwɛɛ
do mii fei.
26 Hai si inɛ akã iyi í tako
í takaui dimi iyi wa tɛ si
andunyau ihɛ̃ fei í fita. Hai
takoi í jilɛ waati nŋa do tengi
bii aa maa wa.
27 Ilaaɔ̃ í ce bɛɛbɛi ku ba
a ce kookaai a maa dɛdɛɛ do
kubabii nɔ si kudɛdɛu aa yɔɔ.
Amma ntɔ ntɔ Ilaaɔ̃ kù jɩ̃ò
kãma nwa gɔ,
28 domi na iriɛi à nɛ kuwɛɛ,
nɔ nŋui í jɔ̀ ara nwa wa nɛ.
Woo kɔ tia nŋɛ gɔ ŋa à ni, awa
mɔ amaɛ ŋai.
29 Debɛi, si na iyi í jɔ̀ à jɛ
amai Ilaaɔ̃ ŋa, kù sɩ̃a ka maa ce
lasabu ka ni Ilaaɔ̃ í yɛ bɛi iwɛ̃
iyi amanɛ í lasabu í coo ku sɩ̃a
do wura wala do isɔ fũfũ wala

* **17:18** inɛi Epikuri ŋa aŋa à ya ni, inɔ didɔi í re mii fei si kuwɛɛi amanɛ. † **17:18** inɛi Sitosi ŋa aŋa à ya ni, inɛ ku jɛsi mii iyi á naa siɛ fei.

do kuta.
30 Ilaaɔ̃ í temuaò amanɛ ŋa
wo si kumà hai mà nŋa, amma
nsɛi wa sɔ̃ inɛ ŋa tengi bii à wa
fei a naa a kpaasi idɔ nŋa.
31 Nɔ í jilɛ ajɔ si bii inɛ iyi í
cicau á kiitiò inɛi andunya ŋa
fei nɔ kiitiɛu dee deei á jɛ. Nɔ í
jũu tã hai si balɛ ku ba ku nyisi
inɛ fei iyi inɛ bɛ á na ku cei.
32 Iyi à gbɔ Pɔlu wa fɔ idei
kujĩi iku ŋa hai si balɛ ŋɔi inɛ
gɔ ŋa à waa yaakoɛ. Inɛ gɔ ŋa
mɔ à ni, à bi faajii ideu bɛ má
ajɔ gɔ.
33 Ŋɔi Pɔlu í nɛ í jò ŋa.
34 Do nŋu fei, inɛmɔkɔ gɔ ŋa
à bɔ bi tɛɛ à dasi Jesu naanɛ.
Si inɔ nŋai Deni woo ce kiitii
Arepagu gɔ í wa. Abo gɔ mɔ iyi
à ya kpe Damarisi í dasi naanɛ
do inɛ gɔ ŋa má.

18

Pɔlu í bɔ Kɔrɛnti

1 Si anyii nŋu, Pɔlu í nɛ hai
Atɛni bɛ í bɔ Kɔrɛnti.
2 Ŋɔi í ko Zuifu gɔ bɛ iyi à
ya kpe Akilasi, iyi à buu ilɛi
Pɔntu. Kù kpɛ titã iyi í naa hai
ilɛi Itali, nŋu do aboɛ Pirisila,
domi Kolodu ilaalu nlai Romu
í na wooda í ni Zuifu fei ku fita
hai Romu. Ŋɔi Pɔlu í bɔ ku cɔ
ŋa.
3 Nɔ í buba aŋaò ŋa à ce icɛ
ajɔ domi í ya ce ilei acɔ bɛi aŋa
mɔ à ya ce.
4 Ajɔi kusĩmi fei í ya bɔ
waazo ku ce ile bii Zuifu ŋa à
ya ce kutɔtɔɔ. Nɔ í ya maa mu
nŋa ide aŋa do Gɛrɛki ŋau ku
ba a dasi Jesu naanɛ.
5 Waati iyi Silasi do Timɔtee
à to wa hai ilɛi Masedɔni, Pɔlu
í ya maa ce icɛi waazoi waati
kãma fei ku maa sõ Zuifu ŋau
iyi ntɔ ntɔ Jesui í jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃
í cicau.
6 Amma à jãa nɔ à waa buu,
ŋɔi í gbugbã si ŋa irurui ibɔɛ
nɔ í sõ ŋa í ni, bii ì na ì ce nfe
ŋa, í jɛ idei iri nŋɛ. Kù jɛ baam
má. Hai nnyi an jò ŋɛ n koo n
cea hai jɛ Zuifu ŋa waazo.
7 Ŋɔi í nɛ hai bɛ í bɔ kpasẽi
Titee Zusitu, inɛ iyi í ya
maa jirima Ilaaɔ̃u. Ileɛ wee
kɔkɔi ile bii Zuifu ŋa à ya ce
kutɔtɔɔui í wa.
8 Ŋɔi Kirisipu inɛ ngboi
igbɛu í dasi Lafẽɛ Jesu naanɛ,
nŋu do inɛi kpasẽɛ ŋa fei. Inɛi
Kɔrɛnti nkpɔ í gbɔ waazoi Pɔlu
nɔ aŋa mɔ à dasi naanɛ, nɔ à
dasi ŋa inyi.
9 Ŋɔi Aõ Lafẽɛ í sõ Pɔlu si
kuyɛ idũ í ni, maà ce njo.
Hanya i sõ ŋa, maà coko,
10 domi ṅ wɛɛ do awɔ. Inɛ gɔ
kaa yɔkɔ ku lesiɛ awɔ hee ku
ceɛ laalɔ. Sõ ŋa ideu domi inɛ
nkpɔi í wa si iluu ihẽ iyi á jɛ
titom.
11 Pɔlu í buba ilu bɛ adõ akã
do bubu nɔ wa kɔ ŋa si idei
Ilaaɔ̃.
12 Waati iyi Galiõɔ wa jɛ
ilaalu si ilɛi Gɛrɛsi, ŋɔi Zuifu
ŋau à ce anu akã à tɔtɔɔ à gbã
Pɔlu à bɔòɛ bi ku ce kiiti.
13 À ni, mɔkɔu ihẽ njɛi wa
lɛlɛ inɛ ŋa ku ba a tɔɔ Ilaaɔ̃ si bɛi
wooda nwa kù bi.
14 Iyi Pɔlu wa bi ku fɔ ide,
ŋɔi Galiõɔ í sõ ŋa í ni, bii í jɛ idei
kurara walakɔ laalɔ gɔi í ce an
nyi wa n naa n gbɔ ide nŋɛ.
15 Amma bii í jɛ idei kakɔɔ
ŋai do idei irii inɛ ŋa do
woodai iŋɛ taka nŋɛi, iŋɛi aa

wũa ndu ŋɛ. N kaa n jɛ woo kiitii ide dimi bɛɛbɛ.
16 Ŋɔi í lele ŋa hai bi ku ce kiitiu.
17 Nɔ inɛ ŋau fei à mu Sɔsitɛni inɛ ngboi igbɛi Zuifu ŋau à lɔsi ku cãa tengii andɛi ile bi ku ce kiitiu. Amma baai Galiõɔ kù wa si ideu.

Pɔlu í nyi ikpa Antiɔsi

18 Pɔlu í kpɛ Kɔrɛnti má. Si anyiɛ nɔ í tɔɔ kpaasi woo dasi naanɛ ŋau sukudõ nɔ í koo í wa iriɛ Sankeree ku ba ku nyisi iyi í tako í cea Ilaaõ kuwã do kugbasi wo. Nɔ í lɔ akɔi inyi do Pirisila do Akilasi ajɔ à nɛ ikpa ilɛi Siri.
19-21 Iyi à to Efɛɛzu ŋɔi Pɔlu í lɔ ile bii à ya ce kutɔtɔɔ nɔ í ba Zuifu ŋau faaji ku ce. Ŋɔi à tɔɔɛ ku ce ajɔ minji bi tu ŋa, amma kù waa jɛ. Iyi wa nɛ ŋɔi í sõ ŋa í ni, bii Ilaaõ í bi an nyi wa má. Nɔ í jɔ̀ Pirisila do Akilasi bɛ í koo í lɔ akɔi inyi í nɛ hai Efɛɛzu.
22 Iyi í to Sezaree, ŋɔi í kita í bɔ Zeruzalɛmu í koo í ce inɛi igbɛi Jesu ŋa fɔɔ. Si anyiɛ nɔ í bɔ Antiɔsi.
23 Iyi í ce ajɔ minji bɛ ŋɔi í nyi í dasi kpãa má í koo wa dabii si ilɛi Galati do Firizi wa mua inɛ ŋa iyi à waa too kpãai Jesu fei gbugbã.

Apolo í bɔ Efɛɛzu do Kɔrɛnti

24 Zuifu gɔ iyi à ya kpe Apolo iyi à bi Alesandiri í bɔ Efɛɛzu. Ilu bisii nɔ í mà tiai idei Ilaaõ sãa sãa.
25 Wee í mà kpãai idei Lafɛ̃ɛ nɔ í ya ce waazoɛ do himma nɔ í sisi idei Jesu dee dee. Amma inyi ku dasii Zãa nŋu akãi í mà.
26 Wa ce nŋa waazo do naanɛ ile bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔu. Ŋɔi Pirisila do Akilasi à gbɔ waaziɛ nɔ à kpoo ide nŋa à koo à teese à sisiaa yaasei idei Ilaaõ dee dee.
27 Si anyiɛ, Apolo í dasi idɔ nŋu ku bɔ ilɛi Gɛrɛsi. Nɔ kpaasi woo dasi naanɛ ŋau à muaa gbugbã ku ba ku koo nɔ à cea inɛ ŋa iyi à waa too kpãai Jesu iyi à wa ilɛi Gɛrɛsiu tia ku ba bii í to bɛ a coo cenkã. Waati iyi í to bɛ í sobi woo dasi Jesu naanɛ ŋau jiida jiida na didõi Ilaaõ.
28 Nɔ í kãmia Zuifu ŋau do wɔɔkɔ si bantuma ku ba a mà iyi aŋa à wa si kurarai nɔ í nyisi ŋa hai si tiai idei Ilaaõ iyi Jesui í jɛ inɛ iyi Ilaaõ í cicau dim dim.

19

Pɔlu í bɔ Efɛɛzu

1 Waati iyi Apolo í wa Kɔrɛnti Pɔlu í too kpãa iyi wa bɔ ikpa iri kuta ŋau nɔ í to Efɛɛzu. Ŋɔi í ba inɛ gɔ ŋa iyi à waa too kpãai Jesu bɛ.
2 Ŋɔi í bee ŋa í ni, i kù ba Hundei Ilaaõ titã hai waati iyi ì dasi naanɛ ŋa? Ŋɔi à jɛaa à ni, aawo. A kù gbɔ mà Hundei Ilaaõ í wɛɛ mɔm.
3 Ŋɔi Pɔlu í bee ŋa má í ni, debɛi, inyi ku dasi yoomai à ce nŋɛ. Ŋɔi à jɛaa à ni, inyi ku dasii Zãai.
4 Ŋɔi Pɔlu í sõ ŋa í ni, inɛ ŋa iyi à kpaasi idɔ, aŋai Zãa í dasi inyi. Nɔ í sõ inɛ ŋa í ni a dasi Jesu naanɛ, nŋu iyi á na ku naa si anyii nŋu.
5 Iyi à gbɔ idei Pɔluu ŋɔi à ce inyi ku dasi do irii Lafɛ̃ɛ Jesu.

6 Ŋɔi Pɔlu í le nŋa aWɔ si iri
nɔ Hundei Ilaaɔ̃ í naa si ŋa ŋɔi
à waa fɔ ide do fee mmu ŋa nɔ
à ce walii.
7 Inɛ ŋau à to zakai aŋa
maateeji.
8 Si anyii nŋu, Pɔlu í bɔ ile
bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔu
wa waazo idei bommai Ilaaɔ̃
do naanɛ nɔ í ce bɛɛbɛ zakai
cukpa mɛɛta, nɔ aŋaò ŋa à
wasi ku busi njɛ nɔ í wasi ku
lɛlɛ ŋa ku ba a dasi naanɛ.
9 Amma inɛ gɔ ŋa à lele idɔ
nŋa à kɔ ku dasi naanɛ, nɔ
à nyi à waa fɔ ide laalɔ má
si kpãai idei Lafɛ̃ɛ si wajui
zamaau. Na ŋɔi í jɔ̀ Pɔlu í tɛkɛɛ
hai bi tu ŋa, nŋu do inɛ ŋa iyi à
waa too kpãai Jesuu. Í ya maa
kɔ ŋa si cio ajɔ fei si ile cioi
Tianusi.
10 Bɛɛbɛi à ce adɔ̃ minji hee
inɛ ŋa iyi à wa ilɛi Azii fei, hai
Zuifu ŋa do hai jɛ Zuifu ŋa, à
gbɔò idei Lafɛ̃ɛ Jesu.

Idei ama inɛmɔkɔi Seva ŋa

11 Ilaaɔ̃ í mua Pɔlu gbugbã
ku ceò maamaake nla ŋa.
12 Na ŋɔi í jɔ̀ jaaɛ iyi í lu araɛ
fei, bii à so à lea bɔ̃ɔ ŋau si ara
à ya ba irii. Inɛ ŋa mɔ iyi à nɛ
inɛi inɔɔko ŋa, bii à lu ŋaò, inɛi
inɔɔko ŋau à ya fitai.
13-14 Zuifu gɔ ŋa à ya maa
dabii bii fei a maa nya inɛi
inɔɔkoi inɛ ŋa. Si inɔ nŋa gɔgɔ
nŋa ŋa à dasi idɔ a kpe irii
Lafɛ̃ɛ Jesu a nyaò inɛi inɔɔkoi
inɛ gɔ. Zuifu inɛ ngboi woo
weei Ilaaɔ̃ gɔ iyi à ya kpe Seva,
ama inɛmɔkɔ mɛɛjeɛ ŋai à waa
bi a ce bɛɛbɛ. Ajɔ nŋu gɔ à sɔ̃
inɛi inɔɔkoi inɛ gɔ ŋa à ni, do
irii Jesu iyi Pɔlu wa waazou,
fita.
15 Amma inɛi inɔɔkoi inɛɛu
í ni, ǹ mà Jesu nɔ ǹ mà Pɔlu,
amma yooi iŋɛ mɔ ì jɛ.
16 Ŋɔi mɔkɔ iyi í nɛ inɛi
inɔɔkou í fo í bata ŋa nɔ í
kãmia ŋa í cã ŋa í mɛɛ ŋa ntɔ
ntɔ hee aŋa fei à sa hai kpasɛ̃ɛ
basi.
17 Ŋɔi inɛi Efɛɛzu ŋa hai
Zuifu do Gɛrɛki ŋa fei à gbɔ
ideu, nɔ njo í mu ŋa, nɔ irii
Lafɛ̃ɛ Jesu í nɛ bɛɛrɛ ntɔ ntɔ.
18 Ŋɔi woo dasi Jesu naanɛ
nkpɔ í naa í tuuba si bantuma.
À fɔ mii iyi aŋa à ya ce wo.
19 Inɛ ŋa iyi à ya tako a maa
ce dobu dobu wo aŋa nkpɔ
nkpɔi à naaò tia nŋa ŋa iyi à
ya maa ceò dobu dobuu wa à
naa à joo si wajui zamaa. Inɛ
gɔ í ce dooai fiai tia ŋau, nɔ à
ba wee jiaɛ í to zakai kpɛkɛlɛ
dubu ciitaa *.
20 Bɛɛbɛi gbugbãi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í
jɔ̀ idei Jesu wa fangaa bii fei do
gbugbã.

Ijai Efɛɛzu

21 Iyi nŋu ŋau í ce í tã, ŋɔi
Pɔlu í dasi idɔ nŋu ku too do
ilɛi Masedɔni do si ilɛi Gɛrɛsi
nŋu ku bɔ Zeruzalɛmu. Í ni bii
nŋu í to bɛ, tilasii nŋu ku bɔ
Romu mɔ.
22 Ŋɔi í bɛ Timɔtee do
Erasitu, aŋa iyi à waa sobiɛ
si icɛu, ikpa Masedɔni, amma
nŋu takaɛ í kpɛ keeke má ilɛi
Azii bɛ.
23 Waati bɛɛbɛ wahala nla gɔ
í dede Efɛɛzu bɛ na kpãai idei
Jesu.

* **19:19** kpɛkɛlɛ dubu ciita fiai tia ŋau iyi à fãa à yɔkɔ ku to fia iyi aa sãa woo ce icɛ zakai adɔ̃ cijeò fɛɛwa si waati nŋa.

24 Gbɛdɛ woo cã isɔ fũfũ gɔ
í wa bɛ à ya kpoo Demɛtiusi.
Í ya ce mii gɔ ŋa iyi à jɔ ilei
iwẽ nŋa Aritemi. † Nɔ woo ce
icɛ dimi bɛɛbɛ ŋa fei à ya ba si
amanii jiida.
25 Ŋɔi í tɔtɔɔ woo ce icɛɛ ŋa
do gbɛdɛ mmuɛ gɔ ŋa má í ni, i
kù mà ŋa iyi si icɛu ihẽi à waa
ba si amani?
26 Iŋɛ taka nŋɛ ì waa yɔɔ ŋa,
ì nɔ ì waa gbɔ ŋa mii iyi Pɔlu
wa ce. Wa ni kù jɛ iwẽ ŋa iyi
amanɛ ŋa à ce do awɔ nŋai aa
tɔɔ. Nɔ í yɔkɔ í kãmia inɛ nkpɔ
nkpɔ, kù nɔ kù jɛ baa Efɛɛzu
ihẽ nŋu akã, do si ilu nkpɔi ilɛi
Azii feii.
27 Á na ku jɔ̀ icɛ nwa ku ba
iri sãmi. Si anyiɛ á nyi ku jɔ̀
a kaa saalu baa ilei iwẽ nwa
Aritemi, nɔ bɛɛrɛ nlaɛ á na ku
tã, iwẽ iyi inɛi Azii ŋa do inɛi
andunya fei wa tɔɔ.
28 Iyi à gbɔ ideu ŋɔi idɔ nŋa
í kõ, nɔ à wasi ku dõ anu hee
lele à waa ni, Aritemi nwa í la.
29 Ŋɔi hoya hoya í dede si
iluu fei nɔ do anu akã inɛ ŋa
à fo à bata Gayusi do Aritaaki
à mu ŋa à bɔò ŋa bii à ya cɛiu.
Inɛ ŋau inɛi Masedɔni ŋai,
aŋai à waa si Pɔlu si isɛɛnɛu.
Nɔ inɛ nkpɔ í sɛi í bɔ bɛ.
30 Pɔlu wa bi ku bɔ bi
zamaau amma kpaasi woo too
kpãai Jesu ŋau à kɔ.
31 Nɔ hee do akawei ilɛ bɛ ŋa
gɔgɔ ŋa iyi à jɛ kpaasiɛ ŋau aŋa
mɔ à bɛ ama wa à ni a koo a tɔɔɛ
suuru ku maà naa ile bɛ.
32 Ile bɛi aŋa fei à waa dõ anu
à wasi ku fɔ ide nŋa ikã ikã.
Inɛ nkpɔ nŋa kù mà na mii í ce
à tɔtɔɔ bɛ mɔm.
33 Ŋɔi Zuifu gɔ ŋa à sisia
Alesandu yaasei ideu nɔ à
tale siɛ wajui zamaau. Ŋɔi
Alesandu í ni a coko do awɔ nɔ
wa bi ku sõ ŋa ideu do yaaseɛ.
34 Amma waati iyi à mà iyi
nŋu mɔ Zuifui, aŋa fei à wasi
ku dõ anu hee zakai isɔ minji
à waa ni, Aritemi nwa í la.
35 Si anyiɛ ŋɔi woo kɔ tiai ilu
nŋau í jɔ̀ à coko nɔ í ni, iŋɛ inɛi
Efɛɛzu ŋa, yooi kù mà iyi ilu
nwai ilei Aritemi ilu bɛɛrɛu í
wa, awai à nɔ à waa ceaa icɛ.
Nɔ ì mà ŋa hai lelei mii iyi í
jɔɔu í cuku wa.
36 Inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku jã ideu.
Na nŋu, i mu ara nŋɛ ŋa i maà
ce ngɔgɔ do saasa.
37 Inɛ ŋa iyi ì naaò wa nsɛi
ŋau ihẽ ŋa a kù ce ilei mii ndii
ilei iwẽ nwa ŋa a kù nɔ a kù fɔ
laaləɛ.
38 Na nŋu, bii Demɛtiusi do
gbɛdɛ ŋa iyi à wa bi tɛɛ ŋau à
nɛ ide gɔ do inɛ gɔi à jilɛ ajɔ ŋa
iyi à ya ce kiiti do woo ce kiiti
ŋa, i jɔ̀ ŋa a ce ide nŋa bɛ.
39 Nɔ bii ì nɛ ide gɔ si antaɛ
má ŋa, aa yɔkɔ i wũaɛ bi inɛ
ngboi woo ce kiiti ŋa.
40 Aa yɔkɔ a yɛ taale nwa a
ni awai à dede ija si idei nnyiu
ihẽ domi kù nɛ yaase. Bɛi à bee
wa yaasei ideu a kaa ka ba iyi
aa ka fɔ mɔm.
41 Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í jɔ̀
zamaau í fangaa.

20

Pɔlu í bɔ Masedɔni do Gɛrɛsi

1 Iyi hoya hoyau í leekĩ ŋɔi
Pɔlu í tɔtɔɔ inɛ ŋa iyi à waa
too kpãai Jesu ŋau í mu nŋa

† **19:24** iwẽ nŋa Aritemi iwẽu ihẽ inaaboi.

gbugbã nɔ í tɔɔ ŋa sukudɔ̃ í bɛi í nɛ ilɛi Masedɔni.
2 Í dabii si ilɛu fei í mua inɛ ŋa iyi à waa too kpãai Jesu ŋa gbugbã ntɔ ntɔ, í bɛi í to ilɛi Gɛrɛsi
3 í ce bɛ cukpa mɛɛta. Waati iyi wa bi akɔi inyi ku lɔ ku bɔ ilɛi Siri ŋɔi í gbɔ iyi Zuifu ŋa à waa dɛ nŋu ku kpa. Na nŋu, í dasi idɔ nŋu ku too do ikpa Masedɔni má.
4 Inɛ ŋa iyi à suu si isɛɛnɛɛu wee, Sopatɛɛ amai Pirusi inɛi Beree, do Aritaaki do Sikundusi inɛi Tɛsalonika ŋa, do Gayusi inɛi Dɛɛbu, do Timɔtee do Tisiki do Torofimu, inɛi ilɛi Azii ŋa.
5 Aŋai à cua à koo à degbe wa Torasi.
6 Iyi awa taka nwa à jɛ jingaui Pɛ̃ɛ hai nɛ lefeeu à tã à koo à lɔ akɔi inyi Filipi bɛ. Nɔ si isɛɛnɛ nwau si ajɔ miusia à koo à ba ŋa Torasi nɔ à ce ajɔ mɛɛje bɛ.

Pɔlu í ce waazo Torasi

7 Ŋɔi ajɔ sintei azuma alɛu awa à tɔtɔɔ à waa jɛ ijɛi Lafɛ̃ɛ, ŋɔi Pɔlu í wasi ku cea inɛ ŋau waazo. Bii iju í mái Pɔlu á nɛ. Ŋɔi í jɔ̀ waazoɛu í sɔ hee í to idũ laja.
8 Wee fitila í kpɔ lelei ile kukpɛkɛ bii à tɔtɔɔu.
9 Ŋɔi awaasũ gɔ wa buba si fɛrɛnti bɛ à ya kpoo Etiki. Si bɛi waazoi Pɔlu í sɔ ŋɔi í siiko hee í na í sĩ njoo nɔ í cuku wa ilɛ hai lelei ile kukpɛkɛ mɛɛtasiau. Iyi à koo à dedeɛ à ba wee í ku.
10 Ŋɔi Pɔlu í kita wa nɔ í bate í soo í ni, i maà ce njo ŋa, hundeɛ í wɛɛ.
11 Iyi Pɔlu í gũ lelei ileu má í so pɛ̃ɛ í bububuɛ nɔ aŋaò ŋa à jɛ, nɔ í lɔsi ku waazo má hee iju í máu í bɛi í nɛ.
12 Amma à bɔ̀ɔ̀ɛ Etiki iyi í nya í cuku wau kpasɛ̃ baani nɔ inɔi aŋa fei í dõ jiida jiida.

Hai Torasi Pɔlu í bɔ Miletu

13 Awa à koo à lɔ akɔi inyi à cua à bɔ Asosi. Tengi bɛi Pɔlu á na ku ba wa nɔ ka soo. Bɛɛbɛi í bi si na iyi í jɔ̀ wa bi ku koo do isɛ.
14 Iyi í naa í ba wa Asosi, hai bɛi í lɔ akɔi inyi awaò ŋa à bɔ Mitilɛni.
15 Ŋɔi à nɛ hai bɛ nɔ iju kumáɛ à to gungum gɔ iyi à ya kpe Kio. Iju kumá mmuɛ nɔ à to gungum mmu gɔ iyi à ya kpe Samɔsi, ŋɔi ajɔ mɛɛtasiaɛ à to Miletu.
16 Wee Pɔlu í dasi idɔ nŋu ku maà leekĩ Efɛɛzu ku ba waati ku maà lɔ nŋu si ilɛi Azii. Wa ce kookaai fei ku ba nŋu ku to Zeruzalɛmu na jingaui Pantikotu.

Pɔlu wa tɔɔ inɛ ngboi Efɛzu ŋau sukudɔ̃

17 Ŋɔi hai Miletu Pɔlu í bɛ ama Efɛɛzu í ni a kpe inɛ ngboi igbɛi inɛi Jesu ŋau wa a naa a ba nŋu bɛ.
18 Iyi inɛ ŋau à to wa bi tɛɛ ŋɔi í sõ ŋa í ni, iŋɛ taka nŋɛ ì mà ŋa bɛi ǹ jɛ kuwɛɛm waati iyi ǹ wa si anini nŋɛ hai ajɔ sinte iyi ǹ naa si ilɛi Azii.
19 Ǹ ce icɛi Lafɛ̃ɛ Jesu do ara ku kaye do cikãaju ajɔ, ǹ nɔ ǹ yɛ wahala si na iyi í jɔ̀ Zuifu ŋau à leekĩ si aŋa a kpam.
20 Iŋɛ taka nŋɛ ì mà mii ŋa iyi á ce nŋɛ aranfãani, n kù singa nŋɛ kãmaɛ. Amma ǹ sõ

ŋɛ ntɔ fei nɔ ɩ̀ kɔ ŋɛ si cio si bantuma do si kpasɛ̃ nŋɛ ŋa.

21 Ɩ̀ sɔ̃ Zuifu ŋa do hai jɛ Zuifu ŋa a naa a kpaasi idɔ nŋa a sinda si Ilaaɔ̃ a dasi Lafɛ̃ɛ nwa Jesu naanɛ.

22 Nɔ wee bɛbɛi má, Hundei Ilaaɔ̃ wa tilasiim n bɔ Zeruzalɛmu, nɔ n kù mà mii iyi á koo bam bɛ.

23 Amu de ɩ̀ mà si ilu fei Hundei Ilaaɔ̃ wa sɔ̃m iyi piisɔ̃ɔ ku ce do ijuukpã wa degbem.

24 Amma kuwɛɛm kù jɛ ngɔgɔ bi tom, n kù nɔ n kù wa saaluɛ, amu de n ba n tambɔ icɛm iyi Jesu Lafɛ̃ɛ í dasim n ce. Icɛu nŋui í jɛ n sisi laabaau jiidai didɔ̃ iyi Ilaaɔ̃ í ce nwa.

25 Iŋɛ iyi ɩ̀ dabii ɩ̀ wa n waazo idei bommai Ilaaɔ̃ si aninii nŋɛu fei, nsɛi ɩ̀ mà iyi i kaa yɛm má ŋa.

26 Na ŋɔi í ce ɩ̀ wa n sɔ̃ ŋɛ si bantuma hai nnyi, bii inɛ gɔ nŋɛ í na í ce nfe kù jɛ idei irim,

27 domi ɩ̀ sisi nŋɛ ide iyi Ilaaɔ̃ í jilɛ fei n kù singa nŋɛ gɔgɔɛ.

28 I mu ara nŋɛ ku sɩ̀a, nɔ i ya maa degbe inɛ ŋa iyi Hundei Ilaaɔ̃ í da nŋɛ si awɔ fei, aŋa iyi à jɛ igbɛi inɛi Lafɛ̃ɛ Jesu ŋa iyi nŋu takaɛ í ya do njɛɛ.

29 Ɩ̀ mà do anyim amanɛ ŋa aa naa si anini nŋɛ bɛi iŋai sako í ya naa si angudã ŋa, a kaa nɔ a jɔ̀ ŋɛ.

30 Nɔ baa hai si inɔ nŋɛ inɛ gɔ ŋa aa kpaasi ntɔu ku ba ku jɛ ibo nɔ aa wa inyii itɩ̀i woo dasi Jesu naanɛ ŋau a jɛò mɔcɔ nŋa.

31 Na nŋu, i wɔ njoo ŋa. I ye gigi ŋa bɛi amu takam ɩ̀ ce adɔ̃ mɛɛta bi tu ŋɛ Efɛɛzu bɛ wo nɔ ɩ̀ kɔ ŋɛ akã akã alɛò daakɔ do cikãaju ŋa.

32 Nsɛi ɩ̀ so ŋɛ ɩ̀ wa n daa Ilaaɔ̃ si awɔ nɔ ɩ̀ wa n da nŋɛ idei didɔ̃ɛ si awɔ. Nŋui á yɔkɔ ku mu nŋɛ gbugbã nɔ ku mu nŋɛ tubu iyi í jilɛa inɛ ŋa iyi í cica a jɛ tɛɛ fei.

33 Waati iyi ɩ̀ wa bi tu ŋɛ, iŋɛ taka nŋɛ ì mà ŋa iyi n kù nɛ kɔdɛɛi isɔ fũfũi inɛ gɔ hee má jɛ wura wala ibɔɛ.

34 Ì nɔ ì mà ŋa iyi ɩ̀ ya n ce icɛi do awɔm n bɛi n ba bukaatai mii ŋa iyi ɩ̀ bi fei, amu do inɛ ŋa iyi à waa toom.

35 N nyisi ŋɛ si mii fei iyi á sɩ̀a i ce icɛ bɛɛbɛ ŋa i ya sobiò hai nɛ gbugbã ŋa nɔ i ye gigii idei Jesu Lafɛ̃ɛ iyi í ni, woo ce amua í nɛ inɔ didɔ̃ í re inɛ iyi wa gba amuau.

36 Iyi Pɔlu í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í gulɛ aŋaò ŋa fei nɔ à ce kutɔɔ.

37 Ŋɔi aŋa fei à kpata nɔ à yáa à tɔɔɛ sukudã do kubi

38 à bɛi à suu hee bi akɔi inyiu. Aŋa fei à wɛɛò inɔ ku fɔi si na iyi í jɔ̀ í ni a kaa na a yɛ nŋu má.

21

Pɔlu í bɔ Zeruzalɛmu

1 Iyi à tɔɔ ŋa sukudã ŋɔi awaò Pɔlu à koo à lɔ akɔi inyi à nɛ suusuu à bɔ gungum gɔ iyi à ya kpe Kosi, iju kumaɛ nɔ à to gungum mmu gɔ iyi à ya kpe Rodu. Hai bɛ má nɔ à bɔ Patara.

2 Bɛi à ba akɔi inyi iyi wa bɔ ikpa ilɛi Fenisi nɔ à lɔ à nɛ.

3 Ŋɔi à yɛ gungum gɔ iyi à ya kpe Sipu, à daleɛ do ikpa awɔ canga nɔ à bɔ ikpa ilɛi Siri.

Ŋɔi à to Tii bii akɔi inyiu á kita asoɛ.
4 Ilu bɛi à yɛ inɛ gɔ ŋa iyi à waa too kpãai Jesu nɔ à ce ajɔ
mɛɛje bi tu ŋa bɛ. Ŋɔi Hundei
Ilaaõ í jɔ̀ à sõ Pɔlu à ni ku maà
bɔ Zeruzalɛmu.
5 Amma iyi ajɔi kunɛ nwa í
to à nyi bi akɔu má. Aŋa fei
do abo nŋa ŋa do ama nŋa ŋa à
naa à leekĩ nwa hai iluu. Awa
fei à gulɛ itĩi tenkuu nɔ à ce
kutɔɔ.
6 Iyi à tɔɔ njɛ sukudõ à tã awa
à lɔ akɔi inyiu à nɛ, ŋɔi aŋa mɔ
à nɛ à nyi kpasẽ nŋa ŋa.

7 Hai Tii à dasi kpãa má nɔ
à to Tolemasi. Bɛi à kita hai si
akɔi inyiu nɔ à koo à ce kpaasi
woo dasi Jesu naanɛ ŋa fɔɔ nɔ
à sũ bɛ idũ akã.
8 Iju kumáɛ nɔ à nɛ à
bɔ Sezaree. Nɔ à koo à sɔ
kpasẽi Filipu woo waazou,
nŋu iyi wa jɛ inɛ akãi amanɛ
mɛɛje ŋa iyi à cica wo si ilui
Zeruzalɛmuu.
9 Mɔkɔu í nɛ mudẽɛ mɛɛ gɔ
ŋa iyi a kù mà mɔkɔ, walii ŋai.
10 Iyi à ce ajɔ minji bɛ walii
gɔ iyi à ya kpe Agabusi í naa bɛ
hai ilɛi Zudee.
11 Í naa bi tu wa nɔ í so
santiikii Pɔlu í dĩò isɛɛ ŋa do
awɔɛ ŋa nɔ í ni, ide iyi Hundei
Ilaaõ wa fɔ wee. Inɛ iyi í nɛ
santiikiu ihẽ bɛ ihẽi Zuifu ŋa
iyi à wa Zeruzalɛmu aa dũu nɔ
a daa dimi mmu ŋa si awɔ.
12 Iyi awa do inɛi Sezaree
ŋa iyi à wa bɛ à gbɔ ideu, ŋɔi
à wasi ku tɔɔ Pɔlu ku maà bɔ
Zeruzalɛmu má.
13 Amma í ni, na mii í ce ì
waa kpata bɛɛbɛ ŋa ì waa ganji
wɔɔkɔm ŋa. Ǹ tã sɔɔlu n ku na
irii icɛi Lafẽɛ Jesu Zeruzalɛmu
bɛ, kù jɛ ku dĩ nŋu akã.
14 Iyi à yɛ kù gbɔ ide nwa,
à coko nɔ à ni, Aõ Lafẽɛ ku ce
idɔɔbiɛ.
15 Si anyii nŋu nɔ à dede à ce
sɔɔlu à waa bɔ Zeruzalɛmu.
16 Ŋɔi si inɔi inɛ ŋa iyi à waa
too kpãai Jesu ŋau, inɛ gɔ ŋa à
dede hai Sezaree bɛ à si wa, nɔ
à bɔò wa hee kpasẽi Nasõɔ inɛi
Sipu bii aa ka sɔu. Mɔkɔu í dasi
Jesu naanɛ í kpɛ.

Pɔlu í bɔ Zaaki ku cɔ

17 Iyi à to Zeruzalɛmu bɛ ŋɔi
kpaasi woo dasi Jesu naanɛ ŋa
à gba wa do inɔ didõ.
18 Iju kumáɛ ŋɔi awaò Pɔlu
ŋa à bɔ bi Zaaki nɔ inɛ ngboi
igbɛi Jesu ŋau fei à tɔtɔɔ bɛ.
19 Ŋɔi Pɔlu í ce ŋa fɔɔ nɔ í sisi
nŋa mii ŋa iyi Ilaaõ í ce akã akã
si gãmɛi hai jɛ Zuifu ŋa na icɛ
iyi nŋu í ce.
20 Iyi à gbɔ ideɛ ŋɔi à saabu
Ilaaõ. Ŋɔi à sõ Pɔlu à ni, kpaasi
nwa, ì gbɔɔ? Zuifu nkpɔ nkpɔi
í dasi Jesu naanɛ nɔ aŋa fei
à waa too woodai Moizi do
himma.
21 Amma inɛ ŋa à máɛ ide
à ni ì waa sõ Zuifu ŋa iyi
à wa bi dimi mmu ŋa a jɔ̀
woodai Moiziu do dedembai
bala nwa ŋa, nɔ a maà ya dasi
ama nŋa ŋa bango.
22 Debɛi, bɛirei aa ka ce. Kù
nɛ sika kãma inɛ ŋa aa mà iyi ì
to wa ilu ihẽ.
23 Na nŋu, ce iyi aa ka sõɛ.
Amanɛ mɛɛ gɔ ŋa à wa ihẽ iyi
à cea Ilaaõ kuwã *.

* **21:23** à cea Ilaaõ kuwã Si waati nŋa, bii inɛ í cea Ilaaõ kuwã, kù nɛ kpãai ku wa iriɛ. Amma bii kuwãu í kõ, waati nŋu á wa iriɛi, nɔ ku ce kuwee ŋa.

24 Kooò ŋa nɔ iŋɛ fei i ce
buki iyi á jɔ̀ ì má ŋa, nɔ i sã
fiai iri ku wa nŋa. Nŋui á jɔ̀ inɛ
fei ku mà mii iyi à gbɔ na iriɛu
kù jɛ ntɔ, amma aa yɛ iyi awɔ
takaɛ ì waa too woodai Moizi.
25 Amma iyi í jɛ ti dimi mmu
woo dasi Jesu naanɛ ŋa, awa à
kɔ tia à samba nŋa si na iyi í jɔ̀
à yɔɔ iyi í sĩa ka jilɛ nŋa wooda
ka ni a maà ya jɛ ijɛi kuwee nɔ
a maà ya ŋɔ kpaai iŋa nɔ a maà
ya ŋɔ iŋa jifa nɔ a maà ya tɔtɔɔ
sɛ̃ɛ hai ce abɔdɔ̃.
26 Iju kumáɛ nɔ Pɔlu í kooò
inɛ ŋau nɔ à ce buki iyi á jɔ̀ a
má. Si anyiɛ Pɔlu í lɔ bantumai
kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ í koo í sɔ̃ woo weei
Ilaaɔ̃ ŋau ajɔ iyi bukii aŋa á kɔ̃,
ajɔ nŋu bɛi a cea aŋa kuwee
akã akã.

À mu Pɔlu kpasɛ̃i Ilaaɔ̃

27 Iyi ajɔ mɛɛjeu wa tã ŋɔi
Zuifu ŋa iyi à naa hai ilɛi Azii
à yɛ Pɔlu kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ bɛ. Ŋɔi
à dede idɔi zamaau fei nɔ à
muu.
28 À dɔ̃ anu à waa ni, iŋɛ inɛi
Izirɛli ŋa, i faaba. Mɔkɔu ihɛ̃ í
ya maa bɔ bii fei ku maa kɔ inɛ
fei si cio ku maa fɔò taalei inɛi
Izirɛli ŋa do woodai Moizi do
kpasɛ̃i Ilaaɔ̃u ihɛ̃. Wee í naaò
dimi mmu gɔ ŋa wa si kpasɛ̃u
ihɛ̃ má, nɔ í dasi ile kumáu
riisi.
29 À fɔ bɛɛbɛi si na iyi í
jɔ̀ à tako à yɛ Torofimu inɛi
Efɛɛzuu, nŋu do Pɔlu si iluu,
nɔ à tamaa bɛi Pɔlu í naaɛ wa
kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ bɛi.
30 Nɔ inɛ ŋa à cã bii bii si
iluu fei. Ŋɔi inɛ ŋa à sɛi à
wasi ku naa hai bii fei, nɔ à
mu Pɔlu à faa à fitaɛ wa hai
bantumai kpasɛ̃u. Bɛ gbakã à
cĩmbo gambo ŋau.
31 Waati iyi à waa bi a kpaa
ŋɔi inɛ ngboi igũi Romu í gbɔ
iyi hoya hoya í dede si ilui
Zeruzalɛmu fei.
32 Ŋɔi gbakã í so sooge gɔ ŋa
do inɛ ngboi sooge gɔ ŋa má
nɔ í sɛi í bɔò ŋa bi zamaau. Iyi
zamaau í yɛ nŋu do sooge ŋau,
ŋɔi à jɔ̀ Pɔlu ku cã.
33 Ŋɔi inɛ ngboi igũu í bɔ bi
Pɔlu í muu nɔ í ni a dũu do
sesee minji. Nɔ í bee ŋa í ni,
yooi. Mii í ce.
34 Amma si zamaau inɛ gɔ ŋa
à waa la do ide akã, inɛ gɔ ŋa
mɔ do ide mmu hee í jɔ̀ inɛ
ngboi igũu kù yɔkɔ ku mà ntɔi
ideu na wakatau. Na ŋɔi í ce í
ni a bɔò Pɔlu bii kuwai sooge
ŋa.
35 Iyi à toò Pɔlu hai bii à
ya gũ a lɔò inɔ ileu, ŋɔi sooge
ŋau à soo lele na kugaabui
zamaau,
36 domi inɛ ŋau fei à waa too
ŋa à waa laò à waa ni, i kpaa.

Pɔlu wa kɔò araɛ

37 Si bɛi à waa bi a lɔò Pɔlu
inɔ ileu, ŋɔi í bee inɛ ngboi
igũu í ni, aa yɔɔdaam n fɔ ide
gɔ? Amma inɛ ngbou í beeɛ í
ni, asee ì waa gbɔ Gɛrɛki mɔm?
38 Debɛi, i kù jɛ inɛi Ezibiti
iyi si ajɔ gbeejiu ihɛ̃ í bi ku
kɛkɛ ilaaluu nɔ í tɔtɔɔ woo kpa
inɛ ŋa aŋa dubu mɛɛ í bɔò ŋa si
gbabuau?
39 Ŋɔi Pɔlu í jɛaa í ni, amuu
Zuifui. Amuu amaalui si ilu gɔ
iyi í nya iri. À bim ni Tarusi si
ilɛi Silisi. Ǹ wa n tɔɔɛi, jɔ̀ n ba
inɛ ŋau ide ku fɔ.
40 Nɔ inɛ ngboi igũu í muaa
kpãa. Ŋɔi Pɔlu wa leekĩ bi ku

gũ ku lɔò inɔ ileu í ni zamaau ku coko do awɔ. Ŋɔi aŋa fei à coko cau. Nɔ Pɔlu wa sõ ŋa ide do feei Ebɛɛ.

22

1 Í ni, iŋɛ kpaasim ŋa do baam ŋa, i gbɔ iyi ɲ̀ nɛ ku sõ ŋɛ n kɔò aram.
2 Iyi à gbɔ wa ba aŋa ide ku fɔ do feei Ebɛɛ ŋɔi à mu ara nŋa sɛ̃ɛ í re baa bɛi à tako à mu ara nŋa wo. Ŋɔi Pɔlu í sõ ŋa í ni,
3 amuu Zuifui, à bim nii Tarusi si ilɛi Silisi, amma Zeruzalɛmu ihɛ̃i à bíím. Gamaliɛlii í kɔm si cio, nŋui í kɔm si woodai bala nwa ŋa sãa sãa, nɔ ɲ̀ nɛ himma si icɛi Ilaaɔ̃ si bɛi iŋɛ fei ì wɛɛò nnyi ŋa.
4 Ǹ kpã woo too kpãai Jesu ŋa iju jiida jiida hee ɲ̀ kpa gɔgɔ ŋa. Ǹ mu inɛmɔkɔ ŋa do inaabo ŋa ɲ̀ dĩ ŋa ɲ̀ dasi ŋa piisõɔ.
5 Woo wee nlai Ilaaɔ̃u do igbɛi inɛ ngbo ŋau fei aa yɔkɔ a jɛ sɛɛdam. Hai si awɔ nŋai ɲ̀ gba tia iyi à kɔa Zuifu kpaasi ŋa iyi à wa Damasi. Nɔ ɲ̀ bɔ bɛ ku ba n mu woo dasi Jesu naanɛ ŋa iyi à wa bɛu n dĩ ŋa nɔ n naaò ŋa wa Zeruzalɛmu n jɔ̀ a kpã ŋa iju.

Pɔlu wa sõ ŋa bɛi nŋu í kpaasi idɔ
(Cɔ IWB 9:1-19; 26:12-18)

6 Ŋɔi Pɔlu í sõ ŋa má í ni, si bɛi ɲ̀ wa n koo ɲ̀ maai Damasi zakai dasãu, si kpãau gbakã ŋɔi inya kumá nla gɔ í naa sim hai lele í biim piu.
7 Ŋɔi ɲ̀ cuku ilɛ nɔ ɲ̀ gbɔ ide ku fɔ gɔ wa kpem wa ni, Sɔlu, Sɔlu, na mii í ce ì waa kpãm iju.
8 Ŋɔi ɲ̀ bee ɲ̀ ni, awɔi yoo Lafɛ̃ɛ. Ŋɔi í ni, amui Jesu inɛi Nazarɛti, amu iyi ì ya maa kpã ijuu.
9 Inɛ ŋa iyi à waa toom ŋau à yɛ inya kumáu amma a kù gbɔ imui inɛ iyi wa bam ide ku fɔu.
10 Nɔ ɲ̀ beeɛ ɲ̀ ni, Lafɛ̃ɛ, bɛirei an ce. Ŋɔi í ni, dede i bɔ Damasi. Bɛi aa sõɛ mii iyi Ilaaɔ̃ í bi i ce fei.
11 Kulai inya kumáu í jɔ̀ ɲ̀ fɛɛju. Na nŋu, kpaasim ŋa à mu awɔm nii à toò Damasi.
12 Wee mɔkɔ gɔ í wa bɛ à ya kpoo Ananiasi, í mà bɛɛrɛi Ilaaɔ̃ nɔ wa too woodai Moizi. Zuifu ŋa iyi à wa ilu bɛ fei à waa jɛ sɛɛda jiidaɛ.
13 Ŋɔi í naa bi tom nɔ í ni, Sɔlu kpaasim, yɛ ilu. Tengi bɛ gbakã ijum í cĩ nɔ ɲ̀ yɔɔ.
14 Nɔ í ni má, Ilaaɔ̃ Lafɛ̃ɛi bala nwa ŋai í cicaɛ ku ba i mà idɔɔbiɛ nɔ i yɛ Jesu Inɛ Dee deeu, nɔ i gbɔ idei gɛlɛɛ.
15 Awɔi aa jɛ sɛɛdaɛ i sõ inɛ fei mii iyi ì yɛ do iyi ì gbɔ.
16 Nsɛi, maà jɔ̀ ku kpɛ má. Dede i kpe irii Aõ Lafɛ̃ɛ, i jɔ̀ a dasiɛò inyi ku ba i wɛ i má hai si dulum dɛɛ ŋa.

Pɔlu wa sisi bɛi Lafɛ̃ɛ í bɛ nŋu bi dimi mmu ŋa

17 Pɔlu í ni má, iyi ɲ̀ nyi Zeruzalɛmu ŋɔi ajɔ nŋu gɔ ɲ̀ wa n ce kutɔɔ kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ nɔ ɲ̀ ce kuyɛ.
18 Si kuyɛm nɔu ɲ̀ yɛ Lafɛ̃ɛ Jesu nɔ í sõm í ni n ce ńya n fita hai Zeruzalɛmu domi inɛ ŋau a kaa gba ide iyi ɲ̀ wa n sisi na irii nŋuu.

19 Nɔ ɲ̀ ni, Lafɛ̃ɛ, ŋgu ŋa à mà
sãa sãa iyi ɲ̀ ya n bɔ ile bii à ya
ce kutɔtɔɔ ŋa n mu inɛ ŋa iyi à
dasiɛ naanɛ n cã ŋa nɔ n dasi
ŋa piisõɔ.
20 Nɔ à mà si ajɔ iyi à kpa
Etiɛni woo jɛ sɛɛdaɛ, amu
takam ɲ̀ wa bɛ ɲ̀ jɛsi a kpaa.
Amui ɲ̀ cɔa inɛ ŋa iyi à kpaa
ŋau jĩnɛ nŋa mɔm.
21 Amma í sõm í ni n koo,
domi hee jĩijĩ bi dimi mmu
ŋai nŋu á bɛm.

Pɔlu do inɛ ngboi igũi Romu

22 Inɛ ŋau à waa desi idei
Pɔlu itĩ hee í fɔ ide ŋau bɛ.
Amma waati iyi à gbɔ í ni Ilaaõ
í bɛ nŋu bi dimi mmu ŋa, ŋɔi
aŋa fei à lɔsi ku dõ anu à waa
ni, i kpaa. Dimii lafɛ̃ɛ kù sĩa ku
maa wɛɛ.
23 Idɔɔkõ nŋa í jɔ à waa dõ
anu nɔ à bɔ ibɔ nŋa ŋa à nyɔɔ,
nɔ à waa dede iruru lele.
24 Ŋɔi inɛ ngboi igũi Romuu
í ni a bɔò Pɔlu inɔ ile nɔ a ṭɛaa
kpɔtɔɔ ku ba ku fɔ ntɔ. Í ni
bɛɛbɛi si na iyi í jɔ wa bi ku mà
na mii í jɔ zamaau wa dõ siɛ
anu.
25 Iyi à dĩ Pɔlu à waa bi a cãa
ŋɔi í bee inɛ ngboi sooge ŋa iyi
í wa bɛu í ni, ì nɛ kpãa i cã inɛi
Romu titã i bɛi i ceaa kiiti?
26 Iyi inɛ ngboi sooge ŋau í
gbɔ ideu í koo í sõ inɛ ngboi
igũu í ni, bɛirei aa ce. Mɔkɔu
inɛi Romui.
27 Ŋɔi inɛ ngboi igũu í naa
bi Pɔlu í beeɛ í ni, awɔu inɛi
Romui? Nɔ Pɔlu í ni, oo.
28 Ŋɔi inɛ ngboi igũu í ni,
amu ɲ̀ sã fiai jiida jiida ɲ̀ bɛi ɲ̀
jɛò inɛi Romu. Ŋɔi Pɔlu í jɛaa í
ni, amu, bɛɛbɛi à bím.
29 Ŋɔi gbakã inɛ ŋa iyi à waa
bi a cãau à jɔ̀ɔ, domi njo í mu
baa inɛ ngboi igũu takaɛ do iyi
í gbɔ Pɔlu takaɛ inɛi Romui nɔ
wee nŋu í jɔ̀ à dũu do sesee
wo.

À bɔò Pɔlu bi igbɛi woo kiiti ŋa

30 Inɛ ngboi igũu í bi nŋu ku
mà kam kam mii iyi í jɔ̀ Zuifu
ŋau à waa yɛ taalei Pɔlu. Na
ŋɔi í jɔ̀ iju kumáɛ í jɔ̀ à fũu, nɔ
í ni inɛ ngboi woo weei Ilaaõ
ŋa do igbɛi woo kiiti ŋau fei a
tɔtɔɔ wa. Nɔ í bɔò Pɔlu waju
nŋa.

23

1 Pɔlu í kãsi inɛ ŋa iyi à tɔtɔɔu
iju nɔ í ni, iŋɛ kpaasim ŋa,
idɔm kaa yɛ taalem domi ɲ̀ ce
kuwɛɛm nii dee dee si wajui
Ilaaõ hee do nnyi fei.
2 Ŋɔi Ananiasi woo wee
nlau, í sõ inɛ ŋa iyi à waa leekĩ
bi Pɔluu í ni a cãa si gɛlɛɛ.
3 Nɔ Pɔlu í buu í ni, Ilaaõi á
cãɛ, awɔ idĩ fũfũ *! Ì buba ì
waa kiitiim si woodai Moizi,
nɔ ì kua wooda má ì ni a cãm.
4 Ŋɔi inɛ ŋa iyi à waa leekĩ
kɔkɔɛu à ni, woo wee nlai
Ilaaõi ì yɔkɔ ì waa bu bɛɛbɛ?
5 Ŋɔi Pɔlu í ni, kpaasim ŋa, n
kù mà mà woo wee nlai. Ǹ mà
iyi kukɔi idei Ilaaõ í ni, i maà
ya fɔ taalei ilu iri nŋɛ ŋa.
6 Pɔlu í mà si igbɛu inɛ gɔ
ŋa Sadusi ŋai, inɛ gɔ ŋa mɔ
Farisi ŋai. Ŋɔi í fɔ ide hee lele
si igbɛu í ni, iŋɛ kpaasim ŋa,

* **23:3** awɔ idĩ fũfũ bi Zuifu ŋa arabui. Bi tu ŋa inɔ ilei à ya si inɛ ŋa nɔ à ya teese anyii ileui jiida. Amma inɔ ileu takaɛ konkombii í ya maa nu. Bii à nia inɛ idĩ fũfũ í yɛ bɛi ilu muafitii à waa kpoo.

amuu Farisii, inɛ iyi Farisi ŋa à bí. Ì waa kiitiim ŋai si na iyi í jɔ̀ ǹ dasi naanɛ iyi iku ŋa aa na a ji̖ hai si balɛ.

7 Iyi í fɔ bɛɛbɛ gbakã, ŋɔi Farisi ŋau do Sadusi ŋau à waa ce kakɔɔ nɔ igbɛu í kpɛ̃ minji.

8 Sadusi ŋa à ya ni iku ŋa a kaa ji̖ hai si balɛ, amaleka do hunde mmu gɔ ŋa mɔ a kù wɛɛ, amma Farisi ŋa à jɛsi iyi mii ŋau bɛ fei í wɛɛ.

9 Nɔ wakata í dede si anini nŋa à waa jã do gbugbã, nɔ Farisi woo kɔ inɛ ŋa si wooda gɔ ŋa à ni, a kù yɛ taalei mɔkɔu. Yooi í mà mà amaleka gɔi walakɔ hunde mmu gɔi í sõɔ ide.

10 Ŋɔi kakɔɔu í la ntɔ ntɔ hee njo í mu inɛ ngboi igũu jiida a maà na a ga arai Pɔlu. Nɔ í ni sooge ŋau a koo a gbã Pɔlu wa a nyiòɛ inɔ ileu.

11 Idũ ajɔ nŋu Aõ Lafɛ̃ɛ í naa í sõ Pɔlu í ni, maà mɔngɔ munya. Si bɛi ì jɛɛm sɛɛda Zeruzalɛmu ihɛ̃, bɛɛbɛ mɔi aa jɛɛm sɛɛda Romu má.

À waa dɛ Pɔlu ku kpa

12 Iju kumáɛ daadaakɔ ŋɔi Zuifu ŋau à ce anu akã nɔ à ceekpe à ni aŋa a kaa jɛ hee má jɛ a mɔ bii kù jɛ à kpa Pɔlu sisi.

13 Aŋa iyi à ce anu akãu à re baa aŋa ciiji.

14 Ŋɔi à koo à ba inɛ ngbo ŋa do inɛ ngboi woo weei Ilaaõ ŋau à sõ ŋa à ni, à ceekpe iyi a kaa ka tiɛ ngɔgɔ bii kù jɛ à ba à kpa Pɔlu sisi.

15 Na nŋu, à bi iŋɛ do igbɛi woo kiiti ŋau i koo i sõ inɛ ngboi igũu ku naaò Pɔlu wa bi tu ŋɛ, nɔ ku jɔ bɛi ì waa bi i teese i cɔ yaasei ideɛu má ŋa. Awa aa ka ce sɔɔlu ka kpaa hee ku maa to wa bɛ.

16 Amma ama inɛmɔkɔi wecl̖i Pɔlu í gbɔ à waa fɔ idei zambau. Ŋɔi í koo í lɔ idei sooge ŋau nɔ í sõ Pɔlu ideu.

17 Ŋɔi Pɔlu í kpe inɛ akãi inɛ ngboi sooge ŋau í sõɔ í ni, bɔò ama awaasũ ihɛ̃ bi inɛ ngboi igũu domi í nɛ ide gɔ iyi á sõɔ.

18 Ŋɔi inɛ ngboi sooge ŋau í bɔò awaasũu bi inɛ ngboi igũu, nɔ í sõɔ í ni, Pɔlu inɛi piisõɔu í kpem nɔ í tɔɔm n naaò awaasũu ihɛ̃ wa bi titɛɛ, domi wa bi ku sõɛ ide gɔ.

19 Ŋɔi inɛ ngboi igũu í mu awɔi awaasũu í bɔòɛ kɔkɔlɛ í beeɛ í ni, ide mii ì waa bi i sõm.

20 Ŋɔi í ni, Zuifu ŋa à ce anu akã à tɔɔɛ ala i bɔò Pɔlu bi igbɛi woo kiiti ŋau, nɔ ku jɔ bɛi à waa bi a teese a cɔ yaasei ideɛ má.

21 Amma maà ti i gbɔ ide nŋau, domi à re baa aŋa ciiji inɛ ŋa iyi à waa siaa kpãa ku ba a muu. Nɔ aŋa fei à ceekpe à ni aŋa a kaa jɛ a kaa mɔ bii kù jɛ à kpaa. Baa nsɛi à tã sɔɔlu a coo. Awɔ akãi à waa degbe i jɔ̀ ku naa wa.

22 Ŋɔi inɛ ngboi igũu í ni, maà sõ inɛ gɔ i ni ì sisiim ideu ihɛ̃ má. Nɔ í jɔ̀ awaasũu í nɛ.

À bɔò Pɔlu bi Felisi ilu ilɛ

23 Ŋɔi inɛ ngboi igũu í kpe inɛ ngboi sooge minji gɔ ŋa í sõ ŋa í ni, i tɔtɔɔ sooge cl̖ɔ minji a bɔ Sezaree do masa kitaò fɛɛwa do ilu kakaa ŋa aŋa cl̖ɔ minji i ce sɔɔlu i dasi kpãa isɔ mɛɛsãi alɛ ŋa.

24 Nɔ i dĩa acĩ ŋa gaayi nɔ i
so Pɔlu i kooòɛ bi Felisi ilu ilɛu
baani.
25 Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í kɔ tia
má í ni,
26 amu Kolodu Lisiasi, ɲ̀ wa
n ceɛ fɔɔ, awɔ Felisi ilu ilɛ ilu
bɛɛrɛ nla nlau.
27 Mɔkɔu ihẽ wee ɲ̀ jɔ̀ à
naaòɛ wa bi tɛɛ. Zuifu ŋa à
muui à waa bi a kpaa. Iyi ɲ̀
mà iyi inɛi Romui ŋɔi ɲ̀ koo do
soogem ŋa nɔ ɲ̀ gbaa.
28 Ɲ̀ bi n mà na mii í ce à
waa yɛ taaleɛ. Na nŋu, ɲ̀ bɔòɛ
si wajui igbɛi woo kiiti nŋa.
29 Hai bɛi ɲ̀ yɔɔ iyi à waa yɛ
taaleɛi na wooda nŋa amma
kù ce ngɔgɔ iyi í to a dasiɛ
piisõɔ mɔm hee ma jɛ a kpaa.
30 Si anyiɛ ɲ̀ gbɔ iyi Zuifu
ŋau à ce anu akã ku ba aŋa a
kpaa, ŋɔi gbakã ɲ̀ jɔ̀ à naaòɛ wa
bi tɛɛ. Nɔ ɲ̀ sõ inɛ ŋa iyi à waa
yɛ taaleɛ a naa a fɔ ide nŋa si
wajuɛ.
31 Iyi í kɔ tiau í tã nɔ í soo í na
sooge ŋau. Ŋɔi sooge ŋau à ce
bɛi í sõ ŋau fei, à so Pɔlu idũu
à bɔòɛ hee Antipatisi.
32 Iju kumaɛ ŋɔi sooge ŋau à
nyi bi ileu nɔ masa ŋau à waa
bɔò Pɔlu bi Felisi ilu ilɛu.
33 Iyi à to Sezaree gbakã ŋɔi
à naa tiau nɔ à nyisiɛ Pɔlu.
34 Iyi í cio tiau í tã ŋɔi í bee
Pɔlu hai bii í naa. Ŋɔi Pɔlu í ní
hai ilɛi Silisii.
35 Nɔ Felisi í ni, awɔi aa
sisiim ideɛ bii woo yɛ taaleɛ
ŋau à to wa. Nɔ í ni a dasi Pɔlu
kpasẽi amanlu Herodu.

24

Zuifu ŋa à má Pɔlu ide

1 Iyi í ce ajɔ miu ŋɔi Ananiasi
woo wee nlai Ilaaɔ̃u í bɔ
Sezaree nŋu do inɛ ngbo gɔ ŋa
do woo mà wooda gɔ iyi à ya
kpe Tɛɛtulu. Ŋɔi à bɔ bi Felisi
ilu ilɛu à koo à waa fɔ taalei
Pɔlu.
2 Ŋɔi à kpe Pɔlu wa nɔ
Tɛɛtulu í lɔsi ide ku fɔ wa yɛò
taaleɛ wa ni, awɔ Felisi ilu
bɛɛrɛ nla, à nɛ laakai ku sũ
ntɔ ntɔ do baakaɛ. Ilu ku yɛ
jiidaɛ í jɔ̀ ì kpaasi mii nkpɔ na
aranfãanii ilɛ nwa.
3 À jɛsi mii iyi ì waa ce fei bii
fei si waati kãma fei do saabu
jiida.
4 A kù bi ka kpa waatiɛ
amma à waa tɔɔɛ i cɔ wa do iju
jiida nɔ i gbɔ ide keeke iyi à
nɛu ihẽ.
5 À yɛ iyi mɔkɔu ihẽ ilu
naanaui, nɔ í nɛ kòsi si aninii
Zuifu ŋa si andunyau ihẽ fei.
Nŋui í jɛ inɛ ngboi kpãai Aõ ku
tɔɔ gɔ iyi à ya kpe inɛi Nazarɛti
ŋa.
6 Í dɛ kpãa mɔm ku riisiò
kpasẽi Ilaaɔ̃u. Nŋui í jɔ̀ à muu.
[À bi ka kiitiɛ do wooda nwa.
7 Amma Lisiasi inɛ ngboi
igũu í naa í gbaa hai si awɔ
nwa do gbugbã.
8 Nɔ í ni woo yɛ taaleɛ ŋau a
naa bi tɛɛ.] Awɔ takaɛ beeɛ ide,
aa yɔkɔ i gbɔ ntɔi ideu si bii í jɔ̀
à waa yɛ taaleɛu.
9 Iyi Tɛɛtulu í fɔ bɛɛbɛ í tã nɔ
Zuifu ŋa iyi à wa bɛu fei à ni
ideu ntɔi.

Pɔlu í kɔò araɛ si wajui Felisi

10 Ŋɔi Felisi ilu ilɛu í tosi
Pɔlu awɔ í ni ku fɔ ideɛ. Ŋɔi
Pɔlu í ni, ɲ̀ mà iyi awɔi ì jɛ woo
ce kiitii ilɛu ihẽ hai ku kpɛ. Na

nŋu, an kɔò aram do laakai ku sũ.
11 Bii ì bee aa sõɛ iyi kù
re ajɔ maateeji wa iyi ǹ bɔ
Zeruzalɛmu Ilaaõ ku gulɛa.
12 Inɛ kãma kù yɛm bii ǹ wa
n ce kakɔɔ do inɛ gɔ titã hee má
jɛ n kòsi ŋa ija si kpasẽi Ilaaõ
walakɔ ile bii à ya ce kutɔtɔɔ
nŋa ŋa walakɔ si inɔ ilu nŋa.
13 Ide iyi à waa mám nɔu
bɛ nsɛi, nkãma kù wɛɛ iyi wa
nyisi iyi ntɔi.
14 Amma ide akãi an jɛsi si
wajuɛ, ǹ wa n tɔɔ Ilaaõ Lafẽɛi
bala nwa ŋa do kpãa iyi inɛ ihẽ
ŋa à waa ni iboi. Do nŋu fei, ǹ
wa n jirima woodai Moizi ŋau
do tiai walii ŋau fei.
15 Ǹ dasi naanɛ iyi Ilaaõ á jĩ
amanɛ jiida ŋa do amanɛ laalɔ
ŋa hai si balɛ, bɛi aŋa mɔ à dasi
naanɛ.
16 Nŋui í jɔ̀ amu mɔ ǹ wa n
hanya ajɔ fei ku ba idɔm ku
maà yɛ taalem si wajui Ilaaõ do
si wajui inɛ ŋa.
17 Adõ nkpɔ nkpɔi í lɔ n kù
bɔ Zeruzalɛmu. Si ajɔ gbeejiu
ihẽi ǹ koo bɛ ǹ bɔ ku sobi inɛi
ilɛm ŋa do fia nɔ n cea Ilaaõ
amua.
18 Si nŋui à bam kpasẽi Ilaaõ
bɛ ǹ wa n ce bukii ara ku
mám. Zamaa kãma kù wa bɛ,
ija ku kòsi mɔ kù wa bɛ.
19 Amma Zuifui ilɛi Azii gɔ
ŋa à wa bɛ. Á sĩa aŋa taka nŋa
a naa a jɛ sɛɛda si wajuɛ bii í jɛ
à yɛ sim taale gɔ.
20 Walakɔ jɔ̀ inɛ ŋau ihẽ a fɔ
taale iyi à yɛ sim si waati iyi
à leekĩim si wajui igbɛi woo
kiiti ŋau.
21 A kù yɛ taalem si nkãma
bii kù jɛ si ide akãu ihẽ iyi ǹ
fɔ hee lele ǹ ni iku ŋa aa na a
jĩ hai si balɛ. Na ŋɔi í jɔ̀ à waa
kiitim si wajuɛ nnyi má.
22 Wee Felisi í mà yaasei
kpãai woo dasi Jesu naanɛ ŋa
sãa sãa, ŋɔi í sõ Zuifu ŋau í ni,
i jɔ̀ Lisiasi inɛ ngboi igũu ku to
wa, ajɔ nŋui an wũa ide nŋɛu.
23 Nɔ í sõ inɛ ngboi sooge
ŋau í ni ku mu Pɔlu titã, amma
ku jɔ̀ ku nɛ araɛ keeke nɔ kú ya
jɔ̀ kpaasiɛ ŋa a ya naa a cɔɔ nɔ a
máa gbɔaa.

Pɔlu í wa wajui Felisi do Dusila

24 Iyi waati í lɔ keeke ŋɔi
Felisi í naaò abo Zuifuɛ gɔ wa,
à ya kpoo Dusila. Ŋɔi í ni a koo
a kpe Pɔlu wa. Iyi í to wa nɔ
à waa desiɛ itĩ si bɛi wa fɔ idei
naanɛ ku dasi si Jesu Kirisi.
25 Amma si bɛi Pɔlu wa sisi
nŋa idei dee dee ku jɛ do gaya
do kiiti iyi wa naa, zigii Felisi í
da nɔ í ni, aa yɔkɔ i nɛ titã. Bii
ǹ ba faya an kpeɛ má.
26 Wee wa bi Pɔlu ku mua
nŋu fiai. Ŋɔi í ce í ya maa kpoo
kpaa kpaa aŋaò a maa fɔ ide.
27 Iyi í ce bɛi adõ minji ŋɔi
Pɔsiu Fesitu í na í sãsi agbɛi
Felisi. Wee Felisi í jɔ̀ Pɔlu ile
piisõɔ bɛi si na iyi í jɔ̀ wa bi nŋu
ku nɛ bɛɛrɛ bi Zuifu ŋau.

25

Pɔlu í so kiitiɛ í daa ilaalu nlai Romu si awɔ

1 Iyi Fesitu í to wa Sezaree,
si ajɔ mɛɛsiaɛ í bɔ Zeruzalɛmu.
2 Ŋɔi inɛ ngboi woo weei
Ilaaõ ŋau do Zuifu inɛ ngbo
ŋau à koo à má Pɔlu ide bi
Fesitu.
3 Nɔ à waa tɔɔɛ suuru ntɔ
ntɔ ku ba kú jɔ̀ Pɔlu ku naa

Zeruzalɛmu. À waa bi Pəlu ku naa Zeruzalɛmui si na iyi í jò à dĩ zamba nŋa aŋa a ba a kpaa kpãa.

4 Amma Fesitu í jɛ nŋa í ni Pəlu í wa ile piisõəi Sezaree nə nŋu takai nŋu kaa kpɛtɛ ku nyi bɛ.

5 Na nŋu, í ni a jò nŋu do inɛ ngbo nŋa ŋa a koo bɛ nə bii í jɛ í ce taale gəi á fə.

6 Fesitu kù re ajə mɛɛjə wala ajə mɛɛwa si inə nŋa nə í nyi Sezaree má. Iju kumáɛ nə í bə ile bi ku ce kiiti nə í ni a naaò Pəlu wa.

7 Iyi Pəlu í to wa ŋəi Zuifu ŋa iyi à naa hai Zeruzalɛmu à kaakoɛ à waa máa ide laalə kugaabu nkpə nkpə nə nkãma kù wɛɛ iyi wa nyisi iyi ide nŋau ntəi.

8 Ŋəi Pəlu wa kəò araɛ í ni, n kù ce kurara gə si woodai Zuifu ŋa hee má jɛ si kpasẽi Ilaaõ hee má jɛ bi ilaalu nlai Romu.

9 Amma Fesitu wa bi nŋu ku nɛ bɛɛrɛ bi Zuifu ŋau. Na ŋəi í jò í bee Pəlu í ni, ì bi i bə Zeruzalɛmu a ceeɛ kiiti si wajum na irii ideu ihẽ?

10 Ŋəi Pəlu í ni, aawo. Bi ku kiitii ilaalu nlai Romui ǹ wa ihẽ, ihẽi á sĩa a kiitiim. N kù cea Zuifu ŋa kurara kãma, nə awə takaɛ ì waa nɛ kumàsiɛ sãa sãa.

11 Bii ǹ ce kurara walakə daa gə iyi í to a kpam n kaa n kə. Amma ide ŋa iyi à waa yɛ taalem siu ihẽ, bii kù jɛ ntə inɛ gə kaa yəkə ku dasim awə. Na nŋu, ǹ so kiitim ǹ daa ilaalu nlau takaɛ si awə.

12 Iyi Fesitu do inɛɛ ŋa à busi njɛ à tã, ŋəi í sõ Pəlu í ni, si bɛi ì so kiitiɛ ì daa ilaalu nlau si awə, bi tɛɛi aa bə.

À bəò Pəlu si wajui Agiripa do Berenisi

13 Iyi waati í lə keeke má, ŋəi amanlu Agiripa do wecĩɛ Berenisi à naa Sezaree Fesitu ku ce fəə.

14 Si bɛi à waa kpɛ bɛ ŋəi Fesitu í sõ amanluu idei Pəluu í ni, inɛ gə í wa ihẽ, Felisi í jò à dasiɛ piisõə.

15 Iyi ǹ bə Zeruzalɛmu ŋəi inɛ ngboi woo weei Ilaaõ ŋau do inɛ ngboi Zuifu ŋau à naaò ideɛ wa bi tom. Nə à təəm n yɛ taaleɛ ku ba aŋa a kpaa.

16 Amma ǹ jɛ nŋa ǹ ni inɛi Romu ŋa a ci ya jò a kpa inɛ bii kù jɛ à kiitiɛ. À ya muaa waatii nŋu do woo yɛ taaleɛ ŋau a fə ide titã gɛlɛò gɛlɛ.

17 Ŋəi aŋa fei à naa ilu ihẽ. Si bɛi n kù bi ku kpɛ má, ŋəi iju kumáɛ ǹ kpe ŋa bi ku ce kiiti nə ǹ ni a gbã Pəlu wa.

18 Ŋəi woo yɛ taaleɛ ŋau à dede siɛ amma a kù yɛ taaleɛ si ide laalə gə bɛi ǹ wa n tamaau.

19 Idei kutəəi aŋa taka nŋai à waa ce si kakəə, do idei məkə gə iyi í ku à ya kpoo Jesu. Amma Pəlu í ni dim dim məkəu í wɛɛ.

20 Amu ǹ biti bɛirei an kiiti ideu ihẽ. Na ŋəi í jò ǹ bee Pəlu bii í bi n koo n ceaa kiitii ideu Zeruzalɛmu.

21 Amma í so kiitiɛu í na ilaalu nlau. Nə ǹ ni a dasiɛ piisõə má titã hee n maa n jò a kooòɛ bi tɛɛ.

22 Ŋəi Agiripa í sõ Fesitu í ni, amu takam ǹ bi n gbə ide hai si gɛlɛi məkəu. Ŋəi Fesitu í ni, ala aa gbə.

23 Ŋɔi iju kumáɛ Agiripa do
Berenisi à naa bi ku ce kiitiu
do jirima jiida, ŋɔi inɛ ngboi
sooge ŋa do ilu bɛɛrɛi ilu ŋau
à too ŋa wa. Ŋɔi Fesitu í ni a
naaò Pɔlu wa, nɔ à naaɛ wa.
24 Iyi Pɔlu í to wa ŋɔi Fesitu
í ni, to, awɔ amanlu Agiripa
do iŋɛ iyi ì wa ihɛ̃ fei ŋa,
Pɔluu wee. Na iriɛi Zuifu ŋau
fei à naa bi tom waati iyi ṅ
bɔ Zeruzalɛmu, nɔ à nyi wa
bitom ihɛ̃ má, à waa la à ni kù
sĩa a jòɔ si hunde.
25 Amu n kù yɛ siɛ taale
kãma iyi í to a kpaa. Amma si
bɛi nŋu takaɛ í so kiitiu í daa
ilaalu nlau si awɔ ŋɔi í ce ṅ ni
an jɔ̀ a kooɛ bi tɛɛ.
26 Do nŋu fei, n kù yɛ siɛ ide
baa icu akã iyi an ceaò ilaalu
nlau tia. Na ŋɔi í jɔ̀ ṅ naaɛ wa
si wajui iŋɛ fei. Iyi í re mɔm ṅ
naaɛ wai si wajui awɔ amanlu
Agiripa, i cɔ yaasei ideu ku ba
n ba iyi an kɔ.
27 Kù nɛɛm yaase n sambaa
inɛi piisɔ̃ɔ gɔ nɔ n kù sisiaa
taale gɔ iyi í ce.

26

Pɔlu wa kɔò araɛ si wajui Agiripa

1 Ŋɔi Agiripa í sõ Pɔlu í ni, ì
nɛ kpãa i fɔ ide i kɔò araɛ. Ŋɔi
Pɔlu í wu awɔ lele nɔ í lɔsi ku
kɔò araɛ í ni,
2 awɔ amanlu Agiripa, inɔm
í dõ do bɛi an fɔ ide nnyi n
kɔò aram si wajuɛ si ide ŋa iyi
Zuifu ŋau à waa mám nɔu fei.
3 Ṅ mà iyi ì mà dedembai
Zuifu ŋa sãa sãa do idei kakɔɔ
nŋa. Na ŋɔi í jɔ̀ ṅ wa n tɔɔɛ i gbɔ
idem do laakai.
4 Zuifu ŋau fei à mà kuwɛɛm
hai waati iyi ṅ wɛɛ awaasũ.
À mà iyi Zeruzalɛmu bɛi ṅ jɛ
ama bi dimii inɛm ŋa.
5 À màm hai ku kpɛ. Na nŋu,
bii à bi aa yɔkɔ a jɛɛm sɛɛda iyi
si kpãai Farisi ŋai ṅ la, aŋa iyi
à re inɛ fei si kpãai Ilaaõ ku tɔɔ
nwa.
6 Nɔ nsɛi à waa kiitiim si na
iyi í jɔ̀ ṅ wa n cɔ kpãai kuwã iyi
Ilaaõ í cea bala nwa ŋa.
7 Kuwãui dimi maateeji
nwa ŋau mɔ fei à waa cɔ kpãaɛ.
Na ŋɔi í jɔ̀ à waa cea Ilaaõ icɛ do
himma alɛò daakɔ. Amanlu,
kpãau bɛ iyi ṅ wa n cɔ nŋui í jɔ̀
Zuifu ŋau à waa mám ide.
8 Bɛirei í ce iŋɛ Zuifu ŋa i ci
ya yɔkɔ i dasi naanɛ ŋa iyi Ilaaõ
á ji̇̃ iku ŋa.
9 Amu takam ṅ tamaa í sĩai
wo n dɛdɛ kpãa baa yooma fei
bɛi an ce n ganjiò idei Jesu inɛi
Nazarɛtiu.
10 Bɛɛbɛi ṅ ce Zeruzalɛmu.
Inɛ ngboi woo weei Ilaaõ ŋa
à nam gbugbã n muò woo
dasi Jesu naanɛ nkpɔ n dasi ŋa
piisõɔ. Bii à bi a kpa inɛ gɔ
mɔm amu takam ṅ ya n wa sii.
11 Tuuba nkpɔ nkpɔ ṅ ya n
maa n kpã ŋa ijui ile bii Zuifu
ŋa à ya ce kutɔtɔɔ nŋa ŋa fei ku
ba n tilasi ŋa a kɔsi idei Jesu.
Ṅ ya n maa n mu ŋa do idɔɔkõ
hee kaa kaa, ṅ ya n bɔ hee do
si ilu mmu ŋa fei n koo n kpã
ŋa iju.

Pɔlu wa fɔ idei idɔ ku kpaasiɛ
(Cɔ IWB 9:1-19; 22:6-16)

12 Ŋɔi Pɔlu í ni má, bɛɛbɛi
inɛ ngboi woo weei Ilaaõ ŋa à
yɔɔdaam n bɔ Damasi do yiiko
nŋa.

13 Amanlu, zakai dasã si kpãau ɲ̀ yɛ inya kumá í naa hai lele í bii wa, amu do inɛ ŋa iyi à waa sim. Inya kumáu í re baa inya kumái inunu.

14 Ŋɔi awa fei à cuku ilɛ, nɔ ɲ̀ gbɔ imu gɔ wa bam ide ku fɔ do feei Ebɛɛ wa ni, Sɔlu, Sɔlu, na mii í ce ì ya maa kpãm iju. Á gaabuɛ i kɔ sim bɛi í ya gaabua kɛtɛ kombo iyi wa jabu na goloi lafɛ̃ɛɛ.

15 Nɔ ɲ̀ bee ɲ̀ ni, awɔi yoo Lafɛ̃ɛ. Nɔ í ni, amui Jesu iyi ì ya maa kpã ijuu.

16 Nsɛi, dede i leekɩ̀. Ɲ̀ naa siɛi n cicaɛ i jɛ woo ce icɛm, nɔ i jɛ sɛɛdai mii ŋa iyi ì yɛ tã do iyi aa nyi i yɛ má waati iyi an naa siɛ.

17 Ɲ̀ cicaɛi hai si inɛi Izirɛli ŋa do hai bi dimi mmu ŋa nɔ ɲ̀ wa n bɛɛ bi tu ŋa

18 i cɩ̀ nŋa iju. Ɲ̀ wa n bɛɛ bi tu ŋai ku ba a sinda hai si ilu kuku a lɔ si inya kumá, nɔ a sinda hai si gbugbãi Seetam a naa bi Ilaaɔ̃. An bɛɛ bi tu ŋai ku ba a dasim naanɛ nɔ Ilaaɔ̃ ku kpa dulum du ŋa nɔ a na a jɛ tubu do inɛ ŋa iyi í cica à jɛ tɛɛ.

Pɔlu wa fɔ idei icɛɛ

19 Ŋɔi Pɔlu í ni má, amanlu Agiripa, na ŋɔi í ce ɲ̀ wa n jirima kuyɛ iyi í naa hai bi Ilaaɔ̃u.

20 Sinte titã ɲ̀ ce waazo Damasi, si anyiɛ nɔ ɲ̀ ce Zeruzalɛmu do si ilɛi Zudee fei do bi dimi mmu ŋa. Ɲ̀ sɔ̃ ŋa ɲ̀ ni a kpaasi idɔ a sinda si Ilaaɔ̃, nɔ a ce icɛ iyi á jɔ̀ a yɛ si ŋa iyi à kpaasi idɔ.

21 Na ŋɔi í ce Zuifu ŋau à mum hai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ à waa dɛ ku kpam.

22 Amma Ilaaɔ̃i í nyam hee do nnyi fei nɔ ɲ̀ wa ihɛ̃ ɲ̀ wa n jɛ sɛɛda si wajui amanɛ ŋa hai keeke do nla fei. N kù wa n fɔ ide gɔ bii kù jɛ iyi Moizi do walii ŋa à ni á na ku ceu baasi.

23 Mii iyi à ni á na ku ceu nŋui í jɛ Kirisi á na ku yɛ ijuukpã nɔ kú jɛ inɛ sinte iyi á jɩ̀ hai si balɛ nɔ ku sisi idei inya kumá bi Zuifu ŋa do bi dimi mmu ŋa.

Pɔlu í sɔ̃ Agiripa ku dasi Jesu naanɛ

24 Si bɛi Pɔlu í sisi yaasei ideɛ bɛɛbɛ ŋɔi Fesitu í la hee lele í ni, Pɔlu, ì waa sũmui. Mà cio nla ku ceɛi í dasiɛ sũmu.

25 Amma Pɔlu í ni, n kù jɛ sũmu Fesitu, awɔ ilu bɛɛrɛu. Ide iyi ɲ̀ wa n fɔu dei í jɛ ntɔ, nɔ wa too kpãa.

26 Amanlu Agiripa í nɔ í mà yaasei ideu. Ŋɔi í ce ɲ̀ wa n fɔ ideu do laakai ku sũ si wajuɛ si na iyi í jɔ̀ ɲ̀ mà kãmaɛ kù manjia, domi ideu kù ce si asii.

27 Awɔ amanlu Agiripa, ì dasi idei walii ŋau naanɛ mbɛ? Ɲ̀ mà sãa sãa iyi ì dasi naanɛ.

28 Ŋɔi Agiripa í sɔ̃ Pɔlu í ni, debɛi, si waati keekeu ihɛ̃ ì waa tamaa aa cem inɛi Kirisi?

29 Ŋɔi Pɔlu í jɛaa í ni, ɲ̀ wa n tɔɔ Ilaaɔ̃ ku jɔ̀ i yɛ bɛi amu, bii á ce nsɛi, bii í nɔ í jɛ á kpɛ mɔi. Ku maà jɛ baa awɔ akã, amma hee do inɛ ŋa iyi à waa de itɩ̀ si idem nnyiu ihɛ̃ fei. Ɲ̀ bi iŋɛ mɔ i yɛ bɛi amu amma ku maà jɛ a da nŋɛ si kpɛnkpɛm bɛi à daam siu ihɛ̃.

30 Iyi Pəlu í fə bɛɛbɛ í tã
ŋəi amanluu do ilu ilɛu do
Berenisi do inɛ ŋa iyi à wa bi
tu ŋau fei à dede
31 à fita hai inə ileu. Iyi à
waa fita ŋəi à sõ njɛ à waa ni,
inɛɛu bɛ kù ce daa kãma iyi í to
a muu piisõə hee má jɛ a kpaa.
32 Ŋəi Agiripa í sõ Fesitu í ni,
bii məkəu kù so kiitiu ku daa
ilaalu nlai Romu si awə wo aa
ka yəkə ka jòə.

27

À waa bəò Pəlu Romu

1 Waati iyi à dasi idə ka bə
ilɛi Itali do akəi inyi ŋəi à so
Pəlu do inɛi piisõə gə ŋa à daa
inɛ ngboi sooge gə iyi à ya kpe
Juliu si awə. Nŋu mə wa jɛ
inɛ ngbo si inə wuai soogei
Romu ŋa iyi à ya kpe ti ilaalu
Ogusitu.
2 À lə akəi inyii Adamiti gə
iyi wa bə ikpa ilɛi Azii, nə à nɛ.
Nə inɛi Masedəni gə iyi í naa
hai Tɛsalonika í wa inə nwa à
ya kpoo Aritaaki.
3 Iju kumáɛ nə à to Sidõə. Ŋəi
Zuliu í cea Pəlu jiida í jò í koo í
yɛ kpaasiɛ ŋa ku ba a muaa mii
iyi í bi.
4 Iyi à nɛ hai bɛ ŋəi fufu nla
gə wa ko ŋa wa, nŋui í jò à too
do icei gungum gə iyi à ya kpe
Sipu.
5 Ŋəi à kua inyi dũdũu ikpa
ilɛi Silisi do Panfili nə à to wa
Mira si ilɛi Lisi.
6 Ilu bɛi, inɛ ngboi soogeu í
yɛ akəi inyii Alesandiri gə iyi
wa bə ikpa ilɛi Itali nə í dasi wa
bɛ.
7 Iyi à nɛ, ajə nkpə nkpə
kpɛlɛ kpɛlɛi à ce à waa koo
do wahala nla nla nə à to
kəkəi ilu gə iyi à ya kpe Sinidi.
Si bɛi fufu nlau wa ganji wa
waju ku bə, à yàa à bə ikpa
gungum gə iyi à ya kpe Kɛrɛti.
Iyi à waa koo, à tooi do ikpa
icei gungum nəu kəkəi ilɛi
Saməneei domi fufuu kù la do
ikpa bɛ.
8 Nə à lə bɛ do kookaai nla
nla nə à to bi ku leekĩi akəi inyi
iyi à ya kpe Ku Sĩa kəkəi Lasee.
9 Waati sisəi à ce bɛ hee inɛ
ŋa à dĩ anu à tã, nə waju ku bə
nwa í jɛ mbirisi nla nla domi
waatiu í ya gaabu do akəi inyi.
Na ŋəi í jò Pəlu í sõ ŋa í ni,
10 iŋɛ kpaasim ŋa, ǹ yɛ ilu ku
bə nwau á gaabu, á nɛ mbirisi
do muse. Aso nwa ŋa do akəi
inyiu takaɛ fei á ce nfe, nə awa
taka nwa ka ku.
11 Amma inɛ ngboi sooge
ŋau wa gbə idei woo mu akəu
do inɛ iyi í nɛ akəu takaɛ í re ti
Pəlu.
12 Wee bi ku leekĩi akəi inyi
ŋau kù sĩa a leekĩ bɛ sukui
kpaa. Ŋəi í jò inɛ nkpə nŋa
í dasi idə í ni ka məsi waju
ka to Fenisi tengi bii bi ku
leekĩi akəi inyii gungum ndii
Kɛrɛtiu í wa. Bi ku leekĩi akəi
inyiu do ikpa nunui alɛ cingaa
do cingaai wa cə. Bɛi à bi a wa
sukui fufuu.

Fufu nla gə í dede si tenku

13 Ŋəi fufu fɛrɛfɛrɛ gə í dede
hai ikpa awə cangai kpãai in-
unu ŋəi inɛ ŋau à tamaa bɛi
isɛɛnɛi aŋau á cei si bɛi aŋa à
bi. Ŋəi à fa mii ku leekĩ akəu
wa hai inə inyi à bə waju nə
à waa too kəkəi gungum ndii
Kɛrɛti.
14 Amma iyi í ce sãa fufu nla
gə iyi à ya kpe Erakilõə í dede

do gbugbã hai geetei gungum nɔu wa.
15 Ŋɔi í tale akɔu wa hee à mɔngɔ ku jɔ̀ akɔu ku nɛ dee
dee nɔ à jɔ̀ɔɛ í nɛò wa bii í bi.
16 Nɔ à koo à lɔ kɔ̀kɔi
gungum keeke gɔ bɛ iyi à ya
kpe Koda. Gungum nɔui í jɔ̀
fufuu í tia. Do nŋu fei ka bɛi
ka so akɔi inyi keeke iyi í jɛ
ti faabau ka dasi inɔ akɔi inyi
nlau à wahala ntɔ ntɔ.
17 Iyi à dasi à tã ŋɔi woo ce
icɛ si inɔi akɔi inyi ŋau à dĩ akɔi
inyiu do ikũ ŋa. Nɔ à fũ ikũi
acɔɛ, nɔ à jɔ̀ fufuu í bɔò ŋa bii
í bi si na iyi í jɔ̀ à waa ce njo a
maa na a dasi sãai Libi.
18 Iju kumáɛ si bɛi fufuu wa
cã wa do gbugbã ŋɔi à lɔsi asoi
akɔi inyiu ku wà ku dasi inɔ
inyi.
19 Iju kumáɛ má à wasi
nyaui akɔi inyiu takaɛ ku wà
ku sɔsi inɔ inyiu do awɔi awa
taka nwa.
20 Ajɔ nkpɔ nkpɔi à ce inunu
kù fita hee má jɛ andaiya ŋa nɔ
fufu nla gɔ wa ce, a kù tamaa
ma aa ka fita si.
21 Hai kukpɛ a kù jɛ. Ŋɔi Pɔlu
í dede í leekĩ si anini nŋa í ni,
iŋɛ fei, bii ì jɛ idem ŋa wo a kaa
ka nɛ hai Kɛrɛti nɔ a kaa ka yɛ
mbirisi do museu ihẽ.
22 Amma nsɛi ǹ wa n tɔɔ ŋɛ, i
jɔ̀ laakai nŋɛ ku sũ domi kãma
nŋɛ gɔ kaa ce nfe bii kù jɛ akɔi
inyiu nŋu akã.
23 Ǹ mà bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀
Ilaaõ, nŋu iyi ǹ jɛ tɛɛ, ǹ wa n
ceaa icɛu, amalekaɛ í naa sim
idũ ana
24 í ni, Pɔlu, maà ce njo. Kù
nɛ bɛi aa ce iyi i kù leekĩ si
wajui ilaalu nlai Romu. Nɔ
wee, inɛ ŋa iyi iŋɛò ŋa ì wa inɔ
akɔu fei, Ilaaõ í yɔɔda nŋai a
baɛ ku wɛɛ.
25 Na nŋu, iŋɛ fei, i fũ ara
nŋɛ, domi ǹ wa n naanɛ idei
Ilaaõu. Bɛi í sõm nɔu á cei.
26 Amma akɔi inyiu á cuku
kɔkɔi gungum gɔ ku lɛgɛ.

27 Si idũi ajɔ maatẽɛsiaɛ ŋɔi
fufu nla gɔ wa tale wa si antai
tenku bii à wa iyi à ya kpe
Mediteraneu. Ŋɔi zakai idũ
lajau woo ce icɛi akɔi inyi ŋau
à tamaa bɛi à maai ilɛi.
28 Ŋɔi à dasi mii gɔ inɔ inyi à
wã kujĩi isaɛ nɔ à ba í to mɛɛtu
kuntaa do mɛɛje. Iyi í kõɔsi
keeke nɔ à sɔsi má nɔ à ba í ce
mɛɛtu kɔnfia do mɛɛjɔ.

29 À waa ce njo a maa na a
gamɔ do kuta ŋa, na ŋɔi í ce à
sɔsi mii ku leekĩ akɔi inyi ara
mɛɛ do anyii akɔu ku ba ku
leekĩɛ nɔ à waa degbe iju ku
má ńya.
30 Ŋɔi woo ce icɛi akɔ ŋau
gɔgɔ ŋa à waa dɛ bɛi aa ce a sa
do ile. Na ŋɔi í jɔ̀ à kita akɔi
inyi keeke iyi í jɛ ti faabau si
inyiu ku ba inɛ ŋa a tamaa bɛi à
waa bɔ ku dĩ mii ku leekĩ akɔu
si wajuɛi.
31 Amma Pɔlu í sõ sooge ŋau
do inɛ ngbo nŋa í ni, bii inɛ
ŋau ihẽ a kù buba sẽɛ iŋɛ taka
nŋɛ i kaa ba faaba ŋa.
32 Ŋɔi sooge ŋau à bu ikũi
akɔ keekeu nɔ à jɔ̀ í mile si
inyiu.

33 Si bɛi à waa degbe iju
kumáu ŋɔi Pɔlu í tɔɔ aŋa fei a
jɛ. Í ni, ajɔ maatẽɛ wai ihẽ ì waa
dɛ kpãai faaba ŋa i kù nɔ i kù jɛ
ngɔgɔ ŋa.
34 Ǹ wa n tɔɔ ŋɛ i jɛ na faaba
nŋɛ. Ntɔ ntɔ ǹ wa n sõ ŋɛi, baa

ntoi irii inɛ akã nŋɛ kaa da ku nyɔ.
35 Iyi Pɔlu í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi
í so pɛ̃ɛ í saabu Ilaaɔ̃ si wajui
aŋa fei nɔ í bububuɛ í lɔsi ku
jɛ.
36 Ŋɔi aŋa fei à fũ ara nŋa à
wasi ku jɛ.
37 Awa iyi à wa si inɔi akɔi
inyiu à wɛɛi amanɛ cĩɔ minji
do kitaò fɛɛwa do mɛɛfa.
38 Iyi aŋa fei à jɛ à yo ŋɔi à wa
iyafũ nŋau à sɔsi inɔ inyiu ku
ba akɔu ku fɛrɛ.

Akɔi inyiu í lɛgɛ

39 Iyi iju í má ŋɔi à nyɔ. Woo
ce icɛ si akɔi inyi ŋau a kù mà
inyau, amma à yɛ waawaa gɔ í
nɛ sãa, nɔ à dasi idɔ a bɔò akɔu
bɛ bii aa yɔkɔ.
40 Ŋɔi à bu ikũ ku leekĩ akɔu
à jɔ̀ í mile. Si waati akãu nɔ
inɛ gɔ ŋa à fũ ikũ iyi à ya dĩò
falafili ŋau. Nɔ à dede acɔu
lele ikpa wajui akɔu ku ba
fufu ku taleɛ ikpa waawaau.
41 Amma à kãsi geetei sãa gɔ
do gbugbã nɔ à mɔngɔ ku lɔ.
Nɔ wajui akɔu í gũ ilɛ si sãa à
mɔngɔ ku wuɛ, nɔ kucãi inyi
nlau í tale fitii akɔi inyiu do
gbugbã í lɛgɛɛ.
42 Ŋɔi sooge ŋau à dasi idɔ
aŋa a kpa inɛi piisɔ̃ɔ ŋau fei ku
ba a maà na a wà a sa.
43 Amma inɛ ngboi sooge
ŋau í bi ku faaba Pɔlu. Na ŋɔi
í ce í ganji ŋa. Í ni inɛ ŋa iyi à
mà àwà a cua a kua ice.
44 Nɔ inɛ ŋa iyi à gbe a gũ
kpatakui akɔu walakɔ kpalɔɛ
ŋau a kuaò ice. Bɛɛbɛi inɛ ŋau
fei à kuaò ice baani.

28

Pɔlu í wa Malitu

1 Iyi awa fei à to gungum bɛ
baani à mà iyi inyau Malitui à
ya kpoo.
2 Inɛi Malitu ŋau à mu wa do
kubi jiida. À ko nwa ina nla
nla awa fei à naa à nyia si na
iyi í jɔ̀ ijĩ wa rɔ nɔ tũtũ wa ce.
3 Ŋɔi Pɔlu í so jĩi kambo í
dasi ina. Asee njo wukuku gɔ í
wa si bɛ. Iyi í gbɔ inya gbãa ŋɔi
í fita í wenwee si awɔɛ.
4 Iyi inɛi ilu ŋau à yɛ njou
si awɔi Pɔlu ŋɔi à sɔ̃ njɛ à waa
ni, kam kam mɔkɔu ihẽ woo
kpa inɛi. Baa do iyi í fita hai si
wahalai inyiu ihẽ fei, iwẽ ŋa aa
kiitiɛ nɔ a kaa jɔ̀ ku wɛɛ.
5 Amma Pɔlu í gbugbã njou
si ina kù nɔ kù gbɔ ara kuro
kãma.
6 Ŋɔi inɛ ŋau à waa cɔɔ mà
araɛ á na ku wu walakɔ mà á
na ku ku. Amma à kpɛ bɛ nɔ
nkãma kù ce nɔ à kpaasi ide à
ni inɛɛu ihẽ iwẽ nla nla gɔi.
7 Wee kɔkɔi inyau kpasẽi
mɔkɔ gɔ í wa bɛ, mɔkɔui í jɛ
ilaalui gungum nɔu, à ya kpoo
Pubilusi. Í gba wai jiida jiida à
ce ajɔ mɛɛta si kpasẽɛ.
8 Wee baaɛ kù waa nɛ baani,
wa ce ara gbãa do bambannu.
Ŋɔi Pɔlu í bɔ ile bii wa sũu í
koo í ceaa kutɔɔ í le siɛ awɔ nɔ
í ba iri.
9 Si anyii nŋu, à naaò bɔ̃ɔ
mmu gɔ ŋa wa má nɔ à ba iri.
10 Ŋɔi inɛ ŋau à jirima wa
ntɔ ntɔ. Iyi awaati í to à waa bi
ka nɛ ŋɔi andi bukaatai mii iyi
à bi fei inɛ ŋau à mu nwa.

Pɔlu í to Romu

11 Cukpa mɛɛtai à ce bɛ à
bɛi à lɔ akɔi inyii Alesandiri gɔ
à nɛ. Nŋu mɔ gungum bɛi í

leekĩ sukui kpaau. Akɔu í nɛ nyindai iwẽ Sika ŋa *.

12 Nɔ à to ilu gɔ iyi à ya kpe Sirakusi nɔ à sũ bɛ idũ mɛɛta.

13 Si anyiɛ ŋɔi à dede hai bɛ má à bɔ Rezio. Iju kumáɛ nɔ fufu gɔ í dede wa hai ikpa awɔ cangai kpãai inunu wa tale wa í jɔ̀ à to Puzɔli si ajɔ minjisiaɛ.

14 Ŋɔi à yɛ kpaasi woo dasi Jesu naanɛ gɔ ŋa bɛ nɔ à ni ka ce azuma akã bi ti aŋa. Bɛɛbɛi isɛɛnɛ nwau í ce à bɛi à toò Romu.

15 Ŋɔi kpaasi woo dasi Jesu naanɛ ŋa iyi à wa Romuu à gbɔ baau nwa nɔ à naa kuko nwa hee kɔkɔi ajai Apiusi. Nɔ inɛ gɔ ŋa mɔ à kò wa bi ku sɔi inɛ njoo ŋa iyi à ya kpe Ile Mɛɛta. Iyi Pɔlu í yɛ ŋa ŋɔi laakaɛ í sũ í wasi Ilaaõ ku saabu.

16 Iyi à to Romu ŋɔi à jɔ̀ Pɔlu í nɛ ileɛ ikã. Nɔ sooge gɔ í ya maa degbeɛ.

Pɔlu í ce waazo Romu

17 Iyi í ce zakai ajɔ mɛɛta ŋɔi Pɔlu í kpe inɛ ngboi Zuifui Romu ŋau. Iyi à tɔtɔɔ à tã ŋɔi í ni, iŋɛ kpaasim ŋa, Zuifu ŋa iyi à wa Zeruzalɛmu à mum à koo à na inɛi Romu ŋa n kù bɛi n kù raraa zamaau si nkãma, n kù nɔ n kù kɔsi dedembai bala nwa ŋa.

18 Inɛi Romu ŋau à cɔ yaasei ideu nɔ à bi a jɔ̀m domi a kù yɛ sim kurara kãma iyi í to a kpam.

19 Amma Zuifu ŋau a kù jɛ ideu ŋɔi í ce ǹ so kiitiu ǹ daa ilaalu nlai Romu si awɔ, baa do iyi n kù bi n yɛ taalei inɛi dimim ŋa.

20 Na ŋɔi í jɔ̀ ǹ tɔtɔɔ ŋɛ n sõ ŋɛ do yaaseɛ. Inɛ ŋa à daam si kpɛnkpɛm nii na inɛ iyi inɛi Izirɛli ŋa à waa cɔ kpãaɛu.

21 Ŋɔi à sõɔ à ni, a kù yɛ tia kãma iyi à ce wa hai ilɛi Zudee na irii ideɛ, a kù nɔ a kù yɛ inɛ kãma iyi í naaò ide laalɔ wa hai bɛ na iriɛ.

22 Amma awa taka nwa à bi ka gbɔ iyi í wa idɔɛ, domi à mà bii feii à ya maa fɔ laalɔi kpãa iyi ì waa toou.

23 Nɔ à jilɛ ajɔ iyi aa nyi wa bi tɛɛ má. Iyi ajɔu í to inɛ nkpɔi í naa ile bii í wau. Ŋɔi í kɔ nŋa si cio hai daakɔ hee alɛ í koo í lɛò. Wa sisi nŋa yaasei bommai Ilaaõ nɔ wa kɔ nŋa si idei Jesu hai si woodai Moizi do si tiai walii ŋau ku ba a jɛsi.

24 Ŋɔi inɛ gɔ ŋa à jɛ ideu, amma inɛ gɔ ŋa a kù jɛsi.

25 Si bɛi a kù gbɔsi njɛ, ŋɔi à fita hai bi Pɔlu. Waati iyi à waa bi a nɛ ŋɔi Pɔlu í fɔ ide gɔ í ni, hai tako Hundei Ilaaõ í nɛ ntɔ waati iyi í jɔ̀ walii Ezai í sõ bala nŋɛ ŋa ide gɔ.

26 Í ni,
Bɔ bi inɛ ŋau bɛ i sõ ŋa i ni,
Aa ya de itĩ do laakai ŋa amma
i kaa gbɔ yaasei ide
kãma ŋa.
Aa ya cɔ ilu ŋa jiida jiida amma
i kaa yɛ ŋa.
27 Ntɔ ntɔ, idɔi inɛ ŋau kù nɛ
biti.
À dĩ itĩ nŋa
Ku ba a maà gbɔ ide.
Nɔ à bii iju nŋa
Ku ba a maà yɛ ilu.
Bɛɛbɛi à ce ku ba idɔ nŋa ku
maà mà ngɔgɔ

* **28:11** iwẽ Sika ŋa Iwẽ Sika ŋaui à ya kpe Kasitɔɔ do Polusi. Nyinda nŋai ilu akɔi inyi ŋau à masi akɔ nŋau ku ba ku jɛ woo degbe nŋa.

Nɔ a maà na a sinda wa bi tom
n jɔ̀ a ba iri.
28 Ŋɔi Pɔlu í sɔ̃ ŋa má í ni, na
nŋu, i mà ŋa iyi Ilaaɔ̃ í jɔ̀ idei
faabaɛ í bɔ bi dimi mmu ŋa.
Aŋai aa gbɔɔ. [
29 Iyi Pɔlu í fɔ ideu bɛɛbɛ í tã
ŋɔi Zuifu ŋau à dede à waa ce
kakɔɔ ntɔ ntɔ à waa nɛò.]
30 Adɔ̃ minjii Pɔlu í ce si ile
iyi í hayau. Nɔ inɛ ŋa iyi à bɔ
ku cɔɔ fei í ba ŋa faaji ku ce do
inɔ didɔ̃.
31 Wa waazo idei bommai
Ilaaɔ̃ nɔ wa kɔ nŋa si idei Lafɛ̃ɛ
Jesu Kirisi do wɔɔkɔ nɔ inɛ
kãma kù ganjiɛ.

Tia iyi Pɔlu í cea inɛi Romu ŋa

Í ce ŋa fɔɔ

1 Amui Pɔlu woo ce icɛi Jesu
Kirisi, amu iyi Ilaaɔ̃ í kpe n na
n jɛ woo bɛ nɔ í nyam ikã n
waazoò laabaau jiidaɛ.
2 Laabaau jiidaui Ilaaɔ̃ í wãò
wa wo. Nɔ kuwã iyi í ceui í jɔ̀
waliiɛ ŋa à kɔ si kukɔi ideɛ.
3 Jesu Kirisi Lafɛ̃ɛ nwai wa
fãa, nŋu iyi í jɛ Amai Ilaaɔ̃u. À
búui bɛi amanɛ si dimii Davidi
amanlu nlau,
4 amma Hundei Ilaaɔ̃ í nyisi
do gbugbã iyi ntɔi Amai Ilaaɔ̃i
si waati iyi í dedeɛ hai si balɛ.
5 Jesuu nŋui í muum didɔ̃ ǹ
jɛò woo bɛ ku ba n naaò inɛ
ŋa wa hai si dimi fei bi tɛɛ na
iriɛ ku ba a dasiɛ naanɛ nɔ a
jirimaɛ.
6-7 Iŋɛ inɛi Romu ŋau, ì wa si
inɔ nŋa ŋa, iŋɛ iyi Jesu Kirisi í
kpe.
Na ŋɔi í jɔ̀ ǹ wa n kɔa iŋɛ fei
tiau ihɛ̃ wa, iŋɛ iyi Ilaaɔ̃ í nɛ
kubi nŋɛ nɔ í kpe ŋɛ i na i jɛ
titi nŋu ŋa. Ilaaɔ̃ Baa nwa do
Lafɛ̃ɛ Jesu Kirisi a mu nŋɛ didɔ̃
do laakai ku sũ.

Pɔlu wa bi ku bɔ Romu woo dasi Jesu naanɛ ŋa ku kaako

8 Sinte titã ǹ wa n saabu Aɔ̃
Lafɛ̃ɛm do saabui Jesu Kirisi
na irii iŋɛ fei, si na iyi í jɔ̀ à
waa fɔ idei naanɛ ku dasi nŋɛ
si andunya fei.
9 Ilaaɔ̃, nŋu iyi ǹ wa n cea
icɛ do idɔm fei ǹ wa n sisiò
laabaau jiidai Amaɛ, í mà iyi ǹ
wa n ye gigi nŋɛ waati kãma
fei
10 si kutɔɔm. Ǹ ya n maa n
tɔɔ Ilaaɔ̃ bii í bi ku muum kpãa
bɛbɛi n naa bi tu ŋɛ,
11-12 domi ǹ dasi idɔ jiida
jiida n naa n yɛ ŋɛ ku ba i ba
gbugbã ŋa do saabum, waatɔ
ka ba gbugbã ajɔ si naanɛ ku
dasi nwa awaɛ ŋa waati iyi an
naa n wa bi tu ŋɛ. Gbugbãu
amuai Hundei Ilaaɔ̃i.
13 Iŋɛ inɛm ŋa, ǹ bi i mà ŋa
iyi tuuba nkpɔ nkpɔi ǹ ya n ce
sɔɔlui ku naa bi tu ŋɛ, amma
hee nsɛi n kù ba fayaɛ. Ǹ bi
icɛm ku nɛ iso si anini nŋɛ, bɛi
í nɛ bi dimi mmu gɔ ŋa mɔ.
14 Ǹ wa n mu gbesei n
waazoa inɛ fei hai inɛ ŋa iyi à
fũ iju hee do ilu iju dũdũ ŋa,
bi inɛ ŋa iyi à nɛ kumà hee do
inɛ ŋa iyi a kù nɛ kumà.
15 Ŋɔi í jɔ̀ ǹ wa n bi n sisia
iŋɛ inɛi Romu ŋau mɔ laabaau
jiidau ntɔ ntɔ.

Gbugbãi laabaau jiida

16 N kaa n ce anyɔi laabaau
jiidau, domi í jɛ gbugbãi Ilaaɔ̃i
iyi wa faaba inɛ iyi í dasi Jesu
naanɛ fei, hai Zuifu ŋa hee ku
koo si dimi mmu ŋa.
17 Laabaau jiidau wa nyisi
iyi Ilaaɔ̃ í ya jɔ̀ inɛ ku jɛ dee dee
na naanɛ ku dasi nŋu akã, si
bɛi à kɔɔ à ni, inɛ iyi í jɛ dee
dee si wajui Ilaaɔ̃ na naanɛ ku
dasiu á ba kuwɛɛ.

Taalei inɛ ŋa

18 Do ntɔi, Ilaaɔ̃ wa nyisi
idɔɔkɔ̃ɛ wa hai lele si gãmɛi inɛ
ŋa iyi à waa ce laalɔ fei nɔ a kù
mà bɛɛrɛɛ. Si laalɔ ku ce nŋau
a kù jɔ̀ ntɔ kù waa ce icɛ.

19 Ilaaɔ̃ wa ce idɔɔkɔ̃ domi
mii iyi í jɔ amanɛ kú mà siɛ kù
manji nŋa. Ilaaɔ̃ takaɛ í nyisi
ŋa mam mam.
20 Do ntɔ, a kaa yɔkɔ a yɔɔ do
iju, amma hai waati iyi í taka
andunya í nyisi araɛ iyi nŋui í
jɛ Ilaaɔ̃, nɔ í nyisi gbugbã hai
nɛ kɔɔɛ si mii ŋa iyi í taka. Na
nŋu, a kù nɛ iyi aa fɔ.
21 À mà Ilaaɔ̃ amma a kù waa
saaluɛ hee a bɛi a saabuɛ si bɛi
í jɔ. Iri nŋa í na í ku, nɔ idɔ hai
nɛ bisi nŋa í dási ilu kuku nla
nla.
22 À waa tamaa aŋa à nɛ bisi
amma nnyɛi à na à ce.
23 Í sĩai wo a tɔɔ Ilaaɔ̃ ilu
amboe, nŋu iyi kaa ku ajɔ
kãma. Amma wee à sinda à
waa tɔɔ iwɛ̃ ŋa iyi à jɔ amanɛ
iyi á ku. Iwɛ̃ gɔ ŋa mɔ à jɔ yɛi
ŋa, do iŋa ŋa iyi à waa nɛ do iyi
à waa cã ilɛ.
24 Na ŋɔi í jɔ̀ Ilaaɔ̃ í fũsi ŋa
awɔ ku ba a hanya a ce daa
sãmi aŋa duusɔ̃ɔ si bɛi idɔ nŋa
í bi. Daa sãmiu á jɔ̀ a cã anyi.
25 Inɛ ŋau à kpaasi ntɔi Ilaaɔ̃
do ibo. Mii ŋa iyi Ilaaɔ̃ í taka
ŋai à waa tɔɔ à waa ce nŋa icɛ,
kù jɛ Ilaaɔ̃ takaɛ. Ilaaɔ̃i à nɛ ka
maa saabu hee do ajɔ fei. Ami.
26 Ŋɔi í jɔ̀ Ilaaɔ̃ í fũsi ŋa awɔ
nɔ à dasi kɔdɛɛ iyi í jɔ̀ à waa cã
anyi. Inaabo nŋa ŋa a ci ya jɛ
baa inɛmɔkɔ ku sũò ŋa má, bii
ku jɛ aŋa duusɔ̃ɔ.
27 Bɛɛbɛ mɔi inɛmɔkɔ ŋau
mɔ a ci ya sũò baa inaabo ŋau
má, amma kubi hai nɛ yaasei
aŋa duusɔ̃ɔ í la hee í caa. À waa
ce idei iju hai nɛ anyɔ inɛmɔkɔ
do inɛmɔkɔ, nɔ aŋa taka nŋa à
waa gba ijuukpã iyi í to zakai
kurara nŋa.
28 Si na iyi í jɔ̀ a kù bi Ilaaɔ̃
ku mà ŋɔi í jɔ̀ í dasi ŋa lasabu
laalɔ a ceò mii iyi kù jɔ amanɛ
ku ce.
29 Nɔ laalɔ fei í wɛɛ nŋa, hai
inɔ ku kã do kɔdɛɛ do njɛ ku cé
do igu do inɛ ku kpa do ija do
ibo do bisi laalɔ, hee do irii njɛ
ku sɔ.
30 À ya maa fɔ laalɔi njɛ, à cé
Ilaaɔ̃, à ya yɛ ara nŋa, à jɛ ilu
faau ŋa, à ya tɔɔ fufu, à nɛ bisii
laalɔ ku ce, a kù waa saalu iyeò
baa nŋa ŋa.
31 A kù nɛ bisi, a kù nɛ
naanɛ, a kù bi njɛ, a kù nɛ
araarei njɛ.
32 À mà woodai Ilaaɔ̃ iyi wa
fɔ í ni, inɛ ŋa iyi à waa ce dimii
mii bɛɛbɛ ŋa, ikui í jɛ kɔkɔɔ
nŋa. Do nŋu fei à ya coo, nɔ à
ya maa saabu woo ce dimiɛ ŋa
má.

2

Kiitii Ilaaɔ̃

1 Na nŋu, awɔ iyi ì waa yɛ
taalei inɛ ŋa, baa bii yooi ì jɛ,
i kù nɛ iyi aa fɔ, domi waati iyi
ì waa yɛ taalei inɛ ŋa nɔ awɔ
takaɛ ì waa ce mii laalɔ ŋau bɛ,
awɔ takaɛ ì waa so taalei.
2 Do ntɔ, à mà iyi Ilaaɔ̃ í nɛ
ntɔ bii wa yɛ taalei inɛ ŋa iyi à
waa ce dimi bɛɛbɛ.
3 Debɛi, ì waa tamaa mà awɔ
aa fita si kiitii Ilaaɔ̃i, awɔ iyi ì
waa yɛ taalei inɛ ŋa, nɔ awɔ mɔ
ì waa ce dimi bɛɛbɛ má?
4 Mà ì donda kulai jiida ku
jɛɛ do temuaɛ do suuru ku
nɛɛi? I kù mà iyi jiida ku jɛi
Ilaaɔ̃ í mɔsi wa koo si gãmɛɛ ku
ba i kpaasi kuwɛɛɛ?
5 Amma si na iyi í jɔ̀ idɔɛ í le
nɔ i kù jɛsi i kpaasi, ì waa faa

araɛ idɔɔkɔ̃ iyi í la í rei si ajɔ iyi Ilaaɔ̃ á kiiti inɛ ŋa dee dee nɔ inɛ fei á yɔɔ.

6 Ajɔ nŋu bɛ á sãa inɛ fei si bɛi kuceɛ í to.

7 Inɛ ŋa iyi à temua à waa ce jiida à waa dɛdɛò amboe do bɛɛrɛ, nɔ à waa dɛ aŋa a maà ce nfe, aŋai Ilaaɔ̃ á mua kuwɛɛ hai tãu.

8 Amma inɛ ŋa iyi à kɔsiɛ nɔ a kù waa ceò ntɔ icɛ í gbe laalɔ, aŋai aa yɛ idɔɔkɔ̃ nlaɛ.

9 Inɛ iyi wa ce laalɔ fei á yɛ wahala do ijuukpã, hai Zuifu ŋa hee ku koo si dimi mmu ŋa.

10 Inɛ mɔ iyi wa ce jiida á ba amboe do bɛɛrɛ do laakai ku sũ, hai Zuifu ŋa hee ku koo si dimi mmu ŋa.

11 Bɛɛbɛi Ilaaɔ̃ á ce domi bi tɛɛ inɛ gɔ kù re inɛ gɔ.

12 Inɛ ŋa iyi à waa ce dulum hai mà wooda, si wooda hai mà nŋai aa ce nfe. Amma inɛ ŋa mɔ iyi à mà wooda nɔ à waa ce dulum, woodaui á kiiti ŋa,

13 domi kù jɛ inɛ ŋa iyi à waa gbɔ idei woodau aŋai à jɛ dee dee si wajui Ilaaɔ̃, í gbe inɛ ŋa iyi à waa ce iyi wa fɔ.

14 Waati iyi dimi mmu ŋa, aŋa iyi a kù mà wooda, à waa ce mii iyi wa fɔ do idɔɔbi nŋa, iyi bɛ wa nyisi iyi woodau í wa si idɔ nŋa.

15 Daa nŋa wa nyisi iyi à kɔ woodau si idɔ nŋa. Idɔ nŋa wa jɛ sɛɛdaɛ, nɔ lasabu nŋa í ya yɛ taale nŋa walakɔ ku na ŋa ntɔ.

16 Ajɔi kiitii Ilaaɔ̃ si bii Jesu Kirisi á kiiti inɛ ŋa bɛɛbɛi mii ŋau bɛ fei á ce. Á kiiti inɛ ŋa na icɛ iyi à waa ce si asii fei si bɛi laabaau jiida iyi ǹ wa n sisi nŋɛu wa fɔ.

Zuifu ŋa do wooda

17 Awɔ Zuifu, ì waa cɔ araɛ Zuifu, ì waa naanɛ wooda, ì waa tɔɔ fufu ì ni awɔ ì jɛ inɛi Ilaaɔ̃.

18 Ì mà mii iyi Ilaaɔ̃ í bi i ce, nɔ wooda í kɔɛ si i ce mii iyi í sĩa.

19 Ì waa tamaa iyi aa yɔkɔ i cuaa fɛɛju ŋa nɔ i jɛ inya kumái inɛi ilu kuku ŋa.

20 Ì waa tamaa mà aa yɔkɔ i mua nnyɛi ŋa bisi, nɔ i kɔ hai mà ŋa si cio, domi ì mà iyi icui kumà do ntɔu si woodai í wa.

21 To, awɔ iyi ì waa kɔ inɛ gɔ ŋa si cio, na mii í ce i kaa kɔ araɛ. Awɔ iyi ì waa sõ inɛ ŋa a maà ce ile, na mii ì waa ce ile.

22 Awɔ iyi ì ni inɛ ŋa a maà ce sakara, na mii í ce ì waa coo. Awɔ iyi ì cé iwẽ, na mii í ce ì waa bɔ ilè ile bɛ.

23 Awɔ iyi ì waa tɔɔ fufu si na iyi í jɔ̀ ì mà wooda, na mii í ce i kù waa jirimaɛ ì jɔ̀ irii Ilaaɔ̃ wa bɛjɛ.

24 Na irii iŋɛ Zuifu ŋai dimi mmu ŋa à ba à waa fɔò taalei Ilaaɔ̃, si bɛi kukɔi ideɛ wa fɔ.

25 Awɔ Zuifu, bii ì waa too wooda, bangoɛ í nɛ aranfãani jiida, amma bii i kù waa jirima woodau, bangoɛ í jɛ ngbɛ.

26 Na nŋu, dimi mmu iyi a kù dasiɛ bango nɔ wa too woodau, Ilaaɔ̃ kaa cɔɔ bɛi inɛ iyi à dasiɛ bango?

27 Dimi mmu iyi wa too woodau, baa bii a kù dasiɛ bangou á yɛ taalei iŋɛ Zuifu ŋau, domi baa do iyi ì ce bango nɔ ì mà wooda iyi à kɔ nŋɛ i kù waa jirimaɛ ŋa.

28 Inɛ iyi í jɛ Zuifu do ntɔ kù
jɛ inɛ iyi í jɛ Zuifu si kuyɛi inɛ
ŋa. Iyi í nɔ í jɛ bangou ntɔ ntɔ
kù jɛ iyi à ya ce si ara.
29 Amma inɛ iyi í jɛ Zuifu
ntɔ ntɔ, nŋui í jɛ Zuifu si idɔɛ.
Iyi í nɔ í jɛ bango do ntɔ nŋui
í jɛ bangoi idɔ. Icɛi Hundei
Ilaaɔ̃i, kù jɛ ti wooda. Zuifu
dimi bɛɛbɛ, Ilaaɔ̃i á saabuɛ, kù
jɛ amanɛ ŋa.

3

1 Debɛi, aranfãani yoomai
Zuifu ku jɛ í nɛ. Riba yoomai
bango ku ce í nɛ.
2 Ntɔ ntɔ aranfãaniɛ í la si
mii fei. Sinte, Zuifu ŋai Ilaaɔ̃
í daa ideɛ si awɔ.
3 Bii inɛ gɔ ŋa a kù dasi
naanɛ, naanɛ hai dasi nŋau á jɔ̀
Ilaaɔ̃ mɔ kú jɛ hai nɛ naanɛi?
4 Aawo, kù jɛ bɛɛbɛ. Baa bii
inɛ fei í jɛ ilu ibo ka mà iyi Ilaaɔ̃
í jɛ ntɔ. Si bɛi kukɔi ideɛ wa fɔ
na iriɛ í ni,
Amanɛ ŋa à nɛ a mà iyi ì jɛ dee
dee si ide kufɔɛ,
Nɔ ì ya fɔ ntɔ si kiitiɛ.
5-6 Amma bii laalɔ ku ce nwa í
jɔ̀ à mà iyi Ilaaɔ̃i í jɛ dee dee,
bɛirei aa ka ni. Aa ka yɛ taalei
Ilaaɔ̃ bii wa kpã wa iju? Aawo,
kù jɛ bɛɛbɛ. Ǹ wa n fɔ dei si bɛi
amanɛ ŋa à ya dɔ̃. Bii Ilaaɔ̃ kù
jɛ dee dee, debɛi bɛirei á ce ku
kiiti andunyau.
7 Bii ibom í teese í jɔ̀ inɛ ŋa à
waa yɛ ntɔi Ilaaɔ̃, nɔ do yaase
bɛɛbɛ iriɛ wa baò amboe, na
mii í ce á maa yɛ taalem má bɛi
ilu dulum.
8 Na mii í ce a kaa ka ni, ka
ce laalɔ ku ba irii Ilaaɔ̃ ku nɛò
bɛɛrɛ. Inɛ gɔ ŋa à ya ni bɛɛbɛi
ǹ wa n fɔ ku ba a bɛjɛ irim. Inɛ
dimiɛ ŋa aa nɔ a yɛ ijuukpãɛ si
bɛi í jɔ.

Inɛ kãma kù jɛ dee dee

9 Debɛi, awa Zuifu ŋa mɔ
à tia inɛ gɔ ŋa mɛɛ. Aawo,
baa keeke, domi à nyisi tã iyi
Zuifu ŋa do dimi mmu ŋa aŋa
fei à wa si awɔ gbugbãi dulum.
10 Kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni,
Inɛ kãma kù jɛ dee dee, baa
akã.
11 Inɛ gɔ kù wɛɛ iyi í nɛ bisi.
Inɛ gɔ kù nɔ kù wɛɛ iyi wa dɛ
Ilaaɔ̃.
12 Inɛ fei í nyɔi,
Inɛ fei í bɛjɛi.
Inɛ kãma kù wɛɛ iyi wa ce jiida
baa akã.
13 Idei gɛlɛ nŋa í sãmi bɛi balɛ
foo,
Nɔ í nɛ acì bɛi njo.
Do idei gɛlɛ nŋaui à ya takiò
inɛ ŋa.
14 À nɛ inɔ kuro nɔ ikpei wa kɔ̃
si gɛlɛ nŋa.
15 Kutɛ gbãa ku kpa inɛi à nɛ.
16 Bii à bɔ fei idei kukpa do inɔ
kufɔi à ya jɔ̀ bɛ.
17 A kù mà kpãai laakai ku sũ.
18 A kù nɛ njoi Ilaaɔ̃.
19 Amma awa à mà iyi mii
iyi wooda wa fɔ fei, inɛ ŋa iyi
woodau í kãi wa fãa. Wooda í
wɛɛi ku ba gɛlɛ kãma ku maà
nɛ iyi á fɔ, nɔ inɛ fei ku mà iyi
Ilaaɔ̃ wa yɛ taaleɛ.
20 Ntɔ ntɔ inɛ kãma kù wɛɛ
iyi á yɔkɔ ku jirima wooda
hee koo jɛò dee dee si wajui
Ilaaɔ̃. Wooda í wɛɛi ku ba ku
jɔ̀ amanɛ ku mà iyi nŋu í jɛ ilu
dulum.

Yaase bɛi Ilaaɔ̃ í ya ce inɛ dee dee

21 Amma nsɛi, Ilaaɔ̃ í nyisi
wa yaase bɛi nŋu í ya ce amanɛ

dee dee, kù jɛ do idei wooda.
Woodai Moizi do waliii Ilaaɔ̃
ŋau à jɛ sɛɛdaɛ.
22 Inɛ ŋa iyi à dasi Jesu Kirisi
naanɛ fei, Ilaaɔ̃ í ce ŋa dee dee
na naanɛ iyi à dasiu. Inɛ gɔ kù
jɛ ikã,
23 domi inɛ fei í ce dulum nɔ
à kua amboei Ilaaɔ̃.
24 Amma Ilaaɔ̃ í ce ŋa dee
dee hai nɛ ngɔgɔ ku sã na didɔ̃ɛ
do saabui Jesu Kirisi iyi í ya
ŋa.
25 Nŋui Ilaaɔ̃ í jilɛ ku jɛ
kuwee. Njɛɛ iyi í nikã í kpa
dulum dii inɛ ŋa iyi à dasiɛ
naanɛ. Ilaaɔ̃ í ce bɛɛbɛi ku
nyisiò iyi nŋu í jɛ dee dee.
Tako wo si suuruɛ í temua do
dulum dii amanɛ ŋa, kù kpã
ŋa iju.
26 Amma si dee dee ku jɛɛ
wa nyisi wa si waatii nsɛiu ihɛ̃
iyi nŋu inɛ dee deei, nɔ nŋu wa
ce inɛ ŋa dee dee na naanɛ iyi
à dasi Jesu.

27 Debɛi, à nɛ kpãa iyi aa ka
tɔɔ fufu má? Aawo, kaa ce. Na
mii. Si na iyi í jò kù jɛ wooda
ku jirimai à waa ka, bii kù jɛ
naanɛ ku dasi.
28 À nɔ à yɛ iyi amanɛ á jɛ dee
deei na naanɛ iyi í dasi nŋu
akã, kù jɛ na wooda ku jirima.
29 Mà Ilaaɔ̃ í jɛ ti Zuifu ŋa aŋa
akãi? Kù jɛ ti dimi mmu ŋa
má? Ntɔ ntɔ í jɛ ti dimi mmu
ŋa mɔ,
30 domi Ilaaɔ̃ akãi í wɛɛ.
Nŋui á ce inɛ ŋa dee dee na
naanɛ ku dasi nŋa, hai Zuifu
ŋa hee do dimi mmu ŋa.
31 Si bɛɛbɛ à waa kpa wooda
na idei naanɛ ku dasiui?
Aawo. À kɔ̃ɔsi gbugbãɛ mɔm
nii.

4

Yaase iyi à yɛ si kuwɛɛi Aburahamu

1 Bɛirei aa ka fɔ nsɛi do idei
Aburahamu bala nwa. Mii í
ba.
2 Bii Ilaaɔ̃ í ce Aburahamu
amanɛ dee dee na icɛ iyi í ce,
á yɔkɔ ku tɔɔò fufu. Amma kù
nɛ si bii á tɔɔò fufu si wajui
Ilaaɔ̃,
3 domi kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa
fɔ í ni, Aburahamu í dasi Ilaaɔ̃
naanɛ nɔ nŋui í jò Ilaaɔ̃ í dooɛ
si inɛ dee dee.
4 Nsɛi, inɛ iyi wa ce icɛ a ci
ya doo fiai lafɛ̃ɛ bɛi amua, ti njɛ
asaiyaɛi.
5 Amma inɛ iyi í dasi Ilaaɔ̃
naanɛ, nɔ kù dɛ nŋu ku jɛ dee
dee na icɛɛ, Ilaaɔ̃ mɔ, nŋu iyi
í ya ce ilu dulum ŋa dee dee,
á doo lafɛ̃ɛu amanɛ dee dee na
naanɛ ku dasiɛ.
6 Bɛɛbɛì Davidi mɔ wa fɔ idei
inɔ didõi inɛ iyi Ilaaɔ̃ í doo
amanɛ dee dee iyi kù jɛ na icɛɛ.
7 Í ni,
Ilu inɔ didõi inɛ iyi Ilaaɔ̃ í kpa
idei kurarae,
Nɔ í bii dulum dɛɛ.
8 Ilu inɔ didõi inɛ iyi Ilaaɔ̃ kù
waa doo dulum dɛɛ.
9 Inɔ didõu, ti inɛ ŋa iyi à
ce bango aŋa akãi? Kù jɛ ti
inɛ ŋa mɔ iyi a kù ce bango?
À tako à fɔɔ tã wo à ni, Ilaaɔ̃
í doo Aburahamu amanɛ dee
dee na naanɛ iyi í dasiu.
10 Bɛirei í yɛ waati bɛɛbɛ. Í
ce bango ba. Mà kù ce. Waati
bɛɛbɛ kù ce bango titã. Hai lɔ
bangoi wa jɛ.
11 Si anyiɛ í na í ce bango
iyi wa jɛ nyinda iyi Ilaaɔ̃ í coo
inɛ dee dee. Í coo inɛ dee dee
na naanɛ ku dasiu waati iyi kù

ce bango. Bɛɛbɛ mɔi í na í jɛ
balai hai ce bango ŋa iyi à dasi
naanɛ fei ku ba Ilaaɔ̃ ku doo
aŋa mɔ inɛ dee dee ŋa.
12 Nɔ wa jɛ balai woo ce
bango ŋa mɔ, aŋa iyi kù jɛ
bango nŋu akãi à ce, amma
tuubai naanɛ ku dasi iyi bala
nwa Aburahamu í jɔ̀ si waati
iyi kù ce bango, nŋui aŋa mɔ à
waa too si.

Do naanɛ ku dasii à ya baò kuwãi Ilaaɔ̃

13 Ilaaɔ̃ í cea Aburahamu do
dimiɛ ŋa kuwã iyi aŋai aa jɛ
tubui andunyau ihɛ̃ fei. Kù jɛ
si na iyi í jɔ̀ í jirima wooda,
amma si na iyi í jɔ̀ í jɛ dee dee
na naanɛ ku dasiɛui.
14 Bii í jɛ inɛ ŋa iyi à waa
jirima wooda, aŋai aa nɛ mii
ŋa iyi Ilaaɔ̃ í ce kuwãɛu, naanɛ
ku dasiu ngbɛi, nɔ kuwã iyi
Ilaaɔ̃ í ceu mɔ í kpa iri mbɛ,
15 domi woodai wa naaò
idɔɔkɔ̃i Ilaaɔ̃ wa. Amma bii
wooda kù wɛɛ, idei wooda ku
kua mɔ kaa wɛɛ.
16 Na nŋu, kuwãu, ti inɛ ŋa
iyi à dasi naanɛi ku ba ku
jɛ amua iyi Ilaaɔ̃ í mu nwa
na didɔ̃ɛ nɔ ku jɛ ti dimii
Aburahamu fei. Kù jɛ inɛ ŋa
iyi à nɛ wooda aŋa akã, amma
do inɛ ŋa iyi à dasi naanɛ bɛi
Aburahamu, nŋu iyi í jɛ balai
awa fei.
17 Kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í
ni, nŋui ǹ ce balai dimi nkpɔ.
Nŋui í jɛ bala nwa si wajui
Ilaaɔ̃. Ilaaɔ̃i í dasi naanɛ, nŋu
iyi í ya ji̇̀ iku ŋa, nɔ do ide ku
fɔɛi í taka mii ŋa iyi a kù wɛɛ
wo.
18 Aburahamu í dasi Ilaaɔ̃
naanɛ nɔ wa cɔò kpãa baa do
iyi kù yɛ mii iyi wa degbeu
titã. Na nŋu, Ilaaɔ̃ í coo balai
dimi nkpɔ ŋa si bɛi í tako í fɔ í
ni, dimiɛ ŋa aa na a kpɔ.
19 Waati nŋu í nɛ zakai adɔ̃
cĩɔ. Í mà iyi nŋu í gbo, nɔ Sara
aboɛu mɔ kaa yɔkɔ ku bí ama
má, amma do nŋu fei naanɛ ku
dasiɛ kù kaye.
20 Kù fũsi naanɛ ku dasiɛ
awɔ, kù nɔ kù sika si ide iyi
Ilaaɔ̃ í wãu. Naanɛu í teese wa
muaa gbugbã mɔm nii nɔ wa
saabu Ilaaɔ̃,
21 domi í mà kam kam, mii
iyi Ilaaɔ̃ í wãu í nɛ gbugbãi ku
coo.
22 Ŋɔi í jɔ̀ na naanɛ ku dasiɛ
Ilaaɔ̃ í dooɛ inɛ dee dee.
23 Amma iyi à kɔɔ à ni, à
dooɛ inɛ dee dee, kù jɛ na irii
nŋu akãi à kɔɔ.
24 À kɔɔi na irii awa mɔ iyi
Ilaaɔ̃ wa doo wa inɛ dee dee,
awa iyi à dasiɛ naanɛ, nŋu iyi
í ji̇̀ Jesu Lafɛ̃ɛ nwa hai si balɛ.
25 Ilaaɔ̃i í jɔ̀ à kpa Jesu wo na
irii dulum du wa nɔ í jũu má
ku ba ku ce wa inɛ dee dee ŋa.

5

À dɔ̃ do Ilaaɔ̃

1 Nsɛi, si bɛi Ilaaɔ̃ í ce wa inɛ
dee dee ŋa na naanɛ ku dasi
nwa, à dɔ̃ do nŋu na saabui
Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi.
2 Jesu mɔi í mu nwa kpãa do
saabui naanɛ ku dasiu ka sɛkɛɛ
si Ilaaɔ̃, nŋu iyi í ce nwa didɔ̃.
Na didɔ̃ui à waa leeki̇̀ dim dim
nɔ à nɛ inɔ didɔ̃ domi à waa cɔ̀
kpãa iyi aa ka nɛ baa nwa si
amboei Ilaaɔ̃.
3 Iyi í re mɔm, baa si wahala
à ya ka nɛ inɔ didɔ̃i domi à mà
iyi wahala í ya bí temua.
4 Bii à nɔ à temua si
wahalau, aa ka fita bɛi inɛ iyi í

jɛ igũ si laakai ku cɔ, nɔ igũ iyi
à jɛu á bí nwa kpãa ku cɔ.
5 Nɔ kpãa iyi à waa cɔu kaa
jɛ ngbɛ domi kubii Ilaaɔ̃ í wa si
idɔ nwa do saabui Hundeɛ iyi
í mu nwa.
6 Si waati iyi a kù nɛ gbugbã,
Kirisi í ku na irii inɛ ŋa iyi a kù
mà bɛɛrɛi Ilaaɔ̃. Í kui si waati
iyi Ilaaɔ̃ í jilɛu.
7 À gaabua amanɛ ku jɛsi
nŋu ku ku baa na inɛ dee dee.
Á yɔkɔ ku jɛ ilu wɔɔkɔ gɔ á jɛsi
nŋu ku ku na inɛ jiida gɔ.
8 Amma Ilaaɔ̃ í nyisi wa kubi
nlaɛ domi waati iyi à jɛ ilu du-
lum ŋa Kirisi í ku na iri nwa.
9 Nsɛi, si na iyi í jɔ̀ njɛi Kirisi
í jɔ̀ Ilaaɔ̃ í ce wa inɛ dee dee ŋa,
kù nɛ sika kã̃ma á faaba wa hai
si idɔɔkɔ̃ɛ iyi á naa.
10 Waati iyi à jɛ mbɛɛi Ilaaɔ̃,
í jɔ̀ à dɔ̃ do nŋu na ikui Amaɛ.
Na nŋu nsɛi, si bɛi à dɔ̃ do nŋu,
sika kãma kù wasi á nyi ku
faaba wa má na kuwɛɛi Amau.
11 Iyi í re mɔm, Lafɛ̃ɛ nwa
Jesu Kirisi, nŋu iyi í jɔ̀ à dɔ̃ do
Ilaaɔ̃, í nyi í jɔ̀ à nɛ inɔ didɔ̃ má
si Ilaaɔ̃.

Adamu do Kirisi

12 Dulum í lɔ wai si andunya
hai bi inɛ akã, nɔ dulum nɔu
í naaò iku wa. Si bɛɛbɛ, ikuu
í tosi inɛ fei domi inɛ feii í ce
dulum.
13 Ntɔi dulum í wa si
andunya wo woodai Moizi í
bɛi í naa, amma bii wooda kù
wɛɛ, ijuukpãi wooda ku kua
mɔ kaa wɛɛ.
14 Do nŋu fei, hai waatii
Adamu hee ku koo si Moizi
fei, inɛ ŋa à ya ku baa do iyi a
kù kua wooda bɛi Adamu í ce.
Aa ka yɔkɔ ka wã̃ Adamu do
inɛ iyi í na í naau.
15 Ntɔ ntɔ, inɛ nkpɔi í ku na
kurarai inɛ akã̃u, amma didɔ̃i
Ilaaɔ̃ í la í re kurarai Adamu.
Didɔ̃i Ilaaɔ̃u mɔ hai bi inɛ akã̃i
í naa, nɔ lafɛ̃ɛui í jɛ Jesu Kirisi.
Didɔ̃u amua nla nlai, nɔ í tosi
inɛ nkpɔ.
16 Amuai Ilaaɔ̃u do kurarai
inɛ akã̃u í wã̃aia njɛ, domi
kurara akã̃ui í jɔ̀ Ilaaɔ̃ á kiiti
inɛ ŋa ku yɛ taale nŋa, amma
didɔ̃ɛi á jɔ̀ ku ce wa inɛ dee dee
baa do iyi à tako à ce kurara
nkpɔ nkpɔ.
17 À mà iyi iku í tosi inɛ fei
na kurarai inɛ akã̃u. Amma na
inɛ akã mɔ̀i aa ka ba mii iyi í la í
re, domi inɛ iyi í gba didɔ̃ nlai
Ilaaɔ̃ do amua nlaɛ iyi í jɔ̀ í jɛ
dee dee fei, á maa wɛɛ nɔ á jɛ
bomma na irii Jesu Kirisiu.
18 Na nŋu, si bɛi kurarai inɛ
akã í jɔ̀ Ilaaɔ̃ í yɛ taalei inɛ fei,
bɛɛbɛ mɔi dee dee ku jɛi inɛ
akã í jɔ̀ inɛ fei í jɛ dee dee í baò
kuwɛɛ.
19 Si bɛi ide hai gbɔi inɛ akã
í jɔ̀ inɛ nkpɔ í jɛ ilu dulum,
bɛɛbɛ mɔi Ilaaɔ̃ á ce inɛ nkpɔ
dee dee na ide ku jirimai inɛ
akã̃u.
20 Wooda í lɔ wai ku ba
kurara ku kɔ̃ɔsi, amma bii du-
lum í kɔ̃ɔsi, didɔ̃i Ilaaɔ̃ mɔ í ya
kɔ̃ɔsi ku roo mái.
21 Si bɛi dulum í lɔsi inɛ fei
hee í naaò iku wa, bɛɛbɛ mɔi
didɔ̃i Ilaaɔ̃ í nɔa si inɛ fei ku ba
ku ce wa inɛ dee dee ŋa nɔ ku
mu nwa kuwɛɛ iyi ci ya tã na
anu akã iyi à nɛ do Lafɛ̃ɛ nwa
Jesu Kirisi.

6

À ku si gãmɛi dulum, nɔ à jɛ ilu hunde si Kirisi

1 Debɛi bɛirei aa ka ce. Aa ka
ya maa ce dulum ku ba didɔ̃u
ku kɔ̃ɔsi?
2 Aawo, kù jɛ bɛɛbɛ. Awa iyi
à ku si gãmɛi dulum, bɛirei aa
ka ce ka maa jɛ kuwɛɛ nwa si
dulum má.
3 I kù mà ŋa awa iyi à dasi
wa inyi do irii Jesu Kirisi fei,
à kui bɛi nŋu mɔ í ku?
4 Na nŋu, si inyi ku dasiu à
ku do nŋu ajɔ, nɔ à si wa do
nŋu ajɔ, ku ba bɛi amboei Ilaaɔ̃
Baaba í dedeɛ hai si balɛ awa
mɔ ka maa nɛ si kuwɛɛ titɔ̃.
5 Ntɔ ntɔ, si bɛi anu akã nwa
do nŋu í jɔ̀ à ku do nŋu ajɔ, kù
nɛ sika á jɔ̀ ka dede má hai si
balɛ do nŋu ajɔ.
6 À mà iyi à kpakpa daa nwo
nwa si ɟ̀i ku gaau do Jesu ajɔ,
ku ba daa nwo nwa iyi wa dasi
wa dulum nɔu ku kpa iri, nɔ
ka maà jɛ arui dulum má,
7 domi dulum kaa nɛ
gbugbã kãma má si inɛ iyi í
ku.
8 Nsɛi, si bɛi à ku do Kirisi
ajɔ, bɛɛbɛ mɔi à nɛ naanɛ iyi aa
ka ba kuwɛɛ do nŋu ajɔ,
9 domi à mà iyi Kirisi, nŋu
iyi í dede hai si balɛ kaa ku má,
iku kù nɛ siɛ gbugbã má.
10 Waati iyi í ku, í kui gbakã
akã na irii dulum, amma í baa
si kuwɛɛ má, nɔ kuwɛɛ iyi í wa
si nsɛi í jɛ ti Ilaaɔ̃.
11 Bɛɛbɛ mɔi iŋɛ taka nŋɛ i
doo ara nŋɛ bɛi iku si gãmɛi
dulum, nɔ i doo ara nŋɛ ilu
hunde má si wajui Ilaaɔ̃ na
anu akã nŋɛ iyi ì nɛ do Jesu
Kirisi ŋa.
12 Na nŋu, i maà jɔ̀ dulum ku
jɛ bomma si ara nŋɛ má, i maà
ti i jɔ̀ kɔdɛɛi arau ku kãmia ŋɛ
má.
13 I maà ti i jɔ̀ ikɔ̃ ikɔ̃i ara nŋɛ
kãma kù wa si awɔi dulum má
i maa ceò laalɔ ŋa. Amma i so
ara nŋɛ i na Ilaaɔ̃ bɛi inɛ ŋa iyi
à ɟ̀i wa hai si balɛ, nɔ i so ikɔ̃
ikɔ̃i ara nŋɛ fei i daa Ilaaɔ̃ si
awɔ ŋa i maa ceò jiida.
14 Dulum kù nɛ ku nɛ si ŋɛ
gbugbã má domi wooda kù nɛ
gbugbã si ŋɛ amma didɔ̃i Ilaaɔ̃i
í nɛ gbugbã si ŋɛ.

Ka jɛ arui icɛ jiida ku ce

15 To, mii aa ka ce. Si bɛi
Ilaaɔ̃ í ce nwa didɔ̃ nɔ wooda
kù nɛ si wa gbugbã, dulum nii
aa ka maa ce? Aawo, kù jɛ
bɛɛbɛ.
16 Ì mà sãa sãa ŋa bii ì so
ara nŋɛ ì daa inɛ gɔ si awɔ ì
waa jirimaɛ ŋa, inɛ iyi ì waa
jirimau bɛ ŋa aruɛi ì jɛ ŋa. Bii
ì jɛ arui dulum ŋa, kɔkɔɔɛi í jɛ
iku, bii ì nɔ ì jɛ arui Ilaaɔ̃ ku
jirima ŋa, kɔkɔɔi nŋu mɔi á jɔ̀
Ilaaɔ̃ ku ce ŋɛ inɛ dee dee ŋa.
17 Amma ka saabu Ilaaɔ̃
domi baa do iyi ì jɛ arui dulum
ŋa wo, nsɛi do inɔ akãi ì waa
jirima kukɔsi iyi à da nŋɛ si
awɔ.
18 À ya ŋɛ hai si awɔi dulum,
nɔ ì baa ì jɛ arui icɛ jiida ku ce
ŋa.
19 Ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ ideu ihɛ̃i do
yaasei kucei inɛ ŋa na gbugbã
hai nɛ nŋɛ. Si bɛi ì tako ì so ikɔ̃
ikɔ̃i ara nŋɛ ikã ikã ì daa riisi
do laalɔ si awɔ bɛi aru ku ba i
ceò laalɔ ŋa, nsɛi ì nɛ i so ikɔ̃i
ara nŋɛ fei i jɔ̀ ku jɛ arui icɛ
jiida ku ce ŋau ŋa ku ba daa
nŋɛ ku má.
20 Waati iyi ì waa jɛ arui du-
lum ŋa, ì ya jilɔɔ si i kù nɛ i ce
mii iyi Ilaaɔ̃ wa tɔɔ ŋɛi.

21 Riba yoomai ì ya ba ŋa
waati bɛɛbɛ. Riba iyi ì ba ŋau
wa mu ŋɛ anyɔ nsɛi, nɔ iri ku
kpaɛ ikui.
22 Amma nsɛi à ya ŋɛ hai si
aWɔi dulum ì baa ì jɛ arui Ilaaõ
ŋa, riba nŋɛi í jɛ daa iyi í má,
iri ku kpaɛ mɔi í jɛ kuwɛɛ hai
tã.
23 Ribai dulum nii í jɛ iku,
amma amuai Ilaaõi í jɛ kuwɛɛ
iyi ci ya tã na anu akã nwa iyi
à ce do Jesu Kirisi Lafɛ̃ɛ nwa.

7

Njɛ ku so í jɛ nwa yaase

1 Iŋɛ inɛm ŋa, iŋɛ iyi ì mà
wooda ŋa, i kù mà ŋa iyi
wooda í nɛ gbugbãi si amanɛ
si waati iyi í wɛɛ si hunde nŋu
akã?
2 Bɛɛbɛ mɔi abo à so mɔkɔ í
nɛ ku wa bi mɔkɔɛ si waati iyi
mɔkɔu í wɛɛ. Amma bii mɔkɔu
í ku abou í fita hai si woodai
njɛ ku so mbɛ.
3 Na nŋu, bii mɔkɔu í wɛɛ nɔ
abou í koo í so mɔkɔ mmu, abo
à ce sakarai aa kpoo. Amma
bii mɔkɔɛ í ku, í fita si woodai
njɛ ku soui. Waati bɛɛbɛ bii í
so mɔkɔ mmu kù jɛ à ce sakara
má.
4 Bɛɛbɛ mɔi iŋɛ inɛm ŋa, anu
akã nŋɛ do Kirisi í jɔ̀ iŋɛ mɔ
ì ku do nŋu ajɔ nɔ ì fita hai
si aWɔi wooda. Bɛbɛi ti inɛ
mmui ì jɛ ŋa. Ti inɛ iyi í jĩ hai
si balɛui ì jɛ ŋa ku ba i so iso iyi
í jɛ ti Ilaaõ ŋa.
5 Waati iyi à wɛɛò daa nwo
nwa ŋa wo, kɔdɛɛ laalɔ iyi
wooda í dede si wa wa ce icɛ
si ikõi ara nwa ikã ikã fei nɔ wa
bɔò wa bi iku.
6 Amma nsɛi, si bɛi à ku si
gãmɛi wooda, nŋu iyi wa mu
wa wo bɛi aru, à fita hai si
aWɔɛ. Bɛbɛi aa ka yɔkɔ ka cea
Ilaaõ icɛ do daa titõ iyi í jɛ ti
Hundeɛ, kaa jɛ do daa nwo iyi
í jɛ ti wooda.

Wooda do dulum

7 To, bɛirei aa ka fɔ. Woodau
dulum nii? Aawo, kù jɛ bɛɛbɛ.
Amma na saabui woodaui í jɔ̀
ǹ mà dulum. Ntɔ ntɔ, n kaa n
mà mà kɔdɛɛ dulum nii wo bii
wooda kù ni n maà n ce kɔdɛɛ.
8 Nɔ na woodaui dulum í ba
kpãa í bíim kɔdɛɛ ikã ikã fei,
domi bii wooda kù wɛɛ dulum
mɔ kaa wɛɛ.
9 Tako waati iyi n kù mà
wooda, ǹ wɛɛ wo, amma waati
iyi ǹ na ǹ mà wooda, dulum í
dedei
10 nɔ ǹ ku. Bɛɛbɛi wooda iyi
í nɛ ku jɔ̀ n nɛ kuwɛɛ, ǹ ba wee
ikui í naam wa,
11 domi dulum í ceò wooda
icɛ nɔ í wa inyii itĩm í kpam.
12 Ntɔ ntɔ wooda í má nɔ
ideɛ mɔ í má, í jɛ dee dee, í nɔ
í sĩa.
13 Debɛi mii jiidau í baa í
jɛɛm kpãai iku? Aawo, kù jɛ
bɛɛbɛ. Dulum nii í kpam. Mii
jiidai í so í na í kpam do. Nŋui
í jɔ̀ à yɔɔ iyi dulum í jɛ mii laalɔ
do ntɔ nɔ í gaabu í caa.

Inɛ iyi dulum í kãmia

14 Ntɔi à mà iyi woodai Ilaaõ
ti Hundei, amma amu amanɛi
iyi à taa dulum ǹ jɛ aruɛ.
15 Mii iyi ǹ wa n ce n ci ya n
mà yaaseɛ, domi mii iyi ǹ bi, n
ci ya n ce nŋu, amma mii iyi ǹ
cé, nŋui ǹ ya n ce.
16 Bii ǹ wa n ce iyi n kù bi, ǹ
jɛsi iyi wooda í sĩai.
17 Amma bii bɛɛbɛi, kù jɛ
amui ǹ wa n coo má, dulum
iyi í wa sim nii wa coo.

18 Ǹ mà sãa sãa iyi mii jiida
kãma kù wa sim, waatɔ daam
nii ǹ wa n fãa, domi waati
kãma fei idɔm í ya maa bi jiida
ku ce, amma kuceɛi n ci ya n
yɔkɔ.
19 N ci ya n ce jiida iyi ǹ bi, í
gbe laalɔ iyi n kù biu.
20 Nɔ bii ǹ wa n ce iyi n kù
bi, kù jɛ a ni amui ǹ wa n coo,
dulum iyi í wa sim nii wa coo.
21 To, ǹ yɛ ide gɔ í wɛɛm.
Nŋu wee. Waati iyi ǹ bi jiida
ku ce fei, laalɔi í ya maa má
sim.
22 Si idɔm woodai Ilaaõ ku
jirima í dõ,
23 amma si kucei ikõ ikõi
aram fei ǹ wa n yɛ ide mmu
gɔ iyi wa ja do lasabum, nɔ wa
cem arui dulum iyi í wa sim.
24 Ilu inɔ kufɔi ǹ jɛ. Yooi á
nyam hai si awɔi ara iyi wa
bɔɔm ikuu ihẽ.
25 Ǹ wa n saabu Ilaaõ do
saabui Jesu Kirisi Lafẽɛ nwa.
Bɛɛbɛ mɔi, ǹ jɛ arui woodai
Ilaaõ si idɔm, amma si daam ǹ
jɛ arui gbugbãi dulum.

8

Kuwɛɛ iyi Hundei Ilaaõ wa mu nwa

1 Na nŋu, nsɛi Ilaaõ kaa yɛ
taalei inɛ ŋa iyi à nɛ anu akã do
Jesu Kirisi má.
2 Hundei Ilaaõi í ya jɔ̀ inɛ
ku ba kuwɛɛ na saabui Jesu
Kirisi, nɔ gbugbãi Hundeɛui í
nyam hai si gbugbãi dulum do
ti iku.
3 Mii iyi woodai Moizi kù
yɔkɔ ku ce si na iyi í jɔ̀ mɔngɔi
amanɛ ŋa í jɔ̀ woodau í kua
gbugbã, Ilaaõ í coo. Dulum iyi
í wa si arai amanɛ, í kiitiɛ si
waati iyi í jɔ̀ Amai nŋu takaɛ
í so ara iyi í jɔ arai dulum dii
amanɛ ŋa, nɔ í bɔɔ wa ku na ku
jɛ kuwee na dulum.
4 Ilaaõ í ce bɛɛbɛi ku ba
isɛɛnɛ nwa ku jɛ dee dee si ide
iyi woodau wa fɔ, awa iyi a kù
waa nɛ si idɔɔbii ara nwa, í gbe
si idɔɔbii Hundei Ilaaõ.
5 Inɛ ŋa iyi à waa nɛ si idɔɔbii
ara, lasabu nŋa fei si daai
araui í ya wa. Amma inɛ ŋa
iyi à waa nɛ si idɔɔbii Hundei
Ilaaõ, lasabu nŋa fei si mii iyi
Hundeu í bii í ya wa.
6 Inɛ iyi lasabuɛ fei í wa si
idɔɔbii ara, ikui á jɛ iri ku kpaɛ.
Amma inɛ iyi lasabuɛ í wa si
mii iyi Hundei Ilaaõ í bi, lafẽɛ
á ba kuwɛɛ do laakai ku sũ.
7 Inɛ ŋa mɔ iyi à waa too
idɔɔbii ara, aŋai à jɛ mbɛɛi
Ilaaõ ŋa. A kù waa jirima
woodaɛ, nɔ a kaa yɔkɔ mɔm.
8 Inɛ ŋa iyi à waa too idɔɔbii
ara a kaa yɔkɔ a ce iyi á dõa
Ilaaõ si.
9 Amma iŋɛ i kù waa too
idɔɔbii ara, ì waa nɛ ŋai bɛi
Hunde í bi, iŋɛ iyi Hundei
Ilaaõ í wa si ŋɛ. Inɛ iyi kù
nɛ Hundei Kirisi, lafẽɛ kù jɛ ti
Kirisi.
10 Nɔ bii Kirisi í wa si ŋɛ,
baa do iyi ara nŋɛ í ku na du-
lum fei, hunde nŋɛ á maa wɛɛ
domi ì jɛ dee dee si wajui Ilaaõ
ŋa.
11 Ilaaõi í jĩ Jesu hai si balɛ.
Nɔ bii Hundei nŋu iyi í jĩ Kirisi
hai si balɛu í wa si ŋɛ á na
ara iku nŋɛ ŋau mɔ kuwɛɛ na
saabui Hundeɛ iyi í wa si ŋɛu.
12 Na nŋu iŋɛ inɛm ŋa, Ilaaõi
à nɛ ka saabu, kù jɛ ara hee
arau ku tilasi wa ka ceò mii iyi
í bi.

13 Ntɔ ntɔ, bii ì waa ce idɔɔbii
ara aa ku ŋa. Amma bii ì jɔ̀
Hundei Ilaaɔ̃ í sobi ŋɛ í kpaò
kookoosui arau aa nɛ kuwɛɛ
ŋa,
14 domi inɛ ŋa iyi Hundei
Ilaaɔ̃ wa gbã fei, aŋai à jɛ amai
Ilaaɔ̃ ŋa.
15 Hunde iyi Ilaaɔ̃ í mu nŋɛ
kaa ce ŋɛ aru, kaa nɔ ku jɔ̀ njo
ku mu ŋɛ má, amma Hundeu
i ce ŋɛ amai Ilaaɔ̃ ŋa, nɔ do
saabuɛi aa ka yɔkɔ ka kpe Ilaaɔ̃,
ka ni Baaba.
16 Hundei Ilaaɔ̃ takaɛ wa sɔ̃
hunde nwa iyi à jɛ amai Ilaaɔ̃
ŋa.
17 To, si bɛi à jɛ amaɛ ŋa, nŋui
í jɔ̀ à nɛ baa si mii iyi í jilɛ
nwa. Aa ka nɛ ikpɛ̃ do Kirisi
ajɔ, domi bii à baa ijuukpãɛ
ku kpɛ̃, bɛɛbɛ mɔi aa ka baa
amboeɛ ku kpɛ̃ má.

Amboe iyi á na ku naa

18 Ǹ mà wahalai nsɛi nwau
ihɛ̃ kù jɛ nkãma do amboe iyi
Ilaaɔ̃ á na ku nyisi wa.
19 Baa mii ŋa iyi Ilaaɔ̃ í taka
fei à waa degbe ajɔ nŋu do
saasa, ajɔ si bii Ilaaɔ̃ á jɔ̀ a yɛ
amboeɛ si amaɛ ŋa,
20 domi mii ŋa iyi í taka fei
à dási kpãai nfe ku ce, kù jɛ
na idɔɔbii aŋa taka nŋa, Ilaaɔ̃i
í coo bɛɛbɛ. Do nŋu fei, kpãa
ku cɔu mɔ í wɛɛ
21 iyi Ilaaɔ̃ á ya mii ŋau mɔ
ku ba kãma nŋa ku maà bɛjɛ
má nɔ a nɛ ikpɛ̃ si amboei ara
ku nɛi amai Ilaaɔ̃ ŋa.
22 À mà iyi hee nsɛi mii ŋa
iyi Ilaaɔ̃ í taka fei à waa kakaai
bɛi inaabo iyi wa kakaa do ara
kuroi kubí.
23 Nɔ iyi í re mɔm, baa awa
iyi Ilaaɔ̃ í mu nwa Hundeɛ bɛi
fiai kaazigi, à waa kakaa si idɔ
nwa à waa degbeò Ilaaɔ̃ ku
nyisi iyi à jɛ amaɛ ŋa ntɔ ntɔ nɔ
ku faaba ara nwa.
24 Faabau í jɛ tu wa, amma
si kpãaɛ ku cɔi à wa si titã.
Bii à yɛ mii iyi à waa degbe,
kudegbe kù wɛɛ má. Mii iyi
amanɛ wa yɛ á maa cɔ kpãaɛ
má?
25 Amma bii à waa cɔ kpãai
mii gɔ iyi a kù waa yɛ, aa ka
maa degbeɛi do temua.
26 Bɛɛbɛ mɔi Hundei Ilaaɔ̃ í
ya maa sobi wa si gbugbã hai
nɛ nwa, domi a ci ya ka mà mii
iyi í sɪ̀a ka tɔɔ. Amma Hundeu
takaɛi í ya tɔɔ Ilaaɔ̃ na iri nwa
do ide iyi í re ide ku fɔi amanɛ
ŋa.
27 Nɔ Ilaaɔ̃, nŋu iyi wa yɛ idɔi
amanɛ ŋa í mà mii iyi Hundeu
wa lasabu, domi do idɔɔbiɛi
Hundeu wa tɔɔɛ na irii inɛ ŋa
iyi à jɛ tɛɛ.
28 Nɔ iyi í re mɔm, à mà sãa
sãa, inɛ ŋa iyi à bi Ilaaɔ̃, aŋa iyi
í kpe si idɔɔbiɛ à jɛ tɛɛ, Ilaaɔ̃ wa
ce icɛ si mii iyi í ba ŋa fei ku ba
ku ce nŋa jiida.
29 Ntɔ ntɔ, inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í
cica hai tako, aŋai í jilɛ ku ba
a jɔ Amaɛ. Si bɛɛbɛ Amaɛui á jɛ
yemmai ifɔ nkpɔ nkpɔ.
30 Inɛ ŋa iyi í cica í jilɛu, nŋui
í kpe ŋa. Inɛ ŋa iyi í kpeu í ce
ŋa dee dee. Inɛ ŋa iyi í ce dee
deeu í ce nŋa ikpɛ̃i amboeɛ.

Kulai kubii Ilaaɔ̃

31 Debɛi bɛirei aa ka fɔ má.
Bii Ilaaɔ̃ í jɛ tu wa, yooi á yɔkɔ
ku jɛ mbɛɛ nwa.
32 Ilaaɔ̃ kù kɔò amai nŋu
takaɛ, amma í jɔ̀ à daa inɛ ŋa si
awɔ à kpaa na irii awa fei. Nŋu
iyi í na wa amaɛu bɛɛbɛ, bɛirei

á ce iyi kù mu nwa mii iyi í gbe fei.
33 Inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í cica, yooi á yɔkɔ ku má ŋa dulum má. Kù wɛɛ, domi Ilaaɔ̃i í ce ŋa dee dee.
34 To, yooi á yɔkɔ ku yɛ taale nŋa. Kù wɛɛ, domi Jesu Kirisi í ku, nɔ iyi í re mɔm í jĩ hai si balɛ má, í wa awɔ njɛi Ilaaɔ̃. Í nɔ wa tɔɔ Ilaaɔ̃ na iri nwa.
35 Yooi á yɔkɔ ku fɛɛfɛ wa do kubii Kirisi. Tɔnya? Mà wahala. Mà ijuukpã. Mà ari. Mà are. Mà mbirisi. Mà igũ.
36 Ntɔ ntɔ,
Lafɛ̃ɛ, na iriɛi à ya ka wa si anui iku alɛò daakɔ.
À waa cɔ wa bɛi angudã ŋa iyi à waa bɔ ku saka,
si bɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ í fɔ.
37 Amma si mii ŋau ihɛ̃ fei à jɛ igũ mam mam na saabui Kirisi iyi í bi wa,
38 domi ǹ mà kam kam, nkãma kù wɛɛ iyi á yɔkɔ ku fɛɛfɛ wa do kubiɛ. Baa iku kaa yɔkɔ, wala kuwɛɛ, do amaleka ŋa, do yiikoi lele ŋa. Mii iyi í ba wa nnyi hee do iyi á na ku ba wa ala fei, kãma nŋa kaa yɔkɔ.
39 Mii ŋa iyi à wa lele do iyi à wa ilɛ hee do mii iyi à taka fei, nkãma kaa yɔkɔ ku fɛɛfɛ wa do kubi iyi Ilaaɔ̃ í nyisi wa si Jesu Kirisi Lafɛ̃ɛ nwa.

9

Ilaaɔ̃ do inɛi Izirɛli ŋa

1 Ntɔi ǹ wa n fɔ, amu inɛi Kirisi, n kaa n sɔ ibo. Idɔm do Hundei Ilaaɔ̃ à jɛsi iyi ntɔi.
2 Inɔm í fɔ ntɔ ntɔ na Zuifu kpaasi ŋa nɔ ǹ ya n maa n ce araare nŋa waati kãma fei.
3 An jɛsi Ilaaɔ̃ ku ceekpem nɔ ku fɛɛfɛɛm do Kirisi ku ba inɛ ŋa iyi à jɛ dimim a ba faaba.
4 Aŋai à jɛ inɛi Izirɛli ŋa, inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í cica a jɛ tɛɛ bɛi amaɛ ŋa, nɔ í nyisi ŋa amboeɛ. Do aŋai í dĩ akabuuɛ ŋa, nɔ í na ŋa wooda do kpãaɛ ku tɔɔ, do idei kuwãɛ.
5 Bala nŋa ŋai à jɛ inɛi Ilaaɔ̃ ŋa. Si dimi nŋai Kirisi í fita bɛi amanɛ nŋu iyi í re mii fei. Nŋui í jɛ Ilaaɔ̃, nŋu iyi í jɔ ka maa saabu hee do ajɔ fei. Ami.
6 Kù jɛ ǹ wa n ni ide iyi Ilaaɔ̃ í wãu í jɛ ngbɛ, amma kù jɛ inɛ ŋa iyi à bí si dimii inɛi Izirɛli ŋau feii à jɛ inɛi Izirɛli do ntɔ.
7 Kù nɔ kù jɛ inɛ ŋa iyi à bí si dimii Aburahamu feii à jɛ tɔkuɛ ŋa do ntɔ, domi Ilaaɔ̃ í sõ Aburahamu í ni, dimii amai Izaaki ŋai aa jɛ tɔkuɛ ŋa.
8 Waatɔ kù jɛ amai Aburahamu ŋa feii à jɛ amai Ilaaɔ̃ ŋa, í gbe amu ŋa ŋa iyi Ilaaɔ̃ í cea kuwãɛ ŋau, aŋa akã.
9 Ide iyi Ilaaɔ̃ í wãò Aburahamu wee, í ni, adõ gɔ suku bɛ iyi ihɛ̃ an nyi wa má, hee waati bɛɛbɛ Sara á bí ama inɛmɔkɔ.
10 Kù jɛ iyi bɛ nŋu akã, amai Rebɛka minji ŋau fei sika ŋai. Baa nŋai í jɛ bala nwa Izaaki.
11-12 Amma do nŋu fei, hee Rebeka ku maa bí ŋa, si waati iyi a kù ce jiida gɔ titã hee má jɛ laalɔ, Ilaaɔ̃ í sõ Rebeka í ni, inɛ sintei á ya sũa inɛ ankãanyiu iri ilɛ. Í fɔ bɛɛbɛi ku ba ku nyisi iyi nŋu í ya cica inɛ ŋai bɛi nŋu takai nŋu í bi, nɔ í kpe ŋa si bɛi nŋu takaɛ í jilɛ, kù jɛ na kuce nŋa.

13 Tiai idei Ilaaõ í fɔ má í ni,
Ilaaõ í ni, ɲ̀ bi Zakɔbu nɔ ɲ̀ cé
Ezau.

14 Debɛi, bɛirei aa ka fɔ nsɛi.
Ilaaõ kù jɛ dee deei? Aawo, kù
jɛ bɛɛbɛ,

15 domi í sõ Moizi í ni, inɛ iyi
ɲ̀ bii an cea didõ, nɔ inɛ iyi ɲ̀
bii an ce araareɛ.

16 Na nŋu, kù jɛ na idɔɔbii
inɛ gɔ, kù nɔ kù jɛ na kookaai
inɛ gɔ, amma na araarei Ilaaõi.

17 Bɛɛbɛi kukɔi idei Ilaaõ wa
fɔ idei Faraõ, nŋu iyi Ilaaõ í le
idɔɛ í ni n kã ɲ ceɛ ilaalui ku
ba inɛ ŋa a yɛ gbugbãm siɛ, nɔ
inɛi andunya fei ku gbɔ irim.

18 Bɛɛbɛi Ilaaõ í ya ce araarei
inɛ iyi í bi, nɔ ku le idɔi inɛ mɔ
iyi í bi.

19 Bii bɛɛbɛi, inɛ gɔ á yɔkɔ ku
sõm ku ni, Ilaaõ kù nɛ kpãa ku
yɛ taalei amanɛ ŋa má, domi
inɛ kãma kaa yɔkɔ ku dede si
mii iyi í jilɛ.

20 Awɔ iyi ì waa fɔ bɛɛbɛ,
yooi ì jɛ i bɛi i kakɔɔ Ilaaõ. Caka
á yɔkɔ ku bee woo ma ku ni,
na mii í ce ì mam bɛ ihẽ?

21 Kù jɛ woo ma cakai á ceò
ama bɛi í bi ba. Si ama akãu bɛ
kaa yɔkɔ ku ce caja iyi à ya maa
ceò icɛ waati kãma fei do caka
iyi í nɛ bɛɛrɛ í re ba.

22 To, yaaseu bɛ wa nyisi mii
iyi Ilaaõ í ce. Í bi ku nyisi inɛ
gɔ ŋa idɔɔkõ nlaɛ do gbugbãɛ.
Amma í temuai titã do inɛ ŋa
iyi idɔɛ í kõ siu, aŋa iyi à yɛ bɛi
caka ŋa iyi aa nyɔu.

23 Amma í bi ku nyisi inɛ
gɔ ŋa mɔ bɛi amboeɛ í la í to.
Aŋai í ce araare nŋa nɔ í ce
sɔɔlu nŋa hai ku kpɛ a nɛ ikpẽ
si amboeɛ.

24 Inɛ ŋau awai. Si inɔ nwa
Zuifu ŋa do hai jɛ Zuifu ŋa à
wasi. Ilaaõi í kpe awa fei.

25 Bɛɛbɛi walii Ozee í fɔ si
tiaɛ í ni, Ilaaõ í ni,
Inɛ ŋa iyi a kù jɛ tom wo, nsɛi
an kpe ŋa inɛm.
Dimi ŋa iyi n kù bi wo, nsɛi an
kpe ŋa baakɔɔm ŋa.

26 Nɔ tengi bii ɲ̀ sõ ŋa wo ɲ̀ ni,
i kù jɛ inɛm ŋa,
Bɛ mɔi an kpe ŋa má amam ŋa,
amu iyi ɲ̀ jɛ irii kuwɛɛ.

27 Ŋɔi walii Ezai í fɔ ide hee
lele na irii inɛi Izirɛli ŋa í ni,
baa bii inɛi Izirɛli ŋau à kpɔ
bɛi sãai acɨi ido, inɛ mbɔi á ba
faaba.

28 Ide iyi Ilaaõ í fɔu á kõi mam
mam si andunyau, nɔ kaa kpɛ
mɔm.

29 Í yɛ mbɛ bɛi walii Ezai í tako
í fɔu iyi í ni,
Bii Aõ Lafẽɛ, ilu gbugbã fei kù
jɔ̀ nwa fiti mbɔi amanɛ
ŋa wo ni,
Awa fei aa ka kui wo bɛi inɛi
Sodomu ŋa,
Do inɛi Gɔmɔɔ ŋa.

Inɛi Izirɛli ŋa do laabaau jiida

30 Debɛi, bɛirei aa ka fɔ. Bɛi
aa ka fɔ wee, dimi mmu ŋa
iyi a kù waa dɛ à jɛ dee dee si
wajui Ilaaõ wo, nsɛi à jɛ dee
dee na saabui naanɛ ku dasi
nŋa.

31 Amma inɛi Izirɛli ŋa iyi à
waa dɛ aŋa a too wooda ku ba
aŋa a jɛ dee dee si wajui Ilaaõ,
kù ce.

32 Na mii. Si na iyi í jɔ̀ inɛi
Izirɛli ŋa a kù dɛdɛɛ do naanɛ
ku dasi, í gbe do icɛ nŋa. À
koosɛ si kuta iyi í ya jɔ̀ inɛ ŋa
a koosɛu.

33 Ideɛi kukɔu wa fãa í ni,
Wee ɩ̀ wa n jilɛ inɛ gɔ Siõɔ iyi í
yɛ bɛi kuta bi ku koosɛ.
Nŋui á jɔ̀ inɛ gɔ ŋa a cuku,
Amma inɛ iyi í dasiɛ naanɛ kaa
yɛ anyɔ.

10

1 Iŋɛ inɛm ŋa, iyi ɩ̀ bi si idɔm
fei do iyi ɩ̀ wa n tɔɔ Ilaaõ, nŋui
í jɛ dimim ŋa a ba faaba.
2 Ntɔ ntɔ, an yɔkɔ n fɔ na iri
nŋa n ni à waa cea Ilaaõ icɛ do
himma, amma a kù nɛ kumà.
3 A kù mà bɛi Ilaaõ í ya ceò
inɛ dee dee, nŋui í jɔ̀ à dɛ kpãa
nŋa bɛi aa ce a jɛò dee dee, nɔ
a kù waa too si kpãa iyi Ilaaõ í
jilɛ.
4 Kpãa iyi Ilaaõ í jilɛui í jɛ
Kirisi iyi í na í kpa irii woodai
Moizi nɔ inɛ iyi í dasiɛ naanɛu
fei á jɛ dee dee si wajui Ilaaõ.

Faabau í jɛ ti inɛ ŋa iyi à dasi Lafɛ̃ɛ naanɛ fei

5 Ide iyi Moizi í kɔ si yaase
bɛi inɛ á jɛò dee dee si wajui
Ilaaõ si wooda ku jirima wee.
Inɛ iyi wa jirima wooda ŋau
fei, si nŋui á ba kuwɛɛ.
6 Amma ide iyi à kɔ si yaase
bɛi amanɛ á jɛò dee dee na
naanɛ ku dasi wee. Maà ti i fɔ
si idɔɛ i ni, yooi á bɔ lelei Aõ.
Bii ì waa fɔ bɛɛbɛ, í yɛ bɛi ì waa
dɛ Kirisi ku kita wai.
7 Nɔ i maà ti i fɔ i ni, yooi á lɔ
lɛlɛi ilɛ. Bii ì waa fɔ bɛɛbɛ, í yɛ
bɛi ì waa dɛ ku dede Kirisi hai
si balɛ mái.
8 Debɛi, bɛirei ideu wa fɔ.
Bɛi wa fɔ wee. Ide iyi ì waa
dɛdɛu kù jɩ̃iɛ, í wa si gɛlɛɛ mɔm
do si idɔɛ. Ideu nŋui í jɛ idei
naanɛ ku dasi iyi à waa waazo,
iyi í ni,
9 bii ì fɔ do gɛlɛɛ ì ni Jesui í
jɛ Lafɛ̃ɛ, nɔ ì dasi naanɛ si idɔɛ
iyi Ilaaõ í dedeɛ hai si balɛ, aa
ba faaba,
10 domi do idɔi amanɛ í ya
dasiò naanɛ ku ba ku jɛ dee
dee si wajui Ilaaõ, nɔ do gɛlɛ
mɔi í ya fɔò ide ku ba ku baò
faaba.
11 Tiai idei Ilaaõ í nɔ í fɔ í ni,
inɛ iyi í dasiɛ naanɛ fei kaa yɛ
anyɔ.
12 Bɛɛbɛi inɛ gɔ kù jɛ ikã, hai
Zuifu ŋa hee ku bɔ do dimi
mmu ŋa fei. Aŋa fei Lafɛ̃ɛ akãi
à nɛ. Amaniɛ mɔ í jɛ ti inɛ ŋa
iyi à waa tɔɔɛ fei.
13 Debɛi inɛ iyi wa tɔɔ Aõ
Lafɛ̃ɛ fei á ba faaba, si bɛi idei
Ilaaõ í fɔ.
14 Nɔ bɛirei inɛ ŋa aa ce a tɔɔɛ
bii a kù dasiɛ naanɛ. Mà bɛirei
aa ce a dasiɛ naanɛ bii a kù gbɔ
ideɛ. Nɔ bɛirei aa ce a gbɔ ideɛ
bii inɛ gɔ kù ce waazoi ideu.
15 Nɔ bɛirei aa ce a ce waazoi
ideu bii kù jɛ inɛ gɔi í bɛ ŋa.
Kukɔi idei Ilaaõ wa fɔ í ni, inɔ
didõ nlai kunaai inɛ ŋa iyi à
dabii à waa sisi laabaau jiidau.
16 Amma kù jɛ inɛ feii í jɛsi
idei laabaau jiidau. Bɛɛbɛi
walii Ezai mɔ í fɔ í ni, Lafɛ̃ɛ,
yoo ŋai à dasi waazo nwau
naanɛ.
17 Bɛɛbɛ mɔi naanɛ ku dasi
wa naai hai si ide iyi inɛ wa
gbɔ. Nɔ ide iyi à waa gbɔu idei
Kirisii.
18 Amma ɩ̀ wa n beei, Zuifu
ŋa a kù gbɔ ideui? À gbɔɔ,
domi à kɔɔ à ni,
Woo ce waazo ŋau à dabii si
andunya fei
Nɔ inɛ fei í gbɔ ide nŋa.
19 To, ɩ̀ wa n bee má, inɛi
Izirɛli ŋa a kù gbɔ yaasei ideu

ba. À gbɔɔ, si bɛi Moizi í tako í
kɔ na iri nŋa í ni,
Ilaaõ í ni,
An dede igu nŋɛ do dimi gɔ iyi
a kù waa saalu bɛi dimi,
Nɔ n dede idɔɔkõ nŋɛ do dimi
hai nɛ bisi.
20 Ezai mɔ í kɔ do wɔɔkɔ í ni,
Ilaaõ í ni,
Inɛ ŋa iyi a kù waa dɛdɛɛm ŋai
à yɛm,
Nɔ ǹ nyisi ŋa aram, kù nɔ kù jɛ
aŋai à tɔɔm.
21 Amma si gãmɛi irii inɛi
Izirɛli ŋa í kɔ í ni, Ilaaõ í ni, hai
daakɔi ǹ to awɔ bi hai gbɔ ide
ilu itĩ ku yika ŋa.

11

Ilaaõ kù kɔsi inɛi Izirɛli ŋa

1 Debɛi ǹ wa n beei, Ilaaõ
í kɔsi inɛɛ ŋai? Aawo, kù
jɛ bɛɛbɛ, domi amu takam
inɛi Izirɛlii ǹ wa n jɛ, ǹ jɛ
tɔkui Aburahamu si dimii
Bɛnzamɛɛ.
2 Ilaaõ kù kɔsi inɛɛ ŋa iyi í
tako í cica hai kukpɛu. Mà i kù
mà ŋa bɛi kukɔi idei Ilaaõ í fɔ
ŋa si waati iyi Elii í bɔò taalei
inɛi Izirɛli ŋa bi Ilaaõ í ni,
3 Lafɛ̃ɛ, inɛ ŋau à kpa waliiɛ
ŋa nɔ à kɛkɛ bi kuweeɛ ŋa.
Amu akãi ǹ gbe iyi ǹ wa n
jirimaɛ, à nɔ à waa dɛ hundem
ku nya.
4 Amma Ilaaõ í jɛaa í ni, ǹ nɛ
amanɛ dubu mɛɛje má iyi a kù
gulɛ si wajui iwɛ̃ iyi à ya kpe
Baali.
5 Bɛɛbɛ mɔi, baa nsɛi inɛi
Izirɛli mbɔ ŋa à waa jirima
Ilaaõ, aŋa iyi í cica na didõɛu.
6 Í cica ŋai na didõɛ, kù jɛ na
icɛ. Bii í jɛ do icɛui, didõu kù jɛ
didõ má.
7 Ntɔ ntɔ bɛirei í ce. Inɛi
Izirɛli ŋa a kù ba mii iyi à waa
dɛ. Si inɔ nŋa inɛ ŋa iyi Ilaaõ í
cicai à baa. Inɛ ŋa iyi à gbe à
lele idɔ nŋa.
8 Na irii nŋai kukɔi idei Ilaaõ
í ni,
Ilaaõ í da nŋa si sisi njoo si idɔ.
Nɔ í mu nŋa iju iyi a kaa yɔkɔ a
yɛò ilu.
Nɔ í mu nŋa itĩ iyi a kaa yɔkɔ
a gbɔò ide hee do nnyi
fei.
9 Nɔ Davidi mɔ í ni,
Jingau nŋa ku jɛ nŋa cɛkũm do
taao,
Nɔ ku nyi ku jɛ nŋa bi ku koosɛ
má
Ku ba a koo a ba ijuukpã.
10 Jò ilu kuku ku wa si iju nŋa
a maà yɛ ilu.
Nɔ i jò a ya bate a maa ceò icɛ
do ajɔ fei.
11 Ŋɔi í jò ǹ wa n bee, si
waati iyi inɛi Izirɛli ŋa à koosɛ,
à cukui hee do ajɔ fei? Aawo,
kù jɛ bɛɛbɛ. Amma na kucuku
nŋai í jò dimi mmu ŋau mɔ
à baò faaba ku ba igu nŋa ku
dede si ŋa.
12 Debɛi, si bɛi kucukui inɛi
Izirɛli ŋa í jò hai jɛ Zuifu ŋa à
ba amanii Hunde, nɔ kukayei
inɛi Izirɛli ŋa í kõɔsi amanii
dimi mmu ŋa, zaka bɛirei
amanii dimi mmu ŋau á la ku
to waati iyi inɛi Izirɛli ŋa fei aa
na a ba kpãai faaba.

Dimi mmu ŋa à ba faaba

13 Iŋɛ dimi mmu ŋau bɛ, iŋɛi
ǹ wa n ba ide ku fɔ, amu iyi ǹ
jɛ woo bɛ bi tu ŋɛ. Ǹ ya n maa
nɛ inɔ didõi do icɛm iyi ǹ wa n
ce.

14 Si icɛu bɛi ɩ̀ wa n dɛ kpãa
n dedeò igui dimim ŋa, ku ba
inɛ gɔ nŋa ŋa a ba faaba.
15 Ilaaõ í jɔ̀ hai jɛ Zuifu ŋa à
dõ do nŋu si waati iyi í jɔ̀ Zuifu
ŋa titã. Debɛi, bɛirei á yɛ si
waati iyi á gba ŋa má. Nŋu bɛi
á jɔ̀ aŋa iyi à ku wo a baa si
kuwɛɛ.
16 Si iyafũi pɛ̃ɛ iyi à kpo, bii
pɛ̃ɛ sinte iyi à ceu í jɛ ti Ilaaõ,
debɛi pɛ̃ɛu fei ti Ilaaõi. Bɛɛbɛ
mɔi bii icãi jĩi í jɛ ti Ilaaõ, do
amaawɔɛ ŋa fei ti Ilaaõi.
17 Amma nsɛi à cafe amaawɔ
gɔ ŋa hai si jĩi ndii olivi, nɔ iŋɛ
iyi ì jɛ amaawɔi jĩi ndii sako,
iŋɛi à sãsi agbɛ nŋa. Nsɛi wee,
iŋɛ mɔ ì waa ba inyi iyi wa naa
si amaawɔ ŋau hai si icãu.
18 Na nŋu, i maà tɔɔ fufu
ŋa si amaawɔ ŋa iyi à cafeu.
Bɛirei aa ce i tɔɔ fufu ŋa. I jɔ̀
i mà ŋa iyi kù jɛ iŋɛi ì waa mu
icãu, icãu njɛi wa mu ŋɛ.

19 Inɛ akã nŋɛ gɔ á ni, à cafe
amaawɔ ŋau bɛi ku ba a sãsim
si agbɛ nŋa.
20 Ntɔi, à da ŋai na naanɛ hai
dasi nŋa, nɔ awɔ mɔ ì wa agbɛu
bɛi na naanɛ ku dasiɛ. Maà tɔɔ
fufu, amma ce njo,
21 domi bii Ilaaõ kù jɔ̀
amaawɔ sinte ŋau, á na ku jɔ̀
awɔ mɔ?
22 Debɛi, cɔ jiida ku jɛi Ilaaõ
do kugaabuɛ. Í gaabu si inɛ ŋa
iyi à cuku, amma í jɛ inɛ jiida
bi tɛɛ. Awɔ de leekĩ dim dim
si jiida ku jɛɛ. Bii kù jɛ bɛɛbɛ
aa da awɔ takaɛ.
23 Bii aŋa mɔ a kù mɔsi idɔ
ku lele nŋa, Ilaaõ á sindo ŋa si
agbɛ bii à wau wo, domi á yɔkɔ
ku sindo ŋa si agbɛ nŋa má.

24 Bii Ilaaõ í daɛ wa hai si jĩi
ndii olivii sako nɔ í másiɛ si jĩi
ndii olivi iyi à waa logooa iyi
kù jɛ icuɛ, debɛi, kaa gaabuaa
ku sindo amaawɔu si jĩi ndii
nŋu takaɛ.

Inɛi Izirɛli ŋa aa ba faaba

25 Iŋɛ inɛm ŋa, n kù bi asiii
ideu ihẽ ku manji nŋɛ hee ku
jɔ̀ i maa cɔ ara nŋɛ ilu bisi ŋa.
Asiiu wee. Idɔi inɛi Izirɛli fiti
mbɔ ŋau í lei titã hee kukpɔi
dimi mmu ŋa iyi aa ba faabau
ku kõ.
26 Si bɛɛbɛ, inɛi Izirɛli ŋau
fei aa ba faabau, si bɛi à kɔɔ à
ni, Ilaaõ í ni,
Woo Faabau á naai hai Siõɔ,
Nɔ ku nya lasabu hai mà
bɛɛrɛm hai si dimii
Zakɔbu.
27 Iyi ihẽi í jɛ akabuu iyi an dĩ
do aŋa si waati iyi an
kpa idei dulum du ŋa.
28 Si tuubai laabaau jiidau
Zuifu ŋa à jɛ mbɛɛi Ilaaõ, nɔ
nŋu bɛi í baa í jɛ aranfãanii iŋɛ,
amma si tuubai kucica, à jɛ inɛ
ŋa iyi Ilaaõ í bi hee nsɛi na bala
nŋa ŋa.
29 Ilaaõ í bi ŋa hee nsɛi domi
ci ya ce mua ngba nɔ ci ya
sinda idɔ hai si inɛ ŋa iyi í kpe.
30 Tako wo ì donda Ilaaõ ŋa,
amma nsɛi Ilaaõ í too si ide
hai gbɔi Zuifu ŋau í ceò araare
nŋɛ.
31 Nsɛi si bɛi Ilaaõ í ce nŋɛ
didõ na saabui ide hai gbɔ
nŋau, bɛɛbɛ mɔi á too si araare
iyi í nyisi ŋɛ ku ba ku ce
araarei aŋa mɔ.
32 Ntɔ ntɔ, Ilaaõ í jɔ̀ inɛ fei í
baa í jɛ arui ide hai gbɔ, ku ba
ku ce araarei inɛ fei.

Kulai Ilaaõ

33 Irei ì gbɔ bɛi amanii Ilaaɔ̃
do bisiɛ do kumàɛ í la í to.
Inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku mà yaasei
lasabuɛ. Inɛ gɔ mɔ kù nɔ kù
wɛɛ iyi á mà kpãaɛ sãa sãa.
34 Bɛɛbɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ í ni,
Yooi í mà lasabui Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ.
Mà yooi í muaa bisi ajɔ gɔ.
35 Yooi í tako í muaa ngɔgɔ
ku bɛi ku maa degbe ku
sãa nŋu gbese.
36 Ilaaɔ̃i í jɛ irii mii fei, hai bi
tɛɛi fei ndɛɛ wa naa. Nɔ mii fei
í wɛɛi na iriɛ. Amboe ku jɛ tɛɛ
hai nsɛi hee do ajɔ fei. Ami.

12

Kuwɛɛ titɔ̃ iyi í wɛɛ na irii Ilaaɔ̃

1 Na nŋu iŋɛ inɛm ŋa, ǹ wa
n tɔɔ ŋɛi na saabui araare iyi
Ilaaɔ̃ í ce nŋɛ, i na Ilaaɔ̃ ara
nŋɛ. I jɔ̀ kuwɛɛ nŋɛ ku jɛaa bɛi
kuwee gɔ iyi í má nɔ í sĩaa si.
Do yaase bɛɛbɛi í sĩa i ya tɔɔ
Ilaaɔ̃ ŋa.
2 I maà ya ce kucei inɛi
andunya ŋa, amma i jɔ̀ Ilaaɔ̃
ku mu nŋɛ lasabu titɔ̃ iyi á
kpaasiò kuwɛɛ nŋɛ, ku ba i
mà iyi í jɛ idɔɔbii Ilaaɔ̃ ŋa.
Idɔɔbiɛu wee, iyi í jɛ jiida, iyi
í dɔ̃ do iyi í kɔ̃ mam mam.
3 Na didɔ̃ iyi Ilaaɔ̃ í muum,
ǹ wa n sɔ̃ iŋɛ fei, i maà jilɛ ara
nŋɛ tengi bii i kù to ŋa, amma
inɛ fei ku jilɛ araɛ si zaka bɛi
Ilaaɔ̃ í muaa naanɛ.
4 Si ara akã ikɔ̃ ikã ikãi í wa
si nɔ aŋa fei do icɛ nŋai.
5 Bɛɛbɛ mɔi, baa bii awa à
kpɔ à jɛ ara akã si Kirisi nɔ à dĩ
si njɛi bɛi ikɔ̃ ikã ikãi arau.
6 Bɛɛbɛ mɔi à nɛ amua ikã ikã
iyi Ilaaɔ̃ í ce nwa si didɔ̃ɛ. Inɛ
iyi í nɛ amuai ide iyi wa naa
hai bi Ilaaɔ̃ ku sɔ̃ inɛ ŋa, ku ceò
icɛ si bɛi naanɛ ku dasiɛ í to.
7 Inɛ iyi í nɛ amuai ku cea inɛ
ŋa icɛ si igbɛu, ku coo. Inɛ iyi
í nɛ amuai inɛ ŋa ku kɔ si idei
Ilaaɔ̃ ku kɔ ŋa si.
8 Inɛ mɔ iyi í nɛ amuai inɛ ŋa
ku mua gbugbã ku coo. Inɛ mɔ
iyi í ya yɔkɔ ku ce amua ku coo
do inɔ akã. Inɛ ngbo ku ce icɛɛ
do himma. Inɛ iyi í nɛ amuai
ilu are ŋa ku sobi ku coo do
inɔ didɔ̃.
9 I maà jɔ̀ kubi nŋɛ ku jɛ do
muafiti. I saa laalɔ nɔ i leekĩ si
jiida ku ce dim dim ŋa.
10 I bi njɛ ŋa, i ce kookaai i ya
màò bɛɛrɛi njɛ ŋa.
11 I maà jɔ̀ himma nŋɛ ku
kaye, amma i ya maa cea Aɔ̃
Lafɛ̃ɛ icɛ ŋa, nɔ i jɔ̀ Hundeɛ ku
maa ce icɛ si ŋɛ.
12 I wɛɛò inɔ didɔ̃ ŋa na kpãa
ku cɔu. I temua si wahala ŋa.
I maà ya gbɛɛji do kutɔɔ ŋa.
13 I ya sobi inɛ ŋa iyi à jɛ ti
Ilaaɔ̃ si bukaatai mii iyi à bi.
Nɔ i ya yaaɛ inɛ njoo ŋa.
14 I ya weea inɛ ŋa iyi à waa
kpã ŋɛ iju. I wee nŋa ŋa, i maà
ceekpe ŋa.
15 Inɛ ŋa iyi à wa si inɔ didɔ̃
i ba ŋa inɔ didɔ̃ ku kpɛ̃, inɛ ŋa
mɔ iyi à waa kpata i ba ŋa ku
kpata ŋa.
16 I ya nɛ anu akã ŋa, i maà jɔ̀
lasabui ara ku so ku wa si ŋɛ,
amma i ya kaye ara nŋɛ ŋa. I
maà ya jilɛ ara nŋɛ ilu bisi ŋa.
17 I maà ya sãa inɛ gɔ laalɔ ŋa.
I ya maa dɛ i ce iyi í jɛ jiida si
gãmɛi inɛ fei ŋa.
18 Bii í jɛ á ce i ce kookaai baa
yooma fei i jɔ̀ iŋɛò inɛ fei i ya
dɔ̃ ŋa.

19 Iŋɛ kpaasim ŋa i maà ya
dɛ i sãa njɛ gbesei laalɔ ŋa,
amma i ya jɔ̀ Ilaaõ ku sã nŋɛ
gbesei idɔɔkõ, domi à kɔɔ à ni,
Aõ Lafɛ̃ɛ í ni,
Amui an sã gbesei idɔɔkõ.
20 Nɔ à kɔɔ má à ni,
Bii ari wa kpa mbɛɛɛ, náa ijɛ
ku jɛ.
Bii agbɛ wa kpaa, muaa inyi ku
mɔ,
Domi bii ì waa ceaa bɛɛbɛ, í
yɛ bɛi ina nyɛnyɛi ì waa
koaa si iri.
21 Maà jɔ̀ laalɔ ku kãmiaɛ,
amma jɔ̀ i kãmiaɛ do jiida ku
ceɛ.

13

Ka jirima ilaalui ilɛ nwa ŋa

1 Inɛ fei ku jirima ilaalui ilɛɛ,
domi ilaalu kãma kù wɛɛ iyi
kù jɛ do kumàsii Ilaaõ. Ilaalu
ŋa iyi à wɛɛ fei Ilaaõi í jilɛ ŋa.
2 Na nŋu, bii inɛ í donda
idei ilaalu, ide iyi Ilaaõ í jilɛi í
kɔsi. Nɔ inɛ ŋa iyi à waa kɔ ide
dimi bɛɛbɛ, à waa dɛdɛa ara
nŋa taalei.
3 Ntɔ ntɔ, woo ce jiida ŋa a
kù nɛ zigiida do inɛ ŋa iyi à
waa mu ilɛu, í gbe woo ce laalɔ
ŋa. Bii i kù bi njo ku muɛ si
gãmɛi ilaalu ŋau, ce jiidaɛ, aa
nɛ siɛ inɔ didõ.
4 Ilaalu ŋa à waa ce icɛi Ilaaõi
na aranfãani nŋɛ. Amma bii ì
waa ce laalɔɛ ŋa, i ce njo nŋa,
domi a kù waa mu taakuba si
ngbɛ. Aŋa mɔ woo ce icɛi Ilaaõ
ŋai ku ba a sã gbesei idɔɔkõi
Ilaaõ nɔ a kpã inɛ ŋa iyi à waa
ce laalɔ iju.
5 Na nŋu, ì nɛ i sũ nŋa iri
ilɛ ŋai, nɔ kù jɛ si na iyi í jɔ̀ ì
waa ce njoi ijuukpã nŋu akã
ŋa, amma ku ba idɔ nŋɛ ku
maà yɛ taale nŋɛi.
6 Nŋui í nɔ í jɔ̀ ì waa sã fiai
lɛmpoo má ŋa, domi inɛ ŋa iyi
à waa mu ilɛu aŋa mɔ woo ce
icɛi Ilaaõ ŋai nɔ à na ara nŋai
mam mam.
7 I sãa inɛ fei iyi ì nɛ i sã ŋa.
Inɛ ŋa iyi ì nɛ i sãa lɛmpoo i sã
nŋa ŋa. Inɛ iyi ì nɛ i sãa fiai
duani i sãa lafɛ̃ɛ. Inɛ iyi ì nɛ i
jirima fei i jirima lafɛ̃ɛ ŋa. Inɛ
iyi ì nɛ i mà bɛɛrɛɛ, i màa ŋa.

Ka bi njɛ

8 I maà ya mu gbesei inɛ gɔ.
Gbesei mii akãi í nɛ ku wa si
anini nwa, nŋui í jɛ kubi, domi
inɛ iyi í bi inɛ ŋa wa kõ wooda
feii.
9 Ntɔ ntɔ, wooda ŋau ihɛ̃ iyi
í ni, i maà ce sakara, nɔ i maà
kpa inɛ, nɔ i maà ce ile, nɔ i
maà ce binɛ, do wooda ikã ikã
iyi í gbe fei aa yɔkɔ a tɔtɔɔ ŋa si
wooda akã. Wooda akãu wee,
bi inɛ mmu bɛi ì bi araɛ.
10 Bii kubi í wa si gãmɛ nŋɛ
i kaa yɔkɔ i cea njɛ laalɔ ŋa. Na
nŋu, bii ì bi njɛ ì waa jirima
wooda ŋau fei ŋai.

Ka tã sɔɔlu ka maa degbeò kunyii Kirisi wa

11 Í sĩa i ce bɛɛbɛ ŋa, domi ì
mà ŋa si waati bii à wa nsɛi.
Í to i jĩ hai si iri njoo ŋa,
domi waati iyi Lafɛ̃ɛ á faaba
wa mam mam í maai wa nsɛi í
re waati iyi à sinti dasi naanɛ.
12 Idũ í dũ wa koo, nɔ
amɛɛjumá í maai wa. Na nŋu,
ka jɔ̀ icɛi ilu kuku ku ce, nɔ ka
so jĩnɛi igũ iyi á jɔ̀ ka jabu si
inya kumá.
13 I jɔ̀ ka nɛ dee dee awa iyi
à jɛ inɛi inya kumá ŋa. Ka maà
jɔ̀ ijɛ ku bi nwa do atɛ̃ ku mɔ

nwa ku la ku caa, ka maà nɛ adɛi abo do daa bɛɛtɛkɛ ku ce, nɔ ka jɔ̀ ija do igu.
14 Amma i so daa titɔ̃i Jesu Kirisi Lafɛ̃ɛ nwa, nɔ i maà jɔ̀ daai iŋɛ taka nŋɛ ku maa nɛò ŋɛ i maa ceò binɛ má ŋa.

14

Maà yɛ taalei kpaasi woo dasi Jesu naanɛ

1 I gba inɛ iyi naanɛ ku dasiɛ kù nɛ gbugbã, nɔ i maà ya yɛ taalei ide iyi wa lasabu.
2 Inɛ ihɛ̃ wa tamaa si iyi nŋu á yɔkɔ ku jɛ ijɛ fei. Inɛ ihɔ̃ mɔ iyi kù nɛ gbugbã si naanɛ ku dasiɛu, ci ya ŋɔ iŋa.
3 Inɛ iyi wa jɛ mii iyi í ba fei ku maà donda inɛ iyi ci ya jɛ mii fei, nɔ inɛ mɔ iyi ci ya jɛ mii iyi í ba fei, ku maà yɛ taalei inɛ njɛ iyi wa jɛ mii fei, domi Ilaaɔ̃i í gba lafɛ̃ɛ.
4 Bɛirei awɔ ì yɛ ì bɛi ì waa kiitiò amaacɛi inɛ mmu gɔ. Bii wa leekɩ̃ si icɛɛ walakɔ bii í nɔ í fũsi awɔ mɔi idei irii lafɛ̃ɛɛi. Amma á maa leekɩ̃i domi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í nɛ gbugbã ku muaa gbugbã.
5 Inɛ gɔ ŋa à ya tamaa bɛi ajɔ gɔ ŋa à re njɛ do bɛɛrɛi, nɔ inɛ gɔ ŋa mɔ à ya maa tamaa mà iju iyi í má fei akãi. Si ide ŋau ihɛ̃ í sɩ̃a inɛ fei ku mu iyi í jɛ lasabui idɔɛ dim dim.
6 Inɛ iyi wa tamaa ajɔ gɔ ŋa à re njɛ do bɛɛrɛ, wa cooi na Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ. Inɛ iyi wa jɛ ijɛ iyi í ba fei, na irii Aɔ̃ Lafɛ̃ɛi wa jɔɔ, domi í ya saabu Ilaaɔ̃i titã na ijɛu. Inɛ mɔ iyi kù waa jɛ mii fei, na irii Ilaaɔ̃i kù waa jɛ, í nɔ wa saabuɛ.
7 Kuwɛɛi inɛ kãma nwa kù jɛ ti nŋu akã, bɛɛbɛ mɔi do ikuɛ.
8 Ntɔ ntɔ, bii à wɛɛ, à wɛɛi na irii Lafɛ̃ɛ, bii à nɔ à ku mɔi, na irii Lafɛ̃ɛi à ku. Na nŋu, bii à waa wɛɛ walakɔ bii à ku, ti Lafɛ̃ɛi à jɛ,
9 domi Kirisi í ku nɔ í dede hai si balɛ má ku ba ku jɛ Lafɛ̃ɛi inɛ ŋa iyi à ku do inɛ ŋa iyi à wɛɛ.
10 To, bii bɛɛbɛi, na mii í ce awɔ ì waa yɛ taalei kpaasiɛ. Mà na mii í ce ì waa donda kpaasiɛ. Awa feii aa ka leekɩ̃ ajɔ akã si wajui Ilaaɔ̃ ku kiiti nwa.
11 Ajɔ nŋui kukɔi idei Ilaaɔ̃u ihɛ̃ á kõ tengi bii í ni,
Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í ni,
Amui ɩ̃ jɛ kuwɛɛ, inɛ fei á na ku gulɛ si wajum.
Nɔ inɛ fei ku saabum do gɛlɛɛ.
12 Bɛɛbɛ mɔi awa fei aa ka fɔ tu wa si wajui Ilaaɔ̃.

Maà ce ngɔgɔ iyi à dasi kpaasiɛ kurara

13 Na nŋu, i maà ya kiiti njɛ ŋa. Amma ce laakai i maà ti i ce ngɔgɔ iyi á jɔ̀ kpaasiɛ ku rara ku dasi dulum.
14 Na saabui Lafɛ̃ɛ Jesu ɩ̃ mà kam kam iyi sɔnda kãma kù jɛ ìwɔ̀. Amma bii inɛ gɔ wa doo sɔnda gɔ ìwɔ̀, bi tɛɛi í jɛ ìwɔ̀.
15 Bii inɔi kpaasiɛ í fɔ na ijɛ gɔ iyi ì waa jɛ, wa nyisi iyi i kù waa nɛ si kpãai kubi má. Maà jɔ̀ idei ijɛ ku jɔ̀ inɛ gɔ iyi Kirisi í ku na iriɛ ku ce nfe.
16 Iyi ì yɛ í sɩ̃aɛ ku ce, maà ti i coo do yaase bɛi á jɔ̀ inɛ ŋa a fɔ laalɔɛ.
17 Bommai Ilaaɔ̃ kù jɛ idei kujɛ do kumɔ, bii kù jɛ dee dee ku jɛ do laakai ku sũ do inɔ

didɔ̃ iyi Hundei Ilaaɔ̃ wa mu nwa.
18 Inɛ iyi wa cea Kirisi icɛ si yaase bɛɛbɛ, lafɛ̃ɛi Ilaaɔ̃ á bi, nɔ baa amanɛ ŋa aa saabuɛ.
19 Na nŋu, ka dɛ mii iyi á naaò laakai ku sũ wa do mii iyi á mu nwa gbugbã si naanɛ ku dasi nwa.
20 I maà bɛjɛ icɛi Ilaaɔ̃ na idei ijɛ. Ntɔi, sɔnda kãma kù jɛ ìwɔ̀, amma kù sɪ̃a inɛ gɔ ku jɛ ijɛ iyi á jɔ̀ kpaasiɛ ku koosɛ.
21 Iyi í sɪ̃a nŋui í jɛ i maà ŋɔ iŋa, nɔ i maà mɔ vɛ̃ɛ, nɔ i maà ce ngɔgɔ bii í jɛ á dasi kpaasiɛ kurara.
22 Mii iyi ì waa lasabu si ideu ihɛ̃, muu si idɔɛ, nɔ kú jɛ si gãmɛi awɔ do Ilaaɔ̃ nŋu akã. Ilu inɔ didɔ̃i inɛ iyi idɔɛ kù waa yɛ taaleɛ si mii iyi wa ce.
23 Amma inɛ iyi wa sika si ijɛ gɔ iyi wa jɛ, Ilaaɔ̃ á yɛ taaleɛ domi kù waa coo do naanɛ. Ntɔ ntɔ, mii iyi inɛ wa ce fei nɔ kù waa coo do naanɛ, dulum nii.

15

Ce iyi à dɔ̃a kpaasiɛ si, maà dɛ ti awɔ takaɛ

1 Nsɛi, awa iyi à nɛ gbugbã si naanɛ ku dasi, i jɔ̀ ka temuaò gbugbã ku kuai hai nɛ gbugbã ŋa, nɔ ka maà ya ka ce mii iyi á dɔ̃a awa taka nwa si.
2 Awa fei ka ya ce mii iyi á dɔ̃a kpaasi nwa ŋa si na aranfãani nŋa, ku ba naanɛ ku dasi nŋa ku bɔ waju.
3 Kirisi takaɛ ci ya ce mii iyi á dɔ̃a nŋu takaɛ si, amma si bɛi à kɔɔ à ni, í sɔ̃ Ilaaɔ̃ í ni, inɛ ŋa iyi à buɛ, arabu nŋa í baa sim.
4 Mii iyi à kɔ tako fei wo, à kɔɔi ku ba ku kɔ wa nɔ ka nɛ kpãa ku cɔ hai si kukɔi idei Ilaaɔ̃, iyi wa mu nwa gbugbã do temua.
5 Ilaaɔ̃, nŋu iyi wa mu nwa temua do gbugbã, kú jɔ̀ iŋɛ duusɔ̃ɔ i nɛ anu akã ŋa si bɛi ì yɔɔ si Jesu Kirisi ŋa,
6 ku ba iŋɛ fei i ya maa saabu Ilaaɔ̃ ajɔ do anu akã ŋa, nŋu iyi í jɛ baai Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi.

Laabaau jiidau í jɛ ti dimi fei

7 Na nŋu, i ya gba njɛ ŋa si bɛi Kirisi mɔ í gba ŋɛ ku ba i nyisiò amboei Ilaaɔ̃ ŋa.
8 Ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi iyi Kirisi nŋui í baa í jɛ woo ce icɛi Zuifu ŋau ku ba ide iyi à wãò bala nŋa ŋau ku kɔ̃, nɔ ku nyisiò iyi Ilaaɔ̃i í jɛ ilu ntɔ.
9 Jesu í naai má ku ba dimi mmu ŋa mɔ a saabu Ilaaɔ̃ na araareɛ si bɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni,
Na ŋɔi í jɔ̀ ǹ wa n saabuɛ si inɔi dimi mmu ŋa.
Nɔ n kɔ̃ iri n nyisiò amboei iriɛ.
10 Nɔ í ni má,
Iŋɛ dimi mmu ŋa i wɛɛò inɔ didɔ̃ do inɛi Ilaaɔ̃ ŋa ajɔ.
11 Nɔ í ni má,
I saabu Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ, iŋɛ dimi mmu ŋau fei,
Iŋɛ fei i kɔ̃ iri i cũu.
12 Nɔ walii Ezai mɔ í ni,
Tɔkui Izai gɔ á na ku dede
Ku jɛ ilaalui dimi fei,
Nɔ kpãa ku cɔi dimi ŋau á wa siɛ.
13 Nsɛi, Ilaaɔ̃, nŋu iyi wa mu nwa kpãa ku cɔ, ku mu nŋɛ inɔ didɔ̃ do laakai ku sũ fei na naanɛ iyi ì dasi ŋa ku ba kpãa ku cɔ nŋɛ ku la si gbugbã iyi Hundei Ilaaɔ̃ í mu nŋɛ.

Pəlu í nɛ kpãai ku kə tia do wəəkə

14 Iŋɛ inɛm ŋa, amu takam ɲ̀ mà kam kam iyi ì jɛ inɛ jiida ŋa nə ì mà mii iyi ì nɛ ku ce ŋa, aa nə i yəkə i mua njɛ bisi ŋa.

15 Do nŋu fei, do wəəkə nla nlai n kə nŋɛ ide gə ŋa wa si idei tiau ihẽ, n ye ŋɛò gigii mii ŋa iyi ì mà tã ŋa. Ɲ̀ kə nŋɛ wa bɛɛbɛi na didõ iyi Ilaaõ í ceem

16 ɲ̀ wa n jɛò woo ce icɛi Jesu Kirisi bi hai jɛ Zuifu ŋa. Ɲ̀ wa n waazo laabaau jiidai Ilaaõ bɛi woo wee ku ba hai jɛ Zuifu ŋa a yɛ bɛi kuwee iyi á dõa Ilaaõ si, si na iyi í jò Hundeɛ í cica ŋa í jò à má.

17 Na nŋu, na saabui Jesu Kirisi, ɲ̀ nɛ inə didõ si icɛm iyi ɲ̀ wa n cea Ilaaõ.

18 N kaa n yəkə n fə ide gə bii kù jɛ idei icɛ iyi Kirisi í ce si ide ku fəm do si kookoosum ŋa ku ba hai jɛ Zuifu ŋa a jirima Ilaaõ

19 na saabui maamaake dimi ikã ikã ŋa iyi gbugbãi Hundei Ilaaõ í ce. Bɛɛbɛ məi ɲ̀ waazo laabaau jiidai Kirisi bii fei sãa sãa hai Zeruzalɛmu hee ku bə ikpa ilɛi Iliri.

20 Nə ɲ̀ dasi idə n waazo laabaau jiidau si ilɛ ŋa bii a kù gbə idei Kirisi titã, ku ba n maà n ma si icui ilei inɛ gə.

21 Ɲ̀ ce bɛɛbɛi ku ba n ce bɛi kukəi idei Ilaaõ í fə, tengi bii í ni,

Inɛ ŋa iyi a kù fə ideɛ bi tu ŋa
ajə kãma, aa yəə.
Inɛ ŋa mə iyi a kù gbə baauɛ
wo, aa gbə yaaseɛ.

Pəlu wa fə idei Romu ku bə

22 Tuuba nkpə nkpə isɛɛnɛ ŋau bɛi í ya maa ganjim n naa bi tu ŋɛ.

23 Amma nsɛi, ɲ̀ kpa irii icɛm si ilɛ ŋau bɛ, nə si na iyi í jò ɲ̀ wa n bi n naa bi tu ŋɛ hai adõ nkpə nkpə,

24 ɲ̀ wa n tamaa bii ɲ̀ wa n bə ikpa ilɛi Ɛsipanyi, an yaa wa bi tu ŋɛ. Ɲ̀ bi n yɛ ŋɛ n ce ajə minji bi tu ŋɛ bɛ ka kpɛ̃ inə didõ, nə i sobim ŋa ku ba n bə Ɛsipanyiu.

25 Amma nsɛi titã Zeruzalɛmui ɲ̀ wa n bə n koo n sobi woo dasi Jesu naanɛ ŋa,

26 domi woo dasi Jesu naanɛ ŋa iyi à wa ilɛi Masedəni do ilɛi Gɛrɛsi à tətəə fia do inə akã na ilu are ŋa iyi à wa si inəi woo dasi Jesu naanɛ ŋau Zeruzalɛmu bɛ.

27 Do kubii à tətəò fiau, amma ntə ntə gbesei à waa mu si na iyi í jò amanii Ilaaõi iyi Zuifu ŋau à nɛ à kpõə do dimi mmu ŋa. Bɛɛbɛ məi á sĩa dimi mmu ŋau mə a sobi ŋa do amanii andunya nŋa.

28 Waati iyi an to Zeruzalɛmu n na ŋa fia iyi à tətəəu n kpaò irii icɛu bɛ, an bə Ɛsipanyi nə n yaa wa n naa n yɛ ŋɛ.

29 Ɲ̀ mà iyi kutom wa bi tu ŋɛ bɛ á jò Kirisi ku wee nŋɛ si mii nkpə nkpə.

30 Iŋɛ inɛm ŋa, ɲ̀ wa n təə ŋɛi do irii Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi do kubi iyi Hundei Ilaaõ wa mu nwa, í bam ku jabu si kutəə nŋɛ ŋa.

31 I təə Ilaaõ ku nyam hai si awəi hai dasi Jesu naanɛ ŋa iyi à wa ilɛi Zudee, nə i ce kutəə má ŋa ku ba woo dasi Jesu naanɛ ŋau a gba amua iyi ɲ̀ wa n bəò Zeruzalɛmu do awə minji.

32 Bɛɛbɛ mɔi an to wa bi tu
ŋɛ do inɔ didɔ̃ bii Ilaaɔ̃ í bi, nɔ
n sĩmi keeke bi tu ŋɛ.
33 Ilaaɔ̃, nŋu iyi wa mu nwa
laakai ku sũ, ku wɛɛ do iŋɛ fei.
Ami.

16

Pɔlu wa ce inɛ ŋa fɔɔ

1 Ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ iyi Feebe
wecĩ nwa si kpãai naanɛ ku
dasi í jɛ ilu naanɛ. Woo ce icɛi
inɛi igbɛi Jesu ŋai wa jɛ si ilui
Sankere.
2 I gba abou na iri Lafɛ̃ɛ si
bɛi í jɔ woo dasi Jesu naanɛ
ŋa a ce. Nɔ i maa sobiɛ ŋa do
bukaatai mii iyi í bi si aninii
iŋɛ fei, domi nŋu takaɛ í sobi
inɛ nkpɔ, do amu takam.
3 I ce Pirisila do mɔkɔɛ
Akilasi fɔɔ, kpaasi woo ce icɛm
ŋa si icɛi Jesu Kirisi,
4 aŋa iyi a kù saalu baa
kuwɛɛ nŋa ku ba a faaba ti
amu. Kù jɛ amu akãi ǹ wa
n saabu ŋa, hee do igbɛi inɛi
Jesu ŋa iyi à jɛ dimi mmu ŋau
fei à waa saabu ŋa.
5 Nɔ i ce inɛi igbɛi Jesu ŋa iyi
à ya tɔtɔɔ kpasɛ̃ nŋau fɔɔ. Nɔ
i ceem Epanɛti kpaasi jiidam
nɔu fɔɔ, nŋu iyi í tako í dasi
Kirisi naanɛ si ilɛi Azii.
6 Nɔ i ce Maari fɔɔ, nŋu iyi í
ce icɛ ntɔ ntɔ na iri nŋɛ.
7 Nɔ i ce Andoniku do Zunia
dimim ŋau fɔɔ, awaò ŋai à ce
piisõɔ ajɔ. À nɛ bɛɛrɛ nla nla si
inɔi woo bɛ ŋau. À tako à dasi
Kirisi naanɛ mɔm amu mbɛ ǹ
dasi.
8 Nɔ i ce Ampilatu fɔɔ, nŋu
iyi í jɛ kpaasi jiidam si kpãai
Lafɛ̃ɛ.
9 I ce Uribɛ̃ɛ fɔɔ, kpaasi woo
ce icɛ nwa si icɛi Kirisi, do
Sitaki kpaasi jiidam.
10 I ce Apelɛsi fɔɔ, nŋu iyi í
nyisi naanɛ ku dasiɛ ntɔ ntɔ si
laakai ku cɔ. I ce inɛi kpasɛ̃i
Arisitobu ŋa fɔɔ.
11 I ce Herodiõɔ dimim nɔu
fɔɔ. I ce inɛi kpasɛ̃i Naasisi ŋa
fɔɔ, aŋa iyi à dasi Lafɛ̃ɛ naanɛ.
12 I ce Tiifɛni do Tiifozi fɔɔ,
inaabo ŋa iyi à waa cea Lafɛ̃ɛ
icɛu. Nɔ i ceem Pɛɛsidi inaabo
baakɔɔm nɔu mɔ fɔɔ, nŋu mɔ í
cea Lafɛ̃ɛ icɛ ntɔ ntɔ.
13 I ce Rufusi fɔɔ, nŋu iyi wa
cea Lafɛ̃ɛ icɛ jiida, do iyeɛ iyi
wa jɛ bɛi iyei amu mɔ si kpãai
naanɛ ku dasi.
14 I ce Asɛnkiti fɔɔ, do
Filegoni, do Herimɛsi, do
Patobasi, do Herimasi, do
kpaasi ŋa iyi aŋaò ŋa à wɛɛ.
15 I ce Filɔlɔgu fɔɔ, do Zuli,
do Neree, nŋu do wecĩɛ, do
Olɛmpasi, do woo dasi Jesu
naanɛ ŋa iyi aŋaò ŋa à wɛɛ fei.
16 I ya ce njɛ fɔɔ do kubi jiida
ŋa. Igbɛi inɛi Kirisi ŋa fei à
waa ce ŋɛ fɔɔ.

Ide kufɔi ankãanyi

17 Ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, iŋɛ inɛm ŋa,
i ya ce laakaii inɛ ŋa iyi à ya
naaò njɛ ku fɛɛfɛ wa si anini
nŋɛ, nɔ a jɔ̀ inɛ gɔ ŋa a koosɛ
si naanɛ ku dasi nŋa a cuku.
Aŋai à ya maa nya cɔɔi cio iyi ì
gbɔ ŋa. I jɔ̀ i jĩò inɛ dimi bɛɛbɛ
ŋa
18 domi inɛ dimi bɛɛbɛ ŋa a
kù waa cea Kirisi Lafɛ̃ɛ nwa
icɛ, í gbe inɔi aŋa taka nŋa. Do
ide didɔ̃ do idei inɛ ku lɛlɛ nŋa
ŋaui à ya wa inyii itĩi inɛ ŋa iyi
a ci ya ce laakai.

19 Iyi í jɛ ti iŋɛ mɔ, inɛ fei í mà
bɛi ì waa jirima Lafɛ̃ɛ ŋa. Na
nŋu, ǹ wɛɛò inɔ didɔ̃ na iri nŋɛ.
Amma ǹ bi í nɛ bisi ŋai ku ba
i mà bɛi aa ya ce jiida ŋa, nɔ i
jɛ inɛ ŋa iyi laalɔ ku ce í jɛ ìwɔ̀
nŋa.
20 Kaa kpɛ má, Ilaaɔ̃ nŋu iyi
wa mu nwa laakai ku sũ, á jɔ̀ i
tɛɛsɛ Seetam ŋa.
Didɔ̃i Lafɛ̃ɛ nwa Jesu ku wɛɛ
do iŋɛ.
21 Timɔtee kpaasi woo ce
icɛm wa ce ŋɛ fɔɔ, do Lusiusi,
do Zasɔ̃ɔ do Sosipatɛɛ dimim
ŋa.
22 Nɔ amu Tɛtiusi, amu iyi
Pɔlu í sɔ̃m ide ŋau ihɛ̃ nɔ ǹ kɔɔ,
ǹ wa n ce ŋɛ fɔɔ do irii Lafɛ̃ɛ.
23 Gayusi, ilu idem wa ce ŋɛ
fɔɔ, nŋu iyi bi tɛɛi inɛi igbɛi
Jesu ŋa fei à ya tɔtɔɔ. Erasitu,
woo singa fiai iluu do inɛ nwa
Kaatusi à waa ce ŋɛ fɔɔ.[
24 Didɔ̃i Lafɛ̃ɛ nwa Jesu
Kirisi ku wɛɛ do iŋɛ fei. Ami.]

Saabui ankãanyi

25 Ka saabu Ilaaɔ̃, nŋu iyi
á yɔkɔ ku mu nŋɛ gbugbã
na saabui laabaau jiida do
idei Jesu Kirisi iyi ǹ wa n ce
waazoɛu. Ideui wa nyisi wa
asii iyi wa singa wo hai ku kpɛ.
26 Amma nsɛi í fita gbugbãa.
Ide ŋa iyi walii ŋau à kɔ si tia
nŋa ŋa í jɔ̀ dimi fei í mà asiiu.
Nɔ Ilaaɔ̃i í jilɔɔ si bɛɛbɛ ku ba
dimi fei ku jirimaɛ si naanɛ ku
dasi.
27 Na nŋu, Ilaaɔ̃, nŋu akã iyi
í jɛ ilu bisi do ntɔ, amboe ku
jɛ tɛɛ hee do ajɔ fei do saabui
Jesu Kirisi. Ami.

Tia sinte iyi Pɔlu í kɔa inɛi Kɔrɛnti ŋa

Í ce ŋa fɔɔ

1 Amui Pɔlu, amu iyi Ilaaɔ̃ í
kpe si idɔɔbiɛ ǹ jɛ woo bɛi Jesu
Kirisi. Amu do Sɔsitɛni kpaasi
nwau
2 à waa ce ŋɛ fɔɔ, iŋɛ inɛi
igbɛi Ilaaɔ̃ ŋa iyi ì wa ilui
Kɔrɛnti ŋa. À waa ce ŋɛ fɔɔ, iŋɛ
iyi Ilaaɔ̃ í kpe ì jɛ tɛɛ ŋa, iŋɛ iyi
í cica í jilɛ i maa nɛ anu akã do
Jesu Kirisi ŋa. À ce iŋɛ fei fɔɔ
hee do inɛ ŋa iyi à wa ilɛ baa
yooma fei, inɛ ŋa iyi à waa tɔɔ
do irii Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi,
nŋu iyi í jɛ Lafɛ̃ɛi awa fei.
3 Ilaaɔ̃ baa nwa do Lafɛ̃ɛ Jesu
Kirisi a mu nŋɛ didɔ̃ do laakai
ku sũ.

Pɔlu wa saabu Ilaaɔ̃ na inɛi Kɔrɛnti ŋa

4 Waati kãma fei ǹ ya n maa
n saabu Ilaaɔ̃i na iri nŋɛ si na
iyi í jɔ̀ í mu nŋɛ didɔ̃ɛ na anu
akã nŋɛ iyi ì ce do Jesu Kirisi
ŋa.
5 Ntɔ ntɔ, anu akã nŋɛ iyi ì
ce do Jesu Kirisi ŋa nŋui í jɔ̀ ì
ba amua baa yooma fei ì jɛò ilu
amani ŋa si idei Ilaaɔ̃ ku fɔ do
ku mà.
6 Idei Kirisi iyi à waazo
nŋɛu nŋui ì leekĩ si dim dim
ŋa hee
7 amuai Hundei Ilaaɔ̃ baa
akã kù gaizia ŋɛ, iŋɛ iyi ì waa
degbe waati iyi Lafɛ̃ɛ nwa Jesu
Kirisi á faata wa.
8 Jesu Kirisii á jɔ̀ i ya maa
leekĩ dim dim ŋa hee kɔɔ ku
ba i jɛ hai nɛ taale ŋa si ajɔ iyi á
nyi wa má.
9 Ilaaɔ̃ ilu naanɛi, nŋu iyi í
kpe ŋɛ i ce anu akã ŋa do Amaɛ
Jesu Kirisi Lafɛ̃ɛ nwa.

Njɛ ku fɛɛfɛ si igbɛi Jesu

10 Iŋɛ kpaasim ŋa, ǹ wa n
tɔɔ ŋɛ do irii Lafɛ̃ɛ nwa Jesu
Kirisi, i ce kookaai i ya maa
gbɔsi njɛ ŋa ku ba njɛ ku fɛɛfɛ
ku maà ya wa si anini nŋɛ. I
jɔ̀ i nɛ anu akã dee dee ŋa, nɔ
lasabu nŋɛ mɔ ku jɛ akã, do
mii iyi ì waa lele ŋa.
11 Iŋɛ inɛm ŋa, ǹ wa n
fɔ bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ inɛi
nyaanzei Kolosee ŋa à sɔ̃m à
ni ija í ya wa si anini nŋɛ.
12 Mii iyi í jɔ̀ ǹ wa n fɔ bɛɛbɛ
wee. Ǹ gbɔ à ni inɛ gɔ í ni ti
Pɔlui nŋu í jɛ, inɛ ihɛ̃ mɔ í ni ti
Apoloi nŋu í jɛ, nɔ inɛ ihɔ̃ mɔ
í ni ti Sefaai * nŋu í jɛ, nɔ inɛ
mmu gɔ mɔ í ni ti Kirisii nŋu í
jɛ.
13 Ì waa tamaa bɛi aa kpɛ̃
Kirisi ikɔ bututu ŋai? Amu
Pɔlu, amu sisi ǹ ku si jĩi na irii
dulum du ŋɛ. Kù nɔ kù jɛ do
irim nii à dasi ŋɛ inyi.
14 Ǹ wa n saabu Ilaaɔ̃ do iyi
n kù dasi inɛ gɔ nŋɛ inyi, bii kù
jɛ Kirisipu do Gayusi.
15 Bɛɛbɛ mɔi inɛ gɔ kaa yɔkɔ
ku ni à dasi ŋɛ inyi do irim.
16 Amma ntɔi, ǹ dasi inɛi
kpasɛ̃i Setefani ŋa mɔ inyi. To,
aŋa baasi n kù mà mà ǹ dasi
inɛ gɔ inyi má.
17 N kù dasi inɛ nkpɔ inyi si
na iyi í jɔ̀ kù jɛ na nŋui Kirisi
í bɛm wa. Í bɛm wai n na n
sisi laabaau jiidau. Laabaau

* **1:12** Sefaa nŋui à ya kpe Piɛɛ má.

jiidau, kù jɛ do gɛlɛ didɔ̃i ɲ̀ wa n sisiɛ, ku ba ikui Kirisi si antai jɪ̃i ku gaauu ku maà ce nfe.

Bisii amanɛ ŋa do ti Ilaaɔ̃ iyi à waa cɔ bɛi idei sũmu

18 Ntɔ ntɔ, idei ikui Kirisi si antai jɪ̃i ku gaau í yɛi bɛi ide hai nɛ yaase bi inɛ ŋa iyi à wa si kpãai nfe ku ce. Amma bi awa iyi à wa si kpãai faabau, gbugbãi Ilaaɔ̃i.

19 Mii iyi kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ wee. Í ni,
Ilaaɔ̃ í ni,
An nya laakaii ilu laakai ŋa,
Nɔ n kpa bisii ilu bisi ŋa.
20 To, iwoi ilu bisi í wa mɔm. Iwoi woo kɔ inɛ ŋa si wooda í wa. Iwoi inɛ iyi inɛ ŋa à waa kpe woo mài andunyau í wa. Ilaaɔ̃ í nyisi iyi bisii andunyau í yɛi bɛi idei sũmu.

21 Ntɔ ntɔ, inɛi andunya ŋa a kù yɔkɔ a kù mà Ilaaɔ̃ do bisii aŋa taka nŋa. Ilaaɔ̃ takaɛi í coo bɛɛbɛ. Amma si bisiɛ mii iyi í sɪ̃aa wee. Inɛ ŋa iyi à dasiɛ naanɛ à ba faaba na idei waazo iyi inɛ gɔ ŋa à waa cɔ bɛi idei sũmu.

22 Zuifu ŋa maamaakei à ya maa bee, nɔ Gɛrɛki ŋa mɔ bisii à ya maa dɛ.

23 Amma awa, waazoi Kirisi iyi à kpakpa si antai jɪ̃i ku gaauui à waa ce. Ideu bɛi í jɛ bɛi kuta bi ku koosɛ bi Zuifu ŋa nɔ í jɛ ma bɛi idei sũmu bi dimi mmu ŋa.

24 Amma bi inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í kpe, baa bii à jɛ Zuifu walakɔ dimi mmu ŋa, Kirisii í jɛ gbugbãi Ilaaɔ̃ do bisiɛ.

25 Kirisii í jɛ gbugbãi Ilaaɔ̃ do bisiɛ bi tu ŋa domi idei Ilaaɔ̃ iyi inɛ gɔ ŋa à waa cɔ bɛi idei sũmuu í re bisii amanɛ ŋa, nɔ icɛi Ilaaɔ̃ iyi inɛ gɔ ŋa à waa ni kù nɛ gbugbãu í re gbugbãi amanɛ ŋa.

26 Iŋɛ kpaasim ŋa, iŋɛ iyi Ilaaɔ̃ í kpe, i cɔ bɛi ì yɛ ŋa. Kù jɛ inɛ nkpɔ nŋɛi í jɛ ilu bisi si kuyɛi amanɛ ŋa walakɔ ilu gbugbã walakɔ ilu bɛɛrɛ.

27 Amma Ilaaɔ̃ í cica mii ŋa iyi inɛi andunya ŋa à waa cɔ bɛi hai nɛ yaase ŋa í dasiò ilu bisi ŋa anyɔ, nɔ í cica mɔngɔi andunya ŋa í dasiò ilu gbugbã ŋa anyɔ.

28 Nɔ Ilaaɔ̃ í cica taaka ŋa do inɛ ŋa iyi à ya maa donda, iyi a kù jɛ ngɔgɔ si andunya í kayeò inɛ ŋa iyi à waa cɔ ara nŋa bɛi inɛ nla ŋa.

29 Í ce bɛɛbɛi ku ba inɛ kãma ku maà yɔkɔ ku tɔɔ fufu si wajuɛ.

30 Ilaaɔ̃i í jɔ̀ ì nɛ anu akã do Jesu Kirisi ŋa. Nɔ Kirisii í jɛ bisii Ilaaɔ̃ bi tu wa na saabui anu akã nwau iyi à ce do nŋu. Kirisii í nya wa hai si dulum du wa. Do saabuɛi à jɛò dee dee nɔ à jɛò inɛi Ilaaɔ̃ ŋa.

31 Na nŋu, “inɛ iyi wa tɔɔ fufu ku tɔɔ na irii Lafɛ̃ɛ.” Bɛɛbɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ í ni.

Waazo iyi Pɔlu í ce Kɔrɛnti wo

2

1 Iŋɛ kpaasim ŋa, waati iyi ɲ̀ naa bi tu ŋɛ n kù sisi idei Ilaaɔ̃ do bisi nla gɔ walakɔ do gɛlɛ didɔ̃ gɔ.

2 N kù nɔ n kù dasi idɔ n sisi ide mmu gɔ si anini nŋɛ bii kù jɛ idei Jesu Kirisi iyi à kpakpa si jɪ̃i ku gaau.

3 Nɔ waati iyi ɩ̀ wa bi tu ŋɛu,
do gbugbã hai nɛi do njo do
kuyaya nla nla.
4 Si idem do si waazom n kù
dɛdɛ n lɛlɛ ŋɛ do bisii amanɛ
ŋa, amma gbugbãi Hundei
Ilaaõi ɩ̀ jɔ̀ í kãmia ŋɛ.
5 Ɩ̀ ce bɛɛbɛi ku ba naanɛ
ku dasi nŋɛ ku maà leekɩ́ si
bisii inɛ ŋa, bii kù jɛ si gbugbãi
Ilaaõ.

Idei bisii Ilaaõ

6 Do nŋu fei, idei bisi gɔi
à waa sisia inɛ ŋa iyi à jɩ̃a si
naanɛ ku dasi nŋa. Amma kù
jɛ bisii andunyau ihẽ walakɔ
bisii inɛ nla ŋau aŋa iyi à waa
bɔ nfe ku ce.
7 Aawo, bisii asiii Ilaaõ iyi
í singaa amanɛ ŋai à waa
waazo. Bisiu Ilaaõ í ce sɔɔluɛi
hai waati iyi kù taka andunya
ku ba ka kpẽ amboeɛ do nŋu
takaɛ ajɔ.
8 Baa inɛ akãi ilu irii
andunya ŋau ihẽ kù mà
yaaseɛ, domi bii í jɛ à màai
wo a kaa kpakpa Lafɛ̃ɛ si jɩ̃i ku
gaau, nŋu iyi í nɛ amboe fei.
9 Amma kukɔi idei Ilaaõ í ni,
Iyi iju kù yɛ ajɔ kãma,
Nɔ itɩ́ kãma mɔ kù gbɔɔ,
Iyi kù nɔ kù lɔsi idɔi amanɛ,
Nŋui Ilaaõ í ceɛa inɛ ŋa iyi à buu
sɔɔluɛ.
10 Nŋu bɛi Ilaaõ í jɔ̀ Hundeɛ
í nyisi wa. Hundeɛu í yɔkɔ
í nyisi wai si na iyi í jɔ̀ í ya
wusɛ fei ndɛɛ nɔ ku mà hee
do lasabui Ilaaõ takaɛ iyi wa
manji fei.
11 Mà yooi í mà lasabui amanɛ
bii kù jɛ hundei nŋu takaɛ iyi í
wa siɛ. Bɛɛbɛ mɔi inɛ gɔ kù mà
lasabui Ilaaõ bii kù jɛ Hundeɛ.
12 Awa, kù jɛ lasabui andunyai
à ba, amma Hundei Ilaaõi à ba,
ku ba ka mà mii iyi Ilaaõ í mu
nwa si didõɛ.
13 Nɔ a kù waa tusɛ asiiu do
ide iyi wa naa hai si lasabui
amanɛ, bii kù jɛ hai bi Hundei
Ilaaõ. À ya tusɛa inɛ ŋa mii ndii
Hundei do ide iyi wa naa hai
bi Hundeu *.
14 Inɛ ŋa iyi a kù nɛ Hundei
Ilaaõ a kaa gba idei Hundei
Ilaaõ domi bɛi idei sũmui í yɛ
bi tu ŋa. A kaa yɔkɔ a gbɔ
yaaseɛ domi do gbugbãi Hun-
dei Ilaaõ nŋu akãi à ya wũa
idei Hundeu.
15 Inɛ iyi í nɛ Hundei Ilaaõ á
yɔkɔ ku kiiti si mii fei, amma
inɛ gɔ kù wɛɛ iyi á yɔkɔ ku kiiti
lafɛ̃ɛ.
16 Kukɔi idei Ilaaõ wa fɔ í ni,
yooi í mà lasabui Aõ Lafɛ̃ɛ hee
ku muaa bisi. Kù wɛɛ. Amma
awa à nɛ lasabu dimi akã do
Kirisi.

3

Amaacɛi Ilaaõ ŋa

1 Iŋɛ kpaasim ŋa, n kù yɔkɔ
n kù ba ŋɛ ide ku fɔ bɛi ɩ̀ ya
n fɔ do inɛ ŋa iyi à nɛ Hundei
Ilaaõ. Amma ɩ̀ ba ŋɛ ide ku
fɔi bɛi inɛ ŋa iyi à waa too si
idɔɔbii ara, inɛ ŋa iyi à yɛ bɛi
ama kpɔtɔɔ ŋa si kpãai Kirisi.
2 Cio iyi ɩ̀ kɔ ŋɛ si í yɛi bɛi
amɔi ɩ̀ na ŋɛ, kù jɛ ijɛ kili,
domi i kù to inɛ ŋa iyi aa jɛ ijɛ
kili ŋa. I kù to baa nsɛi ŋa
3 si na iyi í jɔ̀ ì waa too idɔɔbii
ara titã ŋa. Ntɔ ntɔ, igu do
kakɔɔ í wa si anini nŋɛ, nɔ
iyi bɛ wa nyisi iyi ì waa too

* **2:13** tia nwo gɔ ŋa à ya ni “mii ndii Hunde, inɛ ŋa iyi à nɛ Hundeui à ya tusɛa.”

idɔɔbii ara nŋɛi. Isɛɛnɛ nŋɛ ŋa mɔ í yɛi bɛi ti inɛi andunya ŋa.
4 Bii inɛ gɔ nŋɛ wa ni ti Pɔlui nŋu í jɛ, nɔ inɛ gɔ mɔ wa ni ti Apoloi nŋu í jɛ, iŋɛ mɔ i kù tia inɛi andunya ŋa iyi à gbe ŋa.

5 Yooi í jɛ Apolo. Mà yooi í jɛ Pɔlu. Awa taka nwa mɔ amaacɛi Ilaaɔ̃ ŋai. Awa fei, icɛ iyi Lafɛ̃ɛ í dasi wai à waa ce, ku ba i dasi naanɛ ŋa do saabui icɛ nwa.
6 Iŋɛ ì yɛi bɛi ikoi Ilaaɔ̃ ŋa tengi bii à gbɛ̃ ideɛ. Amu ǹ yɛi bɛi inɛ iyi wa gbɛ̃, Apolo mɔ bɛi inɛ iyi wa fãsi inyi, amma Ilaaɔ̃i í jɔ̀ wa la.
7 Na nŋu, inɛ iyi wa gbɛ̃ do inɛ iyi wa fãsi inyi a kù jɛ ngɔgɔ, bii kù jɛ Ilaaɔ̃ iyi í jɔ̀ wa la.
8 Woo gbɛ̃ do woo mua inyi aŋa fei akãi, nɔ aŋa fei aa ba riba nŋai si bɛi icɛ nŋa í to.
9 Ntɔ ntɔ awa à waa ce icɛi do Ilaaɔ̃ ajɔ, nɔ iŋɛ ì yɛ ŋai bɛi ikoi Ilaaɔ̃.

Iŋɛi ì yɛ má ŋai bɛi ile iyi Ilaaɔ̃ wa ma.
10 Amu mɔ, na saabui didɔ̃ iyi Ilaaɔ̃ í ceem, amui ǹ nyɔ icui ileu bɛi woo ma iyi í nɛ laakai. Nsɛi inɛ mmu gɔi wa ma si antaɛ. Amma inɛ fei ku ce laakai si yaase bɛi wa ma si.
11 Iyi í jɛ idei icui ileu, à nyɔɔ tã nɔ inɛ gɔ kaa yɔkɔɛ ku nyɔ mmuɛ gɔ má. Jesu Kirisii í nɔ í jɛ icui ileu.
12 Nɔ inɛ ŋa iyi à waa ma si antaɛu, ti inɛ gɔ ŋa í yɛi bɛi à waa ma do wura walakɔ do isɔ jiida walakɔ do dimii kuta ku daana gɔ ŋa *. Ti inɛ gɔ ŋa mɔ í yɛi bɛi à waa ma do jĩi walakɔ do taka walakɔ do fɔfɔ.
13 Amma si ajɔi kiitiu Ilaaɔ̃ á jɔ̀ icɛi inɛ fei ku fita gbugbãa. Ajɔ nŋu bɛi á dasi icɛi inɛ fei si ina nɔ inaui á nyisi bɛi icɛi inɛ fei í yɛ.
14 Inɛ iyi kumaɛ kù jo á ba riba.
15 Amma inɛ iyi icɛɛ í jo nŋui á yɛ muse. Nŋu takaɛ á ba faaba, amma á yɛ bɛi inɛ iyi í cã ina í fitaò.

16 I kù mà ŋa iyi iŋɛi ì jɛ bi ku wai Ilaaɔ̃? I kù mà ŋa iyi Hundeɛ í wa si ŋɛi?
17 Na nŋu, bii inɛ gɔ í bɛjɛ bi ku wai Ilaaɔ̃, Ilaaɔ̃ mɔ á bɛjɛ lafɛ̃ɛ. Á ce bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ bi ku waɛ í má, iŋɛi ì nɔ ì jɛ bi ku wau.
18 Inɛ gɔ ku maà lɛlɛ araɛ. Inɛ gɔ nŋɛ iyi í tamaa nŋu í nɛ bisi si andunyau ihɛ̃ ku jɔ̀ ku jɛ nnyɛi ku ba ku yɔkɔ ku jɛ ilu bisi ntɔ ntɔ.
19 Í sĩa ku ce bɛɛbɛi domi bisii andunya í yɛi bɛi idei sũmu si kuyɛi Ilaaɔ̃. Kukɔi idei Ilaaɔ̃ takaɛ í ni, Ilaaɔ̃ í ya mu ilu bisi ŋai do idei bisi laalɔi aŋa taka nŋa.
20 Kukɔi idei Ilaaɔ̃ í ni má, Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í mà iyi lasabui ilu bisi ŋa ngbɛi.
21 Mii fei tu ŋɛi. Na nŋu, inɛ gɔ ku maà tɔɔ fufu na amanɛ.
22 Hai Pɔlu do Apolo do Piɛɛ do andunya do kuwɛɛ do iku do iyi í wɛɛ nnyi do iyi wa naa ala, fei ndɛɛ tu ŋɛi.
23 Iŋɛ mɔ ti Kirisii, Kirisii mɔ í jɛ ti Ilaaɔ̃.

* **3:12** dimii kuta ku daana gɔ ŋa dimii kuta ŋa iyi à waa fãau ihɛ̃ à ya taai fia nkpɔ nkpɔ. Nŋui à ya ceò lɛlɛawɔ do saba gɔ ŋa.

4

Woo bɛi Kirisi ŋa

1 Í sĩa i doo wa bɛi woo ce icɛi Kirisi ŋa iyi Ilaaõ í so idei asiiɛ í daa si awɔ.
2 Inɛ ŋa iyi à nɔ à da nŋa mii ŋau si awɔ í sĩa a jɛ ilu naanɛ ŋa.
3 Si kuyɛm kù jɛɛm taale bii ì waa kiitiim ŋa, walakɔ bii à waa kiitiim si wajui amanɛ ŋa. Baa amu takam, n ci ya kiiti aram.
4 Do ntɔ, idɔm kù waa yɛ taalem, amma kù jɛ iyi bɛi wa nyisi iyi ǹ jɛ dee dee do ntɔ. Lafɛ̃ɛi á kiitiim.
5 Na nŋu, i maà kiiti inɛ kãma hai waati iyi Ilaaõ í jilɛu kù to. I degbe ajɔ iyi Lafɛ̃ɛ á nyi wa. Mii iyi wa manji si ilu kuku fei nŋui á jɔ̀ ku fita bantuma, nɔ ku jɔ̀ a mà lasabui idɔi amanɛ ŋa. Waati bɛɛbɛi, inɛ fei á gbɔ saabu iyi í jɛ tɛɛ hai bi Ilaaõ.
6 Iŋɛ kpaasim ŋa, ǹ so idei amu do Apolou ihɛ̃i ku ba n na ŋɛ ikɔ. Ǹ bi yaase nwa ku nyisi ŋɛ bɛi aa ce i leekĩ si kukɔi idei Ilaaõ ŋa. Inɛ kãma nŋɛ ku maà tɔɔò inɛ akã fufu nɔ ku jɔ̀ inɛ ihõ.
7 Ì tamaa ì tia inɛ gɔ ŋai? Mii ì nɛ ŋa iyi Ilaaõ kù mu nŋɛ. Mà i kù mà ŋa iyi nŋui í mu nŋɛ fei ndɛɛ. To, na mii í ce ì waa tɔɔ fufu ŋa bɛi inɛ ŋa iyi à ba do ara nŋa.
8 Ì waa ce bɛi inɛ ŋa iyi à nɛ mii iyi à bi fei tã ŋa, bɛi inɛ ŋa iyi à jɛ ilu amani tã. Ì waa ce má bɛi inɛ ŋa iyi à jɛ bomma nɔ awa a kù wa si. Á sĩa bii ì jɛ bomma do ntɔ ŋa awaɛ ŋa fei ka buba si bommau ajɔ.
9 Amma si kuyɛm, Ilaaõ í jilɛ awa woo bɛ ŋaui bɛi inɛi anyi ŋa. À jɛ bɛi inɛ ŋa iyi à yɛ taale nŋa ku ba a kpa ŋa *. Í jɔ̀ à jɛ dõanyi ŋa si wajui inɛ baa yooma fei, hai amaleka ŋa hee do amanɛ ŋa fei.
10 Awa à waa cɔ wa bɛi sũmu ŋa na irii Kirisi, amma iŋɛ ì waa cɔ ara nŋɛ ilu bisi ŋa na anu akã nŋɛ do Kirisi. Awa a kù nɛ gbugbã, amma iŋɛ ì waa cɔ ara nŋɛ bɛi ilu gbugbã ŋa. Iŋɛ ì jɛ ilu bɛɛrɛ ŋa amma awa à jɛ hai nɛ bɛɛrɛ ŋa.
11 Hee í koo í toò waatiu ihɛ̃ ari wa kpa wai, nɔ agbɛ wa kpa wa. J̃inɛ ku dasi wa gaizia wa, à ya maa cã wa, a kù nɛ bi ku wa dee dee má.
12 Nɔ do gbɛɛjii à ya ka maa ceò icɛ iyi aa ka baò mii ku jɛ. Bii à waa bu wa, à ya ka maa wee nŋai. Bii à waa kpã wa iju, à ya ka maa temuai.
13 Baa bii à waa má wa ide, à ya ka jɛi do ide didõ. Hee nsɛi à ya maa cɔ wai bɛi gaawɔi caka do bɛi iri ankitã.
14 Kù jɛ ǹ wa n kɔ iyi ihɛ̃ ku ba n dasi ŋɛ anyɔ. Amma ǹ wa n fɔ si ŋɛ idei bɛi amam ŋa iyi ǹ bi ku ba i ce laakai ŋa.
15 Baa bii woo kɔsi cio nŋɛ ŋa si kpãai Kirisi a kù nɛ jia, do nŋu fei baa akãi ì nɛ ŋa. Ntɔ ntɔ amui ǹ jɛ baa nŋɛ si kpãai Jesu Kirisi si na iyi í jɔ̀ amui ǹ sisi nŋɛ laabaau jiidau.

* **4:9** À jɛ bɛi inɛ ŋa iyi à yɛ taale nŋa ku ba a kpa ŋa Si dõanɛ nŋa bii à yɛ taalei inɛ gɔ à waa bi a kpaa à bɔòɛ bantuma bii à ya ce kucɛii nɔ à leekĩɛ aninii bantumau nŋu do muusu nla a ja. Nɔ inɛ ŋa à ya koo a leekĩi a maa cɔ.

16 Na nŋu, ɩ̀ wa n tɔɔ ŋɛ i ya too si kucem ŋa.
17 Ŋɔi í jɔ̀ ɩ̀ bɛ si ŋɛ Timɔtee wa, nŋu iyi í jɛ amam si kpãai Lafɛ̃ɛ. Í jɛ ilu naanɛ nɔ ɩ̀ buu jiida. Nŋui á ye ŋɛ gigi bɛi isɛɛnɛm í yɛ si kpãai Kirisi si bɛi ɩ̀ wa n kɔ inɛ ŋa si bii fei si igbɛi inɛi Jesu ŋa fei.
18 Wee nsɛi inɛ gɔ ŋa à waa tamaa bɛi n kaa n nyi wa bɛ mái, ŋɔi í jɔ̀ à waa so ara nŋa lele.
19 Amma bii í jɛ ti idɔɔbii Lafɛ̃ɛi, bii í ce ajɔ minji an naa bi tu ŋɛ. Nɔ inɛ ŋa iyi à waa so ara nŋa lele, kù jɛ ide ku fɔ nŋa nŋu akãi an mà ajɔ nŋu, an mà mii iyi aa yɔkɔ a ce má.
20 Ntɔ ntɔ, aa ka mà iyi inɛ gɔ í jɛsi Ilaaɔ̃ ku jɛ ilaaluɛi bii à yɛ gbugbãi Ilaaɔ̃ wa ce icɛ siɛ, kù jɛ si ide ku fɔɛ.
21 Yoomai ì bi ŋa. N naa si ŋɛ do golo? Mà do kubi do daa didɔ̃.

5

Inɛi igbɛi Jesu gɔ í ce sakara

1 À waa gbɔ bii fei à ni inɛ akã nŋɛ gɔ wa ce sakara iyi baa hai dasi Jesu naanɛ ŋa a kaa yɔkɔ a coo. À ni inɛ akã nŋɛ í ya maa sũò aboi baaɛ *.
2 Nɔ do nŋu fei ì waa tɔɔ fufu ŋa. Á sɩ̀ai wo i nɛ inɔ ku fɔ ŋa, nɔ i nya lafɛ̃ɛ hai inɔ nŋɛ.
3 Amu, baa do iyi n kù wa bi tu ŋɛ do ara, lasabum í wa bɛ. Na nŋu, inɛ iyi í ce kurarau bɛ, ɩ̀ yɛ taalei lafɛ̃ɛ tã do yaase bɛi an yɛ taaleɛ bii ɩ̀ wa bɛ.
4 Ɩ̀ wa n sɔ̃ ŋɛi i ceaa kutɔtɔɔ nɔ lasabum á wa bi tu ŋɛ nɔ gbugbãi Lafɛ̃ɛ nwa Jesu á wɛɛ do iŋɛ. Ɩ̀ wa n tɔɔ ŋɛ do irii Jesu,
5 i so inɛɛu i daa Seetam si awɔ, ku kpãa iju ku ba hundeɛ ku ba faaba si ajɔi Lafɛ̃ɛ Jesu.
6 Dimii fufu ku tɔɔ nŋɛu kù sɩ̀a. I kù mà ŋa, lefee keekei í ya dede iyafũi pɛ̃ɛ fei?
7 Ntɔ ntɔ, à kpa Kirisi tã, nŋu iyi í jɛ bɛi angudãi jingaui Iku ku kua nwa. Na nŋu, í sɩ̀a nsɛi i nya lefee nwo hai si kuwɛɛ nŋɛ ku ba i yɛ bɛi pɛ̃ɛ titõ iyi kù nɛ lefee, si bɛi ì yɛ tã ŋa.
8 Debɛi, ka maà jɛ jingauu do laalɔ do inɔ sãmi iyi í yɛ bɛi lefee nwo, amma ka jɔɔ do pɛ̃ɛ hai nɛ lefee. Pɛ̃ɛ hai nɛ lefeeui í jɛ ntɔ do idɔ ku má.
9 Si tia iyi ɩ̀ tako ɩ̀ ce nŋɛ wo ɩ̀ ni i maà tɔtɔɔ do woo ce sakara ŋa.
10 Amma bii ɩ̀ ni i maà tɔtɔɔ do woo ce sakara ŋa wala do ilu binɛ ŋa do ile ŋa do woo tɔɔ iwɛ̃ ŋa, kù jɛ hai dasi Jesu naanɛ ŋai ɩ̀ wa n fãa, domi bii bɛɛbɛi tilasii i fita hai si andunya ŋa.
11 Ɩ̀ ni i maà tɔtɔɔ do inɛ iyi wa kpe araɛ woo dasi Jesu naanɛ nɔ wa ce sakara, wala binɛ, wala iwɛ̃ ku tɔɔ, wala inɛ ku bu, wala atɛ̃ ku mɔ, wala inɛ ku taki. Nɔ iŋɛò inɛ dimi bɛɛbɛ ŋa i maà ya tɔtɔɔ i jɛ ŋa mɔm.
12-13 Amu n kù nɛ kpãa n kiiti hai dasi Jesu naanɛ ŋa. Ilaaõi á kiiti ŋa. Amma í sɩ̀a i kiiti inɛi igbɛ nŋɛ ŋa. Debɛi, i "nya inɛ laalɔ hai si anini nŋɛ" si bɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ.

* **5:1** aboi baaɛ kù jɛ iye à bíɛi Pɔlu wa fãa, abo mmu gɔ iyi baaɛ í soi.

6

I maà ya kpe njɛ kiiti bi inɛi andunya ŋa

1 Bii kpaasi woo dasi naanɛ gɔ í ce nŋɛ kurara, bɛirei aa ce
i dale inɛi igbɛ nŋɛ ŋa nɔ i kpoo
kiiti bi hai dasi naanɛ ŋa.
2 I kù mà ŋa iyi woo dasi
naanɛ ŋai aa na a kiiti inɛi
andunya ŋa? Nɔ bii iŋɛi aa
kiiti inɛi andunya ŋa, debɛi i
kaa yɔkɔ i kiiti baa ide keeke
ŋa?
3 I kù mà ŋa iyi awai aa ka
kiiti amaleka ŋau? Aa na i fɔ
idei andunyau ihɛ̃ má?
4 Na nŋu, bii kpaasiɛ í ceɛ
kurara, kù sĩa i jɔ̀ hai dasi Jesu
naanɛ gɔ ku kiiti nŋɛ, nŋu iyi
kù nɛ baa gɔ si igbɛi Jesu.
5 Ǹ kɔ nŋɛ iyi ihɛ̃ wai anyɔ
ku ba ku mu ŋɛ. Ntɔ ntɔ, inɛ
gɔ kù wa si anini nŋɛ iyi bisiɛ í
to ku kiiti kpaasiɛ ŋai?
6 Na mii í ce ì waa kpe njɛ
kiiti bi hai dasi Jesu naanɛ ŋa.
7 Bii ide gɔ í wa si anini nŋɛ,
wa nyisi mɔngɔ nŋɛi mam
mam. Na mii í ce i ci ya yɔkɔ i
tɛ idɔ ŋa bii à rara nŋɛ. Na mii
í ce i ci ya jɛ a takii ŋɛ.
8 Amma iŋɛ taka nŋɛi ì ya
maa raraa inɛ gɔ ŋa, kpaasi
woo dasi Jesu naanɛ ŋa mɔm
nii ì ya maa takii ŋa.
9 Iŋɛ, i kù mà ŋa iyi woo
ce laalɔ ŋa a kaa ba tubu si
bommai Ilaaɔ̃? I maà jɔ̀ a dĩ iju
nŋɛ. Woo ce adɛi abo yaamɔ
do woo tɔɔ iwɛ̃ ŋa do woo ce
sakara ŋa do inɛ ŋa iyi à waa
sũò inɛmɔkɔ kpaasi ŋa
10 do ile ŋa do ilu binɛ ŋa do
woo mɔ atɛ̃ ŋa do woo yaako
inɛ ŋa do woo jɛ inɛ takii ŋa
a kaa ba tubu si anundya titɔ̃i
Ilaaɔ̃.
11 Bɛɛbɛi inɛ gɔ nŋɛ ŋa à yɛ
wo. Amma à wɛ̀ ŋɛ, nɔ à jɔ̀ ì
má ŋa, nɔ ì jɛ dee dee ŋa na
saabui irii Lafɛ̃ɛ Jesu Kirisi, do
Hundei Ilaaɔ̃ Lafɛ̃ɛ nwa.

I jɔ̀ kucei ara nŋɛ ku na Ilaaɔ̃ amboe

12 Inɛ gɔ nŋɛ ŋa à ya ni, ǹ
nɛ kpãai n ce mii fei. Ntɔi,
amma fei ndɛɛ si á sĩa nŋɛ. An
yɔkɔ n ni, ǹ nɛ kpãai mii fei ku
ce, amma n kaa n jɔ̀ n jɛ arui
nkãma.
13 Ì ya nyi i ni ŋa, ijɛ í wɛɛi
na inɔ, nɔ inɔ mɔ í wɛɛi na ijɛ.
Ntɔi, amma do nŋu fei Ilaaɔ̃ á
na ku kpa irii mii minji ŋau bɛ
fei. Amma i ce laakai ŋa, ara
kù wɛɛ na abo kaafe ŋa ku sũò.
Í wɛɛi na Lafɛ̃ɛ nɔ Lafɛ̃ɛ mɔ í
wɛɛi na iriɛ.
14 Ilaaɔ̃, nŋu iyi í jĩ Lafɛ̃ɛ hai
si balɛ á jĩ awa mɔ do gbugbãɛ.
15 Iŋɛ i kù mà ŋa iyi ara nŋɛ
í yɛi bɛi ikɔ̃ ikɔ̃i arai Kirisi?
Debɛi, aa so ikɔ̃i arai Kirisi i jɔ̀
ku tɔtɔɔò abo kaafe a jɛ akã ŋa?
Aawo, kaa ce.
16 Mà i kù mà ŋa inɛ iyi wa
tɔtɔɔ do abo kaafe, aŋaò à baa à
jɛ ara akãi? Si kukɔi idei Ilaaɔ̃ à
ni, aŋa minjiu fei aa na a jɛ ara
akã.
17 Bɛɛbɛ mɔi inɛ iyi í tɔtɔɔ do
Lafɛ̃ɛ aŋaò à baa à nɛ lasabu
akã.
18 I saa adɛi abo ŋa. Dulum
iyi amanɛ wa ce fei ci ya má si
araɛ, amma inɛ iyi wa ce adɛi
abo, arai nŋu takaɛi wa dasi
dulum.
19 Mà i kù mà ŋa iyi ara nŋɛi
í jɛ bi ku wai Hundei Ilaaɔ̃ iyi

í wa si ŋɛ iyi Ilaaɔ̃ í mu nŋɛ? I
kù nɛ ara nŋɛ
20 domi à ya ŋɛi do fia iyi kù
nɛ jia. Na nŋu, i jɔ̀ kucei ara
nŋɛ ku jɔ̀ inɛ ŋa a mà bɛɛrɛi
Ilaaɔ̃.

7

Idei abɔdɔ̃

1 Ide iyi ì kɔɔm wa si tia nŋɛ,
nŋui ǹ wa n jɛ nŋɛ wa bɛɛbɛi. Í
sɪ̀a inɛmɔkɔ ku maà so abo.
2 Amma na sakara í sɪ̀a inɛ
fei ku nɛ aboɛ, nɔ abo fei ku nɛ
mɔkɔɛ.
3 Mɔkɔ í nɛ kú cea aboɛ mii
iyi í jɔ a cea abo fei, nɔ abo mɔ
ku cea mɔkɔɛ mii iyi í jɔ ku cea
mɔkɔ fei.
4 Abo kaa yɔkɔ ku ce bɛi í bi
do araɛ, domi araɛu ti mɔkɔɛi.
Bɛɛbɛi mɔkɔ mɔ kaa yɔkɔ ku
ceò araɛ bɛi í bi, domi nŋu mɔ
araɛ ti aboɛi.
5 I maà ya kɔ ku sũò abo nŋɛ
ŋa bii kù jɛ iŋɛ minji feii ì gbɔsi
njɛ ì yɔɔ ŋa iyi á sɪ̀a i jɔ̀ɔ titã ŋa
si waati keeke ku ba i na ara
nŋɛ i ce kutɔɔ ŋa. Nɔ si anyiɛ
i tɔtɔɔ má ŋa. Bii kù jɛ bɛɛbɛ á
yɔkɔ ku jɛ i kaa na i yɔkɔ i mu
ara nŋɛ nɔ Seetam á na ku lɛlɛ
ŋɛ.
6 N kù wa n fɔ iyi ihẽ bɛi
tilasi, amu de ǹ wa n tɔɔ ŋɛi.
7 Á sɪ̀aam si bii inɛ fei í wɛɛ
kaafe bɛi amu takam, amma
Ilaaɔ̃ í cea inɛ fei amuaɛi, ti inɛ
ihẽ ikã, ti inɛ ihõ mɔ ikã.
8 Amma ǹ wa n sõ kaafe ŋa
do jaaɔ̃ ŋa á sɪ̀a a maa wɛɛ nŋa
kaafe bɛi ǹ wɛɛ.
9 Amma bii a kaa yɔkɔ a mu
ara nŋa, a dɛdɛ njɛ a so njɛ,
domi í sɪ̀a a so njɛ do iyi aa maa
wɛɛò binɛɛ ntɔ ntɔ.
10-11 Nsɛi, inɛ ŋa iyi à so njɛ
tã aŋai ǹ wa n sõ woodau ihẽ.
Mɔkɔ ku maà kɔsi aboɛ, nɔ abo
mɔ ku maà kɔ mɔkɔɛ. Amma
bii à fɛ njɛ, abo ku buba ku
maà so mɔkɔ titõ, walakɔ ku
nyi bi mɔkɔ nwoɛu. Kù jɛ
amui ǹ wa n na ŋɛ woodau
ihẽ, Lafɛ̃ɛi wa na ŋɛ.
12 Inɛ ŋa iyi à gbe aŋa mɔi
ǹ wa n sõ iyi ihẽ, kù jɛ Lafɛ̃ɛi
í fɔɔ. Bii woo dasi Jesu naanɛ
gɔ í nɛ abo, nɔ abou kù jɛ woo
dasi naanɛ, bii abou í jɛsi aŋa a
maa wɛɛ, ku maà kɔsiɛ.
13 Bii abo gɔ mɔ í nɛ mɔkɔ
nɔ mɔkɔu kù jɛ woo dasi Jesu
naanɛ, bii í sɪ̀aa mɔkɔu si aŋa a
maa wɛɛ, ku maà kɔsiɛ.
14 Ǹ ni bɛɛbɛi domi Ilaaɔ̃ á
yɔkɔ ku cica mɔkɔ hai dasi
Jesu naanɛu na aboɛ. Bɛɛbɛ
mɔi Ilaaɔ̃ á yɔkɔ ku cica abo hai
dasi naanɛu na mɔkɔɛ. Nɔ á
yɔkɔ ku cica ama nŋa ŋa mɔ.
Bii kù jɛ bɛɛbɛ, amu ŋau, cefee
ŋai aa jɛ.
15 Amma hai dasi Jesu
naanɛu, bii í nɛ, jɔ̀ɛ ku koo.
Kù jɛ tilasi i maa wɛɛò njɛ ŋa
domi Ilaaɔ̃ í kpe wai ka maa
wa si laakai ku sũ.
16 Amma bii í jɛsi i maa wɛɛ
ŋa í sɪ̀a, domi awɔ abo i kù mà
bii í jɛ mɔkɔɛ á na ku ba faaba
na iriɛ. Nɔ awɔ mɔ mɔkɔ i kù
mà bii í jɛ aboɛ á na ku ba faaba
na iriɛ.

I wɛɛ bɛi ì tako ì yɛ ŋa Ilaaɔ̃ í
bɛi í kpe ŋɛ

17 Aõ Lafɛ̃ɛ í jilɛa inɛ fei tengi
bii á nɛ si kuwɛɛɛ. Na nŋu, baai
idei njɛ ku so baasi, í sɪ̀a inɛ fei
ku máa nɛ si kpãai kuwɛɛ bii í
tako í wa wo Ilaaɔ̃ í bɛi í kpoo.
Iyi ǹ jilɛa igbɛi inɛi Jesu ŋa bii
fei mbɛ.

18 Bii à dasi inɛ bango Ilaaɔ̃ í
bɛi í kpooi, lafɛ̃ɛ ku wɛɛ bɛɛbɛ.
Inɛ mɔ iyi a kù dasiɛ bango
Ilaaɔ̃ i bɛi i kpoo, lafɛ̃ɛ ku maà
dɛ a dasiɛ bango má.
19 Bii à dasi inɛ bango wala
bii a kù dasiɛ, kãmaɛ kù jɛ
taale, amma woodai Ilaaɔ̃ ku
jirimai í sɩ̃a.
20 Inɛ fei ku leekɩ̃ si bɛi í wɛɛ
í bɛi í gbɔò kukpei Ilaaɔ̃.
21 Ì jɛ aru wo waati iyi Ilaaɔ̃
í kpeɛi? Maà ti i jɔ̀ inɔɛ ku fɔ.
Amma bii ì na ì ba kpãa gɔ iyi
aa nɛò araɛ, bɛɛgɛ si bɛ gbakã.
22 Aru iyi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í kpe í baa
í jɛ inɛ iyi í nɛ araɛi na saabui
Lafɛ̃ɛ. Bɛɛbɛ mɔi inɛ iyi í nɛ
araɛ iyi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í kpoo, lafɛ̃ɛ í
baa í jɛ arui Kirisi.
23 À ra ŋɛi do fia hai nɛ jia.
Na nŋu, i maà jɔ̀ i jɛ arui inɛ ŋa.
24 Iŋɛ inɛm ŋa, i jɔ̀ inɛ baa
yooma fei ku leekɩ̃ si wajui
Ilaaɔ̃ si bɛi í wɛɛ wo Ilaaɔ̃ í bɛi í
kpoo.

Idei kaafe ŋa

25 Nsɛi, iyi í jɛ ti inɛ ŋa iyi
a kù tɔtɔɔ sɛ̃ɛ do inɛ gɔ titã, n
kù nɛ ide gɔ iyi í jɛ woodai
Lafɛ̃ɛ. Amma si bɛi Lafɛ̃ɛ í ce
araarem ɲ̀ jɛò ilu naanɛ, ɲ̀ wa
n sɔ̃ ŋɛ iyi í jɛ lasabum.
26 Ɲ̀ tamaa, na wahalai
waatiu ihɛ̃i á sɩ̃a inɛ fei ku wɛɛ
bɛi í wɛɛ nsɛi.
27 Bii ì nɛ abo, maà dɛ kpãa i
fɛɛfɛɛ njɛ. Bii ì nɔ ì wɛɛ kaafe,
maà dɛ abo.
28 Amma do nŋu fei bii ì so
abo i kù ce dulum. Bii mudɛ̃ɛ
mɔ í so mɔkɔ, kù ce dulum.
Amma inɛ ŋa iyi à so njɛ, asoi
andunya nŋai à kɔ̃ɔsi, nɔ n kù
bi i yɛ bɛɛbɛ ŋa.
29 Inɛm ŋa, iyi ɲ̀ wa n fɔ wee,
waatiu kù sɔ má. Na nŋu, hai
nsɛi inɛ iyi í nɛ abo, í sɩ̃a ku yɛ
bɛi inɛ iyi kù nɛ abo.
30 Nɔ inɛ iyi wa kpata ku ce
bɛi inɛ iyi kù nɛ inɔ ku fɔ. Inɛ
mɔ iyi wa nyaanyi ku ce bɛi
inɛ iyi kù nɛ inɔ didɔ̃. Inɛ mɔ
iyi wa ra ngɔgɔ, ku ce bɛi kù jɛ
titɛɛ.
31 Inɛ iyi amanii andunya
wa bukaataa ku maà dasi
laakaɛ fei si bɛ. Ɲ̀ wa n fɔ
bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ yaase bɛi
andunyau ihɛ̃ í yɛ kaa kpɛ jiida
má.
32 N kù bi nkãma ku maa
bitandi ŋɛ. Inɛ iyi kù so abo,
laakaɛ fei si icɛi Lafɛ̃ɛi í ya wa,
í ya maa dɛ nŋu ku ce iyi á dɔ̃a
Lafɛ̃ɛ si.
33 Amma inɛ iyi í nɛ abo,
lasabuɛ si mii ndii andunya
ŋai í ya wa. Mii iyi á dɔ̃a aboɛ
sii í ya maa dɛ ku ce.
34 Laakaɛ ci ya jɛ akã. Inaabo
ŋa iyi a kù nɛ mɔkɔ do mudɛ̃ɛ
ŋa lasabu nŋa si idei Lafɛ̃ɛi í
ya wa ku ba a jɛ dee dee si ara
do si hunde. Amma inɛ iyi
í nɛ mɔkɔ lasabuɛ si mii ndii
andunya ŋai í ya wa. Mii iyi á
dɔ̃a mɔkɔɛ sii í ya maa dɛ ku ce.
35 Na aranfãani nŋɛi ɲ̀ wa n
fɔ iyi ihɛ̃, kù jɛ na n dasi ŋɛ
wahala, amma na n nyisi ŋɛ
iyi í sɩ̃a i ce ŋai ku ba i na Lafɛ̃ɛ
ara nŋɛ mam mam.
36 Bii inɛ gɔ í yɛ ama inaaboɛ
í jɩ̃a í to abɔdɔ̃ nɔ í yɛ kù sɩ̃a ku
maa wɛɛ kaafe, nɔ í bi a gbaa
abɔdɔ̃, kú ce bɛi í bi. Bii í ni a
gbaa abɔdɔ̃ kù ce dulum.
37 Amma inɛ iyi í dasi idɔ
dim dim bii kù jɛ do tilasi gɔ,
bii í jilɔɔ si ama inaaboi nŋu

ku maà so mɔkɔ, mii jiidai í lasabu.
38 Bɛɛbɛ mɔi inɛ iyi í jɔ̀ à gba
ama inaaboɛ abɔdɔ̃ mii jiidai í
ce, amma inɛ iyi í kɔ a gba titɛɛ
abɔdɔ̃ nŋui í ce í re.
39 À dĩ aboi si mɔkɔɛ bii
mɔkɔɛ í wɛɛ si hunde, amma
bii mɔkɔu í ku, abou í nɛ araɛ
ku so mɔkɔ titɔ̃ iyi í bi, lafɛ̃ɛ de
kú jɛ woo dasi Jesu naanɛ.
40 Amma si lasabum, bii
abou í bubaɛ jaaɔ̃, inɔ didɔ̃ɛ á
la ku re. Nɔ ǹ tamaa Hundei
Ilaaɔ̃i í sɔ̃m ideu ihɛ̃.

8

Ijɛ iyi à ceò kuwee

1 Nsɛi si idei mii iyi à ceò
kuwee ǹ lɔ si. Ntɔi awa fei à nɛ
kumà si bɛi ì fɔ ŋa. Kumà í ya
jɔ̀ inɛ ku nɛ faaui, amma kubi
í ya sobi inɛ.
2 Bii inɛ gɔ í tamaa nŋu í mà
ngɔgɔ, kù mà nkãma titã si bɛi
í jɔ.
3 Amma inɛ iyi í bi Ilaaɔ̃,
Ilaaɔ̃ í mà lafɛ̃ɛ.
4 Iyi í jɛ ti idei iŋai kuwee
si bii ì waa bee mà í sĩa i ya
ŋɔɔ ŋa. Awa à mà iyi iwɛ̃ kù jɛ
ngɔgɔ si andunya. À nɔ à mà
iyi Ilaaɔ̃ nŋu akãi í wɛɛ.
5 Ntɔ ntɔ, iwɛ̃ nkpɔ do lafɛ̃ɛ
nkpɔi í wa lele do si ilɛ. Amma
baa do iyi inɛ ŋa à waa tɔɔ iwɛ̃
nkpɔ nkpɔ,
6 bi tu wa Ilaaɔ̃ akãi í wɛɛ.
Nŋui í jɛ Baaba, hai bi tɛɛi mii
fei wa naa. Na iriɛi awa à nɔ à
wɛɛ. Lafɛ̃ɛ akã mɔi í nɔ í wɛɛ.
Nŋui í jɛ Jesu Kirisi, hai bii mii
fei wa ceò. Do saabuɛi à nɛò
kuwɛɛ.
7 Amma kù jɛ inɛ feii í mà iyi
bɛ. Hee nsɛi inɛ gɔ ŋa iyi à tako
à nɛ dɔɔnɛi iwɛ̃ ku tɔɔ à waa ŋɔ
iŋau bɛi ijɛi kuwee, nɔ idɔ nŋa
wa yɛ taale nŋa na gbugbã hai
nɛ nŋa.
8 Kù jɛ ijɛi á bɔò wa bi Ilaaɔ̃.
Bii à jɛ, kaa kɔ̃ɔ nwa si ngɔgɔ,
bii a kù nɔ a kù jɛ, kaa jɔ̀ ka kua
ngɔgɔ.
9 Amma i ce laakai ŋa ku ba
ara ku nɛ nŋɛ ku maà dasi inɛ
gɔ ŋa dulum.
10 Bii nsɛi, awɔ iyi ì nɛ kumà
ì buba ì waa jɛ ilei iwɛ̃, inɛ
iyi kù nɛ gbugbã, bii í yɛɛ bɛ,
nŋu mɔ á nɛ wɔɔkɔ ku jɛ ijɛi
kuweeui baa bii idɔɛ wa yɛò
taaleɛ.
11 Nɔ do saabui kumàɛ
kpaasiɛu ku ce nfe, nŋu mɔ
iyi Kirisi í ku na iriɛ.
12 Bii ì waa cea kpaasi hai
nɛ gbugbã nŋɛ ŋa dulum bɛɛbɛ
ŋa nɔ ì waa mɛɛ ŋa si idɔ nŋa
ŋa, Kirisi takaɛi ì waa cea du-
lum ŋa.
13 Na nŋu, bii iŋai á jɔ̀
kpaasim gɔ ku dasi kurara, n
kaa n ŋɔ iŋa má ajɔ kãma ku
ba n maà n dasiɛ kurara.

9

*Kpãai mii iyi woo bɛ í nɛ do
icɛ iyi í nɛ ku ce*

1 N kù nɛ aram nii? N kù jɛ
woo bɛi? N kù yɛ Jesu Lafɛ̃ɛ
nwai? I kù jɛ isoi icɛm iyi ǹ cea
Lafɛ̃ɛ ŋai?
2 Baa bii inɛ gɔ ŋa à kɔ ku
màm bɛi woo bɛ, ǹ jɛ woo bɛ
bi tu ŋɛ, domi iŋɛi ì jɛ sɛɛda
iyi wa nyisi iyi amuu woo bɛi
Lafɛ̃ɛi ntɔ ntɔ.
3 Inɛ ŋa iyi à waa wusɛm, ide
iyi an jɛ nŋa wee.
4 A kù nɛ kpãa ka jɛ nɔ ka
mɔi?

5 A kù nɛ kpãa ka nɛ abo woo
dasi Jesu naanɛ iyi á si wa bɛi
woo bɛ gɔ ŋa à waa cei? Bɛi ifɔi
Lafɛ̃ɛ ŋau do Sefaa Piɛɛ?
6 Mà amu do Baanabasi awa
akãi a kù nɛ kpãai a ya na wa
ijɛ, í gbe ka ce icɛ?
7 Inɛ kãma kaa bɔ ikoi igũ
do fiai nŋu takaɛ. Inɛ kãma
kaa lɔ jĩi ndii rezɛ̃ɛ iyi kù jɛ
isoɛ. Nɔ inɛ kãma kaa maa
degbe mɛɛmu gaa iyi kù waa
mɔ amɔɛ.
8 Kù jɛ do bisii amanɛ nŋu
akãi ǹ wa n fɔò ideu ihɛ̃. Ide
akãui do iyi woodai Moizi wa
fɔ.
9 Moizi í kɔ si tiai woodaɛu í
ni, i maà ti i dĩ gɛlɛi kɛtɛ iyi wa
jojo si bilee wa nya yɔyɔɛ. Na
kɛtɛ ŋai Ilaaɔ̃ í fɔ iyi bɛ ba.
10 Mà na iri nwai wa fɔ ideu.
Oo, na iri nwai à kɔɔ, domi í
sĩa woo logoo do inɛ iyi wa
kpokpo aŋa fei a maa cɔ kpãai
ikpɛ̃ nŋa.
11 Ide iyi à sõ ŋɛ í yɛi bɛi idei
Hundei à gbɛ̃ nŋɛ. Debɛi, bii ì
mu nwa sɔndai ara ŋa, aa jɔ̀ ku
la nŋɛi?
12 Bii inɛ gɔ ŋa à nɛ kpãaɛ bi
tu ŋɛ, awa mɔ ni a kù re ŋa?
Amma a kù ceò kpãau icɛ si
ŋɛ. À temua si fei ndɛɛ ku ba
ka maà ti ka dĩ kpãai laabaau
jiidai Kirisi.
13 I kù mà ŋa iyi inɛ ŋa iyi à
waa ce icɛ kpasɛ̃i Ilaaɔ̃, bɛi à ya
ba ijɛ nŋa? Inɛ ŋa mɔ iyi à jɛ
woo wee ŋa, si kuweeu bɛi à
ya ba mii ku jɛ nŋa.
14 Bɛɛbɛ mɔi Lafɛ̃ɛ í jilɔɔ si
inɛ ŋa iyi à waa sisi laabaau
jiidau aŋa mɔ a ba ijɛ nŋa si bɛ.
15 Amma n kù ceò kãmaɛ
icɛ. N kù nɔ n kù wa n kɔ iyi ihɛ̃
ku ba a ceem bɛɛbɛ. Ǹ gbasi
n kú do iyi ide iyi ǹ wa n tɔɔò
fufuu ihɛ̃ á ce nfe.
16 N kù wa n tɔɔ fufu si na
iyi í jɔ̀ ǹ wa n sisi laabaau jiida.
Amma tilasii bi tom n coo. Nɔ
ijuukpãi á jɛ titom bii n kù
waazo ideu.
17 Bii do idɔɔbim nii ǹ wa
n coo, ǹ nɛ kpãai n ba riba.
Amma tilasi ǹ nɛ ku ceɛ mɔm
nii domi Ilaaɔ̃i í dasim.
18 Debɛi, yoomai í jɛ ribam.
Ribam nii í jɛ n waazo laabaau
jiidai Kirisi, ku maà ti ku jɛ do
idei fia nɔ n maà n ti n ce icɛ do
kpãa iyi ǹ nɛ.
19 Ǹ nɛ aram, n kù jɛ arui inɛ
kãma. Amma do nŋu fei ǹ ce
aram arui inɛ fei ku ba n fa inɛ
nkpɔ n naaò wa bi Kirisi.
20 Bi Zuifu ŋa ǹ baa ǹ jɛ bɛi
Zuifu, ku ba n fa ŋa wa. Inɛ ŋa
mɔ iyi à waa jirima wooda ǹ jɛ
inɛ akã nŋa ku ba n fa ŋa wa
baa bii amu takam n kù wa si
awɔi wooda.
21 Bi inɛ ŋa iyi a kù nɛ wooda
ǹ jɛ inɛ akã nŋa ku ba n fa ŋa
wa. Kù jɛ n kù wa n jirima
woodai Ilaaɔ̃, domi ǹ wa n too
woodai Kirisi.
22 Bi inɛ ŋa iyi a kù nɛ
gbugbã amu mɔ n ce bɛi inɛ
iyi kù nɛ gbugbã ku ba n fa ŋa
wa. Ǹ ce bɛi inɛ fei í yɛ ku ba
gɔgɔ nŋa ŋa a ba faaba, baa bii
bɛirei.
23 Ǹ wa n ce fei ndɛɛi ku ba
kuwee iyi laabaau jiidau í nɛ n
basi ikpɛ̃.
24 Iŋɛ fei ì mà ŋa si gaasai
kusɛi inɛ feii í ya sɛi amma inɛ
akãi í ya ba ribaɛ. Na nŋu, i
hanya ku ba i ba ribaɛ ŋa.
25 Woo ce gaasai kusɛi ŋa à
ya maa mu ara nŋai si fei ndɛɛ.
À waa ce bɛɛbɛ ku ba a ba fulai

wua * ŋa iyi á gbɛ nɔ ku wɔ. Amma awa à waa cei ku ba ka ba iyi ci ya tã.

26 Na ŋɔi í ce ǹ wa n sɛi bɛi inɛ iyi í nɛ mii iyi wa lele. Ǹ wa n jabu amma kù jɛ si ngbɛ.

27 Ǹ wa n wahala aram ntɔ ntɔ ku ba n kã̃miaɛ nɔ n maà n ti n jɛ inɛ iyi aa na a lele awɔ ngbɛ waati iyi ǹ cea inɛ ŋa waazo ǹ tã.

10

I maà ya tɔɔ iwɛ̃ ŋa

1 Iŋɛ inɛm ŋa, ǹ bi i mà ŋa iyi si waatii Moizi, bala nwa ŋau fei kudũi ijĩui à too nɔ aŋa fei à kua tenkuu do isɛ.

2 Kudũi ijĩu ku too do tenkuu ku kua í yɛi bɛi à dasi ŋa inyi nɔ à baa à jɛ mɔcɔi Moizi ŋa.

3 Nɔ aŋa fei ijɛ dimi akã gɔi à jɛ. Ijɛu hai bi Ilaaɔ̃i í naa.

4 Nɔ aŋa fei inyi dimi akãi à mɔ. Inyiu Ilaaɔ̃i í jɔ̀ í fita hai si kuta. Kutau í ya maa too ŋai. Nɔ Kirisii í jɛ kutau.

5 Do nŋu fei, Ilaaɔ̃ í jɔ̀ inɛ nkpɔ nŋa í ku si gbabua si na iyi í jɔ̀ daa nŋa ku sĩaa si.

6 Nsɛi, mii ŋau bɛi í jɛ nwa yaase ku ba ka maà nɛ binɛ laalɔ ŋa bɛi aŋa mɔ.

7 Nɔ i maà ya tɔɔ iwɛ̃ ŋa bɛi gɔgɔ nŋa ŋa à ce. Ì mà ŋa iyi à kɔ idei iwɛ̃ ku tɔɔ nŋa à ni, inɛ ŋau à buba à jɛ à mɔ, nɔ à dede à waa jojo.

8 Ka maà ya ce adɛi abo kaafe bɛi gɔgɔ nŋa ŋa à ce, nɔ amanɛ dubu kɔnfia do mɛɛta (23.000) í ku si ajɔ akã.

9 Ka maà ya ka cɔ laakai Ilaaɔ̃ bɛi í to bɛi gɔgɔ nŋa ŋa à ce, nɔ njo ŋa à kpa si ŋa inɛ nkpɔ.

10 Ka maà gbagba bɛi gɔgɔ nŋa ŋa à ce, nɔ amalekai iku í kpa ŋa.

11 Mii ŋau bɛi í ba ŋa bɛi yaase, nɔ à kɔɔ ku ba ka ce laakaii ara nwa, awa iyi à wɛɛ si waatii ankãanyiu ihɛ̃.

12 Na nŋu, inɛ iyi í tamaa nŋu wa leekĩ dim dim ku jɔ̀ ku ce laakaii araɛ, ku ba ku maà ti ku cuku.

13 I kù yɛ dimii laakai ku cɔ gɔ ŋa iyi kù jɛ dimi iyi inɛ fei í ya yɛ. Ilaaɔ̃ ilu naanɛ kaa jɔ̀ a cɔ laakai nŋɛ ku re zaka bɛi aa yɔkɔ i temuaò ŋa. Amma si laakai ku cɔ baa yooma fei í ya nyi ku ce bi ku fita má ku ba i yɔkɔ temua ŋa.

14 Na nŋu kpaasim ŋa, i saa iwɛ̃ ku tɔɔ ŋa.

15 Ǹ wa n ba ŋɛ ide ku fɔi bɛi ilu laakai ŋa. I jɔ̀ i ce lasabu si iyi ǹ wa n fɔ ŋa.

16 Si ijɛi Lafɛ̃ɛ, kɔɔfu iyi à ya ka so ka saabuò Ilaaɔ̃ wa nyisi iyi à nɛ ikpɛ̃ si njɛi Kirisi. Nɔ pɛ̃ɛ iyi à ya ka so ka buu wa nyisi iyi à nɛ ikpɛ̃ si arai Kirisi, mà irei.

17 Si na iyi í jɔ̀ awa fei pɛ̃ɛ akãui à jɛ, nŋui í jɔ̀ baa do iyi à kpɔ fei à jɛ ara akã, domi awa fei à ba ikpɛ̃ nwa si pɛ̃ɛ akãu.

18 I cɔ inɛi Izirɛli ŋa. Inɛ ŋa iyi à waa jɛ ijɛi kuwee, à nɛ ikpɛ̃ si bi ku weeu, mà irei.

19 Debɛi, mii ǹ wa n fɔ. N kù ni iŋa iyi à ya ceò kuwee í jɛ ngɔgɔ. N kù nɔ n kù ni iwɛ̃u takaɛ mɔ í jɛ ngɔgɔ.

---

* **9:25** fulai wua Si waati nŋa inɛ iyi í cua kpaasi ŋa si gaasai kusɛi, fulai wuai à ya daa si iri

20 Aawo, amma ɲ̀ wa n fɔi ɲ̀ ni kuwee iyi woo tɔɔ iwẽ̃ ŋau à ya ceu, inɛi inɔɔko ŋai à ya cea, kù jɛ Ilaaɔ̃. Nɔ wee n kù bi i nɛ ikpẽ̃ do inɛi inɔɔko ŋa.

21 Iŋɛ iyi ì ya jɛ ijɛi Lafɛ̃ɛ ŋa nɔ i mɔ mii iyi í wa si kɔɔfuɛ ŋa, i kaa nyi i sinda i ŋɔ iŋa iyi à ceaò inɛi inɔɔko ŋa kuwee má ŋa nɔ i mɔ mii iyi í wa si kɔɔfu nŋa ŋa.

22 À bi ka dede igui Lafɛ̃ɛi? À roo gbugbãi?

I ce fei ndɛɛ ku ba inɛ ŋa a mà bɛɛrɛi Ilaaɔ̃

23 Inɛ gɔ nŋɛ ŋa à ya ni, ɲ̀ nɛ kpãai n ce mii fei. Ntɔi, amma fei ndɛɛ si á sɩ̀a nŋɛ. Ntɔ ntɔ, ì nɛ kpãai i ce mii fei ŋa, amma fei ndɛɛ kaa mua inɛ gbugbã.

24 Inɛ kãma ku maà dɛdɛ aranfãanii nŋu takaɛ amma ku dɛdɛ ti inɛ mmu ŋa.

25-26 Kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni, ilɛ do mii iyi í wa si fei ti Aɔ̃ Lafɛ̃ɛi. Na nŋu, iŋa iyi à waa ta aja fei i ŋɔ ŋa, i maà bee ide kãma ŋa ku ba idɔ nŋɛ ku maà yɛ taale nŋɛ.

27 Bii hai dasi Jesu naanɛ gɔ í kpe ŋɛ ku jɛ, bii ì dasi idɔ i koo ŋa, mii iyi à na ŋɛ fei, i jɛ ŋa, i maà ya bee ide kãma ŋa ku ba idɔ nŋɛ ku maà yɛ taale nŋɛ.

28 Amma bii inɛ gɔ í sõ ŋɛ í ni, iyi ihẽ̃ à ceò kuweei, i maà ŋɔ ŋa na inɛ iyi í sõ ŋɛu idɔɛ ku maà yɛ taaleɛ.

29 Kù jɛ na idɔi iŋɛ taka nŋɛ, amma na ti inɛ iyi í sõ ŋɛui.

Ntɔ ntɔ, idɔi inɛ gɔ kaa yɛ taalei ara ku nɛm.

30 Bii ɲ̀ saabu Ilaaɔ̃ si ijɛ, inɛ kãma kù nɛ kpãa ku yɛ taalem na ijɛu iyi ɲ̀ saabuò Ilaaɔ̃ tã.

31 Na nŋu, bii ì jɛ ì waa mɔ ŋa, walakɔ bii ì waa ce ngɔgɔ ŋa i ce fei ndɛɛ ku ba inɛ ŋa a mà bɛɛrɛi Ilaaɔ̃.

32 I ce kuwɛɛ nŋɛ do yaase bɛi i kaa dasiò inɛ kãma kurara ŋa, hai Zuifu ŋa do Gɛrɛki ŋa hee do inɛi igbɛi Ilaaɔ̃ ŋa fei.

33 I sisim ŋa. Amu takam ɲ̀ wa n ce kookaai ku ba kucem ku dɔ̃a inɛ fei si, si mii baa yooma fei. N kù wa n dɛ aranfãanii amu takam, í gbe ti zamaa iyi í gbe fei ku ba a ba faaba.

11

1 I sisiim ŋa bɛi amu takam ɲ̀ wa n sisi Kirisi.

Yaase bɛi í sɩ̀a inɛ ku nyisiò bɛɛrɛi Ilaaɔ̃ wee

2 Ǹ wa n saabu ŋɛ do iyi ì ya maa ye gigiim si fei ndɛɛ ŋa, do si bɛi ì mu cio iyi ɲ̀ kɔ ŋɛ siu dim dim ŋa.

3 Amma ɲ̀ bi i mà ŋa iyi Kirisii í jɛ inɛ ngboi inɛmɔkɔ baa yooma fei, inɛmɔkɔ mɔi í jɛ inɛ ngboi aboɛ, Ilaaɔ̃ mɔi í jɛ inɛ ngboi Kirisi.

4 Inɛmɔkɔ iyi wa ce kutɔɔ walakɔ walii fei, bii í bii iriɛ kù waa nyisi bɛɛrɛi inɛ ngboɛ.

5 Amma inaabo iyi wa ce kutɔɔ walakɔ walii fei, bii kù bii iriɛ, kù waa nyisi bɛɛrɛi inɛ ngboɛ. Í yɛi bɛi inaabo iyi à gbogoo iriɛ.

6 Bii inaabo kù waa bi mango ku we, ku gbogoo iriɛ. Amma bii iri ku gbogoou í jɛaa anyɔ, ku we mango.

7 Kù sɩ̀a inɛmɔkɔ ku bii iriɛ domi Ilaaɔ̃ í takaɛ ku jɔɔ nɔ ku

nyisi amboeɛ, amma inaabo,
amboei inɛmɔkɔi wa nyisi,
8 domi hai si kutaka
inɛmɔkɔ kù fita hai si inaabo,
amma inaaboi í fita hai si
inɛmɔkɔ.
9 Bɛɛbɛ mɔi a kù taka
inɛmɔkɔ na inaabo amma à
taka inaaboi na inɛmɔkɔ.
10 Na nŋu, na irii amaleka
ŋa í sĩa inaabo ku we mango
ku nyisi iyi nŋu wa sũa mɔkɔi
nŋu iri ilɛ.
11 Amma do nŋu fei si wajui
Lafɛ̃ɛ inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku ni
nŋu í nɛ gbugbã nŋu ku ce
kuwɛɛi nŋu ikã, domi inaabo í
nɛ bukaatai inɛmɔkɔ, inɛmɔkɔ
mɔ í nɛ bukaatai inaabo.
12 Bɛi à nya inaabo hai
si inɛmɔkɔ, bɛɛbɛ mɔi à bí
inɛmɔkɔ hai bi inaabo, amma
Ilaaɔ̃i wa ce fei ndɛɛ.
13 Iŋɛ taka nŋɛ i lasabu ŋa. Í
sĩa inaabo ku tɔɔ Ilaaɔ̃ hai we
mango?
14 Iŋɛ taka nŋɛ i kù mà ŋa iyi
anyɔi bii inɛmɔkɔ í nɛ ntoi iri
sisɔ?
15 Amma bii ntoi irii inaabo
í sɔ, boodai. À muaa ntoi iriɛi
ku jɛ bɛi fuugɛsɛ.
16 Bii inɛ gɔ wa bi ku ba wa
kakɔɔ ku ce si ideu bɛ, amu de
ñ wa n fɔ iyi si inɔ nwa do si
igbɛi inɛi Ilaaɔ̃ ŋa a kù nɛ dɔɔnɛ
mmu gɔ ma.

Ijɛi Lafɛ̃ɛ
(Cɔ Matie 26:26-29; Maaku 14:22-25; Luku 22:15-20)

17 Ide iyi an sɔ̃ ŋɛ nsɛi, n
kaa n saabu nŋɛ si, domi á sĩa
kutɔtɔɔ nŋɛ ŋau ku mu nŋɛ
gbugbãi wo, amma wee nsɛi
wa kɛkɛ ŋɛi.
18 Sinte, à sɔ̃m à ni bii ì tɔtɔɔ
ŋa inɛ gɔ ŋa à wa si inɔ nŋɛ iyi
iŋɛò ŋa i ci ya nɛ anu akã. Nɔ ñ
tamaa ntɔi.
19 Ntɔ ntɔ, kù nɛ bɛi á ce iyi
njɛ ku fɛɛfɛ kù wa si anini nŋɛ,
ku baa mà inɛ ŋa iyi à jɛ ti ntɔ.
20 Bii ì tɔtɔɔ ì waa jɛ ŋa, ì ya
tamaa bɛi ijɛi Lafɛ̃ɛi ì waa jɛ ŋa
amma iboi,
21 domi bii ì buba ŋa gbakã,
inɛ fei í ya maa saasai ku jɛ
sɔndaɛ iyi í naaò wa, nɔ a jɔ̀ inɛ
gɔ ŋa do ari, nɔ inɛ gɔ ŋa à jɛ à
mɔ hee atɛ̃ ku kpa ŋa.
22 I kù nɛ kpasɛ̃i ara nŋɛ bii
aa jɛ i mɔ ŋai? Mà ì bi i donda
igbɛi inɛi Ilaaɔ̃ ŋa, nɔ i dasi ilu
are ŋa anyɔ ŋai? Bɛirei an ni
nŋɛ. N saabu ŋɛ? Aawo, n kaa
n saabu ŋɛ si nŋu bɛ.
23 Ide iyi ñ gba hai bi Lafɛ̃ɛ
ñ kɔ ŋɛ si wee. Idũ ajɔ iyi à so
Lafɛ̃ɛ Jesu à daa inɛ ŋa si awɔ í
so pɛ̃ɛ
24 í saabu Ilaaɔ̃, nɔ í
bububuɛ. Nɔ í ni, iyi ihɛ̃i í jɛ
aram iyi ñ na na iri nŋɛ. I ya
ce iyi ihɛ̃ i maa yeò gigim ŋa.
25 Bɛɛbɛ mɔi, iyi à jɛ à tã, í
so kɔɔfu í ni, kɔɔfuu ihɛ̃i í jɛ
akabuu titõi Ilaaɔ̃ iyi í dĩ do
njɛm. Waati iyi ì waa mɔ do
kɔɔfuu ŋa fei, i ya coo i maa
yeò gigim ŋa.
26 Waati kãma iyi ì waa jɛ
pɛ̃ɛu nɔ ì waa mɔ do kɔɔfuu ŋa
fei, ikui Lafɛ̃ɛi ì waa sisi ŋa hee
koo nyiò wa.
27 Na nŋu, inɛ iyi í jɛ pɛ̃ɛi
Lafɛ̃ɛ walakɔ í mɔ do kɔɔfuɛ, nɔ
kuwɛɛɛ kù jɛ dee dee, í raraa
arai Lafɛ̃ɛ do njɛɛi.
28 Na nŋu, inɛ fei ku wusɛ
araɛ ku bɛi ku jɛ pɛ̃ɛu, nɔ ku
mɔ do kɔɔfuu.
29 Ntɔ ntɔ, bii ì jɛ nɔ ì waa mɔ
ŋa nɔ i kù mà ŋa iyi arai Kirisii,

ì waa soa ara nŋɛ taalei si kujɛ do si kumɔ nŋɛ.
30 Ŋɔi í jɔ̀ inɛ nkpɔ nŋɛ wa ce bɔ̃ɔ nɔ gɔgɔ ŋa à jɛ mɔngɔ ŋa, gɔgɔ ŋa mɔ à ku.
31 Bii à kiiti ara nwa do ntɔ, Ilaaɔ̃ kaa kiiti wa má.
32 Amma bii Lafɛ̃ɛ í kiiti wa, í ya jɔ̀ ka baa si kpãa jiidai ku ba ku maà yɛ taale nwa do inɛi andunya ŋa ajɔ.
33 Na nŋu, iŋɛ inɛm ŋa, bii ì waa tɔtɔɔ ku ba i jɛ ŋa, i jɔ̀ i ya degbe njɛ.
34 Bii ari wa kpa inɛ gɔ, ku jɛ sɔndaɛ kpasɛ̃ ku ba i maà na i so taale si kutɔtɔɔ nŋɛ. Ide iyi í gbe, an ce ŋɛ cioɛ bii ǹ na ǹ to wa.

12

Amua ŋa iyi Hundei Ilaaɔ̃ wa mu nwa

1 Nsɛi, iŋɛ inɛm ŋa, iyi í jɛ idei amua ŋa iyi Hundei Ilaaɔ̃ wa mu nwa, ǹ bi i mà ntɔɛ ŋa.
2 Ì mà ŋa, waati iyi i kù mà Ilaaɔ̃ ŋa à ya maa fa ŋɛi si kpãai iwɛ̃ dekĩ ŋa ku tɔɔ.
3 Na ŋɔi í jɔ̀ ǹ wa n bi i mà ŋa, inɛ kãma iyi í jɔ̀ Hundei Ilaaɔ̃ wa gbãa fei kaa yɔkɔ ku ni à ceekpe Jesu. Nɔ inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku ni Jesui í jɛ Lafɛ̃ɛ, bii kù jɛ Hundei Ilaaɔ̃i wa gbã lafɛ̃ɛ.
4 Amua ikã ikãi í wɛɛ, amma Hunde akãui wa kpɛ̃ ŋa.
5 Icɛ ikã ikãi í wɛɛ, amma Lafɛ̃ɛ akãi à waa cea.
6 Gbugbãi Ilaaɔ̃ wa ce icɛ si inɛ fei ikã ikã, amma Ilaaɔ̃ akãui wa mua inɛ fei gbugbã iyi á ceò icɛ baa yooma fei.
7 Í na inɛ fei amua iyi wa nyisi iyi Hundeɛ wa ce icɛ siɛ nɔ ku ceò icɛ na aranfãanii inɛ fei.
8 Hundei Ilaaɔ̃i í ya mua inɛ gɔ ŋa amua a muaò inɛ ŋa bisi, nɔ Hunde akãui í ya mua inɛ gɔ ŋa mɔ amua a fɔ ide do kumà.
9 Hunde akãui í ya mua inɛ gɔ ŋa gbugbãi naanɛ ku dasi, nɔ ku mua inɛ gɔ ŋa gbugbã a jɔ̀ bɔ̃ɔ ŋa a ba iri.
10 Bɛɛbɛ mɔi Hunde akãu í ya mua inɛ gɔ ŋa gbugbã a ceò maamaake ŋa, nɔ ku cea inɛ gɔ ŋa amua a ceò walii, nɔ ku mua inɛ gɔ ŋa mɔ bisi a mà bii í jɛ mii iyi inɛ gɔ wa ce do Hundei Ilaaɔ̃i wala bii í jɛ do hunde mmu gɔi. Í ya jɔ̀ inɛ gɔ ŋa a fɔ ide do fee ŋa iyi a kù waa gbɔ, nɔ ku mua inɛ gɔ ŋa mɔ bisi a tusɛò ideu.
11 Amma Hunde akãui wa ce fei ndɛɛ. Wa mua inɛ fei amua ikã ikã bɛi í bi.

Woo dasi Jesu naanɛ ŋa fei à jɛ ikõ ikã ikãi ara akã

12 Kirisi í yɛi bɛi ara akã do ikõ nkpɔ nkpɔ. Arau akãi baa bii í nɛ ikõ nkpɔ nkpɔ,
13 domi Hunde akãi à da nwa si ku ba awa fei ka jɛ ara akã, hai Zuifu ŋa hee do dimi mmu ŋa, hai aru ŋa hee do inɛ ŋa iyi a nɛ ara nŋa. Nɔ bi Hunde akãui awa fei à waa mɔ.
14 Kù jɛ ikõ akãi ara í nɛ, amma nkpɔ nkpɔi.
15 Baa bii isɛ í fɔ í ni, si bɛi n kù jɛ awɔ n kù wa si ara, do nŋu fei, í wa si ara.
16 Baa bii itĩ í ni, si bɛi n kù jɛ iju n kù wa si ara, do nŋu fei nŋu mɔ í wa si ara.
17 Bii arau fei í jɛ iju, bɛirei á ce ku gbɔ ide. Walakɔ bii fei

ndɛɛ í jɛ itĩ, bɛirei á ce ku gbɔ inúnu.
18 Amma ntɔ ntɔ Ilaaõ í dasi ikõ ikã ikã fei si arai bɛi í bi.
19 Bii ara kù nɛ ikõ ikõ kaa ce.
20 Na nŋu, ikõ nkpɔ nkpɔi í wɛɛ, amma arau akãi.
21 Iju kaa yɔkɔ ku sõ awɔ ku ni nŋu kù nɛ bukaatae. Iri mɔ kaa yɔkɔ ku sõ isɛ ku ni nŋu kù nɛ bukaatae.
22 Iyi í re mɔm, baa ikõi ara ŋa iyi à ya ni a kù nɛ gbugbã, ara í nɛ bukaata nŋa jiida.
23 Nɔ ikõ ŋa iyi à nɛ anyɔ si ara, à ya ka gbɔ nŋa ku re. Iyi a kù jɔ ka maa kpe iri nŋa, aŋai à ya ka gbɔa ku re.
24 Amma ikõ ŋa iyi à gbe iyi a kù nɛ anyɔ, a kù nɛ bukaatai ka gbɔ nŋa bɛɛbɛ. Ilaaõ í ce ara bɛɛbɛi ku ba ikõ ŋa iyi a kù nɛ bɛɛrɛ ŋau ka jirima ŋa ku re.
25 Í cọoi ku ba ara ku maà fɛɛfɛɛ njɛ, amma ikõ ikã ikã ŋau fei a maa gbɔa njɛ.
26 Bii ikõi ara gɔ í ba wahala, aŋaò iyi à gbe ŋau feii à ya gbɔ ara kurou ajɔ. Bɛɛbɛ mɔi bii à saabu gɔgɔ, aŋaò iyi à gbe ŋau fei à ya nɛ inɔ didõi ajɔ.
27 Nsɛi iŋɛ fei ì jɛ arai Kirisi nɔ inɛ baa yooma nŋɛ fei í jɛ ikõ ikã ikãɛ.
28 Bɛɛbɛi, si igbɛi inɛi Jesu ŋa Ilaaõ í tako í cica inɛ gɔ ŋa à jɛ woo bɛ ŋa, minjisia walii ŋa, mɛɛtasia mɔ woo kɔ inɛ ŋa si cio. Si anyii nŋu nɔ í cea inɛ gɔ ŋa amuai maamaake ŋa ku ce, inɛ gɔ ŋa mɔ à nɛ amuai bõɔ ŋa ku faaba, inɛ gɔ ŋa mɔ à nɛ amuai inɛ ŋa ku sobi, inɛ gɔ ŋa mɔ à nɛ amuai inɛ ŋa ku cuaò, nɔ inɛ gɔ ŋa mɔ aa yɔkɔ a fɔ fee ŋa iyi a kù waa gbɔ.
29 Kù jɛ aŋa feii à jɛ woo bɛ ŋa, walakɔ walii ŋa, walakɔ woo kɔsi cio ŋa. Kù nɔ kù jɛ aŋa feii à nɛ amuai maamaake ŋa ku ce
30 walakɔ amuai bõɔ ŋa ku faaba. Aŋa fei sisi à nɔ à nɛ amuai fee ŋa iyi a kù waa gbɔ ku fɔ, walakɔ ideu ku tusɛ.
31 Amma i hanya i dɛ amua ŋa iyi à re do bɛɛrɛ ŋa.
Iyi í re mɔm, an nyisi ŋɛ kpãa iyi í re fei ndɛɛ.

13

Idei Kubi

1 Baa bii ṅ wa n fɔ ide do feei amanɛ ŋa ikã ikã do ti amaleka ŋa nɔ n kù nɛ kubi, ṅ yɛi bɛi isɔ iyi à waa cã walakɔ bɛi londi.
2 Baa bii ṅ nɛ amuai walii ku ce, nɔ ṅ mà asiiu fei nɔ ṅ nɛ kumà fei, baa bii ṅ dasi Ilaaõ naanɛ hee bɛi an yɔkɔ n jɔ geete ku tekĩ, bii n kù nɛ kubi, n kù jɛ ngɔgɔ.
3 Baa bii ṅ kpẽa ilu are ŋa amanim fei, nɔ baa bii ṅ jò à sõ aram bɛi iŋai kuwee, bii n kù nɛ kubi, n kaa n ba riba.
4 Kubi í ya temua, í ya nɔ ku ce mii jiida, ci ya ja igu, ci ya so araɛ lele, nɔ ci ya jɛ ilu faau.
5 Kubi ci ya ce mii gɔ iyi kù jɛ dee dee, nɔ ci ya dɛ aranfãanii nŋu akã. Inɛ iyi í nɛ kubi idɔɛ ci ya kõ gbãa gbãa, nɔ ci ya jilɛ idei taale si idɔɛ.
6 Inɛ iyi í nɛ kubi ci ya wɛɛò inɔ didõ si mii iyi kù jɛ dee dee, í gbe si mii iyi í jɛ ntɔ.
7 Kubi ci ya mɔngɔ nkãma. Naanɛ ku dasiɛ do kpãa ku cɔɛ do temuaɛ ci ya tã.
8 Kubi ci ya nɛ kɔɔ. Amma walii ku ce á na ku kpa iri,

fee ikã ikã ku fɔ á na ku tã, nɔ kumài amanɛ mɔ á na ku tã.
9 Mii ŋau à na ku kpa iri si na iyi í jɔ̀ kumà nwa do walii ku ce nwa, gɔgɔɛ kù kɔ̃.
10 Amma waati iyi mii iyi í kɔ̃ á naa, waati bɛɛbɛi, iyi kù kɔ̃ á nɛ.
11 Waati iyi ǹ wɛɛ keeke, ǹ ya n maa n fɔ idei bɛi ama keeke, nɔ n maa n ce laakai bɛi ama keeke, nɔ n maa n lasabu bɛi ama keeke, amma nsɛi iyi ǹ ce inɛ ngbo ǹ jɔ̀ daai ama.
12 Iyi à waa yɛ nsɛi í yɛi bɛi mii iyi à waa hɔ̃nnɛ bari bari si isɔ fũfũ, amma ajɔ wa naa iyi aa ka yɛ ijuò iju. Iyi ǹ mà si nsɛi kù kɔ̃, amma waati nŋu an màa sãa sãa bɛi Ilaaɔ̃ í màm.
13 Nsɛi mii mɛɛtau ihɛ̃i í wɛɛ. Mii ŋau wee, naanɛ ku dasi, do kpãa ku cɔ, do kubi. Amma kubi í re ŋa.

14

Idei amuai Hundei Ilaaɔ̃

1 Na nŋu, kubii í sɪ̀a i dɛdɛ ŋa. Nɔ i dɛ amua ŋa iyi Hundei Ilaaɔ̃ wa mu nwa, iyi í re mɔm nŋui í jɛ walii ku ce.
2 Inɛ iyi wa fɔ ide do fee iyi kù waa gbɔ, Ilaaɔ̃i wa ba ide ku fɔ, kù jɛ amanɛ, domi inɛ gɔ kù waa gbɔ ideɛ. Amma idei asiii wa fɔ do gbugbãi Hundei Ilaaɔ̃.
3 Amma inɛ iyi wa ce walii amanɛ ŋai í ya ba ide ku fɔ. Í ya jɔ̀ a leekɪ̀ si naanɛ ku dasi dim dim, nɔ ku mu nŋa gbugbã, nɔ ku tũ inɔ nŋa.
4 Inɛ iyi wa fɔ ide do fee iyi kù mà, naanɛ ku dasii nŋu takaɛi wa mua gbugbã. Amma walii, inɛi igbɛi Jesu ŋai wa mua gbugbã.
5 Á dɔ̃ɔm si bii iŋɛ fei ì waa fɔ ide do fee ŋa iyi i kù waa gbɔ ŋa, amma iyi ǹ wa n bi wa re, nŋui í jɛ i ya maa ce walii ŋa. Ǹ ni bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ inɛ iyi wa ce walii, icɛɛ í nɛ aranfãani í re inɛ iyi wa fɔ ide do fee ŋa iyi kù wa gbɔ, í gbe bii wa tusɛ ideui, nɔ ku mua inɛi igbɛi Jesu ŋa gbugbã.
6 Nsɛi, iŋɛ inɛm ŋa, aranfãani yoomai aa ba ŋa bii ǹ naa bi tu ŋɛ nɔ ǹ wa n fɔ fee iyi i kù waa gbɔ ŋa. I kaa ba aranfãani kãma ŋa. Amma bii ǹ sɔ̃ ŋɛ yaasei ide iyi Ilaaɔ̃ í sɔ̃m, walakɔ ǹ sisi nŋɛ idei kumà, walakɔ idei walii, walakɔ cio gɔ, inɛ nŋu á nɛ nŋɛ aranfãani.
7 Bɛɛbɛ mɔi, mii iyi kù nɛ kuwɛɛ bɛi yèè do mɔɔlɔ bii à waa cãa, bii a kù waa cãa dee dee, bɛirei inɛ gɔ á ce ku gbɔ yaasɛɛ.
8 Inɛ mɔ iyi wa cã gãgãi igũ, bii kù waa cãa dee dee, yooi á ce sɔɔlui igũ.
9 Bɛɛbɛ mɔi, bii kù jɛ ì waa fɔ fee iyi inɛ ŋa à mà ŋa, bɛirei aa ce a gbɔ yaasɛɛ. Ide nŋɛ á nɛi si fufu.
10 Fee dimi ikã ikã nkpɔi í wa si andunya, nɔ kãmaɛ kù kua yaase.
11 Do nŋu fei, bii n kù wa n gbɔ fee iyi à waa bam ku fɔ, inɛ iyi wa fɔɔu, dimi mmui í jɛ bi tom, nɔ amu mɔ ǹ jɛ dimi mmu bi lafɛ̃ɛ.
12 Bɛɛbɛ mɔi iŋɛ mɔ, si na iyi í jɔ̀ ì waa dɛ amuai Hundei Ilaaɔ̃ ŋa, á sɪ̀a i hanya i dɛdɛ

amua ŋa iyi á jɔ̀ naanɛ ku dasii
inɛi igbɛi Jesu ŋa ku bɔ waju.
13 Na nŋu, á sĩa inɛ iyi wa fɔ
ide do fee iyi a kù waa gbɔ ku
tɔɔ Ilaaɔ̃ amua iyi á tusɛò ideu.
14 Bii ǹ wa n ce kutɔɔ do fee
iyi n kù wa n gbɔ, hundem nii
wa ce kutɔɔ, amma lasabum
kù waa ce nkã̃ma.
15 To, nsɛi, bɛirei an ce.
An ce kutɔɔ do hundem do
lasabum ajɔ. An kɔ̃ iri do hun-
dem do lasabum ajɔ.
16 Bii do hunde nŋu akã̃i ì
waa saabu Ilaaɔ̃ ŋa, bɛirei inɛ
ŋa iyi à gbe aa ce a ni Ami si
kutɔɔɛ. Kaa ce, domi a kù mà
iyi ì waa fɔ ŋa.
17 Baa bii kutɔɔɛ í sĩa, kaa
mua lafɛ̃ɛ ŋa gbugbã̃.
18 Ǹ wa n saabu Ilaaɔ̃ si na
iyi í jɔ̀ ǹ ya n fɔ fee ŋa iyi inɛ
ŋa a kù waa gbɔ ǹ re iŋɛ fei.
19 Amma si igbɛi inɛi Jesu
ŋa ǹ gbasi n fɔ ide icu miu do
yaase n kɔa inɛ ŋa si cio do iyi
an fɔ ide icu dubu mɛɛwa do
fee iyi inɛ ŋa a kù waa gbɔ.
20 Iŋɛ inɛm ŋa, i maà ya wũa
ide bɛi ama keeke ŋa ma ŋa.
Bii í jɛ idei laalɔ ku cei, í sĩa i yɛ
bɛi ama keeke ŋa iyi a kù mà
laalɔ ku ce, amma si kpã̃ai ide
ku wũa i jɔ̀ i yɛ bɛi inɛ ngbo ŋa.
21 Si tiai woodai Ilaaɔ̃ à kɔɔ à
ni,
Lafɛ̃ɛ í ni, an jɔ̀ isɛ mmu ŋa
a ba inɛ ŋau ihɛ̃ ide ku fɔ do fee
mmu *.
Amma do nŋu fei, a kaa gbɔ
idem.
22 Amuai ide ku fɔ do fee iyi
inɛ ŋa a kù waa gbɔ, nyindai
í jɛ bi hai dasi Jesu naanɛ
ŋa, kù jɛ bi woo dasi naanɛ
ŋa. Amma amuai idei Ilaaɔ̃ ku
waazo nŋui í jɛ nyinda bi woo
dasi Jesu naanɛ ŋa, kù jɛ bi hai
dasi naanɛ ŋa.
23 Na nŋu, bii inɛi igbɛi Jesu
ŋa fei à tɔtɔɔ, nɔ inɛ fei ku lɔsi
ku fɔ fee iyi inɛ ŋa a kù waa
gbɔ, bii inɛ titã ŋa walakɔ hai
dasi Jesu naanɛ ŋa à lɔ wa, a
kaa ni ì waa sũmu ŋai?
24 Amma bii inɛ fei wa
waazo idei Ilaaɔ̃, bii hai dasi
naanɛ gɔ í lɔ wa walakɔ inɛ titã
gɔ, ideu á tosi idɔɛ nɔ ide iyi
inɛ ŋa à waa fɔu ku jɔ̀ ku mà
dulum dɛɛ.
25 Nɔ lasabuɛ á fita gbugbã̃,
nɔ ku gulɛ ku tɔɔ Ilaaɔ̃ ku ni,
ntɔi, Ilaaɔ̃ í wa si anini nŋɛ.

Yaase jiida si kutɔtɔɔ

26 Na nŋu, iŋɛ inɛm ŋa,
bɛirei aa ka ce. Bii ì waa tɔtɔɔ
ŋa inɛ gɔ nŋɛ ŋa aa nɛ iri ku
kɔ̃, inɛ gɔ ŋa mɔ cio ku kɔsi, inɛ
gɔ ŋa mɔ idei Ilaaɔ̃ ku waazo,
inɛ gɔ ŋa mɔ ide ku fɔ do fee
iyi a kù waa gbɔ, inɛ gɔ ŋa mɔ
yaasei fee ŋau ku tusɛ. Í sĩa
i maa ce fei ndɛɛ ŋa ku ba ku
mua inɛi igbɛi Jesu ŋa gbugbã̃.
27 Bii inɛ gɔ ŋa à waa fɔ ide
do fee iyi a kù waa gbɔ, kù sĩa a
re amanɛ minji wala mɛɛta nɔ
á sĩa a fɔ ide akã̃ akã̃, nɔ inɛ gɔ
mɔ ku maa tusɛɛ ideu.
28 Amma bii inɛ gɔ kù wa bɛ
iyi á yɔkɔ ku tusɛ ideu, i jɔ̀ ku
coko si kutɔtɔɔu, nɔ ku jɛ Ilaaɔ̃i
wa baa ide ku fɔ.

* **14:21** an jɔ̀ isɛ mmu ŋa a ba inɛ ŋau ihɛ̃ ide ku fɔ do fee mmu Ilaaɔ̃ wa fɔ idei ijuukpã̃ iyi inɛi Izirɛli ŋau à yɛ si waati iyi isɛ mmu ŋa à na à jɛ ŋa igũ. Isɛ mmu ŋau à mu ŋa à nɛò ilɛ mmu, amma do nŋu fei lasabu nŋa kù lɔsi ide iyi Ilaaɔ̃ wa sɔ̃ ŋau.

29 Inɛ ŋa iyi à waa ce walii,
í sĩa ku jɛ amanɛ minji wala
mɛɛta ku fɔ ide nɔ inɛ ŋa iyi à
gbe a wusɛ ideu a cɔ.
30 Bii Ilaaɔ̃ í nyisi inɛ gɔ
ngɔgɔ si kutɔtɔɔu, i jɔ̀ inɛ iyi í
tako wa fɔ ideu ku coko.
31 Iŋɛ fei aa yɔkɔ i ce walii
akã akã ku ba inɛ fei ku ba ikɔ
nɔ i ba gbugbã ŋa.
32 Í sĩa walii ŋa a kãmia
amua nŋa.
33 Ntɔ ntɔ, Ilaaɔ̃ kù bi ka maa
ce kuwɛɛ nwa bɛɛtɛkɛ, í bi ka
cooi si laakai ku sũ.
Si bɛi inɛ ŋa à ya ce si igbɛi
woo dasi Jesu naanɛ ŋa fei,
34 í sĩa inaabo ŋa a ya coko bi
kutɔtɔɔ. Kù sĩa a fɔ ide, amma
a sũ iri ilɛ si bɛi wooda wa fɔ.
35 Bii à bi a mà ngɔgɔ a ya bee
mɔkɔ nŋa ŋa kpasẽ, domi kù jɛ
dee dee inaabo ku maa fɔ ide
bi kutɔtɔɔ.
36 Hai bi tu ŋɛi idei Ilaaɔ̃ í
sinti? Ma iŋɛ akãi ì gbaa ŋa.
37 Bii inɛ gɔ í tamaa nŋu í jɛ
walii, walakɔ wa tamaa nŋu í
ba amuai Hundei Ilaaɔ̃, í sĩa ku
jɛsi iyi ide iyi ǹ jɔ̀ nŋɛu woodai
Lafɛ̃ɛi.
38 Inɛ iyi kù jɛsi bɛɛbɛ a kaa
gba lafɛ̃ɛ †.
39 Na nŋu, iŋɛ inɛm ŋa, i dɛdɛ
amuai walii, amma i maà ti i
ganji woo fɔ ide do fee iyi a ci
ya fɔ si andunya.
40 Amma i ce fei ndɛɛ dee
dee do yaase jiida ŋa.

15

Kujĩi Kirisi hai si balɛ

1 Iŋɛ inɛm ŋa, ǹ wa n ye ŋɛ
gigii laabaau jiidau iyi ǹ sɔ̃ ŋɛ
wo nɔ ì gba ŋa, ì nɔ ì waa leekĩ
si ŋa.
2 Bii ì nɔ ì muu dim dim ŋa si
bɛi ǹ sisi nŋɛu, nŋui í jɛ faaba
nŋɛ. Amma bii i kù muu dim
dim ŋa, inya ngbɛi ì dasi naanɛ
ŋa.
3 Ide iyi í nɛ amboe í re nŋui
ǹ sisi nŋɛ bɛ si bɛi à daam si
awɔ. Ideu wee. Kirisi í ku na
irii dulum du wa si bɛi kukɔi
idei Ilaaɔ̃ wa fɔ.
4 À suu nɔ í jĩ hai si balɛ si ajɔ
mɛɛtasia si bɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃
wa fɔ.
5 Í tusɛ araɛ bi Sefaa iyi í
jɛ Piɛɛ, si anyii nŋu bi mɔcɔ
maateejiɛ ŋau.
6 Si anyii nŋu, í bɛi í koo
í tusɛ araɛ bi mɔcɔɛ ŋa iyi à
re baa amanɛ cĩɔ miuu. Nkpɔ
nŋa í wɛɛ baa nsɛi, amma inɛ
gɔ ŋa à ku.
7 Nɔ í koo í tusɛ araɛ má bi
Zaaki, si anyiɛ í bɛi í koo í tusɛ
araɛ bi woo bɛ ŋau fei.
8 Si anyii aŋa fei í bɛi í tusɛ
araɛ bi tom, amu iyi ǹ yɛ bɛi
inɛ iyi cukpai kubíɛ kù kɔ̃ à bɛi
à búu.
9 Ntɔ ntɔ, amui ǹ jɛ keekei
woo bɛ ŋau. N kù to a kpem
woo bɛ, domi ǹ kpã inɛi igbɛi
Ilaaɔ̃ ŋa iju.
10 Amma mii iyi ǹ jɛ nnyi, na
didɔ̃i Ilaaɔ̃i, nɔ didɔ̃ iyi í ceem
nɔu kù ce nfe. Ǹ ce kookaai ǹ
re baa woo bɛ ŋau fei, amma
kù jɛ amu takam nii ǹ coo,
didɔ̃i Ilaaɔ̃ iyi í wa sim nii í
coo.
11 Na nŋu, ide akãui awa fei
à waa waazo bɛ, nŋu mɔi ì nɔ ì
dasi naanɛ ŋa bɛ.

† **14:38** a kaa gba lafɛ̃ɛ A kù mà yaaseɛ sãa sãa. Á yɔkɔ ku jɛ Pɔlu í ni inɛi igbɛi Ilaaɔ̃ ŋa a maà gba lafɛ̃ɛ, wala Ilaaɔ̃ kaa gba lafɛ̃ɛ.

Kujĩ nwa hai si balɛ

12 Nsɛi à waa waazo iyi
Kirisi í ku nɔ í jĩ hai si balɛ má.
Nɔ bɛirei í ce inɛ gɔ nŋɛ ŋa à ya
ni iku ŋa a kaa jĩ ma.
13 Bii iku ŋa a kaa jĩ hai si
balɛ, debɛi Kirisi mɔ kù jĩ.
14 Nɔ bii Kirisi kù jĩ, waazo
nwa ngbɛi, nɔ naanɛ ku dasi
nŋɛ mɔ ngbɛi.
15 Bii í jɛ ntɔi iku ŋa a kaa
jĩ hai si balɛ, debɛi Ilaaɔ̃ kù jĩ
Kirisi wo. Debɛi, sɛɛda iboi à
waa jɛa Ilaaɔ̃ si waati iyi à ni í
jĩ Kirisi hai si balɛ.
16 Ntɔ ntɔ, bii iku ŋa a kaa jĩ,
Kirisi mɔ kù jĩ wo.
17 Nɔ bii í jɛ Kirisi kù jĩ hai
si balɛ wo, ì kɔ̀ ì wa si dulum
du ŋɛi, nɔ naanɛ ku dasi nŋɛ
ngbɛi.
18 Nɔ inɛ ŋa mɔ iyi à dasi
Kirisi naanɛ à bɛi à ku, à ce
nfei.
19 Bii na kuwɛɛu ihɛ̃ nŋu
akãi à dasi Kirisi naanɛ, à jɛ ilu
araare ŋa í re baa inɛ fei.
20 Amma ntɔ ntɔ Kirisi í jĩ
hai si balɛ, nɔ í jɛ inɛ sinte si
inɔi inɛ ŋa iyi aa na a jĩ.
21 Iŋɛ fei ì mà ŋa iyi iku í
naai hai bi inɛ akã. Bɛɛbɛ mɔi
kujĩi iku ŋa í naa hai bi inɛ akã.
22 Ntɔ ntɔ, si bɛi ara akã nwa
do Adamu í jɔ̀ awa fei aa ka na
ka ku, bɛɛbɛ mɔi anu akã nwa
iyi à ce do Kirisi á jɔ̀ awa fei ka
na ka jĩ hai si balɛ,
23 amma inɛ fei do waatiɛi.
Sinte Kirisii, si anyii nŋu inɛ
ŋa iyi à jɛ titɛɛ si waati iyi á nyi
wa.
24-25 Si anyiɛ iri ku kpai
andunya á to wa, nɔ kù nɛ bɛi
á ce iyi Kirisi kù jɛ bomma
hee koo ceò mbɛɛɛ ŋau fei bi
ku lesi isɛɛ. Si anyiɛ nɔ ku so
bommau ku daa Ilaaɔ̃ Baaba si
awɔ. Ntɔ ntɔ, Kirisi á kpa irii
ilu yiiko ŋa do ilu gbugbã ŋa
do inɛ ngbo ŋau fei.
26 Mbɛɛi ankãanyi iyi Kirisi
á kpa nŋui í jɛ iku.
27 Si tiai idei Ilaaɔ̃ à kɔɔ
à ni, Ilaaɔ̃ í daa mii fei si
awɔ. Amma baa bii kukɔu í ni
bɛɛbɛ, kù jɛ do Ilaaɔ̃ takaɛ iyi í
jɔ̀ mii fei wa sũaa iri ilɛui wa
fãa.
28 Nɔ waati iyi á daa Kirisi
mii fei si awɔ, nŋu iyi wa jɛ
Amau, á so araɛ ku daa Ilaaɔ̃ si
awɔ, ku ba Ilaaɔ̃ ku wa si antai
mii fei.
29 Ntɔi, Kirisi í jĩ hai si balɛ.
Bii kù jɛ bɛɛbɛ, inɛ ŋa iyi à ce
inyi ku dasi si agbɛi iku ŋa,
aranfãani yoomai à waa ba.
Bii í jɛ ntɔi iku ŋa a kaa jĩ, na
mii í ce inɛ ŋa à ce inyi ku dasi
si agbɛ nŋa.
30 Awa taka nwa, na mii í
ce à ya kaa maa wa si kpãai
mbirisi waati kãma fei.
31 Iŋɛ inɛm ŋa, ajɔ fei si anui
ikui ṅ ya n maa n wa. Nɔ ntɔ
ntɔ bɛɛbɛi, si bɛi ì mà ŋa ntɔ
ntɔ iyi ṅ wa n tɔɔ fufu na saabu
nŋɛ si Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi.
32 Inɛ ŋa iyi a kɔsim Efɛɛzu
bɛ a yɛi bɛi iŋai sako ŋa
iyi awaò ŋa à waa jabu.
Aranfãani yoomai ṅ nɛ bii
í jɛ ṅ wa n jabui na didõi
andunyau ihɛ̃ nŋu akã. Bii í
jɛ iku ŋa a kaa jĩ, "ka jɛ nɔ ka
mɔ domi ala aa ka ku".
33 I maà ya jɔ̀ a dĩ iju nŋɛ.
Kpaasi laalɔ, nŋui í ya bɛjɛ ide
jiidaɛ iyi ì waa ce.
34 I jɔ̀ laakai jiida nŋɛ ku
nyi wa si bɛi á sĩa, nɔ i jɔ̀
kookoosui dulum. Gɔgɔ nŋɛ

ŋa a kù mà Ilaaɔ̃ do ntɔ. Ǹ wa n fɔ iyi ihɛ̃i ku ba anyɔ ku mu ŋɛ.

Ara titɔ̃ iyi aa ka jĩò hai si balɛ

35 Ǹ mà inɛ gɔ ŋa aa bee a ni, bɛirei iku ŋa aa ce a jĩ. Dimii ara mii aa nɛ.
36 Amma an jɛ nŋa n ni i kù nɛ bisi ŋa. I kù mà ŋa iyi bii ì gbɛ̃ ngboi mii gɔ kaa fita bii kù jɛ í ku.
37 Mii iyi amanɛ wa gbɛ̃ fei dimii ngɔgɔi í ya jɛ, bɛi ijui iya, walakɔ ngɔgɔ. Kù jɛ kpokpoo takaɛi aa tu wa i naa i lɔ.
38 Nɔ Ilaaɔ̃ í na dimi ŋau fei ara ikã ikã si bɛi í bi, í na ngboi mii fei araɛ ikã ikã.
39 Mii ŋa iyi à waa mi fei, iŋai ara nŋa kù jɛ dimi akã. Ti amanɛ ŋa ikã, ti mɛɛmu ŋa ikã, ti yɛi ŋa ikã, ti cɛ̃ɛ ŋa mɔ ikã.
40 Arai lele í wɛɛi, ti andunya mɔ í wɛɛi. Arai lele í nɛ kusĩaɛi, nɔ ti andunya mɔ í nɛ tɛɛi.
41 Nunu í nɛ kusĩaɛi, nɔ cukpa mɔ í nɛ tɛɛi do andaiya ŋa. Nɔ baa si inɔi andaiya ŋau à reò njɛ do kusĩa.
42 Bɛɛbɛ mɔi á yɛ si waati iyi Ilaaɔ̃ á jĩ iku ŋa. Ara iyi à siu, ara iyi á bɛjɛi, amma bii à jũu kaa bɛjɛ má.
43 Bii à suu ci ya nɛ bɛɛrɛ, amma bii à jũu ilu jirima nlai. Bii à suu, hai nɛ gbugbãi, amma bii à jũu á nɛ gbugbã.
44 Bii à suu, arai ilɛi, amma bii à jũu ti lelei á jɛ. Ntɔ ntɔ, arai ilɛ í wɛɛ, nɔ bɛɛbɛ mɔi arai lele mɔ í wɛɛ.
45 Bɛɛbɛ mɔi à kɔɔ à ni, waati iyi à taka Adamu sinte à daa si kuwɛɛ, amma Kirisi iyi à ya kpe Adamui ankãanyiu, nŋui í jɛ hunde nɔ nŋui í ya daa inɛ ŋa si kuwɛɛ.
46 Kù jɛ arai lelei í tako í naa, arai ilɛui, ti leleu í bɛi í naa.
47 Adamu sinteu, í naai hai si ilɛ nɔ í jɛ ti ilɛ. Nɔ Adamu minjisiau í naa hai lelei Aɔ̃.
48 Inɛ ŋa iyi à jɛ ti ilɛu ihɛ̃ fei à yɛi bɛi inɛ sinte iyi à taka hai ilɛ. Nɔ inɛ ŋa iyi à jɛ ti lelei Aɔ̃ à yɛi bɛi inɛ iyi í naa hai lelei Aɔ̃.
49 Nɔ si bɛi à jɔ inɛi ilɛu, bɛɛbɛ mɔi aa ka jɔ inɛi leleu.
50 Iŋɛ inɛm ŋa, iyi ihɛ̃i ǹ wa n fɔ, arai ilɛ kaa yɔkɔ ku ba ikpɛ̃ɛ si bommai Ilaaɔ̃. Nŋu iyi í jɛ ti iku kaa yɔkɔ ku ba kuwɛɛ hai tã.
51 Idei asii wee iyi ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ. Awa fei si aa ka ku, amma Ilaaɔ̃ á kpaasi awa fei
52 gbakã, si iju kamɛɛ akã, waati iyi kãakãakĩi ankãanyi á kpata. Waati iyi kãakãakĩi ankãanyiu á kpata Ilaaɔ̃ á jĩ iku ŋa nɔ a kaa ku má, nɔ ku kpaasi awa mɔ.
53 Ntɔ ntɔ, ara iyi á bɛjɛu kù nɛ bɛi á ce iyi kù kpaasi iyi ci ya bɛjɛ. Nŋu iyi í jɛ ti iku, kù nɛ bɛi á ce iyi kù kpaasi iyi ci ya ku.
54 Nɔ waati iyi ara ku bɛjɛu á kpaasi iyi kaa bɛjɛ, nɔ ti iku mɔ ku kpaasi iyi kaa ku, waati bɛɛbɛi ide iyi à kɔu á ce, iyi í ni, Ilaaɔ̃ í kãmia iku mam mam.
55 Iku kaa kãmia inɛ ŋa má.
Iku kaa nɛ gbugbã si inɛ ŋa má.
56 Iku kaa wɛɛ wo bii kù jɛ na dulum, nɔ dulum mɔ kaa nɛ gbugbã wo bii kù jɛ na wooda.
57 Amma ka saabu Ilaaɔ̃, nŋu iyi wa mu nwa gbugbã à waa kãmiaò dulum na anu akã

nwa iyi à ce do Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi.
58 Na nŋu, iŋɛ baakɔɔm ŋa, i leekĩ dim dim i maà tɛkɛɛ ŋa. I ce kookaai si icɛi Lafɛ̃ɛ do ajɔ fei si na iyi í jò ì mà ŋa icɛ iyi ì waa cea Lafɛ̃ɛ kaa ce nfe ŋa.

16

Fia ku tɔtɔɔ na woo dasi Jesu naanɛ ŋa

1 Nsɛi, ka fɔ idei fia iyi à waa tɔtɔɔ na woo dasi Jesu naanɛ ŋa iyi à wa Zeruzalɛmu. Í sĩa iŋɛ mɔ i ce bɛi ǹ sõ inɛi igbɛi Jesu ŋa iyi à wa ilɛi Galati.
2 Si ajɔ ama azuma fei í sĩa inɛ fei ku nya fiaɛ ikã, zaka bɛi á yɔkɔ, si bɛi Ilaaõ í muaa, ku ba i maà ti i degbe hee waati iyi ǹ to wa i bɛi i maa tɔtɔɔ fiau ŋa.
3 Bii ǹ naa, an bɛ inɛ ŋa iyi ì cica ŋau Zeruzalɛmu do amua nŋɛ do tia iyi á sisi nŋa yaaseɛ.
4 Bii í nɔ í jɛ í sĩa amu takam n koo mɔi, awɔò ŋa aa ka koo ajɔ.

Mii ŋa iyi Pɔlu wa bi ku ce

5 Bii í kõɔsi an bɔ ilɛi Masedɔni nɔ hai bɛ an naa bi tu ŋɛ.
6 An ce baa ajɔ minji bi tu ŋɛ, bii i kù laakai mɔm, bɛi an jɛ kpaa. Si anyii nŋu, nɔ i sobim do bii ǹ nɛ ku bɔ ŋa.
7 Bɛbɛi n kù bi n yɛ ŋɛ do saasa, amma bii Lafɛ̃ɛ í bi an kpɛ bi tu ŋɛ bɛ.
8 Amma hee ajɔi Pantekotu koo toò wa an maa n wa Efɛɛzu ihɛ̃ titã
9 domi Ilaaõ í cĩim kpãa nla nla n ceò icɛ ihɛ̃ iyi á nɛ aranfãani, baa bii mbɛɛ ŋa à kpɔ.
10 Bii Timɔtee í to wa bi tu ŋɛ, i gbaa do yaase bɛi á nɛò ara ku fũ si anini nŋɛ, domi nŋu mɔ icɛi Lafɛ̃ɛi wa ce bɛi ǹ wa n ceu.
11 Na nŋu, i maà jò inɛ gɔ ku dondaɛ ŋa, amma i sobiɛ si isɛɛnɛɛ iyi á ce ku baaò wa ku ba ku to wa bi tom do laakai ku sũ, domi ǹ wa n cɔ kpãaɛ nŋu do kpaasi ŋa iyi à waa suu wa.
12 Amma iyi í jɛ idei kpaasi nwa Apolo, tuuba nkpɔ nkpɔi ǹ ya n maa n sõɔ n ni koo cɔ ŋɛ do kpaasi nwa gɔ ŋa ajɔ, amma si nsɛi titã kù waa bi ku naa kpata kpata. Bii í ba fayaɛ á naa.

Idei ankãanyi ŋa

13 I ce laakaii ara nŋɛ, i leekĩ si naanɛ ku dasi dim dim ŋa. I ce wɔɔkɔ ku ba i ba gbugbã ŋa.
14 Iyi ì waa ce fei, i coo do kubi ŋa.
15 Ì mà ŋa iyi Setefani do inɛi kpasɛ̃ɛ ŋai à jɛ woo dasi Jesu naanɛ sinte si ilɛi Gɛrɛsi à nɔ à na ara nŋa à sobiò woo dasi Jesu naanɛ ŋa. Iŋɛ inɛm ŋa, ǹ wa n tɔɔ ŋɛi,
16 amanɛ dimi bɛɛbɛ ŋa do inɛ ŋa iyi à waa ba ŋa icɛu ku ce do himma fei, i ya jirima ŋa ŋa.
17 Ǹ nɛ inɔ didõ do kunaai Setefani, do Fɔɔtunatu do Akaiku, domi si bɛi i kù wa ihɛ̃ ŋa aŋai à ce mii iyi ì nɛ ku ce ŋa.
18 Inɛ ŋau à tũ inɔm bɛi à ya tũ tu ŋɛ mɔ. Í sĩa i saabu inɛ dimi bɛɛbɛ ŋa.
19 Igbɛi inɛi Jesu ŋa iyi à wa ilɛi Azii à waa ce ŋɛ fɔɔ. Akilasi do Piisila do inɛi igbɛi Jesu ŋa iyi à ya tɔtɔɔ kpasɛ̃ nŋa, à

waa ce ŋɛ fɔɔ jiida jiida do irii
Lafɛ̃ɛ.
20 Kpaasi woo dasi Jesu
naanɛ ŋa fei à waa ce ŋɛ fɔɔ.
Iŋɛ mɔ i ce njɛ fɔɔ ŋa do
kubi.
21 Amu Pɔlu, amui ǹ kɔ nŋɛ
fɔɔu ihɛ̃ wa do awɔm.
22 Inɛ iyi kù nɛ kubii Lafɛ̃ɛ
fei, ikpe ku muu.
Lafɛ̃ɛ Jesu ku nyi wa.
23 Didɔ̃i Lafɛ̃ɛ Jesu ku wɛɛ do
iŋɛ.
24 Kubim í wɛɛ do iŋɛ fei na
anu akã nwa do Jesu Kirisi.
Ami.

Tia minjisia iyi Pəlu í kɔa inɛi Kɔrɛnti ŋa

Idei fəə

1 Amui Pəlu woo bɛi Jesu Kirisi si idəəbii Ilaaõ, do Timətee kpaasi nwa.

À ce inɛi igbɛi Ilaaõ ŋa iyi à wa Kɔrɛnti fəə do woo dasi naanɛ ŋa fei iyi à wa si ilɛi Gɛrɛsi fei.

2 Ilaaõ Baa nwa do Lafɛ̃ɛ Jesu Kirisi a mu nŋɛ didõ do laakai ku sũ.

Pəlu wa saabu Ilaaõ

3 Ka saabu Ilaaõ, Baai Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi, nŋui í nɛ araare, nə nŋui í ya maa tũ idə nwa waati kã̃ma fei.

4 Wa tũ idə nwa si wahala baa yooma nwa fei. Í ya ce bɛɛbɛi ku ba awa mə ka yɔkɔ ka tũ idəi inɛ ŋa iyi à waa wahala do yaase bɛi í tũò ti awa mə.

5 Ntə ntə, à nɛ ikpɛ̃ nla nla si ijuukpãi Kirisi, amma bɛi ijuukpãu í la í to, bɛɛbɛ məi yaase bɛi Kirisi wa tũò idə nwa ŋau mə í to.

6 Bii à yɛ ijuukpã, na iri nŋɛi, ku ba i ba faaba ŋa nə Ilaaõ ku tũ idə nŋɛ. Bii Ilaaõ í nə í tũ idə nwa, na iri nŋɛi, iŋɛ mə i temua ŋa do ijuukpã dimi akã do iyi à waa yɛu, nə idəi iŋɛ mə ku tũ.

7 À waa naanɛ ŋɛ ntə ntə domi à mà, si bɛi ì nɛ ikpɛ̃ si ijuukpã nwa ŋa, bɛɛbɛ məi Ilaaõ á tũ idə nŋɛ si bɛi wa tũ tu wa.

8 Iŋɛ inɛ nwa ŋa, à bi i mà ŋa wahala iyi í ba wa si ilɛi Azii í caa. Í re gbugbã nwa hee a kù tamaa mà aa ka wɛɛ si hunde má.

9 À tamaa bɛi à yɛ taale nwa á kpa wai. Amma dimii ideu ihɛ̃ í ba wai ku ba ka mà iyi kù sĩa ka dasi naanɛ nwa si awa taka nwa, amma ka dasi naanɛ nwa fei si Ilaaõ nŋu akã iyi á jĩ iku ŋa.

10 Nŋui í nya wa hai si iku dimi bɛɛbɛ, á nə ku nya wa má. Ntəi, à waa cə kpãaɛ á nyi ku nya wa má.

11 Iŋɛ taka nŋɛ ì waa sobi wa do kutəə nŋɛ. Ilaaõ á gba kutəə iyi inɛ nkpə í ce na iri nwa, nə ku ce nwa didõ ku ba inɛ nkpə ku saabuɛ na iri nwa.

Pəlu í kpaasi idei ilu ku bəɛ

12 Ide iyi í jɔ̀ à waa təò fufu wee. Idə nwa wa jɛ nwa sɛɛda iyi isɛɛnɛ nwa í má si wajui inɛi andunya ŋa, nə iyi í re məm nŋui í jɛ si waju nŋɛ. Kù nə kù jɛ do muafiti. Mii ŋau bɛ fei, hai bi Ilaaõi wa naa. Kù jɛ do bisii amanɛ ŋa, amma do didõi Ilaaõi.

13-14 Bɛɛbɛi si tia iyi à ce nŋɛ, a kù kə nŋɛ mii mmu gə bii kù jɛ iyi ì cio ì gbə yaaseɛ ŋau bɛ. Si ajə iyi Lafɛ̃ɛ Jesu á nyi wa aa ka yɔkɔ ka təə fufu na iri nŋɛ. Bɛɛbɛ məi iŋɛ mə aa yɔkɔ i təə fufu ŋa na iri nwa. Ì gbə yaasei ideu ihɛ̃ keeke tã ŋa, amma ṅ bi i gbə yaaseɛ ŋai mam mam.

15 Na saabui ideu ihɛ̃i í jɔ̀ ṅ tako ṅ dasi idə n bə bi tu ŋɛ ku ba i ba didõ ikɔ minji ŋa.

16 Ṅ lasabu bii ṅ wa n bə ikpa ilɛi Masedəni n yaa n yɛ ŋɛ, nə n nyi n yɛ ŋɛ má bii

ɲ̀ wa n baa. Bɛɛbɛi aa sobim si isɛɛnɛm ŋa n bɔò ikpa ilɛi Zudee.
17 Si ide iyi ɲ̀ lasabuu, idɔ minjii ɲ̀ ce? Mà ì waa tamaa ŋa ɲ̀ ya n ni ɲ̀ wa n naa nɔ gbakã n kpaasi ide má n ni n kù wa n naa bɛi inɛi andunya ŋa à ya cei?
18 Si bɛi ì mà ŋa iyi Ilaaɔ̃ í jɛ ilu naanɛ, ɲ̀ bi i mà ŋa iyi n ci ya ni, ɲ̀ wa n naa nɔ n ni, n kù wa n naa má.
19 Ntɔ ntɔ, Jesu Kirisi amai Ilaaɔ̃, nŋu iyi amu do Silasi do Timɔtee à waazo nŋɛu, kù naa do idɔ minji. Amma í naai do ide ntɔi Ilaaɔ̃,
20 nɔ kuwã ŋa iyi Ilaaɔ̃ í ce fei í kɔ̃ siɛ. Na nŋu na saabuɛi à waa ni, ami, à waa saabuò Ilaaɔ̃.
21 Ilaaɔ̃i í jɔ̀ awaɛ ŋa fei à leekɪ̀ si Kirisi dim dim ajɔ. Nŋui í nɔ í cica wa ikã.
22 Nŋui í ce si wa sɛɛdaɛ iyi wa nyisi iyi à jɛ tɛɛ, nɔ í da nwa si Hundeɛ si idɔ ku jɛ nwa bɛi kaazigi.
23 Ilaaɔ̃ í jɛ sɛɛdam n kù bi n ba ŋɛ ide ku gaabu ku ce. Na ŋɔi í ce n kù nyi wa Kɔrɛnti.
24 A kù bi ka jilɛ nŋɛ ide gɔ do tilasi si naanɛ ku dasi nŋɛ si na iyi í jɔ̀ ì waa leeki dim dim ŋa tã si naanɛ ku dasiu, amma à bi ka ce icɛi awaɛ ŋa ajɔ ka mu nŋɛ inɔ didɔ̃.

2

1 Nŋui í jɔ̀ ɲ̀ lasabu n maà n ti n naa bi tu ŋɛ n naa n fɔ inɔ nŋɛ má.
2 N kù bi n fɔ inɔ nŋɛ domi bii ɲ̀ fɔ inɔ nŋɛ, yooi á tũ inɔm má bii kù jɛ iŋɛ iyi ɲ̀ fɔ inɔ nŋɛu.
3 Na ŋɔi í jɔ̀ ɲ̀ tako ɲ̀ kɔ nŋɛ tiau bɛ wa do yaase bɛɛbɛ. N kù bi n naa bi tu ŋɛ, iŋɛ iyi hai bi tu ŋɛi an ba inɔ didɔ̃, ì fɔ inɔm ŋa. Ǹ wa n naanɛ iŋɛ fei iyi bii inɔm í dɔ̃, inɔ didɔ̃i iŋɛ feii.
4 Bɛɛbɛi ɲ̀ kɔ nŋɛ tiau wa do inɔ ku fɔ do cikãaju nkpɔ nkpɔ, kù jɛ n fɔ inɔ nŋɛ, ɲ̀ bi i mà ŋa zaka bɛi ɲ̀ bi ŋɛ í toi.

I ya kpa idei kurara ŋa

5 Si bɛi inɛ gɔ nŋɛ í fɔ inɔm, kù jɛ inɔi amu akãi í fɔ, ti iŋɛ feii. Walakɔ ɲ̀ tamaa í sɪ̀a n ni, inɔi inɛ gɔ nŋɛ ŋai í fɔ, domi n kù bi n fɔ n lɔsi.
6 Amma í to bɛɛbɛ, si bɛi inɛ nkpɔ nŋɛ í kpãa iju.
7 Í sɪ̀a i kpa idei kurarae i mua gbugbã ŋa ku ba inɔ ku fɔ nlau ku maà caa siɛ.
8 Na nŋu, ɲ̀ wa n tɔɔ ŋɛ, i ceaa bɛi á mà iyi ì bi nŋu ŋa.
9 Na ŋɔi í jɔ̀ ɲ̀ tako ɲ̀ kɔ nŋɛ tia wa wo n cɔ laakai nŋɛ ku ba n mà bii í jɛ ì waa jirima fei ndɛɛ ŋa.
10 Inɛ iyi ì kpa idei kurarae ŋa, amu mɔ ɲ̀ kpaa mbɛ baa do iyi kù jɛ amui í raraa. Nɔ ideu iyi ɲ̀ kpa, ɲ̀ kpaai na iri nŋɛ si wajui Kirisi,
11 ku ba Seetam ku maà zamba wa. Ntɔi, à mà sãa sãa iyi wa bi ku ce.

À jɛ igũ si kpãai Jesu Kirisi

12 Iyi ɲ̀ to Torasi laabaau jiidai Kirisi ku sisi, ɲ̀ yɔɔ iyi didɔ̃i Lafɛ̃ɛi í cɪ̀im kpãa n ceò icɛ bɛ.
13 Amma laakaim kù sũ sɛ̃ɛ si bɛi n kù yɛ kpaasim Titee. Na ŋɔi í jɔ̀ ɲ̀ tɔɔ inɛi Torasi ŋa sukudɔ̃ ɲ̀ nɛ ilɛi Masedɔni.

14 Amma ka saabu Ilaaɔ̃, domi í mu nwa gbugbã ka jɛò igũ waati kãma fei si kpãai Kirisi. Wa ceò wa icɛ ku ba ku jò inɛ ŋa a mà Kirisi, nɔ kumài Kirisiu ku fangaa bii fei bɛi inúnùi tulare í ya fangaa.

15 Ntɔi, si wajui Ilaaɔ̃ à yɛi bɛi inúnù didɔ̃i Kirisi, bi inɛ ŋa iyi à ba faaba, do bi woo bɔ nfe ku ce ŋa.

16 Bi inɛ ŋa iyi à waa bɔ bi ku ce nfe, inúnùi ikui iyi wa bí iku. Bi inɛ ŋa mɔ iyi à waa ba faaba, inúnùi kuwɛɛi iyi wa na kuwɛɛ. Yooi í to ku ce dimii icɛu bɛ.

17 A kù jɛ bɛi inɛ gɔ ŋa iyi à waa sisi idei Ilaaɔ̃ do ibo na fia. Amma si na iyi í jò Ilaaɔ̃i í bɛ wa wa, nŋui í jò à waa fɔ ide dee dee na anu akã iyi à ce do Kirisi, kù jɛ do muafiti.

3

Amaacɛ ŋa iyi aa sisia inɛ ŋa akabuu titɔ̃

1 Ide iyi à fɔ nsɛiu ihɛ̃ í yɛ bɛi à waa tɔɔ fufu mái? Awa mɔ à nɛ bukaatai ka naa bi tu ŋɛ do tia iyi á sisi nŋɛ yaase nwai, bɛi inɛ gɔ ŋa à ya ce? Mà ka tɔɔ ŋɛ i kɔ nwa dimiɛ ŋai.

2 Iŋɛ taka nŋɛi ì jɛ bɛi tia nwa iyi à kɔ si idɔ nwa. Í yɛ ŋai bɛi tia iyi inɛ fei í mà wa cioɛ.

3 Kookoosu nŋɛ wa nyisi ntɔ ntɔ iyi iŋɛi í jɛ bɛi tia iyi Kirisi í kɔ na icɛ nwa iyi à ce si inɔ nŋɛ. Tiau, kù jɛ do biikii à kɔɔ, amma do Hundei Ilaaɔ̃i à kɔɔ, nŋu iyi í jɛ icui kuwɛɛ. Kù jɛ si kutai à kɔɔ, si idɔi amanɛ ŋai.

4 Naanɛ nŋui à nɛ si wajui Ilaaɔ̃ do saabui Kirisi.

5 Ntɔi, a kù to ara nwa ka ni à ce ngɔgɔ do ara nwa. Mii iyi à yɔkɔ à waa ce fei, hai bi Ilaaɔ̃i wa naa,

6 domi nŋui í mu nwa gbugbã ka jɛò amaacɛɛ ŋa ka sisia inɛ ŋa akabuu titɔ̃. Akabuuu kù waa ce icɛ do wooda iyi à kɔu, bi kù jɛ do Hundei Ilaaɔ̃. Wooda iyi à kɔu í ya jò inɛ ku kui, amma Hundei Ilaaɔ̃i í ya na kuwɛɛi.

7 Waati iyi à kɔ woodau akã akã si kuta, amboei Ilaaɔ̃ í má inya. Amboeu í jò wajui Moizi wa daana hee inɛi Izirɛli ŋa à mɔngɔ ku kãsiɛ iju. Do nŋu fei, amboeu í na í tã. Bii í jɛ wooda iyi í jò inɛ ŋa à kui í naa do dimii amboe bɛɛbɛ,

8 amboei icɛ iyi Hundei Ilaaɔ̃ wa ce kaa re bɛɛbɛ? Ntɔ ntɔ á re.

9 Icɛi wooda iyi í ya yɛ taalei inɛ ŋa í nɛ amboe, amma ti icɛ iyi í jò inɛ ŋa à jɛ dee dee si wajui Ilaaɔ̃ í roo hee bii í jì.

10 Aa ka yɔkɔ ka ni mɔm amboe iyi wa má inya tako kù to ngɔgɔ do ti nsɛi iyi í la í roo.

11 Ntɔi, bii mii iyi kaa kpɛ í nɛ amboe, zaka bɛirei amboei mii iyi á ya maa wɛɛ do ajɔ fei á la ku to.

12 À waa fɔ ide do naanɛ si na iyi í jò à nɛ kpãa ku cɔu ihɛ̃.

13 A kù jɛ bɛi Moizi iyi í bii fuugɛsɛ ku ba inɛi Izirɛli ŋa a maà yɛ waati iyi amboeu í sɛkɛɛ hai si wajuɛ.

14 Amma à lele idɔ nŋa a kù yɔkɔ a kù gbɔ yaaseɛ. Baa do nnyi fei bii à waa cio tiai akabuu sintei idei Ilaaɔ̃, í yɛi bɛi fuugɛsɛu í kɔ í wa bɛ. Nɔ fuugɛsɛu kaa nya bii kù jɛ à dasi Kirisi naanɛ.

15 Baa nnyi má, waati iyi inɛi Izirɛli ŋa à waa cio tia

iyi Moizi í kɔ fei, í ya yɛ bɛi fuugɛsɛu wa ganji ŋa a gbɔ yaaseɛi.
16 Amma kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni, waati iyi inɛ í kpaasi idɔɛ í sinda si Lafɛ̃ɛ, waati bɛɛbɛi fuugɛsɛu á nya.
17 Nɔ wee, Lafɛ̃ɛu, Hundei. Tengi bii Hundei Lafɛ̃ɛ í wa, tengi bɛi ara ku nɛ í ya wa.
18 Fuugɛsɛu kù wa si waju nwa má nɔ inɛ ŋa à ya maa yɛ amboei Lafɛ̃ɛ si wai bɛi si digi, nɔ amboeɛ iyi à waa cɔu, nŋui wa kpaasi wa ku ba ka jɔɔ, nɔ í ya maa kɔ̃ɔsii waati kãma fei si wa. Icɛu bɛ, Hundei Lafɛ̃ɛi wa coo.

4

Amanii Hunde iyi í wa si wa

1 Ilaaɔ̃i í da nwa icɛu si awɔ na jiida ku jɛɛ. Nŋui í jɔ̀ a kù mɔ̃ngɔ munya.
2 À nyɔ daai anyɔ ŋa iyi inɛ ŋa à ya ce si asii. A kù wɛɛ do baai bisi laalɔ, a kù kpaasi ide ntɔi Ilaaɔ̃ ibo. Amma à jɔ̀ inɛ ŋa à waa mà ntɔu sãa sãa ku ba inɛ fei ku mà si idɔɛ awa ilu ntɔ ŋai si wajui Ilaaɔ̃.
3 Baa do iyi à waa sisi laabaau jiidau dee dee, inɛ gɔ ŋa a ci ya gbɔ yaaseɛ, amma inɛ ŋa iyi aa ce nfe aŋa akãi a ci ya gbɔ yaaseɛ.
4 Inɛ ŋau a kù dasi naanɛ si na iyi í jɔ̀ Seetam, lafɛ̃ɛi andunyau í nya laakai nŋa. Í nya laakai nŋai ku ba a maà yɛ inya kumái laabaau jiidau. Laabaau jiidau wa nyisi wa amboei Kirisi, iyi í jɛ Ilaaɔ̃ takaɛ.
5 Do ntɔ, a kù waa waazo idei iri nwa. Si waazo nwa à waa fɔ iyi Jesu Kirisii í jɛ Lafɛ̃ɛ nɔ awa mɔ à jɛ woo ce icɛ nŋɛ ŋa na iriɛ.
6 Ilaaɔ̃i í ni, inya kumá ku ce si aninii ilu kuku, nŋui í nɔ í da nwa si inya kumáɛ si idɔ nwa ku ba ka mà amboeɛ. Amboei Ilaaɔ̃ui à waa yɛ si wajui Kirisi.
7 Amma awa iyi à nɛ amani nlau ihɛ̃, à yɛi bɛi cakai amà ku ba kulai gbugbãu ku jɛ ti Ilaaɔ̃, ku maà jɛ ti awa taka nwa.
8 À yɔyɔ wa do ijuukpã ikã ikã fei, amma a kù ku. À biti amma a kù mɔngɔ.
9 Inɛ ŋa à kpã wa iju, amma Ilaaɔ̃ kù kɔsi wa. À kɛkɛ wa, amma a kù kpa wa.
10 Ajɔ fei si wahalau ihɛ̃ í yɛi bɛi à waa ba ikpɛ̃ nwa si ikui Jesu bii à waa bɔ fei ku ba a yɛ kuwɛɛɛ si ara nwa.
11 Ntɔi, baa do iyi à wɛɛ fei, si anui ikui à ya ka wa waati kãma fei na irii Jesu, ku ba a yɛ kuwɛɛɛ si ara nwa.
12 Bɛɛbɛi awa si anui ikui à wa, amma iŋɛ, kuwɛɛi í jɛ tu ŋɛ.
13 Naanɛ ku dasi nwa í yɛ bɛi ti inɛ iyi í kɔ si kukɔi idei Ilaaɔ̃ í ni, ṅ dasi naanɛ, na ŋɔi í jɔ̀ ṅ wa n fɔ ide. Na nŋu, awa mɔ, si na iyi í jɔ̀ à dasi naanɛ, nŋui í jɔ̀ à waa fɔ.
14 À mà do ntɔ, inɛ iyi í jḭ Lafɛ̃ɛ Jesu hai si balɛ, á jḭ wa do Jesu ajɔ nɔ kú jɔ̀ awaɛ ŋa ka kò si wajuɛ.
15 Na iri nŋɛi à waa temuaò mii ŋau ihɛ̃ fei ku ba inɛ ŋa iyi à ba didɔ̃i Ilaaɔ̃u, akpɔ nŋa ku ya maa kɔ̃ɔsi nɔ a ya maa saabuɛ ntɔ ntɔ, domi bɛɛbɛi aa nyisiò amboeɛ.

Ka jɛ kuwɛɛ do naanɛ ku dasi

16 Nŋui í jɔ̀ a kaa ka mɔngɔ munya. Baa bii ara nwa wa gbo, hunde nwa í ya maa wɛɛ titɔ̃i do ajɔ fei.

17 Ijuukpã keeke iyi à waa yɛ si nsɛiu ihɛ̃ wa ce nwa sɔɔlui amboe iyi ci ya tãi iyi í la í re ijuukpãu.

18 Ntɔ ntɔ laakai nwa kù wa si mii iyi iju wa yɛ, í gbe si mii iyi kù waa yɛ. Mii iyi iju wa yɛ ci ya kpɛ, amma mii iyi kù waa yɛ í ya wɛɛi do ajɔ fei.

5

1 Arai í jɛ bi ku wai hunde nwa si ilɛu ihɛ̃. Nɔ à mà bii ara nwa í ku, Ilaaɔ̃ í jilɛ nwa bi ku wa lele iyi nŋu takaɛ í ce, kù jɛ amanɛ. Bi ku wau á maa wɛɛi do ajɔ fei.

2 Nɔ à wasi ku weewea si na iyi í jɔ̀ hunde nwa í bi ku dasi bi ku wai leleu bɛi amanɛ í ya dasi ibɔ.

3 Í bi bɛɛbɛi domi bii à dasi, hunde nwa kaa wɛɛ hai nɛ bi ku wau.

4 Ntɔ ntɔ, si waati iyi à wa si arau ihɛ̃ à waa weewea à waa nɛ bɛi inɛ iyi aso wa wɔɔ. Kù jɛ à bi ka wɛɛ hai nɛ ara amma à bi a da nwa si ara titɔ̃i leleu, ku ba kuwɛɛu ku kpa irii mii ŋa iyi í jɛ ti iku.

5 Inɛ iyi í jilɛ nwa mii ŋau ihɛ̃ nŋui í jɛ Ilaaɔ̃. Nŋui í mu nwa Hundeɛ bɛi kaazigi.

6 Nŋui í jɔ̀ à ya ka nɛ wɔɔkɔ ajɔ fei baa do iyi à mà si waati iyi à wa si arau ihɛ̃ à jĩò bi ku wai Lafɛ̃ɛ.

7 À waa ce isɛɛnɛ nwa na naanɛ ku dasi, kù jɛ na mii iyi à waa yɛ.

8 Ntɔ ntɔ à ya ka nɛ wɔɔkɔ. Amma iyi à bi í re fei ndɛɛ nŋui í jɛ ka jɔ̀ arau ihɛ̃ ka bɔ bi Lafɛ̃ɛ ka maa wa bi tɛɛ.

9 Nŋui í jɔ̀ à waa ce kookaai ka ce iyi á dɔ̃a Lafɛ̃ɛ si, bii í jɛ à wɛɛ si arau ihɛ̃ walakɔ bii à ku.

10 Í sĩa ka ce iyi á dɔ̃a si domi kù nɛ bɛi aa ka ce iyi a kù leekĩ si wajui Kirisi ku kiiti wa awa fei, nɔ ku sãa inɛ fei si bɛi kookoosu iyi í ce si kuwɛɛɛ í to, bii laalɔi, bii í nɔ í jɛ jiida mɔi.

Kirisi í jɔ̀ à dɔ̃ do Ilaaɔ̃

11 Ilaaɔ̃ í mà wa sãa sãa, nɔ bɛɛbɛ mɔi ǹ tamaa iŋɛ taka nŋɛ ì mà wa ŋa. Si na iyi í jɔ̀ à mà bɛɛrɛi Lafɛ̃ɛ. À waa dɛ ka kãmia inɛ ŋai.

12 Kù jɛ à waa tɔɔ fufu bi tu ŋɛ. Amma à waa bi i ba yaase bɛi aa ce i wɛɛò inɔ didɔ̃ ŋai na iri nwa. Bɛɛbɛi aa ba bɛi aa jɛa inɛ ŋa iyi à waa tɔɔ fufu na mii ŋa iyi à waa yɛ nŋu akã, nɔ à fũsi iyi í jɛ ti idɔu awɔ.

13 Bii à waa ce wa sũmu, na Ilaaɔ̃i. Bii à nɔ à waa ce wa ilu laakai ŋa mɔi, na iri nŋɛi.

14 Kubii Kirisii wa nɛ̀ò wa. Si na iyi í jɔ̀ à mà inɛ akãi í ku na inɛ fei, à nɔ à mà iyi inɛ feii í nɛ ikpɛ̃ si ikuɛ.

15 Í kui na inɛ fei ku ba inɛ ŋa iyi à wɛɛ si hunde a maà wɛɛ na irii aŋa taka nŋa má, í gbe na iriɛ, nŋu iyi í kú nɔ í jĩ na iri nŋa.

16 Na nŋu, bɛbɛi a kaa ka cɔ iyi à waa yɛò iju si amanɛ nŋu akã. Baa bii bɛɛbɛi à tako à cea Kirisi wo, nsɛi a kaà ka ce bɛɛbɛ má.

17 Bii inɛ gɔ í nɛ anu akã do Kirisi í jɛ inɛ titɔ̃. Mii ndii tako

ŋau à lɔ, nɔ wee mii titɔ̃ ŋai à sãsi wa.
18 Mii ŋau ihɛ̃ fei icɛi Ilaaɔ̃i, nŋu iyi í jɔ̀ à dɔ̃ do nŋu na saabui Kirisi, nɔ í bɛ wa ku ba awa mɔ ka jɔ̀ inɛ ŋa a dɔ̃ do nŋu.
19 Ntɔ ntɔ, na saabui Kirisii Ilaaɔ̃ í jɔ̀ inɛ ŋa à dɔ̃ do nŋu. Í kpa idei kurara nŋa kù waa dooaɛ má, nɔ í jilɛ nwa icɛ ka sisia inɛ ŋa bɛi aa ce a dɔ̃ do nŋu.
20 Na nŋu, à jɛ woo bɛi Kirisi ŋa. Í yɛi bɛi Ilaaɔ̃ takaɛi wa ba ŋɛ ide ku fɔ hai bi tu wa nɔ à waa tɔɔ ŋɛ do irii Kirisi, i jɔ̀ i dɔ̃ do Ilaaɔ̃ ŋa.
21 Kirisi, nŋu iyi kù ce dulum kãma, nŋui Ilaaɔ̃ í kãa dulum du wa ku ba ka jɛ dee dee si wajuɛ na anu akã̃ nwa iyi à ce do Kirisi ajɔ.

6

1 Awa iyi à waa ce icɛ do Ilaaɔ̃ ajɔ, à waa tɔɔ ŋɛi i maà jɔ̀ didɔ̃ iyi Ilaaɔ̃ í ce nŋɛu ku ce nfe.
2 Si tiai idei Ilaaɔ̃ à kɔɔ à ni,
Ilaaɔ̃ í ni,
Ǹ gbɔ kutɔɔɛ nɔ ǹ jɛɛ si waati jiida.
Ǹ sobiɛ si ajɔi faaba.
To, nsɛii í jɛ waati jiidau, nnyii ajɔi faaba.
3 A kù waa bi inɛ gɔ ku yɛ taalei icɛ nwa. Nŋui í jɔ̀ a kù waa ce ngɔgɔ iyi á dasi inɛ kurara.
4 Amma si kookoosu nwa fei à waa bi kuwɛɛ nwa ku nyisi iyi à jɛ woo ce icɛ jiidai Ilaaɔ̃ ŋa. À waa temua ntɔ ntɔ si wahala do si are do si ijuukpã̃.
5 À tɛ nwa kpɔtɔɔ à dasi wa piisɔ̃ɔ, nɔ inɛ ŋa à dede gidi si wa amma si fei ndɛɛ à yɔkɔ temua. À ya ka ce icɛ hee ka gbɛɛji, à ya ka wɔ njoo, nɔ à ya ka dĩ anu.
6-7 À waa nyisi iyi à jɛ woo ce icɛi Ilaaɔ̃ ŋa do kuwɛɛ jiida nwa, do kumà nwa, do suuru nwa, do jiida ku jɛ nwa, do kubi hai nɛ muafiti nwa, do idei ntɔu ku waazo. Nɔ gbugbãi Ilaaɔ̃ do icɛ iyi Hundeɛ wa ce si wa wa nyisi iyi à jɛ woo ce icɛɛ ŋa. Dee dee ku jɛi í jɛ nyaui igũ nwa iyi à ya ka jaò nɔ ka kɔò ara nwa.
8 À ya ka temuai bii inɛ ŋa à mà bɛɛrɛ nwa walakɔ bii à waa nya fũnɛ nwa. Bɛɛbɛ mɔi à ya ka temua bii à waa fɔ jiida nwa walakɔ bii à waa fɔ laalɔ nwa. À waa cɔ wa bɛi woo sɔ ibo ŋa baa do iyi à waa fɔ ntɔ fei.
9 À waa cɔ wa bɛi a kù mà wa, baa bii inɛ fei í mà wa sãa sãa. À waa cɔ wa bɛi inɛ ŋa iyi à kasãm, amma hee nsɛi à wɛɛ si baani. À kpã wa iju ntɔ ntɔ, amma a kù kpa wa.
10 À waa cɔ wa bɛi ilu inɔ ku fɔ ŋa, amma à ya ka maa nɛ inɔ didɔ̃i waati kãma fei. À waa cɔ wa bɛi ilu are ŋa, amma à waa mua inɛ nkpɔ amani. À waa cɔ wa bɛi a kù nɛ ngɔgɔ, amma à nɛ fei ndɛɛ.
11 Iŋɛ inɛi Kɔrɛnti ŋa, à sɔ̃ ŋɛ ide ntɔ iyi í wa si idɔ nwa fei. Idɔ nwa í nɛ kubi nŋɛ jiida jiida.
12 Kubi nwa kù kaye si gãmɛ nŋɛ, amma iŋɛi i kù na wa ara.
13 Na nŋu, i ce nwa bɛi awa mɔ à waa ce nŋɛ. Ǹ wa n ba ŋɛ

ide ku fɔ bɛi amam ŋa, i jɔ̀ i bi wa jiida jiida ŋa.

I maà nɛ anu tɔɔsi do hai dasi Jesu naanɛ ŋa

14 I maà nɛ anu tɔɔsi do hai dasi Jesu naanɛ ŋa domi i kù jɔ ŋa ŋa. Bɛirei jiida do laalɔ á ce ku tɔtɔɔ. Mà bɛirei inya kumá do ilu kuku á ce ku tɔtɔɔ.

15 Bɛirei Kirisi do Seetam aa ce a gbɔ si njɛ. Mà mii woo dasi Jesu naanɛ do hai dasi naanɛ à nɛ si gãmɛi njɛ.

16 Bɛirei bi ku wai Ilaaɔ̃ do iwɛ̃ ŋa á ce ku tɔtɔɔ. Awai à jɛ bi ku wai Ilaaɔ̃, nŋu iyi í jɛ icui kuwɛɛ. Nɔ nŋu takaɛ í fɔ í ni,

An wɛɛ do aŋa nɔ awaò ŋa ka maa nɛ.
An jɛ Lafɛ̃ɛ nŋa nɔ aa jɛ inɛm ŋa.

17 Na ŋɔi í jɔ̀ Ilaaɔ̃ í nyi í ni má,

I fa ara nŋɛ hai bi tu ŋa nɔ i jĩò ŋa ŋa.
I maà má kɔkɔi mii iyi í riisi ŋa.
Bii ì waa ce bɛɛbɛ ŋa an gba ŋɛ.

18 An jɛ baa nŋɛ.

Nɔ iŋɛ mɔ aa jɛ ama inɛmɔkɔ do ama inaabom ŋa. Mii iyi Ilaaɔ̃ ilu gbugbã fei í fɔ mbɛ.

7

1 Baakɔɔm ŋa, kuwãu ihɛ̃ fei tutu wai. Na nŋu, ka jɔ̀ idɔ nwa ku má sãa sãa si mii fei ku ba ara nwa do idɔ nwa ku maà nɛ taale kãma, nɔ kumá nwa ku maa kɔ̃ɔsi si Ilaaɔ̃ nɔ ka màò bɛɛrɛɛ.

Inɔ didɔ̃i Pɔlu

2 I jɔ̀ i nɛ kubi nwa ŋa. A kù raraa inɛ gɔ, a kù bɛjɛ kuwɛɛi inɛ gɔ, a kù nɔ a kù taki inɛ gɔ.

3 N kù wa n fɔ bɛɛbɛ na n yɛ taale nŋɛ. Ntɔi, si bɛi ǹ fɔ tã, à nɛ kubi nŋɛ si idɔ nwa, baa bii í jɛ si kuwɛɛ wala si andɛi ikui.

4 Ǹ wa n naanɛ ŋɛ ntɔ ntɔ, nɔ ǹ wa n tɔɔ fufu na iri nŋɛ si mii fei. Ǹ ba gbugbã na iri nŋɛ nɔ inɔm í dõ í caa si ijuukpã nwa fei.

5 Ijuukpãu í jɔ̀ a kù sĩmi waati iyi à to ilɛi Masedɔni. À ba ijuukpã ikã ikã baa yooma fei. À ya ka ba ija hai waduude nɔ si idɔ nwa njo wa mu wa.

6 Amma Ilaaɔ̃, nŋu iyi wa mua ilu inɔ ku fɔ ŋa gbugbã, í jɔ̀ kunaai Titee í mu nwa gbugbã.

7 Kù jɛ kunaaɛ nŋu akãi í mu nwa gbugbã, amma iyi í ni má iŋɛ taka nŋɛ ì mua nŋu gbugbã ŋa. Í nɔ í sõ wa bɛi ì waa bi ku yɛm ŋa ntɔ ntɔ, do bɛi ì nɛ inɔ ku fɔ ŋa, do bɛi ì nɛ kubim ŋa jiida. Ideɛu í jɔ̀ inɔ didɔ̃m í kɔ̃ɔsi hee í caa.

8 Na ŋɔi í jɔ̀ baa bii tia iyi ǹ kɔ nŋɛ í fɔ inɔ nŋɛ, n kù nɛ inɔ ku fɔ do iyi ǹ kɔɔ. Ǹ tako ǹ nɛ inɔ ku fɔɛ si waati iyi ǹ yɛ í fɔ inɔ nŋɛ si waati keeke gɔ.

9 Amma nsɛi inɔm í dõ. Kù jɛ na iyi í jɔ̀ ǹ fɔ inɔ nŋɛ, amma si na iyi í jɔ̀ inɔ ku fɔ nŋɛ í jɔ̀ ì kpaasi daa ŋa. Bɛɛbɛi í ce si na iyi í jɔ̀ Ilaaɔ̃ í ceò inɔ ku fɔ nŋɛ icɛ. Na nŋu, a kù ce nŋɛ laalɔ kãma.

10 Ntɔ ntɔ, inɔ ku fɔ iyi Ilaaɔ̃ wa ceò icɛ í ya jɔ̀ inɛ ku kpaasi daaɛ nɔ ku ba faaba. Dimii daa ku kpaasi bɛɛbɛ i kaa ni, bii ǹ mà. Amma inɔ ku fɔi andunya í ya bí ikui.

11 Ilaaɔ̃ í ceò inɔ ku fɔ nŋɛu icɛ, nɔ i cɔ ribaɛ nsɛi ŋa. I cɔ zaka bɛi inɔ ku fɔu í jɔ̀ ì ce

laakai ŋa ì ce himma ì kɔò ara nŋɛ ŋa. Nɔ í jɔ̀ inɔ nŋɛ kù waa dɔ̃ wo nɔ ì waa ce njo ŋa, ì kpã woo ce laalɔu iju ŋa. Nɔ í jɔ̀ ì bi i yɛm má ŋa nɔ ì nɛ kubim ŋa. Si fei ndɛɛ ì nyisi iyi ì má si ideu ŋa.

12 Na nŋu, bii ǹ kɔ nŋɛ tiau wa, n kù kɔɔ na inɛ iyi í ce laalɔu nŋu akã, walakɔ na inɛ iyi í ceɑ laalɔu nŋu akã. Amma ǹ kɔɔi ku ba i mà sãa sãa ŋa si wajui Ilaaɔ̃ iyi ì nɛ kubi nwa ntɔ ntɔ ŋa.

13 Na ŋɔi í jɔ̀ à ba gbugbãu.

Kù nɔ kù jɛ gbugbã nŋu akãi à ba, amma iyi í re mɔm, à yɛ iyi Titee í wɛɛò inɔ didɔ̃ si na iyi í jɔ̀ iŋɛ fei ì tũ inɔɛ. Nŋu bɛi í jɔ̀ inɔ didɔ̃ nwa í kɔ̃ɔsi má.

14 Baa bii ǹ tɔɔ fufu keeke bi tɛɛ na iri nŋɛ wo, i kù dasim anyɔ ŋa, domi si bɛi ide ŋa iyi à sɔ̃ ŋɛu fei ntɔi, bɛɛbɛ mɔi Titee í yɔɔ iyi fufu ku tɔɔ nwa si ntɔi.

15 Kubi nŋɛ iyi Titee í nɛ wa kɔ̃ɔsi si bɛi wa ye gigi iyi iŋɛ fei ì jirimaɛ nɔ ì gbaa ŋa do bɛɛrɛ nla nla.

16 Ǹ nɛ inɔ didɔ̃ do iyi an yɔkɔ n dasi ŋɛ naanɛ si mii fei.

8

I ce amua do inɔ didɔ̃

1 Iŋɛ kpaasim ŋa, à bi i mà ŋa bɛi Ilaaɔ̃ í cea igbɛi inɛi Jesu ŋa iyi à wa ilɛi Masedɔni didɔ̃.

2 Aŋai à yɛ laakai ku cɔ si ijuukpã jiida. Amma inɔ didɔ̃ nla nŋa í jɔ̀ à ce amua nŋa do inɔ akã, baa do iyi are nŋa í la.

3 Ǹ jɛ́ sɛɛda iyi à na do idɔɔbi nŋa zaka bɛi à yɔkɔ, nɔ à na mɔm nii hee í re zaka bɛi a kù waa tamaaò.

4 À mante wa ntɔ ntɔ à ni ka jɔ̀ aŋa mɔ aŋa a na sobii aŋa na irii woo dasi naanɛ ŋa iyi à wa ilɛi Zudee.

5 À ce í re baa zaka bɛi à waa tamaa. Sinte titã à na Lafɛ̃ɛ ara nŋa, à bɛi à na awa mɔ ara nŋa do idɔɔbii Ilaaɔ̃.

6 Nŋui í jɔ̀ à tɔɔ Titee ku naa bi tu ŋɛ ku na ku sobi ŋɛ si bɛi í tako í sintiɛ, ku ba iŋɛ mɔ i tambɔ icɛ jiidau bɛ ŋa.

7 Fei ndɛɛ í caa si ŋɛ, hai naanɛ ku dasi do ide ku fɔ do kumà, do himma nŋɛ si mii fei, do kubi nwa iyi ì nɛ ŋa. Nŋui í jɔ̀ à bi icɛ jiidau bɛ mɔ ku caa si ŋɛ.

8 Kù jɛ woodai ǹ wa n na ŋɛ, himmai inɛ gɔ ŋai ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ ku ba ku mu nŋɛ kpãa iyi á jɔ̀ inɛ ŋa a yɔɔ iyi kubi nŋɛu ntɔi.

9 Ì nɔ ì mà didɔ̃i Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi ŋa, nŋu iyi í tako í jɛ ilu amani, nɔ í ce araɛ ilu are na iri nŋɛ ku ba areɛu ku ce ŋɛ ilu amani ŋa.

10 Si ideu ihɛ̃ ikɔi ǹ wa n na ŋɛ. Hai icĩ iŋɛi ì jɛ inɛ sinte ŋa si icɛu. Kù jɛ si kuceɛ nŋu akã, amma sinte iŋɛi ì dasi idɔ i coo ŋa. Iŋɛi í sĩa i temua i mɔsiò icɛu ŋa.

11 Na nŋu, i hanya si bɛɛbɛ nsɛi i kpa irii icɛu ŋa. Si bɛi ì dasi idɔ ntɔ ntɔ ì sintiɛ do himma ŋa, bɛɛbɛ mɔi á sĩa i tambɔɛ ŋa do himma si bɛi kunɛ nŋɛ í to.

12 Bii ì na do inɔ akã, Ilaaɔ̃ í ya gbai. Zaka bɛi ì nɛi í ya cɔ, nɔ baaɛ ci ya wa si iyi ì kù nɛ ŋa.

13 N kù bi ti iŋɛ mɔ ku na ku maa gaizia ŋɛ na faabai inɛ gɔ ŋa, amma í sĩa kunɛ nŋɛ do tu ŋa ku munga.

14 Si nsɛi, kunɛ nŋɛ í la. Na
nŋu, aa yɔkɔ i sobi inɛ ŋa iyi à
wa si are. Nɔ ajɔ iyi iŋɛ mɔ ì
na ì wa si are, bii kunɛ nŋa í la,
aŋa mɔ a sobi ŋɛ. Bɛɛbɛi kunɛi
iŋɛ fei á maa munga.
15 Bɛɛbɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ í fɔ
í ni,
Inɛ iyi í kó mana í kpɔ, kù re
gũa.
Inɛ mɔ iyi í ko keeke, kù gaizia
gũa.

Inɛ ŋa iyi à bɔ amuau ku gba wa

16 Ǹ wa n saabu Ilaaɔ̃, nŋu
iyi í jɔ̀ Titee í bi ŋɛ bɛi awa taka
nwa à bi ŋɛ.
17 Waati iyi ǹ tɔɔɛ ku naa bi
tu ŋɛ í jɛsi idem tengi bɛ gbakã,
nɔ nŋu takaɛ í dasi idɔ mɔ wo
ntɔ ntɔ ku naa bi tu ŋɛ hai a kù
sɔ̃ɔ.
18 Nɔ à waa bɛ inɛ nwa gɔ wa
do nŋu takaɛ ajɔ, inɛ iyi igbɛi
inɛi Jesu ŋa fei à waa saabu na
icɛi laabaau jiidau iyi wa ce.
19 Iyi í re mɔm, igbɛi inɛi
Jesu ŋa à cicaɛ ku si wa si
isɛɛnɛ nwa ka naaò amuau wa.
Icɛu à waa cooi ka naò Lafɛ̃ɛ
takaɛ amboe nɔ ka nyisiò iyi à
nɛ idɔ jiida ka sobiò inɛ ŋa.
20 À waa ce kookaai ku ba
inɛ gɔ ku maà yɛ taale nwa na
fia nlau ihɛ̃ ku muɛ iyi à da
nwa si awɔ.
21 Ntɔ ntɔ, à waa bi ka ce mii
iyi í sɩ̀a, ku maà jɛ si ijui Lafɛ̃ɛ
nŋu akã, amma do bi amanɛ
ŋa fei.
22 À waa bɛ ŋa do inɛ nwa
gɔ má, inɛ iyi à cɔ laakaiɛ
isɛ fɛɛfɛlo, à nɔ à yɛ í jɛ ilu
himma si icɛ nkpɔ. Amma
nsɛi himmaɛ í kɔ̃ɔsi domi wa
naanɛ ŋɛ ntɔ ntɔ.
23 Inɛ ŋa iyi à bɛ si ŋɛ ŋau
wee. Titee nŋui í jɛ minjisiam
iyi wa bam icɛ ku ce bi tu ŋɛ.
Inɛ ŋa mɔ iyi aa suu wa, aŋai à
jɛ woo bɛi igbɛi inɛi Jesu ŋa nɔ
à jɛ inɛ ŋa iyi à waa na Kirisi
amboe.
24 Na nŋu, i nyisi ŋa iyi ì bi
ŋa ŋa ntɔ ntɔ, ku ba igbɛi inɛi
Jesu ŋa a mà iyi à nɛ kpãa ka
tɔɔ fufu na iri nŋɛ.

9

Sobi iyi aa sambaa woo dasi naanɛ ŋa

1 Kù jɛɛm tilasi n kɔ nŋɛ
tia wa na sobi iyi á jɛ ti woo
dasi Jesu naanɛ ŋa iyi à wa ilɛi
Zudee.
2 Ǹ wa n fɔ bɛɛbɛi si na iyi
í jɔ̀ ǹ mà kubi jiida nŋɛ nɔ
ǹ tɔɔ fufu na iri nŋɛ bi inɛi
Masedɔni ŋa ǹ ni iŋɛ woo dasi
naanɛ ŋa iyi ì wa ilɛi Gɛrɛsi
ŋa ì tã sɔɔlui sobiu hai icɩ̀ ŋa.
Himma nŋɛ í dasi inɛ nkpɔ
nŋa kookaai.
3 Do nŋu fei, ǹ wa n bɛ si ŋɛ
inɛ nwa ŋau ihɛ̃ wa ku ba fufu
ku tɔɔ nwa na iri nŋɛ ku maà
jɛ ngbɛ si ideu ihɛ̃. Ǹ bi i wɛɛò
sɔɔlu ŋa si bɛi ǹ fɔu.
4 Bii kù jɛ bɛɛbɛ, bii inɛi
Masedɔni gɔ ŋa à sim wa, nɔ à
na à ba i kù ce sɔɔlu ŋa, naanɛ
nwa iyi à nɛ si ŋɛ á kpaasi anyɔ.
Aa fɔ idei iŋɛ má?
5 Na ŋɔi í jɔ̀ ǹ yɔɔ iyi í sɩ̀a n tɔɔ
kpaasi nwa ŋau ihɛ̃ a cuaam
wa bi tu ŋɛ a ceò sɔɔlui amua
jiida iyi ì wãu tã ŋa. Si bɛɛbɛ á
maa jilɛi hee n maa n to wa, nɔ
ku nyisi iyi ì waa na do inɔ akã
ŋa, kù jɛ do tilasi.

6 I kù mà ŋa, inɛ iyi í gbɛ̃
keeke, keekei í ya da? Inɛ mɔ
iyi í nɔ í gbɛ̃ í la, nla nlai í ya da.
7 Na nŋu, í sɪ̀a inɛ fei ku na
bɛi í dasi idɔ, ku maà ti ku jɛ
do tilasi walakɔ do weewea,
domi inɛ iyi wa na do inɔ didɔ̃i
Ilaaɔ̃ í bi.
8 Ilaaɔ̃ á yɔkɔ ku jɔ̀ didɔ̃ ikã
ikã fei ku caa si ŋɛ ku ba i nɛ fei
ndɛɛ do ajɔ fei ŋa. Si bɛɛbɛi aa
ba bukaatai mii iyi ì bi fei ŋa,
hee ku gbe nŋɛ nla nla i ceò icɛ
jiida fei ŋa.
9 Bɛɛbɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa
fɔ í ni,
Ilaaɔ̃ í kpɛ̃a ilu are ŋa amaniɛ
do inɔ akã.
Inɔ akãɛ kaa tã baa ajɔ gɔ.
10 Ilaaɔ̃i í ya na woo gbɛ̃ dimi
nɔ ku jɔ̀ ku so jiida ku jɛ mii iyi
á jɛ. Nŋu mɔi á mu nŋɛ gbugbã
i ceò amuau ŋa. Amuau á yɛi
bɛi dimi iyi ì waa gbɛ̃ ŋa, nɔ
Ilaaɔ̃ ku jɔ̀ icɛ jiida nŋɛu ku
kɔ̃ɔsi jiida.
11 Á na ŋɛ amani ikã ikã fei iyi
á to i ya ceò amua ŋa do inɔ
didɔ̃. Nɔ inɛ nkpɔ á saabu Ilaaɔ̃
na amua nŋɛ iyi aa ka na ŋau.
12 Ntɔ ntɔ, icɛ iyi ì waa ce ŋa wa
wũa bukaatai woo dasi naanɛ
ŋa jiida. Amma kù jɛ baa iyi
bɛ nŋu akã. Á jɔ̀ inɛ nkpɔ ku
saabu Ilaaɔ̃.
13 Amuau á dɔ̃a inɛ ŋa si hee
ku jɔ̀ a maa saabu Ilaaɔ̃ do
yaase bɛi ì waa jirimaɛ ŋa.
Ilaaɔ̃ ku jirima nŋɛi wa nyisi
iyi ì dasi laabaau jiidai Kirisi
naanɛ ŋa. Nɔ aa nyi a saabuɛ
má do yaase bɛi ì ce ikpɛ̃i
amani nŋɛ do inɔ akã iŋɛò inɛ
ŋa iyi à gbe fei.
14 Aa ce nŋɛ kutɔɔ do kubi nla
nla na irii didɔ̃ nlau ihɛ̃ iyi
Ilaaɔ̃ í ce nŋɛ.
15 Ka saabu Ilaaɔ̃ na amuaɛ iyi
í kpeeò kufɔ do gɛlɛ.

10

Pɔlu wa kɔò araɛ na icɛɛ

1 Amu Pɔlu, amu takam nii
ǹ wa n fãa ŋɛ, amu iyi à ni ǹ ya
n kaye aram bii ǹ wa bi tu ŋɛ,
bii ǹ ɲìò ŋɛ nɔ n ba ŋɛ ide ku fɔ
do kulele. Amma do daa didɔ̃i
Kirisi do jiida ku jɛɛi ǹ wa n tɔɔ
ŋɛ ideu ihɛ̃.
2 I maà tilasim n ba ŋɛ ide
ku fɔ do kulele waati iyi an na
n to wa bi tu ŋɛ, domi bɛɛbɛi
ǹ dasi idɔ n ceɛ inɛ gɔ ŋa iyi à
waa ni idɔɔbii ara nwai à waa
ce.
3 Ntɔi, à wa si ara, amma a
kù waa jabu do idɔɔbii ara.
4 Ɲìnɛi igũ ŋa iyi à waa
jabuò kù jɛ ti andunya, amma
gbugbãi Ilaaɔ̃i iyi á jɔ̀ ka kɛkɛ
bindi ŋa ka kpaò irii lasabui
kurarai amanɛ
5 do dimii ara ku so iyi inɛ
ŋa à nɛ fei à waa jãò ide ntɔi
Ilaaɔ̃. Nɔ do nŋui à waa kãmiaò
lasabu fei ku ba a jirima Kirisi.
6 À nɔ à tã sɔɔlu ka kpã inɛ ŋa
iyi a kù waa jirima ideu fei iju
waati iyi ì na ì waa jirimaɛ dee
dee ŋa.
7 I jɔ̀ i cɔ mii ŋa iyi ì waa yɛ si
waju nŋɛ. Bii inɛ gɔ í mà kam
kam iyi nŋu í jɛ ti Kirisi, ku mà
si idɔɛ iyi bɛɛbɛ mɔi awa mɔ à
jɛ ti Kirisi.
8 Lafɛ̃ɛ í mu nwa yiiko ku
ba ka mu nŋɛ gbugbã, kù jɛ ka
kɛkɛ ŋɛ. Nɔ baa bii fufu ku tɔɔ
nwa í la keeke na yiikou n kaa
n yɛ anyɔ.
9 N kù bi a ni ǹ wa n da zigi
nŋɛ do tiam ŋa.

10 Ntɔ ntɔ, inɛ ŋa à ya ni tiam
í lele nɔ í gaabu, amma bii ǹ
wa inɔ nŋɛ n ci ya nɛ gbugbã,
ide ku fɔm ci ya nɛ bɛɛrɛ.
11 Inɛ iyi wa fɔ bɛɛbɛ í sɪ̀a ku
mà iyi ihɛ̃. Do yaase bɛi à waa
kɔ si tia nwa bii a kù wa bɛ,
do yaase bɛɛbɛ mɔi kookoosu
nwa á yɛ waati iyi aa ka wa bi
tu ŋɛ.
12 Ntɔi, a kaa ka jɛ ka wã ara
nwa do inɛ ŋa iyi à ya maa so
ara nŋa lele hee ka jɔ ŋa. Inɛ
nŋu ŋau a kù nɛ bisi domi à so
ara nŋa í baa í jɛ mii ku wã njɛ,
nɔ à ya maa wã njɛ aŋa duusɔ̃ɔ.
13 Amma awa, a kaa ka tɔɔ
fufu si mii iyi a kù nɛ kpãa ka
tɔɔò fufu. Si icɛ iyi Ilaaɔ̃ í jilɛ
nwa ku cei aa ka tɔɔò fufu, nɔ
iŋɛi ì jɛ ribai icɛ nwa.
14 Ntɔ ntɔ, awai à naa nŋɛ
laabau jiidau wa. Bii kù jɛ
bɛɛbɛ wo, a kaa ka nɛ kpãai
fufu ku tɔɔ.
15 Si bɛɛbɛ, a kù waa tɔɔò icɛi
inɛ gɔ fufu. Amma à waa cɔ
kpãa, si bɛi naanɛ ku dasi nŋɛ í
la wa kɔ̃ɔsi, icɛ nwa mɔ á na ku
kɔ̃ɔsi si anini nŋɛ
16 ku ba ka yɔkɔ ka bɔò
laabaau jiidau si ilu ŋa iyi à wa
waju nŋɛ, ku maà ti ku jɛ do
fufu ku tɔɔ na saabui icɛ iyi inɛ
gɔ ŋa à ce tã.
17 Kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ, í ni,
Inɛ iyi wa tɔɔ fufu, ku tɔɔ fufu
na Lafɛ̃ɛ.
18 Na nŋu, inɛ iyi wa cɔ araɛ inɛ
jiida, kù jɛ nŋui Ilaaɔ̃ á saabu, í
gbe inɛ iyi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ takaɛ wa cɔ
inɛ jiida.

11

Pɔlu í ni a ce laakai do woo bɛ ilu ibo ŋa

1 Oo, ǹ bi i temuaòm ŋa bii
ǹ fɔ ide keeke iyi kù nɛ yaase.
Ntɔ ntɔ, i temuaòm ŋa.
2 Ǹ wa n ce igu iyi wa naa hai
bi Ilaaɔ̃ na iri nŋɛ, domi ì yɛ
ŋai bɛi mudɛ̃ɛ iyi ǹ mua mɔkɔ
akã. Mɔkɔui í jɛ Kirisi nɔ ǹ bi
n kooò ŋɛ bi tɛɛi bɛi mudɛ̃ɛ iyi
kù mà mɔkɔ.
3 Amma si bɛi Seetam njou,
í dɪ̀ ijui Ɛfa wo do bisi laalɔɛ, ǹ
wa n ce njo lasabu nŋɛ mɔ ku
maa na ku sinda hai si kpãai
Kirisi iyi ì waa too nsɛi ŋa do
naanɛ hai nɛ muafiti.
4 Njo í nyi wa mum má si
na iyi í jɔ̀ bii inɛ gɔ í naa wa
sisi nŋɛ idei Jesu mmu gɔ i ci
ya kɔ ŋa. Ì ba Hundei Ilaaɔ̃ tã
ŋa, amma ì nyi ì tã sɔɔlu i gba
hunde mmu gɔ má ŋa. Ì gba
laabaau jiidau tã ŋa, amma ì
nyi ì tã sɔɔlu i gba laabaau ikã
má ŋa.
5 Ǹ wa n tamaa inɛ ŋau ihɛ̃
iyi à waa cɔ ara nŋa woo bɛ nla
ŋau, kãma nŋa gɔ kù rem do
ŋgɔgɔ.
6 Baa bii n kù dɔ̃ gɛlɛ bɛi inɛ
ŋau ihɛ̃, kù jɛ ǹ kua kumà, ǹ nɔ
ǹ nyisi ŋɛ si fei ndɛɛ fei mam
mam.
7 Waati iyi ǹ sisi nŋɛ laabaau
jiidai Ilaaɔ̃, ǹ cooi ngbɛ ngbɛ.
Ǹ kaye aram ku ba n so ŋɛ lele.
Iyi ǹ ce bɛɛbɛ ǹ rarai?
8 Ǹ gba fiai igbɛi inɛi Jesu gɔ
ŋa wai fei sãa sãa ǹ na ǹ sobi
ŋɛò.
9 Waati iyi ǹ wa bi tu ŋɛ n
kù jɛ asoi inɛ gɔ nŋɛ. Bii ǹ
nɛ bukaatai ngɔgɔ, inɛ nwa ŋa
iyi à ya naa hai ilɛi Masedɔni
aŋai à ya naam mii iyi ǹ nɛ
bukaataɛ fei wa. Ǹ mu aram si

fei ndɛɛ ku ba n maà n jɛ aso nŋɛ. Bɛɛbɛ mɔi an nɔ n maa n mu aram.
10 Do ide ntɔi Kirisi iyi í wa sim, n wa n sõ ŋɛ iyi inɛ gɔ kù wɛɛ si ilɛi Gɛrɛsi fei iyi á ganjiim n tɔɔ fufu si ideu ihẽ.
11 Na mii í jò ǹ ce bɛɛbɛ. Ì waa tamaa n kù bi ŋɛi? Ilaaõ í mà sãa sãa iyi ǹ bi ŋɛ.
12 Amma bɛi ǹ wa n ce nsɛi, bɛɛbɛi an maa n ce má ku ba n dĩ nŋa kpãa, aŋa iyi à waa dɛ a tɔɔ fufu a ni awaò ŋa ŋa akãi.
13 Inɛ ŋau, woo bɛ ilu ibo ŋai iyi à ya dĩ ijui inɛ gɔ ŋa, nɔ à waa kpe ara nŋa woo bɛi Kirisi ŋa.
14 Nkãma kù wa bɛ iyi á biti inɛ, domi Seetam takaɛ á yɔkɔ ku kpaasi araɛ bɛi amalekai Ilaaõ.
15 Na nŋu, biti gɔ kù wɛɛ bii woo ce icɛɛ ŋa à kpaasi ara nŋa bɛi woo ce icɛi Ilaaõ ŋa. Amma aa ba riba nŋa si bɛi icɛ nŋa í yɛ.

Ijuukpã iyi Pɔlu í yɛ si kubɛɛ

16 Ǹ wa n fɔ má, inɛ gɔ ku maà cɔm bɛi sũmu. Amma baa bii ì waa cɔm sũmu ŋa, i gbam do bɛɛbɛ, ku ba amu mɔ n tɔɔ fufu keeke.
17 Iyi ǹ wa n fɔ nsɛi kù jɛ bɛi Lafẽɛ í bi inɛ ŋa a ya fɔ. Amma si ideu ihẽ ǹ wa n tɔɔ fufu nɔ ǹ fɔ ide bɛi sũmu. Nɔ bii ǹ wa n tɔɔ fufu ǹ nɛ mii iyi ǹ wa n tɔɔò fufui.
18 Amu takam mɔ an tɔɔ fufu si na iyi í jò inɛ nkpɔ wa tɔɔ fufu na ara.
19 Ì waa temuaò inɛ hai nɛ yaase ŋa, iŋɛ iyi ì waa tamaa ì nɛ yaase jiida ŋa.
20 Ì waa coko à waa ce ŋɛ aru ŋa, à waa ce ŋɛ ile, à waa taki ŋɛ, nɔ à waa donda ŋɛ, nɔ à waa sambala ŋɛ.
21 Anyɔ wa mum n sõ ŋɛ iyi n kù nɛ gbugbã n ce nŋɛ bɛɛbɛ.

Do nŋu fei, bii inɛ gɔ í nɛ wɔɔkɔ wa tɔɔò fufu amu mɔ ǹ nɛ. Ǹ wa n fɔ ide bɛi sũmu.
22 À jɛ inɛi Ebɛɛ ŋai? Bɛɛbɛ mɔi amu takam. À jɛ inɛi Izirɛli ŋai? Bɛɛbɛ mɔi amu takam. À jɛ tɔkui Aburahamui? Bɛɛbɛ mɔi amu takam.
23 À jɛ woo ce icɛi Kirisi ŋai? Ǹ re ŋa si bɛ. Idem nɔu, idei sũmui. Ǹ ce icɛ ǹ re ŋa, à dasim piisõɔ í re ŋa, à tɛɛm kpɔtɔɔ n kù mà baa jiaɛ. Isɛ nkpɔ nkpɔi ǹ maai iku.
24 Isɛ gbɛɛwui Zuifu ŋa à tɛɛm kpɔtɔɔ anu ciiji fakã kù wa si.
25 Inɛi Romu ŋa à cãm do golo í to isɛ gbɛɛta. À tam kuta à bi a kpam gbakã akã. Isɛ gbɛɛtai akɔi inyi iyi ǹ lɔ í jɛ inyi, nɔ ǹ dasi inyi gbakã akã ǹ wa bɛ hai daakɔ hee iju í koo í má.
26 Si isɛɛnɛm ŋa ajɔ nkpɔ nkpɔ si mbirisii ǹ ya n maa n wa na kukõi ido do woo bata ku gba ŋa iyi à wa si kpãa. Ajɔ gɔ ŋa ǹ ya n wa si mbirisi bi dimii inɛm ŋa, ajɔ gɔ ŋa mɔ bi dimi mmu ŋa, ajɔ gɔ ŋa mɔ si inɔ ilu, ajɔ gɔ ŋa mɔ si gbabua, ajɔ gɔ ŋa mɔ si tenku, ajɔ gɔ ŋa mɔ bi inɛ ŋa iyi à sɔ ibo à waa ni aŋa à jɛ kpaasi woo dasi naanɛ ŋa.
27 Ǹ mà icɛ ku gaabu ŋa do wahala nla nla ŋa, à ganjiim njoo ku sũ. Ari í ya kpam nɔ agbɛ í ya kpam, ǹ ce anu ku dĩ

do tilasi, ɩ̀ wahala do tũtũ nɔ n kù nɛ jinɛ ku dasi ŋa.
28 Si anyii mii ŋau bɛ fei, lasabum í ya maa wa si icɛ ŋa iyi ɩ̀ cea igbɛi inɛi Jesu ŋa fei.
29 Bii inɛ gɔ kù nɛ gbugbã, amu mɔ n ci ya n nɛ gbugbã. Bii inɛ gɔ í dasi dulum ɩ̀ ya n nɛ ara kuroi jiida.
30 Bii í jɛ ɩ̀ wa n tɔɔ fufui, an tɔɔi si mii iyi wa nyisi gbugbã hai nɛm fei.
31 Ka saabu Ilaaɔ̃ baai Lafɛ̃ɛ nwa Jesu do ajɔ fei. Nŋui í mà iyi n kù wa n sɔ ibo.
32 Waati iyi à wa Damasi, inɛ ngbo iyi amanlu Aretasi í jilɛ si iluu í jilɛ inɛ ŋai a maa degbe anu koofai ilu nlau a ba a mum.
33 Amma à jɔ̀ ɩ̀ fitai hai do fɛrɛntii bindii iluu nɔ à kitaam nii si kɔlɔ, nɔ do yaase bɛɛbɛi ɩ̀ ce ɩ̀ gbãò.

12

Kuyɛ do kukɔsi iyi Ilaaɔ̃ í nyisi Pɔlu

1 Debɛi í gbe n tɔɔ fufu, baa bii í jɛ kù nɛ aranfãani gɔ. Amma nsɛi an fɔ idei kuyɛ do kukɔsi iyi Lafɛ̃ɛ í nyisim.
2 Ɩ̀ mà inɛi Kirisi gɔ iyi à soo hee lelei Aɔ̃ í to adɔ̃ maatɛ̃ɛ nnyi. Do araɛi à soo do ntɔ? Mà í ce kuyɛi? N kù mà. Ilaaɔ̃ nŋu akã dei í mà.
3-4 Ɩ̀ mà iyi à so mɔkɔu hee bi Ilaaɔ̃. Nɔ ɩ̀ sisi ɩ̀ wa n fɔ má, do araɛi à soo do ntɔ? Mà í ce kuyɛi? Ilaaɔ̃ nŋu akãi í mà. Tengi bɛi í gbɔ ide iyi kù jɔ amanɛ ku fɔ, nɔ kaa yɔkɔ ku fɔɔ mɔm.
5 An tɔɔ fufu si inɛɛu bɛ. Amma ɩ̀ kaa n tɔɔ fufu si aram, bii kù jɛ si gbugbã hai nɛm.
6 Bii í jɛ ɩ̀ bi n tɔɔ fufui n kaa n jɛ sũmu, domi an fɔ ntɔ. Amma n kù wa n tɔɔ fufu ku ba inɛ gɔ ku maà cɔm ku re bɛi wa yɛm, walakɔ bɛi wa gbɔ hai si gɛlɛm.
7 Amma ku ba n maà n ce faaɔ na kukɔsi nlau, bɔ̃ɔ gɔ í na í sɔkɛ sim bɛi agũ. Í naai bɛi woo bɛi Seetam * ku na ku cãm nɔ ku ganjiim faaɔ ku ce.
8 Isɛ gbɛɛtai ɩ̀ tɔɔ Lafɛ̃ɛ na irii bɔ̃ɔu ku ba ku jɔ̀ n ba iri.
9 Amma í jɛɛm í ni, didɔ̃m í toɛ domi si gbugbã hai nɛɛi inɛ ŋa aa yɛ gbugbãm. Na nŋu, ɩ̀ bi n tɔɔ fufu si gbugbã hai nɛm ku ba gbugbãi Kirisi ku wa sim.
10 Na ŋɔi í jɔ̀ ɩ̀ nɛ inɔ didɔ̃ si gbugbã hai nɛm, do arabu ŋa, do inɔ ku fɔ ŋa, do ijuukpã ŋa do wahala ŋa iyi í ya bam na irii Kirisi. Ɩ̀ ya n nɛ inɔ didɔ̃ domi waati iyi amu takam n kù nɛ gbugbã, waati bɛɛbɛi Ilaaɔ̃ í ya muum gbugbã.

Zigiida iyi Pɔlu í nɛ na inɛi Kɔrɛnti ŋa

11 Ɩ̀ wa n fɔ ide bɛi sũmu, amma ì tilasim ŋai. Iŋɛi í sĩa i fɔ jiidam ŋa wo, domi baa bii n kù jɛ ngɔgɔ, inɛ ŋau ihɛ̃ iyi à waa cɔ ara nŋa woo bɛ nla ŋau, a kù rem.
12 Ɩ̀ nyisi ŋɛ ntɔ ntɔ iyi ɩ̀ jɛ woo bɛ si kookoosum ŋa do temua nla nla iyi ɩ̀ ce. Kookoosu ŋau nŋui í jɛ

* **12:7** woo bɛi Seetam amalekai Seetam nii Zuifu ŋa à ya kpe ŋa do fee nŋa, nɔ yaasei amalekai í jɛ woo bɛ.

maamaake dimi ikã ikã ŋa do icɛ gbugbã ŋau fei.

13 Mii ɩ̀ ceɑ igbɛi inɛi Jesu gɔ ŋa iyi n kù ce nŋɛ, bii kù jɛ iyi ɩ̀ ni n kù bi n jɛ aso nŋɛ. Nɔ bii na nŋui, i ceem suurui kuraram.

14 Wee ɩ̀ tã sɔɔlu n naa bi tu ŋɛ isɛ gbɛɛtasia. Nɔ n kaa n jɛ aso nŋɛ má. Iŋɛ taka nŋɛi ɩ̀ bi, kù jɛ fia nŋɛ. Kù jɛ amu ŋai aa ba fia a wóò baa nŋa ŋa, amma baa ŋai aa ba fia a woò ama nŋa ŋa, mà irei.

15 Inɔ didɔ̃m nii n jɛ mii iyi ɩ̀ nɛ fei, nɔ n loò aram na hunde nŋɛ. Bii kubi nŋɛ iyi ɩ̀ nɛ wa kɔ̃ɔsi, kubi iyi ì bim ŋa á kaye?

16 Ì mà do ntɔ ŋa iyi n kù jɛ aso nŋɛ amma inɛ gɔ ŋa à ni ɩ̀ ya n ce nŋɛ bisii n maa n gba fia nŋɛ si asii.

17 Mà inɛ ŋa iyi ɩ̀ ya n bɛ si ŋɛ wa ŋau, baa inɛ akã nŋa, í taki ŋɛi?

18 Ɩ̀ tɔɔ Titee ku naa bi tu ŋɛ, ɩ̀ bɔɔ wai nŋu do kpaasiu. Aa ni Titee í taki ŋɛ má ŋai? Lasabui awaò fei kù jɛ akãi? Kookoosu nwa kù jɛ akãi?

19 Ì tamaa bɛi hai kukpɛ à waa dɛ ka kɔò ara nwa si waju nŋɛi? Aawo, kù jɛ bɛɛbɛ baakɔɔ nwa ŋa. À waa fɔ idei bɛi Kirisi í bi si wajui Ilaaɔ̃ ku ba naanɛ ku dasi nŋɛ ku bɔ waju.

20 Ɩ̀ wa n ce njo bii ɩ̀ na ɩ̀ to wa bi tu ŋɛ n maà n na n ba ŋɛ bɛi n kù bi, iŋɛ mɔ, i maa ti i na i bam bɛi i kù bi ŋa. Ɩ̀ wa n ce njo ija do igu ku maà wa si ŋɛ, do idɔɔkɔ̃, do njɛ ku wã, do arabu ŋa, do irii inɛ ku sɔ, do faau, do mii hai nɛ yaase.

21 Ɩ̀ wa n ce njo Ilaaɔ̃ ku maà na ku kayem si waju nŋɛ waati iyi an na ɩ̀ nyi wa bi tu ŋɛ má. Nɔ ɩ̀ wa n ce njo má n maa n na n kpata na irii inɛ nkpɔ ŋa iyi à tako à ce dulum wo nɔ a kù kpaasi idɔ hai si abo kaafe ŋa ku sũò do si daa sãmi nkpɔ do daa nkpɔ nkpɔ iyi à ya ce.

13

Idei ankãanyi do fɔɔɛ

1 Kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni, i bɛi i yɛ taalei inɛ baa yooma fei í sɩ̀a ku jɛ do sɛɛdai amanɛ minji walakɔ mɛɛta. Wee isɛ gbɛɛtasiam nii ɩ̀ wa n naa bi tu ŋɛ bɛbɛi.

2 Nɔ ɩ̀ nɛ ide iyi an sɔ̃ inɛ ŋa iyi à ce dulum wo, do inɛ ŋa iyi à gbe fei. Ɩ̀ fɔɔ tã waati iyi ɩ̀ wa bi tu ŋɛ isɛ gbeejisiau. Amma nsɛi iyi n kù wa bɛ, ɩ̀ sisi ɩ̀ wa n fɔ má. Waati iyi an na n to wa bi tu ŋɛ bɛ má, bii inɛ gɔ nŋɛ í ce ide gɔ an fɔ siɛ ide do kugaabu.

3 An gaabu si na iyi í jɔ̀ ì bi n nyisi ŋɛ iyi Kirisii wa fɔ ide hai bi tom ŋa. Debɛi, aa yɔɔ ŋa. Kirisi kù kua gbugbã bi tu ŋɛ, amma wa nyisi gbugbãɛ si anini nŋɛ.

4 Ntɔi, à kpakpaɛ si jɩ̀i ku gaau si gbugbã hai nɛɛ, amma nsɛi í wɛɛ do saabui gbugbãi Ilaaɔ̃. Awa mɔ à jɛ hai nɛ gbugbã si anu akã nwa do nŋu, amma aa ka maa wɛɛ do nŋu si anini nŋɛ na saabui gbugbãi Ilaaɔ̃.

5 I wusɛ ara nŋɛ i cɔ yaasei kuwɛɛ nŋɛ bii í jɛ isɛɛnɛ nŋɛ wa too naanɛ iyi ì dasi ŋa do

ntɔ. I kù mà ŋa iyi Jesu Kirisi í
wa si ŋɛi? Í gbe bii iŋɛ ì mɔngɔ
ku nyisi iyi ì dasi naanɛ ntɔ ntɔ
ŋa.
6 Amma do nŋu fei ǹ tamaa
aa yɔɔ ŋa iyi kù nɛ sika awa à
dasi naanɛ ntɔ ntɔ.
7 Mii iyi à waa tɔɔ Ilaaɔ̃ nŋui
í jɛ i maà na i ce laalɔ kãma ŋa.
Kù jɛ à waa dɛ inɛ ŋa a saabu
icɛ jiida nwa nŋu akã, amma
iyi à waa lele, nŋui í jɛ i ce mii
jiida ŋa, baa bii inɛ ŋa à waa ni
awa a kù ce ɳkãma.
8 A kù nɛ gbugbã ka kpaasiò
ide ntɔ do ibo, bii kù jɛ ka jɔ̀
ntɔu ku bɔ waju.
9 À wɛɛò inɔ didõ ka jɛ hai nɛ
gbugbã ŋa bii ntɔ ntɔ iŋɛ ì nɛ
gbugbã ŋa. Nɔ nŋu mɔm nii à
waa tɔɔ Ilaaɔ̃ ku ba i kõ ŋa.
10 Na ŋɔi í ce ǹ kɔ nŋɛ mii
ŋau ihɛ̃ hai waati iyi ǹ wa n jì̀ò
ŋɛ ku ba bii ǹ to wa, n maà n
gaabu si ŋɛ do gbugbã iyi Lafɛ̃ɛ
í muum. Í muum gbugbãm
nii, kù jɛ n kɛkɛò ŋɛ, amma ku
ba n jɔ̀ naanɛ ku dasi nŋɛ ku bɔ
wajui.
11 Iyi í gbe nsɛi, iŋɛ inɛm ŋa,
i jɔ̀ i nɛ inɔ didõ ŋa, i ce kookaai
i jɛò inɛ ŋa iyi à kõ, i ya maa
mua njɛ gbugbã ŋa. I ce anu
akã ŋa, i wɛɛò laakai ku sũ ŋa.
Ilaaɔ̃ ku wɛɛ do iŋɛ, nŋu iyi í
bi wa nɔ wa mu nwa laakai ku
sũ.
12 I ce njɛ fɔɔ do kubi jiida
ŋa. Woo dasi naanɛ ŋau fei à
waa ce ŋɛ fɔɔ.
13 Didõi Lafɛ̃ɛ Jesu Kirisi, do
kubii Ilaaɔ̃, do anu akãi Hun-
dei Ilaaɔ̃ ku wɛɛ do iŋɛ fei.

Tia iyi Pɔlu í ceɑ inɛi Galati ŋa

Í ce ŋa fɔɔ

1 Amu Pɔlu woo bɛu, amui ɲ̀ kɔ nŋɛ tiau ihɛ̃ wa. Kù jɛ amanɛi í kpem ɲ̀ jɛò woo bɛ, kù nɔ kù jɛ inɛ gɔi í bɛm. Jesu Kirisii í kpem, nŋu do Ilaaɔ̃ Baaba iyi í jũu hai si balɛ.

2 Amu do kpaasi woo dasi naanɛ ŋa iyi à wa ihɛ̃ fei à ce igbɛi inɛi Jesu ŋa iyi à wa ilɛi Galati fɔɔ.

3 Ilaaɔ̃ Baaba do Lafɛ̃ɛ Jesu Kirisi a mu nŋɛ didɔ̃ do laakai ku sũ.

4 Jesu Kirisi í na arae na irii dulum du wa ku ba ku nya wa hai si kuce laalɔi andunyau ihɛ̃. Bɛɛbɛi í ce í ceò idɔɔbii Ilaaɔ̃ Baa nwa.

5 Ilaaɔ̃i í nɛ amboe hee do ajɔ fei. Ami.

Laabaau jiida akãi í wɛɛ

6 Ideu í mum biti do iyi ì fũsi Ilaaɔ̃ awɔ gbãa gbãa bɛɛbɛ tã ŋa, nŋu iyi í kpe ŋɛ wa si didɔ̃i Kirisi, nɔ ì waa bi i too laabaau mmu gɔ má ŋa.

7 Ntɔ ntɔ, laabaau jiida kãma gɔ kù wɛɛ má. Amma inɛ gɔ ŋa à waa fɔ́ lasabu nŋɛ dei, nɔ à waa bi a kpaasi laabaau jiidai Kirisiu.

8 Amma baa awa taka nwai walakɔ amaleka iyi í naa hai lele, bii í ce nŋɛ waazoi laabaau mmu gɔ má, bii kù jɛ iyi à ce nŋɛu ihɛ̃, Ilaaɔ̃ ku ceekpe lafɛ̃ɛ.

9 À tako à fɔɔ wo ɲ̀ nɔ ɲ̀ wa n fɔɔ má, bii inɛ gɔ í ce nŋɛ waazoi ide mmu gɔ iyi kù jɛ iyi ì jɛsiu tã ŋa Ilaaɔ̃ ku ceekpe lafɛ̃ɛ.

10 Si ideu ihɛ̃ aa ni ɲ̀ wa n dɛ saabui amanɛ ŋai? Aawo, saabui Ilaaɔ̃i ɲ̀ bi. Ǹ wa n dɛ n ce mii iyi á dɔ̃a amanɛ ŋa si? Aawo, bii ɲ̀ wa n dɛ n ce mii iyi á dɔ̃a amanɛ ŋa si, n kaa n jɛ woo ce icɛi Kirisi.

Bɛ́i Pɔlu í jɛò woo bɛ

11 Iŋɛ kpaasim ŋa, ɲ̀ bi i mà ŋa iyi laabaau jiida iyi ɲ̀ sisi nŋɛu kù jɛ hai bi amanɛi í naa.

12 Kù jɛ amanɛi í sõm, inɛ kãma sisi í ceem cioɛ, Jesu Kirisi nŋu akãi í nyisim.

13 Ì gbɔ bɛi kuwɛɛm í yɛ ŋa wo si waati iyi ɲ̀ wa n tɔɔ Ilaaɔ̃ bɛi Zuifu ŋa. Iŋɛ fei ì mà ŋa kookaai iyi ɲ̀ tako ɲ̀ ce ɲ̀ kpãò inɛi igbɛi Ilaaɔ̃ ŋa iju ku ba n ce nfe nŋa.

14 Si kpãai Zuifu ŋa ku too ɲ̀ wa si inɔi inɛ ŋa iyi à waa jɛ waju si inɔi saam ŋa.

15 Amma Ilaaɔ̃ í cicaam à bɛi à bím nɔ í kpem si didɔ̃ɛ n ceaa icɛ.

16 Si waati iyi í jilɛu, í nyisim Amaɛ ku ba n cea dimi mmu ŋa waazoi laabaau jiidaɛ. Nɔ n kù bɔ bi inɛ kãma ku muum bisi.

17 N kù nɔ n kù bɔ Zeruzalɛmu n koo n yɛ inɛ ŋa iyi à tako à jɛ woo bɛ ŋa ɲ̀ bɛi ɲ̀ jɛò woo bɛ. Amma iyi ɲ̀ dede gbakã ilɛi Arabii ɲ̀ bɔ. Hai bɛ nɔ ɲ̀ nyi Damasi má.

18 Í kpɛ í to zakai adɔ̃ mɛɛta ɲ̀ bɛi ɲ̀ bɔ Zeruzalɛmu ɲ̀ koo ɲ̀

---

* **1:18** Sefaa nŋui à ya kpe Piɛɛ má.

mà Sefaa *, nɔ ǹ ce ajɔ maatũ
bi tɛɛ.
19 N kù nɔ n kù yɛ woo bɛ
mmu kãma bɛ má, bii kù jɛ
Zaaki, ifɔi Lafɛ̃ɛ.
20 Iyi ǹ wa n kɔu ihɛ̃ ntɔi.
Ilaaõi í jɛ sɛɛdam bii ǹ wa n sɔ
iboi.
21 Si anyiɛ nɔ ǹ bɔ ilɛi Siri do
Silisi ŋa.
22 Waati bɛɛbɛ igbɛi inɛi
Kirisi ŋa iyi à wa ilɛi Zudee
a kù yɛ wajum titã.
23 Nŋu de à gbɔ iyi inɛ iyi í
tako wa kpã ŋa ijuu, wee nsɛi
wa waazo idei woo dasi Jesu
naanɛ ŋa, ide iyi nŋu takaɛ wa
bi ku ce nfeɛu wo.
24 Nɔ à saabu Ilaaõ na irim.

2

Pɔlu do woo bɛ ŋa iyi à gbe

1 Iyi í kpɛ í to zakai adõ
maatɛ̃ɛ ŋɔi ǹ nyi Zeruzalɛmu
má, amu do Baanabasi. Nɔ à
gbã Titee í si wa.
2 Ǹ kooi si na iyi í jɔ̀ ǹ ce
kuyɛ. Nɔ si kuyɛu Ilaaõi í ni
n koo. Ǹ kpe inɛ ngbo ŋa
ikãi awaò ŋa à tɔtɔɔ nɔ ǹ sisi
nŋa yaasei idei laabaau jiidau
iyi ǹ ya n cea dimi mmu ŋa
waazoɛu wo. Ǹ ce bɛɛbɛi si na
iyi í jɔ̀ n kù bi icɛm iyi ǹ ce wo,
walakɔ iyi ǹ wa n ce nsɛi ku ce
nfe.
3 Nɔ inɛ ngbo ŋau a kù tilasi
Titee iyi í wa bi tom nɔu ku ce
bango baa do iyi í jɛ Gɛrɛki fei.
4 A kù tilasiɛ baa do iyi inɛ gɔ
ŋa iyi a kù jɛ inɛ nwa ŋa do ntɔ
à lɔ wa si igbɛu à waa bi a tilasi
inɛ fei ku ce bango. Inɛ ŋau
woo zamba inɛ ŋai. À naai do
bisi ku ba a bɛjɛ ara ku nɛ nwa
si anu akã nwa do Jesu Kirisi
nɔ a ce wa aru.
5 Amma awa a kù jɛ ide nŋa
baa keeke domi à bi ka leekĩ si
ntɔi laabaau jiidaui na iri nŋɛ.
6 Nɔ inɛ ŋa iyi à nɛ jirima à re
a kù kõɔsi ide kãma má si ide
iyi ǹ fɔu. Ntɔi, baa bii aŋai à jɛ
ilu jirima ŋa kù jɛɛm nkãma,
domi bi Ilaaõ inɛ gɔ kù re njɛ.
Inɛ ngbo ŋau bɛ a kù kõɔm si
ide kãma.
7 Amma à yɛ iyi Ilaaõ í daam
laabaau jiidau si awɔ n sisia
dimi mmu ŋa, si bɛi í daa Piɛɛ
si awɔ ku sisia Zuifu ŋa.
8 Ilaaõi í na Piɛɛ gbugbã ku
jɛò woo bɛɛ bi Zuifu ŋa, mà
irei. Nŋu mɔi í nɔ í nam
gbugbã n jɛò woo bɛɛ bi dimi
mmu ŋa.
9 Nɔ Zaaki do Piɛɛ do Zãa,
aŋa iyi à jɛ bɛi sɔbe si igbɛi inɛi
Jesu ŋa, à yɛ iyi Ilaaõi í daam
icɛu ihɛ̃ si awɔ na didõɛ. Ŋɔi
à jɛsi ka ce anu akã, amu do
Baanabasi ka bɔ bi dimi mmu
ŋa nɔ aŋa mɔ a bɔ bi Zuifu ŋa.
10 Amma à tɔɔ wa ka ye gigii
ilu are nŋa ŋa. Nɔ bɛɛbɛ mɔi
amu takam ǹ dasi idɔ tã.

Pɔlu wa gbagba si Piɛɛ Antiɔsi

11 Si waati iyi Piɛɛ í naa
Antiɔsi bɛ ǹ gbagba siɛ si
bantuma si na iyi í jɔ̀ wa ce
taale.
12 Taaleɛu wee. Inɛ gɔ ŋa iyi
à wa bi Zaaki à naa Antiɔsi. Inɛ
ŋaui à ya na gbugbã si bango
ku ce. Hee a maa to wa Piɛɛ í
ya maa jɛ do dimi mmu woo
dasi Jesu naanɛ ŋa ajɔ. Amma
iyi inɛ ŋau à na à to wa, í fa araɛ
ci ya jɛ aŋaò ŋa má domi wa ce
njo nŋa.

13 Ŋɔi Zuifu woo dasi Jesu
naanɛ ŋa iyi à wa bɛu, gɔgɔ ŋa
mɔ à ce bɛi Piɛɛ í ceu hee à fa
Baanabasi mɔ si muafiti nŋau.
14 Iyi ǹ yɛ a kù waa nɛ do
inɔ akã si kpãai laabaau jiidau,
ŋɔi ǹ sõ Piɛɛ si wajui aŋa fei
ǹ ni, awɔ Zuifui nɔ ì waa ce
bɛi dimi mmu ŋa, i kù waa ce
kucei Zuifu ŋa. To, bɛirei aa ce
i tilasi dimi mmu ŋa a ce kucei
Zuifu ŋa.

Zuifu ŋa do dimi mmu ŋa à ba faaba na naanɛ ku dasi

15 Ntɔi, awa Zuifu ŋai, a kù jɛ
dimi mmu ŋa iyi à ya kpe ilu
dulum ŋa, domi Zuifu ŋai à bí
wa.
16 Do nŋu fei, à mà iyi amanɛ
kaa jɛ dee dee si wajui Ilaaõ
na wooda ku too, bii kù jɛ na
naanɛ iyi á dasi Jesu Kirisi. Na
nŋu, awa mɔ à dasi Jesu Kirisi
naanɛ ku ba ka jɛ dee dee na
naanɛ iyi à dasi Kirisi, kù jɛ
na wooda ku too. Ilaaõ kaa ce
inɛ gɔ dee dee si na iyi í jɔ̀ wa
jirima wooda.
17 Nsɛi, bii à waa dɛ ka jɛ dee
dee na saabui Kirisi, nɔ à ba
wee awa mɔ ilu dulum ŋai bɛi
hai jɛ Zuifu ŋa, aa ka jɛ ka ni
icɛi Kirisii í jɔ̀ dulum wa kõɔsi?
Aawo, ka maà lasabu bɛɛbɛ.
18 Nsɛi, bii ǹ teese ǹ wa n ma
mii iyi ǹ tako ǹ lɛgɛ wo, ǹ baa
ǹ jɛ ilu taalei.
19 Ntɔ ntɔ, woodau takaɛ í jɔ̀
ǹ yɛ bɛi iku si wajuɛ, ku ba n
ce kuwɛɛm na Ilaaõ.
20 Í yɛ bɛi à kpakpaam si jĩi
do Kirisi ajɔ. Na nŋu, kù jɛ
na aram nii ǹ wɛɛ má, bɛbɛi
Kirisii wa ce kuwɛɛɛ sim. Nɔ
kuwɛɛ iyi ǹ wa n wɛɛ nsɛi, ǹ
wa n wɛɛi do naanɛ iyi ǹ dasi
Amai Ilaaõ, nŋu iyi í bim nɔ í
na kuwɛɛɛ na irim.
21 N kaa n fũsi didõi Ilaaõ
awɔ n maa n jirima wooda,
domi bii í jɛ amanɛ á yɔkɔ ku
jɛ dee dee na wooda ku jirima,
debɛi ikui Kirisiu ngbɛi.

3

Wooda ku jirima de, mà naanɛ ku dasi

1 Iŋɛ inɛi Galati ŋau, i kù nɛ
laakai ŋa. Iŋɛ iyi à sisia idei
Jesu Kirisi iyi à kpakpa si jĩi ku
gaau sãa sãa, yooi í kõɔtẽ ŋɛ.
2 Ǹ bi i sõm ide icu akãu
ihẽ ŋa. Ì ba Hundei Ilaaõ na
wooda ku jirima nŋɛi de, mà
na laabaau jiidau iyi ì gbɔ ì
dasi naanɛu ŋai.
3 Bɛirei í ce ì kua laakai
bɛɛbɛ ŋa. Ì sinti do Hundei
Ilaaõ ŋa nɔ ì waa bi i kpa iriɛ do
gbugbãi ara nŋɛ?
4 Ijuukpã iyi ì yɛ wo ŋa na
naanɛ ku dasi nŋɛ, nsɛi aa jɔ̀ ku
jɛ ngbɛ ŋai? Ǹ tamaa i kaa jɔ̀ ku
jɛ ngbɛ ŋa.
5 Iyi Ilaaõ í na ŋɛ Hundeɛ, nɔ
wa ce maamaake ŋa si anini
nŋɛ, wa cooi na wooda ku
jirima nŋɛ? Mà na iyi í jɔ̀ ì gbɔ
idei laabaau jiida ì dasi naanɛ
ŋai.
6 Ì mà ŋa iyi kukɔi idei Ilaaõ
í ni, Aburahamu í dasi Ilaaõ
naanɛ, nŋui í jɔ̀ Ilaaõ í dooaɛ
amanɛ dee dee.
7 Na nŋu, i jɔ̀ i mà ŋa iyi woo
dasi Jesu naanɛ ŋai à jɛ tɔkui
Aburahamu ŋa do ntɔ.
8 Hai tako wo Ilaaõ í mà iyi
nŋu á jɔ̀ dimi mmu ŋa a jɛ dee
dee na naanɛ ku dasi nŋa. Ŋɔi
í jɔ̀ í sisia Aburahamu laabaau

jiidau hai ku kpɛ í ni, hai bi tɛɛi
an weea inɛi andunya fei.
9 Aburahamu í dasi naanɛ
nɔ í ba kuwee. Bɛɛbɛ mɔi
inɛ ŋa iyi à dasi naanɛ aa ba
kuwee do nŋu ajɔ.
10 Inɛ ŋa iyi à waa na gbugbã
si wooda ku jirima ikpei í jɛ tu
ŋa, domi à kɔɔ à ni, inɛ iyi kù
waa mu ide à kɔ si tiai woodau
fei nɔ kù waa jirimaɛ, lafɛ̃ɛ ilu
ikpei.
11 Nɔ nsɛi à yɔɔ mam mam
iyi inɛ gɔ kaa jɛ dee dee si
wajui Ilaaɔ̃ na wooda ku
jirima, domi à kɔɔ à ni, inɛ iyi
Ilaaɔ̃ í jɔ̀ í jɛ dee dee na naanɛ
ku dasi, lafɛ̃ɛi á nɛ kuwɛɛ.
12 Ntɔ ntɔ, icui wooda kù wa
si naanɛ ku dasi. Amma à kɔɔ
à ni, inɛ iyi í yɔkɔ wa jirima
woodau dee dee, lafɛ̃ɛi á basi
kuwɛɛ.
13 Amma Kirisi í ya wa hai si
ikpei wooda si waati iyi í na í
jɛ ilu ikpe na iri nwa. Í na í jɛ
ilu ikpe si na iyi í jɔ̀ kukɔi idei
Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni, inɛ iyi à kpakpa
si antai ji̇i fei ilu ikpei.
14 Kirisi í ce bɛɛbɛi ku
ba kuwee iyi Ilaaɔ̃ í weea
Aburahamuu kú jɛ ti dimi
mmu ŋa na saabui Jesu Kirisi.
Nɔ si bɛɛbɛ awa fei aa ka ba
Hunde iyi Ilaaɔ̃ í wãò wa na
naanɛ ku dasi.

Wooda ku jirima do idei kuwã

15 Iŋɛ inɛm ŋa, an so yaasei
ide gɔ iyi inɛ fei í mà. Bii inɛ
gɔ í kɔ bɛi í bi a kpɛ̃ amaniɛ hai
kù ku í jilɔɔ, inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku
ganji ideu hee má jɛ ku kɔ̃ɔsi,
baa do iyi amanɛi í kɔɔ.
16 To, Aburahamu do tɔkuɛi
Ilaaɔ̃ í cea kuwã. Bii à ni tɔkuɛ
ŋa, inɛ nkpɔi à fãa. Amma à ni
tɔkuɛi, waatɔ inɛ akãi, nɔ nŋui
í jɛ Kirisiu.
17 Na nŋu, ide iyi ṅ wa n bi n
fɔ wee. Ilaaɔ̃ í ce kuwãi ideu
nɔ í jilɔɔ. Nsɛi, wooda iyi í
naa si anyii adõ cĩɔ cĩɔ mɛɛ do
kuntaa, kaa yɔkɔ ku ganji ideu
hee ku jɔ̀ ide iyi Ilaaɔ̃ í wãu ku
jɛ ngbɛ.
18 Amma bii na wooda ku
jirimai à jɛ tubu, kù jɛ na idei
kuwã má. Nɔ wee do kuwãi
Ilaaɔ̃ í ceaò Aburahamu didɔ̃ɛ.
19 Debɛi, na mii í ce Ilaaɔ̃
í na wooda. Í naai ku ba
kookoosu iyi kù jɛ tɛɛ ku fita
gbugbãa. Nɔ woodau wa ce
icɛɛi hee tɔkui Aburahamuu
koo tóo wa. Tɔkuɛui à cea inɛ
ŋa kuwãɛu. Woodau amaleka
ŋai Ilaaɔ̃ í jɔ̀ à na Moizi, nŋu iyi
í wa gãmɛi Ilaaɔ̃ do amanɛ ŋa,
nɔ nŋu mɔ ku sɔ̃ inɛ ŋau.
20 Amma waati iyi Ilaaɔ̃ í ce
kuwãu, kù nɛ bukaatai inɛ iyi
á wa si gãmɛi nŋu do amanɛ
ŋa, domi nŋu akãi í ce kuwãu.

Mii iyi wooda wa lele

21 Debɛi, woodau wa jã ide
iyi Ilaaɔ̃ í wãu mɛɛ. Aawo, kù
jɛ bɛɛbɛ. Ntɔ ntɔ, bii í jɛ à na
wooda wo iyi á yɔkɔ ku mua
amanɛ kuwɛɛ, Ilaaɔ̃ á jɔ̀ amanɛ
ku jɛ dee dee wo na woodau.
22 Amma kukɔi idei Ilaaɔ̃
wa nyisi iyi inɛ fei í wa si
awɔ gbugbãi dulum, ku ba do
saabui naanɛ ku dasi, kuwãu
ku jɛ ti woo dasi Jesu Kirisi
naanɛ ŋa.
23 Tako wo wooda wa mu
wai bɛi aru wa gbã wa hee
Kirisi ku maa to wa ku na ku
nyisi wa kpãai naanɛ ku dasi.
24 Bɛɛbɛi, woodaui wa gbã
wa wa bɔò wa bi Kirisi ku ba

Ilaaɔ̃ ku jɔ̀ ka jɛ dee dee na
naanɛ ku dasiu.
25 Nsɛi iyi waatii naanɛ ku
dasiu í to, a kù nɛ bukaatai
woodau ku gbã wa má.
26 Bɛɛbɛi iŋɛ fei ì jɛ amai
Ilaaɔ̃ na naanɛ iyi ì dasi Jesu
Kirisi ŋa.
27 Ntɔ ntɔ, iŋɛ iyi ì ce inyi ku
dasi do irii Kirisi fei, ì so daai
Kirisi ŋai.
28 Iŋɛ fei ì jɛ akã si anu akã
nŋɛ iyi ì ce do Jesu Kirisi ŋa.
Na nŋu, inɛ gɔ kù jɛ ikã, hai
Zuifu ŋa hee do dimi mmu ŋa,
hai aru ŋa do inɛ ŋa iyi à nɛ
ara nŋa, hai inaabo ŋa hee do
inɛmɔkɔ ŋa.
29 Bii ì nɔ ì jɛ ti Kirisi ŋa, ì
jɛ tɔkui Aburahamu ŋa. Nɔ aa
jɛ tubu ŋa bɛi Ilaaɔ̃ takaɛ í ce
kuwãɛu.

4

1 Nsɛi ǹ wa n bi n na ŋɛ yaase
gɔ. Yaaseu wee. Ama iyi á jɛ
tubui baaɛ, si waati iyi wa jɛ
amau kù tia aru * gɔ, baa do iyi
fei ndɛɛ á na ku jɛ titɛɛ.
2 Si waati iyi wa jɛ amau, inɛ
gɔ ŋa à wɛɛ iyi à waa muu, nɔ
à waa cea wũa hee í tóò waati
iyi baaɛ í jilɛaa.
3 Bɛɛbɛ mɔi do awa taka
nwa. Waati iyi à tako à wɛɛ
bɛi ama keeke ŋa, à jɛ arui mii
ndii andunya ŋa wo.
4 Amma iyi waati iyi Ilaaɔ̃ í
jilɛu í na í to, ŋɔi í bɛ Amaɛ wa.
Inaaboi í buu, nɔ si woodai
Zuifu ŋai wa nɛ
5 ku ba ku ya inɛ ŋa iyi à wa
si awɔi woodɑ. Í ce bɛɛbɛi ku
ba ka jɛ amai Ilaaɔ̃ ŋa.
6 Nɔ Ilaaɔ̃ í bɛ Hundei Amaɛ
wa si idɔ nwa ku nyisiò iyi
awai à jɛ amaɛ ŋa. Hundeu wa
kpoo Baaba.
7 Si bɛɛbɛ i kù jɛ aru má ŋa,
iŋɛu amu ŋai bɛbɛi. To, nsɛi iyi
ì jɛ amai Ilaaɔ̃ ŋa, Ilaaɔ̃ í nyi í ce
ŋɛ woo jɛ tubuɛ ŋa má.

Zigiida iyi Pɔlu í nɛ na inɛi Galati ŋa

8 Tako wo i kù mà Ilaaɔ̃ ŋa,
nɔ ì jɛ arui iwẽ ŋa iyi a kù jɛ
Ilaaɔ̃.
9 Amma nsɛi ì mà Ilaaɔ̃ ŋa.
Nɔ iyi í re mɔm Ilaaɔ̃ í mà ŋɛ.
To, bɛirei í ce ì waa bi i sinda si
mii ndii andunya ŋa má ŋa, iyi
kù nɛ gbugbã nɔ kù nɛ bɛɛrɛ.
Na mii í ce ì waa bi i jɛ aru nŋa
má ŋa.
10 Ì ya maa na ajɔi jingau gɔ
ŋa gbugbã ŋa, do cukpa gɔ ŋa
do waati gɔ ŋa do adõ gɔ ŋa.
11 Nsɛi ǹ wa n ce njo icɛ iyi ǹ
ce si gãmɛ nŋɛ ku maà ce nfe.
12 Ǹ wa n tɔɔ ŋɛ, iŋɛ inɛm
ŋa, i jilɛ ara nŋɛ si agbɛm bɛi
amu mɔ ǹ jilɛ aram si agbɛ
nŋɛ. Waati iyi ǹ wa bi tu ŋɛ,
i kù ceem kurara gɔ ŋa.
13 Ì mà sãa sãa ŋa, waati iyi ǹ
sinti ku ce nŋɛ waazoi laabaau
jiidau, do bõɔi arai.
14 Amma i kù dondam ŋa, i
kù nɔ i kù kɔsim ŋa, baa bii
bõɔm nɔu ku yɛɛ í cé ŋɛ. Do
nŋu fei, ì gbam ŋai bɛi aa gba
amalekai Ilaaɔ̃ ŋa, walakɔ bɛi
Jesu Kirisi takaɛ.
15 Ì nɛ inɔ didõ wo ŋa. To,
nsɛi, mii í ce ŋɛ. An yɔkɔ n jɛ
sɛɛda na iri nŋɛ n ni bii á ce wo
aa nya iju nŋɛ i nam ŋa.

* **4:1** kù tia aru Aru do woo ce icɛ fei ide akãu mbɛ si feei inɛ ŋa iyi à kɔ akabuu titõi idei Ilaaɔ̃.

16 Si na iyi í jɔ̀ ǹ sõ ŋɛ ntɔui i
jɔ̀ n jɛ mbɛɛ nŋɛ nsɛi?
17 Inɛ ŋau, à waa na ŋɛ ara
amma kù jɛ do yaase jiida. À
waa bi a fa ŋɛi hai bi tu wa ku
ba i na ŋa ara ŋa.
18 Í sɪ̃a i nɛ himma si mii
jiida ku ce ŋa waati kãma fei,
nɔ ku maà jɛ bii ǹ wa inɔ nŋɛ
nŋu akã.
19 Iŋɛ amam ŋa, bɛi inaabo
iyi wa bi ku bí í ya gbɔ ara
kuro, bɛɛbɛ mɔi amu mɔ ǹ wa
n gbɔ ara kuro má hee idei
Kirisi ku buba si ŋɛ ntɔ ntɔ.
20 Ǹ bi n wa inɔ nŋɛ nsɛi ku
ba n maà n fɔ ide bɛ ihẽ má,
amma do nŋu fei ǹ nɛ zigiida
na iri nŋɛ.

Idei Agaa do Sara

21 I jɔ̀ n bee ŋɛ, iŋɛ iyi ì bi i
wa si awɔi wooda ŋa, i kù gbɔ
iyi wooda wa fɔ ŋai?
22 À kɔɔ à ni Aburahamu í
bí ama inɛmɔkɔ minji, akã do
abo aru gɔ, akã mɔ do abo iyi í
nɛ araɛ.
23 Aruu, í bí amaɛi bɛi à ya bí
inɛ fei, amma inɛ iyi í nɛ araɛu
í bí amaɛi do kuwãi Ilaaõ.
24-25 Ideu ihẽ í yɛi bɛi
mɔnda. Inaabo minji ŋau aŋai
à jɛ bɛi akabuu minji. Agaa
nŋui í jɛ bɛi akabuu iyi Ilaaõ
í na inɛ ŋa tako wo si geetei
Sinai si ilɛi Arabi. Nŋu bɛi í
jɛ wooda iyi wa dasi inɛ ŋa
aru. Nɔ Agaa í yɛi má bɛi
ilui Zeruzalɛmu iyi í wɛɛ nsɛi,
domi í wa si aru do inɛɛ ŋa fei.
26 Amma Sara í yɛi bɛi
Zeruzalɛmu iyi í wa leleu iyi í
nɛ araɛ. Nŋui í jɛ iye nwa.
27 Nɔ à kɔɔ à ni,
Jɔ̀ inɔɛ ku dõ, awɔ inaabo
gbɛnda iyi i kù bí.
La, i dõ anu do inɔ didõ, awɔ iyi
i kù mà ara kuroi kubí,
Domi inaabo iyi à kɔsi á na ku
bí ama ku re inaabo iyi
í wa idei mɔkɔ.
28 Nsɛi iŋɛ inɛm ŋa, iŋɛi ì jɛ
amu ŋa iyi Ilaaõ í ce kuwãɛu
bɛi Izaaki í yɛu.
29 Waati nŋu, ama iyi à bí bɛi
à ya bí inɛ fei í kpã inɛ iyi à bí
do gbugbãi Hundei Ilaaõu iju.
Bɛɛbɛ mɔi í yɛ nsɛi.
30 Amma kukɔi idei Ilaaõ wa
fɔ, í ni,
Lele aruu do amaɛ fei,
Domi amai aru kaa jɛ tubu do
amai abo iyi í nɛ araɛu
ajɔ.
31 Bɛɛbɛ mɔi iŋɛ inɛm ŋa, ì mà
ŋa iyi a kù jɛ amai aru, amma
amai inɛ iyi í nɛ araɛi à jɛ.

5

I leekĩ dim dim ŋa si ara ku nɛ nŋɛ

1 Kirisi í jɔ̀ à nɛ ara nwa ku
ba ka nɛ ara nwa do ntɔ. Na
nŋu, i leekĩ dim dim ŋa si ara
ku nɛ nŋɛ, i maà jɔ̀ i na i jɛ aru
má ŋa.
2 I de itĩ i gbɔ. Amu Pɔlui ǹ
wa n sõ ŋɛ ideu ihẽ. Bii ì jɔ̀ à
dasi ŋɛ bango, icɛi Kirisi kù nɛ
aranfãani kãma bi tu ŋɛ.
3 Ǹ nyi ǹ sisi ǹ wa n fɔ má,
inɛ iyi í jɔ̀ à dasiɛ bango, tilasii
lafẽɛ ku jirima wooda fei.
4 Iŋɛ iyi ì waa bi i jɛ dee
dee si wajui Ilaaõ na wooda ku
jirima, ì fɛɛfɛ ara nŋɛ do Kirisii
nɔ ì fũsi didõi Ilaaõ awɔ ŋa.
5 Amma awa, Hundei Ilaaõ
wa sõ wa mam mam iyi Ilaaõ

á jɔ̀ ka jɛ dee dee na naanɛ ku dasi nwa.
6 Ntɔ ntɔ, bii à nɛ anu akã do
Jesu Kirisi, à ce bango, a kù ce
bango kù jɛ ide kãma. Ide iyi
í nɛ amboe í re nŋui í jɛ naanɛ
ku dasi iyi wa ce icɛ do kubi.

7 Ì waa ce kuwɛɛ nŋɛ wo dee
dee ŋa. Yooi í ganji ŋɛ í jɔ̀ i kù
waa jirima ntɔu má ŋa.
8 Ikɔ iyi à na ŋɛu bɛ kù waa
naa hai bi Ilaaɔ̃, nŋu iyi í kpe
ŋɛ.
9 Na nŋu, i ce laakai ŋa, domi
à ya fɔ a ni lefee keekei í ya
dede pɛ̃ɛ fei.
10 Amma Lafɛ̃ɛ í jɔ̀ ǹ wa n
naanɛ ŋɛ iyi i kaa ce lasabu gɔ
iyi í jɛ ikã do lasabu iyi ǹ ceu
bɛ ŋa. Inɛ mɔ iyi wa bitandi ŋɛ,
baa bii yooi Ilaaɔ̃ á kpãa iju.
11 Iŋɛ inɛm ŋa, bii í jɛ amu
takam ǹ wa n waazo hee nsɛi
ǹ ni inɛ ŋa a ce bangoi, na mii
í ce à ya maa kpãm iju. Bii í jɛ
bɛɛbɛ mɔm nii ǹ wa n ce, ikui
Jesu si jǐi kàa jɛa inɛ ŋa bi ku
ko isɛ.
12 Inɛ ŋa iyi à waa bitandi
ŋɛu bɛ, ǹ bi a nya ŋa ikã *.
13 Iŋɛ inɛm ŋa, à kpe ŋɛi i na
i nɛ ara nŋɛ. Do nŋu fei, i maà
jɔ̀ ara ku nɛ nŋɛ ku mua daai
iŋɛ taka nŋɛ kpãa i ceò idɔɔbii
ara nŋɛ. Amma i ya maa sobi
njɛ do kubi ŋa,
14 domi wooda fei í wa si
irii ide akãu ihɛ̃ iyi í ni, bi inɛ
mmu ŋa bɛi ì bi araɛ.
15 I maà ya maa ŋɔ njɛ ŋa bɛi
iŋai sako ŋa. I ce laakai ŋa ku
ba i maà ce nfei njɛ ŋa.

Ka jɔ̀ Hundei Ilaaɔ̃ ku nɛò wa

16 Ide iyi ǹ wa n fɔu wee, i
jɔ̀ Hundei Ilaaɔ̃ ku maa nɛò ŋɛ.
Bii ì waa ce bɛɛbɛ ŋa, i kaa ce
kubi nfe nfei ara nŋɛ má,
17 domi mii iyi daai awa taka
nwa í bi ci ya jɛ dimi akã do iyi
Hundei Ilaaɔ̃ í bi. Kubi minji
ŋau, à ya maa jai hee a kaa ka
yɔkɔ ka ce bɛi à bi.
18 Amma bii Hundei Ilaaɔ̃
wa nɛò ŋɛ i kù wa si awɔi
wooda má ŋa.
19 Inɛ fei í mà daai amanɛ sãa
sãa. Daa ŋaui à jɛ sɛ̃ɛ ku tɔtɔɔ
hai nɛ yaase, do daa sãmi do
daa nkpɔ nkpɔ,
20 do iwɛ̃ ku tɔɔ, do dobu
dobu ku ce, do mbɛɛtɛ, do ija,
do igu, do idɔɔkɔ̃ yaamɔ, do
njɛ ku wã, do kakɔɔ, do njɛ ku
fɛɛfɛ,
21 do kɔdɛɛ, do atɛ̃ ku kpa
inɛ, do ijɛ ku bi, do mii iyi í jɔ
bɛɛbɛ fei. Ǹ wa n sõ ŋɛ bɛi ǹ
tako ǹ fɔ ǹ ni, inɛ ŋa iyi à waa
ce dimi bɛɛbɛ a kaa ba tubu
kãma si andunya titõi Ilaaɔ̃.
22 Amma mii iyi Hundei
Ilaaɔ̃ í ya bí, nŋui í jɛ kubi, do
inɔ didɔ̃, do laakai ku sũ, do
temua, do jiida ku jɛ, do inɔ
akã, do naanɛ,
23 do daa didɔ̃, do ara ku mu.
Mii ŋau bɛ fei, wooda kù ganji
ŋa.
24 Nɔ inɛ ŋa iyi à jɛ ti Jesu
Kirisi í yɛ bɛi à kpa kucei daai
ara nŋa si jǐi ku gaauu, do binɛ
do kubiɛ fei.
25 Si bɛi Hundei Ilaaɔ̃i wa
mu nwa kuwɛɛ, ka jɔ̀ ku nɛò
wa.
26 Kù sǐa ka jɛ ilu faao, wala
woo kosi inɛ ŋa, walakɔ ka
maa ce igu si awa duusɔ̃ɔ.

* **5:12** ǹ bi a nya ŋa ikã inɛ gɔ ŋa à ni, bii à bi mɔm a bãntãm ara nŋa gbakã.

6

I ya sobi njɛ si aso ŋa

1 Iŋɛ inɛm ŋa, iŋɛ iyi Hundei
Ilaaɔ̃ wa nɛò ŋɛ, bii ì mu inɛ
gɔ si kurara, i nyisi lafɛ̃ɛ kpãa
jiida do daa didɔ̃ ŋa. Nɔ i ce
laakai ŋa ku ba iŋɛ mɔ i maà na
i dasi kurara bɛɛbɛ.
2 I sobi njɛ si aso * ku so
ŋa. Bii ì waa ce bɛɛbɛ ŋa ì waa
jirima woodai Kirisi ŋai.
3 Bii inɛ gɔ wa cɔ araɛ ngɔgɔ
nɔ wee kù jɛ ngɔgɔ, wa lɛlɛ
araɛi.
4 I jɔ̀ inɛ fei ku wusɛ daai nŋu
takaɛ nɔ ku yɛ si bii nŋu á tɔɔ
fufu, amma ku maà tɔɔ fufu na
iyi nŋu í re inɛ gɔ,
5 domi inɛ fei á so asoi † nŋu
takaɛi.
6 Awɔ iyi à waa kɔ idei Ilaaɔ̃,
mii iyi ì nɛ fei jɔ̀ i kpɔ̃ɔ do inɛ
iyi wa kɔɛ si.
7 I maà ti i lɛlɛ ara nŋɛ. A
ci ya nyaanyi Ilaaɔ̃. Mii iyi
amanɛ í gbɛ̃ nŋui á da.
8 Bii wa gbɛ̃ iyi daai nŋu
takaɛ í bi, nfe ku cei á bíaa.
Bii í nɔ wa gbɛ̃ iyi Hundei
Ilaaɔ̃ í bi, kuwɛɛ hai tãi Hundei
Ilaaɔ̃u á bíaa.
9 Na nŋu, ka maà gbɛɛji do
jiida ku ce, domi bii a kù
mɔngɔ aa ka ba ka da si awaati
iyi í jɔ.
10 Bɛɛbɛ mɔi waati iyi à
ba awɔɛ fei, ka cea inɛ fei
jiidaɛ. Nɔ iyi í re mɔm, ka cea
kpaasi woo dasi Jesu naanɛ
ŋau bɛɛbɛ.

Idei ankãanyi do fɔɔ

11 Hai ihɛ̃ bɛi do awɔi amu
takam nii ǹ kɔ nŋɛ wa ‡. Iŋɛ
taka nŋɛ aa yɔɔ mɔm bɛi kukɔ
ŋau à la à to.
12 Inɛ ŋa iyi à waa bi a tilasi
ŋɛ i ceò bango ŋau à waa ce
bɛɛbɛi ku ba a ce mii iyi á dɔ̃a
amanɛ ŋa si, nɔ a maà kpã ŋa
iju na irii ikui Jesu Kirisi si j̃i
ku gaauu.
13 Amma aŋa taka nŋa, baa
do iyi à ce bango fei, a kù waa
jirima wooda. À bi a dasi ŋɛ
bango ku cei ku ba a tɔɔ fufu
si na iyi í jɔ̀ à yɔkɔ à kãmia ŋɛ.
14 Amma amu n kù n wa n
tɔɔ fufu bii kù jɛ na ikui Lafɛ̃ɛ
nwa Jesu Kirisi si j̃i ku gaau.
Na ikuɛu mii ndii andunya fei
í yɛɛm nii bɛi mii iyi kù wɛɛ
má, nɔ bɛɛbɛ mɔi ǹ wa n yɔɔ
baa do kuwɛɛi amu takam fei.
15 À ce bango, a kù ce bango
kù jɛ ide kãma. Mii iyi í nɛ
amboe í re, nŋui í jɛ a taka inɛ
titɔ̃.
16 Laakai ku sũ do didɔ̃ ku
wɛɛa inɛ ŋa iyi à waa too
woodau ihɛ̃ hee do inɛi Izirɛli
ŋa, aŋa iyi à jɛ inɛi Ilaaɔ̃ ŋa.
17 Hai nnyi inɛ kãma ku maà
wahalam má domi na irii Je-
sui ǹ ba dalai juju ŋa iyi à wa
si aram nɔu ihɛ̃.
18 Iŋɛ inɛm ŋa, didɔ̃i Lafɛ̃ɛ
nwa Jesu Kirisi ku wɛɛ do iŋɛ
fei. Ami.

---

* **6:2** aso nŋui í jɛ wahala ŋa. † **6:5** Yaasei isɛɛdeu ihɛ̃i í jɛ, domi inɛ feii a na ku fɔ bɛi nŋu í ce icɛ. ‡ **6:11** hai bɛi do awɔi amu takam nii ǹ kɔ nŋɛ wa Si dɔɔnɛɛ nŋa bii à waa ce lɛɛti à ya maa fɔi nɔ inɛ gɔ ku maa kɔɔ. Amma Pɔlu í kɔ idei ankãanyi ŋau ihɛ̃ do awɔɛ.

Tia iyi Pɔlu í cea inɛi Efɛɛzu ŋa

Í ce ŋa fɔɔ

1 Amui Pɔlu amu iyi ǹ jɛ
woo bɛi Jesu Kirisi do idɔɔbii
Ilaaɔ̃.
Iŋɛ inɛi Efɛɛzu ŋa, iŋɛ woo
dasi Jesu Kirisi naanɛ ŋa, ǹ wa
n ce ŋɛ fɔɔ, iŋɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau.
2 Ilaaɔ̃ Baa nwa do Lafɛ̃ɛ Jesu
Kirisi a mu nŋɛ didɔ̃ do laakai
ku sũ.

Didɔ̃ iyi Ilaaɔ̃ í ce nwa si anu akã nwa do Kirisi

3 I jɔ̀ ka saabu Ilaaɔ̃ Baai
Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi. Na
saabui anu akã nwa do Kirisi,
í wee nwa do didɔ̃ ikã ikã iyi
Hundeɛ wa mu nwa wa hai
lele.
4 Ilaaɔ̃ í cica wa tã hai waati
iyi kù taka andunya ka jɛ titɛɛ
si kpãai Kirisi, nɔ ka jɛ inɛ
kumá ŋa ka maà nɛ taale kãma
bi tɛɛ.
5 Si kubiɛ í lasabu wo hai ku
kpɛ ku ce wa amaɛ ŋa si anu
akã nwa do Jesu Kirisi, si bɛi
í bi si jiida ku jɛɛ
6 ku ba ka saabu didɔ̃ nla
nlaɛ iyi í ce nwa si anu akã
nwa do amaɛ, inɛ iyi siɛi kubiɛ
fei í wa.
7 Do saabui njɛi Jesui Ilaaɔ̃ í
ya wa nɔ í kpa idei dulum du
wa si didɔ̃ nlaɛ iyi í nyisi wa.
8 Didɔ̃ iyi í ce nwa í caa si bɛi
i mu nwa bisi nla nla do laakai
jiida.
9 Nɔ í jɔ̀ a mà asii iyi nŋu
takaɛ í dasi idɔ ku ce hai tako
na jiida ku jɛɛ.
10 Lasabui Ilaaɔ̃u iyi á ce si
ajɔ iyi awaatiɛ í to nŋui í jɛ ku
tɔtɔɔ mii iyi í taka fei, hai mii
iyi í wa lele do iyi í wa ilɛ fei,
nɔ Kirisi ku jɛ iriɛ.
11 Ntɔ ntɔ, mii fei wa cei si
bɛi Ilaaɔ̃ í bi. Na nŋu, à jɛ woo
jɛ tubu bi tɛɛ na anu akã nwa
do Kirisi, si na iyi í jɔ̀ í cica wa
wo si bɛi nŋu takaɛ í dasi idɔ
hai tako.
12 Na nŋu, i jɔ̀ ka saabu kulai
Ilaaɔ̃, awa Zuifu ŋa iyi à tako à
waa cɔ kpãai Kirisi wo.
13 Nɔ iŋɛ dimi mmu ŋa mɔ,
ajɔ iyi ì gbɔ ide ntɔu iyi í jɛ
laabaau jiida iyi wa naa nŋɛ
faaba wa, waati bɛɛbɛi iŋɛ mɔ
í dasi Kirisi naanɛ ŋa. Nɔ Ilaaɔ̃
í dasi nyindai nŋu takaɛ si ŋɛ.
Nyindau nŋui í jɛ Hunde iyi í
da nŋɛ si si bɛi í ce kuwãɛ wo.
14 Hundeɛu nŋui í yɛ bɛi
kaazigii tubu nwa iyi Ilaaɔ̃ í
wãò inɛɛ ŋa wo. Nɔ wa sɔ̃ wa
kam kam iyi aa ka jɛ tubuu
si waati iyi Ilaaɔ̃ á ya inɛɛ ŋa
mam mam. Na nŋu, ka saabu
kulaɛ.

Kutɔɔi Pɔlu

15 Na saabui ide ŋau bɛ feii
í jɔ̀ hai waati iyi ǹ gbɔ baaui
naanɛ ku dasi nŋɛ si Lafɛ̃ɛ Jesu
do bɛi ì bi woo dasiɛ naanɛ ŋa
fei,
16 n ci ya n gbɛɛjiò Ilaaɔ̃ ku
saabu na iri nŋɛ. Ǹ wa n ye
gigi nŋɛ si kutɔɔm.
17 Ǹ wa n tɔɔ Ilaaɔ̃ ilu amboe,
Baai Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi, ku
ce ŋɛ ilu laakai jiida nɔ ku ny-
isi ŋɛ bɛi nŋu takaɛ í yɛ ku ba i
màa sãa sãa ŋa.
18 Ǹ wa n tɔɔɛ má ku jɔ̀ inya
kumá ku lɔ si idɔ nŋɛ ku ba i

mà yaasei kpãa ku cɔ si bii í kpe ŋɛ, do si bɛi tubu iyi í jilɛa woo dasiɛ naanɛ ŋa í la í to,
19 do bɛi gbugbã nlaɛ wa ce icɛ si awa iyi à dasiɛ naanɛ. Gbugbãu, í jɛ akã do gbugbã nla
20 iyi í ce í ɟìò Kirisi hai si balɛ, nɔ í bubaɛ si awɔ njɛɛ lele.
21 Bɛi Kirisi í wa í reò ilu irii lele fei do ilu yiiko ŋa do ilu gbugbã ŋa do lafɛ̃ɛ ŋa fei. Nɔ iriɛ í re iri fei si waatiu ihɛ̃ do si waati iyi wa naa.
22 Nɔ Ilaaɔ̃ í jɔ̀ í jɛ irii mii fei, nɔ í cicaɛ ku jɛ ilaalu nlai igbɛɛ.
23 Igbɛui í jɛ arai Kirisi. Si igbɛui Kirisi takaɛ í wa nɔ í kɔ̃ dee dee, nŋu iyi í wa bii fei si mii baa yooma fei.

2

Hai si iku à bɔ si kuwɛɛ

1 Tako wo ì yɛ ŋai bɛi iku ŋa na irii kurara nŋɛ do dulum du ŋɛ.
2 Kucei tako nŋɛ í jɔ ti inɛi andunya ŋa, nɔ ì ya maa jirima Seetam, ilaalui ilu gbugbãi lele ŋa. Ilaaluu nŋui í jɛ hunde iyi wa ce icɛ hee nsɛi si idɔi inɛ ŋa iyi a kù waa jirima idei Ilaaɔ̃.
3 Ntɔi, awa fei à tako à yɛi wo bɛi aŋa mɔ. Binɛ nwai wa nɛò wa, nɔ à waa ce mii iyi awa taka nwa à bi do iyi à waa lasabu. À yɛi wo bɛi inɛi andunya ŋa, aŋa iyi aa na a yɛ idɔɔkɔ̃i Ilaaɔ̃.
4 Amma araarei Ilaaɔ̃ í la na kubi nlaɛ iyi í bi wa.
5 Hai waati iyi kurara nwa í ce wa bɛi iku ŋa, Ilaaɔ̃ í mu nwa kuwɛɛ do Kirisi ajɔ. Na didɔ̃ɛi ì baò faaba ŋa.
6 Si anu akã nwa do Kirisi, Ilaaɔ̃ í ɟì wa hai si balɛ ka jɛ bomma lele do Jesu Kirisi ajɔ.
7 Í ce bɛɛbɛi ku ba ku nyisi didɔ̃ nla hai nɛ kɔɔɛ si jiida ku jɛɛ iyi í ce nwa do saabui Jesu Kirisi hee do ajɔ fei.
8 Na didɔ̃i Ilaaɔ̃i ì ba faaba ŋa do saabui naanɛ ku dasi. Kù jɛ na himma nŋɛ, amuai Ilaaɔ̃i.
9 Kù jɛ ribai icɛ nŋɛ. Na nŋu, inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku tɔɔ fufu.
10 Awa icɛi awɔi Ilaaɔ̃i à jɛ. Í taka wai si anu akã nwa do Jesu Kirisi ka ceò icɛ jiida iyi í ce sɔɔluɛ hai ku kpɛ.

Dimi fei í jɛ akã si Kirisi

11 Iŋɛ dimi mmu ŋa, i ye gigi ŋa iyi inɛ ŋa iyi à ya ce bango ŋau à ya maa kpe ŋɛ hai ce bango ŋa wo.
12 Waati bɛɛbɛ ì ɟìò Kirisi ŋa wo nɔ ì jɛ isɛ mmu bi inɛi Izirɛli ŋa. I kù nɛ baa nŋɛ si akabuu iyi Ilaaɔ̃ í wãò inɛɛ ŋa. Ì wa si andunya ihɛ̃ i kù waa cɔò kpãai nkãma ŋa, nɔ i kù wɛɛa Ilaaɔ̃ ŋa.
13 Amma nsɛi iyi ì nɛ anu akã do Jesu Kirisi ŋa, iŋɛ iyi ì tako ì wa iɟì ŋa, wee nsɛi ì ce amɛɛ do Ilaaɔ̃ ŋa do saabui njɛi Kirisi.
14 Kirisi takaɛi í jɛ nwa laakai ku sũ, nŋu iyi í ce Zuifu ŋa do dimi mmu ŋa akã. Nŋui í kpa mbɛɛtɛ iyi í yɛ bɛi idɟ̃ iyi wa fɛɛfɛ wa wo.
15 Do ikui araɛi í kpaò irii woodai Zuifu ŋa do iwɔ̀ɛ ŋa ku ba ku yɔkɔ ku ce dimi minji ŋau dimi titɔ̃ akã lege lege si nŋu takaɛ. Si bɛɛbɛi, í dasi laakai ku sũ si anini nŋa.

16 Do saabui ikuɛ si antai j̃ĩi ku gaauui í kpaò mbɛɛtɛ iyi a waa muò njɛ wo, nɔ í tɔtɔɔ dimi minji ŋau akã í jɔ̀ à dɔ̃ do Ilaaɔ̃. Aŋa fei à baa à jɛ ara akã ajɔ.

17 Bɛɛbɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ í kɔ̃, si bɛi í ni Kirisi í naa ku sisi laabaaui laakai ku sũ bi tu ŋɛ, iŋɛ iyi ì tako ì j̃ĩò Ilaaɔ̃, do bi Zuifu ŋa, aŋa iyi à ceòɛ amɛɛ.

18 Nɔ ntɔi, do saabui Kirisi awa fei, Zuifu ŋa do dimi mmu ŋa, aa ka yɔkɔ ka bɔ wajui Ilaaɔ̃ Baaba do sobii Hunde akãu.

19 Si bɛɛbɛ, i kù jɛ dimi mmu ŋa ma, walakɔ isɛ mmu, amma nsɛi ì jɛ inɛi ilu akã ŋa do woo dasi Jesu naanɛ ŋa fei, nɔ ì jɛ inɛi kpasẽi Ilaaɔ̃ ŋa.

20 Iŋɛ mɔ ì yɛi bɛi idĩ iyi à ma si antai icui ile iyi woo bɛ ŋau do walii ŋau à jilɛ. Jesu Kirisi takaɛi í jɛ kuta sintei icui ileu.

21 Nŋui á jɔ̀ ileu ku la nɔ ku nɛ gbugbã nɔ ku jɛ bi ku tɔɔi Lafɛ̃ɛ iyi í má jiida.

22 Na anu akã nŋɛ do Kirisi, iŋɛ mɔ ì yɛi bɛi ileu, nɔ iŋɛò ŋa ì jɛò bi ku wai Hundei Ilaaɔ̃ ŋa.

3

Icɛi Pɔlu na dimi mmu ŋa

1 Na saabui iyi ihẽi amu Pɔlu ṅ wa n ce kutɔɔ, amu iyi ṅ wa piisɔ̃ɔ si na iyi í jɔ̀ ṅ wa n ce icɛi Kirisi na irii iŋɛ dimi mmu ŋa.

2 Ṅ mà kam kam iyi ì gbɔ tã ŋa bɛi Ilaaɔ̃ í ceem didɔ̃ ku ba n naa n sisi nŋɛ yaasei didɔ̃u,

3 do si bɛi nŋu takaɛ í jɔ̀ ṅ mà asiiɛ. Wee ṅ kɔ ideu keeke tã.

4 Bii ì cio ideu ŋa, aa yɔɔ ŋa iyi ṅ mà asiii idei Kirisi do ntɔ.

5 A kù sɔ̃ inɛi tako ŋa asiii ideu, amma nsɛi Ilaaɔ̃ í jɔ̀ Hundeɛ í nyisi woo bɛɛ do walii kumáɛ ŋa.

6 Asiiu wee. Do saabui laabaau jiidai dimi mmu ŋa do Zuifu ŋau à jɛò woo jɛ tubu ajɔ. Aŋaò ŋa à baa à jɛ ara akã, nɔ aŋa mɔ à nɛ baa nŋa si ide iyi Ilaaɔ̃ í wã nŋu ku ce si Jesu Kirisiu.

7 Do saabui didɔ̃ iyi Ilaaɔ̃ í ceem si gbugbãɛ ŋɔi í jɔ̀ ṅ jɛ woo ce icɛi laabaau jiidau.

8 Amu iyi ṅ jɛ keekei woo dasi Jesu naanɛ ŋa fei, amui Ilaaɔ̃ í cea didɔ̃ n sisia dimi mmu ŋa laabaau jiida nɔ n sɔ̃ ŋa bɛi didɔ̃i Kirisi í la í to nɔ í re kumà nwa.

9 Nɔ n sisia inɛ fei bɛi yaasei asiii Ilaaɔ̃ á ce ku ceò. Ilaaɔ̃, nŋu iyi í taka mii fei í singa asiiu ihẽ hai ku kpɛ,

10 ku ba inɛ ngboi lele ŋa do ilu yiikoi lele ŋa a mà yaasei bisiɛ do saabui igbɛi inɛi Jesu ŋa si waatiu ihẽ.

11 Bɛɛbɛi í ce í jilɛò ide iyi wa ce, í bɛi í takaò andunya, nɔ í kpa iriɛ si Jesu Kirisi Lafɛ̃ɛ nwa.

12 Naanɛ iyi à dasiɛui í jɔ̀ à nɛ anu akã do nŋu. Na ŋɔi í jɔ̀ à nɛ ara nwa ka bɔ wajui Ilaaɔ̃ do laakai akã.

13 Na nŋu, ṅ wa n tɔɔ ŋɛ i maà mɔngɔ temua ŋa na ijuukpã iyi ṅ wa n yɛ na iri nŋɛ, domi ijuukpãu, nŋui á jɔ̀ i nɛ bɛɛrɛ ŋa ntɔ ntɔ.

Kubii Kirisi

14 Nɔ na saabui ideui ṅ wa n gulɛ si wajui Ilaaɔ̃ Baaba.

15 Nŋui í jɛ Baai nyaanze baa yooma fei iyi i wa lele do iyi í wa ilɛ fei.

16 Ǹ wa n tɔɔɛ ku jɔ̀ Hundeɛ
ku mu nŋɛ gbugbã jiida jiida si
idɔ nŋɛ si bɛi amboeɛ í la í to,
17 nɔ Kirisi ku ce bi ku waɛ si
idɔ nŋɛ na naanɛ ku dasi nŋɛ.
Nɔ ǹ wa n tɔɔ má ku jɔ̀ i nɛ
gbugbã i maa leekĩ dim dim si
kubi ŋa,
18 ku ba iŋɛ do woo dasi Jesu
naanɛ ŋa iyi à gbe fei i yɔkɔ
i mà zaka bɛi kubii Kirisi í cĩ
í to do kusɔɛ do kujĩisaɛ do
kugbokaɛ.
19 Baa do iyi kubiu í re
kumài amanɛ fei, ǹ bi i mà
yaaseɛ ŋa ku ba ì kõ mam mam
bɛi Ilaaõ í kõ.
20 Ilaaõ í nɛ yiiko ku ce mii
iyi à waa tɔɔ fei do iyi à waa
lasabu fei, nɔ á yɔkɔ ku ce baa
mii iyi í re bɛɛbɛ mɔm hee ku
caa.
21 Í sĩa inɛi igbɛɛ ŋa a jɔ̀ inɛ
ŋa a mà bɛɛrɛɛ waati kãma fei
hee do ajɔ fei do saabui Jesu
Kirisi. Ami.

4

Anu akã iyi à nɛ, awa iyi à jɛ arai Kirisi

1 Na nŋu, amu iyi ǹ wa piisõɔ
si na iyi í jɔ̀ ǹ wa n ce icɛi Lafɛ̃ɛ,
ǹ wa n tɔɔ ŋɛ i maa nɛ dee dee
si bɛi í jɔ inɛ ŋa iyi Ilaaõ í kpe à
ya nɛ.
2 I ya maa nɛ do ara ku kaye
ŋa, do daa didõ do temua, nɔ i
ya maa mu njɛ ŋa do kubi.
3 I ce kookaai i ya mu anu
akã iyi Hundei Ilaaõ wa mu
nŋɛ na saabui laakai ku sũ iyi
í tɔtɔɔ ŋɛ.
4 Ara akãi í wɛɛ, Hunde akã
mɔi í wɛɛ, nɔ kpãa ku cɔ akã
mɔi í wɛɛ si bii Ilaaõ í kpe ŋɛ.
5 Lafɛ̃ɛ akãi í wɛɛ, naanɛ ku
dasi akã mɔi í wɛɛ, nɔ inyi ku
dasi akãi í wɛɛ.
6 Ilaaõ akãi í wɛɛ iyi í jɛ baai
inɛ fei. Nŋui í jɛ ilaalui mii fei,
nŋui í wa bi inɛ fei, nɔ í wa si
inɛ fei.
7 Amma do nŋu fei awa fei à
ba amua nwa si bɛi Kirisi í mu
nwa.
8 Na nŋu, kukɔi idei Ilaaõ wa
fɔ í ni,

Waati iyi í gũ lele

Í jɛ mbɛɛɛ ŋa igũ í mu ŋa aru,

Nɔ í cea inɛ ŋa amua ŋa.

9 To, bii à ni í gũ lele, iyi bɛ wa
nyisi iyi í tako í kita í bɔ hee
lɛlɛi ilɛi.
10 Inɛ iyi í kita í bɔ hee lɛlɛi ilɛu
nɔ í nyi í gũ leleu má inɛ akãui,
ku ba ku jɔ̀ mii fei ku kõ dee
dee.
11 Amua ŋa iyi í cea inɛ ŋa wee,
í cica inɛ gɔ ŋa à jɛ woo bɛ ŋa,
inɛ gɔ ŋa mɔ walii ŋa, inɛ gɔ ŋa
mɔ woo sisi laabaau jiida ŋa,
inɛ gɔ ŋa mɔ woo degbe inɛi
igbɛi Jesu ŋa, inɛ gɔ ŋa mɔ woo
kɔ inɛ ŋa si cio.
12 Bɛɛbɛi í ce ku ba ku ceò
sɔɔlui woo dasi Jesu naanɛ ŋa
si icɛɛ, ku ba ku kõɔsi gbugbãi
arai Kirisi.
13 Nɔ bɛɛbɛ mɔi awa fei aa ka ce
anu akã si naanɛ ku dasiu nɔ
ka mà Amai Ilaaõ, nɔ ka jɛ inɛ
ngbo ka tóo alái Kirisi.
14 Do yaase bɛɛbɛi a kaa ka jɛ
bɛi amu ŋa má, hee cio ikã ikã
ku maa tale wa ihẽ walakɔ ihõ
bɛi fufu í ya maa tale akɔi inyi
bii fei. Nɔ inɛ ŋa a kaa dĩ iju
nwa má hee má jɛ a wa inyii itĩ
nwa do bisi laalɔ nŋa.
15 Amma bii à waa sisi ntɔu do
kubi aa ka la si mii fei ka tóo
alái Kirisi iyi í jɛ iriu.

16 Siɛi awa fei à waa kã bɛi ikõi
ara, nɔ arau fei í másiɛ do ikõ
ikõɛ. Nsɛi, bii ikõ fei wa ce icɛ
si bɛi í jɔ, arau fei á lai ku maa
kõɔsi na saabui kubi.

Kuwɛɛ titõ si Kirisi

17 Ide iyi ǹ wa n sõ ŋɛ do irii
Lafɛ̃ɛ wee. I maà jɔ̀ i ya maa nɛ
má bɛi hai dasi Jesu naanɛ ŋa,
inɛ ŋa iyi à waa too lasabu nfe
nfe nŋa.

18 A kù nɛ laakai jiida. À
le idɔ nŋa nɔ a kù mà nkãma.
Nŋui í jɔ̀ a kù nɛ ikpɛ̃ si kuwɛɛ
iyi Ilaaõ wa mu nwa.

19 A kù nɛ anyɔ gɔ má, à na
ara nŋa mam mam si dulum
a ceò daa laalɔ dimi ikã ikã fei
do binɛ.

20 Amma iŋɛ, kù jɛ bɛɛbɛi ì
màò Kirisi ŋa.

21 Ǹ nɔ ǹ mà kam kam iyi ì
gbɔ ideɛ ŋa, nɔ à kɔ ŋɛ si ntɔ iyi
í wa si Jesu.

22 Na nŋu, í jɔ̀ daa nwo nŋɛ
ŋa iyi wa nɛ̀ò kuwɛɛ nŋɛ wo,
domi binɛi daa nwo nŋɛ ŋaui
wa dǐ iju nŋɛ nɔ wa bɔò ŋɛ nfe
ku ce.

23 I jɔ̀ i nɛ idɔ titõ do lasabu
titõ mam mam ŋa,

24 nɔ i jɔ̀ i nɛ daa titõ ŋa iyi
í jɔ ti Ilaaõ. Daa titõu, aa yɔɔi si
dee dee ku jɛ nŋɛ do kuwɛɛ hai
nɛ dulum. Iyi bɛ hai bi ntɔi wa
naa.

25 Na nŋu, i maà ya sɔ ibo má
ŋa. I jɔ̀ inɛ fei ku sõ kpaasiɛ ntɔ,
domi à jɛ ikõ ikã ikãi ara akã.

26 Baa bii idɔ nŋɛ í kõ, i maà
ya ce dulum ŋa. I maà ya jɔ̀
idɔɔkõu ku wɛɛ nŋɛ hee inunu
koo lɔò.

27 I maà jɔ̀ Seetam ku ba bi
ku dasi isɛ si ŋɛ.

28 Inɛ iyi í ya ce ile wo, ku
maà ce ile má, amma ku ya ce
icɛ do awɔɛ. Bɛɛbɛi á ba mii
jiida ŋa iyi á sobiò ilu are ŋa.

29 Nɔ i maà ya jɔ̀ ide laalɔ
kãma ku fita hai si gɛlɛ nŋɛ.
Amma i ya fɔ ide jiida iyi á
mua inɛ ŋa gbugbã si naanɛ ku
dasi nɔ ku sobi ŋa si bukaata
nŋa nɔ inɛ ŋa iyi à waa gbɔɔ ku
jɛ nŋa aranfãani jiida.

30 I maà fɔ inɔi Hundei Ilaaõ
ŋa, domi Hundeu bɛi í jɛ
sɛɛdai Ilaaõ si ŋɛ hee koo toò
ajɔ iyi Ilaaõ á yá inɛɛ ŋa mam
mam.

31 I nyɔ daa kuro nŋɛ fei do
idɔɔkõ yaamɔ do idɔɔkõ. Nɔ i
maà ya gbagba si njɛ walakɔ i
maà sɔ irii njɛ ŋa. I jɔ̀ inɔ sãmi
baa yooma fei.

32 I cea njɛ didõ ŋa, nɔ i ya
nɛ araarei njɛ ŋa, nɔ i ya kpaa
njɛ idei kurara ŋa bɛi Ilaaõ i
kpa idei kurarai iŋɛ mɔ na irii
Kirisi.

5

Kuwɛɛ si inya kumá

1 Na nŋu, si na iyi í jɔ̀ ì jɛ amu
ŋa iyi Ilaaõ í bi ŋa, i ce bɛi nŋu
takaɛ.

2 I jɔ̀ kookoosui kuwɛɛ nŋɛ
kú nyisi kubi bɛi Kirisi í bi
wa, nɔ í na kuwɛɛɛ na iri
nwa. Kuwɛɛɛ iyi í nau nŋui í
jɛ kuwee jiida iyi inunuɛ í dõa
Ilaaõ si.

3 Iŋɛ ti Ilaaõi í jɛ ŋa. Na nŋu, i
maà ya ce baa ngɔgɔ iyi á jɔ̀ inɛ
ŋa a sɔ iri nŋɛ a ni ì tɔtɔɔ sɛ̃ɛ hai
nɛ yaase ŋa walakɔ a ni ì ce daa
laalɔ ŋa walakɔ binɛ.

4 Nɔ i maà ya jɔ̀ idei anyɔ
walakɔ ide hai nɛ yaase
walakɔ ide nfe nfe ku fita
hai si gɛlɛ nŋɛ, domi ide dimi

bɛɛbɛ kù jɔò ŋɛ, amma i jɔ̀ ide nŋɛ ku ya jɛ Ilaaɔ̃ ku saabu.

5 I jɔ̀ i mà ŋa kam kam iyi woo tɔtɔɔ sɛ̃ɛ hai nɛ yaase do ilu daa sãmi ŋa, kãma nŋa kù nɛ ikpɛ̃ si bommai Ilaaɔ̃ do ti Kirisi. Bɛɛbɛ mɔi hee do ilu binɛ ŋa fei, kãma nŋa kù nɛ ikpɛ̃ si bommai Ilaaɔ̃ do ti Kirisi domi binɛ í yɛi bɛi iwɛ̃ ku tɔɔ.

6 I maà ya jɔ̀ inɛ gɔ ku dĩ iju nŋɛ do ide nfe, domi na nŋu bɛi í jɔ̀ idɔɔkɔ̃i Ilaaɔ̃ wa naa si irii inɛ ŋa iyi a kù waa jirimaɛ.

7 Na nŋu, i maà ya jɔ̀ ide gɔ ku tɔtɔɔ ŋɛ do amanɛ dimi bɛɛbɛ ŋa.

8 Iŋɛ taka nŋɛ, si ilu kukui ì wa ŋa wo, amma nsɛi, ì wa si inya kumá ŋa na anu akã nŋɛ do Lafɛ̃ɛ. Na nŋu, i jɔ̀ isɛɛnɛ nŋɛ ku jɔ inɛ ŋa iyi à waa nɛ si inya kumá,

9 domi bii à waa nɛ si inya kumá kuce iyi aa ka ce nŋui í jɛ daa didɔ̃ baa yooma fei do dee dee ku jɛ do ntɔ ku fɔ.

10 I ce kookaai i mà mii iyi á dɔ̃a Lafɛ̃ɛ si.

11 I maà dasi ara nŋɛ si kookoosu laalɔ iyi amanɛ ŋa à waa ce si ilu kuku. Amma kookoosu dimi bɛɛbɛ i ya fɔɔ ŋa.

12 Anyɔ nla nla mɔm nii bii à fɔ mii iyi inɛ ŋau à waa ce si asii.

13 Amma kookoosuu bɛ bii à fɔɔ á fita si inya kumá.

14 Nɔ mii iyi í fita gbugbã fei í ya mái. Na ŋɔi í ce kukɔi kukɔi idei Ilaaɔ̃ í fɔ í ni,

Awɔ iyi ì waa sĩ njoo, jĩ.

Dede hai si inɔi iku ŋa,

Nɔ Kirisi ku máɛ inya.

15 Na nŋu, i ce laakaii isɛɛnɛ nŋɛ. I maà jɔ̀ i maa nɛ bɛi inɛ ŋa iyi a ci ya lasabu, amma i maa nɛ do laakai ŋa.

16 Waati iyi ì nɛ ŋa, i ceò icɛ, domi waatiu ihɛ̃ bɛi waati laalɔi.

17 Na nŋu, i maà yɛ bɛi inɛ ŋa iyi a ci ya lasabu, amma i hanya ŋa ku ba i mà mii iyi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í bi i ce ŋa.

18 I maà ya jɔ̀ atɛ̃ ku kpa ŋɛ, domi si bɛi daa bɛrɛtɛkɛ fei í wa. Amma i jɔ̀ i kɔ̃ò Hundei Ilaaɔ̃ ŋa.

19 I jɔ̀ saabu do iri ku kɔ̃ ku ya wa si faaji nŋɛ, i ya kɔ̃ iri do irii Ilaaɔ̃, i cũu do idɔ nŋɛ fei.

20 I ya maa saabu Ilaaɔ̃ Baaba waati kãma fei ŋa si mii fei do irii Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi.

Abo do mɔkɔ

21 Iŋɛ iyi ì mà bɛɛrɛi Kirisi, i ya sũa njɛ iri ilɛ ŋa.

22 Iŋɛ inaabo ŋa i sũa mɔkɔ nŋɛ ŋa iri ilɛ bɛi aa cea Lafɛ̃ɛ ŋa,

23 domi mɔkɔi í jɛ inɛ ngboi aboɛ, bɛi Kirisi mɔ í jɛ inɛ ngboi igbɛɛ. Igbɛui í jɛ arai Kirisi, nɔ Kirisi mɔi í jɛ woo faabaɛ.

24 Nɔ si bɛi igbɛu í ya sũa Kirisi iri ilɛ, bɛɛbɛ mɔi inaabo ŋa à nɛ a sũa mɔkɔ nŋa ŋa iri ilɛ si mii fei.

25 Nɔ iŋɛ mɔkɔ ŋau i bi abo nŋɛ ŋa bɛi Kirisi í bi inɛi igbɛɛ ŋa, nɔ í na kuwɛɛɛ na iri nŋa.

26 Í nya ŋa ikã nɔ í wɛ ŋa í jɔ̀ à má na saabui ideɛ.

27 Í bi igbɛu ku naa si wajuɛ do kusĩaɛ fei, ku maà ti ku nɛ riisi gɔ, nɔ batai araɛ ku maà yuguu, nɔ ku maà nɛ mii mmu dimi bɛɛbɛ gɔ ŋa má, amma í

bi ku jɛ dee deei, ku maà nɛ taale kãma.
28 Bɛɛbɛi í jɔ mɔkɔ ŋa á bi abo nŋa ŋa bɛi à bi ara nŋa. Inɛ iyi í bi aboɛ í bi araɛi.
29 Inɛ gɔ kù nɔ kù wɛɛ iyi í cé araɛ, amma í ya maa wòoi nɔ ku maa gbɔa bɛi Kirisi wa ce na igbɛɛ.
30 Igbɛɛu nŋui í jɛ araɛ nɔ awa fei à yɛi bɛi ikõ ikõi araɛu.
31 Kukɔi idei Ilaaõ wa fɔ í ni, na nŋu, mɔkɔ á jɔ̀ iyeò baaɛi, nɔ ku wɛɛ do aboɛ ku ba aŋa minji fei a baa a jɛ ara akã.
32 Asiiu ihẽ ide nla nlai, amma idei Kirisi do igbɛɛi ṅ wa n fãa.
33 Na nŋu, mɔkɔ fei ku bi aboɛ bɛi í bi araɛ, nɔ abo fei ku jirima mɔkɔɛ.

6

Amu ŋa do baa nŋa ŋa

1 Iŋɛ amu ŋa, i jirima inɛ ŋa iyi à waa mu ŋɛ si bɛi Ilaaõ í bi, domi bɛɛbɛi í sḭa.
2 Wooda sinte iyi Ilaaõ í ceò kuwã wee. I jirima iyeò baa nŋɛ ŋa
3 ku ba i nɛ inɔ didõ ŋa nɔ hunde nŋɛ ku sɔ si andunya.
4 Iŋɛ baa ŋa, i maà ya kõ idɔi ama nŋɛ ŋa, amma i bi ŋa, i dasi ŋa iju ŋa i kɔ ŋa si idei Aõ Lafẽɛ ŋa.

Aru do lafẽɛɛ

5 Iŋɛ aru ŋa, i jirima lafẽɛ nŋɛ ŋa si andunyau ihẽ do bɛɛrɛ do kuyaya, ku maà jɛ do muafiti, nɔ kú yɛ bɛi Kirisii ì waa cea ŋa.
6 Ku maà jɛ bii à leekḭ à waa cɔ ŋɛ nŋu akã. Bii í jɛ waati iyi à waa cɔ ŋɛ nŋu akãi, í yɛ bɛi amanɛ ŋai ì waa cea ŋa ku ba ku dõ nŋa si. Amma i jɔ̀ i ce idɔɔbii Ilaaõ do idɔ nŋɛ fei bɛi arui Kirisi ŋa.
7 Icɛ iyi à dasi ŋɛ, i jɔ̀ i coo do himma ŋa, nɔ kú yɛ bɛi Ilaaõi ì waa cea ŋa, ku maà ti ku jɛ amanɛ nŋu akã.
8 Ì mà sãa sãa ŋa iyi Ilaaõ á sãa inɛ fei ribai icɛ jiida iyi í ce, baa bii aru, walakɔ inɛ iyi í nɛ araɛi.
9 Iŋɛ lafẽɛ ŋa mɔ, i cea aru nŋɛ ŋa bɛɛbɛ, i maà ya ta nŋa gbugbã. I mà ŋa iyi iŋɛò ŋa fei Lafẽɛ akãi ì nɛ lele bii inɛ gɔ kù re inɛ gɔ.

Jḭnɛi igũi woo dasi Jesu naanɛ

10 Ide iyi í gbe ṅ wa n bi n sõ ŋɛ wee. Si anu akã nŋɛ do Lafẽɛ i jɔ̀ gbugbã nlaɛ ku mua iŋɛ mɔ gbugbã ŋa.
11 I dḭ jḭnɛi igũ ŋa iyi Ilaaõ wa mu nŋɛ fei, ku ba i yɔkɔ i leekḭ dim dim i kɔsiò kookoosu ikã ikãi Seetam ŋa,
12 domi kù jɛ do amanɛ ŋai à waa ja. À waa jai do ilu iri laalɔi lele ŋa do ilu yiiko ŋa, do ilaalui andunyai ilu kuku ŋau ihẽ, do inɛi inɔɔko woo ce icɛi Seetam ŋa.
13 Na nŋu, i so jḭnɛi igũi Ilaaõ fei i dḭ ŋa. Si bɛɛbɛ, bii ajɔi wahala í na í naa, aa yɔkɔ i kɔò ara nŋɛ si wajui Seetam mbɛɛ nŋɛu. Nɔ bii ì ce igũ ì tã ŋa, i leekḭ dim dim hee kɔɔ.
14 Na nŋu, i dede i leekḭ dim dim ŋa. I jɔ̀ ntɔ ku wɛɛ nŋɛ bɛi santiiki iyi sooge í ya dḭò gbankiliɛ, nɔ i jɔ̀ dee dee ku jɛ ku wɛɛ nŋɛ má bɛi ibɔi isɔ.
15 I jɔ̀ himmai laabaau jiida ku sisi ku wɛɛ nŋɛ bɛi baata

nŋɛ. Laabaau jiidaui á naaò
laakai ku sũ wa.
16 Nɔ iyi í re mɔm, i jò naanɛ
ku dasi ku wɛɛ nŋɛ jiida jiida
bɛi tɛli iyi á ganji afa ku nɛ ina
iyi Seetam mbɛɛ á ta wau ku to
wa si ŋɛ.
17 Ì gba faabau bɛi fulai isɔ,
nɔ idei Ilaaõ mɔ i gbaa ŋa bɛi
taakubai Hundei Ilaaõ.
18 Waati kãma fei i ya ce
kutɔɔ ŋa nɔ i ya maa tɔɔ so-
bii Ilaaõ ŋa. I dede i leeḱ
do temua ŋa si idei kutɔɔu do
gbugbãi Hundei Ilaaõ, nɔ i ya
ce kutɔɔ na irii woo dasi naanɛ
fei ŋa.
19 Nɔ i cea amu mɔ kutɔɔ ŋa
ku ba bii ǹ cḱ gɛlɛ, n ya n ba
ide iyi an fɔ nɔ n nɛ wɔɔkɔ n
sisiò idei laabaau jiida iyi wa
singau wo.
20 Na irii ideui ǹ jɛ woo bɛi
Ilaaõ baa do iyi ǹ wa piisõɔ si
nsɛi. Na nŋu, i ce kutɔɔ ku ba
n yɔkɔ n sisi ideu do wɔɔkɔ bɛi
á sḱa.

Fɔɔi sukudõ

21 Tisiki baakɔɔ nwa, woo ce
icɛ ilu naanɛ si kpãai icɛi Lafẽɛ,
á sisi nŋɛ laabaaum fei ku ba i
mà bɛi ǹ wɛɛò ŋa do mii iyi ǹ
wa n ce.
22 Na ŋɔi í ce ǹ bɔɔ wa si ŋɛ
ku naa ku sõ ŋɛ bɛi à wɛɛò ku
ba ku tũ idɔ nŋɛ.
23 Nɔ Ilaaõ Baaba do Lafẽɛ
Jesu Kirisi a mua kpaasi woo
dasi Jesu naanɛ ŋa fei laakai
ku sũ do kubi do naanɛ jiida.
24 Nɔ didõi Ilaaõ ku wɛɛ do
inɛ ŋa iyi à bi Lafẽɛ nwa Jesu
Kirisi fei nɔ kubi nŋa ci ya
kpaasi.

Tiɑ iyi Pɔlu í ceɑ inɛi Filipi ŋɑ

Í ce ŋɑ fɔɔ

1 Amui Pɔlu do Timɔtee, ɑwɑ woo ce icɛi Jesu Kirisi ŋɑ.
À ce inɛ ŋɑ iyi Jesu Kirisi í
cicɑ à jɛ tɛɛ si ilui Filipi fei fɔɔ,
hee do inɛ ŋɑ iyi à jɛ inɛ ngboi
igbɛu do woo ce icɛi igbɛu fei.
2 Ilaaɔ̃ Baa nwɑ do Jesu
Kirisi Lafɛ̃ɛ nwɑ ɑ mu nŋɛ
ididɔ̃ do laakai ku sũ.

Pɔlu í ceɑ inɛi Filipi ŋɑ kutɔɔ

3 Ǹ yɑ n maa n saabu Ilaaɔ̃
waati kãma iyi ǹ ye gigi nŋɛ
fei.
4 Si kutɔɔm ŋɑ fei iyi ǹ yɑ n
maa n ce na irii iŋɛ fei, ǹ yɑ n
cooi do inɔ didɔ̃,
5 si na iyi í jɔ̀ ì sobim ŋɑ
n sisiò laabaau jiidau hai ajɔ
sinteu hee ku baa nsɛi.
6 Ǹ wɑ n mà kam kam, Ilaaɔ̃
iyi í sinti icɛ jiidau ihɛ̃ si ŋɛ á
maa cooi hee koo kpaò iriɛ si
ajɔi kunyii Jesu Kirisi wɑ.
7 Nɔ í sǐɑ n ce lasabu nŋɛ
bɛɛbɛ, domi ǹ nɛ kubi nŋɛ si
idɔm. Ntɔ ntɔ, ì yɑ bam icɛ ku
ce ŋɑ ile piisɔ̃ɔ ihɛ̃ do waati iyi
ǹ nɛ aram wo ǹ yɑ n maa n
sisi laabaau jiidau ku ba ku nɛ
gbugbã ku maa koo nɔ ǹ yɑ n
maa n jabu na iriɛ.
8 Ilaaɔ̃i í jɛ sɛɛdam iyi ǹ bi iŋɛ
fei bɛi kubii Jesu Kirisi í yɛ.
9 Mii iyi ǹ wɑ n bee si
kutɔɔm nŋui í jɛ kubi nŋɛ ku
kɔ̃ɔsi ku maa koo nɔ kubi nŋɛu
ku jɔ̀ kumà nŋɛ do bisi nŋɛ ku
kɔ̃ɔsi,
10 ku ba i yɔkɔ i wũɑ mii ŋɑ
iyi à jɛ jiida à re ŋɑ. Bɛɛbɛ mɔi
aa jɛ inɛ kumá ŋɑ, nɔ si ajɔi
Kirisiu i kaa nɛ taale kãma ŋɑ,
11 nɔ icɛ jiida nŋɛ ŋɑ iyi ì waa
ce ŋɑ na saabui Jesu Kirisiu ku
kɔ̃, nɔ ku jɔ̀ inɛ ŋɑ ɑ yɛ amboei
Ilaaɔ̃ nɔ ɑ maa saabuɛ.

Kirisi nŋui í jɛ kuwɛɛ

12 Kpaasim ŋɑ, ǹ bi i mà ŋɑ
iyi mii iyi í bam nɔu ihɛ̃i í jɛ
waju ku bɔi laabaau jiidau.
13 Ntɔ ntɔ, ciikui amanlu
ŋau do inɛ ŋɑ iyi à gbe fei à mà
iyi na irii Kirisii ǹ wɑ piisɔ̃ɔu
ihɛ̃.
14 Ile piisɔ̃ɔ ku wam í mua
kpaasi woo dasi Lafɛ̃ɛ Jesu
naanɛ nkpɔ gbugbã í kɔ̃ɔsi à
waa sisiò idei Ilaaɔ̃ do idɔ ku
buba do wɔɔkɔ.
15 Ntɔi, inɛ gɔ ŋɑ à waa sisi
idei Kirisi do igu do njɛ ku wã,
amma inɛ gɔ ŋɑ à waa cooi do
yaase jiida.
16 Inɛ nŋu ŋau à waa cooi do
kubi domi à mà iyi icɛm nii n
jabu na irii laabaau jiidau.
17 Inɛ ihɔ̃ ŋɑ mɔ à waa waazo
idei Kirisi, kù jɛ do inɔ akã,
amma do njɛ ku wãi. À tamaa
bɛi aa kɔ̃ɔm si ijuukpãui si ile
piisɔ̃ɔu ihɛ̃.
18 Bii í yɔkɔ lasabu nŋɑ kú jɛ
laalɔ walakɔ kú jɛ jiida, kãmaɛ
kù jɛɛm taale. Baa bii bɛirei
nŋu de ɑ sisi idei Kirisi. Inɔm
í dɔ̃ á nɔ ku dɔ̃ ku maa kooi,
19 domi ǹ mà iri kukpai iyi
ihɛ̃ nŋui í jɛ faabam na saabui
kutɔɔ nŋɛ, do sobii Hundei
Jesu Kirisi.
20 Mii iyi ǹ dasi idɔ nɔ ǹ wɑ
n cɔ kpãaɛ kam kam nŋui í jɛ
n maà n ce nkãma iyi á jɔ̀ anyɔ
ku mum. Mii iyi ǹ bi nŋui í jɛ

n nɛ wɔɔkɔ bɛi ɩ̀ nɛ hai tako n maa n nyisiò kulai Kirisi bii ɩ̀ wɛɛ si hunde walakɔ baa bii í jɛ ɩ̀ ku mɔi.
21 Ntɔ ntɔ, bi ti amu bii ɩ̀ wɛɛ, na irii Kirisii ɩ̀ wɛɛ, bii ɩ̀ nɔ ɩ̀ ku mɔi, an ba riba.
22 Amma bii í jɛ ɩ̀ wɛɛ si hunde an yɔkɔ n ce icɛ jiida iyi í nɛ aranfãani, to, n kù mà iyi an cica.
23 Lasabum wa fam ni do cingaa minji minji fei. Ɩ̀ bi n nɛ n koo n wa bi Kirisi, domi iyi bɛi í sɩ̀a í re.
24 Amma na aranfãani nŋɛi í sɩ̀a í re n maa n wa si andunya má.
25 Na nŋu, ɩ̀ mà iyi kù nɛ sika kãma an buba n wɛɛ do iŋɛ fei na waju ku bɔ nŋɛ do inɔ didɔ̃ nŋɛ si naanɛ ku dasi nŋɛ.
26 Si bɛɛbɛ aa ba kpãa ì saabu Jesu Kirisi ŋa do inɔ didɔ̃ na irim si waati iyi an na n wa anini nŋɛ má.
27 Nŋu de i ya jɔ̀ isɛɛnɛ nŋɛ ŋa ku yɛ bɛi laabaau jiidai Kirisi í fɔ. Bii ì waa ce bɛɛbɛ ŋa, bii ɩ̀ naa bi tu ŋɛ, walakɔ baa bii n kù naa, n maa n gbɔ iyi ì waa leekɩ̀ si dim dim ŋa, i ya maa gbɔsi njɛ nɔ i maa jabu do inɔ akã ŋa na laabaau jiidau iyi í jɛ icui naanɛ ku dasi nŋɛ.
28 I maà jɔ̀ mbɛɛ nŋɛ ŋa a da zigi nŋɛ si nkãma. Nŋui á nyisi ŋa iyi aŋai à waa bɔ nfe ku ce, nɔ ku nyisi iŋɛ mɔ iyi ì wa si kpãai faaba ŋa. Iyi bɛ fei wa naai hai bi Ilaaɔ̃,
29 domi Ilaaɔ̃ í ce nŋɛ didɔ̃ ì dasiò Kirisi naanɛ ŋa, amma kù jɛ baa iyi bɛ nŋu akã, í ce nŋɛ didɔ̃ má ì ya maa yɛò ijuukpã ŋa na iriɛ.
30 Iŋɛ mɔ ì bam ku jabu ŋa si kujabu iyi ì yɛ ɩ̀ ce ŋa wo nɔ ì waa gbɔ ŋa iyi hee nsɛi ɩ̀ wa n mɔsi.

2

Kukayei Kirisi do aláɛ

1 Ì mà sãa sãa ŋa, naanɛ iyi ì dasi Kirisi ŋa wa mu nŋɛ gbugbã. Kubiɛ wa dasi ŋɛ himma. Hundei Ilaaɔ̃ í jɔ̀ ì nɛ anu akã ŋa. Araarei Kirisi do jiida ku jɛɛ í wa si anini nŋɛ.
2 Na nŋu, ɩ̀ wa n tɔɔ ŋɛ, i jɔ̀ i ya nɛ anu akã ŋa, do kubi akã, do idɔ akã, do lasabu akã. Iyi bɛi á jɔ̀ inɔ didɔ̃m ku kɔ̃.
3 I maà ya ce ngɔgɔ do njɛ ku wã ŋa walakɔ do fufu ku tɔɔ, amma i kaye ara nŋɛ i ya dooa inɛ ŋa bɛi mii iyi à re ŋɛ.
4 Nɔ kãma nŋɛ gɔ ku maà ya ce lasabui iri nŋu akã, amma ku ya ce lasabui inɛ mmu mɔ ŋa má.
5 I jɔ̀ lasabu nŋɛ si gãmɛi njɛ ku yɛ bɛi Jesu Kirisi mɔ í ce.
6 Baa do iyi í to Ilaaɔ̃, kù cɔ araɛ bɛi mii iyi í jɛ saai Ilaaɔ̃ do tilasi.
7 Amma andi mii iyi í nɛ fei í jɔ̀ɔ nɔ í baa í jɛ amanɛ, í naa í jɛ mɔm nii bɛi aru. Iyi í sinda amanɛ í tã,
8 Í kaye araɛ ma nɔ í jirima Ilaaɔ̃ hee í na araɛ í to siò iku si antai jɩ̀i ku gaau mɔm.
9 Na saabu nŋui Ilaaɔ̃ í soo lele ntɔ ntɔ nɔ í naa iri iyi í nɛ bɛɛrɛ í re iri fei,
10 Ku ba inɛ fei ku gulɛ ku nyisiò bɛɛrɛi Jesu, hai inɛ ŋa iyi à wa lele do inɛ ŋa iyi à wa ilɛ hee do lɛlɛi ilɛ fei.

11 Nɔ gɛlɛi inɛ fei ku jɛsi iyi
Jesu Kirisii í jɛ Lafɛ̃ɛ.
Nŋu bɛi á na Ilaaɔ̃ Baaba
amboe.

I má inya ŋa bɛi fitila si andunya

12 Iŋɛ baakɔɔm ŋa, ì ya
jirimam ŋa si waati iyi ǹ wa
inɔ nŋɛ wo. Nsɛi iyi ǹ ǰìò ŋɛ
í sɩ̃a i ya maa jirimam ku re
ŋa. I kookaai i ce icɛ do njo do
kuyaya ku ba icɛ jiida nŋɛ ku
jɔ̀ a mà iyi ì ba faaba ŋa,
13 domi Ilaaɔ̃i wa ce icɛ si
ŋɛ ku ba ku mu nŋɛ idɔɔbi do
gbugbã iyi aa yɔkɔ ì cooò ŋa
bɛi nŋu takaɛ í bi.
14 Mii iyi ì waa ce fei i coo ŋa
kugbagba ku maà wasi walakɔ
kakɔɔ,
15 ku ba i má dee dee ŋa nɔ i
maà nɛ taale gɔ, iŋɛ iyi ì jɛ amai
Ilaaɔ̃ ŋa. Kù sɩ̃a i nɛ kurara gɔ
si wajui inɛ laalɔi andunya ŋa
iyi a kù waa too kpãa. Í sɩ̃a i
maa má inya ŋa si anini nŋa
bɛi fitila ŋa,
16 nɔ i ya maa sɔ̃ ŋa idei
kuwɛɛ ŋa. Bii ì waa ce bɛɛbɛ
ŋa an tɔɔ fufu na iri nŋɛ si ajɔ
iyi Kirisi á nyi wa, si na iyi í jɔ̀
icɛm do kookaaim kù jɛ ngbɛ.
17 Naanɛ ku dasi nŋɛ í yɛi bɛi
kuwee iyi ì waa cea Ilaaɔ̃ ŋa.
Nɔ baa bii í jɛ à kpam nii, nɔ ǹ
nikã njɛm bɛi kuwee iyi à nikã
si antai kuwee nŋɛu, do nŋu
fei inɔm á dɔ̃, nɔ awaɛ ŋa ka
kpɛ̃ inɔ didɔ̃u.
18 Bɛɛbɛ mɔi í sɩ̃a iŋɛ mɔ i
wɛɛò inɔ didɔ̃ nɔ inɔ didɔ̃ nŋɛu
i kpɔ̃ɔ ŋa do amu.

Timɔtee do Epafoditi

19 Bii Lafɛ̃ɛ Jesu í jɛ, si ajɔ
gbeejiu ihɛ̃ an bɛ Timɔtee wa
bi tu ŋɛ ku ba amu mɔ n
gbɔ laabaau nŋɛ nɔ ku muum
gbugbã.
20 Inɛ kãma kù wa bi tom ihɛ̃
má iyi awaò à nɛ lasabu akã
bii kù jɛ nŋu akã, nɔ nŋu akãi
lasabuɛ í wa si ŋɛ ntɔ ntɔ.
21 Inɛ ŋa iyi à gbe fei, lasabui
idei aŋa taka nŋai à waa ce,
lasabu nŋa kù wa si idei Jesu
Kirisi.
22 Iŋɛ taka nŋɛ ì mà ŋa iyi
Timɔtee í nyisi araɛ ilu naanɛ
nɔ í na araɛ si icɛi laabaau
jiidau ku ce do amu bɛi ama
do baaɛ.
23 Ŋɔi í jɔ̀ ǹ wa n bi n bɔɔ wa
bi tu ŋɛ si waati iyi an mà bii ǹ
wa.
24 Ǹ nɛ naanɛ iyi Lafɛ̃ɛ á jɔ̀
amu takam n naa bi tu ŋɛ bɛ si
ajɔ gbeejiu ihɛ̃.
25 Amma nsɛi, ǹ yɛ í sɩ̃a n jɔ̀
kpaasim Epafoditi ku nyi wa
bi tu ŋɛ, nŋu iyi ì tako ì bɛ sim
wa ŋa do sobi iyi ǹ biu. Nŋui
í jɛ kpaasi woo ce icɛm nɔ wa
bam ku jabu.
26 Ǹ wa n sindaɛ wai si na iyi
í jɔ̀ wa bi iŋɛ fei ku yɛ ntɔ ntɔ,
nɔ laakaɛ í dede do iyi ì gbɔ ŋa
kù waa nɛ baani.
27 Í ce bɔ̃ɔi ntɔ ntɔ hee í maai
iku, amma Ilaaɔ̃ í ce araareɛ.
Nɔ kù jɛ araarei Epafoditi nŋu
akã, do ti amu takam nii, ku
ba inɔ kufɔm nɔu ku maà kɔ̃ɔsi
má.
28 Ŋɔi í jɔ̀ ǹ wa n saasa n ba n
sinda nŋɛ wa ku ba inɔ nŋɛ ku
dɔ̃ má bii ì yɔɔ ŋa, nɔ inɔ kufɔi
amu takam ku kaye.
29 Na nŋu, i gbaa ŋa do irii
Lafɛ̃ɛ do inɔ didɔ̃ nla nla. Í sɩ̃a
i mà bɛɛrɛi inɛ dimi bɛɛbɛ ŋa,
30 domi í maai iku si icɛi
Kirisi. Í ta hundeɛ í naaò sobi

iyi iŋɛ taka nŋɛ i kù ba fayaɛ i naam wa ŋa wo.

3

Bɛ́i aa jɛò dee dee si wajui Ilaaɔ̃

1 Nsɛi iŋɛ inɛm ŋa, i ya jɔ̀ i wɛɛ do inɔ didɔ̃ ŋa do iyi ì jɛ ti Lafɛ̃ɛ ŋa.

Bi ti amu n kaa n gbɛɛjiò ide akãu ku kɔ nŋɛ wa, domi ǹ mà iyi á mu nŋɛ gbugbã.

2 I ya maa ce laakaii woo ce icɛ laalɔ ŋa iyi à nɛ daa sãmi bɛi aja ŋa. Inɛ ŋau à waa kaaba bango iyi à bu si ara.

3 Awai à ce bango do ntɔ, awa iyi à waa tɔɔ Ilaaɔ̃ do gbugbãi Hundeɛ, nɔ à waa tɔɔ fufu na irii Jesu Kirisi, kù nɔ kù jɛ kuce nwai à waa kaaba.

4 Nɔ bii amu takam ǹ bi an yɔkɔ n kaaba kuce nwau. Bii inɛ gɔ wa tamaa si nŋu á yɔkɔ ku kaaba kuce nwau, aa fɔ idei amu má?

5 Si ajɔ mɛɛjɔsiai à dasim bango, amuu amai Izirɛliu, si dimii Bɛnzamɛɛ. Amuu alalai Zuifu ŋai, bii si woodai Zuifu ŋa ku jirimai ǹ jɛ Farisi.

6 Ǹ nɛ himma ntɔ ntɔ hee ǹ kpã inɛi igbɛi Jesu ŋa iju. Inɛ gɔ kaa yɛ taalem do yaase bɛi ǹ jirima idei wooda ǹ wa n dɛdɛ n jɛò inɛ dee dee.

7 Amma mii ŋa iyi ǹ wa n tamaa à nɛ riba tako fei wo, nsɛi ǹ wa n cɔɔi bɛi mii hai nɛ bɛɛrɛ na saabui Kirisi.

8 Ǹ dóo fei ndɛɛ fei mɔm bɛi mii hai nɛ bɛɛrɛ na ide iyi í nɛ amboe í re. Ideu nŋui í jɛ Jesu Kirisi Lafɛ̃ɛm iyi ǹ mà. Na iriɛi ǹ jɔ̀ mii fei, ǹ doo aŋa fei bɛbɛi bɛi riisi iyi à kpã ku ba n nɛ Kirisi,

9 nɔ n wɛɛ do nŋu. Nɔ ǹ wa n mà n kaa n yɔkɔ n jɛ dee dee na wooda ku jirima, amma ǹ jɛ dee deei si na iyi í jɔ̀ ǹ dasi Kirisi naanɛ. Dee dee ku jɛu wa naai hai bi Ilaaɔ̃ na saabui naanɛ iyi à dasiu.

10 Iyi ǹ bi, nŋui í jɛ n mà Kirisi, do gbugbã iyi í jĩò hai si balɛ nɔ n nɛ ikpɛ̃ si ijuukpãɛu hee ku yɛ bɛi amu mɔ ǹ ku do nŋu ajɔ,

11 ku ba n nɛ kpãa ku cɔ iyi amu mɔ an jĩ hai si balɛ.

Amanii lele ku sɛi si

12 Kù jɛ ǹ mà Kirisi bɛɛbɛ titã n kù toò awɔ kù nɔ kù jɛ n kɔ̃. Amma ǹ wa n ce kookaai fei ku ba n màa. Na nŋui í jɔ̀ Jesu Kirisi í cem titɛɛ.

13 Iŋɛ inɛm ŋa, n kù wa n cɔ aram bɛi mii iyi n toò awɔ titã, amma mii akãi ǹ wa n ce. Ǹ ya n maa n gbɛjɛ mii iyi í wa do anyim nii, nɔ n ce kookaai n maa n lele ti waju.

14 Bɛɛbɛi ǹ ce ǹ wa n bɔò waju bɛi inɛ iyi wa ce gaasai kusɛi, ku ba n ba riba iyi Ilaaɔ̃ wa kpe wa ka na ka gba lele do saabui Jesu Kirisi.

15 Na nŋu, awa iyi à jĩa si kpãai naanɛ ku dasi, ka ce lasabu bɛɛbɛ. Amma bii ì waa ce lasabu gɔ iyi kù waa too kpãa ŋa, Ilaaɔ̃i á nyisi ŋɛ iyi kù jɛ dee dee.

16 Si bɛi í jɛu fei, awa de ka maa bɔ waju si kpãa akã iyi à waa toou.

17 Iŋɛ inɛm ŋa, iŋɛ fei i sìsìim ŋa. À nyisi ŋɛ kuce jiida. Na nŋu, i ya maa cɔ inɛ ŋa mɔ iyi à yɔkɔ à waa ce bɛɛbɛ.

18 Ǹ sɔ̃ ŋɛ tã isɛ fɛɛfɛlo, nɔ ǹ nyi ǹ wa n sisi nŋɛ má do

kukpata, inɛ nkpɔ í wɛɛ iyi wa
jɛ mbɛɛi idei ikui Kirisi si ɟĩi ku
gaauu.
19 Nfe ku cei aa kpaò iriɛ,
domi inɔ nŋai à ya maa cea icɛ
si agbɛi Ilaaɔ̃. Iyi í jò ku jɛ nŋa
anyɔ nŋui aa ya maa tɔɔò fufu.
Mii ndii andunya ihẽ̃ nŋu akãi
à waa lasabu si.
20 Amma awa, lelei Aõi í
jɛ ilu nwa. Hai bɛi à waa
degbe woo faaba nwa Lafẽ̃ɛ
Jesu Kirisi ku nyi wa.
21 Do gbugbãɛ iyi á jò mii fei
ku jirimaɛò nŋui á kpaasiò ara
hai nɛ bɛɛrɛ nwau ku jɔ arai
nŋu takaɛ iyi í nɛ amboe.

4

Ide iyi à jilɛ nwa ka ce

1 Na nŋu iŋɛ baakɔɔm ŋa, iŋɛ
iyi ń wa n bi ku yɛ jiida jiida
má, iŋɛ iyi ì ya jò n nɛ inɔ didõ,
nɔ ń ya n tɔɔ fufu na iri nŋɛ, i
jò i leekĩ bɛɛbɛ ŋa dim dim si
Lafẽ̃ɛ.
2 Ǹ wa n tɔɔ inaabo minji
ŋau ihẽ̃ Efodi do Sɛntiki a ya jò
anu nŋa ku jɛ akã si idei Lafẽ̃ɛ.
3 Awɔ mɔ woo ce icɛ
kpaasim, awɔ iyi ì jɛ ilu naanɛ,
ń wa n tɔɔɛi i sobi inaabo minji
ŋau bɛ. Aŋai à bam kujabu
wo si laabaau jiidau ku sisiɛ,
aŋa do Kelema do woo ce icɛ
kpaasim ŋa iyi à gbe fei, aŋa
iyi iri nŋa í wa si tiai kuwɛɛu.
4 I ya jò inɔ nŋɛ ku maa dõ si
Lafẽ̃ɛu do ajɔ fei ŋa, ń nyi ń fɔ
ń wa n sisi ma, i ya jò inɔ nŋɛ
ku maa dõ.
5 I jò inɛ fei ku yɛ daa didõ
nŋɛ ŋa, domi kunyii Lafẽ̃ɛ í
maai wa.
6 I maà ya jò zigi nŋɛ ku da
do ngɔgɔ. Amma si mii fei i ya
tɔɔ Ilaaõ do ku saabu nɔ i beeɛ
bukaatai mii iyi ì bi ŋa.
7 Nɔ laakai ku sũi Ilaaõ iyi
í re kumài amanɛ fei á degbe
idɔ nŋɛ do lasabu nŋɛ si anu
akã iyi ì nɛ do Jesu Kirisi ŋa.
8 Iyi í gbe nŋɛ, iŋɛ inɛm ŋa, i
ya ce lasabu ŋa si mii iyi í sĩa,
iyi Ilaaõ á saabu. Mii ŋaui í jɛ
mii iyi í jɛ ntɔ fei, do mii iyi í
nɛ bɛɛrɛ fei, do iyi wa too kpãa
fei, do iyi í má fei, do iyi í dõ
fei, do iyi í jɔ amanɛ ku saabu
fei.
9 Ide iyi ń kɔ nŋɛ si nɔ ì jɛsi
ŋau, do iyi ń sõ ŋɛ do iyi ì yɛ
ń ce ŋa, i ya coo ŋa. Nɔ Ilaaõ,
nŋu iyi wa mu nwa laakai ku
sũ á wɛɛ do iŋɛ.

Pɔlu wa saabu inɛi Filipi ŋa
na amua nŋa

10 Ǹ nɛ inɔ didõ ntɔ ntɔ do iyi
ń yɛ ì waa ce lasabum má ŋa,
nɔ ń wa n saabu Lafẽ̃ɛ. N kaa n
yɔkɔ n ni i ci ya ce lasabum ŋa,
faya dei i ci ya ba ŋa.
11 Kù jɛ a ni ń nɛ bukaatai
ngɔgɔi í jò ń wa n fɔ bɛɛbɛ,
domi ń kɔkɔ inɔ didõ ku nɛ si
mii iyi í bam fei.
12 Ǹ mà bɛi ń ya n jɛ kuwɛɛm
si waatii are, ń nɔ ń mà bɛi ń ya
n jɛ kuwɛɛm si waatii ayo. Bii
fei do iyi í bam fei, ń ya n wɛɛ
do inɔ didõi, si waatii ayo do si
waatii ari. Ǹ nɔ ń mà bɛi an ce
bii ń nɛ nla nla do bii n kù nɛ.
13 An yɔkɔ n ce fei ndɛɛ do
saabui Kirisi iyi wa muum
gbugbã.
14 Do nŋu fei, ì ce í sĩa ŋa do
iyi ì kpẽ̃ wahalam nɔu ŋa.
15 Iŋɛ inɛi Filipi ŋau, iŋɛ taka
nŋɛ ì mà sãa sãa ŋa iyi laabaau
jiidau ku sinti ku fɔɛ si waati
iyi ń nɛ hai Masedɔni, igbɛi

inɛi Jesu gɔ kù sobim bii kù jɛ
iŋɛ akã, awaɛ ŋai à sobi njɛ.
16 Waati iyi ṅ wa Tɛsalonika,
ì sobim si bukaatam ŋa, iyi kù
jɛ baa gbakã akã mɔm.
17 Kù jɛ a ni amuai ṅ wa n
tɔɔ, amma ṅ wa n bi riba nŋɛ
ku kɔ̃ɔsii.
18 Andi mii iyi ì sambaam
wa fei ŋa ṅ yɔɔ. Í nɔ í to
hee í gbe. Bɛi Epafoditi í
naam amua nŋɛ wa í ceem
zaka. Amua nŋɛu í yɛɛm nii
bɛi kuwee iyi í nɛ inunu jiida
iyi Ilaaɔ̃ í gba í dɔ̃a si.
19 Do saabui Jesu Kirisi Ilaaɔ̃
á mua iŋɛ fei bukaatai mii iyi
ì nɛ ŋa si bɛi amanii amboeɛ í
to.
20 Amboei Ilaaɔ̃ Baa nwa ku
wɛɛ do ajɔ fei. Ami.

Fɔɔi ankãanyi

21 I ce inɛ ŋa iyi Jesu Kirisi í
cica à jɛ tɛɛu fei fɔɔ ŋa. Amu do
inɛ ŋa iyi à wa bi tom à ce iŋɛ
fei fɔɔ.
22 Inɛ ŋa iyi Jesu í cica à jɛ
tɛɛu, aŋa iyi à wa ihɛ̃ fei à ce ŋɛ
fɔɔ. Ti inɛi kpasɛ̃i ilaalu ŋau,
inɛ nŋu í re mɔm.
23 Didɔ̃i Lafɛ̃ɛ nwa Jesu
Kirisi ku wɛɛ do iŋɛ fei. Ami.

Tia iyi Pɔlu í cea inɛi Kolosee ŋa

Í ce ŋa fɔɔ

1 Amui Pɔlu, woo bɛi Jesu
Kirisi na idɔɔbii Ilaaɔ̃, amu do
Timɔtee inɛ nwa,
2 à ce ŋɛ fɔɔ, iŋɛ inɛ nwa ilu
naanɛ ŋa iyi Kirisi í cica ì jɛ tɛɛ
ŋa si ilui Kolosee bɛ. Ilaaɔ̃ Baa
nwa ku mu nŋɛ didɔ̃ do laakai
ku sũ.

Pɔlu wa saabu Ilaaɔ̃ na iri nŋa

3-4 Hai waati iyi à gbɔ bɛi ì
dasi Jesu Kirisi naanɛ ŋa, do
bɛi ì bi woo dasi Jesu naanɛ
ŋa fei, à ya ka maa ce nŋɛ
kutɔɔi waati kãma fei, ka maa
saabu Ilaaɔ̃ Baai Lafɛ̃ɛ nwa
Jesu Kirisi.
5 Waati iyi idei laabaau jiida
iyi í jɛ ntɔu í sinti to wa bi tu
ŋɛ, à jɔ̀ ì mà kpãa ku cɔ iyi ì nɛ
ŋa. Si bɛɛbɛ, naanɛ ku dasi nŋɛ
do kubi nŋɛ fei, si kpãa ku cɔ
iyi à jilɛ nŋɛ ikpa leleui í wa.
6 Laabaau jiidau wa fangaa
bii fei nɔ wa naaò kuwee wa si
andunya fei. Nɔ í la wa kɔ̃ɔsi si
bɛi í ce bi tu ŋɛu hai waati iyi ì
gbɔ idei didɔ̃i Ilaaɔ̃u ŋa nɔ ì mà
bɛi í yɛ ŋa do ntɔ.
7 Epafaasi, woo ce icɛ baakɔɔ
nwa, nŋui í kɔ nŋɛ si. Wa ce
icɛ na aranfãani nŋɛ, nŋu iyi í
jɛ ilu naanɛ woo ce icɛi Kirisi.
8 Nŋui í sɔ̃ wa kubi iyi Hun-
dei Ilaaɔ̃ í mu nŋɛ.
9 Na nŋu, hai waati iyi à gbɔ
laabaau nŋɛ, waati kãma fei à
ya ka maa ce nŋɛ kutɔɔi. À waa
tɔɔ Ilaaɔ̃ ku jɔ̀ Hundeɛ ku mu
nŋɛ bisi do laakai ku ba i mà
idɔɔbiɛ ŋa mam mam.
10 Bɛɛbɛi isɛɛnɛ nŋɛ ŋa á jɔ ti
inɛ ŋa iyi à jɛ ti Lafɛ̃ɛ, nɔ waati
kãma fei i ya ce iyi á dɔ̃aa si ŋa.
Nɔ i ya ce icɛ jiida ikã ikã fei ŋa,
nɔ Ilaaɔ̃ kumà nŋɛ ku kɔ̃ɔsi.
11 À waa tɔɔ Ilaaɔ̃ ku mu nŋɛ
gbugbã si mii fei do saabui
gbugbãi yiikoɛ ku ba i yɔkɔ
temua si mii fei ŋa, nɔ i ya maa
leekĩ dim dim ŋa.
12 I ya maa saabu Ilaaɔ̃ Baaba
do inɔ didɔ̃ ŋa, nŋu iyi í jɔ̀ ì nɛ
ikpɛ̃ si tubu iyi í jilɛa woo dasi
naanɛ ŋa si inya kumá.
13 Do ntɔi í nya wa hai si awɔ
gbugbãi ilu kuku nɔ í buba wa
si bommai amaɛ iyi í bi.
14 Do saabui amaui í ya wa
nɔ í kpa idei dulum du wa.

Yaasei Jesu takaɛ do icɛɛ

15 Inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku yɛ Ilaaɔ̃.
Amma Kirisi amaɛu Ilaaɔ̃i, nɔ
à yɔɔ, í nɔ í jɔɔi dee dee. Kirisiu
í wɛɛi hai waati iyi a kù taka
andunya.
16 Nŋui í taka mii fei, nɔ mii
fei í wɛɛi na iriɛ. Na saabuɛi
Ilaaɔ̃ í takaò mii fei iyi í wa lele
do ilɛ. Mii ŋa iyi à waa yɛ do iyi
a kù waa yɛ fei, nŋui í taka ŋa.
Hai ilaalui lele ŋa do ilu iri ŋa
do ilu yiiko ŋa do ilu gbugbã
ŋa fei icɛi awɔɛi.
17 Kirisi njɛ í wɛɛ tã à bɛi à
taka mii fei. Do gbugbãɛi í jɔ̀
mii fei í wa si agbɛɛ.
18 Igbɛɛ í yɛi bɛi ara, nɔ nŋu
mɔi í jɛ iri. Nŋui í jɛ icui kuwɛɛ,
nɔ nŋu mɔi í tako í jĩ hai si balɛ,
ku ba ku jɛ sinte si mii fei.
19 Ilaaɔ̃ í bi nŋu ku wa si
amai nŋu mam mam.

20 Bɛɛbɛ mɔi í bi inɛi andunya fei ku dɔ̃ do nŋu, hai mii iyi í wa ilɛ hee do iyi í wa lele fei. Í ce nŋu bɛi si waati iyi Amaɛ í ku nɔ í nikã njɛɛ si antai jĩi ku gaauu nɔ í naaò laakai ku sũ wa.

21 Iŋɛ mɔ, baa do iyi ì jĩò Ilaaɔ̃ ŋa wo, nɔ lasabu laalɔ nŋɛ do kuce laalɔ nŋɛ ŋa à jɔ̀ ì jɛ mbɛɛɛ ŋa,

22 do nŋu fei, nsɛi Ilaaɔ̃ í jɔ̀ ì dɔ̃ do nŋu ŋa. Í ce nŋu bɛi si waati iyi í jɔ̀ Amaɛu í so arai amanɛ ku ba ku ku, ku ba i naa i leekĩ si wajuɛ ŋa hai nɛ dulum, riisi do taale gɔ ku maà wa si.

23 Amma í gbe i temua ŋa si naanɛ ku dasi i leekĩ si dim dim ŋa. Nɔ si bɛi ì gbɔ laabaau jiidau ŋa iyi à sisia inɛi andunya fei, i maà ti i jɔ̀ a sinda ŋɛ hai si kpãa ku cɔ iyi wa jilɛ nŋɛ. Laabaau jiidau, amu Pɔlu, amui ǹ jɛ woo ce icɛɛ.

Icɛ iyi à dasi Pɔlu na irii igbɛi inɛi Jesu ŋa

24 Nsɛi ǹ ya n nɛ inɔ didɔ̃ si ijuukpã iyi ǹ wa n yɛ na iri nŋɛ. Nɔ mii iyi í gaizia si wahala ŋa iyi Kirisi í nɛ ku yɛ, *, amui an tambɔɛ si aram na araɛ iyi í jɛ igbɛu.

25 Nɔ Ilaaɔ̃ í cem woo ce icɛi igbɛu, si bɛi í jilɛɛm na iri nŋɛ, ku ba n sisi ideɛ mam mam.

26 Ideu, asiii iyi í singaa inɛ fei hai ku kpɛ, amma nsɛi í nyisi inɛɛ ŋa.

27 Í nyisi ŋai si na iyi í jɔ̀ wa bi a mà bɛi asiii nŋu í nɛ bɛɛrɛ do yiiko si anini dimi mmu ŋa. Asiiu wee. Kirisi í wa si ŋɛ, nɔ wa mu nŋɛ kpãa ku cɔ iyi iŋɛ mɔ aa ba ikpẽ si amboei Ilaaɔ̃ ŋa.

28 Idei Kirisii à waa sisi, nɔ à waa sɔ̃ inɛ fei ku ce laakai, nɔ à kɔ ŋa si cioɛ do bisi baa yooma fei. À waa ce bɛɛbɛi ku ba inɛ fei ku jĩa si anu akãɛ do Kirisi ka bɛi ka tusɛ ŋa bi Ilaaɔ̃.

29 Na ŋɔi í jɔ̀ ǹ wa n ce icɛ do kookaai ǹ wa n jabu do gbugbãi Kirisi iyi wa ce icɛ sim.

2

1 Ǹ bi i mà ŋa bɛi kujabum í la í to na iri nŋɛ do inɛi Laodisee ŋa do inɛ ŋa iyi a kù yɛm do iju fei.

2 Ǹ wa n ce bɛɛbɛi ku ba n mu nŋa gbugbã, nɔ a gbɔsi njɛ do kubi, nɔ kumà nŋa ku maa kɔ̃ɔsi, sika kãma ku maà wa si. Bɛɛbɛ mɔi aa mà asiii Ilaaɔ̃ iyi í jɛ Kirisi takaɛ.

3 Bisi nla do kumài Ilaaɔ̃ fei wa singa siɛ.

4 Ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ ide ŋau ihẽi ku ba inɛ gɔ ku maà dĩ iju nŋɛ do gɛlɛ didɔ̃.

5 Ntɔ ntɔ, baa do iyi aram í jĩò ŋɛ, lasabum í wa si ŋɛ. Nɔ ǹ nɛ inɔ didɔ̃ si na iyi í jɔ̀ inɛ fei wa ce icɛ si bɛi í jɔ, nɔ naanɛ ku dasi nŋɛ wa leekĩ si Kirisi dim dim.

Kuwɛɛ iyi í kɔ̃ si Kirisi

* **1:24** mii iyi í gaizia si wahala ŋa iyi Kirisi í nɛ ku yɛ Bii Pɔlu í ni bɛɛbɛ, kù jɛ a ni ŋgɔgɔ í gaizia iyi Kirisi kù ba kù ce na faaba nwa. Amma igbɛɛui wa ba wahala. Nɔ bii igbɛu wa ba wahala, nŋu iyi í jɛ iriɛu kù nɛ sika kãma wahalau á to siɛi.

6 Na nŋu, si bɛi ì gba Jesu
Kirisi í jɛ Lafɛ̃ɛ nŋɛ, i ce isɛɛnɛ
nŋɛ si anu akã do nŋu.
7 I jɔ̀ icã nŋɛ ku mi siɛ, nɔ i
ba gbugbã nŋɛ fei hai bi tɛɛ ŋa.
I leekĩ si naanɛ ku dasiu ŋa si
bɛi à kɔ nŋɛ si, nɔ i ya saabu si
ŋa.
8 Nɔ i ya ce laakai ku ba inɛ
gɔ ku maà na ku mu ŋɛ do taaɛ
do bisii nŋu takaɛ walakɔ do
ide ŋa iyi à ya dĩò ijui amanɛ
ŋa. Mii nŋu ŋau bɛ wa naai hai
si dedembai amanɛ ŋa do mii
ndii andunya ŋa, kù jɛ hai bi
Kirisi.
9 Ntɔ ntɔ zaka bɛi Ilaaɔ̃ í to
fei, à yɔɔ si arai Kirisi mam
mam.
10 Nɔ iŋɛ mɔ ì kɔ̃ ŋa do saabui
anu akã nŋɛ do nŋu, nŋu iyi í jɛ
inɛ ngboi ilaalui lele ŋa do ilu
yiiko ŋa fei.
11 Nɔ si anu akã nŋɛ do nŋu
à dasi ŋɛ bango. Kù jɛ bango
iyi amanɛ ŋa à ya ce, amma iyi
Kirisi í ya ceui. Bangou, nŋui
í jɛ daa nwo nwa ŋa iyi Kirisi í
bu í nyɔu.
12 Ntɔi, si waati iyi à dasi ŋɛ
inyi í yɛi bɛi à si ŋɛ do Kirisi.
Nɔ à dede ŋɛ do nŋu, si na iyi
í jɔ̀ ì naanɛ gbugbãi Ilaaɔ̃ iyi í
jũu hai si balɛ ŋa.
13 Tako wo, ì yɛi bɛi iku
ŋa na irii kurara nŋɛ do iyi ì
jɛ dimi mmu ŋa iyi a kù ce
bango. Amma nsɛi Ilaaɔ̃ í ce ŋɛ
ilu hunde do Kirisi ajɔ.

Í kpa idei dulum du wa fei.

14 Tako wo í yɛi bɛi à kɔ gbesei
dulum du wa si tia
Iyi wa yɛ taale nwa na wooda
hai jirima nwa.

Nɔ Ilaaɔ̃ í so tiau í kpa ideɛ
Í kpakpaɛ si jĩi ku gaauu í kpa
iriɛ.
15 Bɛɛbɛi í kamiaò ilaalui lele
ŋa do ilu yiiko ŋa

Í dasi ŋa anyɔ si bantuma.

Do ikui Amaɛ si antai jĩi ku
gaauui í kãmiaò ŋa

Nɔ wa dabiiò ŋa si inɔ ilu bɛi
ilaalu ŋa à ya dabiiò inɛ
ŋa iyi à mu wa hai si
igũ, zamaa fei ku yɛ ŋa.
16 Na nŋu, i maà ya jɔ̀ inɛ gɔ
ku yɛ taale nŋɛ si ijɛ do si mii
ku mɔ. I maà jɔ̀ inɛ gɔ ku tilasi
ŋɛ i maa jirimaò wooda ŋa iyi
à jilɛ na ajɔi jingau ŋa iyi à ya
ce adɔ̃ do adɔ̃ walakɔ jingaui
cukpa titɔ̃ walakɔ ajɔi kusĩmi.
17 Mii ŋau bɛ fei kù yɛ kaa
bɛi ayai mii iyi wa naa ala,
amma Kirisi takaɛ nŋui í jɛ mii
nɔu.
18 I maà jɔ̀ inɛ gɔ ku jɔ̀ i
kua ribai ala nŋɛ ku dasi ŋɛ
amaleka ŋa ku tɔɔ. Dimii
amanɛ bɛɛbɛ ŋa à ya naai do
idei ara ku kaye, amma do ntɔ
à ya maa saabu ara nŋai na
kuyɛ ŋa iyi à ya maa ce nɔ à ya
maa tɔɔ fufu si lasabu nfe nfei
amanɛ ŋa.
19 Inɛ ŋau a kù waa leekĩ si
Kirisi, nŋu iyi í jɛ iri nɔ siɛi ara
fei í tɔtɔɔ do ikɔ̃ ikɔ̃ɛ nɔ í ba
gbugbã wa lá bɛi Ilaaɔ̃ í bi.

Ka ku nɔ ka wɛɛ do Kirisi

20 Ì kú do Kirisi ajɔ ŋa si mii
ndii andunya ŋa. To, na mii í
ce ì waa ce kuwɛɛ nŋɛ bɛi inɛ
ŋa iyi à jɛ ti andunya. Na mii í
ce ì jɔ̀ à kãa nŋɛ wooda, aŋa iyi
à ya ni,
21 maà jɛ iyi ihɛ̃, maà tiɛ iyi
ihɛ̃, maà lu iyi ihɛ̃.

22 Mii ŋau bɛ fei á ce nfe bii
à ceò ŋa icɛ. Woodai amanɛ ŋa
do cio nŋa nŋui ì waa too ŋa.
23 Ntɔi, wooda ŋau, bii ì waa
cɔ ŋa aa ni à sĩai domi aa sobi
wa ka jirima kpãai Aõ ku tɔɔ
gɔ, nɔ aa jɔ̀ ka kaye ara nwa,
nɔ ka kpã ara nwa iju, amma
a kaa sobi wa ka kãmiaò kubii
ara nwa.

3

Kuwɛɛ nwo do kuwɛɛ titõ

1 Ilaaõ í dede ŋɛ hai si balɛ do
Kirisi ajɔ. Na nŋu, i dɛ mii ndii
lele bii Kirisi wa buba si awɔ
njɛi Ilaaõ ŋa.
2 Mii ndii lele ŋai í sĩa i ya
maa lasabu si ŋa. I maà ce
lasabui mii ndii ilɛ ihẽ ŋa,
3 domi ì ku si mii ndii
andunya ŋa, kuwɛɛ titõ nŋɛ í
nɔ wa singa do Kirisi ajɔ bi
Ilaaõ.
4 Kirisii í jɛ kuwɛɛ nŋɛ do
ntɔ, nɔ ajɔ iyi á faata wa, do
iŋɛi ajɔ, nɔ aa ba ikpẽ nŋɛ si
amboeɛ.
5 Na nŋu, i kpa kubii mii
ndii andunya iyi wa ce icɛ si
ŋɛ fei. Mii ndii andunya ŋaui
í jɛ abo kaafe ku sũò, do daa
laalɔ, do binɛ, do kubi nfe nfe,
do kɔdɛɛi mii nkpɔ. Ntɔ ntɔ bii
ì waa ce kɔdɛɛ, mii nkpɔi í ya
tɔɔ si agbɛi Ilaaõ.
6 Mii ŋau bɛ feii í ya fa
idɔɔkõi Ilaaõ wa si inɛ ŋa iyi à
kɔ ku jirima ideɛ.
7 Iŋɛ taka nŋɛ bɛɛbɛi ì ya
tako i maa ce ŋa wo waati iyi
ì wa si dulum ŋau bɛ ŋa.
8 Amma nsɛi, i nyɔ mii
ŋau bɛ fei ŋa, hai idɔɔkõ, do
mbɛɛtɛ, do inɔ sãmi. I maà ya
jɔ̀ arabu walakɔ ide ku sisi ku
fita hai si gɛlɛ nŋɛ ŋa.
9 Nɔ i maà ya sɔa njɛ ibo ŋa
si na iyi í jɔ̀ ì jɔ̀ daa nwo do
dõɔnɛɛ tã ŋa,
10 nɔ ì nɛ daa titõ ŋa. Ì
baa ì jɛ amanɛ titõ ŋa iyi Ilaaõ
woo taka nwa wa kpaasi kpɛlɛ
kpɛlɛ ku ba i jɔɔ nɔ i màa sãa
sãa ŋa.
11 Bɛɛbɛ mɔi si inɔ nŋɛ inɛ gɔ
kù jɛ mmu, hai dimu mmu ŋa
hee do Zuifu ŋa, hai inɛ ŋa iyi
à ce bango hee do inɛ ŋa iyi a
kù ce fei, hai inɛi ilɛɛko ŋa do
ilu iju dũdũ ŋa, hai aru ŋa do
hai jɛ aru ŋa. Nŋu ŋau bɛ fei
Kirisi nŋu akãi í jɛ fei ndɛɛ nɔ í
wa si inɛ fei.
12 Na nŋu, si na iyi í jɔ̀ Ilaaõ
í bi ŋɛ nɔ í cica ŋɛ ì jɛ tɛɛ ŋa,
mii iyi í jɔ i mu ŋa wee, araare
do jiida ku jɛ do ara ku kaye do
daa didõ do temua.
13 Í ya yɔkɔò njɛ temua ŋa nɔ
i ya kpa idei kurarai njɛ ŋa bii
ide gɔ í lɔ si anini nŋɛ. Si bɛi
Kirisi í kpa idei kurara nŋɛ,
iŋɛ mɔ i ya cea njɛ bɛɛbɛ ŋa.
14 Iyi í re mɔm i bi njɛ ŋa.
Kubiui á jɔ̀ i ya maa gbɔsi njɛ
jiida jiida ŋa.
15 Nɔ i jɔ̀ laakai ku sũ iyi
Kirisi í mu nŋɛ ku maa ce icɛ si
idɔ nŋɛ, domi si laakai ku sũu
bɛi Ilaaõ í kpe ŋɛ i jɛò ara akã
ŋa. Nɔ i ya maa saabuɛ ŋa.
16 I jɔ̀ idei Kirisi ku kõ mam
mam si idɔ nŋɛ ŋa, nɔ ku mu
nŋɛ bisi ntɔ ntɔ ku ba i kɔ njɛ
si cio nɔ i mua njɛ gbugbã ŋa.
17 Si kookoosu nŋɛ do si
kufɔ nŋɛ i ce fei ndɛɛ do irii
Lafẽɛ Jesu nɔ i saabu Ilaaõ
Baaba ŋa na saabuɛ.

Anu akãi inɛ ŋa si kuwɛɛ titõ

18 Iŋɛ inaabo ŋa, i sũa mɔkɔ
nŋɛ ŋa iri ilɛ si bɛi í jɔ inɛ iyi í
nɛ anu akã do Lafɛ̃ɛ ku ce.
19 Iŋɛ mɔkɔ ŋa, i bi abo nŋɛ
ŋa, i maà ya jɔ̀ i gaabu si ŋa ŋa.
20 Iŋɛ amu ŋa, i jirima iyeò
baa nŋɛ ŋa si ide baa yooma
fei, domi bɛɛbɛi á dõa Lafɛ̃ɛ si.
21 Iŋɛ baa ŋa mɔ, i maà kõ
idɔi ama nŋɛ ŋa inɔ nŋa ku fɔ.
22 Iŋɛ aru ŋa, i jirima lafɛ̃ɛ
nŋɛ ŋa si fei ndɛɛ si andunyau
ihɛ̃, ku maà jɛ bii à leekĩ à waa
cɔ ŋɛ nŋu akã. I jirima ŋa do
inɔ akã ŋa si na iyi í jɔ̀ ì mà
bɛɛrɛi Lafɛ̃ɛ ŋa, nɔ ku maà jɛ
mii iyi á dõa amanɛ ŋa si nŋu
akãi ì waa bi ku ce ŋa.
23 Iyi ì waa ce fei i coo do inɔ
akã ŋa, nɔ ku jɛ bɛi Lafɛ̃ɛi ì waa
cea ŋa, kù jɛ amanɛ ŋa.
24 I mà ŋa iyi Lafɛ̃ɛ á sã nŋɛ
riba nŋɛ ŋa, iyi í jɛ tubu iyi í
jilɛa inɛɛ ŋa, domi Kirisii í jɛ
Lafɛ̃ɛ nŋɛ iyi ì waa cea icɛ ŋa.
25 Amma inɛ iyi í ya maa
ce laalɔ, á yɛ ribaɛ si bɛi laalɔ
kuceɛ í to, domi Ilaaõ ci ya nya
inɛ gɔ ikã.

4

1 Iŋɛ lafɛ̃ɛ ŋa, i cea aru nŋɛ
ŋa dee dee si bɛi í jɔ. I ye gigi
iyi iŋɛ mɔ ì nɛ Lafɛ̃ɛ iyi í wa lele
ŋa.

Iyi à dasi wa

2 I temua si kutɔɔ ŋa, i ya
maa tɔɔ Ilaaõ waati kãma fei nɔ
i maa saabuɛ ŋa.
3 Nɔ i ce nwa kutɔɔ ŋa ku ba
Ilaaõ ku fũ nwa kpãa ka waazo
ideɛ, ku ba ka yɔkɔ ka sisi asiii
Kirisi. Na asiiui ṅ waò piisõɔ
nsɛi.
4 Na nŋu, i ce kutɔɔ ŋa ku ba
n yɔkɔ n sisi asiiu si bɛi í jɔ ku
ba inɛ ŋa a mà ideu sãa sãa.
5 I jɛ kuwɛɛ nŋɛ do laakai ŋa
si inɔi hai dasi naanɛ ŋau. I ya
ce icɛ jiida si waati iyi ì nɛ fei
ŋa.
6 I ya jɔ̀ ide nŋɛ ku dõ ku gbɔ
nɔ ku too kpãa, ku ba i mà si
bɛi í sĩa i jɛa inɛ fei ide ŋa.

Fɔɔi sukudõ

7 Tisiki baakɔɔ nwa, nŋu iyi
í jɛ woo ce icɛ ilu naanɛ do
minjisiam si icɛi Lafɛ̃ɛ, á sisi
nŋɛ baaum fei.
8 Ṅ wa n bɔɔ wai bi tu ŋɛ ku
sõ ŋɛ bɛi à wɛɛò, nɔ ku tũ idɔ
nŋɛ.
9 Onezimu, baakɔɔ nwa ilu
naanɛ, iyi í jɛ inɛi ide nŋɛui á
suu wa. Aŋai aa sisi nŋɛ mii
iyi í ba wa ihɛ̃ fei.
10 Aritaaki iyi awaò à wa
piisõɔ í ce ŋɛ fɔɔ. Maaku ifɔi
Baanabasiu mɔ wa ce ŋɛ fɔɔ. Ṅ
nɔ ṅ sisi nŋɛ idei Maakuu tã
wo. Bii í naa bi tu ŋɛ i gbaa do
inɔ didõ ŋa.
11 Jesu iyi à waa kpe Zusitu,
nŋu mɔ í ce ŋɛ fɔɔ. Amanɛ
mɛɛta ŋau aŋa akãi à jɛ Zuifu
woo dasi Jesu naanɛ ŋa iyi à
waa bam icɛ ku ce na bommai
Ilaaõ. À muum gbugbã ntɔ ntɔ.
12 Epafaasi, inɛi ide nŋɛ,
woo ce icɛi Jesu Kirisi, nŋu mɔ
í ce ŋɛ fɔɔ. Waati kãma fei í ya
maa jabui ku maa ce kutɔɔ na
iri nŋɛ ku ba i jĩa si idei Ilaaõ
nɔ i yɔkɔ i leekĩ si dim dim ŋa
nɔ i tã sɔɔlu i maa ceò idɔɔbii
Ilaaõ fei ŋa.
13 An yɔkɔ n jɛ sɛɛdaɛ iyi
wa ce lasabu nŋɛ ntɔ ntɔ, do

inɛ ŋa iyi à wa Laodisee do Herapolisi.

14 Luku lokotoro kpaasi jiida nwau, nŋu do Demasi à ce ŋɛ fɔɔ.

15 I ce inɛ nwa ŋa iyi à wa Laodiseeu fɔɔ do abo iyi à waa kpe Nɛnfa do inɛi igbɛi Jesu ŋa iyi à ya tɔtɔɔ kpasẽɛ.

16 Bii ì cio tiau ihẽ ì tã ŋa i na inɛi igbɛi Jesu ŋa iyi à wa Laodiseeu a cioɛ. Nɔ bii inɛi Laodisee ŋau mɔ à cio tia iyi ǹ samba nŋau à tã, aŋa mɔ aa samba nŋɛ wa i cioɛ ŋa.

17 Nɔ i sõ Aasipu ku dasi icɛi Lafẽɛ iyi à jilɛau iju ku ba ku yɔkɔ ku faataɛ.

18 Fɔɔu ihẽ amu takam nii ǹ kɔɔ wa. Amui Pɔlu ǹ ce ŋɛ fɔɔ. I maà gbɛjɛ iyi ǹ wa ile piisõɔ ŋa.

Nɔ didõi Ilaaõ ku wa si ŋɛ. Ami.

Tiɑ sinte iyi Pɔlu í kɔɑ inɛi Tɛsɑlonikɑ ŋɑ

Pɔlu í ce inɛi Tɛsalonika ŋa fɔɔ

1 Amu Pɔlu do Silasi do Timɔtee, à ce ŋɛ fɔɔ, iŋɛ inɛi igbɛi Jesu ŋa iyi ì wa Tɛsalonika ŋa, iŋɛ iyi ì jɛ ti Ilaaɔ̃ Baaba do ti Lafɛ̃ɛ Jesu Kirisi ŋa. Didɔ̃ do laakai ku sũ ku wɛɛ nŋɛ.

Naanɛ ku dasii inɛi Tɛsalonika ŋa

2 À ya ka maa saabu Ilaaɔ̃ waati kãma fei na irii iŋɛ fei, à ya ka nɔ ka maa ye gigi nŋɛ si kutɔɔ nwa.

3 À waa ye gigi nŋɛ si wajui Ilaaɔ̃ Baa nwa do yaase bɛi ì dasi naanɛ ntɔ ntɔ ŋa, do bɛi ì bi inɛ ŋa do bɛi ì ya maa cɔ kpãai Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi dim dim ŋa.

4 Iŋɛ inɛ nwa ŋa, iŋɛ iyi Ilaaɔ̃ í bi, à mà iyi í cica ŋɛ ì jɛ tɛɛ ŋa.

5 Nɔ laabaau jiida iyi à sisi nŋɛ wo kù naa bi tu ŋɛ do ide nŋu akã, amma do gbugbãi í naa, do sobii Hundei Ilaaɔ̃ ajɔ, nɔ sika kãma kù wa si. Iŋɛ taka nŋɛ ì mà bɛi à jɛ kuwɛɛ nwa si anini nŋɛ na aranfãani nŋɛ.

6 Iŋɛ mɔ ì too si kuce nwa do ti Lafɛ̃ɛ, domi ì gba idei Ilaaɔ̃ ŋa do inɔ didɔ̃ iyi Hundeɛ í mu nŋɛ, baa do iyi í naa nŋɛ ijuukpã nla nla wa.

7 Si bɛɛbɛ, ì baa ì jɛ yaase jiida iyi woo dasi Jesu naanɛ ŋa iyi à wa ilɛi Masedɔni do Gɛrɛsi fei aa yɔkɔ a too si.

8 Ntɔ ntɔ idei Lafɛ̃ɛu í fangaa hai bi tu ŋɛ, kù jɛ si Masedɔni do Gɛrɛsi nŋu akã. Amma baaui naanɛ ku dasi nŋɛ si Ilaaɔ̃ í fangaa bii fei hee kù jɛ baa tilasi mɔm ka fɔ ideu.

9 A waa fɔ bɛi ì mu wa ŋa si waati iyi à naa bi tu ŋɛu, do bɛi ì jɔ̀ iwɛ̃ ku tɔɔ ŋa, ì kpaasi idɔ ì sinda si Ilaaɔ̃ ŋa ku ba i ceaa icɛ ŋa, nŋu akã iyi í jɛ Ilaaɔ̃ do ntɔ nɔ nŋui í jɛ icui kuwɛɛ.

10 Nɔ à gbɔ bɛi ì waa degbe Jesu amaɛu ku nyi wa hai lele ŋa. Nŋui í jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í jǐ hai si balɛ, nɔ á na ku faaba wa hai si idɔɔkɔ̃i Ilaaɔ̃ iyi wa naa.

2

Icɛ iyi Pɔlu í ce Tɛsalonika

1 Iŋɛ inɛ nwa ŋa, iŋɛ taka nŋɛ ì mà kunaa nwa bi tu ŋɛ kù jɛ ngbɛ.

2 Ì mà ŋa iyi à bú wa, à kpã wa iju Filipi bɛ à bɛi à naa bi tu ŋɛ. Do nŋu fei, Ilaaɔ̃ í mu nwa wɔɔkɔ à sisiò laabaau jiidaɛ si anini nŋɛ, baa do iyi inɛ ŋa à bi a ganji wa ntɔ ntɔ.

3 Kurara kù wa si waazi nwa, nɔ baa yaase bɛi à waa sisi nŋɛ ideu í jɛ dee dee, a kù waa dǐ iju nŋɛ.

4 Amma si bɛi Ilaaɔ̃ í dasi wa naanɛ, í so laabaau jiidaɛ í da nwa si awɔ, bɛɛbɛ mɔi à waa sisi ideu. A kù waa coo si bɛi á dõa amanɛ ŋa si. À waa cooi bɛi á dõa Ilaaɔ̃ si, nŋu iyi í mà yaasei idɔ nwa.

5 Iŋɛ taka nŋɛ ì mà sãa sãa ŋa nɔ Ilaaɔ̃ í jɛ sɛɛda nwa iyi a kù lɛlɛ ŋɛ do ide didɔ̃ gɔ, a kù nɔ a

kù ce waazou ku ba ka gba fia nŋɛ.
6 Nɔ a kù waa dɛ saabu bi tu
ŋɛ walakɔ bi inɛ gɔ ŋa,
7 baa bii aa ka yɔkɔ ka nyisi
ŋɛ gbugbã nwa wo si na iyi í jɔ̀
à jɛ woo bɛi Kirisi ŋa. Amma à
ce icɛ do daa didõ si anini nŋɛ
bɛi iyei ama í ya ce do amaɛ ŋa.
8 Si na iyi í jɔ̀ à bi ŋɛ ntɔ
ntɔ, à ya ka tã sɔɔlu, kù jɛ
ka na ŋɛ laabaau jiidai Ilaaɔ̃
nŋu akã, amma do kuwɛɛi awa
taka nwai, domi à nɛ kubi nŋɛ
ntɔ ntɔ.
9 Iŋɛ inɛ nwa ŋa, ì waa ye
gigi bɛi à ce icɛ si anini nŋɛ hee
à gbɛɛji. À ce icɛ dasã do idũ
ku ba ka maà jɛ asoi inɛ gɔ nŋɛ
si waati iyi à waa sisi laabaau
jiidai idei Ilaaɔ̃ si anini nŋɛ.

10 Iŋɛi ì jɛ sɛɛda nwa ŋa do
Ilaaɔ̃ takaɛ iyi isɛɛnɛ nwa si
wajui iŋɛ woo dasi Jesu naanɛ
ŋau í má, í jɛ dee dee, nɔ taale
kãma kù wa si.
11 Iŋɛ fei ì nɔ ì mà ŋa iyi à ce
nŋɛi bɛi baa í ya cea amaɛ ŋa.

12 À mu nŋɛ gbugbã, nɔ à tũ
idɔ nŋɛ, nɔ à tɔɔ ŋɛ ntɔ ntɔ i jɔ̀ i
maa nɛ ŋa si bɛi á sĩaa Ilaaɔ̃ si,
nŋu iyi í kpe ŋɛ si bommaɛ do
si amboeɛ.

13 À ya ka maa saabu Ilaaɔ̃
ajɔ fei domi si waati iyi à
waazo nŋɛ i kù doo ideu si idei
amanɛ ŋa, amma ì gbaa ŋai si
ti Ilaaɔ̃. Nɔ bɛɛbɛ mɔi í jɛ do
ntɔ, nɔ wa ce icɛ si iŋɛ woo dasi
Jesu naanɛ ŋa.

14 Iŋɛ inɛ nwa ŋa, mii iyi í
ba igbɛi inɛi Jesu Kirisi ŋa iyi
à jɛ ti Ilaaɔ̃ si ilɛi Zudee, nŋui
í ba iŋɛ mɔ nsɛi. Ntɔ ntɔ ì yɛ
ijuukpã ŋa hai bi inɛi ide nŋɛ
ŋa, bɛi inɛ ŋau mɔ à yɛ bi Zuifu
ŋa.
15 Zuifu ŋaui à kpa Lafɛ̃ɛ
Jesu do walii ŋau, nɔ à kpã
awa mɔ iju. Daa nŋa ci ya dɔ̃a
Ilaaɔ̃ si, nɔ à jɛ mbɛɛi inɛ fei.

16 À ganji mɔm ka cea dimi
mmu ŋa waazo iyi á jɔ̀ a ba
faaba. Bɛɛbɛi dulum du ŋa iyi
à ya maa ce waati kãma fei í
teese wa kɔ̃ɔsi wa caa. Amma
idɔɔkɔ̃i Ilaaɔ̃ í fuka si iri nŋa
bɛbɛi.

Pɔlu í bi inɛi Tɛsalonika ŋau ku yɛ má

17 Iŋɛ inɛ nwa ŋa, si bɛi à
kpɛò njɛ ku yɛ, nɔ à fɛɛfɛɛ njɛ
do ara baa do iyi kù jɛ do idɔ, à
waa ce bɛgɛ nŋɛ ntɔ ntɔ à waa
ce kookaai ku ba ka yɛ ŋɛ.

18 À bi ka nyi wa bi tu ŋɛ
bɛ má wo, nɔ amu Pɔlu ṅ dasi
idɔ isɛ fɛɛfɛlo n naa bɛ, amma
Seetam í da nwa kpãa.
19 Ajɔ iyi Lafɛ̃ɛ nwa Jesu á
nyi wa, yoomai á jɛ kpãa ku cɔ
nwa do inɔ didõ nwa. Mii aa
ka tɔɔò fufu má si wajuɛ bii kù
jɛ iŋɛ.
20 Ntɔi, na iri nŋɛi aa ka tɔɔ
fufu nɔ aa ka nɛ inɔ didõ na iri
nŋɛ.

3

1 Nŋui í jɔ̀ waati iyi idɔ nwa í
kɔ ku sũ, à lasabu iyi amu akã
n gbe ilui Atɛni.
2 Nɔ à bɛ Timɔtee, inɛ nwa
iyi wa ce icɛ do Ilaaɔ̃ àjó si icɛi
laabaau jiidai Kirisiu. À bɔɔ bi
tu ŋɛ ku ba ku sobi ŋɛ i leeḱi
si dim dim ŋa, nɔ ku mu nŋɛ
gbugbã si naanɛ ku dasi nŋɛu,
3 ku ba baa inɛ akã nŋɛ ku
maà jɔ̀ ijuukpãu ku da zigiɛ.

Iŋɛ taka nŋɛ ì waa mà si ŋa, inɛ nŋu kù nɛ bɛi á ce iyi kù ba wa.
4 Baa hai waati iyi aWaɛ ŋa à wɛɛ, à ya ka sɔ̃ ŋɛ wo ka ni aa kpã wa iju. Bɛɛbɛ mɔi í nɔ í ce, si bɛi ì waa mà si sãa sãa ŋa.
5 Ŋɔi í jɔ̀ waati iyi idɔm í kɔ ku sũ, ǹ bɛ Timɔtee bi tu ŋɛ bɛ ku ba n mà ḃɛi naanɛ ku dasi nŋɛ wa yɛ. Ǹ wa n ce njo Seetam, woo lɛlɛ inɛu, ku maa na ku lɛlɛ ŋɛ i ce dulum ŋa, nɔ icɛ nwa ku maa na ku jɛ ngbɛ.
6 Amma nsɛi iyi Timɔtee í baa hai bi tu ŋɛ, í sɔ̃ wa laabaau jiidai naanɛ ku dasi nŋɛ do kubi nŋɛ. Í sɔ̃ wa iyi ì ya maa ye gigi nwa do kubi ŋa nɔ ì waa bi ku yɛ wa ntɔ ntɔ si bɛi awa taka nwa mɔ à waa bi ku yɛ ŋɛ.
7 Na nŋu, iŋɛ inɛ nwa ŋa, baa bii í jɛ à yɛ ijuukpã do wahala fei, inɔ nwa de í tũ do saabui naanɛ ku dasi nŋɛ.
8 Bɛbɛi idɔ nwa í baa, si bɛi ì waa leekĩ si kpãai Lafɛ̃ɛ dim dim ŋa.
9 Zaka bɛirei aa ka yɔkɔ ka saabu Ilaaɔ̃ na inɔ didɔ̃ nla nla iyi à nɛ si wajui Ilaaɔ̃ Lafɛ̃ɛ nwa na iri nŋɛ.
10 Dasã do idũ fei à waa tɔɔɛ ntɔ ntɔ ku jɔ̀ ka yɛ ŋɛ do iju má, ku ba mii iyi wa gaizia ŋɛ si naanɛ ku dasiu ka kõɔ nŋɛ si.
11 Ilaaɔ̃ Baa nwa takaɛ do Lafɛ̃ɛ nwa Jesu a ce nwa kpãa ka naa bi tu ŋɛ.
12 Nɔ Lafɛ̃ɛ ku kõɔ nŋɛ si kubi si iŋɛ duusõɔ do si inɛ fei hee kú to bɛi awa mɔ à bi ŋɛ.
13 Nɔ ku jɔ̀ idɔ nŋɛ ku leekĩ si dim dim, ku jɛò dee dee, ku maà nɛ taale gɔ si wajui Ilaaɔ̃ Baa nwa, si waati iyi Lafɛ̃ɛ nwa Jesu á nyi wa do inɛ ŋa iyi í cica fei.

4

Kookoosu iyi wa dɔ̃a Ilaaɔ̃ si

1 Iŋɛ inɛ nwa ŋa, à kɔ nŋɛ si bɛi í sĩa i maa nɛ ŋa ku ba ku dɔ̃a Ilaaɔ̃ si. Ntɔi, ì waa ce bɛɛbɛ tã ŋa. Amma iyi í gbe nsɛi, à waa tɔɔ ŋɛ do irii Lafɛ̃ɛ Jesu, i hanya i ce bɛɛbɛ i maa koo ŋa.
2 Ntɔ ntɔ, ì mà ikɔ ŋa iyi à ba hai bi Lafɛ̃ɛ Jesu nɔ à sõ ŋɛ.
3 Mii iyi Ilaaɔ̃ í bi si ŋɛ, nŋui í jɛ i má ŋa, waatɔ i nɔ ara nŋɛ mam mam i maà ya ce sakara ŋa.
4 Iŋɛ fei í sĩa i mà ara nŋɛ ku mu nɔ kuwɛɛ nŋɛ ku má nɔ ku nɛ bɛɛrɛ,
5 ku maà ti ku jɛ do kɔdɛɛi ara bɛi dimi mmu ŋa à waa ce, aŋa iyi a kù mà Ilaaɔ̃.
6 Si ideu ihɛ̃, inɛ gɔ ku maà raraa kpaasiɛ walakɔ ku jɔɔ taki, domi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ á kpã woo ce mii bɛɛbɛ ŋa fei iju. À nɔ à sõ ŋɛ à kɔnkɔm du ŋɛ tã à ni i ce laakai ŋa.
7 Ilaaɔ̃ kù kpe wa ka naa ka maa ce sakara, amma í bi ka jɛ inɛ kumá ŋa.
8 Na nŋu, inɛ iyi í kɔsi ikɔ ŋau ihɛ̃, kù jɛ amanɛi í kɔsi amma Ilaaɔ̃ takaɛi, nŋu iyi í mu nŋɛ Hundeɛ.
9 Iyi í jɛ kubii woo dasi Jesu naanɛ ŋa, kù jɛ tilasi a kɔ nŋɛ wa, domi Ilaaɔ̃ í nyisi ŋɛ si bɛi í jɔ i bi njɛ iŋɛ duusõɔ.
10 Ntɔi, ì nɛ kubii njɛ tã ŋa hee do woo dasi Jesu naanɛ ŋa iyi à wa ilɛi Masedɔni fei. Amma à waa tɔɔ ŋɛ, iŋɛ inɛ

nwa ŋa, i hanya i ya maa ce bɛɛbɛ i maa koo ŋa.
11 I kookaai ku ba i ya wa si
anu akã ŋa, nɔ i ya ce wũai ara
nŋɛ ŋa, nɔ i ya ce icɛ do awɔ
nŋɛ ku ba i ba mii iyi aa maa
wɛɛò ŋa si bɛi à jilɛ nŋɛ.
12 Bii ì waa ce bɛɛbɛ ŋa,
isɛɛnɛ nŋɛ á nɛ bɛɛrɛ baa si
wajui hai dasi Jesu naanɛ ŋa,
nɔ i kaa jɛ asoi inɛ kãma ŋa.

Kunyii Lafɛ̃ɛ wa

13 Iŋɛ inɛ nwa ŋa, a kù bi i
wɛɛ hai mà yaase iyi í jɛ ti inɛ
ŋa iyi à ku ŋa, ku ba i maà nɛ
inɔ ku fɔ, bɛi inɛ ŋa iyi à gbe,
aŋa iyi a kù nɛ kpãa gɔ iyi à waa
cɔ.
14 Awa à dasi naanɛ iyi Jesu í
ku, nɔ í jĩ hai si balɛ má. Bɛɛbɛ
mɔi à dasi naanɛ iyi inɛ ŋa iyi à
dasi Jesu naanɛ à bɛi à ku, Ilaaɔ̃
á jĩ aŋa mɔ má hai si balɛ.
15 Iyi ihɛ̃ ikɔi Lafɛ̃ɛi à waa sɔ̃
ŋɛ bɛ. Awa iyi aa ka wɛɛ si
hunde si waati iyi Lafɛ̃ɛ Jesu á
nyi wa, a kaa ka cuaa iku ŋa.
16 Waati nŋu, aa ka gbɔ anu
ku dɔ̃, do imui amaleka nlau
do anui kãakãakĩi Ilaaɔ̃. Nɔ
Lafɛ̃ɛ takae á kita wa hai lele.
Inɛi Kirisi ŋa iyi à ku, aŋai aa
tako a jĩ.
17 Si anyii nŋu, awa iyi à wɛɛ
si hunde si waati bɛɛbɛ, á so
wa awaò ŋa ajɔ si kudũi ijĩ, nɔ
ka ko Lafɛ̃ɛ lele bɛ. Si bɛɛbɛi aa
ka maa wɛɛ do Lafɛ̃ɛ hee do ajɔ
fei.
18 Na nŋu, i jɔ̀ i ya maa mua
njɛ gbugbã ŋa na ideu ihɛ̃.

5

1 Iŋɛ inɛ nwa ŋa, iyi í jɛ idei
ajɔu do waati si bii mii ŋau bɛ
á na ku ce, kù jɛ tilasii ka kɔ
nŋɛ.
2 Iŋɛ taka nŋɛ ì waa mà sãa
sãa ŋa iyi Lafɛ̃ɛ á na ku nyi wai
si ajɔ iyi inɛ kãma kaa mà, bɛi
woo ce ile ŋa à ya naa idũ.
3 Waati iyi inɛ ŋa à waa
ni laakai ku sũ í wɛɛ, zigiida
kù wɛɛ má, bɛ gbakã iri ku
kpai andunya á boe ŋa, bɛi ara
kuro í ya ba bãasĩ. A kaa ba bii
aa sa a bɔ má.
4 Amma iŋɛ inɛ nwa ŋa, i kù
wa si ilu kuku ŋa hee ajɔu ku
zamba ŋɛ bɛi kunaai ile.
5 Iŋɛ fei ì jɛ inɛi inya kumá
ŋa do inɛi dasã ŋa. A kù jɛ inɛi
idũ ŋa iyi à wa si ilu kuku.
6 Na nŋu, ka maà sĩ njoo bɛi
inɛ ŋa iyi à gbe, amma í sĩa ka
wɔ njoo ka maa ceò laakaii ara
nwa.
7 Idũi inɛ ŋa à ya sĩ njoo, nɔ
idũ mɔi woo mɔ atɛ̃ ŋa à ya mɔ
atɛ̃ ku maa kpa ŋa.
8 Amma awa iyi à jɛ inɛi dasã
ŋa, í sĩa ka ya ce laakaii ara
nwa. Ka jɔ̀ naanɛ ku dasi do
kubi ku degbe wa bɛi ibɔi igũ,
nɔ kpãai faaba ku cɔ ku jɛ nwa
bɛi fulai isɔ.
9 Ntɔ ntɔ, Ilaaɔ̃ kù kpe wa
ka naa ka yɛ idɔɔkɔ̃ɛ, amma ku
ba ka ba faaba do saabui Lafɛ̃ɛ
nwa Jesu Kirisi.
10 Nŋui í ku na iri nwa ku ba
bii à wɛɛ si hunde si waati iyi
á nyi wa walakɔ bii à nɔ à ku
mɔi, ka wɛɛ do nŋu ajɔ.
11 Na nŋu, i ya mua njɛ
gbugbã ŋa nɔ i ya maa sobi njɛ
ku ba i la si naanɛ ku dasi nŋɛ,
si bɛi ì waa ce tã ŋa.

Idei ankãanyi do fɔɔɛ

12 Iŋɛ inɛ nwa ŋa, à waa tɔɔ
ŋɛ i ya jirima inɛ ŋa iyi à waa
ce icɛ ntɔ ntɔ si inɔ nŋɛ, inɛ ŋa

iyi Lafɛ̃ɛ í jɔ̀ à waa gbã ŋɛ nɔ à waa nyisi ŋɛ kpãa.
13 I jɔ̀ i nɛ kubi nŋa jiida nɔ i mà bɛɛrɛ nŋa ŋa na irii icɛ nŋa. I ya jɔ̀ i wɛɛò laakai ku sũ iŋɛ duusɔ̃ɔ.
14 À waa tɔɔ ŋɛ iŋɛ inɛ nwa ŋa, i sɔ̃ ilu ika ŋa a ce laakai. Inɛ ŋa iyi à mɔngɔ munya, i mu nŋa gbugbã. I sobi hai nɛ gbugbã ŋa. I temua do inɛ fei ŋa.
15 I ce laakai ŋa i maà jɔ̀ inɛ gɔ ku sãa kpaasiɛ laalɔ, amma i hanya i cea njɛ jiida waati kãma fei ŋa do inɛ ŋa iyi à gbe fei.
16 I jɔ̀ i ya nɛ inɔ didɔ̃ waati kãma fei ŋa.
17 I ce kutɔɔ hai nɛ kɔɔ ŋa.
18 Bɛi í jɛò fei i saabu Ilaaɔ̃ ŋa. Bɛɛbɛi Ilaaɔ̃ í bi i ce ŋa si kuwɛɛ nŋɛ do Jesu Kirisi.
19 I maà ganji Hundei Ilaaɔ̃ ku ce icɛ si ŋɛ.
20 I maà donda amuai walii ku ce ŋa.
21 Amma i jɔ̀ i wũa mii fei ŋa nɔ i mu iyi í sĩa ŋa.
22 I mu ara nŋɛ si kpãai laalɔ fei ŋa.
23 Nɔ Ilaaɔ̃ takaɛ, nŋu iyi í jɛ icui laakai ku sũ, ku nya ŋɛ i jɛ titɛɛ mam mam ŋa, nɔ ku degbe hunde nŋɛ do laakai nŋɛ do ara nŋɛ, taale gɔ ku maà wa si, hee ku tóò ajɔ iyi Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi á nyi wa.
24 Ilaaɔ̃, nŋu iyi í kpe ŋɛu, í nɛ naanɛ, á nɔ ku ce fei ndɛɛ.
25 Iŋɛ inɛ nwa ŋa, i ce nwa kutɔɔ ŋa.
26 I ce inɛ nwa ŋa fei fɔɔ do kubi ŋa.
27 Ǹ wa n tɔɔ ŋɛ do irii Lafɛ̃ɛ, i cioa inɛ nwa ŋa fei tiau ihɛ̃.
28 Nɔ didɔ̃i Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi ku wa si ŋɛ.

Tia minjisia iyi Pəlu í kɔa inɛi Tɛsalonika ŋa

Pəlu í ce inɛi Tɛsalonika ŋa fəə

1 Amu Pəlu do Silasi do Timɔtee, à ce ŋɛ fɔɔ, iŋɛ inɛi igbɛi Jesu ŋa iyi ì wa Tɛsalonika, iŋɛ iyi ì jɛ ti Ilaaɔ̃ Baa nwa do ti Lafɛ̃ɛ Jesu Kirisi.

2 Ilaaɔ̃ Baaba do Lafɛ̃ɛ Jesu Kirisi a mu nŋɛ didɔ̃ do laakai ku sũ.

Ilaaɔ̃ á kiiti inɛ ŋa si ajə iyi Kirisi á nyi wa

3 Iŋɛ inɛ nwa ŋa, í sĩa ka ya maa saabu Ilaaɔ̃ waati kãma fei na iri nŋɛ. I jɔ̀ ka maa ce bɛɛbɛ domi naanɛ ku dasi nŋɛ wa kɔ̃əsi ntə ntə, nə kubi iyi ì nɛ iŋɛ duusɔ̃ə í la wa kɔ̃əsii.

4 Ŋəi í jɔ̀ à waa təə fufu na iri nŋɛ si igbɛi inɛi Ilaaɔ̃ ŋa na temua nŋɛ do naanɛ ku dasi nŋɛ si ijuukpã do wahala nŋɛ fei.

5 Iyi ihɛ̃i wa nyisi kam kam iyi kiitii Ilaaɔ̃ í jɛ dee dee, domi ijuukpã iyi ì yɛ fei ŋa na irii bommai Ilaaɔ̃i. Nŋui á jɔ̀ Ilaaɔ̃ ku ka ŋɛ si inɛ ŋa iyi à to a ləsi bommaɛu.

6 Ntəi, Ilaaɔ̃ á ce iyi í jɛ dee dee. Inɛ ŋa iyi à waa kpã ŋɛ iju, á sã nŋa ijuukpã.

7 Nə iŋɛ iyi ì waa yɛ ijuukpã ŋau á mu nŋɛ kusĩmi do awa taka nwa. Iyi bɛ á cei si waati iyi Lafɛ̃ɛ Jesu á faata wa hai lele do amaleka ilu gbugbãɛ ŋa.

8 Á naai do ina sàsá ku ba ku kpã inɛ ŋa iyi a kù mà Ilaaɔ̃ iju, aŋa iyi a kù waa jirima laabaau jiidai Lafɛ̃ɛ nwa Jesu.

9 Gbese iyi aa sã nŋa nŋui í jɛ nfe ku ce hee do ajə fei. Aa fɛɛfɛ do Lafɛ̃ɛ Jesu do si amboe ilu gbugbãɛ

10 si waati iyi á nyi wa ku jɛ ilu jirima bi inɛ ŋa iyi à jɛ tɛɛ, nə inɛ ŋa iyi à dasiɛ naanɛ ŋa fei aa maa cəə do bɛɛrɛ si ajə nŋu. Iŋɛ taka nŋɛ aa wa inə nŋa ŋa, domi ì dasi sɛɛda iyi à jɛ nŋɛu naanɛ ŋa.

11 Na ŋəi í ce à waa ce kutəə ajə fei na iri nŋɛ. À waa təə Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ nwa ku jɔ̀ i jɛ kuwɛɛ nŋɛ dee dee si bɛi í jə inɛ ŋa iyi à gbə kukpeɛ a ce. Nə à waa təə má gbugbãɛ ku jɔ̀ i ce jiida iyi ì waa dasi idə ŋa nə ku jɔ̀ kookoosui naanɛ ku dasi nŋɛ ku kɔ̃.

12 Bɛɛbɛi irii Lafɛ̃ɛ nwa Jesu á baò amboe hai bi tu ŋɛ, nə iŋɛ mə i baò amboe hai bi tɛɛ ŋa, do saabui didɔ̃i Ilaaɔ̃ do Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi.

2

Woo ce laalə

1 Iŋɛ inɛ nwa ŋa, i jɔ̀ n fə idei kubaai Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi do kutətəə nwa do nŋu ajə. Ǹ wa n təə ŋɛ

2 i maà jɔ̀ idə nŋɛ ku dede ńya ńya bii inɛ gə ŋa à ni ajəi Lafɛ̃ɛ í to wa tã. Nə i maà jɔ̀ ku mu ŋɛ biti bii à ce waliiɛ walakə waazoɛ, walakə baa bii à ni awai à kəə bɛɛbɛ.

3 I maà jɔ̀ inɛ gə ku dĩ iju nŋɛ si ide kãma. Ajəi Lafɛ̃ɛu ku bɛi ku to wa inɛ nkpəi á fũsi naanɛ ku dasiɛ awə. Si anyii nŋu, inɛ

iyi wa ba Ilaaɔ̃ jau á faata wa, nŋu iyi í jɛ amai nfe ku ce.

4 Mbɛɛi Ilaaɔ̃i wa jɛ. Á so araɛ ku re mii fei, nɔ ku kɔ̀si Ilaaɔ̃ do mii iyi inɛ ŋa à waa tɔɔ fei. Kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ mɔm nii á koo ku buba ku maa kpe araɛ Ilaaɔ̃.

5 I kù ye gigi iyi ń sɔ̃ ŋɛ ideu ihɛ̃ tã waati iyi ń wa bi tu ŋɛ?

6 Amma titã ngɔgɔ wa ganjiɛ ku naa nsɛi, ì nɔ ì mà sãa sãa mii iyi í jɛ ŋa. Si bɛɛbɛ, kaa naa bii kù jɛ waatiɛ í to.

7 Ntɔ ntɔ laalɔ wa ce tã si asii, amma í gbe inɛ iyi wa ganjiɛu ku nɛ̀ ku bɛi ku fita gbugbãa.

8 Si anyii nŋu, inɛ iyi wa ba Ilaaɔ̃ jau á faata wa nɔ amboei kunaai Lafɛ̃ɛ Jesu ku kpa iriɛ. Jesuu, nŋui á kpaa do fufui gɛlɛɛ.

9 Inɛ iyi wa ba Ilaaɔ̃ jau á naai do gbugbãi Seetam, nɔ ku ce maamaake dimi ikã ikã fei do dobu dobu ŋa ku dìò ijui inɛ ŋa.

10 Á nɔ ku ce laalɔ dimi ikã ikã baa yooma fei ku dìò ijui inɛ ŋa iyi à waa bɔ nfe ku ce. Aa ce nfe domi a kù nɛ kubii ntɔu iyi á faaba ŋa.

11 Ŋɔi í jɔ̀ Ilaaɔ̃ á samba banlala nla nla wa si ŋa ku ba a ya dasi ibo naanɛ.

12 Bɛɛbɛ mɔi inɛ ŋa iyi a kù dasi ntɔ naanɛ, nɔ à waa ce laalɔ do inɔ didɔ̃, aa so taale dei.

À cica ŋɛi i baò faaba ŋa

13 Iŋɛ inɛ nwa ŋa, iŋɛ iyi Lafɛ̃ɛ í bi, à nɛ ka ya maa saabu Ilaaɔ̃ waati kãma fei na iri nŋɛ, domi Ilaaɔ̃ í cica ŋɛ hai sinteɛ i baò faaba ŋa do gbugbãi Hundeɛ, do naanɛ nŋɛ iyi ì nɛ si ntɔu ŋa. Hundeu nŋui í jɔ̀ ì jɛ inɛ kumá ŋa.

14 Mii iyi Ilaaɔ̃ wa le mbɛ waati iyi í kpe ŋɛ do laabaau jiidau iyi à sisi nŋɛ, ku ba i nɛ ikpɛ̃ si amboei Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi.

15 Na nŋu, iŋɛ inɛ nwa ŋa, i leekĩ dim dim i mu ide ŋa iyi à kɔ ŋa si gɛlɛò gɛlɛ walakɔ si tia nwau.

16 Nɔ Ilaaɔ̃ Baa nwa, nŋu iyi í bi wa, nɔ do saabui didɔ̃ɛ í mu nwa gbugbã iyi kù nɛ kɔɔ do kpãa ku cɔ jiida, nŋu do Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi takaɛ

17 a mua idɔ nŋɛ gbugbã, nɔ a jɔ̀ i leekĩ si dim dim i ceò icɛ jiida do ide jiida fei ŋa.

3

Pɔlu í ni a cea aŋa kutɔɔ

1 Iyi í gbe, iŋɛ inɛ nwa ŋa, i ce nwa kutɔɔ ŋa ku ba idei Lafɛ̃ɛu ku fangaa gbãa gbãa nɔ inɛ ŋa a mà bɛɛrɛɛ, si bɛi i ce si anini nŋɛ.

2 I ce kutɔɔ ŋa ku ba Ilaaɔ̃ ku nya wa hai si awɔi amanɛ laalɔ hai nɛ iri ŋau, domi kù jɛ inɛ feii wa dasi ideu naanɛ.

3 Amma Lafɛ̃ɛ ilu naanɛi. Á mu nŋɛ gbugbã nɔ ku degbe ŋɛ na irii Seetam, inɛ laalɔu.

4 Lafɛ̃ɛ í jɔ̀ à dasi ŋɛ naanɛ. À mà iyi mii iyi à jilɛ nŋɛu ì waa coo ŋa, nɔ bɛɛbɛi aa ce i maa koo ŋa.

5 Nɔ Lafɛ̃ɛ ku jɔ̀ kubii Ilaaɔ̃ ku kɔ̃ɔsi si idɔ nŋɛ do temua iyi Kirisi takaɛ wa mu nwa.

Í sĩa amanɛ ku ce icɛ

6 Iŋɛ inɛ nwa ŋa, à waa tɔɔ ŋɛ do irii Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi, i jĩò kpaasi woo dasi Jesu naanɛ

baa yooma fei iyi à jɛ ilu ika ŋa nɔ a kù waa too si kukɔsi iyi à na ŋɛu.

7 Iŋɛ taka nŋɛ ì mà ŋa iyi í sĩa i sìsì daa nwa ŋa. Í sĩa i sisi daa nwa ŋa domi a kù jɛ kuwɛɛ nwa si anini nŋɛ do ika.

8 A kù jɔ̀ inɛ gɔ ku wo wa nfe nfe hai sã fia, amma à ya ka maa ce icɛi ntɔ ntɔ alɛò daakɔ hee ka gbɛɛji ku ba ka maà jɛ asoi inɛ gɔ.

9 Kù jɛ a ni a kù nɛ kpãaɛ, amma à bi awa taka nwa ka nyisi ŋɛ yaase jiida iyi iŋɛ mɔ aa yɔkɔ i sisi,

10 domi baa waati iyi à wa bi tu ŋɛ à sõ ŋɛ à ni, inɛ iyi kù bi icɛ ku ce, kù nɛ a jɔ̀ lafɛ̃ɛ ku jɛ.

11 Wee à gbɔ iyi inɛ gɔ nŋɛ ŋa ilu ika ŋai iyi a kù waa ce ngɔgɔ í gbe wɔbia ku gũ.

12 À waa sõ amanɛ dimi bɛɛbɛ ŋa a tɔɔ ŋa suuru na irii Lafɛ̃ɛ Jesu Kirisi, a ya ce icɛ ku ba a wo ara nŋa.

13 Amma iŋɛ inɛ nwa ŋa, i maà ya gbɛɛji do jiida ku ce.

14 Inɛ iyi í kɔ ku gbɔ ide iyi à kɔ si tiau ihɛ̃ i laakaɛ ŋa nɔ i maà jɔ̀ ngɔgɔ ku kosi ŋɛ do nŋu, ku ba anyɔ ku muu.

15 Amma do nŋu fei i maà ti i dooaɛ bɛi mbɛɛ, amma i nyisiɛ kpãa bɛi inɛ nŋɛ.

Fɔɔi ankãanyi

16 Nɔ Lafɛ̃ɛ, nŋu iyi í jɛ icui laakai ku sũ, ku mu nŋɛ laakai ku sũ waati kãma fei si mii iyi í ba ŋɛ fei. Lafɛ̃ɛ kú wɛɛ do iŋɛ fei.

17 Amui Pɔlu, ɲ̀ ce ŋɛ fɔɔ. Fɔɔu ihɛ̃, do awɔi amu takam nii ɲ̀ kɔɔò. Nŋui í jɛ sɛɛdam si tiam ŋa fei. Kukɔm nii mbɛ.

18 Nɔ didɔ̃i Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi kú wɛɛ do iŋɛ fei.

Tiɑ sinte iyi Pɔlu í kɔɑ Timɔtee

Pɔlu í ce Timɔtee fɔɔ

1 Amu Pɔlu ɲ̀ wɑ n ceɛ fɔɔ, ɑmu iyi ɲ̀ jɛ woo bɛi Jesu
Kirisi. Ilɑɑɔ̃ woo fɑɑbɑ nwɑ do
Jesu Kirisi, nŋu iyi à wɑɑ cɔ
kpãɑɛ, ɑŋɑi à jilɔɔ si n jɛ woo
bɛ.
2 Ɲ̀ ceɛ tiɑu ihɛ̃ wɑi Timɔtee,
ɑwɔ iyi ì yɛ bɛi ɑmɑ ɑbím si
kpãɑi nɑɑnɛ ku dɑsi. Ilɑɑɔ̃
Bɑɑbɑ do Jesu Kirisi Lɑfɛ̃ɛ nwɑ
ɑ ce ɑrɑɑreɛ ɑ muuɛ didɔ̃ do
lɑɑkɑi ku sũ.

I ce lɑɑkɑii woo kɔsi cio ilu ibo ŋɑ

3 Nsɛi, ɲ̀ bi i bubɑ Efɛɛzu si
bɛi ɲ̀ sɔ̃ɛ wo si wɑɑti iyi ɲ̀ bɔ
ilɛi Mɑsedɔni. Inɛ gɔ ŋɑ à wɑ bɛ
iyi à wɑɑ kɔ inɛ ŋɑ si cio mmu.
Gɑnji ŋɑ.
4 Sɔ̃ ŋɑ ɑ mɑà ti ɑ dɑsi lɑɑkɑi
nŋɑ si ide ŋɑ iyi inɛ ŋɑ à bu à
wɑɑ fɔ do irii bɑlɑ nwɑ ŋɑ iyi à
yɑ mɑɑ dɛ ku mà. Nŋu ŋɑu bɛi
wɑ nɑɑò kɑkɔɔ ŋɑ wɑ, kɑɑ nɔ
kù muɑ inɛ ŋɑ gbugbã si nɑɑnɛ
ku dɑsi nŋɑ icɛi Ilɑɑɔ̃ ku bɛi ku
bɔ wɑju.
5 Ammɑ mii iyi à wɑɑ le à
wɑɑ sɔ̃ ŋɛò ideu ihɛ̃i í jɛ kubi
nŋɛ ku kɔ̃ɔsi, kubi iyi wɑ nɑɑ
hɑi si idɔ iyi í mɑ́, do idɔ hɑi nɛ
tɑɑle.
6 Wee inɛ gɔ ŋɑ à yɑɑ hɑi si
ideu ihɛ̃ nɔ à koo à lɔ si kɑkɔɔ
nfe ku ce.
7 À bi ɑŋɑ ɑ jɛ woo kɔ inɛ ŋɑ
si cioi woodɑi Ilɑɑɔ̃, ɑmmɑ ɑŋɑ
tɑkɑ nŋɑ ɑ kù mà yɑɑsei ide iyi
à wɑɑ fɔ bɑɑ do iyi à wɑɑ fɔɔ do
nɑɑnɛ nlɑ nlɑ.
8 Awɑ à mà iyi wooɑ í sĩɑ
bii ɑmɑnɛ ŋɑ à wɑɑ ceò icɛ si
bɛi í jɔ.
9 Nɔ à mà iyi ɑ kù jilɛ wooɑ
nɑ inɛ dee dee ŋɑ. À jilɔɔi nɑ
woo dondɑ wooɑ ŋɑ, do hɑi
gbɔ ide ŋɑ, do ilu dulum ŋɑ, do
inɛ ŋɑ iyi ɑ kù mà bɛɛrɛi Ilɑɑɔ̃
wɑlɑkɔ mii ŋɑ iyi à jɛ tɛɛ, do inɛ
ŋɑ iyi à wɑɑ kpɑ iyeò bɑɑ nŋɑ
ŋɑ, do woo kpɑ inɛ ŋɑ,
10 do woo ce sɑkɑrɑ ŋɑ, do
inɛmɔkɔ ŋɑ iyi à yɑ mɑɑ sũò
njɛ, do inɛ ŋɑ iyi à wɑɑ ce inɛ
ŋɑ ile à wɑɑ tɑ, do woo sɔ ibo
ŋɑ, do woo ceekpe si ibo ŋɑ,
do inɛ ŋɑ iyi à wɑɑ ce mii bɑɑ
yoomɑ fei iyi kù wɑɑ too si cio
jiidɑ.
11 Cio jiidɑu í nɑɑi hɑi si
lɑɑbɑɑu jiidɑ iyi à dɑɑm si ɑwɔ.
Ilɑɑɔ̃ ilu ɑmboei iyi í yɑ weeɑ
inɛ ŋɑi lɑɑbɑɑu jiidɑu wɑ fãɑ.

Í sɑɑbu Ilɑɑɔ̃ nɑ ɑrɑɑreɛ

12 Ɲ̀ sɑɑbu Jesu Kirisi Lɑfɛ̃ɛ
nwɑ, nŋu iyi í muum gbugbã
ɲ̀ ceò icɛm. Ɲ̀ sɑɑbuɛ si nɑ iyi
í jɔ̀ í kɑm ilu nɑɑnɛ nɔ í cicɑɑm
si icɛɛ,
13 bɑɑ do iyi ɲ̀ yɑ n mɑɑ n fɔ
lɑɑlɔɛ wo nɔ ɲ̀ yɑ n mɑɑ n kpãɑ
iju nɔ idɔɔkɔ̃m ci yɑ jĩ. Do nŋu
fei, í ce ɑrɑɑrem si bɛi n kù mà
mii iyi ɲ̀ wɑ n ce, si nɑ iyi í jɔ̀ n
kù dɑsiɛ nɑɑnɛ wo.
14 Nɔ wee didɔ̃i Lɑfɛ̃ɛ nwɑ í
cɑɑ sim, nɔ í jɔ̀ ɲ̀ dɑsiɛ nɑɑnɛ nɔ
ɲ̀ nɛ kubii inɛ ŋɑ.
15 Ide ilu nɑɑnɛi iyi í jɔ̀ i
yɔ ɑwɔ i gbɑ ŋɑ mɑm mɑm.
Ideu wee. Jesu Kirisi í nɑɑi si
ɑndunyɑ ku fɑɑbɑ ilu dulum
ŋɑ. Amui ɲ̀ re ŋɑ do dulum,
16 ɑmmɑ Ilɑɑɔ̃ í ce ɑrɑɑrem
ku bɑ Jesu Kirisi ku yɔkɔ ku

nyisi temua hai nɛ kɔɔɛ si amu iyi ǹ jɛ inɛ ngboi ilu dulum ŋa. Nɔ ǹ bi n jɛa inɛ ŋa iyi aa na a dasiɛ naanɛ a ba kuwɛɛ hai tã yaase jiida.

17 Ilaaɔ̃ nŋu akãi í jɛ ilaalu hee do ajɔ fei, ci ya ku nɔ a ci ya yɔɔ do iju. Ka saabuɛ nɔ ka mà bɛɛrɛɛ hee do ajɔ fei. Ami.

18 Timɔtee amam, ide iyi ǹ wa n jilɛɛ wee si bɛi à ce waliiɛ wo na iriɛ. Jɔ̀ idei waliiu ku jɛ ǰĩnɛi igũɛ iyi aa maa jabuò i ceò igũ jiida.

19 Leekĩ dim dim si naanɛ ku dasiɛ nɔ i maà ce nkãma iyi á jɔ̀ idɔɛ ku yɛ taaleɛ. Amma inɛ gɔ ŋa ngu ŋa à kɔ ku gbɔ lasabu jiida iyi idɔ nŋa wa sɔ̃ ŋa nɔ à jɔ̀ naanɛ ku dasi nŋa í ce nfe.

20 Si inɔ nŋai Himenee do Alesandu à wa, nɔ ǹ so ŋa ǹ daa Seetam si awɔ ku ba a mà iyi kù sĩa a maa fɔ laalɔi Ilaaɔ̃.

Idei kutɔɔ

2

1 Mii sinte iyi ǹ wa n tɔɔ ŋɛi í jɛ i ya ce kutɔɔ ŋa. Mii iyi ì nɛ bukaataɛ fei, i ya tɔɔ Ilaaɔ̃ ŋa nɔ i ya ce kutɔɔ na irii inɛ fei ŋa nɔ i ya saabu Ilaaɔ̃ na iri nŋa ŋa.

2 Nɔ i ya ce kutɔɔ ŋa na irii inɛ ngboi ilɛ ŋau hee do inɛi anyi nŋa ŋau fei, ku ba ka yɔkɔ ka jɛ andunya nwa do laakai ku sũ, nɔ ka ya ce kuwɛɛ jiida ku ba inɛ ŋa a mà bɛɛrɛi Ilaaɔ̃.

3 Dimii kutɔɔ bɛɛbɛi í sĩa nɔ í ya dõa Ilaaɔ̃ woo faaba nwa si.

4 Í bi bɛɛbɛi domi í bi inɛ fei ku ba faaba nɔ ku mà ntɔ.

5 Ntɔ ntɔ Ilaaɔ̃ akãi í wɛɛ, nɔ inɛ akã mɔi í wa si afei Ilaaɔ̃ do amanɛ ŋa ku ba ku jɔ̀ amanɛ ŋa a dõ do Ilaaɔ̃. Lafɛ̃ɛu nŋui í jɛ Jesu Kirisi, nŋu iyi í baa í jɛ amanɛ,

6 nɔ í na araɛ ku yaò inɛ fei hai si dulum dɛɛ. Bɛɛbɛi si waati jiidaɛ í nyisi wa iyi Ilaaɔ̃ í bi amanɛ fei ku ba faaba.

7 Na nŋui Ilaaɔ̃ í cicaam n jɛ woo waazo do woo bɛ, nɔ n kɔ dimi mmu ŋa si cio si ide ntɔ nɔ n sõ ŋa a dasi Jesu naanɛ. Ntɔi ǹ wa n fɔ n kù wa n sɔ ibo.

8 Na nŋu, tengi bii à ya ce kutɔɔ ŋa fei, bii inɛmɔkɔ ŋa à wu awɔ lele à waa ce kutɔɔ, ǹ bi ku ya jɛ do idɔ kumá, idɔɔkõ do kakɔɔ ku maà ya wasi.

9-10 Bɛɛbɛ mɔi ǹ bi inaabo ŋa a ya dasi ǰĩnɛ ku nɛ bɛɛrɛ ŋa si azaka. Í sĩa booda nŋa kú jɛ kookoosu jiida si bɛi í jɔ inaabo ŋa iyi à ni aŋa à mà bɛɛrɛi Ilaaɔ̃ a ya ce, ku maà ti ku jɛ do iri kubai faayi walakɔ do sabai wura ŋa walakɔ do lɛgɛ ŋa, nɔ a maà ya dasi ǰĩnɛi fia nkpɔ nkpɔ.

11 Í sĩa inaabo ŋa a gbɔ ciou si laakai do jirima mam mam.

12 Ǹ kù jɛ inaabo ŋa a kɔ si cio walakɔ a jɛ inɛ ngboi inɛmɔkɔ ŋa. Amma í sĩa a ya maa coko.

13 Ǹ wa n fɔ bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ Adamui Ilaaɔ̃ í tako í taka í bɛi í taka Ɛfa.

14 Nɔ kù jɛ Adamui Seetam í dĩ ijuɛ. Ijui aboɛi í dĩ nɔ abou í kua woodai Ilaaɔ̃.

15 Amma inaabo ŋa aa ba faaba si kpãai ama ku bí bii à waa mu ara nŋa nɔ à leekĩ si kpãai naanɛ ku dasi do kubi do kuwɛɛ iyi í má.

Inɛ ngboi inɛi igbɛi Jesu ŋa

3

1 Ide ilu naanɛ wee. Bii inɛ gɔ í bi nŋu ku jɛ inɛ ngbo si igbɛi inɛi Jesu ŋa, icɛ jiidai í bi.

2 Í sĩa lafɛ̃ɛ ku maà nɛ taale gɔ nɔ ku nɛ abo akã lege lege, si anyiɛ nɔ ku jɛ inɛ gɔ iyi í ya saku nɔ ku mà araɛ, ku maà jɛ amanɛ yaka yaka, amma ku jɛ inɛ gɔ iyi í ya yaaɛ inɛ njoo ŋa nɔ ku jɛ inɛ gɔ iyi á yɔkɔ ku kɔ inɛ ŋa si cio.

3 Nɔ ku maà jɛ woo mɔ atɛ̃ walakɔ woo bi ija, amma ku jɛ ilu suuru iyi wa dɛ laakai ku sũ, nɔ ku maà jɛ woo bi fia yaamɔ.

4 Nɔ ku jɛ inɛ gɔ iyi í nɔ kpasɛ̃ɛ mam mam, nɔ amaɛ ŋa à ya jirimaɛ nɔ à mà bɛɛrɛi inɛ ŋa.

5 Ntɔ ntɔ, bii inɛ kù mà bɛi á ce ku mu kpasɛ̃i nŋu takaɛ, bɛirei lafɛ̃ɛ á ce ku mu inɛi igbɛi Ilaaõ ŋa.

6 Nɔ kù sĩa ku jɛ inɛ iyi í dasi Jesu naanɛ titõ titõ, domi á yɔkɔ ku na ku nɛ faau nɔ Ilaaõ á yɛ taaleɛ bɛi í yɛ taalei Seetam.

7 Si anyii nŋu, í sĩa hai dasi Jesu naanɛ ŋa a máa jɛ sɛɛda jiidaɛ ku ba a maà dondaɛ, nɔ ku maà na ku dasi cɛkũm dii Seetam.

Woo ce icɛi igbɛi inɛi Jesu ŋa

8 Bɛɛbɛ mɔi woo ce icɛi igbɛi inɛi Jesu ŋa á sĩa a jɛ inɛ ŋa iyi à nɛ bɛɛrɛ, a maà ti a jɛ ilu gɛlɛ minji ŋa, walakɔ woo mɔ atɛ̃ yaamɔ, walakɔ woo dɛ fia do bisi laalɔ.

9 Amma í sĩa a leekĩ dim dim si naanɛ ku dasi do idɔ iyi í má.

10 Nɔ í sĩa a cɔ laakai nŋa titã. Bii à yɛ a kù nɛ taale gɔ a bɛi a lɔsi icɛ nŋa ku ce.

11 Bɛɛbɛ mɔi í sĩa abo nŋa ŋa a jɛ inɛ ŋa iyi à nɛ bɛɛrɛ, nɔ a maà jɛ woo sɔ irii inɛ, amma a jɛ woo gaya ŋa iyi à nɛ naanɛ si mii fei.

12 Í sĩa woo ce icɛi igbɛ ŋau a jɛ ilu abo akã lege lege nɔ a jɛ inɛ ŋa iyi à nɔ ama nŋa ŋa do inɛi kpasɛ̃ nŋa ŋa mam mam.

13 Woo ce icɛ ŋau, bii à waa ce icɛ nŋa do inɔ akã aa nɛ bɛɛrɛ si kuwɛɛ nŋa, nɔ aa nɛ idɔ ku buba ntɔ ntɔ si naanɛ ku dasi iyi Jesu Kirisi wa mu nwa.

Asii nla nla

14 Ǹ dasi idɔ n naa n yɛɛ, amma ǹ kɔɛ tiau ihɛ̃ wai

15 ku ba baa bii í na wa kpɛi, i mà bɛi í jɔ inɛi nyaanzei Ilaaõ ŋa a maa nɛò ara nŋa, waatɔ inɛi igbɛɛ ŋa, nŋu iyi í jɛ icui kuwɛɛ. Igbɛui í yɛ bɛi sɔbei ntɔu do gbugbãɛ.

16 Do ntɔ, inɛ gɔ kù wɛɛ iyi á yɔkɔ ku jã kulai asiii kpãai Ilaaõ ku tɔɔ nwa.

Kirisi í baa í jɛ amanɛ nɔ à yɔɔ,
Nɔ Hundei Ilaaõ í jɔ̀ à mà iyi inɛ dee deei.
Amaleka ŋa mɔ à yɔɔ.
À waazo ideɛ si dimi baa yooma fei.
Nɔ à dasi ideɛ naanɛ si andunya.
Nɔ à soo lele í nyi si amboeɛ.

Woo kɔsi cio ilu ibo ŋa

4

1 Hundei Ilaaõ í fɔ dee dee í ni si awaatii ankãanyi inɛ gɔ ŋa aa jɔ̀ kpãai naanɛ ku dasi, a máa jirima idei woo dĩ ijui inɛ ŋa do kukɔsii Seetam.

2 Dimii kukɔsi nŋu wa naai hai bi ilu muafiti ŋa do woo sɔ

ibo ŋa. Inɛ ŋau à lele idɔ nŋa hee ci ya yɛ taale nŋa má.

3 Amanɛ dimi bɛɛbɛ ŋai à ya ni kù sĩa inɛ ŋa a so njɛ. Nɔ à ya nyi a ni má ijɛ gɔ ŋa à wɛɛ iyi kù sĩa inɛ ŋa a jɔɔ, baa do iyi ijɛ ŋau Ilaaɔ̃ í taka ŋai ku ba woo dasiɛ naanɛ ŋa iyi à mà ntɔu a ya jɔɔ do saabu ajɔ.

4 Nkãma kù wa si iyi aa nyɔ, domi mii iyi Ilaaɔ̃ í taka fei mii jiidai, nɔ í sĩa ka gba fei ndɛɛ do saabu.

5 Ntɔ ntɔ, mii fei í mái bii à waa ceò icɛ do yaase bɛi idei Ilaaɔ̃ í fɔ do bii à waa ce kutɔɔ.

Woo ce icɛ jiidai Jesu Kirisi

6 Bii ì waa kɔa woo dasi Jesu naanɛ ŋa si bisiu ihẽ, aa jɛ woo ce icɛ jiidai Jesu Kirisi, nɔ naanɛ ku dasi do idei kukɔsi jiida iyi ì waa too si á yɛi bɛi ijɛ iyi ì waa na hundeɛ.

7 Amma kɔsi ará hai nɛ yaase ŋa iyi a kù waa too si idei Ilaaɔ̃. Hanya i ce kuwɛɛɛ si bɛi á dõa Ilaaɔ̃ si.

8 Ntɔi, icɛi ara aranfãaniɛ kù la, amma idei Ilaaɔ̃ ku leekĩ si í nɛ aranfãani si mii fei, domi si bɛi à nɛ kuwɛɛi nsɛi do ti ala.

9 Ide iyi à fɔu bɛ ide ilu naanɛi iyi í jɔ i yɔ awɔ i gba ŋa mam mam.

10 Na ŋɔi í ce à jabu à waa ceò icɛ, domi kpãa ku cɔ nwa si Ilaaõi í wa, nŋu iyi í jɛ icui kuwɛɛ, nɔ í jɛ woo faabai inɛ fei, woo dasi Jesu naanɛ ŋa mɔm nii à re.

11 Sõ ŋa a jirima mii ŋau ihẽ nɔ i kɔ nŋa si cioɛ.

12 Maà ti i jɔ̀ a dondaɛ na awaasũ ku jɛɛ, amma jɔ̀ i ny-isi woo dasi Jesu naanɛ ŋa yaase jiida si ide ku fɔɛ, do kookoosui kuceɛ, do kubiɛ, do naanɛ ku dasiɛ, do dee dee ku jɛɛ.

13 Hee n maa n to wa, hanya i ka kukɔi idei Ilaaɔ̃, nɔ i kɔ inɛ ŋa si, nɔ i ce waazoɛ.

14 Maà ti i ce atafii si amua iyi í wa siɛ, iyi Hundei Ilaaɔ̃ í muɛɛ si waati iyi à ce walii na iriɛ nɔ inɛ ngboi igbɛi Jesu ŋa à leɛ awɔ si iri.

15 Laakaiɛ fei ku wa si ideu ihẽ, nɔ i naa araɛ mam mam ku ba inɛ fei ku yɛ waju ku bɔɛ.

16 Ce laakai do bɛi ì waa jɛ kuwɛɛɛ do cio iyi ì waa kɔ si nɔ i ya maa temua si. Bii ì waa ce bɛɛbɛ, aa ba faaba, awɔ do inɛ ŋa iyi à waa gbɔ ideɛ.

Isɛɛnɛi woo dasi naanɛ ŋa aŋa duusõɔ

5

1 Maà ya fɔ si mɔkɔ ngbo ŋa ide do gbugbã, amma jɔ̀ i ba ŋa ide ku fɔ kpɛlɛ kpɛlɛ bɛi baai awɔ takaɛ. Nɔ i cea awaasũ ŋa bɛi ifɔɛ ŋa do igbãɛ ŋa,

2 abo ngbo ŋa mɔ bɛi iyeɛ ŋa, nɔ inaabo saatara ŋa mɔ i ce nŋa bɛi wecĩɛ ŋa, daaɛ fei kú má bi tu ŋa.

3 Gbɔa jaaõ ŋa nɔ i mà bɛɛrɛ nŋa, aŋa iyi à jɛ jaaõ do ntɔ.

4 Amma bii jaaõ gɔ í nɛ amu ŋa wala tɔku ŋa, í sĩa amaɛ ŋau a woo bɛi nŋu mɔ í tako í ce nŋa. Bii à waa ce bɛɛbɛ à waa cea Ilaaõ icɛi, nɔ nŋui á dõa Ilaaõ si.

5 Inaabo iyi í jɛ jaaõ do ntɔ nɔ kù nɛ inɛ gɔ iyi á woo, kpãa ku cɔɛ fei si Ilaaõi í ya wa nɔ í ya maa ce kutɔɔ ku maa tɔɔ sobiɛ dasãò idũ.

6 Amma jaaõ iyi wa jɛ andunyaɛ do faayi í yɛ bɛi iku baa bii í wɛɛ si hunde.

7 Ide ŋa iyi aa ya maa sɔ̃ ŋa
mbɛ ku ba inɛ gɔ ku maà yɛ
taale nŋa.
8 Inɛ iyi kù waa gbɔa
nyaanzeɛ ŋa, iyi í re mɔm inɛi
kpasɛ̃ɛ ŋa, lafɛ̃ɛ í kɔsi naanɛ ku
dasi, nɔ laalɔ ku jɛɛ í re baa hai
dasi Jesu naanɛ.

9 Maà ti i kɔ irii jaaɔ̃ gɔ si tia
bii à ya kɔ irii jaaɔ̃ ŋa * bii kù
jɛ lafɛ̃ɛ í nɛ adɔ̃ kita, nɔ kú jɛ ilu
mɔkɔ akã,
10 nɔ ku jɛ inɛ gɔ iyi à waa
jɛ sɛɛdai icɛ jiidaɛ. Nɔ ku jɛ
inaabo iyi í mà amu ŋa ku mu,
nɔ ku jɛ inɛ gɔ iyi í ya yaaɛ inɛ
njoo ŋa nɔ ku wiɛ kutɛi woo
dasi Jesu naanɛ ŋa †, nɔ ku ya
sobi inɛ ŋa iyi a wa si wahala,
nɔ kú jɛ inɛ gɔ iyi í ya ce icɛ
jiida baa yooma fei.

11 Amma maà ti i doo jaaɔ̃
saatara ŋa si inɔi jaaɔ̃ ŋa, domi
waati iyi kubi á tale ŋa aa ce
Kirisi atafii, aa bi a so mɔkɔ
12 nɔ aa jɛ ilu taale ŋa si na iyi
í jɔ̀ a kù ceò ide iyi à wãu icɛ.
13 Si anyiɛ nɔ aa nɛ ìkà a
ya maa dabii dabii kpasɛ̃ do
kpasɛ̃. Iyi í re mɔm, aa ya maa
sɔ irii inɛ ŋa nɔ a ya maa gũ
wɔbia nɔ aa jɛ woo sisi ide ŋa.
14 Na nŋu ŋau bɛi í jɔ̀ ǹ bi
jaaɔ̃ saatara ŋa a so mɔkɔ a bí
ama, nɔ a dasi kpasɛ̃ nŋa iju
jiida, ku ba a maà na a mua
mbɛɛ nwa ŋa kpãa a fɔ laalɔ
nwa.
15 Ntɔ ntɔ jaaɔ̃ ŋau, gɔgɔ ŋa à
yaa tã à waa too kpãai Seetam.
16 Amma bii woo dasi
Jesu naanɛ gɔ í nɛ jaaɔ̃ ŋa si
nyaanzeɛ, í sĩa ku sobi ŋa, ku
maà ti ku kãa igbɛi inɛi Jesu
ŋa asou ku ba igbɛu ku yɔkɔ
ku sobi jaaɔ̃ ŋa iyi a kù nɛ inɛ
gɔ.

17 Si anyii nŋu, inɛ ngboi
igbɛ ŋau iyi à waa ce icɛ jiida,
í sĩa i doo ŋa ilu bɛɛrɛ iyi à
nɛ aranfãani nla nla. Iyi í re
mɔm nŋui í jɛ inɛ ŋa iyi à waa
ce kookaai si waazo do cio ku
kɔsi.
18 Kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni, i
maà ti i dĩ gɛlɛi kɛtɛ iyi wa jojo
si bilee wa nya yɔyɔɛ. Nɔ wa fɔ
má í ni, woo ce icɛ í nɛ kpãa ku
gba fiaɛ.
19 Bii à aa à sɔ̃ɛ taale iyi inɛ
ngboi igbɛ gɔ í ce, maà ti i jɛsi
ideu, bii kù jɛ amanɛ minji
wala mɛɛta í jɛ sɛɛdaɛ.
20 Inɛ ŋa iyi à waa ce dulum,
sɔ̃ ŋa si wajui inɛi igbɛ ŋau fei
ku ba inɛ ŋa iyi à gbe a ce njo.

21 Ǹ wa n tɔɔɛ si wajui Ilaaɔ̃
do Jesu Kirisi do si wajui
amaleka kumáɛ ŋa, gbɔ idei
kukɔsiu ihɛ̃, maà ti i ce njoi
ijui inɛ gɔ. Nɔ i maà ti i ce ngɔgɔ
na kubii kpaasi.
22 Maà ti i saasa i lea inɛ gɔ
awɔ si iri ku ba i maà nɛ ikpɛ̃
si dulum dii inɛ gɔ. Fa araɛ hai
si dulum.
23 Maà ya mɔ inyi nŋu akã,
amma i ya mɔ vɛ̃ɛ keeke na
baanii inɔɛ si na iyi í jɔ̀ i ci ya
fɛ bɔ̃ɔ.

* **5:9** tia bii à ya kɔ irii jaaɔ̃. Si tiau bɛi à ya kɔ irii jaaɔ̃ ŋa iyi à jɛsi aŋa a maà so mɔkɔ má nɔ a na kuwɛɛ nŋa a ceaò Ilaaɔ̃ icɛ hee kɔɔi kuwɛɛ nŋa. Aŋai inɛi igbɛi Jesu ŋau à ya na bukaatai mii iyi à nɛ. † **5:10** ku wiɛ kutɛi woo dasi Jesu naanɛ ŋa Bi Zuifu ŋa bii inɛ gɔ í naa kpasɛ̃ nŋa à ya wiɛaa kutɛɛi bɛi awa mɔ à ya ka muaa inɛ inyi ku mɔ. Amma bi Zuifu ŋau, arui í ya wiɛ kutɛi inɛ njoou.

24 Dulum dii inɛ gɔ ŋa í ya fitai gbasasa a bɛi a kiiti ŋa. Amma ti inɛ gɔ ŋa í ya fitai do ankãanyi.
25 Bɛɛbɛ mɔi icɛ jiida mɔ í ya fitai gbasasa, nɔ baa bubuɛ iyi a kù yɔɔ waati bɛɛbɛ, kaa manji do ajɔ fei.

6

1 Inɛ ŋa iyi à jɛ aru fei í sĩa a doo lafɛ̃ɛ nŋa ŋa ilu jirima ŋa si mii fei, ku ba inɛ gɔ ku maà ba faya ku fɔ taalei irii Ilaaõ walakɔ kukɔsi nwa.
2 Aru ŋa iyi à nɛ lafɛ̃ɛ woo dasi Jesu naanɛ ŋa a maa donda ŋa a ni aŋa à jɛ saa na saabui Lafɛ̃ɛ. Amma si na iyi í jɔ̀ inɛ ŋa iyi à waa jɛ aranfãanii icɛ nŋau à jɛ woo dasi Jesu naanɛ ŋa iyi Ilaaõ í bi, nŋui í jɔ̀ í sĩa a ce nŋa icɛ ku re. Mii iyi í sĩa i waazo nŋa mbɛ nɔ i kɔ ŋa si cioɛ.

Kukɔsi ibo do amani jiida

3 Inɛ iyi wa kɔa inɛ ŋa si cio mmu gɔ nɔ kù waa too ide ntɔi Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi iyi á jɔ̀ ka mà bɛɛrɛi Ilaaõ,
4 lafɛ̃ɛ ilu faau nla nlai, kù mà nkã̃ma. Amma wa ce bõɔi kakɔɔ do ide ku fengee. Nɔ hai bɛi igu do ija do arabu wa naa, nɔ nŋui í ya jɔ̀ inɛ ŋa a ci ya naanɛ njɛ.
5 Nɔ í jɔ̀ irii inɛ ŋa í sinda a kù mà ntɔ, à ya maa ce kakɔɔ hai nɛ kɔɔ. À tamaa kpãai idei Ilaaõ ku too á ce ŋa ilu amani ŋai.
6 Ntɔi, kpãai idei Ilaaõ ku tɔɔ amani nla gɔi, bii amanɛ í saabu si mii iyi í nɛ.
7 Ntɔ ntɔ, a kù naaò nkã̃ma wa si andunyau ihɛ̃, nɔ bɛɛbɛ mɔi a kaa ka nɛò nkã̃ma.
8 Na nŋu, bii à nɛ ijɛ do nyau ŋa á sĩa ku to wai wo.
9 Amma inɛ ŋa iyi à waa bi aŋa a jɛ ilu fia nla, à ya dasi kulɛlɛi, nɔ binɛ laalɔ nkpɔ nkpɔ hai nɛ yaase a mu ŋa bɛi cɛkũm nɔ ku sɔsi ŋa si ina iyi ci ya ku a ce nfe.
10 Bɛɛbɛi á ce si na iyi í jɔ̀ kubii fiai í jɛ icãi laalɔ ikã ikã baa yooma fei. Nŋui inɛ gɔ ŋa à lɔsi ku dɛ hee à yaa hai si kpãai naanɛ ku dasi, à baa à dasi ara nŋa si kpãai wahala.

Iyi Pɔlu í dasi Timɔtee ku ce

11 Amma awɔ iyi ì jɛ ti Ilaaõ, saa mii ŋau bɛ fei. Nɔ i lele kpãai dee dee ku jɛ do bɛɛrɛi Ilaaõ ku mà do naanɛ ku dasi do kubi do temua do daa didõ.
12 Jabu jiida si kpãai naanɛ ku dasi. Leekĩ dim dim si kpãai kuwɛɛ hai tã si bɛi Ilaaõ í kpeɛ. Na kuwɛɛui ì jɛ sɛɛda jiida si wajui inɛ nkpɔ.
13 Ǹ wa n sõɛ si wajui Ilaaõ, nŋu iyi wa na mii fei kuwɛɛ, do si wajui Jesu Kirisi, nŋu iyi í jɛ sɛɛda jiida si wajui Pɔnsu Pilati,
14 jirima woodau, nɔ kuwɛɛɛ ku maà nɛ riisi do taale gɔ hee ku toò ajɔ iyi Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi á faata wa.
15 Ilaaõ, nŋu iyi í jɛ icui inɔ didõ fei, á jɔ̀ ajɔu ku to wa si waatiɛ. Nŋu akã lege legei í nɛ yiiko si mii fei, nŋui í jɛ ilaalui ilaalu ŋa, do Lafɛ̃ɛi lafɛ̃ɛ ŋa.
16 Nŋu akãi í jɛ inɛ iyi ci ya ku. Nɔ í wa si inya kumá iyi inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku maai si. Inɛ gɔ kù yɔɔ, nɔ inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku

yɔɔ mɔm. Nŋui í nɛ bɛɛrɛ do gbugbã iyi ci ya tã. Ami.

17 Sõ ilu amani ŋa a maà ti
a tɔɔ fufu, nɔ naanɛ nŋa ku
maà wa si amani iyi á na ku tã,
amma a jò naanɛ nŋa ku wa si
Ilaaõ, nŋu iyi wa mu nwa fei
ndɛɛ do inɔ akã ku ba ka wɛɛò
inɔ didõ.

18 Sõ ŋa a ce mii iyi í sĩa, a jɛ
ilu amani si jiida ku ce, nɔ a ya
kpẽa inɛ ŋa amani nŋa do inɔ
didõ.

19 Bɛɛbɛi aa singaa ara nŋa
amani jiidai ala iyi kaa bɛjɛ nɔ
a ba kuwɛɛ iyi í jɛ kuwɛɛ do
ntɔ.

20 Timɔtee, ide iyi à daɛ si
awɔu, muu ku sĩa. Fa araɛ hai
si ide nfe nfei andunya. Maà
ce kakɔɔ do inɛ ŋa iyi à waa
tamaa aŋa à nɛ kumà.

21 Kumàui inɛ gɔ ŋa à waa ni
aŋa à nɛ, nŋui í jò à nyɔ hai si
kpãai naanɛ ku dasi.

Didõi Ilaaõ ku wɛɛ do iŋɛ.

Tiɑ minjisiɑ iyi Pɔlu í kɔɑ Timɔtee

Pɔlu í ce Timɔtee fɔɔ

1 Amui Pɔlu, woo bɛi Jesu
Kirisi si idɔɔbii Ilɑɑɔ̃. Ilɑɑɔ̃ í
dɑsim n sisi idei kuwɛɛ iyi í
wãò wɑ si ɑnu ɑkã nwɑ do Jesu
Kirisi.
2 Amui ǹ kɔɛ tiɑu ihɛ̃ wɑ
Timɔtee, ɑwɔ iyi ǹ bi jiidɑ nɔ ì
yɛ bɛi ɑmɑ ɑbím si kpãɑi nɑɑnɛ
ku dɑsi. Ilɑɑɔ̃ Bɑɑbɑ do Jesu
Kirisi Lɑfɛ̃ɛ nwɑ ɑ ce ɑrɑɑreɛ ɑ
muuɛ didɔ̃ do lɑɑkɑi ku sũ.

Sɑɑbu do gbugbã ku muɑ

3 Ǹ wɑ n sɑɑbu Ilɑɑɔ̃, nŋu iyi
ǹ wɑ n tɔɔ do idɔ hɑi nɛ tɑɑle
si bɛi bɑlɑm ŋɑ à tɑko à ce wo.
Wɑɑti kãmɑ fei ǹ yɑ n mɑɑ n
sɑɑbu Ilɑɑɔ̃ nɑ iriɛ, nɔ dɑsãò
idũ fei ǹ yɑ n mɑɑ n ye gigiɛ si
kutɔɔm.
4 Ǹ wɑ n ye gigii kukpɑtɑɛ *,
nŋui í jɔ̀ ǹ bi ku yɛɛ ntɔ ntɔ ku
bɑ inɔ didɔ̃m nɔu ku kɔ̃.
5 Ǹ wɑ n ye gigii nɑɑnɛ ku
dɑsi hɑi nɛ muɑfiti iyi ì nɛ.
Dimiɛi ɑyiɛ Loisi do iyeɛ Enisi
à nɛu. Ǹ mà kɑm kɑm iyi ɑwɔ
mɔ ì nɔɔ.
6 Ŋɔi í jɔ̀ ǹ wɑ n yeɛ gigi iyi
í sɪ̀ɑ i ce icɛ do ɑmuɑ iyi Ilɑɑɔ̃
í muɛɛ si wɑɑti iyi ǹ leɛ ɑwɔ si
iriu,
7 domi Hunde iyi Ilɑɑɔ̃ í mu
nwɑ kɑɑ jɔ̀ kɑ ce njo, ɑmmɑ í
yɑ jɔ̀ kɑ nɛ gbugbãi do kubi do
ɑrɑ ku mu.
8 Nɑ nŋu, mɑà ti i ce ɑnyɔi
sɛɛdɑi Lɑfɛ̃ɛ nwɑ ku jɛ, nɔ i
mɑà yɑ ce ɑnyɔi ɑmu tɑkɑm,
ɑmu iyi ǹ wɑ ile piisõɔ nɑ
iriɛ. Ammɑ jɔ̀ i jɛsi ɑwɑɛ kɑ
yɛ ijuukpã ɑjɔ nɑ irii lɑɑbɑɑu
jiidɑu nɔ i mɑɑ nɛò gbugbã iyi
Ilɑɑɔ̃ í muɛɛ.
9 Nŋui í fɑɑbɑ wɑ nɔ í kpe wɑ
kɑ jɛ inɛɛ ŋɑ. Kù jɛ nɑ icɛ nwɑ
ŋɑ iyi à ce, ɑmmɑ si nɑ iyi í jɔ̀
nŋu tɑkɑɛ í bi bɛɛbɛi nɑ didõɛ.
Didõɛu í jilɛ nwɑi hɑi tɑko tɑko
nɑ ɑnu ɑkã nwɑ iyi à ce do Jesu
Kirisi.
10 Nsɛi, kunɑɑi woo Fɑɑbɑ
nwɑ Jesu Kirisii í nyisi wɑ
didõu. Jesu Kirisiui í kpɑ
irii gbugbãi iku nɔ í nyisi wɑ
kuwɛɛ iyi ci yɑ tã nɑ sɑɑbui
lɑɑbɑɑu jiidɑu.
11 Ilɑɑõi í jɔ̀ ǹ jɛ woo bɛ do
woo kɔsi cio ku bɑ n sisiɑ inɛ
ŋɑ lɑɑbɑɑu jiidɑu.
12 Ŋɔi í jɔ̀ ǹ wɑ n yɛ ijuukpãu
ihɛ̃. Ammɑ ɑnyɔ kù wɑɑ
muum, domi ǹ mà inɛ iyi ǹ
dɑsi nɑɑnɛ ǹ nɔ ǹ mà kɑm kɑm
iyi í nɛ gbugbã ku mɑɑ mu ide
iyi í jɔ̀ɔm nɔu hee ɑjɔu koo toò
wɑ.
13 Ide ntɔu iyi ǹ sisiɛ, muu
do nɑɑnɛ jiidɑ do kubi iyi à nɛ
si ɑnu ɑkã nwɑ do Jesu Kirisi.
14 Ide jiidɑ iyi à dɑɛ si ɑwɔ,
muu do gbugbãi Hundei Ilɑɑɔ̃
iyi í wɑ si wɑ.
15 Ɑwɔ tɑkɑɛ ì mà iyi inɛi
Azii ŋɑu fei à fũ sim ɑwɔ. Si
inɔ nŋɑ bɛi Fijɛli do Hɛɛmɔjɛni
à wɑ.
16 Ilɑɑɔ̃ kú ce ɑrɑɑrei
nyɑɑnzei Onɛzifɔɔ domi í
muum gbugbã isɛ fɛɛfɛlo. Kù
nɔ kù ce bɑɑ ɑnyɔi iyi ǹ wɑ
piisõɔ.
17 Iyi í to wɑ Romu mɔm i
dɛdɛɛm nii do inɔ ɑkã hee í

* **1:4** ǹ wɑ n ye gigii kukpɑtɑɛ Timɔtee í kpɑtɑi wo si wɑɑti iyi Pɔlu wɑ nɛ. Ammɑ Pɔlu wɑ bi ku nɑɑ ku yɔɔ má ku bɑ inɔ ku fɔ nŋɑu ku kpɑ iri.

koo í yɛm.
18 Nɔ Lafɛ̃ɛ ku jɔ̀ Ilaaɔ̃ ku
ce araareɛ si ajɔi kiitiu. Awɔ
takaɛ ì mà sãa sãa icɛ iyi í ceem
Efɛɛzu.

Woo jabu jiidai Jesu Kirisi

2

1 Na nŋu, awɔ amam, mua
araɛ gbugbã si didɔ̃ iyi à nɛ do
anu akã nwa iyi à ce do Jesu
Kirisi.
2 Iyi ì gbɔ ǹ wa n fɔ si wajui
ilu sɛɛda nkpɔu, daa ilu naanɛ
gɔ ŋa mɔ si awɔ, inɛ ŋa iyi aa
yɔkɔ a kɔ inɛ gɔ ŋa mɔ si cio.
3 Ijuukpã iyi á naa siɛ bɛi
amu mɔ fei, jɔ̀ i jɛsi bɛi woo
jabu jiidai Jesu Kirisi.
4 Sooge iyi í wa ikoi igũ ci ya
ce wũai andunya bii wa bi ku
ce idɔɔbii inɛ ngboɛ.
5 Woo ce gaasai ku sɛi kaa
yɔkɔ ku ba ribai areɛ bii kù jɛ
í jirima woodaɛ ŋa.
6 Bɛɛbɛ mɔi woo logoo iyi í
ce icɛ do wahala nŋui á tako ku
jɛ amaajɛɛ *.
7 Lasabu si ide ŋa iyi ǹ wa n
fɔu ihɛ̃, nɔ Lafɛ̃ɛ á sobiɛ i bɛi i
gbɔò yaasei fei ndɛɛ.
8 Ye gigii Jesu Kirisi, tɔkui
Davidi, iyi í jǐ hai si balɛu.
Ideɛi í wa si laabaau jiidau iyi
ǹ wa n waazo.
9 Na laabaau jiidaui ǹ wa n
yɛ ijuukpã hee à dǐm do sesee
bɛi woo ce laalɔ. Amma idei
Ilaaɔ̃ si à dǐ.
10 Ŋɔi í jɔ̀ ǹ wa n temuaò fei
ndɛɛ na irii inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í
cicau, ku ba aŋa mɔ a ba faaba
do saabui Jesu Kirisi, nɔ a nɛ
ikpɛ̃ si amboeɛ iyi ci ya tã.
11 Ide ilu naanɛ wee.
Bii à ku do nŋu, aa ka wɛɛ do
nŋu.
12 Bii à temua, aa ka jɛ bomma
do nŋu ajɔ.
Bii à nɔ à kɔsiɛ, nŋu mɔ á kɔsi
wa.
13 Baa bii à jɛ hai nɛ naanɛ ŋa,
do nŋu fei, nŋu í jɛ ilu
naanɛ,
Domi kaa yɔkɔ ku kɔsi araɛ.

Woo ce icɛ iyi kù waa ce anyɔi icɛɛ

14 Ye inɛɛ ŋa gigii ide ŋau ihɛ̃
fei nɔ i kɔnkɔn du ŋa si wajui
Ilaaɔ̃ i ni a maà ya maa ce kakɔɔ
si ide ŋa, domi dimii kakɔɔ
bɛɛbɛ kù nɛ aranfãani kãma, í
gbe ku jɔ̀ inɛ ŋa iyi à waa gbɔɔ
a ce nfe.
15 Ce kookaai i maa ce iyi aa
baò saabu si wajui Ilaaɔ̃, bɛi
woo ce icɛ iyi kù waa ce anyɔi
icɛɛ, iyi í ya maa sisi ide ntɔi
Ilaaɔ̃ dee dee.
16 Amma waasu ide ŋa iyi
a kù nɛ aranfãani gɔ nɔ a kaa
sobi inɛ ŋa si naanɛ ku dasi
nŋa, domi inɛ ŋa iyi à waa ce
bɛɛbɛ à ya na a jǐò Ilaaɔ̃ a maa
kooi.
17 Idei inɛ ŋau bɛ í yɛi bɛi
juju sãmi iyi wa bɛjɛ ara. Si inɔ
nŋai Himenee do Filɛtu à wa,
18 aŋa iyi à jɔ̀ kpãai ntɔ nɔ
à waa kɛkɛ naanɛ ku dasii inɛ
nkpɔ domi à ni awaatii kujǐi
iku ŋa í lɔ tã.
19 Do nŋu fei, icui naanɛ
ku dasi nwa iyi Ilaaɔ̃ í jilɛ do
gbugbã kaa yaya. À mà iyi ntɔi
si na iyi í jɔ̀ kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa
fɔ í ni, Lafɛ̃ɛ í mà inɛɛ ŋa. Nɔ í
ni má, inɛ iyi wa kpe irii Lafɛ̃ɛ
fei ku saa laalɔ ku ce.

* **2:6** Si tia nwo gɔ ŋa à ya ni, "bɛɛbɛ mɔi woo logoo á ce icɛi do wahala ku bɛi ku ba amaajɛ."

20 Si ile nla jɛɛ dimi ikã ikãi
í ya wa bɛ. À ce gɔgɔ ŋa do
wura, gɔgɔ ŋa mɔ do isɔ fũfũ.
Inɛ nŋu ŋau bɛ ajɔi jingau nla
ŋai à ya ceò icɛ. Amma gɔgɔ ŋa
mɔ à wɛɛ má iyi à ce do amà,
gɔgɔ ŋa mɔ kaalei, inɛ nŋu ŋai
à ya maa ceò icɛi ajɔ fei.
21 Na nŋu, inɛ iyi wa nya
araɛ hai si laalɔ ŋa iyi ǹ fɔ
ideɛu fei, á yɛi bɛi jɛɛ iyi í nɛ
bɛɛrɛ. Á jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cica ikã
ku jɛ tɛɛ mam mam, nɔ Lafɛ̃ɛ
á yɔkɔ ku ceò icɛ si na iyi í jɔ̀
í tã sɔɔlu ku ceò icɛ jiida baa
yooma fei.
22 Saa kubi nfe nfei awaasũ
ŋa, dɛdɛ kpãai dee dee ku jɛ,
do naanɛ ku dasi, do kubi, do
laakai ku sũ, awɔ do inɛ ŋa iyi
à waa tɔɔ Lafɛ̃ɛ do inɔ akã.
23 Amma maà ya ce kakɔɔ si
mii iyi kù nɛ aranfãani do iyi
kù nɛ yaase, domi ì mà kam
kam iyi nŋui í ya na ku bí ija.
24 Nɔ wee kù sɩ̀a woo ce icɛi
Lafɛ̃ɛ ku maa ja, amma í sɩ̀a kú
bi inɛ fei, nɔ kú jɛ inɛ iyi á yɔkɔ
ku kɔ si cio nɔ ku ya temua.
25 Inɛ ŋa iyi a kù waa jɛsi
ideɛ í sɩ̀a ku ba ŋa ide ku fɔ do
kúrɔ̀. Á yɔkɔ ku jɛ Ilaaɔ̃ á mu
nŋa kpãa a kpaasiò idɔ nŋa a
mà ntɔ,
26 nɔ laakai nŋa ku baa, a
gbã hai si taai Seetam, nŋu iyi
wa mu ŋa wo nɔ í jɔ̀ à waa ce
idɔɔbiɛ.

Waatii ankãanyi

3

1 Amma í sɩ̀a i mà ŋa iyi
kuwɛɛ nwa á na ku gaabu si
waatii ankãanyi.
2 Amanɛ ŋa aa maa ce idei
iri nŋa, lasabu nŋa fei si fiai
á ya wa, aa jɛ woo tɔɔ fufu, aa
nyisi iyi aŋa à jɛ ngɔgɔ, aa maa
bu Ilaaɔ̃. A kaa jirima baa nŋa
ŋa, aa jɛ gudulu ŋa, a kaa mà
bɛɛrɛi Ilaaɔ̃.
3 Aa jɛ hai nɛ kubi ŋa, a kaa
nɛ araarei inɛ ŋa, aa jɛ woo sɔ
irii inɛ ŋa, a kaa mà ara nŋa,
aa jɛ inɛ ku gaabu ŋa, nɔ aa jɛ
mbɛɛi woo ce jiida ŋa.
4 Aa jɛ ilu zamba ŋa, a kaa nɛ
lasabu jiida, aa nɛ faao. Aa bi
faayii andunya ku re Ilaaɔ̃.
5 Aa maa too kpãai Ilaaɔ̃
do gɛlɛ, amma ilu muafiti ŋai
domi à kɔsi gbugbãɛ. Fa araɛ
hai bi amanɛ dimi bɛɛbɛ ŋa.
6 Gɔgɔ ŋa aa maa lɔ kpasɛ̃ do
kpasɛ̃ ŋa a maa kãmia inaabo
hai donda kulɛlɛ ŋa. Inaabo
ŋau, dulum du ŋa í caa nɔ à
waa too binɛ ikã ikã fei.
7 Iju iyi í má fei inaabo bɛɛbɛ
ŋau à waa dɛ aŋa a mà ngɔgɔ,
amma a kaa nɔ a mà ntɔu pai.
8 Si bɛi Zanɛsi do Zambɛɛsi
à kɔsi Moizi wo, bɛɛbɛ mɔi inɛ
ŋau mɔ à kɔsi ntɔu, iri nŋa
í sinda mam mam. Naanɛ
ku dasi nŋa kù nɛ aranfãani
kãma.
9 Amma kookaai nŋa kaa
bɔò ŋa bii kãma, domi inɛ fei
á na ku yɛ sũmu ku jɛ nŋa, si
bɛi à yɛ ti Zanɛsi do Zambɛɛsi.

Iyi Pɔlu í dasi Timɔtee ku ce

10 Amma awɔ ì mà sãa sãa
yaase bɛi ǹ kɔ inɛ ŋa si cio do
yaase bɛi ǹ ce isɛɛnɛm bi tu
ŋɛ, do mii ŋa iyi ǹ dasi idɔ
n ce, do naanɛ ku dasim, do
laakaim, do suurum, do ku-
bim, do temuam.

11 Ì mà bɔ̃nɛ iyi à nyisim do
ijuukpã iyi í bam si ilui Antiɔsi
do Ikonimu do Lisitu. Kù nɛ
bɔ̃nɛ gɔ iyi n kù yɛ bɛ. Amma
Lafɛ̃ɛ í nyam hai si fei ndɛɛ.
12 Ntɔi, inɛ iyi wa bi ku ce
kuwɛɛɛ dee dee si wajui Ilaaɔ̃
si anu akã iyi í ce do Jesu Kirisi
kù nɛ bɛi á ce iyi kù yɛ ijuukpã.
13 Amma inɛ laalɔ ŋa do woo
sɔ ibo ŋa waati kãma fei laalɔ
nŋa í ya maa kɔ̃ɔsii. Si bɛi à
waa dĩ ijui inɛ gɔ ŋa, bɛɛbɛ mɔi
à waa dĩ ijui ara nŋa.
14 Amma awɔ, leekĩ dim
dim si cio iyi à kɔɛ si, iyi ì dasi
naanɛ, domi ì mà inɛ iyi í kɔɛ
si.
15 Hai keekeɛi, ì mà kukɔi
idei Ilaaɔ̃ iyi á yɔkɔ ku muɛ bisi
i dasiò Jesu Kirisi naanɛ ku ba
i ba faaba.
16 Kukɔi idei Ilaaɔ̃ fei hai
bi Ilaaɔ̃i wa naa. Nɔ í nɛ
aranfãani ku kɔ́ inɛ ŋa si cio,
ku nyisi amanɛ kuraraɛ, nɔ ku
dasiɛ kpãa jiida má, nɔ ku ny-
isiɛ yaase bɛi á jɛò dee dee,
17 ku ba inɛi Ilaaɔ̃ ku kɔ̃, nɔ
ku tã sɔɔlu ku ceò icɛ jiida baa
yooma fei.

4

1-2 Ǹ wa n tɔɔɛi Timɔtee, i ya
maa waazoa inɛ ŋa idei Ilaaɔ̃
waati kãma fei. I ya tã sɔɔlu
baa bii bɛirei, à jɛ a kù jɛ. Ǹ
wa n tɔɔɛi si wajui Ilaaɔ̃ do
si wajui Jesu Kirisi, nŋu iyi
á kiiti ilu hunde do iku ŋa.
Na irii kunyiɛ wa do kunaai
bommaɛi ǹ wa n dasiɛ icɛu bɛ.
Na nŋu, lɛlɛ ŋa, nɔ i nyisi ŋa
kurara nŋa, mu nŋa gbugbã,
nɔ i kɔ ŋa si cioi idei Ilaaɔ̃ do
suuru nla nla.
3 Ǹ wa n fɔ bɛɛbɛi domi
waati gɔ wa naa iyi inɛ ŋa a
kaa bi idei kukɔsi jiida ku gbɔ,
amma aa dɛdɛa ara nŋa woo kɔ
si cio nkpɔ, inɛ ŋa iyi aa lɛlɛ ŋa
do ide iyi à bi ku gbɔ.
4 Aa kɔ ku gbɔ ide ntɔu, nɔ
aa sinda ara nŋa si idei arái
amanɛ ŋa.
5 Amma awɔ, mu araɛ si mii
fei, temua do ijuukpã, ce icɛi
laabaau jiidau ku waazoɛ, nɔ i
jɔ̀ icɛi idei Ilaaɔ̃ iyi ì waa ce ku
kɔ̃ mam mam.
6 Amma amu takam,
kuwɛɛm í jɛ bɛi atɛ̃i kuwee iyi
à waa nikã, nɔ waati iyi an jɔ̀
andunya í maai wa.
7 Ǹ jabu jiida, nɔ ǹ sɛi ǹ bɔ
hee kɔɔ, nɔ ǹ wa n leekĩ si
naanɛ ku dasi dim dim.
8 Nsɛi, ǹ mà iyi an ba ribai
dee dee ku jɛ. Lafɛ̃ɛ woo kiiti
dee deei á muum si ajɔ nŋu.
Kù jɛ amu akã, amma hee do
inɛ ŋa iyi à bi ajɔi kunyiɛ wa
fei.

Idei ankãanyi

9 Ce kookaai i hãmɛɛm wa
ńya ńya,
10 domi Demasi í jɔ̀m í bɔ
Tɛsalonika si na iyi í jɔ̀ í bi
andunya kaa kaa. Kɛrɛsani,
inɛ nŋu í nɛ ikpa ilɛi Galati
nɔ Titee mɔ í nɛ ikpa ilɛi
Dalumasi.
11 Luku nŋu akãi í wa bi tom
ihɛ̃. Gbã Maaku iŋɛò i naa wa
ajɔ ŋa, domi á yɔkɔ ku sobim si
icɛm nɔu.
12 Ǹ bɛ Tisiki Efɛɛzu.
13 Bii ì waa naa, soom kum-
boo ku nya tũtũm wa iyi ǹ jɔ̀
Torasi kpasɛ̃i Kaapusi, do tiam
ŋa, iyi í re mɔm nŋui í jɛ iyi à ce
do batau.

14 Alesandu gbɛdɛu *, í
ceem laalɔ ntɔ ntɔ. Lafẽɛ á sãa
mii iyi í ce.
15 Awɔ mɔ laakaiɛ, domi í
kɔ̀sí ide nwa do gbugbã.
16 Inɛ kãma kù nɔ kù leekĩ
do amu sinteu mɔm iyi ǹ wa n
kɔò aram, aŋa feii à jɔ̀m. Ilaaɔ̃
ku maà mu ŋa do.
17 Do nŋu fei, Lafẽɛ í leekĩ
do amu í muum gbugbã, ku ba
n waazo laabaau jiidau mam
mam nɔ dimi mmu ŋau fei a
gbɔɔ. Nɔ ǹ fita si wahalau bɛi
inɛ iyi í gbã hai si gɛlɛi muusu
nla.
18 Lafẽɛ á nyam hai si laalɔ
baa yooma fei, nɔ kú jɔ̀ n lɔ si
bommai leleɛ do alaafia. Ka
saabuɛ hee do ajɔ fei. Ami.

Fɔɔi ankãanyi

19 Ce Pirisila do Akilasi fɔɔ
do inɛi kpasẽi Onezifɔɔ ŋa.
20 Erasitu í gbe Kɔrɛnti bɛ nɔ
ǹ jɔ̀ Torofimu Miletu, domi kù
waa nɛ baani.
21 Ce kookaai i naa hee
sukui tũtũ ku maa to.
Ebulusi, do Pudɛni, do Li-
nusi, do Kolodia, do inɛ nwa
ŋau fei à waa ceɛ fɔɔ.
22 Lafẽɛ ku wɛɛ do awɔ.
Nɔ didɔ̃i Ilaaɔ̃ ku wa si iŋɛ
fei.

---

* **4:14** gbɛdɛu Gbɛdɛ iyi à waa fãau ihẽ kù jɛ bɛi gbɛdɛ ku rɔ kaako ŋa. Inɛ nŋu isɔ ku ce booda ŋa do iwẽ iyi inɛ ŋa à ya maa tɔɔi í ya yɔ́.

Tiɑ iyi Pɔlu í kɔɑ Titee

Pɔlu í ce Titee fɔɔ

1 Amui Pɔlu, woo ce icɛi
Ilaaɔ̃ do woo bɛi Jesu Kirisi,
ɑmui ɲ̀ kɔ tiɑu wɑ. À bɛm nii
n koo n sobi inɛ ŋɑ iyi Ilaaɔ̃ í
cicɑu ku bɑ ɑ dɑsiɛ nɑɑnɛ, nɔ ɑ
mà ntɔu si gãmɛi kpãɑi nɑɑnɛ
ku dɑsi nwɑ.
2 Iyi bɛi á jɔ̀ ɑ mɑɑ cɔ kpãɑi
kuwɛɛ hɑi tã. Ilaaɔ̃ ci yɑ sɔ ibo.
Nɔ bɑɑ hɑi kù tɑkɑi ɑndunyɑ í
ce kuwãi kuwɛɛ hɑi tã.
3 Nɔ nsɛi, si ɑwɑɑti iyi í jilɛu,
í jɔ̀ ideɛu í fitɑ. Ideui í dɑɑm
si ɑwɔ n wɑɑzoɛ si bɛi í jilɛɛm,
nŋu iyi í jɛ Ilaaɔ̃ woo fɑɑbɑ
nwɑ.
4 Amu Pɔlu ɲ̀ wɑ n ceɛ tiɑu
ihẽ̃ wɑi, Titee. Si bɛi do
sɑɑbum nii ì dɑsiò Jesu nɑɑnɛ
bɛi ɑmu mɔ, nŋui í jɔ̀ ì jɛ ɑmɑ
ɑbím. Ilaaɔ̃ Bɑɑbɑ do Jesu
Kirisi woo fɑɑbɑ nwɑ ɑ muuɛ
didɔ̃ do lɑɑkɑi ɑkã.

Icɛ iyi Pɔlu í dɑsi Titee Kɛrɛti

5 Ǹ jɔ̀ɛ Kɛrɛti bɛi ku bɑ i teese
ide ŋɑ iyi í gbeu, nɔ i cicɑ inɛ
ngbo ŋɑ si igbɛi inɛi Jesu ŋɑ si
ilu ŋɑu fei si bɛi ɲ̀ sɔ̃ɛu.
6 Inɛ iyi á jɛ inɛ ngboi igbɛu
í gbe ku jɛ inɛ iyi kù nɛ tɑɑle
gɔ, iyi í nɛ ɑbo ɑkã lege lege
nɔ ɑmɑɛ ŋɑ à jɛ woo dɑsi Jesu
nɑɑnɛ ŋɑ. Ku mɑà jɛ ɑ mɑɑ sɔ
iri nŋɑ do dɑɑ bututu nɔ ɑ mɑà
jɛ ɑmu ŋɑ iyi ɑ ci yɑ jirimɑ inɛ.
7 Ntɔ ntɔ, inɛ ngboi igbɛu icɛi
Ilaaɔ̃i wɑ ce. Nɑ nŋu í gbe ku
jɛ hɑi nɛ tɑɑle. Kù sɪ̀ɑ ku jɛ ilu
fɑɑu, wɑlɑkɔ ilu idɔɔkɔ̃, wɑlɑkɔ
woo mɔ ɑtẽ̃, wɑlɑkɔ à bi ijɑ,
wɑlɑkɔ inɛ iyi wɑ bi ku bɑ fiɑ
do bisi lɑɑlɔ.
8 Amma í gbe ku jɛ inɛ iyi í
yɑ yɑɑɛ inɛ njoo ŋɑ, nɔ ku yɑ bi
mii jiidɑ ku ce. Nɔ ku jɛ inɛ iyi
í mà ɑrɑɛ. Ku jɛ inɛ dee dee do
inɛ kumá nɔ ku yɑ sɑku.
9 Í gbe ku mɑɑ mu ide iyi
í nɛ nɑɑnɛu dim dim si bɛi à
kɔɑɑ si. Bɛɛbɛi á yɔkɔ ku muɑ
inɛ ŋɑ iyi à gbe gbugbã nɔ ku
tusɛ nŋɑ yɑɑsei cio jiidɑ nɔ ku
kãmiɑ woo jã ide ŋɑ.
10 Ǹ wɑ n fɔ bɛɛbɛi domi inɛ
nkpɔi í wɑ si igbɛu iyi ɑ kù wɑɑ
jirimɑ inɛ ngbo ŋɑu, inɛ ŋɑ iyi
à wɑɑ dɑsi inɛ ŋɑ iju dũdũ do
ide nfe. Si inɔ nŋɑ, Zuifu ŋɑ iyi
à dɑsi Jesu nɑɑnɛu, ɑŋɑ mɔm
nii à re.
11 Í gbe ɑ gɑnji ŋɑ, domi à
wɑɑ bitɑndi nyɑɑnze nkpɔ si
bɛi à yɑ mɑɑ cio nŋɑ mii iyi kù
jɔ. À yɑ mɑɑ ce bɛɛbɛi ku bɑ ɑ
bɑò fiɑ do bisi lɑɑlɔ.
12 Inɛi Kɛrɛti gɔ tɑkɑɛ iyi í
jɛ woo sisi idei iwẽ̃ nŋɑ í ni,
wɑɑti kãmɑ fei inɛi Kɛrɛti ŋɑ
woo sɔ ibo ŋɑi, nɔ à gɑɑbu bɛi
iŋɑi sɑko ŋɑ, ilu ikɑ ŋɑi, lɑsɑbu
nŋɑ fei si kpãɑi ijɛi í wɑ.
13 Nɔ ide iyi í fɔu ntɔi. Nɑ
nŋu, sõ̃ ŋɑ ide do kugɑɑbu ku
bɑ ɑ leekɪ̀ dim dim si kpãɑi
nɑɑnɛ ku dɑsi,
14 nɔ ɑ mɑà nɑ ɑ too si ɑlái
Zuifu ŋɑu, wɑlɑkɔ woodɑi inɛ
ŋɑ iyi à yɑɑ hɑi si kpãɑi ntɔ.
15 Mii fei í mái bi inɛ ŋɑ iyi
à má, ɑmmɑ nkãmɑ ci yɑ má
bi ilu riisi ŋɑ do hɑi dɑsi nɑɑnɛ
ŋɑ, domi lɑsɑbu nŋɑ do idɔ
nŋɑ fei í nɛ riisi.
16 À wɑɑ fɔ do gɛlɛ à ni ɑŋɑ à
mà Ilaaɔ̃, ɑmmɑ kookoosu nŋɑ
wɑ jã ŋɑ ide. À jɛ inɛ lɑɑlɔ do

woo kɔ̀ ide ŋa, a kaa yɔkɔ a ce mii jiida kãma má.

2

Kukɔsi jiida

1 Awɔ takaɛ kɔ ŋa si cio jiida.

2 Sõ mɔkɔ ngbo ŋa a jɔ̀ a mà mii iyi à waa ce, nɔ a jɛ ilu bɛɛrɛ iyi à mà ara nŋa nɔ a leekĩ si kpãai naanɛ ku dasiu dim dim do ti kubi do ti temua.

3 Sõ abo ngbo ŋa mɔ a maa jɛ kuwɛɛ nŋa dee dee bɛ́i í jɔ inɛi Ilaaõ ŋa à ya ce. A maà jɛ woo sɔ irii inɛ ŋa wala woo mɔ atẽ. Í sĩa a ya maa mua abo aso mɔkɔ saatara ŋa bisi jiida

4 ku ba a mà bɛi aa bi mɔkɔ nŋa ŋa do ama nŋa ŋa.

5 Nɔ a kɔ ŋa si a mà ara nŋa a jɛ inɛ ŋa iyi aa leekĩ do mɔkɔ nŋa ŋa a maa ce icɛi abo aso mɔkɔ nŋa, a jɛ inɛ jiida ŋa iyi aa sũa mɔkɔ nŋa ŋa iri ilɛ. Iyi bɛi á jɔ̀ inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku fɔ laalɔi idei Ilaaõ na iri nŋa.

6 Sõ awaasũ ŋa mɔ a mà ara nŋa.

7 Bɛɛbɛ mɔi awɔ takaɛ, i ya jɔ̀ a yɛ siɛ jiida ku ce si mii fei. Si cioɛ, nyisi ŋa iyi ì jɛ dee dee nɔ ì waa ce mii iyi à dasiɛ.

8 Sõ ŋa idei ntɔu iyi a kaa yɛò taalei ideɛ. Iyi bɛi á jɔ̀ anyɔ ku mu mbɛɛ nŋɛ ŋa domi a kaa ba laalɔ nwa a fɔ.

9 Sõ aru ŋa mɔ a jirima lafẽɛ nŋa ŋa si mii fei nɔ a ya ce mii iyi á dõ nŋa si. A maà ya ba ŋa kakɔɔ ku ce,

10 nɔ a maà ya ce ŋa ile, amma a nyisi ara nŋa iyi aŋa à jɛ ilu naanɛ si mii fei. Bɛɛbɛi inɛ ŋa aa màò bɛɛrɛi cioi Ilaaõ woo faaba nwa.

11 Ǹ ni i ce bɛɛbɛi domi Ilaaõ í jɔ̀ didõɛ í naa si andunya. Didõu á yɔkɔ ku mua inɛ fei faaba.

12 Didõu wa sõ wa ka jɔ̀ kɔdɛɛi andunya do kuwɛɛ iyi kù waa mà bɛɛrɛi Ilaaõ. Bɛɛbɛi aa ka ce kuwɛɛ nwa si andunyau ihẽ dee dee, ka màò ara nwa, nɔ ka màò bɛɛrɛi Ilaaõ,

13 nɔ ka maa degbeò ajɔ jiida iyi à waa cɔ kpãaɛ, si bii Jesu Kirisi woo faaba nwa á nyisi amboeɛ. Jesu Kirisi nŋui í jɛ Ilaaõ, nɔ nŋui í la.

14 Í so araɛ í na na iri nwa ku ya wa hai si laalɔ baa yooma fei, nɔ ku ce wa inɛ kumá ŋa ka na ka jɛ bɛi dimi akã iyi á jɛ titi nŋu akã nɔ ka jɛ ilu himma ka maa ceò icɛ jiida.

15 Bɛɛbɛi í sĩa i ya cioa inɛ ŋa. Sõ ŋa ide do kugaabu, nɔ i mu nŋa gbugbã si bɛi ì nɛ kpãaɛ. Maà jɔ̀ inɛ gɔ ku dondaɛ.

3

Isɛɛnɛi inɛi Jesu ŋa

1 Ye inɛi igbɛi Jesu ŋau fei gigi a ya sũa ilaalui ilɛ ŋa do inɛ ngbo ŋa iri ilɛ, a ya jirima ŋa, nɔ a ya tã sɔɔlu si icɛ jiida fei ku ce.

2 Sõ ŋa a maà ya fɔ laalɔi inɛ gɔ, nɔ a maà ya dɛ anui inɛ gɔ, amma a ya cea inɛ fei jiida nɔ a nyisi inɛ ŋa daa didõ.

3 Í sĩa ka ce bɛɛbɛ domi tako wo awa mɔ à yɛi bɛi inɛ ŋa iyi à gbe. A kù nɛ yaase, a ci ya ka jirima Ilaaõ, à ya ka maa ce kurara. Kɔdɛɛi andunya baa yooma fei do faayi ŋai à waa nɛò wa. À waa ce kuwɛɛ nwa

do inɔ sãmi do binɛ. Nɔ à cé njɛ.
4 Amma waati iyi Ilaaɔ̃ woo
faaba nwa í nyisi jiida ku jɛɛ
do bɛi í bi amanɛ ŋa,
5 í faaba wa. Waati bɛɛbɛi
Hundeɛ iyi í da nwa si í bí
wa isɛ gbeejisia nɔ í mu nwa
kuwɛɛ titɔ̃. Kù faaba wa si na
iyi í jɔ̀ à ce icɛ jiida, amma si na
iyi í jɔ̀ í ce araare nwai.
6 Ilaaɔ̃ í mu nwa Hundeɛ do
inɔ akã na saabui Jesu Kirisi
woo faaba nwa,
7 ku ba ka na ka jɛ inɛ dee
dee si wajui Ilaaɔ̃ na didɔ̃ɛ nɔ
ka jɛ tubui kuwɛɛ hai tã iyi à
waa cɔ kpãaɛ.
8 Ideu í nɛ naanɛ. Ǹ bi i fɔ
ideu i sisi ku ba inɛ ŋa iyi à
dasi Ilaaɔ̃ naanɛ a ce kookaai a
ceò icɛ jiida. Ideu ide jiidai nɔ
í nɛ aranfãani bi inɛ ŋa.
9 Amma i ya fɛò kudɛdɛi ide
hai nɛ yaase ŋa ku ce, nɔ i maà
ya dɛ irii bala nwa ŋa kú mà,
nɔ i maà ya maa ce kakɔɔ hai
tã si gãmɛi wooda. Iyi bɛ fei
ngbɛi, kù nɛ aranfãani kãma.
10 Inɛ iyi wa fɛɛfɛ inɛ ŋa, sɔ̃ɔ
bɛi isɛ gbeeji i bɛi i nya lafɛ̃ɛ
ikã.
11 Awɔ takaɛ ì mà iyi amanɛ
dimi bɛɛbɛ í yaai hai si
kpãa jiida, wa ce dulum nɔ
kookoosuɛ í jɔ̀ à yɛ taaleɛ.

Idei ankãanyi

12 Wee an na n bɛ Aatemasi
walakɔ Tisiki wa bi tɛɛ. Waati
iyi inɛ akã nŋa á na ku to
wa, ce kookaai i naa i bam
Nikopolisi, domi bɛi ṅ bi n
maa n wa sukui tũtũ.
13 Mua Zenasi woo mà
woodau do Apolo bukaatai
mii iyi à bi fei si isɛɛnɛ nŋau,
ku ba ngəgə ku maà gaizia ŋa.
14 Í sĩa inɛ nwa ŋau mɔ a
hanya si icɛ jiida ku ce, ku ba
a ba bukaatai mii iyi à bi nɔ a
maà jɛ kuwɛɛ nŋa ngbɛ ngbɛ.
15 Inɛ ŋa iyi à wa bi tom ihɛ̃
fei à ceɛ fɔɔ. Ce inɛ ŋa iyi à bi
wa si kpãai naanɛ ku dasi fɔɔ.
Didɔ̃i Ilaaɔ̃ ku wa si iŋɛ fei.

Tia iyi Pɔlu í kɔa Filemɔɔ

Pɔlu í ce Filemɔɔ fɔɔ

1 Amu Pɔlu iyi ɩ̀ wa piisɔ̃ɔ
na irii Jesu Kirisi, amu do
Timɔtee inɛ nwa à ceɛ tiau ihɛ̃
wai Filemɔɔ, awɔ baakɔɔ nwa
do minjisia nwa si icɛu.
2 Nɔ à ce inɛi igbɛi Jesu ŋa iyi
à ya tɔtɔɔ kpasɛ̃ɛu fɔɔ do wecɩ̀
nwa Apia, do Aasipu, nŋu iyi
wa ba wa ku jabu.
3 Ilaaɔ̃ Baa nwa do Lafɛ̃ɛ Jesu
Kirisi a mu nŋɛ didɔ̃ do laakai
ku sũ.

Kubii Filemɔɔ do naanɛ ku dasiɛ

4 Waati iyi ɩ̀ wa n ce kutɔɔ
fei ɩ̀ ya n ye gigiɛi nɔ ɩ̀ ya n
saabu Aɔ̃ Lafɛ̃ɛm na iriɛ,
5 domi ɩ̀ wa n gbɔ baaui
naanɛɛ iyi ì dasi Lafɛ̃ɛ Jesu do
bɛi ì bi woo dasi Jesu naanɛ ŋa
fei.
6 Ɩ̀ wa n tɔɔ Ilaaɔ̃ ku jɔ̀ anu
akã iyi awaɛ ŋa à nɛ na naanɛ
ku dasiu ku jɔ̀ i mà mii jiida iyi
à nɛ si kpãai Kirisi fei.
7 Baakɔɔm, kubiɛu í muum
gbugbã ntɔ ntɔ do inɔ didɔ̃ nla
nla, domi ì waa tũ inɔi inɛi
Ilaaɔ̃ ŋa.

Pɔlu wa tɔɔa Onezimu suuru

8 Na nŋu, baa do iyi ɩ̀ nɛ
kpãa na irii Kirisi iyi an tilasiɛ
i ce iyi í sɩ̀a,
9 do nŋu fei, na kubii í jɔ̀ ɩ̀
wa n tɔɔɛ suuru. Amu Pɔlu,
amu iyi ɩ̀ jɛ mɔkɔ ngbo, nɔ
wee nsɛi ɩ̀ wa piisɔ̃ɔ na irii
Jesu Kirisi,
10 ɩ̀ wa n tɔɔɛ suurui na
irii Onezimu, nŋu iyi í jɛ bɛi
amam iyi ɩ̀ bí si kpãai naanɛ
ku dasi si ile piisɔ̃ɔ ihɛ̃.
11 Tako wo kù sobiɛ jiida,
amma nsɛi í jɛ sobi nla nla bi
tɛɛ do bi tom.
12 Nsɛi ɩ̀ bɔɔ wai bi tɛɛ, nŋu
iyi ɩ̀ bi bɛi arai amu takam.
13 Ɩ̀ bi ku wa kɔkɔm nii
wo ku sobim si agbɛɛ̀ si waati
iyi ɩ̀ wa piisɔ̃ɔ ihɛ̃ na laabaau
jiidau.
14 Amma n kù bi n ce ngɔgɔ
bii kù yeɛ, domi n kù bi i
sobim do tilasi, bii kù jɛ do
idɔɔbiɛ.
15 Á yɔkɔ ku jɛ iŋɛò Onez-
imu ì fɛɛfɛ njɛ ŋai wo si waati
keekeu ku ba i naa i nɔɔ do ajɔ
fei.
16 Kaa nyi wa bi tɛɛ baa bɛi
aru nŋu akã má, amma í re
aru. Á nyi wai bɛi baakɔɔ
jiidaɛ. Ɩ̀ nɛ kubiɛ ntɔ ntɔ, nɔ í
sɩ̀a titɛɛ ku re, domi kù jɛ aruɛ
nŋu akã, í jɛ baakɔɔɛ si kpãai
Kirisi má.
17 Na nŋu, bii ì waa kam bɛi
kpaasiɛ, gba nŋu mɔ bɛi aa gba
amu takam.
18 Bii ì raraɛ, walakɔ bii wa
mu gbeseɛ, sindoɛ si irim.
19 Wee, ɩ̀ wa n kɔ iyi ihɛ̃ do
awɔi amu takam, amu Pɔlu, an
sãaɛ fei ndɛɛ. Baa bii n kù fɔɔ,
awɔ takaɛ ì mà iyi ì waa mu
gbesem na kuwɛɛɛ iyi ì ba.
20 Na nŋu, awɔ inɛm, ɩ̀ wa
n tɔɔɛ i ceem didõu bɛ na irii
Lafɛ̃ɛ. Tũ inɔm si kpãai Kirisi.
21 Ɩ̀ ceɛ tiau ihɛ̃ wai si na iyi
í jɔ̀ ɩ̀ wa n naanɛɛ iyi aa jirima
ide iyi ɩ̀ wa n fɔu, nɔ ɩ̀ mà kam
kam aa ce ku re baa iyi ɩ̀ wa n
tɔɔɛu.

22 Mii akãi í gbe, ceem sɔɔlui
ile bii an naa n wa, domi ǹ
wa n cɔ kpãa iyi Ilaaɔ̃ á na ku
sindoom wa bi tu ŋɛ má na
saabui kutɔɔ nŋɛ.

Sukudɔ̃ ku tɔɔ

23 Epafaasi, awaò inɛ iyi a
wa ile piisɔ̃ɔ na irii Jesu Kiri-
siu, í ni n ceɛ fɔɔ.
24 Bɛɛbɛ mɔi woo bam icɛ ku
ce ŋa, Maaku do Aritaaki do
Demasi do Luku, aŋa fei à ceɛ
fɔɔ.
25 Didɔ̃i Lafɛ̃ɛ Jesu Kirisi ku
wa si ŋɛ.

Tia iyi à kɔa inɛi Ebɛɛ ŋa

Ilaaõ í jò Amai nŋu takaɛ í ba wa ide ku fɔ

1 Tako bala nwa ŋa à gbɔ ide
ku fɔi Ilaaõ hai si gɛlɛi waliiɛ ŋa
isɛ fɛɛfɛlo si kpãa ikã ikã.
2 Amma si waatii ankãanyiu
ihẽ awa à gbɔ ide ku fɔi Ilaaõ
hai si gɛlɛi Amaɛ takaɛ. Amaui
Ilaaõ í cica ku jɛ woo jɛ tubui
mii fei, nŋu iyi aŋaò à taka
andunya.
3 Amboe iyi Ilaaõ í nɛ fei, si
Amaɛi aa ka yɔɔ. Amau í jɔ
Ilaaõ takaɛ dee dee, í nɔ wa mu
mii fei do gbugbãi ideɛ. Waati
iyi í ce icɛ iyi á kpa idei dulum
dii inɛ ŋa í tã, ŋɔi í koo í buba
lele si awɔ njɛi Ilaaõ ilu gbugbã
fei.

Amai Ilaaõ í re amaleka ŋa

4 Si bɛi Ilaaõ í na Amaɛu iri
iyi í re ti amaleka ŋa, bɛɛbɛ
mɔi Amau takaɛ í re amaleka
ŋa.
5 Do ntɔ, Ilaaõ kù sõ inɛ akãi
amaleka ŋau ku ni,
Awɔi ì jɛ Amam. Hai nnyi ǹ jɛ
baaɛ.
Kù nɔ kù jɛ amaleka gɔi wa fãa
iyi í ni,
An jɛ baaɛ, nɔ nŋu mɔ ku jɛ
amam.
6 Amma waati iyi Ilaaõ í bɛ ama
yemmaɛ wa si andunya í ni,
Amalekam ŋa fei a gulɛa.
7 Ide iyi Ilaaõ í fɔ na irii
amaleka ŋau wee. Í ni,
Ǹ ce amalekam ŋai bɛi fufu,
Woo ce icɛm ŋau mɔ bɛi amɛi
ina.
8 Amma Amaɛi wa fãa iyi í ni,
Awɔi ì jɛ Ilaaõ. Ǹ jilɛ bommaɛ
hee do ajɔ fei.
Dee dee ku jɛi í jɛ akpai
bommaɛ.
9 Ì bi jiida nɔ ì cé laalɔ.
Na ŋɔi í ce amu Ilaaõ ǹ cicaɛ,
awɔ Ilaaõ.
Ǹ nɔ ǹ muuɛ inɔ didõ nɔ ǹ jò
bɛɛrɛɛ í re ti kpaasi ŋa.
10 Nɔ í sõɔ má í ni,
Awɔ Lafẽɛ, hai sinte awɔi ì jilɛ
icui ilɛ.
Do awɔɛi ì ceò lele.
11 Fei ndɛɛ á ce nfe amma awɔi
aa wɛɛ.
Lele do ilɛ fei á gboi bɛi ibɔ.
12 Awɔi aa taabu ŋa bɛi j̈ĩnɛ.
Aa nɔ a maa kpaasi bɛi à ya
kpaasi ibɔ.
Amma awɔ i kaa kpaasi, nɔ
kuwɛɛɛ kàa kpa iri.
13 Ilaaõ kù nɔ kù sõ amalekaɛ gɔ
kù ni,
Buba awɔ njɛm hee n ce mbɛɛɛ
ŋa bi ku lesi isɛɛ.
14 Debɛi, mii amaleka ŋa à jɛ. À
jɛ hunde ŋa iyi à waa cea Ilaaõ
icɛ, aŋai í ya bɛ a koo a sobi inɛ
ŋa iyi aa ba faaba.

2

Idei faaba

1 Na nŋu, í sĩa ka mu ide iyi
à gbɔ dim dim ku ba ka maà
nỹɔɔ,
2 domi baa ide iyi amaleka
ŋa à naaò wa í nɛ gbugbã hee
inɛ iyi kù saaluɛ walakɔ kù
jirimaɛ fei í ba ijuukpã iyi í jɔ.
3 Debɛi, bɛirei aa ka ce ka
yɔkɔ ka saa ijuukpã bii à waa
cɛiò idei faaba iyi í to bɛɛbɛ.
Lafẽɛ takaɛ í tako í sisi idei
faabau, nɔ si anyiɛ inɛ ŋa iyi à
gbɔɔ à sõ wa à ni ideu ntɔi.

4 Nɔ Ilaaɔ̃ í ce maamaake ikã
ikã fei ku ba gbugbãi sɛɛda
nŋau ku kɔ̃ɔsi. Nɔ í cea inɛ ŋa
amua ikã ikãi Hundeɛ si bɛi í
bi.

Woo faaba inɛ ŋa

5 Ntɔ ntɔ, andunya iyi á na
ku naa iyi à waa fãau, kù jɛ
amaleka ŋai Ilaaɔ̃ í jilɛ a jɛ inɛ
ngboɛ.
6 Amma inɛ gɔ í kɔ bii gɔ í ba
Ilaaɔ̃ ide ku fɔ í ni,
Mii amanɛ í jɛ hee ì waa ce
lasabuɛ.
Yooi í jɛ amanɛ hee i maa
gbɔaa.
7 Si waati keeke gɔ ì coo inɛ iyi
kù to amaleka ŋa.
Ì muaa amboe nɔ ì jɔ̀ í nɛ
jirima nla nla.
8 Ì muaa gbugbã si mii fei.
Ntɔi, iyi à ni Ilaaɔ̃ í naa gbugbã
si mii fei, nkãma kù wɛɛ iyi
kaa sũaa iri ilɛ. Amma a kù yɛ
bii mii fei í sũaa iri ilɛ titã.
9 Do nŋu fei Jesu nŋu iyi à kaye
wo, nsɛi à waa yɔɔ do amboe
do jirima nla nla na wahala
iyi í yɛ í kuò. Ntɔi, didõi Ilaaɔ̃
í tako í jɔ̀ kù to amaleka ŋa
si waati keeke gɔ. Ilaaɔ̃ í ce
bɛɛbɛi ku ba ku yɛ wahala ku
kuò na irii inɛ fei.
10 Do ntɔ, Ilaaɔ̃, nŋu iyi í taka
mii fei nɔ wa mu fei ndɛɛ, í yɔɔ
iyi í sĩa Jesu ku yɛ ijuukpã ku
ba ku jɛ amanɛ iyi í kõ nɔ ku
gbã amanɛ nkpɔ nkpɔ ku naaò
ŋa wa si amboeɛ, domi Jesui í
jɛ icui faaba nŋa.

11 Jesu iyi í wɛ inɛ ŋa hai si
dulum du ŋa, nŋu do inɛ ŋa iyi
í wɛ ŋau à jɛ amai baa akã. Na
nŋu, kù ce anyɔi ku kpe ŋa ifɔɛ
ŋa

12 tengi bii í ba Ilaaɔ̃ ide ku
fɔ í ni,
An sisia ifɔm ŋa ideɛ.
An saabuɛ si aninii inɛ ŋa iyi à
tɔtɔɔ.
13 Nɔ í ni má,
An dasi Ilaaɔ̃ naanɛm.
Si anyiɛ má nɔ í ni,
Amu wee do inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í
muum.
14 Si bɛi inɛ ŋau à nɛ ara do
njɛ, Jesu takaɛ í na í so ara
bɛi aŋa mɔ. Í ce bɛɛbɛi ku ba
na saabui ikuɛ ku kpa gbugbãi
Seetam, nŋu iyi í nɛ gbugbãi
iku wo,
15 nɔ ku ya inɛ ŋa iyi à jɛ bɛi
aru ŋa si kuwɛɛ nŋa fei na njoi
iku.
16 Ntɔ ntɔ, kù jɛ amaleka
ŋai í naa ku sobi, tɔkui
Aburahamu ŋai í naa ku sobi.
17 Na nŋu, kù nɛ bɛi á ce iyi
kù jɔ ifɔɛ ŋa si mii fei ku ba ku
na ku jɛ woo wee nla iyi í nɛ
araare nɔ ku jɛ ilu naanɛ si icɛi
Ilaaɔ̃, nɔ ku sã gbesei dulum
dii inɛ ŋa.
18 Do yaase bɛɛbɛ á yɔkɔ ku
sobi inɛ ŋa iyi à wa si kulɛlɛ,
domi nŋu takaɛ í yɛ ijuukpã si
kulɛlɛ.

3

Jesu í re Moizi

1 Na nŋu, iŋɛ inɛm ŋa, iŋɛ iyi
ì jɛ ti Ilaaɔ̃, iŋɛ iyi í kpe do woo
dasi Jesu naanɛ ŋa iyi à gbe ku
ba i bɔ lelei Aõ ŋa, i jɔ̀ i cɔ Jesu,
nŋu iyi Ilaaɔ̃ í bɛ wa ku jɛ woo
wee nla si kpãai naanɛ ku dasi
iyi à waa sisi.
2 Bɛi Moizi í tako í jɛ ilu
naanɛ si icɛɛ iyi í cea inɛi Izirɛli
ŋa fei, bɛɛbɛ mɔi Jesu takaɛ í nɛ
naanɛ si wajui Ilaaɔ̃, nŋu iyi í
jilɔɔ si icɛu.

3 Inɛ iyi í ma ile í nɛ bɛɛrɛ í re
ileu takaɛ. Bɛɛbɛ məi Jesu í nɛ
amboe nla nla iyi í re ti Moizi.
4 Ntəi, ile iyi ì yɛ fei amanɛi
í maa, amma Ilaaɔ̃i í jɛ inɛ iyi í
ma mii fei.
5 Si icɛ iyi Moizi í cea inɛi
Izirɛli ŋa fei, í yɛ bɛi amaacɛ
ilu naanɛ si kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ kú jɛ
nwa sɛɛdai mii iyi á na ku ce.
6 Amma Kirisi njɛ amai
kpasɛ̃ ilu naanɛi iyi Ilaaɔ̃ í ce
inɛ ngboi kpasɛ̃ɛu. Inɛi kpasɛ̃ɛ
ŋau mə, awai bii à waa leekĩ si
naanɛ dim dim do si kpãa ku
cɔ iyi à waa tɔɔò fufu.

Kusĩmi iyi Ilaaɔ̃ í jilɛa inɛɛ ŋa

7 Na nŋu, i sotĩ i gbɔ ide iyi
Hundei Ilaaɔ̃ í fɔ í ni,
Bii ì waa gbɔ ide ku fɔi Ilaaɔ̃
nnyi ŋa,
8 I maà lele idə nŋɛ má bɛi si ajə
iyi ì kəsiɛ ŋa,
Si waati iyi ì cə laakaiɛ ŋa si
gbabua.
9 Ŋəi Ilaaɔ̃ í ni,
Tengi bɛi bala nŋɛ ŋa à kəsim à
dede idɔɔkɔ̃m,
Baa do iyi à yɛ mii iyi ṅ ce hee
adɔ̃ ciiji.
10 Na ŋəi í jɔ̀ ṅ ce idɔɔkɔ̃ do aŋa.
Nə ṅ yɛ idə nŋa í ya sindai ajə
fei hai bi tom.
A kù mà kpãam.
11 Si idɔɔkɔ̃m ṅ ceekpe ṅ ni,
A kaa ləsi bi kusĩmi iyi ṅ ce
nŋa sɔɔluɛu ajə kãma.
12 Na nŋu, iŋɛ inɛm ŋa, i ce
laakai, i maà jɔ̀ inɛ gə nŋɛ ku nɛ
idə laalə hai dasi naanɛ, iyi á jɔ̀
ku sinda hai bi Ilaaɔ̃, nŋu iyi í
wɛɛ.
13 Amma si na iyi í jɔ̀ Ilaaɔ̃ í
mu nwa ajəi nnyi, nə ala kù jɛ
tu wa, í sĩa i ya maa mua njɛ
gbugbã ajə fei ŋa ku ba inɛ gə
nŋɛ ku maà jɔ̀ dulum ku dĩ ijuɛ
hee ku le idɔɛ.
14 Ntəi, à nɛ ikpɛ̃ si kuwɛɛi
Kirisi bii à waa leekĩ dim dim
si naanɛ ku dasi iyi à nɛ hai
sinte hee kɔɔɛ.
15 Na ŋəi í jɔ̀ à ni,
Bii ì waa gbə ide ku fəi Ilaaɔ̃
nnyi ŋa,
I maà lele idə nŋɛ má bɛi si ajə
iyi ì kəsiɛ ŋa,
16 Yoo ŋai à gbə ide ku fəi Ilaaɔ̃
nə à kəsiɛ bii kù jɛ inɛ ŋa iyi
Moizi í gbã hai ilɛi Ezibitiu fei.
17 Mà yoo ŋai Ilaaɔ̃ wa ce
idɔɔkɔ̃ hee zakai adɔ̃ ciiji bii kù
jɛ do inɛ ŋa iyi à ce dulum nə à
cuku à ku si gbabuau.
18 Si waati iyi Ilaaɔ̃ í ceekpe í
ni, a kaa ləsi bi kusĩmi iyi nŋu í
ce nŋa sɔɔluɛu, yoo ŋai wa fãa
bii kù jɛ inɛ ŋa iyi a kù jirima
ideɛ.
19 Bɛɛbɛ məi, à yɛ iyi a kù yɔkɔ
a kù ləsi bi kusĩmiu si na iyi í
jɔ̀ a kù dasi naanɛ.

4

1 Kuwãi Ilaaɔ̃ iyi í ni aa ka
ləsi bi kusĩmiu í wɛɛ baa nnyi.
Na nŋu, i ce laakai ku ba inɛ
gə nŋɛ ŋa a maà na a to wa do
ankãanyi nə a ba wee aŋa a kaa
ba a lə bi kusĩmiu.
2 À waazo nwa laabaau jiida
si bɛi à cea inɛ ŋa iyi à tako
à wa si gbabuau. À gbə ideu
amma kù ce nŋa aranfãani
kãma domi si waati iyi à gbɔɔ,
a kù dasi naanɛ.
3 Awa iyi à dasi naanɛ aa ka
ləsi bi kusĩmiu, bi kusĩmi iyi
Ilaaɔ̃ í fɔ ideɛ í ni,
Si idɔɔkɔ̃m ṅ ceekpe ṅ ni,
A kaa ləsi bi kusĩmi iyi ṅ ce
nŋa sɔɔluɛu.

Í fɔ bɛɛbɛ baa do iyi í ce sɔɔlui
kusĩmiu tã hai waati iyi í taka
andunya.
4 Do ntɔi, bii gɔ à fɔ idei ajɔ
mɛɛjesiau à ni,
Ilaaõ í kpa irii icɛɛ fei nɔ í sĩmi
si ajɔ mɛɛjesia.
5 Do nŋu fei Ilaaõ í fɔ ide iyi à
tako à ka wau wo iyi í ni,
A kaa lɔ si bi kusĩmi iyi ɲ̀ ce
nŋa sɔɔluɛu ajɔ kãma.
6 Inɛ gɔ ŋa aa na a lɔ si bi
kusĩmiu. Amma inɛ sinte ŋa
iyi à gbɔ laabaau jiidau a kù
lɔsi na ide hai jirima nŋau.
7 Na nŋu, nsɛi Ilaaõ í jilɛ ajɔ má,
nɔ ajɔui nnyi. Ideu í cei bɛi
Ilaaõ í jɔ̀ à na à gbɔɔ hai si gɛlɛi
Davidi si anyii adõ nkpɔ nkpɔ.
Ideu í ni,
Bii ì gbɔ ide ku fɔi Ilaaõ nnyi
ŋa,
I maà ti i lele idɔ nŋɛ.
8 Ntɔi, bii í jɛ si kusĩmiu bɛi
Zozue í bɔò inɛ ŋau wo, Ilaaõ
kaa fɔ idei ajɔi kusĩmi mmu gɔ
iyi á na ku naa.
9 Bɛɛbɛi kusĩmi í wɛɛ má iyi í
jɛ ti inɛi Ilaaõ ŋa bɛi Ilaaõ takaɛ
í sĩmi si ajɔ mɛɛjesiau.
10 Inɛ iyi í lɔsi bi kusĩmi iyi
Ilaaõ í ce sɔɔluɛu, í kpa irii icɛɛi
si bɛi Ilaaõ mɔ í kpa irii tɛɛ.
11 Na nŋu, ka ce kookaai ka
lɔsi bi kusĩmiu. Kãma nwa ku
maà jɛ hai gbɔ ide bɛi inɛ ŋau.
Bii kù jɛ bɛɛbɛ aa ka na ka cuku
ka kua bi kusĩmiu.
12 Idei Ilaaõi í jɛ kuwɛɛ, í nɔ
í nɛ gbugbã. Í dõ anu í re
taakuba ilu andɛ minji. Í nɛ
gbugbã iyi á yɔkɔ ku lɔò hee
lɛlɛi idɔ ku fɛɛfɛ idɔi amanɛ do
lasabuɛ, ikõi ara mɔ do lompi.
Nɔ á wusɛ idɔɔbii amanɛ do
lasabuɛ. *
13 Nkãma kù wɛɛ iyi wa
manjia Ilaaõ woo taka. Fei
ndɛɛ í cĩ wa jilɛi si wajuɛ. Nɔ
nŋui awa fei aa ka tusɛa kuwɛɛ
nwa.

Jesui í jɛ woo wee nlau

14 Do ntɔi à nɛ woo wee nla
iyi í bɔ lelei Aõ í to hee bi Ilaaõ
takaɛ. Nŋui í jɛ Jesu amaɛ. Na
nŋu, ka leekĩ dim dim si naanɛ
iyi à dasi,
15 domi woo wee nla iyi
à nɛu á yɔkɔ ku ce araarei
gbugbã hai nɛ nwa si na iyi í jɔ̀
à lɛlɛɛ ku ceò laalɔ si mii fei bɛi
awa mɔ, amma kù ce dulum.
16 Kitãi bommai Ilaaõi í jɛ
tengi bii aa ka ba didõ. Na
nŋu, ka sɛkɛɛ si kitãu si kutɔɔ
nwa do idɔ ku buba, ku ba ku
ce araare nwa nɔ ku mu nwa
didõ iyi á sobi wa si waati iyi í
jɔ.

5

1 Woo wee nla iyi à ya so hai
si inɔi amanɛ ŋa fei, à ya sooi
ku cea Ilaaõ icɛ na iri nŋa ku
ba ku ya kooa Ilaaõ amua nŋa
ŋa nɔ ku ce kuwee ŋa na irii
dulum du ŋa.
2 Á yɔkɔ ku ce suuru do inɛ
ŋa iyi a kù mà ngɔgɔ do inɛ ŋa
iyi à yaa hai si kpãa, si na iyi í
jɔ̀ nŋu takaɛ mɔ kù kõ.
3 Na ŋɔi í jɔ̀, kù nɛ bɛi á ce iyi
kù ce kuwee na irii dulum dii
nŋu takaɛ bɛi wa ce na irii inɛ
ŋa.
4 Inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku so araɛ
ku ni nŋu í jɛ woo wee nlau,
bii kù jɛ Ilaaõi í kpoo bɛi í kpe
Arõɔ wo.

* **4:12** Idei Ilaaõ í jɛ kuwɛɛ tia nwo ŋau à ni, “Idei Ilaaõ í wɛɛ njaawɛ”.

5 Bɛɛbɛ mɔi baa Kirisi takaɛ
kù so aɾaɛ lele kù ni nŋu í jɛ
woo wee nlau. Ilaaɔ̃i í cicaɛ,
nŋu iyi í sɔ̃ɔ í ni,
Awɔi ì jɛ Amam.
Hai nnyi ń jɛ Baaɛ.
6 Bii gɔ à kɔ ide iyi í sɔ̃ɔ má í
ni,
Awɔi aa jɛ woo wee do ajɔ fei
bɛi Mɛɛkizedɛki.
7 Si waati iyi Jesu í wa si
andunya í ya ce kutɔɔ do anu
ku dɔ̃ nla nla do cikãaju. Í tɔɔ
sobii Ilaaɔ̃, nŋu iyi á yɔkɔ ku
nyaa hai si awɔi iku, nɔ í gbɔa
si na iyi í jɔ̀ í sũaa iri ilɛ.
8 Do iyi í jɛ Amai Ilaaɔ̃ fei, í
kɔkɔ ku jirimaɛ si ijuukpã iyi í
yɛ.
9 Iyi í kɔ̃ í tã nɔ í baa í jɛa
inɛ ŋa iyi à waa jirimaɛ fei icui
faaba iyi ci ya tã.
10 Nɔ Ilaaɔ̃ í coo woo wee
nlau bɛi Mɛɛkizedɛki.

Ka maà jɔ̀ naanɛ ku dasi nwa

11 Mii nkpɔ í wɛɛ iyi aa
ka yɔkɔ ka fɔ si gãmɛi ideu
ihẽ, amma á gaabu a sisi nŋɛ
yaaseɛ domi ì baa ì jɛ inɛ ŋa iyi
a ci ya gbɔ yaasei ide ńya ńya
ŋa.
12 Waati í to bɛbɛi bii í jɔ iŋɛ
mɔ i kɔ inɛ gɔ ŋa mɔ si ideu,
nɔ do nŋu fei, ì kɔ ì waa nɛ
bukaatai inɛ iyi á kɔ ŋɛ si mii
sinte ŋa si idei Ilaaɔ̃. Iŋɛ iyi ì
to i jɛ ijɛ kili nla nɔ ì nyi ì waa
nɛ bukaatai amɔ má ŋa.
13 Inɛ iyi wa mɔmɔ fei amai,
kaa yɔkɔ ku wũa jiida do laalɔ.
14 Amma ijɛ kili, ijɛi inɛ
ngbo ŋai, aŋa iyi à mà jiida do
laalɔ ku wũa si na iyi í jɔ̀ à nɛ
dɔɔnɛɛ.

6

1 Na nŋu, ka jɔ̀ ide sinte ŋau
si gãmɛi Kirisi nɔ ka bɔ waju
ka jɛ inɛ ŋa iyi à j̋ía. A kaa ka
jilɛ icui ideu ku kɔsi má. Ideui
í jɛ idei idɔ ku kpaasi hai si
kookoosui nfe ku ce, do idei
naanɛ ku dasi si Ilaaɔ̃,
2 do idei ikɔi inyi ku dasi ikã
ikã, do idei awɔ ku lea inɛ ŋa si
iri, do idei kuj̋ii iku ŋa, do ide
iyi Ilaaɔ̃ á jilɛ hee do ajɔ fei si
kiitiu.
3 Kookaaii waju ku bɔi aa ka
ce bii Ilaaɔ̃ í bi.
4 Inɛ ŋa iyi à ba inya kumái
Ilaaɔ̃ tã, nɔ à tiɛ amuai lele, nɔ
à ba ikpẽ si Hundei Ilaaɔ̃,
5 nɔ à yɔɔ iyi idei Ilaaɔ̃ í s̋ía,
nɔ à mà gbugbãi kuwɛɛi ala,
6 bii à sinda à toa idei Ilaaɔ̃
anyi, a kaa yɔkɔ a sinda idɔ má,
domi à sìsí à waa kpakpa Amai
Ilaaɔ̃ si j̋ii ku gaauu má nɔ à
waa dasiɛ anyɔ si bantuma.
7 Ntɔ ntɔ, ilɛ á yɔkɔ ku mɔ
inyii ij̋ì nɔ amaajɛ iyi á cea woo
logoo ŋa aranfãani á fita. Bii
ilɛu í ce bɛɛbɛ, á ba kuweei
Ilaaɔ̃.
8 Amma bii agũ do agũ fũfũ
ŋai à fita si, ilɛu kù ce ncɛɛi. Bii
í kɔ̃ɔsi Ilaaɔ̃ á ceekpeɛ, si anyiɛ
nɔ ku joo.
9 Iŋɛ baakɔɔ nwa ŋa, baa do
iyi à waa fɔ bɛɛbɛ, à waa naanɛ
ŋɛ. À mà iyi ì wa si kpãai faaba
ŋa.
10 Ilaaɔ̃ í jɛ inɛ dee dee, kaa
gbɛjɛ icɛ nŋɛ do kubi iyi ì nyisi
na iriɛ ŋa, si bɛi ì gbɔa inɛɛ ŋa
wo ŋa, nɔ ì waa gbɔ nŋa baa
nsɛi ŋa.
11 Amma à bi inɛ baa yooma
nŋɛ fei ku hanya do iju nkpa
ku leek̋i si ideu hee kɔɔɛ ku ba

mii iyi ì waa cɔ kpãaɛ ŋau ku ce mam mam.
12 A kù bi i na i ce ika ŋa, amma i sisi inɛ ŋa iyi à dasi naanɛ nɔ à temua à waa jɛò tubu iyi Ilaaɔ̃ í wã ŋa dou.

Ide iyi Ilaaɔ̃ í wã kù nɛ sika

13 Waati iyi Ilaaɔ̃ í cea Aburahamu kuwã í gbasi do irii nŋu takaɛ si na iyi í jɔ̀ inɛ gɔ kù wɛɛ iyi í roo má,
14 í ni, an weeɛ do ntɔ, nɔ n jɔ̀ dimiɛ ku kpɔ.
15 Si bɛɛbɛi Aburahamu wa temuaò nɔ í ba mii iyi Ilaaɔ̃ í wãa do.
16 Bii inɛ ŋa à waa gbasi ide, à ya cooi do irii inɛ iyi í re ŋa, nɔ kugbasiu ku jɔ̀ a mà iyi ntɔ ntɔ á cooi nɔ ku kpa irii kakɔɔ fei.
17 Bɛɛbɛi, inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í cea kuwãu, í bi ku nyisi ŋa mam mam iyi idei nŋu kù nɛ gɛlɛ ku kɔbia. Na ŋɔi í jɔ̀ í gbasi ku ba a mà iyi ntɔ ntɔ á cooi.
18 Na nŋu, idei kuwã do kugbasi, aŋa minjii à wɛɛ iyi kaa kpaasi, nɔ si ide minji ŋau bɛ Ilaaɔ̃ kaa yɔkɔ ku sɔ ibo. Si ide minji ŋau bɛi Ilaaɔ̃ wa mu nwa gbugbã ntɔ ntɔ, awa iyi à waa leeki si kpãa ku cɔ iyi í jilɛ nwa nɔ à ba bi ku manji nwa siɛ.
19 Kpãa ku cɔu wa mu idɔ nwai dim dim bɛi isɔi akɔi inyi í ya gɛɛ akɔu. Isɔ iyi à nɛu wa soi dim dim do anyii ridoo bi ku wai Ilaaɔ̃ lele.
20 Tengi bɛi Jesu í cua nwa í lɔ na iri nwa domi í baa í jɛ woo wee nla do ajɔ fei bɛi Mɛɛkizedɛki.

7

Mɛɛkizedɛki í jɛ ilaalu nɔ í jɛ woo wee má

1 Mɛɛkizedɛkii í jɛ ilaalui Salɛmu do woo weei Ilaaɔ̃ ilu gbugbã fei. Si waati iyi Aburahamu í jɛ amanlu ŋa igũ wa baa, ŋɔi Mɛɛkizedɛki í bɔ ku kòo ku weeaa.
2 Mii iyi Aburahamu í ba wa fei, í naa í ce ikpɛ̃ɛ, si mɛɛwa fei í nya akã í na Mɛɛkizedɛki. Yaasei irii Mɛɛkizedɛkiui í jɛ ilaalu iyi í jɛ dee dee. Si anyii nŋu, í jɛ ilaalui Salɛmu, waatɔ ilaalui laakai ku sũ.
3 Inɛ gɔ kù mà baaɛ walakɔ iyeɛ walakɔ balaɛ gɔ. A kù ce faajii kubíɛ hee má jɛ faajii ikuɛ. Si bɛɛbɛ í jɔ Amai Ilaaɔ̃, nɔ í jɛ woo wee do ajɔ fei.
4 I cɔ zaka bɛi kulai mɔkɔu í to, nŋu iyi si waati iyi Aburahamu bala nla nwa í jɛ igũ, mii ŋa iyi í ba wa, si mɛɛwa fei í nya akã í náa.
5 Si inɔi inɛi Levi ŋa, inɛ ŋa iyi à jɛ woo wee ŋau, wooda nwa í na ŋa kpãa, si mɛɛwa fei inɛi Izirɛli ŋa a nya akã a na ŋa. Do nŋu fei, à jɛ nyaanze akã, aŋa fei tɔkui Aburahamu ŋai.
6 Mɛɛkizedɛki í weea Aburahamu iyi Ilaaɔ̃ í cea kuwãu, nɔ baa do iyi Mɛɛkizedɛki kù jɛ dimii Levi, do nŋu fei, Aburahamu í náa ikpɛ̃u.
7 Kù nɛ sika gɔ, inɛ iyi í re nŋui í ya weea kpaasi.
8 Inɛi Levi ŋa, aŋa iyi inɛ ŋa à ya na akã si mɛɛwau fei, amanɛ ŋai iyi à ya ku, amma Mɛɛkizedɛki í wɛɛ, si bɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ.

9 Nsɛi, si waati iyi
Aburahamu í náa zakaa, í yɛi
bɛi Levi takaɛ mɔ í náa, nŋu iyi
amaɛ ŋa à waa ba zakaau,
10 domi baa do iyi a kù bí
Levi waati bɛɛbɛ, í yɛ bɛi í wa
si arai balaɛ waati iyi balaɛu í
ko Mɛɛkizedɛki.
11 Wooda iyi Ilaaɔ̃ í na inɛi
Izirɛli ŋa, kpãai kuweei inɛi
Levi ŋai í jɛ icuɛ. Nsɛi, bii í jɛ
kpãai kuweeu bɛ á yɔkɔ ku jɔ̀
inɛ ŋa a kɔ̃ mam mam, a kaa nɛ
bukaatai woo wee mmu gɔ ku
naa má bɛi Mɛɛkizedɛki, inɛ
iyi kù jɛ dimii Arɔ̃ɔ,
12 domi bii à kpaasi kpãai
kuwee bɛɛbɛ, tilasi í gbe a
kpaasi wooda mɔ.
13 Ntɔi, Lafɛ̃ɛ nwa iyi ideu
wa fãau, í jɛ inɛi dimi mmu gɔ,
nɔ si dimiu inɛ kãma kù ce icɛi
kuwee.
14 Ntɔ ntɔ, à mà iyi à buui si
dimii Zuda. Moizi kù nɔ kù fɔ
idei inɛ kãma si gãmɛi dimiu
iyi á na ku jɛ woo wee.

Woo wee gɔ iyi í yɛ bɛi Mɛɛkizedɛki

15 Yaasei ideu í fita sãa sã̃a si
bɛi à yɛ woo wee mmu gɔ í fita
iyi í yɛ bɛi Mɛɛkizedɛki.
16 A kù coo woo wee si na iyi
í jɔ̀ à buu si dimii woo wee ŋa,
amma do gbugbãi kuwɛɛ iyi ci
ya tãi.
17 Do ntɔi, kukɔi idei Ilaaɔ̃ í
fɔ na iriɛ í ni,
Awɔi aa jɛ woo wee do ajɔ fei
bɛi Mɛɛkizedɛki.
18-19 Si bɛɛbɛi à kpa wooda
nwou nɔ à naaò kpãa ku cɔ
iyi í roo wa, nɔ do saabuɛi
à waa sɛkɛɛ si Ilaaɔ̃. À kpa
wooda nwoi si na iyi í jɔ̀ kù
nɛ gbugbã nɔ kù nɛ aranfãani.
Ntɔ ntɔ, wooda kù jɔ̀ nkãma kù
kɔ̃ mam mam.
20 Ilaaɔ̃ í jilɔɔ woo wee bɛi
Mɛɛkizedɛki nɔ í gbasi ideu.
Inɛ ihɔ̃ ŋa à jɛ woo wee ŋa, kù
jɛ do kugbasii Ilaaɔ̃.
21 Amma do kugbasii Aɔ̃
Lafɛ̃ɛ í ce Jesu woo wee í ni,
Amu Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ ǹ gbasi ideu.
N kaa n nɔ n dede si idem má.
Aa jɛ woo wee do ajɔ fei.
22 Bɛɛbɛi Jesu í jɛ nwa bɛi
akaasii akabuu iyi í sĩa í re wa.
23 Tengi bii idei Jesu do idei
woo wee ŋau í nya ikã wee.
Woo wee ŋau à kpɔ si na iyi í
jɔ̀ amanɛ ŋai iyi à ya na à ku,
nɔ icɛ nŋa ku leekĩ.
24 Amma Jesu njɛ í wɛɛi do
ajɔ fei, ŋɔi í jɔ̀ inɛ mmu gɔ kaa
sãsi agbɛɛ ajɔ kãma.
25 Na nŋu á yɔkɔ ku faaba
inɛ ŋa iyi à waa sɛkɛɛ si Ilaaɔ̃
do saabuɛ mam mam, domi í
wɛɛi hee do ajɔ fei ku maa tɔɔ
Ilaaɔ̃ na iri nŋa.
26 Na nŋu, Jesu í jɛ woo wee
nla iyi à nɛ bukaatae. Kuwɛɛi
nŋu do ti ilu dulum ŋa kù jɛ
dimi akã. Í má, kù ce dulum
ajɔ kãma nɔ riisi kãma kù wa
siɛ. À soo í nɛ hee lelei Ilaaɔ̃.
27 Kù yɛ bɛi woo wee nla iyi
ihɔ̃ ŋa, aŋa iyi à nɛ bukaatai
kuwee ajɔ fei, sinte na irii du-
lum dii aŋa taka nŋa, si anyiɛ
ti inɛ ŋa iyi à gbe. Inɛ nŋu í ce
kuwee akã iyi í to hee do ajɔ
fei si waati iyi nŋu takaɛ í na
araɛ.
28 Woo wee nla ŋa iyi à waa
ce icɛ bɛi woodai Moizi í jilɛ, a
kù kɔ̃. Amma woo wee nla iyi
Ilaaɔ̃ í jilɛ do idei kugbasiɛ iyi
í fɔ si anyii woodau, nŋui í jɛ
Amaɛ iyi í kɔ̃ hee do ajɔ fei.

8

Jesu woo wee nla nwa

1 Nsɛi, irii ideu wee. Awa
à nɛ woo wee nla dimi bɛɛbɛ,
inɛ iyi wa buba lele si awɔ njɛi
kitãi bommai Ilaaɔ̃ ilu gbugbã
fei.
2 Wa ce icɛi woo wee nlau si
inɔ kumái bi ku wai Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ
takaɛ, iyi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í ce, kù jɛ
amanɛ.
3 À jilɛ woo wee nla baa
yooma fei ku cea Ilaaɔ̃ amua
do kuwee ŋa. Na nŋu, í gbe
woo wee nla nwa kú nɛ ngɔgɔ
iyi á ceò kuwee.
4 Bii í jɛ í wa si andunya kaa
jɛ woo wee, domi woo wee ŋa
à wɛɛ iyi à waa ce kuwee si bɛi
woodai Moizi wa fɔ.
5 Woo wee ŋau à waa sìsì icɛi
lele. Icɛ nŋa í jɔ icɛi kuwee
ntɔ iyi wa ce leleu. Bɛɛbɛ mɔi,
waati iyi Moizi í tã sɔɔlu ku ce
ilei acɔ, Ilaaɔ̃ í sõɔ í ni, jɔ̀ i coo
mam mam ku yɛ bɛi ǹ nyisiɛ si
antai iri kutau.
6 Do yaase bɛi icɛi Jesu í reò
tu ŋa, bɛɛbɛi akabuu iyi í teese
si gãmɛi Ilaaɔ̃ do amanɛ ŋa í nɛ
bɛɛrɛ í re. Akabuuu, kuwã iyi
í re do bɛɛrɛui í jɛ icuɛ.
7 Bii akabuu sinteu í kõ, kaa
nɛ a kpaasiɛ má.
8 Amma Ilaaɔ̃ í yɛ taalei inɛɛ
ŋa waati iyi í ni,
Amu Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ ǹ ni, ajɔ wa naa
iyi an dĩ akabuu titõ do
dimii inɛi Izirɛli do inɛi
Zuda ŋa.
9 Kaa yɛ bɛi iyi ǹ dĩ do bala nŋa
ŋa,
Ajɔ iyi ǹ mu awɔ nŋa ǹ fitaò ŋa
hai ilɛi Ezibiti.
A kù leekĩ do akabuu iyi ǹ dĩ
do aŋa.
Na nŋu, ǹ ce si ŋa atafii.
Ideu bɛi, amu Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ ǹ fɔ.
10 Nɔ ǹ ni má, akabuum wee,
iyi an dĩ do dimii inɛi
Izirɛli ŋa si anyii ajɔ
nŋu.
An dasi woodam si lasabu
nŋa.
An kɔɔ si idɔ nŋa.
An jɛ Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ nŋa nɔ aa jɛ
inɛm ŋa.
11 Inɛ kãma nŋa kaa kó inɛi
iluɛ si cio má walakɔ
kpaasiɛ ku ba ku màm,
Domi aŋa fei aa màm hai ama
keeke hee ku bɔ inɛ
ngbo.
12 An kpa idei kuce laalɔ nŋa.
N kaa n ye gigii dulum
du ŋa má.
13 Idei akabuu titõ iyi Ilaaɔ̃
wa fɔui í jɔ̀ ti takou kù nɛ
aranfãani má. Wee mii iyi wa
gbo wa fei, wa bɔ ku kpa irii.

9

Kutɔɔi akabuu sinte do ti lele

1 Si waatii akabuu sinteu
wooda í wɛɛ si gãmɛi kutɔɔ, nɔ
ile bi kuwai Ilaaɔ̃ mɔ í wɛɛ si
andunya.
2 Ntɔi à gũ ilei acɔ. Inɔ sin-
teui à ya kpe ile kumá. Bɛi
fitila í wa do taabu do pɛ̃ɛ iyi
à jilɛa Ilaaɔ̃.
3 Do wajui acɔ minjisiau *
inɔ mmuɛ gɔ í wa bɛ má iyi à
ya kpe ile iyi í re do kumá.
4 Bɛi bi kuwee iyi à ce do
wura í wa, si antaɛi à ya jo
tulare. Bɛ mɔi kpakoi akabuui

* **9:3** acɔ minjisiau acɔ sinteui í jɛ bi ku lɔ. † **9:4** mana ijɛ iyi Ilaaɔ̃ í sambaa inɛi Izirɛli ŋa wa hai lele waati iyi à wa gbabuau.

Ilaaɔ̃ í wa iyi à bii do wura. Si inɔ kpakoui, cakai wura í wa, bii à dasi mana †. Nɔ si inɔ kpakou mɔi goloi Arɔ̃ɔ iyi Ilaaɔ̃ í jɔ̀ í da koko wo í wa, do kuta ku munga anu si bii à kɔ wooda.

5 Si antai kpakoui amaleka ilu amboe ŋau à wa. Wurai à yɔ à ceò amaleka ŋau. À jɔ̀ ikpa nŋa í fũ í bii tengi bii à ya nikã nɛi kuwee na dulum. Amma a kaa ka yɔkɔ ka sisi idei mii ŋau ihɛ̃ fei nsɛi.

6 Do yaase bɛɛbɛi à jilɛ fei ndɛɛ nɔ woo wee ŋa à ya lɔ inɔ sinteui ajɔ fei a maa ce icɛi kutɔɔ nŋa.

7 Amma woo wee nlau nŋu akãi í ya lɔ inɔ minjisiau adɔ̃ do adɔ̃ gbakã akã do nɛi mɛɛmu iyi í ya ceaò Ilaaɔ̃ kuweeu na dulum dii nŋu takaɛ do iyi inɛ ŋa à ce si kumà hai mà nŋa.

8 Bɛɛbɛi Hundei Ilaaɔ̃ wa nyisi wa iyi kpãa iyi wa bɔ inɔ ntɔ iyi í re do kumáu a kù cũu titã waati iyi ile sinteu í wɛɛ.

9 Iyi bɛi í jɛ nwa yaasei mii iyi wa ce nsɛiu ihɛ̃, domi wa nyisi wa iyi amua ŋa do mɛɛmu ŋa iyi à ya ceaò Ilaaɔ̃ kuwee ŋau kù to ku jɔ̀ idɔi inɛ iyi wa coou kú má mam mam.

10 Mii ŋau bɛ fei wa fɔ idei kujɛ do kumɔ do ara ku wiɛ dimi ikã ikã. Woodai ara nŋu akãi iyi Ilaaɔ̃ í jilɛ hee titɔ̃ɛ ku maa naa.

11 Amma waati iyi Kirisi í naa, í jɛ woo wee nla iyi í naaò mii jiidai ala wa nnyi. Nŋui í lɔ ile gɔ iyi í la í re nɔ í sĩa í re. Kù jɛ amanɛ ŋai à coo, waatɔ kù wa si andunya iyi à taka.

12 Kirisi njɛ í lɔ inɔ iyi í re do kumáui gbakã akã hee do ajɔ fei, nɔ kù jɛ do njɛi iwo ŋa walakɔ ti ama kɛtɛ ŋa. Njɛi nŋu takaɛi í lɔò. Bɛɛbɛi í jɔ̀ à baò faaba iyi ci ya tã.

13 Inɛ ŋa iyi a kù má à ya fãsi ŋa njɛi iwo ŋai do ti kɛtɛ kombo ŋa do irurui kɛtɛ ŋa iyi à jo, ara nŋa ku bɛi ku má.

14 Bii bɛɛbɛi, bɛirei aranfãanii njɛi Kirisi á to. Do saabui Hundei Ilaaɔ̃ iyi kaa kui í naò Ilaaɔ̃ araɛ bɛi kuwee iyi kù nɛ agbɛ. Njɛɛi á jɔ̀ idɔ nwa ku má hai si icɛ nfe nfe ku ce ku ba ka yɔkɔ ka tɔɔ Ilaaɔ̃, nŋu iyi í jɛ icui kuwɛɛ.

15 Na ŋɔi í jɔ̀ Kirisi í jɛ woo teese kpãa ku ba Ilaaɔ̃ ku dĩ akabuu titɔ̃ do amanɛ ŋa nɔ inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í kpe a jɛ tubu iyi ci ya tã iyi í ce nŋa kuwãɛu. Aa yɔkɔ a jɛ tubuui na iku iyi Kirisi í ku, ku yaò inɛ ŋa hai si kurara nŋa iyi à ce si waatii akabuu nwou.

16 Akabuu dimi bɛɛbɛ iyi í jɛ ti tubu ku kpɛ̃, ku bɛi ku ce icɛ tilasi í gbe inɛ iyi í ce akabuuu ku ku titã.

17 Ntɔi, a kaa ceò akabuui tubu ku kpɛ̃ icɛ bii kù jɛ inɛ iyi í ce akabuuu takaɛ í ku, domi bii í wɛɛ si hunde akabuuu kaa nɛ gbugbã ku ce icɛ.

18 Na ŋɔi í ce baa akabuu sinteu, do njɛi à dũu.

19 Sinte Moizi í sisia inɛ fei wooda baa yooma fei si bɛi Ilaaɔ̃ í jilɔɔ. Si anyii nŋu, nɔ í so njɛi ama kɛtɛ ŋa do ti iwo ŋa do inyi, nɔ í so ikũ nkpa do amaawɔi jĩi ndii isɔpu, í dasi njɛu nɔ í fãsi tiai woodau do inɛ fei.

20 Nɔ í ni, iyi ihɛ̃i í jɛ njɛ iyi
wa mua akabuu iyi Ilaaɔ̃ í dĩ
do iŋɛu gbugbã.
21 Nɔ í so njɛu má í fãsi ilei
acɔu do mii ŋa iyi à ya ceò
kuweeu fei.
22 Si idei wooda njɛi í ya jɔ̀
mii nkpɔ ku má. Bii njɛ kù
nikã Ilaaɔ̃ kaa kpa dulum dii
inɛ kãma.
23 Mii ndii andunya ŋau ihɛ̃i
iyi à jɔ mii ndii lele ŋau à má
do kuwee dimi bɛɛbɛ. Amma
mii ndii lele ŋa taka nŋa à
nɛ bukaatai kuwee iyi í re do
bɛɛrɛ.

Kuweei Kirisi í kpa idei dulum

24 À mà sãa sãa iyi Kirisi kù
lɔ ile kumá iyi amanɛ ŋa à ce.
Kù lɔ ile iyi í jɔ bi ku wa ntɔ
ntɔi Ilaaɔ̃u, amma í lɔi hee lele
takaɛ nɔ nsɛi wa leekĩ si wajui
Ilaaɔ̃ na iri nwa.
25 Si bɛi í lɔ bɛ, kù jɛ á ni í nɛ
bukaatai koo ce kuweei araɛ
tuuba nkpɔ nkpɔ. Woo wee
nlau, inɛ nŋu í ya lɔi adɔ̃ do adɔ̃
si inɔ iyi í re do kumáu do njɛi
mɛɛmu gɔ.
26 Bii í jɛ Kirisi í lɔ bɛ
tuuba nkpɔ nkpɔ wo, á yɛ
ijuukpã isɛ fɛɛfɛlo hai sintei
andunya. Amma nsɛi, si
waatii ankãanyiu ihɛ̃, í na araɛ
bɛi kuwee gbakã akã iyi í to ku
kpa idei dulum hee do ajɔ fei.
27 Si bɛi Ilaaɔ̃ í jilɛa inɛ fei ku
ku gbakã akã ku bɛi ku kiitiɛ,
28 bɛɛbɛ mɔi Kirisi í na araɛ
gbakã akã bɛi kuwee í soò dulum dii inɛ nkpɔ. Á nɔ ku na
ku faata wa isɛ gbeejisia, kù
jɛ ku naa ku so dulum dii inɛ
ŋa má, amma ku ba faabai inɛ
ŋa iyi à waa degbeɛ ŋau kú kɔ̃
mam mam nii.

10

1 Woodai Moizi idei mii ŋa
iyi à jɔ mii jiida ŋa iyi aa na a
naai wa fɔ, kù jɛ mii jiida ŋau
taka nŋa. Na nŋu, inɛ ŋa iyi à
waa sɛkɛɛ si Ilaaɔ̃ do kuwee ŋa
iyi à ya maa ce dimi akã adɔ̃ do
adɔ̃ hai nɛ kɔɔ, woodau bɛ kaa
yɔkɔ ku jɔ̀ a kɔ̃ mam mam.
2 Bii í jɛ yaasei Ilaaɔ̃ ku tɔɔ
bɛɛbɛi á jɔ̀ inɛ ŋau a má wo, idɔ
nŋa kaa yɛ taale nŋa nɔ a kaa
nɛ bukaatai a maa ce kuwee
má.
3 Amma kuweeu, í jɛ mii gɔ
iyi í ya ye inɛ ŋa gigii dulum
du ŋa adɔ̃ do adɔ̃.
4 Ntɔ ntɔ, njɛi kɛtɛ do ti iwo
ŋau kaa yɔkɔ ku kpa idei dulum.
5 Na nŋu, waati iyi Kirisi í bi
ku naa si andunya í sɔ̃ Ilaaɔ̃ í
ni,
Kù jɛ kuwee walakɔ amua ŋai
ì bi.
Na ŋɔi í jɔ̀ ì ceem ara.
6 Kù jɛ kuwee ŋa iyi à ya jo si
ina fei sãa sãa
Walakɔ kuwee iyi à ya ce na
dulum dii inɛ ŋai á dɔ̃ɛ
si.
7 Si anyii nŋu nɔ ṅ ni, amu wee
Ilaaɔ̃.
Ṅ wa n naai n na n ce idɔɔbiɛ
Si bɛi à kɔ idem si tiai wooda.
8 Sinte titã Kirisi í ni, kù jɛ
kuwee walakɔ amua ŋai ì bi.
Kù nɔ kù jɛ kuwee ŋa iyi à ya
jo si ina fei sãa sãa walakɔ iyi à
ya ce na dulum nii á dɔ̃ɛ si. Do
nŋu fei kuwee ŋa iyi wa fãau à
waa cooi si bɛi wooda í jilɔɔ.
9 Si anyii nŋu í ni, amu wee ṅ
wa n naai n na n ce idɔɔbiɛ. Si

bɛɛbɛi ì kpa irii kutɔɔ nwou nɔ
ì kpaasiɛ do mmuɛ.
10 Si bɛi Jesu Kirisi í ce idɔɔbii
Ilaaɔ̃, na ŋɔi í jɔ̀ aa ka yɔkɔ
ka má hai si dulum du wa ŋa
na saabui kuweei araɛ iyi í ce
gbakã akã hee do ajɔ fei.
11 Woo wee fei í ya maa ce
icɛɛi ajɔ baa yooma fei. Nɔ
tuuba nkpɔ nkpɔ kuwee akãu
bɛi í ya maa ce nɔ kaa yɔkɔ ku
kpa idei dulum.
12 Amma kuwee akãi Kirisi í
ce na irii dulum. Si anyii nŋu,
í koo í buba si awɔ njɛi Ilaaɔ̃
hee do ajɔ fei,
13 wa degbe ajɔ iyi Ilaaɔ̃ á ce
mbɛɛɛ ŋa bi ku lesi isɛɛ.
14 Á yɔkɔ ku maa bubaɛ si na
iyi í jɔ̀ amua akãui í jɔ̀ inɛ ŋa
iyi Ilaaɔ̃ í ce inɛɛ ŋa à má mam
mam hee do ajɔ fei.
15 Hundei Ilaaɔ̃ mɔ wa jɛ
nwa sɛɛdai ideu. Sinte titã í ni,
16 Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í ni, akabuu iyi an
dĩ do aŋa si anyii ajɔ
nŋu wee.
An dasi woodam si idɔ nŋa.
An kɔɔ si lasabu nŋa.
17 Nɔ í ni má,
N kaa n ye gigii dulum du ŋa
Do wooda ku kua nŋa má.
18 Debɛi, bii à kpa idei dulum,
kù nɛ a ce kuwee gɔ na iriɛ má.

Ka sɛkɛɛ si Ilaaɔ̃

19 Na nŋu, iŋɛ inɛm ŋa, aa
ka yɔkɔ ka lɔ si inɔ iyi í re
do kumáu do idɔ ku buba na
saabui njɛi Jesu.
20 Ridoo iyi wa ganji inɛ ŋa a
lɔ inɔ iyi í re do kumáu í ga si
waati iyi Jesu í na araɛ. Bɛɛbɛi
í nya nwaò kpãa titõ iyi í jɛ ti
kuwɛɛ.
21 Nɔ à nɛ woo wee nla iyi í
jɛ inɛ ngboi kpasɛ̃i Ilaaɔ̃.
22 Na nŋu, ka sɛkɛɛ si Ilaaɔ̃ do
idɔ hai nɛ muafiti do naanɛ ku
dasi hai nɛ sika, do idɔ kumá
iyi kù waa yɛ taale nwa do ara
iyi à wɛ do inyi iyi í má.
23 Ka jɔ̀ ka leekĩ dim dim si
kpãa ku cɔ iyi à waa jɛ sɛɛdaɛu
ihɛ̃, domi Ilaaɔ̃, nŋu iyi í ce
kuwã í jɛ ilu naanɛ.
24 Ka ce laakaii njɛ ku ba ka
ya mua njɛ gbugbã iyi á jɔ̀ ka bi
inɛ ŋa nɔ ka maa ce icɛ jiida.
25 Ka maà ti ka jɔ̀ idei kutɔtɔɔ
nwa, si bɛi inɛ gɔ ŋa à ya maa
ce. Amma ka mua njɛ gbugbã.
Bɛi ì yɛ ajɔi Lafɛ̃ɛ wa maai wa
fei, bɛɛbɛ mɔi aa ya maa muaò
njɛ gbugbã ŋa.
26 Awa iyi à mà ntɔ tã, bii à
waa mɔsi dulum ku ce, kuwee
gɔ kù wɛɛ ma iyi á kpa idei
dulum,
27 í gbe ka wɛɛò njo ka maa
degbe kiitii Ilaaɔ̃ do ina nla iyi
á ce nfei mbɛɛɛ ŋa.
28 Inɛ baa yooma iyi í kua
woodai Moizi fei, bii amanɛ
minji mɛɛta í jɛ sɛɛdaɛ à ya
kpaai, a ci ya ce araareɛ.
29 Debɛi, inɛ iyi wa donda
Amai Ilaaɔ̃ wa cɔ njɛɛ nfe, njɛ
si bii Ilaaɔ̃ í dĩ akabuuɛ iyi á jɔ̀
lafɛ̃ɛ ku má, nɔ wa bu Hundei
Ilaaɔ̃ iyi wa nyisi wa didõu, i cɔ
zaka bɛi mii iyi á na ku ba lafɛ̃ɛ
si ajɔi kiitiu á to.
30 Ntɔ ntɔ, awa à mà inɛ iyi í
fɔ í ni, amui an sãa inɛ laalɔ iyi
í ce, amui an kpã woo ce laalɔ
iju. Nɔ í ni má, amu Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ
an kiiti inɛm ŋa.
31 Ideu í to njo nla nla bii
amanɛ í dasi awɔi Ilaaɔ̃, nŋu iyi
í wɛɛ.
32 I ye gigi mii iyi í tako í ba
ŋɛ wo ŋa si waati iyi ì yɛ inya

kumái Ilaaɔ̃ ŋa, ì ba ijuukpã
ŋa ntɔ ntɔ amma ì leekĩ si dim
dim ŋa.
33 Waati gɔ ŋa à ya maa bu ŋɛ
nɔ à kpã ŋɛ iju si bantuma, nɔ
si waati gɔ ŋa mɔ ì ya maa mua
inɛ gɔ ŋa iyi à waa yɛ dimii
wahalau bɛ gbugbã ŋa.
34 Ntɔi, ì ce araarei inɛi
piisõɔ ŋa. Iyi inɛ ŋa à nɔ à
gba mii ndu ŋɛ ŋa ì jɛ ŋai do
inɔ didɔ̃, domi ì mà ŋa iyi ì nɛ
amani iyi í re do bɛɛrɛ iyi í ya
maa wɛɛ do ajɔ fei.
35 Na nŋu, i maà fũsi idɔ ku
buba nŋɛ awɔ, domi ribaɛ í la.
36 Do ntɔ, í gbe i temua ŋa ku
ba bii ì ce idɔɔbii Ilaaɔ̃ ì tã ŋa, i
ba mii iyi í ce nŋɛ kuwãɛ.
37 Ntɔi, si bɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃
wa fɔ í ni,
Waati í gbe keeke, kekeeke
mɔm.
Nɔ inɛ iyi í nɛ ku naa á naa, kaa
kpɛ.
38 Nɔ inɛm iyi í jɛ dee dee,
á maa wɛɛ do saabui
naanɛ ku dasi.
Amma bii í nyi do anyi, inɔm
kaa dõ do nŋu má.
39 Awa a kù jɛ inɛ ŋa iyi aa nyi
do anyi a koo a ce nfe. Amma
à dasi naanɛ nɔ à wa si kpãai
faaba.

11

Kpãai naanɛ ku dasi

1 Inɛ iyi í dasi Jesu naanɛ í
mà kam kam mii iyi nŋu wa cɔ
kpãaɛu nŋu á baa. Í nɔ í mà mii
iyi a kù yɛ do iju í wɛɛi do ntɔ.
2 Naanɛ ku dasi dimi bɛɛbɛi
inɛi tako ŋa à nɛ, ŋɔi í jɔ̀ kuwɛɛ
nŋa í sĩaa Ilaaɔ̃ si.
3 Na naanɛ ku dasii, à mà iyi
Ilaaɔ̃i í taka andunya do ideɛ.
Bɛɛbɛi í taka mii iyi à waa yɛ
hai si mii iyi a kù waa yɛ.
4 Na naanɛ ku dasii, Abɛli í
cea Ilaaɔ̃ kuwee iyi í nɛ bɛɛrɛ í
re ti Kaẽɛ. Na saabui naanɛ ku
dasiɛi Ilaaɔ̃ takaɛ í jɛsi amuaɛ
nɔ í kpoo inɛ dee dee. Na
naanɛ ku dasiui Abɛli wa ba
wa ide ku fɔ hee nsɛi baa do iyi
í ku fei.
5 Na naanɛ ku dasii Enɔku
kù kú, Ilaaɔ̃ í soo kú wa bi
tɛɛ, nɔ inɛ gɔ kù yɔɔ do iju má.
Waati iyi í wa si andunya, à ya
maa jɛ sɛɛdaɛ iyi kookoosuɛ í
dõa Ilaaɔ̃ si.
6 Nɔ wee inɛ gɔ kù wɛɛ iyi
kookoosuɛ á dõa Ilaaɔ̃ si bii kù
jɛ do naanɛ ku dasi. Ntɔi, inɛ
iyi wa sɛkɛɛ si Ilaaɔ̃ í nɛ ku
dasi naanɛ iyi Ilaaɔ̃ í wɛɛ nɔ inɛ
ŋa iyi à waa dɛdɛɛ í ya sã nŋa
ribaɛ.
7 Na naanɛ ku dasii, Nowee
í gbɔ idei Ilaaɔ̃ waati iyi í ni ku
ce laakai si mii iyi á na ku naa
iyi kù yɛ titã. Í jirima idei Ilaaɔ̃
nɔ í gbe akɔi inyiu si bii nŋu do
inɛi kpasẽɛ ŋa fei aa ba faaba.
Na naanɛ ku dasiɛi í yɛò taalei
inɛi andunya ŋa nɔ Ilaaɔ̃ í ni í
jɛ amanɛ dee dee.
8 Na naanɛ ku dasii,
Aburahamu í jéò kukpei Ilaaɔ̃
nɔ í dasi kpãa wa nɛ ikpa ilɛ gɔ
iyi Ilaaɔ̃ á náa bɛi tubu. Í dasi
kpãa wa koo baa do iyi kù mà
bii wa bɔ.
9 Na naanɛ ku dasii í koo í
buba si ilɛu bɛi isɛ mmu, si ilɛ
iyi Ilaaɔ̃ í ceaa kuwãɛ. Si ilei
acɔ ŋa mɔm nii í wa. Bɛɛbɛi
mɔi Izaaki do Zakɔbu à ce si
anyiɛ, aŋa iyi Ilaaɔ̃ í cea kuwã
akãu.
10 Aburahamu í ce bɛɛbɛi
wa degbeò ilu nla iyi icuɛ í
nɛ gbugbãu. Iluu, Ilaaɔ̃i í jilɛ

yaase bɛi á yɛ, nŋui á nɔ ku maa.
11 Na saabui naanɛ ku dasii, Sara takaɛ * í ba gbugbã í bíò
ama baa do iyi waatiɛ í lɔ. Í mà
iyi Ilaaɔ̃, nŋu iyi í ce kuwã, í jɛ
ilu naanɛ.
12 Bɛɛbɛ mɔi inɛmɔkɔ akãu
bɛ, nŋu iyi í maai iku, tɔkuɛ ŋa
à na à kpɔ bɛi andaiyai lele ŋa
do bɛi sãai ido iyi inɛ gɔ kaa
yɔkɔ ku ka ku mà jiaɛ.
13 Si naanɛ ku dasii inɛ ŋau
bɛ fei à ku. A kù ba mii iyi Ilaaɔ̃
í ce nŋa kuwãɛu, amma à yɔɔi
hai ɟ̃iiɟ̃ì à coo cenkã. À fɔ iyi
aŋa à jɛ inɛ njoo ŋa do hai nɛ
ide ŋa si andunyau ihẽ.
14 Inɛ ŋa iyi à waa fɔ bɛɛbɛ, à
waa nyisi mam mam iyi aŋa à
waa dɛ ilɛ iyi á jɛ tu ŋai.
15 Bii í jɛ à waa ce bɛgɛi ide
nŋa iyi à jò wa wo, aa ba kpãa
a sinda a nyi.
16 Amma nsɛi à waa dɛ ide
iyi í sĩa í re, waatɔ ide iyi í
wa lele. Na ŋɔi í ce anyɔ kù
waa mu Ilaaɔ̃ a kpoo Lafɛ̃ɛ nŋa
domi í ce nŋa sɔɔlui ilu gɔ.
17 Na naanɛ ku dasii,
Aburahamu í jɛsi ku ceò
Izaaki kuwee si waati iyi Ilaaɔ̃
wa cɔ laakaiɛ. Nŋu iyi Ilaaɔ̃ í
cea kuwãu, í tã sɔɔlu ku ceò
ama akãɛu kuwee.
18 Nŋui Ilaaɔ̃ í sɔ̃ wo í ni, hai
bi Izaakii dimiɛ á fita.
19 Ì mà iyi Ilaaɔ̃ í nɛ gbugbã
ku ɟ̃ì inɛ baa hai si balɛ. Do ntɔ
aa ka yɔkɔ ka ni í yɛi bɛi Ilaaɔ̃ í
jũu hai si balɛ.
20 Na naanɛ ku dasii, Izaaki
í weea Zakɔbu do Esau, í sɔ̃ ŋa
mii iyi á na ku ce.
21 Na naanɛ ku dasii,
Zakɔbu, waati iyi í maai iku, í
weea amai Zozɛfu ŋa akã akã,
nɔ í lɔ́kɔ̀ si golo í tɔɔò Ilaaɔ̃.
22 Na naanɛ ku dasii, Zozɛfu
mɔ, waati iyi í maai iku, í fɔ
idei kufitai inɛi Izirɛli ŋa hai
ilɛi Ezibiti do bɛi aa cea kũkũi
nŋu ŋa.
23 Si waati iyi à bí Moizi, na
naanɛ ku dasii baaɛ ŋa a kù
ce njoi a kua woodai ilaaluu
nɔ à singaɛ zakai cukpa mɛɛta,
domi à yɛ í jɛ ama ku sĩa.
24 Na naanɛ ku dasii, Moizi í
kɔ a kpe nŋu amai ama inaaboi
Faraɔ̃ waati iyi í na í la.
25 Í gbasi a kpã nŋu iju do
inɛi Ilaaɔ̃ ŋa ajɔ do iyi nŋu á
maa wɛɛò inɔ didɔ̃ si faayii du-
lum iyi kaa kpɛ.
26 Í gbasi a yaako nŋu bɛi aa
na a yaako Kirisi. Wa lasabu
iyi dimii yaako bɛɛbɛ ku yɛ í nɛ
bɛɛrɛ í re amanii Ezibiti, domi
amanii alai wa lele.
27 Na naanɛ ku dasii Moizi í
fita hai ilɛi Ezibiti, kù ce njoi
idɔɔkɔ̃i ilaaluu. Í leekiĩ dim
dim bɛi mii iyi í yɛ inɛ iyi a ci
ya yɛ.
28 Na naanɛ ku dasii í jɔ̀ à
jɛ jingaui Iku ku kua. Nɔ í jɔ̀
à fãsi njɛi angudã ŋa si andɛ
koofa ŋa ku ba amaleka iyi á
kpa ama yemma ŋa ku maà lu
amai Izirɛli ŋa.
29 Na naanɛ ku dasii, inɛi
Izirɛli ŋa à kua Tenku Nkpau
si ilɛ ngbɛ. Amma waati iyi
inɛi Ezibiti ŋa à bi a ce bɛɛbɛ,
inyi í jɛ ŋa.
30 Na naanɛ ku dasii, bindii
Zeriko í cuku waati iyi inɛi

* **11:11** Na saabui naanɛ ku dasii, Sara takaɛ Tia nwo gɔ ŋa à ni, na saabui naanɛ ku dasii, Aburahamu í ba gbugbã í bíò ama baa do iyi í gbo nɔ Sara takaɛ í jɛ gbɛnda.

Izirɛli ŋa à kaako iluu ajɔ mɛɛje.
31 Na naanɛ ku dasii, Rahabu abo à ta icuu kù ku do inɛ ŋa iyi a kù jirima Ilaaɔ̃ ajɔ, si na iyi í jɔ̀ í gba woo bɛ ŋau do inɔ akã.
32 Mii an fɔ má. Waati kù waa tom hee n ce faajii Zedeɔ̃ do ti Baraki do Samsɔ̃ɔ do Zɛfutee do Davidi do Samuɛli do walii ŋau.
33 Na naanɛ ku dasii à jɛ amanlu ŋau igũ, à ce iyi í jɛ dee dee, nɔ à ba à gba mii iyi Ilaaɔ̃ í ce nŋa kuwãɛ. À dĩ gɛlɛi muusu nla ŋa,
34 à kpa gbugbãi ina nla, à ba à fita hai si awɔi inɛ ŋa iyi à waa dɛ a kpa ŋa do taakuba. À kua gbugbã wo, amma à na à ba gbugbã má. À waa ce njo nŋa si igũ, à jɛ dimi mmu ŋa igũ.
35 Na naanɛ ku dasii, inaabo gɔ ŋa à ba inɛ nŋa ŋa à jĩ wa hai iku.
Inɛ gɔ ŋa mɔ, baa do iyi à kpã ŋa iju hee à ku, a kù dɛ aŋa a fita si, domi a waa bi aŋa a na a koo a ba kuwɛɛ iyi í jɛ jiida í re.
36 À yaako inɛ gɔ ŋa mɔ nɔ à tɛ nŋa kpɔtɔɔ. À dĩ inɛ gɔ ŋa do sesee à dasi ŋa piisɔ̃ɔ.
37 Gɔgɔ ŋa à ta ŋa kuta à kpa ŋa, inɛ gɔ ŋa mɔ à bu ŋa kiti minji, gɔgɔ ŋa mɔ à kpa ŋa do taakuba. Inɛ gɔ ŋa mɔ à dĩ batai angudã do batai iwo à waa dabiiò. A kù nɛ nkãma, à kpã ŋa iju, à wahala ŋa,
38 a kù jɔò andunya. À ya maa dabii si gbabua do si antai iri kuta ŋa. À wa si isai kuta ŋa do isai ilɛ ŋa.
39 Inɛ ŋau fei, à jɛ nŋa sɛɛda jiida na naanɛ ku dasi nŋa. Do nŋu fei, a kù ba kuwã iyi Ilaaɔ̃ í ceu.
40 Ntɔi, si bɛi Ilaaɔ̃ í jilɛ nwa mii iyi í nɛ bɛɛrɛ í re, kù bi inɛ ŋau a kɔ̃ dee dee iyi kù jɛ do awa ajɔ.

12

Ilaaɔ̃ Baa nwa

1 Na nŋu, si na iyi í jɔ̀ woo jɛ sɛɛda nkpɔu bɛ wa kaako wa, awa mɔ ka nyɔ mii iyi wa bitandi wa si kuwɛɛ nwa do dulum iyi ci ya kpɛtɛ ku má si wa dim dim. Nɔ ka temua si kpãai kuwɛɛ iyi wa degbe wa bɛi woo sɛi í ya temua si areɛ.
2 Ka dasi laakai nwa fei si Jesu. Hai bi tɛɛi naanɛ ku dasi nwa wa naa, nŋu mɔi í nɔ wa kɔ̃ɔ. Í jɔ̀ à kpaa si jĩi ku gaau, kù cɔ anyɔi dimii ikuu domi wa cɔ kpãai inɔ didɔ̃ iyi à jilɛaa. Nsɛi, wa buba si awɔ njɛi kitãi bommai Ilaaɔ̃.
3 I jɔ̀ i lasabu si mii iyi Jesu í ce, si bɛi í temua do mbɛɛtɛ nlau hee í jɔ̀ ilu dulum ŋa à kpaa. I mu ideu ŋa ku ba i maà kua gbugbã ŋa, nɔ i maà mɔngɔ munya ŋa.
4 Iŋɛ, si kujabu nŋɛ do dulum, i kù jabu i kù to hee si iku titã ŋa,
5 nɔ ì gbɛjɛ idei gbugbã iyi à mu nŋɛ waati iyi à kɔ à ni,
Amam, bii Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ wa kpãɛ iju, ikɔi wa naɛ, maà ce si atafii.
Inɔɛ ku maà fɔ bii wa fɔ siɛ ide,
6 Domi inɛ iyi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í bi, nŋui í ya kpã iju,
Nɔ ku cã inɛ ŋa iyi í doo si amaɛ ŋa fei.

7 Na nŋu, i temua do ijuukpã
nŋɛ domi Ilaaɔ̃ wa ce nŋɛi bɛi
amaɛ ŋa. Ama yoomai í wɛɛ iyi
baaɛ ci ya kpãa iju.
8 Bii a kù kpã ŋɛ iju bɛi amu
ŋa iyi à gbe, debɛi i kù jɛ amai
Baaba ŋa, iŋɛ ama seege ŋai.
9 Baa nwa ŋa iyi à wa ilɛ ihẽ
à ya kpã wa iju à ya ka nɔ ka
jirima ŋa. Bii bɛɛbɛi, bɛirei
iri ilɛ ku sũa Baa nwa iyi í wa
leleu í nɛ ku to ku ba ka nɛ
kuwɛɛ.
10 Baa nwa ŋa à ya kpã wa iju
si waati keeke si bɛi í sĩa nŋa.
Amma Ilaaɔ̃ í ya kpã wa iju
na aranfãani nwa ku ba ka nɛ
ikpẽ si kumáɛ.
11 Ntɔi, bii à waa kpã wa iju,
inɔ ku fɔi í ya jɛ nwa titã, ci ya
jɛ inɔ didɔ̃. Amma si anyii nŋu,
inɛ ŋa iyi à ba ijuukpãu nɔ à
kpaasi, à ya jɛ dee dee nɔ a jɛ
kuwɛɛ nŋa si laakai ku sũ.
12 Na nŋu, iŋɛ iyi ì waa mɔngɔ
temua, i wu awɔ nŋɛ lele, nɔ
ilugũ nŋɛ ŋa iyi à gbɛɛji ŋau i
mu nŋa gbugbã ŋa.
13 Nɔ i cea isɛ nŋɛ ŋa kpãa iyi
í munga anu ŋa ku ba ilu kutɛ
bɔ̃ɔ ŋa a maà tambɔ kutɛ nŋa
ŋau má, amma a ba iri.

Ide iyi à sõ wa ka ce

14 I dɛ laakai ku sũ do inɛ fei
nɔ i ce kuwɛɛ iyi í má ŋa domi
inɛ gɔ kù wɛɛ iyi á yɛ Lafɛ̃ɛ bii
kuwɛɛɛ kù má.
15 I ce laakai ŋa kãma nŋɛ ku
maà na ku toa didõi Ilaaɔ̃ anyi,
nɔ i maà jɛ ilu inɔ ku ro ŋa,
domi inɔ ku rou á na ku la nɔ
ku tosi inɛ nkpɔ bɛi icãi jĩi í ya
yɔ.
16 I ce laakai ŋa ku ba inɛ gɔ
ku maà ce sakara, nɔ inɛ gɔ ku
maà na ku kɔ ku mà bɛɛrɛi mii
jiida ŋa. Bɛɛbɛi Esau í ce waati
iyi í so yemma ku jɛɛ í taa na
ijɛ jɛɛ akã.
17 Si anyii nŋu, iŋɛ taka nŋɛ
ì mà ŋa iyi í bi baa nŋu ku
weea nŋu, amma í kɔaa domi
kù ba kpãa ku kpaasi mii iyi í
tako í ce baa do iyi wa dɛdɛɛ do
cikãaju fei.
18 Iŋɛ, kù jɛ iri kuta gɔ iyi aa
yɔkɔ a lui ì sɛkɛɛ si ŋa, bɛi inɛi
Izirɛli ŋa à sɛkɛɛ si iri kutai
Sinai. Si antai kutai Sinai ina
nla nlai í wa bɛ do kudũi ijĩ do
ilu kuku do fufu dabii,
19 do kãakãakĩ do ide ku fɔ
nla nla. Iyi inɛi Izirɛli ŋau à
gbɔ ide ku fɔu à tɔɔ suuru à ni
ku maà ti ku ba aŋa ide ku fɔ
má,
20 domi à waa ce njoi wooda
iyi í ni, ilu hunde baa yooma
iyi í lu iri kutau, baa bii
mɛɛmui, aa taa kuta a kpaai.
21 Mii iyi à yɛ bɛ, í nɛ njo hee
Moizi í fɔ í ni, njo í mum hee
ñ wa n yaya.
22 Amma iŋɛ, iri kutai Siõɔi
ì sɛkɛɛ si ŋa, bii ilui Ilaaɔ̃, nŋu
iyi í wɛɛ í wa. Iluu, nŋui í
jɛ Zeruzalɛmui lele, tengi bii
amaleka ŋa à ya tɔtɔɔ nkpɔ
nkpɔ do inɔ didɔ̃.
23 Ì sɛkɛɛ si inɛ ŋa iyi à kɔ iri
nŋa lele ŋa, aŋa iyi à jɛ ama
yemmai Ilaaɔ̃ ŋa. Ì sɛkɛɛ si
Ilaaɔ̃ ŋa, nŋu iyi í jɛ woo kiitii
inɛ fei, nɔ ì sɛkɛɛ si inɛ jiidai
tako ŋa iyi Ilaaɔ̃ í jɔ̀ à kɔ̃ tã ŋa.
24 Ì sɛkɛɛ si Jesu do njɛɛ iyi í
nikãu ŋa. Jesui í jɛ woo teese
kpãa ku ba Ilaaɔ̃ ku dĩ akabuu
titõ do amanɛ ŋa. Njɛɛui, wa
ba wa ide ku fɔ, nɔ ideɛ í dõ ku
gbɔ í re ti Abɛli.

25 Na nŋu, i ce laakai ŋa i
maà kɔ ku gbɔ idei inɛ iyi wa
ba ŋɛ ide ku fɔ ŋa. Moizi í ba
inɛ ŋa ide ku fɔ si andunyau
ihɛ̃ í ni a ce laakai, nɔ inɛ ŋa
iyi à kɔ ku gbɔ ideɛu a kù fita
si ijuukpã. To, awa mɔ iyi à
waa gbɔ inɛ iyi wa fɔ ide wa hai
lelei Aɔ̃, bɛirei aa ka ce ka fita
si ijuukpã bii à waa toaa anyi.
26 Inɛ iyi ide ku fɔɛ í tako í
jɔ̀ ilɛ í yayau, í fɔ má nsɛi í ni,
an nyi n yaya ilɛ má gbakã akã
amma kù jɛ ilɛ nŋu akã, hee do
lele feii.
27 Iyi í ni, an nɔ n coo má
gbakã akã, wa nyisi iyi mii iyi
à taka á yaya ku lɔ ku ba mii iyi
kaa yaya ku wɛɛ.
28 Na nŋu, ka saabu Ilaaɔ̃
domi à nɛ bomma iyi kaa yaya
nɔ ka tɔɔɛ si bɛi í bi, ka mà
bɛɛrɛɛ nɔ ka jirimaɛ.
29 Ntɔi, Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ nwa í yɛi bɛi
ina iyi í ya ce nfei mii ŋa.

13

Mii iyi aa ka ce ka dɔ̃a Ilaaɔ̃ si

1 I ya temua si kpaasi woo
dasi naanɛ ŋa ku bi.
2 I ye gigi iyi í sĩa i ya yaaɛ inɛ
njoo ŋa, domi inɛ ŋa iyi à waa
ce bɛɛbɛ, gɔgɔ nŋa ŋa à yaaɛ
amaleka ŋa a kù mà.
3 Nɔ i ya ye gigii inɛi piisɔ̃ɔ
ŋa bɛi mii iyi à mu iŋɛ mɔ
piisɔ̃ɔ ŋa. I ye gigii inɛ ŋa iyi à
waa yɛ ijuukpã bɛi mii iyi iŋɛ
taka nŋɛ í yɛ ijuukpã ŋa.
4 I jɔ̀ mɔkɔ do abo baa yooma
fei ku mà bɛɛrɛi abɔdɔ̃ nɔ a
leekĩò njɛ dim dim domi Ilaaɔ̃
á kiiti inɛ ŋa iyi à waa sũò njɛ
hai ce abɔdɔ̃ do inɛ ŋa iyi à waa
ce sakara.
5 I maà ti i jɔ̀ kubii fia ku mu
ŋɛ. I jɔ̀ iyi ì nɛ ku ce nŋɛ zaka,
domi Ilaaɔ̃ í ni, n kaa n jɔ̀ɛ pai,
n kaa n nɔ n fũ siɛ awɔ baa ajɔ
gɔ.
6 Na nŋu, aa ka yɔkɔ ka cã
gɛndɛ ka ni,
Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í jɛ inɛ iyi á sobim.
Njo kù waa mum.
Mii amanɛ á yɔkɔ ku ceem.
7 I ye gigii woo cuai tako nŋɛ
ŋa, inɛ ŋa iyi à tako à sisi nŋɛ
idei Ilaaɔ̃. I lasabuò aranfãani
iyi kuwɛɛ nŋa í naaò wa, nɔ iŋɛ
mɔ i sisi naanɛ ku dasi nŋa ŋa.
8 Jesu Kirisi ci ya kpaasi hai
ana do nnyi hee do ajɔ fei.
9 I maà ti i jɔ̀ a fa ŋɛ si kukɔsi
ikã ikã, domi í sĩa idɔ nwa
ku maa leekĩ si didɔ̃i Ilaaɔ̃, ku
maà jɛ si iwɔ̀i ijɛ ku jɛ ŋa. Inɛ
ŋa iyi à waa too kpãau bɛ fei a
kù ba aranfãaniɛ kãma.
10 Awa à nɛ bi kuwee gɔ nɔ
woo wee ŋa iyi à waa ce icɛ si
ile kumáu a kù nɛ kpãa a jɛ ijɛi
kuweeu.
11 Í yɛi bɛi kuwee iyi woo
wee nlau í ya ce. Í ya lɔò njɛi
mɛɛmu ŋaui si inɔ iyi í re do
kumáu ku ceò kuwee na du-
lum dii amanɛ ŋa. Amma iŋai
mɛɛmuu takaɛ, angulei iluui à
ya koo a joo.
12 Na ŋɔi í jɔ̀ Jesu mɔ, waati
iyi í bi ku jɔ̀ inɛ ŋa a má do njɛi
nŋu takaɛ, í jɔ̀ a kpaa angule.
13 Na nŋu, ka bɔ bi titɛɛ
angule bɛ, ka jɛsi à donda wa
bɛi a dondaɛ,
14 domi a kù nɛ ilu gɔ si ilɛu
ihɛ̃ iyi á maa wɛɛ hee do ajɔ fei.
Ilu iyi wa naa nŋui à waa dɛdɛ.
15 Do saabuɛ ka maa saabu
Ilaaɔ̃, waatɔ ka ya fɔ do gɛlɛ
nwa mii iyi í ce si wajui inɛ ŋa.

Nɔ saabuu kú jɛ bɛi kuwee iyi
à waa ceaa waati kãma fei.
16 I maà gbɛjɛ jiida ku ce, nɔ i
ya maa sobi njɛ ŋa, domi dimii
kuwee bɛɛbɛ í ya dɔ̃a Ilaaɔ̃ si.
17 I gbɔ idei woo cua nŋɛ ŋa
nɔ i sũ nŋa iri ilɛ, domi à waa
cɔ baanii hunde nŋɛ si na iyi í
jɔ̀ Ilaaɔ̃ á na ku bee ŋa ideɛ. I
ce bɛɛbɛ ŋa ku ba a coo do inɔ
didɔ̃, ku maà ti ku jɛ do inɔ ku
fɔ. Bii à coo do inɔ ku fɔ, kaa ce
nŋɛ aranfãani kãma.
18 I ya ce nwa kutɔɔ ŋa. À mà
kam kam iyi idɔ nwa kù waa
yɛ taale nwa domi à bi ka ce
isɛɛnɛ nwa dee dee si mii fei.
19 Iyi ǹ wa n tɔɔ ŋɛ ntɔ ntɔ,
nŋui í jɛ i ce kutɔɔ Ilaaɔ̃ ku jɔ̀ n
baa ńya ńya bi tu ŋɛ má.

Kutɔɔ

20 Lafɛ̃ɛ nwa Jesui í jɛ Woo
degbe iyi í re. Na njɛɛ iyi í
nikã, í jilɛ nwa akabuu titɔ̃ iyi
ci ya tã. Na nŋu Ilaaɔ̃ ilu laakai
ku sũ, nŋu iyi í dedeɛ hai si
balɛ,
21 ku mu nŋɛ gbugbã i ceò
daa jiida ŋa ku ba i ce idɔɔbiɛ.
Nɔ ku ce si ŋɛ mii iyi á dɔ̃aa si,
na saabui Jesu Kirisi. Amboe
ku jɛ ti Jesu Kirisi hee do ajɔ
fei. Ami.

Fɔɔi ankãanyi

22 Iŋɛ inɛm ŋa, ǹ wa n tɔɔ ŋɛ
i jɔ̀ i gbɔ idei gbugbã ku mua
iyi ǹ kɔ nŋɛ wa si tiau ihɛ̃ do
temua, domi kù sɔ.
23 Ǹ bi i mà ŋa iyi à da
Timɔtee inɛ nwau hai piisɔ̃ɔ.
Bii í to wa ńya, an naaɛ wa bi
tu ŋɛ.
24 I ce woo cua nŋɛ ŋa fei fɔɔ
hee do inɛ ŋa iyi à jɛ ti Ilaaɔ̃ fei.
Woo dasi Jesu naanɛi ilɛi Itali
ŋa à ce ŋɛ fɔɔ.
25 Didɔ̃i Ilaaɔ̃ ku wɛɛ do iŋɛ
fei.

Tiɑ iyi Zɑɑki í kɔ

Zaaki í ce ŋa fɔɔ

1 Amui Zaaki woo ce icɛi
Ilaaɔ̃ do ti Lafɛ̃ɛ Jesu Kirisi.

Ǹ ce dimii Zuifu maateeji
ŋa iyi à fangaa si andunya fei
fɔɔ.

Naanɛ do bisi

2 Kpaasim ŋa, dimii laakai
ku cɔ iyi á naa si ŋɛ fei i ya jɔ̀
ku jɛ nŋɛ inɔ didɔ̃ nla nla,

3 domi ì mà ŋa, bii Ilaaɔ̃ wa
cɔ laakai naanɛ ku dasi nŋɛ nɔ
i kù mɔngɔ ŋa á bí nŋɛ temua.

4 Amma i jɔ̀ temua nŋɛu ku
ce icɛɛ sãa sãa ku ba i jɛ inɛ ŋa
iyi à ɟ̈ia nɔ à kɔ̃, nɔ nkãma kù
gbe nŋɛ má.

5 Do nŋu fei bii bisi í na wa
gaizia inɛ akã nŋɛ gɔ, ku tɔɔ
Ilaaɔ̃, nŋu iyi í ya mua inɛ fei
do inɔ akã, kù nɛ kugbagba.

6 Amma lafɛ̃ɛ ku ce kutɔɔ do
naanɛ, ku maà sika sika, domi
inɛ iyi wa sika sika í yɛi bɛi
inyii tenku iyi fufu wa yaya
bii fei.

7 Inɛ dimi bɛɛbɛ ku maà
tamaa mà nŋu á ba ngɔgɔ hai bi
Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ,

8 domi í jɛ ilu idɔ minji iyi kù
waa too kpãa akã si kuwɛɛɛ.

Are do fia ku nɛ

9 Í siã ilu are woo dasi Jesu
naanɛ ku tɔɔ fufu si na iyi í jɔ̀
Ilaaɔ̃ í soo lele.

10 Ilu fia mɔ ku tɔɔ fufu na
irii kukayeɛ domi á na ku lɔ
bɛi kokoi ɟ̈ii.

11 Bɛi inunu í ya dede do
inya gbãa nɔ ku jo wua ku gbɛ,
nɔ kokou ku cuku kusɨaɛ ku
tã, bɛɛbɛ mɔi ilu fia á na ku wɔ́
bɛi kokoi ɟ̈ii si aninii icɛɛ.

Laakai inɛ ku cɔ do kulɛlɛ

12 Ilu inɔ didɔ̃i inɛ iyi í yɔkɔ í
leekɨ̈ dim dim si waati iyi Ilaaɔ̃
wa cɔ laakaɛ, domi si anyii
laakai ku cɔu á ba ribai kuwɛɛ
hai tã iyi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í wãò inɛ ŋa
iyi à buu.

13 Bii à waa lɛlɛ inɛ gɔ do
laalɔ ku maà ti ku ni Ilaaɔ̃i wa
lɛlɛ nŋu. A ci ya lɛlɛ Ilaaɔ̃ do
laalɔ, bɛɛbɛ mɔi nŋu takaɛ ci ya
lɛlɛ inɛ gɔ do laalɔ.

14 Amma waati iyi binɛi inɛ
í faa í muu, nŋu bɛi í jɛ kulɛlɛ.

15 Si anyiɛ, bii binɛu í na í
la, dulum nii á bía. Bii dulum
nɔu í ce icɛ siɛ í tã nɔ ku bía
iku.

16 Baakɔɔm ŋa, i maà dɨ̈ iju
nŋɛ.

17 Amua jiida do amua ku
sɨ̈a baa yooma fei hai lelei Aɔ̃i
í ya naa. Wa naai hai bi Ilaaɔ̃
Baaba, nŋu iyi í ce inya kumái
lele ŋa. Ilaaɔ̃ ci ya kpaasi nɔ ilu
kuku kù wa siɛ.

18 Si idɔɔbiɛ, í bí wa isɛ
gbeejisia do saabui ide ntɔɛ ku
ba hai si inɛ ŋa iyi í taka fei ka
jɛ bɛi amaajɛ sinte ŋa iyi à jɛ
tɛɛ.

Kugbɔ do kuce

19 Baakɔɔm ŋa, ì mà ideu ihɛ̃
tã ŋa. Na nŋu, í sɨ̈a inɛ fei ku
ya saku ku gbɔò ide, nɔ ku maà
ya saasaò ide ku fɔ, nɔ idɔɛ ku
maà ya kɔ̃ gbãa gbãa.

20 Kù sɨ̈a idɔi inɛ ku ya
kɔ̃ gbãa gbãa domi kù jɛ do
idɔɔkɔ̃i amanɛ á ceò mii iyi í jɛ
dee dee si wajui Ilaaɔ̃.

21 Na nŋu, i nyɔ andi mii iyi í
jɛ riisi do laalɔ fei ŋa. Nɔ i gba
ide iyi Ilaaɔ̃ wa gbɛ̃ si idɔ nŋɛ

ŋa do ara kukaye, domi ideui
á yɔkɔ ku faaba ŋɛ.
22 I maà jɔ̀ i leekĩò ide ku gbɔ
nŋu akã, amma i ya ceò icɛ ŋa.
Bii kù jɛ bɛɛbɛ, ì waa dĩ ijui ara
nŋɛ ŋai.
23 Ntɔ ntɔ, inɛ iyi í gbɔ ideu
nɔ kù waa ceò icɛ, í yɛi bɛi
mɔkɔ gɔ iyi wa cɔ araɛ si digi.
24 Iyi í cɔ digiu í tã nɔ í sinda
wa nɛ, tengi bɛ gbakã nɔ í gbɛjɛ
bɛi araɛ í yɛ.
25 Amma inɛ iyi á jɛ ilu inɔ
didõ si mii iyi wa ce fei nŋui í jɛ
inɛ iyi wa cio wooda do laakai
nɔ wa jirimaɛ do temua. Nɔ
bii í gbɔ ideu ci ya gbɛjɛɛ nsɛi
nsɛi amma í ya ceò icɛi. Lafɛ̃ɛ
á jɛ ilu inɔ didõi si na iyi í jɔ̀
woodau í jɛ dee dee nɔ á nya
inɛ.
26 Inɛ iyi wa tamaa nŋu wa
too kpãai Ilaaõ nɔ kù waa nɔ
amɛɛ, lafɛ̃ɛ wa sɔa araɛ iboi.
Kpãai Ilaaõ ku tooɛ ngbɛi.
27 Kpãai Ilaaõ ku too iyi í má
nɔ kù nɛ riisi kãma iyi Ilaaõ
Baaba í jilɔɔ si í jɛ ntɔ, nŋui í jɛ
inɛ ku ya ce araarei kɔyɔ ŋa do
jaaõ ŋa iyi à waa wahala, nɔ ku
mà araɛ ku mu si laalɔ yaamɔi
andunya.

2

Maà ya cɔ bɛi amanɛ ŋa à reò
nɛ do bɛɛrɛ

1 Kpaasim ŋa, iŋɛ iyi ì dasi
Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi naanɛ,
nŋu iyi í jɛ ilu amboe, i maà ya
jɔ̀ naanɛ ku dasi nŋɛ ku tɔtɔɔò
bɛɛrɛi inɛ ŋa ku cɔ.
2 Yaase gɔ wee. Ilu fia gɔ iyi
í nɛ ibɔ jiida do lɛlɛawɔi wura
í naa si kutɔtɔɔ nŋɛ. To, wee,
ilu are gɔ mɔ í naa bɛ do ibɔ ku
gaɛ.
3 Bii ì jirima ilu ibɔ jiidau ŋa
nɔ ì ni ku buba si kitãi inɛ nla
ŋa, nɔ ì sõ ilu areu mɔ ì ni ku
leekĩ ihõ, walakɔ ku buba ilɛ,
4 ì waa cɔ bɛi inɛ ŋa à reò nɛ
do bɛɛrɛ ŋai. Nɔ ì waa kiiti inɛ
ŋa mbɛ do lasabu iyi kù jɛ dee
dee.
5 Baakɔɔm ŋa, i gbɔ. Inɛ ŋa
iyi à jɛ ilu are si andunyau ihɛ̃i
Ilaaõ í cica ku ba naanɛ nŋa ku
la nɔ a baò bommaɛ iyi í wãò
inɛ ŋa iyi à buu.
6 Amma iŋɛ, ì ya donda ilu
are ŋaui. Wee ilu fia ŋaui à
waa kpã ŋɛ iju nɔ aŋai à ya bɔò
ŋɛ ile kiiti, mà iboi.
7 Aŋai à ya maa nya cɔɔi iri
jiida iyi Ilaaõ í mu nŋɛ.
8 Kukɔi idei Ilaaõ í ni, bi inɛ
mmu bɛi ì bi araɛ. Ntɔ ntɔ,
mii jiidai ì waa ce bii ì waa too
woodai bommai Ilaaõu bɛ ŋa.
9 Amma bii ì waa cɔ bɛi inɛ
ŋa à reò nɛ do bɛɛrɛ ŋa, du-
lum nii ì waa ce ŋa nɔ woodai
Ilaaõ á yɛ taale nŋɛ domi i kù
waa jirimaɛ ŋa.
10 Ntɔ ntɔ, inɛ iyi í kua
wooda baa akã, wooda iyi wa
too bɛbɛi fei ngbɛi.
11 Inɛ iyi í ni, i maà ce
sakara, nŋui í ni má, i maà kpa
amanɛ. Na nŋu, baa bii i kù ce
sakara, bii ì kpa amanɛ, ì kua
woodai.
12 Na nŋu, i ya fɔ ide nɔ i ya
ce bɛi inɛ ŋa iyi wooda iyi í ya
nya inɛ á kiiti.
13 Inɛ iyi kù nɛ araarei
kpaasi, Ilaaõ á kiiti nŋu mɔi
kaa ce araareɛ. Amma inɛ iyi í
nɛ araarei kpaasi ŋa á jɛ igũ si
ajɔi kiitiu.

Naanɛ ku dasi do icɛ ku ce

14 Kpaasim ŋa, riba yoomai amanɛ í nɛ bii í ni nŋu í jɛ woo dasi naanɛ nɔ kù waa ce kookoosuɛ. Naanɛu bɛ á faaba lafɛ̃ɛ?

15 Bii inɛ gɔ nŋɛ, inɛmɔkɔ walakɔ inaabo gɔ í nɛ arei jaaɛ, nɔ kù nɛ baa ijɛ iyi á jɛ,

16 nɔ inɛ gɔ nŋɛ ku ni, ka sukudɔ̃, i ya jɛ i yo, maà jɔ̀ tũtũ ku kpaɛ, bii kù muaa bukaatai mii iyi í nɛ, sukudɔ̃i mii wa niaa.

17 Bɛɛbɛ mɔi, naanɛ ku dasi iyi a kù waa yɛ kookoosuɛ, naanɛu ngbɛi.

18 Inɛ gɔ á yɔkɔ ku ni, inɛ ihɛ̃ í dasi naanɛ, inɛ ihɔ̃ mɔ wa ce kookoosuɛ. Amma amu an jɛaa n ni, nyisim naanɛ ku dasiɛ iyi kù jɛ do kookoosu, nɔ amu mɔ n nyisi naanɛ ku dasim do kookoosuɛ.

19 Kù jɛ ì dasi naanɛ iyi Ilaaɔ̃ akãi í wɛɛ? Í sɩ̀a. Baa inɛi inɔɔko ŋa mɔ à mà bɛɛbɛ nɔ à waa yaya do njo.

20 Amma awɔ iyi i kù nɛ laakai, ì bi n nyisiɛ iyi naanɛ ku dasii inɛ gɔ iyi kù waa ce kookoosuɛ, ngbɛi?

21 Bala nwa Aburahamu í jɛ dee dee si wajui Ilaaɔ̃ na kookoosuɛ iyi í ce, si iyi í jɛsi nŋu ku saka amaɛ Izaaki ku ceaò Ilaaɔ̃ kuwee.

22 I kù yɛ naanɛ ku dasii Aburahamu njɛ do kookoosuɛ wa too njɛi ba. Naanɛ iyi í dasi í bàa í kɔ̃ na kookoosuɛ iyi wa ce.

23 Bɛɛbɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃u í ce iyi í ni, “Aburahamu í dasi Ilaaɔ̃ naanɛ, nɔ do saabui naanɛu Aɔ̃ mɔ í kàa si inɛ dee dee”. Nɔ à waa kpoo kpaasii Ilaaɔ̃.

24 Debɛi amanɛ í ya jɛ dee dee si wajui Ilaaɔ̃i na saabui kookoosuɛ iyi wa ce, kù jɛ na naanɛ iyi í dasi nŋu akã.

25 Bɛɛbɛ mɔi abo kaafe iyi à ya kpe Rahabuu, í ce. Í jɛ amanɛ dee dee si wajui Ilaaɔ̃ na kookoosuɛ si na iyi í jɔ̀ í gba Zuifu woo bɛ ŋau si kpasɛ̃ɛ nɔ í nya ŋa do kpãa mmu.

26 Ŋɔi í jɔ̀ à ni ara iyi kù nɛ hunde, ara ikui. Bɛɛbɛ mɔi naanɛ ku dasi iyi kù waa ce kookoosuɛ naanɛ ikui.

3

Idei amɛ

1 Kpaasim ŋa, i maà dɛ i kpɔ iŋɛ iyi ì waa bi i maa kɔ inɛ ŋa si idei Ilaaɔ̃, domi ì mà ŋa, awa iyi à waa kɔ inɛ ŋa si cioi idei Ilaaɔ̃, Ilaaɔ̃ kaa ce araare nwa si kiitiɛ.

2 Si mii nkpɔi awa fei à ya ka rara. Inɛ iyi kù waa ce kurara si ide ku fɔɛ, lafɛ̃ɛ inɛ ku jɩ̀ai nɔ í yɛ bɛi inɛ iyi í dasi araɛ fei arezem.

3 Bɛɛbɛ mɔi à ya ka dasi arezem si gɛlɛi acɩ̀ ŋa ku ba a jirima wa, ka bɛi ka yɔkɔ ka bɔò ara nŋa bii à bi.

4 Nɔ i ya cɔ akɔi inyi má ŋa, do bɛi à lau fei nɔ fufu jiida wa ce í ya tale ŋai, amma do falafili keeke gɔi woo nyimbo akɔu í ya bɔòɛ bii í bi.

5 Bɛɛbɛ mɔi amɛ í jɛ mii keeke si ara, amma í ya tɔɔ fufu si mii nla.

I cɔ bɛi ina nyɛnyɛ í kere í to, amma do nŋu fei á yɔkɔ ku jo agbo nla nla.

6 Bɛɛbɛ mɔi amɛ í yɛ bɛi ina. Nŋui í jɛ laalɔ nla nla. Nŋu mɔ ikɔ̃ akãi ara nwai, nɔ í ya bɛjɛ

ara nwa fei bɛi ina, domi laalɔ iyi í ya ce í yɛi bɛi inai ala.
7 Amanɛ á yɔkɔ ku kãmia iŋai sako ikã ikã fei, do yɛi ŋa do mii ku cã ilɛ ŋa fei do mii ndii inɔ inyi ŋa, í nɔ ŋa tã mɔm de.
8 Amma inɛ kãma ci ya nɔ amɛɛ. Mii laalɔ gɔi iyi inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku kãmia, Í nɛ acĩ ntɔ ntɔ ku kpa amanɛ.
9 Do amɛi à ya ka saabuò Baaba Lafɛ̃ɛ nwa, nɔ do nŋui à ya ka ceekpeò inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í taka bɛi nŋu takaɛ.
10 Nɔ hai si gɛlɛ akãu bɛi idei saabu do ikpe í ya fita. Iŋɛ kpaasim ŋa, kù sĩa ku jɛ bɛɛbɛ.
11 Isɔ̃ akã kaa yɔkɔ ku nɛ inyi didɔ̃ do inyi laalɔ ajɔ.
12 Bɛɛbɛ mɔi kpaasim ŋa, i jɔ̀ i mà ŋa iyi jĩi ndii figi kaa so olivi, nɔ jĩi ndii rezɛ̃ɛ mɔ kaa so figi. Bɛɛbɛ mɔi i kaa yɔkɔ i ba inyi jiida si inyi iyi í da imu.

Bisi iyi wa naa hai lele

13 Yoo nŋɛi í nɛ kumà do bisi. Bii lafɛ̃ɛ í nɛ bisii do ntɔ, kú jɔ̀ a yɔɔ si isɛɛnɛ jiidaɛ do si kookoosu ŋa iyi wa ce do ara ku kaye.
14 Amma bii ì waa ce igu yaamɔ do njɛ ku wã, maà tɔɔ fufu, maà sɔa ntɔ ibo,
15-16 domi tengi bii igu do njɛ ku wã í wa, bɛi daa bɛɛtɛkɛ do kuce laalɔ fei í ya wa. Dimii bisi bɛɛbɛ kù waa naa hai lele. Inɛ nŋu bɛ ti andunyai, do ti idɔɔbii amanɛ, nɔ hai bi Seetam nii wa naa.
17 Amma bisi iyi wa naa hai lele, sinte titã í má. Si anyiɛ inɛ iyi í nɛ bisiu í ya bi inɛ ŋa a nɛ anu akã, í ya maa mu araɛ, nɔ í ya bi nŋu ku ce mii iyi á dɔ̃a inɛ ŋa si. Í ya nɛ araarei nɔ í ya ce icɛ jiida. Ci ya na kubi ntɔ, kù nɔ kù nɛ muafiti.
18 Inɛ ŋa iyi à waa dɛ anu akã à ya ce kuwɛɛ nŋa feii si laakai ku sũ. Laakai ku sũu í yɛi bɛi dimi iyi à waa gbɛ̃ nɔ mii iyi aa na a da nŋui í jɛ kuwɛɛ dee dee.

4

Kɔdɛɛi andunya

1 Mii í ya naaò kakɔɔ do ija wa si aninii nŋɛ. Nŋu bɛ wa naai hai si kɔdɛɛi mii nkpɔ iyi wa ba idɔ nŋɛ ku ja.
2 Ì bi i nɛ ngɔgɔ iyi i kaa yɔkɔ i ba ŋa, ŋɔi í ce ì ya bi inɛ ku kpa ŋa. Ì waa ce kɔdɛɛi mii iyi i kaa ba ŋa, ì waa ce kakɔɔ do ija iŋɛ duusɔ̃ɔ. I kù nɛ mii iyi ì bi ŋa domi i ci ya tɔɔ Ilaaɔ̃ ŋa.
3 Nɔ baa bii ì tɔɔ Ilaaɔ̃ i kaa ba ŋa domi do kurarai ì waa tɔɔu ŋa. Mii iyi ì waa tɔɔu na irii faayii ara nŋɛi.
4 Iŋɛ iyi i kù leekĩò inɛ akã ŋa, i kù mà ŋa iyi bii ì bi andunya, mbɛɛi Ilaaɔ̃i ì ya jɛ ŋa? Inɛ iyi í bi andunya, mbɛɛi Ilaaɔ̃i í ya jɛ.
5 I maà tamaa si ngbɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni, Ilaaɔ̃ í bi Hunde iyi í da nwa si do igu.
6 Amma Ilaaɔ̃ í ya mu nwa didɔ̃ iyi í la í re. Nɔ bɛɛbɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni, Ilaaɔ̃ kù wa anyii ilu faau ŋa amma woo kaye ara ŋai wa mua didɔ̃ɛ.
7 Na nŋu, i sũa Ilaaɔ̃ iri ilɛ. I kɔsi Seetam á sa nŋɛ ku jĩ.
8 I sɛkɛɛ si Ilaaɔ̃ nɔ nŋu mɔ ku sɛkɛɛ si ŋɛ wa. Iŋɛ ilu dulum

ŋa, i wɔɔ aWɔ nŋɛ. Nɔ i fũuta idɔ nŋɛ, iŋɛ ilu idɔ minji ŋau.
9 I jɔ̀ i wɛɛ do inɔ kufɔ ŋa, i buba gɔɔwoo nŋɛ do kukpata. I jɔ̀ anyi nŋɛ ku kpaasi do kukpata, nɔ inɔ didɔ̃ nŋɛ ku jɛ nŋɛ inɔ kufɔ.
10 I kaye ara nŋɛ si wajui Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ nɔ ku so ŋɛ lele.

Maà kiiti kpaasiɛ

11 Iŋɛ kpaasim ŋa, i maà ya sɔ̃ njɛ laalɔ ŋa. Inɛ iyi wa sɔ̃ kpaasiɛ laalɔ, laalɔi woodai wa fɔ. Inɛ iyi wa kiiti kpaasiɛ, woodai wa kiiti. Wee, bii ì waa kiiti woodau i kù jɛ inɛ iyi wa jirimaɛ, amma ì jilɛ araɛ si agbɛi woo kiitiu.
12 Ilaaɔ̃ nŋu akãi wa na wooda, nŋui í nɔ í jɛ woo kiiti. Nŋu akãi á yɔkɔ ku faaba inɛ, nŋui á nɔ ku yɔkɔ ku ce inɛ nfe. Bɛirei awɔ ì yɛ ì waa kiitiò kpaasiɛ ŋa.

Maà tɔɔ fufu

13 Iŋɛ iyi ì ya maa ni, nnyi walakɔ ala aa ka bɔ ilu ihɔ̃ ka ce sĩa bɛ zakai adɔ̃ akã ku ba ka ba fia, i de itĩ i gbɔ iyi ǹ wa n fɔ nsɛi.
14 I kù mà bɛi ala nŋɛ á yɛ. Mii kuwɛɛ nŋɛ í jɛ. Kuwɛɛ nŋɛ í yɛi bɛi bukɔɔ iyi á tɔtɔɔ nsɛi nsɛi nɔ ku fangaa ma.
15 Ide iyi í jɔ i fɔ ŋa wee, i ya ni ŋa, bii Ilaaɔ̃ í bi aa ka wɛɛ, aa ka nɔ ka ce iyi ihɛ̃ walakɔ aa ka ce iyi ihɔ̃.
16 Amma nsɛi ì waa tɔɔ fufu ì so ara nŋɛ lele. Dimii faau bɛɛbɛ fei kù sĩa.
17 Bɛɛbɛi inɛ iyi í mà mii iyi í jɛ jiida nɔ kù waa coo wa dasi araɛ dulum nii.

5

Laabaau iyi à sɔ̃ ilu fia ŋa

1 Nsɛi, iŋɛ ilu fia ŋa, i gbɔ iyi ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ. I kpata i cã kpokpo ŋa na wahala ŋa iyi aa naa si ŋɛ!
2 Amani nŋɛ ŋa í sãmi, nɔ tũtũ ŋa à jɛ ibɔ nŋɛ ŋa má.
3 Wura nŋɛ ŋa do isɔ fũfũ nŋɛ ŋa fei à mu atɛ. Atɛ ku mu nŋaui á jɛ sɛɛda si ŋɛ nɔ ku ŋɔ ara nŋɛ bɛi ina. Ì ko amani ì tɔtɔɔɛ ŋa si waatii ankãanyiu ihɛ̃.
4 Wee i ci ya sãa woo da amaajɛ nŋɛ ŋa fia nŋa. I cɔ inɔ kufɔ nŋa ŋa! Anu ku dɔ̃i inɛ ŋau í to hee si itĩi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ ilu gbugbã.
5 Ì ce kuwɛɛ nŋɛ ŋa si andunya do amani nla nla do faayi. Ì jɛ ì ce kaato bɛi angudã iyi aa bɔò asɔ laga ŋa.
6 Ì yɛ taalei inɛ dee dee ŋa ì kpa ŋa ŋa, a kù nɔ a kù kɔò ara nŋa.

Temua do kutɔɔ

7 Kpaasim ŋa, iŋɛ fei i yɔkɔ temua ŋa hee Lafɛ̃ɛ koo nyiò wa má. I cɔ bɛi woo logoo i ya temua ku maa cɔ ilɛɛ hee amaajɛɛ koo jĩaò. Temuai í ya ce ku yɛò ijĩ sinte hee do ti ankãanyiɛ fei.
8 Iŋɛ mɔ i yɔkɔ temua ŋa, i jɔ̀ idɔ nŋɛ ku leekĩ dim dim ŋa, domi kunaai Lafɛ̃ɛ í maai wa mbɛ.
9 Iŋɛ kpaasim ŋa, i maà ya yɛ taalei njɛ ŋa ku ba Ilaaɔ̃ mɔ ku maà na ku yɛ taale nŋɛ. Woo kiiti wee wa to wa, wa bi ku lɔ wa.
10 Iŋɛ kpaasim ŋa, i ye gigii walii ŋa iyi à fɔ ide wo do irii

Lafɛ̃ɛ. I sìsì temua nŋa iyi à ce si ijuukpã nŋa.

11 Aa ka yɔkɔ ka ni ilu inɔ didɔ̃ ŋai domi ngu ŋa à yɔkɔ temua. Ì gbɔ temuai Zɔɔbu ŋa, nɔ ì mà mii iyi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ ilu araare si jiida ku jɛɛ í ceaa ŋa si anyii wahalaɛ.

12 Iŋɛ kpaasim ŋa, iyi í re mɔm, i maà ya ceekpe do lele ŋa wala do ilɛ wala do ide mmu gɔ. Bii ntɔi, ni ntɔi, bii ibo mɔi ni iboi, ku ba i maà na i dasi kiitii Ilaaɔ̃ ŋa.

13 Wahala í ba inɛ gɔ nŋɛi? Ku ce kutɔɔ. Inɔi inɛ gɔ nŋɛ wa dɔ̃i? Ku saabu Ilaaɔ̃ do iri ku kɔ̃.

14 Inɛ akã nŋɛ wa ce bɔ̃ɔi? Ku kpe inɛ ngboi igbɛi inɛi Jesu ŋa, aŋai aa jɔaa ikpo si iri do irii Lafɛ̃ɛ nɔ a ceaa kutɔɔ.

15 Kutɔɔ do naanɛu á yɔkɔ ku faaba bɔ̃ɔu. Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ á muaa baani, bii í nɔ í ce dulum nii á kpa idei dulum dɛɛ.

16 Na nŋu, iŋɛ fei i ce tuubai dulum du ŋɛ si wajui njɛ ŋa nɔ i ya cea njɛ kutɔɔ ŋa ku ba i ba iri ŋa. Kutɔɔi inɛ dee dee í nɛ gbugbã nla nla.

17 Elii amanɛi bɛi awa mɔ. Í ce kutɔɔ ntɔ ntɔ ijĩ ku maà rɔ, ijĩu í nɔ í leekĩ zakai adɔ̃ mɛɛta do cukpa mɛɛfa.

18 Si anyii nŋu nɔ í ce kutɔɔ má nɔ Ilaaɔ̃ í jɔ̀ ijĩ í rɔ nɔ í jɔ̀ ijɛ í fita si ilɛ.

19 Iŋɛ kpaasim ŋa, bii inɛ gɔ nŋɛ í jĩò ntɔ nɔ kpaasi gɔ í baaɛ wa si kpãai ntɔ,

20 i mà ŋa, inɛ iyi í baaò ilu dulum wa hai si kpãa laalɔ bii í wa wo, í faaba hundei ilu dulum nɔui hai si kpãai iku, nɔ Ilaaɔ̃ á kpa idei kurara nkpɔ nkpɔɛ.

Tia sinte iyi Piɛɛ í kɔ

Piɛɛ í ce ŋa fɔɔ

1 Amui Piɛɛ woo bɛi Jesu Kirisi.
Ǹ kɔ nŋɛ tiau ihɛ̃i, iŋɛ iyi Ilaaɔ̃ í cica nɔ ì fangaa ì jɛ isɛ mmu ŋa si ilɛi Pɔntu, do Galati, do Kapadosi, do Azii, do Bitini.
2 Ilaaɔ̃ Baaba í cica ŋɛi si bɛi í dasi idɔ nŋu ku ce. Nɔ ì jɛ inɛɛ ŋa do saabui Hundeɛ, ku ba i jirima Jesu Kirisi ŋa nɔ njɛɛ ku wɛ ŋɛ.
Didɔ̃ do laakai ku sũ ku kɔ̃ɔsi si kuwɛɛ nŋɛ.

Kpãa ku cɔ iyi í jɛ ti kuwɛɛ

3 Ka saabu Ilaaɔ̃, Baai Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi. Si araare nlaɛ, í jɔ̀ kujĩi Jesu Kirisi wa hai si balɛ í bí wa isɛ gbeejisia. Si bɛɛbɛ í mu nwa kpãa ku cɔ iyi í jɛ ti kuwɛɛ.
4 Nɔ í jilɛ nwa tubu iyi kaa bɛjɛ, kaa riisi, nɔ kusĩaɛ kaa tã. Tubuui à jilɛ nŋɛ lele,
5 iŋɛ iyi gbugbãi Ilaaɔ̃ wa degbe do saabui naanɛ ku dasi, aa ba faaba mam mam ŋa. Faabau Ilaaɔ̃ í ce sɔɔluɛ ku nyisi ŋɛ si ajɔi ankãanyiu.
6 Na ŋɔi í jɔ̀ ì ya nɛ inɔ didɔ̃ nla nla ŋa, baa bii í jɛ ì wa si inɔ ku fɔ nsɛi ŋa si waati keeke, si laakai ku cɔ dimi ikã ikã.
7 Naanɛ ku dasi nŋɛ í nɛ bɛɛrɛ ntɔ ntɔ í re wura, domi wura á na ku tã. Do nŋu fei, do inai à yɔɔ à nya riisiɛ. Bɛɛbɛ mɔi, Ilaaɔ̃ wa cɔ laakaii naanɛ ku dasi nŋɛ ku ba ku mà gbugbãɛ. Nɔ aa ba saabu do yiiko do bɛɛrɛ ŋa waati iyi Jesu Kirisi á faata wa.
8 Ì buu baa do iyi i kù yɔɔ ŋa. Ì dasiɛ naanɛ baa do iyi i kù yɔɔ titã ŋa. Ŋɔi í jɔ̀ ì wɛɛò inɔ didɔ̃ nla nla ŋa iyi í nɛ amboe hee í kpeeò ku fɔ̀ do gɛlɛ.
9 Ì wɛɛò inɔ didɔ̃ nla nla ŋa si na iyi í jɔ̀ ì waa ba ribai naanɛ ku dasi nŋɛ, iyi í jɛ faabai hunde nŋɛ.
10 Si idei faabau ihɛ̃ walii ŋa iyi à ce walii si gãmɛi didɔ̃ iyi Ilaaɔ̃ í jilɛ nŋɛ à ce kudɛdɛ jiida jiida ku ba a mà yaaseɛ.
11 Hundei Kirisiu í wa si ŋa nɔ í sɔ̃ ŋa do njuma iyi Kirisi á ba ijuukpã, nɔ si anyiɛ á ba amboe. Nɔ à ce himma ku ba a mà waatiu do kpãa iyi wa fãau.
12 Ilaaɔ̃ í sisia walii ŋau í ni ide iyi nŋu í sɔ̃ ŋau kù jɛ ti aŋa taka nŋa, tu ŋɛi. Nsɛi woo sisi laabaau jiida ŋau à waazo nŋɛ nɔ ì gbɔ ideu ŋa. À fɔ idei do gbugbãi Hundei Ilaaɔ̃ iyi à bɛ wa hai lele. Nɔ amaleka ŋau taka nŋa à waa bi a mà yaasei ideu.

Ka leekĩ si kuwɛɛ iyi í má

13 Na nŋu, i ce laakai ŋa. I mu ara nŋɛ ŋa, nɔ i dàsi kpãa ku cɔ nŋɛ fei si didɔ̃ iyi aa na ŋɛ si waati iyi Jesu Kirisi á faata wa.
14 I jɔ̀ i jɛ bɛi amu ŋa iyi à ya gbɔ ide nɔ i maà ti i jɔ̀ kɔdɛɛ iyi i ya tako i maa ce ŋa wo si waati iyi i kù mà ngɔgɔ ŋa kú maa nɛò ŋɛ.
15 Amma i jɔ̀ isɛɛnɛ nŋɛ ŋa fei ku má, bɛi Ilaaɔ̃ í má, nŋu iyi í kpe ŋɛ.

16 Ilaaɔ̃ takaɛ í fɔ si kukɔɛ í
ni, i jɔ̀ kuwɛɛ nŋɛ ku má, domi
amu takam ɩ̀ má.
17 Ilaaɔ̃, nŋu iyi ì ya kpe
Baaba ŋa si kutɔɔ nŋɛ, nŋui í
jɛ inɛ iyi á kiiti inɛ fei si bɛi
inɛ fei í ce nɔ kaa cɔ ijui inɛ gɔ.
Na nŋu, waati iyi í gbe nŋɛ si
andunya i jɔɔ do jirima ŋa.
18 Bala nŋɛ ŋa à jɔ̀ nŋɛ tubui
kuwɛɛ nfe nfe. Nɔ iŋɛ taka
nŋɛ ì mà ŋa iyi à ya ŋɛi hai
si kuwɛɛu. Kù jɛ do isɔ fũfũ
walakɔ wura iyi á na ku tãi à
ya ŋɛò.
19 Aawo, à faaba ŋɛi do njɛ
ilu bɛɛrɛi Kirisi, nŋu iyi í yɛ bɛi
angudãi kuwee hai nɛ leebu
nɔ kù nɛ riisi gɔ.
20 Hai waati iyi a kù taka
andunyai, Ilaaɔ̃ í cica Kirisiu,
amma í nyisi araɛ si waatii
ankãanyiu ihɛ̃ na aranfãani
nŋɛ.
21 Na saabuɛi ì dasi Ilaaɔ̃
naanɛ ŋa, nŋu iyi í dedeɛ hai
si balɛ nɔ í muaa amboe ku ba
naanɛ ku dasi nŋɛ do kpãa ku
cɔ nŋɛ ku wa si Ilaaɔ̃.
22 Nsɛi, si ntɔ ku jirimai ì
fũuta idɔ nŋɛ ŋa ku ba kubii
kpaasi woo dasi naanɛ ŋa iyi ì
nɛ ŋa ku maà jɛ do muafiti. Na
nŋu, i bi njɛ ntɔ ntɔ do idɔ nŋɛ
fei ŋa.
23 Í sɩ̃a i ce bɛɛbɛ ŋa si na iyi
í jɔ̀ à bí ŋɛi isɛ gbeejisia, nɔ kù
jɛ do dimi iyi á ku, amma do
dimi iyi kaa kui. Dimiui í jɛ
idei Ilaaɔ̃, nŋui í jɛ icui kuwɛɛ
nɔ kaa tã.
24 Kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni,
Inɛ fei í yɛi bɛi fɔfɔ,
Nɔ bɛɛrɛi inɛ fei í yɛi bɛi kokoi
fɔfɔu.
Fɔfɔ í ya gbɛ, nɔ kokoɛ ku wɔ.
25 Amma idei Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ á maa
wɛɛi do ajɔ fei.
Ideu, nŋui í jɛ laabaau jiida iyi
à waazo nŋɛ.

2

Kuta ilu hunde

1 Na nŋu, i jɔ̀ laalɔ baa
yooma fei ŋa, hai ibo ku sɔ,
do muafiti, do igu, do irii inɛ
ku sɔ.
2 Si bɛi ama kpɔtɔɔ í ya bi
àmɔ, iŋɛ mɔ í sɩ̃a i bi àmɔ iyi í
má iyi í jɛ idei Ilaaɔ̃. Hundei
Ilaaɔ̃i wa mu nŋɛ amɔu ku ba i
la si kpãai faabau ŋa,
3 si bɛi ì tiɛ didɔ̃i Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ tã
ŋa.
4 I sɛkɛɛ si Lafɛ̃ɛ wa, nŋu iyi
í jɛ kuta ilu hunde iyi inɛ ŋa à
kɔsi, amma Ilaaɔ̃ í cicaɛ si na
iyi í jɔ̀ í nɛ bɛɛrɛ bi tɛɛ.
5 Iŋɛ mɔ, i naa wa bɛi kuta ilu
hunde a ceò ŋɛ icɛ a maò ile bi
ku wai Hundei Ilaaɔ̃. Bɛi aa jɛ
woo wee ŋa iyi à má iyi à na
Ilaaɔ̃ ara nŋa bɛi kuwee iyi á
dɔ̃aa si do saabui Jesu Kirisi.
6 Í sɩ̃a i ce bɛɛbɛ ŋa si na iyi í
jɔ̀ à kɔɔ si tiai idei Ilaaɔ̃ à ni,
Ilaaɔ̃ í ni,
Ɲ̀ cica kuta ilu bɛɛrɛ ɩ̀ jilɔɔ ilui
Siɔ̃ɔ bɛi kuta gbugbãi
icui ile.
Inɛ iyi í dasiɛ naanɛ, kaa yɛ
anyɔ.
7 Kutau, í nɛ bɛɛrɛ bi iŋɛ woo
dasi Jesu naanɛ ŋa, amma hai
dasi naanɛ ŋa à kɔsiɛ. Do nŋu
fei, kukɔi idei Ilaaɔ̃ í ni,
Kuta iyi woo ma ŋa à kɔsi
Nŋui í na í jɛ kuta gbugbãi icui
ile.
8 Nɔ bii gɔ ŋa à ya ni má,
Kutau ihɛ̃i í jɔ̀ inɛ ŋa à waa
koosɛ.
Nŋui í ya maa kɛkɛ ŋa.

À kooseɪ si na iyi í jɔ̀ à kɔ ku dasi ideu naanɛ. Nɔ nŋu bɛi Ilaaɔ̃ í jilɛ nŋa.

9 Amma iŋɛi ì jɛ dimi iyi Ilaaɔ̃ í cica, nɔ iŋɛi ì jɛ woo weei ilaalu ŋa, ì jɛ dimi iyi í má ŋa iyi Ilaaɔ̃ í ya ku ba i sisi jiida ku jɛɛ, nŋu iyi í kpe ŋɛ hai si ilu kuku ì naa ì ləsi inya kumá ilu bɛɛrɛɛ.

10 Tako wo i kù jɛ dimi ŋa iyi inɛ gɔ í mà, amma nsɛi ì jɛ inɛi Ilaaɔ̃ ŋa. Tako wo i kù mà mà Ilaaɔ̃ wa ce araare nŋɛ, amma nsɛi bɛi ì màa ŋa.

Kuwɛɛi woo dasi naanɛ

11 Iŋɛ baakɔɔm ŋa, ɲ̀ wa n tɔɔ ŋɛi, iŋɛ iyi ì yɛ bɛi inɛ njoo do isɛ mmu ŋa si andunyau ihɛ̃, i jɔ̀ i nɔ ara nŋɛ do binɛi ara iyi í ya maa ce igũ do hunde nŋɛ.

12 I jɔ̀ i nɛ daa jiida ŋa si inɔi hai dasi Jesu naanɛ ŋa, domi baa bii à waa kpe ŋɛ inɛ laalɔ ŋa, aa yɛ icɛ jiida nŋɛ nɔ a saabu Ilaaɔ̃ si ajɔ iyi á kiiti ŋa.

13 I jirima ilu iri fei ŋa na irii Lafɛ̃ɛ, hai ilu ilɛ, nŋu iyi í re do gbugbã,

14 hee ku koo si ilaalui ilu ŋa, inɛ ŋa iyi í bɛ wa ku ba a kpã woo ce laalɔ ŋa iju, nɔ a saabu woo ce jiida ŋa.

15 Do ntɔ, iyi Ilaaɔ̃ í bi, nŋui í jɛ icɛ jiida nŋɛ ku dĩ gɛlɛi hai mà ngɔgɔ ŋa si ide hai nɛ yaase nŋa.

16 Í sĩa i ya maa nɛ̀ bɛi inɛ ŋa iyi à nɛ ara nŋa, amma i maà ti i jɔ̀ ara ku nɛ nŋɛ ku yɛ bɛi acɔ iyi wa bii laalɔ. I jɛ kuwɛɛ nŋɛ bɛi woo ce icɛi Ilaaɔ̃ ŋa.

17 I jirima inɛ fei ŋa, i bi kpaasi woo dasi Jesu naanɛ nŋɛ ŋa, i ce njoi Ilaaɔ̃, nɔ i jirima ilu ilɛu ŋa.

Mii iyi wahalai Kirisi wa nyisi wa

18 Iŋɛ amaacɛ ŋa, i sũa lafɛ̃ɛ nŋɛ ŋa iri ilɛ i jirima ŋa ntɔ ntɔ, kù jɛ inɛ jiida do amanɛ ku rɔ aŋa akãi aa ya cea ŋa, amma hee do inɛ ku gaabu ŋa feii.

19 Do ntɔ, bii à waa kpã ŋɛ iju nfe nfe, í sĩa i yɔkɔ temua ŋa na irii Ilaaɔ̃.

20 Bii ì yɔkɔ temuai goloi kuraraɛ i kù nɛ saabu kãma. Amma bii ì ba ijuukpã na jiida iyi ì waa ce ŋa nɔ ì temua, mii jiidai si wajui Ilaaɔ̃.

21 Na ideu bɛi Ilaaɔ̃ í kpe ŋɛ domi Kirisi takaɛ í ba ijuukpã na iri nŋɛ nɔ wa nyisi ŋɛ yaase jiida ku ba i too tuubaɛ ŋa.

22 Kù ce dulum, a kù nɔ a kù gbɔ ibo si gɛlɛɛ ajɔ kãma.

23 Iyi à buu, kù sã nŋa arabu. Iyi à kpãa iju, kù ceekpe ŋa, amma í leekĩ do Ilaaɔ̃ iyi í ya kiiti dee dee.

24 Kirisi takaɛ í so dulum du wa si araɛ si jĩi ku gaauu, ku ba ka jɛ bɛi iku si wajui dulum, nɔ ka ce kuwɛɛ nwa dee dee. Do saabui kumɛɛɛ ŋai à baò iri.

25 Tako wo ì yɛ ŋai bɛi angudã ŋa iyi à nyɔ, amma nsɛi ì nyi wa bi woo degbeu ŋa, nŋu iyi wa degbe hunde nŋɛ.

3

Abo do mɔkɔ

1 Bɛɛbɛ mɔi iŋɛ inaabo ŋa, i sũa mɔkɔ nŋɛ ŋa iri ilɛ, hee baa bii í jɛ gɔgɔ nŋa ŋa a kù dasi idei Ilaaɔ̃ naanɛ, daa nŋɛ ku jɔ̀ a dasi naanɛ. Waati bɛɛbɛ i kù nɛ bukaatai ide ku fɔ má ŋa,

2 domi aa yɛ kuwɛɛ nŋɛ í má,
ì nɔ ì mà bɛɛrɛi amanɛ ŋa.
3 I maà dɛdɛ i jɛ abo kusĩa
ŋa do mii ndii ara nŋu akã, bɛi
iri ku ba, do sabai wura ŋa, do
nyau kusĩa ŋa.
4 Amma i jɔ̀ kusĩa nŋɛ ku jɛ si
idɔ nŋɛ, kusĩa iyi ci ya tã. Nŋui
í jɛ daa didõ do idɔ ku buba.
Iyi bɛi í jɛ mii ilu bɛɛrɛ jiida si
wajui Ilaaõ.
5 Bɛɛbɛi inaaboi tako ŋa iyi
à mà bɛɛrɛi Ilaaõ nɔ à dasiɛ
naanɛ à ya teese ara nŋa nɔ à
ya sũa mɔkɔ nŋa ŋa iri ilɛ.
6 Bɛɛbɛi Sara í ce, í ya maa
jirima Aburahamu, nɔ wa
kpoo lafɛ̃ɛɛ. Nsɛi, bii ì waa ce
jiida ŋa nɔ i kù waa ce njoi
nkãma, iŋɛ mɔ ì jɛ bɛi ama
inaaboɛ ŋa.
7 Iŋɛ inɛmɔkɔ ŋa mɔ, si
kuwɛɛ nŋɛ do abo nŋɛ ŋa, i ye
gigi iyi a kù to ŋɛò gbugbã. I jɔ̀
i mà bɛɛrɛ nŋa ŋa, domi Ilaaõ á
mua aŋa mɔ kuwɛɛ iŋɛò ŋa ajɔ.
I ya maa ce bɛɛbɛ ku ba nkãma
ku maà ganji ŋɛ si kutɔɔ nŋɛ.

Ijuukpã na jiida ku ce

8 Si anyii fei ndɛɛ i jɔ̀ iŋɛ fei
i nɛ lasabu akã do kubi akã ŋa.
I bi njɛ bɛi igbã do ifɔ ŋa, i ce
araarei njɛ do ara ku kaye ŋa.
9 I maà ya sãa inɛ laalɔɛ,
walakɔ arabu ŋa iyi í buɛ. Í sĩa
mɔm i ya jɛaa do kuwee, domi
Ilaaõ í kpe ŋɛi ku ba i ba kuwee
ŋa.
10 Si bɛi kukɔi idei Ilaaõ wa
fɔ í ni,
Inɛ iyi í bi ku ce kuwɛɛ jiida nɔ
kú nɛ inɔ didõ ajɔ fei,
Kú jɔ̀ laalɔ ku fɔ nɔ kú nɔ gɛlɛɛ
si ibo ku sɔ.
11 Í sĩa ku saa laalɔ nɔ ku ce
jiida,
Í sĩa ku maa dɛ laakai ku sũ
waati kãma fei,
12 Domi Lafɛ̃ɛ wa degbe inɛ
dee dee ŋa
Nɔ wa gbɔ kutɔɔ nŋa.
Amma í fũsi woo ce laalɔ ŋa
aWɔ.
13 Yooi á ce nŋɛ laalɔ bii ì
hanya ì waa ce jiida ŋa.
14 Baa bii ì waa ba ijuukpã
ŋa na dee dee ku jɛ nŋɛ, i nɛ
inɔ didõ ŋa. I maà ce njoi
amanɛ ŋa, nɔ i maà ya biti ŋa.
15 Amma i jɔ̀ Kirisi ku jɛ
Lafɛ̃ɛ si idɔ nŋɛ. I tã sɔɔlu waati
kãma fei i jɛa inɛ ŋa iyi à waa
bee yaasei kpãa ku cɔ nŋɛ.
16 Amma i jɛ nŋa do ide didõ
do bɛɛrɛ. I jɔ̀ idɔ nŋɛ ku maa
má ku ba bii à waa má ŋɛ ide
si isɛɛnɛ jiida nŋɛ iyi wa naa
hai bi Kirisi, anyɔ ku mu ŋa si
ideu.
17 Bii í jɛ na idɔɔbii Ilaaõi à
waa kpãɛ iju na jiida iyi ì waa
ce, iyi bɛ í sĩa do iyi aa maa
kpãɛ iju na laalɔ.
18 Gbakã akãi Kirisi í ku na
dulum. Nŋu iyi í jɛ inɛ dee
dee, í ku na inɛ laalɔ ŋa, ku ba
ku bɔò wa bi Ilaaõ. Waati iyi à
kpaa araɛ í ku amma hundeɛ í
wɛɛ.
19 Do hundeɛui í koo í
waazoa iku ŋa iyi à waa mu
bɛi inɛi piisõɔ ŋa,
20 inɛ ŋa iyi a kù tako a kù
waa jirima Ilaaõ si waati iyi í
temuaò ŋa hee Nowee í koo í
ceò akɔi inyiu í tã. Inɛ ŋa iyi à
lɔ si akɔi inyiu a kù kpɔ, a kù
re aŋa mɛɛjɔ, nɔ à ba faaba hai
si inɔ inyi nlau.
21 Inyiu, í yɛi bɛi inyi ku
dasi. Kù jɛ a ni wa nya riisii
ara, amma wa nyisi iyi inɛ í
dasi idɔ nŋu ku ce kuwɛɛ iyi

idɔi nŋu kaa yɛ taalei nŋu si wajui Ilaaɔ̃. Mii ŋau bɛ fei í ce na saabui kujɨi Jesu Kirisi hai si balɛ,
22 nŋu iyi í bɔ lele nɔ wa buba si awɔ njɛi Ilaaɔ̃. Bɛi amaleka ŋa do ilu yiikoi lele ŋa do ilu gbugbã ŋa à waa sũaa iri ilɛ.

4

Kuwɛɛ iyi í kpaasi

1 Kirisi í ba ijuukpã si araɛ. Na nŋu, i mà ŋa iyi inɛ mɔ aa ba ijuukpã nɔ í sɨa i yɔkɔ temua ŋa, domi inɛ iyi í temuaò ijuukpã si araɛ, dulum kaa kãmiaɛ má,
2 nɔ waati iyi í gbe si kuwɛɛi andunyaɛ ku jɛ si idɔɔbii Ilaaɔ̃, ku maà ti ku jɛ do kɔdɛɛ nfe nfei ara.
3 Ntɔ ntɔ, tako wo ì ce bɛi hai dasi Jesu naanɛ ŋa à ya bi, amma í to bɛɛbɛ. Ì tako ì ce mii iyi í dɔ̃a ara nŋɛ si ŋa, do binɛ, do atɛ̃ ku mɔ, do atɛ̃ ku kpa inɛ, do buki, do iwɛ̃ ku tɔɔ iyi kù waa too wooda.
4 Nsɛi à biti si bɛi i kù waa ba ŋa daa bututu ŋau ku ce má ŋa, nɔ à waa bu ŋɛ.
5 Amma aa na a koo a sisi daa nŋa bi Ilaaɔ̃, nŋu iyi í tã sɔɔlu ku kiiti ilu hunde do iku ŋa.
6 Na nŋu mɔm nii í jɔ̀ à tako à sisia inɛ ŋa laabaau jiidau wo ku ba baa do iyi à ku nsɛi na ki-itii Ilaaɔ̃ iyi í tosi inɛ fei, hunde nŋa ku maa wɛɛ bɛi Ilaaɔ̃ takaɛ í wɛɛ.

Inɛ ŋa iyi à waa ce icɛ do amuai Ilaaɔ̃ dee dee

7 Kɔɔi mii fei í maai wa. Na nŋu, i mu ara nŋɛ do laakai, nɔ i jɔ̀ hunde nŋɛ ku wɔ njoo ku ba i yɔkɔ i ce kutɔɔ ŋa.
8 Iyi í re fei ndɛɛ, nŋui í jɛ i ce kookaai i bi njɛ ŋa, domi kubi í ya bii dulum nkpɔ.
9 I ya yaaɛ njɛ ŋa do inɔ akã, kugbagba kù maà wa si.
10 Inɛ baa yooma nŋɛ fei í ba amua hai bi Ilaaɔ̃. Na nŋu, i ceò amua ikã ikãi Ilaaɔ̃u icɛ ŋa i máa sobiò njɛ bɛi woo ce icɛ ilu naanɛ ŋa.
11 Inɛ iyi wa waazo í sɨa ku fɔ idei Ilaaɔ̃. Inɛ mɔ iyi wa cea inɛ gɔ icɛ ku coo do gbugbã iyi Ilaaɔ̃ í muaa, ku ba si mii fei a yɛ amboei Ilaaɔ̃ do saabui Jesu Kirisi, nŋu iyi í nɛ amboe do gbugbã hee do ajɔ fei. Ami.

Temuai inɛi Kirisi ŋa si ijuukpã

12 Iŋɛ baakɔɔm ŋa, i maà biti do ijuukpã iyi wa naa si ŋɛ bɛi ina ku cɔò laakai nŋɛ. I maà ti i dooɛ mii ikã.
13 Amma i jɔ̀ inɔ nŋɛ ku dɔ̃ bii ì waa ba ikpɛ̃ si wahalai Kirisi ŋa, ku ba i nɛ inɔ didɔ̃ nla nla ŋa si ajɔ iyi á nyisi amboeɛ.
14 Iŋɛ ilu inɔ didɔ̃ ŋai bii à waa bu ŋɛ na irii Kirisi, domi Hundei Ilaaɔ̃, ilu amboe, í wa si ŋɛ.
15 Inɛ kãma nŋɛ ku maà jɔ̀ ku yɛ ijuukpã na inɛ ku kpa, walakɔ na ile, walakɔ na laalɔ ku ce, walakɔ na wɔbia ku gũ.
16 Amma inɛ iyi wa wahala si na iyi í jɔ̀ í jɛ inɛi Kirisi, ku maà jɔ̀ anyɔ ku muu, amma í sɨa ku saabu Ilaaɔ̃ si na iyi í jɔ̀ wa so irii Kirisiu.
17 Waati í to kiitiu ku sinti. Inɛi Ilaaɔ̃ ŋai aa sinti ku kiiti. To, bii í sinti hai bi tu wa, bɛirei iri ku kpaɛ á yɛ bi inɛ ŋa

iyi à kɔ ku dasi laabaau jiidai
Ilaaɔ̃ naanɛ.
18 Kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni,
Bii faabai inɛ jiida ŋa í gaabu,
Bɛirei ti ilu dulum ŋa do inɛ
ŋa iyi a kù mà bɛɛrɛi
Ilaaɔ̃ á yɛ.
19 Na nŋu, inɛ ŋa iyi à waa
yɛ ijuukpã si idɔɔbii Ilaaɔ̃, í sĩa
a teese a maa ce jiidaɛ nɔ a
leekĩ do woo taka nŋa iyi í jɛ
ilu naanɛ.

5

Ka gbɔa inɛi Ilaaɔ̃ ŋa

1 Nsɛi, si inɔ nŋɛ, inɛ ŋa iyi
à jɛ inɛ ngboi igbɛi Ilaaɔ̃ ŋai ǹ
wa n fãa. Amu mɔ inɛ ngboi
bɛi aŋa mɔ, ǹ nɔ ǹ jɛ́ sɛɛdai
ijuukpãi Kirisi nɔ ǹ nɛ ikpɛ̃ si
amboe iyi á na ku naa.
2 Ǹ wa n tɔɔ ŋɛ, i gbɔa inɛ ŋa
iyi Ilaaɔ̃ í da nŋɛ si aWɔ bɛi à ya
gbɔa angudã ŋa, ku maà ti ku
jɛ do tilasi walakɔ do binɛi fia,
amma i na ara nŋɛ si icɛu do
inɔ akã si bɛi Ilaaɔ̃ í bi.
3 I maà taa inɛ ŋa iyi à da
nŋɛ si aWɔ ŋau gbugbã, amma
i nyisi ŋa kuce jiida iyi aa too
si.
4 Nɔ waati iyi Kirisi á faata
wa, nŋu iyi í jɛ inɛ ngboi woo
degbe ŋau, aa gba riba ilu
amboe iyi kusĩaɛ kaa tã ŋa.
5 Bɛɛbɛ mɔi, iŋɛ awaasũ ŋa,
i sũa inɛ ngboi igbɛ ŋau iri ilɛ.
Iŋɛ fei i jɔ̀ ara ku kaye ku jɛ
nŋɛ bɛi ibɔ iyi à ya dasi, domi
kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni, Ilaaɔ̃
kù wa anyii woo tɔɔ fufu ŋa,
amma wa cea woo kaye ara ŋa
didɔ̃.
6 Na nŋu, i kaye ara nŋɛ si
aWɔ gbugbãi Ilaaɔ̃, ku ba ku so
ŋɛ lele si ajɔ iyi í dau.
7 I sɔ wahala nŋɛ fei bi tɛɛ,
domi nŋui wa gbɔ nŋɛ.
8 I mu ara nŋɛ ŋa, i jɔ̀ hunde
nŋɛ ku wɔ njoo, domi Seetam,
mbɛɛ nŋɛi, í dabii wa dɔ̃ anu
bɛi muusu nla, wa dɛdɛ inɛ iyi
á ŋɔ.
9 I kɔò ara nŋɛ si wajuɛ do
naanɛ ku dasi nla nla domi ì
mà ŋa kpaasi woo dasi Jesu
naanɛ nŋɛ ŋa iyi à fangaa
si andunya fei, ijuukpã dimi
akãu bɛi à waa yɛ.
10 Amma bii ì yɛ ijuukpã si
waati keeke ì tã ŋa, Ilaaɔ̃ ilu
didɔ̃ fei, nŋu iyi í kpe ŋɛ ku ba i
nɛ ikpɛ̃ si amboe hai nɛ kɔɔɛ na
saabui anu akã nŋɛ do Kirisi,
nŋu takaɛi á jɔ̀ i kɔ̃ dee dee ŋa.
Nŋui á nɔ ku jɔ̀ i leekĩ dim dim
ŋa, nɔ ku mu nŋɛ gbugbã, i
maà tɛkɛɛ hai si ideɛ ŋa.
11 Nŋui í nɛ yiiko hee do ajɔ
fei. Ami.

Fɔɔi ankãanyi

12 Ǹ wa n kɔ nŋɛ ide keekeu
ihɛ̃ wai do sobii Silasi kpaasi
ilu naanɛ nwa. Ǹ bi n mu nŋɛ
gbugbã nɔ n nyisi ŋɛ iyi ideu
ihɛ̃ iyi ì waa leekĩ si dim dim
ŋau, didɔ̃i Ilaaɔ̃i do ntɔ.
13 Igbɛi inɛi Jesu ŋa iyi í wa
ilui Babilɔni, iyi Ilaaɔ̃ í cica bɛi
iŋɛ mɔ, wa ce ŋɛ fɔɔ, bɛɛbɛ mɔi
Maaku iyi wa jɛ bɛi amam si
naanɛ ku dasi, wa ce ŋɛ fɔɔ.
14 I ce njɛ fɔɔ do kubi jiida
ŋa.
Laakai akã ku wɛɛò iŋɛ iyi ì
jɛ ti Kirisi fei ŋa.

Tia minjisia iyi Piɛɛ í kɔ

Piɛɛ í ce ŋa fɔɔ

1 Amui Simɔɔ Piɛɛ amaacɛ
woo bɛi Jesu Kirisi.

Ǹ kɔ nŋɛ tiau ihɛ̃i, iŋɛ iyi
Jesu Kirisi, nŋu iyi í jɛ Ilaaɔ̃
woo faaba nwa, í jɔ̀ ì dasi
naanɛ ŋa na dee dee ku jɛɛ.
Naanɛ iyi ì dasi ŋau í nɛ bɛɛrɛ
bɛi ti awa mɔ.
2 Didɔ̃ do laakai ku sũ ku kɔ̃ɔ
nŋɛ si, si na iyi í jɔ̀ ì mà Ilaaɔ̃ do
Jesu Lafɛ̃ɛ nwa ŋa.

Kukpe do kucicai Ilaaɔ̃

3 Yiikoi Ilaaɔ̃ í mu nwa
bukaatai mii iyi à bi fei ku ba
kuwɛɛ nwa do kutɔɔ nwa ku
maa bɔ waju. Nɔ í ce bɛɛbɛi si
bɛi í jɔ̀ à màa, nŋu iyi í kpe wa
ka ba ikpɛ̃ si amboeɛ do si jiida
ku jɛɛ.
4 Bɛɛbɛi í ce nwa kuwã nla
nla ilu bɛɛrɛ ŋa. Kuwã ŋau aa
jɔ̀ i yɛ bɛi nŋu takaɛ í yɛ nɔ i saa
kuce laalɔ sãmi ŋa iyi í wa si
andunya na binɛ.
5 Na nŋu, i ce kookaai i kɔ̃ɔ̃si
isɛɛnɛ jiida si naanɛ ku dasi
nŋɛ, nɔ si isɛɛnɛ jiida i kɔ̃ɔ̃si
kumà,
6 nɔ si kumà i kɔ̃ɔ̃si gaya,
nɔ si gaya i kɔ̃ɔ̃si temua, nɔ si
temua i kɔ̃ɔ̃si bɛɛrɛi Ilaaɔ̃ ku
mà,
7 nɔ si bɛɛrɛi Ilaaɔ̃ ku mà i
kɔ̃ɔ̃si jiida ku cea njɛ, nɔ si jiida
ku cea njɛ i kɔ̃ɔ̃si kubi.
8 Bii mii ŋau bɛ à wa si ŋɛ
nɔ wa kɔ̃ɔ̃si, aa jɔ̀ i ya maa ce
kookaai si icɛ nŋɛ, nɔ icɛ nŋɛu
ku nɛ aranfãani ku ba i mà
Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi ŋa.
9 Amma inɛ iyi kù nɛ mii
ŋau bɛ í yɛi bɛi fɛɛju, walakɔ
bɛi inɛ iyi ijuɛ kù waa dɔ̃, nɔ
kaa yɛ ilu ku jǐ. Nɔ í gbɛjɛ
iyi nŋu í má hai si dulum dii
takoɛ.
10 Na nŋu, iŋɛ inɛm ŋa, i
kɔ̃ɔ̃si himma ku ba i mà sãa sãa
iyi Ilaaɔ̃i í kpe ŋɛ nɔ í cica ŋɛ,
domi bii ì waa ce bɛɛbɛ ŋa, i
kaa dasi dulum ajɔ kãma ŋa.
11 Bɛɛbɛi aa jɔ̀ i lɔ do bɛɛrɛ
ŋa si bomma hai tãi Lafɛ̃ɛ woo
faaba nwa Jesu Kirisi.
12 Na ŋɔi í ce n kaa n gbɛɛjiò
ku ye ŋɛ gigii mii ŋau ihɛ̃, baa
do iyi ì màa tã ŋa, nɔ ì waa
leekǐ dim dim si ntɔ iyi ì waa
mu nsɛiu ihɛ̃ ŋa.
13 Ntɔ ntɔ, waati iyi ǹ wɛɛ si
hunde, ǹ nɛ n ya n maa n ye ŋɛ
gigii ku ba i ya maa wɔ njoo si
ŋa.
14 Ǹ wa n fɔ bɛɛbɛi si na iyi
í jɔ̀ ǹ mà iyi kaa kpɛ má an jɔ̀
arau ihɛ̃, si bɛi Lafɛ̃ɛ nwa Jesu
Kirisi í sɔ̃m.
15 An ce kookaai n sɔ̃ ŋɛ
yaaseɛ ku ba i yɔkɔ i ye gigii
mii ŋau do ajɔ fei ŋa si anyii
ikum.

Inɛ ŋa iyi à yɛ amboei Kirisi

16 Do ntɔ, a kù waa too si
ará iyi inɛ ŋa à waa kpa do
bisi nŋa, si waati iyi à jɔ̀ ì mà
gbugbãi Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi
ŋa do kunyiɛ wa. Amma awa
taka nwa mɔ à yɛ kulaɛ do iju
nwa
17 nɔ à gbɔ imui Ilaaɔ̃ Baaba
waati iyi í fɔ hai lele í ni, inɛ
ihɛ̃i í jɛ ama akãm iyi ǹ bi
jiida, siɛi inɔ didɔ̃m fei í ya wa.
Waati nŋu Ilaaɔ̃, ilu amboe nla
nla, í nyisi bɛɛrɛi Kirisiu do
amboeɛ.

18 Si anyiɛ, à nyi à gbɔ imui
Ilaaɔ̃ wa má hai lele si waati
iyi awaò ŋa à wa si antai geete
kumáu.
19 Bɛɛbɛ mɔi naanɛ nwa í
kɔ̃ɔsi si idei walii ŋau. I jɔ̀ i de
siɛ itĩ ŋa, domi í yɛi bɛi fitila iyi
wa má inya si ilu kuku hee iju
koo máò nɔ Jesu, nŋu iyi í yɛ
bɛi andaiyai daakɔ, ku má inya
si idɔ nŋɛ.
20 Sinte, i jɔ̀ i mà iyi ihɛ̃ ŋa,
iyi idei walii gɔ kù wɛɛ si kukɔi
idei Ilaaɔ̃ iyi inɛ gɔ á tusɛ ndɛɛ
bɛi í bi *,
21 domi idei walii gɔ kù wɛɛ
iyi inɛ gɔ í ce do idɔɔbii nŋu
takaɛ, amma inɛ ŋa à ya sisi
idei Ilaaɔ̃i si bɛi Hundeɛ í nyisi
ŋa.

2

Woo kɔ si cio ilu ibo ŋa
(Cɔ Zudu 4-13)

1 Walii ilu ibo ŋa à wɛɛ wo
si inɔi inɛ ŋau. Bɛɛbɛ mɔi woo
kɔsi cio ilu ibo ŋa aa faata wa
si anini nŋɛ. Aa naaò kukɔsi
ibo wa do bisi, iyi á ce inɛ ŋa
nfe, nɔ aa kɔ̀si Lafɛ̃ɛ iyi í ya ŋa.
Bɛɛbɛi aa faa ara nŋa nfe ku ce
anu akã.
2 Inɛ nkpɔi á too daa laalɔ
nŋa, nɔ na iri nŋa inɛ gɔ ŋa aa
bu kpãai ntɔ.
3 Na binɛ nŋa aa jɛ ŋɛ taki do
ide ŋa iyi aŋa taka nŋa à waa
lasabu. Amma hai ku kpɛ woo
kiiti nŋa í tã sɔɔlu ku kiiti nŋa.
Nŋu mɔi á ce ŋa nfe nɔ kaa kpɛ
mɔm.
4 Baa amaleka ŋa iyi à ce du-
lum wo, Ilaaɔ̃ kù jɔ̀ ŋa, amma í
tale si ŋa si isa nla nla. Tengi
bɛi à waa mu ŋa si ilu kuku
hee ajɔi kiiti.
5 Ilaaɔ̃ kù nɔ kù jɔ̀ inɛi tako
ŋau mɔ waati iyi í jɔ̀ ijĩ nlau í
jɛ inɛi andunya ŋa iyi a kù mà
bɛɛrɛɛ, amma Nowee, nŋu iyi í
ce waazoi ide ntɔui í faaba do
amanɛ mɛɛje gɔ ŋa.
6 Si anyiɛ í nyi í yɛ taalei inɛi
Sodomu do Gɔmɔɔ ŋa mɔ má,
nɔ í kpa ŋa do ina. Iyi bɛu bɛi í
jɛ sɛɛda na inɛ laalɔ ŋa iyi aa na
a naa.
7-8 Amma í nya Lɔtu inɛ jiida
iyi í wa si inɔi inɛ laalɔ ŋau. Í
nyaai si na iyi í jɔ̀ í ya nɛ inɔ
ku fɔ na daa bututu nŋa, nɔ iju
iyi wa má fei laalɔ iyi wa yɛ do
iyi wa gbɔ wa bitandi idɔ dee
deeɛ.
9 Bɛɛbɛ mɔi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í mà bɛi
á ce ku faaba inɛ ŋa iyi à mà
bɛɛrɛɛ si wahala. Í nɔ í mà bɛi
á mu inɛ laalɔ ŋa ku wahala ŋa
si ajɔi kiiti.
10 Inɛ ŋa iyi à waa ce kubi
nfe nfei ara nŋa nɔ à donda
yiikoi Ilaaɔ̃, wahala nŋa á caa.

Woo kɔsi cio ilu ibo ŋau à jɛ
ilu wɔɔkɔ yaamɔ ŋa do woo tɔɔ
fufu ŋa iyi a kù waa ce njoi ilu
yiikoi lele ŋa ku bu.
11 Baa amaleka ŋau, aŋa iyi
à re ŋa do gbugbã do yiiko
ntɔ ntɔ, a kù waa yɛ taalei ilu
yiikoi lele ŋau hee má jɛ a bu
ŋa si wajui Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ.
12 Amma inɛ ŋau à ya maa
yaako mii iyi a kù mà. À yɛi bɛi
iŋai sako ŋa iyi a kù nɛ lasabu
kãma, nɔ aa ce nfei bɛi iŋai
sako ŋau iyi à bí ku ba a mu ŋa
a kpa ŋa.
13 Laalɔ iyi à cea inɛ ŋai aa sã

* **1:20** iyi inɛ gɔ á tusɛ ndɛɛ bii í bi Yaasei ideu bɛ á yɔkɔ ku jɛ má, iyi inɛ gɔ í kɔ do arɛɛ.

nŋa. Inɔ didɔ̃ nŋa fei si inaabo
ŋai í ya wa baa bii dasã nkpai.
Baa waati iyi iŋɛò ŋa ì tɔtɔɔ ì
waa jɛ ijɛi Lafɛ̃ɛ ajɔ ŋa, à ya maa
ce daa laalɔ nŋai nɔ a maa nɛ
si inɔ didɔ̃. À yɛi bɛi angudãi
kuwee ŋa iyi à nɛ leebu do
riisi.
14 Iju nŋa fei si abo kaafe ŋai
í ya wa, dulum ci ya to ŋa. À
ya mu inɛ ŋa iyi a kù waa leekĩ
dim dim do taa. Idɔ nŋa í nɛ
dɔɔnɛi binɛ. Ilaaɔ̃ í ceekpe ŋa.
15 À jɔ̀ kpãa jiida nɔ à nyɔ. À
too kpãai walii Balamu, amai
Beɔɔ, nŋu iyi í bi ribai laalɔ ku
jɛ.
16 Amma Ilaaɔ̃ í fɔ siɛ ide na
kuraraɛ. Ntɔi, gbankɛlɛ iyi ci
ya fɔ ide, Ilaaɔ̃ í jɔ̀ í baa ide ku
fɔ bɛi amanɛ nɔ í leekĩ ide hai
nɛ yaasei waliiu.
17 Inɛ ŋau, à yɛi bɛi isɔ̃ hai
nɛ inyi walakɔ bɛi ijĩ iyi í dũ
nɔ kaa rɔ si na iyi í jɔ̀ fufu wa
taleɛ. Ilaaɔ̃ í ce nŋa sɔɔlui bi ku
wa si ilu kuku nla nla.
18 À waa fɔ idei fufu ku tɔɔ
iyi kù nɛ iri. À waa fa inɛ gɔ ŋa
do binɛ ikã ikãi mii iyi lafɛ̃ɛ ŋa
à nɛ si idɔ nŋa ŋa ku ba a mu
ŋa do taa. Inɛ ŋau, do wahalai
à ba à gbã wa hai bi inɛ ŋa iyi à
wa si kurarau.
19 Inɛ ŋa iyi à ba à mu ŋau,
à ya ce nŋa kuwãi ara ku nɛi,
amma aŋa taka nŋa à jɛ arui
daa ŋa iyi wa bɔò ŋa nfe ku ce,
domi inɛ fei í jɛ arui mii iyi í
kãmiaɛ.
20 Ntɔi, inɛ ŋa iyi à jɔ̀ laalɔ
ku cei andunya si na iyi í jɔ̀ à
mà Lafɛ̃ɛ woo faaba nwa Jesu
Kirisi, bii à nyi à jɔ̀ laalɔ ku
ceu í mu ŋa má í kãmia ŋa isɛ
gbeejisia, kuwɛɛi tako nŋa á
tia do ti ankãanyiu.
21 Á tia nŋa bii í jɛ a kù mà
kpãai ntɔ wo do iyi à màa tã nɔ
à toa woodai Ilaaɔ̃ iyi à na ŋau
anyi.
22 Mii iyi í ba ŋau bɛ wa
nyisi iyi mɔndau ihẽ í jɛ ntɔ.
Mɔndau í ni, aja í nyi í koo wa
fa ituɛ má. À ya ni má, kusɔɔ
iyi à wɛ í nyi wa bimbili si
pɔkɔdɔ má.

3

Lafɛ̃ɛ á nyi wa si bɛi í ce kuwãɛ

1 Iŋɛ baakɔɔm ŋa, tia min-
jisiam wee iyi ǹ kɔ nŋɛ. Si tia
sinteu do minjisiau fei ǹ wa
n dɛ n jĩ lasabu jiida nŋɛ do
kukɔsi ŋa iyi ǹ wa n ye ŋɛ gigi.
2 Ǹ bi i ye gigii ide iyi walii
kumá ŋau à fɔ wo, do woodai
Lafɛ̃ɛ woo faaba iyi woo bɛ
nŋɛ ŋa à sisi nŋɛ.
3 Sinte, ǹ bi i mà ŋa iyi si
waatii ankãanyi inɛ gɔ ŋa aa na
a maa nɛ si idɔɔbi nŋa. Nɔ aa
yaako ŋɛ
4 a maa ni, Kirisi í ce kuwã í
ni nŋu á nyi wa, mà iboi. To,
iwoi í wa. Kù waa nyi wa má,
domi hai waati iyi bala nwa
ŋa à ku, mii fei í wɛɛi bɛi hai
sintei andunya ku taka.
5 Amma mii akãi inɛ ŋau à
gbɛjɛ na kance. Mii iyi à gbɛjɛ
wee. Waati iyi Ilaaɔ̃ í taka lele
do ilɛ, í taka ŋai do idei gɛlɛɛ.
Do ide ku fɔɛi í nyaò ilɛ hai si
inɔ inyi nɔ í fɛɛfɛɛ do inyi.
6 Nɔ si anyiɛ, do ide kufɔɛui
í kpaò irii andunyai tako si
waati iyi í jɔ̀ inyi í jɛ mii fei.
7 Lele do ilɛ iyi í wɛɛ nsɛi, do
ide akãu bɛi Ilaaɔ̃ á kpa ŋaò,

amma bɛbɛi do inai á jɛ. Wa mu ŋai titã hee koo toò ajɔ iyi á kiiti inɛ ŋa iyi a kù mà bɛɛrɛɛ nɔ á ce ŋa nfe.

8 Amma iŋɛ baakɔɔm ŋa, i maà jò i gbɛjɛ mii akãu ihẽ ŋa, iyi ajɔ akã í yɛa Ilaaõi bɛi adõ dubu, nɔ adõ dubu í yɛai bɛi ajɔ akã.

9 Aõ Lafẽɛ ci ya jò idei kuwãɛ iyi í jilɛu ku kpɛ ideu ku kõò si bɛi inɛ gɔ ŋa à waa tamaa. Amma wa temua nŋɛi, domi kù bi baa inɛ akã ku ce nfe. Í bi mɔm ku jɛ inɛ fei ku kpaasi idɔ.

10 Do nŋu fei, ajɔi Lafẽɛ á naai bɛi ile. Si ajɔ nŋui, lele á kpa iri do iba nla nla. Mii iyi í wa bɛ fei, á yɔ si ina nɔ ilɛ do mii iyi í wa si fei á kpa iri.

11 Na nŋu, si bɛi mii ŋau fei á ce nfe bɛɛbɛ, i jò i mà sãa sãa ŋa zaka bɛi í sĩa isɛɛnɛ nŋɛ ku maa má nɔ i mà bɛɛrɛi Ilaaõ ŋa.

12 Nɔ i maa degbe ajɔu ŋa i maa ce kookaai ku ba ku naa ńya ńya. Si ajɔ nŋui ina á ce nfei lele, nɔ mii iyi í wa si fei ku yɔ do inya gbãa nla nlai inau.

13 Amma Ilaaõ í ce kuwã nŋu ku ce lele do ilɛ fei titõ bii dee dee ku jɛ á wa. Nŋui à waa degbe.

14 Na saabu nŋu, iŋɛ baakɔɔm ŋa, si bɛi ì waa degbe ajɔu, i ce kookaai Lafẽɛ ku na ku ba ŋɛ si laakai ku sũ, riisi do kurara ku maà wa si ŋɛ.

15 I doo temuai Lafẽɛ nwa bɛi kpãai faaba nŋɛ, si bɛi Pɔlu baakɔɔ nwa í kɔ nŋɛ do bisi iyi Ilaaõ í muaa.

16 Ideu ihẽi í kɔ si tia iyi í kɔ fei tengi bii wa fɔ idei mii ŋau ihẽ. Si tiaɛ ŋau bii gɔ ŋa í wɛɛ iyi í gaabu ku gbɔ, nɔ hai mà ŋa iyi a kù waa leekĩ si dim dim à ya maa bɛjɛ yaasei ideui, si bɛi à ya maa ce do mbɔi kukɔi idei Ilaaõ gɔ ŋa. Bɛɛbɛi à waa faa ara nŋa nfe ku ce.

17 Amma iŋɛ baakɔɔm ŋa, ì mà ideu tã ŋa. Na nŋu, i ce laakai ara nŋɛ ku ba kurarai inɛ ŋa iyi a kù mà bɛɛrɛi Ilaaõ ku maà jò i yaa hai si kpãa jiida iyi ì waa leekĩ si dim dim ŋa.

18 Amma didõi Lafẽɛ woo faaba nwa Jesu Kirisi ku maa kõɔsi si ŋɛ, nɔ kumà iyi í nɛ si gãmɛɛ ŋa ku kõɔsi ku maa koo. Nŋui í jɛ ilu amboe hai nsɛi hee do ajɔ fei. Ami.

Tiɑ sinte iyi Zãɑ í kɔ

Jesu, nŋu iyi à yɑ kpe Ideu, nŋui í jɛ icui kuwɛɛ

1 À wɑɑ kɔ nŋɛ si idei Jesu, nŋu iyi í wɛɛ hɑi sintei mii fei. Nŋui í jɛ Ideu, nɔ í jɛ icui kuwɛɛ má. À gbɔ ideɛ, nɔ à yɔɔ do iju nwɑ, à cɔɔ do lɑɑkɑi, nɔ ɑwɔ nwɑ í luu.

2 Wɑɑti iyi kuwɛɛu í fɑɑtɑ wɑ à yɔɔ, ŋɔi í jɔ̀ à wɑɑ jɛ sɛɛdɑɛ, nɔ à wɑɑ sisi nŋɛ idei kuwɛɛ hɑi tã iyi í tɑko í wɑ bi Ilɑɑõ Bɑɑbɑ wo, nɔ wee nsɛi í nyisi wɑ.

3 Iyi à yɛ do iyi à gbɔ, nŋui à wɑɑ sisiɑ iŋɛ mɔ ku bɑ ɑwɑɛ ŋɑ kɑ nɛ ɑnu ɑkã, nɔ ɑnu ɑkã iyi à nɛu à nɔɔi do Ilɑɑõ Bɑɑbɑ do ɑmɑɛ Jesu Kirisi.

4 À kɔ nŋɛ tiɑu ihẽi ku bɑ inɔ didõi ɑwɑ fei ku kõ.

Ilɑɑõi í jɛ inyɑ kumá

5 Lɑɑbɑɑu iyi à gbɔ hɑi bi Jesu Kirisi, nɔ à wɑɑ sisi nŋɛ wee. Ilɑɑõi í jɛ inyɑ kumá, ilu kuku kãmɑ kù wɑ siɛ.

6 Bii à ni à nɛ ɑnu ɑkã do nŋu nɔ à bɛi à wɑɑ nɛ si ilu kuku, à wɑɑ sɔ iboi ɑ kù wɑɑ ce kookoosui ntɔ.

7 Ammɑ bii à wɑɑ nɛ si inyɑ kumá, si bɛi Ilɑɑõ tɑkɑɛ í wɑ si inyɑ kumáu, ɑɑ kɑ nɛ ɑnu ɑkã ɑwɑ duusõɔ, nɔ njɛi Jesu ɑmɑɛ á jɔ̀ kɑ má hɑi si dulum fei.

8 Bii à ni ɑ kù nɛ dulum, à wɑɑ sɔɑ ɑrɑ nwɑ iboi, nɔ ntɔ kù wɑ si wɑ.

9 Ammɑ bii à ce tuubɑi dulum du wɑ, Ilɑɑõ ilu nɑɑnɛi, nŋu iyi í yɑ ce dee dee, á kpɑ idei dulum du wɑ nɔ ku jɔ̀ kɑ má hɑi si lɑɑlɔ ku ce nwɑ fei.

10 Bii à ni ɑ kù ce dulum à wɑɑ ce Ilɑɑõ ilu iboi, nɔ ideɛ kù wɑ si wɑ.

Kirisi wɑ sobi wɑ

2

1 Iŋɛ ɑmɑm ŋɑ, ǹ kɔ nŋɛ ideu ihẽ wɑi, ku bɑ i mɑà ce dulum ŋɑ. Ammɑ bii inɛ gɔ í ce dulum, à nɛ inɛ gɔ iyi á tɔɔ nwɑ suuru bi Ilɑɑõ Bɑɑbɑ, nŋui í jɛ Jesu Kirisi inɛ dee deeu.

2 Nŋu tɑkɑɛ í ce kuweei ɑrɑɛ ku bɑ ku kpɑ idei dulum du wɑ, ɑmmɑ kù jɛ ti ɑwɑ ɑkã, do ti inɛi ɑndunyɑ feii.

3 Bii à wɑɑ jirimɑ woodɑɛ, si bɛɛbɛi ɑɑ kɑ mà iyi à màa,

4 Bii inɛ gɔ í ni nŋu í màa, nɔ kù wɑɑ jirimɑ woodɑɛ, lɑfẽɛ ilu iboi, ntɔ kù wɑ siɛ.

5 Ammɑ inɛ iyi wɑ jirimɑ ideɛ, siɛi kubii Ilɑɑõ í yɑ kõ do ntɔ. Mii iyi á jɔ̀ kɑ mà iyi à nɛ ɑnu ɑkã do nŋu wee.

6 Inɛ iyi í ni nŋu í nɛ ɑnu ɑkã do nŋu, lɑfẽɛ í nɛ ku mɑɑ nɛi bɛi Jesu tɑkɑɛ í nɛ.

Woodɑ titõ

7 Iŋɛ bɑɑkɔɔm ŋɑ, kù jɛ woodɑ titõi ǹ kɔ nŋɛ. Woodɑ nwoi, iyi ì nɛ hɑi sinte wo ŋɑ. Woodɑ nwou, nŋui í jɛ ide iyi ì tɑko ì gbɔ tã ŋɑ.

8 Do nŋu fei, woodɑ iyi ǹ wɑ n kɔ nŋɛu ihẽ, inɛ nŋu woodɑ titõi, nɔ à wɑɑ yɛ ntɔɛi si Kirisi do si iŋɛ tɑkɑ nŋɛ, domi ilu kuku wɑ sɛkɛɛ, nɔ inyɑ kumá ntɔ wɑ dɑɑnɑ.

9 Inɛ iyi í fɔ wɑ ni nŋu í wɑ si inyɑ kumá nɔ í cé kpɑɑsiɛ, si ilu kukui í wɑ hee nsɛi.

10 Inɛ iyi í bi kpaasiɛ, lafɛ̃ɛi í
wa si inya kumá, nɔ nkãma kù
wɛɛa iyi á dasiɛ dulum *.
11 Amma inɛ iyi í cé kpaasiɛ,
si ilu kukui í wa, si ilu kukuu
mɔi í nɔ wa nɛ si. Kù mà bii
wa bɔ, domi ilu kukuu í dasiɛ
fɛɛju.
12 Ǹ kɔ nŋɛ wai, iŋɛ amam
ŋa, si na iyi í jɔ̀ Ilaaõ í nya
dulum du ŋɛ na irii Jesu.
13 Ǹ kɔ nŋɛ wai, iŋɛ baaba
ŋa, si na iyi í jɔ̀ ì mà inɛ iyi í wɛɛ
hai sinte ŋa. Nɔ ǹ kɔ nŋɛ wai,
iŋɛ awaasũ ŋa, si na iyi í jɔ̀ ì jɛ
Seetam inɛ laalɔu igũ ŋa.
14 Ǹ kɔ nŋɛ má, iŋɛ amu ŋa,
si na iyi í jɔ̀ ì mà Ilaaõ Baaba ŋa.
Nɔ ǹ kɔ nŋɛ má, iŋɛ baaba ŋa,
si na iyi í jɔ̀ ì mà inɛ iyi í wɛɛ
hai sinte ŋa. Nɔ ǹ kɔ nŋɛ má,
iŋɛ awaasũ ŋa, si na iyi í jɔ̀ ì nɛ
gbugbã ŋa, nɔ idei Ilaaõ í wa si
ŋɛ, nɔ ì jɛ Seetam inɛ laalɔu igũ
ŋa.
15 I maà ti i bi andunya ŋa do
mii ŋa iyi à wa si andunya. Inɛ
iyi í bi andunya, kubii Ilaaõ
Baaba kù wa siɛ,
16 domi mii iyi í wa si
andunya fei, hai kubi nfe nfei
amanɛ, do kɔdɛɛì mii iyi iju wa
yɛ, hee do faau ku ce, gɔgɔɛ gɔ
kù waa naa hai bi Baaba, bii
kù jɛ hai si andunya.
17 Andunya í nɔ wa tã mbɛ
do binɛɛ, amma inɛ iyi wa ce
idɔɔbii Ilaaõ á maa wɛɛi hee do
ajɔ fei.

Mbɛɛi Kirisi

18 Iŋɛ amam ŋa, kɔɔi
andunya í maai wa. Si bɛi ì
gbɔ ŋa à ni inɛ gɔ iyi í jɛ mbɛɛi
Kirisi á naa, wee nsɛi, mbɛɛi
Kirisi nkpɔ í to wa. Ŋɔi í jɔ̀ à
mà iyi kɔɔi andunya í maai.
19 Mbɛɛ ŋau, hai si inɔ nwai
à fita, amma a kù jɛ inɛ nwa ŋa,
domi bii à jɛ inɛ nwa ŋai wo aa
wa inɔ nwa. Amma à fita ku ba
ka mà iyi kãma nŋa kù jɛ inɛ
nwai wo do ntɔ.
20 Amma iŋɛ ì ba Hundei
Ilaaõ hai bi inɛ kumáu ŋa, nŋui
í jɔ̀ iŋɛ fei ì nɛ kumà ŋa.
21 Bii ǹ kɔ nŋɛ, kù jɛ a ni i
kù mà ntɔ ŋa, amma si na iyi
í jɔ̀ ì màa ŋai, ì nɔ ì mà ŋa iyi
ibo kãma kaa yɔkɔ ku fita hai
si ntɔ.
22 Yooi í jɛ woo sɔ ibo bii kù
jɛ inɛ iyi í ni Jesu kù jɛ Kirisi.
Lafɛ̃ɛ, mbɛɛi Kirisii iyi wa kɔsi
Baaba do Ama ajɔ.
23 Ntɔi inɛ iyi í kɔsi Ama, kù
nɛ Baaba. Inɛ iyi í gba Amau í
nɛ Baau mɔi.
24 Iŋɛ mɔ, ide iyi ì gbɔ hai
sinteu i jɔ̀ ku wa si idɔ nŋɛ. Bii
í wa si idɔ nŋɛ aa nɛ anu akã ŋa
do Ama do Baau.
25 Kirisi í ce nwa kuwã.
Kuwã iyi í ce nwau, nŋui í jɛ
kuwɛɛ hai tã.
26 Iyi ǹ kɔ nŋɛu ihɛ̃, ǹ kɔɔ
wai na inɛ ŋa iyi à waa bi a dasi
ŋɛ kurara.
27 Amma iŋɛ, Hundei Ilaaõ
iyi Kirisi í na ŋɛu, í wa si ŋɛ.
Na nŋu, i kù nɛ bukaatai inɛ gɔ
ku kɔ nŋɛ si cioi ngɔgɔ, domi
Hundeu wa kɔ ŋɛ si cioi mii fei
iyi í jɛ ntɔ, ibo kù wa si. Na
nŋu, i jɔ̀ i nɛ anu akã do Kirisi
ŋa, si bɛi Hundei Ilaaõ í nyisi
ŋɛ.
28 Nsɛi, iŋɛ amam ŋa, i jɔ̀ i
nɛ anu akã do Kirisi ŋa, ku ba
ajɔ iyi á faata wa ka nɛ idɔ ku

* **2:10** iyi á dasiɛ dulum Si tiai idei Ilaaõ gɔ ŋa à ni, “iyi á dasiò inɛ gɔ dulum”.

buba, nɔ anyɔ ku maà mu wa si wajuɛ si ajɔ iyi á nyi wau.
29 Si bɛi ì mà ŋa iyi Kirisi í jɛ dee dee, i jɔ̀ i mà ŋa iyi inɛ iyi wa ce dee dee fei amaɛi.

Amai Ilaaɔ̃ ŋa

3

1 I cɔ kubi nla nla iyi Ilaaɔ̃ Baaba í bi wa, hee à waa kpe wa amaɛ ŋa. Nɔ ntɔi bɛɛbɛi à jɛ. Ŋɔi í jɔ̀ inɛi andunya ŋa a kù mà wa domi a kù mà Ilaaɔ̃ mɔm wo.
2 Iŋɛ baakɔɔm ŋa, si nsɛi à jɛ amai Ilaaɔ̃ ŋa, amma a kù mà bɛirei aa ka na ka jɛ ala. Do nŋu fei, à mà waati iyi Kirisi á na ku faata wa aa ka jɔɔ, domi aa ka yɔɔ bɛi í yɛ.
3 Inɛ iyi wa cɔ kpãai ideu ihẽ fei, wa ce kookaai ku ba ku má bɛi Kirisi mɔ í má.
4 Inɛ mɔ iyi wa ce dulum fei, wa kua woodai Ilaaɔ̃i, domi dulum wooda ku kuai.
5 Ì mà ŋa iyi Jesu, nŋu iyi kù ce dulum, í naai ku nya dulum dii amanɛ ŋa.
6 Na nŋu, inɛ iyi í wɛɛ do nŋu fei ci ya maa mɔsi dulum ku ce. Amma inɛ iyi wa ce dulum, lafɛ̃ɛ kù yɔɔ, kù nɔ kù màà.
7 Iŋɛ amam ŋa, i maà ti i jɔ̀ inɛ gɔ ku dĩ iju nŋɛ. Inɛ iyi wa ce mii iyi í jɛ dee dee, inɛ dee deei, si bɛi Jesu takaɛ í yɛ.
8 Inɛ iyi í ya maa mɔsi dulum ku ce, inɛi Seetam nii, domi hai sintei Seetam wa ce dulum. Na ŋɔi í jɔ̀ Jesu, amai Ilaaɔ̃, í naa ku kpaò icɛi Seetam.
9 Inɛ iyi í jɛ amai Ilaaɔ̃ fei, ci ya maa mɔsi dulum ku ce, domi kuwɛɛi Ilaaɔ̃ í wa siɛ. Kaa yɔkɔ ku maa ce dulum, domi í jɛ amai Ilaaɔ̃.
10 Nsɛi, aa ka yɔkɔ ka mà inɛ ŋa iyi à jɛ amai Ilaaɔ̃ ŋa do inɛ ŋa iyi à jɛ ti Seetam. Inɛ iyi kù waa ce mii iyi í jɛ dee dee fei, do inɛ iyi kù bi kpaasiɛ, kù jɛ ti Ilaaɔ̃.

Ka bi njɛ

11 Ide iyi ì gbɔ hai sinte ŋa, nŋui í jɛ ka bi njɛ,
12 nɔ ka maà yɛ bɛi Kaɛ̃ɛ inɛi Seetam inɛ laalɔu, nŋu iyi í kpa ifɔɛ. Na mii í ce í kpaa. Í kpaai si na iyi í jɔ̀ kuceɛ í jɛ laalɔ, nɔ ti ifɔɛ í jɛ jiida.
13 Iŋɛ inɛm ŋa, bii inɛi andunya ŋa à cé ŋɛ, i maà jɔ̀ ku mu ŋɛ biti.
14 À mà iyi à kua ikui, nɔ à lɔ si kuwɛɛ si na iyi í jɔ̀ à bi kpaasi nwa ŋa. Inɛ iyi kù nɛ kubi, si ikui í wa.
15 Inɛ iyi í cé kpaasiɛ fei, woo kpa inɛi. Iŋɛ taka nŋɛ ì nɔ ì mà ŋa iyi woo kpa inɛ ci ya nɛ kuwɛɛ hai tã.
16 À mà bɛi kubi í yɛ si na iyi í jɔ̀ Kirisi í na kuwɛɛɛ na iri nwa. Na nŋu, awa mɔ ka na kuwɛɛ nwa na irii kpaasi nwa ŋa.
17 Bii inɛ gɔ í nɛ amani si andunyau ihẽ, nɔ í yɛ kpaasiɛ í wa si are nɔ í toaa anyi, bɛirei kubii Ilaaɔ̃ á ce ku wa si inɛɛu bɛ.
18 Iŋɛ amam ŋa, i maà jɔ̀ ka bi njɛ do ide ku fɔi gɛlɛ nŋu akã, amma ka bi njɛ do ntɔ do si kuce.

Laakai ku sũ si wajui Ilaaɔ̃

19-20 Bii idɔ nwa wa yɛ taale nwa aa ka mà iyi à jɛ ti ntɔ na kookoosu jiida ŋa iy à waa

ce, nɔ laakai nwa á maa sũi bi Ilaaõ, domi à mà iyi Ilaaõ í re idɔ nwa, í nɔ í mà mii fei.
21 Na nŋu, iŋɛ baakɔɔm ŋa, bii idɔ nwa kù waa yɛ taale nwa, à nɛ laakai ku sũ bi Ilaaõ.
22 Nɔ mii iyi à tɔɔɛ fei á mu nwa wai, domi à waa jirima woodaɛ nɔ à waa ce mii iyi á dõaa si.
23 Woodaɛu wee, ka dasi irii amaɛ Jesu Kirisi naanɛ, nɔ ka bi njɛ si bɛi í jilɛ nwa.
24 Inɛ iyi wa jirima woodai Ilaaõ ŋa, í wa si Ilaaõi nɔ Ilaaõ mɔ í wa si lafɛ̃ɛ. Hundeɛ iyi í mu nwa, nŋui í jɔ̀ à mà iyi í wa si wa.

Hundei Ilaaõ do hundei mbɛɛ

4

1 Iŋɛ baakɔɔm ŋa, i maà ya naanɛ inɛ ŋa iyi à ya ni aŋa à nɛ Hundei Ilaaõ fei, amma i cɔ yaase nŋa mà à jɛ ti Ilaaõ ntɔ ntɔ, domi walii ilu ibo ŋa à waa kõi si andunyau ihẽ.
2 Yaase bɛi aa yɔkɔ i mà inɛ ŋa iyi à nɛ Hundei Ilaaõ ŋa wee. Inɛ iyi í jɛsi iyi Jesu Kirisi í baa í jɛ amanɛ do ntɔ fei, lafɛ̃ɛi í jɛ ti Ilaaõ.
3 Inɛ iyi kù jɛsi iyi Jesu í baa í jɛ amanɛ do ntɔ, lafɛ̃ɛ kù jɛ ti Ilaaõ, ti mbɛɛi Kirisii. Mbɛɛi Kirisiui ì gbɔ à ni wa naa ŋau, wee í to wa si andunya tã mɔm.
4 Iŋɛ amam ŋa, ì jɛ ti Ilaaõ ŋa, ì nɔ ì kãmia walii ilu ibo ŋau tã ŋa, domi inɛ iyi í wa si ŋɛ í nɛ gbugbã í re inɛ iyi í wa si andunyau.
5 Inɛ nŋu ŋa ti andunyai à jɛ, ŋɔi í jɔ̀ à waa fɔ ide do bisii andunya, nɔ inɛi andunya ŋa à waa gbɔ ide nŋa.
6 Amma awa ti Ilaaõi à jɛ. Inɛ iyi í mà Ilaaõ fei i ya gbɔ ide nwai, amma inɛ iyi kù jɛ ti Ilaaõ ci ya gbɔ ide nwa. Si bɛɛbɛi aa ka yɔkɔ ka wũa ntɔ do ibo.

Ilaaõi í jɛ kubi

7 Iŋɛ baakɔɔm ŋa, i jɔ̀ ka bi njɛ, domi kubi wa naai hai bi Ilaaõ. Inɛ iyi í nɛ kubi, lafɛ̃ɛ amai Ilaaõi, í nɔ í mà Ilaaõ.
8 Inɛ iyi kù nɛ kubi, lafɛ̃ɛ kù mà Ilaaõ, domi Ilaaõi í jɛ kubi.
9 I cɔ bɛi Ilaaõ í nyisi wa kubiɛ. Í bɛ ama akãɛ wa si andunya ku ba ka ba kuwɛɛ na iriɛ.
10 Kù jɛ awai à tako à bi Ilaaõ amma nŋui í bi wa, nɔ í bɛ amaɛ wa ku ba ku jɛ kuwee iyi á kpa dulum du wa.
11 Iŋɛ baakɔɔm ŋa, bii bɛɛbɛi Ilaaõ í bi wa, í sĩa awa mɔ ka bi njɛ.
12 Inɛ gɔ kù yɛ Ilaaõ ajɔ gɔ, amma bii à bi njɛ, Ilaaõ í wa si wa, nɔ kubiɛ á kõ si idɔ nwa.
13 A mà iyi à wa siɛ nɔ nŋu takaɛ í wa si wa, si na iyi í jɔ̀ í mu nwa Hundeɛ.
14 Awa mɔ à yɛ iyi Ilaaõ Baaba í bɛ amaɛ wa ku jɛ woo faabai inɛi andunya ŋa, à nɔ à waa jɛ sɛɛdaɛ.
15 Inɛ iyi í jɛsi iyi Jesu í jɛ amai Ilaaõ, Ilaaõ í wa siɛ, nɔ lafɛ̃ɛ mɔ í wa si Ilaaõ.
16 Nɔ awa à mà kubi iyi Ilaaõ í bi wa, nɔ à dasi kubiu naanɛ.
Ilaaõi í jɛ kubi. Inɛ iyi í nɛ kubi í wa si Ilaaõi, nɔ Ilaaõ mɔ í wa siɛ.
17 Bɛɛbɛi kubiɛ í kõ si idɔ nwa, ku ba ka nɛ laakai ku sũ

si ajɔi kiitiu, domi si bɛi Kirisi
í yɛ, bɛɛbɛ mɔi awa mɔ à yɛ si
andunyau.
18 Njo kù wa si kubi, amma
kubi iyi í kõ í ya lele njoi. Na
nŋu, inɛ iyi í nɛ njo, kubi ci ya
kõ siɛ domi njoi ijuukpãi wa
ce.
19 Awa à nɛ kubi domi Ilaaõ
í tako í bi wa.
20 Bii inɛ gɔ í ni nŋu í bi Ilaaõ
nɔ í cé kpaasiɛ, ilu iboi, domi
inɛ iyi kù bi kpaasiɛ iyi wa yɛ,
kaa yɔkɔ ku bi Ilaaõ iyi kù waa
yɛ.
21 Kirisi í na wa woodau
ihẽ í ni, inɛ iyi í bi Ilaaõ á bi
kpaasiɛ mɔ.

Andunya ku kãmia

5

1 Inɛ iyi í dasi naanɛ iyi Jesui
í jɛ Kirisi, lafẽɛ amai Ilaaõi, nɔ
inɛ iyi í bi Baa í bi Ama mɔi.
2 Bii à bi Ilaaõ nɔ à waa
jirima woodaɛ, nŋui á jɔ̀ ka mà
iyi à bi amai Ilaaõ ŋa mɔ.
3 Ilaaõ ku bii í jɛ woodaɛ ŋa
ku jirima. Woodaɛ ŋau a kù nɔ
a kù gaabu.
4 Ntɔ ntɔ, amai Ilaaõ
baa yooma fei í ya kãmia
andunyai. Naanɛ ku dasi nwai
á jɔ̀ ka kãmiaò andunya.
5 Yooi í kãmia andunya bii
kù jɛ inɛ iyi í dasi naanɛ iyi
Jesu í jɛ amai Ilaaõ.

Sɛɛda iyi à jɛa Jesu Kirisi

6 Jesu Kirisii í jɛ inɛ iyi í
naa do inyi do njɛ. Kù naa
do inyi nŋu akã, amma do njɛi
ajɔ. Hundei Ilaaõ takaɛ wa jɛ
sɛɛdaɛ, domi nŋui í jɛ ntɔ.
7 Woo jɛ sɛɛda ŋau aŋa
mɛɛtai à wɛɛ *.
8 Aŋa wee, Hundei Ilaaõ, do
inyi, do njɛ. Aŋa mɛɛta ŋau à
ce anu akã.
9 Awa, à ya ka jɛsi sɛɛdai
amanɛ ŋa, amma sɛɛdai Ilaaõ
í la í re bɛɛbɛ, nɔ nŋu mɔi í jɛ
sɛɛda iyi í jɛa amaɛ.
10 Inɛ iyi í dasi amai Ilaaõ
naanɛ, í nɛ sɛɛdau si idɔɛ. Inɛ
iyi kù dasi naanɛ, í ce Ilaaõ
ilu iboi, domi kù jɛsi sɛɛda iyi
Ilaaõ í jɛa amaɛ.
11 Sɛɛdau wee, Ilaaõ í mu
nwa kuwɛɛ hai tã. Kuwɛɛu, í
wa si amaɛ.
12 Inɛ iyi í nɛ Amai Ilaaõ, í nɛ
kuwɛɛ. Inɛ iyi kù nɛ Amau kù
nɛ kuwɛɛu.

Kuwɛɛ hai tã

13 Ǹ kɔ nŋɛ iyi ihẽ wai, iŋɛ iyi
ì dasi irii amai Ilaaõ naanɛ, ku
ba i mà iyi ì nɛ kuwɛɛ hai tã ŋa.
14 À nɔ à nɛ naanɛ iyi bii à
tɔɔɛ ngɔgɔ iyi í jɛ ti idɔɔbiɛ, á
gbɔ nwa.
15 Nɔ si bɛi à mà iyi wa gbɔ
kutɔɔ nwa, à mà kam kam iyi
mii iyi à tɔɔɛ fei, tu wai tã.
16 Bii inɛ gɔ í yɛ kpaasiɛ wa
ce dulum iyi kù jɛ ti iku, kú ce
kutɔɔ nɔ Ilaaõ á muaa kuwɛɛ.
Amma dulum gɔ í wɛɛ iyi í ya
bí iku. Ǹ kù ni inɛ gɔ ku ce
kutɔɔ na nŋu.
17 Iyi kù jɛ dee dee fei du-
lum nii, amma kù jɛ fei ndɛɛi
í jɛ ti iku.
18 À mà inɛ iyi í jɛ amai
Ilaaõ fei ci ya ce dulum ku
maa mɔsi, domi Amai Ilaaõ wa

* **5:7** Si tia nwo gɔ ŋa, kɔɔi isɛi ideu mbɛ. Amma si tia nwo gɔ ŋa à ni, "... lelei Aõ. Aŋa wee, Ilaaõ Baaba do Jesu iyi à ya kpe Ide, do Hundei Ilaaõ. Aŋa mɛɛta ŋau à jɛ inɛ akã. Nɔ sɛɛda mɛɛta mɔi í wa si andunyau."

degbeɛ, nɔ Seetam, inɛ laaləu,
kaa yɔkɔ ku ceaa ngəgə.
19 À mà iyi à jɛ amai Ilaaɔ̃
ŋa, nɔ andunyau fei í wa si
gbugbãi inɛ laaləu.
20 À nɔ à mà iyi Amai Ilaaɔ̃
í naa, nɔ í mu nwa bisi ka mà
Ilaaɔ̃ ilu ntəu. Nɔ à wɛɛ do
ilu ntəu do saabui amaɛ Jesu
Kirisi. Jesu Kirisiui í jɛ Ilaaɔ̃
ilu ntɔ, nɔ í jɛ kuwɛɛ hai tã.
21 Iŋɛ amam ŋa, i fɛò iwɛ̃ ku
tɔɔ ŋa.

Tia minjisia iyi Zãa í kɔ

Fɔɔ

1 Amu inɛ ngboi igbɛi inɛi
Jesu ŋa, ǹ ceɛ fɔɔ, awɔ abo iyi
Ilaaɔ̃ í cica. Nɔ ǹ ce amaɛ ŋa
mɔ fɔɔ, aŋa iyi ǹ bi si kpãai
ntɔu. Nɔ kù jɛ amu akãi ǹ bi
ŋa, amma hee do inɛ ŋa iyi à
mà ntɔu fei à bi ŋai.

2 À bi ŋai si na iyi í jɔ̀ ntɔu
í wa si idɔ nwa, á nɔ ku maa
wɛɛi do awa do ajɔ fei.

3 Ilaaɔ̃ Baaba do Jesu Kirisi
amaɛ a mu nwa didɔ̃ do laakai
ku sũ nɔ a ce araare nwa ku ba
ka wɛɛ do ntɔ do si kubi.

Ntɔ do kubi

4 Ǹ nɛ inɔ didɔ̃ ntɔ ntɔ do iyi
ǹ gbɔ amaɛ gɔ ŋa à waa nɛ si
kpãai ntɔ, si bɛi Ilaaɔ̃ Baaba í
jilɛ nwa.

5 Nsɛi abooyi, ide iyi ǹ kɔɛ
wau ihẽ kù jɛ wooda titõ,
amma iyi à nɛ hai sintei. Ǹ
wa n tɔɔɛi, i jɔ̀ ka bi njɛ awa
duusõɔ ŋa.

6 Kubii í jɛ woodai Ilaaɔ̃ ku
jirima. Nŋui í jɛ wooda iyi ì
gbɔ hai sinteɛ ŋa, si nŋui í sĩa
i maa nɛ ŋa.

7 Woo wa inyii itĩ nkpɔi í
fangaa si andunya, inɛ ŋa iyi
a kù jɛsi iyi Jesu Kirisi í baa í
jɛ amanɛ. Inɛ iyi wa ce bɛɛbɛ,
woo wa inyii itĩi inɛi do mbɛɛi
Kirisi.

8 Na nŋu, i ce laakai ŋa i maà
ti i nyɔ ribai icɛ nŋɛ, i jɔ̀ i jɛ
baakaɛ ŋa.

9 Inɛ iyi kù leekĩ si kukɔsii
Kirisi, nɔ i kõɔsi tɛɛ, kù nɛ
Ilaaɔ̃. Amma inɛ iyi wa leekĩ
si, í nɛ Baaba do Ama.

10 Bii inɛ gɔ ì naa bi tu ŋɛ, nɔ
kù jɛ do kukɔsiu ihẽ, i maà gba
lafẽɛ, nɔ i maà coo cenkã,

11 domi inɛ iyi í coo cenkã, í
nɛ ikpẽ si kuce laalɔɛu bɛi.

Idei ankãanyi

12 Ǹ nɛ mii nkpɔ ku sõ ŋɛ,
amma n kù bi n kɔ fei ndɛɛ si
tia. Ǹ bi n naa n yɛ ŋɛi awaɛ ŋa
ka fɔ ide gɛlɛò gɛlɛ, ku ba inɔ
didõ nwa ku kõ.

13 Ifɔɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau, amaɛ
ŋa à ceɛ fɔɔ wa.

Tia mɛɛtasia iyi Zãa í kɔ

Fɔɔ

1 Amu inɛ ngboi igbɛi inɛi
Jesu ŋa, ǹ ceɛ fɔɔ, Gayusi, awɔ
iyi ǹ bi jiida si kpãai ntɔ.
2 Awɔ baakɔɔm, ǹ wa n tɔɔ
fei ndɛɛ ku maa nɛɛ dee dee,
nɔ aɾaɛ ku maa nɛ baani si bɛi
hundeɛ í yɛ.
3 Inɔm í dɔ̃ ntɔ ntɔ si waati
iyi kpaasi woo dasi Jesu naanɛ
gɔ ŋa à naa nɔ à jɛ sɛɛda si bɛi
ntɔ í wa siɛ do si bɛi ì waa nɛ si
ntɔu.
4 Ǹ kù nɛ inɔ didõ gɔ iyi í la í
re iyi ǹ gbɔ à ni amam ŋa à waa
nɛ si kpãai ntɔ.

Gayusi, ilu naanɛ

5 Awɔ baakɔɔm, ì jɛ ilu naanɛ
si mii ŋa iyi ì waa cea kpaasi
woo dasi Jesu naanɛ ŋa hee
do kpaasi woo dasi naanɛ inɛ
njoo ŋau fei.
6 Inɛ ŋau fei à waa jɛ sɛɛdai
kubiɛ si inɔi igbɛi inɛi Jesu ŋa.
Ce nŋa kosĩa si isɛɛnɛ nŋau si
bɛi í sĩa inɛi Ilaaõ ku ce,
7 domi na irii Jesu Kirisii à
waa ce isɛɛnɛu, a kù nɔ a kù
gba nkãma bi hai dasi naanɛ
ŋa.
8 Na nŋu, í sĩa ka sobi amanɛ
dimi bɛɛbɛ ŋa, ku ba awa taka
nwa ka nɛ ikpẽ awaò ŋa si icɛi
ntɔu ku sisiɛ.

Diotɛɛfu do Demɛtiru

9 Ǹ kɔa inɛi igbɛi Jesu ŋa tia
keeke gɔ, amma Diotɛɛfu, nŋu
iyi í bi ku jɛ woo cua nŋa, kù
jɛsi idem.
10 Na nŋu, bii ǹ naa, an fɔ
daa ŋa iyi í nɛ, do bɛi wa má wa
ide laalɔ. Kù jɛ baa iyi bɛ nŋu
akã, ci ya gba inɛ njoo woo
dasi naanɛ ŋa. Bii inɛ gɔ ŋa à
bi à gba ŋa mɔm í ya kɔi, nɔ ku
lele ŋa hai si igbɛi inɛi Jesu ŋa.
11 Awɔ baakɔɔm, maà too
kuce laalɔ, bii kù jɛ kuce jiida.
Inɛ iyi wa ce jiida, ti Ilaaõi,
amma inɛ iyi wa ce laalɔ kù mà
Ilaaõ.
12 Inɛ fei, hee do ntɔ takaɛ
fei à waa jɛ sɛɛdai jiida ku jɛi
Demɛtiru. Nɔ awa taka nwa
mɔ à waa jɛ sɛɛdai jiida ku jɛɛu,
ì nɔ ì mà iyi sɛɛda nwa í jɛ ntɔ.

Fɔɔi ankãanyi

13 Ǹ nɛ mii nkpɔ ku sõɛ,
amma n kù bi n kɔ fei ndɛɛ si
tia.
14 Ǹ wa n bi ka yɛ njɛ bii í ce
ajɔ minji ka fɔ ide gɛlɛò gɛlɛ.
15 Laakai ku sũ ku wɛɛ do
awɔ.
Kpaasiɛ ŋa fei à ceɛ fɔɔ. Nɔ i
ce kpaasi nwa ŋau fei fɔɔ akã
akã.

Tiɑ iyi Zudu í kɔ

Zudu í ce ŋɑ fɔɔ

1 Amu Zudu woo ce icɛi Jesu Kirisi, ɑmu iyi ǹ jɛ ifɔi Zɑɑki, ɑmui ǹ kɔ nŋɛ tiɑu ihẽ wɑ, iŋɛ iyi Ilɑɑɔ̃ Bɑɑbɑ í kpe. Í bi ŋɛ, nɔ wɑ degbe ŋɛ i jɛ ti Jesu Kirisi ŋɑ.

2 Ilɑɑɔ̃ ku jɔ̀ ɑrɑɑreɛ do lɑɑkɑi ku sũ do kubi ku mɑɑ kɔ̃ɔsi si ŋɛ.

Woo kɔsi cio ilu ibo ŋɑ (Cɔ Piɛɛ 2, 2:1-17)

3 Iŋɛ bɑɑkɔɔm ŋɑ, ǹ dɑsi idɔ wo ntɔ ntɔ n kɔ nŋɛ tiɑ wɑ, nɑ idei fɑɑbɑi ɑwɑɛ ŋɑu. Ammɑ wee ǹ yɛ í cem tilɑsi n kɔ nŋɛ tiɑu ihẽ wɑ nsɛi n kɔ̃ɔ nŋɛ si himmɑ ku bɑ i jɑbu i mɑɑ leekĩ si kukɔsi ntɔ iyi à nɑ inɛi Ilɑɑɔ̃ ŋɑ gbɑkã ɑkã hee do ɑjɔ fei.

4 Tilɑsii n kɔ nŋɛ wɑ nsɛi si nɑ iyi í jɔ̀ inɛ lɑɑlɔ gɔ ŋɑ à lɔsi inɔ nŋɛ do ile, ɑŋɑ iyi à wɑɑ kpɑɑsi didõi Ilɑɑɔ̃ ɑ bɑ ɑ ceò dɑɑ sãmi nŋɑ, nɔ ɑ kɔsi Jesu Kirisi, nŋu ɑkã iyi í jɛ ilɑɑlu nwɑ do Lɑfẽɛ nwɑ. Hɑi tɑko tɑkoi à kɔ idei ijuukpã iyi inɛ ŋɑu ɑɑ nɑ ɑ yɛ si ɑjɔi kiitiu.

5 Nɔ bɑɑ bii ì mà fei ndɛɛ sãɑ sãɑ ŋɑ, do nŋu fei, ǹ wɑ n bi n ye ŋɛ gigi iyi si inɔi inɛi Izirɛli ŋɑ iyi Aõ Lɑfẽɛ í nyɑ hɑi ilɛi Ezibiti, inɛ ŋɑ iyi ɑ kù nɑ ɑ kù wɑɑ dɑsiɛ nɑɑnɛ í ce nfe nŋɑ.

6 Nɔ i ye gigii ɑmɑleka ŋɑ mɔ iyi à donɑ bi ku wɑ nŋɑ à kɔsi. Ilɑɑɔ̃ í jɔ̀ à dĩ ŋɑi si ilu kuku hee do ɑjɔ fei à wɑɑ degbeò ɑjɔi kiiti nlɑ nlɑu.

7 Bɛɛbɛ mɔi inɛi Sodomu do inɛi Gomoɔɔ ŋɑ do ilu ŋɑ iyi à kɑɑko ŋɑ à yɑ mɑɑ ce dɑɑ lɑɑlɔ bɛi ɑmɑleka ŋɑu, inɛmɔkɔ do inɛmɔkɔ à yɑ mɑɑ sũò njɛ. Nɑ ŋɔi í jɔ̀ à kpɑ irii ilu ŋɑu do inɑ iyi ci yɑ ku, nɔ nŋu bɛ í jɛɑ inɛ ŋɑ sɛɛdɑ.

8 Do nŋu fei, inɛ ŋɑ iyi à lɔ inɔ nŋɛ ŋɑu, à wɑɑ ce bɛɛbɛ. Fɑɑyi nŋɑ í jɔ̀ à wɑɑ dɑsi ɑrɑ nŋɑ dɑɑ sãmi ŋɑu bɛ. À donɑ yiikoi Ilɑɑɔ̃ nɔ à wɑɑ bu inɛi lele ilu ɑmboe ŋɑ.

9 Wee bɑɑ Misɛli, nŋu iyi í jɛ inɛ ngboi ɑmɑleka ŋɑu kù ce bɛɛbɛ. Si kɑkɔɔ iyi ɑŋɑò Seetɑm à ce à wɑɑ jɑ si ikui Moizi kù jɛ kù yɛ tɑɑlei Seetɑm hee ku buu, ɑmmɑ í sɔ̃ɔ í ni Aõ Lɑfẽɛi á lɑ siɛ.

10 Ammɑ inɛ ŋɑu, mii iyi ɑ kù mà yɑɑseɛ fei à yɑ buui. Nɔ bɑɑ mii ŋɑ iyi à mà bɛi mɛɛmu ŋɑ mɔ à yɑ mà, nŋui í yɑ ce nfe nŋɑ.

11 Aɑ yɛ ijuukpã, domi tuubɑi Kɑẽɛi à wɑɑ too, à dɑsi ɑrɑ nŋɑ kurɑrɑ ku bɑ ɑ bɑ fiɑ bɛi Bɑlɑmu í ce, nɔ à kɔsi Ilɑɑɔ̃ bɛi Koree í ce nɔ à ce nfei ɑrɑ nŋɑ.

12 Inɛ ŋɑui à jɛ sɑnkɑlɑ si jingɑu * nŋɛu, à wɑɑ bɑ ŋɛ ku jɛ do iju hɑi nɛ ɑnyɔ, ɑrɑ nŋɑi à wɑɑ wo ngbɛ ngbɛ. À yɛi bɛi ijĩ iyi í dũ nɔ kɑɑ rɔ si nɑ iyi í jɔ̀ fufu wɑ tɑleɛ. À yɛi bɛi jĩi iyi í dɑ koko nɔ kù so, bɛi jĩi iyi à wuu do icãɛ í kú mɑm mɑm.

13 À yɛi bɛi tenku iyi wɑ tãngãm do gbugbã. Si bɛi

* **1:12** jingɑu nŋɛu Woo dɑsi nɑɑnɛ ŋɑu à yɑ tɔtɔɔi ɑ mɑɑ jɛ nɔ ɑ mɑɑ jɛò ijɛi Lɑfẽɛ. I cɔ tiɑi Kɔrɛnti I, 11:18-22.

kutãngãm nɔu í ya fã inyiu, bɛɛbɛ mɔi kucei iju hai nɛ anyɔ nŋa í ya maa fangaa. À yɛi má bɛi andaiya iyi í kua kpãaɛ, nɔ Ilaaõ wa jilɛ nŋa ilu kuku nla nla hee do ajɔ fei.

14 Enɔku mɔ iyi í jɛ tɔku mɛɛjesiai Adamu í ce walii na iri nŋa í ni, Aõ Lafɛ̃ɛ wee wa naa do amaleka kumáɛ ŋa bu-tutu,

15 ku kiitiò inɛ fei nɔ ku yɛ taalei inɛ ŋa iyi a kù màa ŋau na kuce laalɔ nŋa fei do bɛi à dondaɛ, do na ide laalɔ ŋa iyi ilu dulum ŋa à ya maa fɔaa.

16 Inɛ ŋau, à ya maa gbagbai, nɔ nkãma kù wɛɛ iyi í ya sĩa nŋa si, binɛ nŋai wa cua nŋa. À ya maa tɔɔ fufui nɔ à ya maa lɛlɛ inɛ ŋai do ide didõ ku ba a ba mii ndii lafɛ̃ɛ ŋa.

Bɛi woo dasi naanɛ ŋa à nɛ a ce

17 Amma iŋɛ baakɔɔm ŋa, í sĩa i ye gigii ide iyi woo bɛi Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi ŋau à tako à fɔ wo.

18 À sõ ŋɛ wo à ni, si waatii ankãanyi, woo yaako inɛ ŋa aa naa iyi a kù mà bɛɛrɛi Ilaaõ, nɔ binɛ nŋai a maa cua nŋa.

19 Aŋai aa jɔ̀ inɛ ŋa a ja a maa fɛɛfɛ njɛ. Iyi à bi nŋai aa ya maa ce, domi a kù nɛ Hundei Ilaaõ.

20 Amma iŋɛ baakɔɔm ŋa, i ya maa mua njɛ gbugbã si naanɛ iyi ì dasi Jesu ŋa, nɔ i ya ce kutɔɔ do gbugbãi Hundei Ilaaõ ŋa.

21 Nɔ i leekĩ si kubii Ilaaõ ŋa, i maa degbeò ajɔ iyi Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi á mu nŋɛ kuwɛɛ hai tã na araare nŋɛ iyi wa ce.

22 I ya ce araarei inɛ ŋa iyi à waa sika sika ŋa.

23 Inɛ ŋa iyi aa yɔkɔ a ba faabau, i nya ŋa wa hai si ina ŋa. Inɛ ŋa iyi à gbe ŋau mɔ i ce araare nŋa, amma i ya ce laakai ŋa ku ba iŋɛ taka nŋɛ i maà dasi dulum du ŋa ŋa. I maà lu baa ibɔ nŋa ŋa iyi dulum du ŋa í riisi.

Saabui ankãanyi

24-25 Ilaaõ nŋu akãi í jɛ woo faaba nwa, nŋu iyi á yɔkɔ ku degbe ŋɛ i maà na i cuku ŋa, nɔ ku jɔ̀ i naa si amboeɛ ŋa do inɔ didõ, taale ku maà wa si. Amboe do jirima do gbugbã do yiiko ku jɛ tɛɛ hai sinte, do nsɛi, hee do ajɔ fei na saabui Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi. Ami.

Tiai Kuyɛi Zãa

Yaasei tiau

1 Si tiau ihẽ ɩ̀ kɔ asii ŋa iyi
Jesu Kirisi í nya gbugbãa *.
Ilaaɔ̃i í naa kpãa ku nyisi woo
ce icɛɛ ŋa mii ŋa iyi á na ku ce
bii í kɔ̃ɔsi. Nɔ Kirisi í bɛ sim
amaleka wa, amu Zãa woo ce
icɛɛ, ku ba n mà mii ŋau.
2 Hai ide iyi Ilaaɔ̃ í fɔ hee ku
bɔ si sɛɛda iyi Jesu Kirisi í jɛ
fei, mii iyi ɩ̀ yɛ fei ɩ̀ wa n jɛ
sɛɛdaɛ.
3 Inɛ iyi wa cio idei waliiu
ihẽ do inɛ ŋa iyi à waa gbɔɔ nɔ
à waa jirimaɛ, ilu inɔ didɔ̃ ŋai
domi awaatiu í maai wa.

Zãa í ce igbɛ mɛɛjei inɛi Jesu ŋa fɔɔ

4-5 Amui Zãa, ɩ̀ ce ŋɛ fɔɔ, iŋɛ
igbɛ mɛɛjei inɛi Jesu ŋa iyi ì wa
ilɛi Azii.
Ilaaɔ̃, nŋu iyi í wɛɛ, iyi í
tako í wɛɛ wo, nɔ wa naa, ku
mu nŋɛ didɔ̃ do laakai ku sũ,
nŋu do Jesu Kirisi do hunde
mɛɛje ŋa iyi à wa si wajui kitãi
bommaɛ. Jesu Kirisiu nŋui í jɛ
woo jɛ sɛɛda ilu naanɛ, do inɛ
sinte iyi í jɪ̀ hai si balɛ, nɔ í jɛ
amanlui amanlu ŋa.

Í bi wa nɔ í faaba wa hai si
dulum du wa do njɛɛ.
6 Nɔ í tɔtɔɔ wa í jɛ ilaalu nwa,
í ce wa woo weei Ilaaɔ̃ baaɛ.
Amboe do gbugbã ku jɛ tɛɛ
hee do ajɔ fei. Ami.
7 Wee, wa naa si kudũi ijɪ̀.
Nɔ ijui inɛ fei á yɔɔ,
Baa inɛ ŋa iyi à gũu à kpaa.
Dimi ikã ikãi andunya fei
Á kpata na iriɛ.
Bɛɛbɛi á ce. Ami.
8 Aɔ̃ Lafẽɛ, ilu gbugbã fei,
Nŋu iyi í wɛɛ, iyi í tako í wɛɛ
wo,
Nɔ nŋui wa naa í ni,
Amui ɩ̀ jɛ sinte do iri ku kpa.

Zãa í yɛ Kirisi si kuyɛɛ

9 Amui Zãa, kpaasi nŋɛ. Anu
akã iyi ɩ̀ nɛ do Jesui í jɔ̀ ɩ̀ nɛ
ikpẽ si ijuukpã iyi iŋɛ mɔ ì waa
yɛ ŋa, do si bommai Ilaaɔ̃, do si
temua. À bɔòm gungum gɔ iyi
à ya kpe Patimɔsi na idei Ilaaɔ̃
do sɛɛdai Jesu iyi ɩ̀ wa n jɛ.
10 Si ajɔ amaazuma gɔ Hun-
dei Ilaaɔ̃ í naa sim, nɔ ɩ̀ gbɔ
imu nla nla gɔ do anyim bɛi ti
kãakãakɪ̀
11 í ni, kɔ iyi ì waa yɛ si tia, nɔ
i samba tiau bi inɛi igbɛ mɛɛjei
Jesu ŋa iyi à wa si ilui Efɛɛzu,
do Simiinu, do Pɛɛgamu, do
Tiatii, do Saadi, do Filadɛɛfi,
do Laodisee.
12 Iyi ɩ̀ sinda ɩ̀ cɔ inɛ iyi wa
bam ide ku fɔu ŋɔi ɩ̀ yɛ bi ku
lesi fitilai wura mɛɛje.
13 Nɔ ɩ̀ yɛ inɛ gɔ í jɔ Amai
Amanɛ wa leekɪ̀ si aninii bi
ku lesi fitila ŋau. Wa dasi ibɔ
sisɔ nɔ wa dɪ̀ santikii wura si
gãgãɛ.
14 Iriɛ do ntoi iriɛ ŋa fei í
fũuta pai pai bɛi iwu, nɔ ijuɛ í
yɛ bɛi amɛi ina.
15 Isɛɛ wa daana bɛi isɔ
danya iyi à yɔ si ina à wiɛ, nɔ
imuɛ í jɔ ibai inyii tenku.
16 Wa mu andaiya mɛɛje si
awɔ njɛɛ, nɔ taakuba ilu andɛ
didɔ̃ minji wa fita hai si gɛlɛɛ
nɔ wajuɛ wa daana bɛi nunui
dasã.

* **1:1** Jesu Kirisi í nya gbugbãa yaasei ideu ihẽ á yɔkɔ ku jɛ má "si gãmɛi nŋu takaɛ".

17 Iyi ɩ̀ yɔɔ, ɩ̀ cuku si isɛɛ bɛi
iku. Nɔ í lesim aWɔ njɛɛ í ni,
maà ce njo, amui ɩ̀ jɛ sinte do
iri ku kpa.
18 Amui ɩ̀ jɛ ilu hunde. Ɩ̀̀ tako ɩ̀ ku wo amma nsɛi ɩ̀ wɛɛ
hee do ajɔ fei. Ɩ̀̀ nɛ yiiko si
antai iku nɔ ɩ̀ wa n mu kileei
bi ku wai iku ŋa.
19 Na nŋu, kɔ iyi ì yɛ do iyi
wa ce nsɛi do iyi á na ku ce si
anyiɛ.
20 Andaiya mɛɛje ŋa iyi ì yɛ
si aWɔ njɛm nɔu do bi ku lesi
fitilai wura mɛɛje ŋau yaasei
aŋa fei wee. Andaiya mɛɛje
ŋaui à jɛ amaleka † mɛɛje ŋa
iyi à waa mu igbɛ ŋau nɔ bi
ku lesi fitila mɛɛje ŋau, akã fei
igbɛ akãi.

2

Ide iyi à sɔ̃ inɛi Jesu ŋa iyi à wa Efɛɛzu

1 Kirisi í sɔ̃m í ni, kɔa
amalekai igbɛi inɛm ŋa iyi í
wa Efɛɛzu. Kɔaa i ni, inɛ iyi wa
mu andaiya mɛɛje si aWɔ njɛɛ,
nɔ wa nɛ si aninii bi ku lesi
fitilai wura mɛɛje ŋau í ni,
2 ɩ̀ mà kuce nŋɛ do icɛ nŋɛ
do temua iyi ì nɛ ŋa. Ɩ̀̀ mà iyi
i kaa yɔkɔ i temua do inɛ laalɔ
ŋa. Nɔ ì cɔ laakai inɛ ŋa iyi à
waa kpe ara nŋa woo bɛ amma
a kù jɛ woo bɛ ŋa, nɔ ì nyisi iyi
woo sɔ ibo ŋai.
3 Ì waa temua ŋa, nɔ ì yɛ
ijuukpã na irim ŋa, i kù nɔ i kù
gbɛɛji ŋa.
4 Amma iyi ɩ̀ yɛ si ŋɛ wee, i
kù bim bɛi tako má ŋa.
5 Na nŋu, i ye gigi hai hee bii
ì cuku wa ŋa, nɔ i kpaasi idɔ i
ce bɛi ì sintiò wa ŋa. Bii i kù
kpaasi idɔ ŋa, an na n so bi ku
lesi fitila nŋɛ hai si agbɛɛ.
6 Do nŋu fei, ì nɛ mii akã iyi
í sɩ̀a ŋa. Ì cé kookoosui inɛi
Nikolaiti ŋa bɛi amu takam ɩ̀
cóo.
7 Inɛ iyi í nɛ itɩ̀, ku sotɩ̀ ku
gbɔ mii iyi Hundei Ilaaɔ̃ wa sɔ̃
igbɛi inɛi Jesu ŋa fei.

Inɛ iyi í jɛ igũ, an jɔ̀ ku jɛ isoi
jɩ̀i ndii kuwɛɛ iyi í wa lelei Aɔ̃.

Ide iyi à sɔ̃ inɛi Jesu ŋa iyi à wa Simiinu

8 Kirisi í ni má, kɔa amalekai
igbɛi inɛm ŋa iyi í wa Simiinu.
Kɔaa i ni, inɛ iyi í jɛ sinte do iri
ku kpa, iyi í tako í ku wo nɔ í
dede má si kuwɛɛ í ni,
9 ɩ̀ mà ijuukpã nŋɛ, nɔ ɩ̀ mà
are ku jɛ nŋɛ. Do nŋu fei, ì jɛ
ilu amani ŋa. Inɛ ŋa iyi à waa
kpe ara nŋa Zuifu amma a kù
jɛ Juifu ŋa, ɩ̀ mà laalɔ iyi à ya
maa ma ŋɛ. Inɛ ŋau inɛi igbɛi
Seetam ŋai à jɛ.
10 I maà ce njo na ijuukpã
iyi wa naa si ŋɛ. Seetam á jɔ̀
a dasi inɛ gɔ nŋɛ ŋa piisɔ̃ɔ ku
cɔ laakai nŋɛ. Aa yɛ wahala
hee ajɔ mɛɛWa ŋa. Amma i jɔ̀ i
leekɩ̀ dim dim hee i koo i kuò
ŋa. Bii ì ce bɛɛbɛ ŋa an mu nŋɛ
kuwɛɛ ku jɛ riba nŋɛ.
11 Inɛ iyi í nɛ itɩ̀, ku sotɩ̀ ku
gbɔ mii iyi Hundei Ilaaɔ̃ wa sɔ̃
igbɛi inɛi Jesu ŋa fei.

Inɛ iyi í jɛ igũ, iku minjisiau
kaa ceaa nkãma.

Ide iyi à sɔ̃ inɛi Jesu ŋa iyi à wa Pɛɛgamu

12 Kirisi í ni ma, kɔa
amalekai igbɛi inɛm ŋa iyi í
wa Pɛɛgamu. Kɔaa i ni, inɛ iyi

† **1:20** amaleka Yaasei amalekau woo bɛi.

wa mu taakuba ilu andɛ didɔ̃ minjiu í ni,

13 ǹ mà bii ì wa ŋa, Seetam nii wa jɛ bommaɛ do gbugbã. Do nŋu fei, ì waa jirima irim ŋa, nɔ i kù fũsi naanɛ iyi ì dasim awɔ ŋa, baa waati iyi à kpa Antipasi, ilu naanɛ woo jɛ sɛɛdam bi tu ŋɛ bi ku wai Seetam bɛ.

14 Amma mii iyi ǹ yɛ si ŋɛ wee. Inɛ gɔ ŋa à wa si inɔ nŋɛ iyi à waa too si ikɔi Balamu. Balamu í tako í sɔ̃ Balaki bɛi á ce ku dasi inɛi Izirɛli ŋa kurara ku ba a ŋɔ iŋa iyi à ceaò iwɛ̃ ŋa kuwee, nɔ a sũò abo kaafe ŋa.

15 Bɛɛbɛ mɔi, inɛ gɔ ŋa à wa inɔ nŋɛ iyi à waa too si ikɔi inɛi Nikolaiti ŋa.

16 Na nŋu, i kpaasi idɔ ŋa. Bii kù jɛ bɛɛbɛ, an naa si ŋɛ bii í kɔ̃ɔsi nɔ n ce igũ do inɛ ŋau do taakuba iyi wa fita hai si gɛlɛm.

17 Inɛ iyi í nɛ itĩ, ku sotĩ ku gbɔ mii iyi Hundei Ilaaɔ̃ wa sɔ̃ igbɛi inɛi Jesu ŋa fei.

Inɛ iyi í jɛ igũ, nŋui an mua mana iyi wa manji wo. Nɔ n muaa kuta fũfũ si bii à kɔ iri titɔ̃ɛ iyi inɛ gɔ kù mà bii kù jɛ nŋu iyi ǹ mua.

Ide iyi à sɔ̃ inɛi Jesu ŋa iyi à wa Tiatii

18 Kirisi í ni má, kɔa amalekai igbɛi inɛm ŋa iyi í wa Tiatii. Kɔaa i ni, Amai Ilaaɔ̃ iyi ijuɛ í yɛ bɛi amɛi ina, nɔ isɛɛ wa daana bɛi isɔ danya iyi à yɔ si ina à wiɛ í ni,

19 ǹ mà kuce nŋɛ. Nɔ ǹ mà kubi nŋɛ, do naanɛ ku dasi nŋɛ, do icɛ jiida nŋɛ, do temua nŋɛ. Ǹ mà iyi icɛi nsɛi nŋɛ í re ti tako.

20 Amma mii iyi ǹ yɛ si ŋɛ wee. Ì waa temuaò abo iyi à ya kpe Zezabɛli ŋa, nŋu iyi wa kpe araɛ walii, nɔ ì jò wa wa inyii itĩi woo ce icɛm ŋa do ikɔɛ ku ba a ya maa sũò abo kaafe ŋa nɔ a ya maa ŋɔ iŋa iyi à ceaò iwɛ̃ ŋa kuwee.

21 Ǹ muaa waati ku kpaasi idɔɛ, amma kù bi ku jò kuce laalɔɛ.

22 Na ŋɔi í ce an jò ku sũò bɔ̃ɔ. Inɛmɔkɔ ŋa mɔ iyi à ya maa ce sakara do nŋu, an dasi ŋa ijuukpã nla nla, bii kù jɛ à kpaasi idɔ à jò kuce laalɔ nŋa.

23 Si anyiɛ an kpa amaɛ ŋa. Waati bɛɛbɛ igbɛi inɛi Jesu ŋa fei aa mà iyi ǹ mà idɔi inɛ ŋa do lasabu nŋa. An sãa inɛ fei si bɛi kookoosuɛ í to.

24 Amma iŋɛ iyi ì gbe si ilui Tiatii, iŋɛ iyi i ù too si ikɔ laalɔu ŋa nɔ i kù mà mii iyi inɛ gɔ ŋa à ya kpe asii nlai Seetam, ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ, n kaa n kã nŋɛ aso gɔ má.

25 Amma iyi ì nɛ ŋa, i muu dim dim ŋa hee n koo n toò wa.

26-27 Inɛ iyi wa ce iyi ǹ bi hee í jɛò igũ hee kɔɔ, nŋui an mua yiiko iyi amu takam n gba hai bi Baam. An muaa yiikou si antai dimi fei ku maa gbã ŋa do goloi isɔ ku cã ŋa ku lɛgɛ ŋa bɛi caka.

28 Nɔ an muaa andaiyai amɛɛjuuma.

29 Inɛ iyi í nɛ itĩ, ku sotĩ ku gbɔ mii iyi Hundei Ilaaɔ̃ wa sɔ̃ igbɛi inɛi Jesu ŋa fei.

3

Ide iyi à sõ inɛi Jesu ŋa iyi à wa Saadi

1 Kirisi í ni má, kɔa amalekai igbɛi inɛm ŋa iyi í wa Saadi. Kɔaa i ni, inɛ iyi í nɛ hunde mɛɛjei Ilaaõ ŋau do andaiya mɛɛje ŋau í ni, ǹ mà kuce nŋɛ. Ǹ mà iyi à waa fɔ à ni ì jɛ ilu hunde ŋa baa do iyi ì jɛ iku ŋa.

2 I jĩ hai si iri njoo ŋa nɔ i leekĩ si kuwɛɛ keeke iyi í gbe nŋɛ ku ba i maà ku mam mam ŋa, domi ǹ yɛ kookoosu nŋɛ kù jɛ dee dee bi Ilaaõ.

3 Na nŋu, i ye gigii mii iyi à kɔ nŋɛ si do bɛi ì gbɔ ŋa. I jirimaɛ ŋa nɔ i kpaasi idɔ nŋɛ. Bii i kù jĩ hai si iri njoo ŋa, an na n ba ŋɛ bɛi ile. I kaa mà waati iyi an naa si ŋɛ.

4 Do nŋu fei, inɛ gɔ ŋa à wa inɔ nŋɛ iyi a kù dasi ara nŋa riisi, aŋai aa toom nɔ a maa dasi nyau fũfũ, domi aŋai à jɔò.

5 Inɛ iyi í jɛ igũ, nŋui á dasi jaaɛ fũfũ bɛɛbɛ. N kaa n kpa iriɛ si tiai kuwɛɛ pai. Si bantuma an jɛsi si wajui Baam do amalekaɛ ŋa iyi inɛm nii.

6 Inɛ iyi í nɛ itĩ, ku sotĩ ku gbɔ mii iyi Hundei Ilaaõ wa sõ igbɛi inɛi Jesu ŋa fei.

Ide iyi à sõ inɛi Jesu ŋa iyi à wa Filadɛɛfi

7 Kirisi í ni má, kɔa amalekai igbɛi inɛm ŋa iyi í wa Filadɛɛfi. Kɔaa i ni, inɛ iyi í jɛ inɛ kumá do ilu ntɔ, iyi wa mu kileei ilaalu Davidi, nŋu iyi bii í cũu, inɛ gɔ kaa cĩmboɛ, bii í nɔ í cĩmboɛ, inɛ gɔ kaa cũu, nŋui í ni,

8 ǹ mà kuce nŋɛ. Ǹ mà iyi gbugbã nŋɛ kù la. Do nŋu fei, ì jirima idem nɔ i kù kɔsi irim ŋa. Nŋui í jɔ̀ ǹ cĩ nŋɛ gambo iyi inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku cĩmbo.

9 Wee an da nŋɛ inɛi igbɛi Seetam ŋa si awɔ, inɛ ŋa iyi à waa kpe ara nŋa Zuifu amma a kù jɛ Zuifu ŋa, iboi à waa sɔ. An jɔ̀ a na bi tu ŋɛ a naa a gulɛ si waju nŋɛ. Aŋa fei aa mà iyi ǹ bi ŋɛ.

10 Ǹ ni i temua ŋa, nɔ i jirima idem nɔu ŋa. Na ŋɔi í jɔ̀ amu mɔ an degbe ŋɛ si waatii wahala iyi wa naa si andunya fei ku na ku cɔ laakaii inɛ ŋa.

11 An nyi wa, kaa kpɛ. Iyi ì nɛ ŋa, i muu dim dim ŋa ku ba inɛ gɔ ku maà na ku gba ribai igũ ku jɛ nŋɛ.

12 Inɛ iyi í jɛ igũ, an jɔ̀ ku jɛ sɔbe si kpasẽi Ilaaõ, kaa fita má. An kɔ irii Ilaaõ siɛ do irii iluɛ iyi í jɛ Zeruzalɛmu titõ iyi Ilaaõ á jɔ̀ ku kita wa hai lele. Nɔ n kɔ iri titõm siɛ.

13 Inɛ iyi í nɛ itĩ, ku sotĩ ku gbɔ mii iyi Hundei Ilaaõ wa sõ igbɛi inɛi Jesu ŋa fei.

Ide iyi à sõ inɛi Jesu ŋa iyi à wa Laodisee

14 Kirisi í ni má, kɔa amalekai igbɛi inɛm ŋa iyi í wa Laodisee. Kɔaa i ni, inɛ iyi à ya kpe Ami, woo jɛ sɛɛda ilu naanɛ iyi í jɛ ntɔu, nŋu iyi í jɛ icui mii iyi Ilaaõ í taka fei í ni,

15 ǹ mà kuce nŋɛ. Ǹ mà iyi i kù tũ ŋa, i kù nɔ i kù gbãa ŋa. Ǹ bi wo i tũ ŋa walakɔ i gbãa ŋa.

16 Amma si na iyi í jɔ̀ ì jɛ wɔɔwɔɔ ŋa, an kpɔ ŋɛ wai hai si gɛlɛm.

17 Ì ya fɔ i ni ŋa ì jɛ ilu fia ŋa, ì ba amani ŋa, nɔ i kù waa ce arei ngɔgɔ ŋa. Amma ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ iyi idɔ nnɛ wa ce bɔ̃ɔ, ì jɛ ilu araare ŋa, do ilu are do fɛeju do basĩ ŋa.

18 Na ŋɔi í ce ǹ wa n mu nŋɛ bisi, i jɔ̀ i ra wura iyi à yɔ si ina à wiɛ bi tom ŋa ku ba i jɛ ilu amani do ntɔ ŋa. Nɔ i ra nyau fũfũ i biiò anyii ara nŋɛ ŋa ku ba i maà maa nɛ bũmbũm ŋa nɔ anyɔ ku maà maa mu ŋɛ. Nɔ i ra iwɔi iju i dasi iju nŋɛ ku ba i yɛ ilu ŋa.

19 Inɛ ŋa iyi ǹ bi fei, ǹ ya n kpã ŋa iju nɔ n nyisi ŋa kpãa. Na nŋu, i hanya i kpaasi idɔ ŋa.

20 Wee ǹ wa n leekĩ andɛi ile, nɔ ǹ wa n cã gambo. Inɛ iyi í gbɔ imum nɔ í cĩim, an lɔ bi tɛɛ, nɔ n baa ku jɛ, nɔ awaò ka jɛ ajɔ.

21 Inɛ iyi í jɛ igũ, lafɛ̃ɛi an jɔ̀ ku bam ku buba si kitãi bommam, si bɛi amu mɔ ǹ jɛ igũ nɔ ǹ buba do Baam si kitãi bommaɛ.

22 Inɛ iyi í nɛ itĩ, ku sotĩ ku gbɔ mii iyi Hundei Ilaaɔ̃ wa sɔ̃ igbɛi inɛi Jesu ŋa fei.

4

Ilaaɔ̃ ku tɔɔ lele

1 Si anyii nŋu bɛ, si kuyɛ ǹ yɛ gambo gɔ í cĩ lelei Aɔ̃.

Inɛ iyi í tako í bam ide ku fɔ wo, nŋu iyi imuɛ í yɛ bɛi ti kãakãakĩ, í bam ide ku fɔ má í ni, gũ wa ihɛ̃ n nyisiɛ mii iyi á na ku naa si anyiɛ.

2 Gbakã Hundei Ilaaɔ̃ í so í nɛɛm. Nɔ lelei Aɔ̃ bɛ ǹ yɛ kitãi bomma gɔ, inɛ gɔ wa buba si.

3 Inɛ iyi wa buba bɛu wa daanai bɛi kuta ku nɛ fia gɔ ŋa iyi à ya kpe zasipu do saaduani. Njoi Aɔ̃ í sũ í kaako kitãu nɔ wa daana bɛi emɛrodu.

4 Nɔ ǹ yɛ kitãi bomma kɔnfia do mɛɛ í kaako kitãi bommau. Nɔ inɛ ngbo kɔnfia do mɛɛ wa buba si antai kitã ŋau, à dasi nyau fũfũ do fulai wura.

5 Ŋɔi hai si kitãi bommau kuŋɔi ijĩ wa fita, do anu ku dɔ̃, do kulai ijĩ. Fitila mɛɛje iyi wa má í wa si wajui kitãi bommau. Aŋai à jɛ hunde mɛɛjei Ilaaɔ̃u.

6 Si wajui kitãu dimii tenku gɔ í wa bɛ, wa daana bɛi digi.

Mii ilu hunde mɛɛ gɔ ŋa à kaako kitãi bommau cinga do cingaɛ, à nɛ iju bii fei anyiò waju.

7 Mii ilu hunde sinteu í yɛi bɛi muusu nla, minjisiau mɔ í yɛi bɛi ama kɛtɛ, mɛɛtasiau wajuɛ í yɛi bɛi wajui amanɛ, nɔ mɛɛsiau í yɛi bɛi kungbã iyi wa fo.

8 Ilu hunde mɛɛ ŋau à nɛ ikpa mɛɛfa mɛɛfa, nɔ à nɛ iju bii fei inɔ do waduude. À ya maa kɔ̃ iri waati kãma fei alɛò daakɔ a maa ni,

Kumá, Kumá, Kumá,

Bɛɛbɛi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ ilu gbugbã fei í jɛ,

Nŋu iyi í tako í wɛɛ wo, nɔ í wɛɛ baa nsɛi, nɔ wa naa.

9 Ilu hunde ŋau à waa kɔ̃ iri à waa saabu inɛ iyi wa buba si antai kitãi bommau, nɔ à waa fɔ idei amboeɛ do bɛɛrɛɛ, nŋu iyi í wɛɛ do ajɔ fei.

10 Waati iyi à waa kɔ̃ iri bɛɛbɛ fei inɛ ngbo kɔnfia do mɛɛ ŋau à ya sɛɛbataa a maa tɔɔɛi. Nɔ

à ya bɔ fula nŋa ŋai a jilɔɔ si
wajui kitãi bommau a maa ni,
11 Awɔ Ilaaõ, Lafɛ̃ɛ nwa,
Awɔi ì to i nɛ amboe do bɛɛrɛ
do gbugbã,
Domi awɔi ì taka mii fei.
Si idɔɔbiɛi ì taka ŋa nɔ à wɛɛ.

5

Tia do Angudã

1 Ŋɔi ǹ yɛ inɛ iyi wa buba
si kitãi bommau wa mu tia gɔ
iyi à ka si awɔ njɛɛ. À kɔ tiau
anyiò waju, nɔ à ĩ̀mboɛ do
sɛɛda mɛɛje.
2 Nɔ ǹ yɛ amaleka ilu gbugbã
gɔ, í là do gbugbã í ni, yooi í to
ku ga sɛɛda ŋau ihẽ, nɔ ku fũ
tiau.
3 Nɔ inɛ gɔ kù wɛɛ iyi í wa
lele walakɔ ilɛ walakɔ lɛlɛi ilɛ
iyi á yɔkɔ ku ĩ́ tiau ku cɔ inɔɛ.
4 Ǹ kpata ntɔ ntɔ si na iyi í jò
inɛ gɔ kù wɛɛ iyi í to ku ĩ́ tiau
ku cɔ inɔɛ.
5 Ŋɔi inɛ akãi inɛ ngbo ŋau
í sõm í ni, maà kpata. Muusu
nla iyi í fita hai si dimii Zuda,
iyi í jɛ tɔkui Davidiu í jɛ igũ, á
yɔkɔ ku ga sɛɛda mɛɛje ŋau nɔ
ku fũ tiau.
6 Iyi ǹ cɔ ikpa bi kitãi
bommau nɔ ǹ yɛ Angudã iyi à
ceò kuwee wo wa leekĩ anini
bɛ, nɔ ilu hunde mɛɛ do inɛ
ngbo ŋau à kaakoɛ. Angudãu,
í nɛ ngo mɛɛje do iju mɛɛje iyi
í jɛ hunde mɛɛjei Ilaaõ ŋa iyi í
bɛ si andunya fei.
7 Angudãu í bɔ bi inɛ iyi wa
buba si antai kitãu, nɔ í gba
tiau hai si awɔ njɛɛ.
8 Iyi à naa tiau, ŋɔi ilu hunde
mɛɛ ŋau do inɛ ngbo kɔnfia
do mɛɛ ŋau à sɛɛbata si wajuɛ.
Aŋa fei à nɛ mɔɔlɔ do kɔɔfui
wura ŋa si bii tulare í wa.
Tulareui í jɛ kutɔɔi inɛi Ilaaõ
ŋa.
9 Nɔ à kõ iri titõ gɔ à waa ni,
Awɔi ì to i gba tiau
Nɔ i ga sɛɛda ŋau,
Domi à kpaɛ wo.
Nɔ do njɛɛi ì raa Ilaaõ amanɛ ŋa
Hai si dimi fei, do fee ikã ikã
fei,
Do ilɛ fei.
10 Ì tɔtɔɔ ŋa ì jɛ ilaalu nŋa,
Ì ce ŋa woo weei Ilaaõ Lafɛ̃ɛ
nwa,
Nɔ aa jɛ bomma si andunyau.
11 Iyi ǹ cɔ ilu má nɔ ǹ
gbɔ anui amaleka nkpɔ gɔ ŋa,
kukpɔ nŋa í to dubu nkpɔ
nkpɔ. À kaako kitãi bommau
do ilu hunde ŋau do inɛ ngbo
ŋau.
12 À dõ anu à waa ni,
Angudã iyi à ceò kuweeu wo í
to ku ba yiiko,
Do amani, do kumà, do
gbugbã,
Do bɛɛrɛ, do amboe, do saabu.
13 Nɔ ǹ gbɔ mii ilu hunde ŋa
fei iyi à wa lele do ilɛ, do si
lɛlɛi ilɛ, do si inɔ inyi, andi ilu
hunde iyi í wa si andunya fei,
à dõ anu à waa ni,
Inɛ iyi wa buba si kitãi
bommau
Do Angudãu,
Saabu, do bɛɛrɛ, do amboe,
Do gbugbã ku jɛ tu ŋa hee do
ajɔ fei.
14 Nɔ ilu hunde mɛɛ ŋau à jɛ à
ni, ami. Nɔ inɛ ngbo ŋau à gulɛ
à ce kutɔɔ.

6

À ga sɛɛda mɛɛfa

1 Ŋɔi ǹ yɛ Angudãu í ga akãi
sɛɛda mɛɛje ŋa iyi wa másí

tiau, nɔ ǹ gbɔ inɛ akãi ilu hunde mɛɛ ŋau í la hee aa ni bɛi kulai ijĩi. Í ni, naa wa.

2 Iyi ǹ cɔ ilu, ŋɔi ǹ yɛ acĩ fũfũ gɔ wa naa. Inɛ iyi wa gũu wa mu bioo, nɔ à daa si fulai amanlu. Í dasi kpãa bɛi woo jɛ igũ iyi wa bɔ ku jɛ igũ wa má.

3 Ŋɔi Angudãu í ga sɛɛda minjisiau, nɔ ǹ gbɔ ilu hunde minjisiau í ni, naa wa.

4 Nɔ acĩ nkpa gɔ mɔ í fita wa. Nɔ à mua inɛ iyi wa gũu gbugbã ku dede igũ si andunya ku ba inɛ ŋa a kpa njɛ. Nɔ à naa taakuba nla gɔ.

5 Ŋɔi Angudãu í ga sɛɛda mɛɛtasiau, nɔ ǹ gbɔ ilu hunde mɛɛtasiau í ni, naa wa. Iyi ǹ cɔ nɔ ǹ yɛ acĩ dũdũ gɔ wa naa. Inɛ iyi wa gũu wa mu gũa si awɔɛ.

6 Nɔ ǹ gbɔ imu gɔ hai si aninii ilu hunde mɛɛ ŋau, í ni, jɔ̀ inɛ ŋa a ya ra bilee tongoo akã do fiai icɛi ajɔ akã. Bɛɛbɛ mɔi fiai ɔɔzu tongoo mɛɛta á ya jɛ. Amma jɔ̀ fiai ikpo do vɛ̃ɛ si agbɛɛ.

7 Ŋɔi Angudãu í ga sɛɛda mɛɛsiau, nɔ ǹ gbɔ ilu hunde mɛɛsiau í ni, naa wa.

8 Ǹ cɔ ilu nɔ ǹ yɛ acĩ fũfũ fɛ̀ɛ̀fɛ̀ɛ̀ gɔ wa naa. Inɛ iyi wa gũu, iriɛi Iku, nɔ bi ku wai iku ŋa wa tooɛ. Aŋai à na gbugbã a kpa ikɔ akãi kukpɛ̃ mɛɛi inɛi andunya ŋau do iŋai sako ŋa iyi à wa si ilɛu do taakuba, do ari, do bɔ̃ɔ.

9 Si anyii nŋu, Angudãu í ga sɛɛda miusia iyi wa másí tiau. Nɔ ǹ yɛ hundei amanɛ ŋa si icui bi kuweeu, aŋa iyi à kpa na idei Ilaaɔ̃ do na sɛɛdai Jesu iyi à jɛ.

10 Hunde ŋau à la à ni, Lafɛ̃ɛ kumá, ilu ntɔ, hee waati yoomai ì waa degbe i bɛi i ki-iti inɛi andunya ŋa, i sã nŋa gbese si na iyi í jɔ̀ à kpa wa.

11 Iyi à dɔ̃ bɛɛbɛ à tã ŋɔi à daa aŋa fei si jaaɛ fũfũ, nɔ à sɔ̃ ŋa à ni a sĩmi keeke titã hee jiai woo ce icɛ kpaasi nŋa ŋa ku kɔ̃, aŋa iyi aa na a kpa bɛi à tako à kpa aŋa mɔ.

12 Ǹ cɔ ilu má si waati iyi Angudãu í ga sɛɛda mɛɛfasia iyi wa másí tiau. Nɔ ilɛ í yaya do gbugbã, nɔ inunu í kuku inya kiti kiti bɛi acɔ dũdũ ilu sisima, nɔ cukpa í kpã konkom bɛi njɛ.

13 Nɔ andaiya ŋa à wɔ wa hai lele bɛ́i isoi jĩi iko í ya wɔ wa waati iyi fufu nla wa ce wa yagaɛ.

14 Nɔ lele í tɔtɔɔ inya akã bɛi sɛ̃ɛ iyi à ka. Nɔ iri kuta do gungum ŋa fei à yaya a kù wa agbɛ nŋa má.

15 Waati bɛɛbɛi amanlui andunya ŋa, do ilu ilɛ ŋa, do ilaalui sooge ŋa, do ilu amani ŋa, do ilu gbugbã ŋa, do inɛ fei de, aru do inɛ ŋa iyi à nɛ ara nŋa, à waa manji si isai kuta do si afei kuta ŋa.

16 À waa dɔ̃ anu si iri kuta ŋau do si kuta ŋau à waa ni, i cuku si wa wa, i bii wa ku ba Ilaaɔ̃ ku maà yɛ wa, nŋu iyi wa buba si kitãi amanlu, do hai si idɔɔkɔ̃i Angudãu.

17 I bii wa ŋa si na iyi í jɔ̀ ajɔi idɔɔkɔ̃ nla nla nŋau í to wa. Yooi á yɔkɔ ku leekĩ si waju nŋa.

7

Inɛi Izirɛli 144.000

1 Si anyii nŋu, ɲ̀ yɛ amaleka
mɛɛ gɔ ŋa à waa leekĩ si
andunya gonta mɛɛ, à waa
ganji fufui andunya gonta
mɛɛu ku ce si ilɛ do si tenku
nɔ ku maà yaga jĩi gɔ.
2 Nɔ ɲ̀ yɛ amaleka mmu gɔ
wa naa hai nunui daakɔ, wa
mu nyindai Ilaaõ, nŋu iyi í jɛ
icui kuwɛɛ. Nɔ í dõ anu si
amaleka mɛɛ ŋa iyi Ilaaõ í mu
nŋa gbugbã a cea ilɛ do tenku
laalɔu,
3 í ni, i maà cea ilɛ do tenku
do jĩi gɔ laalɔ hee káa cea woo
ce icɛi Ilaaõ ŋa nyinda si ikpo
nŋa.
4 Ŋɔi à sõm jiai inɛ ŋa iyi à
cea nyindai Ilaaõ si ikpo nŋa.
À wɛɛi aŋa dubu cĩɔ do ciiji do
mɛɛ (144.000) hai si dimii inɛi
Izirɛli ŋa fei.
5 Si dimii Zuda amanɛ
dubu maateejii (12.000) à cea
nyinda. Bɛɛbɛ mɔi si dimii
Rubɛ̃ɛ amanɛ dubu maateejii.
Si dimii Gadi amanɛ dubu
maateejii.
6 Si dimii Azɛɛ amanɛ dubu
maateejii. Si dimii Nɛfitali
amanɛ dubu maateejii. Si
dimii Manasee amanɛ dubu
maateejii.
7 Si dimii Simeõ amanɛ
dubu maateejii. Si dimii
Levi amanɛ dubu maateejii.
Si dimii Isakaa amanɛ dubu
maateejii.
8 Si dimii Zabulõɔ amanɛ
dubu maateejii. Si dimii
Zozɛfu amanɛ dubu maateejii.
Si dimii Bɛnzamɛɛ amanɛ
dubu maateejii. Inɛ ŋa iyi à
daa si nyindau mbɛ.

Zamaa nkpɔ nkpɔ

9 Si anyii nŋu, nɔ ɲ̀ cɔ ilu má
nɔ ɲ̀ yɛ zamaa nkpɔ nkpɔ iyi
inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku ka ŋa. À
fita wa hai ilɛ fei do si dimi fei
do si fee ikã ikã fei. Aŋa fei
à waa leekĩ si wajui kitãu do
Angudãu, à waa dasi jaaɛ fũfũ
nɔ à waa mu wuai kpakpa si
awɔ nŋa.
10 À waa dõ anu à waa ni,
faaba nwa wa naai hai bi Ilaaõ
Lafɛ̃ɛ nwa iyi wa buba si kitãi
bommau do hai bi Angudãu.
11 Nɔ amaleka ŋau fei à leekĩ
à kaako kitãi bommau do inɛ
ngbo ŋau do ilu hunde mɛɛ
ŋau. À sɛɛbata si wajui kitãu
à waa tɔɔ Ilaaõ
12 à ni, ami.

Kucĩ do amboe
Do kumà do saabu do bɛɛrɛ,
Do gbugbã, do yiiko,
Fei ndɛɛ ku jɛ ti Ilaaõ Lafɛ̃ɛ nwa
Hee do ajɔ fei. Ami.

13 Ŋɔi inɛ akãi inɛ ngbo ŋau
í beem í ni, yoo ŋai à waa dasi
jaaɛ fũfũ ŋau ihɛ̃. Hai iwoi à
naa.
14 Nɔ ɲ̀ jɛaa ɲ̀ ni, lafɛ̃ɛm, n
kù mà, awɔi aa mà. Nɔ í sõm
í ni, inɛ ŋau ihɛ̃ à fita wai hai si
bõnɛ nla nla. À fɔ jaaɛ nŋa ŋa à
fũutaɛ do njɛi Angudãu.
15 Nŋui í jɔ̀ à waa leekĩ si
wajui kitãi bommai Ilaaõ à
waa tɔɔɛ dasãò idũ inɔ kpasɛ̃ɛ.
Nɔ Ilaaõ á wa inɔ nŋa ku maa
degbe ŋa.
16 Ari kaa kpa ŋa má hee
má jɛ agbɛ, nɔ inunu kaa cã ŋa
má, bɛɛbɛ mɔi inya gbãa kaa
wahala ŋa ma.
17 Angudã iyi wa leekĩ bi
kitãi bommau á gbã ŋa ku bɔò
ŋa isõi kuwɛɛ. Ilaaõ mɔ á gbã
cikãaju nŋa fei.

8

À ga sɛɛda mɛɛjesia

1 Waati iyi Angudãu í ga sɛɛda mɛɛjesiau, ilu í coko
lelei Aõ zakai iju kamɛɛ
kuntaa.
2 Si anyii nŋu, nɔ ɩ̀ yɛ à na
amaleka mɛɛje ŋa iyi à ya maa
leekɩ̃ si wajui Ilaaõu kãakãakɩ̃
mɛɛje.
3 Si anyii nŋu, amaleka
mmu gɔ í na í leekɩ̃ kɔkɔi bi
kuweeu, wa mu fatai wura bii
à ya jo tulare. À náa tulare
nkpɔ nkpɔ ku tɔtɔɔò kutɔɔi
woo dasi naanɛ ŋa ku ba ku
joo si antai bi kuweei wura
iyi í wa si wajui kitãi bommai
Ilaaõu.
4 Cuai tulareu do kutɔɔi
woo dasi naanɛ ŋau í dede
lele si wajui Ilaaõ hai si awɔi
amalekau.
5 Ŋɔi amalekau í so fatau
nɔ í bu ina hai bi kuweeu, í
dasi inɔɛ hee í kõ, nɔ í nyɔɔ ilɛ
bɛ. Waati bɛɛbɛ à gbɔ kulai ijɩ̃
do iba ŋa nɔ à yɛ kuŋɔi ijɩ̃ do
kuyayai ilɛ.

Kãakãakɩ̃ ŋa

6 Si anyiɛ, amaleka mɛɛje ŋa
iyi à waa mu kãakãakɩ̃ mɛɛje
ŋau, à ce sɔɔlu a fãa.
7 Amaleka sinteu í fã
kãakãakɩ̃ɛ. Ŋɔi kutai ijɩ̃ do ina
do njɛ í yɔgɛɛ si njɛ nɔ wa naa
hai lele do gbugbã. Nɔ ikɔ akãi
kukpẽ mɛɛtai ilɛ í jo do jɩ̃i ŋa
do fɔfɔ tũtũ ŋa fei.
8 Nɔ amaleka minjisiau í fã
kãakãakɩ̃ɛ. Nɔ à nyɔ ngɔgɔ iyi
í yɛ bɛi iri kuta nla iyi wa jo
si tenku. Ŋɔi ikɔ akãi kukpẽ
mɛɛtai tenkuu í kpɔò njɛ,
9 nɔ ikɔ akãi kukpẽ mɛɛtai
mii ilu hunde ŋa iyi à wa si
inyiu à ku, nɔ ikɔ akãi kukpẽ
mɛɛtai akɔi inyi fei í ce nfe.
10 Si anyii nŋu, amaleka
mɛɛtasiau í fã kãakãakɩ̃ɛ. Ŋɔi
andaiya nla gɔ iyi í ya ina bɛi
jugula í cuku wa hai lele si ikɔ
akãi kukpẽ mɛɛtai ido do isõ
ŋa.
11 Irii andaiyaui Kuro. Nɔ
ikɔ akãi kukpẽ mɛɛtai inyiu í
ro. Iyi inɛ ŋa à mɔɔ, nkpɔ nŋa
í ku si na iyi í jò inyiu í ro.
12 Si anyii nŋu, amaleka
mɛɛsiau í fã kãakãakɩ̃ɛ. Ŋɔi ikɔ
akãi kukpẽ mɛɛtai inunu do ti
cukpa do ti andaiya ŋa í dũ,
nɔ ikɔ akãi kukpẽ mɛɛtai inya
kumái dasã kù wɛɛ má, bɛɛbɛ
mɔi ikɔ akãi kukpẽ mɛɛtai inya
kumái idũ kù wɛɛ má.
13 Iyi ɩ̀ cɔ ilu má nɔ ɩ̀ yɛ
kungbã wa fo hee lelei Aõ.
Kungbãu wa kpata wa dõ anu
hee lele wa ni, waiyooi, iko í
jɛm, iko í jɛm. Bɛirei ijuukpãi
inɛi andunya ŋa á to si waati
iyi amaleka mɛɛta ŋa iyi à gbe
ŋau aa fã kãakãakɩ̃ nŋa.

9

Kãakãakɩ̃ miusia

1 Si anyii nŋu, amaleka
miusiau í fã kãakãakɩ̃ɛ. Nɔ ɩ̀
yɛ andaiya gɔ í cuku ilɛ hai lele
wa. Nŋui à na kileei isa nla hai
nɛ kɔɔu.
2 Andaiyau í cɩ̃ isau nɔ cua
wa fita bɛi cuai ina nla, nɔ í bii
inunu í jò inya fei í dũ.
3 Nɔ kɛtɛngbo ŋa à fita wa
hai si cuau à waa tɛ ilɛ, nɔ à mu
nŋa gbugbã bɛi acɩ̃i cencee.
4 À na ŋa wooda à ni a maà
bɛjɛ fɔfɔ walakɔ mii tũtũ gɔ

walakɔ ɟ̃ii gɔ bii kù jɛ inɛ ŋa iyi a kù nɛ nyindai Ilaaɔ̃ si ikpo nŋa.
5 A kù na kɛtɛngbo ŋau wooda a kpaò amanɛ ŋa bii kù jɛ a kpã ŋa iju hee zakai cukpa miu. Ara kuroi ijuukpãu í mungaò bɛi bii cencee í ta amanɛ.
6 Si cukpa miuu, inɛ ŋa aa dɛdɛ iku amma a kaa ba. Aa bi aŋa a ku amma iku á sa nŋa.
7 Kɛtɛngbo ŋau à jɔ ac̃ ŋa iyi à tã sɔɔlu a bɔ igũ. Ngɔgɔ í wa si iri nŋa bɛi fulai wura, nɔ waju nŋa í yɛ bɛi ti amanɛ ŋa.
8 Ntoi iri nŋa í yɛ bɛi ntoi irii inaabo ŋa nɔ inyi nŋa í yɛ bɛi ti muusu nla ŋa.
9 À bii gɛndɛ nŋa do bata ku nɛ sisima gɔ iyi bii 1i yɔɔ aa ni isɔi. Nɔ ikpa nŋa í ya maa ce iba bɛi sarɛti nkpɔ iyi ac̃ ŋa à waa fa bi ku ce igũ.
10 À nɛ akpaamu ku nɛ ac̃ bɛi cencee ŋa. Do akpaamu nŋau bɛi aa kpãò amanɛ ŋa iju si cukpa miuu.
11 Ilaalui kɛtɛngbo ŋaui í jɛ amaleka ilu irii isa nla hai nɛ kɔɔu. Iriɛi í jɛ Abadõɔ do feei Ebɛɛ. Do Gɛrɛki mɔ à ya kpooi Apoliõ, waatɔ Woo bɛjɛ.
12 Nsɛi, iyi ijuukpã sinte í lɔ í gbe ijuukpã minji gɔ ŋa iyi aa naa má.

Kãakãak̃ mɛɛfasia

13 Ŋɔi amaleka mɛɛfasiau í fã kãakãak̃ɛ. Nɔ ǹ gbɔ ide ku fɔ gɔ hai gonta mɛɛi bi kuweei wura iyi í wa si wajui Ilaaɔ̃.
14 Ide ku fɔu í sõ amaleka mɛɛfasia iyi wa mu kãakãak̃u í ni, fũ amaleka mɛɛ ŋa iyi à d̃i kɔkɔi ido nla iyi à ya kpe Efaratau.
15 Ŋɔi à fũ amaleka mɛɛ ŋau. Na adõu do cukpau do ajɔu do isɔu bɛi amaleka ŋau à tã sɔɔlu mam mam ku ba a kpa ikɔ akãi kukpẽ mɛɛtai amanɛ ŋa.
16 A sõm jiai masa ŋau, à wɛɛi dubu minji ikɔ dubu c̃ɔ má (200.000.000).
17 Si bɛi ǹ yɛ ac̃ ŋau do masa ŋau si kuyɛm wee. À dasi batai igũ nkpa bɛi ina do boogu bɛi bulam do igbaagba bɛi fainwita. Irii ac̃ ŋau í yɛ bɛi irii muusu nla, nɔ ina do cua do fainwita wa fita wa hai si gɛlɛ nŋa.
18 Ikɔ akãi kukpẽ mɛɛtai inɛi andunya ŋa á ku na saabui bõnɛ mɛɛta ŋau, waatɔ ina do cua do fainwita iyi wa fita hai si gɛlɛi ac̃ ŋau.
19 Gbugbãi ac̃ ŋau í wai si gɛlɛ nŋa do si akpaamu nŋa. Akpaamuu í yɛi bɛi njo, nɔ í nɛ iri. Do nŋui à ya kpã inɛ ŋa iju.
20 Do nŋu fei, inɛi andunya ŋa iyi à gbe a kù ku si bõnɛu à kɔ ku kpaasi idɔ. Nɔ à kɔ ku jò mii ŋa iyi à ce do awɔ nŋa ku tɔɔ. À waa mɔsi inɛi inɔɔko ŋa ku tɔɔ do iwẽ ŋa iyi à ce do wura do isɔ fũfũ do isɔ danya do kuta do ɟ̃i ŋa, aŋa iyi a kaa yɔkɔ a gbɔ ide, a kaa nɔ a yɔkɔ a yɛ ilu, hee má jɛ a nɛ.
21 Bɛɛbɛ mɔi inɛ ŋau a kù jɔ̀ inɛ ku kpa do dobu dobu nŋa ŋa ku ce, do sakara ku ce, do ile nŋa ŋa.

10

Amaleka do tia keeke

1 Ǹ nyi ǹ yɛ amaleka ilu gbugbã gɔ má wa kita wa hai lele. Kudũi ij̃i í biiɛ bɛi ɟ̃nɛ iyi

í dasi, nɔ njoi Ilaaɔ̃ í wenwee si iriɛ, wajuɛ wa daana bɛi inunu, nɔ kutɛɛ í yɛ bɛi amɛi ina.
2 Wa mu tia keeke gɔ iyi wa ĉĩ si awɔɛ. Í lesi isɛ njɛɛ si antai tenku, isɛ cangaɛ mɔ si ilɛ.
3 Nɔ í dɔ̃ anu bɛi muusu nla. Iyi í dɔ̃ anu í tã ŋɔi dagba lele mɛɛje gɔ ŋa mɔ à waa dɔ̃ anu.
4 Iyi dagba lele mɛɛje ŋau à dɔ̃ anu à tã, gbakã ǹ tã sɔɔlu n kɔ ide nŋau. Amma ǹ gbɔ ide ku fɔ gɔ wa hai lele wa ni, maà ti i kɔ mii iyi dagba lele mɛɛje ŋau à fɔ. Muu si asii.
5 Ŋɔi amaleka iyi ǹ yɛ wa leekĩ si antai tenku do si ilɛu, í wu awɔ njɛɛ lele,
6 nɔ í gbasi do irii inɛ iyi í wɛɛ hee do ajɔ fei, iyi í taka lele do ilɛ do tenku do mii ndu ŋa ŋa fei. Amalekau í fɔ í ni, waati iyi í gbe kù waa sɔ má,
7 amma waati iyi amaleka mɛɛjesiau mɔ á fã kãakãakĩɛ, waati bɛɛbɛi Ilaaɔ̃ á kɔ̃ mii iyi í dasi idɔ ku ce iyi inɛ kãma kù màu, si bɛi í sɔ̃ walii woo ce icɛɛ ŋa wo.
8 Si anyii nŋu, imu iyi ǹ tako ǹ gbɔ hai leleu, í bam ide ku fɔ má í ni, koo gba tia keeke iyi wa ĉĩu hai si awɔi amaleka iyi wa leekĩ si antai tenku do si ilɛu.
9 Ŋɔi ǹ bɔ bi amalekau, ǹ tɔɔɛ ku nam tia keekeu. Nɔ í sɔ̃m í ni, gba i ŋɔɔ. Á ro si inɔɛ, amma á dɔ̃i si gelɛɛ bɛi nyikɔ̃.
10 Ŋɔi ǹ gba tia keekeu hai si awɔɛ, nɔ ǹ ŋɔɔ. Ntɔi, í dɔ̃ si gelɛm bɛi nyikɔ̃, amma iyi ǹ muu ǹ tã, í roi kom kom si inɔm.
11 Ŋɔi à sɔ̃m à ni, í gbe i sisi i ce walii má na inɛ nkpɔ, do ilɛ nkpɔ, do dimi nkpɔ, do ilaalu nkpɔ.

11

Woo jɛ sɛɛda minji ŋa

1 Si anyii nŋu, inɛ gɔ í nam mii ku wã ilɛ iyi í yɛ bɛi akpa, nɔ í sɔ̃m í ni, dede i koo i wã kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ do bi kuweeu, nɔ i ka inɛ ŋa iyi à waa ce kutɔɔ bɛ.
2 Amma maà wã bantumaɛ, domi à mua dimi mmu ŋa, aŋa iyi aa tɛɛsɛ ilu kumáu si afei cukpa ciiji do minji *.
3 Nɔ í ni nŋu á jɔ̀ woo jɛ sɛɛda minjii nŋu ŋau a fɔ idei nŋu. Aa maa we saaki ŋa, nɔ nŋu á mu nŋa yiiko a ceò walii si afei ajɔ dubu do ĉĩɔ minji do kita † (1.260).
4 Woo jɛ sɛɛda minji ŋaui à yɛ bɛi ĵĩi ndii olivi minjiu, do bi ku lesi fitila minji iyi wa leekĩ si wajui Ilaaɔ̃ Lafɛ̃ɛi ilɛu fei.
5 Bii inɛ gɔ wa bi ku ce nŋa laalɔ, ina í ya fitai hai si gelɛ nŋa ku kpa irii mbɛɛ nŋa ŋa. Bɛɛbɛi inɛ iyi wa dɛdɛ ku ce nŋa laalɔ á kuò.
6 À nɛ gbugbã a ĉĩmbo lele, ijĩ ku maà rɔ si waati iyi à waa ce walii. À nɔ à nɛ gbugbã a kpaasi inyi njɛ. À nɔ à nɛ gbugbã má a naaò dimii wahala ikã ikã baa yooma fei wa si andunya si waati iyi à bi fei.
7 Waati iyi aa jɛ sɛɛda a tã, iŋai sako gɔ á ba ŋa igũ ku ce ku kãmia ŋa ku kpa ŋa. Iŋai

* **11:2** cukpa ciiji do minji waatɔ adɔ̃ mɛɛta do cukpa mɛɛfa. † **11:3** ajɔ dubu do ĉĩɔ do minji do kita, waatɔ adɔ̃ mɛɛta do cukpa mɛɛfa.

sakou á fita wai hai si isa nla hai nɛ kɔɔu.
8 Iku nŋa á maa sũi si bantumai ilu nla bii à kpakpa Lafɛ̃ɛ nŋa si ji̇̃i nɔu. À nɛ a kpe iluui wo Sodomu walakɔ Ezibiti.
9 Inɛ ŋa si dimi fei do si fee fei do si ilɛ fei aa cɔ iku nŋa zakai ajɔ mɛɛta do bubu, a kaa jɛ a si ŋa.
10 Inɔi inɛi andunya ŋa á dɔ̃, aa ce jingau nɔ a sambaa njɛ amua ŋa si na iyi í jɔ̀ walii minji iyi à tako à wahala ŋa ŋau à ku.
11 Si anyii ajɔ mɛɛta do bubuu, Ilaaɔ̃ í nyi í da nŋa si hunde ma, nɔ à dede à leekĩ. Njo nla nlai í mu inɛ ŋa iyi à yɛ ŋa fei.
12 Ŋɔi walii minji ŋau à gbɔ ide ku fɔ gɔ wa hai lele wa ni, i gũ wa ihɛ̃. Nɔ à gũ lele si kudũi ijĩ ijui mbɛɛ nŋa ŋa.
13 Bɛ gbakã nɔ ilɛ í yaya ntɔ ntɔ, nɔ ikɔ akãi kukpɛ̃ mɛɛwai iluu í cuku. Inɛ ŋa iyi à ku si kuyayai ilɛu, kukpɔ nŋa í to amanɛ dubu mɛɛje (7.000). Zigii inɛ ŋa iyi à gbe í da ntɔ ntɔ, nɔ à ni Ilaaɔ̃ í la.
14 Nsɛi, ijuukpã minjisiau í lɔ, wee mɛɛtasiaɛ wa naa má.

Kãakãakĩ mɛɛjesia

15 Si anyii nŋu, amaleka mɛɛjesiau í fã kãakãakĩɛ. Ŋɔi à gbɔ anu ku dɔ̃ nla nla gɔ ŋa lelei Aɔ̃ à ni, a sindoa Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ nwa do inɛ iyi í cicau bommai andunyau, nɔ a jɛ bomma hee do ajɔ fei.
16 Waati bɛɛbɛi inɛ ngbo kɔnfia do mɛɛ ŋa iyi à waa buba si kitãi bomma si wajui Ilaaɔ̃u, à sɛɛbata à waa tɔɔɛ
17 à waa ni,
Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ, ilu gbugbã fei,
Awɔ iyi ì wɛɛ nsɛi, ì nɔ ì wɛɛ wo,
À waa saabuɛi si na iyi í jɔ̀ ì ce icɛ do gbugbã nlaɛ.
Nɔ ì sinti bommaɛ ku jɛ.
18 Dimii andunya fei í damɔɔ.
Amma idɔɔkɔ̃ɛ í to wa.
Waati í to i kiiti iku ŋa.
Waati í nɔ í to i ŋa walii woo ce icɛɛ ŋa riba nŋa,
Do woo dasi naanɛ ŋa do inɛ ŋa iyi à waa jirimaɛ,
Hai keekeò nlaɛ.
Waati í to i ce nfei inɛ ŋa iyi à waa ce nfei andunya.
19 Ŋɔi à ci̇̃ kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ iyi í wa lele nɔ à yɛ kpakoi akabuuɛ si inɔɛ. Nɔ ijĩ wa ŋɔ, nɔ à waa gbɔ iba ŋa do kulai ijĩ. Nɔ ilɛ wa yaya, nɔ kutai ijĩ ŋa à waa cuku wa do gbugbã.

12

Abo gɔ do akandama

1 Ŋɔi nyinda nla gɔ í fita lelei Aɔ̃. Inaabo gɔ í wa bɛ, nunui í jɛ ibɔɛ, nɔ wa leekĩ si cukpa nɔ wa dasi fulai andaiya maateeji.
2 Abou í nɛ asĩ, nɔ wahalai kubí do ara ku roi inɔu í jɔ̀ wa dɔ̃ anu.
3 Ŋɔi nyinda mmu gɔ í fita má lelei Aɔ̃. Akandama nkpa nla nla gɔ í wa bɛ, í nɛ iri mɛɛje do ngo mɛɛwa nɔ wa dasi fulai bomma si iriu akã fei.
4 Akandamau í wɔ ikɔ akãi kukpɛ̃ mɛɛtai andaiyai lele ŋa í nyɔ ŋa wa si ilɛ do akpaamuɛ. Nɔ í koo í leekĩ si wajui abo iyi wa bi ku bíu, ku ba ku ŋɔ amau bii í cuku wa.

5 Ŋɔi abou í bi ama inɛmɔkɔ.
Amaui á gbã dimi fei do goloi isɔ. Hee akandamau ku maa
ŋɔ amau à so à bɔòɛ bi Ilaaõ, bii
wa buba si kitãi bommaɛ.
6 Abou í sa í nɛ ikpa gbabua
bii Ilaaõ í ceaa sɔɔlui inya bii á
wa a maa woo si afei ajɔ dubu
do cĩɔ minji do kita (1.260).
7 Ŋɔi igũ í dede lele bɛ.
Misɛli do amalekaɛ ŋa à ce igũ
do akandamau do amalekaɛ
ŋa.
8 Nɔ Misɛli do amalekaɛ ŋa à
jɛ ŋa igũ. Nɔ à kɔ akandamau
do amalekaɛ ŋa a wa lele bɛ
má.
9 Ŋɔi à nyɔ akandama nla
nlau wa ilɛ. Akandamaui í jɛ
njo iyi í wɛɛ hai tako. Nŋui á ya
kpe mbirisi walakɔ Seetam.
Nɔ nŋui í dĩ ijui inɛi andunya
ŋa fei. À nyɔɔ wa ilɛ do
amalekaɛ ŋa ajɔ.
10 Si anyii nŋu, nɔ ǹ gbɔ ide
ku fɔ nla gɔ lele í ni,
Nsɛi, waatii faabau í to wa.
Nsɛi, Aõ Lafɛ̃ɛ nwa
í nyisi gbugbãɛ,
nɔ í jilɛ bommaɛ.
Nsɛi, inɛ iyi í cicau í gba inɛ
ngbo ku jɛɛ,
Domi woo fɔ laalɔi inɛ nwa ŋa,
nŋu iyi í ya maa fɔ laalɔ
nŋa
si wajui Ilaaõ dasãò idũ
À nyɔɔ wa hai lele.
11 Inɛ nwa ŋau à jɔɔ igũ
do saabui njɛi Angudãu
do sɛɛdai ntɔu iyi à jɛ.
A kù doo kuwɛɛ nŋa nkãma,
amma à jɛsi aŋa a ku.
12 Na nŋu, lele, jɔ̀ i wɛɛò inɔ
didõ,
Nɔ iŋɛ iyi ì wa lele, i wɛɛò inɔ
didõ ŋa.
Amma inɔ ku fɔi í jɛ ti ilɛ,
Nɔ inɔ ku fɔi í jɛ ti tenku,
Domi Seetam í kita si ŋɛ wa
do idɔɔkõ nla nla,
Si na iyi í jɔ̀ í mà iyi
waati keekei í gbea nŋu.
13 Iyi akandamau í ba à nyɔ
nŋu wa ilɛ, ŋɔi í lɔsi ku lele abo
iyi í bí ama inɛmɔkɔu.
14 Amma à na abou ikpa
minjii kungbã nla ku ba ku fo
ku bɔ ikpa inya iyi Ilaaõ í ceaa
sɔɔluɛu si gbabua bii aa woo
adõ mɛɛta do bubu. Tengi bɛi
á jĩò njou.
15 Ŋɔi njou í tu inyi wa hai
si gɛlɛɛ, wa cã bɛi ido nla nla si
anyii abou ku ba inyiu ku jɔɔ.
16 Amma ilɛ í faaba abou,
domi í là, í mɔ inyi iyi wa fita
hai si gɛlɛi akandamau wa.
17 Ŋɔi idɔi akandamau í kõ si
abou ntɔ ntɔ, nɔ í bɔ igũ ku ce
do dimiɛ ŋa iyi à gbe, aŋa iyi
à waa jirima woodai Ilaaõ fei,
inɛ ŋa iyi à waa leekĩ dim dim
si sɛɛdai Jesu.
18 Nɔ í koo í leekĩ si sãai
tenku.

13

Iŋai sako iyi wa fita hai si tenku

1 Si anyii nŋu, ǹ yɛ iŋai sako
gɔ wa fita wa hai inɔ tenku. Í
nɛ ngo mɛɛwa do iri mɛɛje nɔ
fulai bomma wa lesi ngo ŋau
fei, nɔ si iri ŋau fei à kɔ iri laalɔ
ŋa ikã ikã iyi wa yaako Ilaaõ.
2 Iŋai sako iyi ǹ yɛu í gaabu
bɛi mua, nɔ kutɛɛ í nɛ gbugbã,
nɔ gɛlɛɛ í yɛ bɛi ti muusu nla.
Akandamau í so gbugbãi nŋu
takaɛ í naa, do kitãi bommaɛ
do yiiko nlaɛ.

3 Iri akãi iŋai sakou í jɔ bɛi
í ba kumɛɛ iyi á yɔkɔ ku kpaa,
amma kumɛɛu í tã nɔ í ba iri.
Inɛi andunya ŋa fei à waa cɔɔ
do biti nɔ à waa tooɛ.
4 Aŋa fei à waa tɔɔ
akandamau si na iyi í jɔ̀ í na
iŋai sakou yiikoɛ. Nɔ à waa tɔɔ
iŋai sakou mɔ à waa ni, yooi
í yɛ bɛi iŋai sakou ihẽ. Yooi á
yɔkɔ ku baa igũ ku ce.
5 Iŋai sakou í nɛ kpãa ku tɔɔò
fufu nɔ ku bu Ilaaõ, nɔ í nɛ
yiiko ku ceò gbugbãɛ icɛ zakai
cukpa ciiji do minji.
6 Ŋɔi í cĩ gelɛɛ wa bu Ilaaõ do
bi ku waɛ do inɛ ŋa iyi à wa
lele fei nɔ wa fɔ si ŋa ide laalɔ.
7 À muaa kpãa ku ce igũ do
inɛi Ilaaõ ŋa nɔ ku jɛ ŋa igũ. Nɔ
à naa yiiko si dimi fei do fee
fei do ilɛ baa yooma fei.
8 Inɛi andunya fei á tɔɔɛ,
waatɔ inɛ ŋa iyi Ilaaõ kù kɔ
iri nŋa si tiai kuwɛɛ hee ku
maa taka andunya, tia iyi í jɛ ti
Angudã iyi à kpau.
9 Na nŋu, inɛ iyi í nɛ itĩ, ku
gbɔ.
10 Inɛ iyi í nɛ piisõɔ ku bɔ,
tilasi piisõɔi á bɔ. Inɛ mɔ iyi
à nɛ a kpa do taakuba, tilasi
taakubai á kpaa. Na nŋu, í sĩa
woo dasi naanɛ ŋa a ya maa
temua nɔ a leekĩ si naanɛ ku
dasi nŋa *.

Iŋai sako iyi wa fita hai si ilɛ

11 Si anyii nŋu, ñ yɛ iŋai sako
gɔ má wa fita wa hai si ilɛ. Í nɛ
ngo minji bɛi ngoi angudã, nɔ
wa fɔ ide bɛi akandama.
12 Iŋa sinteui í naa yiiko iyi
í nɛ fei ku ceò icɛ si wajuɛ. Í
tilasi inɛi ilɛ ŋa a tɔɔ iŋa sinte
iyi í ba kumɛɛ iyi á yɔkɔ ku
kpaa wo, nɔ í ba iriu.
13 Iŋa minjisiau bɛi í ce
dobu dobu nla nla ŋa hee í jɔ̀
ina í kita wa hai lele í naa ilɛ si
wajui amanɛ ŋa.
14 Í dĩ ijui inɛi andunya ŋa
do dobu dobu ŋa iyi í ce si
wajui iŋa sinte iyi í náa yiikou.
Wa sõ inɛi andunya ŋa a gbe
mii iyi á jɔ iŋa sinte iyi à tako à
mɛɛ do taakuba nɔ kù kuu.
15 Iŋai ankãanyiu í ba yiiko
ku mua mii iyi à gbeu kuwɛɛ,
nɔ ku fɔ ide bɛi amanɛ, ku ba
ku kpa inɛ ŋa iyi à kɔ ku tɔɔɛ
fei.
16 Nɔ iŋau í tilasi inɛ fei, ilu
gbugbã ŋa do hai nɛ gbugbã
ŋa, ilu fia ŋa do ilu are ŋa, aru
ŋa do inɛ ŋa iyi à nɛ ara nŋa ŋa,
à ce nŋa nyinda si awɔ njɛ nŋa
walakɔ si ikpo nŋa.
17 Inɛ gɔ kù wɛɛ iyi á yɔkɔ
ku ra walakɔ ku ta bii kù nɛ
nyinda iyi í jɛ irii iŋai sakou,
walakɔ lambai iriɛ.
18 Iyi í sĩa ka ce si laakai wee,
inɛ iyi í nɛ bisi fei í sĩa ku
mà yaasei lambai iŋai sakou.
Lambaɛ, lambai amanɛi. Jiaɛi
cĩɔ mɛɛfa do kita do mɛɛfa
(666).

14

Iri ku kõi inɛ ŋa iyi à faaba

1 Si anyiɛ iyi ñ cɔ ilu nɔ ñ yɛ
Angudãu wa leekĩ si iri kutai
Siõɔ. Amanɛ dubu cĩɔ do ciiji
do mɛɛ (144.000) í wa bi tɛɛ,
aŋa iyi à kɔ irii Angudãu do ti
Baaɛ si ikpo nŋa.

* **13:10** Tia nwo gɔ ŋa à ya ni, inɛ iyi í dasi kpaasiɛ piisõɔ, piisõɔi aa na a dasi nŋu mɔ. Inɛ iyi í kpa inɛ gɔ do taakuba, do taakubai aa kpa nŋu mɔ.

2 Nɔ ɩ̀ gbɔ imu gɔ hai lele
aa ni bɛi ibai iri cuui inyi nla,
walakɔ bɛi kulai ijĩi. Iba iyi ɩ̀
gbɔu wa dõi bɛi mɔɔlɔ iyi inɛ
ŋa à waa cã.
3 Inɛ ŋau à waa leekĩ si wajui
kitãi bommau, bii ilu hunde
mɛɛ ŋau do inɛ ngbo ŋau à wa.
À waa kõ iri titõ iyi inɛ gɔ kaa
yɔkɔ ku mà bii kù jɛ amanɛ
dubu cĩɔ do ciiji do mɛɛ ŋau
(144.000), aŋa iyi à yá hai si
andunya.
4 Inɛ ŋau, a kù sũò inaabo.
À mu ara nŋa a kù mà inaabo
titã. À waa too Angudãu bii
wa bɔ fei. À yá ŋa hai si
inɔi amanɛ ŋa. À yɛi bɛi
amaajɛ sinte iyi à na Ilaaõ do
Angudãu.
5 Inɛ gɔ kù gbɔ ibo hai si gɛlɛ
nŋa, à jɛ inɛ ŋa iyi a kù nɛ taale.

Amaleka mɛɛta ŋa

6 Ŋɔi ɩ̀ nyi ɩ̀ yɛ amaleka gɔ
má wa fo hee lelei Aõ. Nŋui á
sisi laabaau jiida iyi ci ya tã bi
inɛi andunya fei, si ilɛ fei, do
si dimi fei, do si fee ikã ikã fei,
do bi inɛ fei.
7 Í dõ anu wa ni, i jirima Ilaaõ
nɔ i naa amboe ŋa, domi waati
í to ku kiitiò inɛ fei. I tɔɔ Ilaaõ,
nŋu iyi í taka lele do ilɛ, do
tenku, do isõ ŋa.
8 Amaleka minjisia gɔ wa
too anyiɛ wa ni, Babilɔni, ilu
nlau, í cuku, í cuku. Nŋui í fa
dimi fei si sakara hai nɛ kɔɔɛ.
Sakaraɛui í yɛ bɛi atẽ iyi wa cĩ
ŋa iju. Atẽ vẽɛui í jɛ idɔɔkõi
Ilaaõ.
9 Amaleka mɛɛtasia gɔ wa
too inɛ minji ŋa iyi à cuau, nɔ í
dõ anu wa ni, inɛ iyi wa tɔɔ iŋai
sakou do mii iyi í gbeu * fei, nɔ
í jɔ̀ à kɔ iriɛ si ikpoɛ walakɔ si
awɔɛ,
10 nŋu mɔ á mɔ atẽ iyi í jɛ
idɔɔkõi Ilaaõu. Inɛ iyi wa ce
bɛɛbɛ fei á yɛ bõnɛ si ina do
fainwita si wajui Angudãu do
amaleka kumá ŋau.
11 Cuai ina iyi á nyisi ŋa
bõnɛu á dedei hee lele hee do
ajɔ fei. Inɛ ŋa iyi à waa tɔɔ iŋai
sakou do mii iyi à gbeu †, do
inɛ ŋa iyi à nɛ nyindai iriɛu, a
kaa nɛ kusĩmi alɛò daakɔ.
12 Na nŋu, í sĩa woo dasi
naanɛ ŋa a temua, aŋa iyi à
waa jirima woodai Ilaaõ nɔ à
dasi Jesu naanɛ.
13 Si anyii nŋu, ɩ̀ gbɔ ide ku
fɔ gɔ má hai lele í ni, kɔ iyi ihẽ,
ilu inɔ didõ ŋai inɛ ŋa iyi aa
na a ku hai nsɛi na naanɛ iyi à
dasi Lafẽɛ. Ŋɔi Hundei Ilaaõ í
ni, ntɔi, bɛɛbɛi. Aa sĩmi, domi
ribai icɛ jiida nŋa á too ŋa.

Kudai amanɛ ŋa

14 Si anyii nŋu, nɔ ɩ̀ yɛ
anduulai ijĩi gɔ, inɛ gɔ wa buba
bɛ í jɔ amai amanɛ. Wa dasi
fulai wurai amanlu si iriɛ, nɔ
wa mu kɔɔma ku dõ anu gɔ.
15 Amaleka gɔ í fita wa hai
kpasẽi Ilaaõ, nɔ í dõ anu í sõ inɛ
iyi wa buba si kudũi ijĩu í ni,
so kɔɔmaɛ i mu, domi awaatii
kumu í to. Andunyau í to ku
mu.
16 Ŋɔi inɛ iyi wa buba si
kudũi ijĩu í dasi kɔɔmaɛ si
andunya, wa mu.

* **14:9** mii iyi í gbeu idei mii iyi à gbe í jɔ iŋa sinteui wa fãa (cɔ Kuyɛ 13:14) † **14:11** mii iyi à gbeu idei mii iyi à gbe í jɔ iŋa sinteui wa fãa (cɔ Kuyɛ 13:14)

17 Amaleka gɔ í fita wa hai
kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ iyi í wa leleu má,
nŋu mɔ wa mu kɔɔma ku dɔ̃
anu gɔ.
18 Nɔ amaleka gɔ í fita wa má
hai bi kuweeu, í nɛ gbugbã si
antai ina. Í la hee lele í sɔ̃ inɛ
iyi wa mu kɔɔma didɔ̃u í ni,
ka rezɛ̃ɛ iyi í wasi andunya do
kɔɔmaɛ domi í j̃ia.
19 Amalekau í dasi kɔɔmaɛ
nɔ í kaò isoi j̃ii ŋau, nɔ í cuusi
dangala bi ku fɔ̃ inyii rezɛ̃ɛ. Iyi
bɛ wa nyisi idɔɔkɔ̃i Ilaaɔ̃.
20 À fɔ̃ isoi rezɛ̃ɛu bi ku fɔ̃ɛ
anyii inɔ iluu. Nɔ hai bi ku fɔ̃
inyii isoi j̃ii nɔu, njɛ í cã wa bɛ
hee kusɔɛ í to dubu akã do c̃iɔ
mɛɛfa ‡ (1.600) si yaasei ilɛ ku
wã, nɔ kuj̃ii isaɛ í to gɛndɛi ac̃i.

15

Amaleka ŋa do ijuukpãi ankãanyi

1 Si anyii nŋu, ǹ yɛ nyinda gɔ
má lelei Aɔ̃, í lá nɔ í nɛ njo. Iyi
ǹ yɛ wee, amaleka mɛɛje gɔ ŋa
à waa mu ijuukpã mɛɛje. Aŋai
à jɛ ijuukpãi ankãanyi domi si
bɛi idɔɔkɔ̃i Ilaaɔ̃ á tã.
2 Ŋɔi ǹ yɛ tenku gɔ wa daana
bɛi digi í yɔgɛɛ do ina. Nɔ ǹ yɛ
inɛ ŋa iyi à jɛ iŋai sakou igũ do
mii iyi à gbeu * do lambai iriɛ.
Inɛ ŋau à waa leek̃i si antai
tenkuu à waa mu mɔɔlɔ ŋa iyi
Ilaaɔ̃ í na ŋa.
3 À waa kɔ̃ irii Moizi, woo ce
icɛi Ilaaɔ̃u, do ti Angudãu †, à
waa ni,
Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ, ilu gbugbã fei,
Icɛɛ í la, nɔ í jɛ maamaake.
Awɔi ì jɛ amanlui ilɛ fei.
Kpãaɛ í jɛ ntɔ, nɔ í jɛ dee dee.
4 Yooi kaa ce njoɛ, Lafɛ̃ɛ.
Yooi á kɔ ku saabu iriɛ.
Awɔ akãi ì jɛ inɛ kumá.
Inɛi ilɛ baa yooma fei á naa bi
tɛɛ,
Aa na a gulɛ a tɔɔɛ,
Domi ì nyisi iyi kiitiɛ í jɛ dee
dee.
5 Si anyii nŋu, iyi ǹ cɔ ilu
nɔ ǹ yɛ à c̃i kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ iyi í
wa lele, tengi bii í jɛ bi kuwai
akabuuɛu.
6 Amaleka mɛɛje ŋa iyi à waa
mu ijuukpã mɛɛje ŋau à fita
hai kpasɛ̃u. À waa dasi nyau
fũfũ iyi wa daana nɔ à waa d̃i
santikii wura si kpaka nŋa.
7 Ŋɔi inɛ akãi mii ilu hunde
mɛɛ ŋau í na amaleka mɛɛje
ŋau fatai wura ara mɛɛje iyi í
kɔ̃ do idɔɔkɔ̃i Ilaaɔ̃, nŋu iyi í
wɛɛ hee do ajɔ fei.
8 Nɔ kpasɛ̃u í kɔ̃ do cua iyi
wa naa hai si amboei Ilaaɔ̃ do
gbugbãɛ. Inɛ gɔ kaa nɔ ku
yɔkɔ ku lɔ si inɔɛ hee ijuukpãi
amaleka mɛɛje ŋau koo kpaò
iri.

16

Fatai idɔɔkɔ̃i Ilaaɔ̃ ŋa

1 Ŋɔi ǹ gbɔ ide ku fɔ nla gɔ
hai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃u í sɔ̃ amaleka
mɛɛje ŋau í ni, i koo i nikã
idɔɔkɔ̃i Ilaaɔ̃ iyi í wa si fata
mɛɛje ŋau si ilɛ.
2 Amaleka sinteu í koo í
nikã titɛɛ ilɛ. Ŋɔi dimii ngoli

‡ **14:20** dubu akã do c̃iɔ mɛɛfa si yaasei ilɛ ku wã Lambau í nɛ yaase gɔ. Kusɔɛ í to kilo c̃iɔ mɛɛta (300). * **15:2** mii iyi à gbeu idei mii iyi à gbe í jɔ iŋa sinteui wa fãa (cɔ Kuyɛ 13:14) † **15:3** Irii Moizii do ti Angudãu Inɛ gɔ ŋa si kuyɛ nŋa, à ya ni iri ikã ikã minjii. Inɛ gɔ ŋa mɔ à ya ni iri akãi iyi wa fɔ bɛi Ilaaɔ̃ í faaba wa na saabui Jesu Kirisi bɛi í tako í faaba inɛi Izirɛli ŋau na saabui Moizi.

kuro laalɔ gɔ í naa si inɛ ŋa iyi à nɛ nyindai iŋai sakou nɔ à waa tɔɔ mii iyi à gbeu *.

3 Ŋɔi amaleka minjisiau mɔ í nikã titɛɛ si tenku. Inyiu í sinda bɛi njɛi iku, nɔ mii ilu hunde baa yooma fei í ku si inɔ inyiu.

4 Ŋɔi amaleka mɛɛtasiau mɔ í nikã titɛɛ si ido nla ŋa do si isõ ŋa, nɔ inyi nŋa í kpaasi njɛ.

5 Nɔ ǹ gbɔ anui amaleka iyi í nɛ gbugbã si antai inyiu í ni, aWɔ Ilaaõ ì nɛ ntɔ i kiiti bɛ ihẽ, aWɔ inɛ kumá, aWɔ iyi ì wɛɛ, ì nɔ ì wɛɛi wo.

6 Inɛ ŋau à kpa woo dasi naanɛ ŋa do walii ŋa à nikã njɛ nŋa, nɔ ì na ŋa njɛ a mɔ. Bɛɛbɛi à jɔò.

7 Si anyii nŋu, ǹ gbɔ ide ku fɔ gɔ má hai bi kuweeu í ni, ntɔi Aõ Lafẽɛ ilu gbugbã fei, kiitiɛ í tɛ í jɛ ntɔ.

8 Ŋɔi amaleka mɛɛsiau mɔ í nikã titɛɛ si inunu, nɔ inunu í ba gbugbã wa jo amanɛ ŋa do inya gbãaɛ bɛi ina.

9 Nɔ inya gbãa nlau í jo amanɛ ŋa, nɔ à waa bu Ilaaõ, nŋu iyi í nɛ yiiko si antai bõnɛ ŋau. Amma à kɔ ku kpaasi idɔ a jirimaɛ.

10 Ŋɔi amaleka miusiau mɔ í nikã titɛɛ si antai kitãi bommai iŋa buuu. Nɔ ilu í kuku si bommaɛu. Nɔ inɛ ŋa à waa ŋɔ amɛ nŋa ŋa na ara kuro.

11 À waa bu Ilaaõ na ara kuro do ngoli nŋa ŋa, amma à kɔ ku jɔ̀ laalɔ ku ce nŋa.

12 Ŋɔi amaleka mɛɛfasiau mɔ í nikã titɛɛ si ido nla iyi à ya kpe Efarata, nɔ í gbɛ mam mam ku mua amanlui nunui daakɔ ŋa kpãa a kua.

13 Nɔ ǹ yɛ inɛi inɔɔko mɛɛta gɔ ŋa à kpaasi ara nŋa bɛi kpɔlɔ, akã í fita wa hai si gɛlɛi akandamau, akã mɔ hai si gɛlɛi iŋa buuu, mɛɛtasiau mɔ hai si gɛlɛi walii ilu ibou.

14 Inɛi inɔɔko ŋaui à jɛ mɔcɔi Seetam ŋa iyi à waa ce dobu dobu ŋa. Nɔ à waa bɔ bi amanlui andunya ŋa fei a tɔtɔɔ ŋa a ce igũ si ajɔ nlai Ilaaõ ilu gbugbã fei.

15 Ŋɔi Jesu í ni, ǹ wa n naa ku zamba ŋɛ bɛi ile. Ilu inɔ didõi inɛ iyi wa wɔ njoo, nɔ wa dasi j̀ǹɛɛ ŋa ku ba ku maà na ku dasi kpãa bàsĩ ku na ku yɛ anyɔ si bantuma.

16 Ŋɔi inɛi inɔɔko ŋau à tɔtɔɔ amanlu ŋau fei bii gɔ iyi à ya kpe do feei Ebɛɛ Aamagedõɔ.

17 Si anyii nŋu, amaleka mɛɛjesiau mɔ í nikã titɛɛ si fufu. Nɔ à gbɔ ide ku fɔ nla gɔ hai bi kitãi bomma iyi í wa kpasẽi Ilaaõu í ni, ide í tã.

18 Ŋɔi ijì í ŋɔ, nɔ à gbɔ iba ŋa do kulai ijì. Nɔ ilɛ í yaya ntɔ ntɔ. Ilɛ kuyayau í caa. Dimiɛ kù ce titã hai waati iyi à taka amanɛ ŋa.

19 Ilu nlau í kpẽ ikɔ mɛɛta, nɔ ilui ilɛ fei í cuku. Ilaaõ kù gbɛjɛ laalɔ ku cei inɛi Babilɔni ŋa ilu nlau nɔ í nyisi ŋa idɔɔkõ nlaɛ.

20 Gungum kãma kù wa bɛ má, nɔ a kù waa yɛ iri kuta ŋa mɔ má.

21 Ŋɔi kutai ijì nla nla ŋa à waa cuku si inɛ ŋa wa. Akãɛ fei í to kilo ciiji. Nɔ à waa bu

* **16:2** mii iyi à gbeu idei mii iyi à gbe í jɔ iŋa sinteui wa fãa (cɔ Kuyɛ 13:14)

Ilaaɔ̃ na bɔ̃nɛi kutai ijĩu, domi bɔ̃nɛu í caa.

17

Abo à ce sakara nla nla

1 Ŋɔi inɛ akãi amaleka mɛɛje ŋa iyi à waa mu fata mɛɛje ŋau í sɔ̃m í ni, naa wa, an nyisiɛ bɛi Ilaaɔ̃ á kiiti abo à ce sakara nlau ihẽ, nŋu iyi wa buba si antai inyi nlau.

2 Abo à ce sakara nlau í dasi amanlui andunya ŋa sakara ku ce, nɔ inɛi andunya ŋa à waa too si daa nkpɔ nkpɔɛ hee í baa í sinda iri nŋa bɛi atẽ í ya sinda irii inɛ.

3 Ŋɔi Hundei Ilaaɔ̃ í naa sim nɔ amalekau í bɔòm gbabua. Bɛi, ɲ̀ yɛ abo gɔ wa buba si antai iŋai sako nkpa gɔ. Iŋai sakou í nɛ iri mɛɛje do ngo mɛɛwa nɔ à kɔ si araɛ fei iri laalɔ ku yaako Ilaaɔ̃ ŋa.

4 Abou wa dasi nyau nkpa jiida gɔ dimi iyi amanlu ŋa à ya dasi, nɔ wa dasi booda ŋa iyi à ce do wura do kuta ku nɛ fia gɔ ŋa do lɛgɛ fũfũ bii fei. Wa mu kɔɔfui wura si awɔ si bii mii laalɔ do riisii sakara ku ceɛ wa kɔ̃.

5 À kɔ iri gɔ si ikpoɛ, yaasei iriui í jɛ asii. Iriu wee, Babilɔni ilu nla, iyei inaabo à ce sakarai andunya ŋa, do iyei daa bututu fei.

6 Nɔ ɲ̀ yɛ abou í mɔ njɛi woo dasi naanɛ ŋa do ti inɛ ŋa iyi à kpa si na iyi í jɔ̀ à jɛ sɛɛdai Jesu, nɔ iriɛ í sinda bɛi atẽ í ya sinda irii inɛ.

Iyi ɲ̀ yɔɔ, ɲ̀ biti ntɔ ntɔ.

7 Ŋɔi amalekau í sɔ̃m í ni, na mii í ce ì waa biti. An sisiɛ asiii abou do ti iŋai sako iyi í nɛ iri mɛɛje do ngo mɛɛwau.

8 Iŋai sako iyi ì yɛu bɛ í wɛɛ wo amma kù wɛɛ má nsɛi. Bii í kɔ̃ɔsi à fita wa hai si isa nla hai nɛ kɔɔu ku bɔ nfe ku ce. Inɛi andunya ŋa iyi Ilaaɔ̃ kù kɔ iri nŋa si tiai kuwɛɛ hee ku maa taka andunya, aa biti bii à yɛ iŋai sakou má, domi í tako í wɛɛ wo amma kù wɛɛ má nsɛi nɔ á na ku faata wa má.

9 Inɛ ku bɛi ku gbɔ yaasei ideu, í nɛ bukaatai bisi iyi í nɛ laakai. Iri mɛɛje ŋau, aŋai à jɛ iri kuta mɛɛje bii abou wa buba.

10 Nɔ aŋai à nyi à jɛ amanlu mɛɛje ŋau. Amanlu miu í cuku tã, inɛ akã í wɛɛ si nsɛi, nɔ inɛ akã mɔ kù to wa titã. Bii í na í to wa, kaa kpɛ.

11 Nɔ iŋai sako iyi í wɛɛ wo nɔ kù wɛɛ nsɛi máu, nŋu takaɛ í jɛ ilaalu mɛɛjɔsia, nɔ í jɛ inɛ akãi amanlu mɛɛje ŋau nɔ wa bɔ nfe ku ce.

12 Ngo mɛɛwa iyi ì yɛu, aŋai à jɛ amanlu mɛɛwa ŋa iyi a kù jɛ bomma titã, amma aa ba yiiko a jɛ bomma isɔ akã do iŋai sakou ajɔ.

13 Aŋa mɛɛwau fei mii akãi à waa lele, nɔ aa na iŋai sakou gbugbã do yiiko nŋa.

14 Aa ce igũ do Angudãu, amma Angudãu á jɛ ŋa igũ si na iyi í jɔ̀ í jɛ Lafẽɛi lafẽɛ ŋa nɔ í jɛ Amanlui amanlu ŋa. Nɔ ilu naanɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í kpe í cica, aŋaò Angudãu aa jɛ igũ ajɔ.

15 Nɔ amalekau í sɔ̃m má í ni, inyi iyi ì yɛ abo à ce sakarau wa buba si antaɛu bɛ, nŋui í jɛ inɛ nkpɔ iyi wa naa hai ilɛ ikã ikã nɔ à waa fɔ fee ikã ikã.

16 Ngo mɛɛwa iyi ì yɛu bɛ do iŋai sakou, aa cé abo à ce sakarau. Aa so mii iyi í nɛ fei

nɔ a jɔ̀ɔ basĩ. Aa ŋɔ iŋaɛ nɔ a joo ina mam mam.
17 Aa ce bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ Ilaaɔ̃ í jɔ̀ à ce idɔɔbiɛ. Bɛɛbɛi à ce anu akã ku ba a so yiikoi amanlu nŋa a na iŋai sakou. Aa maa jirima iŋai sakoui hee idei Ilaaɔ̃ koo ceò.
18 Abo iyi ì yɛu, nŋui í jɛ ilu nla iyi í nɛ gbugbã si amanlui ilɛ fei.

18

Kucukui Babilɔni ilu nlau

1 Si anyii nŋu ǹ yɛ amaleka mmu gɔ wa kita wa hai lele. Í nɛ yiiko nla nla, nɔ amboeɛ wa daana bari bari wa má inya si andunya fei.
2 Í dɔ̃ anu í ni, Babilɔni ilu nlau, í cuku, í cuku. Nsɛi í baa í jɛ bii ku wai zĩi ŋa do bii ku manjii inɛi inɔɔko baa yooma fei. Yɛi laalɔ do yɛi sãmi fei í wa bɛ.
3 À jɔ̀ iluu í cuku si na iyi í jɔ̀ dimi fei í dasi sakaraɛ ku ce. Sakaraɛui í yɛ bɛi atɛ̃ iyi wa cĩ ŋa iju. Í dasi amanlui andunya ŋa sakara ku ce do nŋu takaɛ ajɔ, nɔ woo nya sĩai andunya ŋa à ce fia na amani nlaɛu.
4 Ŋɔi ǹ gbɔ ide ku fɔ gɔ má hai lele í ni, iŋɛ inɛm ŋa, i fita wa hai inɔ iluu, ku ba i maà na i nɛ ikpɛ̃ si dulum dɛɛ nɔ bɔ̃nɛ ŋa iyi á baa ku maà ba ŋɛ,
5 domi dulum dɛɛu í kã hee lele, nɔ Ilaaɔ̃ kù gbɛjɛ laalɔ ŋa iyi í ce.
6 Bɛi í cea inɛ ŋa, i sãa bɛɛbɛ isɛ gbeeji. Wahala iyi í dasi inɛ ŋa í sãa ikɔ minji.
7 Zaka bɛi í so araɛ lele í wɛɛ do inɔ didɔ̃ si amani nlaɛ, iŋɛ mɔ i nyisiɛ ijuukpã do inɔ ku fɔ zaka bɛɛbɛ ŋa. Wa ni si idɔɛ, ǹ wa n buba bɛi amanlu, n kù jɛ jaaɔ̃. Bɛɛbɛ mɔi n kaa n yɛ inɔ ku fɔ pai.
8 Na nŋu, bɔ̃nɛ ikã ikã á baa si ajɔ akã. Bɔ̃nɛ ŋau wee, bɔ̃ɔ do inɔ kufɔi iku do ari. Nŋu takaɛ á joi mam mam, domi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ iyi í kiitiɛ í jɛ ilu gbugbã.
9 Amanlui andunya ŋa iyi à ce daa nkpɔ nkpɔ do abo à ce sakarau fei nɔ à kpɛ̃ amani nlaɛu, aa na a kpata, aa cã buubuu na iriɛ si waati iyi aa yɛ cuai ina iyi wa joou.
10 Aa leekĩ a jĩòɛ si na iyi í jɔ̀ à waa ce njoi ijuukpã iyi í baa, nɔ aa ni, waiyooi, waiyooi, Babilɔni ilu nla ilu gbugbã, si isɔ akãi kiiti í jɛɛ.
11 Woo nya sĩai andunya ŋa aa kpata do inɔ ku fɔ na iriɛ, si na iyi í jɔ̀ inɛ gɔ kù waa ra iwò nŋa má
12 iyi í jɛ wura do isɔ fũfũ, do kuta jiida ku nɛ fia ŋa, do lɛgɛ fũfũ ŋa, do acɔ fũfũ kú nɛ fia gɔ do acɔ iyi í jɛ ti ilaalu do acɔ iyi à ya ceò maǹgò bɔnsuɛ do acɔ nkpa jiida. Inɛ gɔ kù waa ra jĩi ku nɛ inunu jiida ilu fia má, do dimii mii ikã ikã iyi à ce do inyii jua walakɔ do jĩi jiida wala do isɔ nkpa wala do isɔ wala do kuta fũfũ.
13 A kù waa ra fufui anyii jĩi iyi à ya kpe kanɛli, do nyaui ayɛ do tulare do ikpo ku dɔ̃ inunu iyi à ya kpe miru do ikpo dimi mmu gɔ má, do vɛ̃ɛ do ikpo do iyafũ do bilee, do kɛtɛ ŋa do angudã ŋa, do acĩ do sarɛti nŋa ŋa, do aru ŋa.
14 Nɔ woo nya sĩa ŋau à sɔ̃

iluu à ni, mii jiida iyi ì bi ku jɛ titɛɛ fei wo í lɔɛ, nɔ amaniɛ do mii ku sĩaɛ fei í nyɔɛ, amanɛ kaa yɔɔ má pai.

15 Woo nya sĩa ŋau, aŋa iyi à ce fia do saabui iluu aa leekĩ ku jĩ, aa maa kpata, a maa weewea na njoi ijuukpã iyi í baau,

16 aa maa ni, waiyooi, irei ì gbɔ bɔ̃nɛ iyi í ba ilu nlau ihɛ̃. Iluu í tako í yɛi bɛi abo iyi í ya we acɔ fũfũ ku nɛ fia gɔ, do acɔ nkpa jiida do acɔ iyi í jɛ ti ilaalu, nɔ í ya dasi wura si araɛ do kuta jiida ku nɛ fia ŋa, do lɛgɛ fũfũ ŋa.

17 Nɔ si isɔ akã amaniɛ fei í ce nfe.

Woo mu akɔi inyi ŋau fei do woo ce icɛɛ ŋa do inɛ ŋa iyi à wa inɔ akɔi inyi ŋau fei hee do inɛ ŋa iyi à waa ba ijɛ si inyi dũdũu, à leekĩ à jĩòɛ,

18 à waa dɔ̃ anu iyi à yɛ cuai kujoi iluu à waa ni, ilu nla gɔ kù wɛɛ bɛi iluu ihɛ̃ má.

19 À waa kosi iri nŋa sãa à waa nyisiò inɔ ku fɔ nŋa. À waa kpata à dɔ̃ anu à waa ni, waiyooi, irei ì gbɔ bɔ̃nɛ iyi í ba ilu nlau ihɛ̃. Do saabui amaniɛi ilu akɔi inyi ŋa fei à ceò fia. Nɔ si isɔ akã, fei ndɛɛ í kpɔò bomma.

20 Iŋɛ inɛi lele ŋa, i jò inɔ nŋɛ ku dɔ̃. Iŋɛ woo dasi naanɛ ŋa mɔ do woo bɛ ŋa do walii ŋa, i jò inɔ nŋɛ ku dɔ̃, si na iyi í jò Ilaaõ í kiiti iluu í sã nŋɛ gbese.

21 Ŋɔi amaleka ilu gbugbã gɔ í so kuta nla bɛi alɔ gɔ í nyɔɔ si inyi dũdũu í ni, bɛɛbɛ mɔi aa kɛkɛ Babilɔni ilu nlau do gbugbã nɔ a kaa yɔɔ má pai.

22 A kaa gbɔ anu ku dõi mɔɔlɔ má bi titɛɛ do woo kõ iri ŋau do gaasia ŋau do woo fã kãakãakĩ ŋau. A kaa ba woo ce icɛi awɔ dimi ikã ikã má, a kaa gbɔ ibai alɔ iyi wa lɔlɔ má.

23 A kaa yɛ inya kumái fitila bɛ má, a kaa nɔ a gbɔ gɛlɛi abo titõ do mɔkɔ titõ. Woo nya sĩaɛ ŋai à nɛ gbugbã à re wo si andunyau ihɛ̃ fei, nɔ ì dĩ ijui inɛi ilɛu ihɛ̃ fei do dobu dobuɛ.

24 À nyisi ilui Babilɔni ijuukpã si na iyi í jò à yɛ siɛ njɛi walii ŋa do ti woo dasi naanɛ ŋa do njɛi inɛ ŋa iyi à kpa si andunyau ihɛ̃ fei.

19

1 Si anyii nŋu, ǹ gbɔ ide ku fɔ gɔ bɛi anu ku dõi zamaa ikpa lelei Aõ í ni, ka saabu Ilaaõ Lafɛ̃ɛ nwa, nŋui í faaba wa, í nɔ í nɛ amboe do gbugbã.

2 Kiitiɛ í jɛ ntɔ, nɔ í tɛ, domi í kiiti abo à ce sakara iyi í bɛjɛ andunya fei do daa bututuɛ, nɔ í nyisiɛ bɔ̃nɛ si na iyi í jò í nikã njɛi woo ce icɛɛ ŋa.

3 Nɔ à dɔ̃ anu má à waa ni, ka saabu Ilaaõ Lafɛ̃ɛ nwa. Cuai ilu nlau á maa bɔ lelei hee do ajɔ fei.

4 Ŋɔi inɛ ngbo kɔnfia do mɛɛ ŋau do ilu hunde mɛɛ ŋau à sɛɛbata si wajui Ilaaõ, nŋu iyi wa buba si kitãi bommau à tɔɔɛ à waa ni, ami, ka saabu Ilaaõ Lafɛ̃ɛ nwa.

Jingaui abɔdõi Angudãu

5 Waati bɛɛbɛi à gbɔ ide ku fɔ gɔ hai ikpa bi kitãi bommau í ni, i saabu Ilaaõ Lafɛ̃ɛ nwa, iŋɛ woo ce icɛɛ ŋa fei, iŋɛ iyi ì waa ce njoɛ, keekeò nla.

6 Nɔ ǹ gbɔ ide ku fɔ gɔ bɛi imui zamaa. Aa ni bɛi iri cuui inyi nla gɔi walakɔ bɛi kulai ijĩ. Ide ku fɔu í ni, ka saabu Ilaaõ, domi Ilaaõ Lafɛ̃ɛ nwa ilu gbugbã fei í jɛ bomma.

7 I jɔ̀ ka nyaanyi, ka wɛɛò inɔ didõ. I jɔ̀ ka saabu amboeɛ domi abɔdõi Angudãu í to wa, mudɛ̃ɛu takaɛ mɔ í tã sɔɔlu.

8 À jɔ̀ í dasi nyau fũfũ wau wau ku nɛ bɛɛrɛ iyi í má. Nyau ku nɛ bɛɛrɛui í jɛ kookoosu jiidai woo dasi naanɛ ŋa.

9 Ŋɔi amalekau í sõm í ni, kɔ iyi ihɛ̃. Ilu inɔ didõ ŋai inɛ ŋa iyi à kpe ku jɛ bi ku ce abɔdõi Angudãu. Nɔ í sõm má í ni, ideu ide ku fɔi Ilaaõ takaɛi.

10 Ŋɔi ǹ sɛɛbata ku ba n tɔɔɛ, amma í ni, maà ce bɛɛbɛ. Amu mɔ woo ce icɛi bɛi awɔ do bɛi kpaasiɛ ŋa iyi à waa mu ide ntɔ iyi Jesu í nyisi wau. Tɔɔ Ilaaõ.

Ide ntɔ iyi Jesu í nyisi wau nŋui í jɛ icui idei walii fei.

Masa ilu acĩ fũfũ

11 Si anyii nŋu, ǹ yɛ lelei Aõ í cĩ nɔ acĩ fũfũ gɔ í faata wa. Inɛ iyi wa gũui à ya kpe ilu naanɛ do ilu ntɔ. Si ntɔi í ya kiiti, bɛɛbɛ mɔi í ya ceò igũ.

12 Ijuɛ í yɛi bɛi amɛi ina, nɔ wa dasi fulai bomma nkpɔ si iriɛ. Nɔ à kɔ iri gɔ siɛ iyi inɛ gɔ kù mà bii kù jɛ nŋu akã.

13 Wa dasi ibɔ gɔ iyi à mù do njɛ. Iriɛi Idei Ilaaõ.

14 Woo ce igũi lele ŋa à gũ acĩ fũfũ ŋa à waa tooɛ nɔ à waa dasi jaaɛ fũfũ ku nɛ bɛɛrɛ iyi í má wau wau.

15 Taakuba didõ gɔ wa fita wa hai si gɛlɛɛ iyi á jɛò dimii andunya ŋa igũ. Si anyiɛ nɔ ku gbã ŋa do goloi isɔ nɔ ku fõ inyii isoi jĩi ndii rezɛ̃ɛ. Iyi bɛ wa nyisi idɔɔkõ nlai Ilaaõ ilu gbugbã fei iyi á naa si inɛi andunya ŋa.

16 Si ibɔɛ do si itãɛ à kɔ iriɛ à ni, Amanlui amanlu ŋa do Lafɛ̃ɛi lafɛ̃ɛ ŋa.

17 Nɔ ǹ yɛ amaleka gɔ ma wa leekĩ si inunu. Nɔ í dõ anu wa kpe yɛi ŋa iyi à waa fo hee lelei Aõ fei wa ni, i naa i tɔtɔɔ i jɛ jingau nlai Ilaaõ ŋa.

18 I naa i jɛ iŋai arai ilaalu ŋa do ti inɛ ngboi sooge ŋa do ti woo ce igũ ŋa, do ti acĩ ŋa do masa nŋa ŋa, do iŋai inɛ fei, hai aru hee do inɛ ŋa iyi à nɛ ara nŋa, keekeò nla.

19 Ŋɔi ǹ yɛ iŋai sakou do amanlui andunya ŋa do woo ce igũ nŋa ŋa, aŋa fei à tɔtɔɔ ku ba a ce igũ do inɛ iyi wa gũ acĩu do woo ce igũɛ ŋa.

20 Ŋɔi masau do woo ce igũɛ ŋa à mu iŋai sakou do walii ilu ibou ajɔ, nŋu iyi wa ce dobu dobu si wajui iŋai sakou wo. Do dobu dobuui í dĩ ijui inɛ ŋa iyi à tako à nɛ nyindai iŋai sakou nɔ à tɔɔ mii iyi à gbeu. À sɔsi aŋa minji fei si ina nla iyi wa jo do fainwitau njaawɛ.

21 Nɔ masau í kpa woo ce igũ nŋa ŋa do taakuba iyi wa fita wa hai si gɛlɛɛ. Nɔ yɛi fei í jɛ iŋa nŋa í yo.

20

Adõ dubu

1 Si anyii nŋu, ǹ yɛ amaleka gɔ má wa kita wa hai lelei Aõ, wa mu kileei isa hai nɛ kɔɔu do sesee nla gɔ.

2 Ŋɔi í bata akandama, njo iyi í wɛɛ hai tako tako, iyi í jɛ

mbirisi do Seetam, nɔ í dũu do seseeu hee adõ dubu.
3 Nɔ́ í tale siɛ inɔ isa nlau í sɔkɔ siɛ nɔ í ce nyinda ku ba ku maà dĩ ijui dimii inɛi andunya ŋa má hee adõ dubuu koo tãò. Si anyiɛ à nɛ a cũu nɔ a fũu si waati keeke má.
4 Ŋɔi ǹ yɛ kitãi bomma gɔ ŋa nɔ inɛ ŋa à waa buba si. À na inɛ ŋa iyi à waa buba si ŋau yiiko a kiiti inɛ ŋa. Nɔ ǹ yɛ inɛ ŋa iyi à bu iri nŋa na idei Ilaaõ do si na iyi í jɔ̀ à jɛ sɛɛdai Jesu. Aŋai a kù tɔɔ iŋai sakou hee má jɛ mii iyi à gbeu, nɔ a kù jɛ aŋa a nɛ nyindaɛ si ikpo nŋa wala si awɔ nŋa. À dede hai si balɛ nɔ à jɛ bomma do Kirisi ajɔ adõ dubu.
5 Iyi bɛi í jɛ kudede sintei iku ŋa. Amma iku ŋa iyi à gbe a kù dede hai si balɛ, í gbe hee adõ dubuu koo kõò.
6 Ilu inɔ didõ ŋai inɛ ŋa iyi à wa si kudede sinteu. Aŋai à nya ikã na irii Ilaaõ. Iku minjisiau kù nɛ gbugbã si ŋa má, amma aa maa jɛ woo weei Ilaaõ ŋa do ti Kirisi, nɔ aa jɛ bomma do nŋu adõ dubu.

À jɛ Seetam igũ

7 Bii adõ dubuu í kõ aa jɔ̀ Seetam hai si piisõɔɛ.
8 Nɔ á fita koo dĩ ijui dimii inɛi andunya ŋa fei, waatɔ Gɔgu do Magɔgu *, nɔ ku tɔtɔɔ ŋa a ce igũ. Aa kpɔ bɛi sãai acĩi ido.
9 Aŋai à dede wa hai ilɛ fei à naa à kaako gbodoi woo dasi naanɛ ŋa do ilu iyi Ilaaõ í biu. Amma ina í naa hai lele, nɔ aŋa fei à jo.
10 Ŋɔi à so Seetam, nŋu iyi í dĩ ijui inɛ ŋau, à sɔsi ina nla iyi wa jo do fainwitau, tengi bii à dasi iŋai sakou do walii ilu ibou wo. Bɛi aa yɛ ijuukpã nla nla dasãò idũ hee do ajɔ fei.

Kiitii ankãanyi

11 Si anyii nŋu, ŋɔi ǹ yɛ kitãi bomma nla fũfũ gɔ do inɛ iyi wa buba si antaɛ. Nɔ ilɛ do lele à sa hai wajuɛ, nɔ a kù yɛ gɔgɔ nŋa gɔ má.
12 Ŋɔi ǹ yɛ iku ŋa, keekeò nla, à waa leekĩ si wajui kitãi bommau. Nɔ à cĩ tia ŋa do tia gɔ iyi à ya ni tiai kuwɛɛ. À kiiti iku ŋa si bɛi kookoosu nŋa iyi à kɔ si tia ŋau í to.
13 Waati bɛɛbɛi tenku í sindo iku ŋa iyi à wa inɔɛ wa, nɔ iku do bi ku wai iku ŋa à sindo iku nŋa ŋa iyi à waa mu wo. Aŋa fei à baa si kuwɛɛ nɔ à kiiti ŋa si bɛi kookoosu nŋa í to.
14 Ŋɔi à so iku do bi ku wai iku ŋau à dasi ina nlau. Ina nlaui í jɛ iku minjisia.
15 Inɛ baa yooma iyi a kù kɔ iriɛ si tiai kuwɛɛu à soo à dasi ina nlau.

21

Lele titõ do ilɛ titõ

1 Si anyii nŋu, ǹ yɛ lele titõ do ilɛ titõ. Lele nwo do ilɛ nwo ŋau a kù wɛɛ má. Tenku mɔ kù wɛɛ má.
2 Nɔ ǹ yɛ ilu kumá iyi í jɛ Zeruzalɛmu titõ í kita wa hai lelei Aõ. Í tã sɔɔlu bɛi abo titõ iyi wa bɔ mɔkɔɛ ku ko.

* **20:8** Gɔgu do Magɔgu Ezekiɛli 38 do 39 í fɔ idei Gɔgu do Magɔgu. Si afeu bɛ, Gɔguu ilaalui, Magɔgu mɔ ilɛɛi.

3 Nɔ ɩ̀ gbɔ ide ku fɔ nla gɔ hai
bi kitãi bommau í ni, nsɛi bi
kuwai Ilaaɔ̃ í wɛɛ do amanɛ ŋa.
Ilaaɔ̃ á maa wɛɛ do aŋa, nɔ aa
jɛ inɛɛ ŋa. Ilaaɔ̃ takaɛ á wa si
anini nŋa.
4 Á gbã cikãaju nŋa ŋa fei.
Iku do inɔ ku fɔɛ do kukpata
do ara ku ro kaa wɛɛ má, domi
mii ndii tako ŋau fei í lɔ.
5 Waati bɛɛbɛi inɛ iyi wa
buba si kitãi bommau í ni,
wee ɩ̀ ce mii fei titɔ̃. Nɔ í sɔ̃m
í ni, kɔ iyi ihɛ̃ domi idem ide
ntɔi, nɔ í nɛ naanɛ.
6 Nɔ í sɔ̃m má í ni, fei ndɛɛ
í tã. Inɛ kãma kù takom nɔ
inɛ kãma kaa naa do anyim.
Amui ɩ̀ jɛ sintei mii fei do iri
ku kpaɛ. Inɛ iyi agbɛ wa kpa
fei an jɔ̀ ku mɔ inyii isɔ̃ hai nɛ
fia ku sã. Nɔ inɛ iyi í mɔ inyiu
fei á maa wɛɛi.
7 Inɛ iyi í jɛ igũ aa naa mii
ŋau bɛ, nɔ an jɛ Ilaaɔ̃ Baabaɛ,
nɔ nŋu mɔ ku jɛ amam.
8 Amma inɛ ŋa iyi à mɔngɔ
do hai dasi naanɛ ŋa do woo
ce laalɔ ŋa do woo kpa inɛ ŋa
do woo ce sakara ŋa, do woo
ce dobu dobu ŋa do woo tɔɔ
iwɛ̃ ŋa do woo sɔ ibo ŋa fei aa
ba ikpɛ̃ nŋa si ina nla iyi wa jo
do fainwitau. Iyi bɛi í jɛ iku
minjisiau.

Zeruzalɛmu titɔ̃

9 Ŋɔi amaleka mɛɛje ŋa iyi à
tako à waa mu fata mɛɛje ŋa
si bii bɔ̃nɛ mɛɛje í wa siu, inɛ
akã nŋa í naa í sɔ̃m í ni, naa wa
n nyisiɛ abo titɔ̃ iyi Angudãu í
so.
10 Hundei Ilaaɔ̃ í naa sim
nɔ amalekau í bɔòm si antai
iri kuta nla gɔ. Í nyisim
Zeruzalɛmu, ilu kumá iyi wa
kita wa hai lelei Aɔ̃u.
11 Wa daana do amboei Ilaaɔ̃
bɛi kuta kusɩ̀a jiida ku nɛ fia gɔ
iyi à ya kpe zasipu, iyi í má bɛi
digi.
12 Nɔ bindi nla ku gboka gɔ
í kaakoɛ. Í nɛ andɛ maateeji,
nɔ amaleka maateeji gɔ ŋa à
waa degbe andɛ koofa ŋau. Si
andɛ koofa ŋaui à kɔ irii dimi
maateejii inɛi Izirɛli ŋau.
13 Gonta mɛɛi bindiu fei í nɛ
andɛ mɛɛta mɛɛta. Andɛ mɛɛta
í wa ikpa nunui alɛ, mɛɛta mɔ í
wa ikpa nunui daakɔ, nɔ mɛɛta
mɛɛta í wa cingaa do cingaa.
14 À nyɔ icui bindii iluui
do kuta maateeji. Si antaɛi
à kɔ irii woo bɛ maateejii
Angudãu.
15 Amaleka iyi wa bam ide
ku fɔu, wa mu goloi wura iyi í
jɛ mii ku wã ku ba ku wãò iluu
do koofaɛ ŋa do bindiɛ.
16 Gontai iluu fei wa
mungai, kucɩ̀ɛ do kusɔɛ fei
akãi. Amalekau í wãa do golo
ku wãɛ. Nɔ kusɔɛ í ce dubu
maateeji (12.000) si yaasei ilɛ
ku wã *. Bɛɛbɛ mɔi kucɩ̀ɛ do
kugbokaɛ.
17 Amalekau í wã bindiu nɔ
sisimaɛ í ce agbãawɔ cɩ̀ɔ do
ciiji do mɛɛ (144). Í wãa do
yaase bɛi amanɛ ŋa mɔ à ya ce.
18 À ma bindiui do dimii
kuta ku nɛ fia gɔ iyi à ya kpe
zasipu nɔ à ma iluu takaɛi do
wura alala iyi í má bɛi digi.
19 À nyɔ icui bindiui à ce
boodaɛ do kuta kusɩ̀a ku nɛ
fia gɔ ŋa dimi ikã ikã, í nɛ

* **21:16** dubu maateeji si yaasei ilɛ ku wã Lambau í nɛ yaase gɔ. Kusɔɛ í to kilo dubu minji do cɩ̀ɔ minji (2.200).

ila ikã ikã. Kuta sinteui à
ya kpe zasipu, minjisiaɛ mɔ
safira, mɛɛtasiaɛ agati, mɛɛsiaɛ
emɛrodu,
20 miusiaɛ saadonisi,
mɛɛfasiaɛ saadɔni, mɛɛjesiaɛ
kisoliti, mɛɛjɔsiaɛ berili,
mɛɛsãsiaɛ topazi, mɛɛwasiaɛ
kisopazi, maatakãsiaɛ zasɛnti,
maateejisiaɛ amɛtisi.
21 Nɔ à ce gamboi lɛgɛ
maateeji. Gambo akã fei à
cooi do lɛgɛ fũfũ akã ku nɛ
fia. Nɔ à ce kpãai iluu do wura
alala iyi í má bɛi digi.
22 N kù yɛ bi kuwai Ilaaɔ̃ si
iluu si na iyi í jɔ̀ Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ ilu
gbugbã fei do Angudãu, à wai
bii fei.
23 Iluu kù nɛ bukaatai inunu
walakɔ cukpa iyi á máa inya,
domi amboei Ilaaɔ̃ wa má inya
siɛ, nɔ Angudãu í jɛ fitilaɛ.
24 Dimii ilɛ fei á maa nɛ si
inya kumáɛ, nɔ amanlui ilɛ ŋa
fei aa naaò amani nŋa wa bɛ.
25 Koofai iluu á maa ĉi
waati kãma fei, domi idũ kaa
dũ bɛ má pai.
26 Aa naaò amanii ilɛ fei wa
do bɛɛrɛɛ si iluu.
27 Amma mii riisi kãma kaa
lɔ bɛ. Bɛɛbɛ mɔi inɛ iyi wa ce
laalɔ do woo sɔ ibo a kaa lɔ bɛ
pai. Inɛ ŋa iyi aa lɔ bɛ, aŋai à
jɛ inɛ ŋa iyi à kɔ iri nŋa si tiai
Angudãu iyi í jɛ tiai kuwɛɛ.

22

1 Si anyii nŋu, amalekau í
nyisim inyii ido iyi í ya na inɛ
ŋa kuwɛɛ. Inyiu wa daana bɛi
digi nɔ wa cã wa hai si kitãi
bommai Ilaaɔ̃ do Angudãu.
2 Wa cã si aninii kpãai iluu.
Jĩi ndii kuwɛɛ wa leekĩ si ice
do icei idou. Í ya so tuuba
maateeji si adɔ akã, gbakã akã
si cukpa baa yooma fei. À ya
ce iwɔ do wuai jĩi nɔu a faabaò
dimii andunya fei.
3 Ilaaɔ̃ kaa ceekpe inɛ gɔ má.
Kitãi bommai Ilaaɔ̃ do ti
Angudãu í wa bɛ, nɔ woo ce
icɛi Ilaaɔ̃ ŋau aa maa tɔɔɛ.
4 Aa yɛ wajuɛ, nɔ á kɔ iriɛ si
ikpo nŋa.
5 Idũ kaa ya dũ bɛ. A
kaa nɛ bukaatai inya kumái
fitila walakɔ ti inunu, domi Aɔ̃
Lafɛ̃ɛi í jɛ inya kumá nŋa. Aa
nɔ a jɛ bomma hee do ajɔ fei.

Kubaai Jesu

6 Ŋɔi amalekau í sɔ̃m í ni,
ideu ihɛ̃ ide ntɔi, í nɔ í nɛ
naanɛ. Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ, nŋu iyi í gbã
walii ŋau, í bɛ amalekaɛ wa bi
woo ce icɛɛ ŋa ku sɔ̃ ŋa mii iyi
á ce bii í kɔ̃ɔsi.
7 Ŋɔi Jesu í ni, wee, an nyi
wa kaa kpɛ. Ilu inɔ didɔ̃i inɛ iyi
wa jirima ide iyi à ce waliiɛ si
tiau ihɛ̃.
8 Amu Zãa ṅ gbɔ ideu ihɛ̃, nɔ
ṅ yɛ mii ŋau. Iyi ṅ gbɔɔ nɔ ṅ
yɔɔ ṅ tã, ŋɔi ṅ sɛɛbata si wajui
amaleka iyi í nyisim fei ndɛɛu
ku ba n tɔɔɛ.
9 Amma í sɔ̃m í ni, maà ce
bɛɛbɛ. Amu mɔ woo ce icɛi bɛi
awɔ do bɛi walii kpaasiɛ ŋa do
bɛi inɛ ŋa iyi à waa jirima idei
tiau ihɛ̃ fei. Tɔɔ Ilaaɔ̃.
10 Ŋɔi í ni má, maà ti i singaa
inɛ ŋa idei walii iyi à kɔ si tiau
ihɛ̃ domi waati í maai wa ku
ce.
11 Inɛ iyi wa ce laalɔ ku
hanya ku maa ce laalɔɛ, inɛ mɔ
iyi wa ce daa sãmi ku hanya
ku maa ce daa sãmiɛ. Inɛ mɔ
iyi wa ce jiida ku hanya ku
maa ce jiidaɛ, inɛ mɔ iyi í jɛ inɛ
kuma ku jɔ̀ ku má ku maa koo.

12 Jesu í ni, wee n kaa n
kpɛtɛ n nyi wa. An naaò riba
wa n sãaò inɛ fei si bɛi icɛɛ í to.
13 Amui ǹ jɛ iriò isɛ. Inɛ
kãma kù takom nɔ inɛ kãma
kaa naa do anyim. Amui ǹ jɛ
sintei mii fei do iri ku kpaɛ.

14 Ilu inɔ didõ ŋai inɛ ŋa iyi
kuwɛɛ nŋa í má bɛi nyau iyi à
fɔ sãa sãa, ku ba a ba kpãa a jɛ
isoi j̃ĩi ndii kuwɛɛu nɔ a lɔ inɔ
iluu hai do andɛɛ.
15 Amma woo ce laalɔ ŋa
anyii iluui aa wa do woo ce
dobu dobu ŋa do woo ce
sakara ŋa do woo kpa inɛ ŋa
do woo tɔɔ iwẽ ŋa do inɛ ŋa iyi
à bi ibo nɔ à ya maa sɔ ibou fei.

16 Amu Jesu, amui ǹ bɛ nŋɛ
amalekam wa ku sõ igbɛi inɛm
ŋa fei ideu ihẽ. Amui ǹ jɛ
tɔkui Davidi, nɔ ǹ jɛ andaiyai
amɛɛjuuma iyi wa má inya.

17 Hundei Ilaaõ do abo titõ à
fɔ à waa ni, naa wa, Lafẽɛ Jesu.
Inɛ iyi wa gbɔ ideu fei nŋu
mɔ ku ni ku naa wa.
Inɛ iyi agbɛ wa kpa ku naa
wa, inɛ mɔ iyi í bi inyi iyi í ya
na inɛ ŋa kuwɛɛ ku naa ku gba,
kù nɛ ku sã.

Iri ku kpai ide

18 Amu Zãa, ide iyi ǹ wa n sõ
inɛ baa yooma iyi wa gbɔ idei
tiai waliiu ihẽ wee, bii inɛ gɔ í
kõɔsi ide gɔ si antai iyi à kɔ si
tiau ihẽ, Ilaaõ á kõɔsi ijuukpãi
lafẽɛ do bõnɛ ŋa iyi à kɔ si tiau.
19 Bɛɛbɛ mɔi inɛ iyi í kaye
ide gɔ hai si tiai idei waliiu ihẽ,
Ilaaõ á kò lafẽɛ ikpẽi isoi j̃ĩi ndii
kuwɛɛ do ilu kumá iyi à sisi
yaaseɛ si tiau ihẽ.
20 Jesu, nŋu iyi í fɔ ideu ihẽ
fei í jilɔɔ do naanɛ, í ni, bɛɛbɛi
an nyi wa kaa kpɛ.

Nɔ amu Zãa ǹ jɛ ǹ ni, ami,
naa wa Lafẽɛ Jesu.
21 Didõi Lafẽɛ Jesu ku wɛɛ do
inɛɛ ŋa fei. Ami.